UC-NRLF
B 3 785 710

ADM. REV. P.

F. LUCII FERRARIS

Soler-Alexandrini, Ordinis Minor. Regul. Observ. S. P. Francisci, Lectoris Jubilati, Exprovincial. Examin. Synodalis, ac S. O. Consultoris

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

De Principalioribus, & fere Omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, ac prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, PONTIFICIIS CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETIS, SACRÆ ROMANÆ ROTÆ DECISIONIBUS, AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate collecta, adaucta, in unum redacta, & ordine alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA.

Editio Novissima denuo recognita, aucta, & emendata, adjecto Indice Materiarum absolutissimo.

TOMUS TERTIUS

D=E

VENETIIS

Apud GASPAREM STORTI

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

M. DCC. LXXXII.

INDEX
TITULORUM

Qui Tertio hoc Tomo continentur.

E

ADM.

A D M. R E V. P.

F. LUCII FERRARIS PROMPTA BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICO-MORALIS, THEOLOGICA.

DAMNIFICATIO, DAMNUM.

1 Damnificatio est duplex, lucrosa, & non lucrosa. Damnificatio lucrosa est damnum datum in rebus externis cum iniqua earum usurpatione, ut fit in furto, rapina, aliisque iniquis usurpationibus, in quibus fur, vel iniquus invasor rem alienam invadit, & lucrum capturus in
2 suum usum convertit. Damnificatio non lucrosa est damnum in bonis externis proximi absque eorum usurpatione, idest absque eo quod aliquod commodi, seu lucri exinde perveniat ad damnificantem, ut fit cum quis ædes, vel segetes proximi incendit, ejus animalia interficit &c.

3 Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpatam, & culpatam culpa, vel Theologica, vel Civili tantum. Damnificatio culpata culpa Theologica, & proprie dicto peccato dicitur, qua damnum quis infert proximo, vel ex directo proposito ei nocendi, vel nolendo, cum possit, ac debeat, abstinere ab actione includente perfectum ei inferendi damni periculum; vel non impediendo ei damnum inferri, cum possit, & ex justitia teneatur impedire;
4 *c. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato*. Et ex hac damnificatione culpata culpa Theologica oritur obligatio restituendi, seu damni resarciendi, ut expresse loquitur textus *in d. c. Si culpa*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet; Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse*
5 *contingere vel jacturam*. Et talis obligatio etiam ante litis contestationem, damnificante defuncto, transmittitur ad ejus hæredes; *c. Paroch. 14. de Sepulturis, & c. In littera 5. de raptore*.

Damnificatio culpata culpa Civili, vel politica tantum dicitur, qua seclusa omni voluntate nocendi proximo, omnique actione, vel omissione culpabili coram Deo, ac in conscientia, nihilominus damnum proximo infertur ex actione, vel omissione culpabili, vel defectuosa contra exactum modum agendi humanum. 6
7 Et ex hac damnificatione culpata culpa Civili, seu juridica tantum, oritur pro foro externo obligatio resarciendi damnum, etiamsi culpa esset levissima, textu expresso *l. In fine, ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *in Lege Aquilia etiam levissima culpa venit*, quia potior debet esse caussa ejus, qui damnum absque omni culpa patitur, quam alterius, qui sua culpa damnum intulit, etsi forsan levissima; cum *in l. Factum, ff. de Regul. juris* expresse habeatur, quod *Factum cuique suum, non alteri nocere debet*. 8 Unde si animal tuum absque alia culpa tua damnum alicui intulit, v. g. percutiendo, vel occidendo animal proximi, aut segetes depascendo, teneris pro noxa damnum illatum resarcire, vel dare damnificato illud animal, quod damnum intulit, *l. 1. ff. si quadrupes pauperiem*. Si mancipium tuum ex sua, sed absque culpa tua, intulerit damnum, teneris pro noxa tradere mancipium, vel totum damnum reparare, *2. Instit. ff. & Cod. de noxalibus actionibus*. Si per incuriam non extinxisti ignem, ex quo fuit domus combusta, teneris ad reparandum damnum; *arg. l. Si servus, §. si fornicarius, ff. ad l. Aquiliam*. Si inconsiderate nullo dato prius signo aliquid dejecisti ex alto, vel de Domo, aut navi pro-

projecisti, unde alicui transeunti, aut adstanti damnum est illatum, teneris ad resarciendum; *l. 5. statuitur 4. Instit. l. Stipulato, ff. ad Legem Aquiliam*, in qua expresse dicitur; *Culpam esse, quod cum a diligente provideri poterit, non esset provisum*. Sic Caupo, Nauta, Stabularius &c. in cujus domo, navi, stabulo &c. furtum est factum, tenentur ad reparandum damnum caussatum ab iis, quorum opera usi sunt; *l. Item exterior. 3. Instit. de obligat. ex quasi delicto, leg. ultim. ff. Nautæ, Caupones, Stabularii &c.* Et sic de aliis hujusmodi.

9 Damnificatio inculpata dicitur quando nulla omnino culpa interveniente damnum infertur; Vel quia damnificans non est capax culpæ, ut si infans, vel furiosus domum incendat, *c. illud relatum 2. caus. 15. q. 1. & l. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam*; vel quia damnificans in præcavendo damno alterius prius omnem diligentiam adhibuit; *c. si culpa 9. de injuriis, & damno dato*, ibi: *Sane licet qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse; Secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit, & §. 4. & 5. Institut. de Lege Aquilia*; Vel quia justa causa est damni inferendi, ut cum Domus incensa, in parte nondum ardente destruitur, aut ædes contiguæ, ne ignis latius diffusus majus damnum inferat; aut cum in bello justo hostibus damna inferuntur, quia omni jure vim vi repellere licet; *l. Scientiam, ff. ad Legem Aquiliam*, aut cum quis in suo fundo fodiens vicini fontem avertit, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id facit, textu expresso *in l. 1. §. denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend.* quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur; *l. Nullus, de Regul. juris, & nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet*.

10 Ex dictis colliges primo, illum teneri in foro conscientiæ ad reparandum damnum alteri illatum, qui illud caussavit, nedum per damnificationem culpatam culpa Theologica, & proprie dicto peccato, ut expresse statuitur *cap. Si quis 6. c. Olim 7. cap. Si culpa tua 9. de injuriis, & damno dato*; sed etiam per damnificationem culpatam culpa Civili, seu juridica lata; Et ratio est, quia culpa Civilis, seu Juridica lata supponit gravem culpam Theologicam, cum late culpabilis juridice omittat illam diligentiam, & cautelam communiter ab hominibus suæ conditionis adhiberi solitam pro avertendo gravi damno proximi, ad quod grave damnum proximi avertendum quilibet jure naturæ tenetur, adeoque si illam omittat, censetur caussa moralis illius damni, & hoc ipso Theologice fit culpabilis. Ita Innocentius cum aliis interpretibus *in c. Sicut 6. de homicid.* Silvester *verb. culpa n. 5. & 6.* Molina *disp. 353. n. 7.* Palao *tract. 23. disp. 3. p. 1. n. 7.* & communis aliorum.

Colliges secundo, Neminem (præscindendo a contractu) teneri in conscientia ante sententiam Judicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem Civilem, seu juridicam solum levem, & levissimam. Et ratio est, quia si leges, & maxime citatæ *supra n. 7. & 8.* aliæque consimiles imponerent obligationem in conscientia solvendi ante sententiam Judicis, essent nimis rigidæ attenta hominum fragilitate; & cum nemo reperiatur, qui propter culpam juridicam solum levem, & levissimam sponte sua restituat, innumeros laqueos injiceret conscientiis absque necessitate boni communis, cui sufficienter, & abunde satisfit obligando ad damna resarcienda post sententiam. Sic Lugo *tom. 1. disp. 8. sect. 3. n. 47.* Lessius *lib. 2. c. 7. n. 44.* Molina *tom. 3. disp. 712. n. 6.* Haunold. *tom. 2. n. 172. & 177.* Esparsa *q. 26.* La Croix *lib. 3. p. 2. n. 163.* & alii passim. Nec valet dicere, quod si tales 12 damnificantes non tenerentur in conscientia ante sententiam Judicis, ergo neque post ipsam tenebuntur, cum potius ipsa sententia censenda esset injusta. Non valet, inquam, quia negatur absolute consequentia; sæpe enim Judices auctoritate Legis decernunt per sententiam aliquam restitutionem, quæ ante sententiam non erat debita; Cum enim Leges statuentes debere resarciri damna illata etiam ex culpa juridica levi, & levissima, justissimis de caussis sint positæ; partim ut quilibet magis invigilet, ne sua, vel suorum culpa damnum aliquod proximis inferatur, sicque pax communis, & publica Civium quies, atque indemnitas bonorum suorum conservetur, partim ut præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum, quæ in foro externo sunt difficilioris probationis; sententia Judicis conformiter dictis Legibus lata, merito etiam in foro conscientiæ obligat, non obstante quod ante eam necdum adfuerit talis obligatio resarciendi damnum ex culpa mere Civili, vel levissima, & sine omni culpa Theologica illatum.

Colliges tertio, Doli, seu culpæ Theologicæ incapaces in nullo foro teneri ad resarciendum aliquod damnum; *c. Illud relatum 2. caus. 15. q. 1. & l. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam.*

Sic

14 Sic nec tenentur ad resarciendum damnum, qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo, *c. si culpa 9. de injuriis, & damno dato, junCto* §. 4. *&* 5. *Institut. de Lege Aqui-*
15 *lia*, cum concordantibus. Sic non tenentur ad damnum resarciendum, qui illud caussarunt utendo jure suo; *l.* 1. *§. denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend. l. Nullus, de Re-*
16 *gul. juris*. Vide *supra num.* 9. Sic in nullo foro tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui præviderі, & evitari non potuit, contigit; *cap. Cum gratia unic. de commodato, & l.* 1. *§.* 4. *de obligat. & aCtion.*

Additiones ex aliena munu.

17 De Damno, an rebus licite inferri quandoque possit, utilis est investigatio. Optime vero illustravit hoc argumentum Strykius *Juri-*
18 *dic. dissert. tom.* 5. *disput.* 5. *per tot.* OCto autem sunt hujus disputationis capita totam materiam exhaurientia. Primum ita conceptum est: *Generalia Damni liciti exhibens*. Secundum: *De Damno rebus alienis licite illato in extruendo*. Tertium: *De Damno rebus alienis licite illato in destruendo*. Quartum: *De Damno rebus alienis licite illato in auferendo*. Quintum: *De Damno rebus alienis illato, intercipiendo, & avertendo*. Sextum: *De Damno rebus alienis licite illato, contrahendo*. Septimum: *De Damno rebus alienis licite illato, immittendo*. OCtavum: *De Damno rebus alienis licite illato, amittendo*.

DEBITOR, DEBITUM. Vide verb. *Restitutio. Solutio.*

DEBITUM CONJUGALE.

ARTICULUS I.

Quando debitum Coniugale possit, & debeat reddi, vel non?

1 CONjux tenetur sub mortali reddere debitum conjugi petenti serio, & instanter, quando nulla illud denegandi intervenit caussa justa, & rationabilis. *Est communissima;* Et habetur expresse ex Apostolo 1. *ad Corinth. c.* 7. *n.* 3. ubi: *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro*, quia ut *n.* 4. rationem reddens subdit Apostolus: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Et 2
volens Apostolus ostendere, quod hæc obligatio reddendi debitum urgeat conjuges sub gravi, & de justitia, sub *num.* 5. ejusdem debiti negationem appellat fraudem: *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram*. Hinc reCte inferunt DoCtores communiter, quod conjux injuste negans debitum alteri conjugi serio, & instanter petenti,
peccat mortaliter toties quoties. Unde peccat 3
contra justitiam ex genere suo mortaliter conjux ille, qui ad reddendum debitum reddit se notabiliter impotentem immoderatis jejuniis, vigiliis, laboribus, & hujusmodi, aut voluntariis pollutionibus, ut communiter tradunt DoCtores, & signanter Sanchez *l.* 9. *disp.* 3. *n.* 3. *&* 4. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 1. *c.* 29. §. 10. Silvester verb. *Debitum q.* 1. Paludan. *in* 4. *dist.* 33. *q.* 1. *art.* 2. *conclus.* 3. Dicastill. *disp.* 9. *dub.* 19. Coninch *disp.* 34. Layman *lib.* 5. *traCt.* 10. *part.* 3. *c.* 1. *num.* 2. Sporer *tom.* 3. *part.* 3. *c.* 2. *n.* 506.

Notanter autem fuit diCtum, petenti serio, 4
& instanter, idest tali modo, ut constet conjugem velle exigere copulam tamquam debitum conjugale; Nam non peccat conjux conjugi debitum semel tantum, & obiter, vel implicite petenti, modeste denegando, tergiversando, se excusando, prece, vel suasu avertendo petentem, si id non valde ægre laturus videatur. *Est communis* cum Sanchez, & Layman locis citatis. Si tamen cognoscat conju- 5
gem tergiversationem talem, seu excusationem, aut avertentem precem, vel suasionem valde ægre laturum, & advertat ex privatione debiti conjugalis eum pericuio incontinentiæ exponi, tunc pertinaciter negans, seu se excusans, aut dissuadens, peccat mortaliter, licet percipiat conjugem non adeo serio, & rigorose tamquam debitum conjugale copulam exigere. *Ita etiam communis* cum Sanchez, & Layman locis citatis. Ad dignoscendum quod conjux 6
serio debitum conjugale petat, non est necessaria petitio expressa, & formalis, sed sufficit tacita, virtualis, & interpretativa, quæ habeatur a signis indicantibus seriam voluntatem petendi. Divus Thomas *in* 4. *dist.* 32. *quæst. unica art.* 2. *quæstiuncula prima in corpore;* D. Antoninus *tertia parte tit.* 1. *cap.* 20. §. 7. & alii communiter. Et hoc maxime verificatur 7

in fœmina, quæ potissimum subditur verecundiæ, & præ rubore non petit expresse, quod anxie cupit, & ubi quoquomodo constat de voluntate, parum refert, quod verbis, vel signis indicetur, per textum *in l. de quibus,*
8 *ff. de Legibus*. Et hoc etiam potest interdum verificari in viro, qui sit talis conditionis, ut vel ratione majoris dignitatis in fœmina, vel naturalis timoris, & verecundiæ in ipso, non audeat expresse, & verbaliter petere; tunc enim fœmina tenetur signis saltem sensibilibus, & interpretativis exhibere actum conjugalem, cum tam in petendo, quam in reddendo conjuges sint pares, ex *cit. Epist. 1. ad Corinth. c. 7. arg. cap. Præcepit 19. & c. Apud nos 20. caus. 32. q. 5.*

9 Notanter etiam fuit dictum, quando nulla illud denegandi intervenit justa, & rationabilis caussa; Dantur enim plures, & rationabiles causæ, quibus intervenientibus potest licite debitum denegari; Primo, conjux innocens potest denegare debitum conjugi adultero, ut colligitur aperte *ex c. 5. & 19. Matthæi*; frangenti enim fidem fides merito non servatur *ex Regul. 75. Juris in 6.* ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se*
10 *præstitam servare recusat*. Si tamen etiam alter conjux esset adulter, negare debitum licite non posset, quia jam injuriæ adulterii sibi invicem compensatæ essent: *cap. Intelleximus 6. cap. Tua fraternitas 7. de adulteriis. Ita com-*
11 *munis*. Secundo conjux innocens liberatur obligatione reddendi debitum, si alter conjux jure petendi debitum privatus sit ob incestum commissum cum conjugis consanguinea in gradu primo, vel secundo: Nam ubi cessat jus petendi, consequenter cessat obligatio reddendi; conjux autem incestuosus in pœnam criminis amisit jus petendi debitum; *c. Transmissæ 4. cap. Tuæ fraternitatis 10. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ; cap. Si quis viduam 30. cap. Qui dormierit 21. cap. Concu-*
12 *buisti 23. caus. 32. quæst. 7.* Postquam tamen incestuosus dispensationem super petendo debito impetravit, jus exigendi debitum plene recuperavit; Sanchez *lib. 9. disputat. 6. n. 20.*
13 Layman *loco cit. n. 15.* & alii passim. Tertio conjux innocens potest denegare debitum conjugi, qui Sodomiæ, vel bestialitatis crimine sese turpiter inquinavit. Si enim ratione adulterii, & incestus potest a conjuge innocente denegari debitum conjugi reo, a fortiori poterit denegari ratione sceleris Sodomiæ, & bestialitatis, cum Sodomiticum scelus incestum cum ipsa matre commissum horrore, & enormitate superet, ut expresse cavetur ex S. Augustino *in cap. Adulterii malum 11. caus. 32. quæst. 7.* & qui cum carne bestiæ carnem suam divisit, indignus prorsus sit, ut in posterum numquam cum conjuge fiat una caro; Qui enim ob execranda illa scelera igni vivus secundum Leges tradendus est, quo pacto fidelis conjugis consortio dignus videri posset?, & colligitur *ex cap. Idololatria 5. caus. 28. qu. 1.* ubi de mente Sancti Augustini declaratur, posse denegari debitum, & fieri separationem a conjuge reo cujuscumque perniciosi, & turpis concubitus, ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a Lege Dei aberrare faciunt, & perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus tam caussam fornicationis, quam fornicationem ... generalem, & universalem intelligere cogimur.*

Quarto potest conjux denegare debitum, 14
quoties ex tali redditione sibi timetur grave periculum salutis corporalis, v. gr. mortis, vel morbi gravis, & periculosi, ut si petens peste, lepra, morbo gallico, vel alio contagioso morbo, & probabiliter certo infecturo laboret, aut petat debitum ab eo, qui febri hectica, vel alio morbo laborat, ratione cujus reddendo debitum gravis ei infirmitas, vel periculum timeatur. *Ita communis* cum S. Thoma, & Scoto *in 4. dist. 32.* Abbate *in cap. de conjug. leprosor.* & aliis, quos citat, & sequitur Sanchez *lib. 9. disput. 24. num. 26.* Layman *loc. cit. num. 5.* Et ratio est, quia ex naturali interpretatione conjuges in Matrimonii contractu corporum potestatem inter se dant, salva suarum personarum incolumitate, adeoque cum timetur grave periculum salutis corporalis, non urget obligatio reddendi debitum. Nec obstat id, 15
quod respondit Alexander III. *in c. Quoniam 2. de conjug. leprosor.* ibi; *Si virum, vel uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est solvendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur*: Non obstat, inquam, quia respondent communiter Doctores apud Silvestrum *verb. debitum, quæst. 1. §. secunda*, Sanchez *lib. 9. disput. 24. n. 17.* Layman *loc. cit. num. 6.* Pontificem ita respondisse ex præsumptione, quod conjugi reddenti debitum propinquum infectionis periculum ple-

plerumque non immineat a leproso, præsertim cum raro admodum fiat, situsque mutatione, ac vestitu periculum caveri possit; At non pro casu, & morbo, quo conjux sanus debitum persolvere nequeat, quin ex judicio periti Medici morbum contrahat, quia in tali casu & morbo nemo tenetur sui corporis vitam, & incolumitatem pro privati hominis peccato vitando exponere, cum is in necessitate simpliciter positus non sit, sed alia concupiscentiæ remedia adhibere possit: Quæ explicatio, & exceptio est juxta principium, quod constituit D. Thomas *in* 4. *dist.* 32. *art.* 1. *in corp.* dicens unum conjugem non teneri ad debitum alteri reddendum, nisi sub ista conditione, *salva tamen prius persona incolumi-*
16 *tate*. Si quis autem sponte contraxit cum persona, quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo contagioso laborare, non potest ipsi denegare debitum, nec cohabitationem, quia censetur cessisse juri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis nihilominus emit, ut cum communissima DD. docet Sanch. *loc. cit. n.* 22. §. *Porro*.

17 Quinto debitum conjugale denegare potest mulier illa, quæ ex antecedentis periculosissimi partus experientia, & ex Medicorum, & Chirurgorum judicio scit non posse sine manifesto vitæ periculo partum emittere. *Est Communis* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 32. *q. unic. art.* 1. *in corp.* ubi expresse dicit mulierem non teneri ad debitum, nisi sub ista conditione;
18 *salva tamen prius personæ incolumitate*. Sexto debitum denegare potest uxor gravida, quando ex redditione periculum probabile mortis (vel etiam abortus) timetur prolis jam conceptæ; Immo tunc nec petere, nec reddere licitum est; *c. Origo* 5. *caus.* 32. *qu.* 4. *cap. Non solum* 15. *caus.* 32. *q.* 7. *c. Si caussa* 4. *caus.* 33. *q.* 4. ut observat Laym. *loc. cit.*
19 *n.* 7. Si tamen ex mutatione situs accommodi possit evitari tale periculum, tenetur uxor gravida debitum reddere marito illud serio pe-
20 tenti. *Omnes*. Septimo potest conjux denegare debitum, quando alter conjux illud petit in amentia, ebrietate, aut alias constitutus extra usum rationis, quia talis non petit actu humano, & libere rationabiliter ut homo sed potius
21 ut bestia. *Est communis*. Si tamen conjux ebrius vel amens accessurus esset ad aliam, vel sepolluturus, tunc uxor teneretur per accidens, & ex caritate saltem reddere ob impedienda
22 mala inde emergentia. *Ita communis*. Octavo potest conjux debitum denegare, quando alter immoderate, ac nimis frequenter petit, quia non videntur conjuges se se obligasse ad usum immoderatum, præsertim cum repugnent decentiæ, ipsæque valetudini, unde non peccat conjux, si v. g. petenti ter reddat, & quarta vice neget, ut notat Glossa *in cap. Quoniam dist.* 31. La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *n.* 396. Sporer *tom.* 3. *par.* 4. *cap.* 2. *n.* 513. & alii. No- 23
no potest conjux debitum denegare, si publice, seu coram aliis exigatur, aut in Ecclesia, ubi sine sacrilegio conjugalis actus exerceri non potest, excepto necessitatis casu, si videlicet conjuges diuturno tempore inclusi in sacro loco, ob humanam fragilitatem in periculo incontinentiæ versentur. *Ita communis Doctorum*. Decimo potest conjux ante elapsos duos 24
menses a contractu matrimoniali denegare debitum, si nondum sit consummatum Matrimonium; potest enim conjux ante consummationem matrimonii Religionem ingredi intra duos menses, unde ante elapsum tale tempus non tenetur illud consummare reddendo debitum; *c. Ex publico* 7. *de conversione conjug. c. Commissum* 16. *de sponsalibus*, & *Matrim.*

Undecimo conjux potest, immo & debet de- 25
negare debitum conjugale alteri conjugi illud etiam serio, & instanter petenti, quando ambo unanimi consensu ante, vel post Matrimonium consummatum, continentiam voverunt; habetur clare de mente S. Augustini *in c. Quod Deo* 4. *caus.* 33. *q.* 5. ibi: *Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis, a quo proposito, si lapsus est ille, tu saltem instantissime persevera*. Et sic docet D. Thomas *in* 4. *dist.* 38. *quæst.* 1. *art.* 3. *qu.* 2. *ad* 2. & 4. & S. Antonin. 3. *par. Summ. Theolog. tit.* 1. *cap.* 21. §. *fin.* præcisis his verbis. *Cum . . . uterque pari consensu voverit continentiam, nullus eorum potest, vel debet exigere debitum, vel reddere, nisi cum peccato mortali*, & alii communiter. Duodecimo conjux potest, immo & debet denegare debitum alteri conjugi illud petenti, quando sibi invicem promiserunt sub juramento abstinentiam ab usu Matrimonii ad certum tempus, v. g. pro toto tempore Quadragesimæ, ut colligitur *ex c. Administrationis* 1. *c. Debitores* 6. *c. Ad nostram* 7. & *cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, in quibus constat promissa sola conventione firmata, posse quidem omitti, non vero Jurejurando obsignata; Et ratio est, quia non sufficit ut conjuges mutuo sibi suam remittant juratam promissionem ad licitum Matrimonii usum, ante lapsum præfixi temporis; non enim solum ad se invicem mutuo consensu sunt obstricti, sed etiam apud Deum in-

tionem 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, ibi: Cum suo jure non debeat sine sua culpa privari, & Reg. 23. Juris in 6. ibi: *Sine culpa, nisi subsit caussa, non est aliquis puniendus*; Cæterum autem, qui non sponte, sed coactione vi, vel ignorantia facti incestum, vel adulterium commisit, nullam admisit culpam, cum pro sola facti materiali tali actione incestum, vel adulterii, ex quo, ut supponitur, in eum voluntatem consenserit, nec ut talem ipsi in peccatum imputari debeat ex mente S. August. relati in cap. de pudicitia 4. caus. 32. qu. 1. ibi: *Nemo impudico utitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia*; & ut tacet & Origen. lib. 2. ad cap. 2. Epistolæ ad Romanos, *Neque enim fieri potest, ut si ante non sit mœchatus in corde, mœchari possit in corpore*. Et quod affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii non sponte, sed coacte commissi non privet jure petendi debitum conjugem innocentem, habetur expresse *in cap. Discretionem 6. de eo, qui cognovit &c.* ibi: *Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime Matrimonium inter virum, & uxorem in quo contrahitur, ei debet officere, qui hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*. Et quod etiam affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii ignorantia facti commissi non privet jure suo petendi debitum conjugem sic ignoranter, & consequenter sine materiali peccantem, habetur expresse *in cap. Si virgo 5. caus. 35. qu. 1. & 2. ibi: Hinc etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suæ*, & cap. *In lectum 6. ead. caus. & qu.* ibi: *In lectum mariti, absente uxore, soror ipsius uxoris, quam ille uxorem putans, dormivit cum ea; super hoc visum est, si ita est per securitatem veram hoc probaverit, quia ignoranter fecerit hoc scelus ... legitimam suam conjugem habere permittatur*.

Debitum conjugale licite petitur, & redditur, etiamsi mulier sit prægnans, dummodo tamen absit periculum abortus. *Est communis*. (a) Nec obstat textus *cap. Origo 5. caus. 32. quæst. 4. cap. Non solum 15. ead. caus. 32. quæst.* 35

(a) Sententia est Sanctorum Patrum auctoritati innixa, imprimisque S. Augustini; usum matrimonii culpa non vacare, nisi propagandæ prolis, vel debiti reddendi caussa exerceatur. Plura ex S. Doctore producere monumenta, perfacile esset. Unum, vel alterum lectorum oculis subjicimus. *Melior est quidem*, ait S. D. l. de bono Conjugali cap. 6. *ab omni concubitu continentia, quam vel ipse Matrimonialis concubitus, qui fit caussa gignendi: Sed quia illa continentia meriti amplioris est, reddere vero debitum, nullius est criminis; Exigere autem ultra generandi necessitatem CULPA VENIALIS*, &c. Tom. 6. operum, colum. 236.

Et in Enchiridio c. 78. *Putari posset*, inquit, *non esse peccatum misceri conjugi non Filiorum procreandorum caussa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis; ut Fornicationis .. mortiferum malum.. incontinentium devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset (Apostolus,) hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. QUIS AUTEM ESSE PECCATUM NEGET, cum dari veniam facientibus, Apostolica auctoritate fateatur?* Ibidem colum. 166. Legesis & S. Hieronymum in cap. 5. Epistolæ ad Ephesios l. 2. tom. 7. operum editionis noviss. Veronen. colum. 657. & S. Gregorium magnum in Regula pastorali part. 3. cap. 27. tom. 2. operum edit. Benedict. colum. 80. Hinc S. Thom. in 4. dist. 31. quæst. 2. art. 2. docet, *duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicet causa prolis procreandæ, & debiti reddendi, ALIAS AUTEM SEMPER EST IBI PECCATUM, AD MINUS VENIALE*. Qui igitur fieri potest, ut idem usus immunis evadat, uxore prægnante, ut hic Auctor absque ulla restrictione asserit? Sane si Sanctorum Patrum, sacrorumque Canonum doctrinam consulamus, in contrariam sententiam declinemus, oportet.

S. Clemens Alexand. l. 2. Pædag. cap. 10. *Ullum*, inquit, *induxit* (Moyses) *veterum Hebræorum coeuntem cum sua uxore prægnante. Sola enim voluptas, siquis ea etiam utatur in conjugio, est præter leges, & injusta, & a ratione aliena. Rursus Moyses abduxit viros a prægnantibus, quousque peperint... Nefas est ergo operantem jam Naturam adhuc molestia afficere, superflue ad petulantem prorumpendo libidinem*. Tom. 2. operum editionis Oxonii; pag. 225.

S. Ambrosius lib. 1. in Lucam, num. 54. *Ad cohibendam*, inquit, *petulantiam tuam manus quasdam tui Auctoris in utero hominem formantis advertis. Ille operatur, & tu sacri uteri secretum incestas libidine? Vel pecudem imitare, vel Deum verere*. Tom. 1. operum edit. Benedict. colum. 1281.

quæst. 7. *cap. Si caussa* 4. *caus.* 33, *qu.* 4. ubi videtur prohiberi accessus ad uxorem gravidam. (*a*) Respondetur enim hoc esse de consilio, & non de præcepto, nisi in casu proba-
36 bilis periculi abortus. Licite etiam petitur eo tempore, quo mulier est lactans. *Est communis*. Nec obstat textus *cap. Ad ejus* 4. *dist.* 5. ubi dicitur: *Ad ejus vere concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur*. Respondetur enim etiam hoc esse de consilio, & non de præcepto, nisi in casu probabilis periculi mortis suæ prolis, quando scilicet mulier percipiat, quod ratione usus conjugii lac suum notabiliter fiat noxium infanti, aut ad ejus nutritionem notabiliter deficiat.
37 Debitum petere, & reddere eo tempore, quo mulier est puerpera, idest propter recentem partum durante adhuc naturali purgatione mulieris, per se loquendo, non est quidem peccatum mortale, ut tenent plurimi Doctores, at nihilominus communiter peccatum veniale deesse non solet, & hoc ob nimiam intemperantiam, quæ in copula ista fœditati juncta intervenire solet; Henricx *disp.* 5. *de Matrim. quæst.* 6. *num.* 18. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 21. *num.* 7. & alii passim; & colligitur *ex cap. Ad ejus* 4. *dist.* 5. ubi de mente S. Gregorii sic habetur: *Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*; & ex responsione *Nicolai I. ad consulta Bulgarorum cap.* 68. ibi: *Quot diebus viros, postquam mulier filium genuerit, ab ea sit abstinendum, non adinventionibus nostris, sed verbis beatæ memoriæ Gregorii Romani Pontificis, & Anglorum gentis Apostoli declaratur, qui Augustino Episcopo, quem in Saxoniam ipse direxerat, scribens, inter cætera dixit: Ad ejus vero* (idest Mulieris) *concubitum vir suus accedere non debet &c.*

Debitum petere & reddere eo tempore, quo 38
mulier est menstruata, idest menstruo fluxui statutis temporibus subjaceat, in Lege veteri *cap.* 20. *Levitici* sub pœna capitali prohibebatur, ibi: *Qui cojerit in fluxu menstruo, interficiantur ambo de medio populi sui*; Et licet quod hoc præceptum tamquam cæremoniale quo ad pœnam cessaverit cum ipsa Lege, tamen quia non solum erat indictum ad evitandam immunditiam Legalem, sed etiam ne ex tali coitu proles nasceretur imperfecta, & quo ad hunc respectum erat præceptum morale, etiam nunc est servandum, ut expresse docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 32. *quæst. unic. art.* 2. *qu.* 2. *in corpor.* ibi: *Accedere ad menstruatam in Lege prohibitum erat duplici ratione; tum propter immunditiam, tum propter nocumentum, quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur, & quoad primum præceptum erat cæremoniale, sed quantum ad secundum erat morale, quia cum matrimonium sit ad bonum prolis principaliter ordinatum, ordinatus est omni matrimonii usus, quo bonum prolis impenditur. Et ideo hoc præceptum obligat etiam in nova Lege propter secundam rationem, etsi non propter primam*. Et hujus sententiæ fuerunt etiam S. Augustinus *lib.* 39
3. *de peccat. merit. & remiss. cap.* 12. *num.* 22. S. Hieronymus *lib.* 6. *in Ezechiel. cap.* 18. & S. Gre-

Videri etiam possunt SS. Augustinus, & Hieron. locis laudatis. Quapropter sacris cautum est canonibus, ut qui cum uxoribus prægnantibus conveniebant, pœnitentiæ subjicerentur. Hoc constat ex Pœnitentiali Romano tit. 7. cap. 9. & 10. & ex Pœnitentiali Bedæ cap. 2. & 10. Unde S. Thomas in 4. distinct. 31. in Expositione textus ait: *Ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem impregnatam: Non tamen quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus*. Ex hucusque laudatis auctoritatibus perspicax Lector judicium ferre potest, utrum Canones ab Auctore laudati consilium, an præceptum sonent, quos præceptum indigitare in promptu esset ostendere, si id necessitas expostularet. Unum addimus: scilicet ne incautus Lector omnes doctrinas, quæ in hoc articulo leguntur, amplectatur, v. g. expositam sub num. 42. circa modum concumbendi; sub num. 45. de debiti petitione cum dubio circa matrimonii validitatem, quam e diametro esse oppositam sententiæ Innocentii III. relatæ in *cap. inquisitioni, de sentent. excommunicationis*, nemo sanæ mentis inficiabitur.

(*a*) Sobrie, & juste, & pie vivendum esse in hoc sæculo, omnibus præcepit Apostolus ad Tit. cap. 2. Conjuges, vel qui Conjugum peccata audire tenentur, ea verba perpendant, & quæ sequuntur S. Bonaventuræ Compen. Theol. Verit. l. 6. c. 38. Potest quis accedere ad uxorem suam quatuor de causis: scilicet causa prolis, causa reddendi debitum, causa vitandæ incontinentiæ. Quarto potest fieri causa explendæ libidinis: & hoc modo peccatum est veniale, vel mortale, secundum quod libido est venialis, vel mortalis.

S. Gregorius relatus *in cit. cap. Ad ejus 4. distinct.* 5. & alii. Sed quia tales SS. Patres non explicant sub quali peccato obliget nunc tale præceptum, & S. Thomas *loc. cit.* subjungit, quod talis *fluxus non durat nisi ad modicum tempus; unde prohibitum est ad talem accedere, & similiter prohibitum est mulieri in tali fluxu debitum petere*, dicendum est, quod debitum petere pro tali tempore sit ad minus peccatum grave veniale, ut vult communior Doctorum; eo vel maxime, quod multi magni nominis Doctores sustinent esse peccatum mortale.

40 Debitum conjugale licite petitur, & redditur etiam non servato debito concumbendi modo, aut situ, dummodo fiat propter aliquam justam, & rationabilem causam, v.g. vel propter periculum suffocationis fœtus, vel ægritudinem, vel aliam indispositionem corporis, puta nimiæ pinguedinis, & hujusmodi, & servetur vas naturale absque periculo extramissionis seminis, seu fraudationis generationis.

41 *Est communis*. Non est tamen licitum saltem sub veniali petere, & reddere debitum non servato debito concumbendi modo, aut situ sine ulla rationabili causa, & solum majoris voluptatis gratia, ut colligitur *ex cap. Nervi* 2. *dist.* 13. *cap. Deinde* 3. *dist.* 26. *cap. Origo* 5. *cap. In eo* 12. *& cap. Liberorum* 14. *caus.* 32. *qu.* 4. *& cap. Vir* 7. *caus.* 33. *quæst.* 4. Unde merito fuit ab Innocentio XI. Die 2. Martii 1679. damnata inter alias sequens propositio nona in ordine, ibi: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*. Ita Rosignolus *contract.* 15.

42 *de Matrimonio 7. prænot. 3. sect. 3. num.* 4. cum communi aliorum, saltem quo ad petere; Quamvis sit contra varios quo ad reddere, volentes quod quando conjux petens debitum peccat solum venialiter, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte solius petentis, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte ipsius actus, alter reddens nullo modo peccet, nec eximatur ab onere reddendi, ut docet Sanchez *de Matrim. lib. 9. disput. 6. num.* 6. cum variis aliis.

43 Conjuges, qui mala fide, seu dubii de valore Matrimonii contraxerunt, non possunt stante illo dubio nec petere, nec reddere debitum, quia non est possessio pro Matrimonio, sed pro sexto Decalogi præcepto copulam inter eos prohibente, nec alterutro favet possessio juris pro petendo debito, cum possessio juris inchoari non possit cum mala fide. *Ita communis*.

44 Si vero unus tantum conjux mala fide, seu dubius de valore Matrimonii contraxit, non potest ille stante tali dubio petere debitum, tenetur tamen illud reddere alteri, qui bona fide contraxit, quia hic, qui bona fide contraxit, stante dubio non est privandus suo jure, cum sit in possessione juris conjugii, ac stante dubio melior sit conditio possidentis; habetur expresse *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis*. Si Matrimonio bona fide contracto 45
superveniat dubium de valore, poterit talis dubitans post debitam diligentiam, & inquisitionem factam, ex qua veritas nondum comperta est, non solum reddere, sed etiam petere debitum; Nam dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet. Ita ex communiori Sanchez *lib. 2. disp. 41. quæst. 4. num. 45. & lib. 1. moral. cap. 10. num. 9.* Barbosa *in lib. 5. decretal. cap. Inquisitioni num. 5. de sentent. excommunicat.* Pirhing *lib. 5. decret. tit. 39. num.* 108. Layman *Theol. moral. lib. 1. tract. 1. cap. 5. num.* 24. Henricx *disp. 7. de Matrimon. qu. 6. num.* 32. Reiffenstuel. *Theolog. moral. tract. 14. disp. 13. num.* 85. Diana *p. 4. tract. 13. resolut.* 15. Terill. *de conscient. quæst. 23. num.* 66. Dicastil. *de restitut. d. 5. a num.* 221. Reginal. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. num.* 100. Ægid. *de Sacram. & censur. disput. 34. dub. 10. n.* 105. Socin. *in 4. de just. quæst. 5. art. ult.* Valentia *tom. 4. disput. 10. qu. 6. punct.* 2. Lugo *de justit. disp. 17. n.* 88. Cardenas *in 2. Crisi d. 19. n.* 107. La Croix *lib. 6. part. 3. de Matrimon. num.* 302. & apud ipsum ibidem dict. Scotus, Vera Crux, Vict. Lopez, Suarez, Coninch. Bonacina, Lessius, Lorca, Graff. Boss. Bardi, & alii contra multos alios ab ipso citatos.

Et veritas nostræ assertionis colligitur ex 46
S. Augustini verbis relatis *in cap. Si virgo 5. caus. 54. quæst. 1. & 2.* ubi sic expresse habetur: *Si virgo nupserit nesciens viro alieno, hoc si semper sciat, numquam ex hoc adultera erit; Si autem sciat, jam ex hoc adultera esse incipit; ex quo cum alieno sciens cubaverit, sicut in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum; cum vero sciverit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibebitur*. Et ex *cap. Laudabilem 2. Ut lite pendente*, ubi sic præcise a Clemente III. fuit responsum: *Respondemus quod Conjugum alteruter accusatus* (de Matrimonii defectu) *ante probatam accusationem jure, quod habet in altero, privari non possit*. Et ex *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis*, ubi Lucius tertius supponit, si secundo Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis,

jugis, posse eum, qui bona fide contraxit, petere debitum, & alterum etiamsi mala fide contraxerit, posse reddere, ibi: *Super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondum habita obeuntis conjugis certitudine contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux: Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servaverit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum; quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur.* Et ratio nostræ assertionis est, quia talis sic dubitans præmissa debita diligentia, & inquisitione habet ignorantiam invincibilem de invaliditate Matrimonii, ergo manet possessio pro validitate Matrimonii; bona fide contracti, juxta *cit. cap. Si Virgo 5. caus. 34. quæst. 1. & 2.* ibi; *Bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum;* adeoque manet in jure petendi debitum, cum melior sit conditio possidentis, & dubium superveniens bo-
47 næ fidei possessori obesse non debeat. Et hoc ipsum a fortiori est dicendum, si dubium superveniens, oriatur solum ex levi, ac temeraria credulitate, nam potest tale dubium ad consilium proprii Pastoris, seu Parochi deponi, ac debitum conjugale non solum licite reddi, sed etiam peti, textu expresso *in cap. Inquisitioni 44. de sentent. excommun.* ibi: *Et quidem ad sui Pastoris consilium (conscientia levis, & temerariæ credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale.*

48 Nec valet objicere contra nostram principalem assertionem, id quod Innocentius tertius prosequitur immediate dicere *in d. cap. Inquisitioni*, ibi: *Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra Legem conjugii, vel contra*
49 *judicium committat offensam.* Non valet, inquam, quia ut optime respondet Cardin. De Lugo *tom. 1. disp. 17. n. 88.* vel Pontifex *in d. cap. Inquisitioni* loquitur solum de conjuge, qui nondum adhibuit debitam, & sufficientem diligentiam pro cognoscenda veritate, ut volunt multi, quos sequitur Sanchez *lib. 2. d. Matrim. disp. 41. quæst. 4. num. 53.* Vel etiam dato, quod universaliter loquatur, dicere possumus ex illo magis confirmari nostram conclusionem; nam alter conjux, qui erat possessor bonæ fidei, dicitur posse petere, & reddere; alter autem, dum habet dubium, non permittitur petere, quia nimirum in casu illius textus conjux non habebat dubium mere negativum, sed potius credulitatem, & opinionem positivam, de impedimento Matrimonii, ut constat ex verbis illius capitis; stante autem illa opinione de impedimento, & non stante opinione etiam probabili de negatione impedimenti, non poterat conjux petere, quia nullum habebat indicium saltem probabile de valore illius Matrimonii; Unde apparet, quod Innocentius III. *in d. cap. Inquisitioni*, ideo sic respondit, quia ille, de quo erat casus, ab initio mala fide contraxerat Matrimonium, quia videlicet positive dubitat de ejus valore, ut proinde sit casus similis illi, qui refertur *in cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis;* ubi Lucius tertius, ut apparet ex suis verbis adductis supra *sub num. 45.* respondet dubitantem de valore Matrimonii, quod contraxerat, nondum habita certitudine conjugis prioris præmortuæ, debitum interim a conjuge sua exigere non posse. Hinc non facit objectio talis 50
textus pro nostro casu, qui est de dubio superveniente Matrimonio jam bona fide contracto, adeoque licet sic dubitans petendo debitum post adhibitam debitam diligentiam se exponat periculo fornicationis materialis, non se exponit tamen periculo fornicationis formalis, cum ignorantia invincibilis in bonæ fidei possessore a peccato formali excuset.

Si conjux pro certo cognoscat invaliditatem 51
Matrimonii, eo quod indubitanter sciat subesse impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Ecclesiæ probare nequeat, non solum non potest petere, sed nec reddere debitum, non obstante quod per sententiam judicialem Ecclesiæ (quæ de occultis non judicat,) vel etiam per excommunicationem ad id compellatur, aut ab altero conjuge, absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitæ periculo discedere nequeat. *Est communis:* & ratio est, quia in nullo casu potest quis scienter fornicari, seu alteri carnaliter commisceri extra legitimum Matrimonium; hoc enim est intrinsece malum; Unde talis potius in foro externo debet humiliter sententiam excommunicationis sustinere, ut expresse statuitur *in cap. Litteras 13. de restitut. spoliat.* ibi: *Cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quod Lex divina (Levitici c. 18.) prohibuit, non possit hujusmodi viro sine peccato mortali carnaliter commisceri; quoniam*

omne,

omne, quod non est ex fide, peccatum est, & quidquid fit contra conscientiam ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere. Idem declarat ipsemet Innocentius III. *in cap. Inquisitioni 44. de sentent. excommun.* ibi; *Credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine peccato mortali non valet carnaliter commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit; an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale*. Talis enim conjux ex simili excommunicatione contra se lata non ligatur apud Deum, cum irrita, & invalida sit excommunicatio, quæ peccato mortali non nititur, ut ait Concilium Meldense *in cap. Nemo 41. caus. 11. quæst. 3.* nec proinde veræ Censuræ effectum producere valeat, ut constat de mente Gelasii I. relat. *in cap. Cui est 46. dict. caus.* 11. *quæst.* 3. & de mente S. Hieronymi relati *in cap. Quomodo 44. ead. caus. & quæst.* & de mente S. Augustini *in cap. Cœpisti 48. in cap. Quid obest 50. & in cap. Etsi 13. ead. caus. & quæst.* Et expresse Glossa *in cap. Si quis 70. caus. 1. quæst. 1.* ibi: *Quid ergo si Episcopus excommunicet? patienter ferat, nec*
52 *curet, cum non ligetur apud Deum*. Quod autem nequeat conjux ab alio discedere absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitæ periculo, nihil refert, nam ut expresse dicitur *in Regul. 3. Juris: Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur*. Et occisus ex hac causa meretur pro servanda virtute supernaturali castitatis, & sic evaderet Martyr, nam non solum qui propter confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, Martyrii palmam consequuntur. Generaliter enim loquendo omnia virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, sunt quædam Fidei protestationes, quia dum quis potius vult mori, quam Deum peccato quopiam offendere, ipso facto protestatur, Deum esse summum bonum, ac omnibus aliis bonis creatis præferendum; quod est Articulus Fidei Christianæ; Unde Sanctus Augustinus *ser. 250. de tempore* sic expresse dicit: *Christianis quotidiana Martyria deesse non possunt; Sicut enim Castitas, & veritas, & justitia, Christus est, sic & ille, qui eis insidiatur, persecutor est; Qui & in aliis defendere, & in se custodire voluerit, Martyr erit*.

Conjux, qui durante Matrimonio contraxit 53
affinitatem cum sua consorte, cognoscendo videlicet carnaliter ejus consanguineam in primo, vel secundo gradu, non potest petere debitum; *cap. Qui dormierit 30. caus. 27. qu. 2. cap. Si quis 1. de eo, qui cognovit &c.* Licite 54
tamen potest reddere, immo tenetur, textu expresso *in c. Discretionem 5. de eo qui cognovit &c.* ibi: *Nec affinitas, quæ post contractum legitime Matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*, & *c. Tuæ fraternitatis 10. eod. tit.* ibi: *Vir ejus poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale, cum affinitas post Matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit*. Notanter autem fuit dictum 55
consanguineam in primo, & secundo gradu, quia si esset consanguinea solum in tertio, aut quarto gradu, non incurreret pœnam non petendi debitum, prout teste Farinacio *in declar. super sess. 24. Conc. Trid. c. 4. de reformat. Matrim.* declaravit Gregorius XIII. his verbis: *Sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. ex sententia Cong. dixit per hoc decretum sublatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum Matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est, ergo & illud, quod impedit, ne is per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est*.

Conjux voto simplicis castitatis adstrictus li- 56
cite non potest petere debitum, tenetur tamen reddere; *cap. Quidam 3. cap. Carissimus 12. de conversion. Conjug. cap. Sunt qui 19. caus. 27. quæst. 2. cap. Si dicat 1. cap. Notificasti 2. cap. Una sola 6. & cap. Noluit 16. caus. 33. qu. 5.* Et ratio est quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum vovens se obstringat ad se abstinendum ab omni actu venereo; adeoque votum castitatis ab uno conjuge factum obligat semper, & pro semper quo ad ea, quæ cum Matrimonio sunt compatibilia; compatibile autem est non petere debitum, licet non reddere non sit compatibile. Nec valet dicere, quod hoc esset nimis diffi- 57
cile conjugi voventi, & nimis onerosum alteri conjugi non voventi, maxime si conjux non vovens sit mulier, quæ verecundabitur petere. Non valet, inquam, quia si conjugi voventi sit difficile, sibi imputet, & petat dispensationem, & onerosam alterius conjugis

non

non voventis tollitur, ex quo conjux vovens possit reddere, non solum quando alter petit expresse, sed etiam quando ex signis, quæ inter conjuges sunt nota, advertit alteram conjugem optare, ut patet ex dictis supra *n.* 6. 7. & 8.

ARTICULUS II.

Quo ad ea, quæ concernunt dispensationem super impedimento petendi debitum conjugale.

1 PRæmisso quod dispensatio, ad hoc ut sit valida, debet dari ex legitima & justa caussa, alias per Doctores communiter esset irrita, & invalida, & facta ex abusu potestatis concessæ, ex Apostolo 1. *ad Corinth. cap. n.* 10. *In ædificationem, & non in destructionem.*

2 Possunt Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui ante Matrimonium emisit votum perpetuæ castitatis, eoque ligatus nupsit. S. Antoninus *3. par. tit. 1. c. 22.* §. 2. Joann. Andreas *in cap. Rursus qui Clerici, vel voventes num. 6.* & ibi Ancharan. *num.* 2. Præpositus *num. 6.* Angelus *verb. Matrimonium 3. impediment. 5. n. 3.* Ugolinus *de Matrim. cap.* 20. *n.* 10. Brunellus *de sponsalibus concl. n.* 4. Valentia 4. *part.* 10. *qu.* 5. Scotus *in 4. dist.* 37. *qu. unica art.* 1. Reiffenstuel *lib. 4. decretal. in appendice de dispensatione super impedimentis n.* 564. Rosignolus *de Matrimon. disp.* 12. *quæst.* 4. cum pluribus aliis contra Silvestrum *verb. dispensatio qu. 9. n.* 15. Guttierez *Canon. qq. lib. 1. c. 23. n.* 17. & varios alios. Et ratio est, quia licet Episcopi hoc non possint de jure ordinario, prout notat Azor. *tom. 1. lib.* 11. *c.* 19. *qu.* 8. Toletus *lib. 4. c. 18. n. 1. dist.* 2. Graffius *in dec. par. 1. lib. 1. c. 13. n.* 80. Diana *par. 1. tract. 11, resolut. 66.* & alii, possunt tamen vigore consuetudinis, & communis praxis secundum quam omnes Episcopi scientibus Pontificibus, & non reclamantibus, quo ad hoc jus petendi dispensant, consuetudo autem præscripta dat jurisdictionem per textum clarum in *cap. Cum contingat 13. de foro competenti*, & quidem juxta rectam rationem inducta est quoad originem, & continuationem hæc consuetudo, & praxis, quandoquidem possunt conjuges periculo incontinentiæ subesse, &c.

3 Possunt etiam Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui post contractum Matrimonium, sive illud fuerit consummatum, sive non, emisit votum perpetuæ castitatis, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris; Sanchez *lib. 8. de Matrimon. disp. 11. a num. 4. ad octavum*; Aragonius 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 8. Joannes Angelus Bossius *de triplic. Jubil. privileg. sect. 2. cas. 20. num.* 13. Basilius Pontius *lib. 8. de Matrimon. cap. 9. n.* 2. Bartholomæus a S. Fausto *lib. 3. Thesaur. Religiosor. quæst.* 79. Rosignol. *loco citato num.* 23. Reiffenstuel *loco cit. num.* 559. Sporer *tom. 1. tract. 3. in 2. præcept. Decalog. c. 3. num.* 76. & alii plurimi. Et ratio est, quia votum post contractum Matrimonium emissum ab uno conjuge, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, quoties non est emissum cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris, licet videatur elici absolute, & perfecte, non potest tamen vere dici votum perfecte absolutum, & integræ castitatis, quia unus conjugum sine expressa renunciatione sui juris facta ab altero conjuge non potuit vovere absolutam, & integram castitatem in præjudicium alterius conjugis, cui reddere debitum ex justitia obligatur; vovit ergo solum castitatem partialem, & secundum quid, scilicet non petere debitum, quale votum secundum omnes non est reservatum Sum. Pont. adeoque dispensabile ab Episcopis; Unde si Episcopi dispensando tollere possunt, & actu tollunt votum, quod est unica caussa, & radix impedimenti, utique etiam tollere possunt, & dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo quod cessante caussa cesset effectus; *c. cum cessante 60. de appellat.*

Notanter autem fuit dictum, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris, quia vi hujus mutui contractus, & reciprocæ conventionis a petendo, & reddendo abstinendi licite, & valide, absolute, & integre vovent; & sic cum in tali casu utraque pars vi conventionis sit liberata etiam ab obligatione reddendi debitum, consequenter, votum libere observari possit, & debeat, ac votum sit absolutum, & perfectum ex parte utriusque, & ideo reservatum Summo Pontifici, *arg. Extrav. Et si Domini 5. de pœnit. & remiss.* dispensare in illo Episcopi non possunt; Sanch. *lib. 9. de Matrim. disp. 37. n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 76. Ancharan. *in c. Dudum, de convers. conjugator. n.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 561. cum Abbate, Innocent. Joan. 4

An-

tom. 1. *verb. Privilegium num.* 8. Hurtado, Sorbus, & alii, qui communiter probant conclusionem ex privilegio a S. Pio V. concesso nobis Franciscanis de observantia 26. *Octobris* 1569. uti refertur in compendio meritissimæ Societatis Jesu, *tit. dispensatio* §. 4. & in compendio Minorum, *tit. dispensat.* post adnotationem Capuccini. Et hoc insuper probatur, quia possunt supradicti Regulares dispensare in omnibus votis, in quibus jure ordinario possunt dispensare Episcopi, ut clare patet ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, & signanter Innocentii VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. Gregorii XIII. ut videri potest in compendiis privilegiorum Dominicanorum, Minorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Societatis Jesu &c. Atqui Episcopi possunt dispensare ad petendum debitum super impedimento proveniente ex voto simplici Castitatis perpetuæ ante, vel post contractum Matrimonium inito, ut patet supra *num.* 2. *& seq.* ergo idem poterunt etiam Regulares.

13 Quo ad secundam partem docent specialiter Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. disp.* 16. *num.* 8. Vera Crux 1. *p. specul. art.* 23. *in fine*; Henriquez *lib.* 11. *de Matrimon. cap.* 15. *num.* 11. Quintanadvenas *singular. tract.* 9. *singul.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 571. Sorbus *in compendio privilegior. verb. Absolutio* 2. *quo ad seculares*; & alii, qui communiter iterum probant conclusionem ex privilegio vivæ vocis oraculo nobis Franciscanis de Observantia a S. Pio V. concesso his verbis: *Possunt dicti Confessarii, si sint viri docti, & in forma Concilii Tridentini approbati, ex commissione Provincialis dispensare in foro conscientiæ ad petendum debitum cum his, qui consanguineum, vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium cognoverunt*.

14 Quia tamen adducta privilegia non satis videntur probare ex quo fuerint concessa solum vivæ vocis oraculo, & privilegia vivæ vocis oraculo concessa revocata sint a Gregorio XV. 2. *Junii* 1722. Constitut. incipient. *Romanus*, & ab Urbano VIII. 20. *Decemb*: 1631. Constitut. incipient. *Alias felicis*, ideo probatur efficacius ex privilegio Eugenii IV. quod non vivæ vocis oraculo, sed per Bullam concessit Benedictinis Congregationis Cassinensis 1436. *pridie Kalendas Julii*; & refertur in Bullario Cassin. *Tom.* 1. *Constitut.* 36. quam etiam alii allegant Doctores, præsertim Murga *tom.* 2. *disquisit. Moral. disquisit.* 1. *dub.* 13. *num.* 121. Et quamvis in præfata Bulla expresse non contineatur facultas dispensandi cum incestuosis conjugibus ad petendum debitum, tamen Julius II. expresse declaravit hanc potestatem vi dictæ Bullæ Eugenianæ esse concessam, & suam ipsam declarationem notificari fecit a Ludovico S. Marcelli Presbytero Cardinali, & Maximo Pœnitentiario, & Officiali Papæ, & ab eo Sigillo Officii Pœnitentiariæ subsignatam; quæ (teste Murga) Authentico Cassinensi Bullario est inserta tenoris sequentis: *Nos igitur auctoritate Domini nostri Papæ, cujus Pœnitentiariæ curam gerimus, & de ejus speciali, & expresso mandato, super hoc vivæ vocis oraculo nobis facto, ut tam vigore concessionis Apostolicæ prædictæ, quam verborum hujusmodi in illa oppositorum, vos, & pro tempore existentes dictorum Monasteriorum Abbates, Priores, Præsidentes, & Monachi prædicti, conjugatos hujusmodi, qui post contractum Matrimonium consanguineas uxorum suarum cognoverunt, vel uxores, quæ a consanguineis virorum suorum se carnaliter cognosci permiserunt, a talibus excessibus absolvere & eis salutarem pœnitentiam injungere, nec non cum eis, & eorum quolibet, ut non obstante affinitate superveniente debitum Conjugale reddere, & exigere valeant, dispensare libere, & licite valeatis, ac possitis, ac valeant, perpetuo declaramus, in contrarium non obstantibus quibuscumque*.

Nec valet dicere, quod hæc declaratio sit facta, seu concessa a Julio II. solo vivæ vocis oraculo, & consequenter sit revocata per citatas Constitutiones Gregorii XV. & Urbani VIII. Non valet, inquam, quia licet in citatis Constitutionibus sint revocata privilegia solo vivæ vocis oraculo concessa; non sunt tamen revocatæ declarationes, quæ vivæ vocis oraculo fiunt super privilegiis Bullatis, quia tales declarationes nil novi concedunt, sed præcise quod jam concessum est, declarant. Tum quia Urbanus VIII. ex post, die scilicet 11. Aprilis 1635. Constitutione incip. *Alias felicis* declaravit oracula vivæ vocis facta Officialibus Papæ adhuc vigere, & suam sortiri vim, ac si prædictæ duæ Constitut. citatæ sub *num.* 14. quod ad illos non emanassent, ibi: *Motu proprio, certaque scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, Officiales, seu Ministros prædictos, quibus alias ante emanatas prædictas Constitutiones ex officiorum suorum auctoritate, & prærogativa de oraculo per eos a Romanis Pontificibus pro tempore existentibus, habito, fides haberi solebat, quo ad ea, quæ, ut præfertur, ad cujuslibet eorum officium, seu munus, quo funguntur, pertinent, in Litteris, etiam nostris prædictis, super revocationem* 15 16

nem

nem Oraculorum hujusmodi emanatis, minime comprehensos fuisse, nec esse, nec comprehendi debere declaramus, & decernimus, & ad abundantiorem cautelam eosdem Officiales, seu Ministros adversus easdem Constitutiones, quatenus opus sit, restituimus, & plenarie reintegramus in omnibus, & per omnia, perinde ac si, quo ad illos, prædictæ Constitutiones non emanassent. Cardinalis autem Ludovicus S. Marcelli erat tunc Officialis Domini Papæ, utpote suus Maximus Pœnitentiarius, ut patet ex propriis suis verbis adductis supra *sub num.* 14. in fine, adeoque Oraculum vivæ vocis ei a Julio II. factum adhuc viget, & remanet in plenaria sua
17 vi, & virtute, & consequenter &c. Tum etiam quia gravissimi Auctores, teste Bassæo *tom.* 2. *verb. Privilegium*, *num.* 8. *vers. Quartum est*, tenent Gregorium XV. & Urbanum VIII. ea sola vivæ vocis oracula revocasse, quæ non sunt confirmata per Bullam alicujus Pontificis ex certa scientia, sed plures Summi Pontifices ex certa scientia confirmarunt privilegia Minorum etiam vivæ vocis oraculo concessa, uti S. Pius V. Gregorius XIII. Paulus V. & signanter Clemens VIII. 20. *Decemb.* 1595. Constitut. incip. *Ratio Pastoralis sub* §. 3. ubi omnia, & singula privilegia Fratribus Minoribus per Romanos Pontifices concessa, *etiam per solam signaturam, etiam vivæ vocis Oraculo... approbat, confirmat, ac innovat, perpetuamque roburis firmitatem obtinere, & firmi-*
18 *ter observari decernit*. Unde cum talia privilegia sic confirmata, & innovata jam in Bullas transierint teste Hurtado apud Bassæum *loc. cit. vers. Quintum est;* licet omnia vivæ vocis Oracula essent revocata per Gregorium XV. & Urbanum VIII. ista tamen adhuc valere communis jam refert sententia, ut expresse dicit Bonagratia Habsensis *in compendiosa Summula select. qq. Regular. verb. Privilegium*, *n.* 420. §. *viri quoque gravissimi*.

19 Confessarii Regulares possunt valide & licite dispensare super impedimento petendi debitum ratione voti, ante, vel post Matrimonium emissi, licet non sint ad hoc specialiter deputati a suis Superioribus Majoribus. *Est communis*. Et ratio est, quia certum est, quod Confessarii Regulares possunt vi suorum privilegiorum absque ulla speciali deputatione, vel licentia Superioris dispensare in votis; ergo etiam in impedimentis petendi debitum ex solis votis provenientibus; nam si dispensando tollere possunt, & actu tollunt votum, quod est unica causa, & radix impedimenti, utique etiam tollere possunt, & dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo quod ut jam dictum est *n.* 3. cessante causa cesset effectus; *c. Cum cessante* 60. *de appellat.* Super impedimento ta- 20
men petendi debitum ratione affinitatis contractæ ex copula post contractum Matrimonium habita cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu, probabilius est non posse dispensare, nisi habeant ad hoc specialem commissionem, & licentiam a suis superioribus majoribus, puta Generalibus, Provincialibus, & hujusmodi; Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. quæst.* 63. *art.* 1. Portel. *in dub. Regul. verb. Confessar. n.* 23. Henrincx *disp.* 4. *de voto qu.* 6. *num.* 68. Peyrin. *tom.* 2. *qu.* 1. *cap.* 4. §. 4. *n.* 76. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *cap.* 11. *de Sacrament. Matrimon. n.* 4303. Murga, & alii satis communiter, sustinentes nequidem Superiores locales dispensare posse ad petendum debitum, nisi habeant specialem commissionem, seu licentiam a Provinciali, vel Generali. Et ratio est, quia in memoratis privilegiis expresse requiritur, ut Confessarii ad hoc specialiter deputentur, seu specialem commissionem, & licentiam a Provinciali habeant, ut patet legenti verba Privilegiorum; *Privilegia autem non plus operantur, quam verbis exprimunt*, juxta commune axioma DD. *arg. cap. Porro* 7. *de privilegiis*, ibi: *Quod totum inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potes, & secundum quod inveneris, ita observes. Et cap. Recepimus* 8. *eod. tit.* ibi: *Inspicienda sunt ergo privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus*.

Non desunt tamen Doctores magni nomi- 21
nis, qui expresse tenent posse Confessarios Regulares etiam sine speciali commissione, & licentia Provincialis, vel Generalis dispensare super impedimento petendi debitum ratione affinitatis contractæ ex copula post contractum Matrimonium habita cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu. Ita Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 46. citans etiam Cœlestinum *in Compend. Theologiæ Moral. tr.* 8. *c.* 15. Eamdem docet Anton. a Spiritu Sancto *in Director. Regul. part.* 1. *tract.* 2. *disp.* 1. *sect.* 2. §. 3. *num.* 112. citans Leand. Martin. a S. Joseph, Bordon. & alios, dicentes quod licet Eugenius IV. & S. Pius V. concesserint privilegium cum clausula, ut Confessarii Regulares pro eo practicando specialem debeant habere commissionem, & licentiam Provincialis, tamen postea Pontifices Successores idem privilegium aliis Regularibus communicaverint

suo. Lucæ 10. ibi: *dignus est enim operarius mercede sua*, & 1. *ad Corinth*. 9. *num*. 7. ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam?* & ibid. num. 11. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* & ibid. num. 17. *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evan-
17 gelium annunciant, de Evangelio vivere*. Tertia pars de jure humano clare patet ex repetitis textibus juris Canonici, signanter *in cap. Commissum est* 4. *cap. Pervenit* 5. *cap. Nuncius* 6. *cap. Cum homines* 7. *cap. Dilecti filii* 8. & toto titulo de decimis. Sic etiam in *Sexto Clement. & extravagant.* ubi solutio decimarum passim præcipitur. Item *in cap. Admonemus* 2. *cap. Præcipimus* 3. *caus*. 16. *q*. 2. & *cap. Decimas* 1. *cap. Pervenit* 3. *cap. Quicumque* 4. *cap. Omnes* 5. *cap. Decimas* 6. *cap. Majores* 8. *caus*. 17. *qu*. 7. Item in Concil. Tri-
18 dent. *sess*. 25. *de reformat. cap*. 12. Hinc infertur, quod decimæ primo modo consideratæ, prout præcise continent necessariam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, sunt eis solvendæ, etiamsi aliunde habeant unde vivant, verb. grat. ex Patrimonio, ex artificio, & hujusmodi, quia non dantur illis ex mera misericordia, vel caritate tamquam eleemosyna, ut fit pauperibus, sed ex justitia, tamquam stipendium debitum laborantibus; Sic Suarez *tom*. 1. *de Relig. tract*. 2. *lib*. 1. *cap*. 11. *n*. 9. Layman *lib*. 4. *tr*. 6. *cap*. 2. *n*. 1.
19 Pirhing *loc. cit. n*. 6. Secus autem est dicendum, si Ministri Ecclesiæ sustentationem necessariam habeant ex aliis redditibus Ecclesiasticis; in tali enim casu decimæ non deberentur eis jure naturali, ac Divino, quia non haberent tunc rationem necessariæ sustentationis, ideoque cessaret ratio, cur decimæ dicantur esse debitæ jure naturali, ac Divino, sicut de facto plurimis in locis Ministris Ecclesiæ aliunde providetur de necessaria sustentatione, ut experientia constat, & ex Layman observat Pirhing *l. c. n*. 6.

20 Decimæ secundo modo consideratæ, idest formaliter, & secundum certam, ac determinatam partem, seu quotam fructuum, scilicet decimam, non octavam, vel duodecimam, licet in veteri Testamento fuerint debitæ ex Jure Divino positivo; tamen tempore novi Testamenti debentur Ministris Ecclesiæ solum ex Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico; Rota *recent. part*. 5. *tom*. 1. *decis*. 62. *num*. 20. & *part*. 8. *decis*. 31. *n*. 5. S. Thomas 2. 2. *quæst*. 87. *art*. 1. *in corpore*, S. Antoninus *p*. 2. *tit*. 4. *c*. 3. §. *Henricus, quodlib*. 4. *q*. 28. aliique Theologi communiter, & plurimi Canonistæ cum Barbosa *de offic. & potest. Parochi c*. 28. *n*. 7. ubi eos una cum Theologis citat Fagn. *in c. In aliquibus* 32. *de Decimis n*. 9. ubi dicit, quod hoc communiter tenetur; Pirhing *loc. cit. num*. 7. contra Glossam *in cap*. 1. *de Decimis in* 6. *verb. Decimarum*, Innoc. *in c. ult. de Parochis*, & plurimos alios Canonistas antiquos citatos, & secutos a Reiffenstuel *l. c.*
num. 15. Prima pars, nempe, quod decimæ et- 21
iam formaliter, & secundum determinatam quotam in veteri Testamento fuerint debitæ de Jure divino positivo, patet clare *ex cap*. 22. *Exodi*, ibi: *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere*, & *ex cap*. 27. *Levitici*, ibi: *Omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum, sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur*, & paulo post: *Omnium Decimarum bovis, & ovis & capræ, quæ sub Pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino*. Secunda pars, nempe 22
quod Decimæ formaliter, & secundum determinatam quotam captæ tempore novi Testamenti non debeantur de Jure naturali, nec Divino positivo, sed solum Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico, probatur. In primis enim manifestum est, quod Lex, & ratio naturalis plus non exigit, quam ut congrua sustentatio præbeatur Ecclesiæ Ministris nobis spiritualia ministrantibus; neque, ut evidens est, ex vi Legis naturæ magis iis debetur pars decima, quam v. g. pars septima, octava, nona, vigesima, vel trigesima; Quare in Lege naturæ ante Legem Mosaicam nulla extabat Lex decimarum, & probabile est, quod Abraham *Genes*. 14. & Jacob *ibid*. 28. non ex obligatione, sed sua libera voluntate Decimas obtulerint; Azorius *tom*. 1. *lib*. 7. *cap*. 23. *q*. 2. Suarez *l. c. cap*. 10. *num*. 4. Layman *lib*. 4. *tract*. 6. *c*. 2. *assertion*. 2. §. *altera vero pars*, Pirhing *loc. cit. num*. 7. & colligitur ex ipsomet textu; Abraham enim *cit. cap*. 14. libera & voluntaria gratitudine obtulit Decimas Sacerdoti Melchisedech, ex quo ipse Sacrificium Deo obtulisset, & contra hostes præliaturus suam ei benedictionem dedisset; cui suam victoriam attribuens, dedit decimas de omnibus ex hostibus reportatis, ibi: *Et dedit ei Decimas ex omnibus*. Et Jacob *cit. cap*. 28. libera voluntate Deo Decimas vovit, ibi: *Cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi*.

Quod neque ex vi juris Divini positivi, si- 23
ve

ve Legis Mosaicæ possint Christiani obligari ad solvendas Decimas formaliter captas, est de se clarum; quia Lex Mosaica, seu Lex vetus quoad præcepta judicialia, & cæremonialia in Lege nova est omnino abolita, ut constat ex Apostolo *ad Galatas cap.* 3. *num.* 25. *& c.* 4. *num.* 5. *ad Hebræos c.* 7. *num.* 12. 18. *&* 19. *& c.* 8. *num.* 6. *&* 7. Immo etiam quoad præcepta moralia, quæ non amplius obligant vi Legis veteris, sed solum quatenus a Lege nova sive ratione naturali dictantur, eique Juri innituntur; Suarez *l. c. cap.* 12. *n.* 5. Pirhing
24 *l. c. n.* 7. Quod tempore novi Testamenti non de Jure Divino, sed solum de Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico sit obligatio solvendi Decimas formaliter captas, est etiam de se manifestum, quia in toto novo Testamento non est reperibile aliquod divinum præceptum, quod obliget ad solvendas tales Decimas, adeoque ex solo jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico habetur hæc obligatio per multiplices textus in toto titulo de Decimis, & alios alibi,
25 ut patet supra *sub n.* 17. Tum quia Decimæ formaliter captæ in variis locis per consuetudinem fuerunt diminutæ, & alteratæ, immo quo ad quosdam Regulares per Pontificia privilegia omnino sublatæ, ut patet *ex c. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *& cap. In aliquibus* 32. *de Decimis*, & ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus in Bullario contentis; sed hoc nec valide, nec licite fieri potuisset, si Decimæ etiam formaliter captæ essent adhuc tempore novi Testamenti de Jure divino, cum contra jus divinum nec valeat consuetudo; *cap. Cum tanto* 11. *de Consuetudine;* & DD. communiter; nec in illo dispensare possit Pontifex, hoc ipso quod Lex Superioris per inferiorem tolli non possit; *cap. Cum Inferior* 16. *de majoritat. & obedient. & Clement. Ne Romani*, *de election.*

26 Adversarii volentes etiam nunc tempore novi Testamenti extare obligationem de Jure Divino solvendi Decimas, adducunt varios Canones, quibus dicunt expresse id declarari; Paschalis II. *in c. Decimas* 47. *caus.* 16. *q.* 1. sic expresse dicit; *Decimas a populo Sacerdotibus, & Levitis esse reddendas, Divinæ Legis sanxit auctoritas*, Urbanus II. *in cap. Admonemus* 2. *caus.* 16. *q.* 2. sic expresse pronunciat: *Decimas . . . quas ipse Deus dare constituit;* Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. sic expresse ait: *Decimas . . . quas fideles præcipiente Domino offerunt*. Alexander III. *in cap. Parochianos* 14. *de Decimis* dicit expresse, quod *Decimæ non ab homine, sed ab ipso Domino sint institutæ*. Innoc. III. *in cap. Tua* 25. *de Decimis*, asserit expresse quod Decimæ *Divina constitutione debentur*. Idem Innocent. *in cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* sic expresse habet: *Decimæ, quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi præcipit*. S. Gregorius Papa *in cap. Quadragesima* 16. *dist.* 5. *de consecrat.* sic expresse dicit: *Jubemur etiam ab Omnipotente Deo, omnium bonorum nostrorum Decimas dare*. Sed ad istos & alios quoscumque consimiles Canones statim respondetur non esse in- 27
telligendos de Decimis formaliter captis, sed solum de Decimis materialiter sumptis, idest secundum substantiam, quatenus nempe sunt stipendium necessarium ad honestam & congruam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, sub qua acceptione etiam nos dicimus esse debitas ipsis Ministris de Jure Divino, ut patet *supra num.* 14. *&* 16. Et dato, & non con- 28
cesso, quod tales Canones, ut prætendunt adversarii, sint intelligendi etiam de Decimis formaliter captis, adeoque etiam ut tales esse Juris Divini; Respondetur debere intelligi, quod sint juris Divini non proprie, sed remote, & occasionaliter, quia nimirum Decimæ ad imitationem, seu exemplum veteris Legis, ab Ecclesia sunt receptæ, & constitutæ, seu per propriam Legem decretæ; qua ratione etiam jejunium Quadragesimale dicitur nobis esse præceptum ex Lege, & ex Prophetis, & ex ipso Evangelio apud S. August. *Psal.* 100. & alios SS. PP. quia ad exemplum Prophetarum, & præcipue Christi Domini ab Apostolis fuit institutum; Sic Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 10. Lessius *lib.* 2. *c.* 39. *n.* 7. Pirhing *l. c. n.* 8.

Decimas defraudans, vel non solvens peccat 29
dupliciter, scilicet & contra virtutem Religionis, & contra virtutem Justitiæ; Ita Azorius *p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 23. *qu.* 8. Lessius *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 8. Pirhing *l. c. num.* 9. Reiffenstuel *l. c. n.* 20. & alii passim. Prima pars patet, quia Decimæ etiam nunc debentur in contestationem, & signum supremi, & universalis dominii Dei super nos; *c. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi præcipit*, *& cap. Cum non* 33. *eod. tit.* ibi: *Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo spirituali sibi Dominus Decimas reservavit;* adeoque qui eas defraudat contra cultum Deo debitum, consequenter contra Religionem agit, sicque sacrilegium committit, uti expresse de defraudantibus Decimas dicit Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: *Sciant se* Sacri-

crilegii crimen committere, *& æternæ damnatio-*
30 *nis periculum incurrere*. Secunda pars etiam pa-
tet, quia Decimæ nedum debent solvi in si-
gnum universalis Dominii Dei super nos, &
consequenter in suum cultum, sed etiam in de-
bitam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ suo
cultui addictorum, quibus eas ipse concessit;
cap. Cum tua nobis 26. de Decimis, ibi: *Cum
Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut
ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro
suo cultu concessit; Laici si moniti reddere nolue-
rint, Ecclesiastica sunt districtione cogendi*, &
sic cum ipsi Ecclesiæ Ministri spiritualia, &
Divina Laicis ministrant, debentur ipsis a Lai-
cis Decimæ tamquam justum stipendium ex
justitia, vi cujus virtutis dicitur Matth. 10.
Dignus est operarius cibo suo, & Luc. 10. *Di-
gnus est operarius mercede sua*, ad Corinth. 9.
Quis militat suis stipendiis unquam? & *cap.
Cum secundum 16. de Præbendis: Qui ad onus
eligitur, repelli non debet a mercede*. Vide *su-
pra n. 4.* Et manifeste innuitur in Conc. Tri-
dentin. *sess. 25. cap. 12.* ubi expresse præcipi-
tur, quod defraudantes Decimas non absolvan-
tur nisi restitutione secuta, ibi: *Nec ab hoc
crimine, nisi plena restitutione secuta absolvan-
tur*; quod non præciperetur, nisi ad eas sol-
31 vendas Laici ex justitia tenerentur. Quinim-
mo ex ipso Tridentino *ibidem*, defraudantes,
non solventes, aut impedientes solvere, pos-
sunt & debent excommunicari, ibi: *Qui ve-
ro eas* (Decimas) *subtrahunt, aut impediunt,
excommunicentur*. Et sic jam fuerat prius sta-
tutum in Concilio Rothomagensi relat. *in cap.
Omnes decimæ 1. caus. 16. q. 7.* ibi: *Sed quia
modo multi inveniuntur Decimas dare nolentes,
& statuimus, ut secundum Domini præceptum
admoneantur semel, & secundo, & tertio, qui
si se non emendaverint, anathematis vinculo fe-
riantur usque ad satisfactionem, & emendatio-
nem congruam*; Sic etiam ab Alexandro III.
relat. *in cap. Pervenit 5. de Decimis*; sic etiam
a Clemen. III. relat. *in cap. Ex parte 21. eod.
titul.* & sic etiam ab Innocentio III. relat. *in
32 cap. Tua nobis 26. eod. titul.* Unde merito
fuit damnatus a Martino V. in Concilio Con-
stantiensi anno 1418. Constitut. incipien. *In-
ter cunctas*, sequens articulus 18. inter alios
Joannis Wicleffi de Anglia: *Decimæ sunt pu-
ræ eleemosynæ, & possunt Parochiani propter
peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas
auferre*.

Additiones ex aliena manu.

De origine Decimarum in Ecclesia non con- 33
veniunt inter se Scriptores. Illud certum est,
initio nascentis Ecclesiæ Christianos omnia bo-
na sua in medium contulisse; *Actor. cap. 1.
vers. 34. & 35.* adeoque Decimis opus tunc 34
temporis haud fuisse. Licetque hæc commu-
nio bonorum postmodum cessaverit; tamen
frequentes adeo & magnæ erant oblationes
Christianorum, ut satis consultum esset neces-
sitatibus Ecclesiæ, nec propterea opus fuerit
decimis. Idque sæculo etiam tertio obtinebat, 35
ut liquet ex S. Cypriano *epist. lib. ad Cler. &
Pleb. Turritan.*

Ut primum autem ipsæ oblationes raræ, & 36
tenues esse cœperunt, Patres Ecclesiæ hortati
fuere Christianos ad Decimas, iisque propo-
suerunt legem Moysis, at non uti præceptum,
sed uti exemplum: Pauci vero fuerunt qui hoc 37
exemplum sequebantur. Confer D. Augustin.
Epist. 95. ad Casulan. Presbyter. tum *lib. De de-
cem Chord. c. 12.*

Non sum nescius, eumdem Div. Augustin. 38
in can. 66. caus. 16. q. 1. de Decimis tamquam
debitis loqui. At Sermonem 219. *Divi Augusti-* 39
ni unde desumptus dicitur mox dictus *can. 66.*
adulterinum esse vel inde satis patet, quod es-
set primus Dominicæ XII. post Trinitatem,
& tunc haud erat inventa ea temporis diffe-
rentia, quinimmo numquam habuit locum in
Ecclesiis Africæ. Reque ipsa docti Benedicti- 40
ni, qui id sibi negotii dederunt, ut revide-
rent opera D. Augustini, sermonem hunc 219.
minime tribuerunt ipsi D. Augustino: *Lova-
nienses* (inquiunt) *dubium reliquerunt. Reje-
cit post Virlinum Virdingus, ob id maxime quod
decimas, de quibus reddendis hic agitur, intelli-
gere liceat ex sermone 2. in Psalm. 103. n. 9.
& ex narratione Psalmi 146. n. 16. & 17. nondum
fuisse Augustini ætate Clericis, & Sacerdotibus da-
tas aut designatas. Cæsarium potius refert quam
Augustinum*.

Nec turbare debet *Canon 67. pariter caus. 16.* 41
qu. 1. in quo itidem de Decimis uti debitis
differitur. Desumptus enim hic Canon 68. di-
citur ex Epistola quadam S. Hieronymi ad
Damasum Papam. At Epistolam hanc dubiæ 42
fidei esse admiserunt ipsi *Correctores Romani*.

Quo tempore autem lex de solvendis Deci- 43
mis lata in Ecclesia fuerit, haud facile est
statuere. Loquor de Ecclesia Latina, nam in
Ecclesia Græca Decimæ nunquam ex necessi-
tate solutæ fuerunt. In Ecclesia autem Lati- 44
na

na antiquius Concilium, quod injunxit solutionem Decimarum, videtur Concilium Turonen-
45 se II. anni 567. At Concilium Matisconense II. anni 585. videtur innuere, Decimarum solutionem jam ante mox dictum annum
46 567. demandatam fuisse. Pœnam vero excommunicationis in non solventes Decimas primum inflixit Concilium hoc Matisconense II. observante Fleury *Histor. Eccles. lib.* 34. *numer.* 50.

47 Ex his, quæ dicta sunt de origine Decimarum, dijudicare quisque facili negotio potest, an Decimæ debitæ sint de jure divino, uti probe monuit Auctor *num.* 13. *& plur. sequ.* Si nomine Decimarum intelligamus stipendium Ecclesiæ Ministris propter ministerium, & labores debitum, fatendum est non lege solum Divina præceptas Decimas, *Levit. cap. ult. vers.* 30. *num.* XVIII. 21. sed et-
48 iam naturali, *Matth. XI. Cor.* 10. Natura enim docet iis alimenta deberi, qui pro Po-
49 pulo laborant. Quare & Abramus in statu ante legem Decimas obtulit Sacerdoti Melchi-
50 sedech; *Genes.* XIV. Si autem nomine Decimarum determinatam quantitatem, scilicet decimam bonorum partem accipiamus, dicendum est, lege quidem Divina demandatas fuisse Decimas in veteri Testamento, non item in novo, quippe quod tale præceptum mini-
51 me continet. Idque inde confirmatur, quod ut visum est, in Ecclesia præceptum de solvendis Decimis sero factum fuit. *Negamus* (recte inquit Ziegler de Episcop. *part.* 2. *c.* 27. *num.* 7.) *morale unquam fuisse, ut Decimæ solverentur ratione specificationis, etsi libenter concedamus, generale fundamentum esse morale, & perpetuum, quemadmodum perpetuum est, ut merces solvatur operario.*

ARTICULUS II.

Decimæ quibus, & a quibus sint solvendæ?

1 Decimæ antiquitus, antequam fieret Parochiarum, ac bonorum Ecclesiasticorum divisio, solvebantur loci Episcopo, ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiæ Ministris, juxta cujusvis meritum, & exigentiam in sua Diœcesi fideliter distribueret; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, quia cæteris præest, omnibus juste distribuat . . . quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, & alii detrimentum patiantur; cap. Pervenit.* 3. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius Laicalibus personis, militum scilicet, sive Servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis; Unde si quis amodo Episcopus inventus fuerit hujus præcepti divini transgressor, inter maximos Hæreticos, & Antichri-
stos non minimus habeatur.* Postquam autem est 2
facta Parochiarum, & bonorum Ecclesiasticorum divisio, decimæ de jure communi solvendæ sunt Parochis, textu expresso *in cap. Cum contingat* 29. *de decimis*, ibi: *Cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat; & cap. Cum in tua* 30. *eod. tit.* ibi: *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum.* Et sic Rota recent. *part.* 1. *decis.* 371. *num.* 4. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 64. *num.* 3. *part.* 6. *dec.* 61. *n.* 10. *part.* 7. *dec.* 133. *num.* 12. *p.* 8. *dec.* 83. *num.* 1. *& p.* 13. *dec.* 520. *num.* 2. Fagnan. *in cap. Cum contingat* 29. *de decimis*, Pirhing *eod. tit. n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 93. Barbosa *de offic. & potest. Parochi p.* 3. *c.* 28. §. 2. *n.* 7. *& sequent.* & communis aliorum.

Decimæ prædiales de jure communi solven- 3
dæ sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris, & prædiis, quæ intra limites talis Parochiæ existunt, nisi contraria sit legitima loci consuetudo. Prima pars est certa, & clara *ex cit. c. Cum contingat* 29. *& cap. Cum in tua* 30. *de decimis*. Secunda pars colligitur *ex cap. Significavit* 5. *de Parochis*, *& c. Quoniam* 13. *de decimis*; ubi universaliter, ac indistincte statuitur, ut si terræ intra certam alicujus Ecclesiæ Parochiam fuerint, decimæ earum eidem Ecclesiæ debeant assignari; Et sic tenet Glossa *in d. c. significavit* 5. *de Parochiis verb. Prædiorum, in c. Cum sint* 18. *verb. diversæ, & in c. ad Apostolicæ* 20. *verb. Consuetudo, de decimis*, Fagnan. *in c. Cum contingat* 29. *de decimis n.* 21. Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 30. *num.* 6. Pirhing *eod. tit. num.* 85. Reiffenstuel *ibid. n.* 94. Rota recent. *part.* 17. *decis.* 208. *num.* 1. *& est communis*. Et ratio est quia de- 4
cimæ prædiales sunt onus reale inhærens ipsis rebus; in oneribus autem realibus non inspicitur colonus, sed locus, ubi res sita est; *arg. leg. forma* 4. *ff. de cens. & cap. De terris* 16. *de decimis*. Dicitur autem notanter, *Nisi contraria sit legitima loci consuetudo*; quia si alicubi sit consuetudo, quod Parochiani solvant proprio Parocho, & non alieno decimas, etiam de agris, & prædiis suis in aliena Paro-

chia, est adhuc observanda, textu expresso *in c. Cum sint* 18. *de decimis*, ubi statuitur, quod in hujusmodi casu ad consuetudinem sit recurrendum, *& c. Ad Apostolicæ* 20. *eod. tit.* ubi sic præcise habetur; *Super decimis vero Messium, vel fructuum arborum, si colueris in alia Parochia, quam in ea, in qua habitant, (quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.* Et sic Rota recent. *par.* 5. *tom.* 1. *dec.* 124. *n.* 15. *par.* 11. *decis.* 344. *sub num.* 11. *& part.* 14. *dec.* 27. *num.* 1.

5 Decimæ ovium, aliorumque animalium, quæ dimidia parte anni morantur, & pascuntur intra limites Ecclesiæ prædialis, & altera dimidia parte anni morantur, & pascuntur intra limites Ecclesiæ Parochialis, debent solvi pro medietate utrique Parocho, Glossa *in dict. c. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*, *verb. Personalis*; Sanct. Thomas 2. 2. *quæst.* 87. *art.* 3. *ad* 2. Suarez *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *libr.* 1. *cap.* 5. *num.* 8. *cum sequent.* & plurimi alii cum Barbosa *de offic. & potest. Parochi part.* 3.

6 *cap.* 28. §. 2. *num.* 38. Sic etiam sunt dividendæ pro medietate inter duas Parochias decimæ ovium, aliorumque animalium, quæ in una jacent, & dormiunt, & in alia pascuntur; Fagundez *de Ecclesiæ præceptis*, *præcept.* 5. *lib.* 1. *p.* 5. *n.* 10. Basil. Pont. *de Sacrament. Matrim. lib.* 5. *c.* 13. §. 3. *n.* 23. *&* 25.

7 Barb. *loc. cit. num.* 39. & alii. Quando oves, & alia animalia nec morantur, nec pascuntur per ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed in aliis, nulla pars decimarum debetur Ecclesiæ Parochiali Domini, sed illi ubi morantur, & pascuntur; Basil. Pontius *loc.*

8 *cit. n.* 25. Barb. *loc. cit. n.* 40. & alii. Decimæ ex ovibus, aliisque animalibus non sunt solvendæ Parochiis illarum Regionum, per quas pascendo transitum faciunt, & redeunt in domicilium. Et ratio est quia licet eundo, & redeundo pascantur in pascuis prædictarum Parochiarum, hoc tamen nutrimentum minimum est, & parvæ considerationis; unde cum de minimis decimæ non sint solvendæ; *arg. leg. Socio, ff. de in integr. restit. leg.* 4. *in fin. ff. de ædilit. edicto*, dicendum est prædictis Parochiis nihil deberi loco decimarum. Tum quia ut recte advertit Navar. *cons.* 2. *de decimis n.* 3. moraliter loquendo videtur impossibile recte judicare, quænam quantitas prædictis Parochiis solvi debeat, & quinam sit valor illius decimæ, quæ possit illis respective contingere, unde necessario dicendum est non esse faciendam majorem impensam, nec majorem laborem assumendum, quam sit res ipsa propter quam assumitur; Barbosa *l. c. n.* 42. & alii.

Decimæ personales de jure communi solvendæ sunt Parocho illius Ecclesiæ, ubi percipit Sacramenta, & audit Divina, etiamsi alibi lucrum v. g. ex negotiatione reportet; *c. Quæsitum sunt* 46. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Familiæ vero eorum ibi dent decimas suas, ubi eorum infantes baptizantur, & ubi per totius anni circulum Missas audiunt*; *c. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*, ibi: *Noveris itaque, quod æquum est, ut illis Ecclesiæ Decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt Sacramenta*; concordat *c. significavit* 5. *de Parochis*. *Est communis*. Et ratio est quia sicut proprius Parochus sua persona, & suo ministerio Sacramenta, & spiritualia administrat, ita quoque oportet ut ille, in cujus favorem fit prædicta Sacramentorum, & spiritualium administratio, eidem Parocho solvat decimas de illis, quæ ex propria persona, & illius ministerio acquisivit. Et tali proprio Parocho debentur decimæ personales, etiamsi Parochianus causa comitandi Regem, vel recreandi animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugiendi pestem, vel causa belli, & hujusmodi extra illam Parochiam resideat, absque tamen animo transferendi domicilium in perpetuum; *arg. cap. Is, qui habet domicilium* 3. *de sepulturis in* 6. & advertit in specie Navarr. *consil.* 2. *num.* 5. *de decimis*, quamvis per accidens in tali Parochia per totum tempus absentiæ non recipiat Sacramenta, nec audiat Divina; Barbosa *l. c. n.* 26. Basil. Pontius *de Sacram. Matr. lib.* 5. *c.* 13. §. 3. *n.* 19. Fagundez *de Eccl. præcept.* 5. *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 2. Decimæ personales non debentur primæ Parochiali, si quis mutaverit domicilium, sed secundæ, in qua recipit Sacramenta, & audit Divina; *cit. c. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*; Rota *p.* 5. *rec. dec.* 12. *num.* 4. Fagnan. *in cit. c. Cum contingat num.* 53. *de decimis*, Butrius, & alii passim: Decimæ personales sunt dividendæ inter plures Ecclesias pro rata temporis, quo Parochiani in eis audiunt Divina, & recipiunt Sacramenta, Rebuff. *de decimis q.* 6. *n.* 4. Suar. *loc. c. c.* 21. *n.* 1. Fagundez *l. c. n.* 5. Fagn. *l. c. n.* 56. Barbosa *l. c. n.* 29.

Si quis artifex habeat domicilium in confinio duarum Parochialium, tenetur decimas personales solvere illi Parochiæ ubi est pars domicilii, in qua semper laborat; & si dubitetur de qua Parochia domicilium sit, tunc inspicien-

cipienda est janua, seu porta illius principalis; Fagundez *loc. cit. n.* 6. *&* 7. Barb. *l. c. n.* 30.
14 & alii. Si quis percipit Sacramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, & reliqua Sacramenta in Ecclesia Parochiali ratione Baptismi, qui est janua omnium Sacramentorum, *c. fin. de Presbyt. non baptizato*, & partim Parochiali propter reliqua Sacramenta, ut colligitur *ex c. Questi sunt* 46. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt;* quæ verba, ut dicit Fagn. *l. cit. n.* 56. satis clare innuunt decimas personales utrobique solvendas, idest tam in Ecclesia, ubi quis baptizatur, quam in illa, ubi per anni circulum audit Divina, & percipit reliqua Sacramenta; Ita Goffredus *in summa de decimis* §. 2. Butrius *in cit. c. Cum contingat num.* 8. *vers. Quantum autem ad Decimas*, Cardin. *n.* 8. *verb. Personales autem*, Abbas *num.* 6. *vers.*
15 *Remanet tamen unum dubium;* Et alii contra varios alios volentes Decimas personales deberi solum Parochiali, in qua audiuntur Divina, & percipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptismali, si ibi Divina non audiuntur; & sic tenet Glossa *in cap. Statuimus, in verb. Baptismalem caus.* 16. *q.* 1. Glossa ultim. *in c. Significavit* 5. *de Parochiis*, Joan. Andr. & Ancharan. *in d. cap. Ad Apostolicæ* 20. *de Decimis*, Rebuff. *de Decimis q.* 6. *n.* 21. quæ opinio est vere probabilis, & satis placet, ex quo per textum *in cap. Ad Apostolicæ* 20. *de Decimis*, *& cap. Significavit* 5. *de Parochiis*, Decimæ personales debentur illi Ecclesiæ, in qua quis audit Divina Officia, & percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut jam dictum est *n.* 9. & textus *in cap. Questi sunt* 46. *caus.* 16. *q.* 1. cum citetur etiam pro se ab auctoribus hujus opinionis, cum de facili possit intelligi in sensu copulativo, id est de Ecclesia in qua & baptizantur, & etiam Missas audiunt, aliaque
16 Sacramenta percipiunt; Unde circa hoc est attendenda consuetudo, cui standum esse fatentur etiam Auctores primæ opinionis; *ex cap. Cum sint* 18. *& c. Ad Apostolicæ* 20. *de Decimis*. Vid. *supra n.* 4.
17 Quando Parochia aliqua dismembratur, & erigitur nova Parochia, decimæ prædiales ad Parochiam Matricem pertinentes non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad præscriptum Concilii Tridentini assignaverit; sic expresse Sac. Congr. Conc. 11. *Martii* 1617. Fagn. *lib.* 3. *decretal. in c. Cum contingat* 29. *de Decimis a n.* 42. Barb. *de offic. & potest. Parochi c.* 29. §. 2. *n.* 19. *vers. Advertendum quoque;* Reiffenstuel *lib.* 3. *Decr. tit.* 39. *n.* 104. & alii contra plurimos alios: & probatur ex verbis Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. *de reform.* ubi sic expresse habet; *In iis vero*, (scilicet Ecclesiis Parochialibus) *in quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & Divina Officia audienda accedere non possunt, novas Parochias etiam invitis Rectoribus juxta formam Constitutionis Alexandri III. quæ incipit:* Ad audientiam, *constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus*. Ubi ut vides ultima illa Concilii verba, *competens assignetur &c.* clare probant nostram conclusionem. Verbum enim illud 18
Assignetur, quod est verbum facti, & requirit hominis ministerium; *arg. l. si quid §. fin. ff. de legat.* 3. *& l.* 10. *§. fin. ff. Nautæ, Caupones, Stabularii, & cap. Extirpandæ §. Qui vero* 30. *de Præbend. & cap. Exposuisti* 33. *eod. titul.* demonstrat aperte, quod tales decimæ non transeunt ipso jure, cum non possit ipso jure transire, quod per ministerium hominis est assignandum. Idem demon- 19
strant verba illa, *Competens portio*, nam Trident. noluit ut nova Parochia statim jus diceret super omnibus decimis prædiorum intra suos limites existentium, juxta *text. in c. Pastoralis* 9. *de his quæ fiunt a Prælatis;* sed ut illi competens tantum portio assignaretur ab Episcopo, quippe ante ejus declarationem ignoratur, quæ portio sit competens, & consequenter non potest ipso jure in novam Parochiam transire, cum præsertim *portionis* appellatione veniat pars, & non totum, *l. nomen filiorum*, *§. Portionis*, *ff. de verb. significat.* Inde indicant verba illa: *Arbitrio Episcopi*, quia ex quo relinquatur arbitrio Episcopi assignanda competens portio, stat clarum, quod omnes decimæ non transeunt ipso jure in novam Parochiam, cum in his, quæ sunt determinata a jure, arbitrium non intret; *l.* 1. *§. Ait Prætor*, *ff. de jure delib. l. Mora*, *ff. de prob. & cap. de causis* 4. *de offic. & potest. Jud. Delegat.* ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna Canonibus exprimatur, eamdem infliges; alioquin ipsos pro delicti qualitate, & caussæ secundum tuum arbitrium punire procures*, ex quo textu clare patet arbitrium solum intrare in his, quæ non sunt determinata a jure.

Idem

21 Idem clare innuunt verba illa: *Ex fructibus ad Eccl. Matricem quomodocumque pertinentibus*; quia cum relinquatur arbitrio Episcopi assignare portionem novo Parocho, sive ex decimis, sive ex aliis fructibus ad matricem pertinentibus, quamdiu hoc arbitratus non fuerit, decimæ non debentur, quia potest contingere, ut non assignet Decimas, sed alios redditus, & ratione incertitudinis, & ambiguitatis nihil debetur, *ut l. Duo sunt Titii, ff. de Testament. & l. si ita fuerit, ff. de reb. dub.* Nihil enim est quod possit executioni demandari, antequam appareat ex declaratione Episcopi quanta, & qualis sit hujusmodi portio, nam quod pendet, non est pro eo, quasi sit, ut dicit text. *in l. Is damnum, ff. quod pendet, ff. de*
22 *Regul. jur.* Unde Rota *in Mediolanensi Decimarum de Carlatio* 10. *Martii* 1616. *cor. bon. mem. Martino Andrea*, propter super allegata verba Conc. Trid. fortiter de sua conclusione hæsitavit, & ideo causam remisit ad Sacram Congregationem Cardinalium ejusdem Concilii interpretum, quæ *sub die* 15. *Martii* 1617. partibus auditis, & articulo mature discusso censuit decimas ad Ecclesiam Matricem pertinentes non transire ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanere apud Ecclesiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad præscriptum Concilii assignaverit; Sic referunt Fagnan. Barb. & Reiffenstuel *l. c.*
23 Notanter autem fuit dictum in conclusione, *Decimæ prædiales*, quia Decimæ personales transeunt ipso jure in Parochialem noviter erectam etiam ante ullam Episcopi assignationem, ut tenet communis Doctorum cum Glossa *in cap. Ad Audientiam* 2. *de Eccles. ædific. verb. Obventiones*, & bene notat Fagnan. *loc. cit. num.* 53. Et ratio est, quia Decimæ personales de jure debentur illi Parochiæ, ubi persona audit Divina, & percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut teste Abbate *in cap. Cum contingat* 29. *de Decimis n.* 16. & Fagnan. *ibid. num.* 20. & 52. concludunt omnes juxta expressum textum *in cap. Ad Apostolicæ* 20. *de Decimis*, ibi: *Æquum est, ut decimæ personales illi reddantur Ecclesiæ, in qua Ecclesiastica percipiuntur Sacramenta;* Vid. *supra n.* 9. adeoque cum populus post erectionem novæ Parochialis ad eam confluat pro Divinis audiendis, & Sacramentis recipiendis, non autem ad Parochialem Matricem, consequens est, ut Decimæ personales, non eidem Parochiali Matrici, sed novæ Parochiali sint ipso jure persolven-
24 dæ. Nec obstat supradicta declaratio Sac. Congreg. Conc. quia sicuti ipsa de solis Decimis prædialibus fuit interrogata, ita de iisdem solis dedit responsum, & non de Decimis personalibus, ut de auditu testatur Fagnan. *l. c. n.* 52. qui tunc temporis erat ejusdem Sacræ Congreg. Secretarius.

Decimæ variis in casibus debentur integræ 25
soli Episcopo. Primo, quando prædia quædam intra Diœcesim suam sita, nulli certæ Parochiæ in particulari sunt assignata, tunc Decimæ ex iis debentur Episcopo; *c. quoniam* 13. *de Decimis in fine*. Et ratio est, quia quando prædia nulli certæ Parochiæ sunt assignata, censentur esse sub potestate Episcopi juxta antiquam juris dispositionem dividendæ, uti recte advertit Glossa *in cap. Cum contingat* 29. *de Decimis verb. Jure communi argum. cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *quæst.* 7. *Est communis*. Se- 26
cundo, quando adhuc reperiatur aliqua Diœcesis, in qua nondum sit facta divisio vel distinctio Parochiarum, tunc Decimæ soli Episcopo debentur, (quemadmodum easdem olim percipiebat) non quidem ut sibi soli eas reservet, sed ut eas fideliter, & juste distribuat aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperantibus; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *quæst.* 7. *& est communis*. Tertio, quando Epis- 27
copus est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia, tunc enim ad illum etiam pertinent Decimæ, quæ Parochis debentur; *cap. Dudum* 31. *de Decimis*, Fagnan. *l. c. n.* 27. Pirhing *l. c. n.* 79. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 3. & alii passim. Quarto, quando, & ubi non obstat le- 28
gitima consuetudo in contrarium, debetur Episcopo *Quarta* de singulis Decimis, textu expresso *in c. Conquerente* 16. *de offic. Judic. Ordinar.* ubi inter jura Episcopis competentia numeratur *Quarta* decimationum. Concordat *c. Quoniam* 13. *de Decimis*, ibi: *Decimas earum sua parte retenta*, & *c. De quarta* 4. *de præscriptionibus*, ubi statuitur quod Clericus, idest Parochus, à quo Episcopus *Quartam* de Decimis jam collectis accipit, prout post Abbatem recte observat Barbosa *l. c. n.* 11. potest quadragenaria præscriptione immunem se reddere a solvenda Episcopo quarta Decimarum, ibi: *De quarta Decimæ & oblationis Defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria præscriptione temporis se posse tueri videtur*. Fagnan. *l. c. n.* 23. ubi affert Rotæ Decisiones, & ait esse communem.

Decimæ etiam Canonicis Cathedralium, vel 29
Collegiatarum, ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de jure communi solven-

ven-

vendæ secundum eam portionem, quæ eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate Ecclesiastica est assignata; sicuti & quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata; *arg. cap. Exp.* 21. *de Decimis*, ubi Papa Clemens III. mandat ut Canonicis, qui apud ipsum conquesti erant, de omnibus prædiorum fructibus, decimæ sine diminutione solvantur; Suar. *lib.* 1. *de Decimis c.* 29. *n.* 3. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *n.* 18. Reiffenstuel *ibid. n.* 112. & alii. Et ratio est, quia postquam auctoritate Ecclesiæ redditus uniuscujusque Parochiæ in plura Beneficia sunt divisi unicuique Beneficiato per se, ac directe competit jus ad portionem Decimarum suo Beneficio correspondentem, & assignatam in prima beneficii fundatione pro sustentatione ipsorum; sicuti antequam fieret Parochiarum, & bonorum Ecclesiasticorum diviso, jus competebat omnibus Clericis Ecclesiæ ministrantibus, ut sibi ab Episcopo loci Decimæ pro cujusque merito fideliter, & juste distribuerentur; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille qui cæteris præest, omnibus juste distribuat . . . quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, & alii detrimentum patiantur;* Unde & Deus præcipit, ut sui loco Decimæ solvantur non solum Curatis, sed etiam Clericis Ecclesiæ Ministris in genere, *cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi; *Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sunt districtione co-*
30 *gendi*. Decimæ debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, qui ex officio ministrant in spiritualibus populo, etiamsi ipsi sint divites. *Est communis*, teste Covarruvia *lib.* 1. *variar. resol. c.* 17. *n.* 4. Et ratio est, quia decimæ non dantur Clericis, ex eo quod pauperes sint, sed quia Deus præcipit, ut in signum supremi Dominii loco sui dentur Clericis juxta Ecclesiæ dispositionem; *arg. c. Tua nobis* 26. *de Decimis*, & quia ex officio in spiritualibus ministrant, nemo autem licet dives sit, militat unquam suis stipendiis, juxta illud Apostoli *prim. ad Corinth.* 9. ibi: *Quis militat suis stipendis unquam?* Vide *supra art.*
31 1. *sub. n.* 4. Sic etiam Decimæ debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, licet sint malæ vitæ, quia Decimæ non dantur eis propter bonitatem vitæ, sed propter servitium spirituale, unde non excusantur ab earum solutione qui ad eas tenentur, quamvis dicant se easdem pauperibus, & in his Christo dare, & consequenter melius agere quam si Clerico malæ vitæ solverent, textu expresso *in cit. c. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Prætextu vero nequitiæ Clericorum nequeunt eas (nisi quibus ex mandato Divino debentur) pro suo arbitrio, pauperibus v. g. erogare, cum nulli sit licitum aliena cuique concedere præter domini voluntatem*.

Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo spe- 32
ciali titulo, seu jure sint exempti, tenentur solvere decimas tum prædiales, tum personales; *c. Ex transmissa* 23. *de Decimis*, ubi expresse dicitur, quod *Fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*; *cap. A nobis* 24. *eodem titul.* ubi præcise dicitur, quod *Quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum sit specialiter exemptus*, & paulo infra: *Nisi ab eis ostendant, quare ab hujusmodi sint immunes; Et sic communis* Doctorum, qui cum Barbosa *de offic. & potest. Parochi cap.* 28. §. 3. *num.* 1. Moneta *de decimis cap.* 5. *num.* 26. & Glossa *in cap. Omnes Principes* 4. *de majoritat. & obedient.* dicunt teneri ad decimas etiam Imperatorem, Reges, Principes, & quosvis alios in quacumque dignitate constitutos, eo quod jus de omnibus indistincte loquatur, & ratio juris omnes tangat.
Etiam Hæretici tenentur solvere decimas tum 33
prædiales, tum personales; Abbas *in cap. De terris* 16. *de Decimis num.* 6. Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 16. *num.* 3. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 3. *n.* 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 41. & alii communiter. Et ratio est, quia Hæretici ipsi juri Divino, & Ecclesiastico, quo utroque ipsæ Decimæ obligant, sunt subjecti, maxime quia per fidem in Baptismo receptam, & professam facti sunt subditi Legibus Ecclesiæ Catholicæ, a cujus jurisdictione per suam contumaciam non eximuntur, ne alias ex iniquitate sua commodum consequan-
tur, contra *l. Itaque* 12. *ff. de furtis*. Et li- 34
cet de facto Hæretici non recipiant ab Ecclesiæ Ministris Sacramenta, & spiritualia, non per hoc eximuntur ab obligatione solvendi Decimas, quia si non recipiunt, hoc provenit ex propria ipsorum culpa, & non ex defectu Ministrorum Ecclesiæ, qui ex parte sua sunt prompti ad ea ministranda, uti ex officio tenentur, & ipsi Hæretici ad eadem suscipienda, & suam erroneam sectam derelinquendam sunt obligati. Etiam Judæi, & Infideles tenentur solvere decimas prædiales ex fundis, & prædiis, quæ Decimis erant obnoxia, antequam ad eorum manus pervenirent; *c. Quanto* 18. *de usuris*, ibi: *Hac eadem pœna Judæos*

de-

decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro Decimis, & oblationibus debitis, quas a Christianis deo Domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocumque titulo devenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes; cap. De terris 16. *de Decimis* 16. ibi: *De terris, quas Judæi colunt, tuæ prudentiæ respondemus, ut eos ad Decimas persolvendas, vel possessiones penitus renunciandas cum omni districtione compellas, ne forte occasione il-*
35 *la Ecclesiæ valeant suo jure fraudari*. Non tenentur tamen Judæi, & infideles solvere Decimas personales; *arg. cit. c. Quanto* 18. *de usuris, c. De terris* 16. *de Decimis & c. Apostol.* 20. *eod. tit. & cap. Ex transmissa* 23. *eod. tit.* & tenent expresse Glossa *in cit. c. De terris* 16. *de Decimis verb. Persolvendas*, ibi: *Unde personales Decimas non persolvunt;* Azor. *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 24. *q.* 3. Suar. *tom.* 1. *de Relig. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 3. & Barbosa *de offic. & potest. Parochi p.* 3. *cap.* 28. §. 3. *n.* 3. cum pluribus ibi citatis, & Pirhing *l. c. n.* 37. ubi dicit, quod sic tenent alii DD. communiter.

36 Clerici simplices, & non Curati tenentur solvere decimas tum prædiales, tum personales de lucris, bonis, & fructibus sæculari jure acquisitis; *c. Novum* 2 *de decimis*, ibi: *Illi profecto Clerici, qui a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent*, & Glossa *ibid. verb. A Clericis*, S. Th. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. cum communi aliorum; *arg. cap. Si quis Laicus, vel Clericus* 42. *cap. Quicumque*
37 44. *c. de Decimis* 45. *caus.* 16. *q.* 1. Non tenentur tamen isti Clerici simplices seu non Curati solvere decimas de bonis Ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo Clericali acquisitis; exceptis prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimæ solvi solebant. Prima pars est communis; *arg. c. Novum genus* 2. *de decimis*, ibi: *Novum genus exactionis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in Lege Domini hoc legamus, non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur*, & Glossa *ibid. verb. A Clericis*, ubi interpretando hunc textum dicit, quod Clerici Clericis decimas dare non debent de bonis Ecclesiasticis, bene tamen de patrimonialibus, vel quasi talibus, ibi: *A Clericis, hoc intellige de dote Ecclesiæ, de qua Clerici non debent dare decimas, sed de prædiis propriis, sive patrimonialibus Clerici debent sol-*
38 *vere decimas*. Secunda pars, scilicet, quod a Clericis sint solvendæ decimæ ex prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignaretur, decimæ solvi solebant, colligitur clare *ex c. Ecclesiæ* 43. *caus.* 16. *q.* 1. ubi indistincte præcipitur, *ut Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec ulla possessione priventur; ita ut novis Oratoriis tribuantur, & c. Quicumque* 44. *ead. caus. & q.* ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut Ecclesiæ antiquiores propter novas suas justitias, aut decimas non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvantur: & c. Nuper* 34. *de decimis*, ubi etiam Religiosi jubentur dare decimas de prædiis, & fundis noviter acquisitis, si de iisdem prius decimæ solvi solebant. Et sic tenent Fagn. *in d. c. Nuper n.* 10. Abbas *ibid.* n. 1. Card. de Luca *de decimis disc.* 2. *n.* 5. *&* 6. meus Reiffenstuel *l. c. n.* 50. & alii cum Barbosa *in d. c. Ecclesiæ* 43. *caus.* 16. *q.* 1.

Clerici Curati quacumque dignitate præditi, 39
ut Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, ac omnes alii Parochi quocumque nomine nuncupati, tenentur solvere decimas prædiales de fructibus bonorum titulo temporali, seu sæculari acquisitorum; S. Th. 2. 2. *q.* 87. Barb. *de offic. & potest. Parochi c.* 28. §. 3. *n.* 10. Pirhing *l. c. n.* 40. Reiffenstuel *l. c. num.* 46. & communis aliorum. Et ratio est, quia res transit cum suo onere ad quemvis possessorem; *c. Cum non* 33. *de decimis*, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit, & c. Ex litteris* 5. *de pignoribus* ibi: *Cum etiam bona . . . cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem;* & consequenter si Clerici, etiam Curati, sive Episcopi, sive Parochi quocumque nomine nuncupati, jure temporali acquirunt prædia, aliaque bona oneri decimarum prius subjecta, onus hoc cum prædiis ad ipsos quoque transit; *can. Si quis Laicus, vel Clericus* 42. *c. Ecclesiæ* 43. *c. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. Tales Clerici 40
Curati tenentur solvere decimas prædiales ex prædiis, fundis, & agris etiam Ecclesiasticis, seu Ecclesiæ dotalibus in alterius Parochia sitis, si de illis, antequam in dotem Parochiæ pervenirent, decimæ alteri Parocho solvi solebant, ut colligitur *ex cit. c. Ecclesiæ* 43. *& cap. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. *& cit. cap. Nuper* 34. *de decimis*. Vid. *sup. n.* 37. *& est communis* cum Glossa *in c.* 1 *de censib.* Abbat. *in c.* 2. *de decimis n.* 6. Pirhing *loc. c. n.* 43.
Reiffenstuel *loc. cit. n.* 52. Non tenentur ta- 41
men tales Parochi solvere decimas prædiales de bonis mere Ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis. *Est communissima* inter DD. *arg. cit. cap. Novum genus* 2. *de decimis, & cap Sancitum est* 2. *de censibus*. Neque tenentur tales Parochi solvere decimas personales; Sic Pirhing *loc. cit. n.* 40. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *c.* 3.

6. c. 3. n. 1. & alii. Et ratio est, quia neque ex jure Canonico, neque ex consuetudine talis obligatio ostendi potest; Decimæ enim personales non debentur nisi proprio Parocho, a quo quis recipit Sacramenta, & alia spiritualia; *cap. Questi sunt* 46. *caus.* 16. *qu.* 1. *cap. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*, sed tales Parochi nullum agnoscunt proprium Parochum, cum Episcopus in sua Diœcesi sit Ordinarius Parochus Parochorum, & quilibet Parochus sit Ordinarius Pastor in sua Parochia, & præter se nullus alius detur in ipsa Ordinarius Parochus, ergo &c.
43 Licet autem ex parte Episcopi videatur adesse sufficiens fundamentum, ut Parochi ipsi persolvant decimas, ex quo ipse ordinarius Pastor, & Parochus omnium Parochorum suæ Diœcesis; Jus tamen non imposuit eis talem obligationem solvendi decimas personales Episcopo, adeoque Episcopus non potest ipsas ab eis exigere, cum nequeat neque ab ipsis, neque ab aliis Sacerdotibus, & Clericis aliquid exigere præter id, quod jure communi concessum est, ut constat ex *cap. Constitutum est* 60. *cap. Nullis* 62. *cap. Prædicator* 64. *caus.* 16. *qu.* 1.

44 Regulares de jure communi tenentur solvere decimas prædiales, nisi speciali privilegio, aut legitima consuetudine sint exempti. *Est communis* cum Suarez *t.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 24. Layman *loc. cit. n.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 53. & habetur clare *in c. Ex multiplici* 3. *cap. Commissum* 4. *cap. Dilecti* 8. *cap. Ex par.* 10. *de decimis*, & expressius *in cap. Statuto* 2. §. *Cæterum eod tit. in* 6. ubi sic statuitur: *Cæterum Religiosi tam exempti, quam non exempti de terris, & possessionibus acquisitis hactenus, & amodo acquirendis decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eædem possessiones, & terræ prius fuerant decimales, nisi super hoc speciali*
45 *jure, vel privilegio sint muniti*. Insuper spectato jure communi antiquo, & præscindendo a privilegiis tenentur Regulares solvere etiam decimas personales; Suarez *l. c. n.* 25. Laym. *loc. cit. n.* 4. Pirhing *loc. cit. n.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 53. & alii communiter. Et ratio est, quia Regulares spectato jure communi antiquo, & abstrahendo a privilegiis, sunt etiam ipsi, sicuti cæteri alii, subjecti Pastori, seu Parocho loci, ab eoque Sacramenta, ac alia spiritualia percipere debent, & de facto olim percipiebant uti patet *ex cap. alia* 6. *cap. Ecclesia* 7. *cap. Interdicimus* 10. *c. Questi sunt* 46. *caus.* 16. *qu.* 1. adeoque præscindendo a privilegiis tenentur de jure communi ipsi persolvere decimas personales, cum tales decimæ de jure debeantur Parocho, a quo accipiuntur Sacramenta, & alia spiritualia; *cit. cap. Questi sunt* 40. *caus.* 16. *qu.* 1. *cit. cap. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis & cap. Significavit* 5. *de Parochiis*.

Hodie tamen Regulares omnes aliquo saltem modo a solvendis decimis sunt exempti per privilegia partim Juri communi inserta, partim specialiter concessa. Primo, per privilegia Juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis personalibus; *cap. Ex par.* 10. *c. Licet* 11. *& c. Ad Audientiam* 12. *De decimis*. Secundo per talia privilegia juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis de Novalibus, quæ vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt, textu expresso *in cit. c. Ex parte* 10. *de decimis*, ibi: *De Novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt; & in c. Consultationi* 33. *de privil.* ibi: *Terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros ad culturam, perpetuo debet quo ad immunitatem de non solvendis decimis, Novalium jure censeri*. Per Novale autem, ut vides, intelligitur ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset, ut definitur *in c. Quid per Novale* 21. *de verb. significat.* ibi: *Ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset*. Tertio per talia privilegia juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solutione decimarum de nutrimentis seu pascuis animalium, & de hortis suis; textu expresso in *cit. cap. Ex parte* 10. *de decimis*, ibi: *Et de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis*. Quarto per talia privilegia juri communi inserta Cistercienses, aliique Regulares similibus privilegiis gaudentes exempti sunt a solutione decimarum etiam de prædiis, & terris non novalibus, illis scilicet, de quibus, antequam ad eos pervenirent, decimæ non solvebantur; *cap. Ex par.* 10. *& cap. ad Audientiam* 12. *cap. Nuper* 30. *de decimis*. Immo cum hoc caput *Nuper* nihil novi juris induxerit quo ad possessiones ante generale Conc. de anno 1215. acquisitas, stat etiam quod de jure communi tales Regulares de illis decimas solvere non teneantur, etiamsi antequam ad eos pervenirent, decimæ fuerint solutæ, remanente in suo robore, quo ad possessiones acquisitas ante dictum Conc. antiquo privilegio *in cit. cap. Ex parte* 10. *& cap. Ad audientiam* 12. *de decimis*, ibi: De-

Right-margin numbers (46–51) in the second column: 46 at "Hodie tamen", 47 at "Secundo", 48 at "Per Novale autem", 49 at "Tertio", 50 at "Quarto", 51 at "Nuper 30.".

Decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, decimas persolvant, ubi illa dictio *Amodo* idem importat, quod ab hac die in antea, ut inquit Hostiensf. *num.* 1. *in verb. Et Amodo;* & Joann. Andreas *num.* 2. *in eod. verb.*

52 Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regulares hodie sunt exempti a solvendis decimis nedum personalibus, sed etiam prædialibus de prædiis, & fundis cunctis sive ante, sive post dictum Concilium generale de anno 1215. acquisitis, quæ propriis manibus, vel saltem propriis sumptibus excolunt. Ita testatur Barbosa *de offic. & potest. Parochi par.* 3. *c.* 20. §. 3. *n.* 20. *& in lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *cap.* 10. *n.* 5. & alii passim in compendiis, & compilationibus privilegiorum Regularium, ubi in specie videnda relinquimus, cum nimis operosum esset hic omnia talia privilegia
53 speciatim adducere. Observandum tamen hic primo venit circa talia privilegia specialia Regularium, quod ipsa non valent, nisi habeant Clausulam dicti Concilii Generalis *in cap. Nuper* 34. *de decimis* derogatoriam. Sic pluries censuit Rota, & signanter *in Oriolen. Decimar.* 21. *Martii* 1586. *& 9. Junii ejusdem anni coram Orano, & coram Cavalier.* inter ejus impressas *dec.* 229. *num.* 3. in qua fuit dictum, exemptionem a decimis non suffragari, nisi in specie derogetur *dict. cap. Nuper; & in Viterbien. Decimarum* 25. *Junii* 1618. *coram Cardinali Pamphilio postea Papa Innocent.* X. & *p. recent. dec.* 431. *num.* 2. *pag.* 7. *dec.* 42. *num.* 9. *& par.* 19. *dec.* 201. *num.* 3. Et sic tenent Barbosa *loc. cit. num.* 37. Fagnan. *loc. cit num.* 28. *&* 29. Pirhing *loc. cit. num.* 59. Reiffenstuel *l. c. n.* 64. Petra *tom.* 4. *comment. ad Constit.* 8. *Martini V. n.* 14. & alii. Et ratio desumitur ex defectu intentionis in Pontifice concedente, quia Pontifex Constitutioni Concilii generalis numquam censetur derogare, nisi clausulam Concilii expresse derogatoriam adjiciat, ut sæpe decidit Rota apud Barbos. & Fagnan. *l. c.* & tenet communis Doctorum *arg. c. Ex parte* 3. *de Capellis Monachor.*
54 Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis prædialibus fiat derogatio alicujus alterius Concilii Generalis, cum addito, & *aliorum Conciliorum*, vel si dicatur: *non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita;* tunc enim censebitur derogatum etiam dicto decreto Concilii Lateranensis, ut in terminis resolvit Rota *in caussa Conchen. Exemptionis decimarum* 17. *Martii* 1589. *coram Orano;* & aliis sæpissime, ut dicitur *in dec.* 316. *n.* 11. *par.* 5. *recent.* & tenent Fagnan. *loc. cit. num.* 31. Pirhing *loc. cit. num.* 59. Reiffenstuel *loco cit. num.* 67. Cencius *consf.* 341. *num.* 10. Garcias *de Benefic. par.* 4. *cap.* 5. *num.* 40. & alii passim. Observandum est secundo, quod in 55
generali communicatione privilegiorum quamvis ampla non communicatur privilegium exemptionis a solvendis decimis, quia communicationes, seu adæquationes privilegiorum, quamvis amplæ, & prægnantes non extenduntur ad ea, quæ non solent concedi, vel saltem magna cum difficultate conceduntur, & in quibus agitur de præjudicio tertii, ut est exemptio decimarum, sicuti notant Doctores *in l.* 1. *ff. de legat.* 1. ubi Jason *n.* 21. Alciat. *num.* 4. Socin. Jun. *consf.* 43. Anton. de Butr. *consf.* 19. quod teste Fagnan. *loc. cit. num.* 33. sæpius secuta est Sacra Congreg. & Rota, & signanter *in Valentina Decimarum* 28. *Novemb.* 1604. *coram Lancelloto*, in qua hic articulus fuit late discussus; *in Tolentina Decimarum* 6. *Novembris* 1605 *coram Justo; in Mediolanensi Decimarum* 10. *Aprilis* 1606. *coram Coccino; & in Dertonen. Decimarum* 3. *Martii* 1608. *coram Lugdunen.* ut habetur *par.* 2. *recent. decis.* 214. *num.* 5.

Observandum est tertio, quod bona, & 56
prædia, quæ solutioni Decimarum sunt obnoxia, remanent eidem oneri subjecta, etiamsi ad Regulares exemptos transeant, adeout Regulares teneantur illas solvere, quemadmodum solvebant Laici, priusquam ad ipsos transissent, nisi a Sede Apost. speciale privilegium eos specifice quo ad tales Decimas eximens obtineant, prout firmavit Rota *in Caral. Decimæ fœni* 14. *Junii* 1659. *coram Taya, & pag.* 12. *recent. dec.* 223. *num.* 7. *ad* 21. *& pag.* 17. *dec.* 232. *n.* 4. & pluries respondit Sac. Congr. Concil. apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 355. *& tom.* 8. *consul.* 8. *num.* 9. *& seq.* & Barbosa *de offic. & potest. Parochi p.* 3. *cap.* 28. §. 3. *num.* 43. *& in Firmana Decimarum die* 14. *Decembris* 1631. ibi: *Fratres Ordinis S. Augustini teneri ad solutionem Decimarum pro prædiis acquisitis, quæ dum a Laicis possidebantur, solutioni erant obnoxia, & in una Polonien. seu Cracovien. Decimarum* 17. *Junii* 1645. ibi: *Sacra Congregatio Concil. iterum, atque iterum auditis Regularibus, & præcipue Patribus Soc. Jesu, eorumque Juribus, ac privilegiis mature discussis, censuit ab iisdem Patribus, & aliis Regularibus, solvendas esse Parochis, & aliis Beneficiatis, Decimas, quæ solvebantur a Laicis, priusquam bona in ipsorum Patrum Soc. Jesu, & alio-*

aliorum Regularium proprietatem fuerint translata, firmis tamen remanentibus transactionibus desuper factis. Quod etiam renovavit in una *Ripana die* 16. *Maii* 1647. additque etiam non obstante Constit. Gregorii XIII. quæ fuit redacta ad vim juris, & in una *Camerinen.* 15. *Novembr.* 1659. ibi: Sac. Congreg. Conc. *censuit bona, & prædia, quæ dum a Laicis possidebantur, Decimarum solutioni erant obnoxia, ad Regularium Monasteria cum suo onere transire, ac propterea Regulares teneri illas solvere Parochialium Ecclesiarum Rectoribus; quemadmodum tenebantur Laici, priusquam bona ipsa in Monasterii proprietatem transtulissent; dictisque Regularibus non suffragari allegata privilegia, sed requiri speciale privilegium posterius Sacr. Concil. Trident. cum individua derogatione cap. Nuper*, & in *Nucerina Paganorum Decimarum die* 24. *Junii* 1677. ubi ad dubium: *An Ecclesiæ sæculares, Monasteria Monialium S. Claræ, & S. Dominici, & Conventus, seu Monasteria Regularium, nempe Carmelitarum, Minimorum, Scholarum piarum, Montis Virginis, Minorum Conventualium, S. Basilii, S. Benedicti, & S. Augustini teneantur solvere Decimas prædiales ex bonis, ex quibus Decimæ solvebantur a Laicis, antequam in prædictos transirent?* Responsum fuit: *Affirm. quo ad omnes, & si habent privilegium, deducant in Sac. Congr.*

57 Et quidem quo ad Patres Conventuales *in Ferentina Decimarum die* 16. *Januarii* 1694. ead. Sac. Congr. Conc. censuit eos, non obstante exceptionis privilegio, teneri Parochis solvere Decimas ex bonis titulo sive oneroso, sive lucrativo quæsitis. Et quoad Patres Prædicatores Rota *in Carpentoracten. Decimarum*, consideratis omnibus eorum privilegiis censuit eos non exemptos a Decimis nisi pro bonis quæsitis ante Concilium Generale, nec suffragari privilegia postea obtenta; utpote quæ non comprehendunt Decimas spirituales, vel non continent necessariam derogationem *dict. c. Nuper, de Decimis*, ut late firmatur *in dec.* 271. *p.* 18. *recent.* & *dec.* 201. *p.* 19. *tom.* 1. & consonat resolutio ejusdem Sacræ Congr. *in Ferentina Decimarum die* 15. *Januarii* 1695. ubi resolutum fuit Parocho Oppidi Petræ Acutæ deberi Decimas prædiales bonorum, quæ possidet Conventus Patrum Prædicatorum in-

58 tra Parochiæ limites. Immo etiamsi bona essent data pro erectione Monasterii, Collegii, seu pro dote Beneficii, quæ sunt immunia a quibuscumque collectis, & oneribus, quamvis Cameralibus, adhuc non eximuntur a solutione Decimarum, ut plena Camera declaravit *in Maceraten.* 1. *Julii* 1697. & Congregatio Boni Regiminis *in Veliterna* 27. *Jun.* 1699. Qui- 59

nimmo Regulares, & etiam Collegia Societatis Jesu tenentur solvere Decimas prædiales juxta loci consuetudinem, etiamsi in præteritum non solverint, ut respondit Sac. Congr. Conc. *in Firmana Decimarum* 13. *Jun.* 1697. & *in Senogallien.* 30. *Aug.* 1704.

Ad Decimas solvendas non tenentur Regu- 60

lares non possidentes stabilia, & qui de eleemosynis vivunt, ut item Sacra Congregatio *sub die* 7. *Octobris* 1625. in specie pro Observantibus disposuit; Unde non comprehenduntur prædicti Fratres Minores de Observantia in Bulla indictionis sex Decimarum super fructibus omnium Ecclesiasticorum Beneficiorum, & pensionum in universa Italia, & Insulis adjacentibus ejusdem Alexandri Papæ septimi, prout declaratur in sequenti Epistola Subcollectoribus missa.

Molto Rever. Signori.

Li Padri Minori Osservanti di S. Francesco, 61

i quali sono Mendicanti, e non possono possedere, per disposizione del proprio Instituto, rendita alcuna d'elemosine, che loro vengono fatte, non sono tenuti al pagamento delle Decime. Per tanto le Signorie vostre doveranno per tal conto non molestarli; Ed il Signor le feliciti.

Di Roma li 20. *Maggio* 1662.

Delle Signorie VV. Affezionatiss.

N. Arcivescovo di Damiata Tes. Gener.

Loco ✠ Sigilli.

Francesco Miloni Secret.

Succollettori delle Decime.

Sic etiam Theatini sunt exempti a solutione 62

Decimarum Apostolicarum; Sac. Congreg. Immunitatis 11. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *decret. Vallemau. p.* 168.

Additiones ex aliena manu.

In locis, in quibus Parochiæ sunt divisæ, 63

juris assistentia pro Decimis habet utique Parochus, non item Episcopus, ut monet Auctor.

Sed notandum est, quod si Episcopus pro De- 64

cimis

cimis agat adversus Possessores bonorum, datum non est iis declinare solutionem Decimarum hoc sub obtentu, quod juris assistentiam
65 pro Decimis non Episcopus sed Parochus habeat; maxime si Parochus Episcopo adhæreat; Rota *in S. Severinæ Decimarum* 12. *Jan.* 1748. §. 4. & in Confirmatoria 14. *Jun. ejusd. anni* 1748. §. *6. cor. R. P. D. Bussio Decan.*

Articulus III.

Decimæ ex quibus rebus, quo modo, tempore, & loco, sint solvendæ.

1 De Jure communi solvendæ sunt Decimæ prædiales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium licite acquisitorum; Et decimæ personales solvendæ sunt de omnibus lucris, & proventibus per actionem, & industriam hominum licite acquisitis. *Est communis;* & de Decimis prædialibus habetur clare *ex cap. Nuncios 6. de Decimis*, ibi: *Et de omni fructu Decimas persolvere; c. Ex parte* 21. *eod. tit.* ibi: *Et de omnibus bonis Decimæ sunt Ministris Ecclesiæ tribuendæ; cap. Ex transmissa* 23. *eod. tit.* ibi: *Fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur; cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* ibi: *Cum de cunctis omnino proventibus Decimæ sint reddendæ.* Et de Decimis personalibus habetur *ex cap. Ad Apostolicæ 20. de Decimis*, ibi: *Æquum est, ut illi Eccl. Decimæ personales reddantur &c. c. Non est* 22. *eod. tit.* ibi: *De negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione... Decimæ sunt Ministris Ecclesiæ tribuendæ; & cap. Decimæ 66. caus.* 16. *quæst.* 1. ibi: *De mi-*
2 *litia, de negotio, de artificio redde decimas.* Unde in specie Decimas solvunt 1. Frumentum, & triticum, 2. Palea, 3. Fœnum, 4. Pascua, 5. Vinum, 6. Fabæ, & alia legumina, 7. Nuces, amigdalæ, & Castaneæ, 8. Olivæ, 9. Folia mororum, 10. Saccharum, 11. Pisces, 12. Apes, seu fructus earum, 13. Lac, Lana, & fœtus animalium cum nutriti sunt, 14. Venatio, & Aucupium, 15. Ligna, 16. Linum, & Canapæ, & his similia, 17. Negotium, & artificium, 18. Stipendia militum, 19. Advocatio, procuratio, merces, & salarium, 20. Furna, 21. Lapidicinæ, 22. Fodinæ metallorum, 23. Molendina, & his similia, ut colligitur ex citatis juribus, cum concordantiis, & enumerantur communiter a Doctoribus, & signanter a Barb. *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *c.* 28. §. 1. *n.* 2. *cum sequentibus*, & Rota *rec. par.* 5. *t.* 2. *dec.* 591. *n.* 12. *p.* 7. *dec.* 180. *n.* 12. *p.* 9. *t.* 1. *dec.* 64. *n.* 9. & 10. *part.* 15. *dec.* 43. *n.* 8. & 9. *dec.* 99. *n.* 10. & sæpe alibi.

Decimæ prædiales solvendæ sunt nedum de 3
omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis; D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 2. Glossa *in cit. cap. Ex transmissa* 23. *de Decimis, verb. Licite, ad finem*, Abbas, & Innocent. *ibid.* Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *n.* 18. Reiffenstuel *ibid. n.* 26. & alii communiter; *arg. cap. de terris* 16. *de Decimis*. Et ratio est, quia Decimæ prædiales sunt onus reale ipsi terræ, ac cæteris rebus inhærens, transiensque ad quemvis possessorem, sive bonæ, sive malæ fidei, alioquin prædo vel injustus invasor esset melioris conditionis, quam bonæ fidei possessor, quod nullimode est dicendum, cum & ipse Dominus, si prædium possideret, Decimas solvere teneretur; ex quo Decimæ prædiales non debeantur ex actione, sive justa, sive injusta possessoris, sed ex prædiorum, aliarumque rerum possessarum fructibus, qui ex dono Dei proveniunt; *cap. Tua nobis 26. de Decimis*. Loquendo autem de Decimis personali- 4
bus, ubi illæ adhuc sunt in usu, cum distinctione est procedendum; Aut enim est sermo de Decimis ex lucris non solum illicite acquisitis, sed & illicite retentis, itaut restitutioni adhuc obnoxia sint, qualia sunt quæ acquiruntur ex furto, rapina, usura, simonia, injusto bello, fraude, injusto contractu, &c. An vero de Decimis ex lucris solummodo illicite acquisitis, & licite retentis; qualia sunt acquisita ex meretricio, ex adulterio, ex convento homicidio, & hujusmodi, de quibus cum possessor v. g. Meretrix, mulier adultera, conductus pecunia ad hominem occidendum, acquirat dominium, non tenetur ad restitutionem. Si de pri- 5
mis, scilicet illicite acquisitis, & illicite retentis sit sermo, Decimæ nec dari debent, nec accipi possunt; S. Thomas *l. c.* Glossa *in cit. cap. Ex transmissa verb. Licite; de Decimis*, Abbas *ibid. num.* 3. Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 13. Suarez *lib.* 1. *c.* 32. *num.* 6. & 7. Pirhing *lib.* 3. *decret. num.* 9. Reiffenstuel *ib. num.* 27. & Innocent. *loc. cit. arg. cap. Non est putanda 27. caus.* 1. *q.* 2. Et ratio est, quia cum possessor non acquirat dominium talium rerum, sed eas restituere teneatur, res sic acquisitæ non computantur in bonis ejusdem, sed censentur bona aliena; *l. Non potuit* 11. *ff. de Jure Fisci*. Nulli autem licitum est aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem, textu expresso *in cap. Tua nobis 26. de Decimis*, ibi: *Cum nulli sit licitum aliena cui-*

6 *cuique concedere præter Domini voluntatem*. Si de secundis, scilicet illicite acquisitis, & licite retentis sit sermo, Decimæ dari debent, & accipi possunt. Ita Glossa, & Doctores omnes locis supracitatis; Et ratio est, quia licet tales acquirentes, v. g. meretrix accipiendo pecuniam pro meretricio, adultera pro adulterio, conductus ad occidendum hominem, pro homicidio, turpiter faciant in acquirendo, non tamen turpiter retinere dicuntur; *l.* 4. §. *Sed quod meretrici*, *ff. de condict. ob turpem caussam*; Unde si taliter acquisita licite retinere possunt, licite etiam possunt eadem erogare, & consequenter Decimas de iis solvere tenentur, cum delictum non præstet immunitatem; *l. Relegatorum*, §. *fin. ff. de interd. & releg.*

7 Quamvis autem de sic illicite acquisitis possint Ministri Ecclesiæ Decimas repetere, non expedit tamen ut illas repetant, donec sic turpiter acquirentes non se emendaverint, ne videantur talia turpia facta approbare, & eorum sceleribus communicare, ut ait S. Thom. *l. c. art.* 2. Glossa cum aliis Doctoribus *locis citatis*. Unde ab Ecclesia oblationes aliquorum respuuntur ratione criminis; *Deuteronomii c.* 23. ibi: *Non offeres mercedem postribuli; cap. Oblationes* 2. *dist.* 90. *c. Non est putanda* 27. *caus.* 1. *q.* 1. *c. Miror* 8. *caus.* 17. *quæ*3. 4.

8 Decimæ non sunt solvendæ ex bonis acquisitis titulo hæreditatis, legati, vel donationis; Innoc. *in d. c. Non est* 22. *de Decimis num.* 2. Moneta *de decimis cap.* 4. *n.* 37. Rebuffus *de decimis q.* 8. *num.* 21. Suarez *loc. cit. lib.* 1. *c.* 31. *num.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 1. *n.* 2. *in fine*, Pirhing *loc. cit. n.* 21. Barbosa *l. c. n.* 28. & alii. Et ratio est, quia Decimæ solummodo solvuntur ex fructibus, & emolumentis prædiorum, & rerum immobilium, aut animalium, uti sunt Decimæ prædiales, aut ex acquisitis labore, & industria hominum; sed bona illa, quæ alicui obveniunt ex hæreditate, legato, vel donatione, nec sunt fructus prædiorum, rerumque immobilium, aut animalium, nec fructus personarum, quia non ex labore, seu industria, & actione propria, sed ex alterius actione ei obveniunt, ergo &c. Tum quia in Lege veteri Dominus dedit ipsas terras, & possessiones, & tamen constat non ex ipsis, sed ex ipsorum fructibus sibi dari Decimas jussisse, juxta illud *n. c.* 18. ac proinde cum Pontifices circa decimas constituendas imitati sint Legem veterem, dicendum est eos voluisse, ut non de terris, & possessionibus ipsis, sed de eorum fructibus decimæ solverentur. Tum etiam quia, si ex bonis ipsis immobilibus titulo hæreditatis, legati, vel donationis acquisitis deberent solvi decimæ, omnia fere bona immobilia quam cito ad Ecclesiam pervenirent. Hic tamen est advertendum, 9
quod si bona acquisita titulo hæreditatis, legati, vel donationis, sint fructifera, & ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutæ decimæ, debent solvi ab eo, qui eorum dominium, & possessionem acquisivit, sicuti tenebitur ex post quotannis illas solvere, cum res transeant cum suo onere ad quemcumque possessorem; *c. Cum non* 33. *de decimis*, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit*. Et *cap. Ex litteris* 5. *de Pignoribus*, ibi: *Cum etiam bona ... cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem*; Ita Suarez *l. c. c.* 31. *n.* 10. Pirhing *l. c. n.* 22. & alii communiter.

Decimæ prædiales solvendæ sunt integre ab- 10
sque ulla deductione seminis, vel expensarum, quæ in colendis prædiis, & colligendis fructibus, pro custodia animalium, & hujusmodi fiunt; *c. Cum homines* 7. *de decimis*, ibi: *Decimam Eccl. cujus Parochiani sunt, sine diminutione solvere tenentur*, *c. Ex part.* 21. *eodem tit.* ibi: *De omnibus prædiorum fructibus decimas absque diminutione persolvant; cap. Non est* 22. *eod. tit.* ibi: *Præcipimus, quatenus antequam ullas deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis; cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* ibi: *Mandamus quatenus omnes, qui ratione ... prædiorum decimas Ecclesiis, & Clericis tuæ Diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione remota compellas; cap. Pastoralis* 28. *eod. tit.* ibi: *Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas &c.* & sic communiter Doctores. Insuper decimæ prædiales solvendæ 11
sunt integre absque ulla deductione tributorum, & censuum prædialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante præstationem illarum integre solvi debeant, vel si prius tributa non decimata solvantur, & ipsa decimari debeant, sive decimas inde solvere cogatur is, qui tributa accepit, textu expresso *in cap. Cum sit* 33. *de decimis*, ibi: *Cum non sit in homine quid semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus; qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidem in decimis defraudare nituntur census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes; Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo spe-*

speciali sibi Dominus decimas reservaverit, *nos & Ecclesiarum dispendiis*, *& Ecclesiarum periculis obviare volentes*, *statuimus*, *ut in prærogativam Dominii generalis exactionem tributorum*, *& censuum præcedat solutio decimarum*, *vel saltem hi*, *ad quos census*, *vel tributa indecimata pervenerint*, *quoniam res cum suo onere transit*, *ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis*, *quibus de jure debentur*. Sic etiam Doctores *communiter*.

12 Decimæ personales solvendæ sunt non nisi deductis prius expensis; *c. Pastoralis 28. de decimis*, ibi: *Explicari postulasti*, *utrum quis possit de molendinis*, *& piscariis necessarias expensas deducere*, *priusquam solvat decimas ex eisdem*, *sicut est in negotiatione concessum? Ad quod respondemus*, *quod licet circa res acquisitas*, *vel factas de pecunia decimata*, *cum ipsæ venduntur*, *credamus deducendas expensas &c.* & Glossa *ib. verb. Expensas*, ibi: *Expensas factas in eundo & redeundo*, *& negotiando faciendo meliorem*; & *est communis*. Ratio autem, cur decimæ personales solvendæ sint deductis expensis, & prædiales expensis non deductis, varia assignatur a Doctor. ut videri potest apud Barb. *l. c. n. 35.* sed hic adducitur solum illa, quam præ cæteris dant D. Thomas 2. 2. *q. 97. art. 2.* Gonz. *in c. Cum homines 7. de decimis n. 8.* idem Barbosa *loc. cit. n. 26.* Pirhing *loc. cit. n. 30.* & alii plures, scilicet, quod decimæ personales solvantur ex fructibus civiliter consideratis, quorum nomine illi soli veniunt, qui deductis expensis supersunt; *l. fructus 7. in princ. ff. solut. Matrim.* ibi: *Fructus eos esse constat*, *qui deductis expensis*, *supererunt*; *& l. 1. C. de fruct. lit.* ibi: *Hoc fructuum nomine continetur*, *quod justis fructibus deductis superest*, uti est v. g. si quis expendat centum aureos in emendis mercibus, quas postea vendat 150. aureis, ex hac summa deducendi sunt prius aurei, quibus merces emptæ sunt, deinde expensæ factæ in vectigalibus, & itineribus, quibus deductis, si remanserint ex lucro triginta aurei, tenebitur pro decimis solvere tres aureos; ut recte advertit Canisius *tractatu de decimis cap. 2. n. 2.* Decimæ vero prædiales solvantur ex fructibus naturaliter consideratis secundum se, & quatenus ex terra, & re ipsa proveniunt dono, & Beneficio Dei, sine quo potuisset etiam post factas expensas nihil crescere, juxta illud 1. *ad Corinth.* 3. ibi: *Neque qui plantat*, *neque qui rigat est aliquid*, *sed qui incrementum dat*, *Deus*; Unde cum ab ipso Deo, tamquam Auctore cuncti ipsi fructus proveniant, decimæ de illis sine ulla expensarum deductione solvuntur. Sicut enim si locetur vinea, vel ager pro certis mensuris, vel certa parte v. g. quarta fructuum, solvendi sunt fructus locatori non deductis expensis, juxta *c. Tua nobis 26. de decimis*; ita etiam ex fructibus prædialibus decimæ integre solvi debent non deductis expensis, quia prædia sunt a Deo veluti locata hominibus pro decima parte fructuum sibi tamquam supremo Domino, ac vice sui Ecclesiæ Ministris quotannis solvenda; *arg. cit. c. Tua nobis 26. & c. Cum non sit 33. de decimis*.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, statim ac fructus sunt a solo separati, & collecti, textu expresso *in cit. c. Cum homines 7. de decimis*: ibi: *Mandamus quatenus eos cogatis*, *ut decimam statim fructibus collectis persolvant*; Idque desumitur *ex c. 22. Exodi*, ubi dicitur: *Decimas tuas*, *& primitias tuas non tardabis reddere*. Et obligati ad decimas tenentur illa sic solvere, etiamsi a Parocho, vel ab alio jus decimandi habente prius non moneantur, nec ab eis petantur, nam ipse dies, sive tempus solutionis pro creditore interpellat; *arg. c. Potuit 4. de locato*, *& conducto*, ibi: *Non obstante*, *quod ei*, *ut Canonem solveret*, *non extitit nunciatum*, *cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*; Alioquin peccant, si sine justa caussa solutionem notabiliter differant, uti pro certo supponitur, & traditur; *c. Decimæ 66. caus. 16. q. 1.* ibi: *Sed si tardius dare decimas peccatum est*, *quanto pejus est non dedisse*, & tenent Glossa *in cit. c. Cum homines 7. de decimis*, *verb. Fructibus collectis*; Abbas *ibid. n. 3.* Layman *lib. 4. tract. 6. c. 5. n. 1.* Rebuffus *l. cit. q. 11. num. 3.* Pirhing *loc. cit. num. 93.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 32.* & alii passim. Immo obligati ad decimas tenentur ad resarciendum damnum, si quod ex sua culpabili mora solvendi in decimis sequatur; *arg. l. Cum res 47. §. fin. ff. de Legat. 1. c. Cum gratia sui unic. de commodato*, ibi: *Seu in mora fuisset*, *& cit. c. Cum homines 7. de decimis*, ibi: *Atque de subtractis*, *& retentis dignam satisfactionem exhibere procurent*; & sic tenent cum Glossa omnes Doctores mox citati. Decimæ prædiales solvendæ sunt pluries in anno, si prædia pluries in anno seminentur, & pluries in anno fructus proferant, textu expresso *in cap. Ex parte 21. de decimis*, & Glossa *ibid. verb. Unius*, & alia Glossa *in cap. Revertimini 65. causs. 16. qu. 1. verb. Annus*, *& est communis*. Decimæ personales, ubi illæ adhuc sunt in usu, solvuntur omnes in fine cujusque anni, sicut alii census, & tributa tunc sol-

solvi solent; Glossa *in cit. c. Revertimini* 65. *caus.* 16. *q.* 1. Abbas *in c. Pervenit* 5. *de decimis n.* 3. Layman *loc. cit.* Pirhing *loc. c. n.* 93. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 35. & alii passim; Et ratio est, quia si de cujusvis operis, negotii, vel industriæ fructu, seu lucro statim solvi deberent decimæ, id in nimium incommodum esset tum ipsi datori, tum ipsi acceptatori decimarum, cum particulari solutio multa incommoda afferre soleat; *l. Plane* 3.
19 *Famil. Herciscund.* Si tamen alicubi esset diversa consuetudo, esset observanda, cum de tempore solutionis decimarum personalium nihil reperiatur cautum in jure, & sic attendenda erit cujusque loci consuetudo, nam de quibus caussis scriptis legibus nihil utimur, id custodiri oportet, quod moribus, & consuetudine introductum est, dicit Ulpianus *l. de quibus* 32. *ff. de Legibus*.

20 Circa locum, in quo solvendæ sint decimæ, si attendatur jus commune, videtur, quod Parochiani teneantur propriis sumptibus illas deferre in domum, vel horreum Parochi; *arg. c. Revertimini* 65. *caus.* 19. *qu.* 1. ibi: *Hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea mea, & c. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi; *Inferte omnem decimationem in horreum meum*, quod est desumptum ex *Malachiæ* 3. & tenent Glossa *in cit. cap. Revertimini verb. In horrea*, Abbas *in cap. Pervenit* 5. *de decimis num.* 3. Covarruvias *lib.* 1. *variar. resolut. cap.* 17. *num.* 8. Gonzalez *in cap. Cum homines* 7. *de decimis num.* 6. Guttierez *lib.* 2. *Canon. qq. cap.* 12. *num.* 23. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 37. cum communi aliorum contra Barbosam *loc. cit.* §. 2. *n.* 34. Layman *loc. cit. cap.* 5. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. n.* 94. Et ratio est, quia, ut recte dicit meus Reiffenstuel *loc. cit.* quia Christiani non minus tenentur præstare decimas in signum universalis Dominii Dei, quam quivis subditus tenetur tributa sua, & census solvere terreno Domino in signum Dominii ejusdem; *arg. cap. Tua nobis* 26. *de decimis*; sed terreni subditi tenentur census, & tributa in signum Dominii debita, deferre propriis sumptibus ad domum Domini; *arg. l. Pro locis* 6. *ff. de ann. & tri-*
21 *but.* ergo &c. Si vero attendatur consuetudo jam fere ubique introducta, teste Guttierez *loc. cit. n.* 45. Barbosa *loc. cit. n.* 23. Canisio *de decimis cap.* 7. Parochi ipsi, aliique decimatores tenentur decimas colligere, & suis expensis in Domum deferre. Et ubi talis adest consuetudo legitime præscripta, est ibi observanda, ut fatentur omnes Doctores; *arg. cap. Cum tanto* 21. *de consuetudine*, ibi: *Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta*.

Additiones ex aliena manu.

Consuetudine esse posse fructus, ex quibus 22
Decima non solvatur, communis est Canoni-
starum sententia. Quæstio vero non inutilis 23
hic discutienda est, an decima debeatur, si in
Prædiis, quæ fructus ferebant decimæ obnoxios, substituuntur fructus, qui consuetudine ut
dictum est decimæ minime erant subjecti? Af- 24
firmant Monac. *in l.* 13. *fer. per tot. ff. de ser.
vit. rustic.* Dupineau *in suis quæst. & consult.
c.* 20. *pariter fere per tot.* Negant vero Grimau- 25
det *de decimis lib.* 1. *n.* 3. *per tot.* Papon. *Corpor. Jur. Francic. lib.* 1. *tit.* 12. *n.* 3. Rot. *in Cæsaraugustana Decimarum* 15. *Maii* 1752. & in Confirmatoria 2. *Aprilis* 1753. *cor. R. P. D. Canilliac*, idque non male, nam decimam debent non ipsa prædia, sed fructus; locus propterea esse nequit decimæ, si consuetudo a decima exemit novos fructus.

Negativam vero hanc opinionem duobus in 26
casibus limitat Rousseaud de la Combe *in sua
Jurisprud. Canon. verb. Decimæ sect.* 20. *q.* 6.
& 7. Prior est, si consuetudo vigeat, ut ex 27
novis fructibus non obnoxiis decimæ solvatur
decima. Alter est, si hæc substitutio fructuum 28
non obnoxiorum decimæ adeo universalis sit
ut Parocho congrua desit.

Decima regulariter solvenda est in ipsis fru- 29
ctibus, non item in pecunia. Consuetudine vero fieri potest, ut solvatur in pecunia. At quæ- 30
nam consuetudo hujus sit efficaciæ, expendit Rot. *in Cracovien. Decimarum super bono jure* 26. *Junii* 1748. *cor. Illustriss. Clement.* & in alia *Cracovien. Decimarum super bono jure* 27. *Aprilis* 1750. *cor. Illustriss. Cortiada*.

ARTICULUS III.

Jus decimandi a quibus, & quibus modis acquiri, & concedi possit?

Clerici acquirere possunt jus decimandi va- 1
riis modis. Primo, *Papæ concessione, seu privilegio*, ratione cujus privilegii, seu concessionis fit, quod decimæ alias de jure ad Parochum spectantes, debeant solvi Ecclesiæ non Parochiali, v. g. Regulari, aut Beneficiato simplici. Ita Doctores communiter, *arg. c. Statuto*

2 [illegible] 2. *de Decimis in* 6. Secundo, *per consuetudinem legitime præscriptam*. Est communis; *arg. cap. Cum sint* 18. *cap. Ad Apostolicæ* 20. *cap. Cum contingat* 29. *de Decimis*. Et ratio est, quia consuetudo legitime præscripta derogare potest juri communi positivo, *cap. Cum tanto* 2. *de consuetud.* & per consequens jus uni Ecclesiæ competens in aliam transferre, *c. Cum*
3 *Dilectus* 8. *de consuetud.* Ad sic autem præscribendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam caussam non privilegiatam sufficit decennium inter præsentes, & vicennium inter absentes, *arg. l. unic. C. de usu cap. transformand.* & §. 1. *Institut. de usu cap.* ibi: *Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero longi temporis possessionem (idest inter præsentes decennio, inter absentes vi-*
4 *ginti annis) usucapiantur*. Ad sic præscribendum contra aliquam caussam piam, v. g. Hospitale, Monasterium, Capitulum, vel aliquam Ecclesiam non Parochialem, requiruntur, & sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. *Authen. qua. actiones, C. de Sacros. Eccles. c. Aures* 6. *c. Illud autem* 8. & *c. Quia judicante* 9. *de*
5 *præscript.* Ad sic vero præscribendum contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile; *Est communis*. Et ratio est quia ad præscriptionem contra Ecclesiam requiritur dictum tempus una cum titulo, quoties jus commune resistit, vel præsumptio est contra præscribentem, textu expresso *in c. 1. de præscriptionib. in 6.* ibi: *Nam licet ei, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habetur, sufficit bona fides; Ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori caussam tribuat præscribendi; Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat*. Atqui jus commune resistit præscribenti Decimas contra Ecclesiam Parochialem, & habetur præsumptio contra ipsum præscribentem, cum sit expresse statutum Decimas de jure pertinere ad Parochos; *cap. Quoniam* 13. *cap. Cum sint* 18. *c. Ad Apostolicæ* 20. *cap. Tua nobis* 26. *cap. Cum contingat* 29. & *cap. Cum in tua* 30. *de decimis*, adeoque &c.

6 Tertio Clerici acquirere possunt jus decimandi *per transactionem*, ita ut jus decimandi per talem transactionem, seu amicabilem compositionem, uni, vel alteri, vel utrique parti acquiratur, ut constat *ex cap. Multiplicis* 3. & *cap. Suggestum* 9. *de Decimis*, ut si v. g. lis oriatur ad quem ex Parochis, vel aliis Clericis, vel etiam Religiosis pertineant Decimæ, possunt partes litigantes transigere, & componere, ut Decimæ æqualiter inter ipsos dividantur, vel uni parti major portio, vel alteri minor tribuatur: dummodo in tali transactione nullum pactum Simoniacum interveniat, itaut pro spirituali jure Decimarum detur pecunia, vel alia res pretio æstimabilis; Glossa *in cit. cap. Ex multiplici*, verb. *Conventionem*, Rebuffus *de Decimis qu.* 13. *num.* 26. Pirhing *loc. cit. num.* 120. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 117. & alii communiter. Talis autem transactio si sit facta cum 7
legitima auctoritate, & consensu superiorum, obligat etiam successores. Glossa *in cit. cap. Ex multiplici*, verb. *Eamdem conventionem*, Abbas *ibid. num.* 2. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *n.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 119. & communis aliorum, *arg. cap. Statuimus* 2. *de transactionibus*, ibi: *Statuimus, ut si super Decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticam de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata, & inconcussa persistat* & *cap. Veniens* 8. *de transactionib.* ubi expresse declaratur successores non teneri stare Transactioni super Decimis factæ absque auctoritate legitima Superioris. Si vero transactio facta fue- 8
rit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter personas ipsas transigentes, & nullimode obligat successores; *cit. cap. Veniens* 8. *de transactionib.*, ubi assignatur hæc ratio: *Cum inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, nec pacta inter alios facta aliis obesse patiamur*. Quod idem colligitur ex Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores*; & tenent Glossa citata, Fagnan. *in d. cap. Veniens num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 118. & alii communiter.

Quarto Clerici acquirere possunt jus deci- 9
mandi, *Donatione*, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitæ, cum Donatio expresse numeretur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat* 5. *de rebus Ecclesiæ alienand. vel non*, ibi: *Alienationis autem verbum continet . . . donationem*. Si tamen Decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiæ, vel loco Religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus; *c. Cum Apostolica Sede* 7. *de his quæ fiunt a Prælato sine consensu Cap.* ibi: *Nam in Lateranensi Consilio est inhibitum, ne quælibet Religiosa persona Ecclesias, & decimas de manibus Laicorum sine consensu Episcoporum recipiat, per quod indirecte datur intelligi,*

quod

quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quæ
11 *Laicis in Feudum perpetuo sunt concessæ*. Quinto Clerici acquirere possunt jus decimandi, *Permutatione*, qua una Ecclesia cum altera decimas pro decimis, vel alio jure spirituali permutat; *argumen. c. Ad quæst. 6. & cap. Exhibita 9. de rerum permutat.* & Glossa *ibid. verb. Temporalia* cum communi Doctorum.
12 Requiruntur autem solemnitates ad alienationem necessariæ, quia *Permutatio* expresse numeratur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat 5. de rebus Eccles. alienand. vel non*, ibi: *Alienationis autem verbum continet permutatio-*
13 *nem*. Sexto Clerici acquirere possunt jus decimandi per *Compromissum* in Arbitros; *arg. cap. Cum Apostolica 7. de his quæ fiunt a Prælato sine consens. Capitul. & cap. Sane 1. de Arbitris*; Per arbitrium enim, seu sententiam Arbitrorum (cui partes stare debent) possunt Decimæ uni litigantium adjudicari, & alteri auferri, sive totæ, sive pro parte.

14 Requiruntur tamen pro tali compromisso solemnitates ad alienationem necessariæ; Abbas *in cap. Dilecti Filii 4. de Arbitris n.* 8. Layman *lib. 4. tract. 6. cap. 6. n. 1.* Pirhing *loc. cit. n.* 123. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 120. & alii passim. Et ratio est, quia per compromissum indirecte perveniri potest ad alienationem decimarum, quæ est directe prohibita, ut patet ex toto titulo *de rebus Eccles. alienand. vel non*, & ex Constitution. Pauli II. incip. *Ambitiosæ*; prohibita autem alienatione, censetur etiam prohibitus omnis actus, per quem deveniri potest ad alienationem; *cap. Cum quid 39. de Regul. juris in 6.* ibi: *Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ex illo sequuntur*.

15 Laici nullo modo possunt acquirere jus decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia; textu expresso *in cap. Decimas 1. caus. 16. q. 7.* ibi: *Decimas, quas in usum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, a Laicis possideri auctoritate Apostolica prohibemus, sive ei ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, (nisi Ecclesiæ reddiderint) sciant se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere; cap. Ad hæc 15. de decimis*, ubi Alexander III. irritat donationem Decimarum factam a quodam Abbate cuidam Laico, & ejus hæredibus, ibi: *Quoniam Sanctuarium Dei*, (scilicet Decima, quatenus est jus mere spirituale) *jure hæreditario possideri non debet, viribus carere decernas; Et Laicum (nisi Decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas; cap. Quamvis 17. de decim.* ibi; *Quamvis sit grave nimis, & Divini dignum animadversione judicii habeatur, quod Laici quidam, quod Sacerdotum est in Ecclesiasticis rebus* (de Decimis est sermo) *usurpant, majorem tamen &c.* & consimiliter habetur *in cap. Probibemus 19. eod. tit. & cap. Caussam 7. de præscriptionib.* & est communis, & certa cum Glossa *in d. cap. Quamvis, verb. concesserit*, & Rota *part. 1. recent. dec. 48. n. 9. part. 8. dec. 57. n. 25. part. 9. tom. 1. dec. 234. n. 1. & 2. part. 10. dec. 97. n. 1. dec. 253. n. 6. dec. 291. n. 31. part. 14. dec. 234. num. 1. part. 15. dec. 67. num. 1. part. 17. dec. 46. num. 5. & sæpe alibi*. Et ratio est, quia cum Laici Officia spiritualia ministrare non possint, *cap. Bene quidem 1. dist. 96. cap. Decernimus 2. de judiciis; cap. Tua 25. de Decimis*, sequitur evidenter, quod nullo modo possint acquirere jus decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia.

Possunt tamen Laici licite, & valide per 16
specialem concessionem, seu privilegium Summi Pontificis acquirere jus decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo, ac jure spirituali, & solummodo est quid temporale, scilicet jus præcise percipiendi decimam partem fructuum. *Est communis* Cum Pirhing *loc. cit. n.* 138. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 131. Rota *p. 6. decis. 19. n. 17. part. 7. dec. 180. n. 20. & 21. p. 10. dec. 175. num. 9. dec. 291. num. 9. p. 14. dec. 424. n. 9. & sæpe alibi*. Et constat multiplici experientia plurium Romanorum Pontificum, qui jus percipiendi perpetuo similes Decimas cum facultate transferendi illud successoribus suis concesserunt variis Regibus, Ducibus, aliisque Principibus ob eorum amplissima merita, & maxima beneficia in urgentissimis casibus Ecclesiæ Catholicæ
præstita. Immo olim etiam Episcopi, ac alii 17
Ecclesiarum Prælati jus percipiendi similes Decimas in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo Laicis concedere poterant, ut traditur *in c. Cum Apostolica 7. de his quæ fiunt a Prælatis*, & desumitur *ex cap. Tua 25. de Decimis*, ubi supponitur, quod ab antiquo Decimæ in Feudum Laicis dari potuerint, & constat ex Decreto Urbani II. revocantis dictam potestatem, ut patet *in lib. 1. Feudor. tit. 6.* & tradit communis Doctorum cum Rota *part. 7. recent.*

cent. dec. 103. *n.* 8. *dec.* 193. *n.* 23. *p.* 8. *dec.* 47. *num.* 23. *&* 31. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 234.
18 *r.* 3. Hodie tamen a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III. 1179. teste Covarruvia *lib.* 1. *variar. Resolut. cap.* 7. *n.* 4. Barbosa *in cap.* 1. *de his quæ fiunt a Prælatis n.* 2. Rebuff. *in tract. de Decimis qu.* 10. *n.* 23. & Rota *part.* 8. *recnt. dec.* 76. *num.* 6. *p.* 15. *dec.* 375. *num.* 3. id sine consensu, & facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt; Rota *part.* 2. *recent. pec.* 262. *num.* 3. *p.* 8. *dec.* 47. *num.* 32. *cum seq. & dec.* 76. *n.* 6. & patet ex cit. Decreto Urbani II. relato *in lib.* 1. *Feud. tit.* 6. *& ex c. Ad hæc* 15. *c. Quamvis* 17. *c. Probibemus* 19. *de Decimis & c. Statuto* 2. §. *Sane, in fine de Decimis in* 6.

19 Quamvis autem Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati hodierno jure jus percipiendi similes Decimas Laicis in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere non possint ex mox citatis verbis; Valent tamen etiam nostris hisce temporibus illorum concessiones eisdem factæ ante dictum Decretum Urbani II. & ante dictum Concilium Lateranense, possuntque Laici etiam hodie licite retinere jus talium Decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum; ita habetur expresse *in c. Episcopum, vel Abbatem lib.* 2. *Feudor. tit.* 6. ubi dicitur: *De Feudis ante illud Decretum factis, seu concessis, quod firmiter permanere debeant; non autem de datis post decretum illud*; & colligitur clare *ex cap. Cum Apostolica* 7. *in fine de his, quæ fiunt a Prælat. & ex cap. Statuto* 2. §. *Sane, in fine de Decimis in* 6. Et sic communis Doctorum cum Rota *part.* 7. *dec.* 103. *n.* 7. *part.* 8. *dec.* 47. *n.* 34. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 234. *num.* 2. *&* 5. *part.* 15. *dec.* 67. *num.* 2. *&* 11. *part.* 16. *decis.* 109. *n.* 3.

20 Laici nulla præscriptione, & consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt jus decimandi, textu expresso *in c. Caussam* 7. *de præscriptionib.* ibi: *Quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione*, ubi vides rationem datam a textu, nempe, *quia decimas detinere, seu possidere non possunt*; quod autem quis possidere non potest, etiam præscribere nequit, cum sine possessione præscriptio non procedat, textu clarissimo *in Regul.* 3. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Sine possessione præscriptio non procedit*. Et sic tenent Engel *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *num.* 23. Reiffenstuel *ib. num.* 138. Pirhing *de præscript. num.* 41. Covarruvias *variar. Resol. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 5. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 6. *num.* 8. Rebuff. *de Decimis qu.* 10. *num.* 24. & communis aliorum cum Rota *part.* 7. *dec.* 137. *n.* 7. *p.* 16. *dec.* 109. *n.* 2. *& sæpe alibi*. Hinc 21
Laici ut retinere valeant decimas præter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod Decimæ fuerint suis Successoribus ex privilegio concessæ, vel ante Concilium Lateranense in Feudum datæ sint. Sic Abbas *in cap. Cum Apostolica* 7. *de his quæ fiunt a Prælat. num.* 12. & ibi Imola *n.* 21. Joann. Andreas *num.* 9. Felinus *in c. Cum contingat, de Foro competent. num.* 4. Moneta *de Decimis c.* 5. *qu.* 3. *num.* 59. Card. de Luca *de Decimis discur.* 6. *num.* 24. *&* 25. & alii cum Rota *p.* 2. *recent. dec.* 103. *num.* 6. *p.* 4. *dec.* 545. *num.* 1. *p.* 8. *dec.* 138. *n.* 7. ubi dicit quod hæc opinio semper fuit in hoc Sacro Tribunali recepta, ut in *Tolentina Decimarum de Capill.* 4. *Dec.* 1615. *coram bon. mem. Andrea*. Ubi latissime fuit firmata, *& in Hispalen. Decimarum de Almonte* 5. *Maii* 1635. *coram Pirovano, & in Corduben. Decimarum de Lucena* 15. *Jun. ejusdem anni* 1635. *& part.* 16. *recent. dec.* 109. *num.* 2. *in Taurinen. Decimarum* 31. *Maii* 1669. ubi citatur alia *in Medialanen. Rescissionis permutationis* 21. *Maii* 1597. *coram Cardinali Hieronymo Pamphilio*. Contrarium tamen tenent Covarruvias 22
lib. 1. *var. Resolut. c.* 17. *num.* 5. §. *sed si*, Pirhing *de Præscript. num.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 144. & alii. Quæ revera sententia non caret sua probabilitate.

Laici jus decimandi, quod ex legitimo titulo possident, nequeunt per venditionem, 23
donationem, mutationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Summi Pontificis; *cap. Probibemus* 19. *de Decimis*, ibi: *Probibemus, ne Laici Decimas, cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre*; & in ejus summario sic præcise dicitur: *Non potest Laicus transferre Decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat*. Et sic Glossa *in cap. Cum Apostolica* 7. *de his quæ fiunt a Prælat. verb. in Lateranensi Concilio*, ibi: *Nec Laici in alios Laicos decimas possunt transferre; cap. Probibemus, de Decimis*, Rota *part.* 2. *recent. dec.* 193. *n.* 10. ubi sic expresse habet: *Postremo nullo modo poterat Episcopus Taurinensis de anno* 1543. *præstare suam auctoritatem ad effectum ut Decimæ de Laico in Laicum transferentur; cap. Probibemus, de Decimis, ibique* Doct. Covarruv. *d. cap.* 17. *num.* 5. Rebuffus *d. qu.* 13. *num.* 79. & sic tenet Abbas *in d. c. Probibemus num.* 4.

& plu-

& plures alii. Et ratio est, quia si jus illud decimandi remansisset apud primum Laicum, spes esset, quod posset citius redire ad Ecclesiam, ad quam spectat, si videlicet decederet sine herede, & sic talis translatio videtur esse quædam alienatio, *arg. c. Apostolicas* 13. *cap. Sine exceptione* 52. *caus.* 22. *quæst.* 2. cum con-
24 cordantiis. Est tamen vere probabilis contraria sententia, quam tenent Glossa *in d. cap. Probibemus*, *verb. Laicos*; Barbosa *ib. n.* 7. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 30, *num.* 144. Reiffenstuel *ib. num.* 145. & alii: Et ratio ipsorum est, quia quivis potest jus sibi legitime competens in alium transferre; nisi jure prohibeatur: *argum. leg. in re mandata*, *Cod. Mandati*; nullum autem assignari potest jus, quod hoc prohibeat, adeoque &c. Citatum enim *cap. Probibemus* non loquitur, dicunt ipsi, de Decimis, quas justo, & legitimo titulo possident, sed solum de illis, quas injuste detinent; ut patet ex illis, *verbis*: *Laici decimas cum animarum periculo detinentes*, quæ verba non verificantur de Decimis legitimo titulo possessis, cum illas tuta conscientia, & sine animarum periculo retineant.

Additiones ex aliena manu.

25 Ad validitatem concessionis decimarum favore Laicorum requiritur specialis derogatio Concilii Lateranensis sub *Alexandro III.* relati *in cap.* 19. *de decimis*, ut respondit Rot. *in recent. dec.* 614. *num.* 4. *& seq. part.* 4. *tom.* 3. *cor. Coccin. dec.* 643. *n.* 6. *cor. Penia dec.* 997. *num.* 4. ubi quod Clausulæ: *Non obstantibus &c. Quorum tenores &c.* non inducunt talem derogationem, inter impressas post Tamb. *de Jur. Abbat. dec.* 92. *n.* 1. *& seq. in Constantien. decimarum* 17. *Januar.* 1774. §. 7. *coram Illustriss. de Thunn*, *& in Sabinen. decimarum* 6. *Mart.* 1747. *cor clar. mem. Millin.*

26 Declara tamen procedere, si concessio cadat super jure spirituali decimandi, non item super commoditate decimarum, quæ est quid temporale; Rot. *cor. Bichio dec.* 347. *num.* 8. *& seq.* & inter impressas *post Salgad de Labirint. Credit. dec.* 95. *n.* 7. *& seq.*

27 Utilis propterea est inspectio, quando concessio cecidisse dicenda sit super spirituali jure decimarum, & quando super decimarum commoditate. Vide si lubet de ea Pacion *de Locat. & Conduct. cap.* 10. *num.* 88. & Rot. *inter impressas post Salgad. de Labirint. Creditor. d. dec.* 95. *n.* 9. *& plur. seq.*

ARTICULUS V.

Decimæ, quo ad modos, quibus potest quis eximi ab ipsis solvendis, & quo ad Judicem competentem in earum Caussis.

PRimus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice; *arg. cap. Ex multiplici* 3. *c. Dilecti Filii* 8. *cap. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *c. Ad audientiam* 12. *& cap. A nobis* 24. *de decimis*, ubi expresse dicitur, quod *quilibet decimas solvere teneatur*, *nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus*, & paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur*, *quare ab hujusmodi sint immunes*. Papa enim valide concedit exemptionem decimarum, cum de ejus potestate non sit dubitandum; Rota *part.* 12. *recent. dec.* 299. *num.* 3. Et sic communis, & certa omnium Doctorum. Tale autem privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter perniciosum Ecclesiis parochialibus, ut si v. g. alicui Monasterio modicos fundos habenti concessum sit tale privilegium, cessat, si postea ejus possessiones & fundi sive per donationes, sive per emptiones, aut alio modo tanto augeantur, ut major pars agrorum loci jam ab ipso possideatur, & sic decimæ successive nimium subtrahantur, indeque Parochi enormiter lædantur; *arg. c. Suggestum* 9. *de decimis*; *c. Quid per Novale* 21. *de verbor. signif. & c. Cum ad hoc* 16. *de Clericis non residentib.* & tenet Abbas *in d. c. Suggestum num.* 3. *&* 4. Barbosa *ib. num.* 2. & communis aliorum. Cum vero dubitatur, an privilegium sit enormiter læsivum, recurrendum est pro declaratione ad Summum Pontificem; *arg. c. Cum venisset* 12. *de judiciis*, ibi: *Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ vertatur quæstio*, *nolumus de his per alios judicari*; *quia illius est interpretari*, *cujus est concedere*; *arg. cap. Inter alia* 31. *de sent. Excomm.* ibi: *Unde jus procedit*, *interpretatio quoque procedit & l. fin. Cod. de leg.* Insuper privilegium non solvendi decimas cessat, & amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati decimas per 40. annos solvunt; *cap. Accedentibus* 15. *de privilegiis*, ibi: *Cum enim tanto tempore* (scilicet per 40. annos) *contra indulta privilegia decimas solverint*, *eis renuntiasse tacite præsumuntur*. Nec sufficit ad amittendum tale privilegium, si per 30. annos privilegiati solvant decimas, ut dicitur *in cap. si de terra* 6.

[margin numbers, right column: 1 (line "PRimus modus…"), 2 ("…Papa enim"), 3 ("…Tale au-"), 4 ("…Cum"), 5 ("Insuper…"), 6 ("…Nec sufficit…")]

de privilegiis, [illegible] a [illegible] Accedentibus, [illegible] [illegible] capite [illegible], [illegible] a [illegible]. [illegible] contra Ecclesias [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] praescriptio, [illegible] expresse in cap. Illud autem 8. de praescriptionib. [illegible] Illud autem te [illegible] lumus, & tenere quod nonnisi Ecclesias [illegible] rem praescriptionem, quam quadraginta annorum, Romana Ecclesia non admittit, [illegible] Canones [illegible] intervalium.

7 [illegible] [illegible] Decimas [illegible] [illegible], & [illegible] inter partes, Parochum v. g. & [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] in c. [illegible] & de decimis, [illegible] Vel cum ipsis amicabiliter componatis; cap. Suggestum 9. eodem tit. ibi: Monachus, quatenus cum predictis Abbate, & Fratribus super ipsis decimis componatis, & cap. Nuper 24. eod. tit. ibi: Decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione praediorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et ratio [illegible] libero [illegible] juris: Cum, ut expresse [illegible] in cap. si de terra 6. de privileg. Cum liberum sit unicuique suo juri renunciare.

8 [illegible], quo potest quis eximi ab [illegible] decimas, est consuetudo, vel praescriptio; Dummodo tamen Ecclesiae Ministris aliunde quam ex decimis congruam sustentationem habeant, v. gr. amplis redditibus [illegible] Ecclesiae, oblationibus, aut [illegible], obligatio solvendi decimas potest tolli, & abrogari per contrariam legitimam consuetudinem, sive a Clericis, sive a Laicis. Ita defendunt contra plures veteres Canonistas, & contra [illegible] a fere omnibus recentioribus tum Canonistis, tum Theologis, & in specie a Covarruvia *lib. 1. variar. Resol. cap. 17. n. 8.* Silvestro verb. *Decima qu. 4.* [illegible] *lib. 3. conf. 2.* de Decimis; Rebuff. *de Decimis quaest. 13. num. 46.* Moneta *eodem tract. cap. 5. qu. 1. n. 89.* Azor. *par. 1. lib. 7. cap. 26. qu. 4.* Suarez *lib. 1. cap. 12. n. 8.* Less. *lib. 2. cap. 39. num. 25.* Canis. *tract. de Decimis cap. 17. num. 8.* Layman. *lib. 4. tract. 6. cap. 6. num. 10.* Pithing *loc. cit. n. 126.* Barb. *de offic. Parochi cap. 28. §. 3. n. 64.* cum aliis fere communiter; & Rota *par. 6. rec. dec. 22. num. 3. par. 8. dec. 146. num. 7. & saepe alibi.* Et ratio est, quia supposita congrua sustentatione Ministrorum Ecclesiae aliunde quam ex decimis, Decimae non debentur ipsis jure naturali, nec divino, sed solum jure humano Ecclesiastico, ut jam probatum est supra in art. 1. num. 2. Jus autem humanum Ecclesiasticum potest omnino tolli, & abrogari per contrariam consuetudinem legitime introductam, & praescriptam: cap. Cum tanto 11. de consuetud. & L. de quibus 32. ff. de Legibus, aliisque &c. Hinc sequitur posse ex consuetudine induci, ut ex certis fructibus, v. g. vino, oleo, foeno, &c. vel ex fructibus [illegible], & foetibus animalium nullae omnino Decimae solvantur, aut aliqua tantum portio solvatur. Rota *par. 1. rec. dec. 469. num. 2. dec. 474. num. 5. par. 9. tom. 1. dec. 122. num. 1.* Et sic potest 10
induci consuetudo, quod Decimae de bonis locatis, aut arrendatis non solvantur, quae consuetudo servanda est: Rota *par. 13. rec. dec. 244. num. 6.* Sic etiam consuetudine pensari 11
Decimae alterius respectu [illegible], qualitatis, & modi; Rota *par. 6. rec. dec. 211. num. 5. par. 19. tom. 1. dec. 12. num. 6.* Talis autem 12
consuetudo debet esse uniformis, universalis, & legitime praescripta; Rota *par. 1. recent. dec. 469. num. 2. dec. 474. n. 1. par. 5. tom. 1. dec. 124. num. 12. par. 13. dec. 244. n. 6.* Et 13
ad hoc ut talis consuetudo sit legitime praescripta, requiritur lapsus saltem 40. annorum; *cap. Illud autem 8. de praescriptionibus cap. Accedentibus 15. de privileg.* Rota *par. 15. recent. dec. 322. num. 8.*

Objicies. Laici non possunt praescribere jus 14
percipiendi decimas, ut illae ipsis solvantur ab aliis, textu expresso *in c. Causam 7. de praescriptionib.* ibi: *Quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent praescribere ratione*; ergo nec possunt praescribere jus retinendi Decimas, quas ipsi solvere deberent Ecclesiae Ministris, nam retinendo Decimas, quasi a se ipsis illas accipiunt. Respon- 15
detur concedendo antecedens, & negando consequentiam, & paritatem. Et disparitas est, quia jus percipiendi Decimas, est spirituale. Jus autem exemptionis a solvendis decimis non est spirituale; ideoque Laici non sunt incapaces possidendi hoc jus; nempe percipiendi ex propriis possessionibus fructus integros sine detractione, sive onere Decimarum, quod onus solvendi Decimas inhaerens ipsis possessionibus, seu feudis est quid temporale, ideoque etiam immunitas ab hoc onere est tantum quaedam libertas, & commoditas temporalis, & consequenter a Laico praescribi potest, ut recte notat Covarruvias

vias *loc. cit. cap.* 17. *num.* 10. Suarez *l. cit. c.* 12. *n.* 17. Pirhing *l. cit. n.* 130.

16 Ad solum Judicem Ecclesiasticum privative quo ad Laicum pertinet caussa decimarum, si agatur de proprietate, & jure percipiendi Decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut præscriptione earum, aut de exemptione a solutione earumdem. *Est communis & certa* cum Rota *par.* 10. *recent. decis.* 284. *num.* 10. *par.* 14. *dec.* 297. *arg. cap. Exhibita* 9. *de rerum permut. & cap. Tua* 25. *de decimis*. Et ratio est, quia talis causa decimarum censetur causa spiritualis, *arg. cit. cap. Exhibita* 9. *de rerum permutat. & cap. Parochianos* 14. *de Decimis*. De caussis autem, & juribus spiritualibus Judex Laicus cognoscere, ac disponere nequit; *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *cap. Decernimus* 2. *de judiciis*, *cap. Tua* 25. *de Decimis;* Rota *par.* 2. *recent. dec.* 673. *nu.* 2. *par.*
17 14. *dec.* 297. *num.* 9. adeoque &c. Hinc fit, ut etiam causa decimarum, quæ datæ sunt in Feudum sæcularibus, discutienda sit coram Judice Ecclesiastico, licet enim dominium hujusmodi Decimarum, scilicet fructuum illarum, omnino spectet ad Laicos, & Feudum censeatur sæculare; tamen quia oritur, & dependet a jure spirituali, & Ecclesiastico, non potest Judex Laicus de illis cognoscere; Federic. de Senis *cons.* 245. *num.* 1. Pirhing *loc. cit. num.*
18 163. Rota *part.* 6. *recent. dec.* 42. *n.* 15. Unde si quis in similibus causis decimarum erga Judicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli; *cap. Ex p.* 21. *cap. Non est* 22. *cap. Tua nobis* 26. *& cap. In aliquibus* 32. *de Decimis*.

Additiones ex aliena manu.

19 Modi, quibus acquiri potest exemptio a solutione Decimarum, duo sunt, ut monet Auctor, Apostolicum privilegium, & præscriptio. At de utroque hoc modo latius differendum.

20 Quod attinet ad Apostolicum privilegium, tria potissimum discutienda de eo sunt. I. Quid requiratur, ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit. II. Ad quas decimas vires suas porrigat privilegium hoc Apostolicum. III. Quando dictum Apostolicum privilegium vim suam amittat.

21 Ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit, continere debet expressam derogationem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. relati *in cap. Nuper*, *de Decim.*
22 Derogatio vero generalis quantumvis ampla haud sufficit. Idque procedit, etiamsi agatur 23
de Apostolico privilegio concesso intuitu defensionis Catholicæ Fidei. Nota vero, quod ne- 24
cessaria est hæc specialis derogatio, si bona acquisita sint post dictum Concilium Lateranense, vel jam ante ipsum obnoxia erant solutioni Decimarum. At onus probandi, non ad 25
illum qui agit, sed ad eum, qui convenitur pro Decimis, pertinet; vide de his omnibus Rotam *in Corduben. Decimarum* 6. *Junii* 1750. & potissimum confirmatoriam 26. *Junii* 1760. *coram bon. mem. Vicecom.*

Ad Decimas, quæ a Laicis, maxime Prin- 26
cipibus, percipiuntur, vires suas haud porrigit Privilegium Apostolicum, quo generaliter est concessa exemptio a Decimis. Quæstionis 27
vero est, an id obtinere debeat etiam in casu, in quo denuo Decimæ a Laicis ad Ecclesias pervenerint? Variavit in hac quæstione Rota; pro negativa opinione fuit *cor. Seraphin. dec.* 1293. Pro affirmativa vero *in recent. dec.* 48. *par.* 1. At denuo ad affirmativam sententiam rediit in *Tirasonen. Decimarum* 9. *Maii* 1755. & in confirmatoria 6. *Februarii* 1756. *cor. R. P. D. Stadion.*

Nec Privilegium Apostolicum de non sol- 28
vendis Decimis alicujus efficaciæ est quoad Decimas debitas ipsis Ecclesiis, si earum favore accesserit munimen alicujus concordiæ, ut ex text. *in cap. Ex multiplici* firmavit Rota *in d. Tirasonen. Decimarum* 9. *Maii* 1755. §. 15. & in confirmatoria 9. *Febr.* 1756. §. 151. *coram R. P. D. Stadion.*

Privilegium de non solvendis Decimis vim 29
suam amittit illis omnibus modis, quibus suam amittit vim quodcumque aliud Privilegium. De hisce modis agemus *in addit. ad verb. Privil.* Peculiare vero est, quod hoc de non sol- 30
vendis Decimis Privilegium amittat vim suam, si vergere incipiat in grave damnum habentis jus ad Decimas, ita ut is se congrue sustentare nequeat, ut est perspicuus textus *in cap. Suggestum*, *de Decimis*. At prætereundum non 31
est, quod sicuti dictus textus de Parochis unice loquitur, ita ad ipsos Parochos communiter restringitur. Quinimmo adeundus est Sum- 32
mus Pontifex, qui suum Privilegium explicet, & moderetur; Nicol. *ad Monet. de Decim. adnot.* 5. *n.* 171.

Quod vero concernit præscriptionem, vi- 33
dendum an Decimæ percipiantur ab eo, qui habet assistentiam juris pro ipsis, an ab alia Ecclesia, an a Laicis. Ad acquirendam exem- 34
ptionem ab earum solutione primo casu requiri, vel immemorabilem, vel centenariam,

vel

[illegible] quadragenariam, cum titulo colorato. [illegible] cum simplici quadragenaria
35 [illegible], & sine titulo centenaria, vel immemoriali, [illegible] in decret. lib. 3. tit. 30. §. 42. [illegible] in Collect. Jur. Canon. lib. 3. tit. 30. §. 2. num. 49. Schmalzgrueb. Jur. Eccles. univer. lib. 3. part. 2. tit. 30. §. 3. n. 69. Zypaeus respons. de Jur. comm. lib. 3. tit. 30. [illegible] per tot. Antonell. de Tempor. Legat. lib. 2. cap. 27. num. 18. Rot. in recent. dec. 152. n. 5. part. 19. tom. 1. & coram Molin. dec. 142. n. 5.

36 Sed novissime Rota in ea videtur fuisse sententia, ut etiam ad acquirendam exemptionem a solutione, etiam Decimarum, quae percipiuntur a Laicis, requiratur, vel immemorabilis, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato. Salamantina enim Universitas egit pro Decimis adversus PP. S. Hieronymi ejusdem Civitatis Salamantinae. Oppositum ab iis fuit praescriptio; licetque ad-
37 missum fuerit, Universitatem Salamantinam corpus esse non Ecclesiasticum, sed Laicale, ut probant Alphons. de Escobar de Pontific. & Reg. Jurisd. in stud. general. cap. 21. per tot. ubi num. 173. & seq. quod Decimae, quae percipiuntur ab Universitate Salamantina, evadunt Laicales, Andr. Mend. de Jur. Academ. lib. 1. quaest. 8. pariter per tot. firmatum tamen fuit, non aliter mox dictos Patres S. Hieronymi acquirere potuisse exemptionem a solutione Decimarum, quam vel immemorabili, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato, ut patefaciunt decisiones *in Salamantina Decimarum 24. Februar.* 1757. & in confirmatoria 8. *Maii ejusdem anni* 1757. *cor. R. P. D. Frangipane.*

38 De quadragenaria in subjecta materia Decimarum invaluit in foro opinio, quod initium ejus praescriptio debeat requisitis contradictionis, & acquiescentiae; idque quia nulla praescriptio locum habere potest sine possessione; in similibus vero negativa possessio non incipit nisi a die interpellationis, denegationis, &
39 acquiescentiae. At res expers haud est difficultate. Aliud enim est, si is, qui praescribere intendit jus aliquod negativum, ante interpellationem nulla obligatione tenebatur; aliud vero si is qui intendit praescribere negativum aliquod jus, obligatione jam ante ipsam in-
40 terpellationem tenebatur. In primo sane casu [illegible] praescriptio, nisi a die interpellationis, denegationis, & acquiescentiae, [illegible] ab illo die incipit pos-
41 sessio; at in posteriori, in quo nimirum, casu,

a tempore, quo is qui debet non solvit, initium ducit praescriptio, quia ab illo ipso tempore initium ducit possessio. Rot. [illegible] 9. num. 14. ac plur. seq. Thom. de effect. Immemorial. q. 11. n. 79.

Adde & quidem nostrum Reiffenst. in decret. lib. 3. tit. 30. num. [illegible] quod ad praescriptionem acquisitivam, non item ut in casu extinctivam sequiratur possessio, adeoque opus haud sit contradictione, denegatione, & acquiescentia. Confer etiam Rot. D. [illegible] jur. select. cap. 84. num. 24. & seq. 42

DECLARATIONES, ET DECRETA SACRARUM CONGREGATIONUM.

---

1 Declarationes, & Decreta Sacrarum Congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, ut in specie de declarationibus, & decretis Sacrae Congregationis Concilii Tridentini de mandato Urbani VIII. declaravit eadem Sacra Congregatio his verbis: *Sacra Congregatio Concilii Tridentini die 2. August. 1631. de speciali S. D. Urbani VIII. jussu mandat, & praecipit hujusmodi declarationibus, tam impressis, & imprimendis, quam manuscriptis nullam fidem esse in Judicio, vel extra a quoquam adhibendam, sed tantum illis, quae in authentica forma, solito sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti, ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium, munitae fuerint.* 2 Et etiam in specie de declarationibus, & Decretis Sacrae Congregationis Rit. de expresso mandato ejusdem Urbani VIII. declaravit eadem Sacra Rit. Congregatio fere eisdem verbis ut supra: *Congregatio pro Sacris Ritibus sub die* 11. *August.* 1632. *ex speciali Sanctissimi D. Urbani VIII. jussu mandat & praecipit ejusdem Sacrae Congregationis declarationibus tam impressis, quam imprimendis nullam fidem in Judicio, vel extra esse adhibendam, sed tantum illis, quae in authentica forma, sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti, ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitae fuerint.* Sic referunt Barbosa *Apostolicar. Decision. collect.* 211. Sellius *in selectis Canonicis* [illegible] 1. n. 78. Lezana *verb. Congregatio*; Diana *moral. resolut. part.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 96. Lantusca *verb. Congregatio Concil. Trident.*, & *Congreg. Sacr. Rit.* & alii plures. Vide in tom. 13. *Dec. S. R. C. n.* 1625.

Per

3 Per hoc tamen non sequitur, quod possint, & debeant contemni, & pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quæ apud probatos, & fide dignos Auctores, & Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur; Hoc enim vergeret in maximum Christianæ Religionis, & Ecclesiæ detrimentum, si quæ per ipsa decreta a probatis Auctoribus fideliter relata circa Indulgentias, cultum Sanctorum, Sacros Ritus, morum reformationem, & disciplinam, & moderationem, & alia hujusmodi, sunt disposita, & sancita, ea tandiu deberent, & possent quo ad observantiam, & executionem suspendi, donec per recursum ad Sacras ipsas Congregationes possent semper in authentica forma obtineri:
4 Unde recte notat Fagnanus *in cap. Quoniam, 13. de Constitutionibus n.* 59. quod Sacrarum Congregationum decreta a fide dignis Auctoribus relata, & de quorum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo dumtaxat rejicere, quod non afferantur in forma authentica, atque idcirco contrariam sententiam tueri, certe vix abest ab irreverentia, & temeritate; Quinimo subdit ibidem ex Sala *de leg. tr.* 14. *disput.* 21. *quæst.* 97. *sect.* 12. *in fin.* quod recte facit Judex, qui declarationes Sacr. Congregat. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit & sequatur, etiamsi nec a parte allegentur, nec producantur, adjiciens in foro conscientiæ teneri unumquemque eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit, juxta ea, quæ tradit Navarr. *Consil.* 1. *num.* 12. *& per totum de Constitut.* Eo vel maxime quod Urbanus VIII. censetur voluisse solum percutere decreta illa, de quorum veritate subesset probabilis ratio dubitandi, vel ex quo afferrentur solummodo manuscripta, vel apud non probatos Au-
5 ctores impressa. Hinc decreta Sacrarum Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda in venerationem tot undequaque Eminentissimorum Patrum, ut censuit Rota *in Leodien. Parochialis* 1692. & ipsamet Rota semper consuevit amplecti, & signanter *part.* 11. *recentior. dec.* 108. *num.* 22. *part.* 13. *dec.* 2. *n.* 36. *part.* 14. *dec.* 71. *num.* 15. *part.* 17. *dec.* 297. *n.* 3. *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 297.
6 *n.* 2. Et dato, quod aliqua subsit probabilis ratio dubitandi de veritate alicujus decreti, recurrendum est ad Sac. Congregationum Regesta, prout ipsæmet Sacræ Congregationes demandare solent, quando occasione disputationis particularium casuum circumferuntur decreta, quæ diversa, vel adversa videntur, aut aliquam probabilem dubitandi de veritate rationem continent; Cardinalis de Luca, *Annotat. ad Sacrum Concilium Tridentinum disc.* 1. *n.* 17. Et dato insuper, quod in Regesto, vulgo *Vacchetta*, Secretariæ aliquod allegatum decretum non reperiatur, sufficit, quod de eo appareat per relationem, vel epistolam, vel notationem proprio charactere factam Cardinalis causæ Ponentis, prout declaravit, & decretum *anni* 1673. in sola relatione Cardinalis Cybo Ponentis repertum extrahi mandavit Sac. Cong. Episcopor. *in Mantuana Nullitatis Professionis* 3. *April.* 1693. *ad relationem Eminentissimi Cardin. de Carpineo*. Et pro indubitato supposuit Sac. Congregat. Concil. *in Milevitana* 8. *August.* 1705. in cujus Positione charactere Eminentiss. & R. D. Card. Panciatichi, meritissimi Præfecti, reperiebatur adnotatus consensus Partium circa expeditionem cujusdam concessionis restitutionis in integrum, idque impugnante Defensore unius ex Collitigantibus, coactus fuit palinodiam cantare, & mediante speciali Memoriali, in plena Congregatione distributo, se declarare sequentibus verbis: *Supplicantur EE. PP. habere pro non dictis, neque scriptis ea, quæ dicta, scriptaque sunt in Italico Memoriali*, §. *Quindi molto meno, & seq. quo ad ibi consensum controversum commissionis datæ Em. D. Magno Mag. quoniam dum talis consensus adnotatus reperitur in Positione, sine dubio, quamvis ego non recorder, a me datus erit*. Et generaliter Rota *decis.* 46. *num.* 22. *part.* 18. *recent.* Ursaya *Institut. crim. lib.* 1. *tit.* 10. §. 4. *num.* 147. *& seq.* 7

Decreta seu Declarationes sacrarum Congregationum consulto Sanctissimo factas habere vim Legis tenent Salas *de leg. tract.* 14. *disp.* 21. *sect.* 12. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *n.* 81. & alii undecim apud Dianam *p.* 1. *tract.* 10. *resolut.* 29. & Pignat. *tom.* 9. *consult.* 174. *per tot.* Passerin. *de stat. homin. tom.* 2. *q.* 187. *art.* 1. *n.* 447. *& sequent.* Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *n.* 3. & alii. Et ratio est, quia ipsæ Sacræ Congregationes decernunt tamquam potestatem habentes a Papa, adeoque, dicunt ipsi, earum declarationes sunt auctoritativæ, tamquam si ab ipso Papa editæ fuissent. Ita ut vim habeant, ut docent Garcias, Lambertin. Farinac. Piasec. Barbosa *loc. cit.* Fagnanus *loc. cit. n.* 66. teste Gobat *tract.* 3. *n.* 604. obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus singularibus, quibus Sacræ Congregationes respondent, sed ut Leges generales in similibus omnibus, quia similium 8 9

lium est similis ratio, & caussa, foretque infinitum pro singulis casibus singulas velle de-
10 clarationes. Quam sententiam & nos libenter amplectimur, si tales Sacrarum Congregationum declarationes habeant tres sequentes conditiones, videlicet, quod sint approbatæ a Summo Pontifice; quod sint signatæ manu, aut Sigillo Cardinalis Præfecti, & Secretarii; & quod sint sufficienter promulgatæ, quia cum adsunt hæ tres conditiones, habent vim Legis, & iis necessario est standum, cum sic sint munitæ auctoritate Pontificis, & re ipsa censendæ sint immediate exire ab ipso Pontifice, ut colligitur ex Carden. *in 2. Crisi dist. 1. n. 98. & seq.* & tenent Anton. Cotonius *celebrat. controvers. lib. 3. controv. 8. cap. 3.* Diana *par. 11. tract. 2. reso-*
11 *lut. 42.* aliique communius, teste Gobat *tom. 1. tract. 3. n. 604.* Si vero tales declarationes Sacrarum Congregationum factæ sint a solis Cardinalibus, Summo Pontifice specialiter non consulto, nec mandante, licet quam maximæ sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim Legis, & multo minus obligant, si non sint authentice subsignatæ sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii, ut ex decretis allatis supra *num. 1. & 2.* vel non sint rite communicatæ, cum ad hoc, ut lex obliget, debeat esse sufficienter promulgata; *Authen. Ut factæ novæ Constitutiones, §. Sancimus, collat. 5.* ibi: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones? cap. In istis 3. dist. 4.* ibi: *Leges instituuntur, cum promulgantur.*

12 Quo ad declarationes autem Sacræ Congregationis Concilii consulto Sanctissimo factæ, & in authentica forma exhibitæ dicendum est, quod habeant vim Legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatæ; Ita Eman. Rodericus *qu. Regul. tom. 1. qu. 11. art. 1. & 2.* Miranda *tom. 2. Manual Prelator. qu. 26. art. 11.* Lezana *tom. 3. Summ. verb. Sacra Congregat. num. 8.* Garcias *de Benefic. in præfat. tom. 1.* hanc sententiam certam appellans; Pignatell. *tom. 6. consult. 99. num. 16.* Reiffenstuel *lib. 2. decretal. in proœm. n. 130.* Barbosa *loc. cit. n. 81. & 83.* cum aliis pluribus, & hanc sententiam ex professo, & fusissime propugnat Fagnan. *l. c. n. 6. & seq.* Et ratio est, quia declarationes Sacræ Congr. Concil. fiunt auctoritate Papæ, & illo consulto, idest auctoritate a Summo Pontif. ipsis Cardinal. tradita interpretandi decreta Concil. ipso consulto, ut patet ex Constit. Pii IV. incip. *Benedictus Deus*, & Sixti V. incip. *Immensa æterni Dei, §. Deo autem Patri.* Declaratio autem Legis facta ab eo, qui a Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, nec differt a lege declarata, *l. Hominis, & rei, §. Verbum, ex legib. ff. de verbor. significat. l. Qui testamento, §. Mulier, verb. arg. ff. de testamento*, & sic talis Cardinalium declaratio non mere censetur esse ipsorum, sed esse potius aliqua Apost. Declaratio, prout in simili habetur *cap. Cum aliquibus 4. de rescript. in 6. & cap. Si Apostolicæ 22. de præbend. in 6.* & concordat vulgare illud dictum Imperatoris *l. 1. §. Sed neque, C. de Veteri jure enucleand.* ibi: *Omnia merito nostra facimus, quia ex nobis omnibus eis impertitur auctoritas;* adeoque ipsæ Declarationes Sacræ Congregationis Concilii habent eamdem vim obligandi ac ipsa decreta ejusdem Concilii: nam qualitates omnes legis declaratæ censentur inesse illius declarationi, ut est textus *in l. Nihil*, & ibi Bartol. *in princip. de conjungend. cum emancip. liber. & in Authen. de filiis ante dotalia instrumenta natis, ad fin.*

Nec valet objicere, quod dictæ declaratio- 13
nes Sac. Congreg. Concilii non promulgentur, adeoque non posse obligare, cum ad hoc, ut lex obliget, requiratur promulgatio ex *cit. Authen. Ut factæ novæ Constitutiones, §. Sancimus,*
collat. 5. & cit. cap. In istis 3. dist. 4. Non 14
valet, inquam, quia hæc promulgatio requiritur solum in legibus, quæ novum jus condunt, non autem in declarationibus Legum, quæ cum legibus ipsis intrinsece insint, non constituunt jus novum, sed solummodo jus, quod prius erat, manifestant, atque declarant; adeoque, cum Declarationes S. Congr. Conc. non constituant jus novum, sed contineant meram legis præexistentis explicationem, stat certum, quod nulla indigeant speciali publicatione; quia ex quo Lex declarata jam ab initio promulgata fuit, solemnitas publicationis semel adhibita in principali dispositione, non est ulterius repetenda in illius declaratione, ac proinde ab ipsamet primæva Concilii publicatione, vim obligandi obtinent ipsius Congregationis declarationes, cum retrotrahantur ad tempus conditi Conc. atque huic a principio jam inesse, & infuisse censeantur, & juxta ipsas Lex conciliaris semper fuerit intelligenda, juxta Glossam *in cap. Sicut nobis, verb. Respondemus, de verbor. significat.* & clare desumitur ex *Authen. de raptis Mulieribus, §. fin. collat. 9.* ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens, sic expresse dicit: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in præteritis etiam vale-*

re

re sancimus, *tamquam si nostra Lex ab initio*,
cum interpretatione tali promulgata fuisset a no-
bis; Et sic tenent omnes supracitati Doctores,
& Fagn. *l. c. n.* 43. ubi ulterius citat Barto-
lum, Imolam, Baldum, Rebuffum, Roma-
15 num, & alios. Et ita colligitur etiam ex mo-
do procedendi ipsius S. Cong. a qua si edantur
declarationes, quæ jus novum non faciunt,
sed solum præexistens declarant, ejusque men-
tem, ac genuinum sensum explicant, tales de-
clarationes non solent publicari, nec affigi Ro-
mæ in publicis, & consuetis locis, sed simpli-
citer eduntur, & communicantur partibus,
quarum interest, in forma authentica, sigillo,
& subscriptione munitæ; Si vero ab ipsa edan-
tur decreta per modum novæ Legis, tunc ad
instar aliarum Constitutionum Apostolicarum
de novo conditarum, etiam talium decreto-
rum fit solemnis Romæ promulgatio, & affixio
in locis consuetis, prout notatur ad finem eo-
rumdem Decretorum, ut patet in *Decreto de*
Regularibus Apostatis, *& ejectis*, incip. *Sac.*
Cong. edito ab ipsa Sac. Cong. *die* 21. *Sept.*
1624. *& in Dec. de celebratione Missarum* incip.
sæpe contingat, edito ab eadem S. Cong. *die*
21. *Jun.* 1625. & in variis aliis. Et sic ad-
vertit Fagn. *l. c. n.* 42. *&* 43.
16 Alia. Vid. verb. *Resolutiones Sac. Congreg.*

DECOCTIO, DECOCTOR. Vid. verb. *Restitutio art.* 5. *a num.* 49. *ad* 59. *& verb. Solutio a n.* 3. *ad* 16.

DEDICATIONIS FESTUM. Vide in tomo 10. Decreta *Sac. Rit. Congr.* quæ consule ex eorum prævio Indice alphabet.

D E F E N S O R.

---

1 DEfensor Matrimonii ex Ecclesiastico cœtu
(si fieri potest) constitui debet ab Ordi-
nariis in singulis Diœcesibus, ut adsit judiciis
omnium causarum Matrimonialium; Benedict.
XIV. tom. 1. Constitut. 33. incip. *Dei mise-*
2 *ratione* §. 5. *&* 6. Defensor Matrimonii in Ro-
mana Curia deputandus est a Cardinali Præfe-
cto Congregationis Concilii, si causa super Ma-
trimonii nullitate agitabitur in dicta Congre-
3 gatione. Si vero in Palatii Apostolici Audito-
rio, ab Auditore Decano præfati Tribunalis.
4 Si autem in Congregatione particulari, a Per-
sona ejusdem Congregationis Digniore; Idem
ib. §. 13. In judiciis secundæ instantiæ, si Ju- 5
dex fuerit Metropolitanus, aut Nuncius Apo-
stolicus, aut Episcopus vicinior, Defensor
Matrimonii debet esse, qui ab ipsis respective
fuerit deputatus, prout ab ipsis est deputan-
dus; Si autem sit specialis Commissarius a Se- 6
de Apostolica deputatus, qui Tribunal, & ju-
risdictionem ordinariam non habeat, Defensor
debet esse, qui fuerit constitutus ab Ordina-
rio, in cujus Diœcesi causam cognoscet; etiam-
si idem Ordinarius sit, qui primam instan-
tiam in eadem causa pronunciaverit; Idem
ib. §. 10.

Defensor Matrimonii, quamvis ad munus 7
suum gratis obeundum pro amore Dei, & pro-
ximi utilitate, ac Ecclesiæ reverentia, ipsum
Pontifex in Domino exhortetur, tamen si ali-
qua ex causa id sine mercede, aut salario exe-
qui recusaverit, ab ipsius Causæ Judice debet
ei constitui, & a Parte pro validitate Matri-
monii agente persolvi, si ipsi facultas sit, sin
minus a Judice primæ, vel secundæ instantiæ
respective subministrari ex mulctis suorum Tri-
bunalium in opera pia erogandis. Et si Judex 8
fuerit specialis deputatus Commissarius pecu-
niam ex mulctis non habens, debet Defensori
Matrimonii satisfieri ex mulctis illius Episco-
pi, in cujus Diœcesi Commissarius Apostoli-
cus judicium exercebit; Idem *ib.* §. 12.

Defensor Matrimonii juramentum fideliter of- 9
ficium suum obeundi præstare debet in limine
judicii, & in suscipiendo officio: Idem *ib.* §.
7. In omnibus actibus citari, & intimari de- 10
bet sub pœna nullitatis; Idem *ib.* §. 7. & 10.
Semper appellare debet a prima sententia pro 11
nullitate Matrimonii lata; Idem *ib.* §. 8.

Defensor Professionis Regularis in singulis 12
Diœcesibus ab Ordinariis juxta deposita pro
defensore Matrimonii est deputandus aliquis
probitate, & doctrina commendatus, sive Re-
gularis, sive Ecclesiasticus Sæcularis; Benedict.
XIV. tom. 1. Constitut. 47. incip. *Si datam*.
Pro ejus mercede, seu salario est ei præstandum, 13
quod Judex prudenter arbitratus fuerit exsol-
vendum ex bonis a Professo renuntiatis in Re-
ligionis ingressu, si quæ habuerit; aut in defe-
ctu, ex bonis Religionis, si sit ex bona possi-
dentibus. Si autem nec adsint bona renuncia-
ta, nec ejus Religio bona possideat, tunc De-
fensori Professionis satisfiet ex pecuniis mulcta-
rum illius Tribunalis, in quo causa agitata
fuerit; Idem *ib.*

Defensor Professionis in constructione proces- 14
sus, interrogatoria dare debet, & in omnibus
judi-

ficit Episcopus electus, & confirmatus, sed non-
dum consecratus, ut tenet Barbosa *loc. cit. n.*
24. Glossa communiter recepta *in cap. Trans-
missam* 15. *de election. verb. de talibus*; Et ra-
tio est, quia ut ibidem recte notat Glossa, de-
gradatio Realis, seu actualis videtur actus Or-
dinis Episcopalis, & consequenter non nisi ab
15 Episcopo consecrato fieri potest. Quinimo de-
gradatio Realis est taliter Ordinis Episcopalis,
ut nequeat ab Episcopo demandari, neque Ab-
batibus Presbyteris, & solemniter benedictis,
aliisque quibuscumque Clericis se inferioribus;
arg. cap. Aqua 9. *de consecrat. Eccles. vel Alta-
ris*, ibi: *Quæ Ordinis tamen Episcopalis sunt,
non potest inferioris gradus Clericis demandare*;
cap. Degradatio 2. *de pœnis in* 6. per verba ci-
tata, & notata sub *num.* 14. & Conc. Trid.
cit. *sess.* 13. *cap.* 4. *de reformat.* ibi: *Per se
ipsum actualem, atque solemnem degradationem*;
& sic cum communi tenet Fagnan. *in cit. cap.
Aqua, de consecrat. Eccles. n.* 21. *& sequent.*
16 Degradatio vero *verbalis* potest fieri ab Epis-
copo electo, & confirmato, licet nondum con-
secrato; quia degradatio verbalis non est actus
Ordinis, sed jurisdictionis, qua jurisdictione
gaudet Episcopus electus, & confirmatus,
quamvis nondum consecratus. Et sic per ean-
dem rationem talis verbalis degradatio potest
17 fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi,
textu expresso in Conc. Trid. *cit. sess.* 13. *cap.*
4. *de reform.* ibi: *Episcopo per se, seu illius
Vicarium in spiritualibus Generalem, contra Cle-
ricum in sacris, etiam Presbyteratus, Ordinibus
constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec
non verbalem depositionem .... procedere liceat.*
18 Et sic etiam per eamdem rationem talis ver-
balis degradatio fieri potest Sede vacante a
Capitulo, vel Vicario Capitulari de speciali
Capituli mandato, cum Sede vacante Capitu-
lum succedat in jurisdictione Episcopi; *cap.
His quæ* 11. *& c. Cum olim* 14. *de majorit.
& Obedient.*
19 Ad degradationem, seu depositionem facien-
dam requirebatur olim certus numerus Episco-
20 porum. Pro deponendo Episcopo requireban-
tur duodecim Episcopi; *cap. Si quis tumidus*
3. *& cap. Felix Episcopus* 4. *caus.* 15. *quæst.* 7.
21 Pro deponendo Presbytero requirebantur Epis-
copi sex; *cit. cap. Si quis tumidus* 3. *& cap.*
22 *Felix* 4. *caus.* 15. *quæst.* 7. Pro deponendo Dia-
cono Episcopi tres; *cit. cap. Si quis tumidus*,
23 *& cap. Felix*. Pro deponendo Subdiacono, li-
cet per Canones antiquos numerus explicite de-
claratus non fuisset, ex quo tunc temporis non-
dum fuerat declaratum, Subdiaconatum esse de
Majoribus Ordinibus; tamen, quia ex post fuit
declaratum Subdiaconatum gaudere privilegio
Ordinis Sacri, sicut Diaconatus, *cap. Miramur*
7. *de servis non ordinandis*, ibi: *De subdiacona-
li Ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum
statutis, expresse videtur nobis, quod, & is cum
Diaconali gradu privilegio gaudet eodem; Nam
licet sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia pri-
mitiva, tamen a Constitutione Gregorii, atque
Urbani secundum moderna tempora sacer gradus
esse minime dubitatur*; Ideo Glossa *in cap. Quo-
niam* 1. *de Hæreticis, verb. Canonibus in* 6. *&
in cap. Degradatio* 2. *de pœnis, verb. Canonibus
eod. in* 6. expresse dicit, tres etiam Episcopos
ad deponendum Subdiaconum fuisse requisitos.
Pro deponendo vero Clerico in Minoribus, 24
unus solus Episcopus sufficiebat; *cap. Si autem*
5. *caus.* 15. *quæst.* 7. *& cap. Degradatio* 2. *de
pœnis*, ibi: *Quamquam proprii Episcopi Senten-
tia sine aliorum Episcoporum præsentia sufficiat
in Degradatione eorum, qui minores dumtaxat Or-
dines receperunt.* Hodie tamen standum est dis-
positioni Concil. Trident. quod *sess.* 13. *cap.* 25
4. *de reformat.* statuit, ut adversus Clericos
etiam in Sacris Ordinibus constitutos ad con-
demnationem, nec non verbalem depositionem
procedere possit Episcopus tam per se ipsum,
quam per illius Vicarium in spiritualibus Ge-
neralem; Ad actualem vero, atque solemnem
degradationem, per se ipsum non adhibito nu-
mero Episcoporum a Sacris Canonibus præfini-
to; adhibitis tamen, & in hoc sibi assistenti-
bus totidem Abbatibus, usum Mitræ, & Ba-
culi ex privilegio Apostolico habentibus, si in
Civitate, aut in Diœcesi reperiri, & commo-
de interesse possint; alioquin aliis personis in
Ecclesiastica Dignitate constitutis, quæ ætate
graves, ac Juris scientia commendabiles exi-
stant. Sic *ibi* fere iisdem verbis loquitur Con- 26
cilium, quod *cap.* 8. *ejusdem sessionis* 13. *de caus-
sis Episcoporum* sic præcise statuit, ibi: *Caussæ
Episcoporum, cum pro Criminis objecti qualitate
comparere debeant, coram Pontifice Maximo re-
ferantur.* Ex declaratione autem Sacræ Congre- 27
gationis teste Fagnano *lib.* 3. *Decretal. in cap.
Aqua* 9. *de consecrat. Eccles. num.* 31. *& seq.*;
appellatione Personarum in Ecclesiastica Digni-
tate constitutarum, de quibus loquitur Conci-
lium, non comprehenduntur Prælati Regula-
rium Mendicantium, cum non habeant nomen
dignitatis. Et Abbates non debent interesse 28
examinationi, vel processui, sed tantum pos-
sunt solemni, & actuali degradationi assistere
ut Assessores. Et Ordinarius potest adhibere alias 29
personas in Dignitate Ecclesiastica constitutas
etiam

etiam non Diœcesanas. Sic apud Fagnan. *l. cit.*

30 Quantum autem ad Regulares spectat, dicendum est, quod de jure communi eorum Prælati non habent potestatem degradandi degradatione Reali, seu actuali suos subditos, quia Jus commune designat solum ad hoc munus Episcopum, *cap. Degradatio* 2. *de pœnis in* 6. ibi: *Ad Episcopi præsentiam adducatur... Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi*, & concordat Concil. Trident. *cit. sess.* 13. *cap.* 4. *de reformat.* ibi: *Episcopo... per se ipsum etiam actualem, atque solemnem degradationem &c.* Et ratio est, quia sicuti admittere ad Ordines seu ordinare solum spectat ad Episcopum, sic & dejicere ab illis, eo modo, quo fieri potest talis dejectio, solum spectabit ad illum, cum degradatio realis, seu actualis, & solemnis videatur actus Ordinis Episcopalis, ut notat Glossa communiter recepta *in cap. Transmissam* 15. *de election. verb. de talibus*, *arg.*
31 *cit. Concil. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Per se ipsum*. Unde Prælati Regulares nequeunt suos subditos degradare degradatione Reali, seu actuali, & solemni, nisi illis concessum sit per privilegium, vel per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 110. *num.* 25. cum Sayro, Silvestro, Avila, Bonacina ibi citat. Lezana *in Summa*, *verb. Degradatio n.* 2. qui ex aliis subjungit, nullum tale privilegium extare, quod viderit; nec ullam talem extare
32 consuetudinem, quam audiverit. Degradatio autem, seu deposito solum verbalis potest fieri ab ipsis Prælatis Regularibus, ut admittit Alderete *sup. l.* 1. *cap.* 3. *num.* 24. & 25. citat. ab ipso Lezana *loc. cit. num.* 3. *in fine*. Talis enim simplex, seu verbalis depositio, vel degradatio non est actus Ordinis, seu jurisdictionis, cum possit fieri etiam a Vicario Generali Episcopi ex Concil. Trident. *cit. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Generalem contra Clericum in sacris, etiam Presbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem... procedere liceat.*

Additiones ex aliena manu.

De veteri, & nova Ecclesiæ Disciplina circa Degradationem, legendus est, licet caute, Bohemer. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 37. *a* §. 8. *ad plur. seq.* 33

DELECTATIO MOROSA.

Delectatio morosa, generatim sumpta, est *simplex complacentia voluntaria de re illicita sine intentione opere implendi*. Differt a desiderio illicito per hoc, quod ipsa delectatio morosa sistat in mera complacentia interna operis illiciti sine intentione progrediendi ad ipsam operis executionem; desiderium vero sit actus voluntatis efficax, quo voluntas appetit, & vult actum peccaminosum etiam ipso opere externo perpetrare, si adesset facultas. Talis delectatio dicitur *morosa* non a mora temporis, quia cum consistat in actu interno, potest consummari etiam in instanti; sed a mora, ac immoratione rationis, seu consensus, & advertentiæ sufficientis, ut sit peccatum, idest a mora ipsius voluntatis, quæ advertens malitiam suæ cogitationis, nihilominus perseverat morose in ipsa, ac sibi in ea complacet, cum ipsam expellere deberet: Unde si quis per longum tempus detineatur in delectatione actus pravi, v. g. fornicationis, quam cogitat, sed non plene advertat ad malitiam gravem ipsius delectationis, nec plene consentiat in ea detineri, licet in hoc casu intercedat mora temporis, non erit delectatio morosa, nec peccatum mortale, ex quo non adsit mora rationis, seu consensus, ac advertentiæ sufficientis ut sic peccatum mortale. Hinc ad hoc ut delectatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur; 1. quod objectum, circa quod versatur, sit mortaliter peccaminosum, 2. quod homo advertat se habere talem delectationem, 3. quod post plenam advertentiam non expellat, vel saltem expellere non conetur, sed præbeat assensum. *Sic communis Doctorum*. (*a*) De-

1, 2, 3, 4 [margin numbers beside the lines beginning "Delectatio morosa", "siderio illicito", "re externo perpetrare", "lectatio morosa sit"]

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. De solo assensu, sive consensu *expresso* loqui videtur Auctor; de *implicito*, seu interpretativo, & *dubio* tacet, quamvis sit eorum necessaria cognitio. Quod *implicitum* hæc habe ex D. Thoma quæst. 15. de Veritate art. 4. Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat. Sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, utpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari,

5 Delectatio morosa est triplex, scilicet de re
6 cogitata, de cogitatione, & de modo. Delectatio morosa voluntaria, & deliberata de re cogitata formaliter mala, est peccatum mortale, vel veniale, prout objectum est graviter, vel leviter malum. *Est communis* cum S. Thoma 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. Navarr. *cap.* 11. *num.* 13. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 9. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 27. Azorius *lib.* 4. *cap.* 6. *qu.* 1. Silvester *verb. Delectatio quæst.* 1. Less. *lib.* 4. *de just. cap.* 3. *dub.* 15. & alii passim. Et colligitur ex Osea 10. ibi: *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt*; & ex Matthæi 5. *num.* 28. ibi: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*, & ex Apostolo *ad Galatas* 5. *n.* 19. ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c.* Certum est autem delectationem morosam veneream esse impudicitiam, vel immunditiam cordis, adeoque est inter illa peccata, de quibus *ibid. n.* 21. dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*. Unde S. Augustinus *lib.* 12. *de Trinit. cap.* 12. expresse dicit: *Totus homo damnabitur, nisi hæc, quæ, sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, peccata per Mediatoris gratiam remittantur*. Et ratio est, quia, qui delectatur de re cogitata formaliter mala, approbat illam uniendo, & conformando suum affectum illi; nemo enim delectatur nisi in hoc, quod ei placet, & quod re ipsa amat: ergo sicuti objectum cogitatum est malum, ita etiam delectatio, cum formalis malitia actus desumatur per ordinem ad objectivam; & ejusdem malitiæ, & bonitatis sint operatio, & ejus delectatio, ut inquit Philosophus 10. *Ethicorum cap.* 3. *ad finem*. Tum quia voluntarie, & deliberate delectari de peccato carnali cognito, est peccatum mortale, *ex communi Doctorum*, sed eadem omnino est ratio de quacumque re illicita mortaliter, ut perjurio, blasphemia, homicidio, furto &c. ergo delectatio morosa peccaminosa locum habet etiam in aliis materiis; & qua ratione ipsa peccata externa erunt mortalia, vel venialia in quacumque materia, furti v. g. homicidii, perjurii, & hujusmodi, etiam delectatio morosa de iisdem erit mortalis, vel venialis.

Delectatio morosa de cogitatione, cognitio- 7
ne, vel speculatione rei illicitæ non est peccaminosa; Non enim peccat, qui legendo, confessiones excipiendo, cum aliis discurrendo, percipit varias peccatorum species, modos miros, & artificiosos, & oblectatur, seu delectatur, & gaudet, non de ipsis peccatis, sed de peccatorum cogitatione, ac cognitione acquisita. Et ratio est, quia objectum hujus delectationis, scilicet ipsa cogitatio, vel cognitio rei peccaminosæ, per se non est peccaminosum, adeoque neque erit peccaminosa talis delectatio, cum talis sit delectatio, quale est objectum: antecedens patet, quia intellectus naturaliter fertur in objectum suum, ut verum, quod æque reperitur in rebus bonis, ac malis, nec minus intellectui bonum est verum, seu veritas de rebus illicitis, & malis, ac de rebus licitis, & bonis, adeoque &c. *Est communis*. (*a*)

Delectatio morosa de modo artificioso, seu 8
curioso rei illicitæ non est peccaminosa. Non enim peccat, qui intelligendo, & percipiendo aliquos miros, & artificiosos modos, ac inventiones furandi, sponsam rapiendi, hominem occidendi, hostem in bello decipiendi, & hujusmodi, oblectatur, & ridet, non de ipsis malis factis, sed solum de modo curioso, subtili, & artificioso; Et ratio est quia tunc voluntas non delectatur de malo, ut malum

ri, & in præceps ruere: nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum ad rationem transfertur per actum ejus „ Quoad *dubium* hæc scribit S. Bonaventura in 2. sent. dist. 24. par. 2. dub. 1. & art. 2. quæst. 2. Multa frequenter creduntur esse venialia, quæ mortalia sunt, & difficillimum est in talibus discernere... Si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali pœniteat: in dubiis enim securior via eligenda est.

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Quamquam simplex alicujus rei illicitæ cognitio per se peccaminosa, vel mala esse non possit, si speculative consideretur, tamen cum facillimum sit hominem in tali contemplatione sistentem in aliquam delectationem pertrahi de illa re, de cujus cognitione actu delectatur, non videtur in praxi, saltem ob periculum, cui nos subjicimus excitandi in nobis ex illa prævia cognitione pravas delectationes, omni prorsus culpa carere prædicta cognitio, ac de eadem sumpta delectatio. Præsertim si tales cognitiones nobis comparare studeamus; ac de illis cogitemus non ob finem honestum, sed solius curiositatis causa, nam si accedat honestus finis, ut accidit in Medicis, Anatomicis, Theologis, ac Confessariis, prædictæ cognitiones, modo in simplici rei speculatione sistant, omni culpa vacant.

um est, sed de aliqua ratione boni in malo, seu peccato inventa, & considerata, v. g. aliqua curiosa, subtili, & artificiosa inventione, dexteritate, fortitudine, & hujusmodi; Stare enim potest quod modus artificiosus, quo fit malum, delectet, & ipsum malum factum valde displiceat, uti accidit de facto in pluribus casibus, v. gr. cum audimus narrari fraudes, insidias, latrocinia, homicidia, clandestina matrimonia, & hujusmodi, novo quodam artificioso modo, mira, & subtili inventione patrata, ridere solemus, & delectatione affici, non quod de talibus malis gaudeamus, cum ipsa maxime detestemur, sed quod curiosa naturaliter delectent; Sic cum videndo aliquem ridicule cadentem ex equo, seu naso prono cadentem in lutum, & hujusmodi, ridemus, non lapsum, de quo dolemus, sed solum lepidum, vel ridiculum cadendi modum, & sic de similibus morosis delectationibus, quæ per se loquendo non sunt peccata, ut cum communi docent Cajetanus verb. *Delectatio* morosa, Azor. *lib.* 4. *cap.* 6. *q.* 1. Suarez *de peccatis disp.* 5. *sect.* 5. *n.* 7. Sanchez *in Decalog.* lib. 1. cap. 2. n. 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. cap. 5. n. 3.

9 Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personæ *circa quam*; (*a*) Unde si quis simpliciter, ac præcise se oblectet cogitatione morosa peccati carnalis cum muliere, quatenus v. g. est pulcra, & venereæ oblectationis objectum, non vero quatenus est consanguinea, Deo sacrata, aut conjugata, is committit unum simplex peccatum mortale internæ delectationis morosæ contra virtutem temperantiæ, & castitatis; nec tenetur explicare in confessione circumstantiam personæ, sed sufficit si dicat, delectatus sum toties de copula illicita, illam cogitando, non desiderando; Sanchez *lib.* 1. *mor. cap.* 2. *num.* 11. Vasquez *disp.* 112. *cap.* 2. Azorius *cit. cap.* 6. *quæst.* 3. Castropal. *tract.* 2. *dist.* 2. *punct.* 20. §. 4. Diana *par.* 1. *tract.* 5. *resolut.* 48. Layman *loc. cit. num.* 15. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 9. *dist.* 7. *qu.* 2. *num.* 15. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *num.* 2272. Lessius *l.* 4. *de just. & jur. n.* 123. Verricelli *q.* 5. Sporer *t.* 2. *tract.* 1. *proœm. cap.* 6. *sub n.* 24. & alii plures apud ipsos contra varios alios. Et ratio est; quia talis delectatio morosa solum tendit in actum venereum mente conceptum, non autem in circumstantiam personæ conjugatæ, consanguineæ, aut sacræ, adeoque per ipsam violatur sola castitas, non autem jus personæ conjugatæ, consanguineæ, aut sacræ, & consequenter non includit ea delectatio malitiam adulterii, aut incestus, aut Sacrilegii in confessione explicandam, cum talis delectatio non sit de copula cum fœmina, ut conjugata, consanguinea, aut sacra, sed solum de copula cum fœmina præcise ut pulcra.

Secus autem est dicendum de desiderio illicito, quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum fœmina, quam scit esse consanguineam, conjugatam, vel sacram, nam tunc talis circumstantia pravo desiderio, seu proposito addit specialem peccati malitiam in confessione aperiendam. Et ratio diversitatis inter morosam delectationem, & desiderium illicitum, est, quia desiderium, aut propositum fertur in objectum cum omnibus circumstantiis consideratum, & tendit in ipsam actionem externam, eamdem desiderando perficere, si posset, adeoque eandem cum ipsa actione externa induit malitiam in confessione explicandam; Delectatio vero morosa, seu simplex complacentia, cum sequa- 10

(*a*) Si morosa delectatio repente in nobis exorta ex occursu alicujus objecti delectabilis sit, neque ullo pacto a nobis quæsita, certe videtur non sumere peccati speciem a circumstantia personæ, *circa quam*; Secus vero existimandum est, si delectatio fuerit aliqua via, aut ratione procurata eo præcise animo ac fine, ut delectatio de re illa capiatur. Nam si delectatio quæsita est, profecto respicit particularem aliquam personam, adeoque objectum cum suis circumstantiis; & licet delectatio sit pure interna complacentia, id tamen satis non est, ut circumstantia personæ non multiplicet peccatum; nam desideria quoque interna sunt, & tamen peccata multiplicant ratione circumstantiarum. Præterea delectatio quælibet mentem subiens, tametsi quandoque respicere videatur rem per se delectabilem a circumstantiis præcisam, tamen si attento animo res expendatur, evidens est, cadere delectationem supra hanc determinate, & non supra aliam personam; non enim est delectatio de re indeterminata, sed de hoc vel illo objecto; unde fit, ut objectum delectabile præsens sit menti cum suis circumstantiis. Denique talis delectatio nonne tendit in actum venereum cum ea persona exercendum, de qua habetur delectatio? Ita plane; atqui persona determinata non potest nisi per mentem suis circumstantiis spoliari.

D 2

quatur simplicem, & præcisivam intellectus operationem, potest ferri in unum, ita ut non simul feratur in alterum ei adjunctum; adeoque cum ipsa delectatio morosa sistat præcise in interna complacentia carnali sine ordine ad actionem externam sequestrans reliquam malitiam, quæ in ipsa actione reperitur ratione circumstantiæ consanguinitatis, conjugii, vel voti annexæ, non induit aliam malitiam in confessione aperiendam; Layman *l. c. num.* 15.
11 Reiffenst. *l. c. num.* 17. & alii supracitati. Ligatus autem voto castitatis, si morose delectatur, debet in confessione circumstantiam suæ personæ explicare, quia peccat contra votum; castitas enim est virtus prohibens omnem delectationem veneream tam internam, quam externam. *Est communis.*

12 Morosam delectationem, seu desiderium capere de re aliqua prohibita, sub conditione *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vere aufert malitiam operis; uti accidere solet in iis, quæ solo jure positivo prohibita sunt, ut *vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies veneris, nisi esset prohibitum;* & uti interdum accidere potest etiam in aliquibus, quæ sunt prohibita jure naturæ, & sunt intrinsece mala; si delectatio morosa, vel desiderium de iis capiatur sub conditione alicujus status, vel casus, in quo possunt esse licita, ut *vellem uxorem hanc ducere, si non essem uxoratus, si non essem Sacerdos, si non essem voto adstrictus; vellem prædari, si Deus permitteret*. Sic communiter tenent Cajet. *verb. cogitationum peccata*, Adrian. *quodlib.* 10. *art.* 2. *conclus.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 24. Vasquez *disp.* 110. *cap.* 1. Azor. *l.* 4. *cap.* 6. *q.* 10. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *c.* 6. *n.* 10. Busembau *l.* 5. *cap.* 2. *dub.* 2. *art.* 1. Lugo *de Sacrament. Pœnit. disp.* 16. *sect.* 6. *n.* 388. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *proœm. c.* 6. *n.* 19. & 34. & alii. Et ratio est, quia tales actus inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem, vel terminum fiendum a parte rei, sed præcise ut in objectum propositum per intellectum, ideoque ab eo non plus malitiæ sumunt, quam proponatur per intellectum: atqui intellectus proponens objectum sub tali conditione auferente omnem malitiam actus, nullam in actu malitiam proponit; ergo nullam inde sumit malitiam ejus desiderium, seu volitio, vel delectatio conditionata, & inefficax. Hinc quamvis desiderium, & delectatio de esu carnium in die Veneris sit quid illicitum stante prohibitione, apposita tamen illa conditio, *Nisi esset dies Veneris, nisi esset prohibitum*, aufert omnem malitiam, cum dempta prohibitione, comedere carnes (sic de cæteris solo jure positivo prohibitis) sit intrinsece, & secundum substantiam bonum, ac licitum. Sic etiam quamvis prædatio, & delectatio de ea, sit jure naturæ prohibita, in speciali tamen casu, quo Deus illam permitteret, esset licita, adeoque talis conditio, *Si Deus permitteret*, aufert omnem malitiam; sicuti quamvis uxorato, & Sacerdoti, seu alteri voto castitatis adstricto sit jure naturæ prohibitum ducere uxorem, & de ea oblectari, quia tamen tale desiderium, seu delectatio esset solum sub conditione illa, *Si non essem uxoratus; Sacerdos, seu voto castitatis adstrictus*, talis conditio aufert omnem malitiam a tali conditionato desiderio, seu conditionata delectatione, quia pro eo statu, quo quis non est uxoratus, nec voto castitatis adstrictus, non est sibi interdictum uxorem ducere, & de ea delectari, ut patet de licito usu conjugii.

Delectatio autem morosa, seu desiderium de 13
objecto jure naturæ prohibito, & semper intrinsece malo, sub conditione *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties objectum in nullo statu, & casu potest esse licitum; uti est delectari in his objectis: *Odissem Deum, si non esset peccatum; blasphemarem, si liceret*, & hujusmodi. *Est communior* cum Adrian. Sanchez, Azor. Layman, Busembau, Sporer locis citatis, Suarez *de peccatis d.* 5. *sect.* 5. *n.* 10. Rhod. *d.* 1. *q.* 3. *sect.* 3. §. 3. Loth. *tr.* 12. *q.* 2. *art.* 5. La Croix *lib.* 5. *n.* 82. aliisque multis contra Cajetanum, Salas, Castropal. Ovied. Carden. Herincx, & alios. Et ratio est, quia cum talis conditio sit pro omni statu, & casu impossibilis, numquam potest auferre malitiam objecti jure naturæ prohibiti, & semper intrinsece, & substantialiter mali; in nullo enim statu hominis, & casu potest verificari, quod liceat odio habere Deum, blasphemare, & hujusmodi, ergo &c. antecedens est clarum, quia ratio v. g. blasphemiæ est semper intrinsece mala in quocumque statu, & casu, uti supponitur; sed ratio blasphemiæ non separatur nequidem intentionaliter, ergo nec ratio malitiæ. Minor est evidens, nam dicit ille, *blasphemarem, si liceret*, & in hoc objecto delectatur, ergo delectatio tendit in rationem blasphemiæ ut substantem illi pro omni statu, & casu impossibili conditioni *Si liceret;* & consequenter ratio blasphemiæ non separatur nequidem intentionaliter; adeoque voluntas adhuc actuali suo affectu, & delectatione fertur in rem mortaliter malam, & sic

adhuc peccabit mortaliter, ac si conditio nul-
14 la apposita fuisset. Hinc a fortiori erit peccaminosa delectatio, vel desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quæ quamvis a parte rei purificaretur, & poneretur, nullo modo auferret malitiam actus, ut fit in his: *Si non esset infernus, occiderem talem hominem; Si non essem Religiosus, fornicarer; Si avolare possem, raperem gemmam*, & hujusmodi. *Est communissima*. Et ratio est, quia tales conditiones relinquunt adhuc totam malitiam in similibus delectationibus, vel desideriis; quamvis enim non esset infernus, adhuc mihi esset illicitum homicidium: quamvis non essem Religiosus, esset adhuc mihi illicita fornicatio; quamvis avolare possem, esset adhuc mihi illicitum furtum, & rapina; adeoque delectatio, vel desiderium de talibus actibus sic conditionatis retinent, & habent adhuc eamdem malitiam, ac si talis conditio non fuisset apposita.

15 Delectatio morosa de re materialiter tantum mala v. g. de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, & hujusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se. *Est communis, & certa*. Et ratio est, quia tales res, seu actiones sunt in se peccaminosæ; quod autem non fuerint peccaminosæ formaliter, ideo est, quia non fuerunt voluntariæ; ergo si nunc accedat voluntas tales actiones approbans, vel de illis gaudens, & delectans, talis delectatio voluntaria erit peccaminosa, sicuti tales res, &
16 actiones sunt peccaminosæ in se. Licita tamen est talis delectatio, si fiat de ipsis rebus, seu actionibus sub aliqua ratione boni; ut si quis evigilans, comperta pollutione, exultet, quod in somno facta sit sine culpa, & non in vigilia, quia vigilans naturæ motæ forte cessisset, & peccasset; hoc enim sanctissimum est, quia sic idem est, ac delectari, & gaudere, quod ea pollutione non peccaverit. Sic etiam
17 licita est delectatio de ejusmodi re materialiter mala, quatenus *causa fuit* alicujus boni effectus secuti, ut quod ex pollutione involuntaria in somno secuta, cessarit tentatio, vel infirmitas; quod ex homicidio inculpabiliter facto, obvenerit hæreditas, & hujusmodi. Et ratio est, quia talis delectatio, vel gaudium nullo modo tendit in objectum, ut malum est, sev potius in ipsum effectum bonum secutum, scilicet in cessationem tentationis, vel infirmitatis, & respective in consecutionem hæreditatis, ut ex communi docent Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *n.* 18. Vasquez 1. 2. *disp.* 115. *c.* 3. Lessius *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 240. Lugo *de pœnit. disp.* 17. *num.* 389. Bonacina *di Matr. disp.* 3. *q.* 8. *n.* 8. Sporer *tom.* 1. *tr.* 1. *proœm. c.* 6. *n.* 32. & alii passim. Si tamen delecta- 18
tio, gaudium, vel affectus animi tenderet in ipsam rem, utique non liceret, ut constat ex propositione 15. in ordine merito damnata ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. ibi: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas*.

Desiderare rem materialiter tantum malam, 19
ut fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili &c. est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu desiderato. *Est communis*. Et ratio est, quia tale desiderium deliberate, ac voluntarie tendit in objectum ex natura sua simpliciter malum, ac peccatum mortale; & quod formaliter non sit tale, est solum quia non est voluntarium, ac deliberatum, sed hæc causa excusans peccatum in ipso opere, nempe involuntarietas, & deliberatio, minime reperitur in ipso desiderio, quod ut supponitur, est absolute voluntarium, & deliberatum; ergo tale desiderium est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu, seu opere desiderato, adeoque cum hujusmodi desiderium vere, formaliter, & intrinsece sit malum, nullo etiam fine bono cohonestari poterit. Non enim quis audebit dicere, quod ad aliquem bonum finem, liceat desiderare, & velle homicidium, fornicationem, vel adulterium committere in ebrietate, & hujusmodi; Unde merito ab Innoc. XI. *die* 2. *Mart.* 1679. damnata fuit sequens propositio 44. in ordine, ibi: *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas*. Licitum tamen est desiderio, vel affectu simplici, & inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem v. g. tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ; Ita Navarr. *cap.* 16. *n.* 7. 8. 9. cum plurimis ibi citatis; Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 140. Sanchez *in decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *a n.* 28. Vasquez 1. 2. *disp.* 215. *cap.* 3. Tanner. *de peccat. d.* 4. *qu.* 8. *n.* 145. Platel. *de peccat. n.* 244. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *c.* 6. *num.* 35. La Croix *lib.* 3. *par.* 1. *n.* 932. & alii magis communiter. Et ratio est, quia pollutio mere naturaliter eveniens est mera naturalis evacuatio corporis, sicut est emissio sudoris, vel aliorum superfluo-

humorum excrementorum, adeoque licitum est affectu simplici, & inefficaci optare, ut talis pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem.

[illegible] Nec valet dicere, quod sicuti non licet affectu inefficaci desiderare mortem alterius ex propositione 13. in ordine damnata ab Innoc. XI. die 2. Mart. 1679. ibi: *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum*, ita neque licet affectu inefficaci desiderare talem mere naturalem pollutionem. Non valet, inquam, [illegible] quia ideo non licet neque affectu inefficaci desiderare mortem alterius, quia est gravissimum malum physicum subjecti, quod desiderare alteri non permittit Caritas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritualis utilitas subjecti (ut si pater desideret mortem filii nunc in gratia Dei existentis, qui aliter certo prævidetur futurus improbus) vel temporalis utilitas Communitatis, quæ aliter haberi non possit (ut si Christianus optet mortem Turcæ potius, quam ut Ecclesiam, vel Imperium Romanum vincat) non autem privata hæreditas obventura, quæ non est causa proportionata, & sufficiens, ut possit quis optare, vel gaudere de morte patris, aut alterius, juxta propositiones 13. 14. 15. damnatas ab Innocentio XI. & supra sub *num.* 19.
23 & 21. relatas. E contra vero talis pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria secundum Sanchez *de Matrimon. lib.* 9. *d.* 45. *n.* 14. & alios passim, non est malum ne physicum quidem subjecti, vel prolis, vel communitatis, cum tale semen sit quid superfluum, quo se exonerat natura; adeoque licitum est desiderio, vel affectu simplici, & inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria eveniat in somno ob aliquem bonum finem; dummodo tamen caveatur, ut illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, & probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis, quia tunc tale desiderium esset illicitum, ex quo talis pollutio non esset evacuatio mere naturalis, & involuntaria, sed moralis, volita, seu procurata.

24 Delectatio morosa de actu conjugii inter conjuges præsentes, dummodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale; Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *a num.* 18. Diana *part.* 2. *tract.* 3. *miscell. resolut.* 36. Sporer *tom.* 1. *cap.* 6. *n.* 43. Filliuc. Bonac. Busembau, & alii passim. Et ratio est, quia status Matrimonii hanc delectationem excusat, ut etiam aspectus, colloquia, oscula, amplexus, & tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos, hæc enim tendunt per se ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur, & quibus licitus est finis, etiam media ad illum quem naturaliter dispositiva licita esse debent; Unde si prædicta fiant ad honestum finem, v. g. præparandi se ad copulam, aut etiam amorem conjugalem contestandi, omni prorsus culpa vacabunt. Si vero fiant absque animo copulandi, solius morosæ delectationis gratia, culpam venialem continent, tamquam excessus in re alias licita. Immo conjux neque mortaliter peccat, 25
si de maritali copula altero conjuge absente cogitans in re cogitata morose delectetur; S. Anton. *part.* 2. *tit.* 5. *cap.* 1. §. 6. Cajetan. *verb. Delectatio morosa*, *tertium est*, Paludan. *in* 3. *d.* 9. *qu.* 3. *art.* 1. Vasquez *disput.* 113. *cap.* 2. Medina *q.* 74. *art.* 8. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 44. *num.* 4. Sporer *loc. cit. n.* 43. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *n.* 12. & 14. & alii plures. Et ratio est, quia mortalis malitia delectationis morosæ sumenda est ex malitia objecti, sive rei cogitatæ; copula autem maritalis malitiam non habet, cum sit ab intrinseco licita conjugibus, & per accidens solum ab extrinseco, nempe ob absentiam, vel simile impedimentum, pro tunc nequeat exerceri, adeoque de eo morose delectari in absentia alterius conjugis, non est peccatum mortale. Est tamen peccatum venia- 26
le, ut inquit Cajetanus, cum nec necessitas, nec pietas talem delectationem suadeat. Peccat autem semper mortaliter conjux, dum in actu conjugali cum propria conjuge morose delectatur in imaginatione alterius personæ sibi mentaliter confictæ quasi præsentis loco conjugis; est enim objectum hic & nunc tali conjugi mortaliter illicitum; *Sic Doctores communiter*.

Delectatio morosa venerea, & directe vo- 27
luntaria, tam ex copula futura cognita, quam ex cogitationibus, aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosis est sponsis prohibita sub mortali; Navarrus *cap.* 16. *n.* 9. Layman *loc. cit. n.* 13. Sporer *loc. cit. n.* 41. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 47. *conclus.* 1. cum pluribus aliis. Et ratio est, quia delectatio venerea tendit in copulam, ut præsentem, & pollutionem reipsa inchoat, sed co-

pula est sponsis pro eo statu adhuc mortaliter illicita, ergo & delectatio venerea sensibilis.

28 Oscula autem, tactus, & amplexus non impudici licite fiunt inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriæ, in signum benevolentiæ, ad conciliandum, & fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis præter intentionem, & secluso periculo consensus, sequeretur commotio nonnulla sensibilis; Navarrus *cap.* 16. *num.* 12. Galet. *tom.* 1. *tract.* 10. *num.* 671. Perez *disp.* 8. *sect.* 9. *num.* 4. Sporer *l. c. n.* 41. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 46. *n.* 47. cum multis aliis (*a*).

29 Cavendum tamen est, ne in istis osculis, tactibus, & amplexibus habeatur illa delectatio carnalis, & sensibilis, quæ merito fuit damnata ab Alexandro VII. 18. *Martii* 1666. in propositione 40. in ordine, ibi: *Est probabilis opinio, quæ dicit tantum esse veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris,*

30 *& pollutionis*. Viduæ mortaliter peccant, si voluntarie consentiant in motum delectationis sensitivæ, qui ex recordatione copulæ maritalis naturaliter oritur. *Est communis* cum Sanchez *cit. disp.* 47. *conclus. ultim.* Sa verb. *Luxuria num.* 12. Navarr. *cap.* 16. *n.* 9. & 10. Sylvester *verb. Delectatio q.* 3. Sporer *loco cit. num.* 42. Layman *loco cit. num.* 13. Et ratio est, quia Viduis non est amplius licita, immo nec possibilis illa copula delectabilis, adeoque nec licita erit actualis delectatio venerea, & sensibilis de ipsa.

31 Nec valet dicere, quod sicut licet conjugibus delectari sensibiliter de copula præterita, & futura, ita debet licere Viduis de præterita, & sponsis de futura; Non valet, inquam, quia non currit paritas; conjugibus enim semper licita est copula, & ideo etiam delectatio ejus; at sponsis pro eo statu nondum licet copula, quamvis post contractum Matrimonium sit eis licitura; Et sic Viduis non amplius licet copula, quamvis pro tempore sui Matrimonii eis licuerit; adeoque cum non eis sit licita copula, nec eis erit licita venerea, & sensibilis delectatio de ipsa. Licita tamen est eis delectatio rationalis; Possunt enim 32
Viduæ habere gaudium, approbationem, ac delectationem rationalem tantum voluntatis de copula præterita, & delectatione annexa; cum enim licita eis fuerit illa copula, & delectatio, non tenentur illam modo reprobare, vel detestari, ut omnes concedunt; Sic sponsi possunt habere desiderium, gaudium, & delectationem rationalem de copula futura, ejusque delectatione capienda; cum enim ex ipsis sponsalibus contractis talis copula, & delectatio aliquando futura sit eis licita, non tenentur eam aversari, vel de ea tristari, sed licite possunt de ea delectari delectatione rationali, dummodo caveant, ne capiant delectationem veneream sensibilem, & se exponant periculo consensus turpis, aut pollutionis; Sanchez *cit. disp.* 47. Sporer *loco cit. num.* 41. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 2. & alii passim. (*b*)

DE-

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Tuta esse non videtur opinio asserens licita oscula, licitosque tactus, & amplexus inter sponsos ad sibi mutuum conciliandum amorem, atque in benevolentiæ signum, præsertim si timeatur aliqua sensibilis commotio, ac delectatio. Arduum sane esset in talibus circumstantiis declinare periculum consensus, & delectationis, unde tutissimum est monere sponsos, ut a similibus abstineant actionibus. Sane sensibilis in membris commotio cogitationem secum ferre solet mentis, & cogitatio delectationem; & quamquam non repugnet dari motionem sine delectatione, tamen ob maximam connexionem, quæ inter utramque intercedit, illicitum est sese exponere periculo excitandi motionem ipsam sensibilem per tactus, amplexus, &c.

(*b*) *Nota Romani Theologi*. Censerem, omnem vel rationalem delectationem tum sponsis de copula futura, tum viduis de præterita, illicitam esse. Vix enim fieri posse intelligo, ut rationalis ista excitetur in mente delectatio, quin mens ipsa in aliquem consensum labatur, ac delectationem reipsa experiatur sensibilem. Mente facili negotio res istiusmodi distinguimus, ac secernimus, at dum unam ex istis actu experimur, vix possumus mentem continere, quin in aliam quoque excurrat. Quamobrem delectatio illa, quæ rationalis appellatur, nimium periculosa est, & Confessarii munus esse putarem, ut sponsos viduasque moneret, ne talibus, licet rationabilibus delectationibus, se ullo unquam tempore capi permittant.

DELEGARE, DELEGATUS.

1 Delegare est mandare, & committere; *l.* 32. §. *Quæsitum*, *de arbitr. l.* 3. §. *Quamvis de admin. tut. l.* 1. *de damn. inf.* Et prout habetur *in l. Delegare*, *ff. de Novat.* & *in l.* 2 *Nesennius* 2. *ff. de re jud.* Delegare est alium in locum suum sufficere, v. g. si Titius, qui meus debitor est, debitorem suum Cajum substituat, ut pro ipso mihi solvat, dicitur is de-
3 bitor delegatus a Titio delegante; *l. Si Titius* 33. *de novationibus*. Inde veniunt Judices Delegati, idest suppositi, & suffecti a Principe, vel Jud. ordinario, ut loco Principis audiant caussas. Unde Judex delegatus (qui extraordinarius appellatur, *c. de cætero*, *de transact.*) est cui caussa judicialis concessa est alterius vice, & auctoritate cognoscenda, ita ut jurisdictionem habeat derivatam a committentis jurisdictione, ut desumitur *ex l.* 1. §. *Qui mandatum*, *ff. de offic. ejus*, *cui mandata est juris-*
4 *dictio*. Judex delegatus in eo differt a Judice ordinario, quod is propriam jurisdictionem habere censeatur, ideoque suo jure caussas cognoscere, ac definire possit, *l. More* 5. junct. Gloss. *verb. sub jure*, *ff. de jurisd.* Judex autem delegatus non suo jure, sed alieno utitur; *tit. l.* 1. §. *Qui mandatum*, *ff. de officio ejus*, *cui mandata est jurisdictio*.

5 Delegatorum variæ sunt species, seu divisiones. Primo, alii sunt delegati a jure, & alii ad homine; delegati a jure sunt, qui delegatam jurisdictionem habent ex commissione juris communis, ut patet *in cap. ad abolendam* 9. §. *fin. de Hæretic.* ubi facultas procedendi contra exemptos in caussa hæresis datur Episcopis tamquam a Sede Apostol. delegatis, ibi: *In his*, *quæ sunt contra hæreticos instituta*, *Episcoporum subeant judicium*, & *eis in hac parte tamquam a Sede Apostolica delegatis* (*non obstantibus libertatis suæ privilegiis*) *obsequantur*. Sic etiam patet *in c. Irrefragabili* 13. §. *Cæterum*, *de offic. ordinar.* ibi: *Tamquam super hoc delegatus a nobis*; & *in Clement.* 1. *de supplend. negligent. Prælator.* ibi: *In exemptis vero Apostolica auctoritate*, & in Conc. Trid, *cap.* 1. *sess.* 5. *de reform.* ibi: *Officium sit Episcoporum tamquam in hac parte a Sede Apostolica delega-*
6 *torum*; & alibi sæpius. Nec potest dici, quod si talis jurisdictio procedit a jure, ipsa sit ordinaria, & non delegata: Non valet, inquam, quia non obstante quod talis jurisdictio procedat a jure communi, adhuc remanet jurisdictio delegata, cum committatur ipsis Episcopis, non sub ratione officii, sed per modum specialis commissionis, seu delegationis, ut ipsummet nomen, tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, importat, & ut amplius a sensu contrario desumitur *ex c. Licet in corrigendis* 12. *de offic. Ordinar.* ibi: *Ab Episcopo*, *non tamquam Delegato*, *sed tamquam Ordinario faciendis*. Et sic tenent in specie post Gloss. *ult. in d. c. ad abolendam* 9. *de hæreticis*, Glossa 2. *in cap. Per hoc*, *eod. titul. in* 6. Glossa *in c.* 1. *de Clerico ægrotant. verb. Auctoritate*, & utrobique Doctores, Abbas *n.* 15. & ibid. Marian. *n.* 14. & *a num.* 37. *in d. cap. Ad abolendam*, Pavin. *de potest. Capit. p.* 1. *q.* 10. *n.* 3. Reiffenstuel *l.* 1. *dec. tit.* 29. *n.* 35. Barbosa *de offic.* & *potest. Episcopor. part.* 3. *alleg.* 92. *n.* 3. cum pluribus aliis ibi citatis. Qui insuper addunt 7
Clausulæ hujus *Tamquam Sedis Apostolicæ Delegatus* istum esse effectum, nempe quod in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum, pro ut alias fieri posset, sed solummodo ad Summum Pontificem tamquam a Delegato ad Delegantem, pro ut etiam tradit Glossa *in d. c. Licet in corrigendis* 12. *de offic. Ord. verb. tamquam Delegatus*. Delegati au- 8
tem ab homine illi sunt, & ideo sic dicuntur, quia delegationem suam immediate habent ab homine, seu a Judice, vel Magistratu ordinario, ut sunt delegati specialiter a Papa, ab Imperatore, a Regibus, aut aliis supremis Principibus, vel Magistratibus.

Secundo, alii sunt delegati ad universitatem 9
causarum, & alii ad causam solummodo particularem. Delegati ad universitatem causarum sunt illi, quibus omnibus universim causæ, vel saltem certum genus causarum v. gr. Matrimonialium, Mutui, Decimarum, & hujusmodi, sunt commissæ, quamvis cum restrictione ad certum tempus, vel locum, vel quantitatem, ut si v. g. alicui committantur omnes causæ Decimales cognoscendæ ad triennium, vel in tali Territorio tantum, vel quæ non excedunt valorem viginti aureorum; Bartolus *in l. Legatus* 12. *in* 4. *ff. de offic. Proconsul.* Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 20. *n.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 31. & alii passim. Delegati ad 10
causam solummodo particularem sunt illi, quibus una tantum causa particularis hic, & nunc emergens dijudicanda, & terminanda committitur; Reiffenstuel *loc. cit.* & alii. Tertio, alii 11
sunt Delegati ratione dignitatis, quam obtinent, ut si fiat delegatio Episcopo v. g. Alexan-

xandrino, Abbati cujusdam certi, & determinati Monasterii non expresso nomine personæ Delegatæ; *cap. Quoniam* 14. *de offic. &*
12 *pot. Jud. deleg.* Et alii sunt delegati ratione personæ suæ, & non dignitatis, ut si expresso nomine proprio fiat Delegatio Francisco Ferrerio, vel Antonio Molinario; Reiffenstuel
13 *l. c.* & alii. Quarto, alii sunt delegati, quibus primo loco delegata, seu demandata fuit jurisdictio; alii vero subdelegati, qui ab ipsis primo loco delegatis iterum delegantur; Thol. *part. Jur. Canon. lib.* 5. *c.* 2. Pirhing *loco cit.* n. 2. *in fin.* Reiffenstuel *loco cit. num.* 39. & alii passim.

14 Delegare possint, seu postetatem Delegandi habent non solum Principes Supremi, ut Papa, Imperator, Rex, Respublica libera, aliique suprema jurisdictione, & Dominio gaudentes, sed etiam omnes Judices, seu Magistratus Ordinarii; Colligitur *ex c. Cum Episcopus* 7. *de offic. Judic. Ordinar. in 6.* ibi: *Per se vel per alium*; *l. More Majorum* 5. *l. Solet* 16. *de jurisd. Omnium Judicum.* Et ratio est, quia omnis Judex Ordinarius habet propriam jurisdictionem, & non tantum fungitur judicandi munere vice alterius, adeoque jurisdictione sibi competente jure proprio, vel per se, vel per alium uti potest, quod enim potest facere per se ipsum, potest etiam per alium; *Reg.* 72. *Juris in 6.* ibi: *Qui facit per alium, est*
15 *perinde ac si faciat per se ipsum.* Judex tamen Ordinarius non potest totam suam jurisdictionem alteri delegare, sive totum officium suum alteri committere sine sui Supremi Principis consensu; Felinus *in cap. Super Quæstionum* 27. §. *Si vero n.* 17. *de offic. & potest. Judic. delegat.* Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 31. *n.* 11. Maranta *p.* 4. *speculi dist.* 5. *n.* 55. Pirhing *loc. cit. n.* 3. Reiffenstuel *loco cit. n.* 56. & alii. Et ratio, est, quia delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu totum suum officium ipsi committendo, non tam censeretur Delegare, quam omnino abdicare se jurisdictione, seu officio suo ordinario, quod nequit fieri sine consensu Principis; *l. penult.* cum Gloss. ibi: *verb. Abdicando, ff. de offic. Præsid.* Tum quia Judex inferior Principe nequit propria auctoritate loco sui alium Judicem ordinarium constituere, hoc enim est singulare privilegium competens solummodo Principi suprema potestate, & jurisdictione gaudenti; *l.* 2. *Feud. tit.* 56 *Quæ sint Regaliæ, cap. unic.* & colligitur *ex cap. A Jud.* 33. *caus.* 2. *q.* 6. sed hoc faceret delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu ei totum suum officium committendo: ergo &c. Sic. Pirhing & Reiffenstuel *loc. c.* & alii.

Delegatus ab alio quam a Principe non potest caussam alteri subdelegare; Ita Glossa *in cap. Caussam* 61. *verb. Delegatus, de Appell.* & ibi Abbas, *n.* 3. Fagnan. *n.* 2. Reiffenstuel *loc. c. n.* 57. & 58. & communis aliorum. Habetur clare *in c. Cum caussam* 62. *de appellat.* ibi: *Cum non nisi Delegatus a Principe caussam valeat alii Delegare*; ex quibus verbis aperte dignoscitur, quod Delegatus ab aliquo, qui non sit Supremus Princeps, est penitus exclusus, cum nonnisi Delegato Principis hæc potestas competere dignoscantur. Et ratio est, quia si quilibet Delegatus caussam alteri subdelegare posset, hic etiam posset iterum delegare tertio, & iste quarto, & sic daretur processus in infinitum, quæ infinitas a jure expresse reporbatur; *c. Cum in multis* 2. *de rescript. in 6.* ibi: *Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur*, & sæpe alibi, uti exemplificat Glossa *ibid. verb. Multis*. Potest autem talis delega- 16
tus alterum subdelegare, si sit Delegatus ad universitatem caussarum. *Est communis*, ut testatur Bartolus *in l. More Majorum* 5. *n.* 11. *ff. de jurisd. omn. Jud.* & tenet expresse Hostiensis *in cit. c. Cum Caussam* 62. *de appellat. n.* 3. & ibi Joan. Andr. *n.* 6. & Barbosa *n.* 5. Fagnan. *num.* 2. Butrius *n.* 11. & alii passim: & desumitur *ex l. Cum Pretor* §. 1. *ff. de judiciis*, ibi *Is quoque, cui mandata est jurisdictio, Judicem dare potest*, ut sunt Legati Proconsulum; ubi ly *mandata est jurisdictio* debet accipi proprie, seu pro ea, quæ datur ad universitatem caussarum, ex Glossa *in l.* 1. *ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio, verb. Qui mandata*, ubi expresse dicit, *Jurisdictionem mandari, quando universitas, sed delegari, quando species una committitur.* Et ratio est quia Delegatus ad universitatem caussarum quasi *Ordinarius* videtur, ut notat Glossa *in d. cap. Cum caussam* 62. *verb. delegatus, de appellat.* & ibi Fagnanus *n.* 4. cum variis aliis; atque æquiparatur Ordinario; *arg. l. ult.* §. *fin. C. ubi, & apud quem*, & tenent Glossa *in l. ult. vers. Cum specialis, C. de Judiciis*; Immo Glossa *in cap. Statutum*, §. *Insuper in verb. Moderatas, de rescriptis in 6.* appellat eum Ordinarium, sicut etiam sic eum appellat Speculator *in titul. de Officio Ordin. n.* 2. Petr. de Ancharan. *in cap. Licet undique col.* 2. *ad finem, vers. Nec mirum, de offic. delegat.* & alii cum Fagnan. *loc. cit. n.* 4. 5. & 6. adeoque ad instar Judicis Ordinarii poterit subdelegare unam, vel alteram caussam, quia De- 17

legatus ad universitatem caussarum, cum remaneat in essentia jurisdictionis universalis, idem potest quod Ordinarius, ut dicit Baldus *in l. si ut proponit*, *la prima num.* 10. *C. quomodo*, *& quando Jud.* & Fagnan. *loc. cit. numer.* 5.

18 Delegatus a Principe suprema potestate, & Dominio gaudente potest alteri caussam subdelegare; *c. si pro debilitate* 3. *& c. Pastoralis* 28. *de offic. & potest. Jud. Delegat. cap. Cum caussam* 62. *de appellat.* ubi expresse dicitur: *Cum nonnisi Delegatus a Principe caussam alii valeat Delegare*, *& l. A Judice*, *C. de judi-*
19 *ciis*. Dummodo tamen caussæ non sint adeo graves, ut sine ipsius Delegati præsentia nequeant commode terminari; *c. si pro Debilitate* 3. *de offic. & potest. Jud. Deleg.* pro caussis enim tam gravibus præsumitur electa a Principe industria personalis, & specialis fides ipsius personæ Delegatæ; textu expresso *in cap. Quoniam*, *de offic. Jud. Deleg.* §. *Is autem*, ibi: *Cum in his omnibus casibus industriam*, *& fidem personæ*, *cui talia committimus*, *eligere vi-*
20 *deamur*. Sic etiam dicendum venit, quando Delegatus per se, vel suis manibus, caussam expedire jussus fuit, quia tunc censetur electa præcise industria, & fides solius talis personæ Delegatæ; *l. unic.* §. *Ne autem*, *vers. sin vero*
21 *talis*, *C. de caduc. tollend.* Quæ specialis industria, & fides personæ Delegatæ censetur etiam electa, cum in Delegatione ponitur Clausula: *Confidentes de industria*, *seu circumspectione tua*, & hujusmodi. Sic Abbas *in cap. Quoniam* 14. *n.* 8. *de offic. & potest. Jud. Deleg.* Mascard. *de probat. conclus.* 595. *n.* 4. Menoch. *de præsumptionibus*, *lib.* 2. *præsumpt.* 42. *num.* 7. Spe-
22 rell. *dec.* 106. *Fori Ecclesiastic. n.* 56. Partibus tamen consentientibus potest fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria, & fides personæ Delegatæ, textu expresso *in cap. Quoniam* 4. *de offic. & potest. Jud. Deleg.* §. *Is autem*, ibi: *Is autem*, *cui injungitur*, *ut personaliter negotium exequatur*, *potest* (*dummodo par-*
23 *tes consentiant*) *hoc aliis delegare*. Delegatus Principis non potest alterum subdelegare, si ipsi non jurisdictio, sed nudum ministerium, seu mera executio a Principe sit commissa, adeoque merus executor sit constitutus; textu expresso *in cit. cap. Quoniam* 43. *de offic. deleg.* §. *Cæterum*, ibi: *Cæterum*, (*salva Legatorum Sedis Apostolicæ auctoritate*) *nulli*, *cui commissum fuerit prædicare Crucem* (pro recuperatione Terræ Sanctæ) *excommunicare*, *vel absolvere aliquos*, *dispensare cum irregularibus*, *vel injungere pœnitentias*, *liceat hæc de cætero aliis demandare*, *quia non sibi jurisdictio*, *sed certum ministerium potius committitur in hac parte*.

Hinc habes, cur Confessarii Regulares, quibus ex privilegio Summi Pontificis concessa, & demandata est facultas fideles omnes absolvendi a peccatis, & censuris, & cum iis dispensandi in votis, vel ea commutandi, talem facultatem nequeant alteri subdelegare; Quia nimirum ipsis Regularibus Confessariis simplex, & nuda jurisdictio ad certum exercitium absolvendi a peccatis, & censuris, & dispensandi in certis votis, & irregularitatibus, & non integrum officium jurisdictionis committitur; Is enim, cui non officium, sed nudum ministerium, seu simplex jurisdictio in ordine ad certos actus committitur, alteri subdelegare non potest sine speciali licentia committentis; *ex cit. cap. Quoniam* 43. *de offic. Deleg.* §. *Cæterum*; & Glossa *ibid.* ut recte notavit Layman *l.* 5. *tract.* 6. *can.* 10. *num.* 41. Coninch. *disp.* 8. *dub.* 4. *n.* 25. Pirhing *lib.* 2. *Decret. tit.* 29. *num.* 25. Gobat *tom.* 1. *tract.* 7. *num.* 100. 24

Delegari, seu esse Judices Delegati possunt generaliter loquendo omnes illi, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur, *l. cum Prætor*, *ff. de judiciis*, *& cap. infamis* 1. *caus.* 3. *qu.* 7. ubi statuitur expresse, quod Judices dari nequeant omnes illi, qui ne Judices sint, impediuntur 1. *Natura*, ut surdi, muti perpetuo amentes, & impuberes, quia tales carent judicio; 2. *Lege*, ut infames, & a Senatu amoti; 3. *Moribus*, ut servi, & fœminæ, nam moribus, seu longæva consuetudine receptum est, ut civilibus non fungantur officiis, ibi: *Tria sunt*, *quibus aliqui impediuntur ut Judices non fiant*, *Natura*, *ut surdus & mutus*, *& qui perpetuus furiosus est*, *& impubes*, *quia judicio caret*; *Lege*, *qui a Senatu amotus est*; *Moribus*; *fœminæ*, *& servi*, *non quia non habeant judicium*, *sed quia præceptum est*, *ut civilibus non fungantur officiis*. Unde ad hoc faciunt sequentes versiculi ab Hostiensi relati in summa *de offic. & potest. Jud. Deleg. num.* 3. ibi: 25

Liber, *mas*, *gnarus*, *cui sit mens*, *integra fama*:

Ætas, *qui subsit*, *committitur huic bene caussa*.

Ex quibus clare patent conditiones in Judice delegato requisitæ. Et solum notandum venit, quod licite per ly *qui subsit*, detur intelligi, quod non possit delegari invitus, nisi 26

qui

qui de jurisdictione Delegantis est; *c. Pastoralis* 11. *de offic. Ordin.* tamen per hoc non negatur, quin Judex Ordinarius possit caussas suas delegare etiam non subdito, qui non est subjectus jurisdictioni delegantis; sufficit enim, quod caussa pertineat ad jurisdictionem Delegantis, licet is, cui talis caussa delegatur, non sit de jurisdictione ipsius; *arg. l. unic. C. qui pro sua jurisdict. jud. dare:* juncta Glossa *ibid. verb. Resedissent*, *cit. c. Pastoralis* 11. *de offic. Ordinarii*, & Glossa *ibid. verb. Nullum*,
27 & tenent Doctores communiter. Hoc autem discrimen est, quod Judex Ordinarius delegans suum subditum potest ipsum etiam invitum compellere ad acceptandam delegationem, ne alioquin inutilis videatur Jurisdictio, ac potestas delegandi competentes Judici Ordinario sive Delegato Principis supremi; quamvis adhuc ipse delegatus in tali coactione deferre debeat personæ, ac dignitati delegandi, ut cavetur *in cit. cap. Pastoralis* 28. §. 1. *de offic. & potest. Judic. Delegat.* ibi: *Potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videtur momenti, si coactionem aliquam non haberet Delegatus tamen* (scilicet Supremi Principis) *debet solicite providere, ut si personis Superioribus* (*exigente necessitate*) *negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat. & personæ.*
28 Quod si autem Judex Ordinarius deleget non subditum, non potest ipsum invitum compellere, quia præcipienti extra territorium impune non paretur; *leg. eum qui* 19. juxta Glossam, *verb. Magistratum*, *& l. ult. ff. de jurisd. & c. ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ubi sic expresse habetur; *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Delegatus vero Papæ, aut alterius Supremi Principis potest quemcumque sine justa caussa recusantem compellere, ut suscipiat onus delegati, cum gerat vices Papæ, cui omnes Christiani subsunt; *cit. cap. Pastoralis* 28. §. 1. *de offic. & potest. Judic. Delegat.* Abbas *ibid. n.* 7. & alii communiter.

29 Delegatus Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus debet esse constitutus in aliqua Dignitate Ecclesiastica, vel personatu, aut esse Canonicus Ecclesiæ Cathedralis; *cap. Statutum* 2. *de*
30 *Rescript. in* 6. Aut esse Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, vel Prior Conventualis; *Clement. Et si principalis* 2. *de rescript.* ibi: *Et si principalis Officialis Episcopi aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum, quamvis ad Prioratum eumdem Prior non consueverit per electionem assumi, a Sede Apostolica, vel Legato ejusdem dari valeat Delegatus: In Officiali tamen Foraneo, aut Religioso Monasterii sui Priore claustrali, neque hoc volumus observari.* Sub nomine Prioris conventualis hic veniunt 31
etiam Priores, Præpositi, Rectores, Guardiani, aliique omnes quocumque nomine nuncupati Superiores Conventuales Regularium, nam etiam isti censentur esse in dignitate Ecclesiastica ad hoc ut esse possint Delegati Apostolici; Glossa *in c. Nullus*, *verb. Prælaturam*, *de elect. in* 6. Felin. *in c. Cum olim n.* 1. *de Majoritate & obed.* Jason *in rubr. ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisdictio n.* 9. Azor *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 3. *c.* 20. *prope finem*, Massobr. *de Synod. Diœces. cap.* 4. *dub.* 13. *num.* 40. Sperell. *dec.* 167. *num.* 14. Barbosa *part.* 3. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 106. *n.* 15. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 70. Pignatell. Francus, Geminianus, & alii.

Delegatus autem Episcopi, vel alterius inferioris Ordinarii, potest esse simplex Clericus, 32
quamvis in dignitate non sit constitutus, nec sit Canonicus Cathedralis; Glossa *in c. Statutum* 2. *de Rescript. in* 6. *verb. Sedis Apostolicæ*; Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 29. *n.* 33. Reiffenstuel *ibid. n.* 72. *arg. c. Cum Episc.* 7. *de offic. Ordinar. in* 6. Sic etiam simplex Religio- 33
sus cum licentia sui Prælati potest esse Delegatus Episcopi, quia *in cit. c. Statutum*, sermo est de solis Delegatis Papæ, vel Legatorum ejus; Sanch. *lib.* 1. *moral. c.* 3. *n.* 77. Pirhing *l. c. n.* 33. Ratio autem diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papæ, & Episcopi est illa quam recte cum aliis assignat Reiffenstuel *l. c. n.* 73. quia, inquit, Episcopus melius potest cognoscere suorum Clericorum peritiam, & idoneitatem; quam si majorem agnoscat in simplici Clerico, nihil prohibet quin ipsum præ aliis in Dignitate constitutis, vel Canonicis Cathedralis, deleget; Secus autem in Papa, vel ejus Legatis, qui utpote longe distantes nequeunt sic de facili simplicium Clericorum omnium idoneitatem cognoscere, unde expedit ut illos solos delegent, quos dignitas, vel personatus facit præ cæteris sopponere idoneos; Hinc Conc. Trid. pro majori cautela statuit *in sess.* 25. *c.* 10. *de reform.* quod quædam tales idoneæ Personæ in Synodo Provinciali designentur, ibi: *Statuit Sancta Synodus in singulis Conciliis Provincialibus, aut Diœcesanis aliquot Personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacii VIII. quæ incip. Statutum, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum, iis etiam post hac caussæ Ecclesiasticæ, ac Spirituales, & ad forum*

Eccle-

Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandae committantur.

34 Episcopi, aliique Papa inferiores non possunt Laico delegare caussam spiritualem; *sic communis DD.* Laici enim Ecclesiastica tractare negotia non possunt, cum haec Episcoporum, aliorumque Praelatorum judicio sint discutienda, textu expresso *in c. Decernimus 2. de judiciis*, ibi; *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant; sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, & alii Ecclesiarum Praelati de negotiis Ecclesiasticis (maxime de illis, quae spiritualia esse noscuntur) laicorum judicio non disponant*: concordat *c. Cum laicis 12. de rebus Ecclesiastic. non alienand.* aliique consimiles Ca-

35 nones. Immo neque possunt Episcopi caussam spiritualem, seu Ecclesiasticam delegare Laico judicandam una simul cum Clerico; Glossa *in c. Contingit 8. de arbitr. verb. Spiritualibus*, Pirhing *loc. cit. n. 34.* ubi ex Abbate, & Ju-

36 lio Claro dicit esse communem. Neque delegare possunt Laico caussam Criminalem Clericorum. *Est etiam communis*, testibus Julio Claro *in Practica Crimin. lib. 5. §. fin. q. 41. n. 5.* Card. Tusche *litt. D. conclus. 146. n. 13. arg. c. Si diligenti 12 de foro competenti, & c. unico, de Cleric. conjugat. in 6.* cum citatis ju-

37 ribus *n. praeced.* & aliis concordantiis. Immo neque possunt Episcopi delegare caussas criminales Clerico Conjugato, quia is regulariter tamquam merus laicus reputatur; Jul. Clarus *loc. cit. n. 7.* Card. Tusch. *loc. cit. & arg. c.*

38 *unic. de Cleric. conjugat in 6.* Possunt tamen Episcopi probabiliter delegare Laicis caussas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, & similes; Sic Glossa *in c. Decernimus 2. de judiciis, verb. Non praesumant* ibi: *Clericum cujuslibet Ordinis absque Pontificis sui permissu nullus praesumat ad saecularem Judicem attrahere*, ubi ut vides, prohibetur attrahi Clericus ad Judicem saecularem solummodo absque Pontificis sui permissu, adeoque argumento a sensu contrario desumpto, proprii Episcopi accedente consensu id videtur permissum; colligitur etiam *ex cit. c. Decernimus*, ubi statuitur solummodo, *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant*, adeoque negotia non Ecclesiastica tractare possunt, praesertim ex delegatione Episcopi, cum sic istud neutiquam praesumant; Immo prohibitio facta ibi Episcopi, ne laicorum judicio disponant de negotiis Ecclesiasticis, videtur potissimum restringi ad illa, quae spiritualia sunt, ibi: *Maxime de illis, quae spiritualia esse noscuntur, laicorum judicio non disponant;* adeoque non videtur eis interdicta facultas delegandi Laicis caussas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, & similes. Vide verb. *Tutor, n. 27.* Fateor tamen contrariam 39
opinionem non carere sua probabilitate; quinimmo Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 29. nu. 89* ex Baldo, & aliis defendit eam ut probabiliorem, & *n. 90. & 91.* occurrit juribus, & objectionibus, quae in contrarium solent adduci; Et Pignatell. *tom. 2. cit. consult. 45. n. 3.* pluribus adductis defendit ut veriorem, & dicit hanc haberi expresse *in cap. significasti 18. de foro compet.* ubi in simili causa civili, nempe de pecunia mutuata dicitur Clericum non posse consentire in Judicem non suum, etiam accedente Episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, ibi: *Clerici tamen in Judicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Dioecesani voluntas accedat) consentire non possunt*, & sic expresse propter tale jus etiam sustinet Glossa *ibid verb. Clerici;* Quod jus quia posterius est aliis pro alia sententia adductis, ideo dicit ipse, est attendendum. Eo vel maxime, quod, cum privilegium Fori sit commune toti ordini Clericali, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem praejudicare per delegationem, vel consensum in Judicem Laicum; Immo cum non possint Episcopi neque in caussis suis etiam civilibus consentire in Judicem laicum, ex textu expresso *in c. si diligenti 12. de foro compet.* ita nec etiam possunt consentire in caussis civilibus suorum Clericorum; Quod enim juris quis pro se non habet, neque pro aliis congruit habere, eademque de caussa non possunt facere Episcopi consentiendo in personalem laesionem Clerici, quin sit locus privilegio Canonis, & excommunicationis; *arg. c. Universitatis 24. & c. Contingit 36. de sent. excomm.*

Summus Pontifex ex certa scientia potest 40
non solum caussas civiles, & Criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico v. g. Imperatori, Regi &c. Sic Glossa *in c. Decernimus 2. de judiciis, verb. Non praesumant*, ubi id probat ex pluribus Sacris Canonibus, & signanter *ex c. Adrianus 23. & c. In Synodo 24. dist. 63. & cap. Illud 10. caus. 10. p. 4. ex aliis*, & sic alia Glossa *in cap. Bene quidem 1. dist. 96.* communiter ab omnibus recepta teste Julio Claro *in Practica Crimin. lib. 5. §. fin. q. 41. n. 8.* & cum plurimis a se citatis, Pignatell. *tom. 2. dict. consult. 45. num. 7.* Pirhing *loc. cit. n. 34.* Reiffenstuel *loco cit. num. 92.* & communis aliorum. Idque specialiter conceden-

dendum est Summo Pontifici propter plenitudinem suæ potestatis, quam habet non solum in ordine ad caussas Clericorum, aliasque Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de jure supra jus ipsum; textu expresso in c. *Proposuit* 4. *de concession. Præbend.* ibi: *Secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare;* Et hoc ipsum olim jam factum fuisse legitur in citatis *c. Adrianus*, *c. in Synodo*, & *c. Illud*, quia non is, qui jurisdictionem exercet, sed qui præcipit exercendam jus dicere videtur, *cap. Ut fama* 35. *de sentent. excomm.* ibi: *Cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur.*

41 Notanter autem fuit dictum posse Summum Pontificem, *etiam quasdam alias causas Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico*, quia non potest Papa tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipsorum; Farinacius *lib.* 1. *Criminal. qu.* 8. *num.* 4. Julius Clarus *in Practica Criminal. lib.* 5. §. *fin. q.* 41. *n.* 8. ubi testatur esse hanc communem Doctorum sententiam. Et ratio est, quia ex tali derogatione, seu immutatione decoloraretur universalis status Ecclesiæ, contra quem nequit Papa dispensare; *arg. cap. Et illa* 23. *caus.* 1. *q.* 7. *c. Memor sum* 6. *caus.* 24. *q.* 1. & tenet expresse Glossa adductis multis juribus *in c. Proposuit* 4. *de concession. præbend. vers. supra jus dispensare*, Abbas *ibid. n.* 14. Reiffenstuel *loco cit. n.* 92. & alii passim.

42 Delegati Judicis officium expirat, & cessat pluribus modis. Primo, morte Delegati, si delegatio fuit personalis, seu expresso proprio nomine Delegati facta; *l. si quis alicui*, §. *Morte*, *ff. Mandati;* Non enim tunc Delegati officium, & jurisdictio transit ad hæredes; *l. Mandatum* 58. *ff. Mandati;* neque ad successorem, quia tunc sequitur personam, & veluti accessorium extinguitur cum persona *cap. Privilegium personale* 7. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Privilegium personale personam sequitur*, *c. Accessorium* 42. *de Regul. Juris eod.* ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis.*

43 Secus est dicendum, si delegatio fuit realis, idest facta contemplatione dignitatis, & non personæ, v. g. Episcopo, vel Officiali Alexandrino, nam talis delegatio non expirat morte Episcopi, vel Officialis tunc existentis, sed transit ad successorem in eadem dignitate, vel officio, etiam si res sit adhuc integra, *c. quoniam* 14. *de offic. & potest. Jud. Deleg.* ubi Pontifex confirmat ut justam sententiam latam a quodam Abbate successore alterius Abbatis delegati, & præmortui, reddita ratione, ibi: *quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanavit;* & in ejus summario expresse dicitur; *Delegatio facta Dignitati non expresso nomine proprio transit ad successorem.* Et sic Glossa *ibid. verb. Substitutum;* Abbas *n.* 2. Barb. *n.* 1. & 2. cum communi aliorum; Et ratio est, quia dignitas non moritur, neque variatur per mortem, & variationem personæ; *c. si gratiose* 5. *de rescriptis in* 6. adeoque successor in tali dignitate caussam debet reassumere in terminis, in quibus antea fuerat, eamque, prout justitia exigit, terminare, *leg. Mortuo*, *ff. de judiciis*. Secundo cessat officium, & jurisdictio Delegati per mortem Delegantis, quando res est adhuc integra, & nondum Judex uti cœpit Jurisdictione, secus quando res non est amplius integra, sed caussa commissa jam incœpta est; *c. Licet undique* 30. *de offic. deleg.* ubi clare deciditur, quoad utramque partem, ibi: *Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi. Si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit demandata, vices suas, & illius poterit adimplere;* concordat *cap. Relatum* 19. & *cap. Gratum* 20. *de offic. delegat.* & *cap. Quamvis* 6. *eod. in* 6. & *l. Et quia*, *ff. de jurisdict. omn. Judic.* Et ratio utriusque partis est, quia per actum Delegationis non transit efficaciter jurisdictio in Delegatum, donec is ea uti cœperit; & e contra per exercitium jurisdictionis ante mortem Delegantis, jurisdictio efficaciter transit in Delegatum, ut clare habetur ex *d. c. Quamvis* 6. *de offic. delegat. in* 6. ibi: *Cum jurisdictio (ex quo ipso usus non extitit) non censeatur in eum efficaciter transire.* 44

Ut res non sit amplius integra, & sic perpetuetur jurisdictio delegata, sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis; *c. Gratum* 20. *de offi. & potest. Jud. Delegati;* ubi Urbanus III. super hoc consultus respondit quod *Cum... citatione facta negotium sit quasi cœptum... potest, & debet in caussa procedi;* concordat *c. Nemini*, *de offic. Legati*, ubi dicitur, quod jurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicæ expiret, si ante hujus discessum a Provincia sibi commissa, citatio per ipsos facta non præcessit, ibi: *Cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum, horum citatio non præcessit;* Hinc Glossa *ibid. verb. Citatio*, sic infert; *Ergo si cita-* 45

citatio præcessit, valebit commissio post discessum; sic per citationem perpetuatur jurisdictio; sic c. Gratum 20. & c. Licet 30. de offic. Delegat. c. Proposuisti 19. de foro competent. cap. Ut debitus 59. de appellat. cap. Capitulum Sanctæ Crucis 30. de rescript. in quibus dicitur, quod sola citatione, sive conventione prævenitur jurisdictio aliorum; hucusque citata Glossa. Et ratio est, quia ut perpetuetur, & duret jurisdictio Delegati respectu partium, sufficit, quod res fuerit incœpta, & intervenerit aliquis actus erga partes; *arg. cit. c. Gratum, cap. Licet, cap. Nemini, cap. Proposuisti, mox citat.* sed per solam citationem incipitur caussa, & judicium, cum ipsa citatio sit primus actus respectu partium, ac jurisdictionis contentiosæ erga eas exercendæ; *cap. Quoniam contra* 11. *§. Statuimus, de probationibus, & §. fin. Institut. de pœna temere litigantium*, ubi pro primo actu judicii ponitur citatio, adeoque &c.

46 Immo ad perpetuandam jurisdictionem Delegati, sufficit, quod ante mortem Delegantis præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. Ita Glossa margin. communiter recepta *in Clementin.* 2. *Ut lite pendente*, Abbas *in d. cap. Gratum n.* 3. & ibi Laym. *n.* 2. Barb. *n.* 5. Sanch. *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *num.* 13. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 29. *n.* 179. Reiffenstuel *ibid. n.* 41. & alii, & colligitur *ex d. c. Fratrum*, in quo habentur hæc præcisa verba: *Ante obitum Delegantis proposito citationis edicto... & quod cum citatione facto, negotium sit quasi captum... potest, & debet in caussa procedi;* ubi, ut vides, non distinguit, an citatio jam pervenerit ad notitiam, nec ne; & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; Et ratio est, quia, ut res, seu caussa censeatur jam incœpta, & non amplius integra, sufficit solus Judicis actus respectu partium, ex *cit. c. Gratum* 20. *& c. Licet* 30. *de Jud. Delegat. & cit. cap. Quamvis eod. in* 6. sed talis actus judicii jam intervenit per solam citationem a Judice Delegato factam *ex d. cap. Quoniam contra* 11. *§. Statuimus, de probationibus, & §. fin. de pœna temere litigantium*, adeoque &c.

47 Contra id tamen solet adduci textus *in cap. Relatum* 19. *de offic. Delegat.* ubi Lucius III. expresse declarat, quod tunc solum res, seu caussa primum desinat esse integra, & perpetuetur jurisdictio Delegati, quando incipitur fieri litis contestatio, ibi: *Si vero ante litis contestationem* (Delegans) *decessit, non est a Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum*, adeoque ad id non sufficit sola citatio partium a Delegato facta. Ad 48
hanc autem objectionem, relictis variis aliis solitis dari responsionibus, respondetur, quod Decretalis Lucii Tertii *in d. c. Relatum* 19. *de offic. Delegati*, fuit quantum ad hoc correcta per Decretalem Urbani III. *in d. cap. Gratum* 20. *eod. tit.* Sic Glossa *in cit. cap. Relatum, verb. Contestata*, Tancredus & Goffredus pro hac sententia citati ab Abbate *in d. c. Gratum*, Decius *in d. cap. Gratum, num.* 1. Layman *ibid.* 1. *decret. tit.* 3. *num.* 248. & alii: Ex quo enim (dicit Layman *loc. cit.*) Legibus Civilibus non sit satis expressum, an jurisdictio Delegati incœpta primum censeatur per litis contestationem, vel potius per ipsam citationem, quia pro utraque parte stant graves Auctores: Hinc etiam orta est diversitas Decretalium; nam Lucius III. *in d. cap. Relatum*, priorem sententiam tamquam tutiorem secutus, respondit ad continuandam seu perpetuandam Delegati jurisdictionem requiri, quod ante mortem Delegantis fuerit incœpta litis contestatio. Urbanus autem III. immediatus ejus successor posteriorem sententiam tamquam benigniorem secutus, respondit ad id sufficere, quod ante mortem Delegantis sit facta a Delegato partium citatio, cum ut loquitur textus, *citatione facta, negotium sit quasi captum*.

Nec valet dicere, quod data hac responsione, admitteretur in dictis duabus Decretalibus immediate in corpore juris se subsequentibus manifesta contrarietas, qualis tamen in volumine ejusdem compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, cum oporteat, quantum fieri potest, jura juribus concordare; *cap. Cum expediat* 39. *de electiōn. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari*. Non 49
valet, inquam, quia non subsistit objectio allata, quando posterior Canon expresse corrigit priorem in eodem compilationis volumine positum, *ut cap. Exigit* 2. *& cap. Felicis* 3. *de censibus in* 6. quod simile contingit etiam in nostro præsenti casu, si non verbis omnino expressis, saltem ipso facto, cum facto ipso Canon posterior deroget priori, etiam nulla ejus facta mentione, textu expresso *in c. Licet Romanus* 1. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Romanus Pontifex, quia jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, Constitutionem condendo posteriorem, priorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscitur*. Nec valet instare, 50
quod si Decretalis *in d. c. Relatum* 19. *de offic.* 51

De-

Deleg. ex toto fuisset correcta per subsequentem Decretalem *in d. c. Gratum 20. eod. tit.* ipsa non fuisset posita in hac compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta *resecatis superfluis*, prout testatur Greg. IX. *in Proœmio decretalium*. Non valet, inquam, quia

52 Decretalis *in d. c. Relatum* non revocatur ex toto, sed solum ex parte per Decretalem *in d. c. Gratum*, quia etiam prior de facto juvat ad probandum, quod re integra expiret jurisdictio delegata per mortem delegantis; Nec est superfluum, decisionem quæstionis adeo controversæ, ac inter summos quoque Pontifices agitatæ, propositis diversis sententiis corporis Juris communis inserere; immo videtur valde utile, maxime ut posteri noverint facta priora; *c. Fuerunt autem 2. dist. 7.*

53 Tertio cessat jurisdictio, & officium Delegati per cessationem Delegantis ab officio, ut si ab eo sit depositus re adhuc integra, seu jurisdictione nondum incepta; Glossa *in c. Licet 30. de offic. Jud. delegat. verb. Re integra, circa finem*, Abbas *ibid. n. 7.* Imola *n. 25.* Sanch. *lib. 8. de Matrim. disp. 28. num. 32.* Pirhing *lib. 1. decret. tit. 29. n.* 181. Reiffenstuel *ibid. n.* 129. & alii; mors enim naturalis, & civilis æquiparatur, quando eadem subest ratio,

54 ut in casu proposito. Quarto, si Judex delegatus, cui delegatio facta est a Principe supremo, intuitu dignitatis suæ, ab ea sit depositus, vel ei renunciaverit, vel ad aliam dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc integra sit, expirat jurisdictio subdelegati ab ipso; Glossa *in d. c. Licet, verb. Re integra*, Layman *ibid. n. 2.* Imola *ib. n. 25.* Pirhing *l. c. n.* 185. Et ratio est, quia non minus per depositionem a dignitate vel renunciationem ipsius, vel translationem ad aliam, amittit delegatus jurisdictionem, quæ ipsi intuitu ipsius dimissæ, seu amissæ dignitatis delegata est, quam per mortem naturalem; ergo sicuti per mortem naturalem delegati, re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, ita & per mortem civilem, videlicet depositionem, vel renunciationem, vel translationem delegati, quæ æquiparatur morti naturali, cum tali dignitati dimissæ, seu amissæ, in qua fundabatur ejus juris-

55 dictio, censeatur jam mortuus. Si vero delegatio a Principe supremo sit facta ipsi delegato intuitu personæ, tunc re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renuntiationem, vel translationem Delegati ad aliam dignitatem; Et ratio prioris partis est, quia jurisdictio delegata, vel subdelegata, dum res adhuc integra est, censetur potius pertinere ad delegantem, vel subdelegantem, ab eoque pendere, quam ad delegatum, vel subdelegatum: adeoque si delegans, vel subdelegans deponatur a dignitate, vel alias statum incompossibilem assumendo jurisdictionem amittat, de consequenti venit, ut etiam in delegato, vel subdelegato jurisdictio expiret, cum non amplius possit talis jurisdictio fundari in persona ipsius delegati, vel subdelegati; Ratio vero posterioris partis est, quia si Delegatus renunciet dignitatem, vel ad aliam transferatur, nihilominus jurisdictionem retinet in ordine ad caussam sibi intuitu personæ commissam, & consequenter etiam in ejus subdelegato jurisdictio permanere potest; Layman *l. c. n. 3.* Pirhing *l. c. n.* 185. & alii.

Quinto, jurisdictio, & officium Delegati expirat per revocationem delegationis suæ a Delegante, vel ejus Superiore factam, textu expresso *in l. Judicium 18. ff. de Judiciis*, ibi: *Judicium solvitur vetante eo, qui judicare jusserat; vel eo etiam, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet*; & sic tenet communis Docto- 56

rum. Princeps enim, seu quilibet Judex Ordinarius delegans potest Delegationem suam libere revocare, non solum quando res adhuc est integra, & judicium necdum cœptum est a Delegato, sed etiam re non amplius integra, & judicio a delegato jam cœpto, ut recte probat Glossa *in cit. l. Judicium, ff. de Judiciis*, dicens proxime allegatum textum loqui in casu, ubi lis contestata erat, alioquin enim non esset judicium; Laym. *in c. Venerabili 37. de Offic. & potest. Jud. deleg. n. 4. & 5.* Sanch. *lib. 8. de matrim. disp. 33. n. 6.* Pirhing *l. c. n.* 195. Reiffenstuel *l. c. n.* 136. & alii passim; 57

Delegans enim utitur jure suo, & quasi re propria, & in concessione jurisdictionis semper intelligitur excepta suprema potestas Principis, vel Superioris auctoritas; *arg. c. Venientes 19. de jurejurando*. Delegatus autem a Papa, seu ab alio Principe supremo potest revocare delegationem in totum a se alteri factam, solummodo quando res adhuc integra est, & judicium necdum cœptum est a subdelegato. *Est communis quoad utramque partem*. Ratio primæ 58

partis est, quia jurisdictio non censetur efficaciter transiisse in subdelegatum, nisi postquam eam exercere cœpit, ut habetur expresse in *c. Quamvis 6. de offic. deleg. in 6.* ibi: *Cum jurisdictio, ex quo ipsa usus non extitit, non censeatur in eum efficaciter transivisse*; Ratio secundæ partis est, quia Delegatus a Papa, seu ab alio Principe supremo subdelegando alteri in totum 59

tum caussam sibi commissam, nihil sibi de jurisdictioue reservando, tunc re non amplius integra, & judicio jam cœpto ab ipso subdelegato, jam suo functus est officio, adeoque nequit amplius revocare talem subdelegationem, & commissam alteri totalem caussam, seu in totum jurisdictionem, ut habetur expresse *in c. Venerabilis* 37. *de offic. deleg.* ubi Honorius III. declarat Archiepiscopum Cusentinum, cui delegaverat causam Episcopi Cephaludensis, non potuisse revocare subdelegationem talis causæ in totum factam Abbati Panormitano, & eam iterum subdelegare Thesaurario Cusentino, ibi: *Archiepiscopus ipse; (cum jam suo functus esset officio dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare*. Si vero Delegatus a Papa, vel ab alio Principe supremo non totam caussam subdelegavit, sed solum aliquam partem ejus, aliquid de jurisdictione sibi reservando, tunc poterit re etiam non amplius integra, talem subdelegationem revocare; Glossa *in c. Super quæstionum art.* 27. *de offic. deleg.* §. *si vero, verb. si non possunt*, Barb. *in cit. cap. Quamvis n.* 6. Pirhing *l. c. num.* 199. Reiffenstuel *l. c. n.* 140. Molina *tract.* 4. *de just. dis.* 21. *n.* 4. & alii. Ratio est quia Delegatus Papæ, seu alterius Principis Supremi subdelegans solum partem caussæ, seu aliquid sibi de jurisdictione reservans, manet adhuc Superior respectu talis caussæ, cum respectu ipsius adhuc retineat jurisdictionem; Unde si a subdelegato appellari contingat, ad eum, & non ad Papam, seu Principem supremum appellari debet, textu expresso *in cit. c. Super quæstionum art.* 27. *de offic. deleg.* §. *Porro*, ibi: *Cum autem sibi aliquid de jurisdictione reservat, si caussa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de jure appellari; & in c. si Delegatus* 7. *eod. in* 6. ibi: *Ad eum quoque, qui vices suas committit donec revocet, vel qui executionem sententiæ tantum, aut quidquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamsi post sententiam fuerit appellandum.*

60 Sexto, jurisdictio, & officium Judicis delegati cessat lapsu præfixi sibi temporis; *c. de caussis* 4. *& c. Consuluit* 24. *de offic. & potest. Jud. deleg.* Tunc enim jurisdictio non nisi limitata, seu ad tale tempus delegata censetur, adeoque tali tempore elapso expirat etiam jurisdictio, & officium Delegati solummodo ad

61 tale tempus. *Est communis*. Septimo, jurisdictio, & officium Delegati cessat finito negotio, ad quod Judex datus fuit; *c. In litteris* 9. *de offic. & potest. deleg.* Semel ac enim, sive bene, sive male functus est officio, deficit esse Judex; *l. Judex, ff. de re judic.* adeo ut nequeat amplius se se interponere tali causæ, seu negotio; *quin* (ut dicit textus *in cit. c. Litteris*) *ex quo Judex delegatus per se, vel per alium sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas, & jurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus*. *Est communis*. Octavo, Ju- 62 risdictio, & officium Delegati cessat recusatione legitime proposita, & pronunciata super eam sententia, quod Judex Delegatus sit suspectus; *c. Judex* 5. *de offic. deleg. in* 6. & concordant *c. Caussam* 17. *c. Insinuante* 25. *& c. Suspicionis* 39. *de offic. & potest. Jud. Deleg. c. Licet* 10. *de foro compet. cap. Ut debitus* 59. *de appellat. cap. Quod suspecti* 15. *caus.* 3. *quæst.* 5.

Additiones ex aliena manu.

63 Multa sunt, quæ a jure Pontificio generaliter delegata sunt Episcopis. Interest autem nosse & quidem ad plures effectus, quando Episcopus in his vere procedat uti delegatus S. Sedis, & quando procedat uti Ordinarius. Ut enim aliquos afferamus effectus, priori casu, non ad Metropolitanum, sed ad Summum Pontificem appellandum est, at posteriori casu interponenda est appellatio ad Metropolitanum; Fagnan. *in c. Ad audientiam n.* 47. *de edific. Eccles.* Præterea priori casu defuncto Episco- 64 po, in ea Capitulum regulariter non succedit, succedit vero posteriori casu; Leuren. *de Vicar. Episcop. tract.* 3. *c.* 1. *quæst.* 461. *per tot.* Vide & alium effectum *in Add. ad Ver. Conventus art.* 2. *n.* 42. *& duob. sequent.*

65 Ad dijudicandum autem, quando in mox dictis Episcopus procedat tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, & quando tamquam Ordinarius, Seq. attendenda sunt.

66 I. Si agatur de actu, qui minime cadebat sub jurisdictione ordinaria Episcopi, non continuo pronunciandum est, procedere Episcopum ex delegatione Sedis Apostolicæ, sed videndum, utrum verba *Auctoritate Apostolica* conjuncta sint cum verbo *Concedimus*, vel simili, an cum verbo *Facias*, vel simili. Si 67 conjuncta sint cum verbo *Concedimus*, extensa dici debet jurisdictio Episcopi ad actum illum, sin autem conjuncta sint cum verbo *Facias*, delegata censeri debet a Sancta Sede particularis illa jurisdictio; Garz. *de Benefic. par.* 5. *c.* 7. *n.* 40. Leuren. *de Vicar. Episcop. tract.* 3. *c.* 1. *q.* 461. *n.* 3.

II. Si

68 II. Si res sit de actu, quem ordinaria Episcopi jurisdictio complectebatur, non obstantibus quibuscumque verbis importantibus delegationem, dicitur Episcopus procedere qua ordinarius, quum facta ea dicatur ad firmiorem
69 reddendam jurisdictionem ipsius Episcopi. Hæc vero delegatio fieri a Summis Pontificibus solet cum verbis hisce: *Auctoritate etiam Apostolica:* nam particula illa, *Etiam*, est implicativa jurisdictionis ordinariæ; Fagnan. *in cap. His quæ n. 67. de major. & obed.*

70 III. Si tractatur de actu, qui comprehendebatur utique olim sub jurisdictione ordinaria Episcopi, sed postea privilegio fuit exemptus, regulariter procedere dicitur Episcopus, uti Delegatus Apostolicæ Sedis; Fagnan. *in c. Ad audientiam n. 46. de Eccles. ædific.* Dico *regulariter*; nam nonnunquam Summi Pontifices submoto obstaculo exemptionis, restituunt ordinariam jurisdictionem; ut quum nullis utun-
71 tur verbis continentibus delegationem. Exemplum habes in decretis de celebratione missarum editis a S. Congregatione Concilii interprete, & approbatis a san. mem. Urbano VIII.
72 In iis enim, ut dictum est *in addit. ad verb. Conventus art. 2. n. 41.* conventus postea fundandi, qui carent duodecim Religiosis, submoto privilegio exemptionis, restituti dici debent pristinæ ordinariæ jurisdictioni Episcopi; propterea quod nullum occurrit verbum continens delegationem. Hactenus *de delegatione a jure*.

73 Quod attinet *ad delegationem ab homine*, ad illustrationem regulæ firmatæ ab Auctore *num.* 18. quod delegatus a Principe regulariter potest subdelegare, non importune quæritur, an delegatus ab aliqua Sacra Congregatione Urbis dici queat delegatus a Principe, ita ut possit subdelegare? Affirmare videtur Rota *in Cæsenaten. Prælationis* 4. *Maii* 1753. §. *Cætera, coram Illustrissimo Caprar. Alm. Urb. Gubernat.* & in acerrimo partium contradictorio admissum fuit a Sacra Congregatione Concilii interprete *in Larinen. Decimarum* 10. *Maii* 1755. *& in confirmatoria Decembris ejusdem anni* 1755.

74 Nec incongrua est quæstio illa, an delegato Vicario Generali, delegatus etiam dici debeat successor in eo officio. Negant nonnulli ea de ratione, quod Vicarius Generalis utpote dependens ab arbitrio Episcopi proprie non dicitur habere successorem. At prævaluit affirmativa sententia, propterea quod hodie Vicarius Generalis dicitur habere successorem, attenta ea, quæ ubique gentium invaluit, consuetudine regendi Diœceses per Vicarios Generales; Zypæus *Jur. Pontific. nov. lib. 1. de offic. Delegat. n. 3.* Genuens. *in Prax. Curiæ Archiepiscop. Neapol. c. 85. n. 1.*

De Jurisdictione delegata, an ea partium 75
consensu tum expresso, tum tacito prorogari queat de loco ad locum, nec non de tempore ad tempus, confer Carleval. *de Judic. lib. 1. disput. 1. quæst. 8. sect. 1. & 2.* Bocer. *de Jurisdict. c. 6. n. 6.*

DENUNCIATIO, QUOAD DELICTA SPECTANTIA AD S. OFFICIUM.

Affertur in primis Edictum Universalis su- 1
premæ Romanæ Inquisitionis, ut sequitur.

Noi &c. *per la misericordia di Dio, della S. Chiesa Romana Cardinali in tutta la Republica Cristiana contra l'eretica pravità Generali Inquisitori della S. Sede Apostolica specialmente deputati.*

Essendo a noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malizia, altri per inobbedienza, ed altri per ignoranza non soddisfanno all'obbligo, che hanno di denunciare al Sant'Offizio li delitti spettanti ad esso, e che per ciò succedono grandissimi inconvenienti, ed errori, non solamente contro i buoni, e Cristiani costumi, ma ancora contro la Fede Cattolica; Noi per tanto, a'quali specialmente deve essere a cuore la gloria di Dio, la conservazione, ed augumento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime, volendo provvedere a tanto disordine, con autorità Apostolica a Noi commessa, comandiamo in virtù di Santa Ubbidienza, e sotto pena di scomunica di lata sentenza, oltre l'altre pene prescritte da'Sacri Canoni, Decreti, Constituzioni, e Bolle de'Sommi Pontefici, per tenore del presente Editto a tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, e condizione, o Dignità, così Ecclesiastica, come secolare, che fra il termine di un mese, dieci de'quali per il primo, dieci per il secondo, e dieci per il terzo termine perentorio, si debbano rivelare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ovvero agli Ordinarj, tutti e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, o abbiano avuto, o avranno notizia:

Che siano Eretici, o sospetti, o diffamati di eresia, o credenti, fautori, o ricettatori, o difensori loro, o abbian aderito, o aderiscano a' Riti de' Giudei, o Maomettani, o de' Gentili, o abbiano apostatato dalla Santa Fede Cristiana.

Che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso, o tacito col Demonio, esercitando incanti, magie, sortilegj, porgendoli suffumigj, incensi per trovar tesori, ed altri intenti, chiedendo da lui risposte, e invocandolo, ed a questo effetto promettergli obbedienza, e consacrargli pentacoli, libri, spade, specchi, o altre cose, nelle quali intervenga il nome, ed opera sua.

Che si siano ingeriti, o ingeriscano in far esperimenti di Negromanzia, e di qualsisia altra sorte di Magia con entrare ne' circoli, far l'esperimento della Caraffa, del Crivello, per trovar i medesimi tesori, e cose nascoste rubate, o perdute, e fare altre simili, e superstiziose azioni ad altri fini, massime con abuso de' Sacramenti, o di cose sagre, o benedette.

Che senza licenza dovuta ritengano scritti, che contengano eresie, o libri Eretici, che trattino ex professo di Religione, o che gli abbiano letti, o tenuti, o stampati, o fatti stampare, o li leggano, tengano, stampino, facciano stampare, introducano, difendano sotto qualsivoglia pretesto, o colore.

Che abbiano libri di Negromanzia, Magia, o continenti incantesimi, sortilegj, o simili superstizioni, massime con abuso di cose sagre.

Che contro il voto solenne fatto nella Professione in qualsivoglia Religione approvata, o dopo aver preso l'Ordine sagro, abbia contratto, o contragga Matrimonio.

Chi, vivendo la prima moglie, pigli la seconda, o vivendo il primo marito, pigli il secondo.

Che contro i Decreti, e Costituzioni Apostoliche abbiano abusato, o abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, o Confessionario a fini disonesti, sollecitando in essi i penitenti ad turpia, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato istituito.

Che abbiano proferito, o proferiscano bestemmie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine, e i Santi, o procedano a qualche atto di offesa, o disprezzo contro l'Immagini, o figure rappresentanti il medesimo.

Che abbiano tenute, o tengano occulte conventicole, o radunanze in pregiudizio, disprezzo, o contro la Religione.

Che abbiano indotto qualche Cristiano ad abbracciare il Giudaismo, o altra Setta contraria alla Fede Cattolica, o impedito i Giudei, o Turchi a battezzarsi.

Che non essendo ordinati Sacerdoti s'abbiano con sacrilego ardire usurpato, o si usurpino di celebrar Messa, ancorchè non abbiano proferito le parole della consacrazione, o abbiano presunto di ministrare il Sacramento della Penitenza a' Fedeli di Cristo, ancorchè non si sia venuto all'atto dell'assoluzione.

In oltre si dichiara, che quelli, i quali non dinunciarono, come si ordina col presente Editto, non possano essere da alcuno assoluti, se non dal S. Offizio, dopo che averanno in esso giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non possano soddisfare con bollettini, o lettere senza nome, e cognome dell'Autore, o altri modi incerti, de' quali non si tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la suddetta espressione de' casi di sopra da Noi specificati da rivelarsi, non si escludono gli altri casi spettanti al S. Offizio, che per altro sono compresi ne i Sacri Canoni, Costituzioni, e Bolle de' Sommi Pontefici: nè meno col presente Editto s'intende derogato all'altre provisioni Canoniche Apostoliche, ed agli altri Editti degli Ordinarj, ed Inquisitori.

Ed a fine che del presente Editto non si possa pretendere ignoranza, comandiamo, che sia affisso per i Luoghi soliti di Roma, e si notifichi alli Vescovi delle Città vicine a Roma, nelle quali non son Inquisitori, acciocchè lo pubblichino, ed ordinino, che li Parochi delle loro Diocesi lo leggano ogni anno la prima Domenica dell'Avvento, e la prima Domenica di Quaresima; il che parimente vogliamo, che si faccia dalli Parochi, e Regolari di Roma nelle loro Chiese in tempo, che si troverà in esse congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chiese e Sagrestie di esse un esemplare del medesimo per osservare quanto in esso si ordina.

Dal Palazzo del S. Offizio questo dì
10. *Marzo* 1677.

Loco ✠ Sigilli.

Franciscus Ricoardus S. Romanæ,
& Universalis Inquisitionis Not.

Ex tali Edicto manifeste patet, quinam fint 2
de-

denunciandi; nempe Hæretici, & suspecti de Hæresi, Schismatici, eorumque fautores, & receptatores. Vide etiam verb. *Hæreticus n.* 32.
3 *&* 33. Ubi additur, quod Hæretici evidenter cogniti tales sunt denunciandi, quamvis probari non possint.

4 Item denunciandi sunt vere superstitiosi, si sua superstitio sit cum expressa, vel tacita Dæmonis invocatione, & sit mortaliter peccaminosa. Vide verb. *Superstitio per tot.* & signanter *num.* 76.

5 Item denunciandi sunt docentes, defendentes, aut prædicantes aliquam ex propositionibus damnatis, & proferentes aliquam ex pravis propositionibus ad S. Officium spectantibus. Quæ autem sint propositiones damnatæ; Vide verb. *Propositiones damnatæ a num.* 1. *ad* 20. Et quæ sint pravæ propositiones spectantes ad S. Officium? Vide *ibidem a num.* 22. *ad* 45.

Item denunciandi sunt Confessarii sollicitantes ad turpia in Confessione, vel occasione, seu prætextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo. Vide verb. *Sollicitatio ad turpia per tot.* & signanter *a n.* 34. 6
sic etiam denunciandi sunt Confessarii frangentes sigillum Confessionis. (*a*) Vide verb. *Sigillum Confessionis a n.* 25. *usque ad finem.*

Item

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Generaliter loquendo nulla extare videtur obligatio denunciandi sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit Auctor: res enim hujusmodi cum ad hæresim minime pertineat, neque ad Sacræ Inquisitionis Tribunal pertinere dignoscitur. Dari tamen potest casus, in quo prædicti sigilli fractor denunciandus sit, videlicet si Pœnitentiæ Sacramento, atque exceptis Confessionibus ad contemptum abutatur; si neget quæ Catholica docet Ecclesia tum circa custodiam, religionemque Sacramentalis sigilli, tum circa reliqua, quæ hoc Sacramentum componunt, vel ob similes alias causas sigilli fractor sit graviter de hæresi suspectus. Hisce profecto in casibus talem fractorem denunciandi urget obligatio.

Responsio Auctoris ad Theologum.

Asserit hic R. *Theologus*, quod generaliter loquendo, nulla extare videtur obligatio denunciandi sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit *Auctor*. Fateor quidem, non extare formale, & explicitum præceptum de hac denunciandi obligatione; sed non deesse formale & implicitum, deducitur ex *Cap. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de pœnitent.* & *Cap. Omnis utriusque* 12. *de Pœnitent. & remiss.* ubi decernitur tam grave delictum gravissimis pœnis esse plectendum, quod sine accusatione, seu denunciatione evaderet impunitum; unde necesse est, ut tales fractores denuncientur, ut sic possint puniri juxta citatos Canones, ne tam enormia scelera communi bono ita perniciosa, per impunitatem invalescant, quia impunitas esset maximo periculo retrahendi pœnitentes ab ipso. Hinc Alphonsus de Leone *de officio Confessarii tom.* 1. *resolut.* 29. *num.* 12. *casu* 2. expresse dicit, hos Confessores fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, & ita etiam communis vulgi opinio arbitratur, ut refert Carena *de Officio Ss. Inquisitionis tit.* 17. §. 23. *num.* 90. qui tamen *n.* 91. testatur se numquam vidisse similes processus agitari in S. Officio, prout vidit quandoque eosdem agitari in foro Episcopali; in quo foro Episcopali egomet scio, pluries fuisse cum debita cautela receptas similes denunciationes de simplici violatione Sigilli sacramentalis sine ulla suspicione hæresis, aut pravi dogmatis, & statim ab Ordinario fuisse Confessarios violatores suspensos a facultate audiendi Sacramentales Confessiones, & denunciationes missas fuisse Romam, unde fuit rescriptum, observanda esse eorum vestigia, attenta relatione de eorum bona fama, & quod non fuerint recidivi. Et revera ad forum Episcopale pertinet cognitio hujus delicti, ubi mera sit Confessionis revelatio sine ulla mixtura hæresis, aut pravi dogmatis: Si vero Confessionis revelatio sit ita qualificata, ut inde oriatur suspicio hæresis, aut pravi dogmatis, spectat ad S. Officium, ut jam tradidi sub verb. *Sigillum*, *num.* 36. & cum pluribus aliis tenent Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 54. Molfes. *par.* 1. *sum. tract.* 7. *cap.* 23. *n.* 68. *& seqq.* Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 7. *n.* 233. Gobat *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 42. *sect.* 7. *per tot.* Bonac. *disp.* 5. *de Pœnit. qu.* 6. *sect.* 5. *num.* 6. Diana, & alii apud Pignatell. *loc. cit.* Videantur ad rem, & exacte perpendantur tres Constitutiones Benedicti XIV. prima incip. *Suprema* sub dat. 7. *Septemb.* 1745. secunda incip. *Ubi primum*, sub dat. 2. *Julii* 1746. & tertia incip. *Ad eradicandum*

7 Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus, & hujusmodi. Vide verb. *Scriptura Sacra num.* 41. *&* 43.

8 Denunciandi sunt tandem omnes, & singuli, quos denunciandos esse præcipiunt Edicta Universalis supremæ Romanæ Inquisitionis, & Edicta particularium Inquisitorum, seu Ordinarior. cujusque respectivæ Diœcesis. Unde sunt ipsa diligenter attendenda, & omnimode observanda sub comminatis Censuris. Vide interim *supra num.* 1.

9 Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur omnes, & singulæ personæ sive mares, sive mulieres plenum, & perfectum rationis usum habentes, sive sæculares, sive Moniales, & Regulares cujuscumque gradus, ordinis, conditionis; & præeminentiæ existant, & quacumque dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgeant, ut patet ex verbis Edicti allati *supra num.* 1. & alterius ejusdem Universalis, ac supremæ Romanæ Inquisitionis, quod est, ut sequitur.

10 *Universis, & singulis Christifidelibus tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus utriusque sexus, cujusvis gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, & quacumque dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, & tenore, auctoritate nostra, & hujusmodi nostri Officii, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & ultimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes, & singulos Hereticos, seu de Heresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel Reverendo Commissario nostro quo ad habitantes in Urbe, quo vero ad alios extra Urbem, & ubivis locorum degentes Inquisitoribus, vel Locorum Ordinariis, vel coram Vicariis Generalibus sub Excommunicationis majoris latæ sententiæ pœna, quam in contrarium facientes ipso facto incurrant, judicialiter propalare, cujus excommunicationis majoris absolutionem S. D. N. Papæ, & Nobis reservamus, certificantes hujusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra Hereticorum fautores, alias prout melius visum, & judicatum fuerit, procedetur, ideo &c. Datum in nostra, & Officii S. Rom. Univ. Inquisit. Congregatione die 3. Januar. 1623.*

Hinc sub talibus Edictis tam quo ad denunciationem activam, quam quo ad passivam comprehenduntur quicumque Regularium Superiores, etiam Generales; quidquid dixerint aliqui, ut habetur expresse ex Decreto Alexandri VII. incip. *Licet alias*, in quo confirmat, & ampliat Constitutionem Pauli V. incip. *Romanus Pontifex &c.* præcipitque legendum quotannis Kalendis Martii in publica refectione, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato sub pœnis privationis Officii, vocis activæ, & passivæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem ipso facto incurrendis &c. Unde a nemini ignorari potest dicta eorum obligatio ipsis etiam supremis Superioribus, ac omnibus subditis Regularibus imposita sub gravissimis pœnis, & Censuris, etiam Excommunicationis majoris latæ sententiæ ipso facto absque alia declaratione incurrendis, ac Papæ reservatis. 11

Item sub talibus Edictis tam quo ad denunciationem activam, quam passivam comprehenduntur etiam Cardinales, Duces, & Reges, ac Imperatores, licet contra istos postea non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice; Carena *de Officio Sanctissimæ Inquisitionis par.* 2. *tit.* 9. *num.* 26. *&* 28. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 26. *a n.* 16. *ad* 21. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 24. Pegna *part.* 3. *Comment.* 80. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 4. *num.* 252. Paramus *de Origine Sanctissimæ Inquisitionis lib.* 3. *qu.* 5. *num.* 23. *& pluribus sequentibus*, ac *num.* 40. ubi refert exemplum Caroli V. Imperatoris, qui jussit Joannæ ejus filiæ ab Inquisitoribus vocatæ, ut coram ipsis de nonnullis Fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur, & quid ad rem sciret, statim deponeret, tam contra alios, quam contra se, si culpabilem, ne Excommunicationem incurreret: & ipsa illico, totum, quod scivit, deposuit coram D. Ferdinando Valdes, tunc Generali Inquisitore, & hoc vigore particulæ in Edicto Inquisitionis Universalis, 12

dum sub dat. 18. *Septemb.* 1746. & public. *die* 5. *Octobr. ejusdem Ann.* 1746. & quæ ego tradidi in verb. *Sigillum*, & in *Supplementis* ad verb. *Confessarius*. Videantur etiam quæ sub verb. *Sigillum Confessionis*, *in novis Additionibus ex aliena manu* traduntur, ex diversis decretis Sac. Congreg. S. Officii; & ex doctrina Albicii *de Inconstantia in Fide cap.* 35. & omnia quæ ibi concluduntur.

salis, ac supremæ Romanæ positæ, nempe *Quacumque dignitate, auctoritate, etiam maxima fulgentibus*, ut patet in Edicto allato *supra num.* 10.

13 Filius tenetur denunciare patrem Hæreticum, & pater Hæreticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror, & alii conjuncti. Sic Ludovicus a Piramo *de origine Sancti Officii lib.* 3. *qu.* 8. *n.* 83. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 21. Farinac. *de Hæresi qu.* 197. *num.* 40. Diana *par.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 4. Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 13. Sanctarellus *de hæresi cap.* 9. *num.* 4. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 5. *num.* 269. Carena *loc. cit.* §. 3. *num.* 10. testans de communissima Doctorum contra Abulensem, & paucos alios. Et hæc conclusio colligitur ex *Deuteronomii* 13. ubi expresse habetur: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis, ut animam tuam, clam dicens, eamus, & serviamus Diis alienis &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis, & occultes eum*. Et ratio est, quia bonum commune Religionis prævalere debet bono privato patris, filii &c. *cap. Sciat frater* 25. *caus.* 7. *quæst.* 1. *cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulat. Prælat.* & ibi Gloss. verb. *Commune*, *l. Actione* 65. §. 5. *ff. Pro socio*, *Novella* 30. *cap.* 1. *vers. Ea enim* cum similibus. Nec valet dicere, quod filius excusandus est ab hac denunciatione, cum ex ipsa oriantur ei gravissima damna, ut pœna infamiæ, confiscatio bonorum, & hujusmodi. Non valet, inquam, quia filius denuncians patrem Hæreticum evitat omnes pœnas filiis Hæreticorum inflictas, ut docent Pegna *ad directior. sub litt. B. comment.* 15. *pract.* 2. Sanctarellus *loc. cit. n.* 15. Suarez *loc. cit. n.* 22. Carena *loc. cit. num.* 11. Felix Potestas *loc. c. n.* 269. Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 35. *num.* 5. & alii passim.

14 An autem quæ dicta sunt de patre, filio, fratre, sorore, marito, uxore, & aliis conjunctis formaliter Hæreticis dici debeant de ipsis etiam solum de Hæresi suspectis? variant Doctores. Affirmant Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 35. *num.* 7. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *resolut.* 10. *in fine*; Felix Potestas *loc. c. n.* 272. Carena *l. c. n.* 13. & alii apud ipsos. Et ratio est, quia eadem militat ratio in Hæreticis, ac in suspectis de Hæresi. Ubi autem eadem est ratio, ibi eadem est Legis dispositio, *l. Ideo* 26. *de Legibus*; *l. Illud* 32. *ff. ad Leg. Aquiliam*, cum ratio Legis sit anima Legis; *l. Cum ratio* 7. *de bonis damnator.* Tum quia Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, adeoque de omnibus sunt generaliter intelligenda, cum verba generalia generaliter sint intelligenda; *cap. Quia* 22. *de privileg.* & qui dicit omnia, nihil excipiat; *c. Solitæ* 6. §. *Nobis, de majorit. & obed.* cum similibus.

Alii autem probabiliter defendunt contrarium. Sic Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 13. & 14. & *in manual. consult. sect.* 18. *num.* 46. Sanctarellus *de Hæresi cap.* 33. *n.* 6. Homobon. & Lazarius apud Dianam *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 6. cum aliis apud Carenam *loc. cit. num.* 12. ubi *num.* 13. ipsemet subjungit, quod hæc opinio sit satis probabilis, & summa æquitate nitatur. Et ratio istorum est, quia, ut notat Abbas *in cap. Inter solicitudines, de purgat. Canon. num.* 6. traditio est, quod statutum, & dispositio loquens de Hæreticis non habet locum in suspectis de Hæresi, & Doctores loquentes de conjunctis obligatis ad denunciandos suos conjunctos, loquuntur de suis Conjunctis Hæreticis, adeoque illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantum de Hæresi suspectos, cum de ipsis sit minor ratio, & minus periculum. Eo vel maxime quod pœnalia potius restringi convenit, quam laxari, textu expresso *in cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. & concordat *cap. in pœnis* 49. *de regul. juris in* 6. *l. Factum* 155. §. 2. *de regul. juris l. Cum quidam* 19. *ff. de Liberis, & posthumis*. 15

Hæreticus, aut suspectus de Hæresi non tenetur denunciare seipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Judice; Sanctarellus *de Hæresi c.* 9. *n.* 18. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *de resolut.* 8. Felix Potestas *l. c. n.* 273. Carena *loc. cit.* 1. 30. & alii communiter. Et ratio est, quia nemo tenetur prodere seipsum; *c. Quis aliquando, de pœnit. dist.* 1. & nullus tenetur suam turpitudinem detegere; *l. Alias* 18. *ff. de jurejurando*. Immo suam turpitudinem vel dolum allegans non auditur, *l. Mercadem* 5. *Cod. de condict. ob turpem caussam*; *leg. Si Creditoribus* 5. *Cod. de servo pignori dato manumisso*; *leg. Cum profitearis* 4. *Cod. de revocandis donat. cap. Inter dilectos* 8. *de donat.* 16

Item Hæreticus socius criminis, ut si particeps, vel caussa fuit, cur alter fieret Hæreticus, non tenetur denunciare complicem, nisi juridice interrogetur. Sic expresse Bonac. *tom.* 1. *disp.* 6. *punct.* 2. *de denunciat. num.* 8. cum aliis a se citatis. Et quod complex non teneatur denunciare complicem in quacumque ma- 17

materia fuerit complex, tenent Portell. *in addit. ad dubia Regular. verb. Denunciatio n.* 10. Suarez & Megala, apud Dianam *loc. cit. resolut.* 9. Bordon. *loc. cit. n.* 15. Hurtad. & alii apud Leandrum *de pœnit. tract.* 5. *disp.* 13. *quæst.* 43. Et ratio est, quia, ut dictum est numero antecedenti, nemo tenetur seipsum prodere, nisi juridice interrogetur, nec suam turpitudinem detegere per jura allegata: Complex autem in tali casu saltem indirecte proderet se ipsum, & detegeret turpitudinem suam, cum non possit quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum. Tum quia complex denunciatus interrogatus manifestaret denunciatorem socium criminis: Fateor tamen vere probabilem esse etiam contrariam sententiam, quæ dicit, quod in casu Hæresis formalis tenetur quis denunciare complicem, licet ad id non teneatur in casu suspicionis Hæresis, uti tenent Bordon. *loco cit. num.* 19. & alii apud ipsum, & Felix Potestas *loco cit. n.* 275.

18 Catholici non tenentur denunciare Hæreticos in locis illis, in quibus Hæretici sunt permixti cum Catholicis, id scientibus Inquisitoribus, & Episcopis, cum nemo obligetur ad opus inutile; Navarrus *consil.* 3. *de Hæreticis*, Bonacina *loco cit. n.* 9. & alii passim.

19 Obligatio denunciandi formaliter Hæreticum non extinguitur morte ipsius Hæretici, sed perseverat adhuc post ejus mortem. *Communis*. Et ratio est, quia crimen Hæresis semper serpit, ut cancer, cum sit naturæ pestiferæ; *c. Inquisitionis* 18. *de Hæreticis in* 6. Unde Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi, seu declarandi excommunicati, privandi Ecclesiastica sepultura, & exhumandi, ac ejus ossa comburenda, si possint ab ossibus Catholicorum perfecte discerni, alias sunt eorum statuæ comburendæ; *c. Sane* 6. *caus.* 24. *quæst.* 2.

20 Immo obligatio denunciandi formaliter Hæreticum jam mortuum perpetuo durat. *Sic Communis Doctorum*. Et ratio est, quia Hæresis semper serpit, & perpetuo propagatur contra Fidem, adeoque perpetuo durat obligatio denunciandi formaliter Hæreticum, etiamsi mortuum, ut sic per combustionem ejus statu in perpetuum damnetur ejus memoria, & in perpetuum ad aliorum terrorem extinguatur ejus Hæresis.

21 Obligatio autem denunciandi alios reos, quantumvis vehementer de Hæresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium; Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 36. *n.* 4. & apud ipsum Pegna, Castrop. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 38. Felix Potestas *loc. cit. num.* 244. & alii. Et ratio est, quia contra suspectos de Hæresi, etiamsi fuerint fautores, defensores, & Receptatores Hæreticorum, cum non sint formaliter Hæretici, post mortem procedi non potest; *cap. Accusatus* 8. §. *Si vero, vers. Porro, de Hæreticis in* 6.

Viget obligatio denunciandi Hæreticum, 22
quamvis credatur jam emendatus; Diana *part.* 2. *tract.* 4. *resolut.* 3. Carena *loco cit. num.* 24. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 13. Farinac. *de Hæresi q.* 197. *num.* 52. Bonacina *loco cit. num.* 5. Felix Potestas *loc. cit. num.* 278. & alii plures contra alios. Et ratio est, quia talis Hæreticus posset fingere se emendatum ad effugiendam denunciationem; Tum quia posset esse, quod alios infecerit seu Hæretica pestilentia, seu quod ab aliis fuerit infectus. Unde necesse est, ut hoc Judicibus Fidei plene innotescat; Tum etiam quia finis Edictorum præcipientium denunciationem non est sola emendatio delinquentis, sed punitio ad publicum exemplum, & aliorum terrorem. Vide verb. *Sollicitatio ad turpia in Sacramentali Confessione num.* 47.

Viget obligatio denunciandi delinquentem, 23
quem post commissum delictum superstitionis, aut blasphemiæ statim pœnitet, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam, & deliberationem ad sic delinquendum; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 9. Felix Potestas *l. c. num.* 279. & alii. Et ratio est, quia in delictis solum consideratur voluntas deliberata in factum transiens, & non voluntatis perseverantia, aut subita retractatio: Si autem in aliquo casu tales interveniant externæ circumstantiæ, ut ex ipsis possit prudenter colligi ipsum in blasphemiam v. g. prorupisse sine plena advertentia ad malitiam, aut sine pleno consensu voluntatis, & mente non integra, sed turbata ex vehementi passione, tunc sicut excusaretur a culpa, ita esset excusandus a pœnis, cum ubi non est culpa, non debeat esse pœna; *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*; *cap. Quæsivit* 2. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*, *l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*.

Probabile periculum gravis damni in vita, 24
bonis, & honore non liberat ab obligatione denunciandi Hæreticum formalem, etiamsi non dogmatizet; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 12. & *in manual. consult. sect.* 25. *num.* 176. & *sect.* 18. *num.* 47. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 7. Bonacina *loc. cit. num.*

num. 6. Felix Potestas *loc. cit. n.* 267. Carena *loc. cit. num.* 34. cum pluribus aliis ab ipso citatis. Et ratio est, quia Hæresis formalis etiam non dogmatizantis est contra Religionem, & bonum commune totius Reipublicæ Catholicæ; bonum enim publicum, & commune prævalet bono privato, & proprio; *cap. Scias frater* 35. *caus.* 7. *q.* 1. *cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulat. Prælator.* & ibi Glossa verb. *Commune l. Actione* 65. §. 1. *ff. Pro socio, Novella* 39. *cap.* 1. *vers. Ea enim.*

25 Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi suspectum de Hæresi v. g. blasphemum, sortilegum, abutentem Sacramentis, & hujusmodi. Sic citati Doctores numero antecedenti. Et ratio est, quia suspicio Hæresis nec ita serpit contra Religionem Catholicam, ut Hæresis: Tum quia pœnæ latæ contra Hæreticos nullam faciunt mentionem de suspectis, adeoque sicut rigor pœnarum contra Hæreticos non extenditur contra suspectos; *arg. cap. In pœnis* 49. *de regulis juris in* 6. *cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. *l. Factum* 155. §. 2. *ff. de regulis juris, leg. Cum quidam* 19. *ff. de Liberis, & posthumis* cum similibus; Ita nec rigor denunciandi Hæreticum cum probabili periculo gravis damni in vita, bonis, & honore extendi debet contra suspectos.

26 Licet quis, aut quæ semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari; quia Edicta Inquisitorum non præcipiunt denunciari exercentes talia delicta, sed committentes. Qui autem, vel quæ semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecit, vere delictum in Edictis comprehensum commisit, adeoque debet denunciari, sicuti denunciandus est Confessarius, qui semel tantum sollicitavit; Felix Potestas *loco cit. num.* 282. & alii.

27 Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad Hæresim, est a Confessario denunciandus; Genuens. *in prax. cap.* 18. *num.* 16. alios allegans, Carena *loco cit. num.* 21. Felix Potestas *loc. cit. num.* 280. cum aliis ibi allegatis. Et ratio est, quia talis non est Sacramentalis Confessio, sed modus perversus occultandi Hæresim, & secreto alios pervertendi. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare Hæreticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 21. *quæst.* 2. *in responsione ad secundum argumentum*, ubi dicit falsum esse sequens Juristarum argumentum: *Est hæresis crimen, quod nec Confessio celat.* Et sic tenet communis Theologorum. Et ratio clara est, quia Confessarius nullo pacto potest frangere sigillum Sacramentale, cum ad illud teneatur triplici jure, scilicet Naturali, Divino, & Humano, seu Ecclesiastico. Vid. verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis a n.* 2. 28

29 Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem pœnitentem suam Hæresim Confessario vere Sacramentaliter confitentem audivit, debet, ac potest denunciare, & revelare, quia nedum Confessarius, sed etiam alii casu audientes tenentur ad sigillum Sacramentale; Scotus *in* 4. *distinct.* 21. *quæst.* 2. §. *De quarta conclus. litt.* H. Bordon *in Manual. consult. sect.* 18. *num.* 26. Felix Potestas *loco citato num.* 281. Vid. d. verb. *Sigillum a num.* 7.

30 Non excusatur tamen a denunciando Hæreticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur, & detur in Sacramentali Confessione; quia in casu Hæresis formalis solum a denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis; Scotus *in* 4. *dist.* 21. *qu.* 2. §. *Ad argumentum litt.* M. Felix Potestas *loc. cit. n.* 262. & alii passim.

31 Ab obligatione denunciandi Hæreticum, aut suspectum de Hæresi, non excusat secretum naturale, & sub juramento de non revelando; Diana *resol. moral. par.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 24. alios allegans; Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 17. Sanctarellus *loc. c. cap.* 9. *num.* 10. Pegna *part.* 2. *comment.* 18. Farinac. *loco cit. qu.* 197. *num.* 50. Felix Potestas *loc. cit. num.* 261. Carena *loco cit. num.* 22. cum aliis apud ipsos. Et ratio est, quia servare secretum naturale est bonum privatum, illud vero manifestare est bonum publicum, cum illud tacere præjudicet bono publico: Bonum autem commune prævalere debet bono particulari per jura adducta *supra num.* 24. Nec obstat juramento de non revelando, quia juramentum non est institutum, ut esset vinculum iniquitatis; *cap. Quarto* 18. *de jurejurando, cap. Inter cætera* 22. *caus.* 22. *qu.* 2.

32 Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, & probari non possit, ex Decreto Alexandri VII. 24. *Septembris* 1661. *proposit.* 5. & sic Communis Doctorum.

33 Item non excusatur ad obligatione denunciandi, qui commissum ab aliquo delictum ad

Sanctum Officium spectans audivit a persona fide digna; Bordon *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 21. Bonacina *loco cit. num.* 7. Lander *de Sacrament. Pœnitent. tract.* 5. *disp.* 13. *qu.* 37. Felix Potestas *loco cit. num.* 264. & alii pas-
34 sim. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, & non fide digna? Vide verb. *Sollicitatio num.* 36.

35 Quando plures sciunt ab aliquo commissum fuisse delictum ad Sanctum Officium spectans, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab obligatione denunciandi, quia obligatio denunciandi omnes stringit, nec sunt superfluæ aliorum denunciationes, quia semper addunt nova testimonia; ita ut sint plures testes ejusdem singularis delicti: sicque facilius convincatur delinquens; Bordon *in manual. consult. sect.* 18. *num.* 30. Felix Potestas *l. c. num.* 251. *&* 594.

36 Denunciatio Hæretici ex malitia, aut suspecti de Hæresi est facienda nulla præmissa correctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio speretur. Habetur expresse ex Decreto Sanctissimæ Inquisitionis de mandato Alexandri VII. edito die 8. Julii 1660. incip. *Licet alias*, ibi: *Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omnino teneri &c. ad denunciandum*. Et Doctores communiter, qui tamen volunt esse præmittendam correctionem fraternam, quo ad eos, qui non ex malitia, sed ignorantia, vel simplicitatem aliquem habent errorem, aut aliquam proferunt falsam, ac inconsideratam propositionem, maxime si nulla de ipsis habeatur fundata suspicio, quod sint Hæretici.

37 Denunciatio delictorum ad Sanctum Officium spectantium facienda est intra præfixum terminum in Edictis Inquisitorum, seu Ordinariorum, qui in Edictis supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ solet esse, vel triginta dierum, ut in Edicto de anno 1677. adducto *supra num.* 1. vel 12. dierum, ut in Edicto de anno 1623. relato *supra num.* 10. In Edictis autem Inquisitionis Hispaniæ solet esse sex dierum. Et in Edictis Inquisitorum, & Episcoporum Italiæ solet esse duodecim dierum, ut patet in Edicto Generali Sancti Officii Cremonæ edito 26. Octobris 1639. una simul ab Eminentissimo Cardinali Petro Camporio ejusdem Urbis Episcopo, & a Reverendissimo Patre Magistro Petro dictæ Civitatis, & Diœcesis Inquisitore, relato a Carena *loco cit. sub num.* 24. ubi in fine §. *septimi* testatur se præmittere Edicti totius formam eo modo, quo ex Sac. Congregationis Sancti Officii præscripto solet in Italia publicari. Unde pro cognoscendo termino ad faciendam denunciationem præfixo sunt suscipienda, & attendenda Edicta cujusque respectivæ Diœcesis, & Provinciæ.

Qui sine justa caussa, & legitimo impedimento non denunciat talia delicta intra præfixum terminum in Edicto suæ Provinciæ, seu Diœcesis, peccat mortaliter, & incurrit ipso facto Excommunicationem reservatam Summo Pontifici, & Inquisitoribus, seu Ordinariis. Habetur expresse ex Constit. Gregorii IX. incip. *Excommunicamus*, Innoc. IV. incip. *Noverit universitas*, Nicolai IV. incip. pariter *Noverit universitas*, Gregorii XV. incip. *Universi Dominici Gregis*, Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*, Ex Decret. Alexandri VII. incip. *Licet alias*. Ex Edictis supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ, relat. *supra n.* 1. & 12. Et ex Edictis particularium respective Inquisitorum, seu Ordinariorum. 38

Qui intra dictum præfixum terminum talia delicta non denunciavit, tenetur adhuc post elapsum dictum terminum denunciare. Nam prædictus terminus non apponitur in Edictis ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem denunciandi. *Communis*. 39

Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet solis Inquisitoribus: In aliis vero Regnis, & Provinciis potest fieri etiam Episcopis; Diana *p.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 28. Fagundez *in secund. præcept. Ecclesiast. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 31. Felix Potestas *loc. cit. n.* 39. Carena *loc. cit. n.* 36. *& seq.* & alii passim. Colligitur aperte ex cit. Constit. Gregorii in materia sollicitationis mandante fieri denunciationem *Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis*. Nec per alias Constitutiones delegantes ad id specialiter Inquisitores intelligitur ablata jurisdictio, quæ alias competebat Ordinariis: Tum quia in hac nostra Provincia Mediolanensi Edicta, quæ publicantur, emanant sub nomine Episcoporum, & Inquisitorum, teste Carena *loc. cit. sub n.* 37. Qui tamen *ibid. num.* 38. merito consulit Episcopis, ut hujusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quam in Curiis Episcopalibus, & multa evitantur dispendia. 40

Pœnitens, qui ob non factam denunciationem intra præfixum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, & promittat se statim denunciaturum; non potest ab ipso absolvi, licet sit Privilegiatus. Vide verb. *Sollicitatio num.* 51. 41

Pœnitens, qui ob omissam denunciationem in- 42

incidit in excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi a Privilegiato, non autem a simplici Confessario. Vide *ibid. num.* 52.

43 Sic pœnitens, qui intra debitum tempus non denunciavit, quamvis postea ex aliqua caussa extinguatur onus denunciationis, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato. Vide *ibid. num.* 53.

44 Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere pœnitentes obligatos ad denunciandum, antequam actu denuncient. Vide *ibid. num.* 55.

45 In aliquibus tamen casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denuntiationem. Vide *ibid. num.* 56.

46 Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam pœnitentibus obligationem denunciandi. Vide *ibid. num.* 57.

47 In casu, quo reperiatur vera obligatio denunciandi, nec possit pœnitens induci ad personaliter denunciandum, ut sæpe accidit in verecundis Nobilibus mulieribus, & Monialibus, servanda est praxis juxta *Decretum supremæ Universalis Inquisitionis Romanæ jussu Urbani VIII. 27. Septem.* 1634. editum. Quod si neque ad id possit talis verecunda pœnitens flecti, recurrendum est ad Sanctam Sedem, & interim tamquam indisposita nequit absolvi. Vide *ibid. num.* 10. & 58.

48 Quamvis Confessarius non moneat pœnitentem de obligatione denunciandi, adhuc pœnitens, ad id tenetur. Vide *ibid. num.* 60.

49 Confessarii, qui culpabiliter, & malitiose non monent pœnitentes de obligatione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, & debent illos punire pro modo culpæ. Vide *ibid. num.* 61.

50 Denunciationes debent fieri in scriptis cum expressione nominis, & cognominis denunciantis, & subscriptione illius, si scit scribere, & non denuncians hoc modo non potest absolvi, unde non sufficit denunciare schedulis, aut Epistolis sine nomine, aut cognomine Auctoris, aut aliis modis incertis, de quibus nullatenus curatur in Tribunali S. Officii, ut patet ex verbis Edicti relati *supra sub n.* 1. Sic Genuens. *In praxi cap.* 18. *num.* 2. Lazar. *de blasphem. qu.* 12. *num.* 47. Carena *loc. cit. num.* 27. cum aliis ibi allegatis.

51 Omittentes denunciare Hæreticum, cum possunt, & ad id tenentur ex officio, ut sunt Notarii, socii, satellites, & similes ex officio servientes Sancto Tribunali, & testes legitime interrogati veritatem celantes, aut minuentes, sunt suspecti de Hæresi, & fautores Hæreticorum, adeoque ultra Excommunicationem Edicti, incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, & sunt denunciandi; Farinac. *de Heresi qu.* 197. *num.* 38. & 48. Lazar. *de blasphem. qu.* 12. *num.* 11. Sanctarell. *de Heresi cap.* 9. *num.* 19. Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini lib.* 2. *Canon.* 1. *quæst.* 32. *num.* 12. Pegna *de Direct. p.* 2. *comment.* 78. *vers. Postremo*; Felix Potestas *loc. cit. n.* 286. Repertor. Inquisitor. in verb. *Fautores, vers. Item indicatione*; Decian. *in tract. criminal. lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 25. Carena *loco cit. n.* 41. & 42. & alii plures apud ipsos. Si autem supradicti omittant denunciare Hæreticum, non 52
in defensionem & favorem Hæresis, sed ob aliam caussam in se honestam, v. g. ob metum cadentem in constantem virum, ob consanguinitatem, amicitiam, & hujusmodi, nec sunt suspecti de Hæresi, nec ullam incurrunt Censuram: quia sicuti Censura fertur in Hæreticum propter Hæresim, ita ferri debet in fautores Hæreticorum ut talium, cum accessorium sequi debeat suum principale; *cap. Accessorium* 52. *de regul. juris in* 6. *l. Nihil dolo* §. *Cum principales* 129. & *l. Cum principalis* 578. *ff. de regulis juris*. Sic Doctores citati, & alii passim.

Sic etiam omittentes denunciare suspectum de Hæresi, non sunt ita suspecti in Hæresi, ut sint denunciandi, quamvis possint puniri omnibus pœnis statutis in Edictis Inquisitorum; Carena *loco cit. n.* 46. Lupus apud Bordon. *in Manual. consult. sect.* 18. *num.* 72. qui licet dicat ibi sub *dicto num.* 72. tales omittentes dictam denunciationem esse suspectos de levi, tamen sub *num.* 73. subjungit, quod non sint denunciandi. Et ratio conclusionis est, quia, ut recte dicit Carena *loc. cit.* alias contra omnes regulas juris præsumptio oriretur ex præsumptione, & suspicio ex suspicione. 53

Legitime impeditus, durante impedimento, non tenetur denunciare per alium, quia obligatio denunciandi est personalis. Immo, si cum primo habet notitiam delicti denunciandi, adest legitimum impedimentum ad denunciandum per semetipsum, tunc durante tali legitimo impedimento, potest a quolibet simplici Confessario absolvi cum firma promissione denunciandi, impedimento cessante. Tunc enim non habetur reservatio, nec delictum non denunciando, cum ad impossibilia nemo obligetur; *cap. Nemo potest* 6. *de Regulis juris in* 6. *l. Impossibilium* 185. *ff. de Regulis juris*. 54

Alia

55 Alia ad rem. Vide verb. *Hereticus*, verb. *Libri prohibiti*, verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis*, verb. *Sollicitatio ad turpia*, verb. *Superstitio*.

DENUNCIATIONES MATRIMONII.

1 Denunciationes matrimoniales sunt proclamationes, seu notificationes publicæ de Matrimonio duorum inter se contrahendo, in Ecclesia coram populo congregato faciendæ, ad hoc ut; si quis aliquod dirimens, aut impediens impedimentum inter contrahere volentes sciat, possit adhuc in tempore manifestare. *Est in re communis; arg. cap. Cum inhibitio 3. de clandestina desponsat.* & Conc. Trid.

2 *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.* Si Matrimonium contrahatur sine legitima dispensatione, absque præviis denunciationibus, Parochus, & contrahentes, sicuti & testes dolose assistentes peccant mortaliter; *arg. cit. Cum inhibitio 3. de clandestin. desponsf.* §. 1. ibi: *Statuimus, ut cum Matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Ecclesiæ Presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito, ut citra illum qui voluerit, vel noluerit, legitimum impedimentum apponat*. Et Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.* ibi: *Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo precipit, ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponitur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur*. Quæ leges, ut vides, graviter obligant, & consequenter a contemnentibus ipsas graviter peccatur, ut cum communi docet Sanchez *lib. 3. disp. 5. num. 6.* Navarrus *in Manual. cap. 16. n. 36.* Layman *lib. 5. tract. 10. par. 2. cap. 4. num. 9.* Pignatell. *tom. 4. consult. 147.* Monacell. *tom. 3. tit. 2. form. 5. num. 2. & seq.* Reiffenstuel *lib. 4. decret. tit. 3. n. 4.* & cum plurimis aliis a se citatis Barbosa *de offic. Episcop. par. 2. allegat. 32. n. 2.* Cardin. de Luca *de matrimon. disc. 3. num. 7.*

3 Hinc graves pœnæ infliguntur omittentibus culpabiliter tales denunciationes, ut patet *in dict. cap. Cum inhibitio §. Si quis & §. Sane*, & in Concil. Trident. *dict. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.* Pœnæ autem tam graves non possunt infligi ob solum peccatum veniale, cum pœna debeat correspondere delicto; *arg. cap. Felicis 5. de pœnis in 6. §. Illud*, ibi: *Judex in talem pœnam metiatur ex culpa, ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat*. 4 Pœnæ igitur determinatæ contra contrahentes sine denunciationibus, sunt istæ. Prima quod si sine denunciationibus cum impedimento dirimente contrahunt, proles procreatæ sint illegitimæ, etiamsi dicant se impedimentum ignorasse; *cit. cap. Cum inhibitio §. Si quis*, ibi: *Si quis vero hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habituras subsidium*. 5 Secunda pœna est, quod eis sit adempta spes impetrandæ dispensationis super tali impedimento; Concil. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 5.* ibi: *Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates, requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis (scilicet separetur, & spe dispensationis consequendæ careat) non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit*. 6 Tertia pœna est, quod præsumentibus contrahere Matrimonium, omissis etiam in gradu permisso denunciationibus, condigna pœnitentia injungatur; *cit. cap. Cum inhibitio 5. §. Sane*, ibi: *Sed his, qui taliter præsumpserint etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur*: Quæ pœnitentia cum ibi non sit præscripta, debet arbitrio Judicis irrogari; *argum. cap. de caussis de Offic. Delegat.* Sacra quoque Congregatio Concilii teste Sellio *in select. Canon. cap. 21. num. 10.* Pignatell. *tom. 4. consultat. 147. num. 17.* censuit debere his taliter contrahentibus imponi pœnam Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & nullo modo ab illo, nisi publica pœnitentia peracta, esse absolvendos.

7 Pœna determinata in jure contra Parochos præsumentes interesse Matrimoniis omissis denunciationibus, vel contemnentes prohibere similia clandestina matrimonia, est suspensio ab officio per triennium; & etiam gravior pœna arbitrio Judicis inferenda, si culpæ qualitas exegerit; *cit. cap. Cum inhibitio §. Sane*, ibi: *Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam Regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas exegerit*: concordat Concil. Trident. *cit. sess. 24. de reformat.*

8 *matrimon. cap.* 1. Hæc autem pœna suspensionis non est latæ, sed ferendæ sententiæ, ut clare indicat verbum illud in textu, *Suspendatur; Sic communis*. Contra testes dolose talibus clandestinis Matrimoniis præsentiam præstantes, licet nulla determinata pœna sit a jure imposita, possunt tamen ab Ordinariis pœna arbitraria puniri, ut cum multis a se citatis tenet Pignatell. *tom.* 4. *consultat.* 147. *num.* 18. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *numer.* 4. & sic censuit Sacra Congreg. Concil. *die* 10. *Februarii* 1629. in qua propositis sequentibus dubiis:

9

10 1 An Episcopus possit punire contrahentes Matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?

2 An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?

3 An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?

4 An possit punire testes intervenientes in prædictis casibus?

5 An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis, locis tamen piis applicandis? Sac. Congr. &c.

Ad 1. 2. & 3. respondit Episcopum posse.
Ad 4. posse, quatenus testes sint in dolo.
Ad 5. pariter respondit posse.

11 Et eadem Sacra Congregat. Concilii *in Boven.* 28. *Januarii* 1690. respondit, quod Episcopus contra eos, qui Parochum dolose compulsum adesse curarent, & Matrimonium sine denunciationibus contrahere præsumerent, potuisset in Synodo in subsidium pœnæ pecuniariæ (si ista esset inexigibilis) imponere etiam pœnam excommunicationis juxta quintum decretum Concilii Provincialis Mediolan. quod admittit Cardin. de Luca *de Matrim. disc.* 2. *annot.* 7. *vers. opponebatur*, Pignatell. *tom.* 3. *cit. consul.* 147. *num.* 17. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 5. *num.* 4.

12 Denunciationes debent fieri tribus diebus festivis continuis inter Missarum solemnia, textu expresso in Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: *Antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum*.

13 Præfati tres dies festivi pro denunciationibus matrimonialibus non debent sibi immediate succedere, uti succedunt Festa Paschalia, Pentecostalia, & Natalitia, sed inter unam, & alteram denunciationem unus saltem, vel duo dies interponi debent, ut populus sufficiens habeat apponendi, aut impedimenta detegendi tempus, qui est finis legis, & sic fuit statutum in Conc. Coloniensi III. *tit. de Censur. c.* 32. ibi: *Tribus diebus festis a se invicem distantibus;* & similiter in Moguntino IV. *cap.* 38. & ita tenent Vincentius de Justis *c.* 19. *de Matrimon. Clandestino num.* 197. Reginald. *lib.* 31. *num.* 225. Coninch. *disp.* 28. *num.* 47. Aloys. Riccius *in praxi rerum Fori Eccles. resolut.* 244. *num.* 4. & cum aliis Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 12. & supra Trid. *sess.* 24. *de reform. matrimon. cap.* 1. *num.* 19.

Parochus non peccat mortaliter, si uno, vel altero die festo omittat denunciationes, dummodo inter unam, & alteram multos dies festos non interponat; nam si multos dies festos interponeret, peccaret mortaliter, quia faceret contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi, & ob magnum temporis intervallum, seu moram fieri posset, ut Parochiani tardiores evaderent ad deferenda impedimenta, & interim obliviscerentur præcedentium denunciationum; Reginald. *lib.* 31. *num.* 226. Sanchez *disput.* 6. *cap.* 8. Coninch. *disp.* 27. *dub.* 5. *num.* 46. & cum variis Barbosa *de offic. & potest. Episcop. d. allegat.* 32. *num.* 12. 14

Qui intra duos menses post denunciationes factas Matrimonium non contraxit, non potest illud inire, nisi aliæ denunciationes, vel saltem una, aut duæ arbitrio Episcopi repetantur, & sic decisum fuisse a Sacra Congregatione referunt Bellam. & Farinac. *ad c.* 1. *sess.* 24. Concil. Trid. *de reform. matrim.* teste Panimol. *part.* 3. *dec.* 173. *annot.* 1. *num.* 28. quamvis alii dicant decisum fuisse pro termino quatuor mensium. Et de facto in Rituali Romano præscribitur terminus duorum mensium, ita ut nisi infra dictum tempus Matrimonium celebratum fuerit, sint denunciationes repetendæ, cui tutius est inhærere, ut recte dicit Corrad. *in prax. dispens. Apostolic. lib.* 7. *c.* 7. *num.* 22. 15

Denunciationes quando omittuntur, debent infra octo dies fieri a die contracti Matrimonii, & interim non debet matrimonium consummari; Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione referunt Barb. *l. c. n.* 55. & de Justis *l. c. n.* 199. Chamerata, & alii. 16

Denunciationes non possunt fieri diebus ferialibus, etiam cum dispensatione Episcopi; Sic decisum fuisse a Sacra Congr. refert *praxis Neapolit. cap.* 25. *num.* 10. quam refert Riccius *in praxi fori Ecclesiastici resolut.* 224. *n.* 3. *in nova impress.* & Barbosa *loc. cit. num.* 14. 17

Episcopus enim non potest dispensare super 18

con-

conciliari dispositione, cum inferior non possit se ingerere in lege superioris; *c. Cum inferior, de Majorit. & obedien.* Possunt tamen fieri in die Profesto; & quando ingens populi multitudo ad Ecclesiam accedit, ut contingere solet in Concionibus, Processionibus, Litaniis, cum Concilii fini hoc modo satisfiat ratione magni populi concursus; Qui autem satisfacit fini, & intentioni legis, satisfacit Legi ipsi; *arg. c. Humanæ aures* 11. *caus.* 24. *q.* 5. ibi: *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni; & l. Scire* 16. *ff. de Legib.* ibi: *Scire Leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim, & potestatem*; Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *num.* 9. Reginald. *lib.* 31. *n.* 227. Guttier. *de matrim. c.* 56. *num.* 8. Layman *lib.* 3. *tr.* 10. *cap.* 4. *num.* 9. & alii
19 passim cum Barbosa *loc. cit. num.* 5. Immo denunciationes valide fieri possunt etiam extra Ecclesiam, & Missarum solemnia, si magnus adsit populi concursus, & locus aptus sit, ut ad multorum notitiam perveniat; *Sic doctores*
20 *mox citat.* propter eamdem rationem. Denunciationes Matrimoniales ex justa causa possunt etiam fieri diebus festivis, dum cantantur Vesperæ; Sac. Congreg. Concil. *in Avenionen.* 25.
21 *Octobr.* 1586. *lib.* 4. *decreti fol.* 188. Denunciationes Matrimoniales an fieri debeant in Missa Parochiali, vel Conventuali in illa Ecclesia, quæ est simul Parochialis, & Collegiata, relinquitur Parochi arbitrio, quando pro utraque est populi concursus; Sac. Congr. Concil. *in*
22 *Novarien.* 1. *Julii* 1724. Denunciationes Matrimoniales possunt fieri eo tempore, quo nuptiæ prohibentur. Sacra Congreg. Episcop. 18.
23 *Decembr.* 1589. Vicarius Generalis non potest impedire, ne Parochus faciat Matrimonii denunciationes absque sua licentia; Sacra Congr. Concil. d. 7. *Maii* 1627.

24 Denunciationes faciendæ sunt a proprio contrahentium Parocho, vel ab alio substituto ab ipso Parocho, textu expresso in Concil. Trident. *loc. cit.* ibi: *A proprio contrahentium Parocho*, & sic communis Doctorum. (*a*)

25 Si sponsi sint ex diversis Parochiis, debent fieri denunciationes in utraque Parochia. Sic decisum fuisse a Sac. Cong. Conc. refert Sanch. *lib.* 3. *disp.* 6. *n.* 4. & Bosco *p.* 5. *disp.* 21. *sect.* 20. ex Farinac. his verbis: *Quando Matrimonium contrahitur inter duos de diversis Parochiis, debent in ambabus fieri denunciationes*. Et sic etiam statuitur in Rituali Romano de Sacramento Matrimonii, ibi: *Si vero vir, & mulier Parochiæ sint diversæ, in utraque Parochia fiant denunciationes*. Si contrahentes plura ha- 26
buerint domicilia, seu plures Parochias, debent fieri denunciationes in Parochia, in qua actu habitant cum vero animo ibi permanendi, ut salvetur dispositio Concil. Trid. quod denunciationes fiant *a proprio contrahentium Parocho*, qualis est Parochus, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium intendunt contrahere, ut teste Bosco *p.* 5. *disp.* 11. *sect.* 10. *n.* 400. declaravit Sac. Congr. his verbis: *Proprius Parochus est, in cujus Parochiis contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium contrahitur*. Ab aliis autem Parochiis, in qui- 27
bus habitarunt in ætate capaci contrahendi Matrimonium, vel canonica impedimenta ad ipsum, debent referre suum proprium statum liberum legalitate illius Parochiæ, & Diœcesis Ordinarii munitum, & exaratum ad normam Instructionis a suprema, & universali Inquisitione editæ 21. *Augusti* 1670. & a Clemente X. confirmatæ in sua Constitutione incip. *Cum alias*, seu etiam ad normam Litteræ Encyclicæ a Sacra Congregatione S. Officii directæ omnibus Ordinariis sub die 31. *Octobris* 1699. Denunciationes Matrimonii contrahendi 28
inter exteros non sunt faciendæ a Parocho sine licentia Ordinarii; Sacra Congregat. Episcop. & Regul. 20. *Decembris* 1692. *Et Sacra Congregatio Sancti Officii in dicta Instructione sub num.* 7. Denunciationes in Missarum so- 29
lemniis publicare non possunt Regulares. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Lezana *in Summ. quæst. Regul. cap.* 12. *num.* 41. *vers. ad* 6. & Barbosa *in Summ. Apostolicar. dec. verb. Denunciationes Matrimoniales num.* 5.

Ex justa causa potest Ordinarius remittere 30
denunciationes Matrimoniales; Concil. Trid. *cit. sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. ibi: *Nisi Ordi-*

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Recte prorsus hic docet Auctor, denunciationes, quæ Matrimonium præcedere debent, faciendas esse a proprio contrahentium Parocho, juxta Concilii Tridentini doctrinam, vel ab alio substituto ab eodem Parocho; ubi advertendum est, substitutum a Parocho ad denunciationes faciendas Sacerdotem esse debere; neque sufficere Parochum quidem substitutum, sed Diaconum; id siquidem contrarium foret determinationi Concilii Tridentini.

Ordinarius ipse judicaverit, *ut prædictæ Denunciationes remittantur*, *quod illius prudentiæ*, *&*
31 *judicio S. Synodus reliquit*. Tales denunciationes potest remittere etiam Vicarius Generalis absque ulla speciali commissione, aut mandato; Vicarius enim Generalis est vere Ordinarius, habetque veram Jurisdictionem Ordinariam, & quidem eamdem cum Episcopo; *arg. c. Romana* §. 1. *de appellat. in* 6. juncta Gloss. *ibid. verb. Generaliter*, & alia Glossa *in c. Licet* 2. *verb. Officialem*, *de Offic. Vicarii in* 6. & ideo a Vicario Generali non datur appellatio ad Episcopum, textu expresso *in c. Non putamus* 2. *de consuetudine in* 6. ibi: *Non putamus illam consuetudinem quantocumque tempore de facto servatam consonam rationi*, *quod ab Officiali Episcopi ad eumdem Episcopum valeat appellari*: *Ne ab eodem ad seipsum*, (*cum sit idem auditorium utriusque*) *appellatio interposita videatur*.
32 Et sic fere communiter tenent Doctores cum Barbosa *loc. cit. num.* 29. De Justis *loco cit. n.* 202. Sanchez *l. c. n.* 10. plurimos alios citantibus. Sic etiam dispensare possunt in denunciationibus Matrimonialibus omnes alii Prælati Ecclesiastici, seu Abbates, qui jurisdictionem quasi Episcopalem in aliquo Territorio obtinent sine ulla subjectione ad aliquem Diœcesanum; isti enim sunt vere Ordinarii; *l. More majorum*, *ff. de jurisd. omn. Jud. c. Ordinarii* 3. *de offic. Ordinar. in* 6. juncta Glossa *ibid. verb. Locorum*. Omnis autem Ordinarius habet talem potestatem, quia cum Tridentinum *d. sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. *indistincte* loquatur de Ordinario, de eo indistincte venit intelligendum; *arg. c. Quia circa* 22. *de Privileg.* Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 4. Navarrus *lib.* 4. *consil. de clandestin. dispensat. consil.* 2. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 5. *n.* 34. De Justis *loc. cit. n.* 207. *& sequent.* cum plurimis aliis,
33 Barbosa *loc. cit. n.* 30. *& sequent.* Et quamvis Rebellius, Armend. Garcias, Hurtado, & alii referant declaratum fuisse contrarium a Sacra Congregatione, tamen ab ipsa declaratione recessum fuisse patet ex alia resolutione Sacræ Congregationis Concilii a Sanctissimo approbata, & emanata ut sequitur. *In una Nullius*, *seu Baren. die* 23. *Martii* 1624. *Sacra Congreg. censuit referendum S. D. N. qui Sanctissimus ejusdem Sacræ Congregationis audita sententia*, *declaravit præfatos inferiores Nullius Diœcesis proprium Territorium*, *& jurisdictionem quasi Episcopalem habentes utique posse legitimis ex causis denunciationes Matrimoniales remittere*. Sic refert Panimoll. *part.* 3. *decis.* 173. *adnotat.* 1. *n.* 3. Immo contrariam declarationem non fuisse usu receptam, utpote quia ubique Prælati habentes jura Episcopalia utantur facultate remittendi denunciationes ex rationabili causa, subdit Bossius *de Matrim. cap.* 7. 1. 16. *n.* 42. *vers. sed illa Declaratio*, & ipse Panimoll. *loc. cit. num.* 5.

Episcopus, & quilibet alius Ordinarius, in 34
cujus Diœcesi celebrandum est Matrimonium, potest cum utroque Sponso dispensare, licet unus sit alterius Diœcesis, dummodo saltem Ordinarius alterius contrahentis testetur in sua Diœcesi nullum subesse impedimentum; Remissio enim Ordinarii, in cujus Diœcesi Matrimonium est contrahendum, numquam sufficit, nisi Ordinarius alterius contrahentis, vel ipse etiam remittat, vel saltem testetur in sua Diœcesi nullum subesse impedimentum, ut censuit Sacra Congr. Concil. *in una Vicen.* prout etiam statutum fuit in Concilio Mechliniensi Romæ approbato *de anno* 1570. *in tit. de sponsal. c.* 3. *& seq.* de quo Boss. *de Matrim. c.* 7. §. 18. *&* 19. Sic refert, & tenet Panimoll. *loc. cit. num.* 2. Archiepiscopus non potest remittere 35
denunciationes Matrimoniales in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, nisi quando coram eo pendet lis in gradu appellationis super facto Matrimonii, vel ex gravamine non remittendi ex causa denunciationes, & in executione suæ sententiæ: Ipse enim Archiepiscopus non est Ordinarius in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, nisi in causis sibi devolutis per appellationem, & in casibus expressis *in c. Pastoralis*, *de offic. Ordinar.* vel dum actu Diœceses visitet Suffraganeorum, ejusque Subditorum; Segura *in Director. Jud.* 2. *p.* 2. *c.* 15. *num.* 50. Boss. *de Matrim. cap.* 4. §. 19. *n.* 51. *& cap.* 7. §. 19. *per totum*. Spin. *de testam. gloss.* 15. *num.* 38. *&* 39. Panimoll. *loc. cit. num.* 18. *&* 19. Barbosa *loco cit. n.* 125. Sanchez, Pontius, & alii passim. Episcopus, seu 36
alius Ordinarius potest alteri delegare facultatem dispensandi in Denunciationibus; Potest enim hoc facere omnis habens ordinariam jurisdictionem; eo vel maxime quod quando fuit Ordinariis concessa potestas dispensandi in denunciationibus, non fuit electa industria personæ, quando delegatio fit personæ incognitæ, & indeterminatæ, ut quando fit Prælatis præsentibus, & futuris, sicuti accidit in facultate concessa Ordinariis ad dispensandum in denunciationibus; Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 10. Reginald. *lib.* 31. *n.* 235. Coninch. *disp.* 27. *num.* 35. *conclus.* 3. & cum plurimis aliis Barbosa *loc. cit. num.* 36. Vicarius Generalis, 37
quamvis non possit facultatem dispensandi in de-

denunciationibus delegare generaliter, ex quo non possit constituere alium Vicarium Generalem; *cap. Clericos*, *de offic. Vicarii*, potest tamen unam, vel alteram causam delegare; Barbosa *loco cit. n.* 37. Bonacina *de Matrimon. q.* 2. *punct.* 6. *num.* 7. cum Sanchez, Guttier. Reginald. & aliis.

38 Ad hoc, ut Episcopus, & quilibet alius Ordinarius licite dispenset in Denunciationibus, requiritur justa, & rationabilis causa; sine enim justa, & rationabili causa dispensatio non est dispensatio, sed dissipatio, ut recte dicit Sanctus Bernardus *lib.* 3. *de consid.* paulo ante finem, allegans verba Divi Pauli 1. *ad Corinth. cap.* 4. *Quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur; Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: Utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

39 Unde Ordinarius remittendo dictas denunciationes sine justa, & rationabili causa, peccaret mortaliter, quia ageret contra legem in materia gravi; cum enim Concilium *cit. sess.* 24. *de reform. matrim. cap.* 1. hoc negotium relinquat prudentiæ, & judicio Ordinarii, ita ut si expedire judicaverit, dispenset, intelligi debet, ut ejusmodi arbitrium sit prudentiale, & regulatum; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 8. *num.* 1. Trullenck *tom.* 3. *lib.* 7. *cap.* 6. *dub.* 9. *n.* 5. De Justis *lib.* 2. *cap.* 19. *de Matrimon. clandest. num.* 132. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 3. *num.* 28. & cum aliis Barbosa *super Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim. num.* 60.

40 Non tamen necesse est, ut Ordinarius hujusmodi causas cognoscat judicialiter, sed sufficit, ut ex informationibus extrajudicialiter habitis sibi videatur justam dispensandi causam adesse, ut bene advertunt Sperell. *decis.* 109. *num.* 50. Sanchez *loc. cit. num.* 4. Barbosa *l. c. num.* 61. De Justis *l. c. num.* 135. Reginald. *l.* 31. *cap.* 32. *num.* 234. Riccius, Bo-

41 nacina, & alii. Episcopus, seu Ordinarius non solum potest tunc dispensationem concedere, dum est in sua Diœcesi, sed etiam dum est extra illam, quia hujusmodi dispensatio non est actus jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 8. *n.* 6. *vers. Secundo infertur*, De Justis *loc. cit. n.* 139. Pyrr. Corrad. *Praxis dispensat. Apostolicar. lib.* 7. *c.* 7. *n.* 27. & alii passim. Episcopus, seu Ordinarius non potest ratione hujusmodi denunciationum remissionis, ac dispensationis præcise imponere aliquam pecuniariam mulctam; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 16. *n.* 9. Filliuc. *tract.* 10. *part. prima c.* 5. *n.* 180. Aversa *q.* 7. *sect.* 2. *vers. Dumque Prælatus*, Boss. *c.* 7. *n.* 105. De Justis *l. c. n.* 200. & alii. Et ratio est, quia 42

Concilium Tridentinum concedit quidem dispensandi facultatem, non tamen concedit, ut possit Ordinarius obligationem legis in aliam materiam commutare; Immo *sess.* 25. *cap.* 18. præcipit dispensationes gratis fieri debere. Excipe tamen nisi aliquod delictum præberet ju- 43

stam causam dispensandi, verb. grat. ob concubinatum, vel deflorationem virginis, quia tunc poterit non ratione dispensationis, sed in pœnam delicti aliquam mulctam injungere; Sanchez, & De Justis *locis citatis*, & alii.

Justæ causæ principaliores dispensandi in hu- 44
jusmodi denunciationibus enumerantur. Prima est periculum animæ, ut si duo concubinarii velint Matrimonium contrahere, ut in bono statu constituantur, & periculum sit, ne interim, dum fiunt denunciationes, carnaliter commisceantur; Sanchez *loco cit. n.* 17. Boss. *l. c. n.* 93. Filliuc. *loc. cit. n.* 178. De Justis *loc. cit. n.* 173. Secunda est, si quis in mortis 45
periculo constitutus velit concubinam ducere, sive ut securior suus transitus reddatur, sive ut proles ex ea suscepta legitima evadat; Sanchez *loco cit. n.* 10. cum communi. Tertia est, 46
dum repentinus casus offert rationem statim contrahendi Matrimonium, ut si qui in concubinatu deprehensi, essent plectendi a Judice, & ideo ad effectum, ut Judici dicere possint se esse conjuges & se eximere a pœnis, poterit super denunciationibus dispensari; Sanchez *loco cit. n.* 16. Boss. *n.* 92. Filliuc. *num.* 178. Quarta est, si quis esset statim longe abiturus, 47
& ad reparandum honorem fœminæ, vel ad prolem legitimandam vellet ex improviso ante discessum contrahere; Boss. *loco cit. n.* 92. De Justis *loco cit. n.* 172. Quinta est, si aliqui 48
in concubinatu permanentes existimantur tamquam vir, & uxor, quia verecundia, quam haberent in publicando hujusmodi Matrimonio, sufficit pro causa dispensationis in ipsis denunciationibus; Sanchez *loco cit. num.* 5. Silvester *verb. Matrimonium* 6. *q.* 7. *dist.* 2. Sexta est, 49
quando probabiliter timetur Matrimonium injuste esse impediendum, aut per maleficia, aut per parentum, vel aliorum fraudes; Francis. Molin. *de ritu nuptiar. lib.* 1. *difficult.* 11. *num.* 51. Marcell. Vulpe *in praxi judic. fori Eccles. cap.* 15. *n.* 20. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.* 32. *num.* 41. Septima est, quando 50
inter contrahere volentes adest disparitas conditionis, ætatis, divitiarum, & qualitatis, quan-

quando scilicet nobilis cum ignobili, pauper cum divite, honestæ vitæ cum turpi, & infami Matrimonium contraheret; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 9. *num.* 3. Navarr. *in manual.* c. 21. *num.* 70. *vers. advertendum.*; Zerola *in praxi Episcopali part.* 1. *verb. Matrimonium* §. 9. *in*
51 *fine*; Barbosa *loc. cit. n.* 46. Octava est, quando Magnates contracturi sunt Matrimonium, quia cum magna deliberatione solet tractari, eorumque impedimenta valde nota sunt, si quæ adsint; Sanchez *d. disp.* 9. *n.* 6. De Justis *loc. cit. num.* 162. Jacob. de Graffis *in decis. aureis part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 86. Barbosa *loc. cit.*
52 *num.* 45. Nona est, quando tempus, quo nuptiæ prohibentur, instat, ita ut nequeant omnes denunciationes præmitti; Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Matrimonium* §. 9. *in med.* Reginald. *lib.* 31. *num.* 235. *vers. quarta*, Genuens. *in praxi Archiepis. cap.* 26. *n.* 3.
53 Barbosa *loc. cit. n.* 48. Decima est, si virgo sit sub tutela iniqui Tutoris, qui eam viro ignobili, & disparis conditionis tradere intendit; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 9. *n.* 13. Genuens. *loc. cit. vers. quarta*; Boss. *de Matrim. cap.* 7. *n.* 81. De Justis *loc. cit. n.* 160. Barbosa *loco*
54 *cit. n.* 42. Undecima est, si vir fœminam defloravit & damnum amissæ virginitatis reparare intendit, & si Matrimonium caussa præmittendi denunciationes differatur, periculum esset in mora; Sanchez *l. c. n.* 15. Barbosa *l. c. n.*
55 91. De Justis *loc. cit. n.* 182. Duodecima est, si periculum adsit, ut aliquis ex contrahere volentibus mutet voluntatem, & id tenderet in præjudicium animæ, ut quando Meretrix in lupanar exposita velit Matrimonium contrahere, ut sic a malo statu, in quo reperitur, desistat, & periculum adsit, ne ipsa, aut sponsus mutet voluntatem, si contractus Matrimonii differatur, dum sint factæ denunciationes; De Justis *loco cit. num.* 172. cum Sanchez,
56 Filliuc. & Aversa. Tertiadecima est, dum aliquis ex publicis denunciationibus, aut ex dilatione tot dierum timerent sibi aliquod grave damnum, molestiam, aut amissionem alicujus notabilis commodi sibi, vel suis conjunctis; Avers. *q.* 7. *sect.* 2. *vers. Pluresque*, De
57 Justis *loc. cit. n.* 174. Quartadecima est, Vitatio scandalorum ob aliquam factionem, quæ cessaret statim secuto Matrimonio; Sanchez *loco cit. n.* 18. Stephanus a S. Gregorio *lib.* 3. *c.* 97. De Justis *loc. cit. n.* 176. Reiffenstuel *loc.*
58 *cit. n.* 25. Quintadecima est, quando moraliter certum est, nullum adesse impedimentum, aut aliud obstaculum, quia caussa, ob quam fuerunt ordinatæ denunciationes, ea fuit, ut impedimenta detegantur; si ergo moraliter certum est nullum adesse impedimentum, poterit in denunciationibus dispensari; Bosco *loco cit. n.* 146. De Justis *loco cit. n.* 161. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 27. & cum pluribus aliis a se citatis Sanchez *lib.* 3. *disp.* 9. *n.* 7.

Episcopus, seu alius Ordinarius licet propter 59
omnes supradictas caussas, vel alias consimiles possit in denunciationibus Matrimonialibus dispensare, non tamen tenetur dispensare semper propter omnes; quia non omne, quod potestati Judicis committitur, id Juris necessitati subjicitur; *l. Quidquid* 4. *ff. de Judiciis*; dispensatio enim etiam legitima, & ex caussa facta, adhuc vocatur gratia, & misericordia; *c. Licet Canon.* 14. *de elect. in* 6. ibi: *Possit Ordinarius dispensationis gratiam facere*, *cap. Didici* 15. *caus.* 1. *q.* 7. ibi: *Dispensationis enim gratia*; *c. Pastoralis* 7. *de Cleric. excomm. ministrant.* ibi: *Nisi misericorditer cum eis fuerit dispensatum*; adeoque si subinde ex sola gratia, & misericordia fit, non semper necessario fit; Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 10. *num.* 3. Pontius *lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 6. Guttierez *lib.* 1. *Can. qq. cap.* 20. *num.* 33. Palao *de Sponsalib. disp.* 2. *punct.* 13. §. 5. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 41. & fere communis aliorum contra plures a Sanchez relatos, volentes quod Episcopus, seu alius Ordinarius semper teneatur dispensare, quoties intervenit aliqua justa caussa dispensandi. Tenetur autem Ordina- 60
rius sub mortali dispensare in denunciationibus, quoties dispensatio servit pro bono communi, & quoties conducit ad acquirendum notabile bonum privati, vel ad avertendum periculum incurrendi notabile damnum in bonis animæ, famæ, & corporis, aut fortunæ; & ratio est, quia Prælatus ex officio tenetur providere, & bono communi, & particulari subditorum, illorumque periculis obviare; ergo quoties dispensatio facit pro notabili bono acquirendo, aut pro notabili malo avertendo, tenetur sub mortali Ordinarius illam concedere; Sanchez *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 10. *n.* 6. Guttierez *de Matrim. cap.* 57. *num.* 4. 5. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.* 31. *num.* 51. & *super Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. Matrimon.* Boss. *de Matrim. cap.* 7. §. 25. *num.* 103. & *sequent.* Bonacina *de Matrim. qu.* 1. *punct.* 6. *num.* 7. Zipæus *lib.* 4. *tit. de Matrim. & Sponsal. num.* 11. *vers. & existente caussa*, Hurtad. *De Matrim. disp.* 5. *diffic.* 20. *num.* 7. *vers. nos ergo*, Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *c.* 5. *num.* 179. Panimoll. *part.* 3. *dec.* 173. *annot.* 1. *num.* 44. De Justis *loc. cit. num.* 143. Reiffen-

61 stuel *loco cit. num.* 42. & alii plurimi. In prædictis casibus, in quibus tenetur Ordinarius dispensare, potest ab eo appellari de injusta denegatione dispensationis, & quo ad effectum devolutivum, & quo ad effectum suspensivum, quia ille, cum quo est dispensandum, habet actionem ex præcepto legis, ut secum dispenset; Sanchez *lib. 3. sect.* 10. *a num.* 12. & præsertim *n.* 20. Filliuc. *loco cit. num.* 181. Gutier. *loco cit. cap.* 57. *num.* 5. Pellicion. *q. 6. c.* 1. *pag.* 1035. *col.* 2. De Justis *l. c. num.* 147.
62 & alii. In casibus vero, in quibus adest justa caussa dispensandi, & non stricta, & rigorosa obligatio dispensandi, tunc si Ordinarius nolit dispensare, poterit ab injusta denegatione appellari ad effectum solum devolutivum, non autem suspensivum; Sanchez *dic. disp.* 10. *n.* 19. & *n.* 21. Aversf. *q.* 7. *sect.* 2. Filliuc. *loc. cit.* Stephanus a S. Gregorio *loc. cit. num.* 12. De Justis *loc. cit. num.* 148. & eo casu Superior tenebitur vel dispensare, vel cogere inferiorem, ut dispenset; Sanchez, & Filliuc. *loc. cit.* Barbosa *d. allegat.* 32. *n.* 52. Hostiens. *in summa lib.* 5. *tit. de dispensat. n.* 2. Sperell. *decis.* 111. *n.* 11. De Justis *loco cit. n.* 149.

63 In casibus, in quibus necessaria est dispensatio, vel pro legitimanda prole, ut si morti proximus velit cum concubina contrahere, vel ad evitandum periculum infamiæ, aliaque gravia imminentia scandala, & mala, & Ordinarius adiri non posset pro dispensatione, seu injuste, & indebite dispensationem denegasset, & periculum esset in mora, tunc Parochus posset sine denunciationibus Matrimonio assistere, non quidem dispensando, sed declarando eas non obligare in similibus urgentibus casibus, quia necessitas nullam legem agnoscit: *c. Consilium* 2. *de observatione jejuniorum*, ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas*, & *l. unic. ff. de offic. consul. l. Aliquando* 5. *ff. de Proconsul.* Sic Squillant. *de obligat. Cleric. part.* 2. *num.* 124. Sanchez *disp.* 10. *num.* 25. & 20. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 11. Filliuc. *loc. cit. num.* 182. De Justis *loc. cit. num.* 144. Tanner *tom.* 4. *disp.* 8. *quæst.* 3. *n.* 132. Gobat *tract.* 10. *num.* 403. & *sequent.* Pontius *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 7. Barbosa *d. allegat.* 32. *num.* 53. Aversa *qu.* 7. *sect.* 2. *vers. Si tamen*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 39. & sic contractum fuisse validum quoddam Matrimonium censuit Sacra Congregat. Concilii *in una Mediolanensi die* 23. *Februar.* 1630. ut refert, & tenet Pyrr. Corrad. *in praxi dispens. Apostol.*
64 *lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 26. Hinc patet denunciationes non requiri ad validitatem Matrimonii; cum per omissionem earum, etiam sine Ordinarii dispensatione, non reddatur nullum Matrimonium, ut censuit Sacra Congregatio Concil. *in una Mediolanensi die* 23. *Septembris* 1591. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Concilii censuit Matrimonium contractum non præmissis denuntiationibus, nisi aliud obstet, irritum non esse*. Et in alia *Jurisdiction. de Mense Nov.* 1587. *censuit omissione denunciationum, & contradictione Parochi adhibiti, non effici nullum Matrimonium*. Sic refert Panimoll. *par.* 3. *decis.* 173. *adnot.* 1. *n.* 1. & tenent communis Doctorum, & continua praxis.

Post factas denunciationes, qui novit aliquod 65
impedimentum inter volentes contrahere, etiamsi occultum sit, & illud probare non possit, tenetur sub peccato mortali vi talium denunciationum manifestare, dummodo tamen absque suo gravi incommodo, aut præjudicio id facere possit. Et ratio est, quia quivis tenetur avertere ruinam spiritualem, & grave peccatum alterius, atque irreverentiam Sacramenti, si commode, & absque sui præjudicio potest; unde cum in casu nostro hoc possit, ex quo revelando impedimentum facit, *quod* alii contrahendo graviter non peccent, & ne gravis irreverentia irrogetur Sacramento, quod alias fieret, stat evidenter teneri sub gravi ad manifestandum, Ita Guttier. *Can. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 12. & 29. & *de Matrim. c.* 59. *n.* 9. Sanch. *lib.* 3. *disp.* 13. *n.* 2. Coninch. *disp.* 27. *dub.* 7. *n.* 61. Reginald. *lib.* 31. *num.* 128. Reiffenstuel *l. c. num.* 49. Hurt. *de Matrim. disp.* 5. *diff.* 21. Bonac. *de Matrim. qu.* 2. *punct.* 6. *n.* 20. Covarr. *de Sponsal. par.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 21. Navarr. *in manual. c.* 21. *n.* 83. Barbosa *d. alleg.* 33. *n.* 25. & *super Trid. d. sess.* 24. *de reformat. Matrim. c.* 1. *n.* 34. & alii passim.
Non excusabitur ab obligatione denunciandi, 66
quamvis ex ipsa denunciatione secuturum sit damnum tertio, & quamvis etiam ipse solus impedimentum sciverit, vel sub secreto acceperit, vel ab aliis dici audiverit, dummodo personæ, a quibus dici audivit, sint fide dignæ; Non tamen si accepisset a persona nil 67
certum sciente, vel levi, vel si non meminit a quibus dici audierit; Sanchez *libr.* 3. *disput.* 13. *num.* 7. Pont. *lib.* 5. *cap.* 34. *n.* 1. Bonacina *loc. cit.* Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 185. Boss. *de Matrim. cap.* 7. *a n.* 164. Aversf. *q.* 7. *sect.* 4. Barbosa *l. c.* De Justis *l. c. n.* 211. & 212. Cognoscens ali- 68
quod impedimentum, vel sub secreto, vel occultum, ita ut solus ipse noverit, & tale impedimentum oritur ex infamia, aut peccato, & con-

& contrahentes sunt in bona fine, non tenentur
detegere, sicut non tenetur impedimenta de-
nunciare cum gravi suo incommodo, vel alio-
rum scandalo; Barbosa *d. allegat.* 32. *n.* 16. *&*
super Trident. loc. cit. n. 35. Chamerata *dub.*
27. *vers.* 9. Bonacina *d. punct.* 6. *n.* 20. Ba-
sil. Pont. *de impediment. Matrim. c.* 26. §. 4.
vers. Denique, Hurtad. *d. de offic.* 21. *n.* 75.
F. Emanuel *in summa par.* 1. *cap.* 217. *n.* 9.
De Justis *loc. cit. n.* 222. & alii. Et quod
non teneatur impedimenta denunciare cum gra-
vi suo incommodo, vel aliorum scandalo est
communis cum Pontio *l.* 5. *c.* 34. *n.* 2. quia
Caritas non obligat magno cum damno pro-
prio avertere alterius damnum, sive spiritua-
le, sive aliud.

69 Denunciationes Matrimonii sine gravi cau-
sa non sunt omittendæ; Benedict. XIV. tom. 1.
70 Constit. 35. incip. *Satis vobis* §. 5. Nec super
trina denunciatione Matrimonii est facile di-
spensandum; Idem *ibid.* Const. 85. incip. *Ni-*
71 *mium.* §. 1. *&* 13. Dispensandi facultas adimi-
tur Nuncio Apostolico in Regno Poloniæ com-
72 moranti; Idem *ibid.* §. 16. Denunciationum
lex pro contrahendis Matrimoniis in Servia,
& finitimis Regionibus est servanda; Idem *ib.*
Const. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 11.

Additiones ex aliena manu.

73 De origine Denunciationum Matrimonii,
vide, si lubet, Rousseaud de la Combe *in*
sua Jurisprudentia Canon. verb. Ban de Maria-
ge sect. 1. *n.* 1.
74 Mire inter se dissentiunt Doctores de tem-
pore, quod a factis Denunciationibus ad Ma-
75 trimonium elabi debet, ut eæ repetantur. Alii
tenent, tunc demum esse repetendas Denun-
ciationes, quum annus elapsus est. Alii suffi-
cere arbitrantur, si elapsi sint menses quatuor,
76 ut Denunciationes repetantur. Alii, quos se-
quitur Auctor *n.* 15. duos menses satis esse vo-
lunt pro repetitione Denunciationum. Et hunc
terminum statuit D. Carolus Borromæus in
Concilio Mediolanen. V. *tit.* 17.
77 Nata inde est hæc varietas, quod in jure
nihil de hoc tempore sancitum est. Ego cum
Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia*
Canonica, verb. Ban de Mariage sect. 3. *n.* 2.
censeo, terminum hunc dependere debere a
circumstantiis, tum a prudentia Episcopi.
78 Quod si aliqua suspicio sit de novo aliquo im-
pedimento, repetendæ sunt Denunciationes,
quamvis nec duo menses sint elapsi.
79 Tametsi nonnulli cum Auctore *n.* 18. *& plur.*
sequent. sentiant, Denunciationes fieri posse die-
bus non festis, si magnus sit Populi concur-
sus, & quidem etiam extra Ecclesiam, tum 80
fieri posse in Ecclesia diebus festis, dum cele-
brantur vesperæ; Concilium tamen Tridenti-
num, ut observat Rousseaud de la Combe *in* 81
sua Jurisprudentia Canonica, verb. Ban de Ma-
riage sect. 3. *n.* 4. aperte contrarium est, eo 82
ipso quod decrevit, ut fiant Denunciationes
diebus festivis inter Missarum solemnia.

Opinio Auctoris *n.* 31. quod Vicarius Gene- 83
ralis vi solius generalis commissionis Vicaria-
tus possit dispensare super Denunciationibus,
plures habet contradictores, quos citat Leuren.
de Vicar. tract. 1. *sect.* 3. *cap.* 3. §. 8. *q.* 161.
Sequitur autem mox laudatus Doctor eamdem 84
Auctoris opinionem, sed una monet, posse
Episcopos ejusmodi facultatem dispensandi su-
per Denunciationibus &c. sibi ipsis reservare
&c. *Unde*, inquit, *an Vicarius hic & nunc in* 85
dictis Denunciationibus remittendis dispensare va-
leat, colligendum ex mente Episcopi, & consue-
tudine hujus, vel illius Ecclesiæ; ita tamen ut si
generali commissione Vicariatus, aut extra id ex-
pressum non sit ab Episcopo, aut aliud habeat di-
cta consuetudo, id possit Vicarius.

Dum contrahentes sunt duarum Diœcesum, 86
necessario requiri, ut dispensatio super Denun-
ciationibus concedatur ab utroque Episcopo con-
tra Barbos. Sanchez Bonacin. aliosque, quos se-
quitur Auctor *num.* 34. tenet Rousseaud de la
Combe *in sua Jurisprudentia Canonica, verb.*
Ban de Mariage sect. 4. *dist. n.* 6.

De causis, ex quibus concedi debet dicta Di- 87
spensatio, confer Rousseaud de la Combe *in sua*
Jurisprudentia Canonica sect. 4. *dist.* 2. ubi im-
probat causam illam, quam affert Auctor *n.*
42. imminentis temporis, quo nuptiæ celebrari 88
nequeunt, & pro se allegat D. Carolum Bor-
romæum in Concilio Mediolanensi V.

Denunciationes non esse necessarias, adeoque 89
omitti posse, tenet Rousseaud de la Combe *in*
sua Jurisprudentia Canonica, verb. Ban de Ma-
riage sect. 4. *dist.* 1. si celebratio Matrimonii
demandata sit decreto alicujus supremi Tribu-
nalis.

DEPOSITIO. Vide verb. *Degradatio* per tot.

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS.

1 Depositum potest accipi & pro re deposita, & pro contractu. Depositum sumptum pro re deposita definitur sic: *Depositum est, quod custodiendum alicui datum est; leg.* 1. §. 1. *ff. Depositi*. Depositum sumptum pro contractu, sic definitur: *Est contractus, quo aliquid alicui custodiendum traditur, sine mercede, ut integrum restituatur*, colligitur *ex cit. l.* 1. juncta Glossa *verb. datum, & est in re commu-
2 nis*. Depositum ut sic dividitur in Judiciale, & Privatum; Depositum Judiciale est, quando res in judicio controversa apud aliquem tertium deponitur, seu ipsi committitur custo-
3 dienda, ut lite finita victori restituatur; Depositum Judiciale alio nomine dicitur *sequestrum*, seu *sequestratio*, quæ sequestratio potest esse vel
4 voluntaria, vel necessaria. Sequestratio voluntaria est illa, quæ fit mutuo partium consensu; ut cum partes de aliqua re litigantes, ratione scandali vitandi, vel alia de caussa, voluntario, & mutuo consensu rem illam deponunt apud tertium, ut eam interim custodiat,
5 & postmodum tradat vincenti. Sequestratio necessaria econtra est illa, quæ fit auctoritate, & mandato Judicis, & dicitur necessaria, quia fit sine communi partium consensu, ac plerumque altera parte invita, simulque quia necesse habent partes litigantes tali sequestro
6 stare, eidemque obtemperare. Aliud genus depositi Judicialis assignatur, & contingit tunc, quando debitor offert creditori debitam pecuniam, & creditor eam recusat accipere; tunc enim debitor ad usuras, vel alias molestias evitandas, potest eam consignare, seu deponere apud Judicem, textu expresso *in l. Acceptam, C. de Usuris*, ubi subjungitur, quod hoc modo debitor, & a solutione legitimarum usurarum, (seu interesse), & a periculo casus fortuiti liberetur, & jus pignorum tollatur.
7 Depositum privatum est, quod fit privata partium auctoritate, ut quando apud privatum aliquem, de cujus fide, & diligenti cura deponens confidit, res aliqua deponitur, ut eam rite custodiat.
8 Depositarius non potest uti re deposita absque consensu expresso, vel tacito ejus, qui deposuit, alioquin furtum committere censetur, textu expresso *in l. si sacculum, ff. Depositi*, ibi: *Si sacculum, vel argentum signatum deposuero, & is, penes quem depositum fuit, me invito contrectaverit, & depositi, & furti actio mihi in eum competet*. Sic etiam statuit, §. *Furtum autem, Instit. de obligat. quæ ex delicto nasc.* ibi: *Sive creditor pignore, sive is, apud quem res deposita est, ea re utatur, furtum committit*. Notanter autem dicitur, *sine* 9
consensu expresso, vel tacito ejus, qui rem deposuit, ut intelligatur, quod si depositarius bona fide existimet Domino id non displicere, si utatur re deposita, tunc peccabit utendo; nec furti actione tenebitur; & hoc multo magis, si Dominus expressam licentiam utendi concesserit; *cit. l. si sacculum*, §. *si permisso meo, ff. depositi*.

Depositarius debet depositum custodire, atque 10
servare ea fide, cura, & diligentia, qua solet custodire, & servare res proprias, textu expresso *in l. Quod Nerva, ff. Depositi*, ibi: *Nisi tamen ad suum modum curam in deposito præstet, fraude non caret; Nec enim salva fide minorem iis* (depositis) *quam suis rebus diligentiam præstabit*. Depositarius tenetur rem de- 11
positam restituere talem, qualem accepit, idest non fractam, non comminutam, nec aliquo modo sua imputabili culpa deterioratam, alioquin non videtur res reddita, & potest contra eum agi actione depositi; textu expresso *in l.* 1. §. *An in pupillum, ff. Depositi*, ibi: *Si res deposita deterior reddatur, quasi non reddatur, agi Depositi potest; cum enim deterior redditur, potest dici dolo malo redditam non esse*.

Hinc depositarius tenetur de dolo, & cul- 12
pa lata; *l.* 2. junct. Glossa, *vers. Culpam, C. depositi*, ubi dicitur: *Qui depositum accepit, dolum solum, & latam culpam præstare debuit*, concordat textus *in l.* 1. §. *In conducto, & §. ultim. ff. depositi, & cap. Bona fides* 2. *de deposito*, ubi expresse dicitur, *bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus depositas amisisti*, ubi autem bona fides abesse præsumitur, ibi præsumitur dolus adesse, nam contraria sunt, ut expresse dicit Glossa *ibidem verb. Rebus tuis*. *Et est* 13
communis. Depositarius adeo tenetur de dolo, ut non valeat pactum de dolo non præstando, talis enim conventio est contra bonam fidem, bonosque mores tribuens peccandi licentiam, *l.* 1. *ff. Illud non est, ff. Depositi*, & consimilis pactio de dolo non præstando improbatur generaliter in omnibus contractibus; *l. Contractus, ff. de Reg. Jur. & l. si unus*, §. *Illud*,

lud, *ff. de pactis*, ibi: *Illud nulla pactione effici potest, ne dolus malus præstetur*. Hoc ta-
14 men intelligi debet solum de remissione doli futuri; non vero de remissione doli præteriti, ut observat Glossa communiter recepta *in cit. §. Illud*; Et ratio disparitatis est, quia per remissionem doli futuri animaretur quis ad male agendum, seu dolum committendum; secus vero per remissionem doli præteriti, ut de se patet, unde solæ pactiones de non præstando dolo futuro, utpote in animæ detrimentum vergentes, improbantur, & non sustinentur; *arg. cap. Pactiones factæ* 8. *de pactis*, ibi: *Quod etiam de aliis* (pactionibus) *est dicendum, quæ observatæ vergent in animæ detrimentum. Nam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto nullam obligationem inducit*.

15 Depositarius non tenetur de culpa levi, & levissima. *Est communis; arg. cit. l.* 1. *C. depositi*, ubi expresse dicitur Depositarium teneri solum de culpa lata, & dolo, ibi: *Qui depositum accepit, dolum solum, & culpam latam præstare debuit*; Et ratio est, quia in contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum, præstatur solum dolus, & culpa lata, non vero culpa levis, & levissima; depositum autem regulariter fit tantum gratia deponentis; *l. si ut certo*, §. *Nunc videndum*, *ff.*
16 *commodati*, adeoque &c. Excipiuntur tamen plures casus, in quibus tenetur Depositarius etiam de culpa levi. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Bona fides*, *de deposito*, *verb. de culpa*, ubi plures tales casus enumerat. Primo igitur, tenetur Depositarius etiam de culpa levi, quando expresse convenit, ut in deposito etiam culpa levis præstetur, textu expresso *in l. Depositum* 1. §. 6. *ff. depositi*, *vel contra*, ibi: *Si convenit, ut in deposito, & culpa præstetur, rata est contractus conventio, contractus enim legem ex conventione recipiunt*; & iterum ibidem *in* §. 35. ibi: *Sæpe evenit, ut res deposita, vel nummi, periculo sint ejus, apud quem deponuntur, ut puta si hoc nominatim convenit*, & consimiliter habetur *in l. Juris gentium* 7. §. 15. *ff. de pactis*, *lib.* 2. *tit.* 14. ibi: *Si quis pactus sit, ut caussa depositi omne periculum præstet, Pomponius ait pactionem valere, nec quasi contra juris formam non esse servandam*, & ibidem habetur *in Regul.* 85. *Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Secundo, Depositarius
17 tenetur etiam de culpa levi, si seipsum ad recipiendum depositum obtulit, & postmodum res deposita culpa sua licet levi periit; *citat. l. Depositum* 1. §. 35. *ff. Depositi*; & *cap. Bona fides* 2. *de deposito*, ubi sic expresse statuitur: *De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti*. Et ratio est, quia Depositarius se ipsum offerens ad recipiendum depositum, hoc ipso ad diligentiorem custodiam se se obligare censetur. Tertio, Depositarius te- 18
netur etiam de culpa levi, si mercedem pro custodia recepit: *citat. l. depositum* 1. §. *Si vestimenta*, & §. *si quis servum*, *ff. Depositi*, & *citat. cap. Bona fides* 2. *de Deposito*, ubi expresse dicitur, *de culpa quoque teneris... si aliquid pro custodia recepisses*. Et ratio est, quia tunc datur actio ex condicto adversus Depositarium, ex quo custodiam rei in se recepit interveniente mercede pro tali custodia, & sic cum talis contractus sit factus gratia utriusque, scilicet Depositoris, & Depositarii, debet præstari nedum culpa lata, sed etiam levis; non vero culpa levissima, *argum. cit. l. ut certo*, §. *Interdum*, *ff. commodati*.
Est communis. Quarto, tenetur Depositarius et- 19
iam de culpa levi, quando requisitus, ut depositum redderet, est in mora reddendi; *l. si in Asia* 12. §. 3. *ff. depositi*, *vel contra*, ibi: *Depositum quoque eó die, quo depositi actum sit, periculo ejus, apud quem Depositum fuerit, est, si judicii accipiendi tempore potuit id reddere reus, nec reddidit*; *l. Quod te* 5. *ff. de rebus creditis*, *lib.* 12. *tit.* 1. ibi: *Quod te mihi dare oportuerat, si id postea perierit, quum per te factum erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id detrimentum constat*; Immo ratione moræ in reddendo imputatur etiam casus fortuitus, textu expresso *in cit. cap. Bona fides* 2. *de Deposito*.

Depositarius non obligatur ad præstandum 20
casum fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum, culpa (crassa) vel mora culpabilis præcessit casum fortuitum, textu expresso *in citat. cap. Bona fides* 2. *de Deposito*, ibi: *Pacto vero, culpa, vel mora prætendentibus, casus etiam fortuitus imputatur*. Quod casus fortuiti non imputentur, habetur expresse *in l. contractus* 23. *ff. de diversis Regul. Juris antiq. lib.* 50. *tit.* 17. ibi: *Casus... quæque sine culpa accidunt... a nullo præstantur*; & etiam *in cap. Cum gratia sui* 1. *de commodato*. Quod autem ad casus etiam fortuitos obligetur Depositarius ratione pacti, habetur etiam *in l. Depositum* 1. §. 6. *ff. Depositi*, & *in l. Juris gentium* 7. §. 15. *ff. de pactis*, *lib.* 2. *tit.* 14. & *in Reg.* 85. *Juris in* 6. Quod teneatur ratione culpæ præcedentis ad casum fortuitum,

 ha-

habetur etiam *in cit. l. 1. §. Si rem, ff. eodem*, qui enim dat caussam damni, damnum dedisse videtur. Quod teneatur ratione moræ culpabilis habetur etiam *in l. si Asia 12. §. 3. ff. Deposuit, & in l. Quod te 5. ff. de rebus creditis, lib. 2. tit. 1.* saltem si res alioquin non fuisset peritura apud dominum, si suo tempore restituta fuisset; Glossa *ibid. verb. Periculo*, juxta Gloss. *marg. lit. B.* nam mora cuilibet est nociva; *Regula 25. Juris in 6.* & expresse habetur *in l. Item 11. §. fin. ff. de re vindic. lib. 6. tit. 1.* ibi: *Sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere præstari, nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus.*

21 Depositor potest statim quandocumque voluerit depositum revocare, & Depositarius debet statim rem depositam restituere, alioquin Depositor potest depositi actione agere, textu expresso *in l. Depositum 1. §. 22. ff. depositi, vel contra*, ibi: *Est autem apud Julianum lib. 13. digestorum scriptum, eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere. Hoc enim ipso dolo facere eum, qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat; Et in l. si quis 11. C. Depositi, vel contra*, ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti, qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur; & in cap. Bona fides 2. de Deposito*, ibi: *Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare.*

22 Immo Depositor potest restitutionem depositi sui reposcere, etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit; cum enim Depositoris gratia contrahatur, non prohibendus est pro arbitrio revocare contractum, & mutare voluntatem; *cit. l. 1. §. si hic, & §. Proinde, ff. depositi*; & Glossa *ib. verb. Mutare ad §. pen.* ibi: *deponens pecuniam reddendam post tempus, non est obligatus Depositario non repetere ante tempus; & ideo potest mutare voluntatem, & ante tempus repetere.*

23 Dantur autem plures casus, in quibus Depositarius rem depositam Depositori repetenti statim reddere non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Et primo quidem, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens; *cit. l. Depositum 1. §. Est autem, ff. Depositi*, ibi: *Marcellus autem ait non semper videri posse dolo facere eum, qui reposcenti non reddat. Quid enim, si in Provincia res sit, vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio depositionis non extitit.*

24 Secundo si ex restitutione certe, vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel temporale ipsi Depositori, vel alicui altori, ut si furiosus repetat gladium a Depositario, nam manifestum est, tunc non esse reddendum; *cap. Ne quis arbitretur 14. caus. 22. qu. 2.*

25 Tertio quando bona Depositoris ob aliquod crimen sunt confiscata, tunc enim non ipsi Depositori, sed Fisco tradenda sunt; *l. Bona fides 31. in princip. Depositi*, Depositor enim tali casu amisit jus repetendi suum Depositum.

26 Quarto, quando Dominus, & fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa repetenda, tunc enim res illa non furi, qui eam deposuit, sed vero Domino est restituenda; *cit. l. Bona fides 31. §. Incurrit hic.*

27 Si tamen Domino non comparente solus fur rem furtivam depositam repetat, tunc est ipsi reddenda; *l. 1. ff. si prædo, ff. Depositi, & cit. l. Bona fides 31. §. Incurrit, vers. Quod si ergo*; Pirhing *lib. 3. decr. tit. 15. num. 7.* Reiffenstuel *ibid. num. 23.*

28 Quinto, quando fur rem furatam deposuit apud Dominum ejus ignorantem pro tunc rem esse suam, quam postea suam esse cognoscens non tenetur eam furi repetenti restituere, sed retinere potest: Immo & si a Domino ignorante tradita sit furi, quasi ex causa depositi, potest ab illo per condictionem indebiti repeti: *cit. l. Bona fides, §. si tamen, & seq. ff. Depositi*; Pirhing *loco cit. n. 7.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 24.* Silvester *verb. Depositum qu. 10.* & alii.

29 Depositarius non potest retinere rem depositam pro compensatione alicujus sui crediti erga Depositorem; textu expresso in *l. si quis 11. C. Depositi, vel contra lib. 4. tit. 34.* ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti, reddere illico modis omnibus compellatur, nullamque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quasi & ipse quasdam contra eum, qui deposuit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens, cum non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur, & contractus, qui a bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur, & cap. Bona fides 2. de Deposito*, ibi: *Sane Depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere*, & concordat *l. 14. C. de compensatione, lib. 1. tit. 31.* ubi Justinianus Impe-

perator probatis justis compensationibus eam expresse excipit, quæ fieri posset occasione depositi, ibi: *Excepta actione depositi secundum nostram sanctionem, in qua nec compensationi locum esse disposuimus*. Et ratio patet ex ipsis textibus, quia Depositor rem suam committit fidei Depositarii, ut illam sibi fideliter, & diligenter custodiat, donec revocetur, & Depositarius se obligat ad talem rei custodiam, adeoque contra datam fidem agit, si talem rem penes se depositam non restituat.

30 Ex deposito facto penes Clericum, v. gr. Canonicum, aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiæ, vel Monasterii, & dolo seu culpa lata ipsius Depositarii perdito, non potest obligari Ecclesia, vel Monasterium ad resarciendum damnum, nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiæ vel Monasterii; textu expresso *in cap. Gravis 1. de Deposito*, ibi: *Gravis illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit*; & infra: *Cum enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Canonicos ejusdem Ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eamdem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam*. Et est communis Doctorum sententia hac ratione ex *Regul. 76. Juris in 6.* desumpta, quod *delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*. Notanter autem

31 additum fuit: *Nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiæ, vel Monasterii*, quia in tali casu Ecclesia, vel Monasterium teneretur reddere id, quod dolo, vel culpa Depositarii ad ipsam pervenit ex deposito, quia nemo debet locupletari cum alterius jactura; *l. Nam hoc 14. ff. de cond. & indeb.* ibi: *Hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem*, Et *Regul. 48. juris in 6.* ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*.

32 Sic etiam Ecclesia, vel Monasterium obligaretur adinstar aliorum Depositariorum, quando Prælatus una cum Capitulo, seu Conventu, depositum in suam fidem, & custodiam recepisset; Colligitur *ex cit. cap. Gravis 1. de Deposito*, & docet Glossa communiter recepta *ibid. verb. Personæ in fine*. Prælatus enim, & Capitulum repræsentant Ecclesiam; *arg. cap. Scire 7. quæst. 1. & cap. Requisivisti 15. de testament.*

33 Depositarius si in periculo naufragii, hostilis incursus, vel incendii, nequit res suas, & alienas salvare, potest res suas pretiosiores salvare præ alienis minus pretiosis. *Est communis* cum Glossa *in l. si ut certo, verb. Salvas facere, ff. Commodati*; Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 16. num. 16.* Reiffenstuel *ibid. num. 40.* Abbas *ibid. cap. 2. n. 2.* Engel *ibid. n. 9.* Layman *lib. 3. Theol. moral. tract. 4. cap. 7. n. 7.* Azor. *p. 3. lib. 7. de commodato cap. 7. qu. 6.* Less. *lib. 2. de just. & jur. cap. 27. num. 23. & 27.* Et ratio est, quia nemo tenetur pati majus damnum proprium, ad evitandum minus alterius, tenetur enim quisque prius sibi prospicere, deinde proximo; Et in tali casu 34

Depositarius salvando res proprias pretiosiores, & deserendo alienas penes se depositas, nihil tenetur restituere, quia censetur absque sua culpa, & casu fortuito interiisse; *l. si ut certo, §. Quod vero, ff. Commodati*, ubi Glossa *cit. verb. Salvas facere, & l. In rebus, §. 1. ff. Commodati*; Engel *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 41.* Laym. *loc. cit. n. 7.* Azor. *loc. cit. cap. 7. qu. 6.* cum aliis passim. Si res deposi- 35

tæ sint pretiosiores rebus propriis Depositarii, & utrasque salvare non possit, tenetur Depositarius eas præferre rebus suis vilioribus, illasque salvare postpositis propriis minoris pretii. Sic Abbas, Pirhing, Reiffenstuel, Less. Laym. *loc. cit. arg. l. Quod Nerva, ff. de Deposito, l. si ut certo, §. Quod vero senectute, ff. de commodato, cap. Bona fides 2. de Deposito*. Et ratio est, quia Depositarius ex prudentia, & æquitate naturali tenetur adhibere circa res penes se depositas, saltem eam diligentiam, quam quisque prudens circa res proprias adhibere solet; certum est autem, quod quisque res suas pretiosiores præ vilioribus suis periculo eriperet, adeoque etiam debet res alienas pretiosiores præferre suis minus pretiosis. De- 36

positarius, qui aliena pretiosiora propriis minus pretiosis præferendo passus est jacturam, potest compensationem damni exigere, quia nemo tenetur cum suo damno conservare rem alterius, licet pretiosiorem, quando contractus non est initus in gratiam recipientis, sed potius in gratiam dantis tantum, ut fit in deposito; Quamvis enim Depositarius ex dictis teneatur res alienas pretiosiores præferre rebus suis vilioribus, illasque salvare, postpositis propriis minoris pretii, potest tamen id facere animo exigendi compensationem jacturæ, quam ideo passus est in propriis; *l. actione Depositi, ff. hoc tit.* Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 27. n. 28.* Molina *tract. 2. disp. 296. n. 4.* Pirhing *loc. cit. n. 18.* Reiffenstuel *l. c. n. 44.* Engel *loc. cit. n. 9.* & alii. Immo si Deposi- 37

tarius non sit moraliter certus se posse recupe-

perare a Domino rei alterius pretium, seu
compensationem damni seu jacturæ passæ in
præferendo rem alienam pretiosiorem suæ vi-
liori, ad id non teneretur, quia nemo in his
contractibus intendit se obligare ad expensas
faciendas pro re aliena cum notabili, & gra-
vi suo detrimento, vel probabili periculo ejus,
ut recte docent Pirhing *l. c. n.* 16. & Tam-
bur. *in Decal. p.* 2. *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 5. §. 7.
38 *num.* 4. Si res propriæ, & alienæ sint æqualis
valoris, & nequeat Depositarius utrasque sal-
vare, tunc potest Depositarius salvare pro-
prias, dimissis alienis. *Sic communis* cum Glos-
sa *in l. si ut certo; verb. Salvas facere, ff.
commodati*; Less. *loc. cit. num.* 29. Molina *l.
cit. n.* 7. Pirhing *loc. cit. n.* 17. Reiffenstuel *l.
c. num.* 42. Et ratio est, quia quisque magis
seipsum diligere debet quam proximum, adeo-
que Depositarius potest potius res suas, quam
alienas salvare, cum utræque sunt æqualis va-
loris, eo vel maxime, quod depositum sit in
gratiam solius Deponentis.

Additiones ex aliena manu.

39 Nec de Deposito *miserabili*, nec de Depos-
to *irregulari* agit hic Auctor. De utroque ta-
men breviter est disserendum.
40 Depositum *miserabile* in jure dicitur quando
aliquid naufragii, tumultus, vel incendii oc-
casione depositum est, ita ut unica deponendi
causa fuerit imminens periculum, *leg.* 1. §. 3.
41 *ff. Deposit.* Sed Depositum hoc miserabile, ut
recte monet Strykius *in usu modern. Pandect.
lib.* 17. *tit.* 3. §. 1. non tantum in mox di-
ctis casibus a jure expressis locum habet, sed
& ad similes extendendum, puta si fiat Depo-
situm ob incursum hostium, ob aquarum in-
undationes, vel si peregrinans in gravi mor-
bo constitutus teneatur eligere fidem Hospitis.
42 Confer etiam Bargal. *de dol. lib.* 5. *cap.* 14.
num. 38. Zohn. *de Mendac. lib.* 2. *cap.* 26.
num. 2.
43 Illud vero singulare in hoc Deposito occur-
rit, quod ex eo aliquando ob dolum agi pos-
sit in duplum, quum Depositarius dolose De-
positum negat, in hæredem tamen tantum in
simplum ex dolo defuncti, nisi dolus proprius
concurrat, ubi itidem tenetur in duplum; *l.* 1.
§. 1. *& leg.* 18. *ff. Deposit.*
44 Moribus vero hanc dupli pœnam exolevisse
tenet cum aliis Gronowegg. *de leg. Abrogat.
ad leg.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.* Sed ei locum etia-
mnum esse debere sentit Strykius *in usu mo-
45 dern. Pandect. lib.* 17. *tit.* 3. §. 1. & ignoran-
tiæ, imprudentiæque Judicum adscribendum
esse, quod hæc pœna communiter dictari non
soleat.

Depositum irregulare est, quando rei fungi- 46
bilis Depositæ usus Depositario concessus est,
hac lege, ut sufficiat tantumdem restituere;
Leg. 1. §. 34. *leg.* 24. *leg.* 26. *ff. Deposit.* Con-
cedi autem potest usus rei Depositæ, vel ta-
cite, vel expresse. Tacite, si pecunia deposita 47
non fuerit obsignata, sed potius Depositario
adnumerata, *leg.* 26. §. 2. *leg.* 29. *in princip.
ff. Deposit.* nisi tamen tales nummi traditi sint, 48
in quos propter eorum antiquitatem similem-
ve causam cadere queat affectio; Bruneman.
ad leg. 24. *num.* 3. *ff. Deposit.* Expresse, si ab 49
initio, vel ex post facto usus pecuniæ, si De-
positario placuerit, conceditur, ubi antequam
utatur, manet Depositum; *leg.* §. 24. *ff. De-
posit. leg.* 10. *ff. de Reb. Credit.* Sed si Depo- 50
sitarius hoc urget, statim fit mutuum; *leg.* 9.
ff. de Reb. Credit. In effectu interest, quod 51
Depositum sit in concursu privilegiatum, non
compensabile, periculum non connexum ha-
beat secus ac in mutuo; Confer, si plura
cupias de hoc Deposito irregulari; Strykium
in usu modern. Pandect. lib. 17. *tit.* 3. §. 1.
& præsertim Mascovium *de Deposito irregu-
lari*.

Nunc veniamus ad depositum regulare. Ve- 52
rum est, quod ait Auctor *num.* 12. quod pa-
ctum, ut ne de dolo agatur, haud valet in
Deposito. At valet pactum, ut ne Depositi
unquam agatur *leg.* 27. §. 3. *ff. de Pact.* quum 53
tamen vi ipsa id pactum sit, ne de dolo aga-
tur: existimat Jacobus Gothofredus *in leg.* 195.
ff. de Regulis juris, id inde promanare, quod
expressa nocent, non expressa non nocent.
Sed an recte, aliorum judicio esto.

Leges Romanæ infamia notant eum, qui 54
Depositum dolose restituere recusavit, & ob
dolum condemnatus est. An autem moribus
ob dolum condemnatus adhuc infamis sit, quæ- 55
stio est inter Doctores. Negat Schilter. *exerc.* 56
28. §. 50. Affirmat vero Stryk. *in usu modern.
Pandect. lib.* 17. *tit.* 3. §. 7.

Gravior quæstio est, an exceptio retentio- 57
nis ob impensas opponi queat Deposito. Ne-
gativam sententiam tenet Hann. ad Wesem-
bec. *tit. Deposit. n.* 5. motus *lege* 11. *C. De-
positi*. At communior est opinio affirmativa,
modo impensæ fuerint necessariæ; quum repe-
tens merito in dolo sit, quod expensas hasce
in ipsam rem depositam factas refundere nolit,
quo ipso tamen beneficium huic tributum est,
quod rem meliorem recipiat; Brunemann. *ad*
dict.

dict. leg. 11. *n.* 6. Mantic. *de Ambigu. Convent. lia.* 10. *num.* 5. & cum aliis Strykius *in usu modern. Pandect. lib.* 18. *tit.* 3. §. 9.

DESERVITORES.

Additiones Novissimæ.

1 CUm sæpe contingat, non posse statim Ecclesiæ Parochiali vacanti de idoneo Rectore provideri, præsertim si per formam concursus providendum sit; ne per eam moram populus Sacramentorum ac Divini Verbi necessario pabulo careat, atque ita salus animarum in discrimen veniat, Concilium Tridentinum præscribens formam concursus in Ecclesiarum Parochialium provisione servandam, statuit quod „ debeat Episcopus statim habita „ notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, „ idoneum in ea Vicarium, cum congrua, „ ejus arbitrio, fructuum portionis assignatio- „ ne, constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ „ sustineat, donec ei de Rectore provideatur. „ *Sess.* 23. *c.* 18. *de Reformatione*.

2 Hinc deputationem & electionem Deservitoris sive Vicarii ad vacantem Ecclesiam competere soli Episcopo, etiam Sacram Congregationem declarasse testatur Garcias, *De Benef. p.* 9. *c.* 2. *n.* 13.

3 Et id non tantum quoad Ecclesias suæ collationis; sed etiam ad aliorum collationem, electionem vel provisionem, etiam Sedis Apostolicæ vigore reservationis, spectantes.

4 Immo, licet Ecclesiæ vacantes non subjaceant concursui, nihilominus Episcopo, earum vacatione occurrente, constituendi Vicarium sive Deservitorem auctoritas competit.

5 Quare vacante Dignitate in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, cui annexa est Parochialis, Episcopus nominat ac deputat Vicarium, seu Deservitorem; quamvis ipsa Parochialis sic unita concursui non exponatur: uti notat Massoorius in Praxi habendi concursum *Requis.* 1. *dub.* 16. qui & ibidem resolvit etiam in Ecclesiis unitis Capitulis deputandum esse per Episcopum idoneum Deservitorem; tametsi etiam Ecclesiis illis deserviretur per vicarios dumtaxat amovibiles.

6 Similiter Ecclesiæ Patronatus laici, quin & Regii, quamvis a forma concursu exemptæ, ab Episcopis sine præcisa Patroni aut Regis nominatione vel præsentatione huiusmodi Deservitorem accipiunt, qui curam Ecclesiæ vacantis habeat, donec de Rectore ei provideatur.

Electo Deservitore, sive Vicario, Concilium 7
Trident. permittit Episcopi arbitrio, determinare portionem congruam ejus sustentationi necessariam; utique ex fructibus ipsius Ecclesiæ Parochialis vacantis.

In deputatione & electione Deservitoris Epi- 8
scopus audire non debet Examinatores Synodales; neque ab his Deservitor sive Vicar[illegible] examinari aut probari debet; sed illum E[illegible] scopus deputare potest, quem ipse idone[illegible] dicaverit.

Vicarius hujusmodi constitutus, ex [illegible] Tridentino, debet subire onera Pastor[illegible] sique Ecclesiæ & Populo in Pastoralibus [illegible]vire.

Unde Vicarius *Deservitor*, & Vicaria dici 10
solet *Deservitura*, tamquam qui omnia præstet, quæ ipse Parochus præstare deberet. Et ideo in litteris deputationis Vicarii sive Deservitoris, quarum forma extat apud Barbosam in Appendice ad Tractatum *de Officio Episcop. formula* 56. hæc ita exprimuntur „: Te Va- „ carium ipsius Ecclesiæ S. N. constituimus „ & deputamus, cum auctoritate Missas, & „ alia divina Officia celebrandi, Sacramenta „ administrandi, & alias functiones Ecclesiasticas obeundi, ad quæ tenetur, & quæ ani- „ marum quilibet Rector aut Administrator „ præstare & obire solet.

Quemadmodum administratio Sacramento- 11
rum, uti & assistentia Matrimonio, non est proprie actus jurisdictionis, sed simpliciter actus Pastoralis; ita Deservitor aut Vicarius hujusmodi licentiam assistendi Matrimonio alteri Sacerdoti dare potest ex Canonistarum fere omnium sententia; quia, ut ipsi inquiunt, delegatus est ad universitatem causarum, cui subdelegandi auctoritas competit; atque ita in praxi servatur.

Et hujusmodi jus assistendi Matrimonio ita 12
competere eidem manifestum est, ut licet Episcopus specialiter inhibuisset, ne ipse Matrimonio individuo assisteret, nec ulli alteri Sacerdoti licentiam assistendi, daret; nihilominus ejus assistentiam validum reddere Matrimonium apud omnes in confesso est; quemadmodum declarasse Sacram Congregationem refert Sanchez, *de Matrimonio lib.* 3. *Disput.* 32. idque quia non obstante hac simplici prohibitione manet delegatus ad curam animarum, & loco Parochi.

DESPERATIO. Vid. verb. *Virtus n.* 32.

DETRACTIO.

ARTICULUS I.

Detractio quoad ejus eſſe, & modos, quibus fieri poteſt.

1 DEtractio eſt alienæ famæ occulta & injuſta læſio, ſeu denigratio. *Eſt in re communis*. Hinc ad uberiorem detractionis notitiam advertendum venit, quod quamvis Honos, & fama quandoque ſumantur pro eo-
2 dem, revera tamen differunt. Nam fama eſt exiſtimatio bona de aliquo, quoad aliquod ejus bonum, v. g. quo ad ejus virtutem, ſcientiam, pulchritudinem, nobilitatem, favorem Principum, divitias, & alia hujuſmodi, quæ hominem commendant, & bonam de ip-
3 ſo exiſtimationem cauſant. Honor autem eſt teſtificatio quædam excellentiæ alterius; ideſt exhibitio alicujus rei, velut in teſtimonium, & recognitionem quamdam excellentiæ, quam habet ille, qui honoratur; Ex quibus habes, quod fama conſiſtit in interna bona exiſtimatione; honor vero in externa ſignificatione noſtræ exiſtimationis de excellentia alte-
4 rius. Hinc ſi honor ſumatur prout includit famam, eique ſuperaddit teſtificationem, recte dicit Leſſius *lib. 2. cap. 11. num. 5.* quod honor ſit majus bonum, quam fama; Et e contra ſi fama ſumatur prout contradiſtincta ab honore; Cardin. de Lugo *de juſtitia diſp. 14. num. 9.* merito dicit famam prævalere honori, quia melius eſt interne haberi pro bono, quam externe tantum dici bonum, & interne haberi pro malo; Si enim daretur optio, quilibet ſanæ mentis mallet, quod alii bene, & honorifice de ſe in corde ſentirent abſque ullo ſigno, aut teſtificatione talis bonæ opinionis, ſeu exiſtimationis, quam quod bonam de ſe opinionem, ſeu exiſtimationem ſignificarent, in corde tamen male de ipſo ſentirent, juxta illud Matth. 15. & Marc. 7. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me*; Nunc autem, quia non cernuntur corda hominum, magis gaudet quis de honore, quam de fama ſola; quia ex honore arguit ſe habere etiam bonam famam apud eos, qui ipſum exterius honorant. At abſolute loquendo majus bonum eſſe famam, quam honorem ſecundum ſe, tenent Sotus 5. *de juſtitia quæſt.* 10. *art.* 2. Molina *tom.* 5. *diſp.* 26. *n.* 1. Lugo *loc. cit. n.* 9. & alii.

Detractio varie dividitur. Primo dividi- 5
tur ex parte voluntarii in detractionem formalem, & materialem. Detractio formalis eſt, quæ fit cum directa intentione alteri nocendi, ſeu alienam famam denigrandi: Detractio materialis eſt, quæ fit quidem abſque directa intentione, & voluntate alteri nocendi, vel ejus famam denigrandi, ſed tamen cum prævíſo, vel prævideri debito periculo nocumenti, ſeu infamiæ alterius, adeoque non ſine indirecto voluntario, & intentione nocendi. Secundo dividitur ex parte modi detrahendi in detractio-
nem directam, & indirectam. Directa eſt 6
illa, qua directe, & poſitive læditur fama proximi, & fit quatuor modis contentis in hoc verſu: *Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens;* primo ſcilicet imponendo alicui crimen falſum, ſecundo amplificando, ſeu exagerando crimen verum; tertio manifeſtando crimen occultum; quarto opus recte factum ſiniſtre interpretando, ſeu temere exterius judicando, ut de illo Lucæ 11. *In Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia*. Detractio indirecta eſt illa, qua ſolum indirecte, & quaſi negative læditur fama proximi, & fit etiam quatuor modis contentis in hoc alio verſu: *Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remiſſe;* primo ſcilicet negando alterius bonum, ſeu recte factum, vel ejus dotes; ſecundo bonum, vel dotes alterius extenuando; tertio tacendo malitioſe bonum, vel dotes alterius eo loco, & tempore, quo tale ſilentium interpretatur ab aliis pro tacita vituperatione; quarto ita frigide, & ſimulate loquendo, ut talis laus potius cedat in diminutionem famæ alterius, ſeu ejus vituperium juxta illud Gellii l. 19. *Turpius eſt exigue, atque frigide laudari, quam inſectanter, & graviter*
vituperari. Tertio dividitur detractio ex par- 7
te circumſtantiarum in contumeliam, diſ-
famationem, & ſuſurrationem. Contumelia 8
eſt injuria, qua alteri crimen falſum, vel verum occultum palam in ejus præſentia quaſi in faciem objicitur, & eſt gravior detractione, quia detractio lædit proximum in abſentia, contumelia in præſentia, atque adeo

illa lædit solum famam, ista vero famam, & honorem; Cum contumelia conveniunt *Convitium*, *& Improperium*; Similiter *Derisio*, *& Subsannatio*, quæ motibus injuriosis corporis fieri solet, juxta illud *Proverb. 6. Annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo*
9 *corde machinatur malum*. Diffamatio est detractio famæ alterius publica, seu coram multis facta, & cum directa, vel indirecta intentione alterius infamiam in publicum propalan-
10 di. Susurratio est prava oblocutio de proximo ad injuste tollendam amicitiam ipsius cum aliis, discordiamque seminandam, juxta illud *Ecclesiastici* 28. *Susurro, & bilinguis maledictus*.

11 Detractio calumnians, quia crimen falsum alteri imponitur, nisi excuset materia levis, est semper peccatum mortale, quia falsitatem proponere in nullo casu licitum existit, cum mendacium sit intrinsece malum, & si sit in materia gravi, peccatum mortale; Unde merito Innocent. XI. die 2. Martii 1679. tres sequentes condemnavit propositiones, quarum prior in ordine 30. sic habet: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*. Altera ordine 43. sic sonat: *Quidni nonnisi veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* Et alia ordine 44. sic dicit: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat; Et si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia*. (*a*)

12 Detractio non calumnians, sed revelans tantum, qua alterius verum, sed occultum crimen proditur, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus, videlicet; Primo, si adsit voluntarium perfectum; Secundo, materia gravis: Tertio, Res occulta; Quarto, Injustitia revelandi. His conditionibus, vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale, aut excusatur omnino a peccato. *Est communis*. Hinc resolves primo, quod defectu voluntarii per- 13
fecti, detractio, quæ de sui natura esset peccatum mortale, redditur tantum veniale, aut excusatur omnino a peccato, sicuti patet in cæteris aliis peccatis. Divus enim Augustinus *lib. de vera Religione cap.* 4. sic expresse ait: *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Etenim nisi dicamus ob imperfectionem actus, v. g. ob ignorantiam, aut inadvertentiam ad nocumentum proximi, vel ob vehementem passionem, aut præcipitantiam mentis, & linguæ, detractionem sæpissime excusari a mortali, adeo familiare est hoc vitium, quod totum pene genus humanum periclitabitur, siquidem, ut dicit Divus Jacobus in sua Epistola Catholica *cap.* 3. *Lingua modicum quidem membrum est, sed inquietum malum, quod nullus hominum domare potest*. Un-
de qui detrahunt ex naturali impetu pravæ 14
consuetudinis, & loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccant mortaliter in ipso actu, licet peccent in sua caussa, scilicet ipsa mala consuetudine voluntarie contracta, & retenta, juxta generalem regulam communiter traditam a Doctoribus in materia de peccatis ex consuetudine.

Resolves secundo, quod defectu materiæ gra- 15
vis detractio evadit solum peccatum veniale. Si enim levis sit materia, sive in se absolute, sive habita ratione circumstantiæ personæ, utique excusabitur a mortali, & evadet veniale ex parvitate materiæ, sicuti in cæteris peccatis versantibus circam materiam divisibilem in levem, & gravem, juxta communem Doctorum sententiam in materia de peccatis. Levitas autem, & gravitas materiæ detractionis attendi debent potissimum ex conditione
personæ, quæ infamatur, quia fieri potest, ut 16
narrando defectus alicujus solum veniales, vel etiam naturales, spectata conditione, & statu illius grave damnum quis inferat, & sic graviter

(*a*) *Nota ex Edit. Rom.* 1766 Ad coercendam detrahendi licentiam, respuendasque quorumdam casuistarum sententias, pio adfectu legat Christianus caput 3. & 4. Epist. Cath. B. Jacobi Apostoli, teneatque hanc D. Thomæ doctrinam: *Si verba*, per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate, vel propter causam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale: nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, & præcipue in his, quæ pertinent ad honestatem vitæ, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis; *Sum.* 2. 2. *quæst.* 73. *a.* 2. Nec ignorantia te excusat (ab obligatione restituendi) si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam.

Vitæ peccet, ut si qualificatum, & optimi nominis Religiosum mendaciis assuetum esse dicat, virum gravem ac consularem dicat illegitime natum, ortum esse de genere hebræo, & hujusmodi; Et e contra fieri potest, ut non sit peccatum mortale referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ non notabiliter famam lædant, v. g. si quis dicat militem habere concubinam, fuisse ebrium, pugnasse in duello, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus &c. Sic communiter Doctores cum Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. Cajet. 2. 2. *q.* 73. *art.* 2. §. *Ad hoc dicitur*, Sot. *l.* 4. *q.* 6. *art.* 3. *circa* 4. *arg.*

17 Ad uberiorem hujus materiæ notitiam libet hic afferre varios casus particulares in praxi frequentissimos. Regulariter igitur non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum, v. gr. quod quis sit ignarus, illegitimus, luscus &c. nisi inde aliquod grave damnum ei sequatur, quia tales non sunt defectus morales culpabiles. *Ita commu-*
18 *nis*. Similiter non est mortale narrare defectus morales de aliquo in generali dicendo v. g. esse superbum, iracundum, avarum, &c. quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ; S. Ant. *part.* 1. *t.* 8. *c.* 4. Layman *loc. cit.* cum communi. Mortaliter
19 tamen peccat, & detrahit, si quis de determinata persona in generali dicat, v. g. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus*; quia audientes ex his, & similibus verbis arguunt de eo aliquod grave delictum afferens ei gravem infamiam. *Omnes*.
20 Non est mortale de aliquo ignoto, vel determinato male loqui, v. gr. in tali loco esse multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. gr. Simoniam; Si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet, quia tunc ratione talis gravis damni in alios redundantis erit mortale; Trull. *d.* 14. cum Az. Bo-
21 nac. Busembau & aliis passim. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiæ, tale, vel tale crimen commisisse, v. g. Adulterium, fornicationem, & hujusmodi, peccat mortaliter, quia licet congregatio v. g. Regularium re ipsa non maculetur ex unius Religiosi malitia, aut perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex proditione Judæ; maculatur tamen apud homines simplices, & imperfectos, quibus id sæpe multiplici scandalo esse solet; S. Augustin. *Epist.* 137. *ad Clerum Hipponensem*, Layman *loc. cit. num.* 12. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *c.* 4. *num.* 61. Molina, Navarr. & alii. Gravius 22
autem, & gravissime peccat, qui Ordini seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo v. gr. quod in eo male vivatur, non servetur Observantia Regularis, & hujusmodi (nisi tamen sit plane notorium) quia talis gravissimum damnum affert toti Religioni, seu Congregationi, aut Communitati Religiosæ; Layman *loc. cit. n.* 12. Trull. *d.* 12. Busemb. *loc. cit. n.* 15. Sot. Nav. & alii passim. Diffama- 23
tum in uno crimine de altero valde affini infamare, ut v. gr. dicere de adultero, quod miserit litteras amatorias, est tantum peccatum veniale, quia tunc non notabiliter augetur infamia; de disparato tamen, & non connexo, seu affini delicto infamare, est mortale, quia infamis in uno genere vitii, non amisit jus famæ in aliis virtutibus; Tanner. *d.* 4. *de just. q.* 8. *d.* 7. *n.* 141. Less. *dub.* 14. Busemb. *l. c. num.* 11. Navarr. & alii plures. 24
Ne nimis in longum adducantur consimiles casus, ad dignoscendum, an graviter, vel leviter peccetur in hujusmodi materia, asseritur sequens regula generalis adducta a meo Sporer *l. c. n.* 59. *Quoties notabiliter fama alterius læditur, sive defectus narratus sit mortalis, sive venialis, sive naturalis tantum, toties peccatur mortaliter. Quoties vero leviter solum læditur fama, peccatur venialiter: quando nihil læditur, quidquid dicatur, nihil peccatur ex hoc capite.*

Resolves tertio, quod defectu rei occultæ de- 25
tractio evadit solum peccatum veniale; nam crimen jam notorium referre apud alios jam scientes, vel sine dubio alias brevi scituros seclusο alio maligno affectu, vel effectu malo, est ad summum peccatum veniale, & sæpe etiam nullum peccatum; Quo ad alios vero nondum scientes crimen alias notorium, diligenter est attendendum, qua notorietate sit notorium. Duplex enim est notorium, scili- 26
cet, notorium notorietate juris, & notorium notorietate facti: Notorium notorietate juris dicitur id, quod scitur per confessionem rei in publico judicio, vel per sententiam Judicis jam publicatam; Notorium notorietate facti dicitur id, quod per ipsam facti evidentiam apud tot est ita notum, ut nulla tergiversatione celari possit; Glossa *in cap. Vestra, de cohabitat. Cleric. & mul.* Ut autem aliquid 27
dicatur notorium notorietate facti, aliqui dicunt sufficere, quod sciant decem, quia hic numerus sufficit ad constituendum populum, seu

ſeu turbam, & Parochiam; *l.* 4. *ff. de vi honor. raptor.* Alii dicunt ſufficere, quod ſciant ſex, quia is numerus eſt plus, quam media pars numeri requiſiti ad conſtituendum populum, ſeu turbam, & Parochiam. Alii vero, quos ſequimur cum Abbate *in cap. Veſtra, de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 16. Molina *diſp.* 31. Layman *l. c. num.* 8. Lugo *diſp.* 14. *num.* 70. Spor. *l. c. n.* 68. dicunt, quod, quando factum limites ſecreti, & occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis, qualitate hominum, & humana imbecillitate, prudentis arbitrio cenſeatur impoſſibile cohibere, quo minus in aliorum cohabitantium, vel Viciniæ cognitionem deveniat, tunc reſpectu illius Communitatis, vel Viciniæ cenſebitur notorium, & publicum. Quare ſi Collegium conſtet octo incolis, ſufficit plerumque quatuor, vel quinque crimen cognoviſſe, ut Collegio notorium cenſeatur; Sin autem Collegium, vel Monaſterium conſtet viginti incolis, ſufficiet octo cognoviſſe; Si centum ibi inhabitent, ſufficiet quindecim, vel viginti ſcire; In Oppido quadraginta domos continente, ſufficiet octo, vel decem diverſarum domorum incolas tale crimen cognoviſſe; Si Civitas quinquies mille habitatores contineat, ſufficiet triginta, vel quadraginta per Civitatem diſperſos de tali crimine loqui, ut notorium, ſeu publicum cenſeatur, ac de eo ulterius apud nondum illud ſcientes loqui liceat. His adnotatis,

28 Aſſero primo, Crimen notorium notorietate juris, poſtquam per condemnatoriam ſententiam Judicis publicatum eſt, omnibus aliis locis ſine injuria licite evulgari poteſt. *Eſt communis* cum Layman *loco cit. num.* 10. Molina *diſp.* 33. *concluſ.* 9. Navarr. *in Manual. cap.* 18. *num.* 26. Valent. *t.* 3. *d.* 5. *qu.* 17. *part.* 2. cum aliis ab ipſis citatis. Et ratio eſt, quia ſicut Magiſtratus in criminis vindictam jus habet privandi reum bonis fortunæ, & vitæ ipſius, ita etiam jus habet eum privandi bonis famæ; idque re ipſa facere decernit, quando reum publica ſententia coram populo condemnat, ita ut reus amittat tunc apud omnes omnino jus ad famam reſpectu illius criminis, de quo publice condemnatus eſt; ergo tale crimen evulgans non facit illi injuriam, & conſequenter non peccat contra juſtitiam. Immo per ſe loquendo, & ſecluſo alio malo effectu, neque peccat contra Caritatem, ut contra Sotum, Petr. Navarr. & alios probabilius tenent Molina, & Layman locis citatis; Sporer *loco cit. num.* 69. Leſſius, Tamburin. Dicaſtill. & alii plures, quia utitur jure ſuo, & licentia ſibi a Magiſtratu juſte conceſſa ad evulgandum ulterius crimen, ſaltem in locis eidem Reipublicæ ſubjectis, vel aliis vicinis, ſeu commercio conjunctis; Ideo enim publice damnantur rei, ut alii eorum exemplari condemnatione deterreantur; Quæ finalis ratio publicæ condemnationis currit, nedum pro locis eidem Reipublicæ ſubjectis, ſeu commercio conjunctis, ſed etiam pro locis remotiſſimis, uti cum Leſſio, Dicaſtill. advertit Tamburin. *l.* 9. *Dec. cap.* 3. §. 2. *num.* 11. Sporer *loco cit. num.* 69.

Aſſero ſecundo, Crimen notorium notorietate facti alicubi, aliis ejuſdem loci, ſeu Viciniæ id nondum ſcientibus manifeſtare, non eſt peccatum ſaltem mortale. *Sic communiter Doctorum* cum Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 4. *art.* 1. Lugo *diſp.* 14. *ſect.* 5. Navarr. *cap.* 28. *n.* 10. Cajetan. *opuſcul.* 15. *reſponſionum*, *reſp.* 9. Layman *loc. cit. num.* 8. Sporer *loc. cit. num.* 70. Molin. *tract.* 4. *diſp.* 31. & 32. & aliis. Et ratio eſt, quia criminoſus cenſetur tunc ſpoliatus & jure, & poſſeſſione famæ ſuæ, quando crimen adeo manifeſtum eſt, ut moraliter impoſſibile videatur, quia in aliorum cohabitantium notitiam deveniat, expedit enim ad bonum publicum, ut unuſquiſque ab aliis cognoſcatur, qualis publice eſt, ne alii in ejus convictu, commercio, vel aliis actionibus humanis decipiantur; Unde recte obſervat Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 11. *num.* 75. ex conſuetudine totius orbis nunquam homines putare ſe injuriam facere, ſi publica crimina aliis referant, per quod ſatis innuitur crimen ita notorium aliis referre, non ſolum non eſſe peccatum contra juſtitiam, ſed neque contra Caritatem, ſaltem mortale, per ſe loquendo, & præſcindendo ab alio malo effectu, ut cum aliis notant Tamburin. *lib.* 9. *Decalog. cap.* 3. §. 2. num. 12. Sporer *loc. cit. num.* 70. Felix Poteſtas *tom.* 1. *par.* 2. *num.* 2759. & alii. Si 30 enim id faciat ex aliquo malo affectu, & effectu, ſcilicet ex gravi odio, vindicta, vel novo damno illius proximi, eſt peccatum mortale; ſi fiat ex mera loquacitate, eſt veniale; & ſi fiat ex zelo bono, vel ad alium bonum finem, nullum eſt peccatum, ut ex communi teſtatur Sporer *loc. cit. num.* 70. 29

Aſſero tertio, Crimen notorium non abſolute, ſed reſpective, & limitate, ad aliquem 31 ſolum locum v. g. privatam Communitatem, Collegium, Monaſterium, familiam, & hujuſmodi referre in alio loco, ad quem non erat de facili notitia perventura, eſt peccatum mortale

[illegible] contra justitiam. Est satis communis cum [illegible] Tamen [illegible]. Et ratio est, quia licet criminosus sit infamis in uno loco commissi criminis, in alio tamen non, ut tamen non de facto est, adeoque perveniret [illegible], retinet jus adhuc [illegible] tale crimen [illegible] injuriam contra justitiam.

32 Secus probabilius est, quando crimen est notorium in aliquo loco, seu Civitate simpliciter, & absolute, quia tunc potest sine ullo peccato, saltem gravi, referri in aliis locis remotis, vel litteris eo scribi; Si enim, ut observat Card. de Lugo *disp.* 14. *sect.* 6. *n.* 81. aliquis ex alio remoto loco huc veniret, posset ibi tale crimen narrari, sicut aliis, qui in hac Urbe commorantur, quamvis hic rediens ad suam patriam notitiam illam secum delaturus esset; Cur ergo eidem in patria commoranti non poterit id ipsum per litteras scribi, vel ibidem eidem narrari, si quis ad ipsum illuc perveniret? Certe non magis fama laeditur in uno casu, quam in altero; sola enim varietas loci non variat famae laesionem, nec videtur diversam obligationem inducere. Nec id displicet Patritio Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.* 71. Attamen contraria opinio est communior & probabilior, ut patet ex ipso Sporer *loc. cit.* ubi dicit juxta communem DD. sic tenere Sotum, Molinam, Petr. Navarr. Tannerum, Layman.

33 Assero quarto. Qui occultum alicujus crimen se ab aliis audisse narrat, non peccat saltem mortaliter, si absque propria confirmatione, & proposito nocendi referat, vel tales circumstantiae concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros, quia in tali casu abest periculum notabilis damni inferendi. *Est communis* cum Scoto *in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *art.* 1. Navarr. *cap.* 18. *num.* 36. & 50. Layman *loco cit. n.* 7. Reiffenstuel *tract.* 9. *dist.* 6. *num.* 14.

34 Sporer *l. c. num.* 92. Si vero cum propria asseveratione, & confirmatione, aliisque circumstantiis tale auditum crimen occultum narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur, vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra justitiam cum onere restitutionis, quia in tali casu infertur notabile damnum proximo. Sic mox citati Doctores, Molina *disp.* 30. Lessius *cit. cap.* 11. *dub.* 5.

35 & alii communiter. Si autem in talis occulti criminis narratione tales circumstantiae concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, si vero, qui narrat, animadvertat audientes, si non ex vi suae narrationis, propter tamen levitatem esse credituros, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra justitiam, ut advertunt S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 2. *cap.* 2. §. 3. Cajetan. *loco cit. art.* 2. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 6. Layman *loco cit. num.* 6. Tamburin. *lib.* 9. *Decalog. cap.* 7. §. 2. *n.* 5. quia sic causa audientis malae fidei non potest adscribi tali narranti, cum audientes non ex pondere talis narrationis illi moveantur, sed ex propria animi levitate fidem adhibeant; qui enim *cito credit*, juxta illud Ecclesiastici *cap.* 19. *levis est corde*; Peccat tamen contra caritatem gravius vel levius juxta qualitatem materiae; quia publici mali occasionem praebet sive respectu audientium, qui temere credendo scandalum patiuntur, sive respectu infamati, qui famae suae jacturam apud eosdem incurrit.

Assero quinto. Peccat mortaliter cum obligatione restitutionis, qui infamatum jam emendatum de praeterito, & jam oblito crimine, denuo sine justa causa infamat. *Est satis communis* cum Sanchez *in Decalog. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 40. & 60. Molina *disp.* 37. *num.* 2. Lugo *loco cit. n.* 85. & *in respons. moral. lib.* 4. *dub.* 46. Mendo *d.* 1. *a num.* 200. Layman *loco cit. num.* 8. Oviedo *de charitat. controv.* 11. *pag.* 10. §. 12. Toletus *lib.* 5. *cap.* 65. contra Lessium *dub.* 13. *in fin.* Et ratio est, quia sicuti malis majoribus infamia facti contrahitur, & bona fama amittitur, ita contrariis bonis majoribus infamia facti aboletur, & fama bona recuperatur; adeoque ea semel per emendationem recuperata apud homines prioris sceleris oblitos, injuriose spoliatur recensendo prius ejus crimen. Tum quia res illa, ut optime dicit Lugo *c. n.* 84. per oblivionem reducta omnino est ad eum statum, quem habebat, antequam esset publica, & fama iterum juste possidetur: ergo sicuti nunc publicari non poterat, sic nec postea poterit. Nam rem antea notoriam fuisse, facit quidem, quod tunc fuerit publica, sed non facit, quod non etiam publica sit; adeoque nunc vere est actu occulta, nec potest publicari sine gravi injuria, & obligatione restitutionis. 36

Assero sexto. Probabilius mortaliter peccat, 37
qui occultum alterius crimen sine justa causa manifestat uni, vel alteri viro prudenti, non ulterius divulgaturo. Sic Sotus *lib.* 4. *qu.* 6. *art.* 3. & *lib.* 5. *quaest.* 10. *art.* 2. *conclus.* 4. Molina *disput.* 10. *num.* 7. Less. *loco cit. dub.* 11. Layman *loco cit. num.* 6. Lugo *disput.* 14. *num.*

num. 51. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 1197. Sporer *loco cit. num.* 63. Illsung *t.* 4. *d.* 3. *num.* 105. & alii apud ipsos. Ratio est, quia revera, & rationabiliter plerique hanc famæ suæ jacturam magni æstimant, & graviter sentiunt, si de gravi scelere infamantur, etiamsi apud unum solum virum prudentem, & gravem non ulterius divulgaturum. Immo non pauci inveniuntur Religiosi, Clerici, subditi, aliique, qui mallent crimen suum occultum sciri a centum aliis, quam a Prælato, Domino, vel Benefactore, a quo multum dependent.

38 Si quis autem solatii, vel consilii tantum causa, & non intentione detrahendi, seu lædendi, aliqui amico, vel consiliario taciturno narret injuriam ab alio sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori; ea enim est ipsi imputanda; Et ratio est, quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offensam recipiat, & non se doleat, vel quærat solamen, seu consilium; & sic a mortali excusantur famuli, qui injurias sibi ab heris suis; uxores, quæ a Maritis; filii, qui a Patre; Religiosi, qui a Prælatis; milites, qui ab Officialibus illatas, doloris tantum mitigandi causa referunt; Trull. *d.* 11. Less. *d.* 12. Molin. *n.* 5. Diana *p.* 2. *t.* 5. *resol.* 32. Petr. Navarr. *l.* 2. *cap.* 4. *n.* 346. Laym. *l. c. n.* 6. Tanner. Busemb. & alii passim.

39 Assero septimo. Defunctis detrahere, seu eorum gravia occulta crimina propalare est peccatum mortale ad restitutionem obligans; Molina *disp.* 28. Lessius *loc. cit. dub.* 21. Bonac. *d.* 2. *qu.* 4. *pag.* 2. *tom.* 2. *de restit. in partic. n.* 2. 2. Layman *loc. cit. n.* 3. Petr. Navarr. *loc. cit. n.* 351. Busembau *l.* 3. *par.* 2. *dub.* 2. *n.* 13. & alii communiter. Et ratio est, quia tantum jus habent ad famam suam Defuncti, quantum Vivi, cum juxta communem existimationem censeantur adhuc in sua fama vivere; Unde sicut illorum memoria capax est gloriosæ recordationis, ita & ignominiosæ detractionis; quod confirmat Scriptura Eccles. 7. *Mortuo non prohibeas gratiam*. Et sic, si quis illos tali bona fama, & gloria injuste spoliet propalando aliquod occultum eorum grave crimen, ipsis detrahere censetur, & per hoc ad

40 restitutionem obligatur. Hinc etiam Historiographi contra justitiam peccant, si occulta

41 mortuorum crimina pandant. Quo tamen ad mortuorum crimina publica, jam oblivione sepulta, seu sepelienda, vel uno, seu altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum, ut ea scilicet ad perpetuam totius posteritatis cognitionem publicis scriptis diffundant, partim ad aliorum exemplum, ac terrorem, partim ad rerum gestarum notitiam conservandam; Molina *l. c.* Sotus *cit. qu.* 10. *art.* 2. & *de secreto membr.* 1. *qu.* 2. *in fine*; Layman *loc. cit. num.* 13. Valent. *disp.* 5. *qu.* 17. *p.* 2. Sa *verb. Infamare n.* 4. & alii passim. Peccant autem Historici 42
describendo crimina mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam, vel emendationem, si resipuerint; Busembau *loc. cit. num.* 9. & alii communiter.

Resolves quarto, quod defectu injustitiæ 43
revelandi, crimen occultum revelare non est peccatum; Ad hoc enim ut detractio, seu revelatio criminis occulti alterius sit peccatum, requiritur potissimum injustitia revelandi, ut scilicet fiat absque ulla justa causa necessitatis, vel utilitatis gravis præponderantis damno infamiæ alterius. Causæ autem justæ revelan- 44
di aliquod crimen verum occultum alterius sunt præsertim quatuor sequentes. Prima est bonum ipsius revelantis. Secunda est bonum audientium. Tertia est bonum ipsius delinquentis. Quarta est bonum Communitatis, vel Reipublicæ. Propter primam causam, scilicet 45
propter bonum ipsius revelantis potest quis licite occultum crimen proximi, vel injuriam sibi factam revelare viro prudenti, & gravi, ut consilium, vel auxilium, seu etiam in sua afflictione solatium, & sublevamen capiat, secluso alio maligno affectu detrahendi, seu lædendi. *Est communis*; Dummodo tamen pro 46
quanto est sibi possibile, cum minimo alterius damno fiat, ut si sufficiat unus ad consilium, seu solamen, non manifestetur pluribus; & si possit capi non nominata persona, non nominetur. Sic recte limitant Layman *loco cit. n.* 5. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 12. Busemb. *loco cit. num.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 75. & alii. Sic a fortiori ad evadendam mortem, 47
vel gravia tormenta, ob crimen occultum alterius sibi falso impositum, potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum, extra sigillum Confessionis Sacramentalis cognitum; *Est communis*. Nullimode autem licet 48
crimen falsum imponere proximo innocenti; ut patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI. relatis supra *sub num.* 10. Ita 49
enim ut quis officium, vel Beneficium sibi, vel suis dignis assequatur, non est illicitum, saltem sub gravi, competitoris non dignioris vitium occultum, quo ad tale officium, vel Beneficium inhabilior redditur, Collatori aperire;

rio, Navarr. *in cap. Inter verba num.* 8 *Sa verb. Infamare*; Toiet *lib.* 5. *cap.* 65. Sporer *loco cit. num.* 76. & alii.

50 Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium potest quis licite propalare occulta crimina, & incognitos defectus revelare ad audientium, instructionem, informationem, cautelam, ut sic a malis mala, damnis, & incommodis liberentur, cavendo ab occultis criminosis, vel in sua professione imperitis, quos ut, & [illegible] in sua respective professione ante talem revelationem, seu manifestationem judicabant; Sic enim potest occultus fur, seu infidus servus manifestari iis cum quibus solet frequentare, & inhabitare, & a quibus petitur pro serviis hoc solo fine, ut a illis caveant latrocinia, seu domesticis furta. sic occultus homicida potest indicari Judici, ut innocens eo crimine accusatus liberetur, sic imperitus Advocatus, Medicus, Confessarius, Artifex &c. & hujusmodi potest ad cautelam manifestari iis, quibus damnum notabile inferri potest ex eorum imperitia; Dummodo tamen semper in [illegible] ipsa qualibet malignus affectus, & [illegible], sed solum intendatur praecautio bonorum, & innocentium, a consortio, & infectione malorum, & respective nocentium occultorum, juxta illud Lucae 12. *Attendite a fermento Pharisaeorum*; & Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum*; Item Matth. 23. & alibi late manifestat eorum vitia ad audientium cautelam, & instructionem, ut ab ipsis caveant. Sic passim Doctores; Adrianus *in* 4. *ubi de restitut. famae*; Sotus *lib.* 5. *quaest.* 10. *art.* 2. Navarr. *cap.* 18. *num.* 31. Molina *disp.* 34. Less. *loco cit. dub.* 9. Layman *loco cit. n.* 5. Sporer *loco cit. num.* 79. & alii.

51 Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur & emendetur; ita potest quis manifestare crimen occultum filiorum Parentibus vel famulorum heris in ordine ad correctionem; sic uxor Marito, vel Maritus uxori manifestare potest, & saepe debet occulta crimina filiorum, vel famulorum, ut sic corrigantur, & emendentur. Immo interdum expedit in praesentia ipsius criminosi coram aliis amicis fidelibus, & caritativis, seu aliis conjunctis ejus crimina revelare, ut communi omnium adhoratione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis [illegible] & bonum spirituale ipsius criminosi praeferendum est ejus famae, quando sine hujus dimnnutione infamiae procurari commode non potest. *Est communis cum* Tamb. *l.* 2. *l.* 7. *cap.* 10. *n.* 11. Sporer *loco cit. n.* 80. Marchant *tract.* 9. *tit.* 4. *q.* 4. *regu.* 2. Busembau *loco cit. num.* 5.

Propter quartam causam, scilicet propter 52 bonum commune Reipublicae, vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen, vel incognitum defectum alterius; quoties ita necesse ad impediendum magis damnum Reipublicae, vel Communitatis fuerit. Immo quandoque tenetur ex Caritate tale occultum crimen aperire. ut est si quis molitur proditionem Reipublicae, incendium, Homicidia, furta, & similia, quae aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis, quibus interest; Sic si homo improbus, & [illegible] idoneus [illegible] praeferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum, cum notabili damno sive spirituali, sive temporali; quia quilibet ordine Caritatis tenetur magis avertere malum damnum Communitatis, seu personarum innocentium, quam personae nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima jactura alienae famae, seu alterius gravis damni; ipsum criminosum prius admonendo, ut sibi caveat, fuga consulat, & hujusmodi. *Sic communis cum* Molina *dis.* 24. Less. *l.* 2. *cap.* 11. *dub.* 9. Navarr. *cap.* 18. *num.* 21. Layman *loco cit. n.* 5.

Detrahentes voluntarie, & sine causa audi- 53 re, & cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. *Est communis*; & colligitur ex Prov. 4. ubi expresse praecipitur; *Remove a te os pravum; & detrahentia labia sint procul a te.* Hoc malum enim dicit S. Hieronymus *epist.* 19. *ad Celant. ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia pene ab omnibus auditur, si deest auditor, deest & murmurator*; Quia tamen potest quis esse auditor detracto- 54 ris tripliciter, scilicet inducendo, approbando, & non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adjuvando; approbando, & non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra justitiam; & ad restitutionem obligatur respectu infamati, quia positive ad illius damnum cooperatur, & peccat mortaliter peccato scandali contra Caritatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit, vel confirmat. *Est communis*, & per hoc S. Bernardus *lib.* 2. *de consideral. ad*

Euge-

Eugenium cap. 13. scripsit: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim*. Immo S. Joann. Chrysost. *Homil. de Davide* expresse dicit, *collaudare delinquentes plus est, quam delinquere*; & in specie de audiente, & collaudante, seu applaudente, & provocante detractores sic præcise dicit meus S. Bernardinus Senens. *tom.* 2. *serm.* 23. *art.* 3. *cap.* 1. *Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex majori iniquitate, vel malignitate procedit*. Dico secundo,
55 quod audiens detrahentem non inducendo, sed solum consentiendo, & complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Caritatem, sed non contra justitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere, vel lætari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, caritati tantum, non autem justitiæ adversatur; *Est communis*; & quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo *ad Rom.* 1. ubi de ipsis, aliisque peccatoribus dicit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*; & Divus Bernardus *de triplici Custod. linguæ* expresse dicit; *detractor, & libens auditor,*
56 *uterque Diabolum portat in lingua*. Si tamen qui delectaretur præcise de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exaggeratione Detractoris, non esset inde culpandus peccati gravis, licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subjungi-
57 tur. Dico tertio, quod audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile, & commode potest, peccat etiam mortaliter contra Caritatem ex duplici respectu, scilicet, & respectu ipsius infamantis non impediendo ejus peccatum, & ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; & respectu infamati, non impediendo ejus damnum famæ; colligitur *ex cap. Error* 3. *dist.* 83. ibi: *Error, cui non resistitur, approbatur, & veritas cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere: Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*; & expresse docet S. Bonaventura *in specul. anim. cap.* 1. sic dicens: *Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis injuste famam proximi deperire*; & sic etiam S. Thom. 2. 2. *qu.* 73. *art.* 4. *dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati ejus*; *Et est communis sententia Doctorum*, qui insuper volunt, quod si interdum non expediat auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum sæpe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractiones confirmandas, vel ipsas augendas, seu ad convitia, & contumelias evomendas contra correctorem; Tunc inquam volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri potest, corrigere, impedire saltem indirecte, vel discedendo, vel alio sermonem divertendo, vel tacendo & vultum tristem ostendendo, nam, ut dicitur *Proverb.* 25. *num.* 23. *Ventus Aquilo dissipat pluviam, & facies tristis linguam detrahentem*, & ideo consulit Ecclesiasticus *cap.* 28. *num.* 2. ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepi aures tuas spinis*; quia ut optime explicat Ugo Cardinalis *in Proverb. cap.* 23. *Ostensio tristis vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris*.

Se ipsum infamare sine rationabili causa, est peccatum; Veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. *Est communis*; Prima pars patet ex *cap.* 41. *Ecclesiastici* ubi præcipitur cura habenda de bono nomine, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni*, & *Prov.* 22. commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ*; Unde & Poeta canit; *Omnia si perdas, famam servare memento*; adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara quam omnes divitiæ, sicuti illas prodigere est peccatum, ita & illam. Secunda pars est clara, quia homo est Dominus suæ famæ, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, eam dissipando nemini injuriam facit; adeoque est tantum veniale vitium prodigalitatis. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiæ, proximo, etiam vitæ suæ, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias, seu Rector alicujus Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam, aut communitatem. *Est communissima*. Et ratio est, quia licet sit quis Dominus famæ suæ, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famæ alterius, aut vitæ propriæ, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque &c. Hinc *cap. Non sunt*

sunt audiendi 54. *caus.* 11. *quæst.* 3. ex verbis S. Augustini sic cavetur: *Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios misericors; Nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra.* Et S. Gregorius *cap.* 9. *in Ezechiel.* sic præcise habet: *Hi, quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere.*

ARTICULUS II.

Quo ad obligationem restitutionis famæ, & quo ad caussas excusantes a tali restitutione.

1 QUi falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo v. g. se deceptum fuisse, sed re melius considerata comperisse errorem; vel falsum dixisse, etiam adhibendo juramentum, & testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint sine juramento, vel testibus credere; Cajetanus 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. Scotus *de just. lib.* 4. *qu.* 6. *art.* 3. Navarrus *cap.* 18. *num.* 45. Petrus a Navarra *lib.* 2. *de restitut. c.* 4. *num.* 137. Turrian. 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 53. *dub.* 1. *n.* 9. Salonius *de just. tom.* 1. *qu.* 62. *art.* 2. *controv.* 13. Tannerus 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *dub.* 6. *n.* 14. Lessius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 20. & alii, & in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina *tom.* 1. *disput.* 41. Joannes della Crux *in directorio p.* 1. *prop.* 7. *art.* 2. *dub.* 5. Sotus, Aragonius, Lessius, Salonius *locis citatis* & alii. Et ratio est, quia qui sic injuste alterum læsit, tenetur ad æqualitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo adhibere omnem modum, & medium licitum requisitum ad ipsam ponendam; sed juramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractione dixisse, & etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum, cum ex una parte juramentum sit verum, & urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine juramento, vel testibus credere tali

2 retractationi, ergo &c. Si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint, & renuant detractori se retractanti, cum juramento, & testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur caussa talis pravæ opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. *Sic communis Doctorum,*

3 Qui crimen alicujus verum, sed occultum injuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo v. g. se male, & fatue dixisse, injuriam intulisse, deceptum fuisse, & hujusmodi. Hæc enim vera sunt, nam talis male, & fatue dixit, & vere injuriam intulit, & cum omne peccatum sit quædam deceptio, vere deceptus est, quando proximum injuste de occulto crimine infamavit. *Ita communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. *ad* 2. & Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 4. *art.* 2. Vel si ta- 4
lis loquendi formula prævideatur interdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam æquivalentem famæ compensationem facere, eum ob alias ejus dotes laudando, & honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio præbuerit; Sic etiam sensim ex una parte tantundem famam ejus illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit; Sic Scotus *lib.* 4. *de just. qu.* 6. *art.* 3. *ad* 4. Cajetan. *qu.* 62. *art.* 2. & *qu.* 72. *art.* 3. Navarr. *cap.* 18. *n.* 45. Lessius *l. c. n.* 110. Layman *lib.* 3. *de justit. tract.* 3. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 2. & alii. Si detractor revela- 5
vit alterius crimen aliquibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timoratæ conscientiæ, & notæ probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum. Si vero revelavit non sub secreto, neque sub tali probabilitate, tenetur restituere famam, & apud suos immediatos auditores, & apud alios mediatos, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino præter intentionem, & fortuita respectu primi detractoris; In secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur caussa efficax infamiæ apud omnes; Diana *par.* 3. *resolut.* 34. *in fin.* Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 11. *difficul.* 37. Lessius *loco cit. num.* 111. Petrus Navarra *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 443. Rosignol. *de restitut.* 2. *prænot.* 1. *n.* 6. Dicastill. *de restitut. d.* 2. *dub.* 6. *a num.* 168. Lugo *disp.* 15. *sect.* 3. *n.* 15. Sporer *loc. cit. n.* 101. Tamburin, & alii passim.

Si ex infamia, quam alteri caussavit detra- 6
ctor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitiis, seu nobilis Matrimonii, amisit dotem &c. tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. *Est communis*

nis cum Navarro *cap.* 28. *n.* 45. Leff. *loc. cit. dub.* 19. Layman *loc. cit. n.* 4.

7 Si ipse detractor non satisfecerit vivus læso in bonis fortunæ, tenentur satisfacere ipsius hæredes, sive ipsi læso, seu damnificato, si adhuc vivat, sive ejus hæredibus, si fuerit mortuus. Et ratio primæ partis est, quia hæc obligatio compensationis, quo ad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quæ cum tali onere transeunt ad successores, & sicuti tenentur hæredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. injuste domum alterius, ita tenetur hic. Ratio secundæ partis est, quia hæredes in ordine ad bona fortunæ induunt ipsam personam defuncti, ejusque jura acquirunt in ordine ad hæreditatem, hæc enim jura sunt veluti pars hæreditatis; Ita Navar. *in Manual. c.* 18. *num.* 45. Adrian. *quodlib.* 11. Leff. *loc. cit. dub.* 21. *n.* 113. Layman *loc. cit. num.* 4. Busemb. *loc. c. num.* 4. & alii. Non tenentur tamen hæredes

8 infamatoris ad restitutionem famæ, si eam ipse non restituit, quia hæc obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit, vel respicit bona, in quibus hæredes succedunt, adeoque &c. Lessius *loc. cit. dub.* 21. *num.* 111. Layman *loco cit. num.* 4. Petrus Navarra *loco c. num.* 246. Busemb. *loc. cit. num.* 4. & alii.

9 Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, & per hoc Eccles. 7. dicitur, *Mortuo ne prohibeas gratiam*; unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei jam defuncto detraxit, ut patet *art. antecedenti n.* 39. Leff. *loc. cit. dub.* 21. *n.* 114. Layman *l. c. num.* 13. Molin. *cit. disp.* 28. Petr. Navarr. *loc. cit.* 351. & alii communiter.

10 Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, & sine culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo; Sic Molina *tom.* 5. *disp.* 40. *num.* 3. Lugo *disp.* 15. *num.* 4. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 22. Sporer *loc. cit. n.* 86. La Croix *loc. cit. n.* 1243. & alii communiter contra paucos, volentes esse obligationem tantum ex Caritate. Et ratio est, quia justitia non solum obligat, ne quis det caussam injusti damni proximi, sed etiam obligat, ut illam caussam damnosam forte, quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque caussam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex justitia obligatur caussam a se positam tollere, si adhuc utiliter, & sine suo gravi incommodo possit; aliter si caussam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc, & de novo velle effectum, & damnum illud, quod ex caussa posita oriturum prospicit; Si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, & inculpate alicui venenum quis propinavit, & hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utique is sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, & hoc ex justitia, quia saltem materialiter caussam mortis posuit, (ex caritate enim, ut recte observat meus Sporer *loc. cit.* teneretur quilibet alius facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset caussam.) Sic a pari in caussam injustæ infamiæ narrando crimen proximi occultum, quod putabat publicum, seu falsum, quod putabat verum, postea tali errore cognito, & damno proximi, tenetur ex justitia eam caussam tollere, & famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiæ jam fieret ipsi voluntaria, & consequenter injusta & moraliter ipsi imputabilis. Non obligatur autem talis materia- 11
lis detractor ad compensanda, seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nullo culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; Sic ex communi Lugo *loco cit. num.* 5. Sporer *loco cit. num.* 86. La Croix *loco cit. num.* 1244. Sunt tamen reparanda, seu 12
compensanda damna illa, quæ sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famæ, quia ex illo tunc jam talis detractor de materiali evadit formalis detractor, & incipit esse in gravi culpa contra justitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, & damna inde sequentia, & tenetur ex justitia; sicuti jam fuit abunde probatum. Ita ex com- 13
muni Doctores mox citati; Sic etiam qui de Cajo revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, & consequenter infamia Titii apud audientes; Molina *loco cit. num.* 3.

Lugo *loco cit. num. 6.* Sporer *loco cit. num.* 87. La Croix *loco cit. num.* 1245. contra Lessium *loco cit. num.* 119. qui dicit teneri tantum ex caritate auferre errorem audientium.

14 Caussæ excusantes a restitutione famæ, variæ a Doctoribus assignantur, præcipuæ tamen sunt sequentes. Prima caussa est spontanea condonatio, facta ab eo, cujus infamia non redundat in alios; quilibet enim est Dominus propriæ famæ, adeoque si infamatio ipsum solum tangat, nec redundet in alios, potest cedere juri restitutionis famæ, ejusque obligationem alteri condonare, præsertim propter Deum, aut
15 alium honestum finem. Secunda est, si ex cujuspiam oblocutione, seu detractione proximo nullum secutum est damnum famæ vel honoris, quatenus auditores prudentes non crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei, utpote solitus mentiri; & detrahere; vel quia illi, apud quos detraxit, jam sciebant crimen illud, vel saltem jam sciebant similia, & forsan pejora, ita ut infamia non fuerit aucta; & ratio est clara, quia quod re ipsa ablatum
16 non est, hoc ipso restitui non debet. Tertia est justa compensatio, ut si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus, & is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris justa compensatione, si infamia non redundet in
17 alios. Quarta est, si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus est, jam in oblivione abiisse prudenter existimatur, quia in tali casu censetur damnum illatum omnino evanuisse, & probabilius esset, memoriam de-
18 licti tali restitutione renovare. Quinta est, si fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam, ut per testimonium gravium virorum fide dignorum, vel per exemplaris vitæ probitatem, vel per alium consimilem modum.
19 Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum,
20 tunc enim amisit jus restitutionis. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum, & publicum narravit aliquid, & proximum diffamavit, nec possit sine propria infamia, vel magno damno fortunarum restituere, tunc ex-
21 cusatur a restitutione. Octava est, si restitutio famæ non possit fieri sine periculo vitæ; quia generatim nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris cum detrimento bonorum ordinis superioris; vita autem est bonum altioris,
22 & superioris ordinis, quam sit fama. Nona est, si non possit quis facere restitutionem famæ alienæ, nisi cum jactura propriæ famæ, quæ sit longe majoris momenti; Sic Prælatus non tenetur restituere famam personæ vili, nec vir valde illustris plebejo, sed sufficit si illum laudet in eo genere virtutis, ubi sic infamavit, vel alio meliori modo commendet; Et ratio est, quia persona vilis seu plebeja nequit cum ratione exigere, ut talis Prælatus, vel vir valde illustris, Reipublicæ adeo utilis, suam famam tanti momenti amittat pro restituenda sibi ablata, quæ sit parvi, seu nullius momenti.
Decima est, si famæ restitutio facta sit impos- 23
sibilis, cum ad impossibile nemo teneatur.

DIACONATUS. Vide verb. *Ordo art.* 1. *num.* 43. 44. 45.

DIACONUS.

Diaconi Orientalis Ecclesiæ, qui ordinati 1
fuerint in statu cælibi, non possunt matrimonium contrahere; Bened. XIV. tom. 1. Constit. 129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 36.
& 37. Et si quod contraxerint, non solum 2
illicitum est, sed etiam nullum; *Idem ibid.* §. 38. & 39.

Diaconi apud Cophtos ordinati in infantili 3
ætate, postquam ordinationem suam ratam ha-
buerint, Matrimonium inire nequeunt; Idem 4
ib. §. 40. Etiam post ejuratum schisma; Idem 5
ib. §. 41. Si in schismate degentes Ordinationem ratam habuerint, deindeque Matrimonium contraxerint, an redeuntibus ad Ecclesiam indulgenda sit dispensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis exempla hujusmodi dispensationis afferat, adhuc Pontifex hæret, & ut firmo pede, ut ait, deliberare possit, certiorari a Missionariis expetit de pluribus, quæ assignat; Idem *ib.* §. 47. *ad* 54.

DIETA. Vide verb. *Benedictio art.* 5. *n.* 10.

DIFFAMATIO. Vide verb. *Detractio art.* 1. *num.* 9.

DIGNITAS. Vide verb. *Beneficium art.* 1. *num.* 26.

DILAPIDATIO. Vide verb. *Pœna art.* 2. *a num.* 93. *ad* 96.

DILECTIO. Vide verb. *Virtus a num.* 34. *ad* 87.

DIMISSORIÆ, SEU DIMISSORIALES. Vide verb. *Ordo art.* 3. *a num.* 36. *usque in finem.*

DISCORDIA. Vide verb. *Virtus n.* 84.

DIS-

DISMEMBRATIO.

1 Dismembratio est quædam species alienationis; Rota *par.* 7. *recent. dec.* 68. *num.* 1.
2 & *par.* 10. *dec.* 90. *sub num.* 8. Probatur effectuata ex provisionibus secutis; Rota *par.* 6. *dec.* 139. *n.* 5. Et ex lapsu 3. annorum; Ro-
3 ta *par.* 6. *dec.* 275. *num.* 24. Ut dismembratio dicatur effectuata, requiritur quod saltem fuerit capta possessio; Rota *par.* 4. *tom.* 2. *decis.*
4 446. *num.* 22. Dicitur enim effectuata dismembratio, & applicatio per possessionis adeptionem, & fructuum perceptionem; Rota *par.* 4.
5 *tom.* 3. *dec.* 648. *num.* 10. Cum non censeatur effectuata, ubi constat, quod Ecclesia continuet in possessione suarum responsionum; Ro-
6 ta *par.* 3. *dec.* 222. *num.* 5. In Ecclesiæ enim dismembratione observantia subsecuta optime declarat, quidquid fuerit præcedenter actum; Rota *par.* 4. *tom.* 1. *dec.* 497. *n.* 5. & *par.* 17. *dec.* 351. *num.* 10.

7 Dismembratio, cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiæ; Rota *par.* 1. *dec.* 239. *num.* 2. *par.* 2. *dec.* 228. *num.* 4. & *dec.* 348. *num.* 2. *par.* 4. *tom.* 1. *dec.* 58. *n.* 11. *par.* 10.
8 *dec.* 224. *num.* 5. Alias ex defectu solemnitatum est nulla; Rota *part.* 10. *d. decis.* 224.
9 *n.* 9. Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas caussæ, & evidens Ecclesiæ utilitas; Rota *par.* 4. *dec.* 68. *num.* 15. & *par.* 10. *dec.* 224.
10 *num.* 4. Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiæ Parochialis; Rota *par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 578. *num.* 1. & 7. ubi solemnitas, & justa caussa copulative requiruntur; Rota *par.* 7.
11 *dec.* 68. *num.* 9. Alias sine caussa legitima, & solemnitatibus dismembratio non subsistit; Rota *par.* 13. *dec.* 29. *num.* 1. Etiamsi agitur pro reparandis Seminarii indigentiis, quia licet possint dismembrari pro Seminariis Beneficia simplicia, Beneficia tamen Curata a Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 16. *de reform.* omnino dismembrari prohibentur, ut advertit Gonzal. *ad Regul.* 8. *Gloss.* 5. §. 7. *num.* 63. &
12 64. Rota *par.* 13. *dec.* 29. *num.* 4. Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel ea vacante, Defensor ab Episcopo deputandus, & citatio Parochianorum, aliorumque, quorum interest; *cap.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. *cap.* 1. *Ne sede vacante*; Rota *part.* 13. *decis.* 166. *num.* 9. & *sequ.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. par.* 3. *allegat.* 67. *num.* 17. cum pluribus ibi citatis; Et etiam Patronorum; Rota *par.* 7. *decis.* 6.
num. 4. Si Rector vocatus noluerit consenti- 13
re, potest Episcopus eo invito (si subsit justa caussa) procedere ad talem dismembrationem; Barbosa *loc. cit. num.* 20. Garcias *de Benefic. par.* 12. *cap.* 4. *num.* 9. Pax Jordan. *lucubrat. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 31. *num.* 6. Monacell. *par.* 1. *tit.* 2. *form.* 3. *num.* 3. Rota *par.* 17. *dec.* 204. *num.* 2. & *seq.*

Justa caussa dismembrationis est, ut evite- 14
tur periculum animarum, quod solet oriri ob distantiam, & incommoditatem itineris, ratione cujus nec Parochiani præsertim tempore hiemali possunt accedere ad Ecclesiam Parochialem pro divinis sine periculo, aut magno incommodo, nec Parochus ad illos occasione infirmitatis pro administratione Sacramentorum; quibus circumstantiis vere concurrentibus, Episcopus auctoritate sibi attributa a Conc. Trident. *sess.* 21. *cap.* 4. *de reform.* innovante dispositionem *cap. Ad audientiam*, *de Eccles. ædificand.* potest ad dismembrationem procedere, & novam Parochiam erigere; Lotter *de re Benefic. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 2. & *seq.* Nicol. *in floscul. verb. Parochus n.* 2. Monacell. *loc. cit. num.* 2. Rota *part.* 1. *dec.* 484. *n.* 3. *par.* 10. *dec.* 224. *num.* 6. & 8. *par.* 17. *dec.* 204. *num.* 1. *par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 578. *n.* 2. & 3. Sacr. Congreg. Concil. *in Lunen. Sarzanen. Dismembrationis* 12. *Julii* 1712. Non per- 15
mittitur tamen dismembratio supradictis non obstantibus, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coadjutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia; Ricc. *praxis For. Eccles. resolut.* 486. *n.* 6. *vers. Limitatur*, *par.* 1. Card. de Luca *annotat. ad Concil. disc.* 16. *num.* 2. & *de Paroch. disc.* 34. *per tot.* Monacell. *loc. cit. num.* 4. Rota *par.* 19. *tom.* 2. *decis.* 578. *num.* 5. & *seq.* & sic Sacra Congr. Concil. *sub die* 12. *Augusti* 1628. quæ teste Aldano *in compend. Canon. resolut. lib.* 3. *tom.* 8. *n.* 20. decrevit, quod dismembrare non liceat a Parochia sita extra muros Civitatis partem Parochianorum habitantium in Civitate sub prætextu, quod illis non detur aditus de nocte, sed est constituenda capella per Abbatem Parochum intra Civitatem.
Quo casu Rector persolvere debet mercedem 16
Vicario ob loci distantiam, vel ob aliud impedimentum deputato; salva tamen manente ejus congrua; Nicol. *in floscul. verb. Curæ n.* 7. Monacell. *l. c. n.* 11. Barbosa *super Trident. sess.* 21. *cap.* 4. *de reform. n.* 15. Rota *par.* 17.

viter peccet, ut si qualificatum, & optimi nominis Religiosum mendaciis assuetum esse dicat, virum gravem ac consularem dicat illegitime natum, ortum esse de genere hebræo, & hujusmodi; Et e contra fieri potest, ut non sit peccatum mortale referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ non notabiliter famam lædant, v. g. si quis dicat militem habere concubinam, fuisse ebrium, pugnasse in duello, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus &c. Sic communiter Doctores cum Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. Cajet. 2. 2. *q.* 73. *art.* 2. §. *Ad hoc dicitur*, Sot. *l.* 4. *q.* 6. *art.* 3. *circa* 4. *arg.*

17 Ad uberiorem hujus materiæ notitiam libet hic afferre varios casus particulares in praxi frequentissimos. Regulariter igitur non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum, v. gr. quod quis sit ignarus, illegitimus, luscus &c. nisi inde aliquod grave damnum ei sequatur, quia tales non sunt defectus morales culpabiles. *Ita commu-*
18 *nis*. Similiter non est mortale narrare defectus morales de aliquo in generali dicendo v. g. esse superbum, iracundum, avarum, &c. quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ; S. Ant. *part.* 1. *t.* 8. *c.* 4. Layman *loc. cit.* cum communi. Mortaliter
19 tamen peccat, & detrahit, si quis de determinata persona in generali dicat, v. g. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus*; quia audientes ex his, & similibus verbis arguunt de eo aliquod grave delictum afferens ei gravem infamiam. *Omnes*.
20 Non est mortale de aliquo ignoto, vel determinato male loqui, v. gr. in tali loco esse multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. gr. Simoniam; Si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet, quia tunc ratione talis gravis damni in alios redundantis erit mortale; Trull. *d.* 14. cum Az. Bo-
21 nac. Busembau & aliis passim. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiæ, tale, vel tale crimen commisisse, v. g. Adulterium, fornicationem, & hujusmodi, peccat mortaliter, quia licet congregatio v. g. Regularium re ipsa non maculetur ex unius Religiosi malitia, aut perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex proditione Judæ; maculatur tamen apud homines simplices, & imperfectos, quibus id sæpe multiplici scandalo esse solet; S. Augustin. *Epist.* 137. *ad Clerum Hipponensem*, Layman *loc. cit. num.* 12. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *c.* 4. *num.* 61. Molina, Navarr. & alii. Gravius 22
autem, & gravissime peccat, qui Ordini seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo v. gr. quod in eo male vivatur, non servetur Observantia Regularis, & hujusmodi (nisi tamen sit plane notorium) quia talis gravissimum damnum affert toti Religioni, seu Congregationi, aut Communitati Religiosæ; Layman *loc. cit. n.* 12. Trull. *d.* 12. Busemb. *loc. cit. n.* 15. Sot. Nav. & alii passim. Diffama- 23
tum in uno crimine de altero valde affini infamare, ut v. gr. dicere de adultero, quod miserit litteras amatorias, est tantum peccatum veniale, quia tunc non notabiliter augetur infamia; de disparato tamen, & non connexo, seu affini delicto infamare, est mortale, quia infamis in uno genere vitii, non amisit jus famæ in aliis virtutibus; Tanner. *d.* 4. *de just. q.* 8. *d.* 7. *n.* 141. Less. *dub.* 14. Busemb. *l. c. num.* 11. Navarr. & alii plures. 24
Ne nimis in longum adducantur consimiles casus, ad dignoscendum, an graviter, vel leviter peccetur in hujusmodi materia, affertur sequens regula generalis adducta a meo Sporer *l. c. n.* 59. *Quoties notabiliter fama alterius læditur, sive defectus narratus sit mortalis, sive venialis, sive naturalis tantum, toties peccatur mortaliter. Quoties vero leviter solum læditur fama, peccatur venialiter: quando nihil læditur, quidquid dicatur, nihil peccatur ex hoc capite.*

Resolves tertio, quod defectu rei occultæ de- 25
tractio evadit solum peccatum veniale; nam crimen jam notorium referre apud alios jam scientes, vel sine dubio alias brevi scituros secluso alio maligno affectu, vel effectu malo, est ad summum peccatum veniale, & sæpe etiam nullum peccatum; Quo ad alios vero nondum scientes crimen alias notorium, diligenter est attendendum, qua notorietate sit notorium. Duplex enim est notorium, scili- 26
cet, notorium notorietate juris, & notorium notorietate facti: Notorium notorietate juris dicitur id, quod scitur per confessionem rei in publico judicio, vel per sententiam Judicis jam publicatam; Notorium notorietate facti dicitur id, quod per ipsam facti evidentiam apud tot est ita notum, ut nulla tergiversatione celari possit; Glossa *in cap. Vestra, de cohabitat. Cleric. & mul.* Ut autem aliquid 27
dicatur notorium notorietate facti, aliqui dicunt sufficere, quod sciant decem, quia hic numerus sufficit ad constituendum populum, seu

seu turbam, & Parochiam; *l.* 4. *ff. de vi honor. raptor.* Alii dicunt sufficere, quod sciant sex, quia is numerus est plus, quam media pars numeri requisiti ad constituendum populum, seu turbam, & Parochiam. Alii vero, quos sequimur cum Abbate *in cap. Vestra, de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 16. Molina *disp.* 31. Layman *l. c. num.* 8. Lugo *disp.* 14. *num.* 70. Spor. *l. c. n.* 68. dicunt, quod, quando factum limites secreti, & occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis, qualitate hominum, & humana imbecillitate, prudentis arbitrio censeatur impossibile cohibere, quo minus in aliorum cohabitantium, vel Viciniæ cognitionem deveniat, tunc respectu illius Communitatis, vel Viciniæ censebitur notorium, & publicum. Quare si Collegium constet octo incolis, sufficit plerumque quatuor, vel quinque crimen cognovisse, ut Collegio notorium censeatur; Sin autem Collegium, vel Monasterium constet viginti incolis, sufficiet octo cognovisse; Si centum ibi inhabitent, sufficiet quindecim, vel viginti scire; In Oppido quadraginta domos continente, sufficiet octo, vel decem diversarum domorum incolas tale crimen cognovisse; Si Civitas quinquies mille habitatores contineat, sufficiet triginta, vel quadraginta per Civitatem dispersos de tali crimine loqui, ut notorium, seu publicum censeatur, ac de eo ulterius apud nondum illud scientes loqui liceat. His adnotatis,

28 Assero primo, Crimen notorium notorietate juris, postquam per condemnatoriam sententiam Judicis publicatum est, omnibus aliis locis sine injuria licite evulgari potest. *Est communis* cum Layman *loco cit. num.* 10. Molina *disp.* 33. *conclus.* 9. Navarr. *in Manual. cap.* 18. *num.* 26. Valent. *t.* 3. *d.* 5. *qu.* 17. *part.* 2. cum aliis ab ipsis citatis. Et ratio est, quia sicut Magistratus in criminis vindictam jus habet privandi reum bonis fortunæ, & vitæ ipsius, ita etiam jus habet eum privandi bonis famæ; idque re ipsa facere decernit, quando reum publica sententia coram populo condemnat, ita ut reus amittat tunc apud omnes omnino jus ad famam respectu illius criminis, de quo publice condemnatus est; ergo tale crimen evulgans non facit illi injuriam, & consequenter non peccat contra justitiam. Immo per se loquendo, & secluso alio malo effectu, neque peccat contra Caritatem, ut contra Sotum, Petr. Navarr. & alios probabilius tenent Molina, & Layman locis citatis; Sporer *loco cit. num.* 69. Lessius, Tamburin. Dicastill. & alii plures, quia utitur jure suo, & licentia sibi a Magistratu juste concessa ad evulgandum ulterius crimen, saltem in locis eidem Reipublicæ subjectis, vel aliis vicinis, seu commercio conjunctis; Ideo enim publice damnantur rei, ut alii eorum exemplari condemnatione deterreantur; Quæ finalis ratio publicæ condemnationis currit, nedum pro locis eidem Reipublicæ subjectis, seu commercio conjunctis, sed etiam pro locis remotissimis, uti cum Lessio, Dicastill. advertit Tamburin. *l.* 9. *Dec. cap.* 3. §. 2. *num.* 11. Sporer *loco cit. num.* 69.

Assero secundo, Crimen notorium notorietate facti alicubi, aliis ejusdem loci, seu Viciniæ id nondum scientibus manifestare, non est peccatum saltem mortale. *Sic communiter Doctorum* cum Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 4. *art.* 1. Lugo *disp.* 14. *sect.* 5. Navarr. *cap.* 28. *n.* 10. Cajetan. *opuscul.* 15. *responsionum*, *resp.* 9. Layman *loc. cit. num.* 8. Sporer *loc. cit. num.* 70. Molin. *tract.* 4. *disp.* 31. *&* 32. & aliis. Et ratio est, quia criminosus censetur tunc spoliatus & jure, & possessione famæ suæ, quando crimen adeo manifestum est, ut moraliter impossibile videatur, quia in aliorum cohabitantium notitiam deveniat, expedit enim ad bonum publicum, ut unusquisque ab aliis cognoscatur, qualis publice est, ne alii in ejus convictu, commercio, vel aliis actionibus humanis decipiantur; Unde recte observat Lessius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 11. *num.* 75. ex consuetudine totius orbis nunquam homines putare se injuriam facere, si publica crimina aliis referant, per quod satis innuitur crimen ita notorium aliis referre, non solum non esse peccatum contra justitiam, sed neque contra Caritatem, saltem mortale, per se loquendo, & præscindendo ab alio malo effectu, ut cum aliis notant Tamburin. *lib.* 9. *Decalog. cap.* 3. §. 2. num. 12. Sporer *loc. cit. num.* 70. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 2. *num.* 2759. & alii. Si enim id faciat ex aliquo malo affectu, & effectu, scilicet ex gravi odio, vindicta, vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale; & si fiat ex zelo bono, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum, ut ex communi testatur Sporer *loc. cit. num.* 70.

Assero tertio, Crimen notorium non absolute, sed respective, & limitate, ad aliquem solum locum v. g. privatam Communitatem, Collegium, Monasterium, familiam, & hujusmodi referre in alio loco, ad quem non erat de facili notitia perventura, est peccatum mortale

tale

tale contra justitiam. *Est fere communis* cum Molina *disp.* 31. *&* 32. Soto *lib.* 5. *qu.* 10. *de justit. art.* 2. Layman *loco cit. num.* 8. Tanner. *tom.* 3. *disp.* 4. *de just. qu.* 8. *Dub.* 7. *num.* 142. Et ratio est, quia licet criminosus sit Diffamatus in loco commissi criminis, in alio tamen loco, ad quem non de facili est alias perventura talis notitia, retinet juste adhuc jus ad suam famam adeoque tale crimen sic referens infert ei injuriam contra justitiam.

32 Secus probabiliter est, quando crimen est notorium in aliquo loco, seu Civitate simpliciter, & absolute, quia tunc potest sine ullo peccato, saltem gravi, referri in aliis locis remotis, vel litteris eo scribi; Si enim, ut observat Card. de Lugo *disp.* 14. *sect.* 6. *n.* 81. aliquis ex loco remoto huc veniret, posset illi tale crimen narrari, sicut aliis, qui in hac Urbe commorantur, quamvis hic rediens ad suam patriam notitiam illam secus delaturus esset; Cur ergo eidem in patria commoranti non poterit id ipsum per litteras scribi, vel ibidem eidem narrari, si quis ad ipsum illuc perveniret? Certe non magis fama læditur in uno casu, quam in altero; sola enim varietas loci non variat famæ læsionem, nec videtur diversam obligationem inducere. Nec id displicet Patritio Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.* 71. Attamen contraria opinio est communior & probabilior, ut patet ex ipso Sporer *loc. cit.* ubi dicit juxta communem DD. sic tenere Sotum, Molinam, Petr. Navarr. Tannerum, Layman.

33 Assero quarto. Qui occultum alicujus crimen se ab aliis audisse narrat, non peccat saltem mortaliter, si absque propria confirmatione, & proposito nocendi referat, vel tales circumstantiæ concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros, quia in tali casu abest periculum notabilis damni inferendi. *Est communis* cum Scoto *in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *art.* 1. Navarr. *cap.* 18. *num.* 36. *&* 50. Layman *loco cit. n.* 7. Reiffenstuel *tract.* 9. *dist.* 6. *num.* 14.
34 Sporer *l. c. num.* 92. Si vero cum propria asseveratione, & confirmatione, iisque circumstantiis tale auditum crimen occultum narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur, vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra justitiam cum onere restitutionis, quia in tali casu infertur notabile damnum proximo. Sic mox citati Doctores, Molina *disp.* 30. Lessius *cit. cap.* 11. *dub.* 5.
35 & alii communiter. Si autem in talis occulti criminis narratione tales circumstantiæ concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, is vero, qui narrat, animadvertat audientes, si non ex vi suæ narrationis, propria tamen levitate esse credituros, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra justitiam, ut defendunt S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 2. *cap.* 2. §. 3. Cajetan. *loco cit. art.* 2. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 6. Layman *loco cit. num.* 6. Tamburin. *lib.* 9. *Decalog. cap.* 3. §. 2. *n.* 5. quia sic causa alterius malæ fidei non potest adscribi tali narranti, cum audientes non ex pondere talis narrationis nihil moventis, sed ex proprii animi levitate fidem adhibeant; qui enim *cito credit*, juxta illud Ecclesiastici *cap.* 19. *levis est corde*; Peccat tamen contra caritatem gravius vel levius juxta qualitatem materiæ; quia publici mali occasionem præbet sive respectu audientium, qui temere credendo scandalum patiuntur, sive respectu infamati, qui famæ suæ jacturam apud eosdem incurrit.

Assero quinto. Peccat mortaliter cum obli- 36
gatione restitutionis, qui infamatum jam emendatum de præterito, & jam oblito crimine, denuo sine justa causa infamat. *Est fere communis* cum Sanchez *in Decalog. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 40. *&* 60. Molina *disp.* 33. *num.* 2. Lugo *loco cit. n.* 85. *& in respons. moral. lib.* 4. *dub.* 46. Mendo *d.* 1. *a num.* 200. Layman *loco cit. num.* 8. Ovied *de claritat. contract.* 11. *pag.* 10. §. 12. Tolet *lib.* 5. *cap.* 65. contra Lessium *dub.* 13. *in fin.* Et ratio est, quia sicuti malis majoribus infamia facti contrahitur, & bona fama amittitur, ita contrariis bonis majoribus infamia facti aboletur, & fama bona recuperatur; adeoque ea semel per emendationem recuperata apud homines prioris sceleris oblitos, injuriose spoliatur recensendo prius ejus crimen. Tum quia res illa, ut optime dicit Lugo *c. n.* 84. per oblivionem reducta omnino est ad eum statum, quem habebat, antequam esset publica, & fama iterum juste posidetur: ergo sicuti nunc publicari non poterat, sic nec postea poterit. Nam rem antea notoriam fuisse, facit quidem, quod tunc fuerit publica, sed non facit, quod non etiam publica sit; adeoque nunc vere est actu occulta, nec potest publicari sine gravi injuria, & obligatione restitutionis.

Assero sexto. Probabilius mortaliter peccat, 37
qui occultum alterius crimen sine justa causa manifestat uni, vel alteri viro prudenti, non ulterius divulgaturo. Sic Sotus *lib.* 4. *qu.* 6. *art.* 3. *& lib.* 5. *quæst.* 10. *art.* 2. *conclus.* 4. Molina *disput.* 10. *num.* 7. Less. *loco cit. dub.* 11. Layman *loco cit. num.* 6. Lugo *disput.* 14.

num.

num. 51. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 1197.
Sporer *loco cit. num.* 63. Illsung *t.* 4. *d.* 3.
num. 105. & alii apud ipsos. Ratio est, quia
revera, & rationabiliter plerique hanc famæ
suæ jacturam magni æstimant, & graviter sen-
tiunt, si de gravi scelere infamantur, etiamsi
apud unum solum virum prudentem, & gra-
vem non ulterius divulgaturum. Immo non
pauci inveniuntur Religiosi, Clerici, subdi-
ti, aliique, qui mallent crimen suum occul-
tum sciri a centum aliis, quam a Prælato,
Domino, vel Benefactore, a quo multum de-
38 pendent. Si quis autem solatii, vel consilii
tantum causa, & non intentione detrahendi,
seu lædendi, aliqui amico, vel consiliario ta-
citurno narret injuriam ab alio sibi factam,
seu grave crimen contra se commissum, non
peccat mortaliter, etsi inde aliqua infamia
proveniat auctori; ea enim est ipsi imputan-
da; Et ratio est, quia humana conditio non
patitur, ut quis gravem offensam recipiat, &
non se doleat, vel quærat solamen, seu con-
silium; & sic a mortali excusantur famuli,
qui injurias sibi ab heris suis; uxores, quæ
a Maritis; filii, qui a Patre; Religiosi, qui
a Prælatis; milites, qui ab Officialibus il-
latas, doloris tantum mitigandi causa refe-
runt; Trull. *d.* 11. Less. *d.* 12. Molin. *n.* 5.
Diana *p.* 2. *t.* 5. *resol.* 32. Petr. Navarr. *l.* 2.
cap. 4. *n.* 346. Laym. *l. c. n.* 6. Tanner. Bu-
semb. & alii passim.
39 Assero septimo. Defunctis detrahere, seu eo-
rum gravia occulta crimina propalare est pec.
catum mortale ad restitutionem obligans; Mo-
lina *disp.* 28. Lessius *loc. cit. dub.* 21. Bonac.
d. 2. *qu.* 4. *pag.* 2. *tom.* 2. *de restit. in partic.*
n. 2. 2. Layman *loc. cit. n.* 3. Petr. Navarr.
loc. cit. n. 351. Busembau *l.* 3. *par.* 2. *dub.* 2.
n. 13. & alii communiter. Et ratio est, quia
tantum jus habent ad famam suam Defuncti,
quantum Vivi, cum juxta communem existi-
mationem censeantur adhuc in sua fama vive-
re; Unde sicut illorum memoria capax est glo-
riosæ recordationis, ita & ignominiosæ detra-
ctionis; quod confirmat Scriptura Eccles. 7.
Mortuo non prohibeas gratiam. Et sic si quis
illos tali bona fama, & gloria injuste spoliet
propalando aliquod occultum eorum grave cri-
men, ipsis detrahere censetur, & per hoc ad
40 restitutionem obligatur. Hinc etiam Historio-
graphi contra justitiam peccant, si occulta
41 mortuorum crimina pandant. Quo tamen ad
mortuorum crimina publica, jam oblivione
sepulta, seu sepelienda, vel uno, seu altero
tantum loco cognita, plus Historicis, quam
aliis hominibus est concessum, ut ea scilicet
ad perpetuam totius posteritatis cognitionem
publicis scriptis diffundant, partim ad aliorum
exemplum, ac terrorem, partim ad rerum ge-
starum notitiam conservandam; Molina *l. c.*
Sotus *cit. qu.* 10. *art.* 2. & *de secreto membr.* 1.
qu. 2. *in fine*; Layman *loc. cit. num.* 13. Va-
lent. *disp.* 5. *qu.* 17. *p.* 2. Sa *verb. Infamare*
n. 4. & alii passim. Peccant autem Historici 42
describendo crimina mortuorum publica, &
non referendo pœnitentiam, vel emendatio-
nem, si resipuerint; Busembau *loc. cit. num.* 9.
& alii communiter.
Resolves quarto, quod defectu injustitiæ 43
revelandi, crimen occultum revelare non est
peccatum; Ad hoc enim ut detractio, seu re-
velatio criminis occulti alterius sit peccatum,
requiritur potissimum injustitia revelandi, ut
scilicet fiat absque ulla justa causa necessita-
tis, vel utilitatis gravis præponderantis damno
infamiæ alterius. Causæ autem justæ revelan- 44
di aliquod crimen verum occultum alterius
sunt præsertim quatuor sequentes. Prima est
bonum ipsius revelantis. Secunda est bonum
audientium. Tertia est bonum ipsius delinquen-
tis. Quarta est bonum Communitatis, vel
Reipublicæ. Propter primam causam, scilicet 45
propter bonum ipsius revelantis potest quis li-
cite occultum crimen proximi, vel injuriam
sibi factam revelare viro prudenti, & gravi,
ut consilium, vel auxilium, seu etiam in sua
afflictione solatium, & sublevamen capiat,
secluso alio maligno affectu detrahendi, seu
lædendi. *Est communis*; Dummodo tamen pro 46
quanto est sibi possibile, cum minimo alterius
damno fiat, ut si sufficiat unus ad consilium,
seu solamen, non manifestetur pluribus; & si
possit capi non nominata persona, non nomi-
netur. Sic recte limitant Layman *loco cit. n.*
5. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 12. Busemb.
loco cit. num. 5. Sporer *loc. cit. num.* 75. &
alii. Sic a fortiori ad evadendam mortem, 47
vel gravia tormenta, ob crimen occultum al-
terius sibi falso impositum, potest quis licite
manifestare crimen occultum alterius verum,
extra sigillum Confessionis Sacramentalis cogni-
tum; *Est communis*. Nullimode autem licet 48
crimen falsum imponere proximo innocenti;
ut patet ex propositionibus damnatis ab In-
nocentio XI. relatis supra *sub num.* 10. Ita 49
enim ut quis officium, vel Beneficium sibi,
vel suis dignis assequatur, non est illicitum,
saltem sub gravi, competitoris non dignioris
vitium occultum, quo ad tale officium, vel
Beneficium inhabilior redditur, Collatori ape-
rire;

rire; Navarr. *in cap. Inter verba num.* 854. Sa *verb. Infamare*; Tolet. *lib.* 5. *cap.* 65. Sporer *loco cit. num.* 76. & alii.

50 Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium potest quis licite proximi occulta crimina, & incognitos defectus revelare ad audientium, instructionem, informationem, cautelam, ut sic a multis malis, damnis, & incommodis liberentur, cavendo ab occultis criminosis, vel in sua professione imperitis, quos undequaque justos, & solos peritos in sua respective professione ante talem revelationem, seu manifestationem judicabant; Sic enim potest occultus fur, seu infidus servus manifestari iis cum quibus solet frequentare, & inhabitare, & a quibus petitur pro servitiis hoc solo fine, ut a suis caveant latrociniis, seu domesticis furtis, sic occultus homicida potest indicari Judici, ut innocens eo crimine accusatus liberetur; sic imperitus Advocatus, Medicus, Confessarius, Artifex &c. & hujusmodi potest ad cautelam manifestari iis, quibus damnum notabile inferri potest ex eorum imperitia; Dummodo tamen semper in similibus absit quilibet malignus affectus, & finis nocendi, sed solum intendatur præcautio bonorum, & innocentium, a consortio, & infectione malorum, & respective nocentium occultorum, juxta illud Lucæ 12. *Attendite a fermento Pharisæorum*; & Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum*; Item Matth. 23. & alibi late manifestat eorum vitia ad audientium cautelam, & instructionem, ut ab ipsis caveant. Sic passim Doctores; Adrianus *in* 4. *ubi de restitut. famæ*; Sotus *lib.* 5. *quæst.* 10. *art.* 2. Navarr. *cap.* 18. *num.* 31. Molina *disp.* 34. Less. *loco cit. dub.* 9. Layman *loco cit. n.* 5. Sporer *loco cit. num.* 79. & alii.

51 Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur & emendetur; ita potest quis manifestare crimen occultum filiorum Parentibus vel famulorum heris in ordine ad correctionem; Sic uxor Marito, vel Maritus uxori manifestare potest, & sæpe debet occulta crimina filiorum, vel famulorum, ut sic corrigantur, & emendentur. Immo interdum expedit in præsentia ipsius criminosi coram aliis amicis fidelibus, & caritativis, seu aliis conjunctis ejus crimina revelare, ut communi omnium adhoratione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis salus & bonum spirituale ipsius criminosi præferendum est ejus famæ, quando sine hujus aliquali læsione procurari commode non potest. *Est communis* cum Trull. *t.* 2. *l.* 7. *cap.* 10. *d.* 11. Sporer *loco cit. n.* 80. Marchant *tract.* 9. *tit.* 4. *qu.* 4. *regul.* 2. Busemban *loco cit. num.* 5.

Propter quartam causam, scilicet propter bonum commune Reipublicæ, vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen, vel incognitum defectum alterius; quoties ita necesse ad impediendum majus damnum Reipublicæ, vel Communitatis foret. Immo quandoque tenetur ex Caritate tale occultum crimen aperire, ut est si quis moliatur proditionem Reipublicæ, hæresim, Homicidia, furta, & hujusmodi, quæ aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis, quibus interest; Sic si homo improbus, & non idoneus Juventuti sit præferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum, cum multorum damno sive spirituali, sive temporali; quia quilibet ordine Caritatis tenetur magis avertere majus damnum Communitatis, seu personarum innocentium, *quam* personæ nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima jactura alienæ famæ, seu alterius gravis damni; ipsum criminosum prius admonendo, ut sibi caveat, fuga consulat, & hujusmodi. *Sic communis* cum Molina *disp.* 24. Less. *l.* 2. *cap.* 11. *dub.* 9. Navarr. *cap.* 18. *num.* 21. Layman *loco cit. n.* 5. 52

Detrahentes voluntarie, & sine causa audire, & cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. *Est communis*; & colligitur ex Prov. 4. ubi expresse præcipitur; *Remove a te os pravum; & detrahentia labia sint procul a te.* Hoc malum enim dicit S. Hieronymus *epist.* 19. *ad Cælant. ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia pene ab omnibus auditur, si deest auditor, deest & murmurator*; 53
Quia tamen potest quis esse auditor detracto- 54
ris tripliciter, scilicet inducendo, approbando, & non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adjuvando; approbando, & non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra justitiam; & ad restitutionem obligatur respectu infamati, quia positive ad illius damnum cooperatur, & peccat mortaliter peccato scandali contra Caritatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit, vel confirmat. *Est communis*. & per hoc S. Bernardus *lib.* 2. *de considerat. ad*

Euge-

Eugenium cap. 13. scripsit: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim*. Immo S. Joann. Chrysost. *Homil. de Davide* expresse dicit, *collaudare delinquentes plus est, quam delinquere*; & in specie de audiente, & collaudante, seu applaudente, & provocante detractores sic præcise dicit meus S. Bernardinus Senens. *tom. 2. serm. 23. art. 3. cap. 1. Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex majori iniqui-
55 tate, vel malignitate procedit*. Dico secundo, quod audiens detrahentem non inducendo, sed solum consentiendo, & complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Caritatem, sed non contra justitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere, vel lætari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, caritati tantum, non autem justitiæ adversatur; *Est communis*; & quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo *ad Rom. 1.* ubi de ipsis, aliisque peccatoribus dicit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*; & Divus Bernardus *de triplici Custod. linguæ* expresse dicit; *detractor, & libens auditor,
56 uterque Diabolum portat in lingua*. Si tamen qui delectaretur præcise de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exaggeratione Detractoris, non esset inde culpandus peccati gravis, licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subjungi-
57 tur. Dico tertio, quod audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile, & commode potest, peccat etiam mortaliter contra Caritatem ex duplici respectu, scilicet, & respectu ipsius infamantis non impediendo ejus peccatum, & ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; & respectu infamati, non impediendo ejus damnum famæ; colligitur *ex cap. Error 3. dist. 83.* ibi: *Error, cui non resistitur, approbatur, & veritas cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere: Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*; & expresse docet S. Bonaventura *in specul. anim. cap. 1.* sic dicens: *Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis injuste famam proximi deperire*; & sic etiam S. Thom. 2. 2. *qu. 73. art. 4. dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati ejus*; *Est communis sententia Doctorum*, qui insuper volunt, quod si interdum non expediat auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum sæpe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractiones confirmandas, vel ipsas augendas, seu ad convitia, & contumelias evomendas contra correctorem; Tunc inquam volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri potest, corrigere, impedire saltem indirecte, vel discedendo, vel alio sermonem divertendo, vel tacendo & vultum tristem ostendendo, nam, ut dicitur *Proverb. 25. num. 23. Ventus Aquilo dissipat pluviam, & facies tristis linguam detrahentem*, & ideo consulit Ecclesiasticus *cap. 28. num. 2.* ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepi aures tuas spinis*; quia ut optime explicat Ugo Cardinalis *in Proverb. cap. 23. Ostensio tristis vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris*.

Se ipsum infamare sine rationabili causa, est 58
peccatum; Veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. *Est communis*; Prima pars patet ex *cap. 41. Ecclesiastici* ubi præcipitur cura habenda de bono nomine, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni*, & *Prov. 22.* commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ*; Unde & Poeta canit; *Omnia si perdas, famam servare memento*; adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara quam omnes divitiæ, sicuti illas prodigere est peccatum, ita & illam. Secunda pars est clara, quia homo est Dominus suæ famæ, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, eam dissipando nemini injuriam facit; adeoque est tantum veniale vitium prodigalitatis. Quando quis ta- 59
men se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiæ, proximo, etiam vitæ suæ, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias, seu Rector alicujus Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam, aut communitatem. *Est communissima*. Et ratio est, quia licet sit quis Dominus famæ suæ, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famæ alterius, aut vitæ propriæ, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque &c. Hinc *cap. Non sunt*

sunt audiendi 54. *caus.* 11. *quæst.* 3. ex verbis S. Augustini sic cavetur: *Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios misericors; Nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra.* Et S. Gregorius *cap.* 9. *in Ezechiel.* sic præcise habet: *Hi, quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere.*

ARTICULUS II.

Quo ad obligationem restitutionis famæ, & quo ad causas excusantes a tali restitutione.

1 QUi falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo v. g. se deceptum fuisse, sed re melius considerata comperisse errorem; vel falsum dixisse, etiam adhibendo juramentum, & testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint sine juramento, vel testibus credere; Cajetanus 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. Scotus *de just. lib.* 4. *qu.* 6. *art.* 3. Navarrus *cap.* 18. *num.* 45. Petrus a Navarra *lib.* 2. *de restitut. c.* 4. *num.* 137. Turrian. 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 53. *dub.* 1. *n.* 9. Salonius *de just. tom.* 1. *qu.* 62. *art.* 2. *controv.* 13. Tannerus 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *dub.* 6. *n.* 14. Lessius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 20. & alii, & in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina *tom.* 1. *disput.* 41. Joannes della Crux *in directorio p.* 1. *prop.* 7. *art.* 2. *dub.* 5. Sotus, Aragonius, Lessius, Salonius *locis citatis* & alii. Et ratio est, quia qui sic injuste alterum læsit, tenetur ad æqualitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo adhibere omnem modum, & medium licitum requisitum ad ipsam ponendam; sed juramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractione dixisse, & etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum, cum ex una parte juramentum sit verum, & urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine juramento, vel testibus credere tali
2 retractationi, ergo &c. Si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint, & renuant detractori se retractanti, cum juramento, & testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur caussa talis pravæ opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. *Sic communis Doctorum.*

3 Qui crimen alicujus verum, sed occultum injuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo v. g. se male, & fatue dixisse, injuriam intulisse, deceptum fuisse, & hujusmodi. Hæc enim vera sunt, nam talis male, & fatue dixit, & vere injuriam intulit, & cum omne peccatum sit quædam deceptio, vere deceptus est, quando proximum injuste de occulto crimine infamavit. *Ita communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. *ad* 2. & Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 4. *art.* 2. Vel si ta- 4
lis loquendi formula prævideatur interdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam æquivalentem famæ compensationem facere, eum ob alias ejus dotes laudando, & honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio præbuerit; Sic etiam sensim ex una parte tantundem famam ejus illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit; Sic Scotus *lib.* 4. *de just. qu.* 6. *art.* 3. *ad* 4. Cajetan. *qu.* 62. *art.* 2. & *qu.* 72. *art.* 3. Navarr. *cap.* 18. *n.* 45. Lessius *l. c. n.* 110. Layman *lib.* 3. *de justit. tract.* 3. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 2. & alii. Si detractor revela- 5
vit alterius crimen aliquibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timoratæ conscientiæ, & notæ probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum. Si vero revelavit non sub secreto, neque sub tali probabilitate, tenetur restituere famam, & apud suos immediatos auditores, & apud alios mediatos, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino præter intentionem, & fortuita respectu primi detractoris; In secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur caussa efficax infamiæ apud omnes; Diana *par.* 3. *resolut.* 34. *in fin.* Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 11. *difficul.* 37. Lessius *loco cit. num.* 111. Petrus Navarra *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 443. Rosignol. *de restitut.* 2. *prænot.* 1. *n.* 6. Dicastill. *de restitut. d.* 2. *dub.* 6. *a num.* 168. Lugo *disp.* 15. *sect.* 3. *n.* 15. Sporer *loc. cit. n.* 101. Tamburin. & alii passim.

Si ex infamia, quam alteri caussavit detra- 6
ctor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitiis, seu nobilis Matrimonii, amisit dotem &c. tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. *Est communis*

mis cum Navarro *cap.* 28. *n.* 45. Less. *loc. cit. dub.* 19. Layman *loc. cit. n.* 4.

7 Si ipse detractor non satisfecerit vivus læso in bonis fortunæ, tenentur satisfacere ipsius hæredes, sive ipsi læso, seu damnificato, si adhuc vivat, sive ejus hæredibus, si fuerit mortuus. Et ratio primæ partis est, quia hæc obligatio compensationis, quo ad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quæ cum tali onere transeunt ad successores, & sicuti tenentur hæredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. injuste domum alterius, ita tenetur hic. Ratio secundæ partis est, quia hæredes in ordine ad bona fortunæ induunt ipsam personam defuncti, ejusque jura acquirunt in ordine ad hæreditatem, hæc enim jura sunt veluti pars hæreditatis; Ita Navar. *in Manual. c.* 18. *num.* 45. Adrian. *quodlib.* 11. Less. *loc. cit. dub.* 21. *n.* 113. Layman *loc. cit. num.* 4. Busemb. *loc. c. num.* 4. & alii. Non tenentur tamen hæredes

8 infamatoris ad restitutionem famæ, si eam ipse non restituit, quia hæc obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit, vel respicit bona, in quibus hæredes succedunt, adeoque &c. Lessius *loc. cit. dub.* 21. *num.* 111. Layman *loco cit. num.* 4. Petrus Navarra *loco c. num.* 246. Busemb. *loc. cit. num.* 4. & alii.

9 Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, & per hoc Eccles. 7. dicitur, *Mortuo ne prohibeas gratiam*; unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei jam defuncto detraxit, ut patet *art. antecedenti n.* 39. Less. *loc. cit. dub.* 21. *n.* 114. Layman *l. c. num.* 13. Molin. *cit. disp.* 28. Petr. Navarr. *loc. cit.* 351. & alii communiter.

10 Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, & sine culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo; Sic Molina *tom.* 5. *disp.* 40. *num.* 3. Lugo *disp.* 15. *num.* 4. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 22. Sporer *loc. cit. n.* 86. La Croix *loc. cit. n.* 1243. & alii communiter contra paucos, volentes esse obligationem tantum ex Caritate. Et ratio est, quia justitia non solum obligat, ne quis det caussam injusti damni proximi, sed etiam obligat, ut illam caussam damnosam forte, quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque caussam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex justitia obligatur caussam a se positam tollere, si adhuc utiliter, & sine suo gravi incommodo possit; aliter si caussam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc, & de novo velle effectum, & damnum illud, quod ex caussa posita oriturum prospicit; Si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, & inculpate alicui venenum quis propinavit, & hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utique is sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, & hoc ex justitia, quia saltem materialiter caussam mortis posuit, (ex caritate enim, ut recte observat meus Sporer *loc. cit.* teneretur quilibet alius facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset caussam.) Sic a pari in caussam injustæ infamiæ narrando crimen proximi occultum, quod putabat publicum, seu falsum, quod putabat verum, postea tali errore cognito, & damno proximi, tenetur ex justitia eam caussam tollere, & famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiæ jam fieret ipsi voluntaria, & consequenter injusta & moraliter ipsi imputabilis. Non obligatur autem talis materia- 11
lis detractor ad compensanda, seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nullo culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; Sic ex communi Lugo *loco cit. num.* 5. Sporer *loco cit. num.* 86. La Croix *loco cit. num.* 1244. Sunt tamen reparanda, seu 12
compensanda damna illa, quæ sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famæ, quia ex illo tunc jam talis detractor de materiali evadit formalis detractor, & incipit esse in gravi culpa contra justitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, & damna inde sequentia, & tenetur ex justitia; sicuti jam fuit abunde probatum. Ita ex com- 13
muni Doctores mox citati; Sic etiam qui de Cajo revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, & consequenter infamia Titii apud audientes; Molina *loco cit. num.* 3.

Lugo *loco cit. num.* 6. Sporer *loco cit. num.* 87. La Croix *loco cit. num.* 1245. contra Lessium *loco cit. num.* 119. qui dicit teneri tantum ex caritate auferre errorem audientium.

14 Caussæ excusantes a restitutione famæ, variæ a Doctoribus assignantur, præcipuæ tamen sunt sequentes. Prima caussa est spontanea condonatio, facta ab eo, cujus infamia non redundat in alios; quilibet enim est Dominus propriæ famæ, adeoque si infamatio ipsum solum tangat, nec redundet in alios, potest cedere juri restitutionis famæ, ejusque obligationem alteri condonare, præsertim propter Deum, aut
15 alium honestum finem. Secunda est, si ex cujuspiam oblocutione, seu detractione proximo nullum secutum est damnum famæ vel honoris, quatenus auditores prudentes non crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei, utpote solitus mentiri; & detrahere; vel quia illi, apud quos detraxit, jam sciebant crimen illud, vel saltem jam sciebant similia, & forsan pejora, ita ut infamia non fuerit aucta; & ratio est clara, quia quod re ipsa ablatum
16 non est, hoc ipso restitui non debet. Tertia est justa compensatio, ut si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus, & is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris justa compensatione, si infamia non redundet in
17 alios. Quarta est, si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus est, jam in oblivione abiisse prudenter existimatur, quia in tali casu censetur damnum illatum omnino evanuisse, & probabilius esset, memoriam de-
18 licti tali restitutione renovare. Quinta est, si fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam, ut per testimonium gravium virorum fide dignorum, vel per exemplaris vitæ probitatem, vel per alium consimilem modum.
19 Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum,
20 tunc enim amisit jus restitutionis. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum, & publicum narravit aliquid, & proximum diffamavit, nec possit sine propria infamia, vel magno damno fortunarum restituere, tunc ex-
21 cusatur a restitutione. Octava est, si restitutio famæ non possit fieri sine periculo vitæ; quia generatim nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris cum detrimento bonorum ordinis superioris; vita autem est bonum altioris,
22 & superioris ordinis, quam sit fama. Nona est, si non possit quis facere restitutionem famæ alienæ, nisi cum jactura propriæ famæ, quæ sit longe majoris momenti; Sic Prælatus non tenetur restituere famam personæ vili, nec vir valde illustris plebejo, sed sufficit si illum laudet in eo genere virtutis, ubi sic infamavit, vel alio meliori modo commendet; Et tatio est, quia persona vilis seu plebeja nequit cum ratione exigere, ut talis Prælatus, vel vir valde illustris, Reipublicæ adeo utilis, suam famam tanti momenti amittat pro restituenda sibi ablata, quæ sit parvi, seu nullius momenti.
Decima est, si famæ restitutio facta sit impos- 23
sibilis, cum ad impossibile nemo teneatur.

DIACONATUS. Vide verb. *Ordo art.* 1. *num.* 43. 44. 45.

DIACONUS.

Diaconi Orientalis Ecclesiæ, qui ordinati 1
fuerint in statu cælibi, non possunt matrimonium contrahere; Bened. XIV. tom. 1. Constit. 129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 36.
& 37. Et si quod contraxerint, non solum 2
illicitum est, sed etiam nullum; *Idem ibid.* §. 38. & 39.

Diaconi apud Cophtos ordinati in infantili 3
ætate, postquam ordinationem suam ratam habuerint, Matrimonium inire nequeunt; Idem 4
ib. §. 40. Etiam post ejuratum schisma; Idem 5
ib. §. 41. Si in schismate degentes Ordinationem ratam habuerint, deindeque Matrimonium contraxerint, an redeuntibus ad Ecclesiam indulgenda sit dispensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis exempla hujusmodi dispensationis afferat, adhuc Pontifex hæret, & ut firmo pede, ut ait, deliberare possit, certiorari a Missionariis expetit de pluribus, quæ assignat; Idem *ib.* §. 47. *ad* 54.

DIETA. Vide verb. *Benedictio art.* 5. *n.* 10.

DIFFAMATIO. Vide verb. *Detractio art.* 1. *num.* 9.

DIGNITAS. Vide verb. *Beneficium art.* 1. *num.* 26.

DILAPIDATIO. Vide verb. *Pœna art.* 2. *a num.* 93. *ad* 96.

DILECTIO. Vide verb. *Virtus a num.* 34. *ad* 87.

DIMISSORIÆ, SEU DIMISSORIALES. Vide verb. *Ordo art.* 3. *a num.* 36. *usque in finem*.

DISCORDIA. Vide verb. *Virtus n.* 84.

DIS-

DISMEMBRATIO.

1 Dismembratio est quædam species alienationis; Rota *par. 7. recent. dec. 68. num. 1.*
2 *& par. 10. dec. 90. sub num.* 8. Probatur effectuata ex provisionibus secutis; Rota *par. 6. dec. 139. n. 5.* Et ex lapsu 3. annorum; Ro-
3 ta *par. 6. dec. 275. num.* 24. Ut dismembratio dicatur effectuata, requiritur quod saltem fuerit capta possessio; Rota *par. 4. tom. 2. decis.*
4 446. *num.* 22. Dicitur enim effectuata dismembratio, & applicatio per possessionis adeptionem, & fructuum perceptionem; Rota *par. 4.*
5 *tom. 3. dec. 648. num.* 10. Cum non censeatur effectuata, ubi constat, quod Ecclesia continuet in possessione suarum responsionum; Ro-
6 ta *par. 3. dec. 222. num.* 5. In Ecclesiæ enim dismembratione observantia subsecuta optime declarat, quidquid fuerit præcedenter actum; Rota *par. 4. tom. 1. dec. 497. n. 5. & par. 17. dec. 351. num.* 10.

7 Dismembratio, cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiæ; Rota *par. 1. dec. 239. num. 2. par. 2. dec. 228. num. 4. & dec. 348. num. 2. par. 4. tom. 1. dec. 58. n. 11. par. 10.*
8 *dec. 224. num.* 5. Alias ex defectu solemnitatum est nulla; Rota *part. 10. d. decis. 224.*
9 *n. 9.* Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas caussæ, & evidens Ecclesiæ utilitas; Rota *par. 4. dec. 68. num. 15. & par. 10. dec. 224.*
10 *num. 4.* Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiæ Parochialis; Rota *par. 19. tom. 2. dec. 578. num. 1. & 7.* ubi solemnitas, & justa caussa copulative requiruntur; Rota *par. 7.*
11 *dec. 68. num. 9.* Alias sine caussa legitima, & solemnitatibus dismembratio non subsistit; Rota *par. 13. dec. 29. num. 1.* Etiamsi agitur pro reparandis Seminarii indigentiis, quia licet possint dismembrari pro Seminariis Beneficia simplicia, Beneficia tamen Curata a Concilio Tridentino *sess. 25. cap. 16. de reform.* omnino dismembrari prohibentur, ut advertit Gonzal. *ad Regul. 8. Gloss. 5. §. 7. num. 63. &*
12 64. Rota *par. 13. dec. 29. num. 4.* Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel ea vacante, Defensor ab Episcopo deputandus, & citatio Parochianorum, aliorumque, quorum interest; *cap. 1. de rebus Eccles. non alienand. in 6. cap. 1. Ne sede vacante;* Rota *part. 13. decis. 166. num. 9. & sequ.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 67. num.* 17. cum pluribus ibi citatis; Et etiam Patronorum; Rota *par. 7. decis. 6.*
num. 4. Si Rector vocatus noluerit consentire, potest Episcopus eo invito (si subsit justa caussa) procedere ad talem dismembrationem; Barbosa *loc. cit. num.* 20. Garcias *de Benefic. par. 12. cap. 4. num. 9.* Pax Jordan. *lucubrat. tom. 2. lib. 10. tit. 31. num.* 6. Monacell. *par. 1. tit. 2. form. 3. num.* 3. Rota *par. 17. dec. 204. num. 2. & seq.* 13

Justa caussa dismembrationis est, ut evitetur periculum animarum, quod solet oriri ob distantiam, & incommoditatem itineris, ratione cujus nec Parochiani præsertim tempore hiemali possunt accedere ad Ecclesiam Parochialem pro divinis sine periculo, aut magno incommodo, nec Parochus ad illos occasione infirmitatis pro administratione Sacramentorum; quibus circumstantiis vere concurrentibus, Episcopus auctoritate sibi attributa a Conc. Trident. *sess. 21. cap. 4. de reform.* innovante dispositionem *cap. Ad audientiam, de Eccles. ædificand.* potest ad dismembrationem procedere, & novam Parochiam erigere; Lotter *de re Benefic. lib. 1. cap. 28. num. 2. & seq.* Nicol. *in floscul. verb. Parochus n. 2.* Monacell. *loc. cit. num.* 2. Rota *part. 1. dec. 484. n. 3. par. 10. dec. 224. num. 6. & 8. par. 17. dec. 204. num. 1. par. 19. tom. 2. dec. 578. n. 2. & 3.* Sacr. Congreg. Concil. *in Lunen. Sarzanen. Dismembrationis* 12. *Julii* 1712. Non permittitur tamen dismembratio supradictis non obstantibus, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coadjutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia; Ricc. *praxis For. Eccles. resolut.* 486. *n. 6. vers. Limitatur, par.* 1. Card. de Luca *annotat. ad Concil. disc. 16. num. 2. & de Paroch. disc. 34. per tot.* Monacell. *loc. cit. num.* 4. Rota *par. 19. tom. 2. decis. 578. num. 5. & seq.* & sic Sacra Congr. Concil. *sub die* 12. *Augusti* 1628. quæ teste Aldano *in compend. Canon. resolut. lib. 3. tom. 8. n.* 20. decrevit, quod dismembrare non liceat a Parochia sita extra muros Civitatis partem Parochianorum habitantium in Civitate sub prætextu, quod illis non detur aditus de nocte, sed est constituenda capella per Abbatem Parochum intra Civitatem. 14 15
Quo casu Rector persolvere debet mercedem Vicario ob loci distantiam, vel ob aliud impedimentum deputato; salva tamen manente ejus congrua; Nicol. *in floscul. verb. Curæ n. 7.* Monacell. *l. c. n.* 11. Barbosa *super Trident. sess. 21. cap. 4. de reform. n.* 15. Rota *par. 17. dec.* 16

[illegible] Congreg. [illegible] in dismembratione [illegible]

17 Rota par. [illegible]

[illegible]

18 Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob levem caus. populi numerositatem, [illegible] requisita a Conc. Trident. sess. 21. c. 4. de reformat. Rota par. 1. dec. 484. num. 1. & par. 2. dec. 88. n. 2. Sac. Congreg. Conc. in Hostunen. 12. Julii 1631. in Toletana 4. Maii 1697. in Gerunden. 29. Januarii 1701. & in Neocastren. 15. Decemb. 1703. ubi cum ipsius Episcopus, scilicet Neocastrensis ad consulendum numerositati populi divisisset Parochiam, & duas portiones Curatas constituisset aeque principales, Sacra Congregatio de qua supra declaravit, dismembrationem, seu divisionem in duas portiones Curatas non sustineri, & invalidum fuisse concursum respondit, & talem resolutionem confirmavit *die* 16. *Febr.* 1704.

19 Neque dismembrari potest Parochialis propter angustiam, & deformitatem Ecclesiae antiquae, vel propter inundationem; Rota *par.* 1. *decis.* 481. *n.* 4. & *part.* 2. *decis.* 288. *num.* 3. Ne-

20 que etiam sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis; Rota *part.* 1. *decis.* 484. *n.* 5. Dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde, vel media deputatione Coadjutoris; Rota *part.* 1. *d. decis.* 484. *num.* 5. & *part.* 2. *decis.* 288. *n.* 2. Vel per ampliationem, vel novae Ecclesiae, seu Capellae aedificationem; Rota *par.* 1. *d. decis.* 484. *n.* 4. & *part.* 2. *d. dec.* 288. *n.* 3.

21 In dismembratione Ecclesiae Parochialis reservandus est Canon, seu recognitio aliqua annua favore Ecclesiae Matricis v. gr. quod illi solvatur certa annua moderata summa a Episcopo taxanda, vel celebratio Missae solemnis cantandae in Ecclesia noviter erecta a Rectore Matricis in die Sancti Titularis, aut in aliqua ex solemnioribus anni Festivitatibus, vel quod Curati pro tempore una cum Parochianis novae Parochiae semel in anno accedant processionaliter ad Ecclesiam Matricem, & Cereum offerant; sic declaravit Sac. Congreg. Conc. *in Anglonen.* 10. *Decemb.* 1704. in qua approban-

[illegible] Ecclesia dismembrata a Parochiali [illegible] 22

[illegible] in Ecclesia Ma- 23

[illegible] dismembratam Ecclesiam [illegible] Rota *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 7. *n.* 13. & *ita* Praeju- 24

[illegible] in dismembratione Ecclesiae [illegible] Rota *par.* 18. *tom.* 1. *dec.* 7. *n.* 15. Cum etiam Ecclesiae parte dismembrata, transeant cum ea omnia jura; quae ex limitibus separatis separantur; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 41. *num.* 7. Dismembratio tamen generaliter loquendo non praejudicat Ecclesiae, a qua illa facta est, nisi in iis, quae in litteris dismembrationis continentur; Rota *par.* 17. *decis.* 213. *num.* 1. & *n.*

[illegible] *n.* 1. Hinc per ipsam dismembrationem 25

neque censetur praejudicatum personis habentibus Officia, seu Beneficia in Ecclesiis dismembratis; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 498. *n.* 50.

Unde regulariter dismembratio Ecclesiae non 26

praejudicat Episcopo, & Capitulo super exactionem decimarum; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 427. *num.* 23. cum in Ecclesiae dismembratione generali etiam praegnantissima non contineantur decimae in ea non expressae; Rota *part.* 17. *dec.* 213. *n.* 4. Maxime loquendo de deci- 28

mis praedialibus, quae non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii Tridentini assignaverit; Sic expresse Sacra Congreg. Conc. 11. *Martii* 1617. & sic late Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Cum contingat* 29. *de decimis a num.* 42. Barbosa *de offic. & potest. Parochi cap.* 28. *num.* 19. *vers. advertendum quoque*, Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *num.* 104. Monacell. *l. c. n.* 15. Decimae tamen Personales, seu Sacramentales transeunt 29

ipso jure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem. Sic communis Doctorum cum Glossa *in c. ad Audientiam* 2. *de Eccles. aedificand. verb. Obventiones*, & bene notat Fagnan. *l. cit. n.* 52. Vid. verb. *Decimae art.* 2. *a n.* 17. *usque ad n.* 24.

Al-

Additiones ex aliena manu.

30 In foro invaluerat opinio, quod concurrente etiam justa causa deveniendum haud esset ad dismembrationem Parochiæ, ubi prospici posset retentione in aliqua cappella Cappellani, qui præsto esse posset pro necessitatibus spiritualibus Parochianorum, qui Ecclesiam Parochialem, vel præ distantia, vel præ itineris difficultate adire nequeunt; Ita perpetuo respondit Rota, signanter, *in recentior. dec.* 578. *n.* 7. *p.* 19. *t.* 2. *cor. Falconer. dec.* 34. *n.* 12. *de Miscellan. cor. Crisp. dec.* 221. *n.* 21. *cor. Lancett. dec.* 856. *n.* 10. *& seq. cor. cl. mem. Tanas, dec.* 240. *n.* 5. *& dec.* 249. *n.* 4. *& in Æsina Parochialis* 18. *Junii* 1751. §. 5. *& seq. & in* confirmatoria 28. *Aprilis* 1752. §. 3. *cor. R. P. D. Elephantut.* Et adamussim convenit Sac. Congr. Concilii interpres *in Derthonen. Dismembrationis* 5. *Aprilis* 1732. *&* 30. *Augusti ejusdem anni in Terracinen.* 6. *Junii* 1739. *in Cassanen. Dismembrationis* 17. *Decembris* 1740. *in Pisaurien. Unionis & Dismembrationis* 25. *Januarii* 1755. *&* 8. *Februarii ejusdem anni*, & pluries alias.

31 Et procedebatur cum hac opinione, sive Dismembratio Parochiæ peteretur ex impedimen-
32 to temporario, puta fluminis, aut torrentis hyberno tempore exundantis, sive etiam ex impedimento perpetuo, scilicet distantiæ, ut præsertim firmavit Rot. *cor. Crisp. dict. decis.*
33 221. *num.* 23. *& sequent.* & sive nova Parochia erigi vellet ex bonis veteris Parochiæ, si-
34 ve ex bonis aliunde provenientibus, ut tenuit idem Sacrum Tribunal *cor. Falconer. dec.* 34. *n.*
35 13. *de Miscellan.* & sive jam fuerint, vel non fuerint, qui obierint sine præsidio Sacramento-
36 torum, ut pariter respondit Sacrum Auditorium *cor. Falconer. dict. dec.* 34. *sub n.* 13. *de Miscellan.*

37 At novissime in diversam abiit sententiam S. Congr. Concilii interpres *in Comen.* 5. *Decembr.* 1750. Censuit enim, deveniendum esse ad Dismembrationem Parochiæ, tametsi Rector veteris Parochiæ retinere offerret in aliqua cappella Cappellanum, qui occurrere valeret spiritualibus indigentiis Parochianorum, qui justa
38 de causa instabant pro Dismembratione. Ad evitandam Dismembrationem recentius in *Nolana* 3. *Februar.* 1753. *&* 1755. oblata quoque fuit retentio non unius Cappellani, sed duorum Cappellanorum, at ei minime adhæsit Sac. Congreg., sed semel atque iterum requisivit informationem Episcopi juxta instructionem. Causa vero finem habuit concordia, qua facta fuit Dismembratio, & sic erecta nova Parochia.
Hanc autem posteriorem sententiam amplexam 39
a Sac. Congregatione, uti conformem *c. Ad audientiam* 3. *de Ædific. Eccles.* tum Concilio Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 4. *de Reformat.* inter alios tenuerunt Van-Espen. *Jur. Ecclesiast. univ. part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 2. §. 24. *Sed tamen* (inquit) *si causa legitima erigendi novam Parochiam occurrat, non tam facile ob aliquorum interesse ad jam suggestum remedium confugiendum, tam quod non omnia in Capellis fiant, ad quæ Parochiani tenentur ex jure communi & Tridentino, quam quod magna sit distantia inter Pastorem, cujus sunt oves propriæ, ut instituitur in novis Parochiis, & Sacerdotes, qui in Cappellis nec omnia præstant, nec tamquam suis. Plenius ergo satisfit magno incommodo per erectionem novæ Parochiæ, quam per Cappellam; eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilii Tridentini;* Zypæus *respons. unic. n.* 2. *de Ædific. Eccles.* Ursaya *Eccles. discept. tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 14. *n.* 95. *&* 108. Constantin. *vot. decisiv.* 343. *n.* 18. *tom.* 2.

Justa causa Dismembrationis Parochiæ est, 40
vel distantia, vel difficultas itineris. Certa 41
vero regula nec de distantia, nec de difficultate itineris statui potest. Standum multum 42
judicio Episcopi, ut servare solet Sac. Congregatio Concilii interpres, contradicentibus, licet frustra, nonnullis Auctoribus faventibus Parochis, qui ut plurimum sese opponunt Dismembrationibus.

An consensus omnium, vel majoris partis 43
Parochianorum requiratur ad Dismembrationem Parochiæ, non conveniunt Doctores? Affirmant Zypæus *consult. Canon.* 1. *n.* 3. *de Ædific. Eccles.* Slevogtius *de divis. Eccles. & Benefic. comment.* 3. §. 19. *Populo* (ait) *nullas in hoc negotio partes*, Barbos. *&c.* Castropalao *&c. tribuendas contendunt, quod arbitrium omne Episcopo a Synodo Tridentina deferatur. At fatemur, Synodum nihil de Populo, seu Paræcianis diserte ponere; solet tamen veriori sententia horum etiam consensus, aut majoris partis requiri in nova Ecclesia fundanda. Ergo in divisione justa non negligendus erit. Unde si plures, & distincti cœtus uni Rectori, aut Curato majoris Ecclesiæ subjecti fuerint, ex tribus duos minimum consentire oportet. Certum etenim est, eorum causa suscipi ejusmodi negotium. Eoque audiendi omnino;* Rot. *in recent. dec.* 223. *n.* 5. *part.* 6. At negativa opinio magis recepta est.

DISPENSATIO.

1 Dispensatio est Juris communis relaxatio facta cum caussæ cognitione ab eo, qui Jus habet dispensandi. *Est in re communis* cum Glossa *in c. Requiritis* 5. *caus.* 1. *qu.* 7. *verb. Ut plerisque, & in c. Ut constitueretur* 5. *dist.* 50. *verb. Detrahentium;* Abbas *in c. Fraternitatis, de Schismat.* Fagnan. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum num.* 4. Angel. Tab. &
2 Armill. *verb. Dispensatio.* Dispensatio sub variis modis potest considerari. Primo dispensatio alia est debita, alia permissa, & alia pro-
3 hibita. Dispensatio debita est, ubi vel utilitas, vel necessitas Ecclesiæ, vel meritorum prærogativa vertitur, ut colligitur *ex cit. cap. Ut constitueretur* 25. *dist.* 50. *& cap. Exposuisti* 23. *de Præbend.* Dispensatio permissa, quæ etiam arbitraria appellatur, est, ubi in Jure fit prohibitio, cujus moderatio relinquitur arbitrio Superioris, ut habetur *in c. Si quis Presbyter dist.* 50. vel etiam, quando aliquid permittitur, ut pejus evitetur; *cap.* 2. *de spons.* Dispensatio prohibita est, ubi minime fieri potest absque manifesta Juris dissipatione, vel quando justa caussa dispensandi non adest, *text. in c. Tali; & cap. Si illa caus.* 2. *q.* 7. *cap.*
4 *Innotuit* §. *Multa, de Elect.* Dispensatio etiam triplex dicitur; Alia legis, *ut in cap. Litteras* 14. *de filiis Presbyterorum*, ibi: *Permittimus ipsum ordinari in Clericum.* Alia hominis, ut illa, quæ a Superioribus solet concedi; Alia mixta, quando scilicet lex concedit, ut homo dispenset, *ad text. in cap. de multa*
5 28. *de Præbend.* Tertio dispensatio adhuc est triplex; Alia justitiæ, alia gratiæ, alia mixta. Dispensatio justitiæ est illa, quæ dicitur debita, ut *sub num.* 3. Dispensatio gratiæ est illa, quæ continet merum privilegium, meramque Principis liberalitatem; Mixta est illa, quæ procedit partim a justitia, partim a gratia, & in hac mixta potest etiam comprehendi Principis tolerantia; Abb. *in cap. Nisi esset, de Præbend.*
6 Quarto dispensatio alia est tacita, alia expressa. Dispensatio tacita est, quando Princeps concessit officium alicui inhabili, vel Papa Beneficium, nam tunc videtur tacite super illius inhabilitate dispensare, ut notant communiter Doctores *in l. Quidam consulebant, ff. de re judic.* Hoc tamen debet intelligi, quando Papa, vel Princeps sciebat inhabilitatem illius, cui facta est Officii, & respective Beneficii concessio; secus vero, si ignorabat; Glossa *in l. Universis, C. de prec. Imper. off.* quia numquam censetur Princeps remittere vitium ignoratum; *c. Si eo tempore, de rescript. in* 6. Ho- 7
die tamen hujusmodi tacita Papæ dispensatio est minus frequens in usu ob regulam quinquagesimam primam Cancellariæ Apostolicæ, quæ solet ab omnibus Pontificibus confirmari subsequentibus verbis: *Item quod per quamcumque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur.* Dispensatio expressa est illa, in cujus 8
Litteris narratur defectus impetrantis, & in illis Papa utitur verbo *Dispensamus; cap. At si Clerici* 4. *de Judiciis* §. *de adulteriis; cap. de multa* 28. *de Præbend.* Et idem esset, si in illis uteretur Papa verbo *Permittimus*, quod etiam dispensationem expressam inducit; *cap. Litteras* 14. *de filiis Presbyterorum; & c. Unico, de ætat. & qualit. in* 6. & docet usualis praxis Cancellariæ Apostolicæ.

Quinto, Dispensatio insuper alia est excusa- 9
bilis, alia laudabilis, alia damnabilis. Dispensatio excusabilis est, quando urget necessitas, quia ipsa legem non habet, & propterea tunc Legis rigor infringitur, ubi enim necessitas urget, dispensatio dicitur excusabilis; Felin. *in cap.* 1. *num.* 49. *&* 50. *de constit.* Menoch. *de arbitr. Jud. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 131. *num.* 1. & alii passim, ex S. Bernardo infra citando. Dispensatio laudabilis est illa, ubi communis provocat utilitas, quæ a jure æquiparatur necessitati; *in cap. Cum omnes, de constitut.* S. Bernard. infra citandus. Dispensatio damnabilis est illa, ubi nec ulla urget necessitas, nec communis provocat utilitas, nec ulla alia adest caussa justa; Sperell. *part.* 2. *decis.* 109. *n.* 2. Unde egregie D. Bernardus *lib.* 3. *de considerat. ad Eugen. Papam* sic ait: *Quid, inquis, prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur? ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est, utilitas dico communis, non propria, nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Hinc 10
dispensatio sine justa caussa, non dispensatio, sed dissipatio dicitur communiter a Doctoribus, ut observant, & tenent Sperell. *dict. decis.* 109.

cis. 109. *n.* 3. Fagn. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum n.* 9. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 2. *glos.* 15. *n.* 7. Pyrr. Corrad. *prax. dispensat. Apostolic. l.* 1. *c.* 3. *sub n.* 2. Reiffenstuel *l.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 450. & alii passim.

11 Idcirco dispensatio in Lege Superioris sine justa caussa non solum est injusta, sed & invalida; Innocent. *in cap. Dudum* 22. *de elect. num.* 16. *vers. Item & si Papa;* Abbas *in cap. Non est, de voto; num.* 8. Butr. *in cap. Venerabilem, Qui filii sint legitimi num.* 6. Felin. *in cap. Populasti, de remiss. sub num.* 13. Navarr. *in cap. Final. de Simonia num.* 4. *& in Manual. prælud.* 9. *num.* 14. Sperell. *dec.* 109. *num.* 10. & plurimi Theologi, quos refert, & sequitur Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 17.

12 *num.* 24. Unde dispensans in Lege Superioris sine justa caussa, mortaliter peccat, nisi excuset levitas materiæ, ut ex D. Bernardo *loco cit. sub num.* 9. tenent Abbas *in cap. si Clerici* 4. *de Judiciis* §. *de adulteriis sub num.* 20. *fin.* Armilla *verb. Dispensatio num.* 13. Silvester *eod. verb. num.* 2. Campanil. *in diversor. jur. Canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *num.* 27. Sperelli *d. dec.* 109. *num.* 27. *& dec.* 115. *num.* 35. & post multos alios docet Sanchez *de Matrim. lib.* 8.

13 *disp.* 18. *num.* 1. Immo etiam Papa in tali Lege sine justa caussa dispensans non est tutus in conscientia, sed peccat, ut plurimi gravissimi Auctores firmant; Ancharan. *cons.* 353. *nisi legibus in fine*, Abbas, & Canonistæ passim *in cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit.* ubi Felin. *sub num.* 25. *vers. Demum* testatur ita omnes tenere, Covarr. *in rubr. de Sponsal. part.* 2. *cap.* 6. §. 9. *num.* 7. Alvarus Pelagius de planctu Ecclesiæ *l.* 2. *cap.* 14. Victoria *in relect. de potest. Papæ num.* 7. Corduba *lib.* 4. *quæstionarii q.* 9. Sperell. *d. dec.* 109. *num.* 15. Sotus *de justit. & jur. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 3. & colligitur ex S. Bernardo *loc. suprac. sub num.* 9. ubi monet Papam, ut non pro sua voluntate, vel utilitate, sed pro communi bono dispenset *in ædificationem, non in destructionem .... nam cum nihil horum est* (scilicet nec urget necessitas, nec provocat communis utilitas) *non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio*

14 *est*. Idem dicendum est de petente sine caussa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante. Ejusdem enim culpæ fit reus, cujus est ipse dispensans, ut cum multis aliis tenet Sanchez *d. lib.* 8. *disp.* 18. *n.* 8. Sotus *de just. & jur. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 3. Hojed. *in tract. de incompatib. Benefic. part.* 2. *c.* 12. *n.* 39. Suarez *lib. recept. sent. in verbo Dispensatio*, Mascard. *de prob. conclus.* 345. *n.* 14. *vol.* 1. Sperell. *l. c. n.* 15. & alii.

Dispensatio in lege propria sine justa caussa, 15
est quidem injusta, sed tamen valida, quia tunc Legislator in re propria, & in propria voluntate dispensat eam mutans, & a qua sola vim habet Lex; Innocent. *in cap. Dudum* 22. *de elect. num.* 16. *vers. Item & si Papa*, Butr. *in cap. Venerabilem, Qui filii sint legitimi n.* 6. Abbas *in cap. Non est de voto num.* 8. Felin. *in cap. Postulasti, de remissi. sub num.* 13. Sperell. *loco cit. num.* 10. cum variis aliis ibi citatis. Unde dispensans in propria Lege sine 16
justa caussa, peccat, juxta veriorem sententiam, ut articulo discusso, & innumeris hinc inde adductis concludit Sanchez *disp.* 18. *n.* 2. & 3. subdens *num.* 7. probabilius esse, quod remoto scandalo, ac alterius notabili damno, culpa in hoc casu sit venialis, & non lethalis tam respectu dispensantis, quam respectu petentis, vel acceptantis ultro oblatam talem dispensationem sine caussa, ut bene declarat ipse Sanchez *d. disp.* 18. *per tot.* & tenet Sperell. *loc. cit. num.* 13. *& decis.* 115. *num.* 35.
Papa autem, si dispenset in Jure positivo, 17
etiam sine caussa, ipsum non peccare firmat Innocent. *in cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Regul. num.* 5. cum qua sententia videtur consentire Campanil. *in divers. jur. Canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *num.* 27. Et ratio esse potest, quia in Principe supremo sola voluntas dicitur justa caussa; Glossa singularis *de jur. civili in l. relegati, ff. de pœn.* & similis de Jure Canonico; *Cap. Si eo tempore, de elect. in* 6. *& in cap. Si gratiosæ, de rescript. etiam in* 6. San- 18
chez vero articulo mature discusso, & innumeris hinc inde adductis concludit secundum veriorem sententiam peccare Papam, saltem venialiter, cum sine justa caussa dispensat in propria Lege, & in Jure Canonico; Et hinc fortasse, ut recte advertit Sperell. *loc. cit. n.* 18. forte inolevit Romanæ Curiæ stylus, ut semper in gratiis, ac dispensationibus Summi Pontificis aliqua justa caussa apponatur, ita ut exordium hoc præmitti soleat, *Vitæ & morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, & virtutum merita nos inducunt*. (*a*)

Papa

(*a*) *Nota ex edit. Rom.* 1767. A nimia profecto facilitate excusari nequit Clar. Auctor. circa doctrinam, quam tradit num. 16. 17. & 18. Theologi enim, & Canonistæ docentes, dispen-

19 Papa proprie, & rigorose loquendo nequit dispensare in Jure Divino. *Est fere communis*; Et ratio est, quia ita se habet Papa ad legem Dei, sicut inferior ad legem superioris, immo minor est proportio Papæ ad Legem Divinam, quam inferioris Prælati ad Legem humanam; *c. Damnamus 2. de summ. Trinit. vers. quia inter Creatorem, & Creaturam*; Sed in lege humana inferior nequit dispensare contra Legem superioris; *cap. Inferior 4. dist. 21. c. Cum inferior 16. de majoritat. & obedient.* Clementin. *Ne Romani 2. de election.* §. 1. ubi expresse habetur; *Quod lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; Ergo nec Papa dispensare potest contra Legem divinam, seu in Jure Divino; Tum quia sicut Vicarius non potest omnia, quæ Principalis (videlicet ea, quæ speciali nota digna sunt, & requirunt expressam facultatem, *cap. Cum in generali concessione 3. de offic. Vicar. in 6.*) ita neque Papa Christi in terris Vicarius, potest omnia, quæ Christus, v. g. Sacramenta nova instituere, abrogare antiqua, bigamiam simultaneam concedere, dispensare in vinculo Matrimonii consummati,
20 & hujusmodi. Potest tamen Papa Jus divinum interpretari, & declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget, cum scilicet ex Divinæ Legis observantia, aut aliquid sequitur iniquum, aut majus bonum impeditur; alioquin cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Pater familias (quod nullimode est dicendum) si Gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis, & arduis posset Jus Divinum interpretari, & declarare, & sic omnibus suis civibus pro necessitate consulere; Abbas *in c. Proposuit 12. de concession. præbend.* Almain. *de potest. Ecclesiast. c. 13.* Turrecrem. *in summa de Ecclesi. lib. 2. cap. 7. & lib. 3. cap. 53.* Covarr. *variar. resolut. lib. 3. cap. 13. num. 9. vers. Fateor enim*; Sotus *de justit. & jur. lib. 10. quæst. 3. art. 1.* Vasquez *in opusc. moral. in tract. de Benefic. cap. 4. §. 2. dub. 1. num. 122. in fin.* Silvester *verb. Papa quæst. 16. in fine*; S. Thomas *in 2. 2. quæst. 44. art. 5.* Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 2. num. 454.* Fagnan. *lib. 1. decretal. in cap. Cum pridem 4. de pactis n. 80.* & alii passim.

Papa ex rationabili, & justa caussa potest dispensare in omni jure Ecclesiastico. *Est communis*, & habetur clare *in cap. Proposuit 4. de concession. Præbend.* ubi Pontifex sic expresse dicit, *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare*. Ætatis tamen dispensatio ad effectum consequendi Beneficium Jurispatronatus familiaris non conceditur in præjudicium alterius vocati, licet remotioris, habentis tamen qualitates requisitas; proximior enim in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita; nec est dispensandus a Papa, ut respondit Sacra Congregat. Concil. *in una Bononien. 16. Julii 1695. & in Cremon. 8. Julii, & 30. Septemb.* 1702. apud Monacell. *tom. 2. tit. 2. formul. 7. n. 11. & tom. 4. supplement. ad 3. tom. num. 109.* 21

22 (see above)

Episcopus quo ad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & decreta Conciliorum Generalium nequit dispensare, nisi sint casus sibi a Jure permissi, seu concessi; Dispensatio enim est actus jurisdictionis, & Episcopus veluti inferior non habet Jurisdictionem respectu Sacrorum Canonum, Apostolicarum Constitutionum, & Conciliorum Generalium; *cap. Inferior 4. dist. 21. cap. Cum inferior 16. de majoritat. & obedient. & Clement. Ne Romani 2. §. 1. de election.* ubi expresse dicitur, *Quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*. Hinc *in cap. Dilectus 15. de tempor. Ordinat.* graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eadem die contulit plures Sacros Ordines, licet de mandato Archiepiscopi sui id fecerit; *Cum illi* (inquit Papa Honorius III.) *hujusmodi dispensatio a Canone minime sit permissa*. Et *cap. Dilectus 17. & cap. Nimis 18. de Filiis Presbyterorum* irritantur dispensationes contra Juris dispositionem factæ per aliquem Papa inferiorem, quamvis Apostolicæ Sedis Legatum, ut de facto erat Archiepiscopus Remensis, sicuti legitur *in d. cap. Dilectus*. Notanter tamen fuit dictum: *Nisi sint casus sibi a jure permissi, seu concessi*, quia dantur plures casus, in quibus ex concessione Juris, aut rationabiliter præsumpta licentia Papæ potest 23 24

Episco-

spensationem absque caussa a Superiore petitam, & etiam a Papa esse dissipationem, illumque qui ita est dispensatus, tutum non esse in Conscientia, aliquid magis innuunt, quam peccatum veniale. *Quoniam Papa*, inquit Cardinalis Bellarminus in Epistola ad Nepotem suum, *non est Dominus, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est, & qui ea utitur, eadem semper irretitur iniquitate*. Cæterum Pontifices numquam sine causa dispensationes concedunt.

Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium.

25 Primus casus est, quando in Jure expresse conceditur Episcopi potestas dispensandi, ut fit *in cap. Si alicujus 59. de electione. in cap. At si clerici 4. de judiciis, in cap. Cum ex eo 34. de elect. in 6. in cap. Is, qui defectum 1. de filiis Presbyterorum in 6.* & sæpe alibi, juncto Conc. Trid. *sess. 24. c. 6. de reformat.*

26 Secundus casus est, quando saltem tacite, seu virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Canonum præsumitur rationabiliter concessa ipsis talis dispensandi facultas; ut cum in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi, aut alteri reservat dispensationem, tunc enim Episcopus potest dispensare, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum; Sic Glossa *in c. Quisquis 43. de election. verb. Fiat*; & Glossa *in cap. In quibusdam 12. de pœnis, verb. Dispensatum*, ubi sic præcise dicit: *Cum non determinetur, a quo possit dispensari, dixit Joan. quod Episcopus potest dispensare, ex quo Papa non retinuit sibi dispensationem*, & ibi Abbas *n. 5.* & rursus idem Abbas *in cap. Et si unanimiter, de postulat. Prælator. num. 16.* dicens, quod Episcopi semper dispensant, ubicumque a Jure permittitur dispensatio in genere, licet specifice non permittitur Episcopis; Felinus *in c. At si Clerici 4. de judiciis nu. 1.* Sanchez *lib. 8. de Matrimon. disp. 5. num. 1.* citans plurimos alios; Reiffenstuel *loco cit. n. 467.* Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 33. num. 22.* ubi dicit, quod, quando Lex impersonaliter dispensandi facultatem facit dicendo v. gr. *poterit ex dispensatione, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*, non adjiciendo per Sedem Apostolicam, vel Romanum Pontificem, prout in specie *in cap. Veniens 2. de eo qui cognovit; cap. Pastoralis 7. de Clerico excomm. ministrante; & cap. In quibusdam 12. de pœnis*; tunc quia frustra talis facultas dispensandi concederetur Summo Pontifici, qui de jure potestatem dispensandi habet, ut expresse habetur *in cap. Proposuit 4. de concession. Præbend.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*; censetur illa facultas data Prælatis inferioribus, & Episcopis; *arg. c. Nuper 29. de sentent. excommun.* ibi: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.*

27 Tertius casus est, quando adest magna necessitas, vel evidens utilitas de novo emergens, atque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem; *arg. c. Talis 16. caus. 1. quæst. 7. & cap. Exposuisti 33. de prebendis.* ubi in casu, quo urget evidens necessitas, vel utilitas, expresse tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra decreta quorumdam Canonum, & sic idem dicendum venit de aliis similibus; Et ratio est, quia in tali casu ex rationabiliter præsumpta voluntate Papæ, censetur Episcopus habere concessam sibi potestatem dispensandi; hoc enim exigit Pastorale officium Episcoporum, ne alias in casu urgentis necessitatis oves sibi concreditæ remaneant destitutæ necessariis auxiliis; & sic tenent Abbas *in cap. At si Clerici 4. de Judiciis num. 9.* Felinus *ibid num. 3.* Barbosa *lib. 1. juris Eccles. univers. cap. 11. num. 149.* Pirhing *lib. 1. decret. tit. 31. num. 87.* Reiffenstuel *lib. 1. decr. tit. 2. num. 470.* Sanchez *l. 3. de Matrim. disp. 40. num. 3.* Castro Palao *part. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 5. n. 7.* & alii passim.

Quartus casus est, quando adest consuetudo dispensandi legitime præscripta, consuetudo enim legitime præscripta tribuit jurisdictionem; *cap. Cum tanto 11. de consuetudine cap. Duo simul 9. de offic. Jud. Ordinar. cap. Cum contingat 13. de foro competent.* unde ista semel obtenta redditur dispensatio valida, quæ alias foret invalida; Barbosa, Pirhing, Reiffenstuel *loc. cit.* Suarez *lib. 7. de Legibus cap. 14. n. 10.* & alii. 28

Quintus casus est, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione; *arg. cap. Cum desideres 15. de sentent. Excommunicat.* quia stante dubio an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus consideratis considerandis declarare eam non requiri, vel ad cautelam dispensare; Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episcop. alleg. 35. num. 18.* Reiffenstuel *loco cit. num. 474.* Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 74. & cap. 40. num. 26.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 22. num. 4.* Sa *verb. Dispensatio num. 1.* Diana *part. 3. tract. 6. resolut. 8. & part. 8. tract. 3. resolut. 12.* & alii plures; Et ratio est, quia reservatio Dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcoporum, adeoque est restringenda ad casus certos, juxta regulam 15. *Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* 29

Potestas dispensandi in supradictis, & aliis consimilibus casibus competens Episcopis, competit etiam Capitulo Sede vacante. *Ita communis Doctorum* cum Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episcop. allegat. 36. num. 9.* Et ratio 30

tio est, quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quæ pertinent jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis nonnullis, quæ speciatim sunt jure prohibita; *cap. Cum olim 14. de majorit. & obedient.* ubi Glossa *verb. Capitulo; cap. Ad abolendam 9. de hæreticis*, ubi Glossa *verb. Sede vacante; cap. penul. de supplenda negligentia Prælatorum*, ubi Glossa *verb. Sed Capitulum*; Dicta autem potestas dispensandi competit Episcopis ratione sui Pastoralis officii, estque in illis perpetua, & ordinaria; *cap. His quibus ex officio 30.* juncta Glossa *fin. de offic. Judicis Ordinarii, & l. more, & l. Et quia, ff. de jurisd. omn. judic.* adeoque &c.

31 Qui dispensationem obtinuit super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, & proles legitima; Sacra Congr. Conc. *9. Septembr.* 1670. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2. *num.* 33. Vide ibi, ubi affert decreta etiam pro dispensatione obtenta ob angustiam loci.

32 Dispensatus ad Ordines super Irregularitate ex aliquo defectu Corporis, v. g. ex defectu oculi Canonis, vel alio hujusmodi defectu, non indiget nova dispensatione ad Beneficia, etiam Curata, Canonicatus, & Dignitates etiam in Cathedrali. Sic resolvisse Sacram Congregationem Concilii *in Lucana Dispensationis* 12. *Januar.* 1697. *l.* 47. *Decret. f.* 19. *de Irregularitate ex defectu oculi Canonis*, refert Ursaya *Institut. Crimin. lib.* 1. *tit.* 10. §. 1. *num.* 9. & Antonell. post tract. de Juribus, & oneribus Clericor. in resolutionibus Sac. Congregationis Concil. *in d. Lucana Dispensationis* 22. *Januar.* 1697. *per totum*, ubi *num.* 2. refert etiam sic resolvisse *in Ariminen.* 16. *Maii* 1619. *& in Nuscana* 26. *April.* 1659. *lib.* 20. *Decret. fol.* 624. & sæpius alibi de Irregularitate ex defectu oculi dextri; unde talis sic dispensatus ad Ordines, sine nova dispensatione admittendus est ad Concursum; ut expresse tradit ex Nicolio Ursaya *loco cit. n.* 10. per allata Decreta.

33 Cœcus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad effectum obtinendi Beneficium Ecclesiasticum, ut ex decreto Sacræ Congregationis in una Pampilonensi *die* 28. *Martii* 1733. Benedict. XIV. *Institut. Eccles.* 34. §. 5.

Si tamen ordinato jam Sacerdoti accidat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita ut nihil videat, datur illi a Sac. Congregat. facultas celebrandi diebus quidem festis, & & cupicibus Missam B. Virginis votivam, ferialibus, Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omnino vetent statim ac cœcum penitus evasisse compererint; *ib.*

Dispensationes nec frequenter, nec sine justa causa sunt concedendæ ex Concilio Trid. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 45. incip. *Ad Apostolicæ*, & Constit. 130. incip. *Libentissime* 34
§. 12. Dispensationes ab observantia Ecclesiasticæ Disciplinæ levibus de caussis non sunt concedendæ; Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 25. 35

Dispensationum Matrimonialium causæ veraciter sunt exponendæ, & ab Executoribus omnino verificandæ; Idem in citat. Constitut. *Ad Apostolicæ*. Earum executores verificare debent causas in Litteris expressas; Idem *ibidem* §. 6. 36 37

Dispensationes Matrimoniales non sunt concedendæ occultantibus Fidei professionem, cum simulatione Mahumetismi; Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 14. Nec iis, qui Matrimonium contrahere intendunt contra formam in Ecclesia statutam; Idem *ibid.* 38 39

Dispensationes Matrimoniales, quænam concedi possint a Pœnitentiaria Apostolica, assignantur a Benedict. XIV. Constitut. 95. incip. *Bonus Pastor* §. 39. *& sequent.* nempe in Matrimoniis contrahendis in foro conscientiæ tantum super impedimentis occultis, quæ Matrimonium non dirimunt. Item super omissione denunciationum etiam ad effectum contrahendi secreto, servata tamen dispositione pro Matrimoniis *Conscientiæ* nuncupatis; Constitut. ejusdem Pontificis incip. *Satis Vobis*. Item revalidandi dispensatiotes Datariæ in casu reticitæ copulæ, & in casu reticitæ intentionis facilius impetrandi dispensationem, in foro conscientiæ tantum, & cum compositione taxæ solvendæ Datariæ juxta conditionem, & facultatem personarum, quando agitur de primo, & secundo, vel secundo tantum gradu. Vide dictam Constitutionem, ubi abunde, & distincte de omnibus. 40 41 42

Neophytis ad Fidem conversis, Venetiis in Loco Pio Catechumenorum conceditur dispensatio Matrimonium contrahendi cum Fideli, absque interpellatione prioris conjugis in infidelitate relicti, arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis; Idem Constitut. 117. incip. *In Supremæ*. 43

Dispensationes super gradibus prohibitis ad effectum contrahendi cum hæreticis regulariter a S. Sede non conceduntur, nisi cum clausula 44

lâ

la: *abjurata prius hæresi*; Idem tom. 2. Const.
51. incip. *Magnæ nobis*, & Constitut. 59. in-
45 cip. *Ad tuas manus*. Dispensationes hujusmodi
exequendæ non sunt, nisi Executori constet de
veritate eorum, quæ in precibus exposita fue-
runt; Idem in dict. Constitut. 51. incipiente
46 *Magnæ nobis*. Et nisi per authentica docu-
menta constet, quod abjuratio hæresis Matri-
monii celebrationem reipsa præcesserit; Idem
ibid. & in dict. Constitut. 59. incip. *Ad tuas*
manus.
47 Dispensatio, seu licentia pro contrahendo
Matrimonio cum hæreticis, non adjecta abju-
randæ hæresis conditione, nonnisi raro, & ut
plurimum favore Supremorum Principum, ob
publicam, & gravem causam, ab Apostolica
Sede concessa reperitur; Idem d. Constit. *Ma-*
48 *gnæ Nobis*. Et tunc plures cautelæ præscribi
consueverunt, ne Conjux Catholicus perversio-
nis periculum incurrat, neque proles hæretici
49 parentis errores sequatur; Idem *ibid*. Dispen-
sationum Litteræ ab Apostolica Sede concessæ,
debent ab Executoribus deputatis attente per-
pendi, tum quo ad earum veritatem, tum quo
50 ad conditiones appositas; Idem *ibid*. Item fa-
cultates dispensandi in genere concessæ, ne præ-
scripti fines transiliantur; Idem in dict. Con-
stitut. 59. incip. *Ad tuas manus*.
51 Dispensandi facultas, quæ ab Apostolica Se-
de datur Episcopis in remotis Regionibus de-
gentibus, non excedit tertium gradum in con-
52 trahendis; In contractis vero, si agatur de
Hæreticis, ad secundum quoque gradum per-
tingit, Idem in d. Constitut. incip. *Ad tuas*
53 *manus*. Hujusmodi facultas in usum deduci
nequit cum hæreticis reipsa non conversis, et-
iamsi conversionis spem, aut promissionem ob-
54 tendant; Idem *ibid*. Dispensationes Matrimo-
niales concedens vigore Indulti, & delegatio-
nis Apostolicæ, debet delegationis mentio-
nem facere, & indulti tenorem in dispensa-
tione inserere, cum expressione temporis, ad
quod fuit concessum, sub pœna nullitatis;
Idem *ibid*.
55 Dispensatio super Ætate ad contrahendum
Matrimonium, quando malitia supplet æta-
tem, etiam ab Ordinario concedi potest; Idem
56 in d. Constitut. 11. incip. *Magnæ Nobis*. Et
hæc non tamen est dispensatio, quam declaratio
super casu, cui provisum est in jure; Idem
57 *ib*. Quando autem contrahentes rationis usum
habent, sed nondum copulæ apti sunt, hujus-
modi dispensatio ab Apostolica Sede dumtaxat
impetrari potest; Nemo enim præter Papam
derogare potest juri Canonico, quod requirit
in contrahentibus hujusmodi actualem poten-
tiam; Idem *idid*.
Dispensationes pro Regularibus non conce- 58
duntur, nisi de Superiorum Regularium con-
sensu, vel ad eorum preces; Idem tom. 2. Con-
stitut. 47. incip. *Si datam*.
Dispensationes ab observantia Quadragesimæ 59
concedendæ non sunt, nisi adjecto præcepto
de unica comestione, & de non permiscendis
epulis; Idem tom. 1. Constitut. 55. incipien.
Cognovimus; & Constitut. 99. incip. *Frater-*
nitas. Dispensatio a Quadragesimali jejunio 60
nemini concedi debet sine legitima causa;
nec Universitatibus absque urgente necessita-
te; Idem Constitut. 19. incipien. *Non ambi-*
gimus §. 3.
Dispensationes generales ab observantia Qua- 61
dragesimæ pro integris populis concedi nequeunt
absque gravi causa; Idem tom. 1. Constitut.
130. incip. *Libentissime* §. 10. & *sequent*. Cau- 62
sæ legitimæ ad concedendam talem universa-
lem dispensationem possunt esse morbi com-
munes, ob aliquam aeris corruptionem, seu
morbus epidemicus. Et si in aliquo loco, 63
neque oleum, neque pisces comparari possint,
tunc incolis ejusdem loci concedi potest, ut
lacte, & ovis utantur; Si autem hæc reve-
ra deficiant, tunc carnis, salubris tamen, eden-
dæ facultas concedetur, interposita semper je-
junii servandi conditione; Idem *ibid*. §. 17.
& *sequentibus*. Et tunc ad id Medicorum sen- 64
tentiæ sunt exquirendæ, & eorum attestatio-
nes exhibendæ. Alias dispensatio denegabitur;
Idem *ibid*. §. 24. 25. & 27. Non sunt tamen 65
causæ legitimæ pro tali universali dispensatio-
ne ciborum caritas, & militum stationes; Idem
ibid. §. 18. & 19.
Dispensationes generales super observantia 66
Quadragesimæ, aliarumque abstinentiarum pro
communitatibus Patriarchatus Antiocheni, quo-
modo sint concedendæ, assignatur ab eodem
Pontifice, nempe ut in singulos tantum an-
nos, quibus egestatem, & inopiam ciborum
Quadragesimalium præexistere ibi cognoverit, &
non aliter, nec alio modo, nisi ut illæsa re-
manente etiam quoad illos incolas generali le-
ge de jejuniis, & abstinentiis, a qua nemini
liceat dispensationem in genere concedere, pos-
sint singulis illis communitatibus dictam dispen-
sationem concedere; Idem tom. 1. Constit. 87.
incip. *Demandatam* §. 7.
Dispensationes super Ritibus Ecclesiasticis a 67
S. Sede petendæ sunt, nec, ea inconsulta, ab
alio quolibet concedi possunt; Idem tom. 1.
Constit. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 14.

Dis-

68 Dispensationes adversus ritus, & Canones Ecclesiæ Græcæ concedi non possunt a Missionariis Latinis; Idem Constitut. 87. incip. *Demandatam* §. 16.

69 * Dispensationes Sacræ Pœnitentiariæ cum diriguntur ad Confessarium ex approbatis ab Ordinario, executioni mandari debent a Confessario approbato ab Ordinario illius loci, in quo dispensatio illa præstari debet; nec valet, si actu Confessarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tantum pro maribus, & dispensatio petatur a Fœmina; Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 87. §. 31.

70 Cum diriguntur Confessario Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, requiritur laurea Theologiæ, vel juris Canonici in publica Universitate; nec aperiri litteræ illæ possunt a simplici Regulari confessario, nisi tamen Religio illa privilegium aliquod ea de re obtinuerit; *ibid.* §. 32.

71 Si semel apertum fuerit Breve Pœnitentiarii ab eo, qui non habet titulum requisitum, non ideo tamen vitiatur rescriptum, sed sufficit, si alteri habenti requisita consignetur, *ib.* §. 33.

72 Si semel electus fuerit executor, potest nihilominus ex probabili sententia variari, quamquam non desint Doctores, qui oppositum opinentur; *ibid.*

73 Executor certiorem se reddere debet de veritate causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliunde testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans nisi aliunde ipse eamdem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub juramento interrogare, ut est communis Doctorum sententia; *ibid.* §. 34.

74 Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex præcedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez *ibid.*

75 In ejusmodi dispensationis litteris mandatur executori, ut dispenset, audita prius Sacramentali confessione, & in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent; *ibid.* §. 35.

76 Cum pœnitentia in litteris definitur, ea injungenda est; si vero committatur arbitrio Confessarii, non est illi liberum eam ad arbitrium injungere, sed ad prudentiæ leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quam par sit; *ibid.* §. 37. 38.

77 Quoad clausulam: *dummodo sit occultum*, censetur occultum, si tantum septem, vel octo in Civitate id rescinat; in oppidis vero, si quinque vel sex; quam sententiam Scriptores, qui mentem sacræ Pœnitentiariæ probe norunt, tuentur; *ibid.* §. 45. Occultum impedimentum Fagnanus censet illud, quod nullo pacto probari possit; *ibid.* §. 44.

Si impedimentum occultum fuerit in loco, ubi executioni mandata est dispensatio; publicum vero in alio, ubi commissum est delictum, tutius tunc est executionem suspendere, & de hac novitate Sacram Pœnitentiariam certiorem facere; *ibid.* §. 46. 78

Delictum olim publicum, nec occultum, si a die commissi criminis longum tempus effluxerit, ad effectum dispensationis obtinendæ, censetur; *ibid.* §. 42. 79

Si quis rem vetitam præstiterit, sed publice creditur obtinuisse ad id facultatem, hujus peccatum ad effectum dispensationis obtinendæ creditur occultum. Si vero commisisse delictum resciatur, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profecto occultum quoad hunc effectum non censetur; *ibid.* §. 48. 80

Si delictum deductum sit ad Forum contentiosum a S. Pœnitentiaria, censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens, & non culpabilis, vel ex hactenus deductis non repertus culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus &c. adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum; *ibid.* §. 49. 81

Alia ad rem, vide verb. *Bigamia*, verb. *Jejunium*, verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 3. verb. *Irregularitas art.* 3. verb. *Juramentum*, verb. *Simonia*, verb. *Votum*. 82

Additiones ex aliena manu.

Loco *juris communis* dici debere *juris humani*, vel *positivi* in definitione dispensationis monet Soll. *de leg. c.* 4. §. 1. *n.* 170. *quia* (inquit) *etiam in municipali, & Synodali jure, quod distinguitur a communi, cap.* 1. *de const. in* 6. *dispensatur.* 83 84

Quod ait Auctor *num.* 7. de tacita dispensatione sublata *a Regula* 51. *Cancellariæ*, id intellige respectu Summi Pontificis, ut innuit idem Auctor ibidem, & advertit Rigant. *in commentar. ad dict. Regul.* 51. *n.* 8. Cæterum alii post Pontificem possunt adhuc tacite dispensare. Solumque quæstio est, utrum tacite dispensare valeant super propriis constitutionibus, an item super legibus Superioris in casibus, in quibus concessum ipsis est dispensare. At communior est opinio, posse tacite dispensare etiam super legibus Superioris; Confer Soll. *de leg. c.* 4. §. 1. *n.* 178. 85 86 8

Taci-

88 Tacita vero dispensatio secundum Rigant. *in commentar. ad dict. Regul.* 51. *num.* 15. *& sequent.* tunc locum habet, quum quinque hæc concurrunt. Primum est, quod qui gratiam inhabili, seu incapaci facit, sciat factum, & ex illo juris dispositionem. Secundum, quod pariter sciat, quod in illo facto opus sit dispensatione. Tertium, quod ex certa scientia affirmativum factum faciat, illudque exprimat. Quartum, quod de causa, qua ad tacite dispensandum movetur, cognoscat. Quintum denique, quod ex dispensatione illa Tertio præ-
89 judicium non irrogetur. At præsertim quartum requisitum necessarium haud esse, tenet Soll. *de leg. cap.* 4. §. 1. *num.* 178. qui *sequent. n.* 179. aliter explicat, quando censeatur facta tacita dispensatio.

90 De potestate Summo Pontifici competente dispensandi super legibus omnibus positivis non est quod disseratur, quum ea promanat ab ea superioritate, quam obtinet super omnes, &
91 firmatur *in cap.* 4. *de concess. Præbend.* Quod vero attinet ad Episcopos, ii utique possunt dispensare non solum super propriis Constitutionibus, verum & super legibus Synodi Diœ-
92 cesanæ. Duo vero excipiuntur casus. Prior
93 est, si Constitutio a Summo Pontifice confirmata fuit *in forma*, ut ajunt, non *communi*,
94 sed *specifica*. Alter est, si Constitutio abjerit in contractum; Confer Soll. *de leg. cap.*
95 4. §. 2. *num.* 184. *& sequent.* At quod attinet ad priorem casum, tunc secundum alios confirmatio *in forma specifica* impedimento esse potest, quominus Episcopus dispenset, quum Constitutio excedit potestatem ipsius Episcopi, ita ut totum faciat auctoritas pontificia, non item quum adhibita ea fuit ad abundantiorem cautelam.

96 Super legibus vero superioris Episcopus re-
97 gulariter nequit dispensare. Quocirca non est in potestate Episcopi dispensare non solum super jure Pontificio, sed nec super Synodo Pro-
98 vinciali. Quinimmo nec Archiepiscopus dispensare valet super Synodo Provinciali, quum ab ipso tanquam inferiori ad Provincialem Synodum appellet; Soll. *de leg. cap.* 4. §. 2. *n.*
99 189. Quando vero Episcopus dispensare queat super legibus superioris, vide apud eumdem Auctorem *de LL. c.* 4. §. 2. *a n.* 19. *ad plur.*
100 *seq.* ubi examinatur, an in casibus, in quibus inferior pollet potestate dispensandi, secum
101 ipse dispensare valeat, tum an dispensare valeat cum Vagis, & Peregrinis.

102 De justis causis dispensationis consule Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verbo Dispensatio sect.* 1. *n.* 4. *& seq.* An autem cesset dispensatio, si causa, ob quam 103
fuit concessa, cesset itidem ante executionem illius, non conveniunt inter se Doctores. Negant Suarez *de LL. lib.* 6. *cap.* 19. *n.* 18. Guttierez *quæst. Canonic. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 30. Affirmat vero, & quidem allegatis pro se Glossa, Ioanne Andrea, Baldo, Felino, & aliis Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *disput.* 30. *n.* 14.

An & quando potius datum mandatum de 104
dispensando, quam gratia dispensatis concessa a Papa sit, & quinam sint effectus diversi, expendit Rot. *in Ugentina Beneficii* 5. *Maii* 1738. *cor. Eminentiss. Crescentio*.

Nota demum, dispensationem esse stricti ju- 105
ris, nec ullam pati extensionem. Vide exempla *in Hildesimen. Fructuum Canonicalium super bono jure* 17. *Junii* 1731. *cor. Eminentiss. Crescentio*.

An secunda dispensatio obtenta, non expres- 106
sa prima dispensatione circa eamdem rem, indistincte sit subreptitia, non convenit inter Doctores. Videsis Soll. *de Legib. part.* 1. *c.* 4. §. 4. *n.* 277.

At concordes in hoc sunt Auctores, quod si 107
prima dispensatio est *cum moderatione aliqua* obtenta, secunda vero dispensatio circa eamdem rem obtenta est *absolute sine moderatione illa*, ex reticentia primæ dispensationis excusari a vitio subreptionis nequeat secunda dispensatio, idque ex ea potissimum ratione, quod Summus Pontifex certior factus de prima dispensatione *limitata*, secundam dispensationem *sine illa limitatione* vel non concessisset, vel difficilius concessisset, quorum alterum sufficit ad subreptionem, ut firmant Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *cap.* 22. *num.* 6. Soll. *de Legib. part.* 1. *c.* 4. §. 4. *n.* 278. & novissime Collett. *de dispensation. lib.* 1. *c.* 5. §. 6. Rota *diversf. dec.* 91. *part.* 3. *lib.* 3.

Actum vero novissime de hoc articulo fuit 108
in Rota *in Neocastren. Pensionis* 3. *Aprilis* 1762. *cor. R. P. D. Frangipan.* At Tribunal hoc excusavit a subreptione secundam dispensationem illimitatam obtentam cum reticentia primæ dispensationis limitatæ, *quidquid sit* (ajendo) *in materia beneficiali, in qua sancitum habetur, quod necessaria sit expressio Beneficii, quod antea quis obtinuerit in postulatione & assequutione secundi, absolutissimum tamen est, quod in cæteris gratiis & concessionibus nullibi cautum reperitur, quod mentio primæ haberi debeat in concessione secundæ gratiæ, sed hæc absque mentione prioris validissima semper reputatur*. Sed mox dicta *Decisio* est sub *revisione*.

DI-

DISPENSATIO IN BIGAMIA. Vide verb. *Bigamia*.

DISPENSATIO IN FESTORUM OBSERVANTIA. Vid. *Festum*.

DISPENSATIO IN JEJUNIO. Vid. *Jejunium*.

DISPENSATIO IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII. Vid. *Impedimenta Matrimonii artic.* 5.

DISPENSATIO AB IRREGULARITATE. Vid. *Irregularitas art.* 3.

DISPENSATIO IN JURAMENTIS, ET VOTIS. Vid. *Juramentum*, & *Votum*.

DISPENSATIO IN PŒNIS SIMONIÆ. Vid. *Simonia*.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ.

Articulus I.

Quid, & quæ sint Distributiones quotidianæ, & a quibus acquirantur?

1 Distributiones quotidianæ secundum nominis etymologiam ita dicuntur, quia juxta cujusque merita, ac laborem, & qualitatem distribuuntur; nam distribuere est suum cuique tribuere, *l.* 1. *ff. familiæ ercisc und.* Rota *p.* 6.
2 *recent. dec.* 115. *n.* 20. Dicuntur autem quotidianæ, sive quia quotidie distribuuntur, sive potius quia distribuuntur iis, qui quotidie Horis Canonicis, divinisque officiis intersunt, quasi quotidianum, & diurnum stipendium; Rota *cit. p.* 6. *dec.* 115. *n.* 23. Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univ. c.* 18. *n.* 4. & *de Canonicis*
3 *c.* 11. *n.* 3. cum plurimis ibi citatis. Distributiones aliæ sunt, quæ non distinguuntur a præbendis, sed ipsæmet præbendarum vice funguntur, ut sunt distributiones illarum Ecclesiarum, quarum fructus omnes in communi reponuntur, & singulis diebus distribuuntur cuilibet Canonico præsenti pro victu, de quibus *in c. Olim*, *de verbor. signific.* & apud Decian. *cons.*
4 43. *col.* 1. Menoch. *cons.* 436. *n.* 25. Aliæ vero sunt distributiones a præbendis separatæ, atque distinctæ, quales sunt distributiones illarum Ecclesiarum, in quibus Canonici certas habent præbendas, & præterea quotidianas distributiones, quæ dantur interessentibus Divinis Officiis, de quibus *in c. Quia* 14. *de rescript. in* 6. & *in c. c. Unic. de Cler. non resident. eod. in* 6. & *in c. Ultim. de concession. prebend. pariter in* 6. Paris. *cons.* 32. *n.* 7. & *cons.* 34. *n.* 4. *cum seq. vol.* 4. Covarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 13. *n.* 1. Gallet. *in Margarita Casuum conscient. verb. Distributiones* 2.

Distributiones quotidianæ proprie loquendo 5
difiniuntur, quod sint stipendia quædam personalia, quæ ex redditibus Ecclesiæ (præter Præbendam, aut portionem certam pro Beneficio competentem) Canonicis, & Beneficiatis, seu Clericis Cathedralium, & aliarum Collegiatarum Ecclesiarum divinis officiis interessentibus pro divino officio tribuuntur. Distributiones 6
hujusmodi non veniunt appellatione fructuum, seu redditruum, & proventuum istius, vel illius Beneficii, cum sint redditus casuales, & incerti, qui acquiruntur labore, & interventu in divinis, *cap. Licet* 32. *de prebend. cap. Unic. de Cler. non resident. in* 6. *cap. Quoniam* 8. §. *In illis*, *de concess. Prebend. etiam in* 6. Rota *part.* 15. *recent. decis.* 61. *num.* 1. Cassad. *decis.* 1. *de Cleric. non resident.* Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 13. *num.* 1. Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Licet* 32. *de præbend. num.* 3. & *sequent.* & *lib.* 5. *cap. Preterea* 1. *Ne Prelati vices suas*; Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *num.* 8. *de Canonicis cap.* 21. *num.* 6. Propterea non comprehenduntur in re- 7
gulis Cancellariæ de valore fructuum exprimendo; Felinus alios citans *in cap. Ad aures*, *de rescript. num.* 14. Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 13. *num.* 1. Fagnan. *loc. cit.* Distri- 8
butiones quotidianæ institutæ sunt in gratiam cultus divini, ut sic Canonici, & Capellani promptius, ac frequentius pro officiis divinis recitandis ad Ecclesiam convenirent, *cap. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. *Clementin. Si Dominum*, *de relig.* & *venerat. Sanctorum*; Rota *part.* 8. *decis.* 24. *n.* 17. & 18. & *annotat. ad decis.* 576. *num.* 70. & 101. & *sequent. part.* 4. *tom.* 3. quia talis interest pro denario, qui non interesset pro Deo, ut inquit Hostiens. *in c. Olim*, *de verbor. significat. n.* 2. *in vers. Et manualia*, & Fagnan. *ibid. n.* 42. Et propterea, ut neque in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus rebus obsequium præstetur, Concilium Trid. *sess.* 21. *c.* 3. *de ref.* sic præcise ordinavit: *Statuit Sancta Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus, quam Collegiatis*

tis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum, & obventionum, tam Dignitatum, quam Canonicatuum, Personatuum, Portionum, & Officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter Dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes, proportionabiliter juxta divisionem ab Episcopo, etiam tamquam Apostolicæ Sedis Delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur; sunt præcisa verba Concilii.

9 Jus percipiendi quotidianas distributiones competit Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum Canonicis divinis officiis interessentibus, *cap. Licet 32. de præbend. cap. Unic. de Cler. non resident. in 6. Clementin. 2. de ætat. & qualit. & Extravagant. Cum nonnulla 1. §. præterea, de præbend. inter commun.* & Conc. Trid. *sess. 21. cap. 3. de reform. & sess. 24. c. 12. de reform.* Rota *part. 3. decis. 473. num. 1. & decis. 689. num. 7. pag. 10. dec. 135. num. 3. p. 13. decis. 233. num. 22. & 23. & sæpe ali-*
10 *bi*. Debentur autem distributiones his tantum, qui vere intersunt divinis officiis, non vero his, qui ficte resident, aut juris interpretatione; *c. De cætero, de Cler. non resident.* Fagn. *l. 3. decretal. in cap. Licet 32. de præbend. n.* 102. quia ad ipsas lucrandas non solum requiritur præsentia, sed etiam interessentia corporalis in Choro; Rota *part. 5. tom. 1. dec. 22. num. 14. Annotat. ad decision. 576. n. 112. & sequent. & n. 129. & sequent. part. 4. tom. 3.*
11 *& decis. 449. num. 7. part. 14.* Unde non sufficit interessentia in Ecclesia, etiamsi Canonicus esset in Ecclesia celebrans eo tempore, quo horæ Canonicæ cantantur in Choro, sed requiritur actualis interessentia in ipso Choro; *dicta Annotat. ad decis. 576. num. 131. part. 4. tom. 3.* Canonici enim celebrantes, dum divina officia recitantur, lucrantur solum distributiones, si ad celebrandum compulsi fuerint ab eo, ad quem pertinet, vel si consuetudine fuerit introductum, quod Clerici recedentes a Choro ad celebrandam Missam, dum preces Horariæ recitantur, eas lucrentur; secus vero si compulsi non fuerint, & consuetudo id non habeat; Sacra Congregat. Concil. *in Calliensi 19. Junii 1628. in resp. ad 4.* Et *in Oriolen. 27. Mart. 1632. in respons. ad 12.* & tenet Gonzalez *ad regul. 7. Cancell. §. 7. proœm. n.* 18. Piasec. *in praxi Episcop. p. 2. cap. 3. n. 8.* & cum multis aliis Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. c. 18. n. 77.*

12 Distributiones quotidianas lucratur in absentia Canonicus infirmus; *cap. Unic. de Cleric. non resident. in 6.* & Glossa ab omnibus approbata *ibid. in verb. Infirmitas*, & sic semper respondit Sacra Congregatio Concilii teste Fagnan. *l. 3. decret. in c. Cum percussio 1. de Clerico ægrotante n. 29.* Barbosa *in Coll. Apostolic. decis. verb. Distributiones quotidianæ num.* 17. Garcias *de Benefic. p. 3. cap. 2. num.* 362. & tenuit Rota *part. 1. recent. d. 61. n. 7. par. 2. decis. 197. num. 2. & Annotat. ad decis. 576. n. 125. p. 4. tom. 3.* & sæpe alibi. Sic di- 13
stributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ad Ecclesiam se conferre non potest, quia est debilis in cruribus, vel tibiis; Barbosa *l. 3. Juris Eccles. univers. cap. 18. num. 56.* cum aliis ibi citatis. Vel quia podagra laborat, 14
huic enim deberi quotidianas distributiones censuit Sacra Congregatio, teste Fagnano *lib. 3. dec. in c. Licet, de præbend. n.* 142. Vel quia 15
est cœcus, & propterea Missas celebrare, & divina officia recitare non potest; Sac. Congregatio Conc. 20. *Jul.* 1619. Sicut etiam Canon. post adeptum Canonicatum utroque lumine orbatus distributiones lucratur, absque eo quod Divinis intersit; S. C. Conc. *sub die 26. Jan.* 1616. Vel quia medicinam sumit, aut 16
sanguine minuitur; Jacob. de Graff. *in aureis decis. part. 2. lib. 3. cap. 15. num.* 10. Moneta, Trullench. Sanctarell. & alii cum Barbosa *loc. cit. num.* 59. Vel quia lepra, aut alio morbo 17
contagioso cogitur ab Urbe discedere; Barbosa cum supradictis *loco cit. num.* 61. Vel quia sanitatis caussa ad balnea, vel alium locum 18
iret; Idem Barbosa cum eisdem *loco cit. n.* 60. Extenditur insuper, ut habeat locum etiam in 19
senio confectis, quibus Sacra Congreg. declaravit quotidianas distributiones deberi, si alias residere sint soliti, ut refert Fagn. *l. c. n.* 146. & Barbosa *d. lib. 3. n. 64. Collectan. Apostolic. decis. verb. Distributiones quotidianæ num.* 4. Et his omnibus infirmitatibus detenti possunt di- 20
stributiones quotidianas percipere, quamvis propria culpa in eas inciderint, *c. Cum infirmitas, de pœn. & remiss.* Et ratio est, quia etsi tales propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum nec a Jure, nec ab homine, sed ab ipso Deo illatum est; ut innuit textus *in c. Cum percussio 2. caus. 7. qu. 1.* ibi: *Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur, & ideo non debet a nobis addi flagellatis afflictio;* & sic præcise statuit Sacra Congregatio Concil. teste Fagnano *l. c. num.* 147. Cum non sit addenda afflictio afflicto, *cit. c. Cum percussio, c. Ex part. 5. de Clerico*

vicis ægrotante, *cap. Licet 4. de consuetudine* [illegible] *bus.*

21 Nec obstat statutum Capituli contrarium, ut ægrotis, vel ex quavis causa absentibus, non dentur distributiones, quia hujusmodi statutum Sacra Congr. Concilii teste Fagnano *l. cit. num.* 138. censuit non esse confirmandum, cum sit irrationabile, & contra bonum Ecclesiæ, ut constat ex *cap. 2. de Clerico ægrotant.* ibi; *quia si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non possent, qui ministrarent Ecclesiæ, inveniri.*

22 Nec etiam obstat consuetudo non percipiendi distributiones in absentia, quia distributiones quotidianæ debentur infirmis absentibus, etiam non probata consuetudine illas in absentia percipiendi, ut clare probatur *in c. Unic. de Cler. non resident. in 6.* ubi ex regula, quæ præmittitur de distributionibus quotidianis in absentia non percipiendis, excipiuntur primo loco ii, quos infirmitas excusaverit. Nec tem-

23 pus, quo Canon. fuit infirmus, computandum est pro tempore vacationum, ut declaravit Sac. Cong. teste Fagn. *loc. c. n.* 140. Immo

24 Canonici infirmi percipere debent etiam portionem accrescentem. Sic decrevit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnanus *loc. cit. n.* 129

25 Declaratur tamen, quod tales distributiones debeantur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis officiis interesse solebant, alias enim distributiones quotidianas non lucrantur, quia morbus non est causa non residendi in eis, qui etiam sani non residissent; Rota *in una Hispalen. Distributionum* 2. *Maii* 1607. coram [illegible], Joan. Andr. Card. & Abbas *in c. Ad audientiam, de Cler. non resid.* [illegible] *in c. Cum percussio, de Clerico ægrotante, Fagn. loc. c. n.* 142. Fel. *in cap. Apostolicæ, de except. n.* 12. [illegible] ita omnes [illegible].

26 [illegible] *Canonicus* [illegible] *& [illegible] corporalis excusatur, cap. Unic. de Cleric. non resident. in 6. ubi tamen adverte*, quod non quælibet impedimentum corporale excusabit, sed illud tantum, quod præsefert justam, & rationabilem [illegible], veluti si injuste quis in carcerem mittatur, vel inique excommunicetur, vel sine culpa a Civitate sit expulsus, vel aliis similibus casibus, ut in *d.*

27 *c. Unic. num.* 17. *exemplificat* Barbosa. Quod distributiones quotidianas lucretur injuste carceratus, decrevit Sac. Congreg. Episc. & Regul. *sub die* 5. *Decemb.* 1600. Et Sac. Congr. Concil. *sub die* 19. *Maii* 1626. respondit distributiones quotidianas, consuetudine contraria non obstante, deberi Canonico pro toto illo tempore, quo propter denegationem distributionum in tempore injuste incarcerationis abfuit a residentia. Et eadem Sac. Cong. Concil. *in Lancian.* 16. *Februar.* & 8. *Maii* 1627. censuit distributiones deberi Canonico pro tempore, quo fuit Romæ carceratus, vel ibi ex causa detentus. Canonico injuste excommunicato, ac postea per sententiam absoluto, quæ

28 in rem judicatam transivit, deberi distributiones quotidianas, & si quæ alia sunt emolumenta, quæ ab infirmis percipi consueverunt, censuit Sacra Congregat. Concil. ut refert Fagnan. *loc. cit. n.* 150. Excommunicatus enim injuste præsumitur percipere fructus medii temporis, ut [illegible] Glossa communiter recepta in *cap. Sacro* [illegible] 2. *quæst.* 4. & Glossa fin. *in c. Per [illegible]*. Canonicus

29 expulsus a Civitate propter seditiones absque sua culpa a contraria factionis hominibus, debet integre percipere quotidianas distributiones. Sic communiter Doctores cum Fagnan. *loc. c. num.* 151. Distributiones etiam quotidianas lu-

30 cratur Canonicus, qui ex facto Principis temporalis loci residere non potest, sed interea debet curare Canonicatum resignare, vel permutare, aut rationem amovere, qua & suæ, & Ecclesiæ [illegible] consultum sit, ut censuit Sac. Cong. Concil. *in Cavien.* 17. *Septembris* 1616. Distributiones quotidianæ debentur

31 Canonico absenti, ut injustam Judicis vexationem redimeret; Sacra Congregatio Concil. teste Fagnan. *loc. cit. num.* 154. Item distribu-

32 tiones quotidianæ debentur Canonico citato ob caussam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiæ abfuit, licet ex statuto Ecclesiæ absentes per sex menses universam illius anni portionem amitterent; Sic eadem Sac. Congregatio, ut testatur idem Fagnan. *num.* 155. Canonicus, qui de

33 crimine inquisitus, & condemnatus fuit, appellavitque, & fuit absolutus per tres sententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam transivit, debet utique percipere nedum fructus, sed etiam distributiones quotidianas totius temporis, quo propter eam caussam horis Canon. non potuit interesse; Ita ead. Sac. Congreg. Concil. ut expresse testatur Fagnan. *loc. cit. num.* 156. & Sacra Congr. Episcop. & Regul. *in Lucerina* 17. *Augusti* 1696. Distributiones quotidianas lucrari debet Canonicus, qui inquisitus de homicidio, & factus contumax infra annum comparuit, & factis defensionibus in carceribus, fuit absolutus, & innocens declaratus, ab ea die scilicet, eas lucra-

cratur, qua se præsentavit in carceribus, non
vero antea, tempore scilicet, quo fuit contu-
35 max; Sac. Congr. Conc. *sub die* 10. *Novem-*
bris 1618. Distributiones quotidianæ debentur
Canonico legitime impedito pro illo tempore,
quo impeditus fuit inservire; S. Cong. *in A-*
lexandrina 7. *Septembris* 1630. Rota *part.* 14.
decis. 190. *numer.* 4. *&* *part.* 15. *decis.* 100.
num. 3.
36 Distributiones quotidianas lucratur Canoni-
cus in absentia ratione evidentis Ecclesiæ uti-
litatis; *cit. c. Unic. de Cler. non resident. in* 6.
Sacra Congregat. Concil. *sub die* 31. *Januarii*
1603. Rota *part.* 1. *decis.* 61. *n.* 7. *& Anno-*
tat. ad decis. 576. *n.* 125. *&* 178. *& sequent.*
37 *part.* 4. *tom.* 3. Absens pro defensione jurium
ipsius Ecclesiæ, vel sui Beneficii lucratur fru-
ctus, & distributiones quotidianas; Rota *in*
Astensi Fructuum, & distributionum 15. *Martii*
1615. *coram Manzanedo, & in Calaguritana*
Fructuum, & distributionum 26. *Martii* 1614.
coram Ubaldo, & sic decrevisse Sacram Congr.
Concil. refert Garcias *in addit. ad tractat. de*
benefic. part. 3. *cap.* 2. *num.* 49. & iterum sic
decrevit ead. Sac. Congr. Conc. *in Lauretana*
38 16. *Julii* 1695. Canonicus Procurator Capitu-
li, & pro negotiis Capituli assistens, tamquam
præsens reputandus est, & habere debet distri-
butiones quotidianas; Sac. Rit. Congr. *in Sao-*
39 *nensi* 21. *Aug.* 1604. Distributiones quotidia-
nas lucratur Canonicus a Choro absens occa-
sione servitii Curæ ejus Canonicatui annexæ,
tamquam si esset præsens, ex Concil. Triden-
tin. *sess.* 22. *cap.* 3. ideoque Episcopus Curam
animarum eidem Canonico auferre, & Mansio-
nario sibi, ejusque successoribus beneviso con-
ferre non debet; Sac. Congr. Episcop. & Re-
40 gul. *in Lauden.* 24. *Novembris* 1617. Distribu-
tiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ac-
cedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit
ad visitanda limina Apostolorum, etiam quod
dictus Canonicus veniat post Episcopum, non
autem simul; Sacr. Cong. Concil. *die* 9. *Se-*
41 *ptembris* 1623. Sic etiam distributiones lucran-
tur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad
limina Apostolorum eorum nomine. Sic deci-
sum fuisse a Sacra Cong. Conc. refert Garcias
de benefic. part. 3. *cap.* 2. *num.* 448. & Barbosa
Collectan. Apostolic. decis. verb. Distributiones
42 *quotidianæ num.* 11. Canonico autem in Urbe
commorante, si deputetur ab Episcopo suo
ad visitandum limina, debentur ei distributio-
nes unius Mensis; Sacra Congreg. *in Vigi-*
43 *lien.* 6. *Januar.* 1682. Si vero Episcopum ad
visitandum limina comitasset, tunc distribu-
tiones debentur pro toto tempore accessus,
mansionis, & recessus; Ead. Sacra Congreg.
Concil. *in Comen.* 28. *Augusti* 1687. Quod tem-
pus ead. Congregatio Concil. constituit esse
trium mensium *in una Vasionen.* 17. *Aprilis*
1627. Distributiones quotidianas lucrantur Ca- 44
nonici inservientes Episcopo Pontificaliter ce-
lebranti in Civitate, vel in suburbiis, non au-
tem in alio loco, vel comitantes in Visitatio-
ne; Sacra Congreg. Concil. *sub die* 7. *Maii*
1600. Distributiones debentur Canonico pro- 45
viso ab Ordinario Cardinale vigore Indulti
pro tempore, quo Ecclesiæ inservivit, & pos-
sessionem habuit vigore hujus provisionem, et-
iamsi fuerit postea coactus capere novam pos-
sessionem Apostolicam, & primæ renuncia-
re, ex eo quod detectum fuit primam pro-
visionem fuisse invalidam, quia Beneficium
erat de Jure patronatus Sedis Apostolicæ,
& ejus provisio spectabat ad Papam; Sacra
Congregat. Concilii *in Ferrariensi* 21. *Augusti*
1627.

Archidiaconus, vel Canonicus visitans Eccle- 46
siam, jura, vel redditus suæ præbendæ, non
amittit distributiones quotidianas, cum visitan-
do prædicta jura, & loca serviat Ecclesiæ in
re utili. Si vero non visitaret propriam Ec-
clesiam suæ Diœcesis, etiamsi illam visitaret
ex officio, & jure sibi competenti, tunc non
potest percipere distributiones quotidianas, ut
referunt decisum Moneta *de Distributionibus q.*
11. *n.* 63. Garcias *de Benefic. part.* 3. *cap.* 2.
num. 332. Barbosa *de Canonicis, & dignitati-*
bus, c. 24. *n.* 4. *& de offic. & potest. Episc.*
part. 3. *allegat.* 53. *n.* 126. Canonicus Pœniten- 47
tiarius, si dum recitantur divina officia, au-
diat in Ecclesia Confessiones, percipit quotidia-
nas distributiones, ac si præsens esset in Cho-
ro; Conc. Trident. *sess.* 24. *c.* 8. Sac. Congr.
Concil. *in Theatina* 18. *April.* 1643. & sic de-
cisum fuisse referunt Aloysius Riccius *in praxi*
for. Eccles. decis. 498. *in prima editione*, Mo-
neta *de Distributionibus quotidianis part.* 2. *q.* 11.
num. 64. *cum sequentibus*; Barbosa *lib.* 3. *Juris*
Eccles. univers. cap. 17. *num.* 42. *& de offic. &*
potest. Episc. part. 3. *allegat.* 55. *num.* 30. Fa-
gnan. *loc. c. n.* 170. Etiamsi audiat Confes- 48
siones venialium peccatorum, & non reserva-
torum, ex responsione Sacræ Congregationis
teste Fagn. *loco cit. num.* 170. Pœnitentiarius 49
non solum censetur præsens in Choro, dum
actualiter Confessiones audit ad lucrandas distri-
butiones quotidianas, sed etiam eleemosynas
ipsas, quæ distribuuntur pro associandis, &
sepeliendis cadaveribus Defunctorum, vel pro

supplicationibus, & processionibus, quæ per Urbem aguntur. Ita decisum fuisse refert Garcias *in addit. ad part.* 5. *cap.* 4. *n.* 125. & Fa-
50 gnan. *loc. cit. n.* 171. Theologus, seu obtinens præbendam Theologalem diebus, quibus legit, habendus est tamquam præsens in Choro non modo pro illis horis, ut si mane legat pro horis matutinis, & Missa solemni, sed etiam pro tota die, & percipere potest distributiones quotidianas. Ita declarante Gregorio XIII. decisum referunt Naldus *verb. Distributiones n.* 9. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancell.* §. 7. *proœm. num.* 180. Moneta *de distrib. quotid. part.* 2. *quæst.* 19. *n.* 27. *&* *qu.* 11. *num.* 75. Barbosa *l.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *n.* 43. Fagn.
51 *loc. cit. num.* 116. Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendi, si redditus omnes in his distributionibus consistant, lucrantur de jure communi, sine diminutione hujusmodi distributiones, textu expresso *in c. Olim* 16. *de verbor. significat.* ibi: *Plene sicut*
52 *uni ex aliis residentibus*. At post Concilium Tridentinum, quod *in cap.* 3. *sess.* 21. jubet converti tertiam partem fructuum in distributiones quotidianas, Canonici sic absentes percipere debent tantummodo duas tertias illorum partes, amissa alia tertia, quæ inservientibus accrescit: Fagn. *in c. De cetero, de Cler. non resident. a n.* 29. *usque in fin. &* *in cap. Licet, de præbend. num.* 126. *&* *in c. Olim, de*
53 *verb. Significat. a n.* 36. *usque ad* 40. Canonici, qui Papæ vel Cardinalibus inserviunt, cum Indulto percipiendi distributiones pro diebus, & horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent distributionibus, & etiam fallentiis absentium; Sac. Cong. *in Romana Punctatur.* 27. *Jan.* 1691.

54 Distributiones debentur Canonico pro tempore, quo sine salario Organum pulsat; Sac. Congr. Episc. *in Nolana* 23. *Septemb.* 1639. *in Triventina* 22. *Novembr.* 1641.

55 * Juvat hic ad rem e penu *Institution. Eccles.* Benedicti XIV. sequentia, utpote scitu valde digna, & in praxi servanda, depromere.

Concilium Tridentinum *Sess.* 21. *cap.* 3. *de Reform.* mandat, ut separetur e massa Capitulari tertia pars fructuum, quæ dividitur inter præsentes divinis officiis assistentes, ut supra traditum est sub *num.* 8. Addit vero idem Concilium, quod si dignitates, & Personatus Ecclesiarum Parochialium, & Collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant distributiones, quæ applicentur *Fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii*. Quod postremum intelligitur de dignitatibus redditus suos habentibus a mensa Capitulari discretis; nam illæ, quæ participant ex eadem mensa, distributiones amittunt, sed distributiones illæ accrescunt præsentibus; *Institution. Eccles.* 107. §. 41.

Vetat insuper Sacrum Concilium *sess.* 24. *c.* 56
12. *de Reform.* ne Chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam, ne gratis condonentur distributiones iis, qui non interfuerint, cui Decreto insistens S. Congregatio Concilii semper negavit valere istas condonationes; *ibid.* §. 42.

Hoc tamen non obstante fas est Episcopo 57
transgressores istos ulterius punire, ut sæpius respondit S. Congregatio; *ibid.* §. 44.

Cæterum cum Sacrum Concilium exceptos 58
judicet ab ea distributionum amissione illos, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusat: hinc Sacra Congregatio censuit in eo rerum eventu absentes non tantum suas distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex distributionibus absentium sine causa. Quin & si quis *discedens* a Civitate sanus proponens reditum ad *Civitatem* post legitimam vacationem, si interim ægritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc distributiones lucratur, ac si præsens esset in Civitate, ut ex decreto S. Congregat. *ibid.* §. 46.

Verum non omnis ægritudo excusat, nec 59
omnes semper; nam si quis cum sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi ægritudine graveturr, distributiones non obtinet, ut censuit S. C. *ibid.* §. 47.

Accidere tamen posset, ut quis non vetare- 60
tur quidem exire domo, sed ægritudine, qua afficitur, adesse Choro non permitteretur. Hinc cœcus distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memoria tenet, in choro non recitet, ut censuit S. Congregat. *ibid.* §. 48.

Deberi cæco distributiones ex ea die, qua 61
lumine captus est, & non solum ex ea, qua se admitti ut præsens postulavit, censuit S. Congregat. *ibid.* §. 49. Quin nec teneri illum substituere alium pro onere Missarum in Collegiata, eadem S. Congregatio alio Decreto censet; *ibid.*

Quando pestis grassatur (quod Judicium E- 62
piscopo remittitur) Canonici, qui se absentant ab Urbe vel oppido, distributiones lucrantur, ut ex Decreto S. C. *ibid.* §. 50.

Nec privantur etiam, qui assueti alias in- 63
teresse Choro vexationibus injustis coacti se e

loco

loco subducunt, ut ex Decreto Sac. Congreg. *ibid.* §. 51.

64 Cujusmodi sunt etiam detenti injuste in carceribus, quæ injustitia tunc judicanda est ex sententia in ejus favorem lata, quæ in judicatum transierit, nam si interposita sit appellatio, exitus ejus appellationis expectandus est; ex Decretis S. C. ut *ibid.* §. 52.

65 Sententia in favorem rei illa dicitur hic, qua reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam; sicut etiam qua ex *hactenus deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, quæ absolvitur cum clausula *non molestetur*; Non vero ea, qua absolvitur cum *ex quo satis*; *ibid.* §. 63.

66 Ex evidenti Ecclesiæ utilitate absentem ad distributiones admittit Bonifacius VIII. in cap. Un. *de Cleric. non resid. in 6.* Quare absens a Choro causa negotiorum Ecclesiæ suæ, vel Capituli, distributiones percipit, ut sæpe censuit S. C. *ibid.* §. 54.

67 Itaque Canonicus Theologus qua die legit, potest non amissis distributionibus a Choro abesse, etsi vacare illi posset, ut censuit S. C. *ibid.* §. 55.

68 Hinc etiam Canonicus Pœnitentiarius, vel alius Canonicus ab Episcopo deputatus in ejus locum, dum actu audit confessiones, tuto abest a choro, & distributiones obtinet. Si vero abiit, dum actu non audivit confessiones, distributiones minime percipit; *ibid.*

69 Qui habet curam Animarum in ea Ecclesia, in qua est Canonicus, si toto eo tempore occupatur actu in exercitio eorum, quæ spectant ad Curam Animarum, distributiones quotidianas obtinet; *ibid.* §. 56.

70 Animadvertendum est, Canonicos non præsentes, de quibus supra diximus non privari distributionibus, non tamen participare de emolumentis Anniversariorum, quæ ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentes, ut ex Decr. S. C. *ibid.* §. 62.

71 Demum distributiones quotidianas obtinent Canonici, & Beneficiati, qui interdum infra annum intra domum Religiosam clausi exercitia spiritualia præstant cum licentia Episcopi; non tamen si in Adventu, Quadragesima, & Festis solemnibus id agunt; & ita agunt, ut servitio Chori nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encyclica Clementis XI. *ibid.* §. 63.

72 Distributionibus etiam quotidianis non privantur Canonici, & Mansionarii emeriti, sive si Coadjutorem habeant; *ibid.* Debent tamen indultum hoc obtinuisse a S. Congregat. vi cujus nec loci residentia adstringuntur. Quamquam possunt ab Episcopo compelli ad assistendum Choro, si cultus divinus detrimentum patiatur; *ibid.* §. 64.

Porro si Coadjutor sive intra Civitatem ægrotet, sive extra, non tenetur Coadjutus assistere Choro, & nihilo secius lucratur distributiones, quæ ipsi omnino debentur, etiam cum iis emolumentis, quæ præsentibus accrescunt; *ibid.* §. 65. 73

Additiones ex aliena manu.

Interest, & quidem ad plures effectus, distinguere Distributiones quotidianas a fructibus, quos vocant *Grossos*. Hæc autem statuta est Regula. Si redditus Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, de qua agitur, dividuntur ratione Beneficii, nullo prorsus habitu respectu ad servitium, sunt fructus *Grossi*; Sin autem dividuntur non Beneficii, sed servitii ratione, & ut dici solet per *punctos*, seu *punctaturas*, ita ut major, vel minor sit portio uniuscujusque, prout majus, vel minus fuerit præstitum ab ipso servitium, sunt Quotidianæ Distributiones; Ita ex text. *in cap. unic. de Cleric. non resident. in 6.* tradunt Scharzius *in decretal. lib. 3. tit. 4. §. 33. num. 33.* Cardinal. Petr. *in commentar. ad Constitut. Apostol. Constit. 9. Bonifacii VIII. num.* 28. Cardinal. de Luca *de Canon. discurs. 16. num. 6.* & rursus *in Adnot. ad Concil. Trident. discurs. 15. n. 8.* Alter de Luca *in Animadv. ad Gratian. discept. forens. cap. 166. num. 5.* Rota *in recent. decis. 35. num. 27. part. 10.* Et in hac ipsa sententia fuit Sac. Congregatio Concilii interpres *in Capuana Spolii 9. Julii 1735.* 74

Adeoque verum est, dictos redditus esse Distributiones Quotidianas, & non fructus *Grossos*, si divisio fiat ratione servitii, ut procedat etiam, si divisio non in singulos dies, sed in fine anni fiat; Rota *in recent. d. dec. 135. num. 7. part.* 10. *cor.* Achill. de Graff. *decis.* 12. *fer. per tot. de Præbend. & cor.* Cæsar de Graff. *dec. unic. num.* 8. *de Cleric. non resident. & cor.* Seraphin. *dec.* 1140. *num.* 2. tum etiam si proveniant non ex oblationibus anniversariis, aliisque incertis emolumentis, sed ex fructibus prædiorum; Cardinal. Petr. *in comment. ad Constit. 9. Bonifacii VIII. n.* 28. Cardinal. de Luca *de Canon. discurs.* 16. *n.* 6. *& in Adnot. ad Concil. Trident. discurs.* 15. *n.* 8. Rota *in recent. dict. dec. 135. a. 7. part.* 10. 75 76

Regulariter nomine fructuum Beneficii non veniunt Distributiones Quotidianæ, prout veniunt fructus *Grossi*. Limitatur vero hæc Re- 77 78

quæ [illegible] ex alterius causæ voluntate Pa-
[illegible] distributiones veniant nomine fructuum
[illegible], cujus vel expressa, vel tacita, ut
[illegible], quæ latam admittit interpre-
[illegible]. Cæterum seclusa voluntate Papæ,
[illegible] expressa, vel tacita, firma remanet Re-
gula, minimeque distributiones quotidianæ ve-
niunt nomine fructuum Beneficii, præsertim
si materia strictam exigat interpretationem;
Fagnan. *in cap.* 16. *num.* 6. *de verb. Signific.*
Torr. *de Pact. futur. succes. lib.* 2. *cap.* 28.
num. 60. *& sequent. Add. ad decis.* 576. *num.*
80 57. *& plur. sequent. part.* 4. *tom.* 3. Idque e-
tiamsi Beneficia, de quibus agitur, careant præ-
bendis, reddituſque habeant solummodo consi-
stentes in quotidianis distributionibus; Card.
Petra *in comment. ad Const. Apost. Constit.* 9.
Bonifacii VIII. num. 28. Rota *in recent. decis.*
135. *n.* 7. *part.* 10.

81 Qua de ratione distributiones quotidianæ non
solum non veniunt nomine fructuum beneficii
in Regulis Cancellariæ de valore fructuum ex-
82 primendo, ut monet Auctor *num.* 7. sed nec
in Regula IV. Cancellariæ perpetuo reservan-
te dignitatem Collegiatæ, quæ sit principalis,
tum redditus excedentes valorem decem flore-
norum auri de Camera; Cardinal. de Luc. *de
Benefic. discurs.* 106. *num.* 2. *& seq. & rursus
de Jurepatron. discurs.* 69. *num.* 8. Rigant. *in
comment. ad Regul. Cancell. Regul. IV.* §. 2.
num. 9. ubi quod procedat, etiamsi omnes red-
ditus consistant in solis distributionibus; Rota
cor. Kaunitz. *decis.* 26. *num.* 6.

83 Spolio, ut de alio diverso effectu quotidia-
narum distributionum disseramus, haud subji-
ciuntur distributiones quotidianæ, prout distri-
buuntur fructus grossi; Marant. *Respons.* 24.
fer. per tot. lib. 3. Ventriglia *in Prax. For. Ec-
clesi. tom.* 3. *ad not.* 16. §. 2. *num.* 21. & admi-
sit Sac. Congreg. Conc. interpres *in Capuana
Spol.* 9. *Julii* 1715.

84 An autem quis possit ordinari ad titulum
Beneficii, cujus redditus unice consistant in
distributionibus quotidianis? Affirmant com-
muniter Barbosa *de Potest. Episcop. allegat.* 19.
num. 24. Marchin. *de ordin. tract.* 2. *part.* 6.
cap. 6. *diff.* 3. *num.* 19. Campanille *in divers.
Jur. Canonic. Rubric.* 8. *cap.* 5. *n.* 29. Boss.
de ordin. quoad titul. patr. §. 17. *n.* 139.

ARTICULUS II.

Distributiones quotidianæ a quibus amittantur, seu non acquirantur.

DIstributiones non lucrantur Canonici sine 1
legitima causa absentes, quamvis consue-
tudine sit introductum, ut distributiones absen-
tibus debeantur. Talis enim consuetudo ex-
presse reprobatur a Bonifacio VIII. *in c. Unic.
de Cleric. non resident. in* 6. ibi: *Consuetudi-
nem ... penitus improbantes*; & ob id sæpius re-
spondit Sac. Congreg. decreto *c.* 12. *verf. Di-
stributiones, sess.* 24. etiam immemorabilem
consuetudinem fuisse sublatam, ut testatur Fa-
gnan. *in d. cap. Licet n.* 79. Hinc distributio- 2
nes quotidianæ non debentur Canonico inser-
vienti Episcopo in officio Vicarii etiam pro
illis horis, quibus ratione officii Vicariatus
non intervenit Choro, etiamsi a tempore im-
memorabili observatum sit, ut debeantur; S.
Congr. Conc. *in Bitecten.* 18. *Dec.* 1627. Di- 3
stributiones quotidianas non lucratur Canoni-
cus inserviens Episcopo in Missis privatis; Sac.
Congr. Conc. 17. *Mart.* 1619.

Item distributiones non lucrantur Canonici 4
associantes Episcopum volentem quandoque au-
dire Missam in Ecclesia non Cathedrali Civi-
tatis; Sic Sacra Congreg. Concil. teste Fagn.
loc. cit. num. 197. & iterum *in Arianen.* 17.
Maii 1704. Canonici assistentes Episcopo non 5
pontificaliter celebranti non lucrantur distri-
butiones; Eadem Sacra Congregat. teste eod.
Fagnan. *loc. cit. num.* 108. Item non lucran- 6
tur distributiones Canonici inservientes Epi-
scopo in Visitatione Diœcesis, aut in Monia-
libus velandis, aut in examine ordinando-
rum, & promovendorum ad Beneficia, vel
qui Seminario præsident, aut in Congregatio-
nibus S. Officii adhibentur; Sic eadem Sacra
Congreg. ut refert idem ibid. *num.* 109. Quin-
immo, ut ipsemet ibi subjungit, Archiepisco-
po Januensi petenti, ut duo Canonici eum co-
mitantes in visitatione Diœcesis possent perci-
pere quotidianas distributiones juxta antiquam
illius Ecclesiæ consuetudinem, censuit non con-
cedendum.

Insuper Episcopus Canonicus, dum abest ex 7
causa Visitationis suæ Diœcesis, distributio-
nes quotidianas non lucratur; quia Littera *d.
cap. Unic. de Cleric. non resident. in.* 6. ibi:
Evidens Ecclesiæ utilitas, intelligitur de utili-
tate Ecclesiæ particularis, de cujus distributio-
nibus agitur, non autem de utilitate alterius
Ec-

Ecclesiæ particularis, vel Ecclesiæ generalis, ut formaliter inquit Joan. Andr. *in d. c. Unic. de Cleric. non resident. in 6. num. 3. vers. Item intelligendum*: ubi pro hoc allegat *cap. Cum Dilectus*, & *cap. De cætero, eod. tit.* & *c. Licet, de præbend.* & sequitur ibi Petr. de Anchar. *n. 4. in 5. notab.* & Fagnan. *in d. cap. Licet n. 160.* ubi dicit quod hæc est ratio, cur distributiones non debeantur Canonicis existentibus in servitio Papæ, ut est casus *in c. Cum Dilectus 14. de Cleric. non resident.* juncta Glossa omnium consensu approbata *ibid. in verb. Fructus*, licet censeantur servire Ecclesiæ universali, ut ibidem dicitur; *Qui circa nos se obsequiales exhibent universis.*

8 Distributiones quotidianas non lucratur in absentia Canonicus Collegiatæ Ecclesiæ, dum servit Episcopo Cardinali pro Candatario; Sac. Congreg. Concil. *in Viterbien. 12. April. 1617.*

9 Neque distributiones quotidianæ debentur Canonico Cubiculario ad Bussulam! Sanctissimi, & propterea absenti a residentia; Sac. Congr.

10 Concil. *in Reatina 13. Nov. 1627.* Familiares enim Papæ, qui non obstante Constitutione contraria præbendarum suarum fructus percipiunt in absentia, non percipiunt tamen distributiones quotidianas, ut est casus *in d. cap. Cum dilectus 14. de Cleric. non resident.* juncta Glossa communiter approbata *ib. verb. Fructus*, ut observat, & tenet Fagn. *loc. cit. n.*

11 *99.* Distributiones quotidianæ non debentur Canonico in publica Universitate docenti, si in Choro non intersit, quamvis omnes redditus in distributionibus quotidianis consistant;

12 Sacra Cong. Concil. *in Limana 18. Decembr. 1627.* Distributiones quotidianæ non debentur Canonico infirmo, vel alias legitime impedito, quando habet Coadjutorem, sed si Coadjutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadjutoris; S. C. Rit. *in Colimb. 16. Septemb. 1616.* & *in Patavina 8. Maii*

13 *1618.* & *in Granatensi 4. April. 1620.* Distributiones non debentur Canonico inquisito, & postea absoluto, si hic haberet Coadjutorem, qui cum de tempore carcerationis, seu contumaciæ Coadjuti inservire debuisset, non inservivit; Sac. Cong. Conc. *in Brixiensi 2. Jun. 1696.* in qua licet Coadjutor reperiretur absens causa studii, adhuc talis excusatio non fuit admissa, quia hic tenetur inservire durantibus Coadjuti impedimentis, cum Coadjutoriæ cum futura successione dentur in præmium servitii, & ideo fuit rescriptum: *Distributiones non deberi Canonico Nigrono, reservatis juribus contra Coadjutorem pro ut de jure.* Distributiones quotidianæ non debentur Canonico, qui fuit Ro- 14
mæ pro negotiis Capituli contra Episcopum; Sac. Congreg. Concil. *in Avellina 16. Aprilis* 15
1633. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia distributiones quotidianas absque speciali Sedis Apostolicæ Indulto; Sac. Congr. Conc. *in una Mediolanensi 3. Februar. 1635.*

Immo neque lucrantur distributiones Cano- 16
nici ipsi, qui funguntur munere Inquisitoris contra Hæreticam pravitatem. Sicuti neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese Confessionibus audiendis exponunt, ut nuper respondit S. Cong. Conc. *in Romana Servitii Chori 23. Septemb. 1690.* absentes enim his tribus casibus a servitio Chori ex Sententia Sacræ Congregationis distributiones non lucrantur, etiamsi adsit contraria consuetudo in Synodo Diœcesana confirmata; sic refert, & tenet Fagnan. *loc. c. n. 104.* Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes, dum Divina 17
officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi, aut jussi fuerint ab eo, ad quem pertinet; Sac. Congreg. Concil. *in Callien. 29. Jul. 1628.* *in Oriolensi 27. Martii ad responso ad 11.*

Canonici absentes studiorum causa non lu- 18
crantur distributiones quotidianas, textu expresso *in cap. Licet 32. de præbend.* ibi: *Licet vobis direxerimus scripta nostra, ut Magistro N. Eborac. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre ministrari; Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis Canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.* Hoc tamen ex Senten- 19
tia Sacræ Congregationis locum habet, si Canonicatus habeant fructus a distributionibus distinctos. Secus vero, si redditus omnes in distributionibus consistant, quia tunc studiorum causa absentes lucrantur duas tertias partes illarum, amissa alia tertia, quæ inservientibus accrescit; Idque declaravit habere locum tam in docentibus, quam in studentibus: sic refert, & tenet Fagn. *l. c. n. 97.*

Distributiones quotidianæ non debentur in- 20
teressentibus Congregation. Capitularibus tempore, quo divina celebrantur; Sac. Cong. Rit. *in Ulixibonen. 17. Novembris 1600.* Et iterum, distributiones quotidianas nequaquam lucrantur Canonici Capitulum habentes eo tempore, quo divina officia celebrari debent, pro illis horis, quibus divinis non interfuerunt.

Sacra Congreg. Concilii *in Oriden.* 27. *Maii*
21 1632. *in respons. ad* 11. Canonici absentes ratione peregrinationis devotionis causa assumptæ non lucrantur distributiones quotidianas. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione re-
22 fert Fagn. *loc. cit. n.* 119. Canonici habentes privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucrantur distributiones quotidianas; *cap. Licet* 32. *de præbend. & cap. final. de rescript. in* 6. & tradit Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. c.* 12. *num.* 2. *vers. quibus adstipulatur* Fagnan.
23 *loc. cit. num.* 100. Distributiones, quæ dantur Canonicis, vel Præbendatis propriæ Ecclesiæ, quando aliquas Missas celebrant, non debentur Coadjutoribus, nisi quando celebrant pro ipsis Coadjutis; Sac. Congreg. Rit. *in Patavina* 13. *Decemb.* 1626.

24 Distributiones quotidianas non lucratur Vicarius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat, & incedat cum suo habitu, & in suo loco ordinario, ac si non esset Vicarius; Sac. Congregat. Rit. *in Gallipolitana* 11. *Decembris* 1613. *in Casalens.* 5. *Julii* 1614. *in Comaclen.* 4. *Julii* 1615. *& in Oritana* 4. *Aprilis*
25 1620. Sic etiam distributiones quotidianas non lucrantur Canonici, sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii; Sac. Congreg. Rit. *in Asculana Apuliæ* 16. *Mart.* 1610. *&* 19. *Novemb.* 1611. *in Meliten.* 7. *Augusti* 1621. Et nuper *in Spoletana contra Priorem Collegiatæ S. Michaelis Terræ Mevaniæ* 9. *Julii* 1695. qui cum parere Decreto recusasset, & indultum saltem habitum prædictum in Choro deferri posse postularet; causa reproposita 17. Decembris ejusdem anni, responsum fuit: *Distributiones restituendas esse a die Decreti, & indultum non esse conce-*
26 *dendum*. Immo facta est post a Canonicis cum Priore concordia, quod posset d. habitu uti in functionibus Ecclesiasticis, solutis tamen annuatim Sacristiæ Scutis quindecim loco admissionis distributionum, & postulata d. concordiæ approbatione ab eadem Sac. Congreg. *die* 4. *Jul.* 1699. referente Cardinali Petruccio fuit responsum: *Non esse locum approbationi Concor-*
27 *diæ*. Et die 22. Augusti 1722. proposito in ead. Sac. Rit. Congreg. per Card. Origum sequenti dubio: *An Præposito Cathedralis Burgi S. Sepulcri, qui est Protonotarius Apostolicus de numero non participantium, liceat sedere in Choro, aliisque functionibus Ecclesiasticis, incedere cum habitu Prælatitio, nempe Rochetto, & Mantelletta, & suum retinere locum, & stallum, reluctantibus aliis Dignitatibus, & Canonicis,* responsum fuit, *Affirmative, amissis distributionibus quotidianis*, cum addito, *ut amplius causa non proponeretur*.

Canonicus, qui evasit surdus, non lucratur 28
distributiones, nisi præsentiam in Choro præstet; Sac. Congreg. Episc. *in Thean.* 12. *Martii* 1619. Non sic autem Canonicus factus cœ- 29
cus, quia hic distributiones acquirit, quamvis non intersit Divinis; Sac. Congreg. Conc. 26. *Januar.* 1616. *&* 20. *Jul.* 1619. Canonicus di- 30
spensatus super ætate ad obtinendam Canonicatum cum Clausula, quod se promoveri faciat, postquam ad legitimam ætatem devenerit, amittit distributiones, si conditionem non curavit adimplere, quamvis Choro inserviat; Sac. Congreg. Conc. *in Florentina* 12. *Januar.* 1697. Distributiones a Canonicis absentibus a- 31
missæ, accrescunt inservientibus, adeo ut ab Episcopo non possint applicari Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; Sac. Congreg. Conc. *in S. Severini* 16. *Jul.* 1695. *& sic in Cathac.* 18. *Jul.* 1790. Nec Canonici, non obstante sta- 32
tuto, consuetudine, aut pactione contraria, possunt sibi invicem remittere, & condonare distributiones; Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* & Sacra Congreg. ejusdem Concil. *in Genuen.* 24. *April. & in Avenion.* 25. *Sept.* 1700. Non lucrantur distributiones Canonici, 33
quoties absunt a residentia occasione litium concernentium interesse suarum Præbendarum, sine licentia Episcopi, quæ necessaria est, ut respondit Sac. Congreg. Concil. *in Cavallicen.* 3. *Julii* 1677. in qua cum Præpositus illius Cathedralis d. licentiam in casu proposito non fuisse necessariam contenderet; reproposita causa sub die 18. Septembris ejusdem anni, Decretum confirmavit; & sic tenuit Rota *p.* 1. *dec.* 609. *num.* 1. *& part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 354. *num.* 15. Distributiones quotidianæ non deben- 34
tur Canonicis infirmis, aut alio legitimo impedimento detentis, si alias sani, aut non legitime impediti non erant soliti inservire; Sacra Congreg. Conc. *in Asculana* 5. *Jun.* 1706. *in respons. ad* 7. Potest Episcopus statuere, ne 35
Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, & quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint: Sacra Congreg. Episcop. *in Comens.* 16. *Maii* 1580. *in Castellanet.* 20. *August.* 1602. & Sac. Congreg. Conc. *in Nicen.* 18. *Novemb.* 1628. *Et in Milevitana* 9. *April.* 1707. & Congr. particular. *in Casalens.* 11. *Martii* 1708. Vid. verb. Episcopus *art.* 6. *num.* 8. Non potest tamen 3
Episcopus decernere, ut Canonici in Sacris non con-

constituti, non gaudeant distributionibus; Sacra Congregat. Concil. *in Patavina* 23. *Augusti* 1631.

37 Permitti non debet Capitulo, quod dum pro litibus, vel alia caussa vult expensas facere, utatur distributionibus quotidianis, quia id cederet in detrimentum Divini cultus, & Ecclesiastici servitii; Sac. Congr. Episc. *in Trojana* 16. *Maii* 1590. Episcopus, & Capitulum

38 non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit: Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform. vers. distributiones*, ibi: *Distributiones vero, qui statutis horis interfuerint, recipient; Reliqui, quavis collusione, aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit Consuetudinem, quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus;* Rota *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 1. *num.* 15. & communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *num.* 91. *& seq.* Ipse ta-

39 men Barbosa *loco mox cit. n.* 95. asserit, quod poterit Canonicus distributiones, quas alter amiserat, sibi jam applicatas, & traditas postea illi ipsi donare, quia nulla collusio potest suspicari, cum donetur id, quod jam amissum est, & per alios perceptum, & pro se citat Gloss. *in cap. Unic. de Cleric. non resident. verb. suas*, & ibi Gemin. *in* §. *Qui vero*, *num.* 10. Navarr. *in Miscellan.* 59. *de orat. n.* 3. *&* 5. Azor *lib.* 7. *cap.* 7. *qu.* 10. Monet. *de distribut. par.* 3. *qu.* 3. *num.* 6. Sanctarell. *lib. var. resolut. qu.* 13. *num.* 5. Trullench. *lib.* 1. *cap.* 8.

40 *dub.* 16. *num.* 4. Cavendum est tamen, ne hac via detur occasio Clericis absentandi se a Choro sperantibus sibi faciendam esse remissionem, seu etiam restitutionem a suis Canonicis amicis, & ita quoque ipse Canonicus cogatur saltem ex gratitudine remittere, seu restituere distributiones aliis Canonicis in diminutionem cultus Divini, qui quantum fieri potest, est eo magis augendus, juxta *cap. Ex par.* 12. *de Constitut.* ibi: *Nolentes igitur Divini Numinis diminui cultum, sed potius augmentare, & cap. Quia per ambitiosum, de rescript. in* 6. ibi: *Minuitur cultus Divinus, quem desideramus augeri*, ut fuit mens Tridentini *loc. cit.* & Sac. Congregationis ejusdem Concilii Interpretis reiteratis Decretis *sub num.* 32. citatis, inhibendo ne Canonici sibi invicem distributiones re-

41 mittant, & condonent. Distributiones quotidianas amittit juste excommunicatus; *cap. Pastoralis*, §. *verum*, *de appellat.* sicut etiam ipsas amittit juste suspensus, & juste interdictus, ut communiter tenent Doctores cum Barbosa *loco cit. num.* 72.

Distributiones amittunt Canonici non psal- 42
lentes, & canentes in Choro cum aliis, non enim satisfaciunt, si solum assistant, & intersint horis, & per Capellanos, & alios Beneficiatos psallant, ipsi vero vel ibi, vel domi privatim recitent Horas, quia institutio Canonicatuum est, non ut adsint tantum in Choro, sed ut canendo assistant, & ob id ejs dantur distributiones; & sic colligitur ex Tridentino *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* ibi: *Omnes vero divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia ... Atque in Choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*. Et sic censuit Sac. Congr. Conc. Nam proposito dubio: *An Canonici, & alii, qui intersunt divinis officiis, satisfaciant eorum muneri exhibendo suam præsentiam in Choro, etiam quod non cantent, neque psallant; maxime si allegarent se eo tempore meditari, vel submissa voce dicere, quæ ab aliis cantantur, vel alias pias preces tunc recitare? An vero teneantur præcise alta, & consona voce divina officia, & horas Canonicas recitare, cantare, & psallere, & aliter non satisfaciant muneri, & obligationi?* Ead. Sac. Congreg. *sub die* 20. *Aprilis* 1602. *censuit teneri omnino psallere, alioquin obligationi suæ non satisfacere*. Et sic pro Canonicis Basilicæ Vaticanæ Articulo diligenter discusso jam fuerat resolutum a Sac. Congr. Concil. 12. *Novemb.* 1592. ut refert Pignatell. *tom.* 9. *resolut.* 115. *num.* 16. *&* 17. advertens id verum esse tam attento Jure communi, & Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* quam vigore specialium Constitutionum ejusdem Basilicæ. Distri- 43
butiones quotidianas amittunt dormientes, & confabulantes in Choro, non in totum, sed proportionaliter pro parte correspondente defectibus: Suarez *de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 14. *num.* 9. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 3. *num.* 9. Castropalao *tom.* 2. *disput.* 2. *punct.* 3. *num.* 2. Diana *tract. de Horis Can. resolut.* 7. Squillant. *de obligat. Clericor. p.* 2. *num.* 61. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. cap.* 18. *num.* 84. Monet. *de distribut. p.* 3. *qu.* 4. *n.* 7. Sanchez *in consil. moral. par.* 1. *lib.* 2. *cap. dub.* 10. Machado *ad lib.* 4. *p.* 4. *tract.* 3. *document.* 5. *n.* 20. qui dicunt Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad distributionum restitutionem. Distributiones quotidianas non lu- 44
crantur Canonici, quando non cantant Missam Conventualem, seu Missam de die; Sac.

Congr. Rit. *in Faventina* 25. *Jun.* 1611. & 28. *Januar.* 1612. & *in Viterbien.* 4. *Jul.* 1615.

45 Canonici, qui perceperunt Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiæ non præstiterunt, tenentur ad illarum restitutionem. Sic expresse Sac. Congreg. Conc. *in Asculana Servitii Ecclesiæ, & distributionum* 5. *Jun.* 1706. *in respons. ad* 10.

46 Canonicus tempore Divinorum Officiorum Organum pulsans, vel cum Musicis psallens, amittit distributiones quotidianas, si ex ejusmodi munere certum aliquod stipendium obtineat; S. Congreg. Conc. *in S. Severini* 15. *Nov.* 1669. *lib.* 21. *Decretor. pag.* 802. & *in Adjac.* 11. *Julii* 1671. *lib.* 27. *Decretor. pag.* 144.

47 Distributiones non lucrantur Canonici Choro interessentes, qui cum cæteris non psallunt; Bened. XIV. tom. 1. Constit. 103. incip.

48 *Cum semper* §. 24. Advertendum est, quod ipsas distributiones lucrantur Canonici, & Beneficiati, qui de licentia Ordinarii Spiritualia Exercitia peragunt in aliqua pia, seu Regulari Domo, licet pro illis diebus Choro non intersint, dummodo tamen ipsa spiritualia Exercitia non peragant temporibus Adventus, & Quadragesimæ, & in Festis solemnioribus*, nec omnes simul, sed eo adhibito modo, ut Chori servitium nequaquam intermittatur. Sic expresse concessit Clemens XI. die 1. Februarii 1701. in sua Epistola Encyclica a nobis per extensum allata sub verb. *Exercitia Spiri-*

49 *tualia num.* 2. Vide *ibid.* Immo advertenda est resolutio sequentis dubii propositi in Sacra Congr. Conc. *die* 1. *Febr.* 1734. *Bosanen.* ibi: *An Canonicis Ecclesiæ Cathedralis assistentibus Episcopo Pontificalia exercenti, vel in suo Palatio, vel in aliis Ecclesiis suæ Diœcesis, debeantur anniversariorum emolumenta, quæ ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentes; Et quatenus negative, An sit consulendum Sanctissimo pro concessione Indulti ex gratia in casu* &c. Sac. Cong. respondit, *Ad utrumque negative.*

50 * Distributiones non lucratur, etsi fructus Præbendæ lucretur, quamvis absens, Canonicus ille, qui habet Canonicatui suo adnexam, sed extra Civitatem, curam animarum; tenetur enim in paræcia residere pro eo tempore, quo in Parochiali Ecclesia residet, & Sacramenta administrat. Ita laudatus Pontifex *Institut. Eccles.* 107. §. 55. ex Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de reformat.* addita Bulla 65. S. Pii V.

51 Canonici, qui Episcopo inserviunt, si actu debeant Choro interesse, non semper obtinent distributiones. Illas enim non lucrantur, nisi cum assistunt Pontificaliter celebranti, non vero Episcopo Diœcesim visitanti, vel Missam privatam celebranti; *ibid.* §. 61.

Distributionibus privantur Vicarius Generalis Episcopi, Canonicus Examinator, quique 52
in Tribunali S. Officii manus suum præbet, ministri Camerales, scilicet subcollectores spoliorum, & decimarum, denique peregrinationes etiam sacras obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre a Tridentino concessum. Denique Magistri Juris Canonici, & Sacræ Theologiæ, in publicis Universitatibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sac. Cong. obtinent fructus Præbendæ, & si illi sint tenues, duas tertias partes distributionum, quod etiam postremum conceditur iis, qui causa studiorum in publicis Universitatibus absunt; *ibid.* §. 72.

Si eo tempore, quo officia persolvuntur in 53
Choro, Capitulum congregandum sit, nisi urgens causa fuerit, Canonici non possunt absentare sese absque subtractione distributionum pro eo tempore, quo absunt, ut ex Decretis Sac. Congreg. *ibid.* §. 73.

Distributiones non lucrantur Canonici *Cho-* 54
ro interessentes qui cum cæteris non psallunt; Benedict. XIV. Tom. I. Constitut. 103. incip.
Cum semper §. 24. Advertendum est, quod ipsas 55
distributiones lucrantur Canonici, & Beneficiati, qui de licentia Ordinarii Spiritualia Exercitia peragunt in aliqua pia, seu Regulari Domo, licet pro illis diebus Choro non intersint, dummodo tamen ipsa spiritualia Exercitia non peragant temporibus Adventus, & Quadragesimæ, & in Festis solemnioribus, nec omnes simul, sed eo adhibito modo, ut Chori servitium nequaquam intermittatur; Sic expresse concessit Clemens XI. die 1. Februarii 1701. in sua Epistola Encyclica a nobis per extensum allata sub verb. *Exercitia Spiritualia n.* 2. Vide *ibi*: Item advertenda est resolutio Sac. Congregationis Concilii *die* 1. *Februarii* 1734. *Bosanen.* ibi: „ An Canonicis „ Ecclesiæ Cathedralis assistentibus Episcopo „ Pontificalia exercenti, vel in suo Palatio, „ vel in aliis Ecclesiis suæ Diœcesis, debeantur anniversariorum emolumenta, quæ ex „ voluntate Fundatorum distribui consueverunt „ solum inter præsentes; Et quatenus negative, An sit consulendum Sanctissimo pro „ concessione Indulti ex gratia in casu &c. ? „ Sac. Congreg. respondit, An utrumque ne- „ gative.

A R-

ARTICULUS III.

In quo adducuntur summarie varia Decreta ad rem facientia, prout referuntur a D. Ursaya tom. 3. par. 2. disceptat. 4. num. 114. usque ad num. 149. & tom. 8. par. 1. discept. 34. num. 55.

1 *Dubia Jubilationum* 18. *Decemb.* 1718. quando disputata fuerunt plura dubia, & per viam regulæ, & generalis resoluta, nempe.

2 I. *An indulgenda sit jubilatio Canonicis, & Beneficiatis, qui spatio 40. annorum Ecclesiæ inservierunt, licet dicti temporis spatio cum debitis licentiis, & indultis absuerint ab Ecclesiis, vel ex caussa infirmitatis, vel ex caussa studiorum, vel pro suæ Ecclesiæ servitio, vel pro ratione munerum, pro quibus obtinuerunt Indulta abessendi pro diebus, & horis, vel indulta simpliciter, & absolute abessendi ab Ecclesia durante officio illis commisso.* Quod fuit resolutum cum rescripto: *Affirmative quoad absentes ex caussa infirmitatis, cum debitis licentiis, & Indultis, vel pro suæ Ecclesiæ servitio, vel cum Indultis abessendi pro diebus, & horis. Negative autem quoad absentes ex caussa studiorum, & quoad habentes Indulta abessendi absolute durante officio.*

3 II. *An indulgenda sit jubilatio illis, qui inserviunt spatio annorum 40. sed partim in una Ecclesia, partim in alia, aut tamquam Canonici in ambabus, aut tamquam* Beneficiati *in una, & Canonici in alia, nec non illis, qui in una, & eadem Ecclesia per totum tempus inservierunt, sed partim tamquam* Clerici Beneficiati, *partim tamquam Beneficiati, partim tamquam* Canonici, *vel partim tamquam Coadjutores, & partim tamquam principales Titulares?* Quod fuit resolutum cum rescripto: *Negative ad primam partem: Affirmative ad secundam.*

4 III. *An indulgenda sit jubilatio illis, qui inservierunt spatio annorum 40. non distante parvo numero aliorum, qui remanent addicti Ecclesiæ servitio, & quis sit parvus numerus inservientium in casu, & ad effectum de quo agitur? Dabitur resolutio in casibus particularibus.*

5 IV. *An non obstante jubilationis Indulto, jubilatus cogi possit ad inserviendum, si divinus cultus detrimentum patiatur? Affirmative.*

6 V. *An non obstante jubilationis Indulto, jubilatus teneatur ad residentiam, licet non teneatur ad interessendum. Negative juxta Decreta.*

7 Hujusmodi autem Decreta de facili erunt sequentia. *S. Angeli in Vado* 15. *April.* 1690. in qua resolutum fuit; *Canonico jubilato deberi distributiones, nec ad residentiam localem teneri,* de qua *in lib.* 40. *Decret. fol.* 256.

Reatina Distributionum 19. *Aprilis* 1692. 4. 8
Dubio: *An Canonico Jubilato debeantur fallentiæ Canonicorum absentium, si Choro non intersit.* Responsum fuit: *Affirmative, dummodo non obstent Constitutiones particulares & consuetudo Ecclesiæ, l.* 42. *Decret. fol.* 441.

Patavina Jubilationis 9. *Junii* 1714. in qua 9
dictum fuit, *deberi Canonico jubilato distributiones, & eum non esse obligatum ad residendum, l.* 64. *decret. fol.* 217.

Aquipendii Indulti 1. *Aprilis* 1719. in qua 10
Dubio I. *An Canonicus Seraphinus vigore indulti Jubilationis, si Choro non intersit, participare debeat de punctaturis, seu fallentiis in casu &c.* Responsum fuit: *Affirmative, & amplius.*

Dub. II. *An idem participare debeat de emo-* 11
lumentis, adventitiis Anniversariorum & associationum Cadaverum, si functionibus non intersit in casu &c. Responsum fuit: *Affirmative ad primam partem, dummodo non obstet voluntas Testatoris, vel dantis. Ad secundam partem negative.*

Novarien. Jubilationis 2. *Octobris* 1677. *An* 12
duo Canonici Jubilati Collegiatæ Ecclesiæ S. Gaudentii Civitatis Novariæ frui debeant emolumentis Anniversariorum, quæ fiunt intra annum, licet non assistant. Affirmative. Quæ resolutio confirmata fuit die 28. Nov: 1681. cum verbis: *In decisis, quoad Anniversaria fixa, & in quibus non est cautum a Testatoribus, ut interessentes tantum participare deberent, l.* 22. *decret. fol.* 44.

Romana Distributionum 5. *Mart.* 1678. *& in* 13
Romana Jubilationis 23. *Martii* 1703. ad dubium: *An Simeoni de Magnaninis jubilato debeatur emolumentum Processionum, etsi illis non interfuerit:* Responsum fuit *Affirmative, lib.* 53. *Decret. fol.* 81.

Romana Jurium Canonicalium 5. *Maii* 1703. 14
Dub. I. *An Canonico Stradæ, cui ex caussa infirmitatis fuit concessum Indultum vacandi a Choro, aliisque officiis divinis, illud etiam suffragari valeat pro Laudemiis, Quindenniis, Capitulis, actibusque capitularibus, Anniversariis, Festivitatibus, Processionibus, ac pro quibusvis functionibus in Ecclesia peragendis, itaut lucrari debeat omnia emolumenta cujusvis generis, & speciei, communia nuncupata, ac etiam victualia, & candelas;* Quod fuit resolutum cum rescripto: *Affirmative etiam quoad Laudemia, exceptis Anniversariis aliisque obventibus, non fixis, & in quibus diversimode sue-*

fuerit a testatoribus dispositum, lib. 53. *Decret. fol.* 207.

15 Dubio II. *An eodem Canonico competat pro sua rata parte etiam jus accrescendi earum distributionum, & communium, quae ob absentiam, vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, & a qua die supradicta omnia debeantur in casu, &c.*

16 *Affirmative a die praesentationis Indulti.* Quæ resolutio confirmata fuit *die* 20. *Junii* 1705. cum rescripto: *In dec. & amplius.*

17 Immo eadem die additum fuit aliud dubium sequentis tenoris: *An Canonicus Strada lucrari valeat omnes distributiones, quae simpliciter appellantur quotidianae*, Quod pariter resolutum: *Affirmative, l.* 65. *decr. fol.* 207.

18 *Aquipendii Jubilationis* 23. *Martii* 1697. in qua proposita fuerunt tria dubia, & resoluta, ut infra.

19 I. *An Canonicus Jubilatus teneatur vel per se, vel per alium ad celebrationem Missae Conventualis per turnum?* Negative.

20 II. *An itidem teneatur facere depositum tertiae partis fructuum Praebendae pro distributionibus quotidianis, prout faciunt caeteri Canonici.* Affirmative.

21 III. *An possit ipse participare de distributionibus, quas ponunt in Massa caeteri Canonici, tam quoties ipse praesens est in Choro, quam etiam quoties absuerit. Affirmative etiam quoad fallentias, nisi obstet statutum, vel consuetudo.*

22 *Bituntina Anniversariorum* 1. *Jul.* 1679. Quando resolutum fuit; *Jubilatum non esse admittendum ad participandum de emolumentis Anniversariorum, lib.* 30. *Decret. fol.* 208.

23 *Romana distributionum lib.* 30. *decret. fol.* 16. *& fol.* 36. *a tergo.* Quando fuit resolutum: *Fallentias non deberi Canonico Jubilato, si Choro non intersit.*

24 *Maceraten. Jubilationis* 8. *Mart.* 1698. Quando fuit resolutum: *Indultum Jubilationis non sustineri, quando deficit laudabile servitium Ecclesiae per spatium annorum* 40.

25 *Bononien. Jubilationis* 16. *Jun.* 1696. in qua dictum fuit: *Canonico jubilato deberi distributiones, non solum relictas Ecclesiae ante servitium quadragenarium, sed etiam illas, quae auctae fuerint durante eodem servitio.* In cujus casu agebatur de distributionibus auctis anno 24. servitii. Quæ resolutio fuit confirmata *die* 28. *Aprilis* 1697. cum addito, ut amplius caussa non proponeretur; De hac resolutione mentionem facit Bertachin. *Vot. dec.* 13. *per tot.*

26 *Romana* 12. *Dec.* 1699. Quando fuit resolutum, *Indultum Jubilationis deberi Canonico, qui inservivit per annos* 40. *Ecclesiae, prius uti Beneficiatus, & deinde uti Canonicus lib.* 49. *decr. fol.* 502. Quod non procederet in casu, in quo servitium fuisset prius praestitum in qualitate simplicis Clerici, praecipue si pro reliquo tempore etiam constaret de servitio laudabili praestito; Ut revocando Indultum prius concessum resolvit S. C. C. *In Tranen. Jubilationis* 13. *Jan.* 1703. *lib.* 53. *Decret. fol.* 12.

Burgi S. Domnini Jubilationis 29. *Apr.* 1704. 27
l. 54. *decret. fol.* 182. quando resolutum fuit: *Indultum Jubilationis suffragari non solum pro distributionibus ordinariis, sed etiam extraordinariis; Quae debentur a die intimati Indulti, non attenta lite, desuper per Canonicos promota; Ibidem ad dubium secundum.*

Quando aliqua concurrit difficultas circa integrum laudabile servitium Ecclesiae praestitum 28
per annos 40. vel ob Indultum abessendi, vel ex caussa infirmitatis, vel ex alio rationabili motivo, solet S. C. C. benigne concedere Indultum abessendi ad tempus, ut practicavit *in Florentina Jubilationis* 10. *Jan.* 1711. *lib.* 61. *decret. fol.* 12. ubi concessit facultatem abessendi a Choro per triennium, *& in Nepesina Jubilationis* 28. *Nov. d. anni* 1911. ubi Indultum vacandi ad triennium.

Abessendi Indultum multoties prorogatum, 29
tam ex casu difficilis accessus ad residentiam, quam actualis servitii praestiti uni ex S. R. E. Card. in Urbe praesenti canonizatum, & approbatum fuit a S. Congr. Conc. *in Avenion. Indultorum* 9. *Febr.* 1715. cum addito tamen, ut post ultimum terminum Indulti Canonicus omnino deberet redire ad residentiam.

Servitium praestitum a Canonico, uti Coadjutore, connumeratur in annis quadraginta ad effectum obtinendi Indultum Jubilationis; S. C. C. 30
in Brixien. 27. *Mart.* 1682. ubi de annis duobus Coadjutoriae, *&* 11. *Febr.* 1699. ubi de annis septem. *Et in Bergomen. Jubil.* 8. *Aug.* 1687. ubi de annis novem, & in Novar. 4. Aug. 1691. ubi de annis quinque.

Segobien. 15. Dec. 1704. & 16. Nov. & 20. 31
Dec. 1704. S. C. C. noluit confirmare statutum, in quo petebatur restrictio temporis annorum 30. pro consequenda Jubilatione rescribendo in 1. dubio; *Negative quoad primam partem statuti, in qua petitur reductio temporis ad*
30. *pro consequenda Jubilatione.* Prout etiam 32
noluit confirmare idem statutum in alia parte, in qua Canonicis absentibus concedebatur tertia pars distributionum, rescribendo; *Negative pariter quoad tertiam partem concernentem distributiones quotidianas, l.* 63. *decret. fol.* 701.

& lib.

& lib. 64. fol. 612. *&* 717. De quibus rescriptis mentionem facit Monacell. *in formul. tom.* 2. *tit.* 13. *form.* 2. *n.* 77. *fol.* 60. *& in tom.* 4. *fol.* 2. *n.* 13. ubi, quod Indultum Jubilationis originem habet a Collegio Levitarum Mosaicæ Legis, in quo Levitæ servientes ab anno 25. usque ad annum 50. tamquam emeriti non amplius inserviebant, juxta verba illa *n.* 8. 24. *Hæc est Lex Levitarum. A* 25. *annis, & supra ingredientur, ut ministrent in Tabernaculo fœderis, cumque* 50. *annum ætatis impleverint, servire cessabunt, eruntque Ministri Fratrum suorum in Tabernaculo Fœderis, ut custodiant, quæ sibi fuerint commendata, opera autem non facient;* Hactenus ad litteram D. Ursaya *loc. cit.*

33 Cum Canonici Ecclesiæ Cathedralis Civitatis Asculi ab immemorabili in toto anni curriculo nonnisi unicum mensem haberent vacationis a servitio Chori, quemadmodum gaudebant Mansionarii ejusdem Ecclesiæ; supplicarunt anno 1647, S. Congr. Conc. pro concessione alterius mensis, & favorabile Indultum impetrarunt; ac rursus anno 1696. prævia relatione tunc temporis Episcopi obtinuerunt concessionem vacationis per alium mensem, & sic in totum trium mensium cujuslibet anni juxta modum præscriptum a Sacro Conc. Trid. Et quamvis attenta concessione vacationis istorum trium mensium, adhuc Chori servitium semper fuerit laudabiliter, & summa totius populi ædificatione expletum, tamen *die Sabbati* 5. *Jun.* 1706. fuerunt in ead. Congreg. posita sequentia dubia, quibus fuit responsum ut infra.

Dub. I. *An sit standum, vel recedendum a decisis* 28. *Jan.* 1696.

Dilata, & exquiratur melior informatio super quantitate redditiuum, & qualitate servitii.

II. *An Archidiacono, & Canonicis liceat vacare a Choro, & servitio Ecclesiæ temporibus Adventus, & Quadragesimæ, & in Dominicis, aliisque festis, quæ in Cathedrali Asculana non dicuntur solemnia, & in octavis privilegiatis?*

Negative.

III. *An, & quomodo sit faciendus Turnus per hebdomadam? & quatenus affirmative.*

Turnum faciendum esse per duas ex tribus partibus.

IV. *An si aliquis ex Canonicis in sua hebdomada non inserviat, ita ut duæ tertiæ illorum partes Choro non intersint, alii Inservientes, & Interessentes, lucrentur distributiones?*

Affirmative.

V. *An Distributiones non Intervenientium possint reponi in Massa communi, & dividi æqualiter; seu potius ad ratam servitii?*

Negative quoad primam partem, & quoad secundam affirmative.

VI. *An absentes tempore vacationis, ultra fructus suarum Præbendarum, lucrentur Distributiones quotidianas?*

Dilata.

VII. *An distributiones quotidianæ debeantur Canonico infirmo, si alias sanus, non esset solitus residere?*

Negative.

VIII. *An debeantur Canonicis coadjutis infirmis, si Coadjutores sani non inserviunt?*

Negative, & prædicta dubia amplius non proponantur.

IX. *An Distributiones relictæ a Cardinali Bernario de suo, & dandæ solis interessentibus Matutino, debeantur infirmis?*

Exhibendum esse Instrumentum fundationis.

X. *An Canonici, qui perceperunt easdem Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiæ non præstiterunt, ad illarum restitutionem teneantur?*

Affirmative.

Repropositis vero *die* 5. *Jan.* 1707. tribus ex dictis decem dubiis.

Ad I. In decisis quoad concessionem tertii mensis vacationis.

Ad VI. Negative, & amplius non proponatur.

Ad IX. Stetit in decisis. Sic apud D. Ursayam *tom.* 8. *discept.* 34. *n.* 55.

Additiones ex aliena manu.

De causis, ex quibus absentes possunt nec ne percipere Distributiones quotidianas, de quibus tum in præcedenti, tum in hoc articulo agit Auctor, longum esset differere, & ipsum Auctorem vel declarare, vel confutare. Consule, ubi res postulat, S. Mem. Benedict. XIV. *Instit. Eccles.* 105. *a n.* 39. *ad plur. seq.* tum P. Girald. *in addit. ad Mascat. Instit. Canon. lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 22. 34

Non est absolute verum, quod distributiones a Canonicis absentibus amissæ accrescant inservientibus, ut ait Auctor *num.* 31. Vide distinctionem, cum qua procedit Fagnan. *in cap. Quia nonnulli num.* 16. *&* 21. *de Cleric. non resid.* Confer itidem Vanespen. *jur. Eccles. Univers. par.* 1. *tit.* 7. *cap.* 11. *num.* 6. tum & maxime Rousseaud de La Combe *in sua Jurisprudentia Canon. verb. Distributiones num.* 2. *&* 6. ubi nova utitur distinctione. 35

DI-

DIVINATIO. Vid. verb. *Superstitio a nu. 12. ad 33.*

DIVORTIUM.

1 Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad thorum solum, & quoad thorum, & cohabitationem
2 simul. Divortium quoad vinculum est separatio conjugum, dissoluto penitus eorum matrimonio, ita ut & maritus possit aliam ducere uxorem, & uxor alium ducere maritum, pro-
3 ut colligitur *ex tot. tit. ff. de Divortiis*. Divortium quoad thorum solum est separatio conjugum quoad debitum conjugale alteri licite denegandum, & manente vinculo Matrimonii valide contracti, & cohabitatione in eadem
4 Domo, & mensa. Divortium quoad thorum, & cohabitationem simul est separatio, & liberatio conjugum non tantum ab obligatione reddendi debitum, sed etiam habitandi in ea-
5 dem domo, mensa, & lecto. Hoc nomen Divortium spectata nominis etymologia desumptum est, ut habetur *l. 2. ff. de Divort. & repud.* a diversitate mentium, quatenus conjuges, qui per divortium se secernunt, quodammodo quoad affectus se alienant; vel quatenus ex alienatione affectuum se ab invicem separant; seu desumptum est ex eo quod ad diversas partes divertunt.

6 Divortium quoad vinculum, seu totalis dissolutio Matrimonii rati, & non consummati fit inter fideles Professione Religiosa; itaut uno conjuge in Religionem ingresso, & professo, alter in sæculo relictus possit transire licite ad alias nuptias. *Est communis ac certa*, textu expresso *in cap. Verum 2. & cap. ex publico 7. de convers. conjugator.* & Conc. Trid. *sess. 24. can. 6.* ibi: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum, non dirimi, Anathema sit*. Unde cuilibet conjugum post contractum jam Matrimonium conceditur bimestre ad liberandum, an consummare, vel Religionem ingredi velit; *cit. cap. Ex publi-*
7 *co 7. de conversion. conjugator.* Non dissolvitur tamen Matrimonium ratum, nec fit divortium, quoad ejus vinculum per votum solemne Castitatis in susceptione Ordinis Sacri, quia licet hujusmodi votum impediat Matrimonium contrahendum, tamen non sufficit ad dissolvendum Matrimonium prius contractum, quamvis nondum consummatum; *Cum nec jure divino, nec per Sacros Canones reperiatur hoc statutum;* prout argumentatur, atque declarat Joannes XXII. in Extravag. *Antiquæ, de voto, & voti redemption.* Et multo minus fit divortium, & 8
quoad vinculum dissolvitur Matrimonium ratum, & nondum consummatum per votum simplex Castitatis; *text. express. in cap. Ex parte tua 14. de convers.*

Potest autem divortium fieri, & quoad vin- 9
culum dissolvi totaliter Matrimonium ratum, & nondum consummatum etiam per dispensationem Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licite possint transire ad alias nuptias. Sic tenendum esse declaravit *die 16. Julii 1599.* Congregatio Particularis a Clemente VIII. deputata, cui interfuerunt Cardin. Asculanus, Burghesius, Blanchettus, Mantica, Arigonius, Vicecomes, Ossatius, & Bellarminus, nec non RR. PP. Seraphinus, Pamphilius, Pegna, & Mellinus tunc Rotæ Auditores, ac Petrus Justinianus, & Costa Societatis Jesu, *omnes omni exceptione majores*, tum in *Sacra Theologia*, tum in Sacris Canonibus; & sic etiam pluries censuit Sacra Congregatio Concil. & signanter in *Carpentoracten. 25. Januar. 1608. in una Seguntina 17. Septembris 1609. in una Ferrarien. 20. Maii 1613. & in una Augustana 16. Maii 1618.* Et hæc est praxis recepta 10
a Romana Curia, ut abunde patet ex pluribus exemplis relatis a Doctoribus. Divus enim Antoninus *3. par. tit. 1. cap. 21. §. 3.* affirmat se vidisse hujus dispensationis Bullas expeditas a Martino V. & Eugenio IV. Navarr. *in Manual. cap. 22.* refert Julium III. Paulum III. & Pium IV. sic dispensasse; Cajetan. *tom. 1. opusc. 28. de Matrim.* asserit suo tempore hujusmodi dispensationes emanasse a Summis Pontificibus; Henriq. *lib. 11. de Matrim. cap. 8. num. 11. in Gloss. litt. f.* refert Gregor. XIII. unica die cum undecim Oratoribus dispensasse, & prætermissis pluribus aliis Urbanus VIII. dispensari mandavit per Archiepiscopum Neapolitanum super Matrimonio rato inter D. D. Michaelem Blanchum, & Joannam filiam Principis, & Principissæ de Concha Civitatis Neapolit. præcisis litteris in forma Brevis, sub Annulo Piscatoris expeditis, tenoris sequentis, videlicet:

A ter-

A tergo.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Neapolitano

Intus vero.

11 „ Urbanus Papa VIII. Venerabilis frater, „ salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex- „ poni nobis nuper fecerunt dilecti filii Prin- „ ceps, & Principissa de Concha Neapolitani, „ quod pro conservatione illorum Statuum, & „ familiæ, cupiunt Joannam illorum filiam „ unigenitam, cum aliquo viro ex dicta fami- „ lia, matrimonialiter copulari. Verum, quia „ dicta Joanna, tunc in decimo tertio ætatis „ suæ anno constituta, matrimonium cum di- „ lecto filio Michaele Blancho per Procurato- „ rem, per verba de rato, contraxit, & quod „ ratione hujusmodi Matrimonii graves lites, „ & inimicitiæ ortæ jam sint, & majores fuis- „ sent, nisi auctoritate, & providentia dilecti „ filii nobilis viri Comitis de Monterey, Pro- „ regis Neapolitan. provisum fuisset. Nos &c. „ fraternitati tuæ committimus, & mandamus, „ quod Matrimonium hujusmodi sic factum, & „ non consummatum, stante etiam consensu „ partium, nullum, & invalidum, ad effe- „ ctum, ut dictus Michael cum alia muliere, „ Joanna vero prædicta cum alio viro de d. „ familia, præcedente tamen dispensatione Apo- „ stolica super Consanguinitatis, seu Affinitatis „ gradus, quatenus opus sit, libere & licite „ contrahere valeant, Apostolica auctoritate „ declares. Non obstantibus præmissis, ac qui- „ buscumque Constitutionibus Apostolicis."

Datum Romæ &c.

12 Accedit ratio, quia si Pontifex potest dispensare in Professione Religiosa, per quam dirimitur Matrimonium ratum, a fortiori poterit dispensare in Matrimonio ipso. Tum quia ex verbis Christi dictis Petro *Matth.* 16. *&* 19. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis;* colligitur dedisse ipsi Petro, & suis Successoribus amplissimam facultatem dispensandi in iis, quæ sunt juris divini, & non deducuntur proxime ex principiis juris naturæ, sed remote, & quæ habent admixtum aliquid obligationis humanæ, maxime ob bonum publicum, aut commune Ecclesiæ, vel animarum salutem, & sic credibile est, Deum suo Vicario contulisse potestatem dispensandi in Matrimonio rato, nondum consummato, casu, quo id exigat bonum Ecclesiæ, aut animarum salus. Nec valet di- 13 cere, quod si hoc valeret pro matrimonio rato, valeret etiam pro matrimonio consummato, cum æque, immo magis, & sæpius pro bono communi Ecclesiæ, & animarum salute serviret, si dispensaretur in Matrimonio *consummato*, quam *rato*, adeoque si ob bonum commune Ecclesiæ, & animarum salutem non potest Papa dispensare in Matrimonio *consummato*, neque poterit in rato, cum utrumque sit æque indissolubile de jure divino. Non valet, inquam, 14 quia Matrimonii Sacramentum quo ad significationem non est completum usque ad carnalem copulam inclusive, ita quod Matrimonium ratum significet conjunctionem Dei ad animam per Caritatem, consummatum vero conjunctionem Christi ad Ecclesiam; *cap. Debitum* 5. *de Bigamis*. Prima autem conjunctio est solubilis, non secunda, ideoque Matrimonium ratum solvi potest, non vero consummatum; Unde ut recte infert Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 148. *n.* 4. Dominus *Matth.* 19. non dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, nisi post illa verba; *Et erunt duo in carne una;* Et Apostolus *ad Ephes.* 4. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, & Ecclesia;* nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & ideo Leo Pontifex inquit, ut referunt Magister *in* 2. *d.* 31. & Gratian. *c.* 17. *cauf.* 27. *qu.* 2. *Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat Christi & Ecclesiæ Sacramentum*. Hoc etiam docet textus *in cap. Ex publico* 7. §. *Sane, de convers. conjugat.* ibi: *Sane, quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro, nisi ob caussam fornicationis uxorem suam dimittere; intelligendum est secundum interpretationem Sacri eloquii de his, quorum Matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest*. Hinc Rota *in Burgensi Dissolutionis Matrimonii* 27. *Junii* 1594. *coram Justo*, quo ad potestatem Papæ dissolvendi Matrimonii rati nondum consummati concludit non esse dubitandum, quia hæc est communis opinio Canonistarum, præsertim de consensu conjugum, & ex justa aliqua caussa.

15 Ad dissolvendum, quo ad vinculum, Matrimonium sive ratum, sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas Judicis legitimi Ecclesiastici; non enim privata conjugum auctoritate dissolvi potest, nec unus alterum dimittere valet, etiamsi certi sint de impedimento dirimente, idque notorium existat; textu expresso *in cap.*

Porro

Porro 3. de divortiis, ibi: *Porro de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio Ecclesiæ dimisit, quia eam cognatam fuisse uxoris Defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit, quare ipsum ad eam recipiendam districte compellas; quam si recipere noluerit, eum & supradictam*
16 *vinculo Excommunicationis adstringas*. Non debet tamen, nec potest Ecclesiasticus Judex Matrimonium dissolvere quo ad *vinculum*, statim ac unus, vel ambo conjuges ipsimet, accedente etiam rumore viciniæ, fateantur se cum impedimento dirimente, v. g. affinitatis, vel consanguinitatis contraxisse, sed debet eidem Judici prius constare de impedimento dirimente per probationem plenam & perfectam, qualis est, quæ fit saltem per duos testes omni exceptione majores, textu expresso *in cap. Super eo 5. de eo qui cognovit*, ibi: *Super eo quod postulas, utrum conjugatus, qui ante contractum Matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiæ separandus. Tuæ Fraternitati respondemus, quod propter eorum confessionem tantam, vel rumorem viciniæ separari non debent; cum & quandoque nonnulli inter se contra Matrimonium velint colludere, & ad confessionem incestus*, (aut alterius impedimenti) *facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo est judicandus validus, quod, nisi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum Matrimonium irritari*.

17 Matrimonium valide inter fideles contractum, & consummatum, est quo *ad vinculum* indissolubile. *Est communis* inter Catholicos ex definitione Concil. Tridentin. *sess.* 24. *can.* 5. ibi; *Si quis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit; & Can.* 7. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius Conjugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi &c. anathema sit*. Et habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Item ex Apostolo *ad Rom.* 7. ibi: *Mulier vivente viro alligata est legi*, & 1. *ad Corinth.* 7. ibi. *His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*; quæ verba de Matrimonio consummato inter fideles contracto sunt intelligenda juxta textum *in cap. Ex publico 7. de convers. conjugator.* supra *sub n.* 14. allegatum.

Divortium quo ad thorum, & cohabitatio- 18
nem potest licite fieri, justa, & legitima causa interveniente. Habetur ex perpetua Ecclesiæ praxi, & ex expressa definitione Concilii Tridentini *sess.* 24. Can. 8. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quo ad thorum, seu quo ad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit*. Ju- 19
stæ autem, & legitimæ causæ, ob quas potest licite fieri divortium inter Christianos conjuges, septem generatim solent assignari. Pri- 20
ma est mutuus conjugum consensus, ut cum ambo intrant Religionem, vel vir assumit statum Clericalem, & uxor ingreditur Religionem, vel unus solum conjugum Religionem ingreditur, altero in sæculo remanente, dummodo perpetuum votum continentiæ emittat, ut statuitur *in c. Cum sis 4. de convers. conjugat.* ibi: *Ut castitatem promittente, & c. Ad Apostolicam 13. eodem tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat*. Et ejus sit ætatis, & conditionis, ut non sit suspectus, vel suspecta de periculo incontinentiæ ratione morum, ut statuitur *in c. Uxoratus 8. eod. tit.* ibi: *Quæ integræ opinionis existat, ut nulla suspicio habeatur, quod minus continenter habeat vivere*; & infra: *Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, debet Religionem intrare*. Sic etiam conjuges mutuo consensu divortium a cohabitatione thori facere possunt, ut juxta monitum Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. vacent orationi, ibi: *Ad tempus se separent conjuges, ut vacent orationi*.

Secunda justa, & legitima causa est fornica- 21
tio spiritualis, seu lapsus in hæresim, seu gentilismum alterius conjugum; ob hanc enim causam conjux innocens etiam propria auctoritate potest licite facere divortium quo ad thorum, & cohabitationem; cum hac tamen advertentia, quod si conjux innocens propria auctoritate, & sine judicio Ecclesiæ divortium fecit a conjuge in hæresim lapso, & ipse reus hæresis se se ab errore revocaverit, tunc tenetur eum iterum recipere, seu ad eum iterum redire, textu expresso *in cap. De illa 6. de divortiis*. ibi: *De illa, quæ viro suo labente in hæresim, sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur Nobis, quod mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quæ etiam si reverti noluerit*, com-

compellatur; & concordat *cap. Quanto* 7. §.
23 *final. eodem titul.* Si vero conjux innocens judicio Ecclesiæ divortium fecit, non compellitur conjugem conversum recipere, seu ad eum iterum redire, sed potest Religionem intrare, si vult; textu expresso *in cit. c. De illa*, ibi: *Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam;* & concordat *c. Mulier* 22. *de convers. conjugat.* ibi: *Mulier, quæ in fine remansit, potest, volente viro, qui ab infidelitate revertitur, per quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Re-*
24 *ligionem libere convolare*. Si autem Religionem ingredi noluerit, etiam hic redire compellitur. Sic Glossa communiter recepta *in dict. cap. Mulier* 21. *de convers. conjugat. verb. Judicio Ecclesiæ*, ubi sic expresse dicit: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit judicio Ecclesiæ absoluta, sive non, arg. cap. Quanto* 7. *de divortiis* a sensu contrario; & tenet Ancharan. *in cit. cap. De illa n.* 5. *& ibid.* Barbosa *in fine*, Pirhing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 19. *n.* 31. Reiffenstuel *ibid. n.* 32. & alii passim.

25 Tertia causa est periculum salutis spiritualis, seu incitatio ad peccatum mortale; Si enim unus conjugum provocat, incitat, & inducit alterum ad gravia crimina v. gr. ad Sodomiam, ad furtum, ad maleficium, ad deserendam fidem &c. ita ut sine periculo salutis spiritualis habitare cum eo non valeat, potest licite divortium facere quo ad thorum, & cohabitationem; *arg. cap. Quæ sint* 2. *de divortiis*, ibi: *Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alii non licebit*, & textu expresso *in c. Idololatria* 5. *caus.* 28. *q.* 1. ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum, quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciose, turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum*. Et sic tenent Abbas *in d. cap. Quæ sint n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 4. Engel *lib.* 4. *Decret. n.* 22. Reif-
26 fenstuel *ibid. n.* 33. & alii communiter. Et sic ob hæresim, sic etiam ob periculum in alia labendi gravia crimina ex provocatione, incitatione, & inductione unius conjugis proveniens, potest alter propria auctoritate divortium licite facere quo ad thorum, & cohabitationem; quia si conjux ex cohabitatione cum alio periculum animæ patiatur, Jure divino licitum est ei ab ipso discedere, juxta illud Salvatoris *Matth.* 5. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te*, adeoque non indiget auctoritate Judicis, saltem pro foro interno; Sic Sanchez *lib.* 20. *disp.* 17. *num.* 10. Reiffenstuel *loco cit. num.* 35. *arg. cit. cap. Idololatria* 5. *caus.* 27. *q.* 1. ubi dicitur *omnino* posse, dictio enim *omnino* est præcisa, habetque præcisam naturam, & est latæ sententiæ, ac importat idem, ac ipso jure, taliter quod aliquid absque alia dispositione libere fieri possit, ut recte advertit Barbosa *in diction. usu frequent. dict.* 240. *n.* 10. 12. & 19. & Sanchez *lib.* 1. *disp.* 32. *n.* 6.

Quarta causa est sævitia alterius conjugis; 27
Potest enim licite uxor divortium facere a marito, si sit tanta sævitia mariti, ut ipsa absque periculo vitæ, vel gravis damni corporalis secum cohabitare non possit: *cap. Ex transmissa* 8. & *cap. Litteras* 13. *de restitut. spoliator*. Sic etiam ob sævitiam uxoris, præ- 28
sertim insidiantis vitæ mariti, aut machinantis mortem illius, potest licite maritus divortium facere ab ea: quia jus naturale cuilibet concedit facultatem adversus vim injustam se tuendi, & periculum illius quovis modo declinandi; *arg. l. Ut vim* 3. *de justit. & jur. & l. Itaque* 4. *ff. ad Leg. Aquil.* & sic tenent Abbas *in cap. Si quæ mulier* 1. *de divortiis num.* 4. & ibi Hostiens. *num.* 2. Joan. Andreas *num.* 3. Ancharan. *in fine*, Sanchez *lib.* 10. *disput.* 18. *num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 53. & alii communiter. Sævitia 29
sufficiens ad divortium censetur, si adsit probabilis timor, & periculum gravis verberationis, aut crudelis, vel atrocis tractationis futuræ, etiam secluso vitæ periculo, quia gravis, aut atrox verberatio, seu crudelis tractatio causant metum cadentem in constantem virum. Nec conjuges cum tanto periculo censentur se obligasse ad cohabitandum. Ita Engel *lib.* 4. *Decret. tit.* 19. *n.* 23. Reiffenstuel *ibid. num.* 31. Sanchez *lib.* 10. *disp.* 18. *num.* 16. Bosco *de Matrimon. disp.* 12. *sect.* 16. *conclus.* 13. *a num.* 446. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *num.* 16. & alii communiter; *arg. l. Consensu* 8. §. 2. *C. de repud. & Novell.* 22. *cap.* 15. Quando unus conjux ex sævitia alte- 30
rius patitur probabilem timorem, aut periculum vitæ, gravis verberationis, aut crudelis tractationis, si periculum est in mora, potest propria auctoritate discedere ab ipso, donec caussa coram Judice discussa, sententia feratur, vel eidem sufficiens cautio de securitate præstetur; quia existente, & urgente tali periculo, Jus naturæ defensionem quovis modo etiam

etiam ex fuga capiendam concedit; *arg. l. Ut vim 3. ff. de just. & jur. & l. Itaque 4. ff. ad leg. Aquil.* ibi: *Nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere*. Sic Engel *lib. 4. Decretal. tit.* 19. *n.* 23. Pirhing *ib. n.* 62. Reiffenstuel *ib. num.* 46. Gutierez *lib.* 1. *Canon. qq. cap.* 28. *num.* 8. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *num.* 18. Sanchez *lib.* 10. *disp.* 18. *num.* 3. *arg. cap. Ex transmissa* 8. *& cap.*
31 *Litteras* 13. *de restitut. spoliator*. Si vero periculum non sit in mora, sed conjux possit cum omni securitate expectare sententiam Judicis, tunc propria auctoritate discedere non potest. Ita Doctores mox citati; *arg. dict. cap. Ex transs.* 8. *& dict. cap. Litteras* 13. *de restit. spoliator*.

32 Quinta caussa est votum ultramarinum ad liberandam Terram Sanctam; ob finem enim tam pium, & sanctum potest vir etiam invita uxore tale votum emittere, atque adimplere, & in tali casu fit licite divortium ad tempus, donec scilicet vir redeat, ac proinde inter justas, & legitimas divortii causas recte enumeratur, textu expresso *in cap. Ex multa* 9. *de voto §. In tanta*, ibi: *In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne Terræ Sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere libere valent, & quod voverunt, libere adimplere*.

33 Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave periculum corporis; ubi enim judicio Medicorum, aut peritorum est probabile periculum gravis infectationis, potest conjux sanus petere omnino separationem a thoro, & cohabitatione, si non tantum ex debito conjugali, sed etiam ex sola cohabitatione tale infectationis gravis periculum probabiliter timeatur, ut communiter sentiunt Doctores cum S. Thoma, & Scoto *in* 4. *dist.* 32. Sanchez *lib.* 9. *disp.* 24. *num.* 17. Navarr. *in Manual. cap.* 16. *n.* 23. Barbosa *in cap. Quoniam* 2. *de conjug. leprof.* Pirhing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 8. *n.* 10. Reiffenstuel *lib. n.* 7. Engel *ibid. arg. cap. Pervenit* 1. *de conjug. leprof.* ubi dicitur, quod si conjuges sani non possint induci ad cohabitandum cum leprosis suis conjugibus, ad hoc cogi non possint, dummodo uterque altero vivente continentiam servent, ibi: *Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servent*. Et ratio est, quia ex naturali interpretatione conjuges in Matrimonii contractu corporum potestatem inter se dant, & se obligant ad cohabitandum, salva suarum personarum incolumitate, adeoque cum timetur probabiliter grave periculum salutis corporalis ex cohabitatione cum conjuge infecto lepra, morbo gallico, aut alio contagioso morbo, tunc non urget obligatio reddendi debitum, nec simul cohabitandi. Rursus enim ordo naturæ postulat, aut saltem concedit, ut prius consulatur incolumitati proprii individui, cum ordinata Caritas incipiat a seipso; *arg. cap. Si non licet* 7. *caus.* 23. *q.* 5.
Si quis autem sponte contraxit cum persona, 34
quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo contagioso laborare, non potest licite divortium facere, nec quo ad thorum, nec quo ad cohabitationem, quia censetur cessisse juri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis, nihilominus emit. *Sic communiter Doctores* cum Sanchez *loco cit. n.* 21. Barbosa *loc. cit. n.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 8. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 1. *n.* 6.

Septima est adulterium culpabile alterius con- 35
jugum. Jure enim divino, & humano licitum est conjugi innocenti divortium facere quoad thorum, & quoad cohabitationem ob alterius culpabile adulterium. De jure quidem divino habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, mœchatur*; De jure vero humano *ex cap. Significasti* 4. *cap. Ex litteris* 5. *& cap. Gaudemus* 8. *de Divortiis*; Frangenti enim fidem, fides merito non servatur; ex *Regul.* 75. *Juris in* 6 ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat*. Conjux innocens potest licite divor- 36
tium facere propter alterius commissam Sodomiam, aut bestialitatem; *Sic communis Doctorum, arg. cap. Idololatria* 5. *caus.* 28. *quæst.* 1. ubi de mente Sancti Augustini declaratur posse fieri Divortium, & quoad thorum, & quoad cohabitationem a conjuge reo cujuscumque perniciosi, & turpis concubitus, ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum obscœnis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei abhorrere faciunt, & perniciose, turpiterque corrumpunt, possint sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem ... generalem, & universalem intelligere cogimur*. Non potest tamen fieri Divor- 37
tium ob tactus, amplexus, & oscula etiam cum pollutione proprii, vel alieni corporis sine copula facta, quia per hæc, licet cæteroquin gravia peccata, non perfecte, & consummate læditur jus Matrimonii, cum non dividatur caro unius conjugis ab altero per concubitum

in

in tertium; Sanchez *lib.* 10. *disp.* 4. *num.* 9. 10. 11. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *cap.* 7. *num.* 7. Covarruv. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 3. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 19. *n.* 5. Reiffenstuel *ibid. num.* 60. & alii; In odiosis enim, qualis est materia Divortii, non lata, sed stricta est facienda interpretatio, juxta *Regul.* 15. *Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari.*

38 Conjux innocens, quando alterius adulterium est notorium, potest propria auctoritate in utroque foro Divortium facere; tunc enim non est necesse expectare sententiam Judicis; *arg. cap. Significasti* 4. *de Divortiis*, ibi: *Si notorium est, mulierem ipsam commisisse adulterium, ad eam recipiendam vir* (qui propria auctoritate sine judicio Ecclesiæ eam prius repulerat) *cogi non debet*. Sic Barbosa *in cap. Ex parte, de sponsal. & matrimon. num.* 6. & ibi Abbas *in fine*; Sanchez *lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 12. & 25. Joann. Andreas *in cap. fin. de adult. n.* 5. & ibi Ancharan. *n.* 6. cum Glossa com-

39 muniter recepta *ibid. verb. Fornicationem*. Si vero alterius adulterium sit occultum, potest conjux innocens propria auctoritate Divortium facere solum quo ad torum; Quo ad cohabitationem vero solum post sententiam Judicis; aliter si propria auctoritate Divortium faciat quo ad cohabitationem, mox alteri conjugi petenti erit restituendus, donec probaverit adulterium alterius conjugis; *cap. Ex transmissa* 8. *de restitut. spoliat. & cap. Significasti* 4. *de*

40 *Divortiis*. Quando autem adulterium unius conjugis nec est notorium, nec alteri physice, vel moraliter certo notum est, sed tantum probabilis suspicio, aut dubium de illo existit, conjux innocens nec in foro externo, nec interno divertere, aut debitum negare potest, quia cum conjux, de quo est suspicio, sit in possessione juris matrimonialis, non potest illo privari ob solum dubium, aut suspicionem; *nam in dubio melior est conditio possidentis; arg. cap. In pari* 65. *de Regul. Juris in* 6. Et sic tenet communis Doctorum cum Sanchez *lib.* 10. *disp.* 12. *num.* 30. & *seq. art. cap. Multi* 18. *caus.* 2. *quæst.* 1. & *cap. Oves* 9. *caus.* 6. *qu.* 1. ibi: *Omnis suspicio potius repellenda est, quam approbanda, vel recipienda.*

41 Conjux innocens potest conjugem adulterum iterum recipere; *cap. Quod autem* 7. *caus.* 32. *qu.* 1. & est communis Doctorum sententia.

42 Non tamen tenetur ipsum recipere, etsi multis annis pœniteat; quia quamvis per pœnitentiam tollatur culpa apud Deum, nec tamen tollitur injuria facta homini, per reatus pœnitentia, nam per pœnitentiam non desinit quis esse nocens, ut recte advertit Glossa *in c. Admonere* 8. *caus.* 33. *qu.* 2. *verb. Pœnitentia*; *arg. l. Qui fugitivus, ff. de Ædilit. edict.* sic tenent communiter Doctores, *arg. cap. Dicit Dominus* 2. *caus.* 32. *q.* 1. *ex cit. cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *qu.* 2. ibi: *Nam si verum* (*quod absit*) *fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post septem annos pœnitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam potuisset, si voluisset*. Conjux 43
innocens potest pro libitu revocare nocentem etiam post sententiam Divortii, teneretur que nocens redire, si status utriusque adhuc est integer, & nullus eorum Religionem intravit; quia cum Divortium sit in favorem innocentis institutum, non debet in ejus odium detorqueri; *arg. cap. Quod ob gratiam* 6. *de Regul. jur. in* 6. ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum:* retorqueretur autem in ejus dispendium, si etiam innocens privaretur jure in corpus conjugis nocentis. Et quod conjux nocens teneatur in tali casu redire, patet clare, quia nemo debet ex suo delicto commodum reportare; *l. Itaque, ff. de furtis*. Immo si non teneretur redire, præberetur conjugibus ansa delinquendi, & adulterandi, ut sic possent separari, prout recte advertit Glossa *in cap. Ex litteris* 5. *de Divortiis, verb. Redire; arg. cap. Ex par.* 10. *de consuetud.* & Glossam hanc, & opinionem sequitur communis Doctorum.

Quando unus conjugum adulterium committit, potest eo invito alter conjux Religionem 44
ingredi. Sic Doctores communiter; *arg. cap. Constitutus* 15. & *cap. Veniens* 16. *de convers. conjug. juncto cap. Agathosa* 21. *caus.* 27. *qu.* 2. & *cap. Dixit Dominus* 2. *caus.* 32. *q.* 1. Et 45
si adulterium sit publicum, & notorium, potest conjux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Judicis. Sic Abbas *in cap. Constitutus* 15. *de conjug. num.* 4. & ibi Barbosa *num.* 2. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 32. *n.* 35. Reiffenstuel *ibid. num.* 17. Vallens. *ibid. num.* 5. Silvester *verb. Divortium quæst.* 23. *dist.* 2. Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. disp.* 11. *num.* 5. & 10. *arg. cit. cap. Constitutus, & dict. cap. Dixit Dominus* 2. *caus.* 32. *quæst.* 1. ibi: *Ubicumque fornicatio est, libere uxor dimittitur*. Si vero adulterium sit occultum, debet expectare sententiam Divortii a Judice, alias si absque tali sententia Religionem intrat, in foro externo restitui debet adultero, non obstante exceptione adulterii, ut tenet communis Doctorum; *argum. cap. Item cum quis* 6. *de restitut. spolior.*

47 *lior.* Conjux innocens, si post alterius adulterium ei voluntarie cohabitat petendo, & reddendo debitum conjugale, non potest eo invito Religionem ingredi, quia censetur eidem reconciliatus remisisse injuriam; *argum. cap. Quam periculosum* 8. *caus.* 7. *quæst.* 1. *& cap. Sicut* 1. *cap. Dixit Dominus* 2. *cap. In conjugio* 2. *caus.* 32. *quæst.* 1. *& l. Si Maritus* 15.
48 §. *Si negaverint ff. ad leg. Jul. de adulter.* Sic etiam conjux innocens, si ex post & ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi; *argum. cap. Significasti* 4. *de Divortiis*, *& cap. Intelleximus* 6. *de adulteriis*, ibi: *Cum Matrimonii jus in utroque læsum consistat. & paria delicta mutua compensatione tollantur; & cap. Tua Fraternitas* 7. *de adulteriis*, ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare*: & ibi Glossa communiter recepta.

49 Quando conjux innocens Religionem non ingreditur, sed in sæculo manens divortium facit a conjuge adultero etiam quoad cohabitationem, non potest conjux adulter sine licentia conjugis innocentis ingredi Religionem; quia conjux innocens habet jus condonandi adultero conjugi, eumque ad thalamum revocandi, de quo jure non potest invitus privari; *arg. l. Si Maritus* 15. §. *Si negaverint*, *ff. ad leg. Jul. de adult. & l. Crimen* 10. *C. eodem cap. Gaudemus* 19. *de convers. conjugat.* Et sic Glossa *in cap. Ex litteris* 5. *verb. Redire*, *de divort.* S. Bonavent. *in* 4. *dist.* 35. *qu.* 4. Silvester *verb. Divortium qu.* 10. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *num.* 11. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 32. *num.* 35. Reiffenst. *ibid. n.* 30. Sanchez *de Matrim. l.* 10. *disp.* 10. *n.* 12. *&*
50 13. & alii plures. Potest tamen conjux adulter Religionem ingredi, & in ea profiteri etiam inscio, & invito conjuge innocente, si hic prius est Religionem ingressus, & in ea professus: quia quando conjux innocens Professionem in Religione emittit, redditur incapax revocandi conjugem adulterum, & eidem conjugali jure cohabitandi, quod solum alias Professionis
51 obstaculum esse potest. *Est communis*. Quotiescumque vir ob adulterium uxoris, ea invita, potest Religionem ingredi, potest etiam Ordines Sacros in sæculo quoque manens recipere, quia postquam mulier adultera amisit totum suum jus ad virum, non est major ratio, cur ea invita possit vir ingredi Religionem, & in ea profiteri, & non in sæculo Ordines recipere; Sic Glossa *in c. Constitutus* 15. *de convers. conjug. verb. ad gradum*; Abbas *ib. n.* 4. Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. disp.* 11. *num.* 16. Navarr. *lib.* 4. *de sponf. consil.* 23. *n.* 6. Silvester *verb. Divortium qu.* 17. *n.* 20. Pirhing *l.* 3. *Decretal. tit.* 32. *n.* 34. Reiffenstuel *ibid. n.* 23. Nec valet objicere, quod sit maxima disparitas circa 52
ingressum in Religionem, & susceptionem Sacrorum Ordinum, ex quo uxor adultera post mortem viri Religionem professi possit alteri nubere, non autem sic post mortem viri Ordinibus initiati; *cap. Quia sunt* 10. *d.* 28. *& cap. Seriatim* 14. *dist.* 32. Non valet, inquam, quia Canones illi loquuntur de casu, quo vir de licentia uxoris innocentis suscipit Sacros Ordines, & non de casu, quo uxore existente adultera dictos Ordines suscipit, ut recte advertit Abbas *in cap. Constitutus* 15. *de convers. conjugat.* & ratio diversitatis est, quia in primo casu mulier innocens consentiendo ad ordinationem viri, se obligat ad continentiam; *cap. Cum sis* 4. *de convers. conjug.* ibi: *Ut castitatem promittere*; *& cap. Ad Apostolicam* 13. *eod. tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat*; Non autem sic in casu adulterii.

Propter adulterium spirituale, quando vide- 53
licet unus conjux in hæresim labitur, vel apostasiam a fide committit, potest alter conjux fidelis, etiam alio invito, Religionem ingredi, vel Sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram Fidem iterum rediit conjux adulterans, dummodo separatio ob tale adulterium spirituale auctoritate Ecclesiæ, & non propria sit facta, textu expresso *in cap. Mulier* 21. *de convers. conjug.* ibi: *Mulier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem libere convolare, & cap. De illa* 6. *de divortiis*, ibi: *De illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur Nobis, quod mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quæ etiamsi reverti noluerit, compellatur; Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam*; & sic Glossa communiter recepta *in dict. cap. Mulier* 21. *de convers. conjugat. verb. Judicio Ecclesiæ*.

Dantur plures casus, in quibus nequit fieri 54
divortium propter adulterium. Primus casus est, quando conjux innocens jam remisit injuriam conjugi adultero, tum enim nequit amplius ab eo recedere, cum jam cesserit juri suo; *arg. cap. Quam periculosum* 8. *caus.* 7. *qu.* 1. *cap. Sicut* 1. *cap. Dixit Dominus* 2. *& cap. In conjugio* 3. *caus.* 32. *qu.* 1. *& l. Si maritus* 15.

§. *Si*

§. *Si negaverit*, *ff. ad l. Juliam*, *de adulter.*
55 *& l. Crimen* 10. *C. eod.* Secundus casus est, quando adulterium ab utroque conjuge fuit commissum; *cap. Significasti* 4. *de divortiis*, ibi: *Nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse*, *cap. Intelleximus* 6. *eodem tit.* ibi: *Cum Matrimonii jus in utroque læsum consistat*, *& paria delicta mutua compensatione tollantur*; *& cap. Tua Fraternitas* 7. *eod. tit.* ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare*: *& cap. Nihil iniquius* 1. *cauf.* 32. *qu.* 6. de mente D. Augustini sic præcise habetur: *Nihil iniquius*, *quam fornicationis causa dimittere uxorem*, *si ipse convincitur fornicari*, *occurrit enim illud*, *in quo alterum judicas*, *te ipsum condemnas*; *eadem enim agis*, *quæ judicas*; *Quapropter quisquis fornicationis causa vult abjicere uxorem*, *prior debet esse a fornicatione purgatus*, *quod similiter*
56 *etiam de femina dixerim*. Tertius casus est, quando adulterium est tantum materiale, & non formale, idest cum absque sua culpa committitur; veluti si mulier vim passa sit; *arg. in dict. cap. Tolerabilius* 1. *cauf.* 32. *qu.* 5. ibi: *Virgo prostitui potest*, *adulterari non potest*; *cap. Revera* 2. *ead. cauf. & quæst.* ibi: *Revera non potest caro ante corrumpi*, *nisi mens fuerit ante corrupta*; *cap. Ita ne* 3. *cauf.* 32. *qu.* 6. ibi: *Quis sanæ mentis putaverit se perdere pudicitiam*, *si forte in apprehensa*, *& oppressa carne sua exerceatur*, *vel expleatur libido non sua?* *cap.* 4. *ead. cauf. & quæst.* ibi: *Proposito animi permanente*, *per quod etiam corpus sanctificari meruit*, *ipsi corpori non aufert sanctitatem violentia libidinis alique*, *quam servat perseverantia suæ continentiæ*, quia ut dicit Glossa communiter recepta *in dict. cap. Ita ne* 3. *cauf.* 32. *quæst.* 5. *Non debet quis dici perpetrasse*, *quod nolens fecit*, *vel passus fuit*, *nec debent imputari*, *quæ per coactionem absolutam fiunt*. Aut veluti si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, vel aliqua sub specie uxoris se fecerit cognosci fraudulenter; *cap. In lectum* 6. *cauf.* 34. *quæst.* 1. *&* 2. ibi: *In lectum mariti absente uxore soror ivit uxoris*, *quam uxorem putans esse suam*, *dormivit cum ea*: *super hoc visum est*, *si ipse per securitatem veram hoc probaverit*, *quod inscius fecerit hoc scelus .... legitimam suam conjugem habere permittatur*, quia ubi non est culpa, nec pœna esse
57 debet. Secus est si mulier violentia ex metu gravi cadente etiam in virum constantem, v. gr. ex metu mortis, adulterium admisit; *arg. cap. Sacris* 5. *de his*, *quæ vi metusve*, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; quia si talis metus non excusat a culpa mortali, nec a vero, & formali adulterio, etiam non excusabit a pœna. Tum quia si sic posset mulier esse immunis a pœna, daretur ansa adulterandi, cum quælibet se posset excusare, & defendere dicendo, quod mortis, aut alterius gravis mali metu adulterium admisit; Sic Bosco *disp.* 12. *sect.* 16. *concl.* 5. Silv. *verb. Divort. qu.* 9. *casu* 4. Pirhing *lib.* 4. *Decr. tit.* 19. *num.* 11. Reiffenst. *ibid. num.* 64. Sanchez *lib.* 10. *disp.* 6. *n.* 16. & alii communiter.

58 Quartus casus est, si vir fuit uxori causa adulterii, veluti si eam prostituat, vel adulterium consulat, aut in illud consentiat; *arg. cap. Discretionem* 6. *de eo*, *qui cognovit consanguineam uxoris*, ibi: *Cum adulterium ei non possit objicere*, *qui eam adulterandam tradidit*, & Glossa *ibid. verb. Tradidit* communiter recepta: & stat clara ratio, quia *ex Regul.* 27. *Juris in* 5. *Scienti*, *& consentienti non fit injuria*, quæ tamen injuria requiritur ad faciendum divortium.
59 Et hoc etiamsi tantum tacite consentiat, si videlicet adulterium uxoris scit, & non contradicit, sed tacet, dum contradicere, & prohibere posset, ac deberet, quia ex *Regul.* 43. *Juris in* 6. *Qui tacet*, *consentire videtur*, *& ex l. Cum quid*, *ff. si certum petatur*. *Taciti & expressi idem est judicium*. Et sic tenent communiter Doctores *argum. leg.* 2. *ff. ad Leg. Juliam de adulter.*
60 Vir non censetur causam præbere adulterii, nec uxorem prostituere, itaut per hoc privetur Jure instituendi divortium, si eam domo expellit, ac necessaria alimenta denegat, indeque indirecte causat, quod uxor adulteretur; *cap. Significasti* 4. *de divort.* ubi ab Alexandro III. relinquitur viro Jus faciendi divortium ab adultera sua uxore, ibi: *Ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet*, non obstante quod ipsa pro excusatione sui adulterii consimilem allegaret causam, ibi: *Asserens se ab ipso injuste dimissam*, *& eumdem sibi materiam adulterandi dedisse*; & ibi Glossa communiter recepta *in verb. Materiam*, dicens, quod mulier nulla conditione ad adulterium adduci debet; *argum. cap. Ita ne* 3. *causs.* 32. *quæst.* 5. ibi: *Potius quælibet mala tolerare decernat*, *quam malo consentire*; & *cap. Sacris* 5. *de his*, *quæ vi*, *metusve*, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; Ut enim statuitur *l. Palam* 43. §. *non est* 4. *ff. De ritu nupt. Non est ignoscendum ei*, *quæ prætextu paupertatis turpissi-*

I 2 *mam*

nam vitam agit. Vide verb. *Adulterium art.* 3. *num.* 9. & 10.

61 Divortia Græcorum quoad vinculum irritantur, & fieri deinceps prohibentur; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Alia vid. verb. *Adulterium. Debitum conjugale. Conjuges. Impedimenta Matrimonii. Matrimonium. Uxor.*

Additiones ex aliena manu.

62 Divortio quoad thorum & cohabitationem locus hodie haud videtur esse ex voto ultra-
63 marino, de quo differit Auctor *num.* 32. Non sum nescius, causam hanc probari *in cap. Ex*
64 *multa* §. *tanta*, *de voto*. At observandum est, constitutum id fuisse ab Innocentio III. tunc cum undique fiebant expeditiones ad Terram sanctam recuperandam, & quidem *ob necessitatem Reipublicæ Christianæ, ne Terræ sanctæ impediatur subsidium*, ut ait Altaserra *in Comment.* ad dictam decretalem Innocentii
65 III. Tales autem expeditiones non amplius
66 fiunt nostris temporibus. Non est itaque, cur vir uxorem deserere valeat sub specie voti ultramarini, quod nulli esse potest subsidio Terræ sanctæ.

67 Causis vero divortii quoad thorum & cohabitationem ab Auctore adductis addi potest adulterium falso a Viro uxori imputatum, quam sane causam admisit Rota *in Romana Separationis Thori* 5. *Junii* 1735. & in confirmatoria 23. *Novembris ejusdem anni* 1736. *cor. R. P. D. Caniliac.*

68 Defectus autem Virginitatis in muliere minime præbet justam causam hujus divortii, quum attendi nequeant delicta ante Matrimonium patrata, ut sensit Rota *in Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii* 27. *Junii* 1747. *cor.*
69 *Reverendiss. P. D. Bussio Decano*. At dubitari de hac opinione potest, præsertim si culpa mulieris hic virginitatis defectus accide-
70 rit. Non me latet, in jure canonico inter causas divortii, de quo agitur, non recenseri
71 defectum virginitatis. Sed nihil mirum: uti enim recte inquit Julianus *in L.* 10. *ff. de LL. Neque Leges, neque Senatusconsulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque incide-*
72 *rint, comprehendantur*. Cæterum ex aliis juris principiis optime deduci potest, defectum virginitatis justam causam præbere divortii, de
73 quo differitur. Certi enim est juris, defectum qualitatis cum primis a contrahentibus contemplatæ justam præbere causam recedendi a contractu; *L.* 18. *ff. de Ædil. edict.* Nemo au- 74
tem inficias ire potest, virum in Matrimonio cum primis virginitatem uxoris contemplare. Deficiente igitur virginitate, si natura Sacra- 75
menti, ad quod Matrimonium elevatum est, impedit, quominus ab ipso Matrimonio recedatur, locus saltem esse debet divortio quoad thorum & cohabitationem.

Causa adulterii in eo differt a reliquis cau- 76
sis, quod ea tamquam immediate profluens ex violatione fidei conjugalis sit perpetua, aliæ vero causæ dumtaxat ad tempus, usque adeo donec malum, vel incommodum, quod ex mutua cohabitatione, aut consortio maritali timetur, cesset. At hinc sequitur, quod in 77
uno divortio ob adulterium potest innocens Religionem ingredi, vel, si vir sit, sacros Ordines suscipere.

Ad divortium, de quo agitur, concludens 78
requiritur probatio causæ, quæ allegatur. Tum 79
etiam ad ipsum impediendum concludenter probari debet remissio, quæ facta dicitur a parte innocente. Nota vero, quod si a Mu- 80
liere petatur dictum divortium ex *adulterio* viri, & a viro opponatur remissio, ea inde probata dici nequit, quod mulier sciens pravam consuetudinem viri, cum eo cohabitaverit, sed docere præterea oportet de signis, iisque spontaneis, amoris, & benevolentiæ ipsius Mulieris. Confer Rotam *in dict. Romana Sepa-* 81
rationis Thori 4. *Junii* 1736. & in confirmatoria 24. *Novembris ejusdem anni* 1736. *cor. R. P. D. Caniliac.*

DOCTRINA CHRISTIANA.

Doctrina Christiana est Fidelibus populis 1
tradenda ab Episcopis; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 42. incip. *Etsi minime* §. 2. A Parochis, aliisque animarum curam haben- 2
tibus: Idem *ib.* §. 3. & 4. Item a reliquis 3
Ecclesiasticis, a Magistris, a Patribus familias, a sodalibus huic operi addictis, & a reliquis invicem, viris, & mulieribus: Idem *ib.* §. 5. & *seq.*

Doctrina Christiana tradenda est etiam in 4
Ecclesiis ruralibus non parochialibus; *ib.* §. 14. ubi expresse mandat, quod *decernat Episcopus, gravibus etiam statutis pœnis, quod Sacerdotes ibi operantes Christianæ Doctrinæ Summam populo tradant, divinamque Legem annuncient*. Et jam id statuerat Clemens XII. in sua Epistola Encycli-

cyclica directa omnibus Episcopis Italiæ die 1. Julii 1735. vulgari idiomate, ibi: „ Soprattutto Sua Beatitudine inculca l'esatta osservanza di quanto s' ordina a' Parochi su questo punto dal Sacro Concilio di Trento, e specialmente che non si tralasci mai l' istruzione nella messa de' giorni festivi, ciocchè ancora dovrà farsi da tutti i Sacerdoti, che celebrano ne' medesimi giorni nelle Chiese, e Cappelle rurali, per ammaestramento di quella gente, che interviene al Santo Sacrificio, così dovranno insegnare tutto ciò che debbano credere, sperare, ed operare, e specialmente i Misteri principali della nostra Santa Fede. " Sic apud eumdem Pont. Bened. XIV. *volum.* 3. *Notific.* 3. *circa finem*.

5 Doctrina Christiana non solum pueris, sed & adultis est necessaria; Idem in cit. Constit.
6 *Etsi minime* §. 8. Qua ratione providendum est institutioni Fidelium omnis ætatis, & gradus;
7 Idem *ibid.* §. 9. Et præscribitur uniformitas in methodo, & ratione docendi Doctrinam Christianam, adhibendi nempe Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, in deputata Congregatione diligenter examinatum, & approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi jussum, ut unus deinceps, idemque modus in docendo, & discendo Christianam Doctrinam ab omnibus teneretur;
8 Idem *ibid.* §. 17. Ubi subjungit, quod si alicubi contingat, ob peculiares regionum necessitates alium quempiam adhiberi forte Libellum, sedulo invigilandum sit, ne quid ille contineat, vel in eum umquam inducatur a Catholica veritate absonum; sed insuper ut in eo Fidei dogmata clare, & dilucide sint explicata, additis, si quæ desunt, necessariis, ac sublatis, quæ redundant, servata semper brevi, & univoca docendi methodo.

9 Qui in doctrina Christiana satis instructi non reperiuntur, Matrimonio jungendi non sunt; Idem Constitut. 42. incip. *Etsi minime* §. 11.

10 * Non est tolerandus mos in nonnullis diœcesibus obtinens, ut pueri unius parœciæ in alia parœcia doceantur doctrinam Christianam; quemadmodum rescripsit Sac. Congreg. Conc. ad Card. Lambertin. *die* 9. *Augusti* 1732. *Institut. Ecclesiast.* 9. §. 10. sed singuli Parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in parœcia erudiantur. Non tamen reprehenduntur qui in Ecclesiis suis, licet non sint Parochis subjectæ, fideles eo confluentes docent, dummodo exhibeant Parochis nomina eorum, qui eo frequentant; *ibid.* §. 13.

Ludimagistri, tam conducti a Communitate, quam non conducti, tam clerici, quam laici, hortandi sunt prius, ut doceant suos Christianam doctrinam, tum etiam cogendi, ex Decreto Congr. Concil. ad Archiep. Spalatens. die 17. Julii 1668. *ibid.* §. 14. 11

Doctrinam Christianam non omnes scire æqualiter necesse est; plura enim scitu necessaria Ecclesiasticis, quam Laicis, plura adultis, quam pueris & puellis, plura valentibus ingenio, quam hebetibus; *Institut. Ecclesiast.* 72. §. 19. 12

Si quis non credat explicite ea, quæ scitu necessaria sunt necessitate medii, multo probabilius est, illum nec valide absolutum fuisse. Illicita est quidem certe in eo casu absolutio, nec potest Confessarius tuto uti opposita huic sententia, & absolutionem illis, qui hæc ignoraverint, impartiri, ut ex propositione damnata ab Innocentio XI. constat; *ibid.* §. 19. 13

Si quis vero ignoret ea, quæ necessaria sunt necessitate præcepti, dummodo nunc doleat, & proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex Theologis; *ibid.* * 14

Mandatum Procuratoribus Generalibus omnium Ordinum Regularium injunctum, ut per Encyclicam Epistolam Ministros Provinciales singularum Provinciarum Italiæ, Insularumque adjacentium admoneant, ut per idoneum Virum Regularem singulis diebus Dominicis in quolibet Conventu Professis Laicis, ac præsertim quæstuatoribus Doctrinam Christianam, Catechismum Romanum, & aliquod Regulæ punctum explicari curent. 15

„ In vigore della presente s' incarica seriamente al Padre Procuratore Generale ec. di scrivere una lettera circolare a tutti li Provinciali delle Provincie d' Italia, ed Isole adjacenti, con ordinar loro in coerenza della mente espressa della Sagra Congregazione sopra la Disciplina Regolare, che in ciaschedun Convento della medesima si spieghi ogni Domenica da un Padre, che da' Superiori Locali rispettivamente sarà giudicato a proposito, la Dottrina Cristiana, Catechismo Romano, e qualche punto di Regola ai Religiosi Professi nello stato Laicale, e particolarmente ai Questuanti, con premere fervorosamente intorno a tuttociò, che riguarda i doveri, ed obblighi precisi, e proprii della Vita Religiosa, che professano. Si starà intanto attendendo di sentire in scriptis da V. P. che così si eseguirà speditamente senz' altro ec. "

Di Casa 14. *Novembre* 1709.

Fr. de Vico Segretario.

16 Mandatum hoc Sac. Congr. innovatum fuit anno 1758. cujus omnimodam executionem in *Ordine* Fratr. Minor. P. Minister Generalis totius Ordinis edixit, ut sequitur.

F. CLEMENTE DI PALERMO,

Lettor Giub. Teol. di S. M. C. nel Real Congresso di Madrid per l'Immacolata Concezione, Ministro Gener. di tutto l'Ordine del N. P. S. Francesco, Visitatore, e Riformatore Apostolico, e Servo nel Signore.

LA Sacra Congregazione della Regolare Disciplina, sempre intenta a promuovere il vantaggio, e il decoro delle Religioni, avendo saputo, quanto sieno ignoranti moltissimi Laici delle medesime tanto nella Dottrina Cristiana, quanto nelle altre cose necessarie sapersi da questi, ha giudicato ispediente fare intendere a tutti li Superiori Generali, quali siero le sue intenzioni sopra un tal particolare per mezzo della seguente Lettera.

REVERENDISSIMO PADRE.

FRequenti sono stati i ricorsi, che in diversi tempi si sono fatti a questa Sacra Congregazione della Disciplina Regolare, e della grave ignoranza, che vi era tra Laici, e Conversi di molte Religioni, non solo degli Obbighi, che sono particolari del loro proprio stato, ma anche della Dottrina Cristiana, e delle cose più importanti di Nostra S. Fede, e con quel premuroso Zelo, che dovea, non ha mancato con replicate Lettere Circolari de' 9. Nov. 1709., e de' 20. Feb. 1739. inculcare a' Superiori Generali gli ordini più pressanti, che in ogni Convento in ciascuna Domenica dell'anno da un Padre da destinarsi dal Superior Locale si spiegasse a' Religiosi Professi nello stato Laicale, e precisamente a' Questuanti la Dottrina Cristiana, il *Catechismo*, ed ancora qualche punto della *Regola*, premendo sopra tuttociò, che riguarda i *doveri* della vita Religiosa, che professano.

Non ostante però tutti questi replicati Ordini di essa Sagra Congreg., continuano ed in iscritto, ed in voce le querele degli Zelanti Religiosi, che la *Spiega* della Dottr. Crist. a' Conversi venga trascurata, anche nelle più Osservanti Religioni, tantochè alcuni di essi Religiosi con lagrime hanno attestato ritrovarsi in essi una sì crassa ignoranza, che non sappiano nè anche i principali Misterj di N. Santa Fede.

Per riparare adunque ad un tanto lagrimevole disordine ha creduto questa Sagra Congr. della Disciplina Regolare, anche con espressa approvazione della Santità di Nostro Signore, che si eccitasse il lodevole Zelo di V. Paternità, affinchè con viva, ed efficace Lettera Circolare a tutti li Provinciali d'Italia, ed Isole adjacenti, faccia lor conoscere il debito preciso del loro Officio d'invigilare su de' Superiori Locali per l'esatto adempimento d'un obbligo di tanto rilievo, qual'è l'istruzione de' loro Conversi nella Dottrina Cristiana, e lo stretto conto, che dovranno rendere a Dio dell'altrui ignoranza, ordinando ad essi Superiori Provinciali:

Primo. Che nel ricevere li Conversi alla Religione, la principal cosa, su cui debbano essere esaminati, sia nella Dottrina Cristiana, secondo viene specialmente prescritto dai Decreti della S. Mem. di Clemente VIII. *De Educatione Novitiorum*; e non trovandoli *ammaestrati*, come conviene, in niun conto li ricevano.

Secondo. Che in tutte le maniere, e senza, che vi sia scusa alcuna, che possa darne esenzione, facciano in tutti li Conventi in ciascuna Domenica, o altro giorno della Settimana, che dal Superior Locale sarà stimato più opportuno, ai Laici Professi Terziarj, o Oblati, da un Padre, che egli giudicherà capace, spiegare la Dottrina Cristiana, il Catechismo, e qualche punto della *Regola*, che riguarda i doveri, e gli Obblighi precisi della loro vita Regolare, e specialmente appartenenti al Voto di Povertà.

Terzo. Che portandosi essi Provinciali in visita, come altresì qualche altro in grado di Visitatore, tra le più importanti cose, che con maggior premura debbano inquirire, sia l'informarsi, se i Superiori Locali facciano adempire una tale spiega della Dottrina Cristiana, e se esattamente si eseguisca, esaminando anche i detti Laici, con osservare, come siano in quella istruiti, e nel caso, che ritrovino dell'ignoranza ne' medesimi, o che tal'esercizio non sia esattamente praticato, rigorosamente gastighino, ed essi, ed i Superiori Locali a misura della loro trascuraggine, anche col privarli e sospenderli dall'Officio; come dalla Sagra Congregazione non si mancherà, essendo avvisata, che si usi da qualche Superior Locale della negligenza di procedere a quei condegni gastighi, anche di privazione di voce Attiva, e Passiva, ed altri, che crederà convenevoli.

Quarto. Ed acciocchè si mantenga sempre vivo ne' Superiori Locali l'adempimento di tal' Ordine, è mente della Sagra Congregazione,

che

che questa sua Lettera da' medesimi si faccia leggere due volte l'anno in pubblico Refettorio di ciascun Convento nella stessa maniera, che si pratica di altri simili Ordini.

E' sicura la stessa Sagra Congregazione, che V. P. non tralascierà col suo commendabile Zelo adempiere quanto le vien prescritto, invigilando nella più attenta, ed efficace maniera, che un dovere di sì grand' importanza, qual'è l'istruzione nella Dottr. Crist. in Persone Religiose, sia nel di lei Ordine eseguito con ogni esattezza. E nell'attendere il riscontro dell'esecuzione, che si sarà sollecitamente data ai Comandi delle E. E. Loro, auguro alla Paternità Vostra ogni felicità.

Roma 15. *Marzo* 1758.

Al piacer di V. Paternità.

F. G. A. Cardin. Guadagni Prefetto.

Dom. Arcivesc. di Nicomedia Segr.

In sequela pertanto di quanto ci viene imposto dalla medesima Sagra Congr. incarichiamo strettamente la P. V. a dar pronta esecuzione a' suoi Ordini, che per mezzo d'una Circolare notificherà a tutti li Superiori Locali, i quali dovranno far copia di questa Nostra per leggerla ogni sei mesi in piena Comunità. Sarà poi suo peso, venga da medesimi eseguita in tutte le sue parti, e con autentico attestato ci farà costare di venir praticato da Essi quanto nella presente si prescrive, sotto pena, in caso d'inosservanza, della privazione dell' Officio, e d'altre a nostro arbitrio: E cordialmente salutandola, le diamo la Seraf. Benediz.

Roma Araceli 1. *Aprile* 1758.

Di V. P.

F. Clemente di Palermo Minist. Gener.

Per Comandamento di S. P. R. F. Vincenzo Scutari già Diff. Gener., e Seg. Gener. dell' Ordine.

17 Noverint Parochi & Catechistæ omnes a Summo Pontifice Clemente XIII. ad omnes Episcopos Encyclicam datam fuisse Epistolam die 14. Junii 1761. qua omnibus præcipit, ut ad fidelium instructionem, posthabitis iis catechismis, quos novitatis amor passim efferre consuevit, utantur Catechismo Romano jussu S. Pii V. ad mentem Tridentinæ Synodi edito, qui quidem omnem doctrinam complectitur, qua fideles informari oporteat, quæ ab omni errore quam longissime abest, quæque demum communis est in Ecclesia. Cum enim per invia loca ducendæ non sint oves ad pascua, nec possit vulgus ascendere in montem, in quem gloria Domini descendit, fidelibus propterea, præsertim rudioribus, & simplicioribus proponenda non sunt singularia quædam etiam catholicorum doctorum placita, sed ea tantummodo tradenda, quæ sunt ad salutem necessaria, aut summopere utilia, ne iidem plus sapiant, quam oporteat sapere, sed sapiant ad sobrietatem. Hacce autem antiqua docendi ratione, quam nobis Romanus Catechismus suppeditat, auferetur a pusillis quoddam scandali genus ortum ex diversis variisque Christianæ doctrinæ tradendæ methodis, & certissima magis elucescet catholicæ veritatis nota, Doctrinæ universitas, antiquitas, & consensio.

DOLOR. Vid. verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 2.

DOLUS. Vid. verb. *Commodatum num.* 17.

DOMICILIUM PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO. Vide verb. *Matrimonium*, & *Impedimenta Matrimonii*, *art.* 2.

DOMICILIUM PRO ORDINIBUS SUSCIPIENDIS. Vid. verb. *Ordo art.* 3.

DOMINIUM.

ARTICULUS I.

Dominium quo ad ejus esse, divisionem, & species.

Dominium generalissime sumptum est facultas disponendi de re tamquam sibi subjecta. 1
Est in re communis. Dominium sic generalissime sumptum dividitur in *Dominium*, quale competit Deo per essentiam in omnes creaturas; & *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, seu potestatem sibi a Deo collatam in alias creaturas, 2

juxta illud Genesis I. *Crescite*, *& multiplicamini*, *& replete terram*, *& subjicite eam*, *& dominamini piscibus maris*, *& volatilibus cæli*, *& universis animantibus*, *quæ moventur super*
3 *terram*. Dominium divinum dicitur dominium universalissimum, seu excellentiæ, quia competit soli Deo ratione creationis in omnes crea-
4 turas. Dominium humanum aliquando dicitur *Altum*, seu politicum, & est illud, quod habent Reges in bona subditorum, urgente necessitate; & aliquando dicitur *Bassum*, seu speciale, & est illud, quod competit particulari-
5 bus respectu rerum suarum. *Dominium humanum* est duplex, dominium scilicet Jurisdictio-
6 nis, & dominium proprietatis. Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos, præcipiendo, vel prohibendo, præmian-
7 do, vel puniendo; Et hoc dominium jurisdictionis subdividitur in *sæculare*, quale est in Imperatoribus, Regibus, Ducibus &c. respectu populorum sibi subditorum in negotiis sæcularibus; & in *Ecclesiasticum*, quale est in Summo Pontifice, Cardinalibus, Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiasticis, qui habent sub-
8 ditos in spiritualibus. *Dominium proprietatis* est facultas disponendi de re sua pro libitu in suum commodum: & dicitur notanter in *suum commodum*, ut contradistinguatur a dominio jurisdictionis, quod habent Principes sæculares, & Prælati Ecclesiastici in suos subditos in ordine ad gubernationem, & correctionem, cum hoc non faciant in suam, sed suorum utilitatem.

9 Dominium proprietatis est duplex; perfectum, & imperfectum; *Dominium proprietatis perfectum*, quod & *plenum* dicitur, est facultas libere, & licite disponendi de re etiam in proprium commodum, & quo ad omnes usus a lege non prohibitos; adeoque hoc dominium perfectum, seu plenum, importat liberam dispositionem tam rei, quam fructuum, seu emo-
10 lumentorum ejusdem. *Dominium proprietatis imperfectum* est illud, quod vel habet solam proprietatem rei sine fructibus, & dicitur *Dominium directum*; vel habet solos fructus sine
11 proprietate, & dicitur *Dominium utile*. Hoc dominium utile habet Feudatarius, Emphyteuta, Usufructuarius &c. respectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphyteusim, vel cujus habet usumfructum; Dominium vero directum habet Princeps in Feudis, Dominus in prædio ad Emphytheusim dato, & omnis ille, qui dicitur Dominus cujuspiam rei, cujus usufructus alteri est concessus.

12 Usufructus est jus utendi, ac fruendi re aliena, salva ejus substantia; *l. 1. ff. de usufructu*, *& Instit. eod. tit.* Dicitur *Jus*, quod est quid commune ad dominium, usum nudum, & usumfructum; Dicitur *Utendi*, ut contradistinguatur a certis juribus, nempe Depositarii respectu depositi, Creditoris respectu pignoris, isti enim nequeunt uti deposito, aut pignore sine licentia Domini. Dicitur *Ac fruendi*, ut distinguatur a mero usu; Differt enim Usuarius simplex ab Usufructuario, quod *Usuarius* habet tantum jus utendi re aliena, non autem percipiendi, & alienandi fructus, & colligitur *ex l. 1. & 2. ff. de usu*, *& habitatione*, *& Instit. eod. in princip. Usufructuarius* autem habet jus utendi re aliena, & percipiendi, ac alienandi ejus fructus; *l. Usufructu legato 7. ff. de usufructu*; Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullis disponere; qui vero habet ejus usumfructum, potest utrumque; Unde usufructuarius potest disponere de fructibus rei tam pro se, quam pro aliis, vendendo, donando, concedendo, locando etiam invito proprietario. Non sic autem usuarius, uti constat ex *tit. Instit. de usu*, *& habitatione*. Vide verb. *Usufructus num. 4.* Dicitur *Re aliena*, quia per id distinguitur a Dominio, ratione cujus utitur quis re tamquam sua, hic autem sermo est de usufructu nudo, seu separato a proprietate rei,
qui proprie formalis usufructus appellatur. Dicitur *salva ejus substantia*, ad denotandum quod 13
usufructus proprie nequit constitui in rebus unico usu consumptibilibus, ut sunt vinum, panis, oleum, &c. cum sit impossibilis eorum usus salva manente rei substantia, ex quo talis usus in consumptione consistat. Quasi usum-
fructum tamen etiam in his constitui posse, statutum est *in l. 1. & 2. ff. de usufructu rerum*, 14
quæ usu consumuntur; *& §. Constituitur*, *Instit. de usufructu*; ea conditione, ut si v. g. maritus uxori testamento legaverit usumfructum omnium suorum bonorum, vel rerum usu consumptibilium, istæ tradi debeant æstimatæ uxori, postulata cautione, quod tempore usufructus finito, scilicet post mortem uxoris, earumdem æstimatio hæredibus mariti restituenda sit, textu expresso *in cap. Cum constet 8. de pignoribus*, ibi: *Cum constet &c. mulierem uxorem Ogerii quo ad usumfructum filio suo successisse in bonis*, *quorum proprietas ad M. mulierem uxorem C. dignoscitur pertinere*, *Mandamus quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam*, *quod utatur*, *& fruatur salva rerum substantia in rebus immobilibus*, *quæ usu non consumuntur*, *ad arbitrium boni viri*; *Pecuniam vero*, *si quam habuit*,

buit, vel habebit, ad æstim tionem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri, vel hæredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis: Et sic Glossa communiter recepta *ibid. verb. Pecuniam*, Vide *d. verb. Ususfructus num.* 16.

15 Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus *Facti*, & usus *Juris*. Usus *facti* est ipsa actualis rei usurpatio, sive jure, sive injuria facta, adeoque usum facti habere dicitur omnis, qui re aliqua actualiter utitur, sive sibi assistente jure, sive sibi jure resistente.

16 Usus *Juris* est ipsum Jus, sive legitima facultas utendi aliqua re; adeoque usum juris habere dicitur omnis, qui & utitur, & potest

17 ad libitum licite uti aliqua re. Alius quoque dari potest usus, quasi Juris permissivi, vel potius facti, simplex, ac licitus, & omnino dependens a libera voluntate domini proprietarii, quo scilicet conceditur alicui facultas utendi re etiam usu consumptibili, sed omnino dependenter a libera concedentis voluntate, ita ut pro ejus libitu revocari possit.

18 Et sic usus simplex Facti, atque dependens omnino potest separari, & de facto separatur a dominio rei etiam unico usu consumptilis, ut jam docet communissima etiam extra Scholam Scotisticam apud Lugo *de just. & jur. disp.* 2. *sect.* 3. *num.* 43. ubi pro hac opinione citat plusquam viginti classicos Auctores, & dicit sic tenere cæteros Recentiores communiter; Et hanc partem tradiderunt plures Summi Pontifices, Nicolaus III. *cap. Exiit, qui seminat*, §. *Nec quicquam, vers. profecto si juxta præmissum, de verbor. signific. in* 6. Clemens V. *Clementin.* 1. §. *Perinde cum vir Sanctus, eod. tit.* Alexander IV. Constit. incip. *Uberes fructus*, Martin. V. Eugen. IV. Nicolaus V. Paulus IV. Sixtus IV. qui expresse sententiam nostram docuerunt, indeque affirmarunt, Fratres Minores habere tantum usum facti simplicem rerum etiam unico usu consumptibilium, earum dominio vel penes donantes, vel si ipsi donantes dominium abdicaverint, penes Sedem Apostolicam existente. Et hæc sententia clare ostenditur a priori, quia, ut recte dicit Lugo *loc. cit. num.* 44. non repugnat aliquem accipere facultatem a domino utendi re aliqua usu consumptibili, & tamen accipere hanc facultatem revocabilem, & dependentem semper a voluntate ejusdem Domini; tunc autem ille, qui habet talem facultatem, non potest dici Dominus illius rei, cum dependeat semper a voluntate alterius potentis pro suo libitu prohibere illum quoties voluerit; habet ergo usum rei licitum sine Dominio; Et hoc patet clarissimo exemplo Nicolai III. quia invitatus ad prandium utitur quidem licite cibis appositis, & tamen in illos nullum habet dominium, cum secundum communem apprehensionem semper maneat usque ad eorum consumptionem penes invitantem, qui ideo potest apposita auferre, vel relinquere sine ullius injuria; adeoque talis invitatus habet solum usum talium appositorum ciborum absque dominio, sicuti solum usum facti absque dominio habent Fratres Minores circa res illas, quibus uti possunt.

Nec valet objicere, quod si Nicolaus III. 19
in d. Constit. *Exiit qui seminat*, admisit posse Fratres Minores in rebus unico usu consumptibilibus habere simplicem usum facti absque dominio, hoc tamen postea expresse negavit Joann. XXII. in Extravagant. incip. *Ad Conditorem* 3. *de verb. significat.* & in Extravagant. incip. *Quia quorumdam* 5. *eod tit.* Non valet, inquam, quia Joann. XXII. in dictis decretalibus, *Ad conditorem*, & *Quia quorumdam*, non fuit contrarius quo ad rem germano, & vero sensui Nicolai III. *in cit.* Decretal. *Exiit*, sed præcise quo ad modum loquendi, seu quo ad vocum apparentiam, & in verbis, ut notat Glossa in Clementin. *Exivi de Paradiso*, §. *proinde* circa finem, ubi dicitur quod in hoc negotio, quod *turbavit totum mundum, non est vis nisi in verbo*. Et revera si adamussim ad libram attendantur dictæ Decretales, Nicolaus, & Joannes quo ad rem non sibi contradicunt, quia Nicolaus accepit dominium in sensu proprio, & stricto, Joannes vero in sensu improprio, & lato, ut abunde ostendit Matthæucci in suo opere dogmatico *controvers.* 6. *cap.* 2. *num.* 45. 46. & *sequent.* Et in diverso sensu accepit Joannes simplicem usum facti, ac acceperit Nicolaus, & cum Nicolao accipimus nos, ut late ostendit Henno
tom. 2. *de jur. & just. disp.* 3. *conclus.* 3. Et 20
quod nulla quo ad rem sit contrarietas inter dictas Decretales docet S. Joannes de Capistrano *in tractatu de Christi, & Apostolorum Sanctissima paupertate artic.* 6. Henno, & Matthæucci *locis citatis*, Eminentissimus Petra *tom.* 4. *comment. ad Constitut.* 3. *Joann. XXII. num.* 40. & alii passim, tum ex nostris, tum ex exteris; Non enim tot Summi Pontifices Successores Joannis, qui sententiam Nicolai & nostram in terminis docuerunt, & declararunt, permisissent præfatas Constitutiones Joannis in corpus Canonicum inseri, si credidissent

esset ipsum fuisse in re & quo ad rem contractum.

21 Possessio sic dicitur a pedibus, & sonat idem quasi pedum positio, prout notatur l. 1. ff. de acquirenda, vel amittend. possess. nam per pedum positionem super bona immobilia v. g. super agrum, vel domum, solet acquiri possessio.
22 Possessio ut sic, dividitur in possessionem Juris tantum, Facti tantum, & Juris, &
23 Facti simul. Possessio Juris tantum (quæ alio nomine appellatur Possessio civilis tantum, est ipsum tantum jus possidendi rem animo, sed non corpore retentam; sic Dominus absens de patria, & civiliter possidet res suas, a quibus licet absit corpore, adhuc tamen animo eas possidet, seu occupat, eo quod non discesserit inde animo recuperandæ possessionis, sed potius retinendæ.
24 Possessio Facti tantum (quæ alio nomine appellatur Possessio naturalis tantum) est solus actus possidendi rem sine jure; sic possessor rei alienæ dicitur ipsam possidere facto tantum, quia nullum jus habet illam possidendi.
25 Possessio juris, & facti simul (quæ alio nomine appellatur possessio civilis, & naturalis) est jus, & actus simul possidendi rem ut suam; sic quilibet verus Dominus rem suam per corporalem insistentiam possidens dicitur ipsam possidere possessione juris, & facti simul.

26 Possessio definitur, quod sit rei corporalis detentio, corporis, & animi, & juris adminiculo. Sic Glossa communiter recepta; *l. 1. ff. de acquirend. vel omittend. possess.* Dicitur detentio rei corporalis, quia rerum incorporalium, sive Jurium non est propria possessio, sed quasi possessio; *l. 3. ff. eod. tit. Servum §. in corporales, ff. de acquirend. rerum dominio, & l. sequitur, §. 27. ff. de usucapionibus*, & concordat *cap. Cum Ecclesia 3. de caus. poss. & proprietat.* & Glossa *ibid. verb. quasi possessionem*. Dicitur *corporis*, quia non incipit possessio, nisi interveniat actus externus, quo vel manu, vel pede, vel aliter res possidenda in se, vel in alio apprehendatur. Dicitur *animi*, quia nisi rem apprehensam detineat tamquam suam, sicque animo possidendi, non fit illius possessor, ut patet in depositario, qui quia rem apud se depositam non detinet animo possidendi, ac retinendi sibi, sed deponendi, non dicitur illam possidere. Dicitur *Et juris adminiculo*, quia necesse est ad legitimam possessionem, ut non sit contra jus, cum data definitio conveniat Possessioni Juris, & facti simul: hinc fur non legitime possidet rem furatam, quia quamvis habeat possessionem facti, seu naturalem, non habet tamen possessionem juris, cum detineat illam sine juris adminiculo, seu contra jus, & fas.

Possessio tripliciter acquiri potest, scilicet 27
apprehensione vera, ficta, & civilissima. Apprehensione vera acquiritur, dum fit mediante corporis adminiculo, ut domum intrando, agrum colendo, rem manu tangendo. Apprehensione ficta acquiritur, dum fit per actum lege, aut consuetudine introductum, licet de se non sit corporaliter apprehensivus, ut per traditionem clavium, scripturæ, aut instrumenti, per signationem rei possidendæ &c. Apprehensione civilissima acquiritur, quando per leges transfertur possessio sine ullo actu vero, aut ficto, etiam ignorante novo possessore: Sic in Gallia transit ad hæredem possessio hæreditaris; Sic in Hispania possessio Majoratus, Unde quo ad has apprehensiones possessionis servanda est consuetudo cujusque Provinciæ, aut loci. Possessio deperditur multipliciter. Si 28
sit possessio immobilium, deperditur: Primo, per longam absentiam Domini, nec per se, nec per alium rei suæ insistentis; absentiam autem illam aliqui volunt debere esse decennalem, alii longiorem, alii prudentum judicio relinquendam. Secundo, per oblivionem, quod res sit sua, quia tunc deest animus possidendi; Tertio per negligentiam, aut timiditatem repetendi ab injusto invasore. Si autem sit possessio mobilium, deperditur: Primo, per voluntatem Domini rem suam amplius possidere nolentis, modo non sit pupillus, aut furiosus, quia tunc requiritur etiam consensus tutoris, aut Curatoris; Secundo, per alterius furtum, aut rapinam, si res ablata aliquando detineatur; Tertio, per amissionem; Quarto, per fugam animalis evadentis, si non habeat consuetudinem redeundi; non perditur tamen possessio servi per fugam; *l. Pomponius 13. ff. de acquirenda, aut amittenda possessione*. Per rei 29
amissionem universaliter loquendo non perditur ejus dominium, quia res amissa, aut furto ablata, saltem per aliquod tempus desinit possideri, & tamen dominium non amittitur, & sic de pluribus aliis; Hactenus Henno *t. 2. disp. 2. conclus. 3. & 4.*

Possessionis commoda, & privilegia sunt po- 30
tissimum sequentia. Primo, quod si adsit controversia inter quosdam de rei proprietate, seu Dominio, & adhibita diligenti inquisitione maneat adhuc dubium, cujusnam res illa sit, tunc prævalet conditio possidentis; *c. in pari 65. de Regul. Juris in 6.* ibi: *In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis*. Secun- 31
do,

do, quod non sit possessoris probare in judicio rem esse suam, sed alterius non esse, qui alter si non satis probaverit rem non esse possessoris, possessor remanebit in possessione, etiamsi revera res ejus non sit; textu expresso *in* §. *Retinendæ Institut. de Interdictis*, ibi: *Quia & civilis & naturalis ratio facit, ut alius possideat, & alius a possidente petat; Et quia longe commodius est, & potius possidere, quam petere, ideo ferme ingens existit contentio de ipsa possessione; Commodum autem possidendi in eo est, quod etiam si ejus res non sit, qui possidet: si tamen Auctor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio; propter quam causam cum obscura sint jura utriusque, contra petitorem judicari solet*, & concordat *c. Examinator* 15.
32 *de judiciis*. Tertio quod possessor bonæ fidei post legitimi temporis decursum plenum rei dominium acquirit, ita ut non amplius teneatur eam Domino postea ipsam repetenti restituere; *l.* 3. *de usucap.* & docet communis cum Abbate *in c. Vigilanti in* 6. *de præscript.* Glossa *ibid. verb. Noverit*, Glossa *in c. ult. eod. tit.*
33 & Abb. *ib. n.* 37. Quarto, quod possessio bonæ fidei tribuit possessori jus administrationis; Si quis enim sit in possessione, vel quasi possessione eligendi, præstandi, vel instituendi Clericos in Beneficio, aut hujusmodi, valida est electio, præsentatio, &c. ab ipso facta, quamvis postea appareat tale jus non ad ipsum, sed ad alium pertinuisse; *cap. Querelam* 24. *de elect.* & Glossa *ibid. verb. Super jure*, & *cap.*
34 *Consultationibus* 19. *de jure patronat.* Quinto, quod possessio bonæ fidei tribuit jus possessori, ut lucretur fructus ex re taliter possessa perceptos, nec ipsos jam consumptos tenetur restituere Domino postea comparenti, nisi quatenus locupletior factus sit; *l. item veniat* §. *præter hæc*, juncta Glossa *verb. facti*, *ff. de petit. hæredit. l. Bonæ fidei* §. 1. *ff. de acquirend. rerum domin.* & §. *Si quis a non Domino, Institut. de rerum divis.* Sexto, quod possessor ab 35
altero invasus, possit vim vi repellere, & rem suam defendere, aut si jam expulsus, possessionem suam repetere, etiam armis necessariæ defensionis causa adhibitis; *l.* 1. *Cod. unde vi*; *l.* 1. & 3. *ff. de vi, & vi armata; cap. olim caus.* 12. *de restitut. spoliator.* (*a*) Septimo, 36
quod si quis tempore motæ litis reperiatur in possessione, & nec vi, nec clam, nec precario possideat, a Judice defendi, & in sua possessione manuteneri debeat; *l.* 1. *ff. Uti possidetis*, & *l.* 1. *C. de servitut.* Octavo, quod 37
si possessor privata alicujus violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati, non obstante, quod spoliator alleget titulum, & velit probare rem illam esse suam; Generaliter enim debet ante omnia fieri restitutio spoliati; *c. litteris* 5. & *seq. de restitut. spoliat.*

Additiones ex aliena manu.

Dominium rectius definitur *jus in re corporali, quo hæc ita nobis propria est, seu ad nos spectat, ut alios possimus excludere ab usu ejus rei, deque illa disponere, quatenus Lege, pacto, vel Testamento jus disponendi non reperiatur restrictum*. 38

Quomodo autem in primævo hominum statu res terræ in dominium singulorum perve- 39
nerint, non est una omnium sententia. Alii 40
particularis dominii regimen immediate a Deo derivant; Valentin. Albert. *Compend. jur. natur. part.* 2. *c.* 4. §. 14. & 29. Joannes Henricus Boeclerus *ad Hugon. Grot. lib.* 2. *cap.* 2.
Alii illud a pacto humano repetunt, sed mire 41
inter se variant. Sunt enim, qui autumant 42
res omnes fuisse ab initio communes, & homines

(*a*) *Notæ Rom. Theologi*. Non ita generatim asserendum est, possessorem invasum, vi atque armis rem invasam tueri, atque ablatam ab invasore recuperare posse, ut id semper, & in quolibet casu liceat. Etsi enim in statu naturali, in quo judicium, atque supremæ potestatis auctoritas deficit, possit quisque rem suam ab iniquo invasore vi atque armis tueri, & ablatam eadem ratione repetere, tamen in statu societatis civilis fieri id non potest, nisi in ea circumstantia, in qua judicium desit, atque solum bellum supersit pro re tuenda atque repetenda: tunc enim homo in statu naturæ positus haberetur. Nam cum judicem adire liceat, qui civium bona tueatur, & qui eosdem ab injuriis defendat, & vindicet, non licet privato civi rem armis tueri, aut jam expulso, eamdem vi, armisque repetere, sed adeundus est judex, qui auctoritate, & sententia sua rem defendat, ab illata injuria hominem vindicet, ac cuique suum tribuere faciat: alioquin homines in statu belli essent; & cuique liceret, contemptis magistratibus, & suprema Principis potestate, propria auctoritate jus suum persequi; quod quidem maximum absurdum est.

omines demum pacto tum expresso, tum tacito ab illa communione recessisse, resque proprias sibi fecisse; Grotius *de Jur. Belli & Pacis lib.* 2. *cap.* 2. §. 2. *num.* 5. Puffendorfius *de Jure naturæ, & gentium lib.* 5. *cap.* 4. §. 4. Plerique vero, & quidem simplicius, & indoli humani generis, prout tum ejus status fuit, convenientius sentiunt, res ab initio non communes, sed nullius, idest in nullorum hominum bonis, & proprietate fuisse, & per occupationem demum in dominium singulorum
43 pervenisse. Vide, si lubet, Lockium *in tractatu de regimine civili cap.* 4. Barbeyrac *ad Puffendorf. lib.* 4. *c.* 4. §. 4. *nota* 4. Buddæum *Theol. moral. part.* 2. *c.* 4. *sect.* 5. §. 15. tum & maxime Samuel. Coccei *dissert. proœm.* 12. *in Grotium lib.* 4. *c.* 3. *per tot.* cui contrarias hypotheses una refutant.

ARTICULUS II.

Dominium quo ad ejus Subjectum, & Objectum.

1 DE fide est Deum esse rerum omnium creatarum vere, & proprie Dominum, idque non solum per essentiam, sed etiam titulo creationis, & gubernationis. Et patet expresse ex pluribus Sacræ Scripturæ locis; Judith enim 9. dicitur: *Dominus totius creaturæ*. Sapient. 12. *Omnium Dominus*, & alibi: *Dominus universorum*. Et Genes. 2. hujus dominii redditur ratio cum dicitur: *In principio creavit Deus Cælum, & Terram;* & Esther. 13.
2 *Tu fecisti Cælum, & terram*. Christus ut homo fuit Dominus absolutus, & directus universorum, quantum ad jus, & potestatem. Sic communior Doctorum sententia, & patet ex pluribus Sacræ Scripturæ locis. Psalm. enim 9. dicitur: *Omnia ei subjecisti sub pedibus ejus*. Ad Hebræos 2. *Omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei;* & ideo Apocalyps. 19. *Dominus dominantium;* & de facto Matthæi 21. intraturus Jerusalem præcepit Christus discipulis, ut adducerent Asinam, & pullum, inquiens; *Et si quis vobis aliquid dixerit, di-*
3 *cite, Dominus his opus habet*. Angeli habent Dominium proprie dictum solummodo suorum actuum liberorum; Rerum autem inferiorum, & corporearum non habent proprie dominium, sed solum potestatem gubernativam a Deo delegatam; Quia Angeli non possunt disponere de iis rebus tamquam suis, & in suum commodum, quod proprium est dominii, sed solum de mandato Dei, ut Ministri Regii Provincias, & Urbes, homines, eorumque res gubernant in ordine ad eum finem a Deo intentum; quod ipsum potest vocari dominium saltem jurisdictionis late sumptæ; hinc in Scriptura Domini, & Principes Regnorum appellantur, ut præsertim Daniel. 10. *num.* 13. ibi: *Princeps autem Regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus; Et ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum; & ibid. num.* 17. *Quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo?* Et sic in re communiter Doctores.

Inter has creaturas inferiores solus homo est 4
dominii capax, ita ut omnes res corporeæ inferiores, videlicet agri, Montes, Flumina, plantæ, metalla, bestiæ &c. cadant sub dominium hominis: *Sic communis*, & patet clare ex illo Genes. cap. 1. *Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus Cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*. Hæc autem omnia sunt objectum dominii humani, seu cadunt sub dominio hominis, ut etiam habetur ex Psalm. 8. ibi: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus* (inferiora scilicet) *oves, & boves &c.* Unus homo licite 5
acquirit, & habet dominium in alium hominem, quo ad ejus opera, & servitutem personalem. Est communis, & patet ex Genes. 20. Exod. 21. & 1. ad Timoth. 6. ibi: *Quicumque sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur*. Dominium servitutis 6
in alium hominem potest homo acquirere quatuor modis, seu titulis; scilicet titulo nativitatis, via emptionis, ratione delicti, & jure belli. Primus modus, scilicet *titulo nativita-* 7
tis, habetur *ex l. Partum, Cod. de rei venditione*, ubi statuitur, quod partus sequatur ventrem, idest conditionem matris, adeo ut, non considerata conditione Patris, ex serva nascatur servus, & ex libera liber. Hinc *ad Galat.* 4. Agar serva Abrahæ eidem in servitute generasse *filios* non *liberos* dicitur. Secundus 8
modus, scilicet *via emptionis*, patet clare, quia cum homo sit suorum operum, suæque libertatis Dominus, potest urgente fame, aut alia justa necessitate, seipsum in perpetuum vendere, sicut potest famulus, aut ancilla ad tempus se alteri locare; Hinc S. Paulinus Nolanus Episcopus, ut filium Viduæ a servitute liberaret, se ipsum servituti subjecit, & hoc ex Scriptura Sacra licitum supponitur; *Exod.* 21. *Levit.* 23. & *Deuter.* 15. Tertius modus, scilicet *ratione delicti*, patet manifeste, quia

sicut

sicut propter delicta potest aliquis vita, sic
etiam libertate privari per modum justæ pœ-
næ, prout in *cap. Ita quorumdam 6. de Judæis*
ab Alexandro III. statuitur, ut Christiani de-
ferentes arma ad Saracenos, aut in eorum na-
vibus piraticis regimen, aut gubernationem
exercentes, servi fiant capientium; & hu-
jusmodi pœna propter alia delicta statuitur *in
l. Si manumissus, C. de libertis, & eorum li-
beris, & in §. Maxima Institut. de capitis di-
minutione; & in cap. De raptoribus 36. quæst.*
10 *1.* Quartus modus, scilicet, *jure belli*, aperte
liquet, quia qui in bello justo capitur, fit ca-
pientis servus; Hinc 1. Petri 2. dicitur: *A
quo quis superatus est, hujus est servus;* nam-
quos victores possent licite occidere, possunt
etiam, morte in servitutem commutata, ser-
vare, & a servando dicti sunt *servi*, sicuti &
dicuntur *mancipia*, quia manu capiuntur; Hæc
tamen servitus locum non habet inter milites
Christianos, apud quos consuetudine immemo-
rabili ab omnibus Principibus observata intro-
ductum est, ut capti Christiani non fiant ser-
vi, sed pretio soluto in præmium victoris re-
dimantur.
11 Homo non habet Dominium vitæ suæ, sed
istud remanet penes Deum, hinc homo est so-
lum custos, & usurarius vitæ suæ, non au-
tem Dominus: habetur clare *ex Sapientiæ* 16.
ibi: *Tu es Dominus, qui vitæ, & mortis ha-
bes potestatem*. Et quamvis *Ecclesiast.* 25. di-
catur: *Deus ab initio constituit hominem, &
reliquit in manu consilii sui, posuit ante eum
vitam, & mortem &c.* hic tamen textus in-
telligitur communiter de libertate eligendi
non vitam, & mortem naturalem, sed vi-
tam, & mortem accidentalem, ac spiritua-
12 lem, gloriæ vel pœnæ. Habet tamen homo
Dominium omnium actuum suorum liberorum
etiam interiorum, immo & supernaturalium,
ut gratiæ, virtutum &c. *Est communis*. Et
ratio est, quia potest homo pleno jure libere
uti omnibus dictis actibus tamquam rebus suis,
& in suum commodum, potestque illos pone-
re, vel non ponere; sine gratia quidem nun-
quam operabitur supernaturaliter, sed ipsa re-
cepta, adhuc liber est ut agat, vel non agat,
13 physice loquendo. Homo est etiam Dominus
propriæ libertatis; *Est etiam communis;* Et
ratio est, quia homo potest ea pro suo ar-
bitrio frui, & non frui, aut si velit, potest
ipsam vendere, & se servum constituere; ut
14 patet ex dictis supra *num.* 8. Homo est pa-
riter Dominus propriæ famæ, & honoris. *Est
etiam communis;* Et ratio est, quia homo fa-
mam suam, & honorem libero arbitrio acqui-
rit, sicut alias res, adeoque sicuti est Dominus
aliarum rerum, quas proprio labore acqui-
rit, ita & famæ, & honoris. Nequit tamen 15
homo licite tantum bonum prodigere sine cau-
sa, & maxime quando ex fama se infamantis
pendet fama, ac infamia alterius, vel alio-
rum, sicuti ex fama, vel infamia Religiosi pen-
det fama, vel infamia Religionis, vel Ordi-
nis; & per hoc *in c. Nolo 12. q. 1.* ex ver-
bis S. Aug. sic dicitur: *Conscientia necessaria
est tibi, fama proximo tuo; qui fidens conscien-
tiæ suæ negligit famam suam, crudelis est, &
c. Non sunt audiendi 11. qu. 3.* ex verbis ejus-
dem sic dicitur: *Nobis necessaria est vita nostra,
aliis fama nostra;* & ne fama & honor sine
justa causa prodigatur, cavetur *Ecclesiastici* 41.
ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim
magis permanebit, quam mille thesauri pretiosi,
& magni.*
Discussa capacitate Dominii competente cui- 16
libet homini jure naturæ, examinanda venit
capacitas Dominii competens variis personis
ratione status; unde uxores habent Dominium,
& administrationem bonorum Paraphernalium,
dotalium vero, & medietatis communium Do-
minium quidem, sed non administrationem.
Est communis. Vid. *verb. Bona, art.* 4. ubi
late de bonis Paraphernalibus, Dotalibus,
Contradotalibus, seu antiphernalibus, commu-
nibus, & propriis conjugum. Filii familias 17
adhuc sub patria potestate constituti habent
verum Dominium, plenamque administratio-
nem bonorum Castrensium, & Quasicastren-
sium; Adventitiorum vero Dominium, non
administrationem; Profectitiorum autem nec
Dominium, nec administrationem; *Est commu-
nis*. Vide verb. *Bona art. 4. a n.* 38. ubi late
de bonis Castrensibus, Quasicastrensibus, adven-
titiis, & profectitiis. Religiosi solemniter pro- 18
fessi, cujuscumque sint Religionis, sunt in par-
ticulari penitus incapaces omnis Dominii, ac
juris bonorum temporalium, ita ut nemo eo-
rum quidpiam suo nomine, seu tamquam pro-
prium possit tenere. *Est communissima*, & ha-
betur expresse *cap. Cum ad Monasterium 6. de
statu Monachor.* ibi: *Probibemus quoque districte
in virtute obedientiæ, & sub obtestatione divini
judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo
modo possideat*. Et infra: *Quod si proprietas apud
quempiam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo
in signum perditionis extra Monasterium in ster-
quilinio subterretur, secundum quod B. Grego-
rius narrat in Dialogo se fecisse*. Et tandem
in fine sic concludit: *Nec æstimet Abbas, quod*

super

super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare. Et Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 2. *de Regul.* sic statuit: *Nemini Regularium tam virorum, quam mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel retinere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.*

19 Dicitur notanter *Religiosi solemniter professi*, quia Novitii retinent Dominium bonorum suorum; Immo etiam illi, qui in Societate Jesu finito biennio probationis emittunt tria vota substantialia, sed simplicia solum Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, adhuc retinent Dominium bonorum suorum, quamvis eo Dominio licite uti non possint sine consensu Superioris propter votum simplex paupertatis, juxta Constitutionem Gregorii XIII. incip.
20 *Ascendente Domino*. Dicitur etiam notanter bonorum temporalium, quia per votum paupertatis Religiosi non renuntiant bonis spiritualibus, & omnibus omnino juribus, cum jurium, & bonorum spiritualium possint Religiosi habere Dominium, vel quasi Dominium; retinent enim Religiosi jus honoris, ac famæ suæ ex Divo Toma 2. 2. *q.* 186. *art.* 7. *ad* 4. Item Jus suffragii activi, & passivi, jus suscipiendi alimenta, & vestimenta de bonis communibus Monasterii, & jus Domicilium habendi intra Ordinis Monasteria, vel hujusmodi. *Est communis, ac certa.*

21 Religiosi professi cujuscumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia & Capuccinorum) possunt in communi habere dominium bonorum temporalium. *Est communis, ac certa*, & habetur expresse ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *c.* 3. *de Regularibus*, ibi: *Concedit Sancta Synodus omnibus Monasteriis tam Virorum, quam Mulierum mendicantium, exceptis domibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat.* Et colligitur etiam ex Extravag. *Exiit qui seminat, de verb. significat. in* 6. ubi Nicolaus III. declarat tamquam aliquid particulare bonorum mobilium, & immobilium Dominium non competere Fratribus Minoribus, etiam in communi, sed Papæ; ergo supponit Communitatibus alio-
22 rum Religiosorum competere. Hoc tamen Dominium competens dictis Religiosis in communi non est omnino liberum, & independens, sicut est Dominium sæcularium, quia sæculares possunt libere disponere de rebus suis, Religiosi autem nequeunt alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretiosa, nisi ex justa causa, & servatis debitis juris solemnitatibus, atque assensu Summi Pontificis; quod si secus fiat, alienatio est nulla, & irrita, & tam sic alienans, quam sic alienata suscipiens incurrit pœnam excommunicationis ex Extravagant. *Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.*

Clerici Beneficiati non habent dominium portionis fructuum, quæ honestæ sustentationi superfluit, & ideo nisi illam in pauperes, aut usus pios expenderint, peccant mortaliter contra justitiam, & tenentur ad restitutionem. *Est communis omnium Canonistarum*, ut dicit Navar. *tract. de redditibus q.* 2. quibus consentiunt plurimi Theologi recentiores, immo omnes antiqui, itaut dixerit Major Professor Parisiensis, *ante ipsius ætatem nullum tenuisse contrarium*, & Paulus Comitolus dicit *contrariam opinionem esse novam, ac periculosam post mille, & quingentos annos in Christi Ecclesiam invectam;* Archidiaconus Canonista celeberrimus in *c. Statutum*, §. *Assessorum, de rescriptis in* 6. dicere non dubitavit contrariam opinionem esse Juris hæresim; Petrus Sotus in Tractatu *de vita Sacerdotum, in principio* dicit: *contrarium credimus errorem gravissimum saltem contra bonos mores, & justitiam, quidni etiam contra Scripturam?* Et nostra conclusio ostenditur auctoritate Sacrorum Canonum, Conciliorum, & SS. Patrum, qui dicunt redditus Ecclesiasticos superfluos honestæ sustentationi Beneficiatorum, esse bona pauperum, seu Ecclesiæ, atque adeo furtum, & Sacrilegium committi, quando in usus profanos expenduntur. Canones præcitati sunt sequentes; *c. Quia* 8. *c. Episcopus* 23. *c. Res Ecclesiæ* 26. *caus.* 12. *q.* 1. *c. Apostolicos* 13. *c. Quisquis* 16. *caus.* 12. *qu.* 2. *cap. Pontifices* 3. *caus.* 12. *lib.* 3. *c. Revertimini* 65. *c. Decimæ* 66. *cap. Quoniam* 68. *caus.* 16. *qu.* 1. *cap. Fraternitatem* 2. *de donationibus; cap. Cum ex eo* 34. *de election. & electi potest. in* 6. Concilia præsumpta sunt; Aquisgranens. 1. *cap.* 116. Agathen. *c.* 16. Carthaginens. *c.* 46. & alia. Sancti Patres præcipui sunt S. Gregorius, Ambrosius, Hieronym. Augustin. Chrysostom. Fulgentius, Bernardus, Thomas, Raymundus, Antoninus, & alii, quos omnes cum suis sententiis, & Jurium textibus adducere nimis oblongum esset, Vid. *verb. Beneficiatus art.* 1. *per tot.* & signanter *a n.* 38. *usque ad finem*, ubi abunde probata re-

remanet hæc nostra sententia, & solum hic adde auctoritatem Divi Laurentii Justiniani *lib. de Institut. & regimine Prælatorum c. 4.* sic expresse dicentis: *O quanta abusio, Christi ditari divitiis, & Christo nihil velle dare; nonne thesauri Christi sunt facultates Ecclesiæ? Unde temporalia sunt Ecclesiis prærogata? nonne propter Christum, nonne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui possides, retinere quod alienum est, ne furti deprehendaris in causa:* & aliam clarissimam auctoritatem D. Bernardi *in Epistol. 2. circa finem* sic loquentis: *Quidquid præter necessarium victum, simplicem vestitum de Altari retines, tuum non est, sacrilegium est, rapina est.*

24 Sunt tamen Clerici Beneficiati Domini portionis fructuum Beneficii, quæ ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est, adeoque possunt pro suo libitu de illa portione disponere in usus honestos, v. gr. donando, legando, dando consanguineis, vel aliis ea, quæ parce vivendo in victu, vestitu, aliisque congruis impendiis subtrahunt, vel reservant, quod licite expendere potuissent. *Est communis.* Et ratio est, quia illa pars bonorum necessaria congruæ sustentationi Beneficiati tamquam jam ad usum pium expensa, pleno Dominio ad ipsum spectat; ita ut libere, ac licite possit de illa disponere tamquam de re sibi applicata justo titulo sustentationis debitæ; Sicut enim Miles sæcularis fit Dominus stipendii sibi concessi, ita & miles spiritualis; Tum quia ideo Clericus fit Dominus acquisitorum per ministerium Clericale, idest per Missæ celebrationem, per Conciones, per Confessionum exceptionem, per cantum, & hujusmodi, quia sunt justa merces, & stipendium laboris; sed ita est de portione præfata, ergo &c. Vid. *verb. Beneficiatus art. 2. per tot.* ubi multa ad rem facientia.

Additiones ex aliena manu.

25 De materia hujus articuli ita paucis differit Samuel Coccei *dissertat. procem. ad Grot. 12. lib. 4. cap. 3. §. 244. & sequent. Subjectum* (inquit) *dominii sunt Homines ratio-*
26 *ne præditi. Unde dominium acquirere non possunt Bruta, Infantes, furiosi, summe Ebrii &c. Deficit enim animus sibi tenendi. Objectum sunt res corporales, quæ in proprietatem venire possunt, mobiles, & immobiles, non vero res incorporales, nec jura universitatis, nisi quatenus corpori cohærent, nec res natura communes.*

De Mari, an illud esse possit subjectum dominii, quæstio est, quæ suos hinc inde habet Auctores. Confer Grotium, Seldenum, Jonstonum, Burgum, Welvodum, Pontanum, Grafwinckelium, Puffendorfium, Huberum, Jacobum Gothofredum, Boeclerum, Van-Bynkersoek, Christ. Thomasium, aliosque.

ARTICULUS III.

Dominium quoad modos ipsum acquirendi.

Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Jure naturali, seu gentium; 1
Jure Civili, atque Canonico; Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis.
Jure naturali, seu gentium acquiritur domi- 2
nium rerum, quæ nullius sunt. Jure Civili, 3
atque Canonico acquiritur Dominium rerum, quæ quidem alicujus sunt, sed præfixo per leges, & Canones tempore possidentur. Jure 4
particulari privati alicujus contractus, seu conventionis acquiritur dominium rerum, quæ sunt alicujus tamquam domini, & possessoris, sed in alium transferuntur per donationem, venditionem, aut alium contractum. Jure na- 5
turali, seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione, & fructuum Perceptione.

Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum 6
dominium primo per Occupationem, ratione cujus res illæ, quæ nullius sunt, fiunt primo occupantis, textu expresso in §. *Feræ, Instit. de rerum divis.* ibi: *Feræ igitur bestiæ, & volucres, & pisces, & omnia animalia, quæ mari, cœlo, & terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, Jure gentium statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur.* Hinc licitum 7
est quælibet animalia ferina & silvestria, nondum ab aliquo comprehensa prosequi, & capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur; Idem est de illis, quæ ex Domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt; *lib. 2. Instit. de rerum divis. cit. §. Feræ.*
Capientes autem animalia in leporariis, viva- 8
riis, stagnis, silvis non amplis, & circumdatis, non acquirunt eorum Dominium, sed tenentur restituere, cum adhuc habeant proprium Dominum. *Est communis.* Ita etiam anima- 9
lia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut & ferina mansuefacta, quandiu redire solent, non sunt primo occupantis, etiamsi longe aberra-

erraverint, sed sunt Domino comparenti resti-
tuenda; *lib.* 2. *Institut. tit.* 1. §. *Pavonum* 15.
& §. *Gallinarum* 16.

10 Quando duo, vel plures ad occupationem
concurrunt, v. g. unus feram vulneravit, &
alter eam cepit, tunc si fera fuit vulnerata le-
thaliter, & percussor eam insequens moraliter
certo erat ipsam capturus, ipse vulnerans ac-
quirit ipsius dominium, & consequenter si ab
aliquo capiatur, est restituenda; quia tali vul-
nere lethali jam censetur ipsam cepisse. *Est*
11 *communis*. Si vero fera, aut avis sit ita levi-
ter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si
alius eam fugientem capiat, est ipsius capien-
tis, quia naturalem libertatem non amisit.
12 *Sic Doctores communiter*. Si autem dubium fo-
ret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris
esset capturus, nec desiisset prosequi feram vul-
neratam, tunc de æquitate esset dividenda in-
ter vulnerantem & capientem tamquam duas
concausas acquisitionis feræ, secundum propor-
tionem concausalitatis; Laym. *lib.* 3. *de just.
tract.* 1. *c.* 5. *n.* 12. Henno *tom.* 2. *de just. &
jure tract.* 3. *disp.* 4. *q.* 1. *conclus.* 1. *resolut.* 2.
Sporer & alii passim.

13 Eadem ratione si quis animal vagum inse-
quatur, & illud in retia alterius incidat, tunc
uterque habet jus illud capiendi; unus quia re-
tibus suis deprehensum est, alius quia sua ope-
ra, & industria incidit, unde de æquitate est
inter ipsos dividendum secundum proportionem
14 concausalitatis. Si piscis reperiatur ita inextri-
cabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris,
ut nullatenus possit evadere, acquirit statim
ejus dominium, unde si alter ex ejus retibus
ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus
autem est dicendum, si piscis adhuc poterat se
eripere ex illis retibus, quia tunc fiet prius
apprehendentis, eo quod defectu sufficientis ap-
prehensionis nondum piscator censebatur illius
Dominus; de æquitate tamen est piscatori ali-
quid concedendum juxta proportionem indu-
striæ, & probabilitatis prædæ capiendæ. *Ita*
15 *Doctores passim*. Quando apes ex proprio alvea-
rio ita volant, ut illarum reversio, vel appre-
hensio desperetur, tunc licite possunt a quoli-
bet apprehendi, etiamsi forent in fundo prio-
ris domini, quia sicuti avis nidificans ad pa-
rietem domus alicujus non est sua, ita nec ag-
men apum in fundo alterius existens censetur
suum, cum jam evolando nativam libertatem
16 recuperaverit. *Est communis* per jura mox ci-
tanda. Si autem apes alterius alveare occu-
pant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum
retineat etiam ad hunc finem; *l.* 3. 4. *ff. de
acquirendo rer. Domin.* & *l.* 3. §. *Item feras*,
de acquirenda possessione, & *Institut. de rerum
division.* §. *Apium quoque*.

Res incertæ, quæ scilicet habent dominum,
sed ignoratur quis ille sit, ut sunt res casu
amissæ, atque ab altero inventæ, aut quæ in
periculo naufragii projectæ fuerunt in mare,
& postea ad littus evaserunt, non cadunt sub
dominio primi inventoris, seu primo occupan-
tis, sed qui eas invenerit, obligatur eas resti-
tuere veris Dominis, si eos dignoscere possit,
& tenetur ad dominos illos dignoscendos mo-
ralem diligentiam adhibere, eoque majorem,
quo res perdita, & ab alio inventa majoris
est momenti. *Est communis*, & ratio est cla-
ra, quia ille, qui amisit ejusmodi res, seu
pecunias, earum dominus esse non desinit,
cum autem unaquæque res reddi debeat domi-
no suo, stat clarum, ipsum inventorem teneri
illas reddere propriis dominis, *textu expresso
in c. Si quis* 6. *caus.* 14. *q.* 5. ubi ex verbis
S. Augustini sic dicitur: *Si quid invenisti, &
non reddidisti, rapuisti; & in c. Multi* 8. *ead.
caus. & quæst.* ubi ex verbis S. Hieronymi sic
habetur: *Multi sine peccato putant esse, si alie-
num, quod invenerint, teneant; & dicunt, Deus
mihi dedit, cui habeo reddere? discant ergo pec-
catum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa
non reddat*.

Res, seu pecuniæ incertæ inventæ, si post 18
diligentem inquisitionem non compareat ea-
rum Dominus, sunt ad pium usum, seu in
pauperes applicandæ, nisi ipse inventor pauper
sit, quia tunc posset sibi reservare in toto,
vel in parte, considerata quantitate rei inven-
tæ, ac inopiæ suæ; Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 66.
art. 5. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *ad argumenta*,
S. Antonin. Cajetan. Abbas, Paludanus, Sil-
vester, Covarr. Navar. Valent. Medin. Tur-
rian. Lessius, Filliuc. *tract.* 32. *num.* 85. Me-
dina *tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 764. Vasquez *de re-
stitut. c.* 5. §. 4. *n.* 44. ubi dicit pro hac sen-
tentia stare omnes Auctores excepto uno Soto;
Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 7. *de just. &
jur. dist.* 3. *q.* 2. *nu.* 8. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4.
n. 110. quam sententiam Card. de Lugo *tom.* 1.
disp. 9. *sect.* 12. *num.* 139. dicit esse veriorem,
Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *c.* 5. *n.* 24. vocat piam,
& tutiorem, Castropalao putat in praxi tenen-
dam; & sic tenent alii plurimi. Et ratio est,
quia res seu pecuniæ inventæ sciuntur esse ali-
cujus, nec eorum dominium amisit, qui eas
perdidit: ergo si ipsimet domino restitui non
possunt, restitui debent juxta ejus voluntatem
præsumptam; atqui in eo casu rationabiliter de-
bet

bet præsumi, quod voluntas Domini sit, ut pauperibus, aliisque piis causis applicetur, quatenus quod ei corporaliter restitui non potest, spiritualiter restituatur; & quod ipsi non potest prodesse temporaliter, prosit saltem æter-
19 naliter. Nec obstat, dicit Card. de Lugo *l. c.* quod Dominus sit mortuus, & forte damnatus; nam in hoc casu debebit respici voluntas hæredum, ad quos talium rerum, seu pecuniarum Dominium est devolutum, qui præsumuntur velle offerri saltem pro se, pro ut magis expediet. Nec etiam obstat, quod tales res, seu pecuniæ inventæ possint esse alicujus infidelis, seu hæretici, cui æternaliter nihil sint profuturæ; quia ut dicit Molina *loc. cit.* nulla est gens tam barbara, quæ non putet eleemosynas esse bona opera; & si re ipsa a Christianis dentur pauperibus, actus dantis, & oratio pauperis potest prodesse cuivis etiam infi-
20 deli. Tum quia a Summis Pontificibus sunt concessa privilegia variis Ordinibus, qui etiam sub excommunicatione possunt compellere detentores talium rerum, seu pecuniarum inventarum, ut eas sibi tradant pro redemptione captivorum, seu pro aliis piis usibus, ergo signum est deberi pauperibus, vel ad pias causas. De dictis privilegiis vid. Castrop. *de just. par.* 19. & Haunoldum *tom.* 5. *a n.* 31. Et de facto Catechismus Romanus *par.* 3. *c.* 8. *n.* 17. sic statuit. *Si rerum inventarum Dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda.*

21 Nihilominus si Dominus non reperiatur post factam diligentem inquisitionem, Sotus, Ledesma, Sà, Sarmiento, Navarra, Mendo, Escobar, Diana *p.* 1. *tract.* 8. *R.* 12. dicunt inventorem posse retinere sibi res, seu pecunias inventas, quam sententiam Platel. *p.* 3. *n.* 728. dicit non esse improbabilem, Amic. Tambur. Dicastill. *l.* 2. *tom.* 2. *dist.* 9. *n.* 491. Burghaber. *cent.* 1. *cauf.* 69. Illf. *tom.* 4. *d.* 2. *n.* 259. vocant probabiliorem, Lessius, Malder. Med. Arragon. Lopez, Salas, Henriq. Rodriq. Lugo *l. c. n.* 139. Sporer *l. c. num.* 183. agnoscunt probabilem, Laym. *l. c.* & Castropal. *de justitia p.* 19. *nu.* 4. dicunt esse valde probabilem, Diana *par.* 2. *tom.* 3. *R.* 5. vocat in praxi tutam, Haun. *tom.* 5. *n.* 26. defendit speculative probabiliorem, & tamquam in praxi securam.

22 Si res inventa fuerit derelicta, fit inventoris, qui primo occupat; *l.* 1. *ff. pro derelicto.* Res autem habetur pro derelicta, quando Dominus ita se gerit circa illam rem, ac si eam amplius non curaret ut propriam, ejusque Dominium negligere censeatur, utpote qui vel tam procul recedit, ut verisimile sit eum nunquam reversurum, vel si revertatur, rem tamen non reperturum, maxime usu consumptibilem; aut si prope est, tamen cum possit recuperare, rem non inquirit, nec repetit, & recuperare negligit. *Est communis*, & habetur §. *penult. Inst. de rer. divis.* Si res inventa sit de illis, 23
quæ nunquam Dominum habuerunt, ut insula in mari nata, gemmæ, & lapilli in maris littore, fit primo occupantis; quod enim ante nullius est, naturali jure occupanti conceditur; *l. Adeo*, §. *insula*, *ff. de acquirendo rerum dominio.* Merces & quævis alia bona reperta in 24
littore maris, aut fluminis post naufragium non sunt primo occupantis, aut fisci, sed domino restitui debent; *l. Navigia*, *Cod. de furtis*, *Est communis Doctorum*; & ratio est, quia Dominus rei suæ dominium non amittit, nisi ipse consentiat, sive eam pro derelicta habeat; in hoc autem casu, quod ratione tempestatis rem projiciat in mare ad evadendum naufragium, aut in naufragio ipsam amittat, Dominus non consentit, nec pro derelicta habet; quin potius libentissimus retineret, vel recuperaret, quocumque modo posset, quamvis necessitate compulsus ejecerit, vel impossibilitate deterritus spem recuperandi per se abjiciat; §. 48. *Inst. de rer. divis. l.* 21. §. 1. *ff. de acquir. vel amittend. poss.* Tam quia talia bona in littore inventa retinere est contra jus naturale, utpote alieni occupatio, & magna in miseros crudelitas, ut inquit Cassiod. *lib.* 4. *variar. Epist.* 7. ibi: *Crudelitatis genus est ultra naufragium velle sævire, & illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania elementa dedisse*; Unde excommunicantur in Bulla Cœnæ, qui bona Christianorum naufragantium in littore reperta surripiunt animo retinendi. Hinc piscantes bona naufraga in mari tenentur restituere Domino; sicuti debent Domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione &c. & etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta, sive adhuc vivant, sive non, *per cit. Jura sub n.* 24. Nec refert, quod eas res Dominus nunquam recuperaturus fuisset, quippe certo perituras, nisi talis piscator, seu ereptor illas magna industria, labore, periculo vitæ ab interitu liberasset, ut habetur ex *l. Pomponius* 44. *ff. de acquirend. rer. domin.* ubi dicitur, quod quælibet res nostra, quantumcumque periclitetur, manet nostra quamdiu non est consumpta; *Et sic tenet communis Doctorum*, qui tamen dicunt posse talem piscatorem, seu ereptorem compensatio-

nem laboris, ac periculi sui debite æstimatam Jure exigere, quia Domini negotium utilissime gesserunt.

26 Thesaurus proprie dictus (*qui l. Nunquam 31. ff. de acquir. rer. dom.* definitur quod sit *vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominium non habeat*) Jure naturali & gentium transit in dominium inventoris occupantis; *Est communis;* quæ enim nullius sunt, Jure naturæ, & gentium fiunt primo occupantis; thesaurus autem in nullius dominio existit, adeoque &c. De jure autem civili in discernendo ad quem spectat the-

27 saurus, opus est distinctione. Si enim thesaurus inventus sit in proprio fundo, totus est inventoris; *Instit. de rerum divisione*, §. *thesauros;* ubi sic expresse dicitur: *Thesauros, quos quis in loco suo invenerit, D. Adrianus naturalem æquitatem secutus, ei concessit, qui eos invenerit.*

28 Si autem thesaurus inventus sit in fundo alieno vel inventus est non data ad hoc opera, sed fortuito, v. g. arando, seu fodiendo, & hujusmodi, tunc dimidius erit Domini fundi, & dimidius inventoris; *l. 1. Cod. de thesauris lib. 10. & Inst. de rer. divis. §. thesaurus;*

29 Vel inventus data ad hoc opera, & ex industria quæsitus sine consensu Domini, & tunc erit Domini; *l. unica, C. de thesauris*, ibi: *In alienis vero terrulis nemo audeat invitis, idest nec volentibus, vel ignorantibus Dominis, opes abditas suo nomine perscrutari; quod si nobis super hoc aliquis crediderit esse supplicandum, aut præter hujus legis tenorem in alieno loco thesaurum scrutatus invenerit, totum hoc locorum Domino reddere compellatur.*

30 Si Dominus consensit, ut quis in fundo suo thesaurum quæreret, standum est pacto, si quod initum est; si nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad æqualitatem, nisi partem suam cessisset Dominus; *arg. l. 1. C. de thesauris lib. 10. & Instit. de rer. divis. §. Thesauros.* Si autem inventor certo sciverit ibi latere thesaurum, & simulaverit se nihil scire, fingendo aliam necessitatem terræ effodiendæ, tunc de tali thesauro disponendum est, ac si nullus fuisset datus a Domino consensus, ac ideo totus debebitur Domino, cum se inscio, immo decepto fuerit quæsitus, & inventus; *l. Unica,*

31 *C. de thesauris*. Si fundus habet duos Dominos, unum scilicet directum, & alterum utilem, tunc thesaurus inventus fortuito, & sine data opera erit dimidius inventoris, & alter dimidius thesaurus erit inter illos ex æquo dividendus, tamquam inter dominos fundi; *cit. l. 1. Cod. de thesauris lib. 10. & Inst. de rerum divis. §. thesauros*. Si vero thesaurus fuerit inventus data ad hoc opera, ut ex industria 32

quæsitus sine consensu alicujus Domini, tunc erit totus dividendus ex æquo inter ipsos dominos fundi, & nihil debebitur inventori, *cit. l. Unica C. de thesauris*. Si autem inventor fuerit unus ex ipsis Dominis fundi, v. 33

g. fuerit Dominus utilis (ut Feudatarius, vel Emphyteuta) tunc ipse Dominus utilis inventor debebit reddere Domino directo solummodo quartam partem, & sibi reservare alteram quartam partem, quatenus est ejus fundi Dominus, & sibi retinere integram medietatem, quatenus est inventor; *arg. cit. §. Thesauros, Instit. de rerum divis. & cit. l. Un. C. de thesauris*. Et ratio est, quia idem est inventor, & sic debetur illi media pars, & est etiam Dominus loci ex parte, & sic ei debetur altera quarta pars. Tanto *jure non* 34

gaudet Depositarius, & hypothecarius, qui cum non sint Domini nec utiles, nec directi loci sibi depositi, vel oppignorati, si ex industria quærant, & inveniant thesaurum in ipso, erit totus Domini fundi; *arg. cit. l. Unica, Cod. de thesauris*. Si vero casu for- 35

tuito thesaurum inveniant in illo loco sibi deposito, vel oppignorato, tunc dimidius thesaurus erit Domini fundi, & dimidius inventoris, seu inventorum, *cit. l. 1. Cod. de thesauris lib. 10. & institut. de rerum divis. §. thesauros*.

Thesaurus inventus in loco publico spectante 36

ad Principem, vel Communitatem speciali jure proprietatis, ut potest esse in aliqua silva, domo, agro, horto, & hujusmodi, si sit inventus casu fortuito, media pars debet esse inventoris, & altera media pars Principis, seu Communitatis. *Instit. de rerum divis. l. 2. §. Thesauros 39.* ubi sic dicitur: *Si quis in fiscali loco, vel publico, vel Civitatis thesaurum invenerit, dimidium ipsius esse debeat, & dimidium fisci, vel Civitatis*. Si sit inventus ex industria seu quærendo, totus pertinet ad Dominum fundi; *cit. leg. Unica, Cod. de thesauris;* Non enim Princeps, aut Civitas est pejoris conditionis, quam alter particularis, cui sic totus thesaurus adjudicatur; *Ex dict. lege*.

Thesaurus autem inventus in loco omnino pu- 37

blico, & communi, ad nullius speciale dominium proprietatis spectante, quamvis pertineat ad dominium jurisdictionis alicujus Principis, vel Communitatis, uti sunt viæ publicæ, plateæ, flumina & hujusmodi, totus videtur esse inventoris, & non Principis, vel Communitatis. Ita Covarr. *Regula Peccatum p. 3. §. 2. n. 3.* ci-

n. 3. citans pro se Baldum, Cynum, & alios, Sporer *loc. cit. n.* 174. Lessius *l.* 2. *c.* 5. *dub.* 16. *n.* 63. La Croix *l.* 3. *p.* 2. *n.* 106. & alii, *arg.* §. *Thesauros* 39. *Instit. de rerum divis.* Et ratio est, quia quod antea nullius erat, naturali jure occupanti conceditur; Princeps autem, vel Communitas non est. Dom. talium locorum jure dominii specialis, & proprietatis, de quo loquuntur leges, sed dominio jurisdictionis, & auctoritatis disponendi. Per ly enim verbum *in loco publico cit. leg.* §. *Thesauros*, adduct. *supra n.* 36. non intelligitur via publica, Forus, platea, flumen, vel similis locus, qui proprie nullius est, cum similis locus sit omnium usibus deputatus; sed intelligitur de loco, quem Princeps specialis dominii jure possidet, ut silva, domus, ager, hortus & hujusmodi, alioquin dimidium non deberet dari Civitati, ut ibi dicitur, sed potius Principis, ut recte notat Lessius *loc. cit.*

38 Thesaurus ex industria quæsitus, & inventus in loco sacro, vel Religioso inscio, aut invito Prælato, fit ipsius Prælati, vel Ecclesiæ; Ex consensu autem, vel fortuito repertus dividendus est pro medietate inter inventorem, & Prælatum, seu Ecclesiam; *arg. l. Unic. Cod. de thesauris*, & *Inst. de rerum divis.* §. *Thesauros*. Et ratio est, quia Ecclesia censetur Dominus talis loci, & ideo pariformiter discurrendum est de locis sacris, ac Religiosis, quæ speciali Dominii jure possidentur, ac de aliis locis profanis sub speciali dominio alicujus existentibus.

39 Thesaurus arte magica inventus in omni casu post sententiam Jud. adjudicatur Fisco, vel in toto, si totus fuisset inventoris, uti quando inventus fuit in fundo proprio; vel solum in illa parte, quæ inventori contingere debebat, uti quando inventus fuit fortuito, vel de consensu Domini in fundo alieno, quia Dominus loci ob maleficium alterius non debet suo jure privari, *per cit. leg. Unic. Cod. de Thesauris*.

40 Sciens in agro alieno esse Thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea empto agro totum thesaurum tamquam verus Dominus in conscientia retinere; Ita colligitur *ex leg. A Tutore*, *ff. de rei vindic.* & tenet communis cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 5. Soto *lib.* 6. *de just. part.* 3. Molina *disp.* 56. Less. *l.* 2. *cap.* 5. *dub.* 15. *n.* 62. Layman *loc. cit. cap.* 5. *num.* 23. Sporer *loc. cit. n.* 175. Et ratio est, quia eruit postea thesaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori Domino indicare ipsum, non enim ei fecit injuriam, cum emerit, ut supponitur, agrum illum secundum communem æstimationem, ad quam æstimationem nihil facit thesaurus latens, cujus nulla habetur suspicio.

Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus, v. g. capsam ferro, vel plumbo plenam, in qua invenit aurum, vel aliud quidpiam pretiosum, cujus Dominus omnino ignoratur, & proinde pro derelicto habetur; ipsa inventione acquirit sibi thesaurum totum, nec de eo quidquam tenetur venditori restituere, quia invenit in re sua; Venditor enim non fuit Dominus illius thesauri, cum fuerit sibi omnino ignotus, adeoque nullum habet jus ad aliquid repetendum ab emptore; quod autem thesaurus in terra lateat, vel in re mobili, nihil refert, cum utrobique lateat, & in eo statu in nullius dominio existat, & consequenter dum latebat, non fuit venditoris, sed fit emptoris, quando ab emptore invenitur. Unde si non ab emptore, sed alio inveniretur in illo ferro, aut plumbo empto, si fortuito inveniretur, media pars deberetur inventori, & media emptori; si ex industria inveniretur, deberetur totus emptori, per dicta, & jura adducta *sub num.* 28. & 29. ut optime resolvit Lugo *tom.* 1. *disp.* 6. *sect.* 21. *n.* 129. 41

Addit Lessius *l. c. num.* 62. militem, qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus laminæ erant aureæ, & argenteæ conditæ, si postea saccos vendidit, non habere jus ad laminas, neque ad pretium pro illis exigendum, quia cum latuerint, dum ipse Dominus fuit saccorum, non acquisivit earum dominium. 42

Leges circa thesaurorum applicationem factæ non obligant in conscientia ante Judicis sententiam, quando sunt pœnales, qualis est illa de inveniente thesaurum per artem magicam, & illa contra quærentes Thesaurum in fundo alieno sine consensu Domini, ut colligitur ex *l. Unica*, *Cod. de thesauris*, ubi de tali inventore dicitur, *totum hoc locorum Domino reddere compellatur*; ubi verbum *compellatur* satis indicat Legem esse pœnalem, & non esse latæ, sed ferendæ sententiæ; adeoque compulsionem Judicis esse expectandam. 43

Aliæ autem Leges, quæ pœnales non sunt, obligant in conscientia etiam ante omnem sententiam Judicis, quia cum dispositio juris per tales Leges sit definitiva proprietatis rerum, transfert Dominium justas ob causas in fiscum, vel Dominum fundi saltem quo ad partem ante sententiam Judicis, adeoque ante ipsam sententiam Judicis sunt in conscientia observande tales Leges non pœnales; & idem dicen- 44

cendum est de similibus Legibus municipalibus, si alicubi sunt; Lugo *loco cit. num.* 131. Lessius *loc. cit. num.* 59. Sporer *loc. cit. num.*
45 172. & alii passim. Advertendum tamen est, quod ea, quæ hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum Jus commune. Si autem in aliqua Provincia sint aliquæ Leges particulares, vel consuetudines hac de re justæ, sunt servandæ, ut recte Less. *l. c. n.* 66.

46 Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium nedum ex hucusque dictis per occupationem, sed etiam per *Alluvionem*, §. *Præterea*, *Inst. de rerum div.* Alluvio autem est du-
47 plex; alia dicitur *latens*, & alia *patens*. Alluvio latens, & proprie dicta alluvio est, quia pars fundi unius paulatim, & insensibiliter, & ita latenter, ut vix notari queat, fundo alterius adjungitur. Alluvio patens est, quia pars aliqua notabilis fundi unius vi fluminis in alterius fundum patenter transfertur. *Sic in re*
48 *communis*. Augmentum fundi factum per alluvionem latentem est ejus, cui adjungitur; Augmentum autem factum per alluvionem patentem remanet illius, cujus prius erat, textu expresso *in* §. *Propterea quod per alluvionem*, *Instit. de rer. divisione*.

49 Insula per alluvionem de novo nata, si sit nata in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primo occupantis. Si autem sit nata in fluminis medio, fit eorum, qui utrinque e regione prædia habent, & sic debet dividi inter eos. Si vero insula fuerit propinquior uni ripæ, quam adversæ, erit tota Dom. illius ripæ propinquioris. Si fluvius ita dividatur, ut ex uno agro, qui erat in ripa, insulam faciat, talis insula erit illius, cujus erat ager: Si vero fluvius alveo derelicto divertat per aliam partem, alveus antiquus accrescit iis, qui agros utrinque habent, & inter ipsos est dividendus; Alveus vero novus ita fit publicus, vel ejus cujus est fluvius, ut si post longum tempus iterum redeat fluvius ad primum suum alveum, non redeat alveus ad Dominos, quorum antea erat, sed accrescit iis, qui utrinque agros habent, textu expresso *in* §. 20. *& sequ. Instit. de rerum divisione*; Lugo *loco cit. num.* 155. Sporer
50 *l. c. n.* 222. Incrementum alluvionis quo ad substantiam fit Domini proprietarii fundi, cui accedit. Quo ad usumfructum autem, si sit incrementum *latens*, accrescit usufructuario, si vero sit incrementum *patens* accrescit Domino proprietario. Sic expresse habetur *l. Item*, *ff. de usufructu*. Excipiuntur tamen feudatarii, & Emphyteutæ, quibus accrescit utrumque incrementum alluvionis, scilicet, & incrementum *latens*, & incrementum *patens*, ut communius tenent Doctores cum Cardinali de Lugo *loco cit. num.* 156. & duobus sequentibus, & Molina *disputat.* 56. Sporer *loco cit. num.* 223.

Jure gentium acquiritur rerum dominium 51
etiam per *Specificationem*, §. 25. *Inst. de rerum div.* Per specificationem autem hic intelligitur nova formatio seu introductio novæ formæ in materiam, ita ut dicatur produci quasi nova species, quando ex lana fit pannus, ex tabula fit navis, ex uvis fit vinum, ex argento fit vas, & hujusmodi. Ad specificationem autem pro acquirendo dominio, non sufficit aliquid quomodocumque accidentaliter immutari, sed requiritur talis immutatio, ut in commercio humano habeatur pro nova re, novo nomine substantivo appellata, uti cum ex lana fit pannus, lana enim per talem specificationem, seu introductionem novæ formæ, scilicet panni, desivit vocari lana, & vocatur pannus; Si enim lana mutaretur solum accidentaliter, ut si de alba fieret nigra non esset specificatio, nec mutaretur ejus Dominium, sed remaneret adhuc prioris sui Domini; *l.* 26. §. *ult. ff. de acquirend. rer. domin.*

Hinc si quis ex aliena materia faciat spe- 52
ciem, quæ semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; quia enim v. gr. vinum ex uvis factum non potest redire ad uvas, si quis expresserit vinum ex uvis alienis, acquirit vini dominium, sed Dom. uvarum competit actio personalis contra illum. E contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quæ possit iterum reduci ad priorem materiam, *non acquirit* dominium illius speciei, sed dominium manet apud illum, cujus fuit materia, quia enim v. g. vas ex argento factum potest iterum resolvi in argentum, si quis fecerit vas ex argento alieno, dominium manet penes Dominum argenti, & ei competit actio etiam realis ad vas illud, §. 35. *Instit. de rer. divis. lib.* 7. §. 7. *ff. de acquirend. rerum Domin.*

Jure gentium acquiritur rerum dominium 53
etiam per *Accessionem*; Accessio autem seu adjunctio dicitur, quando res unius accedit, vel adjungitur rebus alterius per humanum laborem, vel industriam, ut ornatione, inædificatione, implantatione, satione, scriptione, pictura; Unde quando res unius accedit, seu conjungitur rei alterius, totum ex utraque re compositum, jure *Accessionis* spectat ad Dom. rei præsuppositæ, & principalis; *l. Cum autem*

num 19. §. *perveniamus* 13. *de auro*, & *argen-*
to, & ratio est, quia ex regula 42. Juris in
6. *Accessorium naturam sequi congruit principa-*
54 *lis*. Hinc si annulo accedat, seu conjungatur
gemma, si vesti intexatur purpura; gemma,
& purpura spectabunt ad Dominium illius, cu-
jus erat annulus, & vestis; quamvis illa ad-
jecta essent pretiosiora, textu expresso in §. *Si*
55 *tamen*, *Instit. de rerum divis.* Remanet tamen
ipsi obligatio reddendi alteri æstimationem rei
suæ, sive bona, sive mala fide usurpatæ, ut
docent communiter Doctores. Immo volunt,
quod si illud quod accessit, seu adjectum,
est possit absque detrimento, seu læsione
rei principalis separari, debeat separari, &
suo Domino in specie petenti reddendum
sit.

56 Sic jure *Accessionis* si quis in suo fundo ex
aliena re ædificavit, is fit Dominus ædificii,
quia omne, quod solo inædificatur, solo ce-
dit tamquam principali; diruto tamen ædifi-
cio, materiæ Dominus eam vindicare poterit,
nisi antea ipsi pro materia satisfactum sit, tex-
tu expresso in *Instit. de rerum div.* §. 29. ibi:
Cum in suo fundo aliquis ex aliena materia ædi-
ficaverit, ipse intelligitur Dominus ædificii, quia
omne, quod solo inædificatur, solo cedit; nec
tamen is, qui materiæ Dominus fuerat, desinit
Dominus ejus esse, sed tantisper, neque indicare
eam potest, neque ad exhibendum de ea re age-
re, propter legem 12. tabularum, qua cavetur,
ne quis tignum alienum ædibus suis junctum exi-
mere cogatur, sed duplum pro eo præstet per actio-
nem, quæ vocatur, de tigno juncto; appellatio-
ne autem tigni, omnis materia significatur, ex
qua ædificia fiunt; quod ideo provisum est, ne
ædificia rescindi necesse sit; quod si aliqua ex cau-
sa dirutum sit ædificium, poterit materiæ Domi-
nus, si non fuerit jam duplum consecutus, tunc
eam vindicare, & concordat *l. Adeo*, *ff. de ac-*
57 *quirend. rer. Dom.* E contra vero si, qui in alie-
no solo ex sua materia ædificaverit, ædificium
erit illius, cujus est solum. Et si talis ædificans
scivit solum esse alienum, nihil pro opera,
& materia sua repetere poterit in foro exter-
no, etiamsi ædificium diruatur, quia aut do-
nasse, aut temere ædificasse censetur; *cit. In-*
stitut. de rer. divisione §. 30. ibi: *Ex diverso*
si quis in alieno solo ex sua materia domum æ-
dificaverit illius sit domus, cujus & solum est,
sed hoc casu materiæ Dominus proprietatem ejus
amittit, quia voluntate ejus intelligitur aliena-
ta, utique si non ignorabat se in alieno solo æ-
dificare, & ideo, licet diruta sit domus, ma-
teriam tamen vindicare non potest; & concor-
dat *cit. l. Adeo*, *de acquirend. rer. Domin.* Ex 58
æquitate tamen, etiamsi mala fide in alieno
fundo ædificaverit, potest repetere pretium ma-
teriæ, & expensarum, ut ei conceditur; *l.* 38.
ff. de petit. hæred. & recte docet Haunoldus *de*
just. & jure num. 142. Illsung *t.* 4. *d.* 2. *n.*
271. & alii; *arg. l.* 2. *Cod. de rei vindicatio-*
ne. Et a fortiori si bona fide ignoravit solum 59
esse alterius, ipsa bona fides, vel æquitas non
patitur, ut fundi Dominus cum alterius ædi-
ficantis detrimento locupletetur, quare pre-
tium materiæ, & operarum solvere tenetur;
c. l. 38. *ff. de pet. hæred.* & *cit. l. Adeo ff.*
de acquirend. rerum Domin. & *cit. l.* 2. C. *de*
rei vind.

Sic etiam jure *Accessionis* si quis alienam 60
plantam in suo fundo posuerit, & ea radices
egerit, fit statim sua, cum planta licet alie-
na accedat solo, quod est suum. E contrario,
si quis suam plantam in alieno solo posuerit,
statim ac ibi radices egerit, fit illius, cujus est
solum, textu expresso *in* §. *Si Tit.* 31. *de re-*
rum divisione, ibi: *Si Titius alienam plantam*
in solo suo posuerit, ipsius est, & e diverso si
Titius suam plantam in Mævii solo posuerit,
Mævii planta erit, si modo utroque casu radi-
ces egerit, ante enim quam radices egerit, ejus
permanet, cujus fuerat, adeo ut si vicini arbor
in terram Titii posuerit, ut in ejus fundum ra-
dices egerit, Titii effici arborem dicamus; ra-
tio enim non permittit, ut alterius arbor esse in-
telligatur, quam cujus in fundum radices ege-
rit; & ideo prope confinium arbor posita, si et-
iam in vicini fundum radices egerit, communis
sit; & concordat *cit. l. Adeo* §. *fin. ff. de ac-*
quirend. rer. domin. Sic si arbor in confinio po- 61
sita in duorum dominorum fundo radices ege-
rit, æqualiter communis erit ambobus, *mox*
cit. §. *Si Titius* 31. *de rer. divis.* & *cit. l.*
Adeo §. *final. de acquirend. rer. domin.* adeo-
que fructus colligendi, debent æqualiter di-
vidi; Sponte vero decidentes in fundo,
erunt domini fundi; Layman *loc. cit. num.*
21. Sporer *loc. cit. num.* 232. & passim. Ar- 62
bor vicina ut fiat tua, non est satis, quod
radices aliquas, & etiam aliquos ramos pro-
jiciat in fundum tuum, sed requiritur ut ori-
go, seu truncus in tuo fundo crescat; *l.*
6. §. 2. *ff. Arborum furtim cæsarum*; Un-
de non licet tibi succidere radices, & ra-
mos se nimium porrigentes, sed datur tibi
actio contra alterum, ut vel ipse tollat, vel
damnum compenset, quod si monitus face-
re neglexerit, poterit tu succidere, & si-
bi tollere *l.* 1. & 2. *de arboribus cædendis*;

Layman *loc. cit. num.* 21. Sporer *loc. cit. n.*
233. & alii. (*a*)
63 Sic etiam jure *Accessionis* frumenta sata in
fundo alieno fiunt illius, cujus est fundus; tex-
tu expresso *in* §. 32. *Instit. de rer. divis.* ibi:
Qua ratione plantæ, quæ terræ coalescunt, solo
cedunt, eadem ratione frumenta quoque, quæ sa-
64 *ta sunt, solo cedere intelliguntur.* Additur autem
si bona fide severit, posse impensas repetere;
e contra si severit mala fide; La Croix *lib.* 3.
p. 2. *num.* 133. Sporer *loc. cit. num.* 231. Lay-
65 man *loc. cit. num.* 21. Ex æquitate tamen,
si mala fide severit, potest repetere pretium
materiæ, & expensarum, secundum æstima-
tionem utilitatis, ut volunt Haunoldus *de Ju-*
stit. & Jur. num. 145. Illsung *tom.* 4. *d.* 2.
num. 271. & alii per *leg.* 38. *ff. de petit. he-*
66 *red. arg. l.* 2. *Cod. de rei vindicat.* Sic etiam
jure Accessionis scripturæ, seu litteræ, etsi
aureæ sint, chartis vel membranis cedunt;
Unde si in charta Petri historiam Paulus scri-
bat, ejus operis erit Dominus Petrus; Impen-
sas tamen scripturæ Petrus solvere debet Pau-
lo, si bona fide ejus charta sit usus; §. *Lit-*
teræ 33. *Instit. de rer. divis.* ibi: *Litteræ, li-*
cet aureæ sint, perinde chartis membranisque ce-
dant, ac solo cedere solent ea, quæ inædificantur,
aut inseruntur; & concordat *lex Qua ratione*
67 §. *litteræ, si de acquirend. rerum dominio.* Ho-
die tamen quia charta vilis est pretio, con-
suetudo prævaluit, ut charta cedat scripturæ,
etiamsi mala fide esset conscripta; Scriptor ve-
ro tunc conveniri potest actione furti in du-
plum præter æstimationem chartæ; Si autem
bona fide fecerit, satis erit restituere æquale
ejus pretium; Haunoldus *loc. cit. num.* 147.
Illsung *loc. cit. num.* 272. Sporer *loc. cit. num.*
68 228. & alii. Sic etiam jure Accessionis pictu-
ra vilior quam tabula valde pretiosa, ut ar-
gentea, in accessionem tabulæ venit, & tabu-
la picta ad suum primum dominum spectat,
soluto tamen pretio picturæ ipsi pictori, si bo-
na fide pinxit, alias de jure nihil. Sic pariter
si picturam cuicumque rei, quamvis viliori,
quis adjiciat ornandi causa, ut si super alte-
rius mensa pingatur Ver, Æstas, Autumnus,
pictura mensæ cedet, quia ejus gratia facta
est, ut ornatior compareat, & sic de simili-
bus; Paul. Jurisconf. *l.* 23. §. 3. *ff. de rei vin-*
dicat. Layman *loco cit. n.* 21. Sporer *loc. cit.*
num. 227. & alii. Si autem pictura pretiosior 69
sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc
tabula cedit picturæ, quia quod minus prin-
cipale est, sequi debet id, quod est principa-
lius; *Institut. de rer. divis.* §. 34. ibi: *Ridi-*
culum est enim, inquit Justinianus, picturam A-
pellis, vel Parrhasii in accessionem vilissimæ ta-
bulæ cedere. Adest tamen obligatio restituendi
Domino pretium tabulæ; Layman *loco cit. n.*
21. Sporer *loc. cit. n.* 227. & alii.
Jure gentium acquiritur rerum Dominium 70
etiam per *Confusionem*, & *Admixtionem*. Con- 71
fusio est, qua res unius rei alterius ita con-
jungitur, ut non possit discerni pars unius a
parte alterius; ut v.g. cum vinum unius mi-
scetur cum vino alterius. *Est in re communis.*
Admixtio est, qua res unius ita conjungitur 72
rei alterius, ut possit physice pars unius assi-
gnari, quamvis non possit faciliter *dignosci*,
ut cum triticum, aut pecunia unius misceatur
cum tritico, aut pecunia alterius. *Est etiam*
in re communis. Ubi vides, quod Admixtio in 73
hoc differt a Confusione, quod in Admixtio-
ne corpora separata inter se manent secundum
substantiam, quodlibet enim granum unius ma-
net distinctum a grano alterius, & de singu-
lis verum est dicere hoc granum non fuit
utriusque, licet nunc propter similitudinem di-
scernere non possimus, cujus fuerit. In *Con-*
fusione vero corpora non manent separata, sed
in unum coeunt; vinum enim unius ita con-
funditur cum vino alterius, ut facta confusio-
ne nulla pars assignari possit, quæ non habeat
aliquid de utroque, §. *Quod si frumentum, In-*
stitut. de rer. divis. Ad dignoscendum ad quem
in Confusione, & admixtione rerum spectet
earum Dominium, traduntur sequentes regulæ.
Prima regula pro Confusione est, quod si 74
duorum Dominorum materiæ utriusque consen-
su, vel utroque inscio, aut casu confusæ sint,
totum corpus, aut conflatum ex ipsis, est divi-
dendum pro rata; *Institut. de rer. divis.* §. *Si*
duorum 27. Secunda est, quod si uno solo vo- 75
lente, altero nolente, aut nesciente, materia
utriusque confusa sit, Dominium totius con-
flati erit illius, qui posuit operam, & majo-
rem partem materiæ; & ratio est, quia major
pars trahit ad se minorem, secundum *l.* 23.
§. 4. *ff. de rei vindicat. & ex reg.* 42. *Juris*
in 6. *Accessorium naturam sequi congruit princi-*
palis.

(*a*) *Notæ Romani Theologi.* Privata auctoritate succidere non licet; sed recurrendum est ad Judicem, qui sua id sententia secundum legem decernat, juxta ea, quæ supra notavimus de Possessore agentes.

palis. Remanet tamen obligatio reddendi æstimationem pretii materiæ illius. Sic pariformiter prima regula pro *Admixtione* est, quod si species duorum Dominorum v. g. frumenta ex utriusque voluntate misceantur, talis cumulus efficitur utrique communis, quia ex consensu utriusque singula v. gr. grana, quæ cujusque propria fuerant, mutuo communicantur: *Institut. de rer. divis.* §. *Quod si frumentum*. Secunda est, quod si casu ea commixtio facta sit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, talis cumulus non fit communis, quia singula corpora in sua substantia durant, ac proinde si ab alterutro tantum totum frumentum detineatur, competere alteri actionem in rem pro modo cujusque frumenti: unde Judex arbitrari debebit, quale cujusque frumentum fuerit, ut videat quid singulis ex illo cumulo debeatur; *Institut. de rer. divis. cit.* §. *Quod si frumentum*.

76

77

78 Pro acquirendo tamen Dominio alienæ pecuniæ per admixtionem cum propria, speciale quid videtur statutum *in l. Si alieni nummi* 78. *de solutionibus*, ubi sic habetur: *Si alieni nummi inscio, vel invito Domino, soluti sunt, manent ejus, cujus fuerunt;* (intellige antequam admixti fuerint cum propriis) *si mixti essent, ita, ut discerni non possint, ejus fieri, qui accepit, in libris Gaii scriptum est, ita ut actio Domino cum eo, qui dedisset, furti competeret*. Ubi ut vides determinatur, quod pecunia, etiam inscio, vel invito Domino cum alia admixta, transeat in Dominium alterius volentis totam habere, ut suam, quod in simili de frumento expresse negare videtur Justinianus in cit. §. *Quod si frumentum, Institut. de rer. divis.* Hinc non parum laborant Doctores in assignanda disparitate, & ratione, quare pecunia, etiam inscio, vel invito Domino commixta, transeat in Dominum accipientis post commixtionem, & non sic grana frumenti, & alia mixtilia. Congruentia tamen esse potest, quia majus periculum est in nummis, qui sunt in quotidianis commerciis, unde multæ difficultates oriri possent, si eorum Dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Tum quia nummi a publica æstimatione suum habent valorem, atque statim ac expenduntur, & commiscentur, intelliguntur consumpti, quia ut dicit Glossa *in citat. l. Si alieni nummi*, eorum mixtio habet vim consumptionis; non sic autem de granis frumenti aliis permixtis, & hujusmodi mixtilibus; & sic tenet una Doctorum sententia.

79 Alia autem Doctorum sententia communior, & probabilior tenet, pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem* eamdem esse rationem de pecunia, & de frumento mixto, & hujusmodi mixtilibus, & pro discernendo ad quem spectet Dominium pecuniæ, frumenti, aut alterius similis mixtilis, quando mixtio facta est uno volente, & altero nolente, aut nesciente, tradit sequentes regulas. Prima est, quod qui 80
rem alienam quamcumque admiscuit suæ in quacumque quantitate, habens præsumptam, vel expressam voluntatem non acquirendi Dominium partis admixtæ, non acquirit Dominium totius cumuli, sed pars admixta remanet adhuc sub Dominio sui pristini Domini; & tunc quia nequeunt discerni, quæ partes sint unius, & quæ alterius, spectat ad Judicem dare singulis ex illo cumulo, quod eis pro rata competit: colligitur ex §. *Quod si frumentum, Institut. de rer. divis.* Et ratio est, quia Dom. non acquiritur sine voluntate acquirendi, & nunc præsumitur talem admiscentem alienam rem, vel pecuniam cum sua, non habere voluntatem acquirendi ejus Dominium, adeoque per meram admixtionem ipse admiscens non acquirit rei admixtæ Dominium; aliter sequeretur, quod si aliquis amicus det alicui Religioso rem, seu pecuniam custodiendam, & ipse Religiosus cum sua conjungat, & misceat, ut utramque simul sub clave æquali cura custodiat, peccet contra votum paupertatis, si hanc mixtionem absque licentia sui Prælati faciat, quia per mixtionem acquirit de novo Dominium illius novæ pecuniæ, quam acquisitionem facere non potest absque licentia Prælati: Hoc autem durum videtur, & contra praxim, ac sensum communem: nemo enim putat, se magis indigere licentia ad custodiendam illam pecuniam simul cum sua, quam ad custodiendam in loco separato, adeoque non perdit antiquus Dominus Dominium suæ pecuniæ, eo ipso quod ab alio cum sua admisceatur, ut recte Lugo *loc. c. n.* 162. Nec contradicit *c. l. Si alieni nummi*, quia ut observat Sporer *l. c. n.* 146. loquitur in casu Regulæ immediate sequentis.

Secunda igitur Regula est, quod qui rem 81
alienam, seu pecuniam, seu frumentum, seu aliud quid simile miscuit rei suæ majoris quantitatis, habens expressam, vel implicitam saltem voluntatem acquirendi Dominium totius cumuli, re ipsa acquirit Dominium totius cumuli, si nimirum partes commixtæ amplius discerni nequeant, prout semper supponitur; Et in hoc sensu intelligenda & accipienda est *c. l. Si alieni nummi*, quæ Lex dicit quidem per admixtionem cum sua pecunia fieri etiam suam

pecuniam alienam, etiam furtivam, quæ ipsi miscenti pro solutione debiti data fuit; at tunc, ut constat, adest pro acquirendo tali Dominio voluntas, seu intentio ipsius miscentis, qui ea voluntate, seu intentione pecuniam alienam etiam furtivam pro solutione debiti acceptam, commiscet suæ indiscernibiliter, ut sic totum cumulum tanquam suum possideat, quia voluntate, seu intentione posita dicimus per admixtionem acquiri Dominium cujuscumque rei admixtæ. Sic Lugo *loc. c. n.* 167. Sporer *loc. c.*
82 *n.* 247. & alii. Hinc qui pecuniam vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, acquirit totius cumuli Dominium; At remanet cum obligatione resarciendi totum damnum Domino pecuniæ; quia licet res alterius per admixtionem cum sua transierit in Dominium admiscentis, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, teneretur tamen restituere æquivalens, uti quando rem alterius consumpsit. Sic Lugo *loc. cit. num.* 172. Sporer *loc. c.* & alii.
83 Qui vero pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti v. g. ut pretium pro merce vendita, & sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniæ ad nihil tenetur. Non enim ratione injustæ acceptionis, cum bona fide acceperit, neque ratione rei acceptæ, quia res accepta jam per admixtionem moraliter consumpta est, & perinde se habet, ac si expendisset: nec denique tenetur quantum factus est ditior, cum ea occasione nil prorsus acquisierit lucri, sed habeat solum quod sibi alias debebatur, & in hoc potissimum casu loquitur dicta Lex *Si alieni nummi, ff. de solutionibus*. Qui autem pe-
84 cuniam furtivam bona fide accepit gratis, vel lucrative v. gr. ex donatione, Legato &c. ita commisceat cum sua, acquirit quidem Dominium ipsius, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur Domino restituere in æquivalente, quia ex pecunia aliena factus est ditior, quo ad illud augmentum, adeoque debet ea de caussa restituere domino pecuniæ totum illud augmentum pecuniæ, quod habet: Sic Lugo *l. c. n.* 254. & alii passim.
85 Jure gentium acquiritur rerum Dominium etiam per *Fructuum perceptionem*; possessor enim bonæ fidei Jure gentium fructus facit suos, nec eos consumptos tenetur restituere vero domino, si is postmodum comparuerit, & fundum evicerit; Quamvis secus sit de possessore malæ fidei, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere. Sic habetur expresse *in §. Si quis a non Domino, Instit. de rer. div.* ibi: *Si quis a non Domino, quem Dominum esse credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa caussa, æque bona fide acceperit; naturali ratione placuit fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura, & cura; Et ideo si postea Domino supervenerit, & fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest; Ei vero, qui alienum fundum sciens possederit, non id concessum est, itaque cum fundo etiam fructus, qui consumpti sint, cogitur restituere.*

Hactenus egimus de rerum Dominio, quod acquiritur jure naturali, seu gentium; nunc hic restaret agendum de rerum Dominio, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, & de rerum Dominio, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. At quia rerum Dominium, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, contingit potissimum mediante Præscriptione, atque Usucapione, utpote quæ ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, præcludendasque infinitas lites, per Leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas fuit int[illegible]cta, & constituta; Ideo de hoc modo [illegible]rendi rerum Dominium Jure Civili, at[illegible] Can. agetur sub dicto verbo *Præscriptio*, [illegible] *Usucapio*. Vide ibi. Et quia rerum Dominium, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu Conventionis, contingit per varios speciales contractus, seu conventiones, uti per emptionem, donationem, & hujusmodi; ideo de hoc modo acquirendi rerum Dominium Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis, agetur sub dictis verbis *Emptio, Donatio*, & hujusmodi. Vide ibi.

Additiones ex aliena manu.

Modi, quibus olim Dominium privatum inductum est, & potest etiamnum induci, in originarios & derivatos non male dividi queunt. 88
Primi sunt *occupatio & accessio*. Secundi vero 89
divisio, cessio, & traditio. At de singulis hisce 90
modis agere non est hujus loci. Adisis Genuens. *de Princip. Leg. Natur. cap. 5. ser. per tot.* tum etiam Samuel Coccei *dissert. proœm. ad Grot. 12. cap. 3. a §. 251. ad plur. sequ.* qui & de modis, quibus Dominium amittitur, agit.

DONATIO.

ARTICULUS I.

Donatio quo ad ejus naturam, divisionem, & effectum.

1 DOnatio ex etymologia nominis teste Jurisconsulto *in l. Senatus* 35. §. 1. *ff. de mor-*
2 *tis causa donationibus*, dicitur a dono, quasi *doni datio*. Donatio bene describitur a Soto *in* 4. *dist.* 15. *quaest.* 2. §. *Secundo potest*, dicendo: *Donatio est datio mere liberalis;* seu ut alii loquuntur, Donatio est *translatio Dominii alicujus rei per actum mere liberalem in alium facta*. Et ut communiter definiri solet apud Hostien. *in summ. de donation.* & ab Abbate *ad rubr. de donat. Donatio est rei licitae* (idest donari non prohibitae) *nullo jure cogente, ex mera liberalitate facta collatio, seu datio*, & sic colligitur *ex l. Donare* 29. *de donation.*, *& l. Donari* 82. *ff. de Reg. Jur.*

3 Donatio dividitur primo in donationem verbalem, & in donationem realem. Donatio verbalis, quae donatio imperfecta dicitur, est illa, qua quis per verba de praesenti jam actu donat rem alteri, sed actu eam rem ipsi non tradit, utpote forsan absenti, vel donanti ad tempus adhuc necessaria; ut cum dico v. gr. dono tibi hunc librum, illum equum; sed quia vel equus est absens, & liber adhuc pro aliquo tempore est mihi necessarius, non traditur actu, & per hoc remanet donatio imperfecta, ex quo non conveniat ei dicta definitio desumpta *ex Jure l. donare* 29. *de donationibus; & leg. donari* 28. *ff. de regulis juris;* non enim est *datio* seu *collatio* ut loquitur ipsa definitio.

4 Donatio realis, quae donatio perfecta dicitur, est illa, qua donans rem alteri, & actu donat, & simul in effectu tradit, ut cum dico: dono tibi hunc librum, & actu ipsum tibi trado, & per hoc redditur donatio perfecta, quia rei donatae dominium, seu jus in re perfectum naturaliter, civiliter, & simul legitima possessio traditur actu donatario a Donatore, uti exigit desumpta ex citatis juribus definitio.

5 Secundo, dividitur in donationem mere gratuitam, seu liberalem, & in donationem remuneratoriam. Donatio mere gratuita, seu liberalis est illa, quae fit seclusa omni prorsus obligatione tam justitiae, quam gratitudinis ex parte donantis, & absque ullo merito donatarii, sed tota quanta fundatur in liberalitate donantis. Donatio remuneratoria est illa, quae 6
fit ex aliqua obligatione non quidem justitiae, sed gratitudinis ex parte dantis ob praecedentia merita donatarii, idest ad remunerandum aliquod beneficium a donatario acceptum, & haec impropria est donatio; Unde a vera, & propria donatione excluditur illa, quam quis facit Magistro suo, cum sit potius remuneratio obsequii, & officii, quam liberalis datio, *l. Aquilinus* 27. *ff. de donationibus*. Tertio, di- 7
viditur in donationem puram, seu absolutam, & in donationem non puram, seu conditionatam. Donatio pura, seu absoluta est illa, qua aliquid simpliciter absque ulla limitatio- 8
ne, vel conditione donatur. Donatio non pura, seu conditionata est illa, qua aliquid simpliciter donatur sub certa aliqua conditione, ut dono tibi hunc equum, si hoc, vel illud facias; & haec etiam non dicitur proprie donatio, quia donatio propria debet esse facta propter solam, & meram liberalitatem donantis; *l.* 1. *ff. de donationibus*.

Quarto, dividitur in donationem inter vi- 9
vos, & donationem mortis causa. Utraque haec donatio sic definitur *in jure l.* 1. *Senatus*, §. 2. *ff. de mortis causa donationibus;* Donatio inter vivos est, *cum is, qui donat, mavult habere illum, cui donat, quam se;* Donatio mortis causa est, *cum habere quis se mavult, quam eum, cui donat; magisque eum, cui donat, quam haeredem suum*. Optimae quidem definitiones; sed quia obscurae, sic clarius dantur. Donatio igitur *inter vivos* est, quae sine 10
mentione, cognitione, aut suspicione mortis fit, vel fieri potest; §. *Aliae autem* 2. *Institut. de donationibus;* Toties enim censetur donatio *inter vivos*, quoties absolute quis donat actu aliquid alteri absque ulla mentione, vel suspicione mortis suae, aut sine omni simili addito, sive tunc sit sanus, sive aegrotus, ac moribundus, etiam in ipso testamento, vel codicillo, dummodo animus sit jam statim transferendi dominium in donatarium acceptantem per se, vel per alium legitime suas vices gerentem, quia etiam infirmus, vel in periculo mortis constitutus vere donare potest *inter vivos;* si enim aliunde non expressit, *inter vivos* donavit, ut ex Molina & alii recte observat Tambur. *lib.* 9. *tract.* 10. *de donat. c.* 2. §. 1. *num.* 9. *arg. l. Seja* 42. §. 1. *ad fin. ff. de donat.* Donatio mortis causa est illa, *quae intuitu mortis, & expressa cum mentione ejusdem fit,*

sit, ut colligitur ex §. 1. *Institut. de donat.* ubi sic dicitur: *Mortis causa donatio est, quæ*
11 *propter mortis fit suspicionem*. Dicitur autem notanter *cum expressa mentione mortis*, quia quando nulla fit mentio mortis, præsumitur *donatio inter vivos*, etiamsi interne intuitu mortis donare intenderit, ipsamque donationem in summo mortis periculo fecerit donator, ut tenet communis Doctorum; *arg. cit. l. Seja 42. §. 1. ff. de donationibus*. Hinc pro exemplo infertur, quod si Petrus v. g. in mortis articulo constitutus, dicat absolute sine ullo addito, dono Paulo centum hos aureos, illum equum, & hujusmodi, *ista est donatio inter vivos*, quia nulla fit mentio mortis. Si vero Petrus dicat, quia video me brevi moriturum, vel quia omnes moriemur, vel quia & ego aliquando mori debeo, dono Paulo centum aureos, meum equum, & hujusmodi, ista est *donatio mortis causa*, quia ob expressam mortis mentionem clare patet, donantem intuitu & consideratione mortis donasse.

12 Donatio mortis causa potest fieri tribus modis, qui referuntur *l. 2. ff. de mortis causa donationibus*, ibi: *Tres esse species mortis causæ donationum, Julianus ait; Una cum quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. Aliam esse speciem mortis causa donationum, ait, cum quis imminente periculo commotus ita donat, ut statim fiat accipientis. Tertiam esse genus donationis, si quis periculo motus non sic donet, ut statim fiat accipientis, sed tunc demum cum mors fue-*
13 *rit secuta*. Ubi vides, quod donatio mortis causa fieri potest non tantum in evidenti, & præsenti, sed & in futuro mortis periculo, & in quavis infirmitate; Immo etiam tempore perfectæ sanitatis, dummodo intuitu mortis fiat, & mentio mortis expressa habeatur; ut tenet communis Doctorum per mox *cit. l. 2. ff. de mortis causa donat. & per l. Senatus 35. §. 4. ff. eod.* ubi sic habetur: *Mortis causa donatio fit multis modis. Alias extra suspicionem ullius periculi a sano, & in bona valetudine posito: cui ex humana sorte mortis cogitatio est; Alias ex metu mortis, aut ex præsenti vitæ periculo, aut futuro; siquidem terra, marique, tam in pace, quam in bello, tam domi, quam militiæ multis generibus periculum mortis metui potest.*

14 Donatio mortis causa expirat, seu tacite revocatur quatuor modis, ut desumitur ex §.
15 1. *Institut. de donationibus*. Primo expirat ipso jure, cum cessat infirmitas, seu mortis periculum, occasione, & intuitu cujus donatio facta est, *cit. §. 1. Instit. de donat.* ibi: *Sin autem supervixisset is, qui donavit, reciperet*. Secundo expirat ipso jure, cum donatarius 16
moritur ante donatorem, *cit. §. 1. Institut. de donat.* ibi; *Aut prior decesserit, cui donavit*; concordat *l. Si vir uxori, §. uxor viro, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Tertio cessat ipso 17
jure, cum Donatorem pœnitet donationis factæ, *cit. §. 1. Instit. de donat.* ibi: *Vel si eum donationis pœnituisset*. Quarto cessat ipso jure, 18
cum donator pœna capitis afficitur; *l. Si aliquis 7. ff. de donat.* ibi: *Si aliquis mortis causa donaverit, & pœna fuerit capitis affectus, removetur donatio ut imperfecta, quamvis cæteræ donationes sine suspicione pœnæ factæ valeant.*

Donatio mortis causa differt a donatione in- 19
ter vivos potissimum in tribus. Primo, quod donatio inter vivos semel rite facta ex se, & rebus immutatis est irrevocabilis, statimque transfert dominium irrevocabiliter, *l. fin. Cod. de revocat. donat.* Non sic autem donatio mortis causa, quæ ante donantis mortem firma non est, quia semper vel donantis pœnitudine, vel propter donatarii prævenientem mortem, vel aliquo alio ex mox dictis modis extingui potest, ut habetur *l. ff. de donat.*, ibi: *Non videtur perfecta donatio mortis causa facta, antequam mors* Donatarii *insequatur*, & *d. §. 1. de donatione* per adductos textus *numero antecedenti*. Secundo, quod donatio mor- 20
tis causa evanescat moriente ante donatorem donatario, nec transmittatur in hoc casu ad hæredes, *cit. §. 1. de donationib.* Secus in donatione inter vivos. Tertio, quod ad dona- 21
tionem inter vivos quingentos solidos excedentem requiratur insinuatio apud Judicem; *arg. §. Aliæ autem 2. Institut. de donation.* Non sic autem ad donationem mortis causa, *l. fin. C. de donat. mortis causa*.

Ad valorem Donationis sive inter vivos, sive 22
mortis causa requiritur voluntas, & animus donandi ex parte donantis, & acceptatio ex parte donatarii, *l. In omnibus 55. ff. de obligat. & act. l. Absente 10. ff. de donat.* Volun- 23
tas, & animus donandi in donatore sufficit quod manifestetur aliquo modo, sive oretenus, sive in scriptis, sive præsenti, sive absenti fiat, *arg. l. Nec ambigi 6. ac l. Si aliquid 13. Cod. de donat.* Sic etiam acceptatio sufficit quod fiat 24
a Donatario sive scriptis, sive verbis, sive solis signis. Immo si quis donat præsenti, isque 25
tacet, consentire, & acceptare videtur, ut docet Julius Clarus *lib. 4. §. Donat. qu. 14. num. 5.*

num. 5. Pirhing *l.* 3. *decretal. tit.* 24. *num.* 2. Engel *ibid. num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 11. & communis aliorum, *arg. Reg.* 43. *juris*
26 *in* 6. ibi: *Qui tacet, consentire videtur*. Donatio facta Ecclesiæ; vel alteri piæ causæ, statim obligat, quamvis a Rectore, vel Administratore Ecclesiæ, vel causæ piæ absente nondum sit acceptata; Barbosa *l.* 2. *juris Eccles. cap.* 13. 29. *num.* Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, privileg.* 115. Engel. *l. c. n.* 21. Reiffenstuel *l. c. n.* 12. Abbas, Molina, & alii passim; & ratio est, quia quod donatur, vel promittitur Ecclesiæ, aut alteri piæ causæ, censetur donatum, aut promissum ipsi Deo; *argum. cap. Nulli liceat* 3. *cauf.* 12. *quæst.* 2. Deus autem ubique præsens & acceptans est.

27 Donatio excedens quingentos solidos insinuari debet apud Judicem; idest debet donator declarare, & manifestare Judici se id donare, & ab ipso petere, ut instrumentum conficiatur, & in Acta redigatur, §. *Aliæ autem* 2. *Institut. de donat.* Quamvis enim olim donatio excedens ducentos, & postea trecentos solidos insinuationem requisierit; *l. Sancimus* 34. & *l. penult. in fin. ff. de donat.* tamen hodie, si quingentos solidos non excedat, non jubetur insinuari apud Judicem, textu claro *in d.* §. *Aliæ*
28 *autem*. Et si donatio excedens quingentos solidos non insinuetur apud Judicem, invalida est; *cit.* §. *Aliæ autem* 2. *Institut. de donat.* & *arg. l. Sancimus* 34. & *l. penul. in fin. ff. de*
29 *donat.* Talis autem omissa insinuatio non invalidat totam donationem, sed tantum quo ad excessum supra quingentos solidos, quia in iis, quæ dividi possunt, *Utile non debet per inutile vitiari*, ut habet præcise *Regul.* 37. *juris in* 6. & *l. Si sponsus* §. 2. *de donat. inter*
30 *vir. & uxor.* Solidus autem in Jure pro aureo accipitur, ut constat *ex l. fin.* junct. Glossa *verb. Aureus, ff. de in jus vocando*, & notat Glossa 1. *in cap. Placuit* 1. *cauf.* 16. *quæst.* 3. & antiquitus septuaginta duo solidi unam libram auri constituebant, ut patet ex *l. Quotiescumque* 5. *Cod. de susceptoribus l.* 10. & ibidem notant Glossa, Bartol. Ancharanus. & alii. Unde quingenti solidi circiter 700. aureos italicos, seu scuta, vel secundum alios 800. conficiebant; Julius Clarus *l.* 4. §. *Donatio q.* 14. *n.* 1. Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 4. *cap.* 12. *n.* 15, Rebell. *part.* 1. *l.* 28. *quæst.* 6. *n.* 5. Everard. *tit.* 1. *consil.* 19. *num.* 32. Pirhing *l.* 3. *decretal. tit.* 24. *n.* 5. Reiffenstuel ib. *num.* 15. Hodie vero secundum generalem, & passim receptam consuetudinem per solidum intelligitur aureus Hungaricus, seu apud nos Ducatus, qui veteri illi solido, seu aureo suffectus est, ita ut quæ de solido in Jure Civili statuta sunt, ad nostratem aureum, seu Ducatum referenda sint; Mysinger *in* §. *Aliæ autem* 2. *Instit. de Donationibus*, Schmid. *ibid.* 24. Pirhing *loco cit. n.* 5. Reiffenstuel *loco cit. num.* 15. & alii.

Dantur tamen plures donationes, quæ licet 31
excedant quingentos solidos, valent absque insinuatione. Primo, valet absque insinuatione donatio facta alicui pro reparatione ædium suarum, quæ ruina, vel incendio consumptæ sunt; *l. penult.* §. *eandemque, Cod de donat.* vel pro redemptione captivorum; *cit. l. penul. in princip.* Secundo, valet absque insinuatione in utro- 32
que foro, conscientiæ scilicet, & externo, Donatio facta in quacumque quantitate Ecclesiæ, Monasterio, vel alteri pio loco, vel ad quamlibet causam piam; Julius Clarus *lib.* 4. §. *Donatio quæst.* 77. *num.* 1. Pirhing *loco cit. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. cum communiori Canonistarum, & Theologor. *arg. cap.* 19. *Matth.* ibi: *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus*. Nec obstat, quod *in l. Illud* 19. *Cod. de SS. Ecclesiis*, & *in l. Sancimus* 24. §. *Alias vero, Cod. de donationibus*, irritentur donationes factæ ad pias causas ultra quingentos solidos; Nam ultra quam quod dictæ leges civiles videntur sublatæ, & correctæ ab ipsomet Jure Civili; *cit. l.* 34. *de Donat.* ibi: *Exceptis donationibus, quæ in causas piissimas procedunt*, & *l.* 36. *Cod. eod.* Causæ piæ non subjacent dispositioni Juris civilis; *arg. cap. Ecclesia S. Mariæ* 10. *de constitutionib.* ibi: *Non attendentes, quod Laicis etiam Religiosis super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum;* sed ipsæ causæ piæ debent judicari secundum Sacros Canones, textu expresso *in cap. Relatum* 11. *de testamentis*, ibi: *Relatum est, quod, cum vestrum examen super relictis Ecclesiæ deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare*, & infra: *Mandamus quatenus, cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis, tribus, aut duobus legitimis testibus requisitis, quoniam scriptum est: in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.*

Tertio, valet absque insinuatione donatio 33
remu-

remuneratoria beneficiorum, vel obsequiorum; quia non est vera donatio, ut colligitur *ex l. Aquilinus* 27. juncta Glossa *verb. Non merum*, *&* *l. penult.* §. *Si quis*, *ff. de donationib.*
34 Attendendum tamen est, ne donatio remuneratoria excedat nimis merita donatarii, quia quo ad illum excessum esset insinuanda, cum quo ad talem excessum non esset remuneratoria, sed mere liberalis, quæ debet insinuari; *l. Sancimus* 34. *l. penult. in fin. Cod. de donat. & cit.* §. *Aliæ autem* 2. *Institut. eod.* Et sic tenet Clarus *loc. cit. quæst.* 3. *num.* 3. *&* 4. Pirhing *loc. cit. n.* 6. Azorius *part.* 3. *lib.* 9. *de donat. cap.* 6. *quæst.* 4. & communis
35 aliorum. Et generaliter loquendo omnis donatio, quæ fit ob aliquam causam, v. gr. ad militiam, ad studia, ad nuptias, & hujusmodi, non indiget insinuatione; *l. Hoc jure* 19. §. *Labeo*, *&* §. *sed & hæc*, *ff. de donat.* & ratio est, quia talis donatio propter similes causas facta, non est propria, & perfecta donatio; nam propria, & perfecta donatio fit ob meram liberalitatem, *cit. l.* 2. *de donationib.* & cum lex requirens insinuationem sit odiosa, quippe restringens liberam facultatem donandi, non est extendenda & amplianda ultra donationem propriam, & perfectam; *arg. Regul.* 15. *Juris in* 6. ibi: *Odia restringi*, *& favores convenit ampliari*. Julius Clarus *loc. cit. qu.* 16. Pirhing *l. c. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 19. & alii passim.

36 Quarto, valet absque insinuatione donatio rerum mobilium quingentos solidos excedens, quam belli dux facit militibus tam ex suis bonis, quam ex spoliis hostium; sive in ipsa belli occupatione, sive in quibuscumque aliis locis, & temporibus; *l. Si quis* 36. §. 1. *Cod.*
37 *de donationib.* Quinto, valet absque insinuatione donatio, quam Princeps supremus facit privato; *l. Sancimus* 34. *de donationib.* Aut privatus facit Principi Supremo; *Authentic. immediat. sequent. Leg.* 34. *Cod. de donationib.*

38 Si sit facta aliqua donatio ultra taxatos a Lege quingentos solidos, potest donatarius tuta conscientia etiam excessum retinere, donec a donante, vel ejus hærede repetatur, vel per Judicis sententiam rescindatur donatio, quo ad illum excessum supra taxatos quingentos solidos; non enim reddunt donatarium inhabilem ad retinendum, sed tribuunt donatori potestatem pro arbitrio illam excedentem summam repetendi; unde donatarius tuta conscientia retinere potest excessum illum, donec repetatur; scienti enim, & volenti non fit injuria; Molina *tract.* 2. *disp.* 378. *num. ult.* Lessius *l.* 2. *cap.* 18. *n.* 99. Layman *loc. cit. cap.* 12. *n.* 15. Pirhing *loc. cit. num.* 7. & alii.

Donatio hunc parit effectum, quod licet sit 39
solum donatio verbalis, quæ absque actuali traditione rei donatæ fit, obligat donatorem ad tradendam rem donatam, si Donatio a donatario fuit acceptata; textu expresso *in* §. *Alias vero* 2. *Institut. de donationib.* ibi: *Donationes &c. etiamsi* (res donatæ) *non tradantur, habent plenissimum*, *& perfectum robur*, *& traditionis necessitas incumbit donatori*. Im- 40
mo in casu, quod donator nolit reddere rem donatam, conceditur donatario actio contra ipsum ad tradendam rem verbaliter donatam; *l. Si quis argentum* 35. *Cod. de donationib.* Do- 41
nator tamen, si actione conveniatur ad tradendam rem donatam, casu quo solvendo totum promissum, seu verbaliter donatum, nequeat alios creditores amplius solvere, vel se honeste sustentare amplius non possit, debet prius debita aliæ creditoribus, & potest necessaria propriæ sustentationi deducere, textu expresso *in l. Qui ex donatione* 12. *ff. de donationib.* ibi: *Qui ex donatione se obligavit*, *in quantum facere potest*, *convenitur*; *sed enim id*, *quod creditorib. debetur*, *erit detrahendum*; concordat *l. Qui id* 33. *ff. eod.* ibi: *Actione non in solidum*, *sed quantum facere potest*, *convenitur*. Si 42
autem donator sit in mora tradendi rem donatam, non tenetur fructus ex re donata interea perceptos donatario restituere, textu expresso *in l. in ædibus* 9. §. 1. *ff. de donat.* ibi: *Ex rebus donatis fructus percepti in rationem donationis non computantur*. Neque tenetur ob di- 43
latam traditionem usuras solvere, ut expresse cavetur *l. Eum qui* 22. *ff. eodem*, ibi: *Eum qui donationis caussa pecuniam*, *vel quid aliud promisit*, *de mora solutionis pecuniæ usuras non debere*, *summæ æquitatis est*; Aliter donatori sua liberalitas nimis esset damnosa. Tum quia res domino suo fructificat; ante traditionem autem, donatarius nondum est dominus rei donatæ, cum dominia rerum transferantur, non nudis pactis, sed traditionibus; *l. Traditionibus* 20. *Cod. de Donationibus*.

Additiones ex aliena manu.

Donatio ex quibus potius causa mortis quam 44
inter vivos dicenda sit, tum an solemnitates a Statuto inductæ quoad donationes requirantur in donatione causa mortis ad ejus validitatem, plenissime discutit Rota *in Nullius Civitellæ Immissionis* 17. *Junii* 1748. *cor. R. P. D. Elephantus*.

A R-

ARTICULUS II.

Donatio quo ad personas, quæ donare possunt, vel non, & in qua quantitate.

1 DOnare potest omnis ratione utens, lege non prohibitus, habens plenum dominium, seu liberam administrationem rei suæ; quisquis enim rei suæ moderator, atque arbiter existit, ut dicitur *in l. In re mandata*, *Cod. Mandati*. Do-
2 nare autem non potest pupillus, minor, furiosus, amens, prodigus &c. quia per vulgaria Juris, & per communem Doctorum, omnes, qui administratione bonorum suorum sunt privati, uti sunt supradicti, etiam alienare, & donare sine auctoritate Tutoris, vel Curatoris prohi-
3 bentur. Tutores, & Curatores non possunt donare aliquid de bonis, quæ administrant, textu expresso *in l. Contra Juris* 28. *§. fin. de pactis*, ibi: *Juliano placet, etiamsi maximam quis administrationem peculii habeat concessam, donandi jus eum non habere*; & concordat *l. Lucius* 46. *§.*
4 *fin. ff. de administrat. tutor.* Possunt tamen Tutores, & Curatores ad proportionem conditionis, & facultatum sui Principalis facere proportionatas donationes remuneratorias pro meritis, & servitiis suo Principali collatis; sicuti possunt facere illas donationes, & eleemosynas, quæ pro more, & consuetudine fieri solent ab aliis paris conditionis sui Principalis; *l. Cum plures* 12. *§.* 3. *ff. de administ. tutor. ac l.* 13. *ff. eod.* & est communis Doctorum sententia.
5 Uxor potest libere donare, atque eleemosynas facere de bonis suis paraphernalibus & de iis bonis, quæ extra bona communia dotalia aliunde acquirit, ut ex donatione, legato &c. ex opera, vel arte ad familiæ gubernationem non necessaria, nec nociva. Sic communis; reliqua vid. verb. *Bona art.* 4. ubi late de donationibus, & eleemosynis, quas uxor facere po-
6 test vel non. Filius familias donare potest etiam invito patre de suis bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, ipsa enim pertinent ad liberum ipsius dominium, & administrationem; *l. Si filius familias*, *ff. de donationib.* §. 6. ibi: *Cæterum qui habent castrense peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, ut donare, & mortis causa, & non mortis causa possint, cum testamenti factionem habeant*, & *l.* 2. *Castrensi*, *ff. de peculio castrensi*, *& est communis*; reliqua
7 *vid. verb. Bona art.* 4. Pupillus & Minorennis, si pubes sit, etiam invito Tutore, vel Curatore, potest facere donationes, eleemosynas, vel alios sumptus moderatos pro sua conditione, & facultate, prout aliis paris conditionis passim permitti solet, id enim exigit decentia status sui. *Est communis* cum Molina *tom.* 2. *disp.* 277. Si autem talis pupillus, & minorennis 8
profuse, & excessive donet, vel expendat, peccat, quia agit contra præscriptum ejus, cui tenetur obedire: Illi tamen, quibus talis donatio facta est, non tenentur ad restitutionem, donec donatum a Tutore, vel Curatore repetatur, vel ipse donator petat restitutionem in integrum; Molina *tom.* 2. *disp.* 224. 261. & 277. Lessius *lib.* 2. *c.* 18. *dub.* 11. *n.* 81. Sporer *loco cit. n.* 29. & alii passim.

Pater si donet aliquid filio nondum emanci- 9
pato, ejus donatio est invalida, & pro arbitrio patris potest revocari; *leg. Cum de bonis* 11. *Cod. de donationib. & leg.* 2. *Cod. de inoffic. donat.* Et ratio est, quia ut dicunt communiter Doctores, omne quod filius a patre acquirit, ad bona filii profectitia spectat, quorum bonorum quia pater est Dominus, non tam filio, quam sibi donare censetur; filius enim quandiu est sub potestate patris, reputatur veluti una persona civilis cum patre. Ta- 10
lis autem donatio evadit statim valida post mortem patris, quia tunc filius desinit esse sub potestate patris; Et sic etiam post emancipationem filii, res prius donata statim transit ad filium donatarium, si usque ad emancipationem pater non revocavit donationem; *l. Donationes* 31. *§.* 2. *ff. de donat. & l. Sive emancipatis* 77. *Cod. eod.*

Dantur tamen aliqui casus, in quibus dona- 11
tio patris facta filio nondum emancipato statim valet. Primo, cum pater donat aliquid filio ratione studiorum, vel opificii addiscendi; *l.* 15. *Cod. de neg. gest.* Secundo, cum pater donat aliquid filio remunerationis gratia; *l. Cum pater* 77. *§.* 25. *ff. de Legat.* Tertio, cum pater donat aliquid filio in dotem, vel ad matrimonium; Quarto, cum pater donat bona mobilia filio ex causa militiæ, ad gradum, vel honorem adipiscendum, quia ita donatum efficitur bonum castrense, vel quasi castrense, in quo filius liberam habet dispositionem; *ex leg.* 2. *Castrense*, *ff. de peculio castrensi*. Quinto, cum pater condonat filio usumfructum, quem habet in ejus bonis adventitiis. Sexto, in omnibus pene casibus, in quibus inter conjuges valet statim, valet etiam donatio patris facta filio; Navarr. *c.* 17. *num.* 147. Silvester verb. *Donatio* 2. *quæst.* 7. Lessius *loc. cit. n.* 91. & alii.

Mater valide donat filiis tam emancipatis, 12
quam nondum emancipatis, quia in matre ces-
sat

sat ratio prohibens donationem in filium, cum mater non habeat filios in sua potestate; §. *Fœminæ* 10. *Institut. de adopt.* Tum quia matri non est prohibitum donare filio; *arg. l. Sed si ego* 4. §. 1. *ff. ad S. C. Vellejan.* quia ut ibidem adducitur ratio, mater non tam faciliter donat, vel certe ordinario defectu administrationis multum donare non potest.

13 Conjux nequit alteri conjugi mere liberaliter aliquid donare; & si talis mere liberalis donatio fiat inter virum, & uxorem durante Matrimonio, est invalida, & ad arbitrium donantis revocari potest, si ex illa donans fit pauperior, & donatarius ditior, textu expresso *in cap. Donatio* 8. *de donationibus inter virum & uxorem*, ibi: *Donatio, quæ constante Matrimonio inter conjuges dicitur esse facta, ex qua alter locupletior, & alter pauperior efficitur, firmitatem non habet, nisi donantis obitu confirmetur; quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite, vel expresse, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ absolvat; & l.* 1. *ff. de donat. inter virum & uxorem*, ibi: *Moribus apud nos receptum est, ne inter virum & uxorem donationes valerent;* & additur ratio præcisis his verbis: *Hoc autem receptum est, ne mutuo amore invicem spoliarentur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate, & l.* 3. *princip. ff. Cod.* ibi: *Majores nostri inter virum & uxorem donationes prohibuerunt, amorem honestum solis animis æstimantes, famæ etiam conjunctorum consulentes, ne concordia pretio conciliari videretur.*

14 Valida tamen est donatio inter conjuges in pluribus casibus. Primo, valida est inter eos donatio remuneratoria ob præstita obsequia, & beneficia, seu servitia alias ordinarie indebita, & quæ ab aliis ejusdem conditionis conjugibus in similibus circumstantiis communiter præstari non solent; Sic ex communi docent Abbas *in cit. cap. Donatio* 8. *de donat. inter vir. & uxor. num.* 7. Menoch. *de arbitr. judic. casu* 132. *n.* 4. Sanchez *lib.* 6. *disp.* 6. *num.* 11. Molina, Layman, & alii; & ratio est, quia donatio remuneratoria non est propria, & vera donatio, ut desumitur *ex leg. Aquilinus* 27. juncta Glossa *verb. Non meram, & leg. penult.* §. *Si quis, ff. de donationib.*

15 Secundo, valida est Donatio facta ab uno conjuge alteri conjugi, si ex donatione donans non est factus pauperior, idest si ejus substantiæ, & divitiæ non sint diminutæ; Ut si maritus hæreditatem, vel legatum repudiet, ut uxori substitutæ, vel ab intestato succedenti obveniat; ut habetur *in l. Si sponsus* §. *Si maritus, ff. de donation. inter vir. & uxor.* Ad hoc enim ut donatio inter conjuges sit invalida, requiritur expresse, ut donans ex tali donatione reddatur pauperior, si donatarius reddatur locupletior, ut patet *ex cit. cap. Donatio:* ibi: *Donatio, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta, ex qua alter locupletior, & alter pauperior efficitur, firmitatem non habet; & leg. Sed etsi, ff. eod.* ibi: *Nam jus constitutum ad eas donationes pertinet, ex quibus & locupletior mulier, & pauperior maritus in suis rebus fit.*

Tertio, valida est Donatio, si ex ea non sit factus locupletior conjux donatarius, etiam si conjux donans pauperior fiat donando, textu expresso *in leg. Si sponsus* 5. §. 16. *ff. de Donation. inter vir. & uxor.* ibi: *Ubicumque igitur non diminuit de facultatibus suis, qui donavit, valet; vel etiamsi diminuit, locupletior tamen non fit, qui accepit, donatio valet.* Ut si maritus uxori locum sepulturæ donet; non enim locupletior fit uxor in ea re, quam Religioni dicavit; *cit. l. Si Sponsus* §. *concessa.* 16

Quarto, valida est donatio facta causa exilii, vel alterius pœnæ bonorum confiscationem secum trahentis, textu expresso *in l.* 43. *ff. de donationib. inter vir. & uxorem*, ibi: *Inter virum & uxorem exilii causa donatio fieri potest.* 17

Quinto, valida est donatio mutua inter conjuges, saltem quando una alteram notabiliter non excedit; *l. Quod autem* 7. §. 2. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Si vir & uxor, qui invicem sibi donaverint &c. recte placuit, compensationem fieri donationis:* In causa enim mutuæ donationis nullus conjugum locupletior fit, aut pauperior, quod est potissimum motivum prohibitionis donationum inter conjuges, juxta *cit. l.* 1. *ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Sed etsi, ff. eod. & cap. Donatio* 8. *de donat. inter vir. & uxor.* 18

Sexto, valida est donatio mortis causa facta inter virum, & uxorem; textu expresso *in l. Si eum* 9. §. *fin. de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Inter virum, & uxorem mortis causa donationes receptæ sunt.* 19

Septimo, valida est donatio, qua vir remittit uxori usuras dotis conventione debitas; *l. Vir usuras* 54. *ff. de donation. inter virum, & uxorem.* 20

Octavo, valida est Donatio facta ad reficiendas ædes dotales; *leg. Quod si vir* 14. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* 21

Nono, valida est donatio, si uxor marito donet causa honoris, vel dignitatis adipiscendæ, 22

dæ, v. gr. ad ipsum nobilitandum, doctorandum, in dignitate, vel qualificato officio constituendum; l. 40. & *seq. ff. de donat. inter virum & uxor.*

23 Decimo, valida est Donatio, si vir uxori dotem promissam remittat, juxta *leg. Si constante, Cod. de donat. ante nuptias;* vel si uxorem dotet causa remunerationis, v. gr. quia nobilis ignobili, juvencula seni nupsit; alioquin vero non est concessum, ut vir uxori post nuptias, vel in tempus nuptiarum dotem mere liberaliter constituat; *leg. Si quis uxori, ff. de donationib.* quia hæc dotis constitutio species donationis est; *leg. ult. §. Si a socero, ff. Quæ in fraudem creditorum.*

24 Undecimo, valida est donatio inter conjuges Principes supremos, quia imperiales contractus legis vim obtinent; *l. penult. Cod. de donat. inter virum & uxor.*

25 Duodecimo, valida est inter virum & uxorem donatio exigui pretii; Barbosa *in cap. Donatio* 8. *de donationib. inter vir. & uxor. num.* 17. *arg. l. Ex annuo* 15. *l. Sed si vir, ff. de donat. inter vir. & uxor.* a sensu contrario, & sic habet consuetudo optima legum interpres; *l.* 34. *ff. de Legibus.*

26 Tertio decimo, omnis Donatio invalida facta ab uno conjuge alteri conjugi inter vivos, fit statim valida post mortem Donantis, si eam in vivis tacite, vel expresse non revocavit, textu expresso *in cit. cap. Donatio* 8. *de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Firmitatem non habet, nisi Donatoris obitu firmetur, quæ tamen penitus evanescit, si revocatur ab eo tacite, vel expresse;* & concordat *l. Cum hic* 32. §. 2. & *l. Stipulata* 33. *ff. de Donat. inter vir. & uxor.* Mortuo enim donante cessat finis legis prohibentis tales conjugum donationes, periculum scilicet mutuæ paupertatis ex mutuo affectu &c.

27 Tunc autem censetur tacite revocata Donatio, si donans rem prius conjugi donatam postea alteri donet, leget, vendat, pignori, aut hypothecæ subjiciat, textu expresso *in l. Si Maritus* 12. *Cod. de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Cum sit manifestum, etiam donatione, vel venditione, vel alio quolibet modo rebus alienatis, revocatam esse a viro in mulierem factam donationem,* & *l. Cum hic status* 32. §. 5. & §. 15. *ff. eod.* ibi: *Si maritus ea, quæ donaverat, pignori dedit, utique eum pœnituisse dicemus.*

28 Sic etiam talis donatio censetur tacite revocata per divortium; *l. Cum hic status* 32.

29 §. 19. & 21. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* In dubio autem, an Donatio fuerit a donatore revocata, præsumendum est non esse revocatam, textu expresso *in l. Cum hic status* 32. §. 4. *ff. de Donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Si appareat defunctum evidenter revocasse voluntatem; quod si in obscuro sit, proclivior debet esse Judex ad comprobandam donationem.*

Milites donare non possunt Focariis, seu concubinis suis; *leg.* 2. *Cod. de donat. inter vir. & uxor.* ubi assignatur hæc ratio, quia licet donatio meretrici ab aliis etiam ob rem turpem facta valeat, textu claro *l. Affectionis* 5. & *leg. Donationes in Concubina* 31. *ff. de donat. Milites tamen meos* (ait Imperator) *a focariis suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo.* 30

Princeps supremus, ut Rex & hujusmodi, non potest profuse donare in grave, & notabile præjudicium status, & regni; atque ideo successores poterunt ejusmodi donationes revocare, ut colligitur *ex cap. Intellecto* 33. *de jurejurando,* ubi sic expresse habetur: *Intellecto jam dudum, quod charissimus in Christo fidelis noster Hungariæ Rex illustris alienationes quasdam fecerit in præjudicium Regni sui, & contra Regis honorem; Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare. Quia cum teneatur, & in sua coronatione juraverit jura Regni sui, & honorem Coronæ illibata servare, illicitum profecto fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, & propterea penitus non servandum.* Et ratio est, quia bona Coronæ sunt suo modo vinculata, & Regi concessa ad defensionem, & administrationem Reipublicæ, & ad onera sui muneris sustinenda, non vero ut in Reipublicæ detrimentum profundantur; sic cum aliis probat Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 25. Lugo *tom.* 2. *disput.* 24. *sect.* 10. *num.* 148. 31

Potest tamen Rex, & alius Princeps supremus donare juxta conditionem sui status; sicuti potest, & debet remunerare merita subditorum, præsertim si in commune bonum cedant; hoc enim spectat ad providam Regni gubernationem, & decentem Regis dignitatem, cum non possit Regia dignitas, & Regni gubernatio sine liberalitatis, & remunerationis exercitio decenter sustineri; colligitur ex *cap. Abbate* 3. *de sententia, & re judicata in* 6. Lugo *l. c.* Molina *l. c.* & alii. 32

Clerici Beneficiati de bonis suis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus, & parsimonialibus facere possunt honestas donationes, non tantum remuneratorias, sed etiam liberales, & profanas, moderatas tamen secundum qualitatem sui status, & conditionis. De bonis autem 33

tem Ecclesiasticis superfluis non possunt facere donationes profanas liberales, sed tenentur sub mortali ipsa bona Ecclesiastica superflua erogare in pauperes, vel ad causas pias applicare. *Est communis*. Vide *verb. Beneficiatus art.* 1. *a n.* 35. *usque ad n.* 62. ubi late de hac re.

34 Episcopi, vel Ecclesiarum Prælati, sive sæculares, sive Regulares non possunt facere ex mera liberalitate donationes magnas, sive in magna quantitate, de redditibus, & bonis Ecclesiæ, seu Monasterii; Et si tales donationes faciant, revocari possunt, ac debent per successorem, textu expresso *in cap. Fraternitatem* 2. *de donationib.* ibi: *Fraternitatem tuam credimus non latere, quod cum Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non Dominus, conditionem Ecclesiæ meliorem potest, facere vero deteriorem non debet; Accepimus autem, quod prædecessor tuus graves donationes de rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis. Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus tibi, ut liceat donationes hujusmodi, tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare*.

35 Possunt tamen dicti Prælati facere valide, ac licite donationes modicas, seu in parva quantitase, etiam mere liberales, ubi est loci consuetudo, textu expresso *in cap. Cæterum* 3. *de donationib.* ibi: *Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris Canonibus non obviet) est diligentius attendenda, & secundum hoc est donum ratum, vel irritum judicandum*, & sic tenent Abbas *in d. cap.* 3. *n.* 3. Barbosa *ibid. num.* 2. Engel *lib.* 3. *decret. tit.* 24. *num.* 12. Pirhing *ibid. num.* 13. Reiffenstuel *ibid. n.* 34. & alii communiter.

36 Quinimmo possunt dicti Prælati facere moderatas donationes ex rebus mobilibus Ecclesiæ, seu Monasterii non pretiosis, etiam ubi non est loci consuetudo; *arg. cap. Fraternitatem* 2. *de donationibus*, ubi solum prohibentur donationes graves, seu magnæ; ergo a sensu contrario, si non graves, & magnæ, videntur concessæ, ut notat Glossa *ibid. verb. Graves*; & docent Imola *in cap. Cæterum* 3. *de donationib. in fine*; Redoan. *in tractat. de rebus Eccles. non alienand. quæst.* 52. *num.* 61. Pirhing *loco cit. num.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 35. Et ratio est, quia per hujusmodi modicas donationes Ecclesia, seu Monasterium nihil lædi censetur, & aliunde evitatur avaritiæ suspicio, & conservatur bona existimatio, & benevolentia hominum, indeque procurator etiam Ecclesiæ, seu Monasterii utilitas, ut notat Layman *in disc. Canon. de rebus Eccles. non alienand.* §. 8. *de donationib. Thesi* 114. Quænam autem dicantur modicæ, & parvæ donationes, adeoque permissæ, cum in Jure definitum non sit, id Judicis, aut viri prudentis arbitrio judicandum relinquitur, consideratis Ecclesiæ, seu Monasterii facultatibus, donantis, & donatarii qualitatibus, aliisque circumstantiis, prout declarasse Sac. Congregationem Concilii testatur Fagnan. *in cap. Nulli n.* 26. *de rebus Eccles. non alienand.* & tenet communis *Doctorum*.

Episcopi, & Ecclesiarum Prælati possunt facere donationes remuneratorias etiam magnas in compensationem meritorum, & beneficiorum in Ecclesiam, vel Prælatum, seu etiam in membra ipsius a donatariis collatorum, quia datio remuneratoria non est proprie donatio, ut colligitur *ex l. Aquilius* 27. juncta Gloss. *verb. Non meram; & lib. penult.* §. *Si quis, ff. de donationib.* Non enim est mere liberalis, ut requiritur ad meram, & propriam donationem; ex *l.* 1. *princip. ff. eod.* sed fit ex obligatione gratitudinis, prout constat *ex l. Sed etsi* 25. §. *consuluit, ff. de petit. hered.* ubi dicitur Antidora, seu remunerationes esse veluti genus quoddam permutationis, modo illæ sint commensuratæ meritis, seu obsequiis, & beneficiis præstitis; Abbas *in cap.* 3. *n.* 3. *de donat. & in cap.* 5. *n.* 6. *eod.* Barbosa *in d. cap.* 5. *n.* 2. *ff. eod.* Menoch. *consil.* 191. *num.* 32. Molina *tract.* 2. *disput.* 276. *n.* 2. *disput.* 292. *num.* 2. *& seq.* Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *n.* 9. Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 24. *num.* 22. Pirhing *ibid. num.* 10. Reiffenstuel *ibid. num.* 40. Immo ob remunerationem magnorum beneficiorum, quæ Ecclesiæ, vel Prælato ejus intuitu præstita fuerunt, etiam res aliqua *immobilis* Ecclesiæ donari potest alicui, præmisso tractatu, & aliis Juris dispositionibus, & solemnitatibus; *cap. Quicumque* 66. & ibi *Gloss. caus.* 12. *quæst.* 2. *& cap. Per tuas* 5. *de donat.* ubi remunerationis causa approbatur ut valida, & licita infeudatio de quatuor modiis terræ facta ab Episcopo Florentino quibusdam nobilibus Florentinis, qui tempore schismatis ipsum domi suæ sustentarunt, quamvis alias infeudatio, sicut donatio sit prohibita: *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand. & cap.* 2. *de Feudis*, & docet Abbas *in d. cap. Per tuas n.* 6. Layman *loc. cit. Thes.* 112. Pirhing *loc. cit. n.* 11.

Episcopi, seu Ecclesiarum Prælati, etiam Regulares non solum habent potestatem donandi ad remuneranda beneficia, vel obsequia jam præstita, sed etiam possunt facere donationes magnas, ut donatarium moveant ad facien-

clenda beneficia in futurum, v. g. ut donatarium, cujus opera, mediatione, & beneficentia Ecclesia, seu Monasterium indiget, excitent ab benefaciendum, vel succurrendum, vel etiam ut damnum, ac detrimentum ab eo injuste inferendum avertant. Et ratio est evidens, quia ita donando procurant utilitatem Ecclesiæ; ob Ecclesiæ autem utilitatem bona ejusdem etiam considerabilis quantitatis alienare licet; *arg. cap. sine exceptione* 12. *qu.* 2. & sic tenent Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 26, *n.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 10. Reif-
41 fenstuel *loco cit. num.* 44. & alii passim. Prælati Ecclesiastici etiam Regulares, etiam sine consensu Capituli, & requisitis juris solemnitatibus, possunt ex causa pietatis, & misericordiæ, sive titulo eleemosynæ, seu de redditibus, & bonis Ecclesiæ, seu Monasterii donationes proportionatas ad bona, & facultates, quas habet Ecclesia, seu Monasterium; quia hæ donationes non fiunt ex mera liberalitate, sed ex quadam juris obligatione, & necessitate; *arg. cap.* 1. *de donat. & l. Filius familias* §. 1. *ff. eod.* & docet Suarez *loco cit. num.* 12. *&* 12. Layman *loco cit. Thes.* 111. Pirhing *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loco cit. n.* 45. & alii communiter.

42 Prælati, seu Superiores Regularium non possunt de bonis Monasterii, vel Ecclesiæ facere donationes ad usus profanos v. g. ad locupletandos suos consanguineos, & qui acceperint tenentur ad restitutionem. Et ratio est, quia superiores non sunt Domini bonorum Monasterii, sed solum administratores, adeoque non possunt ea conferre quibus voluerint, sed debent ea impendere juxta præscriptum Sacrorum Canonum, qui non permittunt ea bona impendi nisi ad pias causas. Sic Abulensis *in cap.* 6. *Matth. quæst.* 37. Navarr. *in Commentar.* 2. *de Regular. num.* 12. Molina *tom.* 2. *disput.* 266. Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 4. *cap.* 12. *n.* 9. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 19. *qu.* 1. Lessius *lib.* 2. *cap.* 18. *dub.* 11. *num.* 83. Reiffenstuel *loco cit. num.* 37. *& sequ.* & communis
43 aliorum. Regulares illi, qui non sunt Prælati, administrationem tamen bonorum Monasterii sibi commissam habent, uti sunt Syndici, Procuratores, & Œconomi, possunt donationes facere, eleemosynas dispensare secundum facultatem sibi a Superiore concessam, & juxta Ordinis statuta, & consuetudinem; S. Thomas 2. 2. *qu.* 32. *art.* 8. Molina *tract.* 2. *disput.* 276. *num.* 5. Layman *loco cit. num.* 9. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Rodriq. *tom.* 2. *quæst. Regul. qu.* 57.

art. 2. & alii passim. Regulares illi, qui ex- 44
tra Monasterium degunt cum superioris licentia, ut sunt aliqui Regulares Beneficiati, possunt, ac tenentur de redditibus Beneficii, quorum libera est eis permissa administratio, disponere inter vivos donationes honestas, & eleemosynas facere, uti alii Beneficiati sæculares; Molina *tract.* 2. *disp.* 276. *num.* 5. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *num.* 9. Pirhing *loco cit. num.* 16. Reiffenstuel *loco cit. num.* 47.
& alii passim. Regulares, qui in Monasterio 45
sub obedientia Superiorum vivunt, & nullam bonorum administrationem habent, nullas omnino donationes, etsi alias justas, facere possunt, absque expressa, vel tacita Superioris licentia, juxta *cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachorum, & cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *quæst.* 1. alias, cum ipsi nec dominium, nec ullam bonorum administrationem habeant, sed solum & purum usum, peccant contra votum paupertatis toties, quoties absque tacita, vel expressa superioris licentia aliquid etiam pauperibus donant; D. Thomas 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 8. *ad* 1. Molina *l. c. n. ult.* Layman *loco cit. n.* 9. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 19. *num.* 92. Pirhing *loco cit. n.* 16. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 49. Less. *loco cit. num.* 85. & alii communiter, & expresse statuitur in Constitutione Clementis VIII. de largitione munerum incipiente *Religiosæ Congregationes*, & in Constitutione Urbani VIII. incipiente *Nuper a Congregatione*, quæ ne in oblivionem, & in desuetudinem abeant, sub pœna privationis officii, vocisque activæ, & passivæ ipso jure incurrenda, a Superioribus localibus sunt quotannis mense Januario in publica Religiosorum congregatione, vel saltem in publica mensa perlegendæ: Non obstante quod plures Doctores apud Hyacinthum Donatum *tract.* 15. *de largitione munerum* velint præfatas Bullas usu non esse receptas.

Quo ad quantitatem donandi, jure positivo 46
civili specialiter prohibita sunt duo genera donationum, scilicet donatio omnium bonorum, & donatio liberalis excedens 500. solidos absque insinuatione facta. Donatio omnium bo- 47
norum præsentium, & futurorum, mobilium, & immobilium prohibetur, & irritatur expresse *in l. Stipulatio hoc modo* 61. *ff. de verbor. obligat.* quia talis donatio aufert facultatem testandi, quod jure civili indecens, ac Reipublicæ noxium censetur; Cessante autem hac ratione, donatio valebit in utroque jure, & foro. Hinc valida est donatio omnium bonorum præsentium, quia non adimit sibi donator pote-

testatem testandi de futuris; Julius Clarus *q. 19. num.* 2. Covarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 12. *n.* 4. Lessius *loco cit. num.* 94. Sporer *loco cit. n.*
49 56. & alii passim. Sic etiam valida est donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, excepto usufructu, quia eo ipso, quod excipiuntur fructus percipiendi, poterit donator testari de iis, quos ante mortem perceperit; Lugo *tom.* 2. *disp.* 23. *sect.* 10. *num.* 166.
50 Molina *disp.* 280. *num.* 8. & alii. Item valida est donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum mortis causa facta, quia hæc non adimit testandi facultatem, cum sit revocabilis; *ex* §. 1. *Instit. de donationib. & l.* 32. *ff. eod.* Molina *tom.* 2. *disp.* 280. Lugo *loc. cit. num.* 166. & alii.

51 His adde quod in duobus casibus est valida donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, quamvis adimatur donatori testandi facultas. Primus casus est, quando inter vivos fit talis donatio Ecclesiæ, vel ad aliquam piam causam, quia jus Civile non potest restringere Officia pietatis, & Consilia Evangelica; *arg. Ecclesia S. Mariæ* 10. *de Constitut.* Talis autem donatio est officium pietatis, & Consilium Christi *Matth.* 19. ibi: *Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*. Et sic communis Doctorum sententia cum Molina *loc. cit.* Covarr. *Rubr. de testamentis part.* 2. *num.* 13. Sporer
52 *loco cit. num.* 56. Lessio *loco cit. num.* 95. Secundus casus est, quando talis donatio cuicumque facta juramento confirmatur, quia adimere sibi facultatem testandi per donationem omnium bonorum, servatis sibi solum alimentis necessariis, per se malum non est, sed potest esse opus bonum ex bono fine; alioquin, nec consuleretur a Christo, nec acceptaretur ab Ecclesia talis donatio, si esset per se mala, & perniciosa; Unde cum absque ullo peccato possit quis omnia sua donare, si juramento promittat se non revocaturum, valet donatio, ut aperte colligitur *ex cap. Quamvis pactum, de pactis in* 6. Sic Molina, Lugo, Sporer *locis citatis* contra aliquos Jurisperitos.

53 Donatio liberalis excedens 500. solidos est invalida quo ad excessum, nisi fiat cum insinuatione; §. *Aliæ autem* 2. *Instit. de donationib. & arg. l. Sancimus* 34. *& l. penultim. in fine ff. de donat.* Quod ideo statutum est, ne excessivis donationibus cives cum detrimento Reipublicæ ad egestatem redigantur, & ut fraudibus in donatione magnæ quantitatis obvie-
54 tur. Hinc si quis sine insinuatione donet pluribus summam excedentem 500. solidos, donatio illa quo ad excessum est invalida, si simul & quasi uno animi impetu fiat. Si tamen diversis temporibus animique motibus fiat, est valida; desumitur *ex l. Sancimus* 34. *C. de donationib.* §. 4. Ita Lessius *loc. cit. num.* 97. &
alii. Si quis debitum aliquod liquidum sum- 55
mam 500. solidorum excedens remittat, invalida est remissio, quia remissio est instar donationis; Jul. Clarus *quæst.* 16. *num.* 1. Lessius *loco cit. num.* 98. & alii. In quibus autem casibus valeat donatio excedens 500. solidos; *Vide art. anteced. a num.* 31. *usque ad* 38.

Additiones ex aliena manu.

Sunt præter adductas ab Auctore & aliæ 56
personæ, de quibus quæri potest an possint necne donare. De Clientibus quæstio est, an fervente lite possint donare Advocatis, Procuratoribus, aliisve similibus litis administris. Negant Charondas *lib.* 6. *Respons.* 166. aliique apud Wesel *ad Novell. Constit. Ultraject. art.* 15. *num.* 11. idque quia talis donatio extorta præsumenda est magis metu litis perperam admi-
nistrandæ, quam liberalitatis gratia. At Voet. 57
in comment. ad Pandect. lib. 2. *tit.* 14. *n.* 18. *Quum in dubio* (inquit) *quisque bonus credatur, neque metus in liberalitatibus, ultimisque elogiis, aut contractibus, præsumatur, verum probandus sit, tamquam delictum &c. neque adeo patronorum penuria laborent nunc Tribunalia, ut a patrono causam desertum iri jure Cliens metuat, possitque facile sinistri quid suspicatus, eo derelicto, alteri minus suspecto committere suæ litis tutelam, non aliter horum opinio probanda videtur, quam si provido Judici ac circumspecto sufficientia ex variis circumstantiis obvia fuerint indicia circumventionis, & extortæ liberalitatis signa. Quis enim iverit inficias, ipso litis tempore infinitas intercedere posse donationes, legative a Cliente in Patronum conferendi causas, nullam habentes cum lite continen-
tiam, aut communionem? Neque obstant verba* 58
generaliora in dict. leg. 6. *Cod. de Postulando, quasi omnis conventio interdicta esset, quum potius convenienter aliis legibus supra adductis accipienda sint de istis conventionibus, quæ malo more de quota litis, aut palmario pendente lite, aut probrosa litis redemptione vetitæ erant celebrari.* Et inter alios conveniunt Henry *in collect. Arrest. tom.* 2. *lib.* 4. *quæst.* 55. Wesel *ubi supra n.* 13. *&* 14.

Quod de Clientibus respectu Advocatorum, 59
Procuratorum, & aliorum similium litis administratorum dictum est, id obtinet etiam de ægrotis respectu Chirurgorum, & Medicorum,

nam & ægroti donare possunt Chirurgis, & Medicis durante morbo; *Quæ sententia* (ita recte ait idem Voet. *loco mox citato n. 16.*) *moribus hodiernis tanto magis conveniens, quo honestioris plane loci nunc nostrates sunt Medici, quam olim Romani, sæpe servi, sæpe vilissimi, rapinarum, direptionum, concussionum, scelerumque similium infamia laborantes, & ob id non ab omni timoris inferendi, suspicione immunes.*
60 Confer etiam Zoes. *in Pandect. lib. 2. tit. 14. n. 20.* Fachin. *controvers. lib. 2. c. 25.*
61 De pœnitentibus quoque disputari solet, an donare possint Confessariis. Negant Ricard. *de donat. p. 1. n. 516.* Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canon. verb. Donatio*, modo non agatur de donatione parvi momenti, vel re-
62 muneratoria. Quinimo idem locum habere, etiamsi donatio fiat Conventui, vel Monasterio, vel alteri Communitati, cujus est Confessarius, tenent Auctores *ibidem*.

ARTICULUS III.

Donatio quo ad ejus revocationem.

1 DOnatio inter vivos semel legitime facta, & acceptata, regulariter loquendo non potest amplius revocari per Donatorem, textu expresso *in l. ult. Cod. de revocand. donat.* ibi: *Generaliter sancimus, omnes donationes lege con-*
2 *fectas, firmas, illibatasque manere;* Et sic firma remanet talis legitime inter vivos facta donatio, ut nec per rescriptum Principis revocari valeat, textu expresso *in l. Si donationem 5. Cod. eod.* ibi: *Si rite fecisti, hanc auctorita-*
3 *te rescripti nostri rescindi non oportet.* Ab hac tamen regula excipiuntur tres causæ principales, ob quas Donatio revocari potest, scilicet, ob ingratitudinem Donatarii, ob prolem postea susceptam, & si Donatio sit inofficiosa liberis.
4 Prima causa, quod scilicet donatio revocari possit ob ingratitudinem Donatarii, habetur expresse *ex c. Propter 10. de donationibus*, ibi: *Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam poterit revocare, & l. 1. Cod. de revocand. donat.*, ibi: *Si ingratus sit, omnis donatio, mutata patronorum voluntate, revocanda est;* & concordat *l. ult. Cod. eod.* ubi quinque enumerantur casus, in quibus a Donatario censetur committi ingratitudo sufficiens pro facienda revo-
5 catione Donationis. Primus casus est, si Donatarius manus impias, ac violentas in donatorem injecerit; *cit. l. ult. & cit. c. Propter*, ibi: *Si forte in ipsum impias manus injecerit.* Dicitur autem quis manus impias, ac violentas injicere, sive manibus, sive pedibus, sive per lapidem, sive per fustem, vel rem aliam, & sive per se, sive per alium id fiat, juxta *l. Non solum 11. in princip. ff. de injuriis;* dummodo percussio sit graviter injuriosa, & non sine culpa mortali; quia si quis pro patriæ, vel propria, vel proximi justa defensione Donatori manus injiceret, ingratus dici non posset, nec esset locus revocationi Donationis, quia ubi non est culpa, nec pœna inferri debet. Sic etiam talis ingratitudinis reus non esset Donatarius, si ex ignorantia, vel casu id faceret; tunc enim deesset animus injuriandi, seu offendendi Donantem, sine quo animo non infertur injuria; *l. 3. §. 1. ff. de injur.*

Secundus casus est, si Donatarius in Donatorem injurias atroces effundat; *cit. l. ult. & cit. c. Propter*, ibi: *Si injurias atroces inferre præsumpserit.* Quænam autem sit injuria atrox, relinquitur judicanda arbitrio Judicis ex facto, loco, qualitate personæ tam injuriantis, quam injuriatæ, aliisque circumstantiis; *§. Atrox, Instit. de injur.* Atrox injuria potest fieri vel verbis, v. gr. verbis graviter contumeliosis, ac injuriosis eum efficiendo, vel facto (absque tamen manuum injectione, quia tunc ad primum casum talis injuria pertineret) v. gr. si Donatorem captivum teneat, ut notat Abbas *in cit. cap. Propter 10. de donationib. arg. cap. Nuper 29. de sentent. excommun.* Molina *disp. 281. num. 1.* Vel si adulterium cum uxore Donatoris, aut stuprum cum ejus filia committeret, ut notat Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 24. n. 34.* Reiffenstuel *ibid. n. 53.* 6

Tertius casus est, si Donatarius grave damnum inferat Donatori in rebus, seu bonis suis externis; *cit. l. ult. & cit. c. Propter*, ibi: *Si donatori grave rerum suarum damnum inferre præsumpserit.* Quale autem sit grave damnum, Judicis arbitrio judicandum relinquitur, spectatis facultatibus Donatoris, aliisque circumstantiis. Non sufficit tamen ad revocandam donationem, quod Donatarius attentarit inferre grave damnum, sed requiritur, ut re ipsa tale damnum sit illatum, quia lex concedens revocationem est pœnalis, cujus verba simpl debent cum effectu; *argum. c. Hæc autem verba, dist. 1. de pænitent.* ibi: *Quid enim obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum?* Molina *l. c. num. 2.* Pirhing *loco cit. num. 34.* Reiffenstuel *loco cit. n. 55.* 7

Quartus casus est, si Donatarius grave periculum vitæ Donatori inferre præsumpserit; 8

etiamsi mors secuta non fuerit; quia Jura in hoc puncto ob solam attentationem, seu positionem periculi, etiam effectu non subsecuto, facultatem revocationis concedunt expresse, ut colligitur ex *cit. l. ultim. & ibi* Glos. *verb. periculum*, Abb. *in cit. c. Propter n.* 2. Molina *l. c.* Reiffenstuel *l. c. n.* 56.

9 Quintus casus est, si Donatarius conditiones in donatione impositas, & a se acceptatas nolit adimplere, si v. gr. pensionem annuam, cui se obligavit, nolit solvere; *cit. l. ult. de revocand. donat.* ibi; *Si nempe quasdam conditiones, sive in scriptis donationi impositas, sive sine scriptis habitas, quas donationis acceptator spopondit, minime implere voluerit.* Hic casus tamen non ponitur *in cit. cap. Propter* 10. *de donationib.* quia, ut ibi recte advertit Abbas, non tam ob ingratitudinem, quam ob non impletam conditionem revocatio conceditur; Pirhing *loco cit. num.* 24. Reiffenstuel *loco cit. n.* 57.

10 Præter hos quinque casus in jure expressos volunt varii Doctores dari alios consimiles, in quibus ob majorem, vel æqualem ingratitudinem possit revocari donatio; uti est, si donatarius, qui donationem magnam a donatore accepit, non eum alat inopia pressum, cum necare censeatur is, qui alimenta denegat; *l.* 4.
11 *ff. de liberis agnoscendis.* Contraria tamen sententia est juri conformior, adeoque in praxi tenenda, textu expresso *in cit. l. ult. de revocand. donationib.* ibi: *Ex his tantummodo* (quinque enumeratis) *causis, si fuerint in judicium dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ, etiam donationes in eos factas everti concedimus*; & sic clare stat, quod ad alios casus contra expressum Juris textum non sit entendenda facultas revocandi donationem: Eo vel maxime, quod lex pœnalis, qualis est ista, non debet, nec potest extendi ad casus in Jure non expressos, etiam ob paritatem, vel majoritatem rationis, ut tenet communis; *arg. l.* 40. *ff. de pœnis, & regul.* 15. *Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari, & Regul.* 49. *eod.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio.*

12 Donator probare debet in Judicio ingratitudinem Donatarii, si ob illam revocare vult factam donationem; Non enim donatio revocatur ipso Jure ex prætensa ingratitudine Donatarii, sed solum post probatam in Judicio talem ingratitudinem, & latam super ipsa sententiam Judicis; textu expresso in *cit. l. ult.* ibi; *Si fuerint in Judicio dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ*; Molina *loco cit. n.* 5. Pirhing *loc. cit. n.* 36. Reiffenstuel *loco cit. n.*
61. Potestas revocandi donationem ob ingrati- 13
tudinem competit soli donatori, & non transit ad ejus hæredes, & solum contra donatarium, & non contra ejus hæredes. *Est communis* quo ad utramque partem, & prima pars habetur expresse *ex cit. cap. Propter* 10. *de donat.* ibi: *Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores, & cit. l. ult.* ubi etiam secunda pars probari videtur sequentibus verbis: *Hoc tamen usque ad primas personas tantummodo stare censemus, nullam licentiam concedendo donatoris successoribus &c. etenim si ipse, qui hoc passus est, tacuerit, silentium ejus manet semper, & non a posteritate ejus suscitari concedatur, vel adversus eum, qui ingratus dicitur, vel adversus ejus successores*, concordat, & utramque partem probat *l. His solis* 7. §. *actionem, ff. eod.* ibi; *Nec in hæredem detur, nec tribuatur hæredi.* Et ratio est, quia jus seu facultas revocandi donationem competit donatori ob injuriam acceptam a donatario, actio autem injuriam inferentis nec hæredi Donatoris, nec in hæredem donatarii datur, sed morte tum ejus, cui injuria facta est, tum injuriam inferentis extinguitur; *l. injuriarum* 13. *in princip. ff. de injuriis*, ibi: *Injuriarum actio neque hæredi, neque in hæredem datur; & leg. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*, dicitur quod *Peccata tenent suos Auctores*; adeoque nec donator, mortuo donatario, potest revocare donationem, nec hæres, sive successor donatoris potest rem donatam repetere ab hærede donatarii defuncti ab ipso commissam, ut colligitur *ex cit. leg. ultim. in fin. Cod. de revocand. donat.*

Intellige tamen dummodo ante mortem do- 14
natoris non fuerit lis contestata; quia si *lis ab* ipso ante suam mortem cœperit contestari; hæc actio transit ad ejus hæredes, quia *in cit. l. Injuriarum* 13. *in princip. ff. de injuriis*; expresse dicitur, *semel autem lite contestata hanc actionem etiam ad successores pertinere*; & in tali casu eadem actio datur etiam contra hæredes donatarii; *l. Unic. Cod. ex delicto defuncti*; ibi: *Post litis contestatiouem ... successores in solidum, alioquin in quantum ad eos pervenit, conveniri, absolutissimi juris est*, addita ibi ratione, *Ne alieno scelere ditentur.* Quinimmo 15
hæredibus donatoris competit actio contra donatarium, & ejus hæredes, etiamsi donator absque lite contestata decesserit, vel quia ingratitudinem ignoravit, vel ad agendum tempus non habuerit, vel impeditus fuit, arg. a contrario sensu desumpto *ex cit. l. ult. de revocandis donationib.* ubi dicitur, si donator *tacuerit, & cit. cap. Propter* 10. *de donation.* ubi

dici-

dicitur, si donator *tacuit*, non competere actionem hæredibus; Qui autem ignoravit, vel tempus non habuit ad agendum, seu revocandum, vel impeditus fuit, non censetur tacuisse; *Cap. Exposuit* 4. *de dilationib. & cap. Cum veteri* 52. *de election.* adeoque jus revocandi donationem transmittit ad ejus hæredes, & ipsis datur actio contra donatarium, & ejus hæredes; Abbas *in cit. c. Propter n.* 7. Joann. Andr. *ib.* Sylvester *verb. Donatio* 1. *quæst.* 15. Engel *lib.* 3. *decretal. titul.* 24. *n.* 40. Pirhing *ib. n.* 38. Reiffenstuel *ib. n.* 64. & alii passim.

16 Dantur quædam donationes, quæ ob ingratitudinem donatarii revocari non possunt; & primo revocari non potest donatio remuneratoria; *arg. l. penul. §. Si quis; juncta Glossa verb. Irrevocabilis; & l. Aquilinus* 27. *ff. de donationib.* & tradit Glossa *in cit. l. final. verb. Inveniatur*, *Cod. de revocand. donat.* Abbas *in cit. c. Propter* 10. *de donat. n.* 11. Barbosa *ibid. n.* 47. & communis aliorum; & ratio est, quia talis donatio non est proprie donatio, sed potius commutatio, seu compensatio meritorum; donatio enim proprie dicta debet esse mere liberalis: *l.* 1. *in princip. ff. de donationib.*

17 Secundo donatio facta Ecclesiæ, Monasterio, vel aliis piis locis revocari non potest ob ingratitudinem Prælati, seu Administratoris, vel Capituli, vel utriusque simul; *arg. Regul.* 76. *Juris in* 6. ibi: *Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare;* & quia est, quia donatio facta Ecclesiæ, censetur facta Deo; unde ipse est donatarius, qui nunquam potest esse ingratus, cum sit omnium bonorum largitor; Jul. Clarus §. *Donatio qui* 21. *n.* 5. Barbosa *in cit. cap. Propter num.* 13.

18 & alii passim. Tertio donatio facta ratione dotis non potest post contractum Matrimonium revocari ob ingratitudinem fœminæ dotatæ, vel ipsius mariti; *l. Si dotem* 24. *Cod. de jure dotium*, *& l. final. de dotis promission.* ibi: *Liberalitas talis maneat vera, & irrevocabilis.*

19 Quarto revocare non potest donator donum a tertio, cui donatarius jam vendidit, donavit, vel in dotem dedit &c. *arg. l. His solis* 7. *Cod. de revocand. donat.* Et hoc ne ei, ad quem res legitimo titulo pervenit, præjudicetur per factum alienum; nisi forsan alienatio rei donatæ facta sit in fraudem donatarii, sciente eo, in quem alienatio facta est; cum fraus, & dolus nemini patrocinetur, juxta ea, quæ traduntur *ff. quæ in fraudem Creditorum;* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 24. *num.* 20. Pirhing *ib. num.* 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 68. & alii passim.

Secunda causa principalis, quod scilicet donatio revocari possit ob prolem postea susceptam, habetur expresse *ex l. Si unquam* 8. *Cod. de revocand. donation.* ibi: *Si unquam libertis patronus filios non habens, bona sua omnia, vel partem aliquam donatione largitus, & postea susceperit liberos, totum, quidquid largitus fuerit, revertatur in ejusdem donatoris arbitrio, ac ditione remansurum;* Quare lex licet loquatur de sola donatione a Patrono libertis facta, communiter tamen a Doctoribus extenditur ad donationes a quocumque donante quibuslibet aliis personis extraneis, hoc est, qui non sunt de numero liberorum, seu descendentium donatarii. Et ratio est, quia pia, & justa est præsumptio juris, donatorem prole carentem, donationem magnam fecisse cum virtuali, vel tacita hac conditione, nisi mihi liberi nascantur, nemo enim censetur alienos, seu extraneos posteris suis, seu liberis præferre velle; Clarus §. *Donatio quæst.* 22. *n.* 1. Molina *tract.* 2. *disp.* 282. *n.* 1. Engel *loco cit. num.* 17. Pirhing *loco cit. n.* 40. Reiffenstuel *loco cit. n.* 69. & alii communiter, *arg. l. Cum avus* 102. *ff. de condit. & demonstrat. l. Cum acutissimi* 30. *Cod. de Fideicommissis*. Et hoc idem venit 21 dicendum, etiamsi unica tantum postea nascatur proles, quia licet in *cit. l. Si unquam* in numero plurali dicatur de liberis postea susceptis; appellatione tamen liberorum, etiam unicus comprehenditur filius; *leg. Non est* 108. *ff. de V. S.* quia eadem est ratio in uno solo, quæ in multis; licet enim quis unicam prolem habuisset, vel de ea cogitasset, non censetur donaturus fuisse, illique extraneum fuisse prælaturum; Pirhing *loco cit. num.* 42. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 69. & alii passim.

Limitatur tamen conclusio in donatione facta Ecclesiæ, vel ad aliam piam caussam; nam 22 tunc licet postea liberi nascantur, talis donatio non potest de jure revocari in totum, sed solum usque ad legitimam filiis jure naturæ debitam. *Sic Communis Doctorum*. Et ratio patet a simili, quia donatio facta filio, si alii filii postea nascantur, non revocatur in totum, sed solum quo ad eorum legitimam; *leg. In totius* 5. *& leg. Si mater* 7. *Cod. de inofficios. donationibus*. Atqui Ecclesia, seu alia causa pia instar filii habetur, & utriusque causa est æque favorabilis, ut notant communiter Doctores; *arg. Authent. Si qua mulier, Cod. de SS. Ecclesiis;* ergo &c. In tali tamen casu, licet non 23 ex obligatione justitiæ, ex æquitate tamen naturali, & quadam honestate spectaret ad populi ædificationem, ut natis postea filiis totum do-

donatum restitueretur donatori, ut notant communiter Doctores, & præsertim S. Augustinus relatus *in cap. Quicumque* 43. *caus.* 17. *qu.* 4. ibi: *Quam laudabile factum S. Aurelii Carthaginensis Episcopi! Quidam enim, cum filios non haberet, nec speraret, res suas omnes retento sibi usufructu, donavit Ecclesiæ: Nati sunt ei filii, nec opinanti reddidit Episcopus ea, quæ donaverat; In potestate habebat Episcopus non reddere* (præter legitimam) *sed jure fori, non jure poli*, scilicet non ex justitia, sed vel ex caritate, vel naturali æquitate, vel majori honestate.

24 Limitatur etiam conclusio in donatione remuneratoria, vel ob aliam causam facta in commodum ipsius donatorii; talis enim donatio revocari non potest, etiamsi ex post Donatori nascantur filii, ut tenent communiter Doctores, quia non est proprie dicta donatio ex mera liberalitate procedens, ut ad ipsam requiritur *in l.* 1. *in princip. ff. de Donation.* sed est totius mercedis protestatio, seu meritorum compensatio, vel commutatio; adeoque irrevocabilis dicitur in *l. penult.* §. *Si qui, ff. de donationib.*

25 Tertia causa principalis, quod scilicet donatio revocari possit, si sit inofficiosa liberis, habetur expresse *in l.* 1. 5. 7. *&* 8. *Cod. de inofficios. donat.*

26 Donatio enim inofficiosa, quæ, ut habetur *tot. tit Cod. de inofficios. donat.* est illa, quæ fit contra officium pietatis paternæ in filios, ut si pater, vel mater, uni vel pluribus filiis, aut etiam extraneis in tanta quantitate donavit, ut reliquis filiis legitima non remaneat; dat facultatem, seu jus reliquis filiis revocandi donationem usque ad eorum legitimam; *l. Si totas* 5. *l. Si mater* 7. *& l.* 8. *Cod. de inofficios. donat.* Sive dein in unum, aut plures filios, sive in extraneos facta sit inofficiosa donatio; *l.* 1. *Cod. eod.* ibi: *Sive in quosdam liberos, sive in extraneos exhausit.*

27 Jus revocandi inofficiosam donationem non competit solis liberis descendentibus, sed etiam parentibus, & ascendentibus; si nempe liberi eorum tam excessivas donationes faciant, ut non remaneat eis debita de jure legitima, casu quo præfati donatores absque liberis, seu nepotibus moriantur; *l. Si Filius* 4. *Cod. de inofficios. donat.* Et ratio est, quia querela inofficiosæ donationis instituta est ad similitudinem querelæ inofficiosi testamenti; *l. ut. Cod. de inofficios. donat.* Sed querela inofficiosi testamenti non minus ascendentibus, quam descendentibus competit; *l. Nam etsi* 15. *ff. de inofficios. testament.* ergo &c. *Et sic communis Doctorum.*

Donatio mortis causa proprie talis, etiamsi sit acceptata a Donatario, potest revocari ad libitum Donantis; Jul. Clarus §. *Donatio qu.* 4. *in fine*. Menochius *lib.* 3. *præsumpt.* 35. *n.* 21. Mascard. *de probationib. conclus.* 561. *n.* 6. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *art.* 21. *n.* 698. & ipso teste communis aliorum per text. *in* §. *Mortis causa donatio* 1. *Institut. de donation.* & in *l. Ubi ita* 27. ac in *l. Non videtur* 32. *ff. eod.* 28

Et id etiam verum est, quamvis intercesserit pactum, vel promissio de non revocanda tali donatione mortis causa facta. 29 Sic citati Doctores, & alii *per allegata jura*. Et ratio est, quia de natura donationis mortis causa est, quod sit revocabilis usque ad mortem; cum Donator pœnitere possit, & ad ipsum, si pœniteat, donatum revertatur, ut expresse statuitur *in cit.* §. *Mortis causa donatio* 1. *Institut. de donationib.* & concordant aliæ citatæ leges, per quas clare innuitur, quod donatio facta cum pacto, & promissione de ipsa non revocanda, non sit proprie donatio causa mortis, sed potius donatio inter vivos; *& ideo perinde haberi debet, atque alia quavis inter vivos donatio*, textu expresso *in cit. l. Ubi ita* 27. *ff. de mortis causa donat.* & nos loquimur, ut patet in conclusione de donatione mortis causa proprie tali.

Nec valet objicere *l. Si alienam* 13. §. 1. *&* 30 *l. Senatus* 35. §. 4. *ad finem ff. de mortis causa donation.* ubi dicitur, quod *sic quoque potest donari mortis causa, ut nullo casu sit ejus repetitio, idest nec si convaluerit quidem Donator*. Non valet, inquam, quia respondetur cum citatis Doctoribus, quod si ita donatur, jam hoc ipso non fit donatio mortis causa proprie talis, sed solum ita vocatur, quia mors est causa impulsiva donandi, textu expresso *in cit. l. Ubi ita*, ibi: *Ubi ita donatur mortis causa, ut nullo casu revocetur, causa donandi magis est, quam mortis causa donatio;* & concordant aliæ allegatæ leges, & consimiles.

Quandonam donatio mortis causa ipso jure 31 expiret, seu tacite revocata censeatur? Vide supra *art.* 1. *a n.* 14. *ad* 18.

Additiones ex aliena manu.

Ut rectum feratur judicium de revocatione do- 32 nationis ob supervenientiam filiorum, videndum quanam mente quis donaverit, & quanta in donatione contulerit bona, & cui demum donatum sit.

Si donans expresse renunciaverit beneficio 33 *Legis*

34 *Legis Si unquam cap. De Revoc. donat.* quidquid sentiant nonnulli, in foro prævaluit opinio, quod non sit locus revocationi donationis ob supervenientium filiorum, modo tamen renunciatio non inter Clausulas generales sine manifesta filiorum mentione adjecta sit, sed ita sit adjecta, ut de filiorum supervenientiæ perspicue & necessario cogitasse donans censeatur; Rota *in Verulana Donationis* 29. *Junii*
35 1747. *cor. Illustriss. Clement.* ubi quando renunciatio adjecta dici debeat inter Clausulas generales sine manifesta mentione filiorum, *in Milevitana Canonicatuum* 12. *Maii* 1749. *cor. eod.*

36 Eas donationes infirmat Imperatoris Constitutio, quæ complectuntur vel omnia bona,
37 vel partem aliquam facultatum. Communi propterea Doctorum sententia constitutum est, ut ex ea lege in retractationem tantum veniat donatio universalis, vel quæ ei est proxima,
38 ingens & immodica, quum scilicet partem dimidiam aut tertiam excedit; Voet. *in Comment. in Pandect. lib.* 39. *tit. pr.* Rot. *in recent. decis.* 326. *n.* 28. *part.* 11. *& cor. Crisp.*
39 1. *n.* 3. aut etiam aliquando minorem, si liberorum adnatorum numerus, & conditio præter qualitatem patrimonii ita suadeant; Fab. *in Cod. lib.* 8. *tit.* 38. *defin.* 9. Rot. *in Milevitana Canonicatuum* 12. *Maii* 1749. §. 8. *coram Illustriss. Clement.*

40 An & quando Donatio jurispatronatus obnoxia sit revocationi ob supervenientiam filiorum, vide apud Rot. *in Aurien. Parochialis de Fea super pertinentia patronali* 10. *Decemb.* 1727. *&* 26. *April.* 1728. *cor. clar. mem. Corio*, *& in Brictinorien. Donationis* 7. *Junii* 1736. *&* 17. *Junii* 1737. *cor. feliciter Regnante Summo Pontifice Clemente XIII.*

41 Plurimam demum postulat animadversionem
42 conditio donatarii. Nam si uni ex filiis donatum, non inde ex aliorum supervenientia revocatur donatio, nisi appareat inofficiosa, & tunc quidem nec in universum, sed pro ea tantum parte, quæ contra paternæ pietatis officium exhaurit legitimam aliis filiis ex jure naturæ debitam, qua quidem subducta, maneat in reliquo donatio; Vinn. *select. jur. quæst. lib.* 2. *cap.* 35. Rot. *in dict. Milevitana Canonicatuum* 12. *Maii* 1749. §. 9. *cor. Illustriss. Clement.*

43 Quod dicitur de donatione facta filio, id dici nequit de donatione facta Ecclesiæ; nam quidquid cum aliis asserat Auctor *num.* 22. in eam communiter itum est sententiam, revocari donationem factam Ecclesiæ ob supervenientiam filiorum; Clar. §. *Donatio q.* 23. *n.* 2. Zoes. *in Pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num.* 127. Voet. *in Comment. ad pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num.* 33. Tulden. *ad tit. Cod. de Revocat. donat. num.* 4. optime Anton. Matthæi *select. disput.* 9. *ad L. Si unquam, C. de Revocanda donat. thes. in fine.*

DOS, DOTARE.

ARTICULUS I.

Dos quoad variam ejus acceptionem, naturam, divisionem, & proprietatem, seu dominium.

Dotis nomen quodammodo æquivocum est; 1
primo enim late, & communiter perfectiones quædam, quibus naturaliter afficiuntur homines, dotes appellari solent: sic qui optimo pollet ingenio, facundia, robore, pulchritudine &c. dicitur bene dotatus, vel optimas habere dotes.

Secundo, & proprie, a Theologis ornatus, 2
& dona quædam supernaturalia a Deo animæ sibi æternum desponsatæ largiter concessa Dotes animæ vocantur; immo cum beatitudo, quæ ex Boetio 3. *de consolat.* est status omnium bonorum aggregatione perfectus, taliter adhuc in corpus redundet, quod æternus beans etiam ipsi ornatus, & dona quædam supernaturalia elargitur, illa corporis gloriosi Dotes nominant; dos autem theologice, ac supernaturaliter sumpta generatim describi potest, quod sit ornatus, & donum quoddam perpetuum in æterna beatitudine proportionaliter animæ, & corpori concessum.

Tertio, nomen Dotis juridice, & civiliter 3
capitur pro eo scilicet, quod sive mobile sive immobile datur intuitu matrimonii; & de hac præsertim procedit titulus; prius tamen Theologorum communiter quæ supra, breviter perstringamus.

Dotes igitur animæ beatæ tres a Theolo- 4
gis recensentur; videlicet clara Dei Visio, comprehensio seu Tuitio, & Fruitio. Prima sufficitur loco Fidei, secunda Spei, tertia Charitatem numquam excidentem perficit; de quibus fuse Scholastici; si autem quæras cur Fides, Spes, & Charitas animæ in via tributæ non dicantur ejusdem Dotes; respondetur id esse, quia unio indissolubilis, & con-

par. 4. tom. 2. dec. 492. nu. 3. & 4. par. 9. tom. 1. dec. 169. n. 12. & seq. par. 19. tom. 2. dec. 436. n. 5.

21 Ususfructus dotis etiam rei immobilis, & inæstimatæ pertinet ad maritum; textu expresso *in l. Dotis 7. de jure dotium*, ibi: *Dotis fructum ad Maritum pertinere æquitas suggerit*, & additur ibi ratio his verbis: *Cum enim ipse onera Matrimonii subeat, æquum est, eum etiam fructus percipere*; & concordat *l. Pro oneribus 20. Cod. eod. tit.* ibi: *Pro oneribus Matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse, quos*

22 *ipse cœpit .... manifestissimi juris est*. Si tamen lucrum perceptum ex fundo Dotali non pertineat ad fructuum, seu redditumm naturam, & sit sors quædam præcipua, quæ Dotem augeat, non pertinet ad maritum, textu expresso *in l. si ex lapidicinis 12. ff. de jure dotium*, ibi: *Si ex lapidicinis Dotalis fundi lapides, vel arbores, quæ fructus non essent, vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt Dotis*. Sic etiam licet maritus habeat usumfructum Silvæ cæduæ pro dote sibi traditæ, non tamen potest sibi retinere lucrum perceptum ex alienatione arborum prægrandium, aut arduarum ibi existentium, cujus proinde rationem exigere ab ipso poterit ipsa mulier, vel ipsius hæres; quod etiam verum est, licet ventorum vi arbores illæ ceciderint, textu expresso *in l. Fructus 7. §. 12. ff. soluto Matrimonio*, ibi: *Si arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructum cedere; Sin minus, quasi deteriorem fundum fecerit maritus, tenebitur. Sed & si vi tempestatis ceciderunt, dici oportet pretium earum restituendum mulieri, nec in fructum cedere*. Idem est dicendum de marito, qui vendit ligna, lapides &c. veteris edificii, quod reficere necessarium, neque utile est; *l. si ex lapidicinis 31. ff. de jure dotium*, ibi: *sive superficiem ædificii dotalis voluntate mulieris vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt dotis*.

23 Dominium, seu proprietas dotis amittitur ab uxore propter ejus adulterium, & transit in maritum; similiter a marito propter ejus adulterium amittitur dominium, seu proprietas donationis, seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint; *l. Dotem 24. Cod. de jure dotium*, *l. Consensu*, *§. si vero causam*, *Cod. de repudiis*, *cap. Plerumque 4. de donat. inter virum & uxorem*, ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate* (scilicet ob eandem causam) *a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalium repetere non valebit*, & in ejus summario dicitur expresse: *Mulier propter adulterium a viro separata perdit dotem, & sic tenet communis* cum Glossa *ibid. verb. Dotalium*, & alia Glossa *in cap. Ex part. 10. de consuetudine, verb. Bonis*. Hoc tamen in- 24
telligi debet post Judicis sententiam, est enim pœna, sicuti ex communi docent Sa *verb. Divortium n. penult.* Sanchez *lib. 10. de Matrim. disp. 8. num. 12.* Layman *lib. 3. de justit. tract. 4. c. 3. n. 6.*

Soluto per mortem mariti Matrimonio fi- 25
lia familias vidua habet plenum jus suæ dotis adventitiæ tam quoad proprietatem, seu dominium, quam quod usumfructum privative etiam quoad partem; Bossius *tract. de dote cap. 3. numer. 92.* Constantinus Rogerius *de Dote quæst. 10. num. 18.* Baldus Novellus *de Dote part. 6. privil. 23. & l. duob. sequentib. & part. 8. privileg. 10.* & communis aliorum; & habetur *l. Pomponius Philadelph. ff. Famil. Erciscund.* & colligitur *ex l. Cujus, ff. sol. Matrim.* ubi cum ageretur de Nepte, quæ erat sub patria potestate, & quæreretur, cui competeret actio ad dotem ab Avo materno constitutam, respondit Paulus Jurisconsultus favore nuptiarum eam actionem competere Nepti, ac proinde videtur negare de patre, & hæredibus per textum *in l. Cum Prætor, ff. de judic.*

Soluto Matrimonio Dominium seu pro- 26
prietas dotis profectitiæ pertinet ad filiamfamilias viduam; Menochius *de præsumptionib. lib. 3. præsumpt. 29. num. 80. & de arbitrariis lib. 2. cas. 88. num. 39.* Mascard. *de probationib. conclus. 574. num. 6.* Stephanus Gratianus *tom. 2. discept. for. cap. 301. num. 30.* Paschalis *de viribus patriæ potest. part. 2. cap. 4. num. 37. & a num. 69. ad final.* Camillus Borellus *in summa dec. par. 3. tit. 4. a num. 54. ad 58.* Et ratio est, quia pater constituendo dotem filiæfamilias intelligitur eamdem donare, seu constituere cum animo donandi; Salicetus *in l. Ex morte, Cod. de pact. convent.* Cephalius *cons. 753. num. 5. vol. 5.* Alexander *cons. 99. num. 2. vol. 7.* Quinimmo ne dum donare, sed etiam munus adimplere, ad quod tenetur; *l. si cum Dote, §. si pater, ff. soluto Matrimonio, & l. Cum dotem 71. ff. de jure dotium*; Eorum autem, quorum sit donatio, vel ex libera voluntate, vel quodammodo ex debito, dominium transit ad donatarium, ut habet communis *ex vulgat. jur.* Talis autem dotis profectitiæ usus 27
pertinet ad patrem, ad puem reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in constitutione ipsius

ipsius dotis; & hoc quousque eadem filia secundo nubat, dummodo tamen pro eo tempore alatur a patre. *Est communis, arg. l. Eos a patre, Cod. soluto Matrimonio; l. si ab hostibus, ff. eodem, & l. 6. de jure dotium.*

28 Mortua uxore ususfructus dotis spectat ad virum, proprietas vero pertinet ad filios; *l. 1. Cod. de bonis matern.* Rota *part. 3. dec.* 126.

Additiones ex aliena manu.

29 Interest dignoscere, quando res in dotem data sit æstimata, & quando inæstimata, tum ob effectus, quos affert Auctor, tum ob alios effectus. At vide de hac materia Rot. *in Spoletana Immissionis super bonis S. Anatolii* 15. *Junii* 1725. *cor. bon. mem. Nunez, in Romana Dotis super mandato* 21. *Januarii* 1738. *cor. feliciter Regnante Summo Pontifice Clemente XIII. in Romana Immissionis super bonis Catharinæ Putignanæ* 6. *Maii* 1737. *cor. clar. mem. Millin. in Eugubina Reintegrationis* 21. *Junii* 1737. *cor. clar. mem. Calcagnin. in Romana seu Januen. Locorum Montium* 33. *Junii* 1738. *cor. eod in Romana Immissionis* 8. *Maii* 1743. *cor. bon. mem. Lana, in Romana Dotis* 10. *Maii* 1748. *cor. clar. mem. Mattheo.*

ARTICULUS II.

Dos quo ad illos, qui tenentur eam dare.

1 PAter tenetur Dotem dare filiæ; textu expresso *l. ult. C. de Dotis promissione*, ibi: *Neque enim leges incognitæ sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium Dotem, vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie, & ibid. verb. Intelligi* docet Glossa communiter recepta, & concordat *l. Qui liberos* 19.

2 *ff. de ritu nuptiarum*. Et Conclusio procedit, etiamsi filia cum Patris consensu nubens, propria bona adventitia habeat, nisi Pater gravi inopia laboret, ut statuitur *in cit. l. ult. C. de dotis promission.* ut tenent communiter Doctores apud Covarruv. *in epit. par.* 2. *c.* 3. §. 7. *n.* 9. Layman *lib.* 3. *de Just. tract.* 4. *c.*

3 13. *n.* 3. Item procedit Conclusio, etiamsi pater filiam matrimonio collocaverit nulla facta mentione Dotis; Glossa *in leg. Obligamur, vers. Leges ff. de action. & obligat.* Abbas *in c.* 1. *de sponsalib. impub. n.* 6. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 2. *n.* 3. Layman *l. c. n.* 4. & alii communiter. Et ratio est, quia tacite intelligitur sponso dos promissa, quod pater non solum obligatus sit ad providendum filiæ maritum, sed etiam ad dandam ei Dotem; *l. Qui liberos* 19. *de ritu nuptiarum;* Dos enim datur ad sustinenda onera Matrimonii, & mulier sine Dote facile contemneretur a viro. Eadem ratione, si mulier dives, non facta expressione, & conventione Dotis, ducta sit, tacite censentur ejus bona, vel saltem pars bonorum pro conditione, & dignitate viri in Dotem constituta, quæ si non solvatur, justam caussam maritus habet alimenta uxori negandi; Sanchez *lib.* 9. *disp.* 5. *concl.* 2. Gaill. *l.* 2. *observ. n.* 10. Layman *loc. cit. n.* 4. Et ratio est, quia cum dos detur ad sustinenda onera Matrimonii; *arg. tot. tit. ff. & Cod. de jure Dotium*, debet uxor dives assignare marito congruam Dotem pro tali matrimoniali onere sustinendo. Insuper procedit conclusio, etiamsi filia inscio, & invito patre, viro tamen digno nupserit; Ripa in *l.* 1. *ff. soluto matrimonio n.* 57. Menochius *de præscription. lib.* 4. *præsumpt.* 189. Sanchez *cit. disp.* 20. *n.* 16. Layman *loco cit. n.* 4. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 20. *n.* 39. & alii communiter. Et ratio est, quia pater licet ægre ferre possit tale matrimonium secundum modum, ex quo ipso inscio contractum fuerit; non potest tamen rationabiliter illud ægre ferre secundum substantiam, cum pater ipse teneatur providere filiæ de viro digno, & ei congruam Dotem tradere: *l. Qui liberos* 19. *de ritu nuptiarum.* 4 5

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo filia ante annum 25. inscio patre, & invito nupsit indigno moribus, aut genere. Tunc enim cogi non potest pater ad plene dotandam talem filiam, sed solum ad alimenta necessaria præstanda, quæ pater liberis suis indigentibus, etiam ingratis, & immorigeris naturali jure dare tenetur. *arg. c. Cum haberet, de eo, qui duxit, & leg. Qui a liberis, §. si vel paren., ff. de liberis agnoscendis*, & tenet communis cum Covarr. *in epit. p.* 2. *c.* 3. §. 8. *n.* 7. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *n.* 19. Rodriq. *tom.* 1. *summ. c.* 14. *n.* 4. Layman *loc. cit. n.* 4, Unde ad Judicem pertinebit arbitrari, considerata indignitate mariti, & inobedientia filiæ, utrum delictum ejus Dotis subtractionem mereatur: Non enim competit patri facultas statim exhæredandi filiam ita nubentem, aut ei notabiliter Dotem minuendi sine arbitrio Judicis, ut statuit Carolina Constitutio in Comitiis Augustanis promulgata, teste Haunoldo *tract.* 3. *c.* 5. *contract.* 5. *n.* 382. 6

Indignus autem censetur conjux ille, cui alter nubere absque dedecore juxta mores Civitatis non potest; *arg. l. si adulterium cum incestu,* 7

cestu, §. *stuprum*, *ff. ad l. Juliam*, *de adulterio*, ibi: *Contumacia juris*, *& sanguinis contumelia*; Sic etiam indignus conjux censetur, qui est malorum morum; *arg. l. Sed ea*, *ff. de sponsal. & l. nuptiæ*, *Cod. de nupt.* ibi: *Si pares sint genere*, *& morib.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 189. *n.* 25. *in fine*; Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 23. Reiffenstuel
8 *loc. cit. n.* 41. Limitatur insuper Conclusio in omnibus illis casibus, quibus pater filiam exhæredare potest. *Sic communis Doctorum* cum Sanchez *lib.* 4. *disp.* 29. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 43. Non enim major ratio requiritur ad privandam filiam Dote, quam ad eam privandam legitima, cum dos substituatur legitimæ, & in eam imputetur; *l. quoniam* 29. C. *de inofficios. testament.*

9 Si pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus paternus; *arg. l. Dotem* 7. *ff. de*
10 *jur. dotium*; Et quidem ante Matrem, prout cum pluribus Juristis docet Haunoldus *tract.* 4. *c.* 5. *n.* 386. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 45. *arg.*
11 *Neque mater*, *C. de jure Dotium*. In defectu Patris, & Avi paterni, & accedente magna, & probabili causa, tenetur Mater ipsa dotare filiam; *arg. leg. Mater* 14. *C. de jure Dotium*, ibi: *Neque mater pro filia Dotem dare cogitur*, *nisi ex magna*, *& probabili causa*, *vel lege specialiter expressa*; Neque pater de bonis uxoris suæ invitæ ullam dandi habet facultatem. Magna autem, & probabilis causa intelligi debet, si filia, & pater inopes sint, Mater autem dives; tunc mater sicut alere tenetur filiam, ita & dotare; Molina *tom.* 2. *disput.* 424. *post princip.* Petr. Gregor. Tholosan. *lib.* 9. *Syntagm. c.* 18. *n.* 6. Layman *loc. cit. n.* 5. Dos enim succedit loco alimentorum; Silve-
12 ster *verb. Dos*, *q.* 5. In defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater dotare inopem sororem ex patre; *arg. leg. Cum plures* 12. §. 3. *ff. de administr. & pericul. Tutor*; ubi statuitur, fratrem non teneri dotare sororem ex alio patre natam, seu tantum uterinam, unde a sensu contrario recte infertur, eum teneri ad dotandam sororem ex eodem patre natam, si non habeat propria bona, & non sit ab aliis dotata. *Sic communis Doctorum* cum Haunold. *loco cit. num.* 489. Lay-
13 man *loco cit. num.* 5. Dotem dare tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cujuscumque sint sexus aut conditionis; *arg. leg. promittendo* 14. *ff. de jure dotium*, ibi: *Promittendo Dotem omnes obligantur*, *cujuscumque sexus*, *aut conditionis sint*; dummodo tamen sit major 25. annis; *l. ultim. Cod. ad S.C. Vellejan.* ibi: *Generaliter sancimus*, *ut si qui major* 25. *annis sive masculus*, *sive fœmina*, *Dotem pollicitus est*, *vel spoponderit pro qualibet muliere*, *cum qua matrimonium licitum est*, *omnino compellatur suam confessionem adimplere*.

Deflorator, qui absque promissione matri- 14
monii virginem per vim, vel metum injuste incussum violavit, tenetur illam dotare, aut illam ducere in uxorem; Barbosa *in c. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr. n.* 7. & ibi Ancharanus *par.* 3. *lib.* 5. *c.* 5. §. *Quæres*, Lugo *tom.* 1. *disp.* 12. *sect.* 1. *n.* 11. Lessius *lib.* 2. *c.* 10. *n.* 12. Guttierez *Canon. qq. lib.* 1. *qu.* 37. *n.* 7. *& seq.* Engel *lib.* 5. *decret. tit.* 16. *n.* 11. Pirhing *ibid. n.* 29. 41. *&* 44. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 1. *num.* 87. Navarr. *in Manual. cap.* 16. *nu.* 17. Molina *tract.* 3. *de justit. disput.* 106. Vasquez *in opuscul. moral. tract. de restitut. cap.* 3. §. 2. *dub.* 1. *n.* 2. *&* 3. & alii communiter *arg. cap. Pervenit* 2. *de adult. & stupr.* ubi non absolute, sed sub alternatione deflorator, seu seductor compellitur; In alternativis autem sufficit alterutrum adimplere, textu expresso *in cap. In alternativis* 70. *de Regul. juris in* 6. ibi: *In alternativis debitoris est electio*, *& sufficit alterum adimpleri*, & concordat *l. Plerumque* 10. *in fin. ff. de jure Dotium*. Et sic habet recepta consuetudo, & praxis omnium fere Tribunalium Ecclesiasticorum; teste Barbosa *loco cit.* Guttierez *loc. cit. q.* 37. Consuetudo autem est optima Legum interpres; *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* Nec obstat *cap. Si seduxerit* 1. *de* 15
adult. & stupro, ubi non solum ad adulterum, sed ad utrumque deflorator teneri dicitur, ibi: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam*, *dormieritque cum ea*, *dotabit eam*, & *habebit uxorem*. Non obstat, inquam, quia verba illa non copulative, sed disjunctive intelligenda sunt; Illa enim dictio *Et* sumi debet pro *Vel*; ut desumitur ex recepta Tribunalium praxi & consuetudine, quæ est optima Legum interpres; *l.* 37. *ff. de legibus*, *& cit. c. Dilectus* 8. *de consuetudine*. Et sic sæpe fit in jure, uti patet *l. sæpe*, *ff. de verbor. significat.* ibi: *Sæpe ita computatum est*, *ut conjuncta pro disjunctis accipiantur*, *& disjuncta pro conjunctis*, *& l. Conjunctionem*, *ff. eod.* ibi: *Conjunctionem enim nonnumquam pro disjunctione accipi*, *Labeo ait*.

Deflorator tenetur dotare puellam a se per 16
vim, metum gravem, & dolum seductam, quamvis sit paratus eam ducere in uxorem, si pater ejus, aut ipsa seducta recuset matrimonium cum ipso defloratore, textu expresso *c. si seduxerit* 1. *de adulter. & stupr.* ibi: *Si vero*

pater

patet virginis dare noluerit (& a fortiori si puella ipsa principaliter offensa nubere ei recuset) *reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt*. Et sic tenent Barbosa *in d. cap. si seduxerit n.* 7. Hostiens. *ibid. num.* 1. Gonzalez *ibid. num.* 7. Farinac. *de delict. carn. qu.* 147. *n.* 105. Lugo *tom.* 1. *disp.* 12. *sect.* 1. *num.* 12. Azorius *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 5. *diffic.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 12. Clarus §. *stuprum n.* 3. Pirhing *lib.* 5. *decret. tit.* 16. *num.* 46. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 1. *n.* 89. & alii communiter contra Molinam, & paucos alios volentes saltem tunc defloratorem liberari ab onere dotandi, si sit virgini defloratæ conveniens, & offerat se ad eam ducendam. Et ratio nostra est, quia si virgo deflorata adstricta esset ad contrahendum matrimonium cum stupratore ad hoc se offerente, vel ad carendum dote sibi debita, non compensaretur ei æqualiter damnum injuste illatum, nam puella prius habebat libertatem nubendi cui vellet, qua privaretur si tunc deberet contrahere matrimonium cum eo, qui forte illi non placet, vel carere Dote sufficiente ad ineundum matrimonium æquale, seu æque commodum, ac si adhuc virgo esset.

17 Talis deflorator tenetur dotare puellam sic defloratam, etiamsi ipsa jam habeat Dotem competentem. *Sic communis Doctorum* cum Abbate *in c. Pervenit* 2. *de adult. & stupr. n.* 5. Guttier. *Can. qq. lib.* 1. *q.* 37. *n.* 8. Et ratio est, quia virginitas est secunda, seu altera dos, quam qui injuste abstulit, debet in pœnam, & odium delicti compensare substituendo Dotem in ea quantitate, in qua consideratis circumstantiis considerandis fuisset dos virginis, si deflorata non fuisset; *cit. c. si seduxerit* 1.

18 *de adult. & stupro*. Et hoc pro foro externo; pro foro autem interno sufficit supra dotem, quam alias a patre, vel aliunde haberet, addere quantum necessarium est, ut possit nubere viro æquali, perinde ac si corrupta non fuisset, quia ad plus non tenetur, spectato jure naturæ, & sic redditur æquale damno illato; Covarr. *in Epit. l.* 1. *decr. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 5. Lessius *lib.* 2. *c.* 10. *n.* 11. Vasquez *in opusc. moral. tract. de restit. c.* 3. §. 2. *dub.* 5. *num.* 14.

19 Pirhing *l. c. n.* 44. Talis deflorator tenetur in foro externo dotare defloratam, etiamsi deflorata præter amissionem virginitatis penitus nullum damnum passa fuisset, utpote æquale matrimonium sortita, vel sortitura, ac si deflorata non fuisset, *ex cit. c. si seduxerit*. Deflorator principaliter non in solam compensationem damni, sed in pœnam delicti tenetur defloratam dotare; delictum autem existit, & pœnam secum trahit, etsi omne aliud damnum absit. Pro foro autem interno, si deflorata 20 nullum damnum passa est præter amissionem virginitatis, non tenetur eam dotare ante sententiam Judicis; Guttier. *can. qq. q.* 37. *nu.* 25. Lessius *de Just. & Jure lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 15. Pirhing *l. c. num.* 47. Reiffenstuel *l. c. n.* 76. & 93.

Deflorator, qui vi, metu injuste incusso, 21 fraude, seu dolo absque promissione matrimonii seducit, vel cognoscit puellam ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgo, & publice virgo habebatur, tenetur in utroque foro illam saltem dotare arbitrio prudentis viri, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam commode alteri nubere, sicut antea. *Est communis* cum Navarr. *in Manual. c.* 16. *n.* 19. Azorio *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 5. *diff.* 11. Pirhing *l. c. n.* 48. Reiffenstuel *l. c. num.* 83. Et ratio est, quia ipsa communiter habebatur pro virgine, & honesta puella, adeoque deflorator eam seducens vi, fraude, seu dolo incurrit consimilem obligationem, ac si deflorasset vere virginem; *arg. cap. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr.* Se- 22 cus autem est de eo, qui vi, metu injuste incusso, fraude, seu dolo carnaliter cognoscit puellam jam corruptam, & ut talem jam publice habitam; *Sic communis Doctorum arg. cit. c. si seduxerit*, ubi tantum constringitur ducere, vel dotare, qui seducit *Virginem*; adeoque a sensu contrario, qui seducit non virginem, nec ut talem habitam, non tenetur; optime enim arguitur a sensu contrario; *arg. leg.* 1. §. *Hujus rei, de offic. ejus, cui mandata est jurisdictio, & leg. Qui testamento*, §. *Mulier*, ubi Glossa, *ff. de testam.* Tum quia seductor non causavit aliquod damnum puellæ jam prius notorie corruptæ, cum ipsa jam prius ut talis communiter cognita, non fuisset consecutura magis commodum matrimonium, quamvis non fuisset ulterius ab ipso seducta.

Clericus in sacris constitutus, seu maritatus, 23 qui fingens se laicum solutum sub ficta promissione matrimonii obtinet a fœmina copulam, tenetur ipsam dotare in tantum, in quantum requiritur, & sufficit ad reparandum damnum, quod inde passa est decepta; omnis enim injuste damnificans tenetur ad restitutionem; *arg. l. unic. C. de sent. quæ pro eo, & cap. ult. de injur. & damn. dat. & c. si res aliena caus.* 14. *q.* 6. Sic Sanch. *lib.* 1. *disp.* 10. *n.* 15. Ledesma *de Matrim. q.* 45. *n.* 4. *dub.* 1. *de confirmat. tertii*, Reiffenstuel *l. c. n.* 152. & alii passim. Si vero puella damnum exinde nullum 24

pa-

patitur, ad nihil tenetur talis Clericus, seu maritatus in foro interno ante sententiam Judicis, quia tunc nec vi legis, nec ratione damni illati in foro interno consurgit aliqua obligatio. Non vi legis, quia cum dispositio *cap. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr.* sit pœnalis, in odium seductioris lata, externamque pœnæ executionem requirat, ante sententiam Judicis non obligat; *arg. c. Cum secundum de hæretic. in* 6. Nec vi damni illati, quia, uti supponitur, talis puella nullum exinde patitur
25 damnum. Si tamen deflorator sive sit Clericus, sive uxoratus, sive solutus, crimen alias occultum postmodum propalet, indeque damnum puellæ defloratæ causet, tenetur illud ad æqualitatem etiam in foro interno, & ante omnem Judicis sententiam resarcire. *Sic communis* cum Molina *tract.* 3. *disp.* 104. *n.* 13. *in fin.* Lugo *tom.* 1. *disp.* 2. *sect.* 1. *n.* 6. Pirhing *l. c. n.* 48. Et ratio est clara, quia tam jure naturali, quam positivo quilibet in foro conscientiæ ante omnem sententiam resarcire tenetur damnum injuste illatum; *arg. l. unic. C. de sent. quæ pro eo, & c. ult. de injur. &*
26 *damn. dat. & c. si res aliena q.* 6. Quinimmo etiamsi virgo libere consenserit in stuprum sine vi, vel injusto metu, fraude, aut dolo; si tamen stuprator, seu deflorator postea crimen occultum propalaverit, eamque infamaverit, tenetur ad reparandum ejus honorem, & damnum infamiæ injuste ei illatum resarciendum; Reiffenstuel *loco citat. num.* 78. Molina *loc. citat. num.* 13. *in fin.* Lugo *loco citato num.* 6. Pirhing *loco citat. num.* 48. & alii passim.

27 Quantitas dotis dandæ a defloratore puellæ per vim, dolum, fraudem, aut metum injuste incussum defloratæ taxanda est in foro externo juxta quantitatem dotis, quam ipsa puella, si deflorata non fuisset, potuisset habere a parentibus, vel aliunde secundum qualitatem suam, & mariti, quem non violata potuisset acquirere; *arg. c. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr.* ubi pro foro externo in odium, & pœnam delicti sic expresse statuitur: *Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt; & l. si filia* 45. *ff. de Legatis, leg. si Curatoris* 9. *C. de administrat. tutor. & l. Cum potest* 69. *§. Gener, ff. de jure dotium*, ibi: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti constitui debet*. Et ita Glossa *in d. cap. si seduxerit, verb. Juxta modum*, & ibi Gonzalez *num.* 6. *circa finem*, Farinac. *de delict. carn. qu.* 147. *num.* 24. *& seq.* Carpz. *prax. crim. q.* 2. *qu.* 68. *num.* 13. Berlich. *p.* 5. *consult. post.* 78. *num.* 20. Didac. Perez *in princ. tit.* 15. *lib.* 8. *ordin.* Castell. *de alim. cap.* 26. *num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 9.

Ordinarie loquendo plus refarciri debet a deflo- 28
ratore puellæ nobili, vel specialibus donis naturæ ornatæ, quam ignobili, aut deformi; Tales enim puellæ, quamvis Dote careant, vel modicam habeant, intuitu qualitatum nobilitatis, pulchritudinis, aut aliarum consimilis, ordinarie æque honesta, & commoda sunt matrimonia acquisituræ, ac aliæ majorem habentes dotem, carentes tamen similibus qualitatibus; adeoque cum per injustam deflorationem priventur omni spe acquirendi sic honesta & commoda matrimonia, possunt de jure etiam in foro externo exigere a Defloratore compensationem illius gravis damni sibi injuste illati, cum omnis injuste damnificans ad æqualem satisfactionem etiam in foro externo teneatur, & ad eam præstandam possit, & debeat a Judice condemnari; *arg. l. unic. de sent. quæ pro eo, & c. ult. de injur. & damn. dat. & c. si res aliena caus.* 14. *q.* 6.

Cæteris paribus deflorator dives non tenetur 29
plus dare defloratæ quam deflorator pauper. Non enim ob divitias debet aliquis esse deterioris conditionis, aut ob illas ad plus, quam lex præcipit, obligari, *cit.* autem *cap. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr.* plus non præcipit, quam ut injustus deflorator tantam det dotem, quantam (consideratis considerandis) *virgines accipere consueverunt*. Dos autem, quam *virgines accipere consueverunt*, regulatur, & mensuratur secundum *legem Cum potest* 69. *§. Gener, ff. de Jure dotium*; ubi sic expresse habetur: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti constitui debet*, adeoque deflorator dives non tenetur plus dare puellæ defloratæ quam pauper; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 96. & alii passim. Deflorator pauper non tenetur semper 30
dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem, & opulentiam suorum parentum; sed tantam solummodo, quantam salvo adhuc statu, seu conditione sua dare potest; Defloratori enim pauperi impossibile est tantam dare dotem, quanta alias ad dotandam puellam divitem, & nobilem a se injuste defloratam requireretur. Ad impossibile autem nemo tenetur; *l. Impossibilium* 185. *ff. de Reg. Juris*: ibi: *Impossibilium nulla obligatio est, & cap. Nemo* 6. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*: adeoque &c. Nec etiam deflorator pauper tenetur tantam dare

Dotem, ex quo totaliter deberet cadere a statu, & conditione sua; juxta enim universalia principia restitutionis nemo tenetur restituere cum totali ruina sui status, in quo existit, nisi forsan injuste læsus, aut damnum passus esset in æquali periculo, ut communiter sen-
31 tiunt Doctores. Deflorator tamen pauper, qui quantum tenetur, non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu, & conditione sua potest, cum obligatione supplendi reliquum, si ad pinguiorem fortunam venerit; quia præsens impotentia, paupertas, aut defectus mediorum non extinguit omnino, sed tantum suspendit obligationem restituendi æquale, ita ut veniens ad pinguiorem fortunam omnino teneatur, & in utroque foro adhuc urgeat obligatio; Molina *de just. & jur. tract. 3. disput. 104. num. 16.* & communis aliorum.

32 In foro interno dos puellæ per vim, fraudem, seu dolum defloratæ restituenda non regulatur, & mensuratur juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, ut pro foro externo statuitur *in cit. cap. Si seduxerit 1. de adult. & stupr.* sed mensuranda est præcise juxta damnum, quod injuste deflorata inde patitur; quia in foro interno de jure humano, naturali, ac divino ante omnem Judicis sententiam requiritur, & sufficit, ut quis tantum restituat, aut resarciat, quantum injuste damnificavit, ut habet communis doctorum sententia; *arg. l. unic. Cod. de sententia, quæ pro eo, & c. ult. de injur. & damn. dat.* Tenetur igitur iniquus deflorator tantam in foro conscientiæ dare dotem puellæ inique defloratæ, quanta requiritur, & sufficit pro reparando damno, quod ex tali injusta defloratione puella patitur, præcipue ut æque honestum, & commodum matrimonium acquirere possit, quale potuisset secundum prudentis viri judicium acquirere, si non fuisset violata, sive dein hæc quantitas major sit, sive minor Dote, quam talis puella non violata habuisset. Sic Abbas *in cit. cap. Si seduxerit*, &
33 ibi Ancharanus, & communis aliorum. In foro interno, seu conscientiæ tenetur iniquus deflorator dotem restituere juxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Judex non bene informatus in foro externo ad minorem dotem per sententiam ipsum obligaverit, quia Judicis sententia, quæ solummodo secundum allegata, & probata fieri potest, & debet, non revelat in foro conscientiæ illum, qui scit, quod revera plus damnificaverit, ut tenet communis Doctorum sententia; *arg. leg. unic. Cod. de sentent. quæ pro eo, & cap. Ultim. de injur. & damn. dat.* Etiam in foro 34
interno, seu conscientiæ ordinarie plus dotis ab iniquo defloratore restitui debet puellæ nobili, aut specialibus naturæ dotibus ornatæ, quam ignobili, aut deformi, quia ordinarie honestius, & commodius matrimonium acquirit puella nobilis, aut specialiter pulcra, quam ignobilis, & deformis; & consequenter cum illa patiatur per iniquam deflorationem majus damnum, quam ista, plus dotis etiam in foro interno ante sententiam Judicis debetur illi, quam isti, ut habet communis sententia; *arg. cit. leg. unic. Cod. de sentent. quæ pro eo, & cit. c. Ultim. de injur. & damn. dat.*

Deflorator non tenetur dotare, nec ducere 35
puellam, quæ libere, sine vi, fraude, vel metu injuste incusso consensit in stuprum se sponte ad id offerendo, quia ex *Regul. 27. Juris in 6. Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus;* Lessius *lib. 2. c. 10. n. 9.* Pirhing *loco cit. num. 49.* Reiffenstuel *loco cit. num. 70.* Molina *tract. 3. disp. 106. num. 10.* Barbosa *in c. Si seduxerit 1. de adult. & stupr. n. 2.* Immo neque hoc casu in foro externo 36
cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam seu ducendam, neque ad subeundas alias pœnas decretas *in cit. c. Si seduxerit 1. & cit. cap. Pervenit 2. de adult. & stup.* quia pœnæ illæ, ut patet ex textus verbis, solum imponuntur ei, qui virginem seduxit, vel decepit, quod non potest dici de illa, quæ se sponte obtulit, vel consensit, ut patet *ex cit. Regul. 27. Juris in 6.* ibi: *Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus;* Molina *loc. cit. n. 10.* Pirhing *l. cit. n. 43.* & alii. Deflora- 37
tor neque tenetur in foro interno dotare, seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus, seu blanditiis, vel precibus etiam importunis, aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, dummodo sine ulla vi, fraude, vel minis id fecerit; Molina *cit. disp. 106. n. 1.* Less. *cit. c. 18. n. 4.* Lugo *tom. 1. disp. 12. sect. 1.* Vasquez *c. 3. §. 2. dub. 1. num. 4. & 5.* Pirhing *loco cit. n. 50.* Reiffenstuel *loco cit. n. 106.* & alii passim. Et ratio est, quia *cit. c. Si seduxerit 1. de adult. & stupr.* quod quemlibet seducentem, & consequenter importunis precibus, blanditiis, vel muneribus instantem, & allicientem obligat ad dotandam, vel ducendam puellam defloratam, non obligat ante Judicis sententiam, quia cum sit lex pœnalis in odium seductionis lata, externamque pœnæ executionem requirat,

rat, ante sententiam Judicis in foro interno non obligat; *arg. cap. Cum secundum, de hae-*
38 *ret. in 6.* In foro tamen externo talis deflorator tenetur dotare, vel ducere puellam importunis precibus, blanditiis, & muneribus defloratam; Gonzal. *in c. d. Si seduxerit* 1. *de adul. & stup.* Navarr. *in Manual. c.* 16. *num.* 17. Reiffenstuel *loco cit. n.* 72. Guttierez *l. Canon. qq. q.* 37. *n.* 15. citans communem, & Vasquez *de restitut. c.* 3. §. 2. *dub.* 1. *n.* 6. & Pirhing *loc. citat. num.* 50. dicunt hanc sententiam utpote miseris puellis favorabilem esse consulendam; & colligitur ex *citat. cap. si seduxerit* 1. *de adult. & stupr.* ubi ad dotandam, vel ducendam virginem obligatur omnis ille, qui seduxerit virginem, & dormierit cum ea: atqui importunis precibus, blanditiis, & muneribus inducens puellam ad consentiendum copulae, vere eam seducere censetur; *l.* 1. *Cod. de raptu virg.* ibi: *Nisi solicitaverit*: ergo &c.

Additiones ex aliena manu.

39 Quaestio hic est non incongrua, an Pater teneatur Dotem dare filiae nuptae sine ejus consensu, si vir scripserit Tertio mediatori, quod duceret Uxorem sine Dote, modo pater acquiesceret. At vide omnino Rot. *in Romana Dot.* 19. *Aprilis* 1728. *cor. clar. mem. Corio.*

40 Nec importune disputari potest, an Pater iterum teneatur Dotare filiam, si ejus culpa dos constituta, & soluta primo Marito, periit? Et quid si interim paternum Patrimonium fuerit diminutum? Sed & consulendum de hac quaestione idem supremum Tribunal Rot. *in Romana Dotis* 11. *Junii* 1726. *cor. clar. mem. Calcagnin.*

41 Nota, quod in illis locis, in quibus virum inter & uxorem viget communio bonorum, mater non in subsidium, ut ait Auctor, sed aeque principaliter, ac pater Dotem constituere tenetur filiae: Gron. Oweg. *de leg. abrog. ad l.* 14. *Cod. de Jur. Dot.* Strykius *in us. modern. Pandect. lib.* 23. *tit.* 3. §. 6.

Additio Censoris Theol. ad Articulum II.

Addenda hic censuimus, quae contra defloratores, sive stupratores & stupratas puellas pro Urbe Roma sancivit Clemens XII. per edictum Cardinalis ipsius in Urbe Vicarii publicatum die 13. *Septembris anno* 1736. *in quo poenae decernuntur, quibus in defloratorem, defloratam virginem, ejusque Parentes, si aliquo modo in causa fuerint stupri secuti, aliosque, quorum ope usus fuerit Stuprator, animadvertendum sit.*

Ac primo quidem statuitur, ut in suo vi- 42
gore manentibus poenis, quas in similes delinquentes Sacri decreverunt Canones, stuprator poenae quoque Corporis afflictivae subjiciatur, quae extendi quoque possit etiam ad triremes, si deflorator Laicus fuerit, & ad ergastulum, aut relegationem Judicis arbitrio, si fuerit Clericus, juxta diversas casuum circumstantias, gradus, & conditionis, praesertim juxta diversam fraudem, & seductionem adhibitam.

Stuprata autem Puella poenae quoque corpo- 43
ris afflictivae subjicitur, quae extendi etiam possit Judicis arbitrio ad carcerem usque, pro diversis circumstantiis casuum, gradus, & conditionis, & praesertim juxta majorem, minoremve fraudem & seductionem, quam passa sit, vel adhibuerit deflorata Puella.

Decernitur praeterea, ut dum stuprum secu- 44
tum sit ex spe & promissione futuri matrimonii, deflorata Puella actionem habere non possit in defloratorem, ut promissum adimpleat, nisi coram Judice legitime, & omnino concludenter probaverit obligationem defloratoris ex illa promissione contracta; firma tamen remanente quacumque alia actione, quam Puel-
la in deflorantem habere possit. Declarat ve- 45
ro, legitimam, atque concludentem probationem satis non esse ad cogendum defloratorem ad matrimonium ineundum, quod promiserat, quoties inter contrahentes tanta sit conditionis disparitas, ut ex tali matrimonio magnum secuturum esset scandalum, & familiae ignomi-
nia. Eo tamen in casu deflorator neutiquam 46
absolutus declaratur ab obligatione, quam habet compensandi damna &c.

Quantum ad Puellae Parentes, consangui- 47
neos, aliosque, quibus vel naturae jure, vel positiva aliqua lege ejusdem puellae cura, & educatio concredita sit, & ad quos pertineat de stupro secuto causam ad Judicem deferre, & accusare, dum rei probentur aut lenocinii, aut conniventiae, statuitur, ut actionem omnino amittant petendi dotem nomine defloratae (intacto tamen remanente jure, quod huic competat) & aliquam quamcumque actionem, quae eorum favori intentari posset pro damnis, & interesse; atque decernitur, in hujusmodi casibus quidquid damnum, & interesse deberetur delinquentibus, quod Judicis arbitrio taxandum est, juxta diversas circumstantias a Fisco exigendum esse, & ab eodem pro arbitrio in pios usus erogandum.

Quo-

48 Quoniam vero antedictæ compensationis amissio culpæ proportionata non esset, nisi condigna punitio alterius accederet; propterea pœna afflictiva corporis contra eosdem stabilita est, & pro gravitate delicti ita inviolabiliter observanda præscribitur.

49 Patres, Matres, Fratres, aliique, ad quos spectat cura, & custodia puellarum, dum rei aperti lenocinii probentur; pœnæ subjiciuntur carceris decem annorum, juxta diversitatem
50 sexus. Si vero non aperti lenocinii, sed solius conniventiæ rei fuerint, triremibus, aut respective carceri subjiciuntur septem annorum pro Judicis arbitrio, qui pro diversitate casuum, & personarum pœnam decernet simplici negligentiæ debitam.

51 Servi vero, Ancillæ, Familiares, aliique stipendio conducti homines, quorum ope, auxilio, aut consilio stuprum secutum sit, vel triremibus pro septem annis, vel carceri ut supra,
52 subjiciuntur; atque omnes generaliter, licet domestici non fuerint, si lenocinii rei convincantur, quinque annis carceris, vel triremis pœna puniantur; arbitrio tamen Judicis committitur pœnam ad majus quoque tempus extendere, juxta diversas circumstantias casuum &c.

53 In omnibus autem supradictis casibus conniventiæ, vel lenocinii rei, antequam ad triremes mittantur, vel carceribus detrudantur, per Urbem circumduci debent cum *Mitra*, & infamiæ cartam ferentes, in qua sit eorum conscriptum delictum, ut fieri in iis solet, qui fustigatione puniuntur.

ARTICULUS III.

Dos quo ad ejus reversionem, seu restitutionem soluto Matrimonio, & facultatem eam repetendi constante Matrimonio.

1 SOluto Matrimonio per mortem naturalem mariti dos adventitia est integra restituenda uxori, textu expresso *in leg. ult. Cod soluto Matrimonio*, *& leg. unic. §. Accedit*, *Cod. de rei uxor. action. juncto c. Donatio 8. de donationibus inter vir. & uxor*. *Est communis*. Dos
2 profectitia tamen redit una cum dotata ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis; *cit. leg. unic. Cod de rei uxor. action.* Ipse tamen dotans tenetur eamdem dotem prius dotatæ iterum dare, si alteri nubit; *Authentic. Sed quamvis cit. leg. Unic. de rei uxor. action.*
3 Si autem uxor jam est emancipata, vel si adsit statutum, aut consuetudo, ut proles statim ac nubunt, hoc ipso emancipatæ habeantur, dos est restituenda uxori; *citat. leg. ult. Cod. soluto Matrimonio*, *& l. unic. Cod. de rei uxor. action.* Et ratio est, quia quando filia est emancipata a Patre, Pater ipse in ordine ad eamdem habetur pro extraneo, cum illam non habeat in sua potestate, per textum *in d. l. unica §. Extraneum*, *Cod. de rei uxor action.* statim enim ac filia est emancipata, intelligitur absolute, & simpliciter recta domina illius dotis per textum *in d. l. unica §. Videamus*, *Cod. de rei uxor. action.* adeo ut facta vidua possit de illa disponere per ultimam voluntatem, etiam absque patris consensu; Joann. Angel. Bossius *de dote cap. 3. num.* 270. Gabriel. *consil. 16. num. 35. & sequent. lib.* 1. & alii passim.

Soluto Matrimonio per mortem naturalem 4
uxoris, nullis ex illa extantibus liberis, dos profectitia de jure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata, textu expresso *in l. Succursum*, *ff. de jur. dot.* ibi: *Jure succursum est Patri, ut filia amissa, solatii loco redderetur ei dos ab ipso profecta, ne & filiæ amissæ, & pecuniæ damnum sentiret*, *& l. Dos a patre*, Codic. *soluto Matrimonio*, ibi: *Dos a patre profecta, si in Matrimonio decesserit mulier filiafamilias, ad patrem redire debet*. Dicitur autem notanter *de Jure communi*, quia de jure municipali diversimode res se habet in diversis Provinciis, & locis; Alicubi enim cautum est, ut si uxor per annum vixerit cum marito, & postea moriatur maritus, acquirat ex integro dotem; alicubi, ut acquirat solummodo medietatem, & alia medietas redeat ad dotantem parentem; alicubi, ut maritus non existentibus communibus liberis præmortua uxore jam ad maritum traducta, vel Matrimonio per copulam carnalem consummato lucretur dotem datam, & promissam, ut fert statutum Mediolanense *in cap. 298. vol.* 1. & aliter alibi. Unde circa hoc attendi debet cujusque loci jus municipale, & consuetudo, quæ est optima legum interpres; *l. 37. ff. de legibus*, *& cap. Cum dilectus 8. de consuetudine*. Si vero filia fuerit emancipata, tunc 5
præmortua filia ipsa, dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad hæredes ejusdem filiæ ab intestato, textu expresso *in d. l. unica*, *§. Videamus*, *Cod. de rei uxor. action.* ibi: *Si parens dote pro filia, vel nepti præstita emancipaverit eam, vel ipsa decesserit, rei uxoriæ actione dotem omnino ad mulierem pertinere, etiamsi fuerit exhæredata*; Camillus Borellus *in summa decis. tom. 3. tit. 4. n.* 199. Vincentius *in l. Post dotem num.* 31. ff. *soluto Matr.* An-

tr. Angelus Bossius *tract. de dote c.* 3. *n.* 168.
& alii passim.
6 Dos adventitia mortua uxore de jure com-
muni non transit ad maritum; *arg. c. Mulie-
res* 1. *de donat. inter virum, & uxorem*; Dos
enim adventitia pleno jure pertinet ad ipsam
uxorem, adeoque ipsa mortua transit ad ejus
hæredes ab intestato; *l. Avus* 49. *ff. de jure
dot.* Boschejus *de legit. nuptis lib.* 4. *n.* 11. *vers.
Unde apparet*; Baldus Novellus *de dote part.* 8.
privil 10. *n.* 11. Rossign. *de dote tom.* 2. *contr.*
16. *prænot.* 2. *n.* 5. & alii. Et ratio est, quia
sistendo in jure communi maritus eatenus gau-
det dote, ejusque fructibus, quatenus perseve-
rat Matrimonium, ejusque onera sustinet, quo
Matrimonio, ejusque oneribus cessantibus, dos
adventitia ad eos transit, quibus de jure com-
petit; *leg. unica* §. *Procul dubio, ff. de rei uxor.
action.* Fachineus *controv.* 35. §. 2. *lib.* 6. Ro-
signol. *loc. cit.* Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.*
7 20. *n.* 76. & alii. Sic etiam dos a stupratore
constituta filiæ stupratæ, pereunte ipsa stuprata
non revertitur ad stupratorem, sed transit ad
hæredes ejusdem stupratæ. Et ratio est; quia
illa dos in pœnam consummati delicti facta est
pleno jure ejusdem fœminæ stupratæ; *arg. c.
Si seduxerit* 1. *de adulter. & stupr.* Panormita-
nus *in dict. c.* 1. *de adulter.* Farinacius *de de-
lict. carn. q.* 143. §. *dos n.* 112. Joann. Bapti-
sta Lupus *tract. de illegitim. & natur. lib. com-
ment.* 1. §. 1. *n.* 125. *vers. Et ista dos*; Molina
de just. & jur. tract. 3. *disp.* 105. *vers. Juxta.*
8 Eadem ratione dos constituta per raptorem
filiæ raptæ, mortua ipsa rapta non revertitur
ad raptorem, sed pleno jure transit ad hære-
des ejusdem raptæ; Thesaurus *decis.* 217. *n.* 6.
in fin. Cancerus *in tertia parte variar. resol.
c.* 11. *de Sponsal. & Matrimon. num.* 14. San-
chez *de Matrim. l.* 7. *de imped. disp.* 13. *num.*
1. Bajardus *in addit. ad Julium Clarum in* §.
Raptus num. 35. Rosignol. *loco cit. numer.* 7.
9 & alii. Item dos constituta a viro sene, &
ignobili uxori juveni, & nobili in compen-
sationem juventutis, & nobilitatis, non re-
vertitur ad ipsum dotantem, sed transit ad hæ-
redes ejusdem fœminæ; Ripa *in leg. Fœminæ,
n.* 44. *C. de secundis nuptiis*, Surdus *cons.* 471.
n. 29. *lib.* 4. Stephanus Gratianus *discept. for-
c.* 984. *n.* 9. Lupus *in rub. de don. inter vir.
& uxor.* §. 5 *n.* 35. *in fin.* & alii.
10 Soluto Matrimonio quoad vinculum viven-
tibus adhuc contrahentibus v. gr. per impe-
dimentum dirimens, cum quo ignoranter con-
traxerunt, dos integra restituenda est uxori
putativæ, *arg. c. Mulieres* 1. *de donat. inter
vir. & uxor.* & ibi Glossa *verb. Licita*, &
communis Doctorum. Dicitur autem notan- 11
ter *ignoranter*, quia contrahentes scienter cum
impedimento dirimente, amittunt quidquid
unus alteri dedit, dotem scilicet, & dona-
tionem propter nuptias, Fisco totum acqui-
rente, nisi minor ætas excuset, textu expres-
so *in l. qui contra* 4. *& Authent. Incestas nu-
ptias, C. de incestis nupt.* & ibi Glossa *verb.* 12
Licita. Si Matrimonium ex licita causa sepa-
retur, quia v. gr. maritus cum uxoris con-
sensu ingreditur Monasterium, aut suscipit
Ordines, tota dos est restituenda uxori, textu
expresso in *cit. c. Mulieres* 1. *de donat. inter
vir. & uxor* ibi: *Mulieres cum pro aliqua li-
cita causa a propriis viris fuerint separatæ, to-
tam dotem præcipimus sibi reddi*, & ibi Barb.
n. 5. & communis aliorum. Si vero Matrimo- 13
nium separetur quoad torum per Ecclesiæ ju-
dicium ratione alicujus culpæ contrahentium,
tunc si talis separatio, seu divortium fiat ex
culpa mariti, dos est restituenda uxori; *arg. cit.
c. Mulieres*; Si autem fiat ex culpa uxoris, v.
g. ob ejus adulterium, ipsa perdit dotem, eaque
accrescit marito; *c. Plerumque* 4. *de donat. in-
ter vir. & uxor.* ibi: *Si mulier ob causam for-
nicationis judicio Ecclesiæ, aut propria volun-
tate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit
eidem, dotem, vel dotalitium repetere non potest*,
& concordant *l. Consensu* 8. *de repudiis, &
Novell.* 117. *c.* 8. *&* 9.

Dissoluto Matrimonio non tantum integra 14
dos, sed etiam dimidia pars omnium illorum bo-
norum, & lucrorum, quæ constante Matrimonio
ambobus conjugibus simul, ac utriusque in-
tuitu obvenerunt; v. g. hæreditate, legato,
donatione, negotiatione, emptione ex utrius-
que peculiis, aut bonis facta, debet a marito
restitui uxori, seu ejus hæredibus, textu expres-
so in *c. significavit* 2. *de donat. inter vir. &
uxor.* ibi: *Quæ ipsius dum simul viverent cujus-
cumque contractus titulo communiter obvenerunt...
ad divisionem eorum compellatis*; Barb. *ibid. n.* 6.
cum communi aliorum. Illa autem bona, & lu- 15
cra, quæ constante Matrimonio uni conjugi
in specie, & intuitu illius solius obvenerunt
v. gr. hæreditate, legato, donatione &c. non
debent dividi inter conjuges, sed integra re-
manent ut propria illi soli conjugi, cui soli
legata aut donata sunt. *Certa, & communissi-
ma*. Sic illa lucra, quæ solius viri industria, 16
studio, labore, officio, arte &c. constante Ma-
trimonio acquisita sunt, ut lucra, quæ faciunt
Officiales, & Ministri Principum, Advocati,
Medici, Consiliarii, Judices &c. soli viro,
ejus-

ejusque hæredibus remanent, nec quidquam de iis debetur uxori, aut ipsius hæredibus; *Est communis* cum Barb. *in cit. c. significavit n.* 5. & Gonzal. *ibid. n.* 5. Guttier. *lib.* 2. *pract. qq.* 118. *n.* 5. Nullo enim jure nec civili, nec Canonico statutum reperitur, quod de hujusmodi bonis quidquam uxori restituatur.

17 Constante Matrimonio si maritus culpa sua ad inopiam vergat, itaut evidenter constet facultates ejus non sufficere ad assecurandam dotem, vel certe esse periculum illius, potest uxor repetere dotem suam, textu expresso *l. si constante* 24. *princip. ff. solut. Matrim. & l. Ubi adhuc* 29. *C. de jur. dot.* dummodo tamen non maneat penes uxorem, sed detur cuidam Mercatori, aut alicui securæ, & licitæ negotiationi, ut inde honestum lucrum haberi, & onera Matrimonii sustentari valeant; *arg. c. Per vestras* 7. *de donat. inter vir. & uxor.* & ibi Barb. *n.* 7. Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 20. *n.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 9. *q.* 40. *n.* 37. & alii

18 passim. Si autem in tali casu dos uxoris fidejussione, aut alia cautione sufficienter assecurari potest, tenetur uxor arbitrante Judice acceptare. Sic contra communem Legistarum communior Theologorum & Canonistarum, teste Haunoldo *tract.* 4. *c.* 5. *controv.* 6. *n.* 399. *arg. cit. c. Per vestras* 7. *de donat. inter vir. & uxor.* ubi Innocentius tertius Summus Pontifex mandat Archiepiscopo, & Archidiacono Genuensi tamquam Judicibus, ut in casu præfati periculi dotem marito sub cautione sufficienti relinquant, vel alicui securæ, & licitæ negotiationi, seu Mercatori ad honestum lucrum committant, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare, vel saltem alicui Mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera Matrimonii possit sustinere.*

19 Si absque sua culpa maritus vergit ad inopiam v. gr. ratione inculpabilis naufragii, incendii, & hujusmodi nequit cogi ad restituendam dotem, ut recte observat Glossa *in cit. c. Per vestras verb. Ad inopiam, arg. Novell.* 66. *c.* 6. *princip.* ubi tunc tantum reddere dotem cogitur maritus, *si res male gubernat*, eo vel maxime quod uxor etiam teneatur de sua dote maritum inopem sustentare, *leg. Mutus* 37.

20 *ad finem, ff. de jure dot.* Potest tamen uxor incipiente marito vergere ad inopiam, aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem etiam constante Matrimonio: Nec creditor potest opponere jus offerendi ad impediendam ipsam uxorem; Hoc privilegium colligitur ex Cino *in l. ubi adhuc in q.* 13. *C. de jure dot.* quod etiam sustinet Baldus Novellus *de dot. p.* 7. *privil.* 47. & alii. Et ratio est, quia illa recuperatio dotis vergente marito ad inopiam, non est in rigore propria, & vera restitutio, ut notant Glossa, & Bart. *in l. si constante, ff. solut. Matrim.* cum servari debeat, & committi alicui Mercatori, aut licitæ, & securæ negotiationi, ut ex fructibus ejusdem sustineri possint onera Matrimonii, ut constat *ex cit. c. Per vestras*; & sic magis interest uxori habere bona sibi hypothecata, quam pecuniam sibi oblatam.

In hoc casu si bona, quæ uxor detinere intendit contra tertium creditorem, essent excedentia dotem, & divisibilia, possent tantum detinere, quantum sufficeret ad dotem, reliquum vero teneretur dimittere. Et ratio est, quia æquum non videtur, ut uxor lucretur cum aliorum jactura, per textum *in l. Jure succursum, §. fin. de jur. dot.* nam licet jura eidem succurrant pro sua dote ad eam conservandam, non tamen ad eam augendam cum aliorum jactura; *arg. Regul. Juris* 48. *in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alteriur jactura, vel injuria.* Si vero bona illa essent indivisibilia, 21 22

posset illa constante Matrimonio detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere, & ratio est, quia uxor in hoc casu lucrum non acquireret, cum aliorum jactura, ut clare patet, cum relaxaret fructus excedentes in favorem creditorum, & aliunde ratione hypothecæ, quam habet in omnibus bonis mariti, sit omnibus aliis creditoribus præferenda, *ex l. In rebus* 50. *C. de jure dot. & l. Assiduis* 12. *§.* 1. *C. Qui potiores in pig.*

Potest insuper uxor constante Matrimonio suam repetere dotem, si bona mariti Fisco inferantur; *arg. l. si merito, ff. soluto Matrimon.* ibi: *Si marito publico judicio damnato, pars aliqua bonorum ejus publicetur, Fiscus creditoribus ejus satisfacere necesse habet, inter quos uxor quoque est.* 23

Uxor ratione dotis habet tacitam; & privilegiatam Hypothecam in omnibus bonis mariti, ita ut præferatur omnibus aliis creditoribus. *Est communis, & certa*, textu expresso *l. In rebus* 30. *C. de jure dot.* ibi: *In rebus dotalibus, sive mobilibus, sive immobilibus, sive se moventibus (si tamen extent) sive æstimatæ, sive inæstimatæ sint, mulierem in his vindicandis, omnem habere post dissolutum Matrimonium prærogativam jubemus, & neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorem causam in his per Hypothecam vindicare, & l. Assiduis* 12. *§.* 1. *C. qui potiores in pign.* ibi: 24

Sancimus ex stipulato actionem, quam mulieribus jam pro instituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse Hypothecam, potiora jura contra omnes habere creditores, licet anteriores sint temporis privilegio vallati &c. licet res dotales, vel ex his aliæ comparatæ non extent, sed quocumque modo, vel dispositæ vel consumptæ sint.

25 Pro complemento, & uberiori notitia, & regula omnium, quæ hactenus dicta sunt de dote, advertendum est, quod præ omnibus pacta dotalia, seu speciales conventiones, & locorum consuetudines, seu specialia statuta attendi debent; *arg. tot. tit. ff. de pactis dotal. & C. de pactis convent. & cap. Donatio* 8. *de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Sane soluto Matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum, nisi de consuetudine secus obtineat; vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit, tamen hinc inde contrarium judicatur*, & ratio est, quia ut habet *l.* 75. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; & consuetudo est optima legum interpres, ut habetur *l.* 37. *ff. de leg. et cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudin.*

26 Alia ad rem. Vid. verb. *Uxor, et signanter num.* 44.

Additiones ex aliena manu.

27 Ubique fere locorum receptum est moribus, patriam potestatem dissolvi per nuptias filiæ, quocirca adhærendum est illis, qui indistincte sentiunt, hodie pro Dote profectitia ipsam filiam solum agere posse; Bohemer. *in Introduct. ad Jus digest. lib.* 24. *tit.* 3. *n.* 7. Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 23. *tit.* 4. §. 11. Muller. *in addit. ad* Struv. *exerc.* 30. *thes.* 50. *litt.* E.

DUBITATIO TEMERARIA. Vide verb. *Judicium temerarium, a n.* 2. *ad* 16.

DUBIUM. Vide verb. *Conscientia, a num.* 25. *ad* 30.

DUELLUM.

ARTICULUS I.

Duellum quoad ejus esse, divisionem, & prohibitionem.

DUellum proprie dictum, seu Monomachia, est pugna inita inter duos, vel plures in pari numero, privata auctoritate, & ex condicto, statuto loco, & tempore, cum periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris. *Est in re communis;* Ad majorem autem, & clariorem ejus intelligentiam explicantur singulæ 1
principales particulæ: Dicitur primo *Pugna inita*, ut intelligatur debere duellum esse cum 2
effectu, nam duellantes ad solam apparentiam, ex quo antea convenerint se se non vulnerare, sed honoris gratia duellum simulare, non incurrunt pœnas spirituales contra duellantes inflictas, ut tradunt Caraffa *de duell. tract.* 1. *sect.* 5. *qu.* 6. *n.* 1. Raynold. *lib.* 5. *c.* 9. §. 3. *et* 4. *n.* 3. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 88. *n.* 62. Gomesius de Amescua *de potest. in seipsum lib.* 2. *c.* 5. *n.* 24. & alii. Dicitur secundo *privata auctoritate*, ad denotandum quod non sunt pro- 3
hibita duella illa, quæ publica auctoritate inter hostes fiunt, inter quæ celebre est illud Davidis cum Goliat *in lib.* 1. *Reg. cap.* 17. Sic etiam D. Wenceslaus Bohemiæ dux, ut in ejus officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem eo fine accessit, ut suorum saluti prospiceret, ac proinde visi sunt Angeli arma ministrasse, & dixisse adversario, *Ne ferias*. Dicitur tertio *ex condicto*, quia ad 4
hoc, ut verificetur duellum proprie dictum, requiritur præcedens tractatus & deliberatio; si enim unus ex rixantibus alium ad dimicandum provocet ex calore iracundiæ, & statim pugnent, non erit verum duellum. Sic censuit Sac. Congr. Conc. *in Segobien.* 15. *Oct.* 1644. teste Pignatell. *tom.* 1. *consultat.* 317. Dicitur 5
quarto *statuto loco, et tempore*, quia sine determinatione certi loci, & temporis non est proprie duellum, ut resolvit Sac. Cong. Conc. *in Nullius* 15. *Oct.* 1644. *lib.* 17. *decretor. fol.* 460. Et per hoc, quod non fuit determinatum certum tempus, & locus; Sac. Cong. Immunitatis *in una Civitatis Castellanæ ponente Card. Vallemano die* 13. *Febr.* 1703. non habuit pro duello sequens Vigliettum disfidæ: „ Sig. Alessan-

sandro siete un mentitore ec. v'intimo però a battervi meco a corpo a corpo con la spada alla mano, onde dovrete cingerla, acciocchè dove s'incontriamo, possa sostenervi, e ratificarvi con quella tutto quello, che di proprio
6 pugno vi scrivo." Dicitur quinto *cum periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris*, ut excludantur a ratione duelli contentiones, & exercitationes vulgo dictæ *di Scherma*, cum istæ fiant sine periculo mutilationis, vulneris, vel mortis, & etiam excludantur contentiones, quæ fiunt cum pugnis, vel capillorum evulsione; Murga *disquisit. Canon. tom.* 2. *disp.* 11. *dub.* 1. *n.* 1. Pascucc. *in annot. ad* Pignatell. *tom.* 1. *tit. de duell. ante finem fol.* 240. *verf. Excluditur etiam*, ubi excludit a ratione veri duelli omnes alias contentiones, seu pugnas quocumque alio instrumento fiant, dummodo ex illis non immineat periculum mortis, seu mutilationis, & Pignatel. *tom.* 9. *consult.* 88. *n.* 93.

7 Duellum aliter dividitur a Theologis, & aliter a Legistis. Legistæ sequentes Joan. de Lignan. *tract. de duell. cap.* 2. *n.* 1. illud dividunt in Decretorium, Propugnatotium, & Sa-
8 tisfactorium. Duellum Decretorium est illud, in quo duellantes hac lege arma movent, ut a pugna cessare non debeant, quoadusque al-
9 ter occidatur. Duellum Propugnatorium est, quando quis ad locum designatum accedit non animo adversarium occidendi, sed suum hono-
10 rem conservandi. Duellum satisfactorium est, quando quis gravi affectus injuria satisfactionem in mortis poscit Tribunali, paratus tamen a provocatione desistere eo ipso, quod adversarius satisfactionem dare vult; ut ex Caramuel. *in Theologia fundament.* 19. *qu. de honor. num.* 412. *pag.* 11. refert Murga *disquisit. Can. tom.* 2. *dub.* 1. *n.* 20.

11 Theologi autem sequentes Cajetan. *in* 2. 2. *qu.* 95. *art.* 7. *verf. circa duella*, dividunt duellum in sex species juxta sex causas formales, ad quas singulare certamen ordinatur, scilicet in duellum Manifestativum veritatis; Ostentativum virium; Evitativum ignominiæ; Terminativum controversiæ; Evitativum belli, & Defensivum honoris, ut late prosequitur Caraffa *de duell. sect. tract.* 3. *qu.* 1. *n.* 3. *& sequ.*
12 Duellum manifestativum veritatis tunc verificatur, quando quis læsus in honore non habens testes, seu aliam justificationem propriæ innocentiæ, confidit quod victoria erit testis veritatis, & hoc duellum est illicitum, ut de communi testatur Sanchez *lib.* 3. *moral. c.* 39. *n.* 2. *arg. c. Monomachiam* 22. *caus.* 2. *q.* 6.
13 *c.* 1. *&* 2. *de Purgat. vulgar.* Duellum ostentativum virium est, quando quis ex solo motivo gloriæ, seu valoris ad ostendendam peritiam & fortitudinem duellandi alium provocat ad duellum; Et hoc duellum est illicitum, ut tenet communis *arg. c.* 1. *de Torneament.* ubi id expresse rejicitur, ibi: *Ad ostentationem virium suarum, & audaciæ*. Duellum evitativum 14
ignominiæ est, quando quis aliquo notatur defectu, a quo per duellum putat se purgari posse, & nisi duellum acceptet, pro vili, & timida persona reputatur, & hoc duellum tamquam illicitum reprobatur ab Alexandro VII. in propositione secunda ex damnatis die 7. Septembris 1665. ibi: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Duellum ter- 15
minativum controversiæ est, quando inducitur, vel acceptatur duellum ad terminandam, seu dirimendam litem, seu controversiam, quam alioquin sine tali duello non potest consequi justitia, aut cum suo, vel aliorum damno quis in lite succumbit. Et hoc etiam duellum est illicitum, quia non est aptum medium ad hunc finem, cum semper exponatur periculo justitia causæ, una cum periculo vitæ propriæ, vel alterius. Duellum evitativum belli est, quando 16
Rex, vel Princeps justum bellum gerens, quia non habet sufficientes vires, ad resistendum hostibus, vel ad parcendum multitudini, committitur res duello inter duos, vel plures milites utriusque exercitus decidenda, ut quæ pars vicerit, causam obtineat; vel ipsimet Reges, & Princeps ad duellum se provocant, ut suorum subditorum saluti prospiciant, & hoc duellum est licitum, ut clare patet de D. Wenceslao Bohemiæ Duce, cui ut in ejus officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem accedenti, ut suorum saluti prospiceret, in signum justitiæ sui duelli visi sunt Angeli arma ministrasse, & dixisse adversario: *Ne ferias*. Duellum defensivum honoris est, 17
quando quis de aliquo defectu notatus, ad se defendendum duellum indicit, vel acceptat. Et hoc duellum est illicitum, quia alia via fieri potest honoris defensio, seu injuriæ reparatio, videlicet legitima accusatione apud judicem, ad quem finem conceditur in jure actio injuriarum; *Instit. de injur. §. in summa*, ibi: *In summa sciendum est, de omni injuria, eum qui passus est posse vel criminaliter agere, vel civiliter; & tit.* 30. *de injuriis*.

Duellum dividitur ab omnibus principaliter 18
in duellum solemne, & in duellum privatum. Duellum solemne (quia forte solemnius conducit ad Tartara) est quod fit servata certa for-

ma, & solemnitate circa designationem armorum, & circa tempus, & locum securitatis privilegio præditum (quod *Campum francum* communiter appellant) adhibitis etiam testibus seu Patrinis, quos *Secundantes* vocant.

19 Duellum privatum est, quod fit quidem etiam ex condicto, statuto certo tempore, & loco, sed absque aliis solemnitatibus circa designationem armorum, & securitatem loci, & sine Patrinis.

20 Duellum dividitur ulterius in illud, quod fit auctoritate publica, & in illud, quod fit auctoritate privata, & utrumque patet ex terminis.

21 Duellum tum solemne, tum privatum, seu simplex est prohibitum jure Divino, & humano tam civili, quam Canonico, seu Ecclesiastico sub pœnis gravissimis. Jure Divino prohibetur in præcepto *Non occides*, quo Divino præcepto non tantum prohibetur occisio auctoritate privata, sed etiam periculum ejusdem, ut patet in aliis præceptis. In duello autem uterque duellans ad minimum exponitur evidenti occisionis periculo, & de jure Divino est textus in Deuteronom. *c. 6.* & Luc. *c. 4.* ibi: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Jure humano Civili prohibetur *l. Unic. Cod. de Gladiatoribus*, & sæpe alibi. Jure humano Canonico, seu Ecclesiastico prohibetur *c. Monomachiam 12. caus. 2. q. 4. & tit. 14. de Clericis pugnantibus in duello, & tit. 35. de purgatione vulgari, lib. 5. decret.* & a Julio II. Constit. incip. *Regis pacifici*, a Leone X. Constit. incip. *Quam Deo, & hominibus*, a Clemente VII. Constit. incip. *Consuevit Romanus Pontifex*, a Julio III. Constit. incip. *Cum sint*, a Pio IV. Constit. incip. *Ea, quæ a Prædecessoribus*, a Greg. XIII. Constit. incip. *Ad tollendam*, a Clemente VIII. Constit. incip. *Illius vices*, & a Conc. Trid. *sess. 25. c. 19. de reform.* præcisis his verbis: *Detestabilis duellorum usus fabricante Diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christianorum orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur; & si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta S. Canones puniri debeant. Et si in conflictu decesserint, perpetuo careant sepultura Ecclesiastica; illi autem, qui consilium in causam duelli tam jure, quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocumque privilegio, aut prava consuetudine, etiam immemorabili.*

Additiones ex aliena manu.

Varia ex Scriptoribus ad duella pertinentia 22 collegit Thurmannus *in duellicis*, at si dicendum quod is sine judicio quævis consarcinavit! De judiciis duellicis olim usitatis egerunt, & quidem rectius Mauritius *de duellis*, & Ephraim Gerard *de judiciis duellicis*. Historiam vero 23 duellorum, eamque plenissimam edidit *Basnage in tractatu*, cui titulus; *Dissertation Historique sur les duels*, quæ præmissa est *tom. 1. de l'Histoire des Ordres Militaires*.

ARTICULUS II.

Duellum quo ad ejus pœnas, & personas eas incurrentes, & earum absolutionem.

AFfertur in primis per extensum pro regula & notitia satis necessaria ad hæc omnia, Constitutio Clementis VIII. quæ est ut sequitur. 1

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

ILlius vices licet immeriti gerentes, qui ut animas suorum Fidelium a peccato, & Diaboli laqueis liberaret, de Cœlo descendens, humana carne assumpta, ne proprio quidem suo pretiosissimo Sanguini pepercit, sed se ipsum in ara Crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipuam curam summo studio incumbimus, ut easdem animas inæstimabili pretio redemptas adversus Sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præservemus, præsertim vero totis viribus Nobis a Domino traditis exterminemus exitialia quædam, atque enormia peccata, quibus Divina Majestas gravius offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste, inventa, atque introducta sunt, ut ex cruenta

ta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.

§. 1. Recte siquidem, & salubriter fel. record. Pius Papa IV. Prædecessor noster, post alios complures suos, nostrosque prædecessores, qui detestandum Divina, naturalique Lege, ac Sacris Canonibus damnatum Duellorum abusum, suis etiam Constitutionibus severe prohibuerant, gravesque pœnas contra quoscumque temporali ditioni S. R. E. mediate, vel immediate subjectos ejus criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerant, cupiens non solum in terris prædictis, sed alias ubilibet animarum periculis obviare, Principes, ac Domicellos permittentes in suis Dominiis id patrari, ac etiam extra Terras, & Loca ditioni Ecclesiasticæ subjecta, hujusmodi Duella, seu singularia certamina, diffidationes desuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes, illisque astantes, & interessentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos, Imperatore, ac Regibus inferiores majoris excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) ultra eam, etiam privationis omnium Dignitatum, Beneficiorum, & Officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subjacere, easque incurrere voluit, a quibus nonnisi a Romano Pontifice absolvi possint.

§. 2. Sed & postmodum generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Christiano Orbe hoc malum statuit, ut Imperator, Reges, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, & si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, omnium bonorum suorum proscriptioni, & perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ, juxta Sac. Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam jure, quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non Spectatores, excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

§. 3. Quas pœnas novissime piæ mem. Gregorius Papa XIII. pariter prædecessor noster extendit adversus illos etiam omnes, qui non publice, sed privatim ex condicto, statuto tempore, & in loco convento Monomachiam commisissent, etiam Patrinis, sociisque non vocatis, & loci securitate non habita, & provocatoriis litteris nomine præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerit) non prohibuissent, cæterosque supradictos criminis socios, & ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quominus pugnarent.

§. 4. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim Transalpinis, ac remotis Regionibus, & potissimum ubi bella vigent, castrensi quadam, & militari licentia, seu verius audacia, perniciosum hoc scelus inter Fideles exerceri, quas fas sit in solo hostili, ubi Christiani nominis, seu Catholicæ Fidei hostes tyrannidem exercent; seu hæreses, & Schismata impune grassantur, sive inter signa, & Castra militaria, in caput suorum fratrum impios convertere mucrones, quod multo salubrius contra Christiani nominis adversarios stringi pars esset; Nos nefaria Diaboli arma salutari Ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipue ipsius Domini auctoritate tradito retundere, atque a cervicibus gregis Domini nostræ curæ crediti, quantum (eodem Deo adjutore) eniti possumus, propulsare cupientes, prædictas omnes Constitutiones, ac decretum Concilii Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis Censuris, & pœnis decretis, ac extensionibus; quarum, & quorum omnium tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, & ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo approbamus, & confirmamus, & innovamus.

§. 5. Ac insuper auctoritate, & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem Constitutiones, ac decretum, locum habere ubique gentium, & terrarum, inter quascumque personas, etiam armatas, & in Castris, seu propugnaculis militantes, etiam ubi nostrorum, & S. R. E. aut Catholicæ Fidei hostium furor impune grassatur, in dominiis per eos occupatis & detentis. Idem quoque juris censendum esse, si publico, & forsan justo bello indicto, miles aliquis alterum in adversariorum exercitu militantem, sive alias hostium Castris, præsidiis, aut terris degentem, privatas

simultates, atque inimicitias publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen descendat, aut illum provocet. Nec non iisdem pœnis, decreto, & Constitutionibus teneris eos, inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem fuderit: aut certus ictuum numerus utrique illatus fuerit: Vel si convenerint, ut non singuli, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent. Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito; permittentes, vel quantum in ipsis est non prohibentes, aut post commissum crimen, veniam, & impunitatem concedentes.

§. 6. Præterea pari ratione prohibemus omnia, & singula ejus generis scripta, manifesta, seu fides vulgo appellata, quæ etiam sine expressa provocatione ad certamen, tamen quasi præparatoria quædam ad chartulas, seu libellos provocatorios, & ad Duellum, illorumque veluti radices, aut semina, ut plurimum, lacessendi aliquem ad pugnam & suscitandæ simultatis, atque inimicitiæ materiam, & occasionem præbent. Dum scilicet in illis per modum Epistolæ, libelli, & publicæ attestationis, & intimationis, sive per authentica documenta, sive per unius, pluriumve chirographorum subscriptiones, aut relationes sub prætextu proprii, vel alieni honoris, & famæ, more militari, atque ut vulgo dicitur *Cavalleresco*, tuenda, aut lædendi, sive ad illatæ, propulsatæve contumeliæ, aut injuriæ probationem, seu tollendam ipsius suspicionem rei alicujus gestæ ad id pertinentis, vel verborum, aut responsionum series, & ordo narratur, vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, ut qui contradixerit, is sive nominatim, sive in genere mendacii arguatur, aut mentiri dicatur. Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quippiam ejusmodi, quo ad superius expressa spectet, gestum, dictumque sit. Vel denique offert se quidam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quemcumque ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse, vel non fuisse. Nec non quascumque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, & ob hujusmodi causas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire soleat, denunciationes, narrationes, declarationes, & testificationes. Volentes eos omnes, & singulos, qui suo, vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, prædicta, vel his similia, multoque magis ad certandum provocatoria scripta, libellos, epistolas, eorumque exempla dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, attestati fuerint. Quive aliis ad singulare certamen publice, vel occulte ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad hujus generis scripta, quæ manifesta, quæque chartulæ provocatoriæ appellantur, scribenda, dictandæ, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam, vel favorem præstiterint, sive id suaxerint, aut mandaverint, quique in præmissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, vel certamen, aut effectus, non accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressæ, & aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio, aut denuntiatio fieret. Nihilominus censuris, & pœnis omnibus in præsenti, & aliis prædictis Constitutionibus, & decreto contentis subjacere, tam si superius enumeratis, quam si aliis etiam majoribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant.

§. 7. Quinimmo de novo etiam per præsentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & quoscumque publice, vel privatim, palam, vel occulte, in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra, & aliis prædictis Constitutionibus, ac decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes, aut provocantes, opem, consilium, vel favorem præstantes, equos, arma, commeatus præbentes, aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujusque delicti socios de industria, Spectatores,

Patri-

Patrinos, fautores, defensores, quacumque tam superius expressa, quam alia Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate. Ita ut singulares etiam personæ cujuslibet Communitatis, Universitatis, Collegii, aut Reipublicæ, quæ hujus criminis participes quoquomodo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes, eorumque singulos, ipso facto absque ulla monitione, Judicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis majoris, & maledictionis æternæ mucrone percussos, & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica perpetuo privatos esse volumus. Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca, in quorum Territoriis id facinus scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut Populo admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto, cujus Interdicti relaxationem, aut Excommunicationis absolutionem, ab alio quam a Nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice poenitentia, & satisfactione congrue peracta in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumcumque facultatum, & indultorum quibusvis personis tam Ecclesiasticis cujuscumque Ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia quoad præmissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari. Pœnis aliis tam spiritualibus, quam temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§. 8. Universos autem, & singulos charissimos in Christo Filios nostros Imperatorem, Reges, & dilectos Filios nobiles Duces Viros, etiam armorum, & exercituum, Marchiones, cæterosque Principes Christianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Universitates Civitatum, Oppidorum, & Castrorum, illorumque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum, & copiarum tam equestrium, quam pedestrium Ductores, Tribunos, Præfectos, Capitaneos in quibuscumque etiam Nobis, & Romanæ Ecclesiæ temporali jurisdictioni non subjectis locis constitutos, cujuscumque gradus, præeminentiæ, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera Domini Nostri JESU CHRISTI, ut ejus Divini nominis intuitu pro sua erga eumdem Deum, per quem regnant Reges, & a quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, & S. hanc Sedem reverentia, & devotione, non modo nihil tale in suis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant, sed hoc malum omni studio, diligentia, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, contra quoscumque delinquentes, & ut præfertur quomodolibet complices, & participes etiam temporalibus pœnis gravissimis animadvertant, & per suos Officiales, & Curiæ Ministros procedi curent, se obsequium Deo pergratum, perque acceptum præstituros, si quo gladio ad tutelam bonorum, & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eumdem ad vindictam hujus peccati, & ad sumendas de hujusmodi criminis reis debitas pœnas exercuerint, contra vero memores, si in re tam gravi male se gesserint, se in districto Dei judicio rationem in novissimo die reddituros.

§. 9. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillo signatis, eadem prorsus fides ubique gentium, & locorum adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur exhibitis, & ostensis.

§. 10. Quodque eædem præsentes in Lateranen. ac Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, & Cancellariæ Apostolicæ valvis de more publicentur, affixis inibi earum exemplis per aliquem ex Cursoribus nostris, & dimissis, quodque eadem publicatio eos, qui in Urbe sunt, post triduum, qui vero extra eam, post quatuor menses, omnes, quos concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si eorum cuilibet personaliter intimatæ fuissent.

Nulli ergo omnino &c.

Dat. Romæ in Monte Quirinali Anno Incarn. Dom. 1592. Kalend. Sept. Pont. nostri Anno I.

Pœnæ principales duellantibus statutæ sunt sequentes. Primo, Excommunicatio ipso facto incurrenda. Secundo, Perpetua infamia. Tertio, Proscriptio bonorum omnium. Quarto, Debent puniri sicuti homicidæ. Quinto, Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, si in ipso conflictu decesserint. Sexto, Si fuerint Ecclesiastici, privati sunt omnibus Dignitatibus, Beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis, & redduntur inhabiles ad illa, & ad alia in posterum obtinenda. Septimo, Fiunt rei Criminis læsæ Majestatis. Octavo, Redduntur inhabiles ad condendum testamentum. Omnes istæ pœnæ recensentur in adducta Constitutione Clementis VIII. Accedunt etiam latæ per Benedi-

dictum XIII. Constit. incip. Ea quae Domino, & etiam a Benedicto XIV. Constit. incip. Detestabilem; de qua vide supra in hac eadem articulo, num. 21. 22.

Vulneratus, & in ipso loco Duelli, vel in alio [illegible] loco, sed tamen paulo post, eadem vulnere, & [illegible] sive vera [illegible] [illegible], caret Ecclesiastica sepultura, quamvis [illegible], & a confessario absolutus fuerit, Diana part. 4. tract. 4. resolut. 94. Bonacina [illegible] 4. 3. 23. num. 4. Pignatelli tom. 9. consult. 88. n. 116. Hurtado [illegible] consult. cas. conscient. 2. part. 7. resol. 64. Lezana tom. 2. verb. Duellum n. 14. Konig. lib. 5. decretal. tit. 14. n. 20. Reiffenstuel ibid. n. 42. & alii magis communiter. Et ratio est, quia ultra quam quod semper comprobatur de ipso, quod dicit Concilium Tridentinum, & Clemens VIII. in loco conflictus decesserit; sic expresse decernitur, ac praecipitur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito in rubrica de exequiis in haec verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in Duello, etiamsi ante obitum dederint signa poenitentiae*. Et confirmatur a simili 3
de decedentibus in Torneamentis, vel in ludo agitationis taurorum; tales enim sic decedentes carent Ecclesiastica sepultura, quamvis moriantur poenitentes, ut expresse statuitur *in cap. de Torneamentis*, ibi: *Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti poenitentia non negetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura*; adeoque a pari idem dicendum est de decedentibus
4 in duello. Si autem vulneratus in duello moriatur post notabile intervallum, v. g. post unam, vel alteram diem, non caret Ecclesiastica sepultura; Caraffa *de duello tract. 2. sect. 3. q. 19. n. 9.* Diana *part. 11. tract. 6. resolut. 26.* Lezana *tom. 2. verb. Duellum n. 14.* Mancin. *in practic. de infirm. in ord. ad sepult. n. 34.* Portell. *in respons. part. 3. cap. 10. n. 3. & 4.* Bassaeus *verb. sepultura n. 5.* Trullench. *de jure Parochi cap. 9. dub. 7. n. 6.* Possentius *in recollect. q. moral. verb. Duellum in 6.* Remig. *in praktic. Confess. tract. 2. cap. 5. §. 1. n. 11.* Konig *loc. cit. n. 20.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 43.* & alii plures. Et ratio est, quia in tali casu, [illegible] licet moriatur occasione Duelli, [illegible], non decessit tamen ipso Duello, [illegible], uti ad incurrendam hanc poenam expresse requiritur tum a Conc. Trident. [illegible] tum a Constit. Clementis VIII. supra adducta, ibi: *Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura*. Cum itaque cum haec sit lex poenalis, extendi non debet, sed potius restringi; *arg. Regul. 15. Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari; & Regul. 49. eod. in 6.* ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda*.

Poenas impositas contra duellantes incurrunt; 5
Primo, ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive non, sive duellum sit interne, sive privatum, vel similes: etiamsi non secutae mors, seu mutilatio; immo quamvis nullum fuerit pactum de fuso sanguine occumbendo, cum primus vulneratus fuerit, aut sanguinem fuderit, aut certus numerus ictuum inflictus fuerit, ut textu expresso in cit. Constit. Clementis VIII. §. 5. ibi: *Nec non si [illegible], & certus [illegible]* Vide supra in alata Constit. Clementis VIII. Secundo, illas poenas in- 6
currunt Patrini, ac socii, ad duellum seu provocantes, vel acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non fuerit secuta, ut expresse cavetur in cit. Constit. Clement. VIII. in fine §. 3. ibi: *Etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commiserint, si ad locum accesserint pugnaturi, & per eos non stetisset, quominus pugnarent*. Tertio, illas poenas incurrunt 7
duellantium adjutores, sive auxilium, consilium, operam, vel favorem praestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam, & alia subsidia scienter administrantes, ut patet expresse in cit. Constit. Clementis VIII. §. 7. Consulens 8
autem duellum non incurrit excommunicationem, si fecit quantum potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit, quia quantum est ex se, effecit ut per eum cessaret duellum, novum enim consilium dedit ex se efficacius ad revocandum duellatorem; qui si non revocetur, est propter suam pravitatem, adeoque consulens non est amplius in causa, & consequenter si efficaciter suum consilium revocat, etiam post provocationem, & ante executionem duelli, faciens quantum in se est, ne sequatur ipsa pugna, non contrahit excommunicationem; colligitur ex Constit. Gregorii XIII. ubi dixit, *consulentes eisdem censuris, & poenis subjacere, si per ipsos non stetit, ne pugna sequatur*.

Quarto, illas poenas incurrunt spectatores ex 9
industria, seu ex composito; scilicet qui ex sua praesentia, & visione videntur ad pugnam duellantes incitare, textu expresso in Concilio Trid. *cit. sess. 25. c. 19. de reform.* ibi: *Nec non spectatores*, & in cit. Constitut. Clementis VIII. §. 2. ibi: *Nec non spectatores* & §. 3. ibi: *Et ex composito spectatores*, & §. 7. ibi: *De industria spectatores*. Hinc poenas illas non 10
incurrunt qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt, quia nihil ad ineundam, & acuen-

11 accendam pugnam conferunt. Quinto, illas
pœnas incurrunt locorum Domini, Magistratus,
Præsides, Locumtenentes, Duces militum,
& Capitanei, qui Duellum vel permittunt,
vel non prohibent quantum possunt,
vel commissum non puniunt, textu expresso
in d. Constit. Clementis VIII. §. 5. *in fine*,
ibi: *Et non solum locorum Dominos, sed etiam
Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut
etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris,
vel extra ea, in alieno, vel hostili solo,
vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam
in quocumque casu per præsentem,
vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes,
vel quantum in ipsis est, non prohibentes,
aut post commissum crimen, & veniam,
12 & immunitatem concedentes*. Civitates vero,
Oppida, Terræ, Castra, in quibus commissum
fuerit duellum, permittentibus, aut tolerantibus
Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur
Interdicto, textu pariter expresso in cit. Constitut.
Clementis VIII. §. 7. ibi: *Ipsas vero
Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca,
in quorum territoriis id facinus, scientibus,
& tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus
Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu,
aut populo, admissum fuerit, Ecclesiastico
supponimus Interdicto*.
13 Sexto, illas pœnas incurrunt omnes scripta,
& manifesta ad Duellum præparatoria efficientes,
nec non quascumque etiam sine scripto
denunciationes, narrationes, declarationes, &
testificationes, quæ etiam sine expressa provocatione
ad certamen materiam, & occasionem
præbent; Et illas pœnas incurrunt omnes, &
singuli, qui suo, vel alieno nomine hujusmodi
scripta dictaverint, composuerint, scripserint,
miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint,
exemplaverint, typis impresserint,
subscripserint, intimaverint, vel etiam verbo
denunciaverint, sive attestati fuerint, & illi,
qui ad aliquod horum auxilium, consilium,
operam, vel favorem præstiterint, sive suaserint,
mandaverint, aut quomodolibet se immiscuerint,
etiamsi neque pugna aliqua, nec
certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus
ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta
provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones
prædictæ, quæ Manifesta dicuntur, in publicum
prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint,
si per eos non steterit, quominus
publicatio aut denunciatio fieret; textu expresso
fere præcisis verbis *in d. Constitut. Clement.
14 VIII. §. 6.* Illas pœnas incurrunt etiam
Christiani cum Turcis duellantes. Sic censuit
*Sac. Cong. Conc. in Cathar. 22. Aug. 1637.
lib. 5. decret. fol. 584.*
Non incurrunt tamen tales pœnas ratum 15
habentes Duellum suo nomine factum. Floron.
de Duell. cap. 14. §. 3. num. 1. Murga *disquis.
Canon. tom. 2. disp. 11. dub. 9. n. 1. & sequ.*
Novar. *in summ. Bullar. part. 1. comm. 62. n.
41.* & alii, & ratio est, quia Summi Pontifices
volentes pœnas extendi ad ratihabitionem,
id solent exprimere, unde cum hoc non
expresserint in Bullis contra duellantes, non
est facienda extensio, eo vel maxime quia ista
est Lex pœnalis, quæ potius debet restringi,
*ex c. Odia 15. & c. In pœnis 49. de regul.
Juris in 6. & l. Factum §. In pœnalibus, ff.
de regul. Juris*. Nec tales pœnas incurrit, qui 16
provocatus ad Duellum sic respondet: *Paratus
sum me defendere, quandocumque me invaseris;
nolo tale acceptare duellum, quod Legi
Divinæ, & Ecclesiasticæ est contrarium*. Nec 17
etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Ego
ubicumque me aggressus fueris, paratus sum me
defendere, neque latitabo, sed mei copiam per
ordinarias Civitatis vias faciam, & forsan tuo
magno malo aggredieris; ceterum recuso Duellum,
quia a Lege Divina, & Ecclesiastica reprobatur*.
Nec etiam illas incurrit, qui sic 18
respondet: *Sono Cristiano, e non accetto Duello
ma cammino per la Città con la mia spada
sola, e la prima volta che c' incontreremo vi
darò soddisfazione*. Item nec pœnas illas incurrit, 19
qui postquam dixerat: *Quandocumque
reperero te in loco apto, rem armis decidemus*,
postea data occasione cum altero, qui & id
acceptaverat, de facto congreditur; quia in
omnibus adductis casibus, non fuit designatus
locus, & tempus, prout ad rationem veri
duelli requiritur ex cit. Constitut. Gregorii
XIII. & Clementis VIII. §. 3. ibi: *Statuto
tempore, & in loco convento*, & declaravit
*Sac. Congregatio Concil. in Nullius 15. Octob.
1644. lib. 17. decret. fol. 360. & Sac. Congr.
Immun. 13. Februar.* 1703. in casu graviori,
quam supradicti, ut patet in articulo præcedenti
sub num. 4. non attento, quod tale scribens
Vigliettum dixisset Portitori ipsius Viglietti,
quod responsum expectabat in quadam
Aromataria, eo quia ista verba expectare
responsum, erant nimis æquivoca: sic apud
Ursayam *Institut. Criminal. libr. 2. titul. 5.
num. 283.*
Absolutio ab excommunicatione incursa ob 20
Duellum, quamvis ex cit. *Constitutione Clementis
VIII. sub §. 7.* non posset impendi
extra articulum mortis, nisi a Romano Pontifi-

tifice pro tempore existente, ut ibi expresse fuerat statutum præcisis his verbis: *Excommunicationis absolutionem ab alio, quam a Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentia, & satisfactione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibusvis personis, tam Ecclesiasticis, cujuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam*
21 *in genere, vel in specie concessorum*. Hodie tamen ex Decreto Sacræ Cougregationis Episcoporum & Regularium de speciali mandato ejusdem Clementis VIII. edito *die* 16. *Novemb.* 1602. potest talis absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, & in Urbe Romana, licet non intra Italiam, & extra Urbem, ibi: *Sacra Congregatio quoad provocantes, & pugnantes in duello juxta decretum, & formam Tridentini, & Gregorii XIII. censuit Regulares omnes etiam Societatis Jesu non posse virtute suorum privilegiorum a Censura ob Duellum incursa absolvere in Italia, extra Urbem Romanam*. Ita hoc Decretum referunt, simulque docent Quaranta *in summ. Bullar. verb. Casus reservati*, Dicastillus *de justitia, & jure tom.* 1. *lib.* 2. *tract.* 1. *disput.* 20. *dub.* 15. *num.* 238. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 6. *cap.* 2. *sect.* 1. *cap.* 35. Comitolus *lib.* 6. *moral. quæst.* 17. Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 21. *num.* 83. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 106. Fagundez *tom.* 1. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 5. & alii. *Vid. verb. Absolutio art.* 1. *ubi late a num.* 41. *usque ad* 46.

22 Hic ad literam tradimus sequentem Benedicti XIV. Constitutionem, qua damnantur, & prohibentur quinque propositiones duellorum abusui faventes; ac veteres leges adversus duellantes editæ novis pœnalibus Sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

DEtestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus, atque superstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longissime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus Prædecessorum nostrorum, Nicolai, (*a*) Cœlestini III. Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III. (*b*) Innocentii IV. (*c*) adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. (*d*) Leo X. (*e*) Clemens VII. (*f*) ac demum Pius IV. (*g*) gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Sæculares Regionum, aut Locorum leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices, ac participes, & qualemcumque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (*h*) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac jurisdictione, & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis saluberrimis Legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella compre-

(*a*) *Epist. L. ad Carolum Calvum*. (*b*) *In Concil. Lateranens. cap.* 1. & 2. *de Torneamentis, ubi trium Prædecessorum decreta citantur*. (*c*) *In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann.* 1252. *n.* 31. (*d*) *Constit. incip. Regis Pacifici*. (*e*) *Constitut. Quam Deo & hominibus*. (*f*) *Const. Consuevit Romanus Pontifex*. (*g*) *Const. Ea quæ a Prædecessoribus*. (*h*) *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Reform.*

prehensa, ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor Noster Greg. Papa XIII. (*a*) hujusmodi pœnas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & loco, Monomachiam commiserint, etiam si nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ literæ, aut denunciationis Chartulæ præcesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit: *Illius vices*, data XVI. Kalen. Septemb. anno MDXCII. diserte complexas, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes, chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique se prædictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & Naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, qui benignitatis specie humanis, pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes, ac temperantes, *licere*, docuerunt, (*b*) *Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: (*c*) *fas esse defensione occisiva vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat*; (*d*) *propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis sententia certo imminent*; (*e*) *Defendere non solum quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus*; *dum alia via id assequi non valeamus*: Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censura notavit, rejecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi causa, vel levioris momenti res, fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, & casibus, vel amittendi officii, & sustentationis, vel denegatæ sibi a Magistratu justitiæ, Defensionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magistris specialiter ad id per nos Deputatis, commisimus, qui re mature discussa, laris coram Nobis tum voce, cum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura, & proscriptione dignas existimarunt.

Prima Propositio.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis, alias sibi debitæ, ac promeritæ, spe perpetuo carere deberet, culpa, & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famæ, & officii.

IV.

(*a*) *Const. ad tollendum*. (*b*) 2. *Prop. damnata ab Alexandro VII.* (*c*) *Prop.* 17. *ex damnatis ab eodem*. (*d*) *Prop.* 18. *ab eodem damnata*. (*e*) *Prop.* 32. *ex damnatis ab Innocentio XI.*

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali acceptare, & offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium, & Consultorum judiciis, atque omnibus rite, & mature consideratis, Nos ipsas, præsentium Literarum tenore, & Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac præsertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Sæcularibus Principibus, & Potestatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicæ districtionis gladio magis, magisque insequamur, omnes, & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si præsentibus de verbo ad verbum insertæ forent, pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confirmantes, & innovantes, ad hoc ut pœnarum gravitas, & severitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio, ac de Apostolicæ Auctoritatis plenitudine earumdem præsentium Literarum serie, statuimus, atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo præmeditato, ac deliberato, ad formam Constitutionis felicis recordationis Prædecessoris Nostri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit: *Ex quo Divina*; data VI. Idus Junii anno Domini MDCCXXV. ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio exclusus, & repulsus omnino censeatur; ita ut a cujuscumque Sacri, aut Religiosi loci Asilo, ad quod confugerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi possit, ac debeat; Super quo Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistitibus, ad quos respective pertinet, & pertinebit imposterum, necessarias, & opportunas facultates præsentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, & respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus asciti, *grave vitæ periculum* adesse retulerint, percussor ipse, prævio semper Decreto Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Ecclesiæ restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. Literis constitutæ sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ Sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerit;

fu-

sublata Episcopis, & Ordinariis locorum super hac pœna interpretandi, ac dispensandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiæ legibus obedientiam præstandi.

In hujus demum solicitudinis nostræ Societatem vocantes Carissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem Electum, cunctosque Catholicos Reges, nec non Principes, Magistratus, Militiæ Duces, atque Præfectos, eos omnes, & singulos, pro sua in Deum Religione, ac pietate, enixe obtestamur in Domino, ut conjunctis studiis, & animis, exitiosæ duellorum licentiæ, qua Regnorum tranquillitas, Populorum securitas atque incolumitas, neque corporum solum, sed, quæ nullo pretio æstimari potest, æterna animarum vita certo periclitatur, omni nisu, & constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suæque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus indictisque gravissimis pœnis horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum Legum, pœnarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; Nam si delinquentes, aut oscitanter ferant, aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem ita crudeliter multum effundi permiserint. Vani enim, falsique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret Supremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum est Divina, & humana jura tueri, sibique creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum Jesus Christus effudit.

Volumus autem, ut præsentium Literarum transumptis, &c.

Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ MDCCLII. quarto Idus Novembris, Pontificatus Nostri anno tertiodecimo.

EBRIETAS.

Vide verbum *Clericus art.* 5. *a num.* 15. *ad* 20. & verb. *Irregularitas art.* 1. *sub n.* 11. & verb. *Gula a n.* 12. *ad* 21. in talibus enim citatis locis quantum sufficit pertractatum est de hoc titulo.

ECCLESIA.

Ecclesia potest capi dupliciter, scilicet in sensu morali, prout nempe significat Cœtum, Conventum, Collectionem, aut Congregationem hominum, quo sensu Ecclesiam sæpe accipit Scriptura, ut *Psal.* 25. *Odivi Ecclesiam malignantium*, & *Psal.* 88. *Laus ejus in Ecclesia Sanctorum*, & *Matthæi* 5. *Convenit Ecclesia magna*, & *ad Romanos* 16. *Salutant vos omnes Ecclesiæ Asiæ*, & alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in Terra Capite, idest Papa, existentes, vocantur Ecclesia, ut patet *in cap. Ecclesia* 7. *de consecrat. dist.* 1. ibi: *Ecclesia, idest Catholicorum Collectio*. Et potest capi pro ipsa Ecclesia materiali, scilicet pro Templo aliquo manufacto, seu Æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum, & invocandum Deum, Divina administranda & percipienda conveniunt; Unde de Ecclesia utroque hoc modo sumpta breviter erit sermo, & in primis de Ecclesia in sensu morali capta.

ARTICULUS I.

Ecclesia in sensu morali capta, quo ad ejus esse, & principales notas.

Ecclesia est nomen græcum, quod significat 1
evocationem, seu cœtum vocatorum; Hinc usurpatur a nobis ad significandum cœtum Fidelium, & aptissime nomine vocationis cœtus Fidelium appellatur, quoniam ad cœtum Fidelium nemo se instinctu proprio adjungit, sed Cœlesti admonitus vocatione. Ecclesiæ nomen aliquando sumitur generaliter, aliquando particulariter. Nomen Ecclesiæ sum- 2
ptum generaliter est quid commune ad Ecclesiam *Triumphantem*, quæ est cœtus in Cœlis regnantium, sive hominum, sive Angelorum; ad Ecclesiam *Patientem*, quæ est Congregatio minum in igne pro purgandis peccatorum reliquiis probatorum; & ad Ecclesiam *Militantem*, quæ est adunatio Christianorum contra

3 tra salutis hostes pugnantium. Nomen Ecclesiæ
sumptum particulariter significat tantum Chri-
sti Ecclesiam Militantem; & Ecclesia sic sum-
pta, de qua solum in præsenti est sermo, sic
4 definitur: *Ecclesia est Congregatio, seu Cœtus
visibilis Baptizatorum sub uno Capite Christo in
Cœlis, & Romano Pontifice ejus Vicario in Ter-
ris, inter se in eadem Fidei professione, & Sa-
cramentorum participatione colligatorum*. Est in
re *communis*. Dicitur primo *Congregatio*, *seu
Cœtus visibilis*, quia ut dicitur *in Psal.* 18. *In
sole posuit Tabernaculum suum*, quod ibi de
Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In So-
le posuit Tabernaculum suum*, hoc est *in mani-
festatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*.
Et idem habet *in Epistola* 166. *ad Donatistas*:
*Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manife-
statione, omnibus nota usque ad terminos terræ*.
5 Dicitur secundo: *Baptizatorum*, quia nullus est
Ecclesiæ membrum, aut intrat Ecclesiam, ni-
si per Baptismum, qui est porta unica, &
6 omnibus communis. Dicitur tertio: sub *uno
Capite Christo*, quia Deus *ipsum dedit Caput
supra omnem Ecclesiam*, *ad Ephes. c.* 1. &
cap. 5. *Quoniam vir caput est mulieris, sicut
7 Christus caput est Ecclesiæ*. Dicitur quarto: *Et
Romano Pontifice ejus Vicario*, quia solus Ro-
manus Pontifex est verus Christi Vicarius, &
contraria opinio Lutheri fuit tamquam hære-
tica proscripta a Leone X. Constitut. incip.
Exurge, & est Lutheri error 25. ibi: *Roma-
nus Pontifex Petri successor non est Christi Vi-
carius super omnes totius mundi Ecclesias ab
ipso Christo in Beato Petro constitutus*: tum
quia ipsi in persona Petri dixit Christus *Joan.*
21. *Pasce Oves meas*, & licet spectet etiam
ad Episcopos, aliosque Pastores regere Eccle-
siam, hoc tamen est cum subordinatione ad
8 Romanum Pontificem. Dicitur quinto: *in ea-
dem Fidei professione, & Sacramentorum parti-
cipatione*, quia sicuti Ecclesiæ membra sub
uno, & eodem Capite nempe Christo vivunt,
si eadem Fidei professione, & Sacramentorum
9 participatione debent ipsum colere. Dicitur
sexto, & ultimo: *Inter se colligatorum*, quia
non sufficit ad veram Congregationem, seu
Cœtum, qualis est Ecclesia, sola multitudo,
sed requiritur insuper aliqua communicatio per
preces, Charitatem &c. ut verificetur Sancto-
rum Communio.

10 Ad hanc Ecclesiam spectant, non solum
prædestinati, ut prætendunt Vviclefistæ, Hus-
sitæ, & Calvinistæ, sed etiam reprobi, cum
isti, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri
sub uno Capite, & de facto Christus *Joan.* 10.
*Ecclesiam comparavit Ovili, in quo sunt Oves,
& hædi*; & *Matthæi* 13. ipsam Ecclesiam
comparavit Agro, in quo est bonum semen,
& zizania; Item *Matthæi* 25. Ipsam compa-
ravit decem Virginibus, ex quibus erant quin-
que prudentes, & quinque fatuæ, ex quibus
dantur intelligi prædestinati, & reprobi; Sic 11
etiam ad hanc Ecclesiam spectant, non solum
justi, & perfecti, qui nullum habent pecca-
tum, ut prætendunt Pelagiani, sed etiam ipsi-
met peccatores, quia per hoc, quod aliqui
peccent peccato furti, homicidii, & hujusmo-
di, non rejiciunt propterea Fidem Christi,
aut Ecclesiæ subjectionem.

Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed 12
ab ipsa excluduntur Pagani, Turcæ, Judæi,
qui numquam ad veram Fidem venerunt; Un-
de Apostolus 1. *Ad Corinth. cap.* 5. ait: *Quid
mihi de his, qui foris sunt judicare? idest de
infidelibus*. Excluduntur etiam Catechumeni, 13
qui licet sint Fides, possintque, si sic morian-
tur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen
cum nondum Baptismum receperint, inter
actualia Ecclesiæ membra non numerantur,
quia juxta Concilium Florentinum, & Sanctos
Patres, homines fiunt de corpore Ecclesiæ,
cum baptizantur; unde Catechumeni non li-
gantur Ecclesiæ Constitutionibus, & si rever-
tantur ad Paganismum, aut Hebraismum, non
possunt ut Apostatæ haberi, ac puniri. Item 14
excluduntur Hæretici, & a Fide Apostatæ;
cum enim ipsi veram fidem non profiteantur,
nequeunt esse de corpore Ecclesiæ, quæ est
Congregatio Fidelium, ex Concilio Lateranensi
cap. Firmiter, de Summa Trinitate: & ideo
in Concilio Nicæno *c.* 8. dicuntur posse reci-
pi in Ecclesiam, si redeant, quod signum est
manifestissimum ab ea fuisse separatos; Et
quamvis Ecclesia possit ipsos judicare, & pu-
nire, hoc non est, quia sint sua membra, &
de suo corpore, sed quia debent esse, uti jam
fuerunt, & ab ea sponte, & culpabiliter re-
cesserunt. Item excluduntur Schismatici, quia, 15
licet idem credant, ac nos, ubi non sunt præ-
cise Schismatici, per hoc tamen, quod unio-
nem non habent cum capite, nec locum ha-
bere possunt in corpore; Hinc Ecclesia in die
Parasceves orat pro Hæreticis & Schismaticis,
ut Deus ad Ecclesiam eos revocare dignetur.
Item excluduntur Excommunicati, quia ex 16
quo priventur omni commercio spirituali,
quod habent Ecclesiæ membra inter se, non
censentur cum aliis colligati, textu expresso
in c. Omnis 32. *caus.* 11. *q.* 3. ibi: *Omnis
Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur*,
Sa-

Satanæ traditur. *Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est*. Et S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiæ c. ult.* ait: *Excommunicati est visibiliter præscindi ab Ecclesia*.

17 Una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis gratiæ, ac Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ. *Est communis inter Catholicos;* Et ratio est quia unum, & idem objectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad præsens, & credetur ad usque consummationem sæculi; cum hac solum differentia, quod juxta diversitatem temporum magis, & minus explicite creditum fuerit hoc unum, & idem objectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptæ, quam tempore Legis naturæ, & magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiæ, quam tempore utriusque, & Legis naturæ scilicet, & scriptæ ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. Augustinus *in tract.* 45. *in Joan. n.* 9. ibi: *Ante adventum Domini nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, præcesserunt justi; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit: Tempora variata sunt, non Fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur: alium sonum habet* venturus est, *alium sonum habet* venit, *mutatus est sonus* venturus est, & venit; *eadem tamen Fides utrosque conjungit, & eos, qui venturum esse, & eos qui venisse crediderunt diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per Christum videmus ingressos*, & ad hoc propositum adducit Apostol. 2. ad Corinth. 4. dicentem: *habentes eumdem spiritum Fidei;* adeoque una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitæ hominis; sicut enim est idem numero homo, & quando est infans, & quando adolescens, & quando juvenis, & usque ad finem vitæ; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eamdem substantialiter, & formaliter identitatem servans, cum Ecclesia Legis naturæ comparetur infantiæ hominis, Ecclesia Legis scriptæ Adolescentiæ, & Ecclesia Legis gratiæ Juventuti, & maturitati usque ad finem vitæ. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter, sed materialiter tantum fuisse, & esse distinctas, adeoque unam tantummodo, & eandem essentialiter, & formaliter esse, cum qualibet per eamdem Fidem in Christum, sive ante incarnationem, ut Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiæ sibi paraverit, & paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. *in Psalm.* 104. *n.* 10. ibi: *Non enim quispiam præter istam Fidem, quæ est in Christo Jesu, sive ante ejus Incarnationem, sive postea reconciliatus est Deo*.

Notæ præcipuæ, per quas hæc nostra vera 18
Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor, scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica, & Apostolica*. *Est communis inter Fideles*, cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantinopolitano, & Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur; & habetur etiam expresse *in cap. Unam Sanctam, de Majorit. & Obed. inter Commun.* ibi: *Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*. Prima igitur veræ Eccle- 19
siæ nota est, quod sit *Una*, quod verum est non solum de Ecclesia Legis gratiæ, sed etiam, ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem sæculorum, ita ut credentium universalitas, quæ fuit in Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, & Legis gratiæ, semper eadem fuerit, & sit essentialiter, ut fuit ostensum *sub n.* 17. Hanc Ecclesiæ unitatem insinuat Scriptura variis in locis. *Cantic.* 6. dicitur: *Una est Columba mea*, quod de Unitate Ecclesiæ interpretatur S. Aug. *tract.* 6. *in Joan.* ibi: *Quid evidentius Fratres mei in Columba Unitas, in linguis gentium Societas... unde debuit ergo charissimi demonstrari Spiritus Sanctus Unitatem quandam designans, nisi per Columbas, ut pacatæ Ecclesiæ diceretur: Una est Columba mea?* Et de Ecclesiæ unitate intelligitur etiam *in cit. cap. Unam Sanctam, de major. & obed. inter commun.* ibi: *Sponso in Canticis proclamante una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ quia unum Corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus, Christi vero Deus*, & *Psalm.* 21. dicitur: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu Canis unicam meam*, quod de nostræ veræ Ecclesiæ unitate intelligitur *in d. cap. Unam Sanctam*, ibi: *Hanc autem veneràmur & unicam, dicente Domino in Propheta, Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam, pro anima enim, idest pro se ipso capite simul oravit, & corpore, quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit*, & *Joan.* 10. dicitur: *Unum Ovile* & *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Corpus*.

20 Unde hæc Ecclesia variis titulis est Una. Primo est una unitate principii, scilicet Dei vocantis, & Christi fundantis, & ideo dicitur *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus*. II. Unitate Capitis, sic enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur *Joan.* 10. III. Unitate conjunctionis, & ideo dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Unum Corpus multi sumus*, & *Act.* 4. *Credentium erat cor unum, & anima una in Domino*. IV. Unitate Fidei, ut habetur *ad Ephes.* 4. *Una Fides*, & ibid. *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei*. V. Unitate mediorum ad hæreditatem Fideles perducentium, tum internorum, quæ sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quæ sunt Sacramenta, & ideo *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Baptisma*, quod est reliquorum janua, & fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Omnes, qui de uno pane participamus*. VII. Unitate Doctrinæ, de qua loquens S. August. dicit: *qui volunt unam linguam, veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis*. Unde S. Irenæus *de unitate Fid. cap.* 3. sic ait: *Neque, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Lydia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus, & idem est; sic & lumen, & prædicatio veritatis ubique lucet*.

21 Secunda nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Sancta*. Unde *Cantic.* 6. dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol*. *Epist.* 1. *Petri c.* 2. dicitur: *Gens Sancta;* Et *ad Romanos cap.* 1. *Omnibus, qui sunt Romæ*
22 ... *vocatis Sanctis*. Unde pluribus titulis dicitur *Sancta*. I. Propter sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum*. II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus, & sanctificatus, 1. *ad Corinth. c.* 6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. III. Propter Christi mortem: Ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur 4. *ad Ephes.* ibi: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, & *ad Hebræos c.* 13. *Jesus, ut sanctificaret populum per sanguinem suum, extra portam passus est*. IV. Propter ejus Leges, præcepta, Sacramenta, & doctrinam, quæ omnia sanctitatem redolent, & eo tendunt, ut Sancti efficiamur; Unde *Psal.* 18. dicitur: *Lex Domini immaculata convertens animas; ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati in conspectu ejus*. V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. *lib. de Baptismo contra Petilianum c.* 16. sic: *Intra istam arcam (Catholicæ Ecclesiæ) boni, & mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt*.

Tertia nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Catholica*, idest Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, & ideo *Ps.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*: Et *Marc.* 16. *Euntes in mundum universum &c.* Et S. August. *Epist.* 52. *ad Severiaum n.* 1. dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde Græce appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur*, & *Epist.* 140. *ad Honoratum num.* 43. ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicit unicam suam, hæc est unica Catholica, quæ toto Orbe copiosa diffunditur, quæ usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur*. II. Ratione personarum, quia vocat, & recipit homines cujuscumque nationis, status, & conditionis, si velint Evangelio obedire, & salvari; Unde *Marci* 16. dicitur: *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*. III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, & durabit usque ad finem per omnia tempora: Hinc *Daniel.* 2. dicitur: *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. *de vera Religione cap.* 7. ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Heretici, & Schismatici alumni, quando, non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant*. Et idem S. August. *in cap.* 9. *Joan.* sic dicit: *Multa sunt, quæ in gremio Ecclesiæ me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Cathol. nomen, quod ita inter tot Hæreses Eccl. sola obtinuit, ut cum omnes Heretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur, nullus Hereticorum Basilicam suam audeat ostendere*. 23

Quarta nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Apostolica*, & dicitur Apostolica tribus potissimum de causis. 1. Quia fundata est a Christo, qui ad *Hebr.* 3. dicitur Apostolus confessionis nostræ; Et quod Christus Auctor, & fun- 24

fundamentum nostræ Ecclesiæ sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus, Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos, & redimendos; *Joan.* 20. ibi: *Sicut misit me vivens Pater &c.* 2. Quia fuit per Apostolos propagata; & firmata; Unde *ad Eph.* 2. dicuntur Fideles *superædificati super fundamentum Apostolorum*, & *ad Romanos* 10. *ex Psalm.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum;* & doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram, & incorruptam retinuit, & retinebit; Unde *ad Galatas* 1. dicitur: *Licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, 3. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit; Unde S. August. *lib. contra Epistol. fundamenti cap.* 4. dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiæ ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

25 Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas veræ Ecclesiæ Christi, & in ipsa sola potest obtineri salus, & nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide*, & habetur expresse tota conclusio *in cap. Unam sanctam, de Majoritat. & obedient. inter communes*, ibi; *Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, & ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in §. final.* declaratur ibi; *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis;* Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *in c. Firmiter* 1. *de summa Trinitate*, ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus;* habetur etiam definitum in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ut in ejus Constitut. incip. *Lætentur*, ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri, & verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plena potestas tradita est;* Hinc a Leone X. in Constitut. incip. *Exurge*, fuit tamquam Hæresis proscriptus sequens error Lutheri in ordine 25. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus.*

26 Ecclesia enim Romana commissa Petro, & successoribus ejus Romanis Pontificibus, a quibus tamquam a Capite Romana denominatur, pro eodem sonat, ac universalis.

27 Unde quamvis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romæ non sedeat, ut de facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, & sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica, seu Universalis, & Apostolica*, ut constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Joann. XXII. qui nunquam Romæ sedit, ibi: *Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & divina providentia non permittit, ut membrum, quod a totius Corporis unitate sejungitur, virtute, quæ a vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur;* Unde S. Augustinus *de Symbolo ad Catechumenos, serm.* 1. *cap.* 6. sic expresse dicit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica contra omnes Hæreses pugnans, pugnari potest, expugnari non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa;* Et *serm.* 4. *de eod. Symbolo ad Catechumenos cap.* 13. dixit:

28 *Si quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.*

ARTICULUS II.

Ecclesia quo ad ejus visibilitatem, indefectibilitatem, & infallibilitatem.

1 Ecclesia vera Christi est, & fuit semper absolute visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, & deducitur ex pluribus Scripturæ textibus; In *Psalm. enim* 18. dicitur: *In ille posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens; *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto;* & idem habet in *Epist.* 166. *ad Donatistas*, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ.* Matth. 19. præcipit Christus, ut quando Frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiæ, ibi: *Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus.* Verba autem illa; *Dic, & si non audierit*, indicant apertissime; Ec-

dictum XIII. Constit. incip. *Ex quo Divinæ*,
& aliæ a Benedicto XIV. Constit. incip. *Dete-
stabilem*; de utrisque fusius in calce hujus ar-
tic. num. 21. 23.

Vulneratus, si in ipso loco Duelli, vel in
alio quidem loco, sed tamen paulo post, ea-
dem adhuc die, sicque sine vero sufficienti in-
tervallo decedat, caret Ecclesiastica sepultura,
quamvis pœnitens, & a censuris absolutus de-
cedat; Diana *part*. 4. *tractat*. 4. *resolut*. 94.
Sanchez *in select. disp*. 39. *num*. 9. Pignatell.
tom. 9. *consult*. 88. *n*. 116. Homobon. *in con-
sult. cas. conscient*. 2. *part*. 7. *ref*. 64. Lezana
tom. 2. *verb. Duellum n*. 14. Konig. *lib*. 5. *de-
cretal. tit*. 14. *n*. 20. Reiffenstuel *ibid*. *n*. 43.
& alii magis communiter. Et ratio est, quia
ultra quam quod semper comprobatur de ipso,
quod dicit Concilium Tridentinum, & Clemens
VIII. in loco conflictus decessisse; sic expresse
decernitur, ac præcipitur in Rituali Romano
jussu Pauli V. edito in rubrica de exequiis in
hæc verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura mo-
rientibus in Duello, etiamsi ante obitum dede-
3 rint signa pœnitentiæ*. Et confirmatur a simili
de decedentibus in Torneamentis, vel in ludo
agitationis taurorum; tales enim sic decedentes
carent Ecclesiastica sepultura, quamvis morian-
tur pœnitentes, ut expresse statuitur *in cap. de
Torneamentis*, ibi: *Quod si quis eorum ibi mor-
tuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non
negetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura*; adeo-
que a pari idem dicendum est de decedentibus
4 in duello. Si autem vulneratus in duello mo-
riatur post notabile intervallum, v. g. post
unam, vel alteram diem, non caret Ecclesia-
stica sepultura; Caraffa *de duello tract*. 2. *sect*.
3. *q*. 19. *n*. 9. Diana *part*. 11. *tract*. 6. *reso-
lut*. 26. Lezana *tom*. 2. *verb. Duellum n*. 14.
Mancin. *in practic. de infirm. in ord. ad sepult.
n*. 34. Portell. *in respons. part*. 3. *cap*. 10. *n*. 3.
& 4. Bassæus *verb. sepultura n*. 5. Trullench.
de jure Parochi cap. 9. *dub*. 7. *n*. 6. Possentius
in recollect. q. moral. verb. Duellum in 6. Re-
mig. *in practic. Confess. tract*. 2. *cap*. 15. §. 1.
n. 11. Konig *loc. cit*. *n*. 20. Reiffenstuel *loc.
cit*. *n*. 44. & alii plures. Et ratio est, quia in
tali casu vulneratus licet moriatur occasione
Duelli, seu ex Duello, non decessit tamen ipso
Duello, seu conflictu, uti ad incurrendam hanc
pœnam expresse requiritur tum a Conc. Tri-
dent. *loc. cit*. tum a Constit. Clementis VIII.
supra adducta, ibi: *Et si in ipso conflictu de-
cesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura*.
Tum quia cum hæc sit lex pœnalis, extendi
non debet, sed potius restringi; *arg. Regul*. 15.
Juris in 6. ibi: *Odia restringi, & favores con-
venit ampliari*; *& Regul*. 49. *eod. in* 6. ibi:
In pœnis benignior est interpretatio facienda.

Pœnas impositas contra duellantes incurrunt; 5
Primo, ipsimet pugnantes, sive sint principa-
les, sive non, sive duellum sit solemne, sive
privatum, vel simplex: etiamsi non sequatur
mors, seu mutilatio; immo quamvis initum
fuerit pactum de statim terminando certamen,
cum primus vulneratus fuerit, aut sanguinem
fuderit, aut certus ictuum numerus utrimque
illatus fuerit, textu expresso in cit. Constit.
Clementis VIII. §. 5. ibi: *Nec non iisdem pœ-
nis, & decreto &c*. Vid. supra in allata Con-
stit. Clementis VIII. Secundo, illas pœnas in- 6
currunt Patrini, ac socii, ad duellum serio pro-
vocantes, vel acceptantes, etiamsi pugna ob
aliquod impedimentum non fuerit secuta, ut
expresse cavetur in cit. Constit. Clement. VIII.
in fine §. 3. ibi: *Etiamsi pugnam ob aliquod
impedimentum non commisissent, si ad locum ac-
cessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quo-
minus pugnarent*. Tertio, illas pœnas incurrunt 7
duellantium adjutores, sive auxilium, consi-
lium, operam, vel favorem præstantes, equos,
arma, commeatum, pecuniam, & alia subsi-
dia scienter administrantes, ut patet expresse in
cit. Constit. Clementis VIII. §. 7. Consulens 8
autem duellum non incurrit excommunicatio-
nem, si fecit quantum potuit, revocando con-
silium, licet nihil profecerit, quia quantum
est ex se, effecit ut per eum cessaret duel-
lum, novum enim consilium dedit ex se effi-
cacius ad revocandum duellatorem; qui si non
revocetur, est propter suam pravitatem, adeo-
que consulens non est amplius in causa, &
consequenter si efficaciter suum consilium revo-
cat, etiam post provocationem, & ante exe-
cutionem duelli, faciens quantum in se est,
ne sequatur ipsa pugna, non contrahit ex-
communicationem; colligitur ex Constit. Gre-
gorii XIII. ubi dixit, *consulentes eisdem cen-
suris, & pœnis subjacere, si per ipsos non ste-
tit, ne pugna sequatur*.

Quarto, illas pœnas incurrunt spectatores ex 9
industria, seu ex composito; scilicet qui ex
sua præsentia, & visione videntur ad pugnam
duellantes incitare, textu expresso in Concilio
Trid. *cit. sess*. 25. *c*. 19. *de reform*. ibi: *Nec
non spectatores*, & in cit. Constitut. Clementis
VIII. §. 2. ibi: *Nec non spectatores* & §. 3.
ibi: *Et ex composito spectatores*, & §. 7. ibi:
De industria spectatores. Hinc pœnas illas non 10
incurrunt qui ex occulto, vel obiter transeun-
do respiciunt, quia nihil ad ineundam, &
acuen-

11 accendendam pugnam conferunt. Quinto, illas pœnas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Præsides, Locumtenentes, Duces militum, & Capitanei, qui Duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt, vel commissum non puniunt, textu expresso in d. Constit. Clementis VIII. §. 5. *in fine*, ibi: *Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, aut post commissum crimen, & veniam,*
12 *& immunitatem concedentes*. Civitates vero, Oppida, Terræ, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus, aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur Interdicto, textu pariter expresso in cit. Constitut. Clementis VIII. §. 7. ibi: *Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca, in quorum territoriis id facinus, scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut populo, admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto.*

13 Sexto, illas pœnas incurrunt omnes scripta, & manifesta ad Duellum præparatoria efficientes, nec non quascumque etiam sine scripto denunciationes, narrationes, declarationes, & testificationes, quæ etiam sine expressa provocatione ad certamen materiam, & occasionem præbent; Et illas pœnas incurrunt omnes, & singuli, qui suo, vel alieno nomine hujusmodi scripta dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, intimaverint, vel etiam verbo denunciaverint, sive attestati fuerint, & illi, qui ad aliquod horum auxilium, consilium, operam, vel favorem præstiterint, sive suaserint, mandaverint, aut quomodolibet se immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ Manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio aut denunciatio fieret; textu expresso fere præcisis verbis *in d. Constitut. Clement. VIII.* §. *6.* Illas pœnas incurrunt etiam
14 Christiani cum Turcis duellantes. Sic censuit *Sac. Cong. Conc. in Cathar.* 22. *Aug.* 1637. *lib.* 5. *decret. fol.* 584.

Non incurrunt tamen tales pœnas ratum habentes Duellum suo nomine factum. Floron. *de Duell. cap.* 14. §. 3. *num.* 1. Murga *disquis. Canon. tom.* 2. *disp.* 11. *dub.* 9. *n.* 1. *& sequ.* Novar. *in summ. Bullar. part.* 1. *comm.* 62. *n.* 41. & alii, & ratio est, quia Summi Pontifices volentes pœnas extendi ad ratihabitionem, id solent exprimere, unde cum hoc non expresserint in Bullis contra duellantes, non est facienda extensio, eo vel maxime quia ista est Lex pœnalis, quæ potius debet restringi, *ex c. Odia* 15. *& c. In pœnis* 49. *de regul. Juris in* 6. *& l. Factum* §. *In pœnalibus, ff. de regul. Juris*. Nec tales pœnas incurrit, qui provocatus ad Duellum sic respondet: *Paratus sum me defendere, quandocumque me invaseris; nolo tale acceptare duellum, quod Legi Divinæ, & Ecclesiasticæ est contrarium*. Nec etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Ego ubicumque me aggressus fueris, paratus sum me defendere, neque latitabo, sed mei copiam per ordinarias Civitatis vias faciam, & forsan tuo magno malo aggrediteris; ceterum recuso Duellum, quia a Lege Divina, & Ecclesiastica reprobatur*. Nec etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Sono Cristiano, e non accetto Duello ma cammino per la Città con la mia spada sola, e la prima volta che c' incontreremo vi darò soddisfazione*. Item nec pœnas illas incurrit, qui postquam dixerat: *Quandocumque reperero te in loco apto, rem armis decidemus*, postea data occasione cum altero, qui & id acceptaverat, de facto congreditur; quia in omnibus adductis casibus, non fuit designatus locus, & tempus, prout ad rationem veri duelli requiritur ex cit. Constitut. Gregorii XIII. & Clementis VIII. §. 3. ibi: *Statuto tempore, & in loco convento*, & declaravit *Sac. Congregatio Concil. in Nullius* 15. *Octob.* 1644. *lib.* 17. *decret. fol.* 360. *& Sac. Congr. Immun.* 13. *Februar.* 1703. in casu graviori, quam supradicti, ut patet in articulo præcedenti *sub num.* 4. non attento, quod tale scribens Viglietttum dixisset Portitori ipsius Viglietti, quod responsum expectabat in quadam Aromataria, eo quia ista verba expectare responsum, erant nimis æquivoca: sic apud Ursayam *Institut. Criminal. libr.* 2. *titul.* 5. *num.* 283.

Absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum, quamvis ex cit. *Constitutione Clementis VIII. sub* §. 7. non posset impendi extra articulum mortis, nisi a Romano Ponti-

tifi-

tifice pro tempore existente, ut ibi expresse fuerat statutum præcisis his verbis: *Excommunicationis absolutionem ab alio, quam a Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentia, & satisfactione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibusvis personis, tam Ecclesiasticis, cujuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam*
21 *in genere, vel in specie concessorum*. Hodie tamen ex Decreto Sacræ Cougregationis Episcoporum & Regularium de speciali mandato ejusdem Clementis VIII. edito *die* 16. *Novemb.* 1602. potest talis absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, & in Urbe Romana, licet non intra Italiam, & extra Urbem, ibi: *Sacra Congregatio quoad provocantes, & pugnantes in duello juxta decretum, & formam Tridentini, & Gregorii XIII. censuit Regulares omnes etiam Societatis Jesu non posse virtute suorum privilegiorum a Censura ob Duellum incursa absolvere in Italia, extra Urbem Romanam*. Ita hoc Decretum referunt, simulque docent Quaranta *in summ. Bullar. verb. Casus reservati*, Dicastillus *de justitia, & jure tom.* 1. *lib.* 2. *tract.* 1. *disput.* 20. *dub.* 15. *num.* 238. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 6. *cap.* 2. *sect.* 1. *cap.* 35. Comitolus *lib.* 6. *moral. quæst.* 17. Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 21. *num.* 83. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 106. Fagundez *tom.* 1. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 5. & alii. *Vid. verb. Absolutio art.* 1. *ubi late a num.* 41. *usque ad* 46.

22 Hic ad literam tradimus sequentem Benedicti XIV. Constitutionem, qua damnantur, & prohibentur quinque propositiones duellorum abusui faventes; ac veteres leges adversus duellantes editæ novis pœnalibus Sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Detestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus, atque superstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longissime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus Prædecessorum nostrorum, Nicolai, (*a*) Cœlestini III. Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III. (*b*) Innocentii IV. (*c*) adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. (*d*) Leo X. (*e*) Clemens VII. (*f*) ac demum Pius IV. (*g*) gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Sæculares Regionum, aut Locorum leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices, ac participes, & qualemcumque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (*h*) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac jurisdictione, & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis saluberrimis Legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella compre-

(*a*) *Epist. L. ad Carolum Calvum*. (*b*) *In Concil. Lateranens. cap.* 1. & 2. *de Torneamentis, ubi trium Prædecessorum decreta citantur*. (*c*) *In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann.* 1252. *n.* 31. (*d*) *Constit. incip. Regis Pacifici*. (*e*) *Constitut. Quam Deo & hominibus*. (*f*) *Const. Consuevit Romanus Pontifex*. (*g*) *Const. Ea quæ a Prædecessoribus*. (*h*) *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Reform.*

prehensa, ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor Noster Greg. Papa XIII. (*a*) hujusmodi pœnas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & loco, Monomachiam commiserint, etiam si nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ literæ, aut denunciationis Chartulæ præcesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit: *Illius vices*, data XVI. Kalen. Septemb. anno MDXCII. diserte complexas, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes, chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique se prædictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & Naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, qui benignitatis specie humanis, pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes, ac temperantes, *licere*, docuerunt, (*b*) *Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: (*c*) *fas esse defensione occisiva vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat*; (*d*) *propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis sententia certo imminent*; (*e*) *Defendere non solum quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus; dum alia via id assequi non valeamus*: Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censura notavit, rejecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi causa, vel levioris momenti res, fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, & casibus, vel amittendi officii, & sustentationis, vel denegatæ sibi a Magistratu justitiæ, Defensionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magistris specialiter ad id per nos Deputatis, commisimus, qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce, cum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura, & proscriptione dignas existimarunt.

Prima Propositio.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis, alias sibi debitæ, ac promeritæ, spe perpetuo carere deberet, culpa, & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famæ, & officii.

IV.

(*a*) *Const. ad tollendum*. (*b*) *2. Prop. damnata ab Alexandro VII*. (*c*) *Prop. 17. ex damnatis ab eodem*. (*d*) *Prop. 18. ab eodem damnata*. (*e*) *Prop. 32. ex damnatis ab Innocentio XI.*

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali acceptare, & offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium, & Consultorum judiciis, atque omnibus rite, & mature consideratis, Nos ipsas, præsentium Literarum tenore, & Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac præsertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Sæcularibus Principibus, & Potestatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicæ districtionis gladio magis, magisque insequamur, omnes, & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si præsentibus de verbo ad verbum insertæ forent, pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confirmantes, & innovantes, ad hoc ut pœnarum gravitas, & severitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio, ac de Apostolicæ Auctoritatis plenitudine earumdem præsentium Literarum serie, statuimus, atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo præmeditato, ac deliberato, ad formam Constitutionis felicis recordationis Prædecessoris Nostri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit: *Ex quo Divina*; data VI. Idus Junii anno Domini MDCCXXV. ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio exclusus, & repulsus omnino censeatur; ita ut a cujuscumque Sacri, aut Religiosi loci Asilo, ad quod confugerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi possit, ac debeat; Super quo Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistitibus, ad quos respective pertinet, & pertinebit imposterum, necessarias, & opportunas facultates præsentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, & respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus asciti, *grave vitæ periculum* adesse retulerint, percussor ipse, prævio semper Decreto Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Ecclesiæ restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. Literis constitutæ sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ Sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerit;

su-

ſublata Epiſcopis, & Ordinariis locorum ſuper hac pœna interpretandi, ac diſpenſandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi ſceleris, ac debitam Eccleſiæ legibus obedientiam præſtandi.

In hujus demum ſolicitudinis noſtræ Societatem vocantes Cariſſimos in Chriſto Filios noſtros, Imperatorem Electum, cunctoſque Catholicos Reges, nec non Principes, Magiſtratus, Militiæ Duces, atque Præfectos, eos omnes, & ſingulos, pro ſua in Deum Religione, ac pietate, enixe obteſtamur in Domino, ut conjunctis ſtudiis, & animis, exitioſæ duellorum licentiæ, qua Regnorum tranquillitas, Populorum ſecuritas atque incolumitas, neque corporum ſolum, ſed, quæ nullo pretio æſtimari poteſt, æterna animarum vita certo periclitatur, omni niſu, & conſtantia vehementer obſiſtant. Neque ſibi, ſuæque in Deum fidei, muneriſque rationi feciſſe ſatis intelligant, quod optime conſtitutis legibus indictiſque graviſſimis pœnis horrendum ſcelus proſcriptum ſit, niſi accuratam ipſarum Legum, pœnarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, ſeque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; Nam ſi delinquentes, aut oſcitanter ferant, aut molliter puniant, alieno ſeſe crimine polluent, omniſque illius ſanguinis reos ſe conſtituent, quem ita crudeliter multum effundi permiſerint. Vani enim, falſique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret Supremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum eſt Divina, & humana jura tueri, ſibique creditorum hominum vitam ſervare, pro quibus Sanguinem ipſe ſuum Jeſus Chriſtus effudit.

Volumus autem, ut præſentium Literarum tranſumptis, &c.

Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ MDCCLII. quarto Idus Novembris, Pontificatus Noſtri anno tertiodecimo.

EBRIETAS.

Vide verbum *Clericus art.* 5. *a num.* 15. *ad* 20. & verb. *Irregularitas art.* 1. *ſub n.* 11. & verb. *Gula a n.* 12. *ad* 21. in talibus enim citatis locis quantum ſufficit pertractatum eſt de hoc titulo.

ECCLESIA.

ECcleſia poteſt capi dupliciter, ſcilicet in ſenſu morali, prout nempe ſignificat Cœtum, Conventum, Collectionem, aut Congregationem hominum, quo ſenſu Eccleſiam ſæpe accipit Scriptura, ut *Pſal.* 25. *Odivi Eccleſiam malignantium*, & *Pſal.* 88. *Laus ejus in Eccleſia Sanctorum*, & *Matthæi* 5. *Convenit Eccleſia magna*, & *ad Romanos* 16. *Salutant vos omnes Eccleſiæ Aſiæ*, & alibi paſſim, quo ſenſu etiam cuncti Fideles ſub uno in Terra Capite, ideſt Papa, exiſtentes, vocantur Eccleſia, ut patet *in cap. Eccleſia* 7. *de conſecrat. diſt.* 1. ibi: *Eccleſia, ideſt Catholicorum Collectio*. Et poteſt capi pro ipſa Eccleſia materiali, ſcilicet pro Templo aliquo manufacto, ſeu Æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum, & invocandum Deum, Divina adminiſtranda & percipienda conveniunt; Unde de Eccleſia utroque hoc modo ſumpta breviter erit ſermo, & in primis de Eccleſia in ſenſu morali capta.

ARTICULUS I.

Eccleſia in ſenſu morali capta, quo ad ejus eſſe, & principales notas.

ECcleſia eſt nomen græcum, quod ſignificat 1
evocationem, ſeu cœtum vocatorum; Hinc uſurpatur a nobis ad ſignificandum cœtum Fidelium, & aptiſſime nomine vocationis cœtus Fidelium appellatur, quoniam ad cœtum Fidelium nemo ſe inſtinctu proprio adjungit, ſed Cœleſti admonitus vocatione. Eccleſiæ nomen aliquando ſumitur generaliter, aliquando particulariter. Nomen Eccleſiæ ſum- 2
ptum generaliter eſt quid commune ad Eccleſiam *Triumphantem*, quæ eſt cœtus in Cœlis regnantium, ſive hominum, ſive Angelorum; ad Eccleſiam *Patientem*, quæ eſt Congregatio minum in igne pro purgandis peccatorum reliquiis probatorum; & ad Eccleſiam *Militantem*, quæ eſt adunatio Chriſtianorum contra

3 tra salutis hostes pugnantium. Nomen Ecclesiæ sumptum particulariter significat tantum Christi Ecclesiam Militantem; & Ecclesia sic sumpta, de qua solum in præsenti est sermo, sic
4 definitur: *Ecclesia est Congregatio, seu Cœtus visibilis Baptizatorum sub uno Capite Christo in Cælis, & Romano Pontifice ejus Vicario in Terris, inter se in eadem Fidei professione, & Sacramentorum participatione colligatorum*. Est in re communis. Dicitur primo *Congregatio, seu Cœtus visibilis*, quia ut dicitur *in Psal.* 18. *In sole posuit Tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In Sole posuit Tabernaculum suum*, hoc est *in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*. Et idem habet *in Epistola* 166. *ad Donatistas*: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione, omnibus nota usque ad terminos terræ*.
5 Dicitur secundo: *Baptizatorum*, quia nullus est Ecclesiæ membrum, aut intrat Ecclesiam, nisi per Baptismum, qui est porta unica, &
6 omnibus communis. Dicitur tertio: sub *uno Capite Christo*, quia Deus *ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam*, *ad Ephes. c.* 1. & *cap.* 5. *Quoniam vir caput est mulieris, sicut*
7 *Christus caput est Ecclesiæ*. Dicitur quarto: *Et Romano Pontifice ejus Vicario*, quia solus Romanus Pontifex est verus Christi Vicarius, & contraria opinio Lutheri fuit tamquam hæretica proscripta a Leone X. Constitut. incip. *Exurge*, & est Lutheri error 25. ibi: *Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro constitutus*: tum quia ipsi in persona Petri dixit Christus *Joan.* 21. *Pasce Oves meas*, & licet spectet etiam ad Episcopos, aliosque Pastores regere Ecclesiam, hoc tamen est cum subordinatione ad
8 Romanum Pontificem. Dicitur quinto: *in eadem Fidei professione, & Sacramentorum participatione*, quia sicuti Ecclesiæ membra sub uno, & eodem Capite nempe Christo vivunt, si eadem Fidei professione, & Sacramentorum
9 participatione debent ipsum colere. Dicitur sexto, & ultimo: *Inter se colligatorum*, quia non sufficit ad veram Congregationem, seu Cœtum, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed requiritur insuper aliqua communicatio per preces, Charitatem &c. ut verificetur Sanctorum Communio.

10 Ad hanc Ecclesiam spectant, non solum prædestinati, ut prætendunt Vvicleffistæ, Hussitæ, & Calvinistæ, sed etiam reprobi, cum isti, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri sub uno Capite, & de facto Christus *Joan.* 10. Ecclesiam comparavit *Ovili, in quo sunt Oves, & hœdi*; & *Matthæi* 13. ipsam Ecclesiam comparavit Agro, in quo est bonum semen, & zizania; Item *Matthæi* 25. Ipsam comparavit decem Virginibus, ex quibus erant quinque prudentes, & quinque fatuæ, ex quibus
dantur intelligi prædestinati, & reprobi; Sic 11
etiam ad hanc Ecclesiam spectant, non solum justi, & perfecti, qui nullum habent peccatum, ut prætendunt Pelagiani, sed etiam ipsimet peccatores, quia per hoc, quod aliqui peccent peccato furti, homicidii, & hujusmodi, non rejiciunt propterea Fidem Christi, aut Ecclesiæ subjectionem.

Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed 12
ab ipsa excluduntur Pagani, Turcæ, Judæi, qui numquam ad veram Fidem venerunt; Unde Apostolus 1. *Ad Corinth. cap.* 5. ait: *Quid mihi de his, qui foris sunt judicare? idest de*
infidelibus. Excluduntur etiam Catechumeni, 13
qui licet sint Fides, possintque, si sic moriantur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen cum nondum Baptismum receperint, inter actualia Ecclesiæ membra non numerantur, quia juxta Concilium Florentinum, & Sanctos Patres, homines fiunt de corpore Ecclesiæ, cum baptizantur; unde Catechumeni non ligantur Ecclesiæ Constitutionibus, & si revertantur ad Paganismum, aut Hebraismum, non
possunt ut Apostatæ haberi, ac puniri. Item 14
excluduntur Hæretici, & a Fide Apostatæ; cum enim ipsi veram fidem non profiteantur, nequeunt esse de corpore Ecclesiæ, quæ est Congregatio Fidelium, ex Concilio Lateranensi *cap. Firmiter, de Summa Trinitate*: & ideo in Concilio Nicæno *c.* 8. dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redeant, quod signum est manifestissimum ab ea fuisse separatos; Et quamvis Ecclesia possit ipsos judicare, & punire, hoc non est, quia sint sua membra, & de suo corpore, sed quia debent esse, uti jam fuerunt, & ab ea sponte, & culpabiliter re-
cesserunt. Item excluduntur Schismatici, quia, 15
licet idem credant, ac nos, ubi non sunt præcise Schismatici, per hoc tamen, quod unionem non habent cum capite, nec locum habere possunt in corpore; Hinc Ecclesia in die Parasceves orat pro Hæreticis & Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam eos revocare dignetur.
Item excluduntur Excommunicati, quia ex 16
quo priventur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiæ membra inter se, non censentur cum aliis colligati, textu expresso *in c. Omnis* 32. *caus.* 11. *q.* 3. ibi: *Omnis Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur,* Sa-

Satanæ traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est. Et S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiæ c. ult.* ait: *Excommunicari est visibiliter præscindi ab Ecclesia.*

17 Una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis gratiæ, ac Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ. *Est communis inter Catholicos;* Et ratio est quia unum, & idem objectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad præsens, & credetur ad usque consummationem sæculi; cum hac solum differentia, quod juxta diversitatem temporum magis, & minus explicite creditum fuerit hoc unum, & idem objectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptæ, quam tempore Legis naturæ, & magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiæ, quam tempore utriusque, & Legis naturæ scilicet, & scriptæ ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. Augustinus *in tract.* 45. *in Joan. n.* 9. ibi: *Ante adventum Domini nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, præcesserunt justi; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit: Tempora variata sunt, non Fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur: alium sonum habet* venturus est, *alium sonum habet* venit, *mutatus est sonus* venturus est, & venit; *eadem tamen Fides utrosque conjungit, & eos, qui venturum esse, & eos qui venisse crediderunt diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per Christum videmus ingressos*, & ad hoc propositum adducit Apostol. 2. ad Corinth. 4. dicentem: *habentes eumdem spiritum Fidei;* adeoque una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitæ hominis; sicut enim est idem numero homo, & quando est infans, & quando adolescens, & quando juvenis, & usque ad finem vitæ; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eamdem substantialiter, & formaliter identitatem servans, cum Ecclesia Legis naturæ comparetur infantiæ hominis, Ecclesia Legis scriptæ Adolescentiæ, & Ecclesia Legis gratiæ Juventuti, & maturitati usque ad finem vitæ. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter, sed materialiter tantum fuisse, & esse distinctas, adeoque unam tantummodo, & eandem essentialiter, & formaliter esse, cum quælibet per eamdem Fidem in Christum, sive ante incarnationem, ut Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiæ sibi paraverit, & paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. *in Psalm.* 104. *n.* 10. ibi: *Non enim quispiam præter istam Fidem, quæ est in Christo Jesu, sive ante ejus Incarnationem, sive postea reconciliatus est Deo.*

Notæ præcipuæ, per quas hæc nostra vera Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor; scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Est communis inter Fideles*, cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantinopolitano, & Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur; & habetur etiam expresse *in cap. Unam Sanctam, de Majorit. & Obed. inter Commun.* ibi: *Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum.* 18

Prima igitur veræ Ecclesiæ nota est, quod sit *Una*, quod verum est non solum de Ecclesia Legis gratiæ, sed etiam, ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem sæculorum, ita ut credentium universalitas, quæ fuit in Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, & Legis gratiæ, semper eadem fuerit, & sit essentialiter, ut fuit ostensum *sub n.* 17. Hanc Ecclesiæ unitatem insinuat Scriptura variis in locis. *Cantic.* 6. dicitur: *Una est Columba mea*, quod de Unitate Ecclesiæ interpretatur S. Aug. *tract.* 6. *in Joan.* ibi: *Quid evidentius Fratres mei in Columba Unitas, in linguis gentium Societas... unde debuit ergo charissimi demonstrari Spiritus Sanctus Unitatem quandam designans, nisi per Columbas, ut pacatæ Ecclesiæ diceretur: Una est Columba mea?* Et de Ecclesiæ unitate intelligitur etiam *in cit. cap. Unam Sanctam, de major. & obed. inter commun.* ibi: *Sponso in Canticis proclamante una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ quia unum Corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus, Christi vero Deus*, & *Psalm.* 21. dicitur: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu Canis unicam meam*, quod de nostræ veræ Ecclesiæ unitate intelligitur *in d. cap. Unam Sanctam*, ibi: *Hanc autem venerámur & unicam, dicente Domino in Propheta, Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam, pro anima enim, idest pro se ipso capite simul oravit, & corpore, quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit*, & *Joan.* 10. dicitur: *Unum Ovile* & *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Corpus*... 19

20 Unde hæc Ecclesia variis titulis est Una. Primo est una unitate principii, scilicet Dei vocantis, & Christi fundantis, & ideo dicitur *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus*. II. Unitate Capitis, sic enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur *Joan.* 10. III. Unitate conjunctionis, & ideo dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Unum Corpus multi sumus*, & *Act.* 4. *Credentium erat cor unum, & anima una in Domino*. IV. Unitate Fidei, ut habetur *ad Ephes.* 4. *Una Fides*, & ibid. *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei*. V. Unitate mediorum ad hæreditatem Fideles perducentium, tum internorum, quæ sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quæ sunt Sacramenta, & ideo *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Baptisma*, quod est reliquorum janua, & fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Omnes, qui de uno pane participamus*. VII. Unitate Doctrinæ, de qua loquens S. August. dicit: *qui volunt unam linguam, veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis*. Unde S. Irenæus *de unitate Fid. cap.* 3. sic ait: *Neque, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Lydia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus, & idem est; sic & lumen, & prædicatio veritatis ubique lucet*.

21 Secunda nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Sancta*. Unde *Cantic.* 6. dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol*. *Epist.* 1. *Petri c.* 2. dicitur: *Gens Sancta*; Et *ad Romanos cap.* 1. *Omnibus, qui sunt Romæ*
22 ... *vocatis Sanctis*. Unde pluribus titulis dicitur *Sancta*. I. Propter sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum*. II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus, & sanctificatus, 1. *ad Corinth. c.* 6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. III. Propter Christi mortem: Ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur 4. *ad Ephes.* ibi: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, & *ad Hebræos c.* 13. *Jesus, ut sanctificaret populum per sanguinem suum, extra portam passus est*. IV. Propter ejus Leges, præcepta, Sacramenta, & doctrinam, quæ omnia sanctitatem redolent, & eo tendunt, ut Sancti efficiamur; Unde *Psal.* 18. dicitur: *Lex Domini immaculata convertens animas; ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati in conspectu ejus*. V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. *lib. de Baptismo contra Petilianum c.* 16. sic: *Intra istam arcam (Catholicæ Ecclesiæ) boni, & mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt*.

Tertia nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Ca-* 23
tholica, idest Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, & ideo *Ps.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*: Et *Marc.* 16. *Euntes in mundum universum &c.* Et S. August. *Epist.* 52. *ad Severianum n.* 1. dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde Græce appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur*, & *Epist.* 140. *ad Honoratum num.* 43. ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicit unicam suam, hæc est unica Catholica, quæ toto Orbe copiosa diffunditur, quæ usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur*. II. Ratione personarum, quia vocat, & recipit homines cujuscumque nationis, status, & conditionis, si velint Evangelio obedire, & salvari; Unde *Marci* 16. dicitur: *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*. III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, & durabit usque ad finem per omnia tempora: Hinc *Daniel.* 2. dicitur: *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. *de vera Religione cap.* 7. ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Heretici, & Schismatici alumni, quando, non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant*. Et idem S. August. *in cap.* 9. *Joan.* sic dicit: *Multa sunt, quæ in gremio Ecclesiæ me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Cathol. nomen, quod ita inter tot Hereses Eccl. sola obtinuit, ut cum omnes Heretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur, nullus Hereticorum Basilicam suam audeat ostendere*.

Quarta nota veræ Ecclesiæ est, quod sit 24
Apostolica, & dicitur Apostolica tribus potissimum de causis. 1. Quia fundata est a Christo, qui ad *Hebr.* 3. dicitur Apostolus confessionis nostræ; Et quod Christus Auctor, & fun-

fundamentum nostræ Ecclesiæ sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus, Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos, & redimendos; *Joan.* 20. ibi: *Sicut misit me vivens Pater &c.* 2. Quia fuit per Apostolos propagata; & firmata; Unde *ad Eph.* 2. dicuntur Fideles *superædificati super fundamentum Apostolorum*, & *ad Romanos* 10. *ex Psalm.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum;* & doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram, & incorruptam retinuit, & retinebit; Unde *ad Galatas* 1. dicitur: *Licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, preter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, 3. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit; Unde S. Augst. *lib. contra Epistol. fundamenti cap.* 4. dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiæ ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

25 Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas veræ Ecclesiæ Christi, & in ipsa sola potest obtineri salus, & nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide*, & habetur expresse tota conclusio *in cap. Unam sanctam, de Majoritat. & obedient. inter communes*, ibi; *Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, & ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in §. final.* declaratur ibi; *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis;* Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *in c. Firmiter* 1. *de summa Trinitate*, ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus;* habetur etiam definitum in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ut in ejus Constitut. incip. *Lætentur*, ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri, & verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plena potestas tradita est;* Hinc a Leone X. in Constitut. incip. *Exurge*, fuit tamquam Hæresis proscriptus sequens error Lutheri in ordine 25. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus.* Ecclesia enim Romana commissa Petro, & 26 successoribus ejus Romanis Pontificibus, a quibus tamquam a Capite Romana denominatur, pro eodem sonat, ac universalis. Unde quam- 27 vis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romæ non sedeat, ut de facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, & sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica, seu Universalis, & Apostolica*, ut constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Joann. XXII. qui nunquam Romæ sedit, ibi: *Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & divina providentia non permittit, ut membrum, quod a totius Corporis unitate sejungitur, virtute, quæ a vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur;* Unde S. Augustinus *de Symbolo ad Catechumenos, serm.* 1. *cap.* 6. sic expresse dicit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica contra omnes Hæreses pugnans, pugnari potest, expugnari non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa;* Et *serm.* 4. *de eod. Symbolo ad Catechumenos cap.* 13. dixit: *Si* 28 *quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.*

ARTICULUS II.

Ecclesia quo ad ejus visibilitatem, indefectibilitatem, & infallibilitatem.

Ecclesia vera Christi est, & fuit semper ab- 1 solute visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, & deducitur ex pluribus Scripturæ textibus; In *Psalm. enim* 18. dicitur: *In ille posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens; *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto;* & idem habet in *Epist.* 166. *ad Donatistas*, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ.* Matth. 19. præcipit Christus, ut quando Frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiæ, ibi: *Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus.* Verba autem illa: *Dic, & si non audierit*, indicant apertissime; Ec-

clesiam esse visibilem, cum ibi mandet Christus, ut ad Ecclesiam, prout ad Judicem controversiarum recurramus, eaque audiatur, quod nullimode posset fieri, si Ecclesia esset invisibilis. De Ecclesia item visibili intelligendum est illud *Actorum* 18. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Grex enim, qui non videtur, nec cognoscitur, nequit a Pastore regi, & gubernari, adeoque si Ecclesia est regenda, & gubernanda ab Episcopis, non est cœtus, seu congregatio invisibilis. Item de Ecclesia visibili illud 1. *ad Timoth.* 3. *Ut sciat quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*. Per verbum enim illud *conversari*, denotatur clare visibilitas Ecclesiæ, cum non possit quis conversari cum invisibilibus. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *ad Galatas* 1. *Persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam*; Cœtum enim invisibilem non potest quis persequi; & si Paulus Ecclesiam expugnabat, necessario videbat, ubi ipsa Ecclesia, seu congregatio expugnanda existeret. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *Actor.* 13. *Cum venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia*, & *cap.* 18. *Ascendit Paulus, & salutavit Ecclesiam*. Hæc enim nequeunt convenire Ecclesiæ iuvisibili.

2 Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione, quia illa Ecclesia est visibilis, in qua publice convocantur Concilia, sanciuntur Canones, damnantur Hæreses, Pastores visibiliter docent subditos, subditi obediunt Pastoribus, Sacramenta sensibilia administrantur &c. sed hæc omnia fiunt in vera Ecclesia Christi, ut de se patet: ergo &c. Tum quia de ratione essentiali ipsius Ecclesiæ, ut patet ex ejus definitione, est, quod sit congregatio, seu societas quædam hominum baptizatorum: atqui non potest dici congregatio, seu societas hominum, nisi in externis, & visibilibus signis consistat, cum non sit societas, nisi se agnoscant ii, qui dicuntur socii; nec homines se possint agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, & visibilia; Et hoc patet clarissime ex more omnium humanarum societatum, seu congregationum, nam in Civitatem, in Regnum, & Militiam, & alia hujusmodi, non aliter homines adscribuntur, quam signis externis, & visibilibus; Hinc S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum c.* 12. sic expresse dicit: *In nullum nomen Religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*. Unde idem S. Augustinus *Epist.* 105. *n.* 14. scribens ad Donatistas ipsos adhortando ad unitatem visibilis nostræ Ecclesiæ, eos sic alloquitur: *In Scripturis discimus Christum; In Scripturis discimus Ecclesiam; Has Scripturas (o Donatistæ, o Heretici) communiter habemus, quare non in eis, & Christum, & Ecclesiam communiter retinemus?* Et *num.* 17. *Ecce Scripturæ communes; ecce ubi nomines Christum, ecce ubi nomines Ecclesiam; Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis, & non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam legitis & videtis?*

Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica, est indefectibilis, & semper duratura usque ad finem mundi. Est de fide, & habetur expresse *ex cap.* 16. *Matth.* ibi: *Dico tibi, tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam;* Atqui si defecisset, aut potuisset deficere, adversus eam prævaluissent, aut potuissent prævalere portæ inferi, ergo &c. *Item* 1. *ad Timoth. c.* 3. dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis;* sed non potest deficere veritas: ergo nec ejus columna, cum deficiente sustentaculo debeat necessario corruere sustentatum. 3

Colligitur etiam ex aliis Scripturæ locis, ubi clara est promissio perpetuitatis, & indefectibilitatis Ecclesiæ visibilis; hoc nomine ipsius Ecclesiæ *Matth.* 28. dicitur: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*; Hæc enim verba, ut de se patet, dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, scilicet, ad Apostolos, & Discipulos ceteros, quos in die Ascensionis suæ Dominus alloquutus est, adeoque ex promissione Christi Ecclesia visibilis duratura est usque ad consummationem sæculi. *Ad Ephes.* dicitur: *Dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi;* Ubi, ut vides, Apostolus clare demonstrat Ecclesiam visibilem Christi duraturam esse usque ad novissimos dies, id est usque ad finale Judicium, quando complebitur numerus electorum; Cum enim Pastores, & Doctores non dentur, nisi gregi existenti, & visibili, & ex ipso textu Pastores, & Doctores debeant esse 4

visi-

visibiles, & perpetui, grex etiam debet esse visibilis, & perpetuus.

5 Colligitur etiam Ecclesiæ visibilis perpetuitas, & indefectibilitas ex variis veteris Testamenti testimoniis, quæ perennitatem Ecclesiæ visibilis clare indicant. & promittunt; *Psalm.* 47. dicitur: *Deus fundavit eam in æternum*, idest Ecclesiam suam, ut ibi exponit S. Augustinus; *Isaiæ* 61. (quod caput intelligi de Ecclesia novi Testamenti docuit Christus Lucæ 4. cum in Synagoga citavit, & exposuit de adventu suo initium hujus capitis, *Spiritus Domini super me &c.*) sic dicitur: *Et fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum; omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*; Ubi vides satis aperte indicari perpetuitatem, & indefectibilitatem Ecclesiæ visibilis; Non enim potest esse invisibilis Ecclesia illa seu cœtus ille fidelium, de quo dicitur: *Omnes qui viderint eos* (quid clarius?) *cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*. *Psalm.* 88. dicitur: *Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in Cælo fidelis*; ibidem: *& ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus, sicut dies Cæli*. *Daniel.* 2. dicitur; *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. Istæ enim Scripturæ intelliguntur passim a Sanctis Patribus de vera, & visibili Christi Ecclesia numquam defectura.

6 Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus; S. Augustinus *de unitat. Eccles. cap.* 12. sic habet: *Evangelizata est nobis Ecclesia per totum orbem terrarum futura. Hoc in Lege, & Prophetis, & Psalmis esse pronunciatum ipse Dominus testificatus est, qui eam capturam ab Jerusalem, & per omnes gentes permansuram esse prædixit; testes sibi futuros in Jerusalem, & in tota Judæa, & Samaria, & usque in totam terram, cum jam in Cælum ascenderet, prænuntiavit... Quisquis aliud evangelizaverit anathema sit; aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in sola parte Donati* (seu Lutheri, Calvini, aliorumque Protestantium) *in sola Africa* (Germania, Geneva, Saxonia, Prussia, Hollandia, Anglia, & hujusmodi), *remansisse dicit; ergo anathema sit, aut legat mihi in Scripturis Sanctis, ut non sit anathema*. Et idem S. Augustinus *lib.* 1. *de Symbol. ad Catechum. cap.* 5. ait: *Ipsa est Ecclesia Sancta .... pugnari potest, expugnari tamen non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in Charitate, sua, portæ inferorum non vincent eam*. S. Hieronymus *in cap.* 4. *Isaiæ vers.* 76. sic dicit: *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur*. S. Gregorius magnus *in Psalm.* 5. *Pœnitent.* 26. sic expresse habet: *Sancta Ecclesia in hoc sæculo a Catholica Fide nequaquam deficiet*. S. Ambrosius *lib. Hexamron. cap.* 2. sic ait: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis, & pacis, nam videtur sicut luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest*. S. Joann. Chrysostomus *serm. de Pentecost. tom.* 3. sic habet: *Putas eam te posse lædere, sed non poteris; Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non prævalebunt adversus eam*.

Ecclesia Romana Catholica in rebus Fidei, & morum est infallibilis, seu errare non potest. *Est de Fide*; & ostenditur ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis. *Joan.* 16. dicitur: *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, hoc autem Christus promittebat immediate Apostolis, & mediate eorum successoribus; sed qui scit omnem veritatem, non potest errare in materia Fidei, alias sciret, & non sciret; Ergo Ecclesia sic de omni veritate edocta non potest errare in rebus Fidei, & morum, *Lucæ* 10. Christus alloquens Ecclesiæ Pastores, sic dicit: *Qui vos audit, me audit*, sed hoc non esset, si Ecclesia Catholica posset errare; ergo &c. minor probatur, quia si omnes simul constituentes Ecclesiam possent errare, qui ipsos audiret errantes, non audiret Christum, cum Christus non possit falsum proponere, ergo &c. adeoque *Matth.* 18. dicitur: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*; ex quo textu clare indicatur Ecclesiam Catholicam esse infallibilem, aliter non posset haberi tamquam Ethnicus, non audiens Ecclesiam, quæ esset fallibilis, & forte errores proponeret. *Epistol.* 1. *ad Timoth. cap.* 3. dicitur: *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*, adeoque tamquam firma in veritate, errare non potest in fide. *Epistol. ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, & eadem *Epistol. cap.* 5. dicitur: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*; adeoque si Ecclesia in rebus Fidei, & morum erraret, error tribueretur Christo suo Capiti, quod absurdum ne dicatur, dicendum est Ecclesiam esse infallibilem, seu errare non posse in materia Fidei, & morum...

7

8 Lucæ 22. dicitur: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat Fides tua*, quem textum exponens Joannes XXII. in Constitutione incipiente, *Redemptionem*, sic ait: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, dumque pro Petro Christus rogat, pro ejus Ecclesia intercedit*. *Matth.* 16. habetur: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam;* ubi, ut vides, ne possit errare Ecclesia, facta est promissio Magistro, & capiti; quia ex securitate non errandi in materia fidei, & morum, prius in Romano Pontifice capite & Magistro universalis Ecclesiæ resultat securitas non errandi in Ecclesia, quæ ejus doctrinam infallibilem recipit, ut optime observat Canus *lib. 6. de locis cap.* 3. §. *Præterea*, ibi: *In Petro, & successoribus primum firmam certamque doctrinam asserimus, mox vero in Ecclesia Romana, cujus Petrus cum successoribus*
9 *& caput, & fundamentum est*. Et hæc Ecclesiæ infallibilitas colligitur etiam ex pluribus sacris Canonibus; *ut cap. Palam est 9. dist.* 11. *cap. A recta 9. cap. Memor sum* 10. *cap. In sede* 11. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *& cap. Si Petrus* 17. *caus.* 24. *quæst.* 1. *cap. Firmiter* 1. *de summ. Trinit. c. Exiit, de verb. signific. in* 6. *& cap. Unam sanctam, de major. & obed. inter commun.*

10 Unde Ecclesia Catholica Romana est regula Fidei & morum in toto mundo. Agapitus *epistol.* 4. Leo IX. *epistol.* 1. *cap.* 8. *Concil. Lateranens. III. in appendic. tit. de spons. & cap.*
11 2. *& 7. Concil. Trever. cap.* 1. Sola potest definire causas fidei; *cap. Quoties* 12. *caus.* 24. *q.* 1. Fidei resolvere dubia, & quæstiones ad fidem spectantes. Cajus *epistol.* 1. Marcell. I. *epist.* 1. Pelagius II. *epistol.* 8. *in fine cap. Nec*
12 *licuit* 4. *& cap. Multi* 5. *dist.* 17. Sola fides Ecclesiæ Catholicæ Romanæ est ab omnibus tenenda, & non alia; *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *qu.* 11. *Joann. VIII. epist.* 194. *Concil. Tre-*
13 *ver. cap.* 1. Non tenens illam Fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia; *capit. Qui cathedram* 3. *dist.* 93. ibi: *Qui cathedram Petri (supra quam fundata est Ecclesia) deserit, in Ecclesia se esse non confidat*. Nec habet Spiritum Sanctum, *cap. Loquitur Dominus* 18. *c. Alienus est* 19. *& c. Advoca-*
14 *vit* 23. *caus.* 24. *q.* 1. Hinc Ecclesia Romana dicitur Mater, & Magistra omnium Ecclesiarum; *c. Non decet* 1. *dist.* 12. ibi: *nulli vero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus vos convenit deviare; & sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris sui, sic & vos implete voluntatem Matris vestræ, quæ est Ecclesia, cujus caput Romana consistit Ecclesia*; & concordat *cap. Denique 6. dist. 21. & cap. Firmiter* 1. *de summ. Trinit.* Ecclesia Romana est 15
etiam caput Ecclesiæ Græcæ; *cap. final. de Baptismo*; quia fundavit Ecclesias Patriarchales; *cap. Omnes* 1. *dist.* 22. eique sunt subditæ Ecclesia Constantinopolitana, & omnes aliæ, *cap. de Constantinopolitana* 4. *dist.* 22. *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *quæst.* 1. *Leo IX. epist.* 1. *cap.* 28. *& cap. final. de privil. in* 6. Unde Ecclesia Romana est infallibile caput Religionis, Nicolaus I. *in appendic. epist.* 14. *& cap. Officii nostri* 13. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *quæst.* 1. ibi: *Rogamus vos, Fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis, neque sentiatis, quam quod a B. Petro, & reliquis Apostolis, & Patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam ..... ejus enim sedes jubente Domino Romam translata est ..... ad quam cuncta majora Ecclesiastica negotia, Divina disponente gratia, jussa sunt referri*.

Romana Ecclesia habet annexum primatum 16
universalis Ecclesiæ ex institutione, & præcepto Christi Domini. Habetur clare ex pluribus sacris Canonibus, & signanter ex *cap. Quamvis* 3. *dist.* 21. ubi ex verbis S. Gelasii Papæ sic habetur: *Quamvis universæ per Orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sint, Sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit*; *cap. Omnes* 1. *dist.* 22. ubi ex verbis Nicolai II. sic habetur: *Qui Romanæ Ecclesiæ Privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur*; *cap. Sacrosancta* 2. *ead. dist.* 22. ubi ex verbis S. Anacleti Papæ sic habetur: *Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias*; *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *q.* 1. ubi ex verbis S. Marcelli Papæ scribentis ad Episcopos per Provinciam Antiochiæ constitutos, sic habetur: *Ejus enim* (Petri) *Sedes primitus apud vos fuit, quæ postea, jubente Domino, Romam translata est*. Epist. ad Michaelem Imperatorem scripta a Nicolao primo sic habetur: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, anti-*

quitus

quitus observata, atque a cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus commutari, quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumque constituit. Et infra: *Illa igitur privilegia huic S. Ecclesiæ a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & venerata*: *cap. Per venerabilem* 13. *Qui Filii sint legitimi*, ubi ex verbis Innocentii III. sic habetur: *Locus, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus Urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare; interrogatus ab eo: Domine quo vadis? respondit: Venio Romam iterum crucifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus*.

17 Nec potest dici, quod Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ Universalis a Concilio Nicæno, ut volunt Schismatici; seu ab Imperatoribus Christianis, ut prætendunt Lutherani, Calvinistæ, & Magdeburgenses, aliique Hæretici; nam, ut refert Bail. *summ. Concil. tom.* 1. *in Concilio Chalcedonensi ad can.* 27. in præfatione dicti Concilii Nicæni expresse dicitur: *Quod Ecclesia Romana nullis Synodicis decretis prælata est ceteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri Primatum obtinuit*. At si *voce Domini*, ut in mox laudato Concilio Nicæno, si *ab ipso Domino Salvatore nostro*, ut in *d. cap. Sacrosancta*, si *Jubente Domino*, ut in *d. cap. Rogamus*, si *Christi ore*, ut in *d. Epistol. Nicolai primi*, Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ universalis, nullimode potest ab hæreticis dici, quod illum obtinuit ab Imperatoribus Christianis. Unde Eugenius IV. in

18 Concilio Florentino in litteris unionis sententiam nostram clare confirmat, ibi: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum... & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse*. Hinc Sedes Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, & alio transferri, & ideo non obstantibus tot Romanæ Urbis excidiis semper Apostolica Sedes Romæ fixa permansit, & licet pluribus annis Avenione resederint plures summi Pontifices, ut Clemens V. qui illuc primus se transtulit, Joannes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Urbanus V. & Gregorius XI. qui Romam Romanam Curiam reduxit, tamen Apostolica Sedes Romano Episcopatui semper annexa remansit, & ipsi semper Romani Pontificis titulo sunt usi, ut patet in eorum Apostolicis, & Pontificiis Rescriptis. Unde ut refert Eminentissimus Petra *tom.* 4. *comment. in Constit.* 4. *Eugen. IV. n.* 6. stat vulgatum adagium, quod *ubi Papa, ibi Roma*. Adeoque clare patet ordinatione 19
Divina, & non dispositione humana Ecclesiæ universalis primatum Romanæ Ecclesiæ fuisse annexum. Sic tenent Cajetanus *tom.* 1. *opusc. tract.* 3. *de Pontif. Institut. cap.* 13. Canus *lib.* 6. *de locis Theologicis c.* 4. Valentina *de fid. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 37. Guarnieri *de capite Militantis Eccles. lib.* 2. *c.* 8. Tirinus *in summar. controv. controv.* 6. *n.* 11. Matthæucci *controv.* 6. *cap.* 2. *num.* 2. *seq.* Leytam *Synops. de Eccles. Militant. Discept.* 5. *sect.* 4. *n.* 409. & plures alii.

ARTICULUS III.

Ecclesia materialis quo ad ejus ædificationem, donationem, & reparationem.

ECclesia materialis, quæ ex Gloss. ultim. *in cap. fin. Ne prælati vices suas*, definitur, 1
Locus sacer murorum ambitu circumdatus, juxta varias ejus classes, varia sortitur nomina;
Aliquæ enim vocantur Basilicæ, aliæ Cathe- 2
drales, aliæ Collegiatæ, aliæ Baptismales, aliæ Parochiales, aliæ Matrices, aliæ Filiales, pro ut colligitur ex notatis *per Gloss. & Doctores in c. Plures* 10. *quæst.* 1. *in cap. Cum contingat, de Decim. in cap. Cum Clericis, & in c. Venerabili de V. S.* Basilicæ, licet secun- 3
dum Rochum de Curte, Mandosium, Remigium, Duarenum, Turrecrematam, quos sequitur Spino *de Testament. gloss.* 2. *prin. n.* 33. fuerint sic appellatæ a *Basilio* Græcorum Imperatore, qui primus fuit sepultus in Ecclesia; & secundum Glossam *in cap.* 1. *de Religiosis domib.* & Panormitan. *in rubr. de Consec. Ecclesiæ Basilicæ* fuerint ita dictæ Ecclesiæ 4
nondum consecratæ; tamen verosimilius est, quod solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesiæ vocentur *Basilicæ*, quia Basilica est nomen Græcum, quod latine est *Regia*, ut notavit Selva *tract. de Benefic.* 1. *p. cap.* 3. *n.* 14. & Isidorus *lib.* 15. *orig.* sic expresse dicit: *Basilicæ prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent*; & Baronius *in notis ad Martyrolog. die* 5. *Augusti* sic ait: *Hoc nomen nequaquam abhorrere a Sacra Scriptura, nam atrium illud majus Templi Salomonis, Basilica dicitur* 2. *Paralipom. cap.* 4. 9. *ibi: Fecit etiam atrium Sacerdotum, & Ba-*

silicam grandem; & ostia in Basilica, quæ texit ære, & cap. 6. 13. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat in medio Basilicæ. Hinc quod solum Ecclesiæ majores, principaliores, ac digniores vocentur Basilicæ est hodie jam communis opinio, & praxis. Barbos. *lib. 2. Juris Eccles. univ. cap. 1. n. 10.* Itala *lib. 1. cap. 5. §. 3. nu. 33.* Engel *lib. 3. Decretal. tit. 48. n. 2.* Reiffenstuel *ib. n. 3.* & alii passim.

5 Cathedrales vocantur quæ sunt Sedes Episcoporum, & in aliquibus partibus *Domus* appellantur, uti in nostra Italia vulgariter *il Duomo*, quod ex eo potest dici habere principium, quia sicut *Palatium* absque alia expressione, intelligitur de Principis habitaculo, quod satis per antonomasiam, & excellentiam demonstratur, ut ex pluribus observat Camill. Borel. *de Reg. Cathol. præstan. cap. 23. n. 21.* ita Domus Domini, quæ est Ecclesia Cathedralis, & Palatium Principis supremi Domini Dominantium, & Sedes ordinaria supremi Civitatis, & Diœcesis Pastoris, satis per *Domum* simpliciter significatur; Sic expresse Frances *De Eccl. Cathedralibus cap. 13. num. 187.*

6 Collegiatæ sunt illæ, quæ habent communitatem Clericalem, quæ capitulariter congregati, & agere potest, & solet cum libero usu sigilli, & arcæ sibi communis. Barbos. *lib 2. Juris Eccles. cap. 6. num. 8.* Vide quo ad istas
7 verb. *Collegiata*. Matrices Ecclesiæ quamvis proprie loquendo sint solæ Ecclesiæ Cathedrales, quia Matres sunt, & Magistræ totius Episcopatus, textu expresso *in cap. Venerabili 12. de Verb. significat.* ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus.* Tamen *Matrices* etiam vocantur illæ Ecclesiæ, quæ alias Ecclesias aliquo modo sibi subjectas habent. Rota *part. 1. recent. decis 272. num. 3.* Suarez *de Religion. tom. 1. tract. 2. de decimis lib. 1. cap. 24. n. 1.* Barbosa *loc. cit. num. 21.*
8 Filiales dicuntur illæ, quæ per divisionem a Matrice de novo fiunt, vel alteri subjiciuntur; *arg. cap. Ad audientiam 3. de Eccles. ædi-*
9 *ficand.* Baptismales sunt illæ, quæ habent Fontes Baptismales, ubi Parochiani baptizantur. Gloss. 1. & Abbas *in cap. Cum contingat, de*
10 *decimis*. Parochiales dicuntur illæ, in quibus populus eisdem deputatus sub certis locorum finibus, & limitibus constitutus degit, & unus Rector ad uniuscujusque regimen assumitur cum potestate Fori pœnitentialis. Barbosa *loc.*
11 *cit. num. 26.* Ut plurimum autem Parochiales, & Baptismales tum in Jure, tum in facto confunduntur, cum regulariter Baptismales sint etiam Parochiales, licet non necessario, nec semper, ex quo variis in locis, ut
experientia patet, sint distinctæ. Baptismales 12
dicuntur etiam Matrices, quia sicut Mater generat, sic illa regenerat. Glossa *in Clement. unica de Baptism. & verb. Matricem in Clement. n. 1. de sentent. excommunic.* ibi: *Idest majorem, & Baptismalem, quæ dicitur Matrix.*

Pro Ecclesia de novo ædificanda requiritur 13
consensus, seu licentia Episcopi loci; *cap. Lator 3. caus. 16. q. 2. cap. Nemo 9. dist. 1. de consecration. cap. Cum olim 14. de privil. cap.*
Auctoritate 4. de privil. in 6. Et hæc Episco- 14
pi licentia requiritur, etiamsi quis haberet privilegium Ecclesias ædificandi, quia debet intelligi sine præjudicio Juris Episcopi, quando in Indulto, seu privilegio non sit specialiter expressum, ut respondit *Sacra Congreg. in Sulmon. Interdicti 24. Januar. 1699.* contra Præceptorem S. Spiritus in Saxia, qui Ecclesiam construxerat absque licentia Episcopi, nixus suis privilegiis, sublatis hodie a *Conc. Trident. sess. 22. de celebrat. Missar. & sess. 25.*
cap. 3. de Regul. Episcopus tamen non debet 15
talem licentiam denegare, sine rationabili motivo, alias si irrationabiliter ipsam licentiam deneget, datur recursus ad Archiepiscopum, vel ad Sacram Congreg. Conc. pro supplendo Ordinarii consensu; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg. 20. num. 1. vers. in ædificanda.* Amostaz *de caus. piis lib. 5. cap. 2. num. 31.* & alii; & de facto sic fuit decisum *a Sacra Congregatione Conc. in una Forolivienst 16. Januar. 1694.* favore Barattæ, qui cum ab Ordinario consensum pro constructione Ecclesiæ ruralis non potuisset obtinere; Episcopo contradicente, obtinuit Rescriptum: *Licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Paro-*
chialium. Non requiritur autem talis Episco- 16
pi licentia pro ædificando Oratorio privato in propria domo; textu expresso *in cap. Unicuique 33. de consecrat. dist. 1.* ibi: *Unicuique Fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non licet.* Hoc tamen quod non liceat ibid. Missam celebrare, debet intelligi sine licentia legitima, aut privilegio Apostolico, quibus concurrentibus ad normam Concil. Trident. *sess. 22. in Decreto de observandis in celebratione Missæ*, & Decreti Clementis XI. *de celebratione in Oratoriis privatis*, incip. *Quoniam sancta*, potest ibi Missa celebrari, ut de facto in omnibus similibus Oratoriis ubique celebratur.

Pro

17 Pro ædificanda Ecclesia una cum Monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam consensus Papæ maxime in Italia, & Insulis adjacentibus, ut expresse fuit statutum ab Innocentio X. Constitution. incip. *Instaurandæ*; & de Jure communi ante Concilium Tridentinum, & dictam Constitutionem consensus Papæ requirebatur ubique, textu expresso *in cap. Unico de excessibus Prælator. in 6. & cap. Unico de Eccles. ædificand. in 6.* Pro construendis, seu ædificandis Regularium Ecclesiis, & Monasteriis, circa distantiam ab aliis, variæ emanarunt Pontificiæ dis-

18 positiones. Clemens IV. in Const. incip. *Ad consequendam*, concessit privilegium Fratribus Minoribus, quod prope eorum Ecclesiam per spatium 300. Cannarum non possint ab aliis Mendicantibus, vel Monialibus cujuscumque Ordinis construi Monasteria, vel Ecclesiæ.

19 Hoc tamen speciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300. Cannas censetur revocatum per non usum, seu abiit in desuetudinem, ex quo observantia tantæ distantiæ ex multiplicitate Religionum fuerit reddita moraliter impossibilis, cum in plerisque locis vix ædificari una Ecclesia, & Monasterium posset. Hinc ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum hujusmodi privilegium fuit indefinite reductum ad 140. Cannas, ut aliis relictis clare demonstrat Constitut. 79. Gregorii VIII. incip. *Salvatoris*; ubi Papa enunciat omnes Ordines Mendicantes habere tantum privilegium quoad 140. Cannas, & Rota *decis. 356. coram Rojas n. 5.* refert *Sacram Congregationem Episcoporum* declarasse, privilegium 200. Cannarum non esse in usu.

20 Privilegium quod prope eorum Ecclesias per spatium 140. Cannarum non possint ædificari aliæ Ecclesiæ, & Monasteria, non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed ex specialibus privilegiis, vel ex communicatione omnes Mendicantes eo utuntur contra omnes cujuscumque Ordinis, ut ex pluribus notat Rota *part. 10. recent. decis. 337. n. 1.* Barbosa *lib. 2. Juris Eccles. univers. cap. 12. n. 37. & sequent.* Lezana *in summ. verb. Regularia Monasteria n. 15.* Rodriquez *qu. Regul. tract. 2. qu. 49. art. 5. tom. 2.* Passerinus *in cap.*

21 *Cum ex eo, de excessib. Prælator. in 6.* Et procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros sæculares in communi viventes. Card. Petra *tom. 3. comment. ad Constit. 7. Clement. IV. n. 12.* Immo supponitur tale privilegium contra Ecclesiam Congregationis Laicorum in PP. Theatinis; Rota *in Neapolitana Ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ 11. Maii 1708. coram D. Molines Decano*. Tali privilegio gau- 22
dent omnes Regulares etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus concessionibus, sive per communicationem. Card. de Luca *de Regul. dist. 33. num. 2. versic. vel per communicationem*, Barbosa *lib. 2. Juris Ecclesiast. univers. cap. 12. n. 72. in fine*, Card. Petra *loc. cit. n. 19.* Rota *in Neapolitana Seminarii decis. 982. n. 5. & 6. coram Dunozz. Jun.* Pa- 23
tres Societatis Jesu habent peculiare privilegium, ut possint ædificare intra spatium etiam 140. Cannarum prope quemcumque Conventum, seu Ecclesiam, & hoc privilegium illis solis concessum esse a Gregorio XIII. Constit. incip. *Salvatoris* innuit illorum Compendium, *verb. Ædificia* §. 3.

Privilegium distantiæ 140. Cannarum atten- 24
dendum est etiam in translatione Ecclesiæ, & Conventus; Si enim Ecclesia, vel Conventus reperiatur extra 140. cannas, nequit transferri infra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. IV. incip. *Ad consequendam*, & in aliis Bullis concedentibus privilegium 140. cannarum; Si vero Ecclesia, vel Conventus reperiatur intra spatium 140. cannarum, licet cesset idem præjudicium in genere, non cessat tamen in specie, ut si transferatur ad viciniorem locum, quam prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit libere, & ad libitum fieri, quia forsan potuerat concedi licentia in spatio 140. cannarum, & non in viciniori, adeoque debet Judex considerare motivum discretivum in uno, vel alio loco: Pacichel. *de distantiis cap. 6. membr. 2. n. 15.* Pasqualig. *ad Lauret. part. 2. n. 150.* Passerini *in cap. Cum ex eo, de excessib. Prælator. in 6. n. 89.* ubi refert *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. 14. Decemb. 1625.* decrevisse, non licere PP. Carmelitis Discalceatis in Civitate Savonæ transferre Conventum in locum propinquum PP. Dominicanis. Per tale privilegium 25
impediri non potest ampliatio Conventus, si jam fuerit legitime erectus. Rota *decis. 131. & 163. coram Mantica decis. 327. num. 1. coram Roissas, & decis. 377. n. 9. coram Emerix Jun. & in d. Neapolitana ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ 11. Maii 1708.* cum communi Doctorum. Secus vero si erectio non fue- 26
rit legitime facta, vel fuit tantum permissa constructio parvæ Ecclesiæ, quia in tali casu cum non legitime subsistat erectio, a fortiori nequibit legitime fieri ampliatio; & permissio concessa tantummodo pro parvo loco, seu parva

va Ecclesia, nequit extendi ad magnam Ecclesiam, cum valde majori præjudicio primæ
27 Ecclesiæ. Card. Petra *loco cit. num.* 21. Tale privilegium distantiæ 140. cannarum locum non habet in domibus, seu Hospitiis Regularium, quæ non habent Ecclesiam publicam, nec in Seminariis. Card. de Luca *disc.* 1. *n.* 67. & *disc.* 33. *n.* 5. *de Regularib.* Card. Petra *loc. cit. n.* 18. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 676. & *in Neapolitana Seminarii, decis.* 82. *num.* 1. & *seq. coram Dunozz. Jun.* ubi fuit resolutum, quod liceret Seminarium Nobilium erigi, dummodo non haberet Ecclesiam publicam, nec Campanas, aut sepulturas, neque ibi fierent Conciones publicæ, nec pro Missis eleemosynæ reciperentur.

28 Privilegium distantiæ 140. cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. Sic Rota *part.* 10. *recent. decis.* 337. *n.* 17. ubi late de observantia, & usu talis privilegii, & ad hoc citat varios Doctores. Sic etiam Confect. *de privileg. Mendicantium tit.* 3. *cap.* 3. Passerin. *loc. cit. n.* 84. & 85. Card. Petra *loc. cit. n.* 14. ubi affert hanc solidam rationem, quia, dicit ipse, Privilegium concessum Ordini nequit amitti per non usum aliquorum Conventuum; non enim ex eo quod fuerit permissa ædificatio in uno loco, potest induci præjudicium in alio loco cum agatur de actu facultativo; unde potest in uno casu admitti, & in alio denegari; & nisi concurrat permissio, & acquiescentia, nequit induci aliquod præjudicium, ut relatis concordantibus, & in terminis dixit Passerinus *loc. cit. num.* 84. & 85. & Rota *in decis.* 327. *num.* 5. & *seq. coram Roissas*, ubi de Civitate ampla Januæ, & *part.* 10. *recent. decis.* 337. ubi referuntur varia exempla in Civitate Neapolis quoad reclamationes in similibus ca-
29 sibus. Hinc non licet Ordinario contra hujusmodi privilegia aliquid innovare, ut rescripsit *Sacra Congregatio Episc. & Regul. in Albingen.* 12. *Jan.* 1604. sicut refert Passerin.
30 *loc. c. n.* 84. *in fine*. Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullam Clementis VIII. incip. *Quoniam ad instantiam*; neque per Bullam Gregorii XV. incip. *Cum alias*, neque per Bullam Urbani VIII. incip. *Romanus Pontifex*, neque per Bullam Innocent. X. incip. *Instaurandæ*: in quibus licet præscribatur forma servanda in erectione novorum Conventuum, non tamen abrogatur privilegium concessum ab aliis de distantia 140. cannarum, cum tales Pontificiæ Constit. sint inter se compatibiles, & procedentes a diversis rationibus, ut late Rota *in cit. decis.* 327. & 56. *coram Roissas*, & *part.* 10. *recent. decis.* 37. & reassumit Passerin. *loc. cit. n.* 83. ac annuit Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 12. *n.* 4. & *per tot.*
Contrarium tamen, scilicet privilegium 140. 31
cannarum non esse usu receptum, tenent Sorbo *in Compend. privil. verb. ædificare num.* 20. *in annot. versic. quoad dispositionem*, Tambur. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 5. *qu.* 4. *n.* 2. & 3. Panimoll. *decis.* 11. *n.* 12. & alii. Unde videtur in hoc servanda consuetudo cujusque loci; *arg. cap. Cum tanto* 11. *de consuet.* Men- 32
suratio hujusmodi distantiæ 140. cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram, ut præscribitur in cit. Constit. Clement. IV. incip. *Ad consequendum* §. 2. Longitudo au- 33
tem cannarum debet esse pro qualibet mensura octo palmorum, ut expresse habetur in cit. Const. *Ad consequendam* §. 3.

Pro ædificanda Ecclesia requiritur insuper ut 34
assignetur dos sufficiens, & congrua pro iis, quæ ad illius reparationem, cultum, & Ministros sunt necessaria, alias ædificari nequit; *Novell.* 67. *c.* 2. ubi statuitur: *Non aliter quampiam Ecclesiam ex novo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem Episcopum, & definiat mensuram quam deputat, & ad luminaria, & ad S. Ministerium, & ad incorrumpendæ Domus custodiam, & observantium alimenta; & si sufficientia habere videtur, faciat prius donationem eorum, quæ futura sunt, deputari, & ita Domus ædificetur;* & *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam præfiniat, quæ ad luminaria, & ad stipendia Custodum sufficiant, & ostensa donatione, sic domum ædificet;* concordat *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. & *cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* Si quis absque Dotis assi- 35
gnatione Ecclesiam construxerit, obligatur ad eam constituendam, ea ipso quod construxerit; *cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16. *qu.* 7. & mortuo ædificatore, tenentur ejus hæredes, ut docent communiter Doctores; *arg. cit. c. Cum sicut* 8. *de consecrat.* Si autem Ædificator im- 36
potens esset ad ipsam Dotem constituendam, & Ecclesia fuit ædificata de consensu Episcopi, eamque absque cautione, vel absque Dote consecravit, teneretur ipse Episcopus ad ipsam Dotem præstandam, ac omnino providere de necessariis, ut obligatur ad illum providendum, quem absque Titulo ordinavit; *c.* 2. & *cap. Cum secundum* 16. *de Præbendis*, & tenet Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. num.* 9. & alii passim *arg. cit. cap. Cum sicut* 8. *de consecrat.* Eccles.

37 *clef.* & ibi Glossa verb. *Consecranda*. Id tamen Episcopus de proprio teneretur facere sine læsione Ecclesiæ, quia cum id sit ei impositum in pœnam, ex quo absque Dote, vel sine sufficienti cautione, ut dotaretur, eam permisit ædificare, consecravit, *cit. cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Ecclef.* non debet ejus delictum in Ecclesiæ damnum converti, textu expresso *in cap. Si Episcopum* 3. *cauf.* 16. *qu.* 6. ibi: *Quia delictum personæ in Ecclesiæ damnum non est convertendum*.

38 Capella potest erigi sine Dote, nam sufficit Ecclesiam esse dotatam; Lambert. *de Jure patronatus lib.* 1. *pag.* 1. *qu.* 3. *princip. art.* 5. Annan. *consil.* 24. Bellet. *disq. Cleric.* 1. *p. tit. de Cleric. debitore* §. 13. *n.* 12. Genuens. *in praxi c.* 109. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit.* 2. *Paschalis II. n.* 85. & 91.

39 Dummodo tamen non adsit in ea speciale Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum; alias esset assignanda dos juxta onus; Beller. & alii *mox cit. Doctores*.

40 Dos assignanda Ecclesiæ debet esse competens, & sufficiens pro ipsius Ecclesiæ ministris, luminariis, aliisque necessariis; *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecr.* cujus Canonis verba cum aliis *Novell.* 67. *c.* 2. sunt adducta supra *sub n.* 34. & ad rem facit expresse *cap. Placuit* 1. *cauf.* 1. *qu.* 2. ibi: *Hoc unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam nisi antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem Chartulæ confirmatam accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata consecretur*; Et pro cognoscenda sufficientia Dotis, potest etiam respectus haberi ad Decimas, oblationes, & alias obventiones spirituales Ecclesiæ Ministris de Jure competentes, ut recte docent Abbas *in cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Ecclef. num.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 6. & alii.

41 Pro cognoscenda sufficientia Dotis novæ Ecclesiæ Regularium ædificandæ, debent hodie attendi Decreta Sacræ Congreg. Concil. jussu Urbani VIII. edita 21. *Junii* 1625. & innovata ab eadem Sac. Congreg. Concil. jussu Innocentii XII. 23. *Novembris* 1697. & ab eodem Pontifice expresse confirmata *die* 23. *Decembris ejusdem anni* 1697. Constit. incip. *Nuper a Congregatione*; ubi statuitur non esse congruam & sufficientem Dotem pro nova Ecclesia, & Monasterio erigendo, nisi inibi ali & sustentari possint ex redditibus, & consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres, aut Monachi, seu Religiosi; Vid. *verb. Conventus art.* 1. *n.* 27. & *seq.*

Pro ædificanda Ecclesia requiritur ulterius ut ipsa Ecclesia noviter ædificanda non vergat in præjudicium alterius Ecclesiæ præsertim Parochialis; *cap. Quicumque* 44. *cauf.* 16. *qu.* 1. ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur*; *cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione*; ibi: *Nulla Ecclesia in præjudicium alterius est construenda*. 42

Hinc si ab Episcopo permittatur ædificatio Ecclesiæ in præjudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, & a licentia concessa appellare; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 26. *n.* 5. Pax Jordan. *elucubrat. Can. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *n.* 39. Guido Papa *decis.* 370. Seraphinus *dec.* 847. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit.* 2. *Paschal. II. num.* 10. 43

Si tamen in licentia concessa pro ædificatione novæ Ecclesiæ, quæ non sit Parochialis, nec Regularis, sint ab Episcopo reservata Jura Parochialia, & sic non inferatur præjudicium Ecclesiæ Parochiali, tunc nec requiritur Parochi consensus, nec ipse Parochus potest contradicere, & ædificationem impedire, ut late probat, & defendit Card. Petra *loc. cit. a n.* 17. & *seq.* ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum Parochi pro constructione Ecclesiæ non Parochialis a nullo jure requiri; Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *n.* 8. ubi dicit, quod si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova Ecclesia non Parochiali, nec Regulari, præservata maneant Jura Parochialia, non requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest se tali ædificationi opponere, ut pluries a Sacra Congregatione tum Episcop. & Regular. tum Concilii fuit decisum, quæ decisiones hic litteraliter dantur prout ab ipso ibid. *sub n.* 9. *usque ad n.* 14. asseruntur. 44

In una Januen. in qua cum nobilis Mulier Anna Adurna obtinuisset ab Archiepiscopo licentiam parvam Ecclesiam Ruri ædificandi tam pro commoditate propria, quam loci Incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritæ Narasi, causaque per viam recursus delata ad Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. referente Eminentissimo Sacchetto *sub die* 5. *Septemb.* 1692. prodiit rescriptum; *Concedendam esse ædificationem arbitrio Ordinarii, salvis Juribus Parochialibus*. 45

In Nucerina; in qua volens Dominicus Cognucci ædificare publicum Oratorium in Villa Di- 46

Dignani sese opposuit Parochus non solum ob subtractionem, quam timebat, eleemosynarum, sed ob diminutionem concursus populi; sine quo nec processiones facere, nec pueros adultosque rudiores docere Doctrinam Christianam potuisset; Episcopus tamen in actu Visitationis licentiam pro constructione novæ Ecclesiæ concessit, nonnullis conditionibus qualificatam, *& sine præjudicio jurium Parochialium*, a quo decreto recurrens Parochus ad eamdem Sac. Congregationem, & referente Eminentissimo D. Card. Acciajolo sub die 12. Martii 1693. responsum fuit: *serventur disposita per Episcopum*, & idem tenuit *in Placentina Oratorii 20. Maii 1697.* referente clar. mem. Card. Petrucci, Parocho, ac etiam Episcopo reluctantibus.

47 *In Maceraten.* Exoptans Bartholomæus Accursius in oppido Montis Miloni Ecclesiam ædificare, & dotem pro illius manutentione assignare, Parochus se opposuit, qua oppositione non obstante, delata causa per viam recursus ad Sac. Congregat. Conc. sub die 10. Maii 1687. licentiam Accursio concessit: *Cum obligatione congruæ Dotis, & salvis Juribus Parochialibus.*

48 *In Theatina;* Baro Joseph Foppus pro commoditate Colonorum Ecclesiam auctoritate Ordinarii Ruri ædificavit, & cum vellet in ea Capellaniam perpetuam cum onere Missarum erigere, consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere, ex quo Ecclesia non esset in loco, & via publica, tum quia per erectionem Capellaniæ Villici propriam Parochiam deseruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursu ad eamdem Sac. Congreg. Conc. propositoque, Archiepiscopo etiam informante, dubio; *An precibus Baronis esset annuendum? die 29. Julii 1690. responsum fuit affirmative.*

49 *In Foroliv.* Cæsar Maria Baratta volens fabricam publici Oratorii Ruri cœptam complere, se opposuit Parochus ob proximitatem Ecclesiæ Parochialis, cui oppositioni adhærens Episcopus (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eamdem Sac. Cong. Concilii, a qua audito Episcopo, & nihil, quod posset obstare, deducto, die 16. Januarii 1692. fuit resolutum: *licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Parochialium.*

50 *In Ravennat.* Quidam Franciscus Secchius ob commoditatem populi, mandavit in suo Testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova Ecclesia Parochialis, & pro indemnitate Parochi, a quo pars Parochianorum separari debebat, legavit eidem Prædium annui redditus scut. 18. Huic dispositioni acriter se opposuit Parochus ob præjudicia suæ Ecclesiæ: Causaque proinde delata ad eamdem Sac. Congr. Conc. propositoque dubio: *An esset facienda erectio novæ Parochialis in alio loco, quam destinato per Testatorem, & sub quibus conditionibus?* prodiit, partibus informantibus, resolutio: *Affirmative, & quo ad locum & conditiones arbitrio Archiepiscopi.*

Antequam ædificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia ædificanda est, & ibidem publice atrium designare, Crucem figere, & primum lapidem ponere; *cap. Nemo Ecclesiam 9. dist. 1. de consecr.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus Civitatis veniat & ibid. Crucem figat, publice atrium designet;* concordat *Novella 131. c. 7. & Novell. 66.* ibi: *Sancimus præ omnibus illud fieri, & nulli licentiam esse neque Monasterium neque Ecclesiam, neque Orationis Domum incipere ædificare, antequam Civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens.* Et quamvis in allatis textibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo, Glossa tamen *in cap. Placuit 1. caus. 1. q. 2.* & alii Doctores communiter etiam de primo lapide dictos textus interpretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere, & primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa *lib. 2. Juris Eccles. univers. c. 2. num. 17.* Engel *lib. 3. decr. tit. 48. n. 3.* Pirhing *ibid. n. 3.* Reiffenstuel *ibid. n. 6.* & Glossa *in cit. cap. Nemo 9. dist. 1. de consecr. verb. Veniat*, & ratio est, quia ex *Regula 68. Juris in 6. Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, eo vel maxime, quod præfati actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed Jurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus *cap. Aqua 9. De consecratione Ecclesiæ*, ibi: *Quia licet Episcopus committere valeat, quæ Jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare.* Et quo ad totum consonat *Pontificale Romanum p. 2. de bened. & imposit. primar. lapid. pro Eccles. ædificand. in rubr.* per hæc verba: *Nemo Ecclesiam ædificet, priusquam Pontificis judicio locus, & ambitus designetur, & quoad luminaria, quid ad Rectoris, Ministrorum stipendia sufficiat, quidque ad Ecclesiæ dotem pertineat, definiatur, & per eum, vel ejus auctoritate per Sacerdotem Crux in loco figatur, & primarius lapis in Ecclesia ponatur.* 51 52

Pro

53 Pro Ecclesia ædificanda, sive amplianda po-
test cogi vicinus ad vendendam Domum, vel
alium situm, *l. si quis sepulchrum* 12. *ff. de
religios. & sumpt. fun. l. si locus* 12. §. *fin. ff.
quemadmod. servit. amit. l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. &
54 sic communis Doctorum. Domum vicinam co-
gitur quis vendere, etiamsi contigua non fue-
rit Ecclesiæ, sed via publica adfuerit media;
Rota *d.* 213. *num.* 5. *in recent.* Farinac. *p.* 3.
Giurba cum pluribus aliis *d.* 87. *num.* 3. & 7.
Frances *de Eccles. Cathedrali* 6. *c.* 10. *n.* 125.
55 & alii passim. Domus vicina compellitur ven-
di pro ædificanda, amplianda, vel reparanda
Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi,
aut majoratus; quia prohibitio non alienandi
fideicommissum, aut majoratum debet intelli-
gi, nisi ex justa causa contrarium Principi
placuerit, ut late docet Molina *lib.* 1. *cap.* 8.
a n. 28. Larea *allegat.* 115. *per tot.* unde cum
causa publica Religionis sit justissima causa,
ut res ab invito auferatur, stat evidenter quod,
licet Domus sit fideicommissi perpetui, vel
majoratus, possit, & debeat vendi ob ædifi-
cium, vel ampliationem Ecclesiæ; Barbosa
in l. Invitum 11. *Cod. de contrahend. empt.
n.* 10. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 524. *num.* 6.
Hieronymus Leo *d.* 90. *num.* 13. Novarius *de
privileg. miser. pers. privil.* 6. *n.* 5. Thoro *in
summa privileg. caus. piar. privil.* 237. Amostaz.
tom. 1. *lib.* 5. *c.* 2. *de Eccles. ædificandis n.* 8.
Fontanella *de pact. nupt. tom.* 1. *clausula* 4.
gloss. 12. *a n.* 25. Frances *loco cit. num.* 159.
56 Immo conclusio procedit etiamsi Domus fue-
rit alterius Ecclesiæ, aut alterius causæ piæ;
Barbosa *in d. l. Invitum* 11. *num.* 21. Giurba
d. 86. *num.* 16. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 535.
n. 6. & 7. Covarr. *in* 2. *decretal.* 2. *p. c.* 14.
n. 48. Frances *loc. cit. num.* 127. & 160. *arg.
c. Apostolicæ Sedis* 9. *de Donat.*
57 Ad hoc ut quis teneatur domum, vel alium
situm vendere pro ædificanda, amplianda,
vel reparanda Ecclesia, quatuor conditiones
58 requiruntur; Prima est, quod solvatur justum
pretium; *l. Venditor*, §. *Si constat*, *ff. comm.
prædio*, *l. fin. ad legem Juliam de Annon. l.* 2.
Cod. Quibus ex causis servi pro proœm. leg. 1.
Si quis sepulcrum, *ff. de relig. & sumpt. funer.*
59 & est communis Doctorum. Secunda est, quod
nempe talis domus sit necessaria pro construen-
da Ecclesia, vel requiratur ad necessariam di-
latationem Ecclesiæ, vel Monasterii, ut opti-
me ponderavit Rota *in Januens. Domorum* 15.
Maii 1615. *coram Manzanedo*, quæ est *decis.*
60 676. *part.* 1. *recent.* Farinacc. Tertia est, quod
Domus sit contigua, & aliis vicinior, quia
non licet ædificare volentibus libere eligere
quas domus voluerint, sed debent accipere
eas, quæ Ecclesiæ ædificandæ, vel ampliandæ
sunt viciniores, ut æquissime statuit Rota apud
Farinacc. *dict. decis.* 676. *ex n.* 4. *usque ad* 7.
p. 1. *recent.* & apud eumdem *part.* 3. *recent.
dec.* 223. *n.* 5. Quarta est, quod talis venditio 61
non fiat cum magno incommodo vendentis,
& parvo commodo Ecclesiæ ædificantis; Rota
part. 1. *recent.* Farinac. *dec.* 676. *in Januens. do-
morum* 15. *Maii* 1615. *coram Manzanedo per
text. in l.* 1. §. *sunt qui putant*, *ff. ne quid in lo-
co publico*, & *l. si quis sepulcrum*, *vers. si Præ-
ses*, *ff. de religios. & sumpt. funer.* Si enim 62
ista concurrant, qui habet domum vicinam
potest cogi ad venditionem; sin minus, ne-
quaquam; sic Rota *in Romana Palatii de Co-
mitibus dec.* 372. *part.* 1. *recent.* & *d. dec.* 676.
n. 5. Giurba *decis.* 86. *num.* 10. Gratianus *di-
sceptat.* 896. *num.* 7. Morla *in Empt. part.* 1.
tit. 9. *q.* 9. *c.* 1. *n.* 7. Fontanella *de pact. nupt.
gloss.* 1. *part.* 3. *n.* 120. Frances *loc. cit. a n.* 151.
ad 156. cum multis aliis.

Pro reparanda corruente Ecclesia standum 63
est specialibus locorum consuetudinibus; Ab-
bas *in cap. Quicumque* 2. *de Eccles. ædificandis
n.* 3. Barbosa *in d. cap. Quicumque* 1. & *in
cap. de his* 4. *tit. eod.* Engel *lib.* 3. *decretal.
tit.* 48. *n.* 8. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. *arg. cap.
Ad Apostolicam* 52. *de Simonia*, & *cap. Decre-
vimus* 10. *caus.* 10. *q.* 1. Nulla speciali con- 64
suetudine in loco existente, Ecclesia debet re-
parari de suis redditibus; *cap. Placuit* 1. *cap.
Priscis* 2. *cap. Unic.* 3. *caus.* 10. *quæst.* 3. *Con-
cil. Trid. sess.* 21. *cap.* 7. *de reformat.* & com-
munis Doctorum. Si Ecclesia nullos habeat 65
redditus, vel saltem non sufficientes ad repa-
rationem, eam reparare tenetur, si sit Paro-
chialis, proprius Parochus, textu expresso *in
cap. de his* 4. *de Eccles. ædificandis*, ibi: *De
his qui Parochiales Ecclesias habent*, *duximus
respondendum*, *quod ad reparationem*, & *resti-
tutionem Ecclesiarum cogi debent*. Et si Eccle- 66
sia non sit Parochialis, ad eam reparandam
tenentur omnes in illa beneficium habentes,
textu expresso *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles.
ædificand.* ibi: *Quicumque Ecclesiasticum Benefi-
cium habent*, *omnino adjuvent ad Ecclesiæ tecta
restauranda*, *ipsasque Ecclesias emendandas*. Si
Ecclesia nullos redditus habeat, & benefi-
ciati non nisi necessaria, vel aliqua quidem
superflua, sed ad reparationem insufficientia
percipiant; tunc ad Ecclesiam reparandam te-
nentur Patroni, & Parochiani, qui in illa Ec-
clesia Sacramenta, vel alia Divina percipiunt,
& in

& in quorum gratiam est reparanda, textu expresso *in Concil. Trident. sess. 21. cap. 7. de reformat.* ibi: *Parochiales vero Ecclesias etiamsi Jurispatronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione, & contradictione remota: quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.*

68 Ad reparationem Ecclesiæ Cathedralis tenetur solus Episcopus, (si tamen habeat redditus superfluos, & non adsit legitima consuetudo in contrarium) Barbosa *in cap. Quicumque 1. de Ecclef. ædificand. n. 5.* Bellet. *disquisit. Clerical. part. 1. de Clerico debitore* §. 13. *n.* 22. Pirhing *lib. 3. decretal. tit.* 48. *num.* 19. Reiffenstuel *ibid. n.* 28. & communis aliorum, *arg. cap. Decrevimus* 10. *cauf.* 10. *q.* 1. & *cap.*
69 *Quatuor* 27. *cauf.* 12. *q.* 2. Si autem Episcopus redditus superfluos non habeat, tunc ad reparationem tenentur, & compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes, sive de suis Præbendis, sive de distributionibus quotidianis, aliisque rebus Capituli; *arg. c. Ex parte sua 4. de his quæ fiunt a major. part. Capit.* & ibi Abbas *num.* 7. & tenent omnes Docto-
70 res *mox cit.* Si vero nec Episcopus, nec Canonici haberent redditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis redditibus; vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius Ecclesiæ; Abbas *in cap. Quicumque 1. de Ecclef. ædificand. n. 6.* Barbosa *ibid. n.* 5. Pirhing *loc. cit. n.* 19. Reiffenstuel *loco cit. n.* 28. * Ecclesia Parochialis si forte corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minus, tenetur Parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus Beneficii, si ad suam substentationem supersint; quanquam non supersint ad sustentationem propinquorum ejusdem Parochi. Tertio loco, qui habent beneficium Ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto loco si Paræcia est de jure patronatus, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat juspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, & qui in ea Paræcia habitant, etiamsi conducant domos alienas, & dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 100. *per tot.* *

Quæ dicta sunt de reparatione Ecclesiæ, in- 71
telligenda etiam sunt de reædificatione, seu reparatione domus Episcopi, Parochi, aut Beneficiati, itaut qui tenentur ad reparationem Ecclesiæ, teneantur etiam ad reparationem Ædium Rectoris Ecclesiæ, prout decrevit Sacr. Congreg. Concil. teste Barbosa *in cap. de his 4. de Eccles. ædificand. n.* 5. Reiffenstuel *loc.*
cit. n. 26. Pirhing *loc. cit. n.* 16. Immo supra- 72
dicti (deficientibus Ecclesiæ redditibus, & contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, & reparanda paramenta, & ornamenta Ecclesiastica, scilicet Casulas, Pluvialia, Albas, Calices, & hujusmodi; *arg. cap. Quicumque 1. de Eccles. ædificand.* sic cum pluribus aliis tenet Barbosa *in cit. cap. quicunque n.* 2. & *in lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 4. *n.* 2. Belletus *disquis. Clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 14. *n.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Reiffenstuel *loc. cit.*
n. 26. & alii. Ad hæc facit, & scire juvat 73
sequens recens decretum Sacræ Congregationis Concilii: *Utensilia Sacra non tenetur Rector Ecclesiæ subministrare illis Sacerdotibus qui in eadem clebrant ex obligatione Beneficii, seu Capellaniæ; Quatenus vero permittat, seu recipiat Missas adventitias in sua Ecclesia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem; Non potest demum cogi ad admittendas Missas adventitias nisi solutis Sacris Utensilibus; Sac. Congregat. Concil. in Derthonen. 6. Julii* 1726. *ad* 11. *dub.*

Hinc pro complemento hujus articuli juvat 74
adducere, quod Ecclesiæ olim quando ædificabantur, caput illarum, seu Altare Majus respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota *part. 5. tom. 1. recentior. decis.* 353. *n.* 102. Isidorus *lib.* 15. *Etymolog.* S. Clemens Roman. *lib. 1. Constitut. Apostolicar.* Paulinus *ad Severum*, & alii apud Baronium *anno Christi* 57. *n.* 103. Et hunc modum erigendi Ecclesias, & orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio *in cap. Ecclesiasticarum* 5. *dist.* 11. derivatum a lege Mosaica, ut voluit Glossa *ibid. verb. Quæ Orientem*, dicens Danielem in Ba-

Babylonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem ma-
75 gnam sui templi molem struxisse. Nec sine suis congruentiis erigebantur Ecclesiæ versus Orientem, ut observat Archidiaconus *in d. c. Ecclesiasticarum*: ubi octo enumerat, & Tostatus *in cap. 6. Matth. quæst. 91.* ubi varias adducit; quarum præcipuæ hic subnectuntur.
76 Primo igitur eriguntur, & constituuntur capita Ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suæ supremæ, & divinæ majestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur, & quamvis ipse ubique sit æqualiter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Majestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi, ad quam præcipue confert motus Cælorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente,
77 adeoque versus Orientem orandum est. Secundo, oramus in Ecclesiis versus Orientem propter Paradisum terrestrem, qui a parte Orientis est constitutus; Genesi enim *cap. 2.* ubi nostra littera dicit, *Plantaverat Dominus a principio Paradisum;* dicit littera Hebraica, *ab Oriente Paradisum;* & idem est, quia Oriens est principium terræ; Unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur cælestis, oramus versus Orientem, ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstremus in oratione nos petere solummodo ipsum Deum, seu vitam æternam, quæ Paradisus dicitur.

78 Tertio, quia ascensus Christi in Cœlum dicitur fuisse versus Orientem; *Psalm. 67.* ibi: *Qui ascendit super Cœlum Cœli ad Orientem;* & etiam adventus suus ad Judicium expectatur futurus a parte Orientis; *Matth. 24.* ibi: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet usque ad*
79 *Occidentem, ita erit adventus filii hominis.* Quarto, quia creditur Christum Dominum pendentem in Cruce faciem versus Occidentem habuisse, ac proinde Fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio *lib. de Spiritu Sancto c. 13. & 27.* quem sequitur Vasquez *tom. 3. quæst. 83. art. 2. disp. 223. cap. 2. n. 19.* & alii.

80 Apostolorum igitur, & primorum Christianorum traditio, & consuetudo ista, & similia attendit, ut Ecclesias erigere, & orare versus Orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi Ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius, cum respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricæ, propter quam multæ reperiuntur ædificatæ Ecclesiæ, quæ non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam, quam ad necessitatem spectare notavit Selva *de Benef. q. 5. primæ part. in principio, t. 15. tractatuum num. 35.* Fusc. *de Visit. lib. 1. cap. 10. num. 7.* & alii. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex 81
Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit; longa nimirum, & in Navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo tamquam in mari fluctuamus, ad Ecclesiam tamquam ad Navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum, & omnes procellas superare possimus, & in ea tamquam in Navi tuta servemur; Azorius *Institut. moral. tom. 2. lib. 2. cap. 3. q. 12.* Et hæc forma & species Navis probatur ex S. Clemente *lib. 1. Constitut. Apostolic. cap. 61. aliis 57.* S. Anaclet. Papa *Epist. 1. decretal. colum. 1. tom. 1. Concil. pag. 156.*

Ecclesia in tres partes, seu mansiones distri- 82
buitur. Prima pars, seu mansio est ea, quæ prope Altare Majus constituitur, & solet cancellis includi, & appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus;* Tertia & reliqua pars est illa, quæ *Navis* appellatur. Prima pars quæ ap- 83
pellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quæ ab Altari majori versus Ecclesiam vergit. Et ap- 84
pellatur *Presbyterium*, seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus, & Subdiaconus Sacra peragentibus ministrant, *c. 1. de vita, & honestate Clericor. verb. sed illa pars;* Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 13. a n. 18.* & appellatur nobilior pars Ecclesiæ, quia de- 85
notat vitam contemplativam; Coccin. *dec. 142. n. 1.* Licet alias omne Deo consecratum largo 86
modo *Sanctum Sanctorum* appelletur; *c. Nulli 3. caus. 12. q. 1.* Zabar. *cons. 14. in princ.* Frances *de Eccles. Cathedr. c. 5. n. 38.* locus hic *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum, seu par- 87
tem non licere ingredi nisi Ministros sacratos fuit decretum in Concil. Agathens. can. 66. ibi: *Non oportet non sacratos Ministros in Sacrarium, quod Græci Diaconium appellant, ingredi,* & in Concil. Laodicensi *c. 19.* ibi: *Solis autem Ministerio Sacro deditis liceat ad Altare ingredi, & in eo communicare;* Unde non sacratos homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum *tot. tit. de consecrat. dist. 1.* juncta Glossa *in c. 1. verb. sed pars illa, de vit. & honestat. Clericor.*

Se-

88 Secunda Ecclesiæ pars dicitur *Chorus* sic etymologice dictus a Chorea, vel Corona, quia olim Clerici in modum coronæ circa Aras stabant, & eo modo Psalmos canebant; Durand. *in Rational. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 18. Selva *part.* 1. *q.* 5. *n.* 44. Gavant. *in Thesaur. sacror. rit. p.* 1. *tit.* 15. *verb. in Choro*, Brunus *de ceremoniis lib.* 5. *c.* 2. & alii. Unde Chorus significat
89 locum, qui Clericos psallentes continet; *c. Dilectus, extra de præbend. & dignit. in antiq.* Calvin. *in suo Lexico verb. Chorus*, & ut ait Polyd. Virg. *de invent. rer. l.* 6. *c.* 2. Chorus multorum vocibus constat; itaut ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; *l. Cum ejusdem* 34. *ff. de ædil. edict. l. Si*
90 *Chorus* 79. *ff. de legat.* 2. Hinc tempore Constantis Imperatoris Flavianus, & Theodorus adversus Arianos decertantes, in duas partes Canentium Choros dividentes, ex successione Davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum partes propagatum, & a S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6. ejus officii die 1. Decembris, & a Theodoreto & Durand. refert Daniel de Nobilibus *in*
91 *disp. select. disp.* 60. *n.* 161. Immo Selva, & Durand. *loc. cit.* dicunt, quod Beatus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenæ Ecclesiæ Antistes extitit, fuit primus, qui præcepit, & induxit morem alternatim Psalmos canendi in Antiochena Ecclesia, notantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum, & spirituum cœlestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; & talis mos exinde propagatus fuit in Orientales Ecclesias. Spino *in spec. testam. Gloss.* 3. *in princip. n.* 66. & in Occidentali Ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambrosius; Barbosa *cum pluribus in collectan. ad text. in cap. Dolentes, de celebrat. Missar. num.* 14.

92 Tertia Ecclesiæ pars est Navis deserviens pro receptaculo Laicorum Divina officia audientium, & orantium; sacras item conciones audiendo; *c.* 1. *de vita & honest. Clericor. cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de consecrat.* teste Coccino *decis.* 142. Lotter. *d. cap.* 13. *n.* 39. Da-
93 niele de Nobilibus *d. disp.* 60. *num.* 33. In hac parte Ecclesiæ olim Mares a Feminis separati constituebantur; Mares in dextra Navis parte sedem habebant, Mulieres in sinistra; sive viri in parte Australi, mulieres in Boreali, ut habet Ordo Romanus *de Officio Missæ*, Micrologus *de Eccles. observ. c.* 9. ubi sic dicit: *Diaconus cum legit Evangelium juxta Romanum Ordinem, in Ambone vertitur ad meridiem, ubi & masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi feminæ consistunt;* Amalarius *lib. de Divin. Offic. c.* 2. Albinus Flaccus *lib. de Offic. cap. de Sabbato Sancto;* Durand. *l.* 1. *rational. c.* 1. *n.* 46. Pignat. *tom.* 7. *consult.* 35. *n.* 22. qui rationem assignatæ Mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Joannes vidit pedem dextrum ad Mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilonem. Et quod feminæ a viris separatæ in Ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis *lib.* 2. *cap.* 61. ut refert & tenet Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 3. *n.* 33. & S. Clemens Roman. *lib.* 2. *Const. c.* 57. Et utinam hæ sanctiones, & antiquæ praxes, ut in Ecclesiis separatæ remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hisce temporibus, ne mutua eorum proximitas, & promiscua statio cor a piis meditationibus, sacrisque Mysteriis verteret, & ne, ut non semel in dies accidit, studium salutis, fieret perditionis occasio.

Additiones ex aliena manu.

Duo præsertim in hoc articulo illustranda 94
sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum, vel alium situm pro ædificatione, vel ampliatione Ecclesiæ. Alterum respicit reparationem Ecclesiæ.

Ad primum quod attinet, fundamentum di- 95
ctæ obligationis vicini communiter reponitur *in l. Si quis sepulcrum, ff. de Religios. & sumpt. Funer.*

Sed ut jamdudum animadverterunt (licet 96
frustra) viri docti, nihil tale in citata lege
occurrit. Regula enim juris est, neminem in- 97
vitum cogi posse ad vendendam rem suam;
L. Dudum, C. de contrahend. empt. Continere 98
itaque debet Lex *Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictæ Regulæ, ubi agatur de ædificanda vel amplianda Ecclesia. In ea autem hoc habetur: *Si quis Sepulcrum habeat, viam autem ad sepulcrum non habeat, & a vicino ire prohibeatur, Imperator Antoninus cum Patre rescripsit iter ad sepulcrum precario peti & concedi solere, ut quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adjunctum habet.*

At textum hunc agere (apposite inquit Me- 99
rend. *controvers. jur. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 1. *& sequ.*) „ de concessione itineris ad sepulcrum, quod suapte natura Domino fundi modicum, im-

immo nullum damnum affert. Raro enim homines ſepulcra adeunt, ideo in hujuſmodi caſu locum ſibi vindicat Regula Legis ſecundæ §. Item Varus, ff. de Aqua pluv. arcen. Id quod tibi non nocet, & mihi prodeſt, æquitas vult ut mihi concedatur, etiamſi jure deficiat. Ergo deciſio hujus textus non poteſt trahi ad quæſtionem noſtram, in qua de re vicino graviſſima agitur, ut ſcilicet rem ſuam vendere cogatur; Traditum eſt enim extenſionem de caſu ad caſum etiam in materia favorabili non admitti, niſi eadem prorſus ratio vigeat in utroque caſu &c. At dices, Juriſconſultum tractare de eo caſu, quo iter damnum non leve afferebat Domino, quia inquit. " *Ita tamen, ut Judex de opportunitate loci proſpiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum.* „ Reſpondeo, ſpeciem ſingularem non tractari ab Ulp. auctore hujus textus, ſed rem in abſtractu exponi, & per modum Regulæ, ut liquet ex verbis antecedentibus, & ideo dum prædictis verbis admonet Judicem datum ad conſtituendum iter, ut opportune, & ſine damno Domini iter conſtituat, id facit, ut intelligat, quomodo verſari debeat in hac re, ut ſcilicet minus, quam fieri poſſit, Dominus fundi lædatur. Itaque veriſſimum eſt, quod dixi, deciſionem illius textus pendere ex eo, quod leve, immo nullum damnum conceſſio itineris ad ſepulcrum plerumque continet, plerumque, inquam, quia licet interdum ſecus ſit, non refert, quia in legibus id quod plerumque accidit ſequimur, non quod raro evenit, l. Num ad ea, ff. de leg. cum ll. ſeqq. Sed eſto, textum loqui in caſu, in quo damnum conceſſio itineris Domino fundi affert, quid tum? Ergo ne ad quæſtionem noſtram trahi poterit? Nequaquam, nam damnum quod propter conceſſionem itineris affertur, eſt longe minus, quam ſit id, quod affertur, cum quis cogitur rem ſuam vendere, non enim extenſio permittitur, niſi eadem prorſus ratio vigeat, ac ita fortis, ut in lege, quæ extenditur, ut conſtat ex ſcriptis *cap.* 12. *n.* 11. *lib.* 3. & in propoſita quæſtione agnoſcit Rota *dict. deciſ.* 676. *n.* 7. & 8. His accedit, ſepulcri, de quo J. C. agit, nullum futurum fuiſſe uſum, ſi denegatum fuiſſet iter ad illud, quæ circumſtantia magni certe momenti fuit ad commovendum Impp. Severum, & Antoninum, ut reſcriberent ad favorem Domini ſepulcri, tunc enim magis urget dictamen illud naturale, quod tibi non nocet, & aliis prodeſt &c. Hæc autem circumſtantia in quæſtione noſtra deficit; Ergo hæ ſpecies ſunt valde diſſimiles; " Confer etiam Covarruv. *variar. reſolut. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 7. & *ſeq.*

Ceterum vanum eſt confutare opinionem hanc de obligatione, qua vicinus tenetur, vendendi domum, vel alium ſitum pro ædificatione, vel ampliatione Eccleſiæ, nam ea communiter a Doctoribus & Tribunalibus recepta eſt. 100
Juvat tamen hæc adnotaſſe, ut non docto & quidem concludenter de omnibus ab ipſis Doctoribus & Tribunalibus in hoc judicio requiſitis, de quibus agit *Auctor*, reſpondeatur contra Eccleſiam, prout ſervavit Rota *in Milevit. Fabricæ* 1741. *coram clar. mem. Calcagnin.* tum etiam ut hæc opinio non extendatur ad omne id, quod eſt connexum Eccleſiæ, prout hactenus eſt extenſa, ut videre eſt apud Maſtrill. *dec.* 280. Gizzarell. *dec.* 37. ibique omnes addent, & Rot. *in Compoſtellana Permutationis* 2. *Junii* 1738. §. 16. *cor. bon. mem. Vicecom.* 101 102

Quod vero concernit reparationem, ad eam illi primo loco tenentur, in quos onus hoc tranſtulit conſuetudo. Idem dic de ſtatuto. Quomodo autem probanda in ſubjecta materia ſit conſuetudo tradit Klock. *de contribut. cap.* 10. *num.* 23. & *plur. ſequent.* Confer etiam Lanfredin. *Reſponſ. Eccleſ.* 32. *num.* 13. tum Louvrex *diſſert. can.* 16. *n.* 5. & *plur. ſeq.* 103 104 105

Deficiente autem tam conſuetudine, quam ſtatuto, facienda eſt reparatio ex portione, ſi qua extat, pro Fabrica deſtinata: eaque non extante, ex fructibus Eccleſiæ de qua agitur. Qua ratione Epiſcopus Eccleſiam Cathedralem, Capitulum Eccleſiam Collegiatam, Parochus Eccleſiam Parochialem, & Rector quamcumque aliam Eccleſiam reparare tenentur, nam ipſi ſunt qui fructus percipiunt. Intellige tamen deducta prius ex fructibus congrua pro eorum ſuſtentatione; Adi Louvrex *dict. diſſert. canon.* 16. *n.* 9. & *ſeq.* 106 107 108 109

Quod ſi deducta mox dicta congrua ſuſtentatione non ſuperſit pro reparatione, tenentur alii, ſi qui ſunt, qui fructus percipiunt. Solent enim Decimæ Eccleſiarum Parochialium ut plurimum ad alios quam ad Parochos pertinere. De obligatione autem decimatorum ad reparationem vide quæ diximus *in additione ad verb. Congrua artic.* 2. Penſionarii quoque in hoc caſu tenentur ad reparationem; Rot. *in Fanen. Suppreſſionis* 4. *Junii* 1741. *cor. R. P. D. Canilliac.* 110 111 112

Poſt hos tenentur qui beneficia in ea Eccleſia poſſident, deducta pariter prius pro ipſis congrua ſuſtentatione ex fructibus ſuorum beneficiorum; Louvrex *dict. diſſert. canon.* 16. *n.* 13. Rot. *in Viterbien. Contributionis Onerum* & 113

de consecrat. & Glossa *ibid. verb. Innovata*, & ratio est clara, quia in tali casu nec moraliter, nec physice censetur esse eadem Ecclesia; & sic tenet Abbas *in cap. Proposuisti* 4. *de consecrat. Eccles. num.* 8. Silvester *verb. Consecratio*
20 *q.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 13. & alii passim. Si Ecclesia successive per partes deficiens, paulatim per partes statim iterum reficitur, ac reparatur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruatur, & reficiatur, ut nulla pars de primo ædificio supersit. Et ratio est, quia quamvis ex nova materia paulatim a primis fundamentis reficiatur, non ideo desinit esse eadem Ecclesia; sicuti patet de Legione militum, quæ remanet, & dicitur semper eadem Legio, quamvis militibus deficientibus novi substituantur, & sic paulatim successive omnes milites renoventur; *arg. leg. Proponebatur* 76. *ff. de Judiciis*, *leg. Quod in rerum natura* 24. *ff. de legat.* 1. *& l. Si grege*, *ff. de Legat.* 1. Tum quia, dum Ecclesia paulatim, & successive reficitur, magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem; *argum. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecr. Eccles. c. Si Eccles.* 1. *tit. eod. in* 6. *et Regul.* 42. *Juris in* 6. ibi: *Accessorium naturam sequi congruit prin-*
21 *cipalis*. Unde in tali casu sufficiet, si nova pars aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* Glossa *in cap. Ligneis* 6. *de consecrat. Eccles. verb. Parietibus*, & sic tenent Barbosa *l. cit. num.* 19. Silvester *verb. consecratio* 2. *quæst.* 5. *vers. Tertius est*; Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 4. *quæst.* 6. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 12. & alii.

22 Si non tota Ecclesia, nec major, sed solum aliqua minor pars ejusdem v. g. tectum corruat parietibus adhuc illæsis, non indiget nova consecratione, textu expresso *in cap. Ligneis* 6. *de consecrat. Eccles.* ibi: *Cum parietes in sua integritate permanserint, et tabula Altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo consecrari*, & ibi Gloss. communiter recepta, quæ *sub verb. Parietibus* sic præcise dicit: *Quamdiu parietes integri sunt, non est Ecclesia reconsecranda, quia in parietibus consecra-*
23 *tur Ecclesia, et non in tecto*. Si Ecclesia igne ita comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte sint devastati vel abrasi, quamvis non corruant; indiget nova consecratione; *cap. Ecclesiis* 20. *distin.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nisi ab igne exustæ*, & Glossa *ibid. verb. Exustæ*, & ratio est, quia in parietibus ubi sunt Cruces, & munctiones, fit consecratio, adeoque illis ex toto, vel ex majori parte devastatis, seu exustis, execratur Ecclesia, & indiget nova consecratione; Abbas *in cap. Proposuisti* 4. *de consecrat. Eccles. n.* 7. Azorius *l. cit. qu.* 5. Reiffenstuel *l. cit. n.* 13. Barbosa *l. cit. n.* 18. Miranda *l. cit. art.* 2. *conclus.* 2. Piasec. *in praxi nova Episcop. part.* 5. *n.* 24. *vers.* 2.

Quando Ecclesia ampliatur, si nova pars 24
addita sit minor veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cit. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* & Gloss. *ibid. verb. Innovata*; Engel *l. c. n.* 2. Reiffenstuel *l. c. n.* 14. Azorius *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *quæst.* 6. *ad fin.* Et ratio est eadem quæ fuit adducta *sub num.* 18. quia magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem; *arg. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecr. Eccles. et c. Sanctam Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in* 6. *et regul.* 42. *Juris in* 6. Unde cum major principalis, & magis digna pars sit vetus remansa, & ipsa sit consecrata, efficietur etiam consecrata minor pars, & minus digna, & accessoria de novo addita. Si 25
vero pars nova esset major veteri remanente, tunc Ecclesia esset denuo consecranda; *arg. cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Et hoc totum patet a pari de oleo sacrato, & aqua benedicta, cui si affundatur oleum non sacrum, & aqua non benedicta in majori quantitate, quam sit quantitas sacrata, vel benedicta, tunc indiget nova consecratione, vel benedictione. Si vero oleum non sacrum, & aqua non benedicta affundatur oleo sacro, & aquæ benedictæ existenti in majori quantitate, quam sit quantitas non sacrata, vel non benedicta, tunc non indiget nova consecratione, vel benedictione, quia per commixtionem cum majori quantitate sacrata, vel benedicta efficitur sacrata, vel benedicta etiam minor quantitas non consecrata, vel non benedicta; *arg. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles.* & tenet Barbosa *in cit. cap. Quod in dubiis n.* 6. Silvester *verb. Aqua*, *quæst.* 3. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 49. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid. n.* 14. & alii passim.

Ecclesia pluribus casibus, & modis pollui- 26
tur, itaut indigeat reconciliatione. Primus est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, injuriosam, & graviter peccaminosam actionem effunditur;

cap.

cap. Ecclesiis 20. *dist.* 1. *de consec. c. Proposui-*
sti 4. *cap. Si Ecclesia* 10. *de consecratione Eccle-*
27 *siæ*, *& cap. unico eod. tit. in* 6. Hic tamen
nota, quod ad hoc ut Ecclesia polluatur, san-
guis effusus debet esse humanus, si enim fue-
rit cujusvis alterius animalis irrationalis, non
erit per hoc Ecclesia polluta; Glossa *in cap.*
Si Ecclesiam unic. de consecrat. in 6. *verb. San-*
guis humani, & cum communi aliorum Bar-
bosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.*
28 28. *n.* 31. Ecclesia tamen efficitur polluta, si-
ve proprius, sive alienus effundatur sanguis;
Si enim quis suæ mentis compos ex ira, vel
desperatione seipsum occidat, vel se cum san-
guinis effusione percutiat, Ecclesia erit pollu-
ta, & reconciliatione indigebit, ut expresse
dicit Glossa *cit. verb. Sanguinis humani*, *in ad-*
ditione, ibi: *Si vir sanæ mentis seipsum occi-*
dat in Ecclesia, *vel vulneret irato animo ad*
sanguinis effusionem, *ex quo publicum est*, *recon-*
ciliabitur, & tenet Mar. Alter. *in d. cap. Si*
Ecclesiam vers. quæritur tertio, Sayrus *de Cen-*
sur. c. 17. *n.* 4. *in fine*, Barbosa *loc. cit. n.* 13.
aliique passim; *arg. cap. Contingit* 36. *de sen-*
29 *tent. excom.* Sanguinis effusio, ut polluat Eccle-
siam, debet esse *in quantitate notabili*, hoc enim
importat verbum *effusio*, nempe sanguinis abun-
dantiam, & copiosum fluxum, ut notat Glossa
in cap. Cum illorum 33. *de sentent. excom. verb.*
effusionem sanguinis, & Glossa *in cit. cap. Si*
Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6. *verb.*
nota primo; ubi sic expresse dicit: *Item requi-*
ritur, *quod illa effusio sanguinis fuerit facta in*
magna abundantia, *immo si solum essent effusæ*
duæ vel tres guttæ, *non diceretur Ecclesia pol-*
30 *luta*. Et tanto minus diceretur polluta, si nul-
lus efflueret sanguis, quamvis in ipsa quis
summa cum injuria breviter verberaretur, ut
ejus carnes contererentur, & ossa confringe-
rentur, quia Jura *sub n.* 24. citata requirunt
sanguinis effusionem, & cum sint pœnalia &
odiosa, non debent extendi, juxta *regul.* 15.
Juris in 6. ibi: *Odia restringi*, *& favores con-*
venit ampliari, & *regul.* 49. *eod. in* 6. ibi: *In*
pœnis benignior est interpretatio facienda.
31 Immo sanguinis effusio qumvis sit copiosa
non sufficit ut Ecclesia dicatur polluta, nisi
sit caussata per percussionem graviter peccami-
nosam. Si enim percussio fuerit levis, quam-
vis sangnis copiose effundatur, non ideo erit
polluta Ecclesia, & hoc patet cum pueri se
invicem in Ecclesia percutiunt, vel Pater
aut magister causa correctionis modum leviter
excedendo Filium, aut discipulum ita verbe-
rat, ut sanguis copiose e naribus fluat; per
has enim, & similes percussiones leviter pec-
caminosas non violatur Ecclesias, cum ei per
istas non censeatur inferri gravis injuria; Na-
varr. *in Manual. cap.* 27. *n.* 28. Marc. Anton.
variar. resol. lib. 1. *resolut.* 13. *casu* 6. Grass.
lib. 2. *c.* 48. *n.* 25. Barbosa *l. cit. n.* 36. & alii
passim. Si autem sanguis copiose effluat de 32
naso ex percussione violenta inter majores qua-
tuordecim annorum, tunc pollui, & violari
Ecclesiam resolvit, & judicatum refert Marc.
Anton. *variar. resolut. lib.* 1. *resol.* 112. *casu* 6.
Gambarupt. *de casibus reservat. cap.* 15. *casu* 6.
n. 9. Barbosa *l. cit. n.* 36. Effusio sanguinis ad 33
hoc ut inducat violationem Ecclesiæ, debet
esse plene voluntaria, unde si ab amente fu-
rioso, vere ebrio, dormiente, vel aliquo ca-
su fortuito, ut a cadente lapide, & hujusmo-
di, causaretur, & fieret in Ecclesia sanguinis
humani effusio, Ecclesia non pollueretur, ut
tenet communis Doctorum cum Glossa *in cit.*
cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6.
verb. Sanguinis humani, & Barbosa *l. c. a n.* 3.
ad 14. In omnibus enim supradictis deficit vo-
luntarium, eo ipso quod nesciant quid faciant;
cap. illud 2. *caus.* 15. *q.* 1. Debet insuper talis 34
effusio sanguinis ad hoc ut violet Ecclesiam,
esse injuriosa; unde si quis voluntarie qui-
dem, sed non injuriose, ex quo ob justam
v. g. sui defensionem servato moderamine in-
culpatæ tutelæ in Ecclesia Aggressoris sangui-
nem effundat, ex hoc non erit polluta Eccle-
sia, ut expresse dicit Glossa communiter rece-
pta *in cit. cap. Si Ecclesiam*, *verb. casus*, ibi:
Requiritur quod sit effusio sanguinis humani in-
juriosa, *immo si me defendendo effundam san-*
guinem in Ecclesiam, *non propter hoc dicitur Ec-*
clesia polluta. Ut Ecclesia violetur, requiritur 35
ulterius, quod effusio sanguinis copiosi canse-
tur in ipsa Ecclesia; Hinc non polluitur Ec-
clesia, quando quis extra illam in platea v. g.
in via, in turri, aut subtus in spelunca Ec-
clesiæ percussus fugit ad Ecclesiam, & ibi co-
piosum sanguinem effundit; Polluitur tamen
si e contra percussus graviter in Ecclesia ex-
tra illam copiosum sanguinem effundat; Sic
expresse habet Glossa communiter recepta *in*
citat. cap. Si Ecclesiam, *verb. Sanguinis huma-*
ni, ibi: *Et si extra Ecclesiam vulneratus ad Ec-*
clesiam fugiat, *& ibi sanguinem spargat*, *non*
reconciliatur Ecclesia; *secus e contrario*.
Secundus casus quo polluitur Ecclesia, est 36
quando in ea committitur voluntarium, & in-
juriosum homicidium sive respectu sui, sive
respectu alterius, quamvis sanguis non effun-
datur, veluti si aliquis suspendatur, aut aliter

citra sanguinis effusionem violenter, & cum injuria occidatur; *cap. Si motum* 19. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 3. *de consecratione*,
37 & est communis Doctorum. Hic nota quod ad hoc ut per homicidium polluatur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, & injuriosum, quia ob casuale homicidium, vel factum sine alterius injuria, ob justam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non violatur Ecclesia, sicuti *sub n.* 31. *&* 32. dictum est de sanguinis effusione. Sic cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. in* 6.
38 Doctores communiter. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Judicis, quia licet taliter suspensus dignus fuerit tali supplicio, fit tamen illi injuria, cum jus habeat ne in tali loco hujusmodi vim patiatur; & insuper fit etiam injuria loco sacro, & ipsi Deo, in cujus honorem Ecclesia est specialiter dicata, & consecrata; *cap. Decet Domum Domini* 2. *de immunitate Ecclesiæ in* 6. ibi: *Nulla inibi* (scilicet in Ecclesiis) *causa per laicos criminalis maxime agitetur; sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena*.
39 Non violatur autem Ecclesia, si idem Judex, aut quivis alius super ipsius Ecclesiæ tectum, vel ex ejusdem parietibus hominem suspendat, quia in tali casu non intra, sed extra Ecclesiam contingit homicidium. Sic post Silvestrum Navarr. Mar. Alter. *d. c. unic. de consecrat. Eccles. in* 6. *vers. Sed quid*, Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta*, *præcept.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *sub n.* 9. *& præcept.* 2. *lib.* 14. *c.* 4. *n.* 17. Barbosa *de offic. & potestat. Episcopor. part.* 2. *allegat.* 28. *num.* 25. *& lib.* 2. *Juris univers. Eccles. capit.* 4. *num.* 18.

40 Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, & postea ratione ejusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia, quia tunc non homicidium, sed sola mors contingit in Ecclesia; Econtra vero si quis intra Ecclesiam vulnus mortale recipiat, & postea moriatur extra ipsam, tunc Ecclesia efficitur polluta, quia juxta jura *n.* 24. citata requiritur & sufficit, ut vulnus lethale, seu lethalis percussio, a qua ipsum homicidium denominatur, contingat, & fiat intra ipsam Ecclesiam, quamvis deinde ipsa mors per accidens extra Ecclesiam sequatur; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 7. *verb. Sanguinis humani*; Navarr. *in Manual. c.* 17. *num* 256. Fagundez *d. præcept.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9. Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 4. *num.* 20. *& de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 28. *num.* 23. Si quis existens intra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia, cum in tali casu sit verum dicere quod homicidium non sit intra Ecclesiam patratum, licet intra eamdem initium sumpserit. Secus vero econtra si quis existens extra Ecclesiam occidat jaculo hominem existentem intra ipsam, quia jam tunc verificatur homicidium patratum voluntarie, & injuriose intra Ecclesiam; Navarr. *loc. cit. num.* 256. Fagundez *loc. cit. cap.* 14. *num.* 11. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 29. §. 1. *vers. quarto non polluitur*; Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 26. *& dict. cap.* 4. *num.* 20. 41

Nec valet objicere quod sicuti ex novissima Constitutione Benedicti XIII. incip. *Ex quo*, non gaudent Immunitate Ecclesiastica, *qui stantes in Ecclesia, vel Cæmeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam, vel Cæmeterium*, ita a pari sit censenda polluta Ecclesia per tale homicidium. Non valet, inquam, quia quoad privilegium Immunitatis attenditur spes, animus, & fiducia qua quis delinquit, ut ab Ecclesia defendatur, & sic evadat pœnam crimini condignam; id quod verificatur proprie in illo, qui cum sit intra Ecclesiam, occidit alium existentem extra eamdem; & ideo fuit statutum in dicta Constitutione Benedicti XIII. non gaudere Immunitate Ecclesiastica sicuti jam ab Abbate *in cap. ultim. de Immunitate Ecclesiast.* & ab aliis sustinebatur. Quo autem ad violationem Ecclesiæ, seu ut polluta dicatur Ecclesia, requiritur, ut homicidium sit voluntarie, & injuriose patratum intra Ecclesiam; *arg. cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 4. *cap. Si Ecclesia* 10. *de consecr. Eccles. & c. Si Ecclesiam unic. eod. tit. in* 6. Existens autem intra Ecclesiam, si occidat hominem existentem extra ipsam, non patrat homicidium intra Ecclesiam, adeoque per tale homicidium non censetur polluta, seu violata Ecclesia, nec in sacris Canonibus, & Apostolicis Constitutionibus reperitur usque adhuc aliter determinatum; sicuti expresse reperitur determinatum in d. Constitutione Benedicti XIII. quod tales homicidæ non gaudeant Immunitate Ecclesiæ, & consequenter cum simus in pœnalibus, & odiosis non debet fieri extensio ultra expressa in Jure, juxta *regul.* 15. *Juris in* 6. *& regul.* 49. *eod in* 6. & sic tenet Barbosa *de offic. & potest. Episcop. de allegat.* 28. *n.* 27. *&* 28. 42 43

Ecclesia violatur, itaut reconciliatione indigeat,

geat; si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, & ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur; quia jura *sub n.* 24. *& iterum sub num.* 41. citata indistincte loquuntur, & sceleratius est justum & sanctum occidere quam injustum; *cap. Si non licet 9. caus.* 23. *qu.* 5. Quamvis enim per martyris mortem, quatenus est passio, & habet rationem Martyrii, non polluatur, sed potius consecretur Ecclesia; *cap. Quamvis dist.* 21. *cap. Fundamenta 17. de elect. in 6. & cap. Gloriosus unic. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum eod. in 6.* polluitur tamen per ipsum homicidium, seu Martyrium, quatenus consideratur ut injuriosa actio ex parte occidentis, cum ut talis sit revera sacrilegium, & injuriosum homicidium, sic Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6. verb. Sanguinis* ubi adducit sequentem versum:

Actio displicuit, passio grata fuit.

45 Tertius casus quo polluitur Ecclesia est quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie, & notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive hæretici, aut infidelis, sive etiam per mollitiem, aut adulterium, vel sodomiam, aut bestialitatem, textu expresso *in cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Cujuscumque seminis effusione pollutæ fuerint; & cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6.* ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*, & sic communis Doctorum cum Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 42.

46 *& dict. c.* 4. *n.* 22. Hic nota quód non violat Ecclesiam effusio seminis facta in somnis; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Eccle-*

47 *siis* 20. *dist.* 1. *de consecrat. verb. semine*. Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum feminarum decidens; Barbosa cum aliis *dict. allegat.*

48 28. *n.* 43. Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie factam supra tectum Ecclesiæ, vel subtus Ecclesiam in aliqua caverna, aut aliqua cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, aut Confessionario extra Ecclesiæ corpus, quia in his & similibus dicitur extra Ecclesiam contigisse: ut cum plurimis ibi citatis docet Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 45.

49 Violatur tamen Ecclesia per copulam conjugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem; quia licet copula conjugalis de se sit licita, est tamen illicita propter loci sacri circumstantiam, cui fit injuria; *arg. cap. Accusatio* 14. *caus.* 2. *q.* 7. *cap. ut in Domibus* 1. *de immunit. Ecclesiar. & cap. decet Domum Domini* 2. *eod. tit. in 6.* Et facit a pari illud dictum *sub n.* 36. de Judice suspendente reum intra Ecclesiam, quo casu quamvis pœna mortis sit crimini condigna, & ideo per se licita, propter tamen loci sacri circumstantiam redditur illicita, & injuriosa, & ideo polluta censetur Ecclesia; *arg. cit. cap. Decet Domum Domini* 2. *de immunit. Eccles. in* 5. Si autem 50
copula conjugalis habeatur in Ecclesia in casu necessitatis, quia v. g. conjuges causa belli, vel ex alia causa diu cohabitare debent in Ecclesia, propter quod adest periculum incontinentiæ, tunc ad ipsum vitandum est licita copula conjugalis etiam in Ecclesia, si aliter extra ipsam haberi non possit; Sic Silvester *verb. consecratio* 2. *q.* 5. Covarruv. *de sponsal. part.* 2. *c.* 7. §. 2. *n.* 3. Richard. *in* 4. *dist.* 32. *art.* 3. *qu.* 1. Lessius *de Justitia lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 12. *num.* 85. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 13. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. & cum pluribus aliis, Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 48.

Quartus casus quo polluitur Ecclesia est 51
quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, scilicet publice denunciatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis; de excommunicato stat textus expressus *in c. Sacris* 12. *de Sepulturis, & in cap. Consuluisti* 7. *de consecr. Eccles.* ibi; *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicatione Ecclesiarum fieri consuevit:* de infideli tenet communis cum Barbosa *in cap. Ecclesiam* 27. *dist.* 1. *de consecrat.* & patet clare *ex cit. cap. Ecclesiam in qua paganus* 27. *& cap. Ecclesiam quam mortuorum cadavera* 28. *dist.* 1. *de cons.* Hinc nota quod 52
Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis, etiamsi talis esset infans, ut tenet communis Doctorum cum Pasqual. *q.* 582. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizati filii parentum infidelium, quia talis infans est infidelis saltem negative; sic tenet Glossa, Hostiens. Tabiena, Armilla, Angel. Rodriq. Piasec. Suarez, Avila, Azor. Fagundez, Reginaldus, Layman, Coninch, Castropal. Lessius, Dicastill. Amicus, uterque Lugo, Quarti, Delbene, & alii, quos citat Pasqualig. *quæst.* 584. & etiam sic tenent Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 40. *num.* 14. Reiffenstuel *ibid. n.* 21. Nisi tamen in utero matris defunctus cum matre sepeliatur, quia tunc non censeretur polluta Ecclesia, ex quo partus antequam edatur mulieris portio sit, vel

visceram; *l.* 1. *ff. de ventre inspiciendo*, Pirhing *l. c. n.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 21.
53 Azorius, Layman, & alii passim. Sunt tamen plures alii, ut Paludan. Sayr. Ugolin. Pax Jordan. Bordon. Alan. Passerin. & alii, qui sustinent per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium non pollui Ecclesiam, quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, & Jura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltem professione parentum; quæ revera opinio non caret sua probabilitate.

54 Si in Ecclesia fuerint sepulti hæretici non denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia, nec indiget reconciliatione, quia cum non teneamus eos evitare in vita, nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vitare post mortem; Layman *in Theolog. moral lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 9. Jordan. *de re Sacra tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 11. *de benedict. Cameter num.* 127. Pirhing *loc. cit. num.* 13. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 9. *num.* 16. la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 286. Navarr. Go-
55 bat, & alii. Sic nec etiam violatur Ecclesia per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit, quia licet duellantes ultra excommunicationem priventur etiam Ecclesiastica sepultura, ut in Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. & in Constit. Clementis VIII. incipient. *Illius vices*, ex tali tamen prohibitione præcise non sequitur, ut Ecclesia polluatur si contra fiat. Vide tamen ad rem, quæ a Benedicto XIV. in sua Constit. incip. *Detestabilem* noviter statuuntur quoad decessos in duello, quam Constitutionem habes spura verb. *Duellum*, *art.* 2. (*a*) Sicuti etiam non polluitur per sepulturam aliorum, quibus est interdicta Ecclesiastica sepultura, ut sunt Usurarii, Interdicti, & alii similes, nam in pœnalibus, & odiosis non est facienda extensio nisi in Jure habeatur; *l. apud Labeonem*, §. *Si communem*, *ff. de jurejur. l. Si quis servum*, *ff. de serv. corrup. cap. Is qui* 18. *de sentent excommun. in* 6. *cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. & sic tenent Jordan. *dict. tract. de re sacr. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. *n.* 126. Layman, Pirhing, Reiffenstuel, Antonell. *loc. cit.* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 12. Zoesius *ibid. n.* 11. Navarr. Suarez, & alii.

Omnes recensiti casus, in quibus fuit dictum violari, seu pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici, seu publice innotuerint; *arg. cap. Significasti* 5. *de adulter.* ubi vis ponitur in publica detectione, ibi: *Publice*, & tenet Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. *verb. Pollui*, Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 28. *n.* 37. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 40. *num.* 12. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. Suarez *disp.* 81. *sect.* 4. *vers.* 2. & alii passim. * Qui enim secreto polluunt, etiam si adessent duo, vel tres testes non inferunt necessitatem reconciliationis, ut est apud Abb. *in cap. Significasti num.* 2. *de adult.* quem sequuntur Armil. Navar. Ostiens. & alii apud Episc. Maraviglia Leg. 348. *Prudentiæ Episcopal.* * Et ratio est quia Ecclesia non judicat de internis; *arg. cap. Tua* 34. *de Simonia*, *& cap. Erubescant* 11. *dist.* 32. ibi: *De manifestis loquimur*, *Secretorum autem cognitor Deus*, *& Judex est*. Si vero tales casus ab 56
initio occulti, postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, & necessario debet reconciliari, quia ex tunc bona fama Ecclesiæ perditur, & æstimatio communis contraria subintrat; Silvester *verb. Consecratio* 2. *q.* 5. §. *Tertius casus est*, Azor.

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Post emanationem Bullæ Benedicti XIV. incipientis *Detestabilem*, *ac divina*, *naturalique ratione damnatum &c.* falsa evidenter deprehenditur Auctoris sententia, qua sustinet non violari Ecclesiam per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi is denunciatus fuerit. Quam in rem adducere satis est verba prælaudatæ Constitutionis Pontificiæ, quæ sunt hujusmodi: „ Præterea simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ sacræ „ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & con- „ flictus, incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam Judicis a decedente quoque ex- „ tra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi „ vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & cen- „ suris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & Ordinariis locorum &c. " Ex quibus verbis satis liquido constat, quod si quem ex duello defunctum in Ecclesia sepeliri contingeret, etiam ante sententiam Judicis pollueretur Ecclesia, nam is esset excommunicatus non toleratus, ac per hujus Sepulturam Ecclesia violatur, ut docet Antoine *Tract. de Eucharistia cap.* 3. *quæst.* 8. *num.* 4.

Azor. part. 2. *lib.* 9. *c.* 5. *quæst.* 2. Pirhing, & Reiffenstuel *loc. cit.* & alii passim.

58 Effectus violationis seu pollutionis Ecclesiæ sunt tres. Primus est quod Ecclesia polluta non potest consecrari antequam reconcilietur, & pollutionis causa amoveatur; *cap. Ecclesiam* 27. & *cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles.* Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 4. *n.* 32. Secundus est, quod in Ecclesia polluta, vel in ejus Cœmeterio contiguo non potest sepeliri ullus defunctus, donec reconcilietur; *textu expresso in cap. Si Ecclesiam, unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri.* Tertius effectus est, quod in Ecclesia polluta non possunt nec Divina Officia, nec Missæ celebrari; *cap. Sicut* 15. *cap. Nullus* 14. *cap. Ecclesiam* 27. & *cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Ecclesia* 10. *de consecrat.*

59 *Eccles.* Si quis in Ecclesia publice polluta Missam celebrat, aut alia peragit Divina Officia, seu Defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen, aut suspensus non efficitur, quia nulla pœna invenitur expressa in Jure contra eos, qui talia agunt in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur; adeoque non inducenda; *arg. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommunic. in* 6. & *cap. Odia* 15. *de Regul. Juris eod. in* 6. Henriq. *l.* 9. *de Missa c.* 27. §. 7. & *lib.* 13. *de excommunic. cap. Si* §. 5. Silvester *verb. consecratio q.* 9. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 28. *num.* 54. Abbas *in cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles. n.* 4. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 22. Ugolin. *de irregular. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. & alii plures apud Barbosam *loc. cit.* & *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *num.* 33. Fagnan. *lib.* 5. *decretal. in cap. Tuarum* 11. *de privileg. n.* 4.

60 Si Sacerdos sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione; *arg. cap. Significasti* 6. *de adulter.* & *aliis juribus cit. sub num.* 54. & sic tenent communiter Doctores cum Sayr. *de Censuris lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 10. & Barbosa *cit.*

61 *allegat.* 28. *num.* 41. Quando in actu celebrationis Missæ violatur publice Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a Sacrificio cessandum; Si post Canonem, est prosequendum; sic expresse Rubrica Missalis *tit. de defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ibi: *Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur.*

Polluta Ecclesia polluitur etiam Cœmeterium ei contiguum; Secus si remotum fuerit ab eadem; *cap. Si Ecclesiam, unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Si Ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat, ipsius Cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum, unde antequam reconciliatum fuerit non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fuerit ab eadem.* Polluto autem Cœmeterio quamvis Ecclesiæ contiguo, non polluitur Ecclesia; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur.* Quando sunt plura Cœmeteria, polluto uno Cœmeterio aliud illi contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non unum sed plura Cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur; ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.* 62 63 64

Reconciliatio Ecclesiæ pollutæ si prius fuerat consecrata, non potest fieri ab alio, quam ab Episcopo Diœcesano, vel ex ejusdem assensu aut commissione ab alio Episcopo; non autem potest Episcopus Diœcesanus ad hoc delegare simplicem Sacerdotem, textu expresso *in cap. Aqua* 9. *De consecrat. Eccles.* ibi: *Aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus; per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes, non obstante consuetudine Provinciæ Bracharensis (quæ dicenda est potius corruptela) quæ licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare.* Et quod Ecclesiæ consecratæ, & Cœmeterii reconciliatio non possit fieri nisi per Episcopum Diœcesanum, vel per alium Episcopum de consensu ipsius, & non per simplicem Sacerdotem, decrevit pluries Sacra Rit. Congr. & signanter *in Placentina* 19. *Maii* 1607. *in Cameracensi* 9. *Februar.* 1608. & *in Aretin.* 9. *April.* 1633. 65 66

Ex privilegio, seu commissione Summi Pontificis reconciliatio Ecclesiæ pollutæ potest fieri etiam a simplici Sacerdote. *Est communis* & habetur ex Sac. Congr. Rit. quæ *in Placentina* 19. *Maii* 1607. decrevit non posse simplicem Sacerdotem reconciliare Ecclesiam consecratam pollutam sine licentia Sedis Apostolicæ. Et de facto ex privilegio a Leone Decimo 67

um concesso Generalibus, Provincialibus, Custodibus, & Guardianis Fratrum Minorum possunt ipsi, atque Prælati Regulares Ecclesias sibi subjectas quomodocumque violatas, etiam prius consecratas, reconciliare, aqua per ipsos benedicta, si Episcopus qui illam benedicat, distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua
68 per Episcopum benedicta; Tale privilegium habetur in compendio privilegiorum Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium ab Alphonso de Casarub. secundo edit. sub verb. *Benedicere* §. 4. & refert Sayr. *de censur. lib.* 5. *c.* 16. *num.* 31. & de eo testantur passim Doctores, & signanter plures citati a Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 64.
69 Immo Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 16. *art.* quem sequitur Barbosa, & alii, vult posse Regulares uti dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsos benedicta, non solum quando Sedes ordinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia polluta, sed etiam quando Episcopus taliter distat ratione suæ absentiæ, vel abest per mortem, renunciationem, depositio-
70 nem, exilium &c. Qualibet dieta continet 20. milliaria Italica juxta Glossam *in cap. Nonnulli 28. de rescriptis, verb. Ultra duas dietas, arg. l.* 3. *ff. de verbor. significat.* quam Glossam sequitur Barbosa *loc. cit. n.* 64. *cum pluribus aliis ibi a se adductis.*
71 Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, sed solummodo benedicta, reconciliari potest per quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquæ lustralis aspersionem; *cap. si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccl.* ibi: *Si Ecclesia non consecrata, cujuscumque semine fuerit aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur*, & sic Glossa communiter recepta, ibi,
72 *verb. Lavetur.* Neque requiritur quod aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecrata sit per Episcopum benedicta: debet enim statim, etiam irrequisito Episcopo, a Rectore Ecclesiæ, vel alio Sacerdote aqua lustrali lavari, seu reconciliari, ut præscribit cit. textus: *Aqua protinus exorcizata lavetur;* quod non posset *protinus* fieri, si Episcopi licentia, benedictio, aut auctoritas esset expectanda, & exorcismus aquæ per Episcopum esset faciendus, nec haberetur justus finis intentus a Canone, *Ne Divinæ laudis organa suspendantur*, *ut cit. cap. Ecclesia* recte advertunt Doctores,

* Aliter loquitur citatus Maraviglia *Leg.* 348. *Prud. Episc.* Juxta ipsum enim poterit etiam Ecclesia consecrata polluta, ex permissione Episcopi, aut illius Vicarii ablui aqua benedicta per simplicem Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, & postea poterunt intra eam divina officia celebrari, sicuti prius, donec per Episcopum consecretur. Contra vero, si Ecclesia tantum benedicta, & non consecrata polluatur, sufficiet ordinaria quidem reconciliatio per simplicem Sacerdotem, sed ex mandato Episcopi, ex *c. fin. de consecr. Eccles. Juxta Gloss.* *

Cœmeterium consecratur, & reconciliatur 73
iisdem modis, & ab iisdem, quibus consecratur & reconciliatur ipsa Ecclesia; *arg. cap. Consuluisti 7. de Ecclesiæ consecrat. & cap. Si Ecclesiam eod. tit. in* 6. & Pontificalis Romani, ex quo eodem ritu consecratur Ecclesia, & Cœmeterium: ita tenet communis Doctorum cum Silvestr. *verb. Cœmeterium q.* 1. Pirhing *loc. cit. num.* 30. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 29.

Additiones ex aliena manu.

Facile est rationem reddere, cur Ecclesia se- 74
mel solemni ritu consecrata denuo consecrari haud possit, quocumque etiam enormi crimine polluta. Consecratio enim templi materia- 75
lis repræsentat consecrationem templi spiritualis per baptismum, atque hac ratione ritus istius consecrationis ad similitudinem rituum hujus spiritualis consecrationis sunt plures inducti. Quo factum est, ut sicuti templum spi- 76
rituale semel per Baptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, 77
haud potest iterato per Baptismum consecrari, ita nec templi materialis solemnis consecratio huic spiritualis templi consecrationi respondens iteranda est. Vide decretum, quod sub nomi- 78
ne Concilii Nicæni, licet falso, refert Gratian. *dist.* 68. *can.* 3. & rursus *dist.* 1. *de consecrat. can.* 20.

Quomodo autem constare possit de consecra- 79
tione Ecclesiæ, non inutilis investigatio est, *Per unum Testem, qui dicat fuisse consecratam sive de visu, sive de auditu, vel per notam in libris Ecclesiæ, vel pariete, sive tabula marmorea, quia tunc sufficiunt semiplenæ probationes quando nemini fit prejudicium:* ita apposite ait Zoes. *in decret. lib.* 3. *tit.* 40. *n.* 1. *in addit.*

Sin autem de consecratione minime constet, 80
vel dubia ea sit, consecranda est Ecclesia; eodem modo ac reiterari potest baptismus, si dubium sit, an is valide sit collatus, ut sub nomine *Concilii Meldensis* habetur *can.* 18. *distin.* 1. *de consecrat.*

Consecrari vero denuo potest Ecclesia, si 81
ipsa vel in totum, vel ex majori parte destru-

structa fuerit, quod quando evenisse dici possit, recte explicat Auctor *a num.* 19. *ad plur.*
82 *sequent.* Hic vero non est prætereundum, quod sæculo XI. persuasum fuit, principali Altari everso, totam Ecclesiam esse consecrandam.
83 Fundata autem fuit persuasio hæc in Canone falso Higino Papæ adscripto; Vide *dist.* 1. *can.*
84 19. *de consecrat.* tum hæc a Sancto Anselmo *lib.* 3. *epist.* 159. reddebatur ratio: *Altare* (ajebat) *non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter Altare, & ideo violato principali Altari, jam non videtur esse Ecclesia, quia non est illud propter quod Ecclesia constituitur & consecratur. Quapropter quum illud fit novum, recte videtur cum eo consecrari, per quod recipit ut sit Ecclesia.* At sub finem Sæculi XII. hæc disciplina mutari cœpit, uti constat ex decretali Alexandri III. *in cap.* 1. *de consecrat. Eccles.*
85 De ritibus, quibus tum antiquitus usa est, tum in præsens utitur Ecclesia in consecratione, confer Bohemer. *in decretal. lib.* 3. *tit.* 40.
86 *fer. per tot.* De mystico vero ipsorum significatu adi Durand. *in Ration. divin. offic. lib.* 1. *cap.* 6. Remigium *apud Marten. tom.* 3. *de Antiqu. Eccles. Ritib. lib.* 2. *cap.* 13. *pag.* 242. *& sequent.* & Honorium Scriptorem Sæculi XI. *in Sacramentario edito a Bernardo Pezio tom.* 2. *Thesaur. anecdot. novissim. p.* 1. *c.* 100. *pag.* 339. *& sequent.*

ARTICULUS V.

Quo ad varia miscellanea Ecclesiam concernentia.

1 NEmo potest habere fenestram, per quam prospectus, nec portam, per quam transitus habeatur in Ecclesiam, sine indulto Apostolico, ut pluries declaravit Sacra Congreg. Episcop. & Regul. & signanter *in Casertana* 8. *Junii* 1646. *in Cusentina* 14. *Decembr.* 1646. *in Hortonen.* 11. *Junii* 1655. *in Veronen.* 15. *Junii* 1655. *in Alexanen.* 14. *Novembri* 1659. Im-
2 mo injungitur Episcopo, ut cryptas, & aditus subterraneos a domibus privatorum ad Ecclesias, & loca immunia claudere faciat; *S. Cong. Immunitat. in Aquilana* 9. *Martii* 1632. *l.* 2. *decr. Pauluc. pag.* 115. Quod indultum sæpe petentibus denegatur, ut *in Andrien. & Telesina* 5. *Martii* 1619. *& in Pisaurien.* 3.
3 *Octob.* 1692. Talis prohibitio vim habet etiam in eo, qui habet januam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiæ contigua, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. in Faventina* 17. *Februarii* 1619. in qua casus ita propositus erat: *Episcopus Faventinus, cum in visitatione Ecclesiarum Parochialium quasdam Privatorum Domos Parochorum Domibus contiguas, & Januas ex quibus in eorumdem Parochorum Domibus accessus patet, habentes invenisset; illarumque Domini easdem Januas per multum temporis spatium possedisse prætenderent; ut in posterum eædem Januæ murari debeant, decrevit; Quo per Sanctissimum audito, Decretum hujusmodi probavit, & executioni mandari ordinavit.*

Immo ne quidem Ducibus, & Marchionibus id permitti posse declaravit *eadem Sacra* 4
Congregatio 5. *Martii* 1619. his verbis: *Non si concede nè anche a' Duchi, ed a' Marchesi di aprire fenestre, che rispondano in Chiesa per ascoltare da quelle la Messa, ed i divini Officj;* neque quoad portas, idque etiamsi extaret longa consuetudo, & essent patroni, *ut in una Faventina* 15. *Februar.* 1619. his verbis: *Si devono murar le porte, per le quali dalle case contigue si può entrare nella Chiesa, non ostante i Padroni siano soliti per lungo tempo tenerle aperte.* Unde non debet Ordinarius permittere, ut 5
ab Ecclesiis sit ingressus, transitus, vel prospectus in privatas ædes, neque super Ecclesias esse Cameras, vel loca ad habitandum, dormiendum, vel deambulandum absque licentia Sedis Apostolicæ, alias debent interdici, donec hæ servitutes removeantur; ut sæpe decrevit eadem Sacr. Congregatio Episcop. præsertim *in Hieracen.* 26. *Julii* 1613. *in Melphiten.* 2. *Octobr.* 1626. *in Neapolitana* 13. *April.* 1646. *& in Hortonen.* 11. *Junii* 1655. Nisi ta- 6
men in limine fundationis Ecclesiæ Fundator, seu aliquis insignis Benefactor, sibi reservaverit Jus habendi prospectum, seu ingressum in ipsam. Quia in tali casu ne Laici a fundationibus retrahantur, cum possit Episcopus Leges & conditiones, etiam Juri communi contrarias admittere, juxta communem DD. sententiam, teste Ricc. *dec. Cur. Archiepisc. Neapol.* 29. *per tot. part.* 1. Ciarlin. *contr.* 53. *n.* 48. Lotter. *de re Benefic. lib.* 1. *qu.* 32. *n.* 3. Tondut. *q. Benefic. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 5. posset Ecclesiam cum hac Lege fundatam, valide huic servituti subjicere; Lotter. *dict. qu.* 32. *per tot. & præsertim num.* 15. *&* 16. Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 18. Vide verb. *Porta*, & verb. *Prospectus.*

Sedilia, seu scamna propria ponere in Ec- 7
clesia nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiæ, & invito Episcopo, & si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore, & Episcopo removeri, maxime quando sunt causa ru-

rumoris, & impediunt functiones, & celebrantes, ut pluries tenuit *Sacr. Congreg. Episcopor.* & signanter *in Januens.* 7. *April.* 1583. *in Camerinen.* 12. *Januarii* 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembr.* 1634. *in Recanatens.* 10. *Februar.* 1645. *in Narniens. Terra Carbii* 8. *Maii* 1693. & *Sacr. Cong. Rit. in Vintimilien.* 10. *Decembr.* 1694. *in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. & *in Verulana* 9. *Septembr.* 1698. Ex tolerantia tamen,
8 vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiæ possunt laici acquirere Jus retinendi sedilia, seu sedendi in Ecclesia, non quoad Dominium, vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris, & Episcopi, ut in terminis hujusmodi sedilium tradunt Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 17. *n.* 7. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 147. *num.* 12. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 54. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *num.* 4. Fusc. *de Visitat. lib.* 1. *c.* 26. Moron. *tom.* 1. *respons.* 51. *num.* 33. ac plene Odofred. *in responso de hac re edito*, quod refert, & sequitur Diana *part.* 10. *tract.* 10. *resolut.* 64. & Passerin. *de homin. statu tom.* 2. *q.* 187. *art.* 5. *cap.* 6. *n.* 379. ac declaravit *Sacr. Congreg. Episcop.* 28. *Junii* 1583. in hæc verba: *Non si dee permettere quella proprietà de' luoghi, che alcuni si persuadono di avere nelle Chiese, quasicchè loro fossero Ereditarj, come sono le Case, e le possessioni, che si comprano;* Et idem resolutum fuit *in Anagnina*
9 5. *Septemb.* 1665. Hinc non possunt Laici prædicta sedilia, seu scamna, aut eorum partem, sive eorumdem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare, aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat; *Sacr. Congreg. Conc.* 5. *Septemb.* 1665.

10 Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed sufficit tacitus; Vivian. *de Jurepatronatus lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 55. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 56. Rota *decis.* 787. *part.* 1.
11 *divers.* Unde non potest Episcopus, sicut nec Rector Ecclesiæ laicis auferre hujusmodi Jus, si ab initio passus est eos habere, seu retinere sedile in aliquo Ecclesiæ loco; *arg. quod semel* 21. *de regul. juris in* 6. ibi: *Quod semel placuit amplius displicere non potest;* Giovagnon. *consil.* 8. *num.* 22. *lib.* 2. Gratian. *discept. forens. cap.* 210. *num.* 46. & *sequent.* Ciarlin. *contr. forens. cap.* 210. *num.* 16. 18. & 25. Antonell. *loc. cit. num.* 68. *Sacr. Congreg. Episcop. in Assisiens.* 22. *Martii* 1604. *in Acheruntina* 4. *Junii*
12 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Nisi sic exposceret servitium, vel commodum Ecclesiæ, vel laicus prætenderet habere illud Jus quo ad proprietatem, quia tunc non censetur acquisitum Jus irrevocabile, cum usus sedilium, quem laici habent in Ecclesia, proveniat ex benignitate, tolerantia, & ex gratia revocabili ejusdem, non autem Jure, ex quo valeant, ipsa Ecclesia nolente, servitutem seu quasi possessionem manutenibilem acquirere, ut fuit ponderatum a *Sacra Congregatione Rit. in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. & *in Verulana* 6. *Septembris* 1698. & bene distinguit, & probat Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *qu.* 187. *art.* 5. *c.* 6. *num.* 379. Giovagnon. *d. consil.* 8. *n.* 19. & *sequent.* Ciarlin. *loc. cit. num.* 37. & *sequent.* Paris. *consil.* 149. *n.* 25. *lib.* 4. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *form.* 8. *n.* 5.

Quando lis est inter privatos super compe- 13
tentia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate; *Sacra Congr. Episcop. in Imol.* 6. *Martii* 1692. Locus autem in Ecclesia possessus videntibus, 14
& patientibus Rectore, toto Clero, & hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita præscribitur per immemorabilem; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 781. *n.* 7. Adeoque ne- 15
mini permittitur in præjudicium hujusmodi Juris quæsiti ponere novam sedem ante veterem; Rota *ibid. num.* 9. Paris. *d. consil.* 149. *num.* 8. & alii. *Sacr. Congreg. Episcopor. in Acheruntina* 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Quinimmo pro manutentione sedis veteris cum sua antiqua præeminentia competit possidenti interdictum *Uti possidetis;* Rota *ibid. n.* 10. Giovagnon. *d. consil.* 8. *n.* 12. *lib.* 2. Gratian. *discept.* 110. *num.* 26. Ciarlin. *contr.* 119. *num.* 54. atque etiam alia remedia magis executiva, & violenta, ut notat Bald. *in l. Observ. §. Antequam in princip. ff. de offic. procur.* Menoch. *consil.* 51. *num.* 41. Gratian. *mox cit. discept.* 110. *n.* 16. Rota *ib. n.* 11.

Nec potest poni nova sedes ante veterem, 16
etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed, ea intacta, assignetur locus alteri ante illam; Et ratio est clara, quia cum tota vis in sola præeminentia consistat, nihil refert ad solvendum præjudicium primi, quod ejus sedes non fuerit amota, quia paria sunt, vel quod fuerit mutata, & posita infra aliam, vel quod, ea firma manente, alia fuerit collocata supra ipsam, juxta communem hominum æstimationem, quia secundus sedendo inter personas ejusdem ordinis, inferior primo in eodem ordine semper reputatur, ad *Text. in cap. solitæ, de majorit. & obed.* Add. *ad Greg. decis.* 411. *sub num.* 5. §. *Verum, vers. & potissimum*, Rota *part.* 1. *recent. decis.* 3. *num.* 2. & 3. & bene ponderavit eadem Rota *part.* 18.

tom. 2.

17 *tom.* 2. *decis.* 781. *num.* 19. & 20. Neque hoc casu prævalet oblatio facta per assignatarium Ecclesiæ pauperi, quia licet ejus indigentia sit causa sufficiens, ut in ea assignetur Laico locus pro sede, & sepultura, ut tradit *Adden. ad Greg. præcit. decis.* 145. *num.* 10. cum tamen Ecclesia sit cultrix justitiæ, hujusmodi assignationes non permittit cum alterius præjudicio, ut declarat Rota ibid. allegata *in Calaguritana Sepulturæ coram Manzanedo inter recent. decis.* 561. *part.* 4. *tom.* 1. *recent.* & *part.* 18. *tom.* 2. *d. dec.* 781. *num.* 21. & 22. Jus enim sedendi in certo loco Ecclesiæ alicui quæsitum, eidem per supervenientem oblationem alterius tolli non potest; Bald. *cons.* 91. *n.* 3. *in fin. lib.* 4. *dec. in cap. ult. sub num.* 13. *de constit.* cum aliis apud Gratian. *discept.* 465. *num.* 17. Rota *coram Bich. decis.* 33. & *part.* 19. *tom.* 2. *recent. decis.* 474. *n.* 20. per supradictam rationem, quod Ecclesia tamquam justitiæ cultrix Jus alicui quæsitum auferre non debet.

18 Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione præeminentiæ interdicta censetur situatio cujuscumque alterius sedis, ex qua præjudicium præeminentiæ primi inferatur; Rota *part.*
19 19. *tom.* 2. *recent. dec.* 474. *n.* 11. Dummodo tamen locus primus assignatus in communi hominum æstimatione reputetur aliorum omnium primus, itaut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum præeminentiæ, si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior, juxta *dec.* 865. *num.* 7. *part.* 4. *divers.* & *d. part.* 19. *tom.* 2. *recent.*
20 *decis.* 474. *num.* 12. Et dummodo primus assignatarius cum Jure sedendi in certo loco acquisiverit etiam Jus prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit, prout requiritur in quocunque actu tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip. *in c. Cum Ecclesia Sutrina n.* 68. & 151. *de caus. poss. & prop.* Rolan. *cons.* 22. *num.* 27. *lib.* 2. Postius *de manuten. observ.* 40. *num.* 30. *in fin.* Rota *dict.*
21 *decis.* 474. *num.* 13. Jus autem sic prohibendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni, juxta tradita per Rotam *coram Buratt. decis.* 312. *num.* 9. & *dict. dec.* 474.
22 *num.* 15. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo loco non infertur id jus prohibendi, ne alteri in diverso, & etiam præstantiori concedatur sedes, & sepultura, ut in proposito dixit Rota *decis.* 127. *num.* 5. *in fine coram*
23 *Dunoz. sen.* & *dict. decis.* 474. *n.* 16. Neque hoc modo præjudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco jam quæsito amoveretur; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *recent. d. decis.* 474. *n.* 17. 18. & 19.

Contra amoventes sedilia agi potest actione 24
injuriarum, etiamsi amovens esset Administrator Ecclesiæ; Postius *in tract. de manut. observ.* 73. *num.* 62. & *observ.* 18. *num.* 25. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 6. Si 25
antiqua forma Ecclesiæ immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem Fabricæ, vel in loco æque digno; Card. Petra *tom.* 2. *comment. in Constitut.* 3. *Cælest. III. num.* 11. Ursaya *tom.* 7. *part.* 1. *discept.* 18. *per tot.* Rota *in Pampilonen. Juris sedendi dec.* 117. post Posth. *de manut.* & *decis.* 378. *p.* 2. *recent.*
Jus habendi talia sedilia, vel sepulcra in Ec- 26
clesia concessum alicui familiæ, vel descendentibus, extincta familia transit ad hæredes extraneos, sicut & Juspatronatus gentilitium in tali casu ad extraneos hæredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia duntaxat, vel solis descendentibus; Ancharan. *cons.* 81. Calderin. *consil.* 4. *de Jurepatron.* Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 1. & *sequent.* Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 3. *num.* 69. Card. Seraphin. *decis.* 364. *num.* 2. & *sequent.* & *decis.* 378. *per tot.* Sedilia non 27
possunt in Ecclesia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, & alia indecora oriantur; S. Pius V. in Constitut. incip. *Cum primum Apostolatus Officium.*

Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, nemi- 28
ni sub gravibus pœnis licere declaratur, exceptis duntaxat personis Regalibus; *Clemens XI. part.* 3. *sui Bullar. decr.* 1. *Congreg. Cæremon.* ibi; „ Proposito in Sacra Congregatione Cæremoniali quodam abusu inter alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem Sacra Congregatio ad eum omnino tollendum die 30. currentis anni 1701. decrevit: Non licere cuicunque personæ quovis gradu, conditione, ac dignitate insignitæ (ipsis Personis Regalibus tantum exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, & si secus actum fuerit, immediate cessandum fore a divinis; Quod nisi servetur, Rectores, ceterosque Ecclesiarum ministros, ipso facto excommunicationis pœnam, aliasque arbitrio Sacræ Congregationis incurrere, eamque Ecclesiam, in qua talis abusus permissus fuerit, habendam esse pro interdicta.

„ Et facta per me Prosecretarium relatione Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas sua „ de-

„ decretum præfatum approbavit; &c. die 3.
„ Octob. 1701.

29 Affertur decretum generale Sacr. Rit. Congregationis prohibens Laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, & assistentiam in Presbyteriis: Cum „ pluries Sacra Rituum Congregatio inhærendo decretis alias editis, & signanter *in Lucerina die* 22. *Novemb.* 1664. 28. *Septemb.* „ 1675. & 13. *Mart.* 1688. declaraverit, nullo modo dandum esse Evangelium ad osculandum sæcularibus, etiam Præsidi in celebratione Missarum; Nec non eis prohibuerit „ usum Baldachini in *Baren.* 5. *Mart.* 1667. „ & 17. *Jun.* 1684. *Marsicen. Pelignanen.* & „ *Mileten.* 5. *Mart.* 1667. *Hieracen. die* 2. „ *Octob.* 1683. & *Bitecten.* 23. *Septembr.* 1684. „ Ac insuper denegaverit assistentiam in Presbyterio, & specialiter *in Materanen.* 24. „ *Januar.* 1665. *Melphitana* 15. *Jun.* 1665. & „ *Baren.* 29. *Novemb.* 1677. & 22. *Februar.* „ 1687. Eminentissimi, & Reverendissimi „ DD. Cardinales eidem Sacræ Congreg. præpositi, mandarunt ut prædicta decreta prohibentia personis sæcularibus osculum Evangelii, usum Baldachini, & assistentiam in „ Presbyterio, renoventur, & copiæ illorum „ transmittantur Archiepiscopis, & Episcopis, „ eisdem injungendo, ut illa intimari faciant „ Superioribus Ecclesiarum suæ Diœcesis tam „ sæcularibus, quam Regularibus, & in casu „ transgressionis, procedant etiam contra Regulares, auctoritate ejusdem Sacræ Congregationis, ad pœnam Interdicti. Et ita decreverunt &c.

Die 13. *Martii* 1688.

30 Aliud decretum generale Sac. Rituum Congreg. die 22. Aprilis referente Eminentissimo, & Reverendissimo D. Cardinali Columna Ponente stetit in decisis *die* 13. *Mart.* 1688. & quo ad Baldachina, non tantum illorum usum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio, quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit; Et ad effectum, ut memoria pereat similis abusus, mandavit ut injungatur Archiepiscopis, & Episcopis Regni Neapolitani, quod hastas, gradus, suppedanea, & quæcumque alia signa Baldachini ab Ecclesiis suarum Diœcesum, tam sæcularium, quam Regularium removere faciant, & quo ad Ecclesias Regularium procedant ad interdicta, & contra inobedientes ad Censuras auctoritate *Sac. Cong. ead. die* 22. *Apr.* 1690. quod & confirmavit Sanctissimus eodem die, & anno 1690.

Hinc ead. Sac. Congr. Rit. *in una Amerina* 31
sedilium 16. *Mart.* 1697. confirmata 12. *Sept.* 1699. mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam. Et Magistratum Laicum non pos- 32
se in Ecclesia habere retentionem sive usum tapeti, aut stratus declaravit *d. Sac. Congreg. Rit. in Baren.* 2. *Septemb.* 1690. in qua respondit *concedendum esse Magistratui Baren. scamnum, sive sedile ligneum sine suppedaneo, panno coopertum, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in omnibus aliis Ecclesiis sæcularium, & Regularium extra Presbyterium*, quod decretum iterum approbavit *in Aprutina* 6. *Octobr.* 1696. *in respons. ad* 8. in qua fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

1 An, & quotuplici ductu sit thurificandus 33
D. Præses Regius Provinciæ Aprutinæ dum assistit Missæ Cantatæ, quæ solemniter celebratur?

2 An sit thurificandus eodem tempore quo thurificatur Episcopus, & quatenus post, an ante, vel post Canonicos?

3 An eidem Præsidi dandum sit osculum Evangelii, & quatenus affirmative, an eodem tempore, quo Evangelium osculandum datur Episcopo, & a quo sit dandum?

4 An eidem Præsidi sit dandum osculum pacis eodem tempore, quo datur Episcopo, & quo instrumento, atque an ante, vel post Canonicos?

5 An Domini Regii Auditores Regiæ Audientiæ Terami, possint dum assistunt Officiis divinis, sedere in sedibus coramineis cum brachiorum appodiis, & habere stratum cum pulvinari, stante quod prius tempore quo alia vice aderat in Civitate Tribunal Regiæ Audientiæ, sedebat in scamno ligneo nucis cum postergali, & suppedaneo, quod quidem scamnum adhuc extat in Ecclesia?

6 An Magistratui Terami debeatur thurificatio duplici, vel unico ductu, & a quo sit thurificandus?

7 An Episcopus possit concedere Magistratui inferiori, quod thurificetur duplici ductu contra formam Cæremonialis?

8 An possit Magistratus Terami habere, & tenere scamnum in Ecclesia cum postergali suppedaneo, genuflexorio, & brachiorum appodio?

Qui-

Quibus dubiis relatis Sac. Congr. Rit. respondit.

Ad 1. Duplici ductu.

Ad 2. Negative, quo ad primam partem, & quo ad secundam servetur Cæremoniale lib. 1. cap. 23. in fin.

Ad 3. Negative.

Ad 4. Post Episcopum dandum esse osculum pacis juxta Cæremoniale lib. 5. cap. 24.

Ad 5. Dilata, & videatur de solito.

Ad 6. Servetur solitum.

Ad 7. Negative.

Ad 8. Detur decretum in Baren. 2. Septemb. 1690.

34 Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum, & Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotione, de Gubernatoris Sede & accessu, *sub die* 21. *Februar.* 1699. mandavit servari sequentia.

I. Magistratus in solemnioribus festivitatibus a Cæremoniali præscriptis, absente Gubernatore, habita hora a Magistro Cæremoniarum, seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi usque ad Portam Cubiculi, quod dicitur Anticamera, accedere debet, & Episcopum Cappa indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis functionibus ad Portam majorem ejusdem Palatii pariter comitabitur, & Episcopus monitus de adventu Magistratus statim ei obviam procedet, & ad Ecclesiam perget.

II. Præsente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad Portam Palatii ipsius Episcopi, & in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, & idem in recessu servabitur.

III. E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis inter se debitis salutationibus, Episcopus ad genuflexorium strato, & pulvinari ornatum preces effundet, & hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero, & Magistratus ad consueta eorum Sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare SS. Sacramenti orabunt, & quando Episcopus ad Chorum perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, & idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.

IV. Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam Portam perget, Magistratus ad eandem Portam accedere, & comitare debebit.

V. Magistratus non debet genuflectere supra panniculum, quod omnino prohibuit Sac. Congreg. die 9. Novemb. 1669.

VI. Nulla Canonicorum assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, & per eam incedit, dum est cappa indutus, secus vero quando est cum paramentis Sacris, & tunc Gubernator, & Magistratus erunt post Episcopum.

VII. Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, quando est cum cappa indutus.

VIII. Magistratus prout in Cæremoniali, tum absente, tum præsente Gubernatore, in lotione manuum inservire valeat.

IX. Quando Episcopus Conciones audit, nulla Canonicorum assistentia ei debetur, & tunc Gubernator sedere debet prope Episcopum extra tamen Baldachinum in Sede Camerali consimili in æquali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, & neutra sedes sit coloris rubei.

X. Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiæ Minister Cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, absente Episcopo.

Quæ decreta cum fuissent per modum concordiæ proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo & Petruccio ad hunc effectum Deputatis, & partes noluissent acquiescere; reproposita causa *sub die* 19. *Aprilis* 1698. *Sac. Congr.* declaravit, esse omnino servanda, & adhuc partibus reclamantibus *sub die* 21. *Februar.* 1699. stetit in decretis, & silentium imposuit. 35

1 Gubernatori Maceraten. Præsidi Provinciæ, non habenti facultatem Legati de Latere non competere Sedem sub Baldachino, sed sine solio supra scamnum Magistratus, nempe cameralem decentem, & disjunctam a scamno Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo predella, tapete obducto; nedum Divinis juxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audiendis, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.

2 Episcopum tamen Præside prædicto præsente nullibi Diœcesis debere a Benedictionibus populi tum privatis, tum solemnibus abstinere, sed neque ullum humanitatis actum antequam benedicat erga Gubernatorem Præsidem exhibere.

3 Nullam deberi præcedentiam Gubernatori Præsidi Provinciæ supra Episcopum etiam extra Diœcesim degentem, quamvis Præses in sua Provincia existat.

4 Epi-

4 Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Præsidi Provinciæ advenienti ad Cathedralem, neque illum ab ea discedentem associare.

5 Gubernatorem, seu Præsidem prædictum teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam, & Palmam benedictam, etiam cum osculo manus Episcopi; idemque servandum in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.

6 Canonicos teneri præstare Gubernatori Civitatis Præsidi Provinciæ consueta obsequia, quapropter saltem per duos Canonicos idem excipiatur, & ad Portam Ecclesiæ in discessu associetur.

7 Magistratum teneri præstare Episcopo, & Cathedrali Ecclesiæ consueta obsequia, tum præsente, tum absente Gubernatore, & quatenus renuat compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralem accedere, & divinis inibi juxta solitum interesse, aut antequam de ejus contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla eis vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exequi permittat.

8 Ad supplendum Magistratui absenti in lotione manuum Episcopi, posse subrogari alios nobiles viros, quibus tamen locus in Scamno Magistratus minime assignetur, sed qualibet vice in ipso solemnitatis peragendæ actu, seligendos, & vocandos, & quoad fieri potest variandos, nulla tamen prævia in scriptis eorum deputatione.

9 Præterea eadem Sac. Congr. declaravit Gubernatorem Præsidem Provinciæ non Episcopum, non posse sumere paramenta de Altari, ex quo id vetitum sit Prælatis Episcopis inferioribus, etiam usu Pontificalium gaudentibus, præterquam in Missis Pontificalibus.

Quod Decretum habuisse apud se authenticum testatur Monacelli *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 2. *n.* 13. a quo referuntur etiam alia adducta *a num.* 29.

37 Dedicationis Ecclesiæ Festum potest ab Episcopo ex justa causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum officiorum. Speculat. *conf.* 4. *p.* 3. *rubr.* 52. Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *n.* 29. *&* *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 2. *sub num.* 17. *Sac. Cong. Episcop.* in responsion. ad primum dubium propositum a Suffraganeo Brixinen. *sub die* 4. *Februar.* 1585. præcisis his verbis: *Episcopus ex justa causa potest transferre Dedicationis Ecclesiæ Festum in alium diem magis congruum.* Sanctis antiqui Testamenti possunt dedicari Ecclesiæ. Cum enim aperitioni Ecclesiolæ in honorem Sancti Job in Civitate Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis; proposita causa in *Sacra Rit. Congreg. die* 22. *Jun.* 1680. prodiit rescriptum: *Removenda esse impedimenta.* Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus reproposita causa *die* 31. *Aug. ejusdem anni*, rescriptum fuit; *In decisis, & amplius causa non proponatur.* Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 65. *& seq.* 38

Musica est de jure permissa in Ecclesia, 39
textu expresso *in Extravagant. Docta, de vita, & honest. Clericor.* & multis adductis tradit Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 41. *per tot.* 40 Episcopus potest prohibere quod in Ecclesia non canantur in Musica, nisi verba Sacra, Devota, & Ecclesiastica, prout jussit Alexander VII. in sua Constitutione publicata 23. *April.* 1657. & innovavit Innocentius XII. 20. *Augusti* 1692. 41 Episcopus vigore Decreti Concilii Tridentini *cap.* 8. *sess.* 22. *de celebrat. Miss.* potest prohibere, non obstante quacumque contraria consuetudine, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculæ, & verba spiritualia sint: *Sacra Cong. Rit. in Hispalen.* 3. *Septemb.* 1695. *&* 24. *Novemb.* 1696. *referente Eminentissimo Colloredo.* 42 Episcopus non potest prohibere Musicis, neque Officialibus Ecclesiarum, quod Musicam non canant nisi vocato Magistro Capellæ Cathedralis. *Sac. Congr. Episcopor. & Regular.* 11. *Mart.* 1648. & in *Aquilana* 2. *Decembr.* 1695. *referente Eminentiss. Cardinali Petruccio.* 43 Est decretum generale S. C. esse tollendam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium, præsertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. *Sac. Congreg. Episcop. in Neapolitana* 10. *Novemb.* 1582. apud Nicol. in Floscul. *verb. Musica n.* 8.

Propter Ecclesiæ reverentiam possunt expelli Artifices prope illam obstrepentes, ac personæ infames, & sordidæ ejus divina officia perturbantes; *arg. c. Pridem* 7. *caus.* 18. *q.* 2. & sic censuit *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Interamnensi* 21. *Mart.* 1589. nimirum quod in nulla Domo Ecclesiæ contigua habitare debeant caupones, hospitio recipientes, gladiatores, comœdi, similesve personæ. Et de Meretri- 44

retrice habitante apud, vel prope Ecclesiam, vel Monasterium Monialium, quod possit expelli indistincte, & absolute probat textus in *Authent. de lenon.* §. *Quosdam vero*, ibi: *Et quod deterius est, juxta sacratissima loca, & venerabiles domos sunt tales habitationes: & in l.* 4. *C. de spectac. publ. lib.* 11. & resolvit pluries *Sac. Cong. Episcop.* etiamsi habitet in viis, quæ ducunt ad Ecclesiam, ut *in Maceraten.* 22. *April.* 1596. & 14. *Nov.* 1601. & 13. *Maii* 1603. & *in Tudertina* 16. *Septemb.* 1598. *in S. Severini* 19. *Augusti* 1604. præcipue prope Conventus Regul. *ut in Marsicensi* 14. *Jun.* 1588. *in Viterbiensi* 6. *Septemb.* 1593. vel juxta Monasteria Monialium, ut *in Inte-*
45 *ramnens.* 6. *Martii* 1618. Hinc stabulum prope Ecclesiam construi prohibetur, *l. Basilicam* 21. *C. de oper. publ.* quia ratione fœtoris, strepitus equorum, aliorumque animalium, & irreverentiæ Divinus cultus detrimentum pateretur, *l. Ædiles in fin. ff. de via publ. l.* 2. §. *idem ait si opere* cum Gloss. *ff. ne quid in loc. public.* & firmat Capella, quem sequitur Sperell. *decis.* 55. *num.* 59. Rota *p.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 819. & 820. *utrobique num.* 1. & 2.
46 Unde competit Ecclesiæ privilegium removendi stabulum, aliave loca sordida, tam ratione fœtoris, quam indecentiæ propter sordes, ac immunditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum ædium, *l. Si quando*, §. *fin. ff. si servit. vindic. l. Fistulam in princip. ff.*
47 *de servit. Urban.* Et præcipue, si supra stabulum sit etiam ædificatum fœnile, quod sit contiguum, vel annexum Ecclesiæ, vel Monasterio, est removendum ob irreparabile præjudicium, ac periculum futuri incendii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit cautio de damno infecto; sic expresse Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 77. ubi late, & egregie *per tot.*
48 Pro complemento datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis Clementis XI. conscripta, qua illis veneratio, ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla Santità di Nostro Signore di soddisfare alle parti del suo Appostolico Ministerio, con andare estirpando, per quanto è possibile, dal Popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente, che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l'ira Divina sopra di noi, ha posto l'occhio sino dal principio del suo Pontificato in primo luogo sopra l'abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, pajono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a Case di libertà, e di peccati.

Mi ha però comandato espressamente la Santità Sua d'incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarj d'Italia, e dell'Isole adjacenti, che con ogni studio, e diligenza procurino di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza, ed il rispetto, che l'è dovuto. Ed a tal effetto la Santità Sua rinovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canoni, Costituzioni, e Decreti Appostolici altre volte fatti, e promulgati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di Prediche, e Sermoni, o con Editti, e Lettere Circolari istruisca, e faccia ben ponderare a' suoi Popoli, quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minaccie della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di Peste, Fame, Guerra, Terremoti, e simili, che per comune sentimento de' Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui.* In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori, che ammoniscano seriamente sopra di ciò i Penitenti.

III. Faccia specialmente avvertire le Donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia, ed umiltà; non con pompe, gale, vanità, ed ornamenti indecenti, nè con alterigia, e fasto più confacevole a i luoghi di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere, e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi: Non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia feminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno, che in vece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, convenga tal'ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi comodamente, si destini,

ſtini, ed aſſegni agli Uomini luogo diſtinto e ſeparato da quello delle Donne, nè ſi permetta, che gli uni ſi fermino, e ſtiano in quello delle altre di maniera che reſti tolta tra di loro ogni indecente comunicazione.

V. Inſiſta onninamente, che nelle Chieſe non ſi facciano colloquj profani, circoli, o ſtrepiti, nè ſi trattino negozj, e molto meno ſi amoreggi. Riprendendo con ſanto zelo i traſgreſſori, e caſtigandoli ſeveramente con implorare anche in caſo di biſogno l'ajuto del Braccio ſecolare.

VI. ſpecialmente invigili che al Santo Sagrificio della Meſſa aſſiſtano tutti coll'attenzione, e religioſità che conviene ad un miſtero sì venerabile, e moſtrino anche eſternamente di ſtarvi preſenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente, e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Eccleſiaſtici, che nella Divozione, modeſtia, e decoro in celebrare i Divini Uffizj ed eſercitare le altre Sagre Funzioni ſi portino in guiſa, che non abbiano a ſoggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l'opera ſua negligentemente, e ſi tolga alli ſecolari ogni occaſione di ſcandalo, e di mal eſempio.

VIII. Provveda parimente, che la ſteſſa modeſtia, e divozione ſi oſſervi dal Clero, e dal popolo nelle Proceſſioni Eccleſiaſtiche, le quali eſſendo iſtituite per implorare grazie, e miſericordie dal Signore, e per ringraziamento de' Benefizj da Sua Divina Maeſtà ricevuti, devono eſſere accompagnati non da diſcorſi vani e portamenti indecenti, che pur troppo ſi vedono, come ſe ſi andaſſe a diporto, ma da orazioni, ed altri atti di Criſtiana divozione, che poſſono eſſere graditi dal Signor Iddio, ſecondo l'intenzione di Santa Chieſa.

IX. Molto più ſi faccia ciò oſſervare quando nelle dette proceſſioni ſi porta il Santiſſimo Sagramento, o nelle Feſte ſolenni, o il Santo Viatico agli infermi. Nella quale occaſione ſarà molto lodevole, che per quanto potrà procuri d'introdurre nella ſua Dioceſi l'oſſervanza delle Regole, ed Iſtituzioni ſopra di ciò promulgate in queſt'alma Città di Roma l'anno 1695. per ordine della Santa memoria d'Innocenzo Papa XII. eccitando li Fedeli a rendere in quella ſagra Azione ogni più divoto Oſſequio al Venerabiliſſimo Sagramento dell' Altare, anche per conſeguire li teſori ſpirituali delle ſante Indulgenze a tal' effetto concedute da' Sommi Pontefici, e ſpecialmente dalla Santa memoria di Papa Innocenzo XI. e ſuſſeguentemente dall' iſteſſo Innocenzo XII.

X. Procuri, che le Feſte, e ſolennità ſi celebrino con modeſtia e divozione, e ſenza ſpettacoli, conviti ſmoderati, e profanità vietate da i Sagri Canoni, e che nelle Muſiche ſi oſſervi il decoro Eccleſiaſtico, ſenza meſcolanza di parole non uſate dalla Chieſa. In tali ſolennità, ancorchè maggiori, li Divini Uffizj, e Meſſe cantate ſi celebrino ſecondo gli approvati Sagri Riti, ed all'ore preſcritte dalle Rubriche, in modo che le Meſſe cantate non ſi prolunghino più che al mezzo giorno, ed i Veſperi, e le Compiete, oltre il tramontar del Sole: Avvertendo, che alle 24. ore terminati ſiano tutti i Divini Uffizj, ed ogni altra ſagra Funzione, e nella medeſima ora ſiano ſerrate tutte le Chieſe; E queſta regola debba anco eſattamente praticarſi nelle veſtizioni, e velazioni delle Monache.

XI. In caſo di traſgreſſione circa le predette coſe minacci con pubblici Editti, o in altre maniere, che ſtimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le ſopradette Funzioni, e Feſte, e di ſottopporre in caſo di biſogno all' Interdetto Eccleſiaſtico le medeſime Chieſe.

XII. Proibiſca onninamente, e ſotto gravi pene alli Poveri, ed alli Mendicanti l'andar cercando limoſina per le Chieſe, naſcendo da ciò un gran diſturbo alli Divini Uffizj, ed alle Orazioni de' Fedeli.

XIII. Ordini alli Parrochi invigilare e correggere li Delinquenti circa tutte le coſe ſuddette, e biſognando, il denunciarli al ſuo Tribunale, e caſtighi li ſteſſi Parrochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medeſima vigilanza ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chieſe loro, ed in caſo di contravenzione, o negligenza, oltre gli altri rimedj, preſcritti da' Sacri Canoni; ne dia parte a queſta Sagra Congregazione, che punirà i medeſimi Superiori, anco con la privazione de' loro Uffizj, ed altre pene più gravi.

Confida la Santità di Noſtro Signore, che baſterà queſto ſemplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire eſattamente in queſta parte al ſuo debito Paſtorale, per non eſſere incolpata al Tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contra i Profanatori del Santuario, e che però ſarà ella per impiegare ogni ſtudio a fine di provvedere ad un diſordine sì importante,

te, e sì scandaloso, che in realtà ferisce il paterno cuore della Santità sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocchè si tolga questa abbominazione dal luogo Sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il Capo visibile della Chiesa, ed è posta, come sotto i suoi occhi, possa anco in questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte l'altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da quei flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26. Luglio 1701.

G. Cardinal di Carpegna Prefetto.

F. D. Parracciani Prosegretario.

49 Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent; *cap. Cum decorem 12. de vita, & honestate Clericorum*, Conc. Toletan. 22. *cap.* 19.

50 Nec in Ecclesiis fieri possunt Repræsentationes, seu Comœdiæ, quæcumque illæ sint, profanæ, vel Sacræ, & permittentes puniendi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22. *cap.* 19. & concordat *cit. cap. Cum decorem*. Et tenent Marian. *de Specul. cap.* 7. Zerola *in Prax. Episc. p.* 1. *verb. Repræsentationes*, & alii citati & secuti ab Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 29. Nicolius *Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 27. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad tom.* 2. *num.* 207. & alii passim.

51 An autem in Ecclesiis fieri possint Repræsentationes devotæ, & rerum piarum, puta solemnitatum Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, Vitæ alicujus Sancti, &c.? Affirmant Barbosa *in c. Cum decorem n.* 6. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. §. 23. *n.* 10. Cohell. *ab Bull. bon. reg. c.* 40. *n.* 8. Ursaya *l. c. n.* 29. per text. *in cit. Concil. Toletano* 22. *cap.* 19. ibi: *Per hoc tamen honestas Repræsentationes, & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus, quam in aliis non intendimus prohibere*. Sicque tales Repræsentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam, seu voluptatem. Negant autem Monacell. *l. c. n.* 207. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 14. *c.* 8. *n.* 9. Nicolius *l. c. n.* 27. *verb. Amplia*, ubi sic expresse habet: Amplia, ut neque piæ Repræsentationes, puta passionis Domini, vel Sanctorum, permittendæ sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congr. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus. I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus, vel Clericis, aut aliis piis Viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum, & approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi Apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo, & cum ædificatione populorum. *Sacra Congreg. in Reatina* 20. *Januar.* 1579. *in Nolana* 28. *Aprilis*, *in Assisiensi* 28. *Martii* 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. *Sac. Cong. in Viterbiensi* 3. *Aprilis* 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; *Sacra Congreg. Concilii in una Bracharensi*. Hactenus ille. Unde ad conciliandas prædictas 52
opiniones concludendum est, quod Repræsentationes piæ, ac devotæ possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia, & approbatione Episcopi. Secus autem, non.

Additiones ex aliena manu.

Agere hic non esset incongruum de Juribus 53
Honorificis, quæ in Ecclesia Laicis præstari solent. At longiores sane essemus, quam patiuntur limites additionum. Satis sit indicare qui de ipsis disserunt Auctores.

Vide itaque Franciscum de Roye *de Juribus* 54
Honorificis in Ecclesia. Clausit Auctor hic totam tractationem duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I. ita conceptum est. *Quid sit honor, in quibus consistat. Quæ sunt jura honorifica. Eorum divisio, Methodus istius tractatus*. Cap. II. *In quibus Locis reddantur illi Honores*. Cap. III. *A quibus præstentur illi honores. An Laicis deberi possint*. Cap. IV. *Honor præsentationis, & alimentorum ex bonis Ecclesiæ*. Cap. V. *Honor Thuris, aut suffitus*. Cap. VI. *Honor precum*. Cap. VII. *Honor processionis*. Cap. VIII. *Honor Listræ*. Cap. IX. *Honor sepulturæ*. Cap. X. *Honor Sedis*. Cap. XI. *De Ordine Sedilium, & qui ea disponant*. Cap. XII. *Honor panis benedicti*. Cap. XIII. *Osculum Pacis, & Aqua benedicta*. Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis Honores in Ecclesia deferuntur: Quædam Catholica ad hunc tractatum*. Cap. II. *Principibus omnes illi Honores debentur*. Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi Honores*. Cap. IV. *De Senioribus Locorum, qui omnimodam jurisdictionem habent, & in ea positam Ecclesiam. Quinam iis Honores in ea debeantur*. Cap. V. *De ii Senioribus, qui mediam habent justitiam*. Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem justitiam habent, & fundum in*

quo constructa sit Ecclesia. Cap. VII. *De Benefactoribus*. Cap. VIII. *De Magistratibus Regis ejus Territorii, in quo posita sit Ecclesia*. Cap. IX. *De Nobilibus, qui manent in eadem Paræcia*. Cap. X. *An simplices Nobiles in iis honoribus Ecclesiæ præferantur Judicibus Seniorum Paræciæ*. Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Juspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent*. Cap. XII. *De Successoribus*. Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Authorum suorum listras, & suas reponere*. Cap. XIV. *De Mulieribus*. Cap. XV. *Ubi & quomodo de iis honoribus agendum*.

55 Confer itidem Hericourt *in Legibus Ecclesiasticis suo ordini restitutis part. 2. cap. 9. per tot.* tum & maxime Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verb. Jura Honorifica*. Quod si specialem de juribus Honorificis Patronorum desideres tractatum, adi & Michaelem de Perroy *de Juribus Honorificis tum utilibus Patronorum*.

APPENDIX

Sive novus de Christi Ecclesia Articulus ex Editione Romana.

Novum hunc Articulum addendum duxi, tum ut ea, quæ sunt ab Auctore omissa supplerem; tum ut perfectum Lectoribus systema exponerem, in quo adversus Novatores orthodoxa doctrina explicaretur. A generali Ecclesiæ notione exordium sumam, ac præmissa definitione Ecclesiæ militantis generatim sumptæ, de origine Ecclesiæ, de variis ipsius statibus, de Dei cura in ipsius regimine in statu legis naturæ, & scriptæ, ac demum de Christi Ecclesiæ natura, notis, & prærogativis, ac regiminis forma compendiose pertractabo.

1 Ecclesia a græca voce ἐκκαλέω originem trahit; quæ vox latine idem sonat ac *evoco*,
congrego. Itaque juxta grammaticalem signifi-
2 cationem idem Ecclesia est, ac evocatio. In
generali hac acceptione passim Ecclesiæ vocabulum usurpatur in Scripturis ad significandam civilem ac politicam hominum congregationem: quo quidem in sensu *Psal. 25. v. 5.* legitur: *Odivi Ecclesiam malignantium*; & *Ps.* 106.
3 *vers. 32. Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Quandoque Ecclesia cum in veteri, cum in novo Testamento locum designat, in quem homines divini cultus caussa conveniant; Ita Judith. 6. v. 21. & 1. ad Corint. *vv.* 18. & 22.
Proprie vero atque usu ecclesiastico Ecclesia 4
usurpatur ad fidelium societatem designandam. Quo sensu Apostolus Paulus ad Rom. 16. v. 16. ait: *Salutant vos Ecclesiæ Christi*: & versu 23. *Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia*. Atque hæc postrema, stricta, & pro-
pria significatio est vocabuli *Ecclesia*, quod 5
societatem seu cœtum vocatorum exprimit; cum nemo ad hunc populum se adjungat, per se & suo proprio instinctu, sed omnes quotquot veniunt a Dei vocatione præveniantur.
Hinc Hieronymus Comment. *in cap.* 5. Pro- 6
verb. & Augustinus *in Psal.* 81. observant, Ecclesiæ nomen apte designare societatem fidelium novi Testamenti, atque hanc a cœtu fidelium veteris Testamenti secernere, qui Synagoga dicebatur. En Hieronymi verba; *Ecclesia & Synagoga*, inquit, *græca nomina sunt & unam eamdemque rem latine significant; idest, conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio, & Synagoga congregatio interpretatur; & vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur: nunc autem gratia distinctionis, illa Synagoga, noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei & scientiæ majoris: quia & irrationabilis creatura potest congregari*.
Duplici autem modo Deus hominem vocat, 7
scilicet interius per gratiam, & exterius per verbum, sive per revelationem, qua verum ac gratum ipsi cultum demonstrat, qua viam salutis ostendit, & necessaria media suggerit ad lapsum hominem reparandum, & ad æter-
nam salutem obtinendam. Cum Ecclesia con- 8
gregatio hominum sit, qui recta fide, ac demonstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tuta via ad æternam salutem pervenire contendunt, manifestum est non sufficere interiorem vocationem, sed exteriorem quoque necessariam esse, ut ea fidelium societas habeatur, quæ Ecclesia dicitur; nam vocatorum societas a fide incipit, quæ sine auditu non habetur; auditus autem deest, ubi verbum Dei non adsit exterius promulgatum, uti docet Aposto-
lus Paulus. Rursus hæc societas convenire de- 9
bet in exhibendo Deo verum, ipsique acceptum cultum, & in adhibendo præscripta a Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro æterna salute comparanda. Id vero fieri nequit nisi per externam fidei professionem, per externum cultum, ac per externum Sacramentorum usum; ut consideranti patet.

Itaque solus Deus auctor, & causa princeps 10
est Ecclesiæ; quia solius Dei est homines ordinare ad finem sanctificationis per gratiam, & sa-

& salutis per gloriam; & solius Dei est præ-
scribere Ecclesiæ media necessaria, tum ad
11 gratiam cum ad gloriam obtinendam. Homi-
nes vero causæ meræ ministeriales esse possunt,
dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad
ostendendum hominibus, quæ manifestare ipse
voluerit, ad media proponenda necessaria ad
gratiam & gloriam comparandam, atque ad
alia explicanda & inculcanda, quibus Eccle-
siam regi voluerit.

Hæc de Ecclesia militante generatim sum-
pta (de aliis siquidem Ecclesiis satis dictum
12 arbitror ab Auctore). Venio nunc ad Eccle-
siam Christi. Hæc duplici ratione considerari
potest, scilicet secundum latam, & secundum
13 strictam significationem. Priori modo societa-
tem designat Fidelium, qui in Christum cre-
diderint, præscindendo ab explicita vel im-
plicita fide, a Christo sive nasciturо vel na-
14 to, morituro vel mortuo: Posteriori modo so-
cietas est hominum, qui fidem habent in Chri-
stum jam natum, & passum, consummatis o-
mnibus redemptionis humanæ Sacramentis, &
mysteriis.

15 Ecclesia Christi priori modo accepta non
tantum natalem Christi antecessit, sed etiam
ita floruit tempore legis naturæ & scriptæ,
ut tunc temporis veros extitisse Christi culto-
res merito asseri possit. Audiatur Augustinus
epistola 190. quæ est ad Optatum *cap.* 2. *n.* 8.
Profecto, inquit, *quod scriptum est*, *non esse aliud
nomen sub Cælo*, *in quo oporteat nos salvos fie-
ri*, *ex illo tempore valet ad salvandum genus
humanum*, *ex quo in Adam vitiatum est genus
humanum*. *Sicut enim in Adam omnes moriun-
tur*, *ita in Christo omnes vivificabuntur*, *quia
sicut in regno mortis*, *nemo sine Adam; ita &
in regno vitæ*, *nemo sine Christo*. Atque alibi
passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem
post Adami peccatum salvari potuisse, nisi per
fidem in Christum; & concione 6. *in Psalm.*
36. quotquot fuerunt justi, caput Christum ha-
bere scripsit; *Illum enim venturum esse credi-
derunt*, *quem nos venisse jam credimus*, *& in
ejus fide & ipsi sanati sunt*, *in cujus & nos*,
*ut esset & ipse totius caput civitatis Hierusa-
lem*. Itaque qui fidem in Christum professi
sunt, & per hanc fidem salutem sunt conse-
cuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinue-
re, atque Christianæ religionis cultores asseri
merito possunt; quotquot vero fuere justi cum
in lege Moysis, tum in statu legis naturæ, per
fidem in Christum venturum salvi facti sunt,
atque hac unice ratione justitiam & sanctita-
tem consequi potuerunt; fuere ergo omnes
Christianæ Religionis cultores. Nec sola id
Augustini auctoritate evincitur, sed etiam ar-
gumento illo theologico ex sacris litteris pe-
tito, quo ostenditur, per solam fidem in Chri-
stum mediatorem Deum inter & hominem,
salvos fieri potuisse homines post Adami la-
psum: Auctoritate Tertulliani *lib. de resurre-
ctione carnis cap.* 6. asserentis, ab ipsa hominis
formatione Christum primum ac maximum
fuisse fidei, & Religionis subjectum; auctori-
tate Eusebii Cæsariensis, qui *lib.* 1. *demon-
strat. Evang. c.* 5. ait, Christum notum fuisse
Moysi, & antiquis Patriarchis, atque hos non
Judaico, sed Christiano more vixisse, ut scri-
bit *lib.* 6.; auctoritate denique Gregorii Ma-
gni, qui *homilia* 19. *in Evangelia* sub vineæ
parabola universalem exprimens Ecclesiam,
hanc ab Abel justo cœpisse ait, usque ad ul-
timum electum duraturam, qui in fine mun-
di nasciturus sit.

Ad initium vero quod spectat hujus Eccle- 16
siæ, facile intelligere est, statim post Adami
lapsum repetendum esse. Tunc enim Deus re-
velatione, sive verbo suo, humano generi de-
monstravit sola fide venturi Redemptoris, ac
gratia ex ipsius mediatione expectanda, po-
tuisse homines a peccato surgere, ac æternam
salutem obtinere. Non est autem qui non vi- 17
deat in hujusmodi revelatione generalem illam
vocationem, qua homines per fidem in Chri-
stum ad societatem ineundam, & Ecclesiam
constituendam invitabantur. Quamobrem du-
bitari non posse videtur, quin hoc in sensu
Christi Ecclesia statim post Adami lapsum
inceperit.

Augustino tamen enarratione *in Psal.* 141. 18
Gregorio Magno loco supra a nobis citato,
& quamplurimis Theologis placuit, Christia-
næ Ecclesiæ exordium ab ipso Abel repetere;
tum quia Scriptura primum Abel excelluisse
asserat in publica fidei protestatione sine qua
visibilis Ecclesia non consistit; tum quia con-
veniens ac consentaneum videtur, ut Ecclesia
quam sanctam in symbolo profitemur, ab eo
inciperet, in quo primum inter homines san-
ctitas, & innocentia sine interruptione perse-
veravit, in signum sanctitatis, quæ numquam
in Ecclesia Christi defectura esset, tum de-
mum, quia tunc Dei Ecclesia palam a socie-
tate malignantium secerni cœpit; sacrificii sci-
licet oblatione, in qua fidei illa protestatio
enituit, quæ in Caini sacrificio desiderabatur.

Antequam exponam quid sit Christi Ecclesia 19
stricte sumpta, & quænam ipsius notæ atque
prærogativæ, paucis investigandum censeo,

quænam fuerit divinæ providentiæ cura in re-
genda Ecclesia in statu legis naturæ, & in
statu legis scriptæ. Neque enim dubitari po-
test de divinæ providentiæ cura in servanda,
atque regenda Ecclesia a se constituta; Deus
enim sapientissimus cum sit, atque optimus,
opus quod perfecit, providentia sua conserva-
re, custodire, ac regere debet. Itaque qui Ec-
clesiam fundavit, quæ ad finem usque Mundi
sit duratura, necesse est, ut eamdem providentia
20 sua rexerit semper, atque nunc regat. In le-
ge autem naturæ eadem, qua revelatam reli-
gionem docendo Ecclesiam fundaverat, pro-
videntia, eamdem conservavit & rexit. Nam
quæ credenda, quæque agenda hominibus es-
sent, ut recta fide ac puro cultu viam salutis
homines sectarentur, vel per se ipsum visibili-
ter apparendo, vel per Angelos, quos sui ad-
ministros adhibuerit, vel per homines spiritu
prophetico, ac divinæ legationis characteribus
donatos, demonstravit. Iis enim modis su-
pernam religionem Deus hominibus revelavit,
eosque in illam vocavit societatem, quæ Ec-
clesia dicitur, ut de revelationis necessitate,
adversus Deistas disputaturi fusius differemus.
21 Quis vero ignorat, hac Deum ratione Eccle-
siam rexisse suam in statu legis naturæ? Ab
Adamo enim ad Mosem usque, vix unam
percurrere est generationem, in qua Deus Pa-
triarchis non apparuerit, aut cœlestes suos ad-
ministros Angelos ad eosdem non miserit, ut
22 legenti Geneseos librum manifestum est. Plu-
res deinde fuere viri spiritu prophetico insi-
gniti, atque ea morum probitate, iisque si-
gnis muniti, quibus divinam suam legationem
populo demonstrarent. Vivo enim adhuc Ada-
mo, prophetavit Enoc, qui divinitus raptus
fuit ne videret mortem; propheta quoque fuit
Nohemus, atque, ut alios mittam, eumdem
habuere spiritum Abrahamus, Isaacus, Jaco-
bus, Josephus. Quorsum vero Deus Patriar-
chis illis apparuit, Angelos ad eosdem misit,
ac Prophetarum ad homines legatione usus est,
nisi ut in Ecclesia sua fidem, quam necessa-
riam demonstraverat, in futurum Reparatorem
divinum quem præscripserat cultum, ac reli-
qua ad salutem necessaria opera, foveret, at-
23 que inculcaret? Itaque in lege naturæ Deus
Ecclesiam suam per se, vel per ministros a
se missos regulavit, non solum eam fidem in-
culcando, quæ Religionem regeret, sed alia
quoque præcipiendo, vetando, aut instituen-
do, quæ ad eundem finem spectarent. Nam
Noemo, Abrahamo, Jacobo, aliisque sacrifi-
care jussit, ac Sacrificii genus præscripsit:
Per Noemum abstinentiam a sanguine & suf-
focato imperavit, quo facilius homines ab ho-
micidiis avocaret; & per Abrahamum Circum-
cisionem instituit in signum initi fœderis, in
memoriam promissionum, quas Abrahamo ejus-
que posteris fecerat, & ut gens, ex qua pro-
missus humani generis Reparator nasciturus
erat, ab aliis secerneretur.
In statu quoque legis scriptæ eadem provi- 24
dentia enituit, etsi novam quoque curam in
stabilienda, & regenda Hebræorum Republi-
ca, adhibuit. Nam per Mosem, quem lega-
tum adhibuit, dum legem dedit, iis characte-
ribus, ac tanto prodigiorum apparatu muni-
tum, ut nemo de divina istius legatione du-
bitare possit, legem promulgavit, in qua Rei-
publicæ Judaicæ formam, ac civiles leges præ-
scribuntur; Sacrificia, & cæremoniæ designan-
tur, quæ cum figuræ essent futuri Messiæ, &
eorum, quæ ad ipsum pertinerent, in memo-
riam revocando divinas promissiones, fovebant
ac fortius excitabant futuri Reparatoris fidem;
ac tribunalia stabilivit, in quibus ortæ circa
præcepta, cæremonias, & legem controversiæ
finirentur. Ut autem constet, qua ratione jux- 25
ta Dei providentiam finirentur in Hebræorum
Republica controversiæ Religionis, placet hic
verba recensere, quibus Deus tribunal majus,
quod Sanedrin vel Concilium seniorum voca-
batur, instituendum præcepit, ac munia hu-
jus Concilii, circa controversiarum definitionem
explicare. *Num.* 11. *v.* 16. *& seq.* dixit Do-
minus ad Moysen: *Congrega mihi septuaginta
viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod se-
nes populi sint ac magistri, & duces eos ad o-
stium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare te-
cum, ut descendam & loquar tibi: & auferam
de spiritu tuo, tradamque eis: ut sustentent te-
cum onus populi, & non tu solus graveris.* Con-
stare autem ex *lib.* 2. *Paralipom. c.* 19. *v.* 10.
delatas ad hujusmodi Judices fuisse causas *De
Lege, de mandato, de ceremoniis, de justifica-
tionibus*. Porro manifestum est mandata & ju- 26
stificationes fidem in venturum Messiam in-
clusisse: & cum ibidem v. 11. dicatur: *Ama-
rias autem Sacerdos, Pontifex vester in his, quæ
ad Deum pertinent, præsidebit*, palam est, in
illo tribunali ubi summus Sacerdos, & Pon-
tifex præsidebat, controversias de religione de-
finitas fuisse, cum certum sit has ad Deum
pertinere. Hujusmodi autem definitionibus ac- 27
quiescere populum debuisse, tum ex eo con-
stat, quod Deus spiritum suum Judicibus illis
pollicitus esset, ut Numer. verba superius in-
dicata designant; tum etiam ex iis, quæ ha-
beatur

betur *Deuter.* 17. *v.* 8. *Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris . . . . , surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum: nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille.*

28 Vides ergo, id peculiare fuisse in Dei erga Ecclesiam legis scriptæ providentia, ut per sacrificia & cæremonias fidem in venturum Messiam excitaret, & ut, Judices instituti essent qui divino assistente Spiritu exortas de revela-
29 tione controversias definirent. At in ea quoque perseveravit, atque ad Christi usque adventum perduravit singularis illa cura, qua per viros prophetas divino spiritu incitatos necessariam fidem inculcaret, ac monita salu-
30 tis exhiberet. Constat enim cum ex sacris libris, tum ex traditione ipsa floruisse semper in Hebræorum republica prophetas, quorum nonnulli litteris aliquot opera consignavere, alii vero ore tantum monita & prophetias tradidere. Misso vero horum catalogo, ne nimis longi simus, sat est innuere, paulo ante Christi nativitatem Zachariam floruisse Joannis Baptistæ Patrem, ac nato Christo prophetasse Simeonem, atque ejusdem Christi Præcursorem Joannem Baptistam. Hanc Dei erga suam Ecclesiam œconomiam paucis descripsit Paulus in ea, quæ est ad Hebræos, epistola; dum ait: *Multifariam, multisque modis olim Deum loquutum fuisse Patribus in Prophetis.* Dum vero subdit. *Novissime vero diebus istis loquutus est nobis in Filio*, perfectam, & fundatam
31 a Christo Ecclesiam designat. Atque hæc Ecclesia est, quæ per strictam significationem proprie Christi Ecclesia nuncupatur. De hac autem dicturi, primum Novatorum circa illius definitionem hæreses designabimus; notas deinde indicabimus, quibus perspicua fit; ac demum regiminis formam, ejusque jura, & prærogativas tuebimur.

32 Ad Novatores quod spectat, Nestoriani, Monophysitæ sive Syri, sive Copti, sive Armeni, ac Græci Photii Schismati adhærentes, Ecclesiam Christi visibilem adstruunt, sacros ministros ex divina ordinatione in eadem agnoscunt a plebe distinctos, atque Hierarchiam inter hos reperiri fatentur, in qua Episcopos Presbyteris superiores agnoscunt: At negant Romanum Pontificem Petri successorem divino jure caput ac Principem constitutum esse totius Ecclesiæ. Hoc scilicet errore eludere contendunt latas in ipsos, eorumque hæreses, per Apostolicam Sedem sententias, atque Schismatis notam declinare.

Reliqui vero Novatores, quo facilius possent 33
Ecclesiæ judicium contemnere, atque a Schismate sese purgare, invisibilem esse veram Christi Ecclesiam tradidere, cujus scilicet caput Christus sit, membra vero, vel ii homines, qui perfectione virtutum Christum imitarentur, ut Pelagiani, vel qui probi essent & a graviore saltem crimine alieni, ut Donatistæ; vel qui essent a Deo prædestinati, ac per prædestinationem Christo conjuncti, ut VViclefus, & Johannes Hus, Bucerus, & ex Calvinianis quamplures: vel qui per fidem & charitatem Christo uniantur, ut Lutherus, Melancton, Brenctius, & Claudius, apud Calvini discipulos Parisienses olim Minister, ac Protestantes fere omnes, de vera Christi Ecclesia loquentes. Nam eorum plerique distinguentes inter veram & internam, atque externam & apparentem Ecclesiam, illa invisibilem modo explicato; hanc vero visibilem adstruunt. Sed turpissime errant in notis desi- 34
gnandis, quibus interna hæc & invisibilis Ecclesia discernitur. Nam per Ecclesiæ notam veram doctrinam, & Sacramentorum usum designant, ita ut ad externam Ecclesiam pertineant ii omnes, qui in vera doctrina profitenda, & in iisdem Sacramentis participandis conveniant; distinguentes vero inter articulos fundamentales, & non fundamentales, omnes illas sectas ad Ecclesiam pertinere contendunt, quæ in adstruendis articulis fundamentalibus conveniant: quo argumento ductus 35
Jurieus Calvinianæ sectæ Minister, eo devenit in tractatu, quem scripsit de unitate Ecclesiæ, ut contenderet, omnes Christiani nominis sectas ad Christi Ecclesiam pertinere.
Ac fuere Novatores nonnulli, qui veriti non 36
sunt affirmare, eorum sectas ab antiquis hæreticis, qui Apostolico sæculo vixerunt, originem trahere, ut eorum in Christi Ecclesia a primis exordiis successionem ostenderent. Hæc 37
autem deliria sunt, quæ vel ipsa narratio refellit. Quem enim Christianum hominem non pudeat in propriæ causæ præsidium Gnosticos, & Ebionitas afferre, ac horum se successorem prædicare, qui ab Apostolis veluti ethnici, & Publicani ex Ecclesiæ sinu fuere dejecti? Vel

Cerdonis, Valentini, Marcionis, aliorumque hujus furfuris Nebulonum se successorem esse, cum constet hos ab Apostolicis viris ab Ecclesiæ communione avulsos fuisse, ac veluti Diaboli ministros damnatos, ut legere est apud Irenæum, Eusebium, Augustinum, aliosque Patres, qui de hæresibus scripserunt?

38 Samuel Puffendorfius in opere inscripto *de habitu religionis christianæ ad vitam Civilem*, quem sequuntur Bohemerus, Pfaffius, & Lutheranorum ac protestantium plerique, contendit, Ecclesiam non esse statum, aut Rempublicam, sed societatem in statu ex Doctoribus, & Auditoribus conflatam, & veluti Collegium in Republica: Quod Collegium jus deputandi personas particulares habet ad sacrum ministerium, & præscribendi per conventiones & pacta regulas divini cultus. Quamobrem omnes christianos ex Christi institutione æqualis auctoritatis esse contendit; Pastores vero atque Ecclesiæ ministros, ex sola plebis deputatione constitui, atque hos non majorem habere auctoritatem, quam quæ per pacta ab ipso Fidelium Collegio eisdem concessa sit. Atque hanc auctoritatem imperio Principum sæcularium subjectam esse, qui ut reliquis Collegiis, ita Christi Ecclesiæ suprema potestate

39 præsunt & dominantur. Addere his possumus Edmundi Richerii circa Christi Ecclesiam errores, qui toti Ecclesiæ sive Cœtui Fidelium clavium potestatem a Christo collatam finxit, Petro vero, Apostolis, & Episcopis instrumentaliter & ministerialiter tantum, seu quoad executionem. Quamobrem Episcopos non Christi, sed Christianæ plebis ministros efficit, ac

40 non superiores, sed subditos ejusdem. Suspectus quoque est Launojus, qui in Epistola ad Nicolaum Gatinæum Catholicorum de Ecclesia definitionem reprehendit, quod mentio in ea occurrat Pastorum, quibus Ecclesia regitur, & præsertim Romani Pontificis.

41 Hactenus hæreses recensuimus, quæ orthodoxo de Christi Ecclesia systemati adversantur; Has vero hæreses confutavere ex professo, ac solidis argumentis Benignus Bossuet, tum in historia variationum Ecclesiarum Protestantium, tum in operibus adversus Claudium exaratis; Dominus de Chanteresme in opere adversus Jurieum conscripto; Honoratus Tournely in prælect. Theolog. de Ecclesia Christi,

42 aliique Theologi. Pro Ecclesiæ vero potestate tuenda egregie scripsit Pater Joannes Antonius Bianchi Ordinis Minorum in opere Italice scripto, cujus titulus est: *La Politica della Chiesa contro le nuove massime di Pietro Giannone*. De auctoritate vero Romani Pontificis consuli poterunt opera Reverendissimi Patris Augustini Orsi, Typis Congr. de Prop. Fide sub Clem. XII. evulgata.

Nos vero recensitas hæreses paucis confutaturi, ostendemus; primo veram Christi Ecclesiam esse visibilem: Secundo veras, & perspicuas notas habere, quibus dignoscitur, & non solum ab iis, qui Christiani non sint, sed etiam ab Hæreticorum, sive a falsis Christianorum sectis, secernitur: Tertio hanc sinu suo complecti non solum prædestinatos & justos, sed etiam peccatores, excludere vero a sua communione hæreticos, schismaticos, atque excommunicatos vitandos. Quarto esse indefectibilem, & in definiendis morum & fidei controversiis infallibilem. Quinto constare ex plebe, & Ecclesiæ ministris, qui ex divina institutione a plebe secernuntur, atque inter hos reperiri Episcopos jure divino Presbyteris Superiores, & Romanum Pontificem eodem jure totius Ecclesiæ caput & Principem. Sexto denique, potestatem regendi Ecclesiam, ac finiendi controversias circa religionem infallibili judicio concessam esse Pastoribus sive Episcopis, ac præsertim Romano Pontifici, cui inerrantiæ privilegium in Petri persona promissum a Christo Domino fuit. Atque his positis, veram Christi Ecclesiæ definitionem exponemus. 43

I. *Ecclesia Christi visibilis est*. Principio autem cum Novatoribus statuo, Ecclesiam Christi esse societatem illam, cui concredita sunt eloquia Dei, sive depositum divinæ revelationis, quo media necessaria ad salutem, & quid credendum, quidve agendum sit, demonstratur, ut certo nobis pateat via salutis. 44

Statuo secundo cum iisdem Novatoribus, extra hujusmudi societatem nullam esse spem æternæ salutis. Cum res ita se habeat, quis non videt, Ecclesiam Christi perspicuam, ac visibilem esse oportere? Si Deus dum hominibus per suos Legatos, Prophetas, & Apostolos, necessaria ad salutem revelavit, perspicuis ac manifestis signis divinam legationem demonstravit, ac notissimis characteribus humano generi ostendit, per illos suam doctrinam fuisse promulgatam; quis credat invisibilem esse voluisse societatem illam, cui divinum revelationis depositum custodiendum, atque ad finem usque mundi sartum tectum servandum concredidit. Non enim minor esse debuit Dei sapientissimi providentia in proponenda sua hominibus revelatione, quam in eadem conservanda, & custodienda. Si ergo 45

eam.

eam visibilibus & notissimis characteribus conspicuam reddidit in promulgatione, necesse est, per conspicuas, atque visibiles notas eamdem conservare, cum non minus tunc necessaria fuerit ad humanæ salutis consecutionem, quam
46 deinceps futura sit. Deinde tenentur omnes homines sub periculo æternæ damnationis adjungere se veræ Christi Ecclesiæ, & in eadem ad finem usque vitæ perseverare. Qua vero ratione id fieri posset, nisi per certos, visibiles, ac notissimos characteres, quæ vera sit
47 Christi Ecclesia hominibus demonstraretur? Dicent fortasse, invisibili divinæ gratiæ vocatione ad veram Christi Ecclesiam homines trahi.
48 At si Deus ita Ecclesiam fundavit suam, ut contentus non fuerit interna hac vocatione, sed exterius revelare necessaria ad salutem, & visibilibus signis revelationem suam demonstrare, manifestum est voluisse etiam ut visibilibus notis manifesta esset ipsius Ecclesia. Si per fidem se adjungere tenentur homines Christi Ecclesiæ, fides autem sine auditu non est, & auditus sine prædicatione illius, qui a Deo missus fuerit, ut ex Apostolo constat; quis non videt, interiori non obstante vocatione, qua excitatur fides, externas quoque ac visibiles Ecclesiæ notas necessarias esse, ut veræ Fidelium societati se adjungere homines pos-
49 sint? Præterea voluit Christus, ut in hanc societatem homines cooptarentur per visibilem baptismi ablutionem; ergo visibilem ac con-
50 spicuam hanc societatem esse voluit. Denique ex ipsa Christi Ecclesiæ Constitutione id manifestum fit; nam instituta est ad modum montis, ad quem omnes gentes undequaque confluere debent, ut prædixerat Isaias *cap.* 2. Instituta est societas constans ex Pastoribus, & Doctoribus, qui alios doceant, juxta verba Apostoli Pauli ad Ephesios 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi.* Pastores vero *Act.* 20. Episcopi vocantur, quos in Grege Christi posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei: Et ad Hebræos 13. præcipitur Fidelibus, ut obediant Pastoribus, atque eisdem subjecti sint; Matthæi denique 18. Ecclesiæ tribunal describitur, ad quod contumacium crimina deferri debeant, qui si Ecclesiam non audierint, habendi dicuntur veluti
51 Ethnici, & Publicani. Quis vero non videt ex supra recitatis testibus manifestum fieri, voluisse Christum, ut Ecclesia sua societas visibilis esset, quæ constaret ex Pastoribus, & Ovibus, hoc est ex superioribus, & subditis, mutuis invicem officiis colligatis, in eadem professione, ac Sacramentorum susceptione convenientibus? Accedunt demum parabolæ ipsæ, 52
quibus Christus Dominus Ecclesiam suam designavit, Areæ scilicet, Agri, & Sagenæ; allegoriæ, quibus Pastores expressit, dum eos sal terræ, vel lux mundi dixit, atque ea qua significavit se supra Petrum, veluti supra firmissimam petram, Ecclesiam fundaturum. Hæc enim omnia palam faciunt, Christum visibilem Ecclesiam fundasse, atque conspicuas in ea posuisse notas, per quas vera ipsius Ecclesia a falsis sectis secerneretur.

Præsto autem nobis sunt hujusmodi notæ, 53
quæ sensibiles sunt, omnibus obviæ, & cognitu faciles, non solum domesticis fidei, sed etiam extraneis, ut omnes ad Ecclesiam & fidem adducantur. Non posse vero notas hujus- 54
modi stabiliri in veræ doctrina, & legitimo Sacramentorum usu, ut Novatores prætendunt, facile patet. Nam nullus unquam fuit hæreticorum, qui veram in sua Ecclesia doctrinam esse non contenderet, ac legitimum itidem usum Sacramentorum, quæ ipse reciperet. Ita Gnostici, Ebionitæ, Marcionitæ, Manichæi, Hæretici denique omnes, ne iis quidem exceptis, qui in fundamentalibus stabilitis a nostris Novatoribus articulis erraverint. Ad alias 55
ergo notas confugere necesse est, quæ perspicue ostendant, fidelium societatem esse Ecclesiam a Christo institutam. Possemus hic in medium afferre miracula, quæ in sola Romana Ecclesia passim occurrunt ad demonstrandam veram in nonnullis hujus societatis hominibus sanctitatem, & veram, quæ in eadem viget, fidem: Nam hujusmodi miracula per Sanctorum hominum fidem contingere plerumque videmus, atque in horum canonizatione, instituto rigoroso examine, vere comprobantur. Hæc sane ostendunt, Deum iisdem signis, quibus Ecclesiam a se fundatam fuisse demonstravit, ostendere eamdem se peculiari providentiæ suæ cura conservare atque regere. Sed iis missis, & aliis motivis, quibus evidenter credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum indicasse sufficiat notas, quæ in Symbolo Constantinopolitano designantur, videlicet *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, & *Apostolicam*.

Porro Christi Ecclesiam unam esse, ac unam 56
invariatam consistere debere, facile patet. Voluit enim Christus, ut in Ecclesia sua *unum ovile foret, & unus Pastor*, Joannis 10. Paulus 1. ad Cor. cap. 10. omnes fideles unum mysticum Corpus efficere scribit; & ad Ephes. 4. explicans, qua ratione invicem uniti fideles

unum

Fidei professionem semper emiserint, eadem Sacramenta receperint &c. qui denique una cum Pastoribus Petro, ejusque Successoribus, veluti Ecclesiæ fundamento, atque Capiti adhæserunt. Quamobrem veluti unum Corpus morale continuatum, ac proprio conjunctum
66 Capiti exhibetur. Est ergo una. Fuit præterea quocumque tempore, ac semper per Universum societas hæc diffusa, quæ cum antedictis Pastoribus, & Romano Pontifice communionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus Catholica habita, & nuncupata est.
67 Apostolica quoque jure meritoque appellata fuit semper, ac revera est; nam per non interruptam Successionem, ac per legitimam Romanorum Pontificum, aliorumque Episcoporum Ordinationem, Ecclesia hæc ex Apostolis descendit; depositum Divinæ revelationis a Spiritu Sancto per Apostolos eidem Ecclesiæ concreditum sancte custodivit, data occasione cum assistentia illa, quam Christus Pastoribus promisit dicendo: *Ecce Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, eamdem revelationem inculcavit, & explicavit; eos vero, qui obstinate propositam, & explicatam ab ipsis revelationem, & dogmata per hanc demonstrata, recipere, venerari, & credere nolunt, veluti Ethnicos, & Publicanos ab Ecclesia omnino avulsos, omni Communione privavit. Primo sæculo ejecti ex Ecclesia leguntur Ebionitæ, atque Gnostici: Secundo Cerinthiani, Marcionitæ, Valentiniani, Patripassiani, aliique, ut apud Irenæum *lib. de Heres.* & apud Tertullianum *lib. de Præscript.* legere est: Tertio Montanistæ, Manichæi, ac præter alios Pauliani a Paulo Samosateno ita nuncupati: Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani, atque alii: Quinto Sæculo avulsi, atque ejecti ab Ecclesia fuere Nestoriani, & Eutychiani, ac paulo post etiam Monothelitæ, atque ita sequentibus sæculis aliæ hæreticorum Sectæ pulsæ ex Ecclesiæ communione fuere.

68 Venio nunc ad eos, qui ad Ecclesiam pertineant, atque ad eos, qui extra Ecclesiam
69 sine spe salutis dejecti sint. Ac primo quidem facile patet, non solum prædestinatos, perfectos, & justos, sed etiam reprobos & peccatores Ecclesiam Christi complecti. Tum quia hæc comparatur areæ, quæ triticum & paleas contineat, sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti, Matthæi scilicet 3. & 23. & 1. ad Timotheum 2. magnæ domui, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea quoque & fictilia, ac *quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*. Porro paleæ, mali pisces, & fictilia vasa, quæ in contumeliam sint posita, reprobos homines designant. Ecclesia ergo reprobos complectitur. Deinde Ecclesia Christi 70
visibilis est, atque hominibus conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire possint, & ut etiam Pastores oves suas cognoscere valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si vero solis prædestinatis constaret, qui soli Deo cogniti sunt, visibilis profecto hac ratione non esset; quamobrem jure meritoque Constantiensis Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos prædestinatos Ecclesiæ adjudicabat; & Augustinus *tract.* 45. in Joann. dixit: *Secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus*, scilicet Deus videt salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra Ecclesiam, deinde Ecclesiæ membra futuri sunt, ac reprobos esse multos, qui intra Ecclesiam sunt. Hic ve- 71
ro notare juvat, ovium Christi nomine aliquando venire solos electos, dum scilicet speciali modo, nempe secundum prædestinationem, Christi oves appellantur, per quem infallibiliter fiet, ut in æternum cum Christo unitæ permansuræ sint. Aliquando vero ovium nomine tum boni, tum mali designantur, qui in Ecclesia sunt: Sic Joannis ultimo Christus dixit: *Pasce oves meas*: Ita Psal. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ*: & Ezechiel. *cap.* 32. describuntur oves, quæ misere pereunt, de quibus judicium exquiritur a Pastoribus.

Reperiri etiam in Ecclesia peccatores, sive 72
occultos, sive manifestos, ex ipsa scriptura constat: nam Matthæi 15. dum modus præscribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum &c.* perspicue ostenditur, in Ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis & frater, adeoque Ecclesiæ membrum dicatur. Fratres enim sumus, quia Ecclesiam pro Matre habemus, & Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, idest gratiam sanctificantem; & Virginum, inter quas quinque fatuæ erant; charitate videlicet destitutæ; Nota autem res est, parabolas illas Ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1. ad Corinthios 6. satis declarat, incestuosum Corinthium in Ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli, & Ecclesiæ sententia Sathanæ traderetur. Vide Augustinum

stinum *lib.* 3. contra Epistolas Petiliani, *lib.* 7. de baptismo, & alibi passim hanc assertionem variis scripturæ phrasibus comprobantem, & Hieronym. contra Luciferianos ita ajentem: *Arca Noe Ecclesiæ typus fuit... ut ibi pardus, & hædi, & lupus, & agni; ita & hic.* (in Ecclesia) *justi & peccatores, idest vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur.*

73 Dicendum nunc paucis est de iis, quos Ecclesia Christi e sinu suo excludit, & extra
74 ipsam sine spe æternæ salutis sunt positi. Inter hos primo loco occurrunt hæretici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata a Novatoribus distinctio de Articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui Ecclesiæ nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra Ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenæus *lib.* 3. *adv. hær. cap.* 4. Tertullianus *de Præscr. cap.* 4. Clemens Alexand. *lib.* 6. *Strom.* Origenes *lib.* 1. *in Job.* Hieronym. *Dial. contra Luciferianos circa finem*, Hilarius *lib.* 7. *de Trinit.*, & alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita, & inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6. & 10. Concil. Laodiceni, in quibus preces in oratoriis Hæreticorum offerre, & filias cum hæreticis matrimonio conjungere prohibentur fideles; in Can. 1. Concilii Constantinop. 1., in quo hæretici vocantur *qui ab Ecclesia abdicati sunt, & anathematizati;* & in Can. 7. Concilii Carthaginensis IV., in quo nomen Ecclesiæ dari prohibetur *Conventiculis hæreticorum*. Accedunt etiam Patres, & Concilia, quæ unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, a qua hæretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Tournelyum *de Ecclesia quæst.* 2. *art.* 1. Hæc vero omittenda duximus, quod Jurieus fateatur, hanc Ecclesiæ unitatem statuisse, ac sibi effinxisse Antiquos Ecclesiæ Patres. At si Patres priorum sæculorum, qui ab Apostolicis viris depositum divinæ revelationis susceperunt, unam tantum Ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quæ hæreticos excludat; quis non videat, ita revera fuisse a Christo institutam societatem credentium? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit Ovile, & Pastorem unum; unumque Corpus esse voluit ex variis membris invicem, & cum capite unitis, ut tradidit Paulus; & eos, qui Ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos, & Publicanos, quibus spes deest æternæ salutis, habendos docuit Matth. 16. atque Paulus ad Tit. hæreticos devitandos jubet. Itaque Patres, qui Ecclesiam unam esse docuerunt, quæ Sectas hæreticorum excludat, Christi Domini doctrinam, & divinam revelationem inculcarunt, quæ hæreticos homines devitare nos jubet, & ita ab uno Ecclesiæ Corpore eos avulsos, & separatos ob perduellionem, & contumaciam, ejusdem Ecclesiæ sententia, exhibet, ut inter Ethnicos & Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate Ecclesiæ doctrina ea est, quam Christus, & Spiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

Neque ullibi apud veteres Patres occurrit 75
articulorum fundamentalium, & non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper Ecclesia, inter ea quæ expresse cuique Christiano tenenda, & credenda sint, atque ea quæ generatim & implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est: at pro hæreticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab Ecclesia definitum, & credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo teste, ii qui adversus Ecclesiæ definitionem Mosaicas cæremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, hæretici, atque de societate Diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum ætate, etsi ad fundamentalem fidei articulum, juxta Novatores, non pertineret. Atque ita deinceps, qui Ecclesiam lo- 76
quentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro hæreticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum Sectas ab Apostolorum ætate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui Ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, & tamquam Ethnicus, & Publicanus habendus est ex illo Matthæi 16. pluries citato. Porro hæreticorum nomine homines intelligimus qui Ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab Ecclesiæ societate separati habendi sunt. De his vero consulantur Auctores supra citati. Ad schismaticos vero, & excommunicatos quod attinet, sufficiant ea quæ ab Auctore Bibliothecæ sunt disputata: Nam quæ de iis disseruntur, obvia sunt apud Bellarminum aliosque Theologos.

Visibilis Christi Ecclesia numquam defecit, 77
aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem prædicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis

sus Novatores & Schismaticos orientales, deinde vero de inerrantiæ privilegio eidem concesso dicemus. Conveniens fuit, ut Ecclesia,
88 quæ ab Unigenito Dei filio homine facto stabilita est, & in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse præest, tamquam in Regno, *cujus non erit finis*, unus supremus Pastor esset, qui illius vice eamdem regeret & administraret, & cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur; præsertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi Ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, & qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset; alioquin qua ratione visibilis ac conspicua Christi Ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in Ecclesia visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc prærogativam Petro ejusque Successoribus contulit, ut constat I. ex Christi verbis; II. Ex aliis eidem Petro concessis prærogativis; III. Ex iis, quæ Petrus ipse gessit. IV. Denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium sæculorum traditione.
89 Christus enim Matthæi 16. se Ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves Regni Cœlorum concessurum; & Joannis 21. agnorum oviumque suarum curam eidem commisit: *Ego*, inquit Christus apud Matthæum, *dico Tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves Regni Cœlorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram erit solutum & in Cœlis*. Apud Joannem vero semel atque iterum dixit: *Pasce agnos meos*,
90 tertium vero: *Pasce oves meas*. Ex iis vero facile constat, Petrum designatum & constitutum a Christo fuisse totius Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem. Nam is, qui Ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, & cui agnorum oviumque Christi cura concredita sit, Ecclesiæ Caput, Princeps, ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione Ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis & Principis regendo; & aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiæ 22. eamdemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium agnorumque curam habentis, ut videre est 2. Reg. 5. & Paralip. v. 11. At si Petrus is est, supra quem Christus Ecclesiam suam fundatam voluit, est procul dubio Ecclesiæ fundamentum; Si Ecclesiæ fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda Ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quæ supremi Principis auctoritatem designat in scripturis sanctis; & cum Pastor omnium Christi ovium designetur, qua etiam allegoria suprema illa potestas exprimitur, manifestum est, Petrum a Christo Domino Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem supremum constitutum fuisse.

Neque reponant Novatores atque Schismatici, petræ nomine Christum, non Petri personam, sed vel semetipsum, vel factam per Petrum professionem designasse. Nam Matthæus non Græca, sed Hebraica, aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quæ in Græca & Latina est inter Petrum & petram, non reperitur, sed uno eodemque nomine sive Hebraico, sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas*, idest, *petra*, *& super hanc petram &c.* quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur. Si vero quæras, cur Latinus Interpres non vertit *Tu es Petra*, *& super hanc petram &c.* facilis est responsio: quia Græcum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syriaco, sed ex Græco, in quo legitur τυ ει πετρος, *Tu es Petrus*. Cum vero Græcus non verterit τυ ει πετρα, *Tu es petra*, sed, *Tu es Petrus*, in causa est, ait hic Bellarminus, quoniam, cum apud Græcos, tam πετρος, quam πετρα significet lapidem, visum est interpreti commodius homini nomen masculinum, quam fœmininum tribuere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc petram &c.* statim subnectit; *& tibi dabo claves &c.* Hic vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero dubitabit, num de Petro locutus sit, dum dixit *Tu es Petrus*, *& super hanc petram &c.* Deinde licet nonnulli Patres per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ipsum Christum, vel etiam alios Apostolos & fideles; tamen nullus Petri personam exclusit; Immo eam expresse designari tradiderunt Tertul. *lib. de præscript. cap.* 21. Orig. *homil.* 4. *in Exod.* S. Cypr. *Epist. ad Jubajanum*, *& lib. de unitat. Eccles.* Firmil. *Epist. ad Cypr.* S. Epiph. *in Ancorato*, Greg. Nazian. *orat. de moderat. in disputat. de moderat. servanda*, S. Basilius *homil.* de

de pœnit. Ambr. *serm.* 47. *de fide Petri*, Hilar. *cap.* 16. *Matth.* Hieron. *Epist.* 57. *ad Damas.*

93 Accedit etiam, Patres illos, qui *petræ* nomine vel Christum vel confessionem &c. designari tradiderunt, non exclusisse personam Petri, quæ caput Ecclesiæ per illa verba constitueretur, sed indicare voluisse vel princeps Ecclesiæ fundamentum, quod est Christus, vel causam meritoriam istius Petri primatus, quæ fuit facta a Petro confessio, vel denique partes, ex quibus coalesceret, & constructa esset Ecclesia, ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex hujusmodi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri primatum eruitur.

94 Præterea ex constanti omnium Patrum traditione constat, Petrum fuisse Ecclesiæ Principem constitutum. Nam Origenes *homil.* 2. *de diversis* eum vocat *summum Apostolorum verticem*, & in *cap.* 6. *Epist. ad Rom.* ait: *Summam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, & super ipsum Ecclesiam fundatam;* Eusebius *lib.* 2. *Hist. cap.* 14. eum reliquorum *Omnium Principem & Patronum*, atque ita eum vocat Cyrillus *Cathec.* 2. & 11. A Basilio *omnibus discipulis Prælatus;* a Greg. Nazian. *Petra supra quam fundata est Ecclesia*, a Cyrillo Alexand. *Caput & Princeps cæterorum*, a Chrysost. *Ecclesiæ Pastor & caput, ac princeps ac vertex Apostolorum* dicitur. Ex latinis Patribus, similia habent Tertul. Cyprian. Optatus Milevitanus *lib.* 2. *contra Parmenianum*, Ambr. Augustin. & alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coccium, Tournely, Orsi, atque alios.

95 Cum Christus Ecclesiam suam perpetuam esse voluerit, manifestum est, collata Petro privilegia, ad ipsius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathedram tenent, in qua ipse mortuus est. Ii enim vere ipsius successores dicuntur, atque eodem jure, quo Petro concessa fuit, regendæ universæ Ecclesiæ

96 auctoritatem habent: Quod quidem non solum ex ipsa successione, sed etiam ex perpetua, atque constanti Ecclesiarum omnium traditione constat. Nam in omnibus Conciliis, & ab omnibus Patribus cum Græcis, tum Latinis Romani Pontifices habiti semper sunt veluti legitimi Petri successores, atque iis donati prærogativis, quæ pro universa regenda Ecclesia, a Christo Petro concessæ fuerant. Conciliorum & Patrum auctoritates videri possunt apud supra citatos Auctores, atque horum nonnullæ afferenrur etiam in hac Bibliotheca verb. *Romanus Pontifex*.

97 Inter has vero prærogativas inerrantiæ donum, sive infallibilitatem reperiri, hic indicabimus, cum fusius tractandum id sit proprio in loco. Si Petri successores locum Christi tenent in terris, ac veluti ipsius Vicarii Ecclesiam regere debent, habeant necesse est quicquid ad rite regendam Ecclesiam, & ad intactam servandam Religionem necessarium est. 98
Neque enim Deus vult finem, quin media ad hunc necessaria suppeditet. Ad rite vero regendam Ecclesiam, atque ad sartum tectum servandum depositum divinæ revelationis, necessaria assistentia illa divina est, qua ab errore immunis reddatur; alioquin decipere Christi oves posset Romanus Pontifex, quæ ipsum audire, ejusque sententium sequi jubentur. At hæc assistentia in Petri persona ejus succes- 99
sribus promissa revera a Christo fuit. Nullus enim Gallorum Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Christi verba: *& portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, hoc est adversus Ecclesiam, inerrantiæ donum designari Ecclesiæ Christi concessum. Donum vero hujusmodi Petro collatum fuit, ut ex Christi verbis liquet: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Deinde quid ex- 100
pressius ad significandum inerrantiæ donum, quam verba illa Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma Fratres tuos?* Hæc enim aperte significant promissam Petro veluti Christi Ecclesiæ Rectori assistentiam illam, ob quam deficere in fide non posset; Nam Petro pro quo rogaverat Christus præcipitur ut fratres, hoc est, Episcopos confirmet. Id vero innuit, non veluti privatæ personæ, sed tamquam totius Ecclesiæ Rectori obtentum fuisse Petro a Christo privilegium illud. Reliqua ad perfectum Ecclesiæ systema pertinentia, atque ad ipsius regiminis formam exponuntur in aliis articulis. Definitionem Ecclesiæ vide *in art.* 1.

EDICTA LAICALIA. Vid. verb. *Frumentum*, & verb. *Lex*, *art.* 3. *a n.* 14. *ad* 78.

EDUCANDÆ.

EDucandarum puellarum admissio in Monasterium fieri nequit sine Apostolica licentia, & Ordinariorum examine. Bened. XIV. tom. 2. Const. 26. incip. *Per binas*. 1

2 Pro Matrimonio & Sepultura educandarum: vide verb. *Matrimonium art.* 2. *n.* 115. *ad* 121.

Alia ad rem; vide verb. *Monialis art.* 1. *n.* 1. *ad* 63.

EJICERE, EJECTI A RELIGIONE.

1 Religiosi professi vere incorrigibiles possunt servatis servandis licite ejici a Religione *cap. Impudicos* 11. *& cap. Si quis sacro* 17. *caus.* 27. *q.* 1. *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de majorit. & obed. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis; cap. Ne religiosi* 24. *de Regularibus; cap. Cum ad Monasterium* 6. *& cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachorum, cap. Relatum* 7. *Ne Clerici, vel Monachi, cap. Ut formæ* 35. *&*
2 *cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* Et habetur expresse in Decretis de Regularibus Apostatis & Ejectis a Sacra Congr. Conc. jussu Urbani VIII. editis, & de mandato Innoc. XII. moderatis & innovatis, quæ cum sint regula, & norma observanda circa ipsos incorrigibiles ejiciendos, & ejectos, hic ad litteram subnectuntur.

Sacra Congreg. Cardinalium Concilii Trident. interpretum Regularium Ejectorum, & fugitivorum statui consulere, illorumque scandala summovere, & succrescentem numerum frangere operæ pretium existimans, auditis Religionum Superioribus, reque diligentissime perpensa, communicato etiam consilio cum S. D. N. Urbano VIII. atque ex peculiari Sanctitatis suæ facultate, infrascripta decreta edidit.

§. 1. Ac primo, ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia; Districteque præcipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub pœnis statutis in iisdem Constitutionibus; A quibus tamen excipiendum censuit caput illud, quo decernitur, ne in Conventibus, seu Monasteriis ad Novitios recipiendos hactenus designatis & approbatis, seu in posterum designandis, & approbandis Novitii ad habitum ullatenus recipi possint, nisi prius a Congreg. Reformationis Apostolicæ, vel a propriis locorum Ordinariis expresse, & nominatim approbati fuerint, a cujus quidem Decreti observatione Sacra Congreg. justis de causis censuit Regulares esse absolvendos, prout auctoritate Sanctissimi Domini Nostri absolvit, atque exemit.

§. 2. Deinde ut apostatandi opportunitas Regularibus præripiatur, statuit, ut de cetero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi prius Superiori legitime constiterit, eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit; tuncque Regularis recta se transferat ad arctiorem; quod ut re ipsa adimpleatur, idem Superior omni studio, ac diligentia invigilet.

§. 3. Rursus statuit, ut fugitivi & apostatæ sive habitum Regularem deferant, sive non, possint, ac debeant ab Episcopo loci, ubi moram trahunt, in carceres conjici, ac Superioribus consignari secundum Regularia instituta puniendi, utque ipsi quoque Superiores teneantur eos perquirere, ad Religionem reducere, atque efficere ut apprehendantur, salva tamen in omnibus facultate Ordinariis locorum attributa ex Decreto Concilii *cap.* 3. *sess.* 6. Quod si apostatæ hujusmodi, citra montes infra quatuor, ultra montes vero infra octo menses a præsentis Decreti publicatione inchoandos, sua sponte, ad suam quisque Religionem redierint, tunc pœnarum omnium ipsis propter apostasiam inflictarum, aut infligendarum remissionem, atque impunitatem assequantur; ita tamen, ut debeant a Superiore absolutionem humiliter petere, & coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri; Superior vero econtra benigne illos teneatur excipere, ab hujusmodi pœnis absolvere, & paterna charitate complecti.

§. 4. Ad hæc, ut in posterum e Religionibus nullus legitime professus ejici possit nisi sit vere incorrigibilis; vere autem incorrigibilis minime censeatur nisi non solum concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex juris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis, & constitutionibus cujusque Religionis, & Ordinis etiam a Sede Apostolica approbatis, & confirmatis; verum etiam, unius anni spatio, in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus, proindeque unaquæque Religio privatos habeat carceres, in qualibet saltem Provincia; Elapso autem anno, si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tanquam decus mor-

morbida, ac membrum putre, ejici tandem possit, sed ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, & constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ap Sacrorum Canonum præscriptum; Interea tamen usque ad primum Generale Capitulum, seu Congregationem proxime celebrandam, si quempiam ex justis, & necessariis causis expellere oportebit, ejectio fieri possit a Generali cum consilio, & assensu sex Patrum, ut supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses a præsentis Decreti publicatione; servata tamen in reliquis forma superius præscripta; Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Cæterum Sacra Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis; & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur; idque eo magis, quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, & sui officii immemorum Prælatorum regimine peribunt, D. N. J. Christus in supremo Dei judicio de eorundem Prælatorum manibus sit requisiturus.

§. 5. Præterea statuit, ut iidem Superiores nemini ex Religiosis expulsis litteras testimoniales concedant, illos ad Sedem Apostolicam rejicientes, vel jubentes aliam ingredi Religionem.

§. 6. Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.

§. 7. Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitut. fel. record. Gregorii IX. relatam *in cap. fin. extr. de reg.* Ac propterea declarat, eam Constitut. in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste, definitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit.

§. 8. Ne qua vero difficultas in suprascriptis decretis, & ordinationibus exequendis suboriatur, Sacra Congreg. S. D. N. annuente atque approbante, universis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus quorumcumque Ordinum, vel Congregat. Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Domorum, ac locorum Regularium, ubique locorum existentium injungit, serioque mandat, ut illa diligenter observent, atque observari procurent in omnibus Cœnobiis, ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus quorumcumque Monachorum, ac Regularium ubique locorum existentibus, efficiantque, ut tam decreta supradicta fel. record. Clementis VIII. quam præsentes ordinationes in singulis ejusmodi locis, bis saltem in anno legantur in publica mensa.

§. 9. Si quis vero ipsorum adversus ea, quæ superius præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, pœnaque hujusmodi sit Sanctitati suæ, ac Sedi Apostolicæ reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus, & Protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta, & nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit.

§. 10. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Congregationum, Monasteriorum, Conventuum, Domorum, ac Locorum Regularium quorumcumque, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, vel titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, & cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quo-

modolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habentes, quibus, quoad ea quæ supradictis quomodolibet adversantur, illis alias in suo robore permansuris specialiter, & expresse Sanctitatis suæ auctoritate derogat, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ die 21. *Septembris* 1624.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus Sacræ Congr. Secr.

3 Decretum ejusdem Sacræ Congregationis Innocent. XII. jussu editum moderatorium, & Incorrigibilium respective innovatorium.

Instantibus Procuratoribus Generalibus Religiosorum Ordinum pro moderatione Decretorum de Apostatis, & ejectis editorum a Sacra Congregatione Concil., & Sanctæ mem. Urbano Papa VIII. anno 1624. confirmatorum, ut facilior modus incorrigibiles ejiciendi præscribatur, Sacra Congregetio a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XII. super præmissis particulariter deputata, Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Carpinei, Casanate, Mariscotti, Norfolcia, de Lauræa, de Aguirre, & Colloredi, perpensis eorundem Procuratorum Generalium votis, ne consortio morbidarum pecudum cæteræ corrumpantur, & remedia hucusque ad sanitatem oblata male affectis officiant magis quam prosint, maturo examine, zelo regularis disciplinæ conservandæ censuit, statuit, & auctoritate ejusdem Sanctiss. Domini Nostri sibi specialiter attributa, hæc in posterum servanda decrevit.

1. Quod firmis, ac in suo robore semper manentibus prædictis decretis de Apostatis, etiam secundum eam partem, ubi agitur de ejectis, & ejiciendis, tamquam Sacris Canonibus, & communiori SS. Patrum menti conformibus quoad ejectos, eadem serventur, quæ in alio simili decreto hac præsenti die emanato de Apostatis, & Fugitivis statuta sunt, & indulta; Quodque ad præscriptam legem sanctæ mem. Gregor. IX. in cap. final. de reg. annuatim fugitivi requirantur, & respective cogantur ad claustra reverti.

2. Quod annus integer, qui in prædictis Decretis anni 1624. præscribitur in pœnitentia, & jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, & restringatur.

3. Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregat. Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus de Propria provincia Religiosis a Generali confirmandis de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis definiant, salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congreg. Concil. in causa recursus, & appellationis auctoritate.

4. Quod in posterum processus conficiatur juxta Regulas, Constitutiones, Ordinationes, & Stylum cujusque Ordinis, & Religionis, donec aliter fuerit a Sacra Congregat. provisum.

5. At quia nimia sine delectu facilitas recipiendi quoscumque Religionis ingressum petentes, & a Religione forsan alienos, duram satis tractu temporis necessitatem parit eosdem e Claustris ejiciendi, ne hujusmodi semina, quæ a principio ad fructum faciendum cadunt in terram bonam, paulatim contaminata inordinatis moribus usque ad incorrigibilitatem succrescant in paleas, eadem Sac. Congreg. annuente Sanctissimo Domino Nostro sub interminatione Divini judicii, nec non privationis vocis activæ, & passivæ, ac dignitatum & officiorum obtentorum, cum inhabilitate ad eadem in posterum obtinenda, quibuscunque prædictorum Ordinum Superioribus districte præcipit & mandat omnia, & singula Decreta San. memor. Clementis VIII. registrata post Decretum san. memor. Urbani VIII. de Apostatis, & ejectis incipien. *Regularis*, *Sanctissimus*, & *Nullus*, una cum aliis subsequentibus Decretis, provisionibus, & respective moderationibus bis in anno legi, eadem ad unguem servari, pœnas in eisdem contentas innovari, & Capitibus Ordinum intimari, ne hujusmodi Decretorum transgressores, qui in lege gloriantur, per prævaricationem legis Deum

Deum inhonorent, & ne militiæ Christi adscripti tam de facili fiant desertores, ac profugi.

Datum Romæ die 24. Julii 1694.

C. Card. Mariscottus Pro-Præfectus.

4 Ex quibus Decretis colligitur quinque prærequiri ad expulsionem Incorrigibilis. Primum est recidivatio expellendi in grave crimen. Secundum est monitio seu pœna reiterata Reo incussa ad ejus correctionem. Tertium est processus institutus juxta Ordinum constitutiones in ordine ad expulsionem. Quartum est formalis carceratio expellendi in jejunio & pœnitentia. Et quintum est incorrigibilitas in
5 eodem. Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta quamvis specie diversa; Unde si quis primo punitus de fornicatione; secundo de percussione; tertio de furto; denuo delinquit alio crimine, videlicet proprietatis, Apostasiæ, & hujusmodi, potest ab Ordine ejici non minus, ac si ter de eodem specie delicto fuisset punitus; Novarr. *in Lucern. Regul. verb. Incorrigibilis*. Passerin. *de statu homin. tom.* 4. *quæst.* 289. *artic.* 8. *num.* 563. Ricc. *part.* 4. *decis.* 102. Rodric. *tom.* 1. *q.* 30. *art.* 14. Anton. a Spiritu S. *consult.* 74. *num.* 3. Portell. *verb. Ejice-*
6 *re num.* 2. & alii passim. Monitio seu punitio debet esse trina; *argum. cap. Contigit* 45. *de sentent. excomm.* ibi: *Tertio a te commonito cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor.* Donat *Praxis Regul. tom.* 1. *tract.* 8. *de ejectis qu.* 10. *num.* 2. Portell. *verb. Ejicere num.* 1. §. *secundo nota*, Matthæucc. *Official. cur. c.* 25. *n.* 16.
7 Ameno *pract. tit.* 5. §. 6. *num.* 26. Processus debet esse instructus juxta cujusque Religionis Stylum, & Constitutiones, & per ipsum debent plene probari causæ expulsionis, nempe quod Reus de delictis gravibus juxta jus commune, aut proprii Ordinis constitutiones antea fuerit ter punitus, aut Canonice, & judicialiter monitus, & his non obstantibus nihilo melior factus, adhuc conversationem, & vitam relaxatam continuet sine ulla spe emendationis; *cit. decret. Urban. VIII* §. 4. *& cit. decret. Innocent. XII.* §. 4. & communis Doctorum.

8 Carceratio formalis licet *ex cit. decr. Urban. VIII.* §. 4. debuisset continuare per annum integrum, ibi: *Unius anni spatio in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus*, ex cit. tamen *decret. Innocent. XII.* §. 2. restringitur ad solos sex menses, ibi: *Quod annus integer, qui in prædictis decretis anni 1624. præscribitur in pœnitentia, & jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, & restringatur.* Tempus carceratio- 9
nis taxatum ad sex menses a Sacra Congreg. Concil. *in cit. decret. jussu Innoc. XII. edit.* debet esse continuum, & completum; sic habetur ex declaratione Sacræ Congr. Concil. ad dubia proposita a Procuratore Generali Ordin. S. Mariæ de Mercede, ubi ad secundum dubium conceptum his verbis: *Secundo, an Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis in diversis temporibus commissis in carceribus detentus, possit uno carcerationis anno, ut supra, interpolate expleto, tamquam incorrigibilis a Religione ejici, si post dictum annum carcerationis interpolatum, animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, iterum delinquat?* sic præcise respondit *Die 21. Junii 1653. Sacr. Congreg. Eminentiss. Cardinalium Concil. Trident. interpretum, omnibus mature perpensis .... Ad secundum respondit, non sufficere annum carcerationis interpolate expletum, sed requiri spatium unius anni continuum, & integrum.* Unde idem censendum est de carceratione ad sex menses ex Decretis ejusdem Sac. Congregat. sub Innoceut. XII. restricta.

Hinc si reus e carceribus intra tempus præ- 10
fixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari, & expelli, quia continua carceratio ad sex menses est de substantia incorrigibilitatis, sicuti erat continua carceratio ad annum ante decreta edita jussu Innocent. XII. ut patet ex dicta declaratione Sacræ Congregationis Conc. ad dubia &c. ubi ad primum dubium conceptum his verbis; *Primo, an Regularis constitutus in carceribus spatio unius anni in jejunio, & pœnitentia, ad finem, ut tamquam incorrigibilis a Religione ejiciatur, si e carceribus fugiat, (dicto carcerationis anno nondum expleto,) & inde sit captus, possit tunc, ut incorrigibilis ejici, an vero, quid aliud faciendum sit?* sic præcise respondit: *Ad primum respondit, Regulares delinquentes uti incorrigibiles a Religione ejici non posse, anno carcerationis nondum expleto.*
Unde in tali casu optimum expediens est pe- 11
tere dispensationem a Sacra Congreg. Concil. quæ ex tali fuga cognoscens evidenter ejus incorrigibilitatem, dispensare poterit, prout in facti contingentia alias dispensavit, ut referunt Donatus *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 8. *de Ejectis quæst.* 11. *num.* 9. Pirr. Corrad. *prax. dispens. Apostol. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 31.
Ameno *practic. crim. tit.* 5. §. 6. *num.* 40. Car- 12

ceratio non debet esse ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione, & pœnitentia in carcere formalis feris, & vestibus munito sine caputio, & chorda, seu hujusmodi, & in pane, & aqua simul cum flagellatione in publico Refectorio saltem aliquibus hebdomadæ diebus, vel saltem qualibet feria sexta, ut colligitur *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. ibi: *Verum etiam unius anni* (modo sex mensium ex moderatoria sub Innocent. XII.) *spatio in jejunio & pœnitentia probetur in carceribus*, & tenent Bord. *tom.* 4. *p.* 3. *resolut.* 109. *num.* 44. Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. *quæst.* 13. *num.* 115. Matthæuc. *Official. Cur. cap.* 25. *num.* 17. & 18. & alii.

13 Incorrigibilitas est in eodem, qui vere dicitur incorrigibilis, si ter convictus & punitus de tribus gravibus, & atrocibus criminibus, & probatus per sex menses in carceribus in jejunio, & pœnitentia, non fuit emendatus, sed animo indurato adhuc perseverat in sua pertinacia, ut colligitur *ex cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis*, *cap. Cum ad Monasterium* 6. & *cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor. cap. Ut famæ* 35. & *cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* & *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. & tenent Pasqualig. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *num.* 1058. Matthæuc. *loco cit. num.* 15. Portell. *in dub. Regul. verb. Ejicere num.* 1. *vers. Secundo nota*, ubi sic subjungit: *Unde colligo non sufficere, quod Religiosus committat tria crimina atrocia ex una quasi vice morali, unum post aliud, vel simul, ut dicatur incorrigibilis, si non sit ter punitus cum distinctis intervallis, & distinctis punitionibus, sed opus est, ut per intervalla fiant crimina, & cuilibet adhibeatur punitio, & Monachus non resipiscat, alias non diceretur incorrigibilis, quia pertinacia proprie consistit in resistentia per distinctas objurgationes, non vero satis colligitur ex una solum resistentia; & ipsum nomen incorrigibilis proprie non denotat continuationem ad crimina, sed respectum ad correctionem, vel punitionem ter contemptam.*

14 Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsione non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, & tertiam punitionem, iterum delinquit; Passerin. *de hominum stat. quæst.* 189. Bordon. *tom.* 4. *part.* 3. *resol.* 108. Pellizar. *tract.* 9. *cap.* 4. *num.* 232. Barbosa *in cap. Cum non ab homine* 10. *de Judic. num.* 10. Sanctorus *de pœn. cap.* 19. *q.* 2. contra Amenum *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quæst.* 11. *per tot.* Et ratio est, quia ut recte dicunt citati Doctores, carceratio sive *annualis* ex decretis jussu Urbani VIII. editis, sive *semestris* ex moderatoria sub Innoc. XII. statuta ad experimentum incorrigibilitatis, fuit inducta ad effectum removendi incorrigibilem a sua pertinacia & obstinatione in peccatis; sed tertio punitus, & (ut supponitur) emendatus, non habet a quo per carcerationem removeatur: ergo ad hoc ut habetur fundamentum talis carcerationis non potest carcerari, nisi, postquam compleverit pœnitentiam de tertio delicto, adhuc quarto delinquat; aliter talis carceratio esset injusta, cum jam pro tribus patratis delictis, trinam sibi impositam pœnitentiam compleverit, & jura improbent binam punitionem in idem crimen. Nec valet quod 15
dicit Amenus *loc. cit. num.* 106. nempe quod, data nostra sententia, oporteret, quod ante expulsionem quinquies deliquisset expellendus, nempe ter ante carcerationem; semel pro carceratione ineunda, & illa peracta, iterum pro effectu expulsionis; quod secundum ipsum inauditum est, nec apud ullum auctorem invenitur necessaria patratio quinque criminum successivorum. Non valet, inquam, quia licet hoc non explicite, dixerunt tamen implicite citati pro nostra sententia Doctores. Et hoc est maxime consentaneum *citat. Decretis sub Urbano VIII. editis*, *ubi* §. 4. sic expresse habetur: *Cæterum Sac. Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum, fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur.* Et consonat textus *in cap. Contingit* 45. *de sentent excommunic.* ubi sic expresse statuitur: *Mandamus ut tales, si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare, illius efficiantur immunitatis extorres, quæ pro Clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta;* ubi nota illa verba: *Si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare*, per quæ evidenter demonstratur non posse deveniri ad ulteriorem pœnam, nisi trinæ monitioni, seu punitioni superveniat contemptus, seu relapsus; & quamvis ibi, ut alias recte observat Amenus *loc. cit. num.* 104. sit sermo de sententia definitiva, & non de interlocutoria, ut in nostro casu; tamen adhuc facit pro nobis per rationem adductam sub num. 14. & ne alias innocens injuste vexetur, cum punitus, & emen-

emendatus pro innocente habetur. Quam ob rem statuta Salmanticensia in Ordine Minorum *cap.* 7. *vers. Quicumque Frater Ord. Seraphic. tom.* 3. *fol.* 32. *col.* 1. redarguunt, & puniunt veluti infamatores & calumniatores objicientes alicui delictum, de quo punitus, & emendatus fuit.

16 Incorrigibilis, completo carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, & apparere incorrigibilitas pro expulsione; sic colligitur ex verbis *cit. decr. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Elapso autem anno* (nunc sex mensibus ex dict. moderatoria sub Innocent. XII. §. 2.) *si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit..... ejici tandem possit*; Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *n.* 585. Ameno *loc. cit. qu.* 14. *n.* 1. Donat. *loc. cit. q.* 19. Pasqualig. *loc. cit*

17 *n.* 1070. Quod autem adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium, duobus modis cognosci potest, signis scilicet, vel factis. Signis cognoscitur, si reus minime se humiliatum ostendat, ac de præteritis delictis non pœnitens immo potius pervicax & obduratus appareat, in blasphemiam, imprecationes, & minas erumpendo ob talem incarcerationem, dicendo se velle de suis æmulis ulcisci, & hujusmodi. Factis autem cognoscitur, si se simulans emendatum, eductus de carcere, redit ad pristinum vomitum alia facinora perpetrando. Unde si post carcerem probatorium uno ex his duobus modis appareat adhuc durare incorrigibilitatem, ea redacta ad formam judicii per claras probationes, potest tunc servatis aliis servandis expelli; sic *cit. Doctores*.

18 Non adest tamen obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obligatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Judici, vel in carcere eum adhuc detinere, vel ad expulsionem procedere, ut apparet *ex cit. decretis jussu Urbani VIII. editis*, ibi: *Ejici tandem possit*, quibus verbis denotatur facultas, non autem obligatio ejiciendi; Sanctor. *de pœnit. quæst.* 3. *cap.* 19. *fol.* 155. Matthæuc. *loc. cit. num.* 22. Ameno *loc. cit. n.* 122.

19 Facultas expellendi incorrigibiles *in Decretis jussu Urbani VIII. editis* §. 4. erat restricta ad Generalem tantum cum consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis, ibi: *Ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congr. Gene-*

20 *ralibus*. In decretis autem editis *Jussu Innoc. XII.* §. 3. extenditur ad Provinciales, accedente approbatione Generalis ibi: *Quod facultas Generali Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregationibus Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus e propria Provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant. Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus, & appellationis, auctoritate*. Non potest tamen nec 21
a Generali, nec a Provinciali, hæc potestas expellendi alteri delegari, ut habetur ex responsione Sacræ Congregat. Concil. data die 21. *Junii* 1653. antequam fuisset extensa ad Provinciales per d. Decreta sub Innoc. XII. edita 24. *Julii* 1694. Interrogata enim tunc per varia proposita dubia a Procuratore Generali Ordinis S. Mariæ de Mercede; Ad tertium dubium propositum sub his verbis: *Tertio, An Generalis Ordinis possit delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus pro eorum Provinciis, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus; & an delegatio sit a Generali facienda in quolibet casu, an vero indefinite in omnibus casibus?* Respondit: *Generalem Ordinis non posse delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus per eorum Provincias, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus*.

Electio sex graviorum Patrum a dictis Decretis statuta licet per prima edita sub Urbano debuissent fieri in singulis Capitulis, vel Congreg. Generalibus, ut patet *ex* §. 4. ibi: *De consilio & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus*; per secunda tamen decreta edita sub Innocentio potest fieri in Capitulo, vel Congregatione Provinciali, & debet per Generalem confirmari, ut patet ex §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregat. Provincialibus sex gravioribus e Provincia Religiosis, a Generali confirmandis*. Talis electio non 23
est necesse, quod fiat per vota totius Capituli, sed sufficit quod fiat per vota totius Diffinitorii Generalis pro toto Ordine, & per vota totius Diffinitorii Provincialis pro Provincia; sic colligitur ex verbis ipsorummet Decretorum, quæ tribuunt facultatem eligendi illos sex Patres in Capitulis, ac in Congregat. Generalibus, ut patet in primis editis

sub Urbano *d.* §. 4. ibi : *Eligendis in singulis Capitulis vel Congregationibus Generalibus* ; & in secundis editis sub Innocentio *d.* §. 3. ibi : *Electis pariter in Congregationibus Provincialibus* ; atqui ad congregationes sive Generales, sive Provinciales soli respective Diffinitores accedunt, ergo &c. Sic Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. ubi *in Summario decret. edit. sub Innocent. XII. sub num.* 33. sic habet : *Talis electio fieri debet in Capitulo, vel Congr. & per Generalem confirmari*, & ibid. *quæst.* 16. *num.* 136. *in fine*, sic concludit : *Ergo cum solum Diffinitorium Corpus Congreg. Capitularis constituat, ipsi incumbit annuatim hos sex Patres eligere, quorum approbatio* (ut habet citatum Decretum) *a Generali est attendenda*.

24 Si nec a Religione, & nec a Provincia hujusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sacram Congregationem Concilii in singulis casibus, ut habetur ex responsione ejusdem Sacræ Congregationis ad dubia ei proposita a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, inter quæ cum quintum esset conceptum his verbis : *Quinto : Quod si a Religione hujusmodi sex Patres non fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione Generali, quid faciendum sit usque ad primum capitulum Generale ? Ad quintum respondit, recurrendum ad Sacram Con-*

25 *gregationem in singulis casibus*. Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congregatione Generali pro toto Ordine, & non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine ; sicuti fiebat ante decretum sub Innoc. XII. editum extensivum hujusmodi facultatis ad Provin-

26 ciales. Et sic si aliquis ex electis in Provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex his qui fuerunt pro toto Ordine electi, cum possit eorum votum etiam per Epistolas mitti, & haberi, ut patet ex responsione Sacræ Congregationis ad sextum dubium d. Procuratoris Generalis S. M. de Mercede, ibi : *Sexto : An sufficiat ut Prælatus Conventualis, seu Provincialis conficiat processum stylo Religionis servato, & illius summarium transmittat Generali Ordinis, seu illius Delegato, qui adhibitis sex Patribus, quilibet eorum videat eumdem processum, & transmittat votum suum per literas eidem Generali seu Delegato ? Ad sextum respondit, processus esse conficiendos juxta stylum, & consuetudines Religionis, & illorum transumptum autentichum esse transmittendum ad singulos ex sex Patribus electis, qui per literas possunt votum dare*. Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 139. Sex Patres gra- 27
viores eligendi, debent intelligi graviores gravitate Virtutis, scilicet peritiores in Sacris Canonibus, rebus Criminalibus, & statutis Religionis, non autem graviores gravitate molis, aut præcise gravitate ætatis, vel graduationis. Unde Provinciales, Custodes, & Diffinitores, aliique graduati, qua præcise tales, non censentur ex gravioribus Patribus intentis, & volitis a citatis Decretis, cum non semel isti Sacros Canones, res Criminales, & statutarias leges nesciant cum non didicerint ; ut docet experientia, & recte observant Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 137. Matthæuc. *loc. cit. num.* 24. & alii passim.

Pro ferenda sententia Diffinitiva super ex- 28
pulsione incorrigibilis non requiritur, quod singula sex Patrum vota concordent, sed sufficit ut major pars consentiat ; sic habetur expresse ex responsione Sacræ Congregationis Concilii ad dubium septimum ex propositis a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede ibi : *Septimo : An Generalis, seu delegatus possit ferre sententiam ejectionis a Religione, quando a tribus ex sex Patribus electis, seu ab illorum majori parte dicta sententia approbetur : An potius sit necessarium ut omnes sex dent votum, itaut ex defectu voti etiam unius non possit sententia valide ferri ? Ad septimum respondit, sententiam ejectionis a Religione ferri debere, saltem de voto majoris partis sex Patrum electorum*. Unde ex hoc decreto aperte 29
sequitur, quod si vota sint paria, tria nempe stent pro expulsione, & tria dissentiant, tunc non potest definitive procedi ad ejectionem, quia, ut expresse dicit Decretum, sententia ejectionis debet ferri *saltem de voto majoris partis sex Patrum Electorum* ; & quando requiritur consensus majoris partis Collegii ad hoc quod Superior possit aliquid facere, non sufficit æqualitas votorum Collegii, ut recte docet Glossa communiter recepta *in cap. Si ab Episcopo*, §. *Cum vero*, *in verb. assensu* ; *Ne sede vacante in* 6. Nec in casu paritatis voto- 30
rum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum præbere sub prætextu concessionis factæ talibus superioribus Ordinis Minorum de observantia ab Urbano VIII. 10. *Novembr.* 1642. Constitut. incipient. *Religiosos viros*, & a Sacra Congreg. Episcopor. & Regular. 13. *Mart.* 1653. Decreto incipient. *Sacra Congregatio*. Quia tales concessiones loquuntur expresse de electionibus faciendis a Vocalibus, aliisque negotiis decidendis per Diffinitoria

Provin-

Provincialia, cujus generis non est illud ejectionis incorrigibilium, super quos Vocales, & Diffinitores, qua tales, votum non habent, cum ex citatis decretis sub Urbano VIII. & Innocentio XII. editis sint pro hoc specialiter eligendi sex ex gravioribus Patribus.

31 Sententia Definitiva expulsionis incorrigibilium non potest fieri nisi prius instructo secundum cujusque Religionis stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum; *cit. decret. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum.*

32 Constructo & absoluto processu est actorum copia exhibenda Reo, eique assignandus benevisus Advocatus cum congruis terminis ad defensiones necessariis; Completis exinde ab assignato Advocato defensionibus, eisque præsentatis Patribus electis, & ab ipsis una cum causis expulsionis ad unguem libratis, & suo voto in scriptis tradito, debet Provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, & defensionum notitia cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis transmittere ad Generalem, a quo habita approbatione, si Reum expellendum judicaverit, poterit ad definitivam sententiam expulsionis procedere; ita habetur ex §. 3. *decr. edit. sub Innocentio XII.* ibi: *De illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant.*

33 Lata sententia debet intimari Reo, qui si intra debitum tempus ad S. Sedem & Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente; Quod enim ipse possit sic appellare, habetur expresse ex cit. §. 3. decret. edit. sub Innocentio XII. ibi: *Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus, & appellationis auctoritate.*

34 Tempus ad appellandum concessum, sunt decem dies a die latæ, & intimatæ sententiæ, seu scientiæ numerandi, ut expresse habetur *in Authent. hodie, juncta Glossa ibid. Cod. de appellat. & cap. Anteriorum 28. caus. 2. quæst. 6.* ubi sic expresse statuitur: *Sancimus, omnes appellationes, sive per se, sive per Procuratores, sive per defensores, vel Curatores, & Tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiæ numerandum Judicibus ab his, quorum interest, offerri.* Et expresse etiam habetur in *cap. Quod ad consultationem 15. de sentent. & re judicat.* ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit:* Et etiam textu expresso habetur in *cap. Carcerationi 8. de appellat. in 6.* ibi: *Quisquis ex eis gravatum se reputans per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocare, infra decem dies, postquam sciverit, si velit, appellet. Post decendium vero eidem aditus non pateat appellandi.*

Si vero non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia a carcere educi, & coram tota Religiosorum communitate corona Clericali, & Regulari privari, & per Superiorem forma habitus Regularis exui, & confusibiliter ejici in habitu Clericali sub jurisdictione & obedientia Ordinarii loci victurus, ut præscribitur in *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint.* 35

36 Sententia expulsionis est statim significanda a Superiore Ordinario loci, *cit.* §. 4. ibi: *Proindeque Generalis*, (seu Provincialis; si ipse in vim decreti sub Innocentio XII. sententiam pronunciaverit) *illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur.* Formula autem, secundum quam est significanda, datur per extensum a Peyrino *formul. Prælat. lit. E. cap. 39.* ab Ameno *loc. cit. p. 2. n. 97.* a Matthæuc. *loc. cit. n. 30.* fere ut sequitur.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ord. S. N. Ill., ac Reverend. D. Episcop. N. salutem in Domino.

37 „Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ notum sit, quatenus nos ad Canonum, & Apostolicarum Constitutionum formam, ac Decretorum Sacræ Congregationis Concilii de Apostatis & Ejectis sub die 21. Septembr. 1624. & die 24. Julii 1694. respective emanatorum, procedentes per nostram definitivam sententiam, quam in scriptis tulimus hoc anno 1737. die 6. Februarii, a nostra Religione tamquam incorrigibilem P. F. N. Religionis præfatæ expresse professum, & ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum (*si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur Ordo; si vero Laicus, id notetur*) dimisimus, & ejecimus, habitu Religionis nudatum. Quod Illu-

Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ (de cujus Diœcesi ipse est) significandum esse censuimus, ut & nos Apostolicis obtemperemus mandatis, & pecoris sui vultum possit Dominatio Vestra cognoscere, eaque etiam circa præfatum N. exequi valeat, quæ in præfato decreto anni 1624. die 21. Septembr. peragenda jussit dicta Sacra Congregatio Concilii; Et Dominus sit Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ propitius. In quorum fidem præsentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque munitas dedimus ex Conventu N. Anno... Mense.... Die.... "

F. N. Provincialis.

38 Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, & inquirere an Regularis sit juste, vel injuste ejectus. Ameno *loc. cit. p. 3. q. 1. n. 4.* Pasqual. *ad Lauret. de Franchis p. 1. n.* 974. Donat. *prax. Regul. tom. 1. tr. 8. de Ejectis q. 55. num. 3.* Matthæuc. *loc. cit. n. 32. & alii.* Et colligitur *ex cit.* §. 4. *decret. Sacræ Congreg. Concil. sub Urbano VIII. edit.* ubi Regulares ad nihil aliud tenentur, nisi Episcopo loci expulsionis sententiam notificare. Tum quia recognoscere causam ab alio Judice actitatam est actus jurisdictionis, quæ non potest ab Ordinario exerceri in Regulares, qui sunt ab ipso exempti, *cap. Nimis iniqua 16. & c. Nimis prava 17. de excessibus Prælator. c. Ne aliqui 5. de privileg.* Nec in hoc casu Ordinarius se habet ut Judex appellationis, cum in causis expulsionis sit facienda appellatio ad S. Sedem, & Sacram Congregationem Concilii, ut colligitur *ex cit.* §. 3. *decret. Sacr. Congr. Concil. sub Innocentio XII. edit.* ibi: *Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus & appellationis auctoritate.*

39 Si Ejectus petat a Superiore literas testimoniales expulsionis, poterunt ei concedi sub hac formula tradita ab Ameno *loc. cit. p. 2. num.* 99. & Matthæuc. *loc. cit. num.* 31. & ab aliis passim.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ordinis S. N. omnibus præsentes literas inspecturis, pariter ac lecturis pacem veram, & salutem in Domino.

„ Noveritis qualiter justis de causis animum nostrum moventibus, considerantes causam, & causas, de quibus in processu per nos anno Domini 1737. a die 6. Februar. contra P. F. N. ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum (*si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur suus Ordo; & si Conversus id notetur*) Nostræ Provinciæ N. Ordinis S. N. expresse professum in sæculo nominatum N. N. de consilio & assensu eorum, ad quos spectat, ad præscriptum decretorum de Apostatis, & Ejectis de anno 1624. 12. Septembr., & de anno 1664. 24. Jul., constructo, maximo animi nostri mœrore, ac necessitate fere compulsi, omnibus de jure requisitis tentatis, & Juris ordine servato peractis, prædictum N. N. a nostra Religione expulimus, ac habitu Religioso nudatum dimisimus, expulsumque, & dimissum his literis declaramus. In quorum fidem præsentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque Provinciæ munitas præfato N. N. pro suæ conscientiæ securitate tradidimus, & concessimus. Datum in Conventu Nostro N. Die.... Mense.... Anno.... "

F. N. Provincialis.

Ejectus debet se præsentare illi Ordinario, in cujus Diœcesi est Conventus, a quo ejicitur, & tenetur incedere in habitu Clericali, *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redieriat ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint.* 40
Nequit tamen ejectus nec in suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascendere, *cit. decret. edit. sub Urbano VIII.* §. 6. ibi: *Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut moderandi.* 41
Et si exerceat Ordines quos habet, fit Irregularis, quia violat suspensionem, qua *ex cit. decret.* est perpetuo ligatus; Donat. *prax. Regul. tom. 1. tract. 8. q. 38.* Pasqual. *ad Lauret. de Franch. n.* 105. Ameno *loc. cit. part. 3. quæst. 5. n. 26.* 42
Ejectus nedum nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi, & docendi, ut habetur *in Mari Magno Ordinis Prædicatorum* §. 24. *in Mari Magno Minorum* §. 24. *in Mari Magno Carmelitarum* §. 93. *& 94. in Mari Magno Minimorum* §. 36. *& 45. in Mari Magno Servitar.* §. 49., ubi datur facultas Superioribus Religionum hujusmodi ejectos excommunicandi, si intra limites suarum Provinciarum, vel districtum, ausi fuerint concionari, Confessiones audire, & docere, quæ concessiones adhuc vigent, ut tradit Passerinus *de homin. stat. q. 189. art. 8. num.* 640. Ameno *loc. cit. n.* 35. Ac- 43

44 Accedit ratio, quia expulsus laborat infamia juris, & facti, ut solide probat Ameno *loc. cit. n.* 51. infamis autem est incapax officiorum spiritualium, nequit esse Judex ordinarius, Delegatus, Procurator, Accusans, aut Testis, aut Tabellio nisi rogatus a partibus, *c. Infamis persona* 1. *&* *c. Infames* 2. *caus.* 3. *q.* 7. *c. Sciscitatus* 3. *de rescriptis*: Unde a fortiori nequibit assumi ad Apostolicum Evangelizandi ministerium. Rodriq. *tom.* 1. *q.* 30. *n.* 21. Mirand. *tom.* 1. *quæst.* 50. *art.* 5. Peyrin. *de Religios. subd. q.* 1. *c.* 25. §. 1. Ameno *loc. cit. n.* 35.

45 Juste & legitime ejectus non potest prætendere alimenta a Religione; Cum enim sua culpa sit expulsus, sibi imputet, si sibi ipsi relinquitur, & providentia paterna privatur, quia hæc est pœna suæ culpæ proportionata; Donat. *loc. cit. quæst.* 31. Pasqualig. *loc. cit. num.* 991. Passer. *loc. cit. num.* 657. & alii.

46 Sic nec Religiosi Societatis Jesu, qui post vota simplicia, ante solemnem Professionem, a dicta Societate ab ejusdem Præposito Generali juxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam, dimittuntur, ulla ab eadem Societate prætendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosæ paupertatis ad Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoti fuerint, ut novissime statuit, ac declaravit Benedictus XIII. hac sua Constitutione, quæ hic ad litteram datur.

BENEDICTUS XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

INjuncti Nobis Divinitus Pastoralis Officii ratio postulat, ut in his Apostolicæ nostræ solicitudinis partes libenter interponamus, per quæ Religiosorum Virorum in Vinea Domini excolenda strenue laborantium, propriæque, & alienæ animarum saluti jugiter incumbentium quieti, atque tranquillitati opportune consulitur. Cum itaque, sicuti accepimus, Societatem Jesu multoties ante hac molestari, ac in judicium trahi contigerit ab eis, qui post exactum probationis biennium, ac vota simplicia in eadem Societate emissa, ante tamen solemnem professionem per illius Præpositum Generalem justis, ac rationabilibus de causis juxta facultates sibi a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris attributas, ex ipsa Societate dimittebantur, alimenta scilicet, seu congruam sustentationem sibi a dicta Societate deberi, & consequi prætendentes, propterea quod, dum in illa degebant, ad Sacros Ordines absque Beneficio Ecclesiastico, & Patrimonio, sed Religiosæ paupertatis titulo promoti fuissent; Licet autem satis perspectum, exploratumque sit, æqui bonique rationi nusquam consentaneum esse, quod Societas præfata, quæ in illis emendandis jure suo utitur, alimenta, seu sustentationem hujusmodi suppeditandi oneri obnoxia remaneat, minusque, quod ipsi ex sua culpa, quæ dimissioni causam præbet, utilitatem, & commodum reportent, atque ita pluries a Congregatione pro tempore existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum re accurate discussa decretum, ac resolutum fuerit: Nihilominus facile evenire possit similes quæstiones in posterum quoque, non sine prædictæ Societatis perturbatione, ac dispendio, moveri, seu instaurari, nisi ejus aditus præcludatur; hinc est quod Nos eamdem Societatem Jesu, quam ob singularia sua in hanc Sanctam Sedem merita peculiari Apostolicæ dilectionis prosequimur affectu, a quacumque lite, & molestia, quæ exinde deinceps oriri posset, eximere, ac omnem desuper controversiæ occasionem submovere cupientes, ipsamque Societatem specialis favore gratiæ prosequi volentes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus, ac declaramus, memoratam Societatem Jesu non teneri, nec obligatam esse ad ullam subministrationem sive congruæ sustentationis, sive alimentorum, sive alio quocumque titulo, & causa illis faciendam, qui post biennium probationis, & emissionis Votorum simplicium extra dictam Societatem a suis Superioribus ejiciuntur, tametsi dum in ea permanebant ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines sine Beneficio Ecclesiastico, ac Patrimonio, & ad titulum religiosæ paupertatis promoti fuerint. Sicque & non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios, & Delegatos &c,

Non obstantibus Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibusque &c.

Quibus omnibus, & singulis, illorum tenores præsentibus pro plene & sufficienter expressis, &c.

Volumus autem, ut præsentium Litterarum transumptis seu exemplis, &c.

Dat. Rom. apud S. Petrum sub Annulo Piscat. die 14. *Junii MDCCXXVIII. Pontificatus nostri Anno quinto.*

F. Card. Oliverius.

Re-

47 Regularis injuste ejectus potest compellere Monasterium ad alimenta futura, & etiam præterita, si illa mutuo accepit; *Sic communis Doctor.* cum Passerino *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *num.* 649. Vide verb. *Alimenta*

48 *num.* 41. Sic etiam lite pendente pro validitate expulsionis Ejectus debet ali ex bonis Monasterii, donec sit lata sententia de justitia, aut injustitia illius; Imola *in Clementin.* 1. *de statu Monachor. num.* 37. Cardinal. *q.* 4. *n.* 7. §. *Quia vero*, Surdus *de aliment. tit.* 1. *q.* 126. *num.* 10. Velascus *cons.* 7. *num.* 3. *fol.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 35. *num.* 21. Bartol. *tract. de aliment. num.* 33. Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 8. Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *num.* 649. qui addit Monasterium non solum obligari pro eo tempore ad alimenta, sed etiam ad illi subministrandas expensas pro lite, allegatque Velascum *loc. cit.* & Palaum *tract.* 16. *disp.* 4. *part.* 10. *num.* 11. quibus consentit Sanchez *loc. cit.* & Ameno *locis citatis num.* 21.

49 Ejecti stantes in sæculo tenentur ad vota essentialia Religionis. *Est communis* cum Molina *tom.* 1. *de justitia d.* 140. *& tom.* 2. *disp.* 276. Sanchez *lib.* 6. *Moral. cap.* 9. *num.* 27. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. & colligitur *ex c. Ne Religiosi* 24. *de Regular.* innovato *in cit. decret. sub Urbano VIII.* §. 7. ubi statuitur hos ejectos (licet juste, & perpetuo) censuris Ecclesiasticis cogendos esse redire ad Religionem; ergo signum est eos adhuc obligari vinculo suæ Professionis, alias ad reditum adstringi non possent, cum nemo possit cogi ad amplectendum Religionis institutum, a quo liber est. Est ta-

50 men advertendum, quod licet in ejectis perseveret rigorosa, & omnimoda obligatio castitatis, taliter quod si contrahant Matrimonium, sit ipso facto nullum, & incidant in excommunicationem, *ex Clementin. unica de consanguinitat. & affinit.* tamen obligatio paupertatis, & obedientiæ suspenditur quo ad executionem, & observantiam multorum juxta capacitatem sui status; cum enim sint privati providentia Religionis, acquirunt administrationem rerum temporalium, possunt negotiari, civiliter se obligare, de acquisitis disponere ad finem procurandi sibi alimenta, quæ remanendo in Claustris per votum paupertatis erant sibi interdicta. Item non obtenta facultate Superioris possunt pro suo libito mutare domicilium, & libere agere quæ ad suum statum occurrunt, quæ in Claustris nequibant facere ratione voti obedientiæ, nisi ad placitum Superioris. (*a*)

Similiter obligatio aliorum votorum supra tria essentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliarumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali præceptarum suspenditur quo ad illa, quæ pugnant cum statu in quo reperiuntur, & perseverat quo ad ea quæ compatiuntur cum eorum statu, & possunt commode observare; S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 16. *cap.* 5. §. 8. Silvester *verb. Religio* 6. *q.* 17. Cordub. *in Regul. S. Francisc. cap.* 2. *quæst.* 21. *punct.* 3. Rodriq. *tom.* 3. *q.* 30. *art.* 20. *cum suo comp. resolut.* 57. *num.* 6. Mirand. *tom.* 1. *Manual. Prælatos. q.* 52. *art.* 5. *concl.* 1. Porrell. *in dub. Regular. verb. Ejicere num.* 5. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito q.* 1. *cap.* 25. §. 1. *vers. dico quarto*, Villalobos *part.* 2. *tract.* 35. *difficult.* 39. *num.* 5. Passerin. *de hom. stat. tom.* 3. *q.* 189. *num.* 620. *& seq.* Donat. *l. cit. quæst.* 52. *per tot.* ubi sub *num.* 9. expresse dicit *quod hæc est vera sententia, & verior, ac tutior in praxi pro conscientia omnino amplectenda*. Colligitur *ex cit. cap. Ne Religiosi* 24. *de Regularib. & cit. Decret. sub Urban.* 51

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Regularibus e suo Ordine ejectis licita haud esse videtur negotiatio, contra ac sentit Auctor hoc eodem in loco. Etenim adeo certum est, Ecclesiasticis viris interdictam esse a Sacris Canonibus negotiationem, ut nulla id probatione egere videatur; atqui vero nullus inficiari potest, ejectos remanere Ecclesiasticos, atque adeo ad ea omnia servanda teneri, quibus Ecclesiastici subjiciuntur. Accedit, quod ejecti ex aliquo Religiosorum Ordine in habitu clericali incedere tenentur, ut habetur §. 4. Decreti Sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. anno 1624. *Sic vero ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant*: Atque ipsemet Auctor hujus articuli *num.* 62. idipsum defendit. Atqui vel hoc ipso illicita censeri debet ejectis negotiatio, quia inde maximo scandalo afficerentur fideles. Excipiendus est tamen necessitatis veræ, non quæsitæ casus, in quo certe negotiari possunt. Quantum vero ad obligationem votorum, dicimus sententiam illorum Auctorum, quos infra *n.* 51. laudat Auctor noster, minime probabilem esse; Nam nisi afferantur rationes, quæ eisdem probabilitatem aliquam valeant conciliare, nudam Auctorum illorum auctoritatem nulla probabilitate gaudere existimamus.

ban. VIII. §. 7. per rationem adductam supra *num.* 49. Tum quia Ejecti per expulsionem a Religione non fiunt melioris conditionis quam alii, alias ex propria iniquitate commodum reportarent, contra Jura, quibus expresse dicitur, quod malitiæ non sit indulgendum, & quod fraus, & dolus nemini debeant patrocinari, & signanter *l. In fundo*, *ff. de rei vindic.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*, *l. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis; l. Si Legatarius*, C. *de legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis; c. Sedes* 15. *de rescript.* ibi: *Quia fraus & dolus ei patrocinari non debent; cap. Tua* 12. *de Clericis non resident.* ibi: *Cum fraus & dolus nemini debeat patrocinium impartiri*, cum Concordantiis. Tum etiam quia ex communi Doctorum Regulares assumpti ad Episcopatum tenentur ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ sunt comparibilia cum eorum dignitate: ergo a fortiori erunt obligati ejecti ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ compatiuntur cum eorum statu, ne dicatur quod Regulares ejecti sint melioris sortis, quam Regulares Episcopi, & ex sua culpa hoc magnum commodum reportent, quod quia rebelles, idcirco sint immunes ab obligatione servandi leges contra *Jura adducta*. Tum tandem quia, si Regularis incidat in Turcas, & captivus fiat, obligatur ad Vota, & observantias Regulares, prout potest, & suus status permittit; ergo si ad illa obligatur, licet extra Claustra, talis Religiosus innocens, a fortiori obligatur Ejectus 52 qui est reus. Fateor tamen quod etiam contraria opinio sit probabilis, ex quo illam non spernendis rationibus defendant plurimi magni nominis Doctores cum Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *qu.* 3. *n.* 52. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 116. Barbosa *in cap. Final. de Regularibus num.* 12. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. *q.* 2. *num.* 5. Lezana *part.* 1. *cap.* 23. *num.* 17. Navarr. *comment.* 3. *de Regularib. num.* 26. & *consil.* 78. *n.* 2. *de Regularib.* (a)

53 Ejectus juste tenetur se corrigere, & similiter petere ut iterum admittatur, sic tenent Barbosa *ad c. final. de Regularib. num.* 7. Fagnan. *ibid. num.* 9. Donat. *l. cit. quæst.* 25. *per tot. lib.* 6. *moral. cap.* 9. *num.* 25. Tamburin. *tract.* 3. *disp.* 8. *qu.* 8. *num.* 1. Less. *lib.* 2. *c.* 41. *num.* 111. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. *n.* 6. Lauret. de Franchis *de Regularibus ejectis q.* 2. Vasquez *part.* 2. *disp.* 165. *num.* 87. Bordon. *part.* 2. *resolut.* 108. *num.* 20. Cordub. *in Regul. S. Francisci cap.* 2. *q.* 21. Lezana *tom.* 1. *c.* 23. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 973. Silvester *verb. Religio* 6. *qu.* 11. & alii passim. Et ratio est, quia sicuti habens votum simplex Religionis tenetur ex parte sua non ponere obicem, & curare quantum potest ut admittatur in Religione quam vovit; ita a fortiori qui religiosam vitam professus est, tenetur ex vi voti se idoneum reddere, mores suos corrigere, & instare, ut iterum recipiatur. Tum quia Ejectus non debet ex sua malitia reportare commodum libere manendi in sæculo, alias fieret melioris conditionis quam alii Religiosi, & via aperiretur delictis, dolis, & fraudibus contra *Jura adducta sub n.* 51.

Juste Ejectus potest cogere Religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum, habetur expresse *ex* §. 7. *cit. Decret. sub Urbano VIII.* ibi: *Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitutionem felic. record. Gregor. IX. relatam in c. fin. de Regularibus. Ac præterea eam Constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste diffinitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit;* Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 9. Navarr. *lib.* 3. *consil. tit. de Regul. consil.* 18. Molina *tom.* 1. *de justit. disp.* 13. Matthæucc. *l. cit. num.* 33. Ameno *de Incorrigibilium expulsione part.* 3. *quæst.* 16. *num.* 69. & *seq.* Donat. *l. cit. qu.* 26. & passim alii, qui scripserunt post *cit. De-* 54

(a) *Nota Romani Theologi*. Ejectus ex Ordine regulari non liberatur a solemni obligatione, quam in professione contraxit non cum Regularibus, sed cum Deo. Privatur quidem sua culpa bonis, quibus fruebatur, Communitatis, sed obligatio in eo manet servandi vota, & alia, quæ Deo pollicitus sit. Et si illa obligatio manet in eo qui captivus apud Turcas maneat, ut Auctor innuit *num.* 51. cum hoc manere obligatio non debebit, qui propria culpa a Regularibus e propria sit societate dejectus? Numquid culpa prodesse ei poterit ad exuendas obligationes, quas cum Deo contraxit? Jure enim naturæ vota servare adstringimur. Itaque improbabilis omnino est Sanchezii, aliorumque opinio.

Decret. edit. sub Urbano VIII. Et ratio est quia ex *dict. Decret.* sola incorrigibilitas justificat expulsionem, ergo & illa solum poterit impedire regressum; sed in emendato, & correcto non subsistit incorrigibilitas, ergo nec causa legitima rejiciendi, & impediendi regressum.

55 Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post dictam declarationem Sacræ Congregationis Concil. sub Urban. VIII. nam per ipsam innovatur *cap. final. de Regularibus*, ubi sic præcise statuitur: *Abbates seu Priores eorum monitione prævia per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva Regulæ disciplina; quod si hoc Regularis Ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis ad agendam ibi pœnitentiam talibus vitæ necessaria ministrentur.* Ex quibus patet quod, si aliquo rationabili motivo ut evitentur scandala, ut salvetur Regulæ disciplina, & hujusmodi, non conveniat ipsum recipere intra eundem Conventum ad consortium eorumdem aliorumque Religiosorum, debeat recipi alibi, ac si non fuisset ejectus, & debet Religio talem illius curam habere, qualem debet habere de non ejecto, salva sola differentia innocentis, & pœnitentis, ut recte dicit Passerin. *de hom. stat. tom. 3. quest.* 189. *art.* 8. *num.* 656. Et Sacra Congregatio de mandato Sanctissimi vult sic exacte observari *d. cap. final. de Regularib.* & omnia disposita *in cit. decret.* quod contra transgressores imponit pœnam ipso facto incurrendam privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, vocisque activæ, vel passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, ibi §. 9. *Si quis vero ipsorum adversus ea, quæ superius præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquomodo facere, vel moliri præsumpserit ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, vel passivæ ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda; pœnaque hujusmodi sit Sanctitati suæ, ac Sedi Apostolicæ reservata, ipsisque Superioribus etiam Generalibus, & Protectoribus, illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta: & nihilominus sit irritum, & inane, quidquid secus a quoquam actum extiterit.*

56 Ejectus rediens ad Religionem non tenetur de novo Novitiatum obire, & professionem emittere, quia quantum ad experimentum morum supplet spes evidens emendationis, & quantum ad professionem non fuit prior extincta, sed solum ejus obligatio ad tempus, quo ille extra Religionem mansit, fuit quoad aliqua suspensa; Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regular. quest.* 30. *art.* 28. Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 33. Lezana *tom.* 2. *cap.* 23. *n.* 9. Donat *l. cit. quest.* 17. *num.* 1. Ameno *l. cit. part.* 3. *quest.* 16. *num.* 101. Matthæucc. *l. cit. num.* 34. & alii passim. Ejectus rediens, præscindendo a statutis, & Constitutionibus uniuscujusque Religionis, non est statim restituendus ad gradus, & præcedentias, sed prius probandus est, & expectandus quod exemplo bonorum operum, & exercitio actuum virtutis se dignum ostendat; Ameno *l. cit. part.* 3. *qu.* 19. *num.* 113. citans alios, Matthæucc. *loc. cit. num.* 35. Immo Donatus *loc. cit. quest.* 27. *n.* 3. citans Sanchez, & Rodriquez dicit expresse, quod Ejecti redeuntes non debent restitui ad eundem locum, gradus, & honores, quibus antea fruebantur; non enim decet recedentes a Religione veteranos præcedere Religiosos, qui quotidie portaverunt pondus diei, & æstus, & semper in amore fraternitatis, & jugo obedientiæ famulatum præstiterunt; & sic tenent etiam Lezana *l. cit. num.* 9. Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 17. & alii. 57 58

Ejectus a Religione ob crimina falsa, quæ ipse sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia, extra illam, sed est verus Apostata; quia talis ejectio est involuntaria, & fraudulenta, utpote fraudibus, & falsitatibus extorta, & propterea nihil ipsi suffragatur; *arg. cap. sedes* 15. *de rescriptis*, ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent. cap.* Tuæ 12. *de Clericis non resident.* cum aliis Juribus adductis *sub num.* 51. Unde tenetur detegere fraudes, & redire ad Religionem; Anton. a Spiritu Sancto, *Direct. Regular. tract.* 4. *disp.* 3. *sect.* 12. *num.* 495. Sanchez *l.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 67. Bonacina *D. clausur. quest.* 2. *punct.* 12. §. 1. *num.* 13. Lezana *verb. Ejicere num.* 10. Donat. *loc. cit. quest.* 56. *n.* 1. & alii. Et hoc etiam est dicendum de sic expulsis post Vota biennii a Societate Jesu; Si quis enim ex illis falsa crimina sibi imponat, vel etiam eo fine delinquat, ut a Societate expellatur, non remanet tutus in conscientia, quamvis sua vota biennii fuerint conditione emissa, scilicet pro tempore quo eum Societas alit, & retinet; Nam non liberatur ab obligatione Voti conditionalis qui nititur conditionem non implere, ut liber evadat, & qui vovit Religionem, votum 59 60

tum non implet, si delinquat eo fine, ut non admittatur; sicque in proposito non liberatur, & solvitur a Votis biennii Jesuita, nisi quando ex parte Societatis ejectio est voluntaria, qualis non est in casu, sed per malitiam extorta, & ita ejusdem Societatis Congregatio Generalis *Decreto* 18. §. 4. cum protestatione decrevit; sic Sanchez *lib. 6. in Decal. cap. 9. quæst. ult. num. 96.*

61 Ejectus juste, si emendatus ad claustra rediens, non admittatur, potest tuta conscientia remanere in sæculo, & instar Clericorum Sacramenta recipere; Per ipsum enim non stat quominus in pristinam Religionem admittatur, maxime si repetitis vicibus accesserit ad Patres Religionis, a qua fuit expulsus, & ab eisdem semel, bis, & ter fuerit repulsus; Sic enim fecit quantum potuit, & quod in se fuit, unde quod foris maneat, non est ei imputandum, quia ad impossibile moraliter nemo tenetur; Graffius *lib. 3. de Regul. consil. 3. num. 9.* Layman *lib. 4. tract. 5. cap. 13. de Ejectis q. 9. num.* 8. Navarr. *in Commentar. 2. de Regul. num.* 36. Rodriq. *tom. 1. quæst. 30. art.* 21. Barbosa cum multis allegatis *in cap.*

62 *final. de Regularib. num. 9. q. 4.* & alii. Ejectus in sæculo remanens si in Ordinibus etiam minoribus constitutus sit, tenetur incedere in habitu Clericali; sic declaravit Sacra Congregatio 1. *Aprilis* 1628. ut refert Novarius *in Lucerna Regular. verb. Ejecti num. 7.* & ex

63 ipso Lezana *eod. verb. Ejecti num.* 8. Ubi ex tali declaratione colligit, Laicos seu Conversos ab Ordine expulsos non teneri incedere in habitu Clericali, cum nec in Minoribus sint constituti, & posse uti Laico, ut tenet etiam Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 6. num.* 14. Novarius *l. c. num.* 7. Ameno *l. cit. part. 3. qu. 3. num. 16. & q. 18. num.* 109. & ratio istorum est, quia hujusmodi Ejectus non tenetur esse Clericus, si non vult; & sufficit, si cælibatum servet in vita, & consequenter in habitu laicali, subditque Suarez *l. cit.* Episcopum non posse hujusmodi ejectum cogere ad habitum Clericalem, cum illum non voverit. Oppositum tamen tenent Donatus *l. c. q. 14. num.* 2. Peyrin. *formul. litt. E. cap. 39. n.* 3. Pellizzar. *Manual. tract. 8. cap. 7. num.* 18. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 987. quia *in cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* non distinguitur inter Clericum, & Laicum; sed indefinite dicitur: *Sic vero ejecti quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant.*

64 Ejectus deponens habitum Clericalem animo nunquam reassumendi habitum neque Clericalem, neque Regularem, immo sæculari Militiæ se scribens, si sit Clericus, est vere Apostata; Quia Ejectus habet obligationem corrigendi mores suos, vivendo morigerate, & religiose in habitu Clericali; immo, & in habitu Religioso si revocetur ad claustra: adeoque deponens habitum Clericalem eo animo perpetuandi in rebellione a statu Clericali, & Regulari, immo se adscribens militiæ sæculari, vere est Apostata; Donat. *l. cit. quæst.* 42. *per tot.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 108. Maranta *tom. 3. controvers. respons.* 18. *num. 31. & sequent.* Passerin. *de statu homin. tom. 3. qu. 189. num.* 677. & alii. Si vero deponens habitum Clericalem sit Laicus, seu Conversus, & deponat animo nunquam reassumendi habitum, neque Clericalem neque Regularem, immo sæculari militiæ se adscribat, in sententia illorum qui dicunt Laicum ejectum teneri incedere in habitu Clericali, censendus est vere Apostata propter rationem allatam de Clerico. Si vero Laicus ejectus deponat habitum Clericalem, ut possit in habitu laicali facilius victum sibi procurare, & morigerate vivat, habens animum reassumendi habitum regularem quoties ad claustra revocetur, vel admittatur, etiamsi habitum Clericalem nunquam reassumat in sententia illorum, qui dicunt Laicum ejectum non teneri incedere in habitu Clericali, non est censendus Apostata, cum juxta illos in nihilo deficiat. 65 66

67 Ejectus acquirit adhuc bona Monasterio, vel Religioni, unde est ejectus. Non enim per expulsionem fit a Religione omnino præcisus, nec desinit esse Monachus, seu Religiosus, cum si se corrigat, & emendet, teneatur Monasterium eum recipere. Immo tenetur Monasterium, seu Religio annuatim illum requirere, ut redeat, & ejectus vocatus tenetur redire, aliter potest per Censuras compelli, ut expresse statuitur *in cap. fin. de Regularibus*, innovato *in* §. *d. 7. decret. edit. sub Urbano VIII.* adeoque tamquam adhuc Monachus vel Religiosus acquirit non sibi, sed Monasterio, vel Religioni; *cap. Monachi 2. cap. Super quodam 4. & cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum, cap. Non dicatis aliquid proprium 11. caus. 12. q. 1. Concil. Trid. sess. 25. cap.* 2. Acquirit tamen Ejectus usum

68 facti, & Jus disponendi de acquisitis prout ejus status exigit, & indiget quoad victum, vestitum, habitationem, & vitæ necessaria, quia hoc non est contra votum paupertatis, nec

nec professi sunt carere his rebus; unde si a Religione non concedantur, eo ipso datur licentia quaerendi, & habendi illas; Lessius *lib.* 2. *de Justit. cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 112. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 14. alia enim competunt ei de Jure naturae, & casus necessitatis semper censentur excepti; Tum quia in ipsomet actu ejectionis ab Ordine censetur ei facta facultas saltem tacite de his omnibus nomine Religionis disponere; Barbosa *in cap. final. de Regularib. q.* 7. *num.* 5. Rodriquez *tom.* 1. *quaest.* 70. *art.* 29. Donat. *l. cit. qu.* 46.

69 *num.* 7. & alii passim. Non potest autem Ejectus facere expensas magnas superfluas, nec donationes illicitas, aut rerum pretiosarum, & magni valoris, & accipientes ab illo tenentur ad restitutionem, quia Ejectus non est Dominus eorum quae possidet, sed solum administrator nomine Religionis in ordine ad supradictos usus necessarios; quamvis tamen possit expendere, & donare res minus pretiosas, & parvi valoris absque eo quod accipientes teneantur ad restitutionem, quia quoad ista censetur habere facultatem tacitam a Superioribus Religionis, a qua sunt expulsi; Lessius *lib.* 2. *de Justitia cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 113. Molina *tom.* 2. *de Justit. disp.* 276. & 120. Lezana *l. cit. num.* 14. Donat. *l. cit. qu.* 50. *n.* 16. & 17. & alii.

70 Ejectus non potest testari de bonis acquisitis in saeculo, quia potestas testandi pugnat cum Voto paupertatis; nec Ejectus est Dominus illorum bonorum, cum ex dictis habeat simplicem usum facti, & facultatem disponendi de iis solummodo quo ad dictos usus sibi necessarios dum vivit; Sic Lessius *l. cit. num.* 113. Clavis Regia *lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 28s Donat. *l. cit. q.* 49. *num.* 1. Lezana *l. cit. n.* 14.

71 & communis aliorum. Unde si Ejectus decedat extra Claustra, omnia sua bona fiunt Camerae Apostolicae, prout expresse statuit Gregorius XIII. Constit. incip. *Officii nostri partes*

72 *sedulo*. Advertit tamen Passerinus *de statu homin. tom.* 3. *qu.* 189. *art.* 8. *num.* 529. hoc decretum non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis quae acquisierunt extra Claustra degentes. De his enim bonis loquitur Constitutio *Pauli IV. incip. Postquam;* & patet etiam ex cit. Constit. Gregorii XIII. ubi dicitur, *tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita;* & tandem §. 3. statuit ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita, spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quae Religiosus acquisivit antequam egrederetur de claustro, concludit *dict.* Passerinus, Religioni manent, nam fuerunt jam illis acquisita. Hinc a fortiori manent 73 Religioni, & illi debentur bona illorum Religiosorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, Benefactores Religiosas vacationes obeuntes, per accidens ibi decedunt; & ita censuit *Sacr. Congreg. Episcopor. & Regular. in Vercellens.* 11. *April.* 1600. & 30. *Junii* 1604. Ejectus si extra Claustra decedat, 74 debet sepeliri in sepulcro a se electo, cum sit sui Juris quoad electionem sepulcri; Si vero decedat nulla facta electione, sepeliri debet in Ecclesia Parochiali, non autem in Regulari, quia Ejectus a Religione statuitur sub Jurisdictione Episcopi; eo modo quo ceteri Clerici illi subduntur; *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero Ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni & obedientiae subsint:* ergo instar eorum in Ecclesia Parochiali tumulantur; Anton. a *Spiritu S. director. Regular. disp.* 3. *sect.* 12. *num.* 493. Pellizzar. *tract.* 8. *cap.* 8. *n.* 38. Ameno *loc. cit. part.* 3. *quaest. ult.* & alii.

Affertur supplex libellus SS. D. N. Benedicto XIII. porrectus ab Ordine Fratrum Minor. cum ejusd. Pontificis favorab. rescripto pro moderatione Bullarum circa expulsionem incorrigibilium; & est tenoris sequentis. 75

BEATISSIMO PADRE.

Intus.

Nel prossimo passato Capitolo Generale dell' Ordine de Frati Minori celebrato in Milano, tra gli altri Statuti fatti, e stabiliti di comune consenso di tutta la Religione, e di già stampati coll' approvazione della Santità Vostra, si legge al numero 4. *Supplicetur Sanctissimus ab Officialibus Curiae &c. pro moderatione Bullae expulsionis incorrigibilium ad normam Statutorum antiquorum*. Supplica per tanto Vostra Beatitudine a nome di tutto l'Ordine Fra Giuseppe Maria d'Evora Commissario Generale di Curia del medesimo, acciò derogando alle Costituzioni della Santa Memoria de' Papi Urbano VIII. ed Innocenzo XII. circa questa materia, come quelle, che, secondo l'esperienza ha dimostrato, non possono mai ridursi in pratica, si compiaccia permettere il servarsi l'ordine degli Statuti antichi, a tenore del foglio ingiunto, e qui sotto trascritto, in un Congresso Generale dopo matura riflessione,

ne ed esame conchiuso, ordinando, che basti alli medesimi Statuti aggiugnersi con rescritto della Santità Vostra, senz'altra ulteriore spedizione di Decreto, Bolla, o Breve, Che della Grazia ec.

In expulsione Incorrigibilium universo Ordini nostro maxime salubri, & necessaria, nedum ad Religiosam pacem consovendam, atque candorem Ordinis conservandum; ejectis perturbatoribus & scandalosis FratriBus suo malo exemplo, & conversatione alios pervertentibus, & propterea a Seraphico Patre Nostro Francisco in suo testamento maledictis; verum etiam ad ipsam Regularem disciplinam, ubi viget, augendam, & ubi deficit, instaurandam, ob timorem exinde inquietis, & discolis incutiendum; (Servato jure communi, Reus post tria delicta gravia ejusdem (*a*), vel diversæ speciei (*b*) intra, vel extra claustra commissa, si aliquando de iis (*c*) monitus, & punitus juridice, vel paternaliter (*d*) fuerit, & constet per juridica acta, vel (*e*) per Provinciæ Regesta; in carceribus per aliquod (*f*) tempus detineatur, & examinatis actis alias factis, seu (*g*) sententiis contra Reum ipsum alias latis, vel (*h*) novis actis denuo confectis, si juridice tria gravia delicta, ut supra dictum est, probata sint, a suo Ministro Provinciali cum Provinciæ Definitorio incorrigibilis declarari possit, non tamen expelli, nisi prins a Superiore Generali, cui acta hujusmodi mittenda sunt, de consilio sex graviorum Patrum, & cum voto D. Consultoris sæcularis, ejectionis sententia approbata, & confirmata sit. Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit.

Rescriptum.

Ex audientia Sanctissimi 6. Decembris 1729. Sanctissimus annuit, dummodo non adversetur Constitutioni *Universalis &c.*

Loco ✠ Sigilli.

N. M. Card. Lercari.

Additiones ex aliena manu.

Quod habet Auctor *num.* 42. *& plur. seq.* 76
Ejectos uti infamia laborantes nec exercere suos Ordines, neque concionari, nec assequi beneficia posse, id locum etiam sibi vindicat quoad ejectos e Societate Jesu post emissa vota solemnia, 77
non item quoad eosdem ejectos e Societate Jesu post emissa vota dumtaxat simplicia, ut probe monet san. mem. Benedictus XIV. *de Synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 11. *num.* 2. ubi in hanc rem affert Resolutionem *S. Congregationis Concil.* & P. Giral. in addit. ad Maschat. *Instit. Canon. lib.* 3. *tit.* 32. *num.* 39.

ELE-

(a) *Cum aliqui requirant identitatem specificam delictorum.*

(b) *Videtur aliquibus nonnisi delicta extra claustra commissa, expulsione puniri posse, perinde ac ea, qui in claustris patrantur, corruptelam, ac perniciem Ordini nullam afferant.*

(c) *Ne excludantur privatæ monitionis, quæque ad juris apices probari nequeant.*

(d) *Quandoque a Sacra Pœnitentiaria absoluti, sive ab ejusdem Sacræ Pœnitentiariæ, sive ab Ordinis Foro moneri delinquentes, ac puniri paternaliter solent.*

(e) *Ne excludantur Apostasiæ, quæ cum ob indultum a Sacra Pœnitentiaria absolutionem, vel atiam ob causam formali processu judicatæ non fuerint, in aliquem relatæ sint Provinciæ librum, qui utique in Foro ea saltem fide gaudere debet, quæ negotiatorum codicibus adhiberetur &c.*

(f) *Cum Urbani VIII. Constitutio annuam, Innocentii XII. semestrem carcerationem requirat; Ex Decreto autem Sacræ Congregationis memoratum tempus, vel continuari debeat, vel interruptum redintegrari.*

(g) *Juxta enim Ordinis Constitutiones elapso semestri ab executione sententiæ, solo pœnali judicio retento, cuncta reliqua comburi debent.*

(h) *Ut carcerationis tempore delicta juridice probari possit.*

ELECTIO.

ARTICULUS I.

Electio quo ad ejus esse, divisionem, differentiam, & formam.

1 Electio generatim sumpta, est multorum placentium in ordine ad finem unius praeacceptio. Sic ex Aristot. 5. *Ethicor.* & D. Thoma 1. 2. *quaest.* 13. *art.* 3. *in corp.* Unde si ad iter obeundum occurrant simul duo media, videlicet equus, & biga, ut commodius fiat iter, in tali casu biga dicitur eligi, & ab hoc B. Albertuus Magnus *cap.* 23. *Top.* dicit, *quod eligere est duorum vel plurium, quae sunt proposi-*
2 *ta, alterum, vel alterum praeoptare.* Electio autem Canonica dupliciter sumitur; Primo generaliter, seu latissime, & sub hoc nomine Electionis venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio, & Collatio; Secundo sumitur Electio proprie, seu stricte, & prout contradistinguitur a Postulatione, Praesentatione, Nominatione, Petitione, & Collatione; & de Electione in hoc stricto, & proprio sensu in praesenti est sermo.

3 Electio igitur proprie, & stricte accepta, est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, vel Praelaturam per eos, quibus eligendi Jus competit, Canonica vocatio. *Est in re communis.*

4 Electo differt a Postulatione, quia electio innititur Juri, & postulatio innititur gratiae. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Unico, de Postulat. Praelator. in 6. verb. Ego de postulando.* Electio enim est personae habilis, & idoneae ad dignitatem, & si Canonice sit celebrata, atque ab Electo acceptata, confert huic Jus ad Praelaturam, itaut absque injuria rejici non possit, & si suae electionis confirmatio sibi denegetur, potest eam Electus actione instituta petere, eo quod de Jure debeatur, *ut cap. postquam 3. de election.* & docet amplius Glossa *ad Rubricam tituli de postulation. Praelator.*
5 *in 6.* Postulatio vero est personae aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet, ut si quis non sit procreatus de legitimo Matrimonio; *cap. Innotuit* 20. *de election.* vel quia non habet legitimam aetatem, aut similem defectum patiatur, quem Superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam, quandoque movetur ex gratia, *cap. Bonae memoriae 3. de postulation. Praelator.* & Glossa *ibi verb. Gratia.* Unde Postulatio describitur, quod sit alicujus personae ad Praelaturam, seu dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur: *Est in re communis.*

Electio differt a Praesentatione, quia Praesentatio ab uno solo fieri potest, & etiam 5
per literas, & Electio non nisi a pluribus, & capitulariter congregatis fieri potest; *cap. Nullius* 1. *& c. Quia propter* 52. *de Election.* Insuper Jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non competit Laicis; *cap. Sacrosancta* 51. *& c. Massana* 56. *de Elect.* bene tamen jus praesentandi; *c. Quod autem* 5. *& cap. Pastoralis* 29. *de Jurepatron.* Deinde Electioni correspondet confirmatio, Praesentationi autem institutio per Superiorem facienda, nam Electionem ad Ecclesiam, vel Praelaturam de aliquo idoneo canonice factam tenetur Superior de jure confirmare, & Clericum idoneum legitime a Patrono praesentatum tenetur instituere. Unde Praesentatio describitur, quod sit Personae idoneae ad Episcopum, vel alium, cui competit institutio, 7
per Patronum legitime facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat. *Est in re Communis.*

Electio differt a nominatione, quia Nominatio fit de pluribus, & Electio de uno solum, ut colligitur ex *c. Quod sicut* 28. *de Elect.* ibi: *Cum ex prima Electione, quae facta de tribus dicenda videtur potius Nominatio, nihil juris acquisitum sit Nominatis:* deinde per Electionem, postquam est acceptata, acquiritur jus Electo, non sic autem acquiritur jus Nominato per Nominationem *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit Nominatis*: Insuper Nominatio potest fieri, & fit alternative, Electio autem determinative; Electio quippe fit de uno solum determinate, Nominatio autem solemnis fit de pluribus alternative, ut ex illis Superior, vel hunc, vel illum promoveat; Fagnan. *in cap. Bonae memoriae 3. de Postulat. Praelator. num.* 68. Unde Nominatio solemnis describitur, quod sit illa, per quam duo, vel plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur; *Est in re Communis.* Dicitur autem notanter *Nominatio solemnis*, quia, ut advertunt 8 9

Ab-

Abbas *in cap. Quod sicut* 28. *de Election. n.* 1. Fagnan. *in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de Postulat. Prælator. num.* 79. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles.*
10 *univers. cap.* 19. *num.* 17. & alii passim; Nominatio est triplex, prima est Nominatio consultoria, quæ præcedit Scrutinium, & fit in Collegio aliquos proponendo, ut si digni judicati fuerint, per scrutinium eligantur; & per hanc nullum jus acquiritur Nominatis; *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* cum per talem Nominationem exprimatur solum consensus de futuro, & tali Nominatione non obstante, possint Capitulares eligere alium, ut observant citati Doctores, & docet in dies experientia. Secunda est Nominatio, quæ fit in Scrutinio, quando Electores secreto aliquem in Chartula nominant, juxta *cap. Si quis justo* 46. *de Election. in* 6. & hæc coincidit cum votatione privata singulorum Eligentium, atque exprimit consensum de præsenti, & licet, antequam publicetur talis Nominatio, possit variari, publicato tamen scrutinio, non potest amplius per Electores variariari, textu expresso *in cap. Publicato* 28. *de Election.* ibi: *Publicato scrutinio variare nequeunt Electores*. Tertia est Nominatio illa solemnis, per quam duo, vel tres digniores nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere dignetur.

11 Electio differt a Petitione, quia Electio tribuit Electo ipsam acceptanti jus ad confirmationem, quæ si sibi injuste denegetur, potest eam, actione instituta, petere, eo quod ex justitia ei debeatur, ut colligitur *ex cap. Postquam* 3. *de election.* ac notat Abbas *ib. n.* 1. dicens quod confirmatio sit necessitatis, licet Electio a principio fuerit voluntatis; Simplex vero Petitio nullum tribuit jus Petito, cum non obstante, quod Plebs, seu populus aliquem petat sibi dari in Prælatum, possit Su-
12 perior ipsum non concedere. Unde simplex Petitio describitur, quod sit supplicatio, qua Plebs ipsa, seu populus aliquem sibi dari in Prælatum deposcit. *Est in re communis*, & colligitur *ex cap. nulla ratio* 1. *dist.* 62. ibi: *Nec a Plebibus sunt expetiti*, & *cap. Quod Dei timorem* 5. *de statu Monachor.* ibi: *Quod jam dicti Parochiani a nobis ratum haberi suppliciter postularunt*.

13 Electio differt a Collatione, quia per Electionem acceptatam acquiritur solum jus ad rem respectu Beneficii, seu Prælaturæ, cum electus ante confirmationem non possit dicere Beneficium esse jam suum, sed solum sibi debitum. Layman *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 4. Pirhing *ib. num.* 2. Reiffenstuel *ib. num.* 31. Passerin. *cap.* 33. *de Election. num.* 7. testans hanc de communi; *arg. cap. Super his* 16. *de accusationibus*; Per Collationem vero Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiritur jus in re, & quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius nondum acquisita fuerit, ut notat Layman *loc. cit. num.* 4. Garcias cum multis aliis *part.* 4. *de Beneficiis*, *cap.* 2. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. *arg. cap. Si tibi absenti* 17. *de Præbend. in* 6. Unde Colla- 14
tio libera describitur, quod sit gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. *Est in re communis*. Dicitur autem notanter *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariæ; Collatio enim dividitur in liberam, & necessariam. Collatio libera est illa mox descri- 15
pta, & dicitur libera, quia licet habens jus conferendi libere Beneficia teneatur hæc intra tempus a Jure præfixum conferre personis idoneis, libere tamen confert cui voluerit ex idoneis. Et hæc Collatio libera, seclusa speciali 16
concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, *cap. final. de Officio Vicarii in* 6. Neque ipsa transit ad Capitulum, Se- 17
de vacante; *cap. Unic. de Institut. in* 6. Collatio autem necessaria est ea, quæ fit ex ne- 18
cessitate Juris, videlicet ad præsentationem, nominationem, electionem alicujus, vel ad mandatum Superioris, aut ex causa permutationis Beneficiorum. Glossa *in Clement. Unic. de rerum permut. verb. Conferantur*, Barbosa *tract. de Appellativa verbor. Juris significat. appellat.* 54. & alii passim; Et dicitur *necessaria*, quia Superior de necesse debet conferre Beneficium ipsimet præsentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri mandato, si sit idoneus. Et hæc Collatio potest fieri et- 19
iam per Capitulum, Sede vacante, *cap. Olim* 14. *de Major. & Obedient. & cap. Unic. de Instit. in* 6.

Forma Electionis est triplex, scilicet For- 20
ma Scrutinii, Forma Compromissi, & Forma Inspirationis, textu expresso *in c. Quia propter* 42. *de Election.* ibi: "Quia propter diversas Electionum formas, quas quidem invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut, cum Electio fuerit celebranda præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possint commode interesse, assumantur tres de Collegio, & fide digni, qui secrete, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo

prorsus appellationis obstaculo interjecto, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major, vel sanior pars Capituli consentit; vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore, aliter electio facta non valeat; Nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata: Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverit, Eligendi ea vice potestate priventur. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in Electionis negotio Procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debet advocari, justoque impedimento detentus venire non possit, super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & tunc, si voluerit, uni committat de seipso Collegio vicem suam; Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur." Ubi vides, quod generaliter reprobantur omnes aliæ diversæ a tribus dictis Electionum formæ, decernendo, quod

21 *aliter facta Electio non valeat*. Hinc Electio per sortes est nulla, utpote facta contra dispositionem irritantem hujus *Capitis Quia propter*, & talis Electio per sortes in specie reprobatur, & fieri prohibetur etiam *in cap. Ecclesiæ vestra 3. de sortilegiis*.

22 Electio per scrutinium est illa, quæ præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, fit per Collectionem suffragiorum circa eum, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. *Est in re communis*, & habetur clare *ex cit. cap. Quia propter* 42.

23 *de elect.* Ex quo Capite, seu Canone secundum Joann. Andr. *ibid. num.* 28. quem Doctores communiter sequuntur, teste Fagnano *ib. num. 36.* colliguntur octodecim substantialia formæ Electionis per Scrutinium. Primum igitur Substantiale est, ut fiat per congregatos in unum. Secundum, ut Scrutatores assumantur a Collegio. Tertium, ut Scrutatores sint tres. Quartum, ut Scrutatores sint de Collegio. Quintum, ut vota singulorum exquirantur secreto. Sextum, ut exquirantur singillatim. Septimum, ut exquirantur vota cunctorum. Octavum, ut vota in scriptis redigantur. Nonum, ut vota in communi publicentur. Decimum, ut publicentur mox. Undecimum, ut fiat collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, & zeli ad zelum. Duodecimum, ut collatio fiat incontinenti post publicationem. Tertiumdecimum, ut fiat communis Electio. Quartumdecimum, ut eadem Electio fiat statim post collationem. Quintumdecimum, ut electio fiat de illo, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. Sextumdecimum, ut Electio fiat verbalis. Decimum septimum, ut Electio non sit clandestina. Decimumoctavum, ut prædictorum omnium Ordo servetur. Hæc apud Fagnan. *in d. cap. Quia propter*, ubi late *a n. 37. usque ad num. 66. inclusive*. Vide etiam Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 6. num.* 146. ubi docet, quod non valet Electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea etiam sit major; *cap. Cumana 50. de Elect. & ibi Communis Doctorum*.

Electio per Compromissum illa est, quæ fit, quando Capitulares præsentes facultatem eligendi in unum; vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. *Est in re Communis*; & habetur clare *ex d. c. Quia propter*, & concordat *cap. in causis 30. de Election.* Ad faciendum Compromissum pro Electione requiritur consensus omnium Vocalium, ita ut unius dissensus Compromissum impediat, & Electio aliter facta non valeat; *cit. cap. Quia propter*, ibi: *Qui vicem omnium ... Aliter Electio facta non valeat*. Ita Glossa *ib. verb. Vice omnium*, & Doctores communiter, teste Abbate *ib. §. Vel saltem num. 2. & 6.* Compromissum pro Electione potest fieri etiam in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio, *arg. cap. Causam 8. de Election.* ubi Moniales compromiserunt pro Electione Abbatissæ in Episcopum, qui erat solus, & non de Collegio. Glossa *ib. verb. Contulerint*, & Glossa communiter recepta *in cit. cap. Quia propter, verb. Viris*. Compromissum non potest fieri in Laicum; *cap. Contigit 8. de Arbitris, cap. Decernimus 2. de Judiciis*. Unus compromissarius nequit eligere seipsum; *arg. cap. Cum ad nostram 7. de Instit.* ubi statuitur, quod nemo potest instituere semetipsum in Beneficium, addita ratione, *Cum inter dantem, & accipientem debeat distinctio personalis, cap. Per nostras 26. de Jure patronat.* ubi statuitur, quod nemo potest præsentare seipsum ad Ecclesiam, etiam de suo Jure patronatus, ibi: *Nullus se potest ad Personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcumque idoneus sit*. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Cum in Jure 33. de Election. verb. Ex se, vel aliis*. *Quia*, dicit ipsa, *Nemo debet eriri a se ipso, cap. In scripturis 9. caus.* 8. *q.* 1. cum similibus: Si Compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere, quamvis in Compromisso id non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum; Sic Abbas *in cit. cap.*

Right-margin numbers, in order: 24 (beside "Electio per Compromissum illa est"), 25 ("Ad faciendum Compromissum"), 26 ("Compromissum pro Electione potest fieri etiam"), 27 ("Compromissum non potest fieri in Laicum"), 28 ("Unus compromissarius"), 29 ("Si Compromissarii sint plures").

cit. cap. Cum in jure, n. 4. ubi pro hac sententia allegat Innocent. Hostiens. & quasi communem aliorum, & hanc tenent novissime Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 22. Reiffenstuel *ib. num.* 99. Engel *num.* 21. Sanig *cap.* 4. *num.* 24. Passerin. *cap.* 22. *de Elect.*
30 *num.* 4. & alii. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis, *cap. Causam* 8. *de Elect.* & communis Doctorum.
31 Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi, quia, si Compromissarii terminos potestatis sibi traditæ non servaverint, non valet Electio inde secuta, *cap. Cum dilectus* 23. *& cap. Cum in veteri* 52. *de Election.*
32 Electio per Inspirationem est illa, quæ fit per veram Dei revelationem, qualis inter alias fuit electio S. Nicolai, S. Ambrosii, & S. Severi, de quibus fit mentio *in cap. Statuimus* 8. *dist.* 61. ibi: *Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum. Beatus Severus ex Lanificio assumptus est in Archiepiscopum. Beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus,*
33 *in Archiepiscopum est electus*. Electio autem per quasi Inspirationem est illa, qua Electores omnes quasi per Inspirationem Spiritus Sancti concorditer moti, nullo præcedente tractatu, communiter uno corde, & ore in eumdem consentiunt. *Est in re Communis*, & habetur clare *in cit. cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *Aliter Electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per*
34 *Inspirationem absque vitio celebrata*. Ubi adverte, quod notanter ibi dicuntur *Absque vitio celebrata*, quia requiritur, ut talis Electio sine ullo vitio Simoniæ, requisitionis, subornationis, & consensus extra Capitulum ante Electionem dati, atque ab omnibus, & singulis libere, & concorditer uno corde, & ore consentientibus fiat, aliter non esset Electio quasi per Inspirationem celebrata, *arg. cap. Per Inquisitionem* 26. *& cap. Post petitam* 46. *de Ele-*
35 *ction.* Hinc Electus ad clamorem populi non debet per Superiorem confirmari, ut statuitur *in cap. Osius* 2. *de Election.* ibi: *Cum sit manifestum potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio, & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur, omnino fraudes has damnandas esse arbitror*. Unde, ubi subest suspicio fraudis, non est censenda Electio facta per quasi Inspirationem.

Additiones ex aliena manu.

Formam electionis a notissimo *c. Quia propter, de Elect.* præscriptam, de qua agit Auctor *a n.* 20. locum non habere nisi quoad Beneficia, ex quorum vacatione propriis Pastoribus viduatæ remanent Ecclesiæ, post alios firmavit Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canonica verb. Electio n.* 10. & respondit Rota *coram Caprar. decis.* 558. *n.* 1. *& decis.* 593. 36
pariter num. 1. Quod vero concernit cætera Beneficia, nisi forma electionis determinata sit statuto, vel consuetudine Ecclesiæ, de qua agitur, *sufficit*, ut inquit Rota *cor. Caprar. dict. decis.* 158. *n.* 2. *consensus naturalis, sive verbis, sive factis explicatus*, & adamussim convenit cum *mox dicta decis.* 593. *num.* 2. 37
In electione autem facienda servata forma *dict. cap. Quia propter*, is, qui a medietate capitularium electus est, nequit accedere electioni sui ipsius ad constituendam pluralitatem ipsorum capitularium; potest vero accedere in propria illa electione, in qua non est servanda forma *dict. cap. Quia propter*, Cardin. de Luc. *de Canonic. discurs.* 26. *num.* 6. *& seq.* Optime Louvrex *dissert. canonic.* 7. *num.* 44. *& plur. sequent. ubi n.* 45. „ Ratio est (ait) quia vota secreta danda sunt, & ante publicatum scrutinium, & consequenter accessio publicato scrutinio facta nihil operari potest, non solum quia in formam *cap. Quia propter*, peccatum est, sed etiam quia se ipsum eligere videtur, qui dum ignorat, an alii ipsum electuri sunt, sibi ipsi votum dat, quod omnino prohibitum est, prout in terminis decisum reperitur *in cap. cum* 5. *de Elect. quod tamen limitat Tondut. qu. benefic. part.* 1. *c.* 82. *num.* 7. nisi duo tantum supersint Canonici, quia quum forma *cap. Quia propter*, non possit tunc servari, alter electioni per alterum de se factæ accedere posset. Sed in electionibus, in quibus scrutinium formalitatesque illæ non requiruntur, seu in quibus vota publice dantur, electus a medietate capituli electioni de se factæ accedere non prohibetur. " 38 39
Pariter in electione, in qua locum sibi vindicat forma *c. Quia propter*, post publicationem nequit major pars capituli accedere minori parti capituli, at accedere indubie valet in electione, in qua non est necessaria forma *cap. Quia propter*; Louvrex *dict. dissertat. Canon.* 7. *n.* 49. *& duab. sequent.* Rot. *cor. Caprar. dict. decis.* 557. *a num.* 3. *ad fin. ubi num.* 7. *& duob. seq.* „ Non obstat (inquit) quod electio a 40

principio nulla non possit convalidari &c. tum quia procedit hæc regula in electione facienda ad formam *cap. Quia propter*, secus vero in electione impropria, quia quum ista perficiatur ex simplici consensu naturali, satis est quod iste capitulariter superveniat sive ex verbis, sive ex factis &c. tum etiam quia posito quod electio reconvalidetur vigore novi consensus, ex nunc non confirmatur quod nullum est, sed potius inducitur novus consensus electionis: " *& d. decis. 593. pariter a n. 3. ad finem*.

41 Propterea in electione, in qua locum habet forma *cap. Quia propter*, nequit extraneus de consensu capituli admitti ad eligendum, potest tamen in alia electione: Louvrex *dissert. Canon. 5. num. 25.*

42 Ad hæc in electione, quæ fieri debet juxta *cap. Quia propter*, locum esse nequit compromisso limitato, potest vero esse locus in alia electione; Louvrex *dissert. Canon. 6. num. 16.* Rot. *in recent. decis. 312. num. 53. & sequent. part. 4. tom. 2.* Limitatum autem compromissum dicitur, si (*ut ait* Louvrex *loco citat. n. 16.*) *ita compromissum sit, ut compromissarii vota singulorum scrutentur, & exquirant, illumque eligant, in quem major, & sanior pars capituli consenserit.*

43 Usum denique sortis in electione facienda ad formam *cap. Quia propter*, prohibitum esse, non est quod dubitari possit, quum non alia admittatur forma, quam illa quæ fit, vel per scrutinium, vel per compromissum, vel per

44 inspirationem. Accedit quod Honorius III. in hac electione facienda ad formam *cap. Quia propter* expressim vetuit usum sortis, ut perspicuum est *c. Ecclesia, de sortileg.* Quæstionis vero est, an idem obtineat in aliis electionibus.

45 Quoad electiones, quæ fieri dicuntur a Patronis laicis ubi jure Collegii præsentant, scissi inter se sunt Doctores. Negant usum sortis esse prohibitum Piton. *de Controvers. Patronor. allegat. 10. a n. 4. ad plur. sequent.* ubi *n. 22.* quod præsertim procedere debeat negativa hæc opinio, in casu in quo per suffragia duo fuerunt electi, sed neutrius electio conclusa remansit ob reiteratam paritatem votorum; Rota *in recent. dec. 459. n. 25. part. 10. tom. 2.* Prohibitum vero esse usum sortis affirmant Fagnan. *in cap. Quia propter n. 2. de Elect.* Passerin. *de Elect. cap. 18. n. 8.* Rot. *cor. Ansald. decis. 95. n. 10. cor. Herrer. decis. 94. n. 4.* At novissime

46 idem sacrum Tribunal Rotæ *in Pampilonen. Abbatiæ de Turre 22. Martii 1748. cor. Illustrissimo Clemente* quæstionem in genere definire nequit, ut patet ex sequentibus verbis §. 9. *Ut autem de hac quæstione sit*, sed ex peculiaribus ejus circumstantiis improbavit electionem a Patronis laicis per sortes factam.

ARTICULUS II.

Electio quoad illos, qui possunt, vel non, eligere, & eligi.

De Jure communi Jus eligendi Prælatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus; *cap. Nullus 1. cap. Cum terra 14. de Election. cap. ult. caus. 16. quæst. 7.* cum similibus. Et hoc Jus diu in Ecclesia duravit, & etiam nunc in plerisque Ecclesiis, præsertim in Germania, ubi Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligit, & electi a Romano Pontifice confirmantur: In aliis vero Regnis, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Polonia &c. ipsi Reges ex privilegio Apostolico Episcopos nominant, & præsentant ab ipso Summo Pontifice instituendos: & in multis locis Italiæ ipsemet Summus Pontifex nominat, & instituit, ex quo sibi reservaverit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium *in Extravagant. Ad regimen, de Præbend.* & generaliter, & simpliciter soleat quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus talem reservationem facere quo ad omnes Ecclesias vacantes, vel vacaturas, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam, ut patet *in 2. & 3. Regula Cancellariæ*, exceptis tamen supradictis Regnis, aliisque Privilegiatis per specialia concordata. 1 2

Jus eligendi Prælatum, quamvis ex dictis de Jure communi competat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus, potest tamen, tum ex privilegio; tum ex consuetudine legitime præscripta acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis, *cap. Cum Dilectus 8. de consuetudine, & cap. Cumana 50. de Election.* & *Communis Doctorum*. Immo possunt ipsimet Capitulares, seu Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, sive secum coeligendi: Possunt enim Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos, *ut cap. Causam 8. cap. In causis 30. & cap. Quia propter 42. de Election.* ergo a fortiori poterunt de communi omnium consensu communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis. ut secum eligant, ut factum fuisse pro electione Patriarchæ Constantinopolitani 3 4

litani habetur *in cap. Scriptum est* 40. *de Ele-*
5 *ction.* Si unus solus de Capitulo, seu Collegio
remaneat, aliis mortuis, privatis, suspensis,
interdictis, vel excommunicatis, aut a Socie-
tate recedentibus, ille solus poterit eligere a-
lium in Prælatum totius Collegii. Glossa *in
cap. Gratum* 2. *de Postulat. Prælat.* Pirhing *lib.*
1. *tit.* 6. *num.* 12. Donatus *prax. Regular. tom.* 2.
tract. 2. *quæst.* 10. cum aliis pluribus, quos al-
legat, & sequitur Passerin. *de election. cap.* 10.
quæst. 1. *n.* 8. Collegii enim, seu Universita-
tis Jus propter casus supervenientiam conser-
vari potest etiam in una persona; Glossa *in l.
Neratius, ff. de verborum significat. & l. Sicut
ad fin. ff. Quod cujusque univers. nom.* & Glos-
sa *in cit. cap. Gratum* 2. *de Postulat. Prælato-
rum, verb. Pauciores.* Pirhing *loc. cit.* & alii
passim cum Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. uni-*
6 *vers. cap.* 19. *num.* 46. Non posset tamen ille
eligere seipsum, *arg. cap. In Scripturis* 9. *caus.*
8. *quæst.* 1. *cap. Cum ad nostram* 7. *de Institut.
cap. Per nostras* 26. *de Jurepatronat.* & Glossa
communiter recepta *in cap. Cum in jure* 33.
de Election. verb. Ex se, vel aliis. Vide *art.
antecedent. n.* 28.

7 Eligere non possunt, quamvis sint de nume-
ro Eligentium: Primo, Pupilli, & Impuberes,
hoc est Minores 14. annis, si sint masculi, vel
12. annis, si sint feminæ, quia pleno usu ra-
tionis, seu discretione carent, textu expresso *in*
8 *cap. Ex eo* 32. *de Election. in* 6. Secundo, ob
eamdem rationem prohibentur eligere Furiosi,
& mente capti, quamdiu durat amentia. Glossa
in cit. c. Ex eo, verb. Discretione. Tholosan. *de
Election. cap.* 8. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. n.* 26.
9 & alii passim. Tertio, prohibentur eligere Ex-
communicati Excommunicatione majori; *cap.
Constitutis* 23. *de appellat.* & Glossa *ibid. verb.*
10 *Majoris.* Quarto, eligere non possunt suspensi
ab Officio, & Beneficio simul, vel etiam ab
Officio tantum; *cap. Cum dilectus* 8. *de con-
suetudine*, & Glossa *ibid. verb. A suspensis, &*
11 *cap. Cum inter* 16. §. *fin. de Election.* Non
prohibentur tamen eligere suspensi a Beneficio
tantum; quia isti adhuc possunt exercere omnia
negotia, tam spiritualia, quam temporalia,
cum sint suspensi tantum a Jure percipiendi
fructus Beneficiales. Glossa *in cap. Cum Vinto-
niensis,* 25. *de Election. verb. Admiserant,* &
Abbas *ibid. num.* 10. Suarez *tom.* 5. *de Censu-
ris disp.* 27. *sect.* 2. *num.* 34. Passerin. *loc. cit.
num.* 91. *& sequent.* Pirhing *loc. cit. num.* 30.
Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 170.
12 & alii contra Navarrum, & alios. Quinto,
eligere non possunt personaliter Interdicti; *cit.
cap. Cum inter* 16. *de Elect.* & Communis *Do-
ctorum.* Sexto, eligere non possunt Irregulares; 13
cap. Is, qui 15. §. *final. de sentent. excomm. in*
6. ibi: *Qui nec ad eligendum cum aliis debebit
admitti,* & *ibi* Ancharanus, Silvester verb.
Electio 1. §. 4. Angelus verb. *Electio num.* 8.
Azor. *Institut. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. §.
3. *num.* 48. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 172. &
alii. Requiritur tamen, quod isti Irregulares, 14
sicuti & excommunicati, suspensi, & interdi-
cti sint nominatim denunciati, alioquin eligere
poterunt juxta *Extravag. ad evitanda* in Con-
cil. Constantiensi a Martino V. editam.

Septimo, eligere prohibentur infames infa- 15
mia juris. Glossa *in c. Ut circa* 4. *de Election.
in* 6. *verb. Eligentium,* Suarez *de Censuris disp.*
48. *sect.* 2. *num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.*
173. & alii; dummodo tamen sint infames sen-
tentiati, sive declarati, ut notant Donatus *in
prax. Regular. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.* 20. *num.*
5. Passerin. *l. cit. cap.* 10. *num.* 145. & alii.
Octavo, eligere non possunt ad Dignitates, & 16
Prælaturas Ecclesiasticas Laici sæculares; *cap.
Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *cap. Non licet* 8. *&
cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contigit* 8. *de Ar-
bitris, c. Decernimus* 2. *de Judicis, cap. Sacro-
sancta* 15. *de Election.* Et Electio Episcopi per
Laicos, etiam cum Canonicis facta, est nulla,
non obstante contraria consuetudine, quæ po-
tius dicenda est corruptela; textu expresso *in
cap. Messana* 16. *de Election.* Nono, eligere 17
non possunt in Ecclesiis Cathedralibus, vel
Collegiatis, qui nondum sunt constituti in
Ordine Subdiaconatus. *Clement. Ut is, qui* 2.
de ætat. & qualitat. præficiend. Concil. Trid.
sess. 22. *cap.* 4. *de reform.* Decimo, qui scien- 18
ter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi
potestate privantur, & eorum electio cassatur
ipso Jure; *cap. Cum in cunctis* 7. §. *Clerici,
cap. Cum Vintoniensis* 25. *c. Scriptura* 40. *de
Election. & cap. Perpetuo* 7. *eodem in* 6. Un- 19
decimo, qui per abusum Potestatis sæcularis
elegerunt, ipso Jure privati sunt potestate eli-
gendi; *cap. Quisquis* 43. *de election.* Duodeci- 20
mo, eligere pro illa vice non possunt, qui
intra tempus statutum eligere neglexerunt; *cap.
Ne pro defectu* 41. *de election. cap. Quamquam*
18. *eod. iu* 6.

Eligi solum possunt, qui habent qualitates a 21
Jure requisitas, & præcipue literarum scien-
tiam, ætatis maturitatem, & morum honesta-
tem; *c. Cum in cunctis* 7. §. 1. *de Election.*
Scientia est triplex, scilicet eminens, medio- 22
cris, & sufficiens; Scientia eminens est illa,
per quam quis statim, & prompte absque re-

volutione librorum scit casus etiam difficiles, & subtiles resolvere. Scientia mediocris est illa, per quam quis resolvit quidem casus etiam difficiles, at non statim, & prompte, sed cum tempore, & revolutione librorum. Scientia sufficiens est illa, per quam quis sufficienter explere potest ea, quæ suo muneri incum-
23 bunt. Et hæc scientia sufficiens mensuranda est juxta qualitatem loci, ubi eligendus habet vivere, & juxta qualitatem Officii, & Ecclesiæ, ad quam debet quis eligi; *arg. cap. In*
24 *caussis* 30. §. *fin. de elect.* In eligendis ad Prælaturas, atque Officia Ecclesiastica quamvis desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris, immo & sufficiens toleratur; *cap. Cum nobis* 19. *de elect. & cap. Nisi cum pridem* 10. §. *Pro defectu, de renunciatione*, ubi sic expresse habetur: *Quamquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia secundum Apostolum scientia inflat, Caritas autem ædificat, & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio*
25 *Caritatis*. Quo ad ætatis maturitatem; Vide verb. *Ætas*: & quo ad morum honestatem patebit ex mox adducendis, qui defectu morum, & honestatis, aliarumque qualitatum non possunt eligi.

26 Eligi non possunt: Primo, Infames tam Infamia juris, quam Infamia facti; *cap. Qui in aliquo crimine* 5. *dist.* 51. *c. Infames* 17. *caus.* 6. *quæst.* 1. ubi postquam dictum fuit, fures, sacrilegos, incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, adulteros, & alios ibidem enumeratos de jure infames esse, subjungit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros Gradus debent provehi*; & *cap. Infamibus* 87. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *Infamibus portæ non*
27 *pateant dignitatum*. Hoc tamen procedit solum de infamibus sententiatis, sive declaratis, ut advertunt Donatus *in praxi rerum Regul. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.* 10. *num.* 3. Passer. *loc. cit. cap.* 10. *numer.* 145. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 227. *arg. cap. Ex tenore* 4. *& cap. Quæsitum* 17. *de temporib. Ordinat. & arg. cap. Licet Episcopus* 27. *de præbend. in* 6. *& cap. Cum se-*
28 *cundum* 19. *de hæretic. in* 6. Secundo, eligi non possunt Excommunicati Excommunicatione majori; *cap. Postulastis* 7. *de Cleric. Excommunic. ministr.* & concordat *cap. Si celebrat* 10. *eod. tit. & cap. Cum dilectus* 8. *de consuet.*
29 Nullus quoque minori Excommunicatione ligatus est eligendus, & quamvis electio de tali scienter facta, non sit ipso jure irrita, est tamen per sententiam Judicis irritandæ, textu expresso *in cit. cap. Si celebrat.* 10. *de Cleric. Excommun. ministr.* ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda*. Tertio, 30
eligi non possunt suspensi, sive a Jure, sive ab homine; *cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetud. cap. Cum inter* 16. *de election.* Quarto, eligi 31
non possunt personaliter Interdicti; *cap. Ad hoc* 1. *de postulat. Prælat. cap. Inter* 16. *de elect. cap. Is qui* 19. *de sentent. Excomm. in* 6. Quinto, eligi non possunt Irregulares, *cit. c.* 32
Is qui 18. *de sent. excomm. in* 6. & concordat *cap. Præcipimus* 10. *dist.* 34. *& cap. Non confidat* 59. *dist.* 50.

Sexto, qui semel ob vitium personæ sunt 33
rejecti, non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti; *cap. Super eo* 12. *de election.* Septimo, eligi non possunt ad Dignitates, & 34
Prælaturas Regulares pœnitentiati a S. Officio, quamvis pœnitentias compleverint, ut constat ex sequenti Decreto *edito* 1. Oct. 1626. „ In Generali Congr. S. R. & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram S. D. N. Urbano Divina Providentia Papa VIII. & Illustrissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in universa Republica adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a S. Sede specialiter deputatis, Sanctissimus D. N. justis de causis animum suum moventibus decrevit, & statuit, ut in posterum Regulares omnes cujuscumque Ordinis, Religionis, Societatis, & Instituti, quibus pro delictis ad S. Inquisitionis Officium spectantibus pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit (salutaribus pœnitentiis exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ gradus, & officia inhabiles censeantur, & deinceps (etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint, vel gratiam receperint) ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac Sacra Congreg. coram Sanctitate sua habenda, speciali, & expressa rehabilitatione; alias promotio quælibet nulla sit, & promoventes ipsi privationem suorum Officiorum, ac præterea vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrant, ad quæ restitui nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem S. Congr. coram Sanctitate sua habenda non possint: Præsens autem Decretum omnibus Religionum Superior. intimari mandavit idem S. D. N. "

Thomas de Federicis, S. Romanæ ac Univer. Inquisitionis Notarius substitutus.

Hinc nequit eligi ad Prælaturas Regularis 35
ille, qui abjuravit in Sancto Officio, etiamsi de levi; Regulares enim, quibus aliqua pœ-
na

na imposita est a Sancto Officio, salutaribus tamen pœnitentiis exceptis, ex cit. Decr. Urb. VIII. redduntur inhabiles ad omnes gradus, & Officia; abjuratio autem, etiamsi sit de levi, est pœna, quæ per sententiam imponitur, & post sententiam debet fieri, ut constat ex stilo Generalis, & Universalis Sanctissimæ Inquisitionis Urbis, ut testantur Carena, *tract. de Officio SS. Inquisitionis part. 3. tract. 12. de abjurat.* §. 4. *num.* 11. Pegna Com. 41. 3. *part. director. Inquisit. sub tit. de quinto modo terminandi processum num.* 166. *lit. D.* Diana *part.* 4. *tract. de offic. & potest. Inquisit. resol.* 64.

36 Septimo, eligi non possunt Hæretici, textu expresso *in cap. Quicumque 2. §. Heretici, de Hæreticis in* 6. ibi: *Hæretici autem, Credentes, Receptatores, Defensores, & Fautores eorum, ipsorumque Filii usque ad secundam generationem ad nullum Ecclesiasticum Beneficium, seu Officium publicum admittantur: Quod si secus actum*
37 *fuerit, decernimus irritum, & inane.* Sic nec etiam Schismatici; *arg. cap. Quia diligentia* 5. *de elect.* ubi electio Schismatici ad unionem Ecclesiæ redeuntis dispensative solum permittitur confirmari; Abbas *ibid. num.* 1. Barbosa
38 *ibid. num.* 2. & alii passim. Octavo, eligi non possunt in Episcopos Neophyti; *cap. Prohibentur* 2. *dist.* 48. ibi: *Prohibentur autem Neophyti in Episcopos ordinari, ut qui heri erat Catechumenus, hodie non fiat Episcopus, qui heri erat in Theatro, hodie non sedeat in Ecclesia, qui vespere erat in Circo, hodie non ministret Altari, qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator Virginum. Causa autem hujus prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam Religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam Dia-*
39 *boli.* Nono, eligi non possunt spurii, & illegitimi; *cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* & ibi Glossa communiter recepta verb. *Matrimonio.*
40 Decimo, eligi non possunt Laici, qui enim nec dum sunt Tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet Beneficium, itaut nec sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari; *arg. cap. Ex litteris* 6. *de transaction.* & notat Glossa *fin.* & Abbas *ibid.* Aliter electio facta in personam Laici nondum Tonsurati, ipso jure est nulla, cum Laicus sit incapax omnis juris Ecclesiastici, *cap. Causam* 7. *de præscriptionib. c. Cum adeo* 17. *de rescriptis, cap. Contigit* 8. *de arbitris, cap. Decernimus* 2. *de Judiciis, cap. In*
41 *Ecclesia* 2. *de institution.* Undecimo, eligi non possunt Bigami, servi, & hujusmodi; *arg. c. Infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. ibi enim tales, aliique similes prohibentur promoveri ad sacros Ordines, unde a fortiori debent prohiberi promoveri ad Ecclesiasticas Dignitates, & Prælaturas.

Additiones ex aliena manu.

De materia hujus articuli late æque, ac egregie disserit Louvrex *dissert. Canon.* 5. *per tot.* Eum ubi res postulat consule. Hic vero non est prætereundum, quod Canonici tum Cathedralium, tum Collegiatarum tametsi sint de capitulo, non aliter jus eligendi habent, quam si in sacris sint constituti, ut sancitum est *in cap. Ex eo §. An Ecclesiis, de Elect. in* 6. *& in Clementina Ut ii, de ætat. & qualit.* & innovatum est a *Concilio Tridentino sess.* 22. *c.* 4. *de Reform.* 42

Nota vero, quod necesse haud est, ut de tempore vacationis Beneficii Canonici in sacris sint constituti, sed satis est, si de tempore electionis constituti sint in sacris. Idque etiamsi ex dispensatione Pontificia ordinati sint ante ætatem ordinariam; Louvrex *dissert. Canon.* 5. *num.* 8. *& seq.* Barbos. *de Canon. c.* 36. *num.* 3. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *quæsit.* 8 43 44

Utrum vero jus eligendi habeat Canonicus proprietarius, an vero Canonicus possessor, tum an jus eligendi habeat Canonicus post Canonicatus resignationem, vel vacante Canonicatu per alterius incompatibilis assequutionem, expendit Louvrex *dict. dissert. Canon.* 5. *a num.* 10. *ad plur. sequent.* 45 46

Pacifica haud est opinio Auctoris *num.* 13. *& seq.* quod interdicti, & irregulares haud possint eligere. Consule inter alios Zoes. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 16. *& seq.* Pro opinione vero Auctoris est Passerin. *de Elect. c.* 10. *n.* 99. *& plur. seq.* 47 48

Admissio excommunicati ad eligendum, an irritam reddat electionem, vide apud Zoes. *in decretal. dict. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 8. *& seq.* 49

ARTICULUS III.

Electio quo ad ea, quæ concernunt Electores.

Electores habentes legitimum jus ad suffragandum sive sint absentes, sive præsentes, vocandi sunt ad electionem novi Prælati; *cap. Cum inter universas* 18. *cap. Coram dilecto* 35. *& cap. Quia propter* 42. *de Electione.* Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi; *c. Cum inter universas*, ibi: *Quamvis* 1 2

vis Ecclesiastica Constitutio non exigat, ut ad electionem Pastoris, Canonici tam remoti vocen-
3 *tur*. Quænam autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis, standum est specialibus consuetudinibus, & Constitutionibus, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de elect.* & sufficit ut commode vocari non possint, sive sint in Provincia, sive extra; ad finem enim citandi absentes sola commoditas attendenda est, juxta *cit. cap. Quod sicut*, *& cit. c. Quia propter*. Donat. *in prax. rer. Regular. tom.* 2.
4 *tract.* 4. *q.* 15. *num.* 1. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno præjudicio Ecclesiæ; *cit. cap. Quod sicut*; *& cit. c. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *Qui debent, & volunt, & possunt commode interesse*.
5 Electores absentes, & legitime impediti possunt eligere per Procuratorem, textu expresso *in cit. Quia propter* 42. *de elect.* ibi: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam*. Et clarius habetur *in cap. Si quis* 46. *de elect. in* 6. ibi: *Si quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni, prout dicitur in Concilio Generali*, (idest in *cit cap. Quia propter*) *sed & pluribus committere suas vices, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem, & erit tunc melior conditio occupantis; Verum si ambo concurrant insimul. & postulent se admitti, audiri eos non expedit, quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret, sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum, vel pars major elegerit; Vel si concordare nequeant, is qui primo in Instrumento, vel Lit-*
6 *teris procurationis extiterit nominatus &c.* Si nemo velit hanc procurationem recipere, non potest Elector absens eligere per Epistolam, textu expresso *in cit. cap. Si quis* 46. *de elect. in* 6. §. *Absens*, ibi: *Absens quoque (licet nullus de Collegio velit esse Procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per litteras exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete, & sigillatim tantummodo exprimendum*. Vide tamen quæ tradita sunt in verb. *Absens*, *art.* 1. *n.* 8. 9. (*a*)

Electores tenentur sub gravi investigare de 7
idoneitate personæ eligendæ; *cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* Negligendo enim talem inquisitionem, seu investigationem in re gravi delinquunt; *cap. Ea quæ* 3. *de Officio Archidiac. cap. Nulli* 1. *dist.* 19. *cap. Dictum* 8. *dist.* 18. dum ratione officii, contractus, vel quasi contractus tenentur præcavere ne eligantur indigni, aut minus idonei cum nimio præjudicio Ecclesiæ, & animarum, ad cujus regimen assumuntur. Hinc Electores eligentes indignum, 8
idest cui desunt qualitates ad sic promovendos de jure requisitas, ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso Jure privati existunt pro una vice potestate eligendi, textu expresso *in cit. cap. Cum in cunctis* 7. *de election.* §. *fin.* ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint*; & concordant *cap. Cum Vintoniensis* 25. *& cap. Scriptum est* 40. *de elect.* Hæc autem pœna pri- 9
vationis potestatis eligendi non incurritur, nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno, textu expresso *in cap. Perpetuo* 7. *de elect. in* 6. ibi: *Declaramus quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur, licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare*.

Eligens indignum, & asserens se id ignoran- 10
ter fecisse, cogitur probare ignorantiam; *arg. cap. Innotuit* 20. *de elect.* ubi Pontifex eligentibus

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Dum auctor dicit, posse electores absentes, & legitime impeditos eligere per Procuratorem, id sic est intelligendum, ut possint quidem absentium suffragia per aliquos ab ipsis electoribus absentibus, vel ab ipso Capitulo destinatos suppleri, si id liceat per Constitutiones talis Ordinis a S. Sede approbatas; minime vero ut suppleri possint vel a Præside electionis, vel a Capitulo propria auctoritate. Vetitum namque hoc esse aperte colligitur ex Sacræ Congregationis Decreto 3. Decembris 1644. quod ex Pignatell. refert Matthæuccius *cap.* 18. *Officialis num.* 19. Sacra Congreg. *censuit cavendum, ne deinceps Titulares constituantur ad effectum electionis faciendæ, ut voces & suffragia absentium suppleantur*: quod in sensu exposito intelligunt laudati Pignatel. & Matthæuc.

Abbas indignum, solum ex gratia remisit, quod non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; & notat ibidem Glossa verba *Ignorantiam*, & Abbas *n.* 7. Non enim potest præsumi rationabiliter ignorantia de qualitatibus eligendi in Electore, qui tenetur ex officio eas inquirere, & investigare, & si non investigaverit, non potest excusari ignorantia, quia eum in tali casu ignorantia fuisset crassa, supina, affectata, & vincibilis, non est censenda causa, sed effectus negligentiæ, atque adeo non potest excusare Electorem, uti non excusabat Episcopum Antisiodorensem in non observato Interdicto, *c. Ad hæc* 1. *de postulat. Prælator.* & confert *c. Cum in tua 6. Qui Matrim. accusar. possent*, *l. Nec supinam 6. ff. de jur. & facti ignor.*

11 Eo magis cum Elector & possit, & debeat talem negligentiam tollere, non tollendo autem impedimentum ignorantiæ, approbat impedimentum; *arg. c. His quibus* 60. *de elect. & Glossa ib. verb. curris.* Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profecturum per denegationem sui suffragii, ex quo omnes alii Electores velint eligere talem indignum; Et ratio est quia eligere indignum est ab intrinseco malum, adeoque nulla ratione potest esse licitum, unusquisque enim tenetur quantum in se est prospicere bono communi, quod semper præferendum est bono privatorum, & præstat mori quam mortaliter peccare, quia mors animæ magis quam corporis est timenda, ut recte observat Doctissimus Donatus *loc. cit. qu.* 26. *n.* 7. Si autem alii parati sint eligere indignum, ipsi viderint; quilibet tamen tenetur conscientiæ suæ consulere, & quantum ex se est, non concurrere ad talem indigni electionem, & illi resistere, quia ex *c. Error* 3. *d.* 83. *Error, cui non resistitur, approbatur . . . Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*. Lezana *part.* 1. *c.* 15. *n.* 14. Vasquez *Opuscul. de Benefic. c.* 2. §. 3. *dub.* 3. Matthæuc. *Officialis Cur. c.* 18. *sub n.* 4. *& c.* 28. *n.* 2. & communiter Doctores apud Peyrin. *de subdit. qu.* 5. *cap.* 31. *qu.* 3. §. 2. ubi disputat ad partes, & acriter reprehendit pusillanimes.

12 Non debent tamen, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam confessionem Sacramentalem noverunt indignum; Electores enim talem indignum per solam confessionem cognoscentes tenentur se gerere circa ipsum in foro externo, ac si nihil in foro Sacramentali novissent, adeoque tenentur ei suffragari, ne frangant sigillum Confessionis, & ne reddatur odiosa Confessio; Et sic tenent fere communiter Doctores contra paucos apud nitidissimum Lumen Illustrissimæ Religionis Prædicatorum Hyacinthum Donatum *loc. cit. q.* 29. *num.* 6. Et desumitur ex Constitutione Clementis VIII. edita pro casuum reservatione incipiente *Sanctissimus Dominus*, ibi: *Tam Superiores, quam Confessarii, qui postea ad Superioritatis gradum assumpti fuerint, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur*; Ex quibus verbis clare patet contrariam opinionem, saltem respectu Regularium, hodie non posse sustineri, & violatores prædictæ Constitutionis peccare mortaliter contra præceptum formale obedientiæ importatum per illa verba, *Caveant diligentissime*, & fieri sacrilegos, & incidere in pœnas severissimas ad terminos *c. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de pœnit. & c. Omnis utriusque sexus* 12. *de pœnit. & remiss.* prout ex multis ostendit Peyrin. *tom.* 2. *de Prælat. q.* 3. *cap.* 2. §. 2. *n.* 46. Donat. *loc. cit. n.* 20.

Electores tenentur sub mortali eligere eos, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles esse judicaverint; sic Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* ubi expresse definit: „ Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint; Unde Innoc. XI. contra aliter sentientes die 9. Maii 1679. damnavit sequentem propositionem 47. in ordine: Cum dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus " Et consonant Sacri Canones, & signanter *cap. Metropolitano* 19. *dist.* 63. ibi: *Optimus ordinetur; cap. Licet* 15. *caus.* 8. *quæst.* 1. ibi: *Qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sacerdotium*, & *cap. unic. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, ibi: *Non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Beneficium in personam magis idoneam dispensare*; cum similibus. Accedit ratio, quia violatio Justitiæ di- 13

distributivæ, vel commutativæ per acceptionem personarum est de suo genere peccatum mortale, unde dicitur Jacobi 2. *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi*. In electionibus autem, Provisionibus, & Collationibus præferre minus dignum digniori, est manifeste utramque justitiam violare, cum Prælaturæ, Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica sint bona communia, meritorum præmia, & digniorum honores, ordinata in bonum Ecclesiæ, & bonum ipsius electi, ergo &c. Hinc S. Hieron. relatus *in cap. Moyses 6. caus.* 8. *q.* 1. sic dicit: „ Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique successores Principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Jesu, idest Josue, ut sciremus Principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ; At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quærant eas in Ecclesia columnas erigere, quas plus cognoscant Ecclesiæ prodesse, sed quas vel ipsi amant, vel quarum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt; " & S. Augustinus *Epist. 29. ad Hieronym.* ait: *Quis ferat, si quis divitem eligat ad Sedem honoris, contempto paupere instructiore & sanctiore?* & sic tenent D. Thomas 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. Divus Antonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 20. §. & alii communiter.

14 Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis, & S. R. E. Cardinalibus, de quibus expresse loquitur Concil. Tridentinum *cit. sess.* 24. *cap.* 1. *de reformation.* sed etiam procedit de omnibus aliis, qui habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, uti sunt Abbates, Commendatarii, Archimandritæ, aliique hujusmodi Prælati nullius Diœcesis, ac Prælati Regulares: sic cum communi Joan. Cardenas *in Crisi Theologica super Proposit.* 47. *Innocent. XI. cap.* 2. *n.* 11. Lugo *disp.* 35. *de Justit. n.* 55. Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 240. & alii passim.

15 Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad Ecclesias Parochiales, ut colligitur aperte ex Concil. Tridentino *sess.* 24. *c.* 18. *de reformat.* ubi præcipit Episcopis, ut ex nominatis ab Examinatoribus tamquam dignis, eligant, & exquirant digniores; ibi: *Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat*, & infra ibi: *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, & habetur ex Constitut. S. Pii V. incipient. *In conferendis*, & sic communis Doctorum teste Passerino *cap.* 30. *de electione, n.* 1. & Cardenas *loc. cit. cap.* 4. *num.* 40. & Joann. Maria Nogar. *in Theologia Radicali tract.* 15. *num.* 10. cum aliis dicunt aliter sentientes incurrere damnationem cit. Propositionis 47. ab Innocentio XI. proscriptæ.

Electio digni prætermisso digniore est valida, quamvis ex dictis sit illicita; colligitur *ex cap. Cum Nobis* §. *his igitur* 19. *& cap. cum Dilectus* 32. *de election.* & tenet Communis Doctor. cum Glossa magna circa fin. *in cap. Nullus dist.* 61. S. Thomas 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. *ad* 3. Garcias *de Benefic. part.* 7. *capit.* 16. *n.* 2. & alii passim; Et ratio est, quia si electio impugnari posset in foro externo seu Judiciali, ex solo motivo, quod non fuerit electus dignior, omnes propemodum electiones possent impugnari, & sic aperiretur via infinitis litibus, quod esset maximum absurdum, & incommodum. 16

Immo *electio digni* prætermisso digniore potest aliquando esse nedum valida, sed etiam licita; Possunt enim Electores sine culpa eligere dignum omisso digniore in variis casibus. Et primo sic possunt, quando id exigit necessitas Ecclesiæ, ut si conferenda sint duo Beneficia, alterum Parochiale, quod tenues habeat redditus, & alterum simplex pinguius, & non concurrant nisi duo Oppositores, tunc non est eligendus dignior in Beneficium pinguius, sed in Parochiale, licet sit tenue, quia bonum commune debet præferri bono particulari, & Ecclesia Parochialis exigit prudentiorem, ac doctiorem, nullo habitu respectu ad introitus. Sotus *lib.* 3. *de Justitia quæst.* 6. *art.* 3. *ad secundum argumentum*, Bannes 2. 2. *dub.* 3. *conclus.* 3. Serra 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. Donat. *loco cit. quæst.* 27. *n.* 2. Viva *in proposition.* 47. *Innocentii XI. n.* 17. & alii. Secundo, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando major pars Electorum vult excludere digniorem, & nisi eligatur dignus, vult eligere indignum; tunc enim licite potest eligi dignus, omisso digniore, cum sit hoc magis utile Ecclesiæ, ex quo sic repellatur ab ipsa indignus, qui a majori parte fuisset electus, nisi minor pars concurrisset ad electionem minus digni. Donat. *loc. cit. num.* 8. Viva *loc. cit. num.* 17. §. *loquitur secundo*, & alii. Tertio, potest eligi minus dignus relicto digniore, quando major pars Electorum ita firmiter decrevit eligere minus dignum, ut moraliter sit certum quod talis evadet electus, tunc enim minor 17

pars

pars poterit licite se illi conformare pro conservando bono pacis, quia in tali casu est impossibile eligere digniorem stante malitia ceterorum Electorum, & aliunde Electio digni relicto digniore non est intrinsece mala, sicuti electio indigni, quæ ex dictis *supra num.* 11. nulla ratione potest fieri licita. Cajetan. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. Sotus *loc. cit.* Bannes *loc. cit.* Lezana *part.* 1. *cap.* 15. *num.* 14. Donat. *loc. cit. num.* 6. Quarto, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando minus dignus est magis utilis, vel quia est magis potens ad tuenda Jura Ecclesiæ, vel quia est magis sedulus, vel quia est magis expertus, vel quia est magis acceptus populo, vel quia est indigena, vel qua minus detinetur extraneis curis, vel aliis de causis, quas varias enumerat Barbosa *in Collect. ad sess.* 24. *de reformat. c.* 18. *a n.* 129.

18 Et ratio supradictorum est, quia major dignitas ad Prælaturas, & Beneficia Ecclesiastica non est præcise mensuranda ex majori scientia, vel majori vitæ probitate, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate, & potentia Familiæ ad Ecclesiam defendendam ab inimicis Christi, ejusque jura tuenda, & ex variis aliis circumstantiis externis: adeout omnibus insimul consideratis, Ecclesiæ, sive Prælaturæ, cui præficitur, ceteris utilior fore credatur. Hinc S. Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *in respons. ad tertium*, notanter sic inquit: „ Sed quantum ad conscientiam Eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune; quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam, quæ quidem si pertineat ad negotium, quantum ad hoc, erit ille qui eligitur magis idoneus; si vero non pertinet ad negotium, id quod consideratur ut causa, erit manifeste acceptio personæ. *Et ibidem* q. 185. art. 3. in corpore, *ait*: Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum caritatem, sed meliorem quo ad regimen Ecclesiæ, qui scilicet possit Ecclesiam, & instruere, & defendere, & pacifice gubernare; & in quodlibet. 6. art. 9. *dicit*: Aliquis potest dici melior dupliciter; uno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de caritate, alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, ut Prælaturam suscipiat, quia forte potest Religionem magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ &c. Non ergo semper est eligendus melior simpliciter, sed quo ad aliquid. *Hæc D. Thomas.* ”

Elector renuncians electioni, si pœniteat, & se retractet re adhuc integra, debet admitti cum ceteris Electoribus ad eligendum in Capitulo, *argum. c. Lectæ* 14. *de renunt.* Glossa ibidem, & Donatus *loc. cit. quæst.* 18. 1. Secus autem re non amplius integra; *cap. In causis* 30. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Cum res non esset integra.* Remittentibus enim actiones suas, non est amplius regressus ad eas, *ff. de ædilit. edict. l. Quæritur*, §. *Si venditor*, & *cap. Quod semel* 21. *de Regul. Juris in* 6. ibi, *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Res autem tunc dicitur integra, quando non fuit executa, neque cæpta, colligitur *ex cap. final.* §. *Officium autem, de offic. Judic. deleg. in* 6. *c. Quicunque* 11. *de sententia Excommun. eod. in* 6. & ibi Glossa verb. *Re integra, l. Et quia* 6. *ff. de jurisd. omn. jud.* Econtra tamen res desinit esse integra quando incipit aliquo modo exequi, etiam per solam citationem, & in præsenti casu per solam renunciationis spontaneæ acceptationem a Prælato per scripturam, vel coram testibus formiter recepta. Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *disp.* 32. ubi ex multis ostendit rem non esse integram, ubi Prælatus acceptaverit. Elector quamvis ante publicatum scrutinium possit vocem suam variare, non potest tamen publicato scrutinio; & a fortiori si jam miserit schedulam suam in urnam in communi loco præparatam in finem eligendi, *cap. Publicato* 58. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Variare*, & Glossa *in cap. Quia propter* 42. *de election. verb. Publicent.* Et ratio est, quia si ponens schedulam in urnam posset illam reassumere, & votum mutare, daretur locus dolis, fraudibus, jurgiis, & litibus innumeris, cum sic posset quilibet ex malitia electionem impedire, communitatem inquietare, quod est contra dispositionem *cap. Cum inter universas* 18. *de election.* 19 20 21 22

23 Electores quamvis sine vera, & justa causa nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex justa, & vera causa, ut V. G. si Electores sint inhabiles propter suspensionem, Interdictum, Excommunicationem, vel ob aliquod simile; *c. Consideravimus* 10. *de election.* & Glossa *ibid. verb. post appellationem.* Electores postquam aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi 24

nisi eis improbitas morum electi de novo fiat manifesta, quæ tempore electionis erat illis totaliter secreta, vel incognita, textu expresso *in c. Nulli.* 8. *de election. in* 6. ibi: *Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta, vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum, illum super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare, vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas, vel alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur*, & ibi Glossa *verb. latentis, & verb. defectus*.

25 Talis oppositio fieri potest triplici modo; scilicet contra formam electionis, contra electum, seu eligendum, & contra Electores, dummodo tamen fiat in scriptis, cum juramento, & causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem, & appellationem continentibus, textu expresso *in c. Ut circa* 4. *de election. in* 6. ibi: *Edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel Electi, sive illius, cui erat provisio facienda, sive facta, & propter hoc contigerit appellari; appellantes instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia, & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas coram personis authenticis, aut personæ quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic exprimunt esse vera, & se posse probare, & ibid. Gloss. verb. Formam, & verb. Eligentium.*

26 Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum interdum fieri contingit, & ad hoc datur hic Innocentii XII. Constitutio, qua, ad tollendum abusum illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, ab iis, ad quos electio personarum illis præficiendarum spectat, interdum fieri contingit, innovantur Constitutiones Nicolai III. Pii V. & Gregorii XIII. in similibus editæ, cum additione pœnarum, ac prohibitione dictarum Capitulationum sub eisdem pœnis.

INNOCENTIUS Pp. XII.

Ad futuram rei &c.

Ecclesiæ Catholicæ per universum orbem diffusæ regimini, meritis licet imparibus, Divina dispositione præsidentes, ea, quæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, sive ad illicitorum, ac præsertim Ecclesiasticæ libertati adversantium juramentorum abusum tollendum, sive ad quamcumque avaritiæ labem a personis in sortem Domini vocatis, quas non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere maxime convenit, excludendam prudenti, salubrique consilio, ac illo, qui secundum scientiam est, zelo constituta, & ordinata esse noscuntur, Apostolici muniminis nostri patrocinio libenter roboramus, novisque præsidiis, ut serventur exactius, constabilimus, ac alias desuper concessæ nobis a Domino potestatis partes studiosa caritate interponimus, sicuti Ecclesiarum omnium, quam gerimus, solicitudo postulat, Nosque omnibus maturæ considerationis trutina perpensis, ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam, ac felicem Ecclesiasticarum rerum directionem, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii D. N. J. Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

§. 1. Dudum siquidem, postquam fel. rec. Nicolaus Papa III. Prædecessor noster, accepto in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Prælati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis ageretur, nec Prælatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in iisdem Ecclesiis, nisi jurassent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, & non scripta inviolabiliter observare; Inter Laicos quoque multarum Civitatum, Castrorum, & Terrarum eum consuetudinis morbum in suis Potestatibus, Rectoribus, vel Officialibus assumendis irrepsisse, ut ipsi Potestates, Rectores, & Officiales ad ejusmodi Potestarias, Rectorias, & Officia nullatenus admitterentur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausa servaturos similiter jurassent: In statutis vero, ac consuetudinibus supradictis interdum aliqua reperiri illicita, sive impossibilia, vel Ecclesiasticæ libertati obviantia; ne sub tali generalitate jurandi sic jurantibus peccandi occasio præberetur, animarum periculis obsistere cupiens, salubri sua, ac generali Constitutione præceperat a quibuscumque scientibus

bus contineri in prædictis Constitutionibus, & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi nullo modo præstari; Ac præterea decreverat talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observarentur, cum etiam sub tali intentione præstari non possent absque Divinæ Majestatis offensa in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma præfata, vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigisset, ad observanda dumtaxat licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia Jurantium intentionem referri debere; Declarans insuper juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercumque, & sub quacumque verborum forma præstita, vel præstanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticæ libertati non obviantia duntaxat extendi, ipsosque Jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

§. 2. Rec. mem. Gregorius Papa XIII. etiam Prædecessor noster per quasdam suas desuper sub plumbo expeditas litteras, quarum initium: *Inter Apostolicas &c.* prædictam Nicolai Prædecessoris Constitutionem, itidemque alias omnes Canonicas sanctiones de abusu, & reprobatione juramentorum hujusmodi promulgatas innovavit, voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter observari. Præterea præcepit, & interdixit Prælatis, Canonicis, & aliis supradictis, nec non Ecclesiarum Capitulis, & Monasteriorum, ceterisque Conventibus, Civitatum quoque, Castrorum, & Terrarum Communitatibus, & personis quacumque dignitate præditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticæ aut Decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus ubicumque, ac quocumque tempore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis quantocunque tempore observatæ, quæ potius corruptela esset censenda, sive in genere, sive in specie præstare, reddere, vel exigere, neve super præstitis, redditis, vel exactis eo usque quempiam in judicio, vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare.

§. 3. Ac illos, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contendissent, Episcopos quidem, & alios quoscumque Pontificali dignitate præditos a Divinis suspendit: Capitula vero, Conventus, eorumque Ecclesias, & loca omnia Interdicto Ecclesiastico supposuit, ac singulares personas excommunicationis sententia innodavit, inhabilesque fecit ad obtenta, & alia obtinenda: eo ipso, sibique, & Romano Pontifici pro tempore existenti relaxationem suspensionis, & interdicti, nec non absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservavit. Decernens eos, qui talia juramenta scienter præstitissent, usu, & commodo rei, ac gratiæ, cujus causa jurassent, eo ipso privatos esse; alios vero ignorantes ad præstitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri, & alios, prout in præfatis Gregorii Prædecessoris litteris, quarum tenorem præsentibus pro plene, & sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

§. 4. Porro antequam litteræ hujusmodi emanassent, similis mem. Pius Papa V. etiam Prædecessor noster, ejusmodi Concilii Tridentini Decretis, quibus, ne quidquam quod in usus pios non convertatur in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas quoquomodo persolvi possit, strictissime prohibetur, inhærens, suam hac in re Constitutionem ediderat tenoris, qui sequitur, videlicet. Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Durum nimis, & incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum Ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditantur, dispendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem, editas ante hac sanctiones minime satis esse intelligimus, Novæ Constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compen-

pensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur, Turnorum lucra, interponerentur, licet Sancta Synodus hæc detestata, mandaverit Episcopis, ut quæcumque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas, & scandalosas rejicerent; Eos vero, qui adversus prædicta quavis ratione commisissent, pœnis contra Simoniacos editis teneri decreverit; Multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad Beneficium, & commodum ipsorum Ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare Nos pro Divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius, evidentiusque consulendum fore rati, revocamus, & abolemus omnia, & quæcumque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcumque Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, ac majorum, nec non Collegiatarum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoria, & longissimo, & quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum, vel Prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, & moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis, portionibus, Beneficiis, & Officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones ex eis primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, mensæ Episcopali, seu Capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios Canonicos, & personas Ecclesiæ, seu Capituli dividantur. Quandoque nullus etiam Apostolica auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, Beneficium, vel Officium admitti, vel alias in ejus possessionem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis juramentum præstiterit, & obtentæ illorum derogationis, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu Capitulo, & personis prædictis cesserit, seu (ut appellant) Dulciaria, aut quid aliud præstiterit; quorum omnium tenores, causas, & effectus habemus præsentibus pro expressis, quibuscumque illa concepta sint formula, nec non irritantibus, & aliis Decretis roborata. Volentes ea omnia vires, & effectum de cetero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, Capitulis, Collegiis, & personis, ad quos id pertinet; ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus aliam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quemquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum, ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicumque contrafecerit, si Ecclesiarum Antistites, tamdiu a Pontificalis Officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione prævia illis per Sedem Apostolicam suspensio relaxetur. Capitula vero, & *Collegia* quæcumque Ecclesiastico subjaceant *interdicto*, *ac* singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constitutæ ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, decernentes hujusmodi præstita juramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimo jurantes in hujusmodi censuram incidere, nec non irritum, & inane quidquid secus super his per quoscumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus statuimus, ut ubicumque hujusmodi fructus, & distributiones Fabricæ, vel Sacristiæ, aut alterius pii loci usibus ultra semestre tempus reperiuntur concessi, horum duntaxat dimidia pars ipsi Sacristiæ, vel Fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero Beneficiati prædicti integre percipiant. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, aut excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, decreto prædictæ Synodi, ac etiam Constitutione fel. rec. Joannis Papæ XXII. quæ incipit: Suscepti, & aliis Juribus hac de re disponentibus, nihilominus alias in suo robore duraturis. Ceterum per prædicta non intendimus illis præjudicare Capitulis, Collegiis, Mensis, aut personis fructus, & distributiones inter vacationem Beneficio-

ficiorum, & eorum collationem sive possessionis apprehensionem provenientes ex statuto; consuetudine, vel privilegio hujusmodi percipientibus, vel retinentibus; quo minus ipsi illos interim, ut antea, exigere valeant, & habere. Postremo volumus ut præsentium exempla etiam impressa, Notarii publici manu, & Prælati Ecclesiastici ejusve Curiæ Sigillo obsignata, eamdem illam prorsus fidem ubique locorum in Judicio, & extra illud faciant, quam facerent ipsæmet præsentes si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ revocationis, abolitionis, præcepti, interdicti, decreti, statuti, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo, Pridie Kal. Junii Pontificatus Nostri Anno quinto.

§. 5. Cum autem, sicut non sine gravi animi nostri dolore, ex quamplurium, ac præsertim nonnullorum Venerab. Fratrum Archiepiscoporum ad Apostolatum nostrum delatis querelis accepimus, adeo creverit tam salutarium legum transgressorum impudentia, ut non desint, qui sive avaritiæ, quæ est idolorum servitus, improbo affectu, sive ambitioso Ecclesiasticorum graduum cupiditatis consilio ducti, hominibus trepide paciscentibus fidem habentes, & tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, sacras ipsas electiones, quas Sanctissimi Ecclesiæ Canones omni prava pactione submota peragi tam districte præcipiunt, illicitis, injustis, ac per tot Apostolicas sanctiones reprobatis conventionibus per Electos, quicumque illi sint, observandis, quibus Canonica Præsulum jurisdictio ut plurimum circumscribitur, vacantium Ecclesiarum jura læduntur, ac ipsius etiam Apostolicæ Sedis auctoritas interdum violatur, temere inquinare satagant, atque abominationem desolationis in Sanctuarium invehere, sacrasque Ecclesiæ Dignitates, ad quas olim nonnisi ex persecutionis tolerantia ascendebatur, in turpem quæstum, ac tenebrarum negotiationem commutare minime vereantur non sine gravissima Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, fidelium scandalo, ac salutis animarum detrimento;

§. 6. Hinc est, quod Nos, qui libertatis, jurisdictionis, aliorumque jurium Ecclesiasticorum assertores in terris a Domino constituti sumus, omniumque Christi Fidelium curam superna dispositione gerimus, abusus quoscumque circa præmissa introductos e medio tollere, illisque in futurum omnem ansam præcidere, nec non animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita super iisdem præmissis cum particulari Congregatione venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, qui rem mature discusserunt, diligenti deliberatione, de illorum consilio pariter & assensu, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnia & singula præmissa a præfatis Nicolao, Pio, & Gregorio Prædecessoribus constituta, ordinata, interdicta, decreta & respective declarata, ut præfertur, expeditasque desuper illorum Constitutiones, seu litteras supradictas tenore præsentium perpetuo approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuæ, atque irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur, patrocinium, & præsidium adjicimus.

§. 7. Præterea, ut eadem præmissa firmius, atque inviolabilius de cetero observentur, ultra omnes, & singulas pœnas in iisdem Constitutionibus, seu litteris impositas privationis Dignitatum, Canonicatuum, & Præbendarum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, & quoad Regulares, etiam vocis activæ, & passivæ, ac graduum, munerum, & Officiorum quorumcumque per eos respective obtentorum perpetuæque inhabilitatis ad illa, & alia similia, vel dissimilia, quæcumque in posterum quomodolibet obtinenda, pœnas per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione, incurrendas adjungimus.

§. 8. Porro ad penitus extirpandum, atque evellendum abusum capitulationum, pactionum, conventionum, concordatorum, seu statutorum quorumcumque, quæ perperam, ac adversus Sacrorum Canonum, & Constitutionum Apostolicarum dispositionem, occurrente Ecclesiarum quarumlibet præsertim Cathedralium, & Metropolitanarum, seu Monasteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos electio personarum idonearum ipsis Ecclesiis, seu Monasteriis ad electionem hujusmodi respective præficiendarum juxta privilegia, & indulta Apostolica eis desuper concessa, aut alias legitime spectat, sive ante, sive post electionem prædictam interdum iniri, condi, aut fieri consueverunt, motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, earumdem teno-

re præsentium omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodocumque spectabit, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis fuerint sub eisdem omnino pœnis superius expressis, quorum absolutionem seu relaxationem Nobis ac Romano Pontifici pro tempore existenti duntaxat specialiter reservamus, districte prohibemus & interdicimus, ne capitulationes, pactiones, conventiones, concordata, seu statuta hujusmodi ante ipsam quidem electionem, seu etiam postulationem de cetero inire, condere, aut facere audeant quovismodo, seu præsumant.

§. 9. Illaque proinde, quatenus de facto contra præsentis nostræ prohibitionis formam inita, condita, seu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribusque, & effectu penitus, & omnino vacua, ac nullius roboris, & momenti esse, & perpetuo fore, neminemque ad illorum, seu cujuslibet eorum, etiamsi juramento vallata sint, observantiam teneri, aut obligatum existere, vel fore decernimus, & declaramus.

§. 10. Quæ vero, electione, seu postulatione hujusmodi secuta, quomodolibet iniri, condi, seu fieri contigerit, ad Nos, seu eumdem Romanum Pontificem pro tempore existentem quamprimum deferri, atque ita nostro, & Sedis Apostolicæ judicio subjici præcipimus, suspensa interim eorum omnium, & singulorum executione, donec & quosque ab eadem Sede, sine cujus auctoritate nihil omnino in similibus pacisci fas est, Apostolicæ confirmationis robur in totum, vel in partem receperint.

§. 11. Cæterum per præsentes non intendimus ea, quæ antehac contra supradictarum Nicolai, Pii, & Gregorii Prædecessorum, seu forsan aliarum Apostolicarum Constitutionum, seu litterarum formam quomodolibet gesta fuerunt, ullatenus approbare, nec pœnas ea de causa per transgressores incursas remittere, vel condonare.

§. 12. Decernentes pariter easdem præsentes litteras, &c.

§. 13. Non obstantibus præmissis, ac quatenus opus sit, &c.

§. 14. Aut si præfatis, vel aliis quibuslibet communiter &c.

§. 15. Ut autem eædem præsentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas &c.

§. 16. Utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, &c.

Datum Romæ apud S. Mariam M. sub annulo Piscatoris die 22. Septemb. 1695. Pontif. an V.

Additiones ex aliena manu.

Disposuit *Gregorius* X. *in cap. Ut circa, de* 27
Elect. in 6. ut appellantes ab electione jurent se credere vera esse quæ opponunt, ut innuit *Auctor num.* 2. Verum sciendum est, quod ex Doctorum sententia nunc appellantes ab electione tenentur juxta hanc sanctionem jurare vera se credere quæ opponunt, quum appellant ab electione *certæ alicujus Personæ*, non item quando ab electione in genere appellant; Ita De- 28
cretalem hanc interpretantur Glossa *ibidem verb. Faciendo* & rursus *in cap. Qui contra, verb. Certam eod. tit. de elect. in 6.* Pirhing *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 284. Passerin. *de elect. cap.* 42. *num.* 55. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 5. §. 5. *quæst.* 508. *num.* 2. aliique.
Quinimo in ipsa appellatione ab electione *cer-* 29
tæ Personæ debent Appellantes jurare vera esse quæ opponunt, si crimina vel defectus contra electum vel electionem opponant, idque prudenti consilio, ne crimina temere opponantur, non item si nihil tale opponant, quum cesset prefatum inconveniens: Lupus *in dict. cap. Ut circa num.* 3. *de Elect. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *num* 18. egregie Passerin. *de Elect. cap.* 32. *num.* 69. Leuren. *For. Benefic. part.* v. *sect.* 2. *cap.* 3. § 5. *quæst.* 509. *num.* 2. Rot. *in novis decis.* 36. *per tot. de Appellat.*

Quod eo vel maxime procedit, si Appel- 30
lantes causæ innitantur, quæ principaliter jus proprium respiciat, adeoque nonnisi indirecte impugnent jus electi, Barbos. *in cap. Ut circa n.* 3. *de elect. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 18. Passerin. *de elect. cap.* 32. *n.* 68. Rot. *in novis dict. decis.* 36. *n.* 2.

Pœna vero Appellantis ab electione, qui ju- 31
rare omisit ad formam *dict. cap. Ut circa*, non est quod appellatio nullius sit momenti, sed quod Appellans non audiatur in non expressis in libello appellationis; Lup. *in dict. cap. Ut circa n.* 4. *de elect. in* 6. *ubique* Geminian. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Passerin. *de Elect. cap.* 33. *n.* Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *quæst.* 509. *num.* 2.

Hic autem non est omittendum, quod agita- 32
ta novissime fuit in Rota quæstio hæc de appellatione ab electione, non præstito ab Appellantibus juramento, quod vera credebant, quæ opponebant. Licetque ad sustinendam dictam appellationem deducta fuissent quæ hactenus ex Doctorum sententia fuerunt allata, nihilo tamen minus placuit supremo illi Tribunali

bunali nullo in numero habere ipsam appellationem, ut patet ex decisionibus *in Colonien. decanatus* 4. *Julii* 1755. §. 9. & 14. *Maji* 1756. §. 8. *cor. bon. mem. Boruli.*

Articulus IV.

Electio, quomodo, quando, & ubi fieri possit & debeat ut sit Canonica, præsertim inter Regulares.

1 PRo electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de Jure, aut legitima consuetudine habent Jus in ea suffragandi, & sunt in pacifica possessione eligendi; *c. Cum inter universas* 18. *c. Coram dilecto* 35. & *cap. Quia propter* 42. *de elect.* & ibi Glossa communiter recepta *in verb. Qui debent*: Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, & electionem irritare; quamvis enim non sit de substantia electionis, ut vocentur absentes, ut defendunt Glossa *in cap. Nulli* 8. *de elect. in* 6. Tabiena *verb. Electio num.* 19. Donatus *loc. cit. q.* 18. *num.* 6. Fagnanus *in cit. cap. Quia propter* 42. *de elect. n.* 28. Peyrin. *de subdit. q.* 1. *c.* 31. *not.* 1. Reiffenstuel *loc. c. n.* 115. & alii; est tamen per ipsos citatos & alios, de justitia; adeoque licet electio non sit ipso Jure irrita, ad ipsius tamen contempti instantiam erit irritanda, juxta *c. Quod sicut* 28. *de elect.* quia plus obsistit electioni contemptus unius, quam contradictio multorum, ut habetur *in cap. Venerabilem* 24. & *c. Bonæ memoriæ* 36. *de elect.*
2
3 Si vero vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratihabere electionem, & non contradicere, electio valide subsistit; *c. Quod sicut* 28. *de elect.* §. 1. *in fine*.
4 Sic etiam electio valide subsistit, si vocalis contemptus, sciens electionem factam, & potens contradicere nihil opponit, quia in tali casu censetur tacite ratihabere electionem, & juri suo renunciare, adeo ut non sit postea amplius audiendus, ut docent Sperell. *decis.* 181. *n.* 43. Passerin. *de elect. c.* 11. *n.* 119. & alii passim.

5 Vocalibus vocatis, & in unum conventis, sunt ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, habilitates, & merita eligendorum; *c. Cum terra* 13. *de elect.* ibi: *Personam nominent, quod si in persona fuerit peccatum &c. c. Inter Canonicos* 21. *eod. tit.* ibi: *In Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi; c. In causis* 30. *eod. tit.* ibi: *Cum Capitulum Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenisset; c. Cum in veteri lege* 52. *eod. tit.* ubi irritatur electio ob defectum debiti tractatus, ubi Glossa *verb. In tractatu* ait: *Hinc patet, quod tractatus debet haberi ante electionem, & collationem ad invicem, alias quomodo eligerent, nisi primo de aliquo eligendo tractarent?* & *cap. In Genesi* 56. *eod. tit.* ubi electio declaratur irrita, ex quo tractatus debitus non fuit habitus, ibi: *Non tractatum, neque discussum*. Ex quibus textibus Donatus *loc. cit. q.* 11. *n.* 2. Matthæucci *loc. cit. c.* 18. *n.* 43. & alii deducunt electionem esse nullam, vel saltem annullandam, si ante eam non habentur tractatus consultorii, per quos possint vocales dignoscere quinam sit dignior, ad cujus electionem sub mortali tenentur, ut fuit dictum *sub n.* 13. *art. anteced.*

Ante electionem tenentur Vocales Regulares præstare juramentum de eligendo meliorem, seu digniorem secundum veritatem cujusque conscientiæ; habetur expresse in decretis Clementis VIII. editis pro reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti §. 53. ibi: *Jurentque Electores secundum veritatem cujusque conscientiæ probiores, ac magis idoneos se electuros*; Quæ decreta fuerunt innovata corroborata, & revalidata ab Urbano VIII. in decreto de Apostatis, & Ejectis, cum decreto irritante, & cum amplissimis derogatoriis, ut patet *in* §. 12. *in fin.* & 13. ibi: *Nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit*. & §. 14. ibi: *Non obstantibus Constitutionibus quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium*. Ratione cujus decreti irritantis Tamburin. *tom.* 1. *de Jure Abbat. disp.* 5. *q.* 6. *num.* 29. Megala *in Promptuar. verb. Elect. num.* 37. & alii dicunt, quod tale Juramentum est de conditionibus essentialibus electionis, & ejus omissio reddit electionem nullam ipso facto. Quidquid sit de hoc circa electiones quæ fiunt in aliis Ordinibus propter posteriores Apostolicas dispositiones, quas forsan habuerint, crescit argumentum pro electionibus, quæ fiunt in ordine Minorum de Observantia, vigore Constitutionis Innocentii XI. incipient. *Militantis Ecclesiæ*, ubi præcipitur Electoribus sub pœna non suffragandi, quod præstent tale juramentum coram Venerabili Crucifixi imagine, præsente Præside, ibi: *Item, ut majori circumspectione electiones Prælatorum fiant, præcipitur electoribus sub pœna non suffragandi, ut antequam ad electionem Ministri, Custodis, Diffinitorum, & Guardianorum*

norum procedant, sigillatim juramentum præstent coram Venerabili Crucifixi Imagine, præsente Præside, se eum electuros in quolibet prædictorum officiorum respective, quem in conscientia, & omnibus æqua lance libratis, digniorem judicabunt.

8 Et hoc sub clausula decreti irritantis, ibi, *Decernentes easdem præsentes litteras & statuta præinserta, semper & perpetuo firma, valida, & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis ad quos spectat, & pro tempore quomodocumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari ... ac irritum & inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari; Non obstantibus &c.* Vide in Chronologia P. Julii de Venetiis *in septuagesimo quinto Capitulo Generali fol.* 142.
9 *usque ad* 146. Et tale juramentum de eligendo digniore fuit ipsis iterum novissime præceptum sub clausula decreti irritantis a Benedicto XIII. Constitut. incipient. *Universalis Ecclesiæ regimini*; Quæ Constitutio licet a Clemente XII. Constitut. incipient. *Circumspecta*, fuerit in aliquibus moderata, tamen quoad obligationem præstandi tale juramentum, remanet firma, & valida, immo confirmata, cum & Clemens XII. in tali sua Constitutione §. *Hinc est*, expresse præcipiat exactam observantiam d. Constitutionis Benedicti XIII. ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis, ibi: *Præinsertas Benedicti Prædecessoris litteras, ac in eis sancita, ordinata, & disposita quæcumque ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis quo ad utramque illius familiam prædictam servari harum serie præcipimus, & mandamus*. Unde cum ex statutis conditis in septuagesimo quinto Capitulo Generali, confirmatis expresse ab Innocentio XI. in d. Constitut. incipiente *Militantis Ecclesiæ*; præcipiatur sub clausula decreti irritantis tale Juramentum, stat clarum remanere firmum, & validum, immo confirmatum per d. Constitutionem Clementis XII. incipientem *Circumspecta*.

10 Quamvis autem in dicta Constitutione Innocentii XI. sicuti etiam in dd. Constitutionibus Benedicti XIII. & Clementis XII. sit appositum decretum irritans, adhuc tamen Matthæucci *loc. cit. cap.* 18. *num.* 46. & 47. cum aliis defendit electionis validitati non obesse præcisam, & puram omissionem juramenti; Et ratio est, quia ut ipse observat ex Fagnano *in cap. Cum accessissent* 8. *de Constitutionib. num.* 33. advertendum est an decretum irritans sit adjectum alicui particulari ordinationi, vel prohibitioni, & tunc indistincte importat nullitatem actus in contrarium attentati juxta textum *in cap. Quia propter* 42. *de election. & in cap. Si cui* 25. *eod. in* 6. an vero apponatur in clausulis executivis, ut fieri solet ex stilo, & tunc referri debet ad Judices ut verba ipsa sonant; opponitur enim ad finem removendi obstacula impedientia executionem actus, super quo Constitutio decernit; *cap. Si eo tempore* 45. *de election. in* 6. & notat Geminian. *cons.* 143. *Ex narratis num.* 1. & ex eo tollitur jurisdictio aliter judicandi ex notatis per Cardinal. *in cap. Quia diligentia in* 3. *q. de elect.* Seraphin. *decis.* 351. *n.* 1. Rota *part.* 7. *recent. dec.* 174. *n.* 13.

Decretum autem irritans in dictis Constitutionibus Innocentii XI. Benedicti XIII. & Clementis XII. non primo, sed secundo modo adjectum consideratur; Et ad hoc facit decretum Sacræ Congregationis Regularium, in qua cum dubitatum fuisset de validitate electionis Provincialis Mediolanensis Ordinis Minorum Conventualium celebratæ non prævio juramento de eligendo digniore, contra prohibitionem Constitutionis Ordinis, & opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans oppositum in Bulla Confirmationis Constitutionum ejusdem Ordinis; *Sacra Congregatio hoc non obstante resolvit pro validitate electionis, cum Constitutio illa de juramento præstando non haberet in specie clausulam annullativam actus contrarii*; sic refert Fagnanus *loc. cit. n.* 23. 11

Ante electionem canenda est Missa, & facienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus: *cap. Cum Terra* 14. *de election.* ibi: *Electores in unum locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent; cap. Cum inter* 18. *eod. tit.* ibi: *Mandamus quatenus invocata gratia Spiritus Sancti, personam idoneam per electionem Canonicam concorditer assumatis ad Regimen Capuanæ Ecclesiæ*, & sic mandant Constitutiones cujusque Ordinis, & Instituti. Talis autem Missa de Spiritu Sancto, quamvis aliqui apud Barbosam *in cit. cap. Cum Terra* 14. *de election. n.* 5. & 6. velint quod requiratur ad validitatem electionis, tamen revera non est de ejus essentia, & validitate, sed solum de solemnitate, & decentia, nisi existat specialis constitutio cum clausula irritante actum contrarium; *arg. cap. quia propter* 42. *de election.* ac notat Abbas *in c.* 12

Cum

Cum Ecclesia n. 1. *de causa possess.* Barbosa *loc. cit. n.* 6. Tabiena *verb. Electio* 2. *num.* 29. *in fin.* Sigismundus a Bononia *de Election. dub.* 19. *num.* 5. Lavor. *variar. lucubrat. tit.* 4. *cap.* 19. *n.* 43. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *quest.* 5. *num.* 28. Peyrin. *tom.* 1. *de subdit. quest.* 1. *cap.* 31. *verb. not. quarto*, Donatus *loc. cit. q.* 18. *num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. & alii passim. Nec obstat Concilium Basileense, in quo sub clausula irritante statutum fuit, ut ante electionem Prælati audiatur Missa de Spiritu Sancto, & sumatur Corpus Domini Nostri Jesu Christi, & præstetur Juramentum, & similia, quia Concilium Basileense fuit reprobatum *in Concilio Lateranensi sess.* 11. *sub Leone X.* ubi Conciliabulum schismaticum seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis dicitur. Megala 2. *q. promptuar. verb. Electio n.* 57. & alii.

14 Electio debet celebrari omnibus Electoribus in unum collegialiter, seu Capitulariter congregatis, & non singulariter tantum, quia non sufficit, quod electores dent votum suum singulariter in camera sua, seu alio modo sigillatim præstent suum consensum, sed in communi debent convenire, & consentire, & suffragia ferre; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi; *præsentibus omnibus*, & concordat *cap. In Genesi* 55. *eod. tit.* & Glossa communiter recepta *in c.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. Est enim de substantia, & essentia electionis ut Capitulum congregetur, ut recte docet Fagnanus *in c. Quia propter* 42. *de elect. n.* 37.

15 cum communi aliorum. Capitulares debito & consueto modo vocati, si electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* ubi Capitulares vocati, & electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, dicuntur *se fecisse alienos*, & sic ibi notant, & tenent Doctores communiter; concordat *cap. Quod sicut* 28. *eod. titul.* ubi expresse statuitur, quod absentia illorum Vocalium, qui rite vocati ad electionem celebrandam accedere vel nequiverunt, vel noluerunt, illam minime impediat. Et

16 pro Ordine FF. Minorum habetur expressum decretum quod si aliquis Diffinitor præsens nolit convenire in Diffinitorio sub aliquo prætextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Diffinitore legitime impedito, & est ut sequitur.

MEDIOLANEN.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Il Ministro Provinciale de' Minori Osservanti Riformati di Milano, desiderando che le elezioni de' Superiori nella sua Religione si faccino sempre in conformità delle proprie Constituzioni, e dei Decreti di questa Sacra Congregazione, supplica umilmeute l'EE. VV. a degnarsi dichiarare, se ne' casi, che alcuni Definitori presenti, ancorchè intimati a concorrere all'elezioni, ricusino d' intervenirvi, si debbano all'ora in lor vece sostituire degli altri Padri della Provincia, conforme le Constituzioni Riformate ordinano (*cap.* 8. *n.* 51.) che si facci quando manca altro de' Definitori, che non si possi avere per lo spazio di tre giorni.

Che il tutto &c.

„ Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, audito Commissario Generali Ordinis, & referente Eminentissimo Franciotto, censuit casum propositum non comprehendi sub dispositione *cap.* 8. *num.* 51. Constitutionum quoad prætensam subrogationem. "

Romæ 6. Augusti 1655.

M. Cardinalis Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

H. Archiep. Patrac. Secret.

Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciæ Reformatæ Papiæ. Ubi cum Pater 17
Provincialis citasset formiter Diffinitorium pro celebranda Congregatione intermedia, & Pater Joseph Hieronymus a Burgosessia Custos, & Pater Joseph Franciscus a Papia Diffinitor noluissent intervenire, immo appellationem interposuissent. Hoc non obstante Pater Provincialis, & tres alii Diffinitores congregationem celebrarunt, & posita causa in Sacra Congregatione utraque parte informante, *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium Ponente Eminentissimo Casino die* 8. *Februarii* 1715. *rescripsit, Congregat. intermediam sustineri, & ad mentem Eminentissimi Ponentis*, qui post prandium *ejusdem diei* 8. *Februarii* 1715. in præsentia Patris Francisci a Brendelio Procuratoris Generalis Reformatorum, & præsente D. Dominico Ursaya in executionem mentis Sacræ Congregationis comburere fecit duas

ſcripturas injurioſas ex adverſo divulgatas; Sic dictus D. Dominicus Urſaya *tom.* 1. *p.* 1. *diſcept.* 13. *n.* 163. qui ibid. n. 16. refert in punctualiſſimis terminis duarum aliarum Congreg. intermediarum dictæ Provinciæ re mature perpenſa, & partibus acerrime informantibus, ſe ipſo ſcribente pro illarum validitate, bis reſpondiſſe eamdem Sacram Congreg. *in Papien. Congregationis intermediæ, nempe, die* 21. *Januarii* 1707. *Ponente clar. memor. Cardinal. Gabriello, & die* 19. *Julii* 1709. *Ponente Eminentiſſimo D. Cardinali de Abdua.*

18. Si cœpto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, & redire nolint, poſſunt alii ſine ipſis procedere ad electionem, dummodo adhuc major pars Capitularium remaneat in Capitulo; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* & concordat *c. Bonæ memor.* 23. *eod. tit. c. Quod ſicut* 28. *eod. tit. & cap. Cum in cunctis* 1. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*, communis Doctorum cum Gloſſa *in cap. Cum inter Canonicos* 21. *de elect. verb. Capituli*; ubi ſic expreſſe dicit: *Licet diſſenſio ſit inter Canonicos, & quidam agant contra alios; ibi dicitur eſſe Capitulum,*
19 *ubi eſt major pars.* Et talis electio tenet, quamvis electores recedentes proteſtationem, & appellationem interponant, quia recedendo faciunt ſe a Capitulo, & jure eligendi alienos, textu expeſſo *in cit. cap. Cum nobis* 19. *de elect.* ibi: *Cum poſt appellationem emiſſam Archidiaconus cum ſuis fautoribus Chorum exiſſet, & vos illos, ut intereſſent electioni faciendæ, vobiſcum curaſſetis ſolicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos ſe feciſſe videntur, propter quod electioni a vobis juxta formam mandati Apoſtolici concorditer celebratæ de Jure non poſſe contradicere videbantur*, & ſic Rota *part.* 19. *recent. deciſ.* 313. *num.* 13. Card. de Luca *diſc.* 27. *de Canonicis num.* 9. Paſſerin. *cap.* 11. *de elect. quæſt.* 11. *num.* 101. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 6. *n.* 135.
20 *& ſequent.* & alii paſſim; Et ſic expreſſe cenſuit *Sacr. Congregat. Epiſcopor. & Regular. in Ordinis Ciſterc. Capitul. General.* 19. *Januar.* 1720. Ponente Cardinali Spinola, ut refert Urſaya *tom.* 4. *part.* 3. *diſcept.* 9. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, ſed votare nolunt; Gloſſa *in Clement. quod circa* 6. *de elect. verb. Quæ in facto*, Card. de Luca *diſc.* 53. *de Regularibus num.* 8. Fermoſin. *de poteſt. Capitul. tr.* 3. *qu.* 5. *num.* 15. Barb. *lib.* 1. *Juris Eccleſ. univ. cap.* 19. *num.* 224. Reiffenſtuel *loc. cit. n.* 201. Rota *in Cæſaraugustana electionis* 23. *Martii* 1623. *coram Coccino, & deciſ.* 591. *num.* 3. *coram Merlino, & in una Leodienſi deciſ.* 208. *num.* 4.

Immo hoc etiam procedit quando una cum aliquibus vocalibus, vel ſolus ſine juſta cauſa exiret de loco Capituli, vel nollet votare ipſemet Præſes, aut nollet ad electionem indictam procedere; quia eo ipſo quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione, & illam inchoaverit, fuit jus quæſitum remanentibus pro ea complenda, & Præſes, & alii Capitulares recedendo, ſeu nolendo ad indictam electionem procedere, cenſentur ſe feciſſe alienos, *ex cit. cap. Cum Nobis* 19. *de elect.* & in terminis tenuit Rota *part.* 19. *tom.* 1. *recent. deciſ.* 313. *num.* 13. Hoſtienſ. *in d. cap. Cum nobis a num.* 17. Abbas *ibid. num.* 10. Roman. *Conſil.* 352. *num.* 15. *&* 16. Fermoſin. *de electión. q.* 3. *num.* 19. & pluribus adductis Urſaya *tom.* 3. *part.* 1. *diſcept.* 14. *a n.* 24. *ad* 44. 21

Nec obſtat validitati talis electionis defectus Præſidis, quia Præſes non pertinet ab ſubſtantiam electionis, ut ſolide probat Fagnanus cum aliis *in cap. Quia propter* 42. *de electión. num* 72. *&* 73. In d. enim capite, in quo ſubſtantialia electionis perſtringuntur, de Præſide nihil diſponitur; ſicut nec in decreto Trident. *ſeſſ.* 25. *c.* 6. *de Regularib.* nec alicubi, ut dicit Fagnanus *loc. cit.* reperitur in Jure, quod ex defectu Præſidis aliqua electio fuerit caſſata, vel reprobata; nec ullus Doctor id exigit ad electionis validitatem; Unde niſi aliud diſponant litteræ Apoſtolicæ, vel Ordinis conſtituta; Et in tali caſu actus Capitulares poſſent dirigi ab antiquiore, vel digniore in defectum ejus, qui juxta legem præeſſe deberet, & nollet; Innocent. Joann. Andreas, Abbas, Felin. & alii *in cap.* 1. *de majoritat. & obed.* & Fagnanus cum aliis *loc. cit. n.* 75. Matthæuc *loc. cit. cap.* 18. *num.* 54. & alii, & late Urſaya *loc. cit.* 22

Quinimmo etiamſi omnes Electores de Capitulo exeant, ſi inſtet terminus ad electionem faciendam a jure præfixus, & unus ſolus remaneat, hic ſatis erit, & ſervatis ceteris ſervandis valide poterit eligere, quia iſte unus, qui remanſit non debet ſuo jure privari ſine propria culpa; Gloſſa *in cap. Gratum* 2. *de poſtulat. Prælator.* Donatus *tom.* 2. *prax. rer. Regular. tract.* 2. *q.* 10. *num.* 9. cum aliis ibi citatis; Pirhing. *lib.* 1. *decretal. tit.* 6. *n.* 12. Paſſer. *de elect. cap.* 10. *qu.* 1. *num.* 8. cum aliis plurimis ibi citatis; Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 202. *arg. cap. Si forte* 9. *diſt.* 65. Vide ſupra *art.* 2. *ſub num.* 5. Similiter ſi uno ex- 23
24

cepto

cepto omnes alii de capitulo moriantur, vel
delinquant, ita ut remaneant privati jure eligendi, vel suis obrenuncient votis, iste unus
qui non obiit, nec deliquit, nec suo renunciavit voto, poterit absque dubio extraneum
eligere, quia in tali casu, in isto uno solo
conservatur jus totius Capituli, seu Universitatis; Glossa *in cit. cap. Gratum 2. de postulat.
Prælator.* Glossa *in l. Neratius, ff. de verbor.
significat. & l. Sicut ad fin. ff. quod cujusque
universit. nomin.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles.
univ. cap. 19. n. 56.* & alii supracitati; dicitur autem notanter, quod poterit extraneum
eligere, quia non posset eligere seipsum, ex
25 adductis *supra art. 2. num. 6.* Et a fortiori poterit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium, si major pars delinquat,
itaut privata remaneat jure eligendi, vel temere, & sine justa causa recedat; *cap. Gratum
2. de postulat. Prælator. cap Cum nobis 19. &
cap. Bonæ memoriæ 23. de election.* & docent
Doctores communiter.

26 Si aliquis Vocalium schedulam vacuam miserit in communem votorum Urnam, adhuc
electio erit valida, quia talis qui dedit schedulam vacuam censetur juri suo renunciasse;
arg. c. Cum nobis 19. de elect. & notat Glossa
magna *in Clementin. quod circa 6. de election.*
Navarrus *consil. 7. de elect. num. 1.* Rodericus
tom. 2. qq. Regul. q. 52. art. 13. Layman *in
27 cit. cap. Cum nobis n. 3.* & alii passim. Sic si
in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulæ, quam sint Vocales, adhuc electio erit
valida, si demptis superfluis remanet major
pars; *Sac. Congr. Episc. & Regul. 17. Novembris 1628. & Sac. Congr. Concil. in Aquinatens. 23. Augusti 1692.*

28 Electio Superiorum Regularium debet fieri
omnino per vota secreta; Concil. Trident.
sess. 25. c. 6. de Regularib. ibi: *In primis Sancta Synodus districte præcipit omnes supradictos*
(scilicet Abbates temporales, aliosque Superiores locales, Provinciales, Generales, & Abbatissas) *eligi debere per vota secreta, itaut singulorum eligentium nomina nunquam publicen-
29 tur.* Et ita debet fieri per vota secreta, ut
non possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* non solum præcipit electionem aliter factam decerni nullam, ibi: *Si*
per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam, ibi: *Si
vero contra hujus decreti constitutionem aliquis
electus fuerit, electio irrita sit.* Atqui electiones,
quæ fiunt per viam compromissi, aut quasi
inspirationis possunt, ac solent fieri per voces
publicas, non vero per vota secreta, ergo non
possunt sic fieri sub pœna nullitatis, & sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii
refert Gracias *part. 5. de Beneficiis cap. 4. n.*
204. & Fagnan. *in cap. Quia propter 42. de
Elect. num. 30.* ubi dicit, quod proposito a Carthusianis dubio: *An in electione Superiorum
possit procedi, nedum per viam scrutinii, sed etiam inspirationis, vel compromissi?* Sacra Congregatio Concilii *censuit electionem horum Prælatorum Regularium debere fieri tantum per vota
secreta, ut se habent verba propria Concilii d.
cap. 6.* Et sic tenet Passerinus *cap. 1. de elect.
num. 56. & 79.* plures alias dictæ Sacræ Congregationis declarationes, & quamplures Doctores allegans, Barbosa in Concil. Trident.
dict. sess. 25. cap. 6. de Regularibus num. 15.
cum variis aliis. Non desunt tamen magni 30
nominis Doctores qui dicunt Concilium Tridentinum habere locum solum in electionibus
Regularium per scrutinium, qui inter ipsos
est forma usitatior; Non autem in iis, quæ
fiunt per conpromissum, aut per quasi inspirationem, quæ possunt, & solent fieri palam
per voces publicas; Sic Miranda *tom. 2. Manual. Prælator. quæst. 23. art. 3. in fin.* Rodericus *tom. 2. qq. Regular. q. 92. num. 9.* Tamburin. *tom. 1. de Jure Abbat. disp. 5. q. 5. n. 9.*
Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 14.* Pirhing *loc. cit.
n. 297.* & alii plures.

Electio non desinit esse secreta propter puram & simplicem ostensionem schedulæ secreto factam aliqui ab aliquo ex Electoribus ad 31
effectum, ut videat, quem ipse eligat; Dummodo hujusmodi ostensio, seu manifestatio non
sit vera, & realis, nec rationabiliter præsumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit, uti esset, si ille, cui facta est talis
ostensio, ratione talis ostensionis mutaret suum
votum, & faceret inclusivam electionis pro
tali sibi ostenso, qui alias sine suo voto non
fuisset electus; Castellin. *in tract. de election.
c. 4. num. 5.* Fr. Emmanuel *in Summ. part. 1.
c. 102. n. 4.* Novarr. *consil. 7. in antiq. alias 4.
in nov. de election.* Barbosa *in Trident. sess. 25.
c. 6. de Regularib. num. 4.* & alii passim. Sic 32
non desinit esse secreta electio, si quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem,
ostenderit alteri votum suum, inscio, & non
consentiente Capitulo, dummodo tamen non
causet effectum, de quo *num. antecedenti;* Rodericus *tom. 2. qq. Regular. quæst. 52. artic. 9.*
Navarr. *consil. 9. de elect.* Barbosa *lib. 1. Juris
Ecclesiast. univers. c. 19. num. 209.* & in Tridentin.

dentin. *loc. cit. num.* 5. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 4. *num.* 183. Molphes. *in summ. part.* 1. *tract.* 6. *cap.* 16. *num.* 153. Pirhing *loc. citat. num.* 397. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 346. alias enim quilibet Elector posset ex propria malitia omnes electiones irritare, expresse aliis ostendendo votum suum, ut electio non subsisteret.

33 Desineret tamen esse secreta, & sic non subsisteret electio etiamsi unus solum votum suum publicaret permittente Capitulo, quia sic per totum Capitulum contraveniretur dispositioni Concilii præcipientis sub decreto irritante, quod electiones fiant per vota secreta, & nomina eligentium nunquam publicentur; Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 19. *num.* 205. Garcias *part.* 5. *de Benefic. cap.* 4. *num.* 183. & 184. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 345. Sigismund. a Bononia *de election. dub.* 13. *num.* 4. & alii cum Rota *in una Trevirensi Abbatiæ S. Maximini* 20. *Novembris*

34 1624. *Coram Coccino Decano*. Sic desineret esse secreta, & nulla esset electio, si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut innotescat scrutatoribus, vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Prælaturam, sive officium, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. referunt Peyrin. *tom.* 1. *de Religios. subd. & Prælator. q.* 1. *de obedient. cap.* 21. Castellin. *tract. de elect. cap.* 3. *num.* 6. Barbosa *in summa Apostolic. decis. verb. Electio, Elector. n.* 19. *& in Tri-*

35 *dentin. loc. cit. num.* 9. Item desineret esse secreta, & nulla esset electio, si Præses vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius, qui eligitur ex non servata forma præscripta sub decreto irritante a Tridentino *in d. sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularibus*, prout in simili casu censuit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnan. *loc. cit. num.* 23. Matthæucc.

36 *loc. cit. num.* 9. Sic a fortiori desineret esse secreta, & nulla esset electio, si aliquis Pater prædominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo prædominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, & sic rescriptam in Urnam Electionis reponant; Electoribus enim nullo modo licet ante, vel post scrutinium, cui suum votum dederint, publicare. Sic decisum fuisse *a Sacra Congregatione Concil.* referunt Garcias *loc. cit. p.* 5. *cap.* 4. *num.* 167. Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Electio, Elector. num.* 10. & alii; & clare patet ex ipso Tridentino *loc. cit.* ubi expresse præcipit sub decreto irritante Prælatos Regulares *eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur*.

Ad electionem etiam Regularium, ut sit Canonica, debent vocari omnes, qui de jure, vel de legitima consuetudine jus habent suffragandi; *cap. Cum inter universos* 18. *c. Coram dilecto* 35. *& c. Quia propter* 42. *de election. cum similibus*, & docent Doctores communiter. Unde etiam vota infirmorum, qui decumbunt in Conventu electionis, & ob eorum infirmitatem nequent electioni interesse, debent exquiri; Innocent. *in cap. Quia propter* 42. *de election. num.* 2. Silvester *verb. Electio num.* 17. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. c.* 19. *num.* 108. Pirhing *loc. cit. n.* 146. Reiffenstuel *loc. c. n.* 191. Donat. *loc. cit. tract.* 1. *q.* 17. *num.* 15. & alii, & ratio est quia vota omnium præsentium sunt inquirenda. Infirmi autem, qui decumbunt in eodem Conventu electionis, censentur præsentes; *arg. a fortiori l.* 5. *& 6. ff. de Procuratoribus*, ubi sic dicitur: *Præsens habetur, & qui in hortis est, & qui in foro, & qui in Urbe, & qui in continentibus ædificiis*. Unde in tali casu debent scrutatores, seu disquisitores ad eos ire, & ab illis schedulas in vas ad id præparatum accipere. Donatus *loc. cit. num.* 15. testatur sic practicari in sua Illustrissima Religione Ordinis Prædicatorum, & de facto sic practicatur in nostra Religione Minorum, & in aliis; & si Infirmi nequeant scribere, debent schedulas pro ipsis scribere duo disquisitores, & eas deferre, & patenter ponere in vase reliquarum schedularum; Lantusca *verb. Electio num.* 8. & alii. 37

Et ad talem electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; sic teste Pignatello *tom.* 10. *consult.* 86. *n.* 13. declaravit *Sacra Congregat. Concil.* 22. *Maii* 1577. his verbis: *Quoniam decretum Concilii non comprehendit Monasterium Regularium, sed Ecclesias Sæculares de quibus ibi est sermo*. In illis tamen Religionibus, quarum Constitutiones non concedunt ipsis tale votum, Religiosi in sacris nondum constituti non sunt vocandi ad electionem; Pignatelli *tom.* 1. *consult.* 224. ubi refert, quod *Sacra Congregatio Concil.* 1. *Februarii* 1659. *in una Tertii Ordinis Sancti Francisci Congregationis Gallicanæ censuit cap.* 4. *sess.* 38

22. com-

22. *comprehendere etiam Regulares Mendicantes, qui non sunt in Ordine Subdiaconatus, vocem habere non possint in Capitulis, & actibus Capitularibus, si in Constitutionibus ejusdem Religionis aliter expresse non caveatur.*

39 Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem, sicuti teneri omnes alios Electores jam diximus supra *art. 3. num.* 13. Eo vel maxime quod ipsi ante electionem tenentur præstare iuramentum de eligendo talem digniorem ex citatis decretis supra *sub n.* 6. & tanto magis ad hoc tenentur Minores de observantia, qui adhuc specialiter obligantur ad præstandum tale juramentum coram Venerabili Christi Imagine, præsente Præside ex Constitutione Innocentii XI. incip. *Militantis Ecclesiæ*, & ex Constitutione Benedicti XIII. incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, confirmata quo ad hoc a Clemente XII. Constitutione incip. *Circumspecta*, ex adductis supra *sub num.* 7. 8.

40 & 9. Hinc gravissime peccarent, & ad damna tenerentur, & indignus electus teneretur renunciare, si nedum non eligerent digniorem, idest qui comparatione aliorum majora merita, majorem sufficientiam aptitudinemque ad regendum habere dignoscitur, sed potius eligerent indignum, idest quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiæ, & statuta Ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorus *in compendio, verb. Electio num.* 15. Statuta au-

41 tem Ordinis condita in septuagesimo quinto Capitulo Generali celebrato Romæ in Conventu S. M. de Aracœli die 23. Maii 1676. & specialiter confirmata ab Innocentio XI. Constitutione incip. *Militantis Ecclesiæ*, quo ad hoc disponunt ut sequitur: „ Item statuitur, quod nullus eligi possit in Prælatum, qui vitam communem non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione peditandi excusetur, habeat, qui Camisiis, aut lineis utatur, vel apud se, vel in lecto, qui calceatus incedat, qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet, qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit, qui notabiliter sit defectuosus in assistendo Communitatibus Chori, & Refectorii, ac aliis prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Electio autem illius, qui in omnibus præmissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Prælato Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii; cum consilio tantum, & assensu trium Patrum, qui Provinciales, vel ad minus Deffinitores Provinciæ sint, vel fuerint, super quo eorum conscientias oneramus, ne, aut ille expellatur, qui vitam communem sequitur, aut ille confirmetur, qui illam non observat.

Et similiter fere litteraliter habetur statutum ab Innocentio XI. Constitut. incip. *Solicitudo Pastoralis Officii* §. 8. ibi: „ Quia vero efficacius prædicta observandi medium est exemplum Prælatorum, sive Superiorum, ideo statuimus pariter neminem eligi posse in Prælatum, sive Superiorem in Ordine prædicto, qui vitam communem observantiæ non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione pedibus incedendi excusetur, habeat, qui indusiis seu camisiis, aut lineis utatur apud se, vel in lecto; qui calceatus incedat; qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet; qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit; qui notabiliter defectuosus sit in assistendo Communitatibus Chori, Refectorii, & aliis, prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Porro electio illius, qui in omnibus præmissis vitam commumem non sequatur, irritanda sit a Prælato, sive Superiori Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii, cum consilio tamen, & assensu trium Fratrum, qui Ministri Provinciales, vel saltem Diffinitores Provinciæ sint, vel fuerint: ipsorum autem conscientias, ne aut ille expellatur, qui vitam communem sequatur, aut ille confirmetur, qui eam non observet oneramus. " 42

Et clarius, & strictius solvit dubium ortum super habilitate, vel inhabilitate ad posse eligi ad Prælaturas Minorum de Observantia Innocentius XII. Constitutione incip. *Alias a felicis recordationis Innocentio Papa XI.* ubi post insertas ejusdem Pontificis Litteras, statim subjungit. „ Cum autem sicut dilectus Filius Bonaventura Poerius Minister Generalis dicti „ Ordinis Nobis nuper exponi fecit; nonnulli „ Visitatores ex utraque Familia ejusdem Ordinis, tam de Observantia, quam Reformati, dubium ei proposuerint: An eorum „ Religiosorum, qui vitam communem, in „ victu, vestitu, Chori frequentia, iter pedibus agendo, aliisque similibus a Regula præscriptis rigoribus non observant, idque ex „ infirmitatis, sive alterius impotentiæ causa, „ quæ eos, juxta Textum Regulæ, & Constitutionum dicti ordinis excusat, adeoque a „ transgressionis culpa eximit; electio in Prælatos, sive Superiores in eodem Ordine valida sit; Eaque si alias Canonice facta reperiatur, & illi officiorum ad quæ fuerint „ ele- 43

„ electi ceteroquin sint capaces, ab ipsis Visitatoribus confirmari possit, & debeat. Ipse vero Bonaventura Minister Generalis tametsi existimet Religiosos, qui propter Infirmitatem, aut aliam quamvis necessitatem, vitam communem, aliaque in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris præscripta exacte observare nequeunt, ab officiis, & gradibus Superioritatis excludi debere, seque, ac pro tempore existentem Ministrum Generalem Ordinis supradicti, eos etiam alias canonice electos, juxta earumdem Litterarum formam excludere posse, illos autem qui culpabiliter dictam vitam communem non observant, & ex malitia delinquunt, non solum ab officiis, & gradibus excludi, sed etiam pœnis contra transgressores statutis puniri debere: Nihilominus dubium præfatum declarari, ac alias desuper opportune a Nobis provideri plurimum desideret; Nos ejusdem Bonaventuræ Ministri Generalis votis hac in re favorabiliter annuere volentes, eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ipsius Bonaventuræ Ministri Generalis nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum Filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum super disciplina Regulari specialiter a Nobis deputatorum, qui rem mature discusserunt, consilio, Religiosos omnes præfati Ordinis, qui vitam communem observantiæ in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris præscriptam vere, & cum effectu sequi non solent, etiamsi id ex infirmitate, seu alia quavis necessitate, & absque ipsorum culpa accidat, in Prælatos, seu Superiores ejusdem Ordinis eligi non posse, eorumque electionem, si quando fiat, tametsi alias canonica foret, a Prælato sive Superiore Generali dicti Ordinis, servata quoad hoc earum Litterarum forma, irritandam esse. Illos vero, qui in prædictis observantiæ communibus exercitiis, seu in eorum aliquo culpabiliter deficere consueverunt, non modo ut supra ineligibiles esse, sed insuper pœnis Constitutionum ipsius Ordinis subjacere auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, ac etiam statuimus, & ordinamus, decernentes ipsas præsentes Litteras semper firmas, &c.

„ Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus &c.

„ Volumus autem &c.

„ *Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die 2. Julii 1695. Pontificatus Nostri Anno Quarto.*

J. F. Card. Albanus.

Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam concurrat saltem major pars Capituli, ita ut si sint 35. Vocales, requiritur, ut electus habeat ad minus vota 18. *c. Cumana* 50. *de elect. & c. Sicut* 23. *eod. in* 6. Major enim pars numero præsumitur sanior, ut habetur expresse *ex cap. Ecclesia vestra* 57. *de electione*, ibi: *Cum ubi major numerus est, zelus melior præsumatur*, cum similibus; & tenet communis Doctorum cum Fagnano *in cap. Cum in cunctis* 1. *n.* 4. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*. Unde jam hodie non inquiritur amplius, an major pars sit etiam sanior. Cum enim ex investigatione quænam esset major, & sanior pars, plura orirentur inconvenientia, jure merito hisce nostris temporibus, & maxime stante dispositione citati Canonis *Ecclesia vestra*, & Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regularib. c.* 6. recessit ab aula dicta inquisitio quænam suffragiorum pars sit sanior, sed solum respicitur, & attenditur major, seu minor ipsorum Capitularium numerus; cum in hunc sensum major pars ipsius Capituli sanior præsumatur, si persona electa non sit indignior; Sic Rota *in Nullius, seu Pampilonensi Canonicatus de Roncyvalles* 12. *Maii* 1628. *coram Dunozetto*, Sigismund. a Bononia *de election. dub.* 38. *n.* 8. Lavorius *Variarum Lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *c.* 19. *num.* 89. Surd. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 13. Franc. Marc. Delphin. *decis.* 782. *n.* 3. *lib.* 1. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 21. Barbosa *de Canonicis cap.* 38. *n.* 8. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 150. & alii passim. Vide verb. *Abbatissa a num.* 43. *ad* 52. ubi multa ad rem, quæ hic non repetuntur, ne jam scripta rescribantur. Ubi au- 44

45 tem vota essent paria, Præses Capituli nequit dare votum decisivum, cum nec Jus Canonicum, nec constitutio particularis, immo nec ullus Auctor quem viderim, illud ipsi concedat; Unde Vocalibus in paritate votorum persistentibus transacto tempore ad electionem præfixo, devolvitur electio ad immediatum Superiorem, ut ultra jus commune, disponunt fere

re omnium Regularium Constitutiones, loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis.
46 Loquendo tamen de electionibus, quæ fiunt a solo Diffinitorio, Præses in paritate votorum habet votum decisivum ex Constitutione Urbani VIII. incip. *Religiosos viros*, & ex Constitution. Alexand. VII. incip. *Credita Nobis*.
47 Deficiente autem Præside in paritate votorum, decisivum in electionibus, & negotiis in Diffinitorio peragendis concessit etiam Ministris Provincialibus *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* 13. *Martii* 1653. Dummodo tamen in ipsis electionibus, quæ per ballotationes fiunt, voto decisivo non utantur, nisi per tres vices fuerint æqualia, ut declaravit eadem *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* 15. *Martii* 1663.
48 Commissarii Provinciales, qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a Diffinitoriis Provincialibus per ballotationes; *Statut. General. Vallisoletan. de anno* 1670. *t. pro Ultramontan. Famil. num.* 6. *Ord. Seraphic. tom.* 4. *& sta-*
49 *tuta Generalia de anno* 1700. Sic etiam per ballotationes & vota secreta debent fieri omnes, & singulæ electiones quæ fiunt in Diffinitoriis, tam Prominiſtrorum Provincialium, & Custodum, quam Guardianorum. *Compilatio statutor. Sambuc. cap.* 8. §. 36. *num.* 7. & cit. Constit. Urb. VIII. incipiens, *Religiosos viros*, ibi: *Ut de cetero omnes & singulæ electiones tam Prominiſtrorum, & Custodum, quam Guardianorum dicti Ordinis per suffragia secre-*
50 *ta, & ballotationes fiant*. Electiones autem quæ fiunt in Capitulis tum Generalibus tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secreta schedularum suffragia ita obsignata, ut eligentium nomina sint secreta, & occulta, & nunquam publicentur, ac peracto scrutinio schedulæ coram omnibus Vocalibus illico comburantur, ut expresse statuit Sixtus V. Constit. incip. *Et communis cura*.
51 Electio ut sit Canonica debet esse omnino libera, ita ut aliter facta sit ipso jure nulla; *cap. Cum terra* 14. *de election. cap. Ubi periculum* 3. *de election. in* 6. §. *Cæterum*, ibi: *Ce-*
52 *sat electio dum libertas adimitur eligendi*. Unde nulla est electio, sine auctoritate Apostolica limitata, & restricta ad aliquos, ceteris exclusis, ut habetur ex Sacræ Congregat. Concil. responso ad sequens dubium: *An stante libertate electionis liceat Prælato Regulari proponere duos, vel tres, ex quibus eligatur unus? Sacra Congregatio censuit non licere*. Sic ex aliis refert Donatus *loc. cit. tract.* 1. *q.* 19. *num.* 7. & teste Fagnan. *in cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudin. num.* 21. eadem Sacr. Congregatio consulta a Generali Ord. S. Augustini: *An liceat in electione Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus unus canonice per secreta suffragia ad officium eligatur?* Respondit *negative*. Et quod Capitulum celebratum cum restrictiva Personarum eligendarum, & cum impressione sæcularis Potestatis sit nullum, expresse declaravit *Congregatio particularis in Taurinen. Nullitatis Capituli* 2. *Septembris* 1708. de qua Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 17. *per tot.* Hinc in Ordine Minorum de Observantia Generalis, vel Præses Capituli coarctans Electores ne libere agant, privatur Officio, ex Constitutione S. Pii V. incipiente *Pastoralis*, & Constitut. Francisc. cap. 8. Non est tamen 53
contra libertatem electionis quod Electores coarctentur ad eligendum aliquod genus personarum v. g. Magistrorum, Lectorum &c. vel talis Nationis, & hujusmodi. Patet hoc ex praxi multarum Religionum, in quibus sunt legitime institutæ alternativæ, ut electio Superioris aliorumque Officialium semel fiat de una, & semel de alia Natione, & non nisi de personis habentibus tales vel tales qualitates, & valere tales electiones tenet Fagnanus *in cit. cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine a num.* 25. *ad num.* 39. Panormitan. communiter receptus *in cap. Cum terra* 14. *de election. num.* 4. Navarr. *lib.* 1. *de constit. cons.* 5. *num.* 1. *in prima editione*, Silvest. *verb. Electio* 1. *q.* 23. Donat. *loc. cit. q.* 10. *n.* 1. *& seq.* & communis aliorum.

Libertatem electionis tollit, & ipsam irritat subornatio, quæ fit importunis precibus, comminationibus, vituperationibus, donis, promissis, aliisque mediis, artibus, & modis illicitis sufficientibus ad commovendum, seu moraliter cogendum ad dandum suffragium illi determinato, pro quo ceteris aliis exclusis a subornatore talibus illicitis mediis inducitur; si quis enim ad extorquendum suffragium pro se, vel amico comminetur alicui Electori expulsionem a Provincia, aut a tali sibi grato Conventu, aut impedimentum a consecutione justi gradus, vel ad terrorem objiciat falsa crimina, vel etiam vera, sed penitus occulta, vel alias similes vexationes, clarum est ipsum Electorem non libere, sed justo metu motum, tali suffragium suum præbere, adeoque nulliter, cum nulla declaretur electio ex metu & terrore facta per *cap. Ad aures* 3. *de iis* 54

qua

quæ vi metusve causa fiunt; sicuti nulla declaratur electio facta importunis precibus *ex cap. Per inquisitionem 26. de election.* Hinc in Ordine Minor. de Observantia subornatores pro se, vel pro alio ex Constitution. S. Pii V. incipien. *Pastoralis Officii*, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ reservatam, & privationem vocis activæ & passivæ, ibi: *Qui vero in electionibus ipsis, vel ante eas per sex menses pro se, vel alio subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, a qua absolvi non possit, nisi a Pontifice pro tempore existente, ac voce activa, & passiva perpetuo caret*. Quæ tamen excommunicatio modo potest absolvi a Ministro, & Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum inferiorum, uti concessit, & moderavit Pianam Constitutionem quo ad talem reservationem Gregorius XIII. Constitution. incipiente *Consuevit*; & statuta Ordinis *de anno* 1663. *c.* 7. §. 6. *num.* 43. ita habent; „ Subornatores declaramus, qui donis, & promissis, comminationibus, & obsecrationibus, importunis laudibus, aut vituperationibus falsis, aliquem inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium in electionibus ferat, quive colligationes, aut inductiones fecerint, non autem illi qui conferendo, vel consulendo talem dignum, vel indignum ad officium dixerint, ut ad illud eligatur, vel non eligatur. *Et n.* 44. Qui in Electionibus, vel ante per sex menses pro se, vel pro alio, per se, vel alios subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat Ministro, aut Commissario Generali reservatam. Si vero Generales ipsi in eadem damnatione fuerint, a solo Summo Pontifice absolvi poterunt juxta Constitutionem Gregorii XIII. & insuper eosdem Subornatores actibus legitimis ipso facto privamus.

57 Et generaliter pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se, vel pro aliis Dignitates procurantibus a Clemente VIII. in Constitutione incip. *Nullus omnino*, *edita* 20. *Martii pro reformat. Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti sub* §. 35. ita fuit statutum: „ ut omnis Officiorum ambitus occasio præcludatur, caveant omnes a directa, vel indirecta vocum seu suffragiorum procuratione tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Capitulis locorum, tum in ceteris præsertim Generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi. Quicumque secus fecerint, præter alias pœnas, & Censuras hactenus contra hujusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in pœnam privationis officiorum, quæ obtinent, eo ipso incidant, & ad futura quæcumque pariter inhabiles habeantur; super quo cum eis dispensari a nemine possit, nisi a Nobis, vel successoribus nostris, & pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur. Porro supradictas omnes pœnas ad complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes, extendimus. „ Quæ Constitutio fuit innovata jussu 58
Urbani VIII. a Sacra Congregatione Concilii die 21. *Septembris* 1624. *in decret. de Apostatis, & Ejectis*, incipiente *Sacra Congregatio*, *sub* §. 1. ibi: „ Ac primo ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia, districteque præcipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum *Superioribus*, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub pœnis statutis in iisdem Constitutionibus. „

Electio evadit Simoniaca, & consequenter 59
nulla, cum pro consequenda aliqua Prælatura, seu Dignitate V. G. Prioratus, Guardianatus, Diffinitoriatus, Provincialatus, & Generalatus, & hujusmodi datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio; dare enim aliquod temporale pro spirituali est semper simoniacum; *c. Quam pro* 2. *caus.* 1. *quæst.* 2. *c. Non satis* 8. *& c. Mandato* 46. *de Simonia, c. Monachi* 2. *de statu Monachorum cum similibus*. Et talis electio de Jure Eccle- 60
siastico est nulla etiam ante Judicis sententiam; *c. Ea quæ a Sanctis.* 6. *caus.* 1. *quæst.* 3. ibi: *Quidquid ergo in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas umquam vires habere censemus*: *c. Cum Clerici* 6. *de pactis*, ibi: *appellatione cessante, eos aliter adeptis Ecclesiis spoliatis*, *cap. Matthæus* 23. *& cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ubi habetur obtinentem bona fide per simoniam ab alio commissam, teneri beneficium deponere: ergo Pontifex ibi supponit adeptionem Beneficii invalidam esse; secus renunciationem debere fieri non præciperet. Et in Extravagant. *Cum detestabile* 2. *de Simonia*, *inter Communes*, sic expresse habetur; *Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in Ecclesiis*,

siis, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quæ percepit restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus, statuentes præterea, quod universi, & singuli etiam præmissis dignitatibus prediti, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant, a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, præterquam in mortis articulo constituti.

61 Talis electio est nulla etiamsi Simonia sit occulta; *cit. Extravagant.* ibi; *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum*, & *cap.*
62 *Matthæus* 23. & *c. Nobis* 27. *de Simonia*. Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in hujus præjudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico, textu expresso *in cit. cap. Nobis* 25. *de Simonia*, ubi propositum casum, *Quod cum quatuor essent a Capitulo constituti, qui debebant quemdam eligere in Plebanum, amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiserunt, pecuniam se soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente, postmodum est electus &c.* Ita respondit Pontifex: *Quod nisi constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio tamquam Simoniaca pravitate præsumpta est penitus reprobanda.* Licet enim Electus non peccaverit, electio tamen est vitiosa propter eligentes, quia peccant Electores in forma, licet Electus non sit in culpa, uti recte advertit Glossa *ibid. verb. Reprobanda, arg. c. Cumana* 50. & *c. Ecclesia ve-*
63 *stra* 57. *de election.* Hinc simoniace Electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renunciare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Diffinitoriatum, Provincialatum, Generalatum, & hujusmodi; nec absolvi potest priusquam renunciet; & hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis, ipso quoque nesciente, *cap. Quicumque* 1. *cauf.* 1. *q.* 5. ibi: *Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes per pecuniam adepti sunt, postquam eos omnino dimiserunt &c.* cap. *Eos* 2. *ead. cauf. & quæst.* ibi: *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quod ignorantia tales excusat a reatu criminis, ut supra dictum est, non a fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint, & ex misericordia ibidem eis esse conceditur, in quo patet, quod & si illis ignorantibus simoniæ peccatum esset admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non possunt*, cap. *Sicut tuis* 33. *de simonia*, ibi: *Secundum Canonum statuta etiam parvuli qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur, & concordat c. Matth.* 23. *c. Nobis* 27. *de election. cit. Extravagant. Cum detestabile* 2. *de simonia inter communes, c. si alicujus* 59. *de election.* cum similibus. Donatus *loc. cit. tract.* 1. *q.* 20. *num.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 3. *num.* 174. & ipso teste, unanimis, ac certa aliorum ob claram dispositionem Canonum adductorum.

Simoniaca, & nulla est electio, in qua electores ita paciscuntur, si tu eliges me in Provincialem, ego te eligam in Definitorem, in Guardianum, & hujusmodi, si tu dederis mihi, vel meo amico tuum votum, ego dabo tibi meum, vel amico tuo; Si tu in hac electione suffragatus fueris pro meis dependentibus, ego in alia suffragium feram pro tuis. Omnes enim istæ, & similes pactiones semper continent labem simoniacam, cum jus spirituale detur cum onere, ut aliquid fiat, quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa mediata illam habendi; *cap. Quam pio* 2. *cauf.* 1. *quæst.* 2. ibi: *Dum tamen omnis absit pactio, & omnis cesset conventio; cap. Plerique* 7. *de pactis*, ibi: *Pactum hujusmodi penitus reprobamus; cap. Pactiones* 8. *eod. tit.* ibi: *Pactiones factæ a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti; cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutatione*, ibi: *Generaliter itaque teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simoniæ*, & concordat *cap. Præterea* 9. *de transactionib. cap. de hoc* 11. & *cap. Tua nos* 34. *de simonia*, cum similibus. Et sic communis Doctorum cum D. Thoma *quodlibet.* 8. *art.* 11. Cajetan. *in summ. verb. Simonia* §. *circa tertium*, Silvestro *verb. eod. quæst.* 13. *dist.* 4. Navarr. *in summa cap.* 23. *num.* 110. Reginald. *in praxi lib.* 23. *num.* 244. Donat. *loc. cit. tract.* 1. *q.* 22. *n.* 1. & aliis passim. Hinc caveant Factionarii, & Præpotentiarii, ne per suas illicitas colligationes, & iniquas pa- 64

pactiones, plures solemnizent Nullitates, quam celebrent Electiones, & in laqueos æternæ perditionis, se, suosque sic colligatos misere injiciant. Alia ad rem, vide verb. *Simonia*.

65 Electio celebrari debet in loco publico, & solito, ut in Ecclesia, Choro, Sacristia, vel Capitulo, seu hujusmodi, dummodo non sit locus clandestinus, *l. observare*, C. *de decurionibus lib.* 10. *cap. In causis* 30. *de elect.* ibi: *Mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis Fratribus de electione tractarent*. In casu autem necessitatis celebrari potest

66 extra Ecclesiam, seu Monasterium, & extra locum solitum; *cap. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. *circa med.* ibi: *Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in Urbe non possit Electio, Cardinales, Episcopi cum Religiosis Clericis, Catholicisque Laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant eligere Apostolicæ Se-

67 dis Pontificem, ubi congruere viderint*. Immo in casu necessitatis potest electio celebrari etiam in loco interdicto, quia per Interdictum solum suspenduntur Divina, & Ecclesiastica Sacramenta; *cap. final. de sentent. excom. in* 6. Electio autem non est Sacramentum; nec est de illis Divinis; Tum quia ita colligitur *ex c. Ad hæc* 1. *de postulation. Prælator.* ubi *in fine* Pontifex concedit, & admittit postulationem, & electionem posse fieri in loco Interdicto.

68 Extra tamen casum necessitatis male facerent Electores eligendo in loco interdicto, Silvester *verb. Electio* 1. *q.* 8. *num.* 9. Miranda *tom.* 2. *Manual. Prælator. quæst.* 23. *art.* 9. Donat. *loc.*

69 *cit. tract.* 2. *q.* 2. *num.* 2. Electio vero adhuc esset valida; *Perez. leg.* 2. *verb. Quæri etiam posset tit.* 6. *lib.* 1. *ordin.* Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *c.* 14. *q.* 17. Lavor. *variar. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 18. *num.* 6. Barbosa *lib.* 1. *Jur.*

70 *Ecclesiast. univers. cap.* 19. *n.* 177. Sic etiam valida esset electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. Locus enim non est de substantia electionis, nec usquam reperitur jus proditum, quod propter locum electio debeat annullari, quamvis Glossa *in cap. In Nomine Domini* 1. *dist.* 23. *verb. Fieri in Urbe*, dicat electionem esse nullam si fiat alibi, quam in loco ad hoc determinato *in cap. Venerabilem* 34. *de election.* hæc enim Decretalis non probat id quod dicit Glossa, sed factum recitat prout contigit, ut notat Archidiaconus *in d. cap. In nomine Domini num.* 16. & 17. *dist.* 23. ubi *num.* 18. dicit opinionem Glossæ communiter non teneri. Et sic Abbas *in cap. Cum terra* 14. *de election.* Barbosa *loc. cit. num.* 117. Lavor. *loc. cit. cap.* 18. *num.* 7. Fagnan. *in cap. Quia propter* 41. *de electione n.* 68. & *in cap. Cum ex injuncto* 2. *de Novi operis nuntiation. num.* 20. & alii cum Rota *part.* 6. *recent. decis.* 36. num. 7.

Electio de jure communi est facienda, quando Ecclesia est viduata, & vacat legitimo suo 71
pastore; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore*. Vacatio autem, & Viduatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renunciationem, translationem, & proprii Prælati remotionem, ut habetur *in c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* ibi: *Cum per translationem, depositionem, aut cessionem*, & notat Glossa *ibid. verb. Fortius*. Viduata, seu vacante Ecclesia, debet 72
ab Electoribus, cessante legitimo impedimento, fieri electio infra tres menses, alioquin devolvitur ad proximum Superiorem, textu expresso *in cap. Ne pro defectu* 41. *de election.* ibi: *Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus ut ultra tres menses Cathedralis Ecclesia, vel Regularis Prælato non vacet, intra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant eligendi potestate careant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proxime præesse dignoscitur, devolvatur*. Et 73
si ipse proximus Superior infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem, & sic successive usque ad Papam. Silvester *verb. Electio* 1. *quæst.* 6. *num.* 7. Miranda *tom.* 2. *Manual. Prælator. quæst.* 23. *art.* 12. Donat. *loc. cit. tract.* 3. *num.* 3. & alii passim. Dicti 74
tres menses non sunt computandi a die vacationis, sed a die habitæ scientiæ talis vacationis; *cap. Licet* 3. *de supplend. negligent. Prælat. cap. Quia diversitatem* 5. §. *final. de concess. Præbend.* Tempus enim non currit ignoranti, *l.* 2. C. *Qui admitti*, sicuti nec currit legitime impedito, ex ipsomet *cit. cap. Ne pro defectu*, ibi: *Justo impedimento cessante*. 75

Regulares autem non tenentur stare huic 76
tempori a Jure Communi præfixo, sed debent servare tempus, & modum a suis specialibus Constitutionibus statutum, Clemens enim IV. ut refert Casarub. *in compend. privilegior. verb. Electio* §. 4. concessit expresse Fratribus Minoribus, *quod in electionibus tempus super hoc a Jure statutum ipsis non currat, nec in hac parte Juris hujusmodi Regulis coarctentur*, & idem

fuit

fuit concessum Ordini Prædicatorum ab Alexand. IV. Constitut. incip. *Cum hi*, & a Sixto IV. *in Mari magno*; & quod electiones Regularium cujuscumque Ordinis celebrandæ sint secundum proprias, & speciales suas legitimas Constitutiones, colligitur ex Clementin. *Exivi*, *de verb. significat.* & constat ex Decretis editis a Clemente VIII. *de reformat. Regular.* §. 36. & ex variis aliis Bullis specialibus, per
77 quas juri communi derogatur. Si electio non fuerit celebrata statuta, & præscripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis, devolvitur ad Generalem; Clem. IV. Constitut. incipiente *Virtute conspicuos*; si sit Generalis, devolvitur ad Papam, *Constit. Ordin. stat.* 8. *cap.* 9. *in textu*, & in hoc fere omnes Religiones concordant; sed quælibet stet suis specialibus Constitutionibus a Sede Apostolica approbatis. Electio celebrata post elapsum tem-
78 pus a Jure communi, vel speciali præfixum est nulla; *cap. Ne pro defectu* 41. *de election. cap. Licet* 3. *de supplend. negligen. Prælator.*

79 Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. Navarr. *consil.* 2. *de election. in prima edition.* alias *consil.* 8. Rodriquez *tom.* 2. *q.* 51. *art.* 15. Mirand. *tom.* 2. *Manual. Prælator. q.* 23. *art.* 12. *conclus.* 1. Sayrus *in florib. decis. de election. decis.* 2. Molfesius *in summ. Moralis Theolog. tract. de Benefic. cap.* 16. *n.* 129. Castellin. *de election. in addit. ad cap.* 6. *pag.* 498. Portell. *in dub. Regul. verb. Electio num.* 6. Donat. *loc. cit. tract.* 3. *q.* 7. *num.* 2. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 170. & alii passim. Dicitur *Regulariter*
80 *loquendo*, quia ob gravem, & urgentem caussam potest Electio licite, ac valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria, ad evitandos dolos, & errores, qui in dandis suffragiis, & conscribendis schedulis possent oriri. Rodriq. *tom.* 2. *qq. Regular. quæst.* 51. *articul.* 5. Portell. *in dub. Regular. verb. Electio num.* 5. Mirand. *loc. cit. conclus.* 1. Barb. *loc. cit. num.* 170. Donat. *loc. cit. n.* 4. & alii. Causa autem gravis, & urgens
81 pro celebranda electione de nocte, esset si in tota die non potuerint Electores concordari, & sequenti die periret facultas eligendi; vel si immineret periculum ut Congregatio dissolveretur; vel si timerentur obventuræ Magnatum litteræ, quæ possent Electorum libertati præjudicare, & hujusmodi. Samuel. *tract.* 1. *disp.* 1. *controvers.* 19. *de election.* Donat. *loc. cit. n.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 170. Portell. *loc.*
82 *cit.* & alii. Per noctem intelligitur illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quo jam albescit. Barbosa *loc. cit. num.* 171. Donat. *loc. cit. num.* 3. Navarr. *loc. cit.* & alii passim. Electio potest celebrari etiam die Fe- 83
sto. Donat. *loc. cit. q.* 10. *num.* 1. & alii communiter.

Si debito tempore ante celebrationem Capi- 84
tuli, vel Congregat. non exhibeantur attestationes de adimplemento onerum Missarum, electio est nulla: ita habetur ex Constit. Innocent. XII. incip. *Nuper* §. 33. ibi: *Teneantur omnes, & singuli Superiores Locales, in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, & juratam, quod omnibus, & singulis tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limites, & tenorem præsentium decretorum, tempore eorum regiminis fuerit omnino, & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali impedimento Missarum distincte referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem, quicumque Superiores Locales prædicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant.* Et sic defectu 85
observantiæ dictæ Constitut. pro nullitate Capituli Provincialis, Patribus acriter informantibus respondit *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. Ponente Eminentiss. Corsino in Baren. Provinciæ S. Nicolai, Capituli Provincialis* 18. *Februarii* 1712. dubio: *An electio Provincialis &c. sustineatur? Negative: & die* 3. *Julii ejusdem anni* persistendo in resolutis, respondit cum addito, *Ut causa amplius non proponeretur*. Et idem etiam resolvit *in Provinciæ S. Bernardini* 19. *Maii* 1713. *referente Eminentiss. Casino*, cum rescripto, *suspenso Capitulo, Superiores procedant ad declarationem incursus pœnarum prout de jure*; Recurrentibus autem Superioribus Generalibus ejusdem Religionis, atque ante oculos EE. PP. ponentibus magna incommoda Provinciæ, & moraliter impossibilitatem convocandi aliud Capitulum, cum diversis Vocalibus, nonnisi gratiam rehabilitationis quoad vocem activam tantum obtinere potuerunt, *die* 2. *Junii* 1713. cum rescripto: *Pro gratia rehabilitationis quo ad vocem activam tantum, imposita pœnitentia salutari*. Cum quibus pro punctuali executione ejusdem Innocentii Constitutionis processit etiam *Sacr. Cong. Conc. in Ord. Min. Obs.* 17. *Junii* 1713. *quoad* 2. *dub.*

Sic

Sic expresse refert Ursaya *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 29. *n.* 4. 5. 6. & 6.

86 Vicarius Provincialis electus a solo Diffinitorio post mortem Provincialis potest ex justa causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut de facto enixe supplicantibus omnibus vocalibus Provinciæ Neapolitanæ Reformatæ, & concurrente consensu nedum omnium omnino Vocalium, sed etiam omnium Exprovincialium non Vocalium illius Provinciæ, & Superioris Generalis, concessit Patri Petro de Neapoli *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. Ponente Eminentiss. Casino* 22. *Maii* 1714. Sic in Pro-
87 vincia Romana anno 1673. fuit electus Vicarius Provincialis P. Joseph Mediolanensis, qui paulo post titulo & prærogativis Ministri Provincialis decoratus fuit, prævio voto Sacræ Congreg. Episcop. & Regul. mediante Breve S. M. Clement. X. referente P. V. C. Generali in ejus voto. Item in Provincia S. Thomæ anno 1699. ex gratia Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. remissis arbitrio P. Matthæi a S. Stephano tunc temporis Superioris Generalis precibus P. Petri Francisci de Solere, idem ex Vicario Provinciali declaratus fuit Minister Provincialis; sic refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2.
88 *discept.* 22. Qui tamen in Miscellaneo Sacro, & Profano verb. *Vicarius Provincialis* refert talem gratiam fuisse denegatam ab eadem *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Januens.* 24. *Septembris* 1717.

89 Electio facta a Regularibus, & de Regularibus, necdum in eadem Religione professis, est nulla; Regulares enim qui tacite, vel expresse professionem non emiserint, sunt incapaces eligendi, textu expresso *in cap. Ex eo* 32. *de election. in* 6. §. *in Ecclesiis*, ibi: *In Ecclesiis quoque Regularibus, vel Monasteriis, hi qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel Conversi Laici, Clericis, electionibus interesse*. Navarr. *in Lucern. Regular. verb. Electores, sive Eligentes n.* 1. Silvester *verb. Electio* 4. *num.* 5. Barbosa *loc. cit. c.* 19. *n.* 50. & communis aliorum. Et Regulares qui non sunt expresse professi, nequeunt omnino eligi in Prælatos, textu expresso *in cap. Nullus* 28. *de election. in* 6. ibi: *Nullus Religiosus ad Abbatiam, seu Prælaturam suæ, vel alterius Religionis de cetero eligatur, nisi antea fuerit Ordinem Regularem expresse professus. Quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur.*
90 Ex quibus textibus clare patet, quod ad hoc, ut quis possit eligere, sufficit tacita professio, *tacite, vel expresse professi*. Ut vero possit eligi, necessario requiritur expressa, *nisi fuerit Ordinem Regularem expresse professus*, ut recte observant Sigismund. a Bononia *de election. dub.* 90. *num.* 3. Suarez *de Religion. tom.* 4. *tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 2. Barbos. *loc. cit. n.* 50. & alii passim & hoc procedit etiam in Monialibus, textu expresso *in cap. Indemnitatibus* 43. *de elect. in* 6. Et eligendus in Prælatum 91
debet esse professus in eadem Religione, in qua eligitur, textu expresso *in Clement.* 1. *de election.* ibi: *Cum rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem Monasteriis socientur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Prælatum alterius Religionis, vel Habitus de cetero eligatur; Quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum, & inane*. Et per hanc decretalem correctum videtur illud verbum *in cit. cap. Nullus* 28. *de election.* nempe *Vel alterius Religionis de cetero eligatur*, ut ibi notat Glossa *in verb. eod.* & clare de se patet propter congruentem rationem in d. Clementina adductam.

Sententiæ privationis vocis activæ, & pas- 92
sivæ debent a Superioribus Regularibus pronunciari per mensem ante Capitulum, aliter non tenent, ex visitationis Apostolicæ decreto edito 14. Octob. 1621. a Clem. VIII. approbato sub his verbis: *Privatio vocis activæ, & passivæ, ac inhabilitatis decreta, sententiæque ab eisdem Superioribus Ordinis latæ, ne deinceps in ipso electionis actu pronuncientur, promulgenturve, atque eæ promulgatæ vocales minime afficiant, nisi per mensem ante fuerint intimatæ, prout Sanctitas sua omnino vetuit*. Quod decretum nominatim observari præcepit jussu Pauli V. Card. Verallus Ord. Minor. Protector 27. *Maii* 1616. *ut refert Lantusca in Theatr. Regul. verb. causa, seu lis, n.* 2. Hoc enim fundatur in jure communi, secundum quod omnes mutationes, & sententiæ prolatæ in limine Capituli præsumuntur factæ ad fraudandam futuram electionem, ut advertunt Castellinus *de elect. cap.* 13. *n.* 14. Pellizar. *in Manual. Regul. tract.* 9. *cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 8. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 18. *n.* 10. Non enim potest præses Capituli Reli- 93
giosos voce activa & passiva privare, ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via Juris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu, & figura Judicii, & quod posset Religiosos voce activa, & passiva privare, quia id debet intelligi, *Juris ordine servato*, scilicet citato reo, & in suis exceptionibus audito. Clementin. *cap. Pastoralis* 2. §. *Ceterum de senten. & re judicat.* Rodriq. *qq. Regul. part.* 2. *q.* 52. *art.* 12. Miranda *in Manual.*

ulal. Prahtor. tom. 2. qu. 23. art. 22. conclus. 3. Castellin. *de elect. cap. 13. tit. direct. pacific. election.* Lezana *tom. 1. qq. Regular. cap. 15. n. 34.* Peyrin. *tom. 1. de subdito quest. 1. de obedient. cap. 32.* §. 10. Pignatell. *tom. 10. d. consult. 18. num. 9.* cum aliis adductis a Pas-
94 serin. *de elect. cap. 2. quest. 4. num. 71.* Si tamen citato Capitulo, & Vocalibus jam congregatis emergeret casus, propter quem Vocalis aliquis sit voce activa, vel passiva privandus, tunc ipso summario audito, an aliquam excusationem pro se adducere possit, aut velit, posset sententia pronunciari, vel declarari incurrisse excommunicationem, & consequenter privationem vocis activæ, si esset notorius Clerici percussor, *ex cap. Si quis suadente 29. caus. 17. quest. 4.* vel privationem vocis activæ, vel passivæ incurrisse, ex quo non detulerit ad Capitulum attestationem juratam a sacerdotibus sui conventus super celebratione Missarum ad præscriptum Constitutionis Innocent. XII. incipien. *Nuper*, sub talis privationis pœna id præcipientis, ut patet ex propriis suis verbis relatis supra *sub num.* 84.

95 Electio Canonice celebrata est confirmanda ab immediato, & proximo Superiore; *cap. Nihil 44. de elect. §. Ceterum.* Si electus ante con-
96 firmationem se immisceat administrationi, seu exercitio Prælaturæ, est ipso facto privatus jure acquisito per electionem; *cap. Qualiter 17.*
97 *de elect. & cap. Avaritiæ 5. eod. tit. in 6.* Excipiuntur tamen electiones Generalium Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis, eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati, vid. Constitut. Sisti IV. incipien. *Dum attenta.* In or-
98 dine Minorum, Generalis statim ac Canonice est electus, potest plenam & liberam administrationem, & jurisdictionem exercere, ex concessione Clementis IV. Constitut. incipient. *Virtute conspicuos.* Provinciales vero ex eadem Constitutione confirmantur a Generali, vel ab ejus delegato Visitatore, & Præside; Guardiani autem eodem actu eliguntur, & confirmantur; ut cum aliis notat Hasbensis *sum. 99. verb.*
99 *Electio num. 193.* & docet praxis. Abbatissæ quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare juxta dispositionem textus *in cap. Indemnitatibus 43. de election.* & declaravit *Sacr. Congregat. Episcop. & Regul. in Mazarien.* 18. *Martii 1700. referente Eminentissimo Colloredo.*

100 Quoad electionem Abbatissarum notanda sunt sequentia novissime proposita, & resoluta dubia.

I. An in electionibus Abbatissarum in Monasteriis sub disciplina Regularium Minorum de Observantia, possit Episcopus secum conducere Cancellarium, & quatenus affirmative?

II. An liceat eidem Cancellario interesse, & assistere scrutiniis, & electionibus Abbatissarum, quæ fiunt in Monasteriis Ordinis Minor. de Observantia Tiburis; & quatenus negative?

III. An saltem dictus Cancellarius durante scrutinio permanere possit intra Ecclesiam in casu &c.

Sacr. Congreg. Concil. in Tiburtina 26. April. 1727. respondit. Ad I. *Affirmative.* Ad II. *negative.* Ad III. *nec Cancellarium, nec Fratres exceptis Superiore, & Scrutatoribus, permanere posse intra Ecclesiam.*

Insuper attendenda est sequens alia ejusdem S. C. C. resolutio sub *die 4. Maii 1675. in Neapolitana electionis Abbatissæ lib. 29. Decr. pag. 65. a tergo:* ibi: Post editam Constitutionem *Inscrutabili* a Gregorio XV. consuevit Archiepiscopus Neapolis pro tempore, ut narrat Eminentiss. Caracciolus, interesse Electionibus Abbatissarum Monasteriorum Regularibus subjectorum, adhibito ultra seipsum, vel Vicarium, etiam Notario, qui gesta adnotaret, ac fidem de his faceret, ne res alioquin remaneret sub dispositione Superiorum Regularium, si controversia super electione, & nullitas occurrisset, utque ne Ordinarii interessentia frustratoria redderetur; Hoc non obstante Superior Monasterii Reginæ Cœli ex Canonicis Regularibus, in Electione nuper facta noluit admittere Notarium, & non obstante, quod Vicarius Generalis de nullitate protestaretur, ad electionem processit, allegans pro se declarationem hujus Sac. Congreg. tenoris sequentis: *Urbaniæ 10. Septembris 1639. Sac. &c. Censuit Episcopum in Electione Abbatissæ Monasterii Monialium Regularibus subjectarum non posse exquirere, seu recipere vota Monialium, sed illa exquiri, & recipi debere a Superiore Regulari, sciente tamen, & audiente eodem Episcopo.* His stantibus, Eminentiss. Archiepiscopus, citato P. Procuratore Generali in Curia, instat declarari, primo, an in electionibus Abbatissarum, una cum Vicario Generali interesse possit etiam Notarius Archiepiscopalis; secundo, an dicta electio facta absque interessentia Vicarii, & Notarii sit contra Constitutionem prædictam, ac propterea nulla? *Sac. Congreg. Concilii ad utrumque respondit, negative.*

101 Circa aliqua concernentia electionem Officialium Curiæ Ordinis Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. incipient. *Cum sicut*, edita 10. April. 1733. in qua decrevit, quod juxta Statutum Capituli Generalis Mediolanensis Ordinis Min. de Observantia, secuta electione Officialium Curiæ, Minister Generalis pro tempore existens sex saltem Religiosos debitis qualitatibus præditos illius nationis, ex qua fuerit Officialis electus, fratribus Diffinitorii Generalis proponere debeat, ut ex his tres ab ipso Diffinitorio seligantur, e quibus in eventum vacationis ejus Officii, idem Minister Generalis unum ad sui libitum deputare teneatur; & si contigerit alterum ex tribus Religiosis sic a Diffinitorio delectis decedere, aut inhabilem fore facultas Ministri Generalis deputandi dictum Officialem ad duos reliquos, quatenus vero duo mortui, aut inhabiles fuerint, ad unicum superstitem limitata sit, & esse intelligatur; Sin autem omnes tres obierint, aut inhabiles reperiantur, tunc deputetur Religiosus dignior illius Nationis, de qua erit Officialis electus in Capitulo Generali; demandato in casu absentiæ Religiosi ita deputati exercitio Officii Secretario Officialis cedentis, vel decedentis: Quodque delectus trium Religiosorum prædictorum pro Fratribus de Observantia, Reformatis, Excalceatis, & Recollectis Franciæ nuncupatis dicti Ordinis, ab eorum respective Diffinitorio Generali perficiatur.

102 Correctores tam Generales, quam Provinciales Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula facultatem habent decidendi de electionibus, aliisque negotiis, quæ ob paria post trinum scrutinium suffragia, ad Generale, vel Provinciale Tribunal devolvuntur; Benedict. XIV. Constitut. incip. *Injuncti Nobis tom. 4. Bull. num.* 30.

Additiones ex aliena manu.

103 Plura sunt quæ hic cumulavit Auctor. De convocatione absentium ad Electionem diximus in Addit. ad verb. *Absens* quoad Electionem. Cetera illustrare haud patiuntur arcti limites Additionum. Satis sit de hisce duobus verba facere.

104 Verum est (ut de primo disseram) quod regulariter ad coarctandum terminum Electioni præfixum non sufficiat major pars Capituli, sed requirantur duæ ex tribus patribus ejusdem Capituli. At gravis quæstio est, num id

105 locum sibi vindicet ubi Capitulum jam sit legitime coactum ad Electionem faciendam?

Affirmant Cardinal. Petra *in comment. ad Constit. Apostol. Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 2. *num.* 33. Piton. *discept. Eccles.* 100. *num.* 69. Lotter. *de Re Benefic. lib.* 2. *quæst.* 20. *num.* 7. Negant Ricciadell. *in Lyc. Eccles. c.* 4. §. 4. *sect.* 1. *num.* 1. Passerin. *de Elect. cap.* 11. *n.* 101. Ansald. *in Adnot. ad decis.* 86. *n.* 84. 106 107

Sacrum Tribunal Rotæ opinioni affirmativæ adhæsit *coram Lancett. dec.* 182. *num.* 16. & *plur. sequent.* & *in Placentina Provinciæ Compostellanæ Simultaneæ* 26. *Junii* 1743. §. 10. *coram Illustrissimo de Thunn.* Licetque hanc revocaverit decisionem *die* 4. *Febr.* 1744. *coram eod.* nihilo tamen minus *in decisione revocatoria* articulum hunc in medio reliquit, ut patet *ex* §. 6. & *sequent.* Recentius vero negativam sententiam tenuit, *ut in Leodien. Vicaria* 9. *Decembris* 1754. §. 15. *coram Illustriss. Mellin.* & *in Colonien. Decanatus* 4. *Julii* 1755. §. *final. cor. bon. mem. Borull.* & 14. *Maji* 1756. §. 7. & *sequent.* 108 109

Ubi in Electione (en alterum, de quo disserere proposui) in qua plures sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum, potest renunciari legitime Electus, quum nemo possit majorem numerum sibi tribuere. Immo sola ambiguitas apta est infirmare Electionem hanc. Et quamvis in Electionibus possit quandoque subduci redundans suffragiorum numerus, ut in reliquis veluti legitimis consistat Electio; ne utile per inutile vitietur; Id tamen procedit, vel si unus tantum sit qui sui periculum faciat in suffragatione ad certum assequendum suffragiorum numerum ex iis qui electioni præsunt, atque ea habeat suffragia, quæ sublatis redundantibus attingunt numerum ad actus firmitatem præstitutum; vel etiam si is in aliorum concursum tot enumeret vota, ut quæcumque contra ipsum deducto fiat, adhuc cæteris antecellere videatur; secus e contra. Vide hæc & alia ad hanc Electionis materiam pertinentia apud Rot. *in Nullius seu Firmana Canonicatus* 3. *Julii* 1748. *coram Illustriss. Clemente.* 110 111 112 113

Additiones novissimæ ex aliena manu.

Nulla in materia magis *incerto jure* vivimus, quam in hac electionis. Quæ a jure Canonico enim sancita sunt circa electionem propriam, ea a Doctoribus, modo admittuntur, modo rejiciuntur in electione impropria. Infinita 114

nita afferre possemus exempla, si otium esset. At libet aliud afferre, de quo novissime actum est in Sacra Rota *in Comen. Canonic. Theologalis*.

115 Pertinet Juspatronatus hujus Canonicatus ad Capitulum. Ex octo vero Canonicis, qui Capitulum componunt, quinque elegerunt inhabilem *sub conditione dispensationis*, tres vero Habilem elegerunt. Obtenta intra terminum juris minime fuit dispensatio. Quæstio ideo fuit orta, num electio Habilis facta a tribus illis Canonicis, valida sit, necne?

116 Pro invaliditate hujus electionis adducebatur, quod de jure Canonico electio facta a minori parte minime valida est, ubi major pars inhabilem citra ullam culpam eligit, ut si *ignoranter* elegit. Culpa autem vacare contendebatur electio Inhabilis a majori parte sub conditione dispensationis facta.

117 Contra vero valida ex eo prætendebatur, & quidem jure meritoque, hæc electio habilis facta a minori parte, quod electio inhabilis a majori parte facta sub conditione dispensationis, non obtenta ipsa dispensatione *vel* referenda est ad casum non factæ electionis, *vel* ad casum electionis inhabilis voluntarie & culpose factæ. Aut enim eligentes Inhabilem sub

118 conditione dispensationis intendunt non eligere non obtenta dispensatione, & hoc in casu referenda est electio ad casum non factæ electionis, vel eligere intendunt non obstante quod dispensatio non obtineatur, & in hoc disparato casu referri electio debet ad casum electionis Inhabilis voluntarie & culpose factæ. At sive ad unum, sive ad alterum casum referatur totum, jus Capituli consolidatur in minori parte, trahi nequit ad casum hunc, idque quia qui absque culpa eligunt Inhabilem, quantum in ipsis est, eligere intendunt. Lex vero, est quæ Electioni illi denegat effectum.

119 Adeo vero hic articulus implexus visus est, ut supremum Rotæ Auditorium semel atque iterum scissum ex æquo fuerit, nullamque ceperit resolutionem, ut *die* 30. *Aprilis*, & *die* 21. *Junii* anni 1762. Vide tamen quod resolutum fuit die 28. *Januar.* 1763. atque ipsissima verba Decisionis per extensum exscripta in hoc eodem Tomo, verb. *Examen*, *Examinare*, a num. 75. usque in finem.

ELEEMOSYNA.

Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex commiseratione propter Deum; *Est in re communis* cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 1. Eleemosyna est opus summe meritorium, satisfactorium, & impetratorium, ut clare habetur ex plurimis Sacræ Scripturæ testimoniis, & signanter Tobiæ 4. *Quoniam Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras*. Ibidem 12. *Quoniam Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam*. Ecclesf. 3. *Eleemosyna resistit peccato*. Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime*. Lucæ 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similiter faciat*. Lucæ 12. *Quod superest, date Eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*. Matth. 25. *Venite benedicti &c. Esurivi, & dedistis mihi manducare &c.* 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe facile tribuere*, & alibi sæpissime. 1 2

Datur præceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque eleemosynam, juxta rationem necessitatis alienæ, & facultatis propriæ; *Est communis*, & colligitur clare ex 4. *Ecclesiastic.* ubi dicitur; *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum*, sed debitum cadit sub stricto, & rigoroso præcepto, ergo &c. Et de facto transgressores hujus præcepti tamquam rei gravissimi criminis damnantur ad ignem æternum. Matth. 25. *Discedite maledicti in ignem æternum &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* Unde *in cap. Sicut 7. dist.* 47. ex verbis S. Ambrosii, sic expresse dicitur: *Neque enim minus est crimen habenti tollere, quam cum possis, & abundes, indigentibus denegare*. Dicitur autem notanter *juxta rationem necessitatis alienæ, & facultatis propriæ*, quia obligatio dandi eleemosynam pendet, & metienda est a facultate propria, idest ex parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, & a necessitate aliena, idest ex parte accipientis, ut habeat veram aliquam necessitatem. 3 4

Hinc ad clariorem, & faciliorem intelligentiam, advertendum, est quod bona ex parte dantis possunt esse superflua, vel necessaria vitæ, superflua, vel necessaria statui, & superflua, vel necessaria decentiæ status. Bona super- 5 6

perflua vitæ sunt illa, sine quibus potest quis suam, familiæque suæ vitam congrue alere, & conservare; & econtra bona necessaria vitæ sunt illa, quæ requiruntur necessario ad alendam, & conservandam suam, familiæque
7 suæ vitam. Bona superflua statui, sunt illa, sine quibus potest quis suum, familiæque suæ statum sufficienter conservare: & econtra bona necessaria statui sunt illa, quæ requiruntur ad conservandum suum, familiæque suæ sta-
8 tum. Bona superflua decentiæ status sunt illa, sine quibus potest quis suum, familiæque suæ statum adhuc decenter, & splendide conservare; & econtra bona necessaria decentiæ status sunt illa, quæ requiruntur necessario ad conservandum suum, familiæque suæ statum cum tali decentia, & splendore.

9 Sic ex parte accipientis tripliciter consideratur necessitas, scilicet, necessitas extrema,
10 necessitas gravis, & necessitas communis. Necessitas *extrema* est illa, quam patiuntur illi, quibus defectu cibi, potus, vestitus, aut alterius rei imminet hic & nunc vitæ, infirmitatis incurabilis, membri, aut sensus corporis amittendi periculum, aut imminet illis periculum incurrendi durissimam, ipsaque morte graviorem v. g. Turcicam captivitatem, &
11 hujusmodi, nisi ope congrua adjuventur. Necessitas *gravis* est illa, propter quam imminet alicui periculum gravis mali, ut carcerationis ob debita, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel status, ita ut ad se sustentandum cogatur, quamvis nobilis, alteri famulari, vel similiter laborare, aut quamvis honestus civis cogatur mendicare. Necessitas *communis* est illa, quam patiuntur communiter pauperes triviales ostia- 12
tim mendicando.

Ex istis colliges primo, quod homo sub 13
mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitæ, quamvis sint aliquo modo necessaria suo statui, illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. *Est communis*; Et ratio est, quia quamvis bona superflua vitæ, sint necessaria statui, Ordo tamen caritatis postulat, ut cæteris paribus gravissimum vitæ, aut quasi vitæ bonum præferamus bono proprii status longe inferiori, unde *c. Pasce* 21. *dist.* 86. ex verbis divi Ambrosii dicitur: *Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, fame occidisti*. Hinc pau- 14
per extremam necessitatem patiens jure naturæ potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem, a quolibet similem necessitatem non patiente; nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens, tenetur restituere quidquam; accepit enim id quod ratione talis necessitatis erat jure naturæ suum.
Sic communissima omnium Doctorum. Sic etiam 15
non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum, immo quod antea furatus fuerat. Sic ex communi Lessius, & aliis citatis Diana *part.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 8. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 4. *Præcept. Decalog. cap.* 6. *num.* 53. (*a*)

Col-

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Male citatur hic Sporer, qui potius contrarium sentit; ait enim, quod si facultas, & melior fortuna supervenerit, debeat id restituere, quod antea furatus fuerat, & hanc voluntatem restituendi debere semper in ipso manere, etiam dum in extrema necessitate versatur. *Tom.* 2. *tract.* 4. *pag.* 66. Alii quoque quamplures gravissimi Theologi, explosa Dianæ ac Tamburini talem hominem ab onere restituendi eximentium sententia, docent reipsa ad restitutionem teneri, quia delictum perpetratum contra justitiam semper remanet compensandum, licet tempore necessitatis obligatio restituendi suspendatur. Necessitas non tollit debitum, sed facit tantum, ut solutio licite differatur.

Responsio Auctoris.

Et tamen Sporer *loco* a me *citato*, loquitur præcisis verbis *ibi* a me relatis: Insuper *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII. & X. præceptum decalogi*, *cap.* 5. *sect.* 4. postquam dixerit sub *num.* 101. qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive furto, sive contractu, & dein in extrema necessitate absumpsit, ea peracta probabiliter restituere tenetur, & probata sententia, concluserit dicens: *pia ac probabilis sententia;* statim subjungit sub immediato *num.* 102. sed æque probabilis est opposita jam communior sententia DD. negans, rem quandocumque acceptam, sive ex delicto, sive ex contractu non transferente dominium, utpote vel furto ablatam, vel depositam, impignoratam, commodatam, locatam &c. & postea in extrema necessitate absumptam, unquam debere restitui; Sic Angel. Silvester, ver. *Furtum* Jul. Clar. *Lib.* 1. §. *Furti*,

Petr.

16 Colliges secundo, quod homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitæ, & statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad decentiam, & splendorem sui status, illis pauperibus qui laborant necessitate gravi. *Est communis;* Et ratio est, quia lex Christianæ caritatis, immo & humanitatis postulat, ut status splendorem aliqualiter negligamus, & quasi extremo, seu vere gravi proximi malo occuramus, cum neglectus ille, scilicet splendoris status, fere nihil sit in comparatione tanti mali passi ab inope gravi ne-
17 cessitate laborante. Immo Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *n.* 4. cum S. Thoma, aliisque ibi citatis, & Tamburin. *lib.* 5. *decalog. cap.* 1. §. 1. & alii plures recte docent, quod homo teneatur subvenire pauperi in gravi necessitate, etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis, quia homo parvo suo incommodo tenetur magnum incommodum
18 proximi impedire. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem, ut colligitur *ex c. Si quis* 3. *de furtis*, ubi sic dicitur: *Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, pœniteat hebdomadas tres*, hæc enim pœnitentia non imponeretur, si liceret in necessitate gravi furari, aut si necessitas illa fuisset extrema, ut notavit S. Thomas 1. 1. *quæst.* 66. *artic.* 7. *ad* 1. dicens: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat urgens necessitas*, & modo habetur hoc definitum ab Innocentio XI. qui *die* 2. *Martii* 1679. inter alias propositiones damnavit sequentem 35. in ordine: *Permissum est furari non solum in*
19 *extrema necessitate, sed etiam in gravi*. Colliges tertio, quod homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui; & a fortiori ex superfluis decentiæ status, illis pauperibus, qui laborant solum necessitate communi; Sic Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 5. Navarr. *cap.* 24. *n.* 5. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 7. *n.* 5. Tannerus *tom.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 5. *dub.* 2. Richard. Bannes, Covarruvias, Valentia, Aragonius, Azorius, Filliucius, quos citat, & sequitur Sporer *loc. cit. num.* 60. Bellarminus *lib.* 2. *de bonis operibus cap.* 7. cum aliis ibi relatis, & alii contra plerosque modernos; Et ratio est, quia cum erogatio eleemosynæ de se sit ardua, nisi daretur obligatio sub gravi erogandi illam quandoque etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi, facile contingere posset, quod hujusmodi pauperibus nemo subveniret, & sic de communi necessitate in gravem, & de gravi in extremam adigerentur. Tum quia etiam in necessitate communi reperitur esuries, sitis, nuditas, & hujusmodi; sed ista sublevare denegantes damnantur in ignem æternum, Matthæi 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, sitivi, & non dedistis mihi bibere, nudus fui, & non cooperuistis me &c.* ergo si pro tali defectu damnantur ad tam gravem pœnam, stat clarum quod talis defectus imputatur eis ad gravem culpam; Et facit pro nostra sententia propositio 12. ex damnatis ab Innocentio XI. *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui; Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui*, sic recte notat Viva super *dicta propositione n.* 19. Sporer *loc. cit. n.* 65. Damnantur enim ibi sententia asserens, *Vix aliquem teneri ad eleemosynam ex superfluo statui;* ergo a fortiori damnata videtur sententia asserens, *teneri nunquam*. Omittuntur brevitatis gratia plurimi textus Sacræ Scripturæ, plurimi Sacri Canones, & plurimæ Sanctorum Patrum auctoritates clarissime sententiam nostram corroborantes, & contrariam infirmantes. Quidquid igitur dixerint alii, est in praxi tenenda tamquam certissima nostra conclusio, quod nempe homo teneatur sub mortali facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui, & a fortiori superfluis decentiæ status, illis etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi. Tales au- 20
tem pauperes laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem communem necessitatem, quia si hoc fuit damnatum in pauperibus laborantibus gravi necessitate, ut patet ex propositione damnata, adducta supra *sub num.* 18. a fortiori erit damnatum in pauperi-

Petr. Navarrus, aliique cit. a Layman *c.* 1. *num.* 7. Ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur a restitutione secundum omnes; sed talis in dicta necessitate bona fide rem alienam, quinimmo tanquam dominus ejus effectus, absumpsit: ergo numquam tenetur pro ea restitutione; neque enim patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas. Hæc ille, adeoque non male citatus.

peribus laborantibus solum necessitate communi.

21 Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigentibus, sive fideles, sive infideles sint, sive indigenæ, sive alienigenæ; & ut magis sit meritoria, debet distribui secundum Ordinem Caritatis; itaut magis indigens præferatur minus indigenti. Glossa *in c. Si quis* 10. *dist.* 90. Sic senex debilis debet præferri juveni, pauper nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, fidelis infideli, bonus malo. Surd. *de Aliment. tit.* 1. *q.* 93. Gratian. *discept. c.* 22. *num.* 25. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 11. *num.* 2. Valdes *de eleemosyn.* 3. *p. fol.* 72. *vers. si autem omnibus*. Bellarm. *de bonis operibus lib.* 3. *c.* 2. *litt. B.* Sic sunt præferendi indigenæ alienigenis, amici, & domestici benemeriti aliis pauperibus. Si Pater, & Filius
22 sint in extrema, vel gravi necessitate, præferendus est Pater; si Mater, & Pater, præferendus est Pater; Parentes præferendi sunt uxori, Uxor propinquis, propinqui extraneis, & hujusmodi. Trullench *loc. cit. dub.* 11. *num.* 2. Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficul.* 7. *num.* 1. Becanus *de extern. act. Caritat. c.* 21. *num.* 22. Barbosa *in Repertor. posthum. verb. Eleemosyna*, & alii communiter. In communi tamen necessitate debet quis potius prolibus subvenire quam parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, & ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item parentes. Tamburin. & alii cum Diana *in compend. verb. Debitum num.* 12. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *num.* 723. Sic maritus in communi necessitate debet uxorem præferre parentibus, & prolibus; ita Tamburin. & la Croix *loc. cit. num.* 724. contra Castropal. qui dicit uxorem esse quidem præferendam prolibus, sed non parentibus: & ratio nostræ opinionis est, quia vir, & uxor civiliter sunt quid unum, adeoque extra necessitatem extremam, vel gravem, ubi lex naturæ non dictat aliud, uxor censeri debet conjunctior, & sic in necessitate communi debet præferri; & ad hoc alluditur Genes. 2. *vers.* 24. ibi: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ*. Vide verb. *Filius*, & verb. *Necessitas*.

23 Eleemosyna non est danda otiosis pauperibus nolentibus laborare, quia ultra quam quod isti sunt fures eleemosynarum aliis vere indigentibus debitarum, id esset eorum ruinam, & vitia alere, quia ex otio ad maxima vitia prolabuntur; ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, & ut scripsit Seneca *epist.* 86. *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, & cujusvis hominis sepultura*, & istis otiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri prohibere *Ecclesiast. cap.* 12. ibi: *Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: Probibe panes illi dare*. Vasquez *de eleemosyna c.* 3. *dub.* 1. Turrian. *disp.* 85. *dub.* 1. Trullench *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 10. *n.* 8. Amostaz *de causis piis tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 10. & alii passim. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, 24
immo possunt juste a Civitate expelli, quando adest justa causa, ut si Civitas fame laboret, nec possit simul forensibus, seu alienigenis, & domesticis, seu indigenis subvenire, vel si forenses pauperes morbos afferant, aut quando in otio putrescunt, unde ad vitia perveniunt, & hujusmodi; tunc enim recte expelluntur. Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 6. *num.* 3. Valdes *de eleemosyn.* 3. *part. fol.* 80. *vers. quarto quæritur*, Trullench. *loc. cit. dub.* 10. *n.* 8. Diana *p.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 36. Bonacina *de Caritate disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 6. *proposit.* 3. *n.* 19. Amostaz *loc. cit. c.* 32. & alii passim, & ad hoc facit *Concil. Turonens.* 11. *cap.* 4. ubi statutum est, ut quælibet Civitas, aut Oppidum suos alet pauperes, & ad id Presbyteri, & Laici concurrant.

Pauperes ficti graviter peccant, & tenentur 25
ad restitutionem eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt, & ratio est, quia sic injuste auferunt eleemosynas aliis pauperibus, vere indigentibus, & per dolum, & deceptionem extorquent pecuniam ab iis, qui seclusa deceptione, nullo modo darent eis ejusmodi eleemosynas; Causa enim finalis eleemosynæ, est pauperi succurrere ad sublevandam ejus necessitatem, quæ si non adsit, quia pauper est fictus, donatio illa non sustinetur, adeoque suscipiens ad restitutionem tenetur. Vasquez *de eleemosyna cap.* 3. *dub. ult.* Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficul.* 9. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 107. Navarra *de restitut. lib.* 3. *cap.* 1. *a n.* 267. Delugo *tom.* 7. *lib.* 6. *dub.* 17. Trullench *l. cit. dub.* 10. *num.* 9. Tapia *de caritat. lib.* 3. *qu.* 4. *art.* 8. Palao *tom.* 1. *punct.* 14. *num.* 5. &
alii passim. Restitutio autem fieri potest sive 26
danti, sive pauperibus. Vasquez *loc. cit. dub. ult. num.* 24. Diana *part.* 5. *tractat.* 8. *resolut.* 22. Palao *loc. cit. punct.* 14. *n.* 7. Petschacher *de restit. pag.* 613. Tamburin. & alii. Quamvis 27
autem quis actu non egeat ad victum, si tamen immineat necessitas proxima, potest

nunc

nunc petere, & acceptare eleemosynas, quia quod de proximo expectatur, præsens censetur, *l.* 2. *C. de transactione*, ubi Barbosa *n.* 5. & alii. Delugo *loc. cit. dub.* 17. *n.* 4. Amostaz *loc. cit. n.* 29. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *re-*
28 *solut.* 8. & alii passim. Sic etiam poterit eleemosynas petere, qui Filias habet nubiles, quas commode dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam, & Filiarum sustentandam. Mandell. *cons.* 69. *num.* 7. Vivius *decis.* 454. *n.* 5. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 6. Delugo *tom.* 7. *in respons. moral. cit. c.* 17. *n.* 5. Amostaz *loc. cit. n.* 29. Sic pariter
29 poterit eleemosynas petere puella, quæ non habet congruam dotem ad sui status conditionem, quamvis habeat necessaria ad victum; sic cum Bartol. & aliis tradit Velasco *de privileg. pauper.* 1. *part. q.* 4. *n.* 43. Amostaz *l. cit. n.* 29.
30 Idem est dicendum de Filiis habentibus sibi necessaria, qui si habeant Parentes necessario alendos, & ad id non habeant, possunt petere, & suscipere eleemosynas. Delugo *loc. cit. in respons. moral. dub.* 19. *num.* 5. Amostaz *l. cit. n.* 30. Diana, & alii. Idem pariter est
31 dicendum de iis, qui habent Fratres, aut Sorores, quibus alimenta præbere tenentur, Delugo *loc. cit. num.* 5. Amostaz *loc. cit. n.* 30. Velasco *loc.* .. *q.* 4. *num.* 50. & alii.

32 Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim quærere; nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsis conferant, textu expresso in *cap. Nimis prava* 17. *de excessib. Prælat.* Unde si aliqui Ordinariorum, vel alii impediant per vim, vel dolum, aut consulant, ne eleemosynæ dentur Regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurrunt, ut ex Bullis ostendit la Crux *de statu Religios. lib.* 1. *cap.* 7. *conclus.* 2. Trullench *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 8. *num.* 22. Casarub. in comp. Privileg. verb. Eleemosyna, num. 7. 8. 9. & 13. & signanter hoc statuit Sixtus IV. Constitu-
33 tion. incipiente *Sacri*. Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos, & assignatos propriis Conventibus, ut censuit *Sacra Congreg. Episcop. & Regul.* 22. *Junii* 1674. dum partibus auditis, *declaravit, & decrevit ne in posterum præfatorum Ordinum Conventus (scilicet Observ. & Capuccin. in Regno Corsicæ) proprios suos districtus ad quæstuandum egrediantur, sed inter suos limites se quisque contineat, ut ab his quibus serviunt sustentari facilius possint; Nec non, ut ubi plures inveniuntur Conventus in eodem districtu, inter eosdem ratio antiquitatis, ac fundationis rationabiliter habea-*
34 *tur, sicque omnino observari mandavit*. Et quod non possint quæstuare Capuccini in locis, in quibus id faciunt Patres Reformati, statuit novissime, auditis partibus, *Sac. Congr. Episc. in Vintimilien. quæstuationis* 2. *Augusti* 1715. *Ponent. Card. S. Clementis, &* 16. *Septemb.* 1718. *Pon. Card. Corsino*, ut ad longum variis notatis, & discussis refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *disceptat.* 9. *& tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 17. Et jam emanaverat prohibitio quæstuandi per quatuor milliaria prope Conventus Mendicantes anteriores; *ead. Sacra Congreg.* 15. *Novembris* 1647.

Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cujus Diœcesi situm est ipsorum Monasterium, cum eis in erectione concessa tacite videatur, & concessit Leo X. Fratribus Minoribus in sua Constitutione, quæ refertur *in compend. privileg. Mendicantium, verb. Eleemosyna n.* 13. Unde *Sacra Congregat. Episcop. & Regul.* 6. *Octob.* 1597. ita rescripsit Episcopo Casalensi: *Non tenentur Regulares, qui ex institutione, aut facultate Sedis Apostolicæ eleemosynas queritare, aut mendicare possunt, petere ab Ordinariis licentiam Eleemosynas per Diœcesim querendi, cum in erectione Monasteriorum hæc licentia eis tacite ab Ordinariis impertita censeatur*. Et eadem *Sacra Congreg.* 2. *Augusti* 1594. Ita rescripsit Collectori Portugalliæ: „ I Vescovi per la licenza di cercar la limosina non devono aver cosa alcuna, ancorchè menoma, e così i loro Officiali. I Mendicanti non han bisogno di simil licenza, la quale si presume data loro per sempre, quando fu loro permesso che avessero Monastero nella Diocesi. " Id ipsum declaravit eadem Sacra Congregatio *in Ostunen.* 15. *Februarii* 1577. *in Papiensi* 22. *Augusti* 1581. *&* 3. *Dec.* 1602. *in una Observantium* 17. *Novemb.* 1620. *in una Capuccinorum* 5. *Octobr.* 1646. *& in alia Observantium* 21. *Maii* 1640. *& sic alibi* sæpissime. 35

Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis ubi existunt Conventus: sed solum si eas velint colligere extra ipsa; sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Piasecius *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *art.* 6. *n.* 50. his verbis: *An, ut quæstores arceantur, possint Ordinarii facultatum a Superioribus Regularium Eleemosynæ querendæ concessarum aliquam cognitionem, & qualem habere? Congregatio censuit ex Concilio non prohiberi Regulares quominus eleemosynas querant, non tamen alios eorum nomine, & auctoritate quoquomodo posse queritare;* 36

illos tamen extra locum, ubi sita sunt Monasteria, eleemosynas per eamdem Diœcesim corrogantes, teneri ad ostendendam Ordinario licentiam suorum Superiorum. Consimilem declarationem ejusdem Sacræ Congregationis de anno 1621. referunt Sperell. *dec.* 38. *num.* 27. & Lantusca *verb. Eleemosyna num.* 1. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Cardinal. Concil. Trid. Interpretum censuit, Fratres Ordinum Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant; sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri Superiorum licentiam Ordinario*
37 *ostendere*. Si tamen extra Diœcesim, in qua erecti sunt Conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Diœcesis, ut declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Fagnan. *in Capit. Tuarum* 11. *de privil. num.* 3. & Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 12. *num.* 19. his verbis: *Sacra &c. censuit Fratres Ordinem Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per seipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant, sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri suorum superiorum licentiam Ordinario ostendere; at si extra Diœcesim, teneri etiam illius consensum obtinere; Ceterum nullatenus esse permittendum, ut eleemosynas quærant per alios, quam per sui Ordinis Fratres*.

38 Et quod non sit permittendum, quod Fratres etiam Mendicantes eleemosynas quærant per alios, quam per sui ordinis Religiosos, vel Oblatos, statuit *Sacr. Congr. Conc. in Polinianensi* 24. *Septembr.* 1622. *ex cap. Tuarum* 11. *de privileg.* & novissime cum PP. Augustiniani Terræ Mondulphi Senogallien. Diœcesis, opponente Capitulo Collegiatæ dicti loci, proponi curassent in Sacra Congregatione Episcop. & Regular. Dubium: *An ipsis P. P. competeret jus quæstuandi in Terra, & Territorio Mondulphi?* die 17. Januarii 1692. ad Relationem Eminentissimi Card. de Abdua prodiit rescriptum: *Posse Regulares Mendicantes quæstuare per se ipsos, & ad suam utilitatem; Per sæculares autem non posse, nisi de licentia Epi-*
39 *scopi*. Sic sine licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quærere pro aliquo opere Pio, etiamsi essent Patentati, seu Commissarii Abbatiæ S. Antonii Viennensis, nam nec isti quæstuant sine licentia Ordinarii, non obstantibus eorum privilegiis; *Sac. Congr. Conc. in Theanen.* 30. *April.* 1678. in qua utraque parte informante censuit non posse a prædictis Commissariis quæstuari, nisi ad formam Sacri Concilii *cap.* 9. *sess.* 21. *de reformat.* & Bullæ Gregorianæ incipientis *Romanum*, *lib. Decret. fol.* 262. Et iterum *in Cajacen.* 28. *Augusti* 1683. in qua censuit danda, & servanda esse decreta edita in dicta *Theanen.* Nec talis licentia eleemosy- 40
nas quærendi potest concedi a Gubernatoribus, Judicibus, seu Magistratibus, vel Principibus sæcularibus, ut respondit *Sacra Congr. Episcopor. & Regular. in Papien.* 8. *Novembr.* 1619. & declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Regiensi* 9. *Januarii* 1582. *& in Aversana* 22. *Februar.* 1620.

Confraternitatibus, & aliis locis piis, qui 41
hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi; *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Lauden.* 28. *Augusti* 1584. *& in Panormitana* 17. *Februarii* 1601. Unde *Sacra Congreg. Concil. in Maceraten. sub die* 17. *Novembris* 1607. censuit Ecclesiam, quæ non habet Hospitale, non posse mittere quæstuarium tempore vindemiarum, & messium. Secus si exerceant hospitalitatem, *ut in Nucerina* 15. *Novemb.* 1577. *& in Theanensi* 4. *Julii* 1589. vel pro fabrica Ecclesiæ præsertim incœpta, ut *in Civitatis Plebis* 29. *Novembris* 1610. dummodo rationem reddant Ordinario, ut *in Nucerina* 19. *Augusti* 1579. & Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 9. *de reformat.* Eleemosynas autem sponte oblatas recipere possunt, dummodo similiter rationem reddant, ut censuit *ead. Sac. Congregat.* 14. *Novembr.* 1642. Ordinarii prohibere non possunt Regu- 42
laribus, ne quæstuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in una Carmelitarum* 4. *Augusti* 1603. Eleemosynas, & obla- 43
tiones ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia, vertendo se ad populum, & generalem confessionem pro eo faciendo; non autem ei licet ab Altari discedere, & per Ecclesiam circumire; *Sacra Congr. Concil. in Nullius Provinciæ Ravennaten.* 15. *Septemb.* 1619.

Ex eleemosynis Missarum nec minima pars 44
retineri potest ratione expensarum, quæ fiunt in celebratione; nisi cum Ecclesiæ alios non habent redditus, quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; quæ portio nullatenus excedere debet valorem prædictarum expensarum. Sic expresse fuit statutum *in decret. de celebrat. Missarum in responsion. ad septimum*, ubi subjungitur, quod *nihilominus absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint*

45 *rint ab offerentibus eleemosynas*. Sacerdos, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem Missam alteri celebrandam committere, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta; *cit. Decret.* §. 4. Et id fa-
46 ciens quam pœnam incurrat? Vide infra *num.* 64. Eleemosynæ pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant, nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt; *cit. decret. in responsione ad decimum*
47 *quartum*. Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; *Sacra Congregat. Rit.* 28. *Jan.* 1606. *Et Sac. Congr. Concil.* 5. *Sept.* 1616. 19. *Novemb.* 1729. 13. *Jan.* 1732. *&* 12. *Maii* 1736.

48 Eleemosynas peti per Ecclesiam, dum Divina celebrantur officia, prohibuit S. Pius V. *Constitut.* 5. §. 5. & Clemens XI. injunxit prius Prædicatoribus in Quadragesima anni 1703. ut populo annunciarent majoris esse meriti, sibique gratius non dare eisdem eleemosynas in Ecclesiis, sed vel in januis earumdem, vel alibi. Deinde vero intelligens adhuc continuari talem abusum, *die* 11. *Julii* 1703. fecit promulgari, & affigi in solitis locis Urbis, & in omnibus Ecclesiis tam sæcularibus, quam Regularibus sequens edictum: „ Riconoscendosi, che tutto ciò non sii stato bastante ad impedire le suddette questuazioni, la Santità di Nostro Signore ec. espressamente proibisce a tutti i fedeli dell' uno e dell' altro sesso di qualsivoglia stato, grado, e condizione, il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè tenuissima, a' Mendicanti in qualunque tempo dentro le Chiese, avvertendo che quelli che in esse faranno a poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopra espresse circostanze, non faranno atto meritorio, ma saranno positivamente colpevoli, per avere benchè indirettamente cooperato all' irreverenza delle Chiese, ed ai disturbi, e distrazioni delle preghiere, ed orazioni de' divoti, ed anche per aver trasgredito li premurosi comandamenti di Sua Santità, che hanno per unico oggetto la riverenza, il decoro, e la quiete, che per divin
49 precetto sono dovuti a i Sagri Tempj. " Quod fuit confirmatum in edicto Cardinal. Carpinei Urbis Vicarii 20. *Januarii* 1705. §. 18. *in fine*, ut refert per extensum Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *fol.* 34. *primæ impression. Romæ*, ibi: „ Siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri. " Et iterum confirmatum fuit *die* 13. *Augusti* 1716. a Cardinali Caracciolo Pro-Vicario *die* 23. *Septemb.* 1718. quando fuit etiam idem Edictum ampliatum multipliciter.

Eleemosyna est facienda solum ex bonis pro- 50
priis, & quorum quis liberam habet administrationem. *Sic communis Doctorum*. Potest ta- 51
men fieri ex bonis alienis, quando pauper est in extrema necessitate, tunc enim omnia sunt communia. *Omnes*. Non potest licite fieri elee- 52
mosyna ex bonis injustis, & obnoxiis restitutioni faciendæ certæ personæ. *Communissima*. Licet tamen fieri ex bonis acquisitis per opus 53
illicitum, sed non cum injustitia v. g. ex lucro meretricum, histrionum, & hujusmodi, quia tale lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, & possidetur ut vere proprium; *Doctores communiter*. Uxor potest facere eleemo- 54
synam de bonis suis paraphernalibus, & acquisitis etiam constante Matrimonio ex hereditate, Donatione, & propria industria familiæ non debita; item cum ipsa familiam gubernat, vel consentiente marito, vel marito absente, ægroto, aliaque causa impedito, dummodo eam non faciat in majori quantitate, quam vir, si gubernaret, faceret, vel facere deberet. Item potest uxor licite facere eleemosynam pro salute corporali Mariti, prout fecit discreta Abigail *lib.* 1. *Regum cap.* 25. & a fortiori pro ipsius salute spirituali. Item potest uxor dare eleemosynas dari solitas a mulieribus sui status, & conditionis, dummodo non constet nolle maritum, quod illas præstet. Item quando a marito assignatur uxori certa summa pro sua substentatione, & convenientia, tunc quantum ei superest parce vivendo potest licite, & sancte erogare in eleemosynas; *omnium communissima*.

Filiusfamilias nequit facere eleemosynas de 55
bonis profectitiis, & adventitiis, quia ususfructus talium bonorum spectat ad patrem, potest tamen facere eleemosynam de bonis castrensibus, & quasi castrensibus, quia horum est Dominus. Item potest facere eleemosynas tenues de bonis parentum ex interpretativa, & præsumpta eorum voluntate. Item quando peregrinatur, aut residet in scholis exteris, potest facere eleemosynas de sumptibus paternis, quas faciunt alii suæ conditionis, & status. Item quando a parentibus habet assignatam certam summam pro sua substentatione, & convenientia, quod superest, vel subtrahit, potest licite, & sancte erogare in eleemosynam;

56 nam; *Sic communis Doctorum*. Servus, & Ancillæ nequeunt facere eleemosynam de bonis Domini sui: nisi de expresso vel tacito ejus consensu, quia hoc facile præsumi debet de rebus parvis, quæ alias inutiliter perirent, & maxime de iis, quæ sibi de victu concesso subtrahunt; *Communis*.
57 Religiosus nequit sine expressa, vel præsumpta Superioris facultate facere ullam eleemosynam, quia non habet dominium in rebus ab eo acquisitis, nec in bonis Monasterii; *cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *qu.* 1. *cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. Authent. Ingressi*, *C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Potest tamen Religiosus facere eleemosynam de bonis Monasterii, cum administrationem habet juxta cujuslibet Ordinis, vel Monasterii morem; Item cum licentia Superioris etiam præsumpta, ut si occurrente casu, vel necessitate, Superior nequit adiri, aut quid exiguum est erogandum, tunc rationabiliter præsumitur licentia Superioris. Item cum peregrinatur extra Monasterium studiorum, vel aliorum negotiorum causa, tunc ex assignata sibi pro sua sustentatione summa poterit aliquas moderatas eleemosynas facere, & maxime si parce vivat, & aliquid subtrahat (*a*). Item in casu extremæ necessitatis alicujus pauperis, etiamsi in tali casu Superior injuste contradicat, quia Superior nequit rem justam, & necessariam contradicere, & tunc potius obediendum est Deo, quam hominibus; *Exod. c.* 1. *vers.* 17. ibi: *Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum Regis*, & Act. Apostolor. *c.* 5. *v.* 29. S. Petrus ait: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus; Communis*.

58 Pupillus nequit eleemosynas facere, quia non habet administrationem; nec prodigus,
59 cui a Prætore interdicta est administratio. Administratores, Tutores, vel Curatores possunt facere illas eleemosynas, quas recte facerent minores, si jam adulti fuerint, & possunt concedere pupillis licentiam faciendi eleemosynas
60 minutas; *Communis*. Administratores Reipublicæ possunt facere eleemosynas consuetas Hospitalibus, & aliis locis piis; *Communis*.
61 Eremita petens eleemosynas pro Sacello, cujus cura & custodia est ipsi demandata, potest ex ipsis licite, & honeste vivere, quia inter necessaria illi Sacello est etiam victus talis Eremitæ, qui in Sacello assistat, & curam ejus habeat. Reliqua vero expendenda sunt in servitium, & bonum illius Sacelli, cum ad talem finem petantur, & dentur. Quod si aliqua supersint, poterit dare pauperibus tam cognatis, quam extraneis, nam non indigens potest mendicata dare aliis pauperibus, adeoque etiam talis Eremita ex superfluis sibi, & Eremitorio; nisi tamen tales eleemosynæ essent datæ ex speciali devotione ad tale Sacellum. Cardinal. de Lugo *in respons. moral. lib.* 6. *dub.* 17. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 163. & alii.
62 Eleemosynarum distributor relictus ex aliqua testamentaria dispositione, ut testatoris substantias distribuat in pauperes, & pia opera, potest illas sibi pauperi, vel suis consanguineis pauperibus appropriare; sic Religiosi, & Religiosæ in tali casu, quod ipsis esset demandata aliquarum eleemosynarum distributio, possunt distribuere suis Monasteriis, ut ex communi notat, & late probat Ursaya *tom.* 5. *part.* 2. *disceptat.* 4. *per tot.* & Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Dilectus* 18. *de offic. Ordinar. n.* 16.
63 Distributio Eleemosynarum, quæ colliguntur occasione alicujus Jubilæi, & aliarum oblationum, quæ fiunt in Ecclesiis etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum, & non ad Canonicos, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regular. in Januens. Distributionis Eleemosynarum die* 5. *Martii* 1722. in qua proposita causa per Cardinalem Corsinum, responsum fuit: *Competisse & competere distributionem eleemosynarum Eminentissimo Archiepiscopo in Capsulis expositis occasione Jubilæi etiam in Ecclesia Metropolitana cum addito, ut causa amplius non proponeretur*.

64 Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, parte ejusdem pro se retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, & si sint

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Opinio *Auctoris* convenit cum opinione P. Antoine, quando enim Religiosus peregrinatur studiorum causa, tunc censetur habere sui Superioris licentiam saltem tacitam, vel ut ait D. Thomas, probabiliter præsumptam; vide Antoine *tractat. de virtutibus theolog. cap.* 4. *quæst.* 4. Consentit & Natalis Alexander *tom.* 2. *Theolog. moralis lib.* 4. *de Decalogo, regula* 34. cujus hæc sunt verba: *Ex congiario, aut viatico, seu pensione ad victum, & vestitum sibi concessa, si quid residuum fuerit, ex hoc parsimoniæ suæ residuo pauperes potest recreare;* & apte citat in suæ propositionis præsidium D. Thomam *quodlib.* 3. *qu.* 6. *art.* 1. Nam hoc in casu tacita Superioris licentia præsumitur.

sint Sacerdotes, incurrunt suspensionem item Papæ reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura*.

65 Eleemosyna pro unaquaque Missa manuali non potest tradi minor uno Julio; sic expresse statutum est de mandato Clementis XI. *die* 23. *Decembris* 1706. ut patet in ejus Bullario, *Edicto XII.* & sic etiam statuit *Sacra Congregat. Concil.* 13. *April.* 1726. Unde Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congregat. Concil. in S. Severini Eleemosynæ Missarum* 16. *Julii* 1697. *& in Alexanen.* 26. *Januar.* 1743. Et id habetur etiam in Notificatione super Eleemosyna Missæ edita ab Eminentissimo Card. Lambertino, postea Summo Pontifice Benedicto XIV.

66 Eleemosynas colligendi pro subsidio locorum Terræ Sanctæ speciale indultum habent PP. Minores de Observantia; & sic Ordinarii locorum tenentur illos suis subditis commendare in tota Diœcesi ad minus duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Quadragesimæ temporibus, tam per Prædicatores in suis Sacris Concionibus, quam in aliis actionibus, & functionibus publicis, ut patet ex Constitutione 197. Urbani VIII. incip. *Salvatoris*, Constitutione 11. Innocenti X. incip. etiam *Salvatoris*, & Constitutione 39. Clementis X. incip. pariter *Salvatoris*, ac Constitutione Innocentii XII. incip. *Salvatoris*, *& Domini Nostri*, edita 21. Novemb. 1721. in qua confirmantur Litteræ Urbani VIII. confirmatæ jam ab Innocentio X. Clemente etiam X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. ac Clemente XI. in quibus mandatur omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ temporibus, tam per Verbi Dei Prædicatores in suis Sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates Locorum Terræ Sanctæ populo proponi, & commendari curent, & faciant. Et idem statuit Bened. XIII. Constit. incip. *Loca Sancta Palestinæ*, edita 3. Martii 1727. in qua confirmat Constitutiones 63. diversorum Pontificum, quibus gratiæ, privilegia, ac Indulgentiæ Locis Terræ Sanctæ, ac Minoribus de Observantia inibi commorantibus concessa fuere. Et idem fuit statutum etiam a Clemente XII. Constit. incip. *Salvatoris* edita 12. *Sept.* 1731.

Additiones ex aliena manu.

Eleemosynæ pro celebratione Missarum oblatæ, integræ, & fideliter sunt in id erogandæ. Unde mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationem, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionem Papæ reservatam incurrunt. Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 22. incip. *Quanta cura* §. 3. & 5. Vide *supra num.* 64. & tom. 5. verb. *Missa art.* 2. *num.* 16. ubi integra affertur dicta 67
Constitutio. Pedemontanæ Provinciæ Episcopi excitantur ad evellendos abusus circa eleemosynas Missarum invectos. Idem Constitut. 23. incip. *Pro eximia*. 68

Eleemosynæ pro expeditione adversus infideles collatæ, ne in aliam quamlibet causam impendantur, prohibetur ab eodem Pontifice, Constit. 86. incip. *Quoniam* §. 16. Eleemosynæ a Regularibus fieri, & distribui possunt, opportunis facultatibus obtentis; Idem tom. 2. Constitut. 25. incip. *Ex quo*. 69 70

Quo ad eleemosynam pro subsidio locorum Terræ Sanctæ, attendenda est sequens novissima Constitutio Benedicti XIV. 71

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad futuram rei memoriam.

Emanarunt nuper a Nobis quædam Litteræ in simili forma Brevis expeditæ tenoris sequentis, videlicet: Benedictus PP. XIV. ad futuram rei memoriam. Salvatoris, & Domini Nostri Jesu Christi, qui pro humani generis redemptione se ipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem, vices licet immeriti gerentes in Terris, inter multiplices, gravissimasque Apostolicæ servitutis curas, in eam præcipue Pastoralis sollicitudinis vigilantia incumbimus, ut tanti, & tam salubris Mysterii Monumenta, quæ in Civitate Hierusalem, & locis circumvicinis sunt, conserventur, & omni, qua fieri poterit, majori honorificentia recolantur. Cum itaque, alias fel. rec. Urbano PP. VIII. Prædecessori Nostro exposito, quod Ecclesiæ, & alia loca in Civitate Hierusalem, & aliis locis Terræ Sanctæ existentia fere diruta erant, & quæ adhuc ibi existebant Monasteria ære alieno, ob impiam Turcarum, Hæreticorum, & Schismaticorum tyrannidem, & pro Sanctæ Fidei Catholicæ in eisdem locis conservatione con-

contracto admodum gravata reperiebantur, idem Urbanus Prædecessor Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus commiserit, & mandaverit, ut ad minus duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus, tam per Verbi Domini Prædicatores, in suis sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates eorumdem Sanctorum Monumentorum Populo proponi, & commendari curarent, & facerent; & alias, pro ut in ipsius Urbani Prædecessoris Litteris desuper in simili forma Brevis die 3. Februarii MDCXXXIV. expeditis, quarum tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus, uberius continetur. Et sicut pro parte dilecti filii moderni Commissarii Generalis Terræ Sanctæ Nobis nuper expositum fuit, ipse, quo præfatæ Urbani Prædecessoris Litteræ, quæ a rec. mem. Innocentio X. Clemente X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Innocentio XIII. & Clemente XII. Romanis Pontificibus, pariter Prædecessoribus Nostris confirmatæ fuerunt, exactius observentur, illas per nos etiam confirmari, & innovari desideret; Nos eorumdem Sacrorum Monumentorum conservationi, & manutentioni consulere volentes, prædictas Urbani Prædecessoris Litteras auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus pariter, & approbamus, illasque innovamus, & observari mandamus. Volumus autem ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi prædicti in relatione status Ecclesiarum suarum, quando visitabunt limina Apostolorum, facienda, referant se prædictis Urbani Prædecessoris Litteris paruisse, contrariis non obstantibus quibuscumque: volumus insuper, ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 10. Januarii MDCCXLI. Pontificatus nostri Anno Primo. D. Cardinalis Passioneus. Loco ✠ Annuli Piscatoris. Cum autem sicut dilecti filii moderni Procurator, & Commissarius Generalis Terræ Sanctæ hujusmodi Nobis nuper exponi fecerunt, licet necessitates Terræ Sanctæ prædictæ propositæ, & commendatæ sint, nihilominus Eleemosynæ pluribus ab hinc Annis ob præsentium temporum calamitates, ita tenues sint, ut exponentes prædicti necessitatibus hujusmodi præsto esse nequeant, ac propterea opportune sibi in præmissis a Nobis provideri, & ut infra indulgeri summopere desiderent: Nos ipsos exponentes specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares Personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus per præsentes committimus, & mandamus, *ut ad minus quatuor vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus*, tam per Verbi Dei Prædicatores, in suis Sacris Concionibus, quam in quibusvis aliis actionibus, & functionibus publicis, necessitates ejusdem Terræ Sanctæ proponi, & commendari curent, & faciant. Ac insuper, ut Parochialium Rectores, aliarumque Ecclesiarum Administratores unum, seu plures, viros probos ad colligendas Eleemosynas hujusmodi in earum Ecclesiis statutis diebus deputent, qui statim ac Eleemosynas collectas in eorum manibus consignare debeant, & faciant, qui elapsis Adventus, & Quadragesimæ Temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, & faciant, qui elapsis Adventus, & Quadragesimæ Temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, dictique Ordinarii eam Syndicis in earum respective Diœcesibus ad hoc deputatis consignari curent, & faciant, servata in reliquis prædictarum Litterarum forma, & dispositione, auctoritate Apostolica tenore præsentium, volumus, præcipimus, & ordinamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. Volumus insuper, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XX. Augusti MDCCXLIII. Pontificatus nostri Anno Tertio.

Pro Domino Card. Passioneo.

Cajetanus Amatus.

Addi-

Additiones ex aliena manu.

72 Non importune hic quæri potest, num jus colligendi eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales, ut Ecclesia Parochialis hoc jus tantum sibi adscribere, & alias Ecclesias non Parochiales ab usu ejusdem excludere vigore juris bannarii recte possit?

73 Argumenta opinionis tum affirmantis, tum negantis referunt Vikkovogel *de Oblat. quæ fiunt in Eccles. pro saccul. sonant.* & Bohemer. *in Jur. paroch. sect.* 4. *cap.* 1. §. 31. sed ambo negantem amplectuntur opinionem. *Ex his*

74 (ait Bohemer. *loc. cit.* §. 32.) *in utramque partem adductis rationibus patet, rationem decidendi unice in eo positam esse, quidnam proprie dicatur actus parochialis. Hoc vero non rectius dijudicari potest, quam si in subsidium sumamus attributa Parochiarum, & exinde actus dijudicemus. Hinc breviter hanc Regulam constituo. Omnis actus, qui Ecclesiæ Parochiali qua tali competit ex jure perfecto cum jure prohibendi, excludendi, & cogendi, ille potest dici parochialis. Hanc Regulam une ore confirmant Canonistæ &c. Hoc posito fundamento, quilibet facile judicabit, rationes eorum qui negant jus colligendi eleemosynas esse actum parochialem, fortiores esse, ut secundum has merito pronunciandum sit.*

75 De eo etiam non inutilis est disputatio, an qui quotannis certam eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut & in futurum

76 eam præstet? Negant communiter Covarruv. *in cap. Possessor, P.* 2. §. 4. *num.* 6. *de Regul. Jur.* Besold. *consil.* 118. *num.* 78. *part.* 3. Strykius *jurid. differt. tom.* 2. *disput.* 6. *cap.* 4. *num.* 15.

77 Limitat vero Menoch. *de Arbitr. cas.* 160. *num.* 17. *in fin.* ut non procedat favore piæ causæ, sed quod hic potius ex voluntaria etiam solutione necessitas in futurum inducatur, dissentiente tamen Strykio *ubi supra*, qui: *quum nulla* (ait) *obligatio in specie sic dicta hic præcedat, non imponenda videtur necessitas etiam ad favorem piæ causæ.*

Vide tamen quæ dicemus *in addit. ad verb. Oblationes.*

EMPHYTEUSIS.

ARTICULUS I.

Emphyteusis, quo ad ejus naturam, divisionem, & successionem in ipsam.

Emphyteusis provenit a verbo Græco *Emponema*, quod latine idem significat ac *Melioratio*, juxta Speculatorem, & Accursium, §. *Adeo. verb. Emphyteusis, Instit. de locatione*, Silvestrum, *verb. Emphyteusis*, & alios; vel juxta Molinam *tract.* 2. *de justitia disp.* 444. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *num.* 31. Alciatum, & alios idem significat ac *Implantatio*, seu *insitio*, eo quod ab initio non nisi sterilia, seu inculta bona in Emphyteusim concedebantur ad hunc finem, ut Emphyteutarum diligentia, & labore per implantationem, insitionem, & culturam de infructiferis fructifera redderentur, & undequaque meliorarentur, *arg. l.* 2. & 3. *C. de jure Emphyteutico*. Nunc autem etiam bona fertilia, & quæ non indigent melioratione, nemine reluctante, in Emphyteusim traduntur, ut docet quotidiana praxis, & experientia. Qui rem in Emphyteusim concedit vocatur *Dominus Directus*, seu *Proprietarius*, & qui rem in Emphyteusim accipit, vocatur *Emphyteuta*, seu *Emphyteuticarius*, *leg.* 1. & 3. *Cod. de jur. Emphyteutico*. 1

Emphyteusis est contractus nominatus, quo res immobilis cum translatione Dominii utilis, retento directo, seu proprietate sub onere certæ annuæ pensionis Proprietario solvendæ, alteri fruenda, & colenda conceditur, vel in perpetuum, vel ad determinatum tempus, non minus decennio, V. G. ad vitam ejus, cui conceditur, vel ad unam, vel plures generationes. *Est in re communis*. Emphyteusis differt a contractu locationis, primo, quia per Emphyteusim transfertur in Emphyteutam utile Dominium rei, *lib.* 1. & 2. *ff. Si ager vectigalis, vel Emphyteuticus*; per locationem vero non transfertur in conductorem nequidem utile Dominium rei, sed usus tantum, seu commoditas fructuum; *leg. non solet* 39. *ff. locati*, & *l. Qui rem*, *Cod. eod. tit.* Secundo, quia Emphyteusis solum in rebus immobilibus, quæ cultura meliores effici possunt, constitui potest; locatio autem etiam in rebus mobilibus, 3 4

ut

ut de se patet, & quia locatio conceditur infra decennium, non sic Emphyteusis, & quia in locatione exigitur major pensio, quam in
5 Emphyteusi. Item Emphyteusis differt etiam a venditione, quia per venditionem transfertur in emptorem nedum Dominium utile, sed etiam Dominium directum, seu proprietas rei venditæ; & non tantum immobilis, sed etiam mobilis res vendi potest; *l. Si in emptione* 24. §. 1. *ff. de contrahen. emption.* & per Emphyteusim transfertur solum Dominium utile, & non directum, & solum res immobilis, non autem mobilis in ipsam concedi potest, *l.* 1. *&* 2. *ff. Si ager vectigalis, vel Emphyteuticus.*
6 Item differt Emphyteusis a mutuo, donatione, aliisque contractibus, per quos non solum usus, sed etiam proprietas transfertur, nullumque jus in re tradita remanet penes tradentem.
7 Item differt Emphyteusis a Feudo, quia in Emphyteusi annua realis pensio solvitur; in Feudo autem personale tantum servitium, ac Fidelitas exhibetur, & præstatur Domino a Vassallo, si Feudum sit verum, nihil habens de Emphyteusi permixtum.

8 Emphyteusis primo dividitur in Ecclesiasticam, & Laicalem. Emphyteusis Ecclesiastica est illa, per quam bona, quorum proprietas ad Ecclesiam, Monasterium, aliumque pium locum pertinet, fruenda, & colenda conceduntur; *l. Joan.* 14. *C. de SS. Ecclesiis, & cap. Potuit* 4. *de locato, & conducto.* Emphyteusis Laicalis est illa, per quam bona, quorum proprietas ad Laicum, vel Laicalem potestatem pertinet, fruenda, & colenda traduntur; *l.* 1. *C. de jure Emphyteutico, & Authentic. Perpe-*
9 *tua C. de SS. Ecclesiis.* Emphyteusis Ecclesiastica potissimum differt a Laicali, quia in Emphyteusi Ecclesiastica requiruntur certæ Juris solemnitates, scilicet assensus Pontificius, & necessitas, seu evidens Ecclesiæ utilitas juxta dispositionem *Extravagantis, Ambitiosæ, Pauli II.* & juxta dicta *verb. Alienatio.* Quæ tamen Juris solemnitates non requiruntur in Emphyteusi Laicali; & licet in rebus solitis emphyteuticari non sit necessarius assensus Pontificius, est tamen necessaria evidens Ecclesiæ necessitas, seu utilitas; & etiam differt Emphyteusis Ecclesiastica a Laicali, quia in Ecclesiastica inciditur in pœnam commissi, si duobus continuis annis pensio non solvatur; *c. Potuit* 4. *de locato & conducto Authent. de non alienand.* §. *scire, & Authent. de alien. & Emph.*
10 §. *Si vero quis aut locator.* In Emphyteusi vero Laicali, Emphyteuta non incidit in commissum nisi desinat tribus sequentibus annis pensionem solvere; *l.* 2. *Cod. de jure Emphyteutico.* Incidere autem in commissum nihil aliud est quam Emphyteutam amittere jus Emphyteuticum, & melioramenta in re Emphyteutica facta.

Secundo, Emphyteusis dividitur in perpetuam, & temporalem; Emphyteusis perpetua est illa, per quam res fruenda, vel colenda non ad certum tantummodo tempus, nec pro certis duntaxat personis, sed in perpetuum ita conceditur, ut jus Emphyteuticum sic concessum perpetuo transeat ad hæredes; Emphyteusis temporalis est illa, per quam res fruenda, & colenda ad certum solummodo tempus, vel ad unius, alteriusve vitam, aut etiam ad certam generationem, vel familiam conceditur. 11

Tertio Emphyteusis dividitur in hereditariam simpliciter, in hereditariam mixte, seu qualificate, & in non hereditariam, seu ex pacto, & providentia. *Emphyteusis hereditaria simpliciter* est illa, quæ est concessa alicui cum facultate transferendi ad quoscumque heredes etiam extraneos, & ad hanc succedere possunt omnes heredes sive viri, sive feminæ in perpetuum. Rota *p.* 3. *dec.* 286. *num.* 2. *part.* 6. *decis.* 211. *num.* 1. *part.* 11. *decis.* 361. *n.* 1. & sæpe alibi. *Emphyteusis hereditaria mixte, seu qualificate* est illa, quæ est concessa alicui pro se, & suis heredibus non quibuscumque, & quomodocumque, sed solum qualificate *heredibus*, in quo casu ad succedendum requiritur utraque qualitas, & quod sit descendens, & heres, adeout non possit succedere descendens nisi sit heres; nec heres nisi sit descendens. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 483. *n.* 20. *& dec.* 504. *num.* 1. & sæpe alibi. *Emphyteusis non hereditaria, seu ex pacto & providentia* est illa, quæ est concessa alicui pro suis filiis, descendentibus, nulla facta mentione de heredibus; & pro succedendo ad hanc Emphyteusim non requiritur quod filius, vel descendens sit heres, cum possit, etiam repudiata hereditate paterna, succedere in tali Emphyteusi, quippe quam non jure hereditatis, sed ex pacto, & providentia, seu prima ejus institutione accipiat. Rota *par.* 11. *decis.* 230. *num.* 4. *&* 5. *part.* 12. *decis.* 40. *n.* 27. *& decis.* 135. *n.* 4. & sæpe alibi. 12

Scriptura seu instrumentum scriptum est de substantia contractus Emphyteutici, ut colligitur *ex l.* 1. *C. de jure Emphyteutico*: ibi; *Pactionibus scriptura interveniente habitis*, & tenet expresse Glossa ibid. verb. *Alienationis*. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 400. *n.* 10. Julius Clarus §. *Emphyteusis q.* 4. Molina *disput.* 447. *n.* 4. 13

Ma-

Mascard. *conclus.* 602. *num.* 2. Fachin. *c.* 84. Gomez *c.* 3. *num.* 6. Azorius *part.* 3. *lib.* 10. *c.* 5. *p.* 3. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 23. *num.* 6. Card. de Luca *disc.* 37. *de Empyt. sub n.* 4. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *num.* 33. Reiffenstuel *ibid. num.* 133. & alii passim. Et quod ad Emphyteusim Ecclesiasticam requiratur scriptura, expresse statutum est in *Novell.* 7. *in fine præfationis*, & *Novell.* 20. *c.* 5. & *c.* 6. §. 2.

14 Emphyteusis dicitur Ecclesiastica, vel Laicalis in ordine ad res, quæ conceduntur, non autem in ordine ad personas, quibus conceduntur; *Communis ac certa*. Emphyteusis vel debet esse perpetua, vel saltem ad decennium; *est Communis*.

15 Emphyteusis Laicalis quando est concessa sine ulla expressione temporis, & personarum præsumitur perpetua, & transit ad omnes heredes, etiam extraneos. *Est communis* teste Julio Claro §. *Emphyteusis q.* 28. *num.* 1. & ratio est, quia cum ex primæva Emphyteusis institutione dari in perpetuum consueverit, §. *Adeo instit. de location. lib.* 1. *ff. Si ager vectigalis, vel Emphyteuticus*, & alibi; eidem institutioni conformari debet Emphyteusis præsumptione juris, quando in ipsius contractu nihil aliud fuit expressum, adeoque censeri debet perpetua; *l. ultima C. de legatis*. Sic etiam præsumitur, & transit ad omnes heredes etiam extraneos Emphyteusis laicalis, quando est concessa cum clausula *Pro te*, & *heredibus tuis*. *Est etiam communis* teste ipso Julio Claro *loc. cit. num.* 6. & Molina *disp.* 496. *n.* 3. Et ratio est, quia nomen heredis simpliciter prolatum est generale comprehendens non tantum necessarios, sed etiam extraneos heredes, *in princip. Instit. de heredit. qualit.* & *different.*

16 (marginal number beside "bet perpetua")

17 Emphyteusis Ecclesiastica, quando est concessa absque expressionetemporis, & personarum, non censetur perpetua, nec transit, sicut Laicalis, ad omnes heredes etiam extraneos, sed solos descendentes usque ad tertiam generationem. Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *c.* 17. *num.* 6. & *cap.* 18. *num.* 1. Jason. *in l.* 2. *Cod. de Jure Emphyteutic. num.* 160. Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 28. *n.* 1. *arg. Novell.* 7. *cap.* 3. ubi limitatio aperte habetur. Et ratio est quia in dubio præsumptio stat pro conformitate Juris communis; §. *Emphyteusis*, *Authent. de non alienand.* ut notat Rota *part.* 17. *recent. decis.* 225. *num.* 29. & quod Ecclesia concedens Emphyteusim voluerit servare consuetudinem solitam practicari in similibus Ecclesiasticis Emphyteuticis concessionibus; Consuetudo autem est, quod regulariter Emphyteusis Ecclesiastica concedatur solummodo usque ad tertiam generationem. Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 94. *num.* 7. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 314. *num.* 9. & *sequent. part.* 11. *decis.* 335. *num.* 8. *part.* 14. *decis.* 195. *num.* 2. & *decis.* 463. *num.* 4. & *part.* 16. *decis.* 218. *num.* 1. & sæpe alibi. Emphyteusis Ecclesiastica quando est concessa cum 18
clausula *Pro te*, & *tuis heredibus*, transit ad solos heredes descendentes, non vero ad extraneos. Sic Imola *in l. Ex facto num.* 14. *ff. de heredis instit.* Alexander *consil.* 23. *num.* 4. *l.* 1. Alvar. Valasc. *de jur. Emphyteutic. quæst.* 39. *num.* 9. & plurimi a Julio Claro copiose relati *cit. quæst.* 24. *num.* 6. cum communiori aliorum, & ratio est, quia regulariter loquendo nomine heredis non venit extraneus in materia, quæ de sui natura non est transitoria ad extraneos, qualis est Emphyteusis Ecclesiastica, *ex l. Etiam in princip. ff. soluto Matrimonio*, ubi dicitur quod Emphyteusis Ecclesiæ non transit nisi ad filios, & nepotes, unde jure merito habetur, quod Ecclesia proprietaria possit ipsam revocare, si transeat ad alios, quam ad ipsos. *Authent. de alien. & Emphyt.* §. 1. *coll.* 9. Et hoc rationabili fundamento, quia Ecclesiæ bona, quantum fieri potest, debent esse a quocumque onere, & servitute immunia, ut facilius consolidari possit dominium utile cum directo, & ipsa Ecclesia possit consequi beneficium frequentioris Laudemii. Plurimi tamen magnæ notæ Doctores contrarium 19
sentiunt volentes quod Emphyteusis Ecclesiastica concessa cum dicta clausula *Pro te*, & *tuis heredibus* transeat, sicut Laicalis, etiam ad heredes extraneos, & sit proprie dicta Emphyteusis perpetua; sic pluribus citatis, & variis fundamentis adductis Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *n.* 238.

Certum est autem apud omnes, quod Emphyteusis Ecclesiastica debitis Juris solemnitatibus concessa, æque ac Laicalis transeat ad 20
omnes heredes etiam extraneos, si sit expressa aliqua ex sequentibus, vel similibus clausulis V. G. *Pro te*, & *tuis heredibus etiam extraneis*. Vel *Pro te*, & *tuis heredibus omnibus* Vel *quibuscumque*, vel *quibus dederis*, & hujusmodi: quia ut communiter notant Doctores cum Julio Claro *loc. cit. num.* 5. & Covarruv. *loc. cit. cap.* 27. *num.* 5. similes clausulæ ex proprietate verborum comprehendunt omnes heredes, nullo excepto. Et hoc etiam 21
in perpetuum, quia Emphyteusis Ecclesiastica potest etiam concedi in perpetuum, si adsit legitima causa, & adhibeantur debitæ Juris solemnitates, præsertim Beneplacitum Apostolicum;

licum, Julius Clarus, §. *Emphyteusis q. 6. n. 4.* Abbas *in c. In præsentia, de probation. num. 9.* Covarruv. *lib. 2. variar. resolut. cap. 17. n. 5.* & alii passim, & Rota *part. 5. tom. 1. decis. 314. n. 11. & 12. part. 17. decis. 46. n. 1.* & sæpe alibi; *argum. cap. sine exceptione 52. caus. 12. quæst. 2. cap. Dudum 1. de rebus Eccles. non alienand. in 6. Clement. 1. de rebus Eccles. non alienand. & Extravagant. Ambitiosæ eod. tit.* Ubi quævis alienatio, etiam perfecta venditio, qua Dominium utile, ac directum, simul alienatur, nedum Emphyteusis perpetua, facta ex legitima causa, ac cum debitis Juris solemnitatibus, tamquam valida, & licita approbatur.

22 Bona Ecclesiastica in Emphyteusim dari solita, si iterum redeant ad Ecclesiam, V. G. quia tempus est elapsum, vel quia deficiunt successores legitimi, potest Prælatus Ecclesiæ ea de novo concedere in Emphyteusim absque Juris solemnitatibus, dummodo eadem, vel similis utilitatis causa adhuc existat; textu expresso *in Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.* in qua a generali prohibitione alienandi res Ecclesiasticas, expresse excipiuntur bona ab antiquo concedi solita in Emphyteusim præcisis his verbis: *Præterquam de rebus, & bonis in Emphyteusim ab antiquo concedi solitis.* Et sic communis Doctorum cum Rota *recent. part. 7. decis. 39. num. 6. & 7. part. 15. decis. 367. num. 17. part. 19. tom. 2.*
23 *decis. 590. num. 7. & 9.* & sæpe alibi. Dummodo tamen solitum non alteretur. Rota *par. 5. tom. 1. decis. 367. num. 22. part. 8. decis. 39.*
24 *num. 49. part. 10. decis. 165. num. 11.* & sæpe alibi. Dicitur autem solitum alterari, quando Emphyteusis temporanea efficitur perpetua. Rot. *part. 19. tom. 2. decis. 675. n. 3.* vel quando superadduntur diversæ personæ, & generationes in prioribus concessionibus non vocatæ. Rota *part. 8. decis. 39. num. 54. part. 10. decis. 165. num. 13. part. 13. decis. 191. num. 4.* Etiamsi addita fuerit unica tantum persona. Rota *part. 12. decis. 36. num. 36.* & a fortiori si supperaddantur feminæ, earumque descendentes. Rota *part. 19. tom. 1. decis. 89. num. 8. & 9.* Vel quando fit notabilis diminutio Canonis. Rota *part. 13. decis. 191. num. 5.* Unde ad hoc ut non dicatur alterari solitum, debet Emphyteusis concedi cum iisdem pactis positis in antiqua investitura. Rota *part. 7. decis. 201. n. 18.* Non dicitur tamen alterari solitum per additionem novi pacti Ecclesiæ concedenti utilis. Rota *part. 11. decis. 277. num. 12.* dummodo substantiam contractus non tangat. Rota *ib. num. 12.*

Ad hoc autem ut bona Ecclesiæ dicantur solita in Emphyteusim concedi vel requiritur unica concessio expressa solemnis, & a principio valida, Rota *part. 5. tom. 1. decis. 176. n. 42. & decis. 367. num. 18. part. 7. decis. 36. n. 6. & part. 9. decis. 114. num. 14. & 15.* ita ut ulterius non requiratur cursus temporis; Rota *part. 5. decis. 367. num. 18.* Vel requiruntur duæ concessiones, seu investituræ sine solemnitatibus, sed effectum sortitæ per spatium 40. annorum. Rota *part. 5. tom. 1. decis. 367. n. 19. part. 7. decis. 36. n. 7. part. 9. tom. 1. decis. 114. n. 15. part. 19. tom. 2. decis. 590. n. 8.* Ex lapsu enim tanti temporis solemnitas præsumitur. Rota *part. 5. tom. 1. decis. 367. n. 19. & part. 19. tom. 2. decis. 590. num. 12.* Et bona semel facta alienabilia remanent perpetuo alienabilia. Rota *part. 16. decis. 155. num. 17.* ideoque possunt iterum in Emphyteusim concedi sine solemnitatibus. Rota *part. 5. tom. 1. decis. 367. num. 22.* Non requiritur tamen quod illæ duæ concessiones sint uniformes. Rota *in Pisana bonorum 20. Februar. 1584. coram Cantuccio*, & sufficit quod una sit valida. Rota *in d. Pisana bonorum 20. Februarii 1584. coram Cantuccio.* Si tamen bona Ecclesiæ solita dari in Emphyteusim, sint denuo incorporata Ecclesiæ, non possunt dari in Emphyteusim sine solemnitatibus. Rota *in Mediolanensi bonorum 25. Januarii 1593. coram Orano*, & communis Doctorum. 25 26

In Emphyteusi Ecclesiastica non succedunt filii naturales, seu illegitimi. Rota *part. 1. decis. 435. n. 10. part. 9. tom. 1. decis. 317. n. 15.* 27
& sic statuit S. Pius V. *Constitut. 117.* Etiamsi fuerint legitimati ex rescripto Principis sæcularis, ut statuit S. Pius V. *in d. Constit. 117.* & cum communi tenuit Rota *p. 5. tom. 1. dec. 100. n. 1. dec. 375. n. 23. & dec. 359. n. 22.* 28
Succedunt tamen legitimati per subsequens Matrimonium, quia ab istis ob favorem Matrimonii utroque Jure, tam Canonico, quam Civili omnis tollitur inhabilitas, & pœna, itaut per omnia legitime natis æquiparentur, adeoque etiam in Emphyteusi Ecclesiastica, & sæculari succedunt; *arg. Authent. Quibus modis natur. effic. sui §. Si quis igitur, & cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, ibi: *Tanta est vis Matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum Matrimonium legitimi habeantur.* Et sic 29
communis Doctorum. In Emphyteusi autem sæculari filii naturales, & illegitimi succedunt eo modo quo succedunt in aliis bonis Defuncti. Nulla enim in Jure reperitur prohibitio, quæ magis arceat illegitimos a successione in Emphy- 30

phy-

phyteusi, quam in aliis bonis; Molina *loc. cit. disp.* 475. Julius Clarus *loc. cit. q.* 30. *n.* 1. & communis aliorum.

31 Si heres Monasterium ingreditur, in Emphyteusi hereditaria succedit Monasterium, dummodo tamen ut saltem post mortem Professi intra annum teneatur vendere, vel alio modo alienare talem Emphyteusim, quia Ecclesia non potest invito domino retinere Emphyteusim; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 474. *n.* 15. ne dominus directus privetur perpetuo spe consolidationis, ex quo Ecclesia sit immortalis; *cap. Si gratiose* 5. *de rescriptis in* 6. ut recte observat Fagnanus *lib.* 3. *decretal. in cap. Potuit Emphyteuta* 4. *de locato & conducto n.* 30. *& sequent.* ubi dicit posse fieri pactum, & inhibitionem, ne bona Emphyteutica alienentur in Ecclesiam, & tale pactum non esse contra immunitatem Ecclesiasticam, ut fuit resolutum in Congregatione particulari de mandato Sanctissimi habita *die* 26. *Maii* 1620. Immo dicit ipse sub *num.* 31. hæc prohibitio est ex natura contractus Emphyteutici, qui etiam in casibus, in quibus licita est alienatio irrequisito domino, ut in donatione, non permittit illam fieri in personam potentiorem; Bald. *in Authent. Quas actiones n.* 13. *vers. Primo modo C. de SS. Eccles. Gregor. XV. post alios decis.* 519. *num.* 5. Et persona potentior, seu privilegiata dicitur Ecclesia, ut cum Glossa, & aliis concludit Fagnanus *ibid. sub num.* 32. *&* 33. Quod autem Monasterium succedat in tali Emphyteusi hereditaria, nullum est dubium, quia cum Monasterium bonorum capax succedat in aliis bonis sui Religiosi, non est ratio cur non

32 succedat in Emphyteusi hereditaria. Immo Monasterium succedit etiam in Emphyteusi ex pacto, & providentia competente suo Religioso Professo, ita ut quandiu Religiosus vivit, possit libere uti, & frui fructibus, & commoditate talis Emphyteusis, quamvis eam alienare non possit, sicuti hereditariam; ex quo mortuo Religioso, talis Emphyteusis ex pacto, & providentia cedere debeat secundum ordinem illis, qui in investitura sunt vocati. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 15. Molina *tom* 2. *disput.* 482. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 15. *numer.* 59. Pirhing *lib.* 8. *decretal. tit.* 18. *n.* 53. Reiffenstuel *ibid. n.* 251. *&* 259. & communis aliorum.

33 Emphyteusis cum specialibus clausulis concessa transit ad solos vocatos per tales clausulas; *Communis ac certa, arg. Regul.* 81. *Juris in* 6. quia contractus ex conventione legem ac-

34 cipiunt. Hinc in Emphyteusi concessa ad tertiam generationem masculinam excluduntur omnes feminæ descendentes ex masculo, & omnes descendentes masculi ex femina; Rota *part.* 12. *decis.* 34. *n.* 6. Tunc enim requiritur duplex qualitas, nempe quod sit masculus, & proveniat ex linea masculina primi instituti. Rota *ibid. num.* 5. Sic Emphyteusis concessa 35 pro masculis tantum, excludit feminas, itaut deficientibus masculis, censeatur Emphyteusis devoluta ad dominum ob lineam finitam; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *decis.* 737. *num.* 4. *&* 15. Immo non solum excluditur omnis femina a masculo, sed etiam masculus a femina descendens; Rota *par.* 12. *decis.* 34. *num.* 6. Item 36 Emphyteusis concessa pro se, filiis, & nepotibus, non comprehendit feminas; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *decis.* 737. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 176. *num.* 4. *& part.* 15. *decis.* 381. *n.* 1. Et hæc est communis sententia Rotæ, quæ ab Emphyteusi Ecclesiastica ut supra concepta excludit feminas; Rota *part.* 14. *decis.* 476. *n.* 1. Item Emphyteusis concessa pro te, & filiis 37 tuis, non comprehendit feminas. *Annot. ad decis.* 262. *num.* 237. *part.* 8. *recentior.* & est communior, & verior opinio, *Annotat. ad decis.* 199. *a num.* 74. *usque ad num.* 101. *part.* 8. *recentior.* ubi pluribus adductis, & solide probata hac nostra assertione, confutatur opinio contraria defensa a pluribus cum Saliceto *in l.* 3. *num.* 29. *quæst.* 17. *prope fin. C. de Jure Emphyteutic.* quem, ut ibi *sub num.* 96. dicitur, multi Doctores more caprarum sequuntur; & signanter excluduntur feminæ, ubi agitur de Emphyteusi Ecclesiastica; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 510. *n.* 11.

Revera tamen non caret sua probabilitate 38 contraria sententia volens, quod Emphyteusis tam Ecclesiastica quam Laicalis transeat etiam ad feminas filias, quando est concessa cum dicta Clausula, *Pro te, & filiis tuis*, quia pronunciatio sermonis in sensu masculino ad utrumque sexum plerumque porrigitur; *l. Pronuntiatio* 195. *in princip. ff. de verbor. signific.* & in specie nomine filii veniunt etiam filiæ, *l. Si quis ita* 16. *in princip. ff. de testament. tutel.* ubi pro generali doctrina dicitur *Filiorum appellatione & Filiæ continentur*, & sic tenent Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 1. Alvar. Velasc. *de Jure Emphyt. quæst.* 14. *num.* 4. Alciat. *in leg.* 1. *ff. de verbor. signific.* Jul. Clarus §. *Emphyteusis quæst.* 32. *n.* 2. Molina *disp.* 574. *n.* 10. Barbosa *de Appellat. appellat.* 99. *n.* 56. *& sequent.* Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *n.* 245. Salicet. *in l.* 3. *C. de Jure Emphyteutic.* quem sequuntur

tur Bald. & alii, quos refert Tiraquell. *de re-*
tract. lign. §. 1. *gloss.* 9. *n.* 208. *in fin.* Ro-
ta *p.* 4. *tom.* 2. *recent. decis.* 737. *n.* 4. & 5.
& *part.* 17. *decis.* 221. *n.* 6.
39 Certum vero est, quod quando Emphyteusis
fuit concessa a femina, vel ab ea stipulata,
tunc nomine filiorum, & nepotum, filiæ &
neptes comprehenduntur, quia existimandum
non est, quod femina (quæ non minus dili-
git feminam, quam masculum, immo plus fi-
lias feminas, quam filios masculos diligere cen-
setur propter sexus similitudinem) sexum pro-
prium, idest femineum, odio habuerit; & ideo
verba sunt intelligenda secundum qualitatem
contrahentium; *l. Plenum* §. *equitis*, *ff. de usu*
& *habitat.*, ac eorumdem conditionem; *cap.*
Si de benefic. de prebend. in 6. Abbas *in cap.*
Pastoralis in fin. post Innocent. ibi *de donat.*
qualitas quippe contrahentium multum condu-
cit ad assequendam eorum voluntatem, sicque
satis verisimiliter credendum erit, quod femina
suum proprium sexum ita dilexerit, sicut ma-
sculum; & sic in terminis tenet Regulus *in l.*
Gal. §. *nunc de lege*, & ibi Soccin. *n.* 7. *ff.*
de lib. & *posthum.* Jason. *in l. Si quis id quod*
col. 4. *vers. tertiodecimo*, *ff. de Jurisdict. omn.*
Judic. Tiraquell. *ad leg. connubial.* 1. *gloss.* 1.
part. 5. *sub num.* 26. *vers. Hoc tamen fallit: si*
concessio fieret a femina, Rolland. a Valle *cons.*
76. num. 6. *vers. quando Emphyteusis est concessa*
feminis &c. *lib.* 3. ubi affirmat id esse indubi-
tatissimi juris, Menoch. *in consil.* 111. *n.* 51.
vers. Emphyteusis a femina accepta pro se, &
filiis, *transit etiam ad feminas* &c. *lib.* 1. Sic
etiam sensit Senatus Mantuanus affirmante Sur-
do *decis.* 9. *num.* 12. *vers. Hinc videmus*, *quod*
etiam ad feminas transit Emphyteusis, *quæ a fe-*
mina originem habuit. Et hanc opinionem ex-
plosa contraria firmavit Rota Bononiensis apud
Bertrand. *decis.* 12. *sub num.* 1. *vers. contra-*
rium tamen fuit conclusum, *quod quando femina*
conduxit Emphyteusim pro se, & *filiis*, *compre-*
40 *henduntur feminæ*. Sic etiamsi Emphyteusis sti-
pulata sit per masculum & feminam pro se,
& filiis, tunc veniunt filii, & filiæ. Bero *in*
consil. 120. *n.* 12. & 49. *vol.* 2. & alii, quia
tunc uterque stipulans censetur dilexisse suum
sexum *per adducta n. antecedenti*.
41 In concessione Emphyteusis facta pro te, &
heredibus comprehenduntur etiam feminæ; Ro-
42 ta *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 309. *num.* 1. Item com-
prehenduntur in concessione facta pro heredi-
bus, & successoribus; Rota *part.* 13. *decis.* 363.
43 *num.* 8. Et a fortiori comprehenduntur in con-
cessione facta pro heredibus quibuscumque. Ro-
ta *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 309. *num.* 3. Item Em- 44
phyteusis Ecclesiastica concessa benemerito Ec-
clesiæ pro se, & omnibus filiis, comprehendit
etiam omnes feminas; Rota *part.* 17. *dec.* 182.
n. 3. Sic pariter Emphyteusis concessa pro fi- 45
liis natis, & nascituris, comprehendit etiam
feminas; Rota *part.* 17. *decis.* 123. *num.* 24.
Clausula *quibuscumque* posita in Emphyteusi 46
Ecclesiastica comprehendit omnes extraheos
tam masculos quam feminas; Rota *part.* 17.
decis. 225. *num.* 12. & *sequent.* In concessio- 47
ne facta de illis qui sunt de generatione ma-
sculina, veniunt etiam feminæ, secus si sit
facta usque ad tertiam generationem masculi-
nam; *Annotat. ad decis.* 199. *num.* 166. &
167. *part.* 8. Ubi feminæ succedunt in Em- 48
phyteusim, admittuntur etiam nepotes ex eis;
Rota *part.* 17. *decis.* 56. *num.* 3. Immo ad-
mittuntur etiam feminæ descendentes in Em-
phyteusi Ecclesiastica concessa feminæ pro se,
& filiis; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *dec.* 737. *n.* 1.
& 2. Quia Emphyteusis de sui natura transi- 49
toria ad feminas sicut transit in masculos, ita
etiam transit ad descendentes feminarum; Ro-
ta *part.* 17. *decis.* 36. *num.* 2. Itaut in Em- 50
phyteusi stipulata pro te, tuisque filiis, &
descendentibus legitimis, & naturalibus ve-
niant etiam nepotes ex filia; Rota *part.* 5.
tom. 1. *decis.* 361 *num.* 3. Immo in concessio- 51
ne facta pro te, filiis, & descendentibus per
virilem sexum venit Neptis ex filio masculo;
Annot. ad decis. 199. *n.* 194. & *sequent. part.*
8. Sic appellatione descendentium per virilem 52
sexum veniunt feminæ, dummodo descendant
a masculo; Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 420.
num. 16. Et appellatione filiorum continentur 53
etiam feminæ in Emphyteusi utili Ecclesiæ;
Rota *part.* 17. *decis.* 182. *num.* 2.

In Emphiteusi concessa simpliciter ad tertiam 54
generationem primus acquirens uti generatus
ab aliquo numerandus est in prima generatio-
ne, ejus vero filius in secunda, nepos autem
in tertia; Rota *part.* 11. *decis.* 355. *num.* 3.
Unde talis Emphyteusis concessa simpliciter 55
ad tertiam generationem incipit a primo ac-
quirente, & terminatur in Nepotibus; Rota
part. 11. *decis.* 357. *num.* 47. Præsertim si sit 56
Emphyteusis Ecclesiastica, quæ conceditur so-
lum pro tribus personis extensive ad solos ne-
potes, comprehensa prima persona receptoris;
Rota *part.* 1. *decis.* 351. *nu.* 1. *part.* 5. *tom.* 1.
decis. 214. *num.* 10. *part.* 11. *decis.* 356. *num.*
40. *part.* 12. *decis.* 34. *num.* 12. *part.* 14. *dec.*
195. *num.* 19. & 20. *part.* 16. *dec.* 218. *n.* 1.
& Annot. *ad decis.* 199. *a num.* 103. *usque ad*
num. 141.

57 *num.* 141. *part.* 8. Quandoque tamen Emphyteusis etiam Ecclesiastica ad tertiam generationem concessa comprehendit Pronepotes, ut v. g. quando fuit concessa ad tertiam ejus, seu ipsius generationem, quo casu generatio incipit in ejus filiis, & terminat in pronepotibus; Rota *part.* 3. *decis.* 221. *num.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 94. *num.* 1. *decis.* 251. *num.* 1. *&* *decis.* 407. *num.* 2. *&* *part.* 14. *decis.* 463.
58 *num.* 5. Vel quando in concessione adest pronomen *eorum*, quod tamquam discretivum operatur exclusionem personæ cui adjicitur, & sic generatio incipit a filiis, & terminat in
59 Pronepotibus; Rota *part.* 17. *decis.* 221. *n.* 1. Vel quando est concessa pro filiis, & ad eorum tertiam generationem, tunc enim primi acquirentes censentur filii, & Pater consideratur tamquam instrumentum, & minister filiorum, & dictio *eorum* est separativa primi acquirentis a tribus generationibus, pro quibus facta fuit stipulatio; Rota *part.* 12. *decis.* 34.
60 *num.* 18. 19. *&* 20. Vel quando concessa fuit ad tertiam generationem completam, vel finitam; Rota *part.* 1. *dec.* 305. *n.* 2. *&* *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 533. *num.* 1. nisi præcesserit expressa determinatio, seu designatio personarum; Rota *part.* 14. *decis.* 195. *num.* 9. 22. *&* *sequent.* quia si præcesserit determinatio, seu designatio personarum, dicendo v. g. pro ipso recipiente, filiis, & nepotibus ad tertiam generationem completam, vel finitam, tunc illa adjectio *completam*, vel *finitam* deberet intelligi solum demonstrative, non autem argumentative; repeteret enim solum per compendium personas ante designatas, & determinatas; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 513. *n.* 18.
61 19. *&* 20. In Emphyteusi Ecclesiastica dato casu, quod instrumentum diversimode cantaret, ac Beneplacitum Apostolicum, deberet potius attendi tenor Beneplaciti Apostolici, quam tenor instrumenti; Rota in Senensi Prædii coram Seraphin. *decis.* 868. *per tot. confirmata coram Gipsio 7. Maii* 1590. *&* *part.* 12. *recentior. decis.* 34. *n.* 48.

Additiones ex aliena manu.

Materia in Foro frequentissima est ea, de qua agit, & quidem recte, Auctor *a n.* 54. *ad plur. sequent.* nimirum, quando Persona primi Acquirentis enumeranda sit in Emphy-
62 theusi concessa ad tres generationes. At nihilominus illustranda magis est materia hæc.
63 Actum de ipsa ex professo fuit a Rota *in Ferrarien. seu Ravennaten. Emphyteusis* 19. *Junii* 1750. & in confirmaroria 7. *Decembris ejusdem anni* 1750. *cor. clar. mem. Caprar.* Ex hisce *decisionibus*, quæ veluti magistrales in subjecta materia sunt, sequentia excerpsimus.

I. Si Emphyteusis concessa sit Titio usque 64
ad tertiam generationem, numeratur Persona primi Acquirentis.

II. In Emphyteusi concessa Titio, & ejus 65
descendentibus usque ad tertiam generationem, neutiquam numeratur Persona primi Acquirentis.

III. Concessa Emphyteusi Titio pro se, Filiis, & Nepotibus usque ad ejus tertiam generationem inclusive completam & finitam, Persona primi Acquirentis enumeratur.

Ratio a Rota in dicta prima *decisione* §. 7. 66
hæc redditur: „ quod = specifica Personarum 67
& Graduum enumeratio, nempe primi Investiti Filiorum & Nepotum, dubio procul demonstrat quod Emphiteutica concessio egredi non debet Personas eorumdem Nepotum. Unde subsequentia verba, nimirum = usque ad tertiam ejus generationem inclusive completam & finitam = de diametro pugnarent cum literali pacto durationi concessionis adjecto, si acciperentur in sensu exclusivo primi Acquirentis, ut inde enumeratio graduum protendatur ad Pronepotes; Id quod esset absurdum, pro quo vitando ea sumenda est interpretatio, per quam posteriora verba non repugnent, sed accessorie famulentur clarissimo pacto a Contrahentibus stipulato &c. Et jure meritoque. Nam semel ac Emphyteutica concessio principaliter facta dignoscitur Alicui = pro se, Filiis, & Nepotibus = sicuti certi sumus de expresso numero Personarum seu Graduum qui sub eadem concessione continentur; Ita superius relata verba, & clausulæ quæ sequuntur, sine ulla penitus repugnantia & contrarietate debent explicari, prout commode explicantur, consentanee & famulative seu accessorie ad gradus specifice enumeratos, & sic non in sensu ampliativo, sed in sensu demonstrativo, & expositivo, ita quidem, ut unam eamdemque concessionem, easdemque Personas & gradus per modum compendii demonstrative repetant. "

Vide & quæ habet idem Supremum Tribunal *in secunda Decisione* §. 5. *&* *plur. seq.*

V 2 A-

ARTICULUS. II.

Emphyteusis, quo ad ea, quæ concernunt Emphyteutam.

1 EMphyteuta esse potest, seu in Emphyteusim res alienas accipere potest omnis, qui liberam contrahendi habet potestatem, sive sit masculus, sive femina, nisi specialiter a jure sit ei interdictum; *Est communis, arg. c. Jam nunc* 8. *caus.* 28. *qu.* 1. *de Procuratorib. in* 6.

2 Non possunt tamen esse Emphyteutæ, seu in Emphyteusim accipere Pupilli, & Minores, nisi accedat auctoritas Judicis, & consensus Tutorum, aut Curatorum; *l. Quamvis* 32. *ff.*

3 *de acquirend. & amittend. possess.* Item Emphyteutæ esse, seu in Emphyteusim accipere non possunt Clerici solius lucri causa; quia omnis negotiatio lucri causa Clericis est prohibita; *cap. Consequens* 2. *cap. Episcopus* 3. *cap. Prælatum* 4. *cap. Negotiatorem* 9. *cap. Fornicari* 10. *& cap. Ejiciens* 11. *dist.* 88. *cap. Clerici* 1. *& cap. Si quis* 4. *caus.* 14. *qu.* 4. *cap. Clerici offic.* 15. *de vit. & honest. Clericor. cap. Cum multa negotia* 1. *Ne Clerici, vel Monachi; & cap. Secundum* 6. *eod. tit.* ubi sic expresse dicitur: *Secundum instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis probibemus, ne Monachi, vel Clerici causa lucri negotientur.* Notanter autem dicitur *causa lucri*, qui ob suam, vel suorum necessitatem, tam contractum Emphyteuticum, quam alium valide, ac licite inire possunt, sed de his vid. *verb. Clericus art.* 3. *per tot.*

4 Emphyteuta potest libere uti, & frui re Emphyteutica, & ei competit actio realis contra quemcumque perturbatorem, aut possessorem; *l.* 1. *ff. Si ager vectigalis*, ibi: *Quamvis non efficiantur Domini* (directi) *tamen placuit competere eis in rem actionem adversus quemcum-*

5 *que possessorem.* Emphyteuta habet jus percipiendi fructus ex augmento, seu incremento rei Emphyteuticæ per alluvionem facto, *arg. l. Item si fundi* 9. *§. Vicinus* 4. *ff. de Usufructu, & quemadmodum.* Et hoc, sive incrementum fuerit latens, sive etiam patens, ut communius tenent Doctores cum Cardinali de Lugo *tom.* 1. *disp.* 6. *sect.* 11. *num.* 156. *& duobus sequentib.* Molina *disp.* 56. Sporer *tom.* 2.

6 *tract.* 6. *num.* 223. Utrumque tamen incrementum sive latens, sive patens, quoad proprietatem accedit proprietario, seu Domino directo, cui finita Emphyteusi competit etiam quoad Dominium utile; *Est communis.*

Emphyteuta finita Emphyteusi potest repe- 7
tere melioramenta facta, sine præcedente expresso pacto, in utilitatem rei Emphyteuticæ, sive annuente, sive reluctante Proprietario; *Sic communis Doctorum*, cum Julio Clar. *§. Emphyteusis q.* 45. Molina *disp.* 463. *num.* 2. Alvar. Velasc. *De jure Emphyteutic. qu.* 25. *arg. l. Senatus, §. Marcellus, ff. de legat.* 1. *l. Eum ad quem, C. de usufruct.* ibi: *Si quid ultra, quam impendi debeat, erogatum potes docere, solemniter reposces.* Nec obstat quod Proprieta- 8
rius, seu dominus directus post contractum inhibeat, & protestetur se nihil soluturum, si aliquid de novo ædificet, aut alias meliorationes non debitas faciat; quia post contractum jam factum sine ulla limitatione non est amplius in potestate alterius ex contrahentibus ea immutare, quæ consequuntur ad substantiam ejusdem contractus ex natura ipsius. Contractus autem Emphyteuticus requirit de sui natura, ut res detur, & accipiatur ad meliorandum, & cum Emphyteuta rem Emphyteuticam recipiat in sui utilitatem, recipit semper ea conditione implicite, ut possit quocunque modo in similibus consecuto majus commodum sibi acquirere, ex quo si resultat etiam utilitas in re ipsa, & per consequens Proprietario, non est cur hic renuat compensare, quia *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem; l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indebit. & Regul.* 206. *ff. de Regul. juris, & Regul.* 49. *Juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.* Unde quamvis alias negotiorum gestor non possit prætendere a Domino expensas, quas contra prohibitionem Domini fecit; *l. ultim. Cod. de negotiis gest.* ubi statuitur: *Si contradixerit Dominus, sancimus secundum Juliani sententiam nullam esse* (*idest negotiorum gestori*) *adversus Dominum, vel directam, vel utilem contrariam actionem.* Hoc tamen non procedit, quando Dominus id prohibere nequit, uti in Emphyteusi, ut recte advertunt Molina & Velasc. *locis citatis*, & alii passim. Melioramenta autem æstiman- 9
da sunt non secundum valorem, quem habebant quando facta sunt, sed secundum valorem, quem habent, quando res Emphyteutica restituenda est; *Est communis*, cum Velasc. *locis cit. n.* 28. Molina *loc. cit. vers. In posteriori autem eventu.*

Non potest vero Emphyteuta repetere me- 10
lioramenta facta contra inhibitionem Domini, si in ipso contractu Emphyteutico cautum sit, ne Emphyteuta sine Domini consensu aliqua

nova

nova ædificia, aut alia non debita melioramenta faciat, vel quod si faciat, Domino cedant sine ullo jure repetendi expensas; *l.* 2. *Cod. de Jure Emphyteutico*, ubi expresse statuitur quod omnes pactiones in instrumentis Emphyteuticis initæ, & conscriptæ debeant omnino observari, ibi: *In Emphyteutico contractu sancimus, siquidem aliquæ pactiones in Emphyteuticis instrumentis sunt conscriptæ, easdem & in omnibus aliis observari*. Et ratio est, quia *ex regul.* 85. *Juris in* 6. habetur expresse, quod *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.
11 Sic non potest Emphyteuta repetere melioramenta, quæ in re Emphyteutica fecit vi contractus, puta pro conservanda ipsa re Emphyteutica in ea bonitate in qua accepit, vel quia accepit in Emphyteusim rem sterilem, incultam, aut dirutam, hac conditione, & pacto, ut eam fructiferam redderet, coleret, ædificaret, & hujusmodi, omnia enim talia melioramenta pertinent ad dominium directum, seu Proprietarium statim ac finita est Emphyteusis; ut tenet communis Doctorum *ex cit. l.* 2. *C. de Jure Emphyteutico & cit. Regul.* 85. *Juris in* 6.

12 Potest Emphyteuta vendere tam ipsam rem Emphyteuticam, quam melioramenta in ea facta, si requisitas a Jure adhibeat conditiones, textu expresso *in cap. Potuit Emphyteuta* 4. *de locato, & conducto*, ibi: *Potuit Emphyteuta (Ecclesia primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab illis offertur, si nolle se emere dixerit, vel a denunciatione tempore duorum mensium spatium fuit elapsum) meliorationes, & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minime probibentur*, & idem habetur *l. ultim. Cod. de Jure Emphyteutico*.
13 Conditiones autem a Jure requisitæ pro tali venditione sunt potissimum duæ. Prima est, quod Emphyteuta prius significet Proprietario se velle vendere rem Emphyteuticam pro tali determinato pretio ad hoc ut Proprietarius, si velit ipse eam emere, cuilibet alteri emptori, ut par est, præferatur, & Proprietarii deliberationem, si irresolutus pro tunc sit, per duos menses expectet, quibus elapsis si ipse pro pretio sibi ab aliis oblato nolit eam emere, poterit aliis vendere; *cit. cap. Potuit Emphyteuta, & cit. l. ultim. Cod. de Jure Emphyteutico*. Secunda conditio est, ut venditio fiat personis, quibus a Jure non sit interdicta; *cit. cap. Potuit Emphyteuta*, ibi: *Aliis vendere, qui ab Emptione hujusmodi minime probibentur; & cit. l. ultim.* ibi: *His personis, quæ non solent in Emphyteuticis contractibus vetari ad hujusmodi venire emptionem*. Prohibetur autem 14
fieri talis venditio Ecclesiæ; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 474. *n.* 15. *& sequent. part.* 14. *decis.* 57. *n.* 9. Item cuilibet loco pio; Rota *part.* 3. *decis.* 351. *num.* 9. Item Communitati, Universitati, Confraternitati, sive Ecclesiasticæ, sive Laicali, seu quibuscumque locis piis; Rota *part.* 11. *dec.* 321. *n.* 6. *par.* 14. *decis.* 377. *n.* 1. *part.* 17. *decis.* 26. *n.* 5. *&* 7. *& part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 546. *num.* 4. Item personæ potentiori; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *dec.* 494. *num.* 8. Item Curialibus, & Militibus; *l. Curiales* 30. *l. Milites* 31. *& l. ultim. Cod. de locat. & conduct.* Et sic de supradictis omnibus tenent Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 22. Jason *in l.* 2. *C. de jure Emphyteutic. num.* 90. *&* 97. Molina *disp.* 459. *num.* 4. & alii communiter. Et ratio est, quia per talem venditionem redderetur deterior conditio Domini directi, seu Proprietarii, qui a supradictis omnibus ratione suorum privilegiorum, vel majoris potentiæ, difficilius posset pensionem annuam repetere, & privaretur spe reversionis, & laudemii, vel saltem ex quo difficilius ad ipsum Emphyteusis reversura esset, rarius laudemium consequeretur; Annotat. *ad dec.* 16. *num.* 49. *& sequentib. part.* 3. *Rot. recentior.* Adeoque alienatio in manum mortuam regulariter est prohibita; Rota *part.* 12. *decis.* 76. *num.* 22.

Potest Emphyteuta rem Emphyteuticam 15
quoad dominium utile cum factis melioramentis alteri etiam extraneæ personæ donare, vel legare sine consensu Domini, eoque non requisito; Sic Glossa *communiter recepta in l. fin. verb. aliis vendere, Cod. de Jure Emphyteutico*, Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 15. *num.* 1. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 18. *num.* 43. Abbas *in cit. c. Potuit Emphyteuta, de locat. & conduct. n.* 9. & alii passim. Item potest Emphy- 16
teuta sine consensu Domini directi dare rem Emphyteuticam in dotem, si detur non æstimata; Silvester *verb. Dos q.* 8. Azorius *lib.* 10. *c.* 8. *q.* 8. Pirhing *l. cit. num.* 43. & alii. Ut 17
autem sine consensu domini directi res Emphyteutica donetur, legetur, aut in dotem detur, requiruntur sequentes conditiones. Prima, ut non transferatur in talem personam, in quam res Emphyteutica de Jure communi, vel conventione particulari alienari prohibetur. Secunda, ut fiat absque ulla fraude. Tertia, ut novus Emqhyteuta sine consensu Domini directi possessionem non capiat, quia Dominus directus habet Jus prius explorandi, an talis novus Emphyteuta sit persona prohibita,

bita, vel capax, & ab eo non solum potest exigere promissionem de solvendo Canone annuo, sed etiam accipiendi laudemium ab ipso, si sit persona extranea.
18 Et si reperiatur Emphyteusis donata, vel legata personis, seu locis prohibitis, & incapacibus retinendi Emphyteusim, in præjudicium domini directi, juxta dicta *num.* 14. tales personæ, seu loca tenentur intra annum vendere talem rem Emphyteuticam personis capacibus illam retinendi sine præjudicio Domini directi, *arg. cap. Longinquitate* 63. *caus.* 12. *q.* 2. *& l. Filius familias* 114. §. 5. *ff. de Legat.* 1. Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 474. *n.* 15. Rosignol. *contract.* 4. *de Emphyteusi prænot.* 7. *sect.* 3. *num.* 7. Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *num.* 181. Speculator, & alii passim. *Vide articul. anteced. num.* 31.

19 Potest Emphyteuta sine consensu Domini directi rem Emphyteuticam oppignorare, seu hypothecare; Jason *in l. ultim. num.* 78. *Cod. de Jure Emphyteut.* Jul. Clar. §. *Emphyteusis q.* 18. Molina *disp.* 461. *num.* 9. & alii communiter. Et ratio est, quia res oppignorata, seu hypothecata non transfertur in Dominium alienum, sed adhuc manet in Dominio Emphyteutæ, qui pensionem annuam adhuc Domino solvit; pignus enim manet in bonis de-
20 bitoris; *l. Pignus* 9. *de Pignerat. act.* Item sine consensu Domini potest rem Emphyteuticam locare ad breve tempus; *Est communis*. Immo etiam ad longum tempus, dummodo locatio non fiat ipsius rei Emphyteuticæ simpliciter, sed solum commoditatis ex ea percipiendæ nomine ipsius Emphyteutæ dum vivit; sic Molina *disp.* 461. *num.* 4. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 23. *num.* 10. Pirhing. *loc. cit. num.* 44. Card. Petra *tom.* 2. *in Constitution.* 4. *Innocent. III. sect.* 2. *num.* 80. Rota *recent. p.* 13. *decis* 173. *num.* 4. *& p.* 14. *d.* 17. *num.* 11. &
21 alii. Non potest tamen sine consensu Domini ipsam rem Emphyteuticam alteri in Emphyteusim concedere; *Est communis*. Alias potest ipsa privari totaliter, vel partialiter prout alienaverit; *Vide articul. sequent. num.* 13.
22 Potest insuper Emphyteuta sine consensu Domini rem Emphyteuticam cum alia permutare; Silvester *verb. Emphyteusis qu.* 17. Jason. *in l. ultim. num.* 101. *Cod. de Jure Emphyteutico*, Layman *loc. cit. num.* 9. Pirhing *loc. cit. num.* 43. Jul. Clar. §. *Emphyteusis q.* 17. Azorius *loc. cit. q.* 5. Abbas *loc. cit. num.* 9. Reif-
23 fenstuel *loc. cit. num.* 183. & alii. Tenetur tamen Emphyteuta ante talem permutationem prius admonere Dominum directum, utrum ipse permutare velit cum æquali emolumento, quod ipsi offertur ab aliis, ceteri enim paribus semper præferendus Dominus directus seu proprietarius; *arg. cap. Potuit Emphyteuta* 4. *de locato, & conducto, & l. ult. Cod. de Jure Emphyteutico*, & sic docent Molina *loc. cit. num.* 1. Azorius *loc. cit. q.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 184. & alii. Emphyteuta tene- 24
tur servare pacta conventa in contractu Emphyteutico, textu expresso *in l.* 2. *Cod. de Jure Emphyteutico* ibi: *In Emphyteutico contractu sancimus, siquidem aliquæ pactiones in Emphyteuticis Instrumentis sunt conscriptæ, easdem & in omnibus aliis observari*. Unde tenetur 25
rem Emphyteuticam meliorem reddere, si sub hac conditione, & pacto eam accepit, quia ex *Reg.* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Si vero sine tali 26
pacto meliorandi rem Emphyteuticam accepit, tunc tenetur solum eam conservare in illa bonitate, in qua accepit, & si usu quotidiano, vel sua, vel servorum culpa evadat deterior, tenetur propriis expensis restaurare, & ad pristinam bonitatem reducere; *Sic communis* Doctorum teste Molina *disput.* 456. per textum *in* §. 3. *ad fin. Institut. de locat. & conduct. Authent. Qui rem, Cod. de SS. Ecclesiis l.* 1. *Cod. de Jure Emphyteutico, & Novell.* 7. §. 2. Si nullo præcedente pacto de periculo 27
res Emphyteutica absque culpa Emphyteutæ pareat tota, v. g. incendio comburatur, ab hostibus totaliter vastetur, tunc Domino perit, & ad nihil tenetur Emphyteuta; si vero pereat solum quo ad aliquam parvam partem, tunc perit Emphyteutæ, textu expresso *in* §. *Adeo* 2. *Institut. de locatione*, ubi decernitur, *si nihil de periculo fuerit pactum, tunc si totius rei interitus successit, ad dominum redundare periculum; sin autem particularis, ad Emphyteuticarium hujusmodi damnum venire*; concordat *l.* 1. *Cod. de Jure Emphyteutico*, ibi: *Si ea, quæ fortuitis casibus venerunt, pactorum non fuerint conventione concepta, siquidem tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ per Emphyteusim data est, faciat interitus, hoc non Emphyteuticario, cui nihil rei permansit, sed rei Domino, qui quod fataliter ingruebat, etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat, imputetur; sin vero particulare, vel aliud leve contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia, hoc Emphyteuticarius suis patribus non dubitet adscribendum*. Si res 28
Emphyteutica culpa Emphyteutæ pereat, v. g. Domus corruat, quia Emphyteuta eam debito tempore non refecit, & a ruina, uti tenebatur,

batur, non custodivit, tunc ipsi perit, & de toto damno tenetur. In omni enim contractu, qui in gratiam utriusque celebratur, oritur obligatio ex culpa lata, & levi; *arg. l. Si ut certo* 4. §. 2. *ff. Mandati*, ibi: *In contractibus .... ubi utriusque utilitas vertitur, & dolus & culpa præstatur*, & ita Doctores communiter.

29 Emphyteuta si pensionem comparatione fructuum valde modicam solvat, & solum in recognitionem Dominii, tenetur ipsam modicam pensionem solvere, licet ob sterilitatem, vel hostium incursionem, aut alium casum fortuitum paucos, aut etiam nullos colligat fructus, quia modicam pensionem annorum præcedentium, & subsequentium fructibus facile, & abunde compensat; Unde non liberatur ab onere solvendi talem modicam pensionem, nisi fundus Emphyteuticus omnino pereat, aut in potestatem hostium deveniat, sine spe brevi tempore recuperandi; *l. 1. Cod. de Jure Emphyteutico*, & §. *Adeo 3. Institut. de locatione, & conductione*, & sic tenent Doctores communiter cum Julio Claro *lib. 4. recept.* §. *Emphyteusis*, *quæst.* 8. ubi adducit duos sequentes versus.

Si perit tota, non debuit Emphyteuta.
Si perit ex parte, nulla se liberat arte.

30 Si autem Emphyteuta solvat pensionem magnam non solum in recognitionem Dominii, sed etiam in compensationem juxta proportionem fructuum quos capit, vel capere potest, tunc si propter aliquam ex dictis causis nullos, aut paucos fructus colligat, æquitas postulat, ut fiat ei aliqua proportionaliter remissio, quia hoc casu Emphytenticus parum differt a conductitio, cui ad ratam partis fructuum, qui pereunt, fit remissio. Sic tenent Julius Clarus *loc. cit.* §. *Emphyteusis quæst.* 8. Gaill. *lib. 2. pract. observat.* 24. *n.* 23. Gomez 2. *resolut. c.* 3. *n.* 18. Rebell. *q.* 8. Jason. *in l. 1. C. de Jure Emphyteutico n.* 20. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *n.* 190. Alvar. Valasco *de Jure Emphyteutic. q.* 27. *a num.* 7. Lessius *lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 49. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 22. *n.* 7. Carpz. *p.* 2. *c.* 38. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *c.* 7. *n.* 54. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *dub.* 12. *n.* 1061. Lugo *tom.* 2. *disp.* 29. *n.* 88. Silvester *verb. Emphyteusis q.* 1. Konig. *l.* 3. *decretal. tit.* 18. *n.* 43. Pirhing *ibid. n.* 7. Reiffenstuel *ibid. n.* 156. & communior aliorum.

31 Emphiteutæ bonorum Ecclesiasticorum gaudent exemptione ab oneribus Communitativis. *Sac. Cong. Immunitatis in Oppiden.* 29. *Maii* 1646. *lib.* 3. *decret. Pauluc. pag.* 282. *In Imolen.* 27. *Maii* 1654. *lib.* 5. *decret. Paul. pag.* 41. An meri laici possint conveniri in foro Eccle- 32
siastico pro bonis Emphyteuticis, & reddititiis Ecclesiæ pro eo quod pertinet ad directum Dominium; *Sac. Cong. censuit Judicium spectare ad forum Ecclesiasticum, in Carinolen.* 15. *Augusti* 1668. *lib.* 1. *decret. Altoviti pag.* 252. Cau- 33
sa assertæ servitutis contra Emphyteutam Mensæ Episcopalis, spectat ad Curiam Ecclesiasticam, *Ead. S. Cong. in Tiburtina* 16. *Januarii* 1691. *lib. decret. Martelli p.* 719. Non gaudent 34
Emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum immunitate ab onere personalis unius corbæ frumenti. *Ead. Sac. Cong. in Faventina* 14. *Decemb.* 1608. *decret. Martelli pag.* 388. Emphyteu- 35
ta Ecclesiæ non potest declinare forum Ecclesiasticum respectu solutionis Canonis, vel quando agitur de Dominio Ecclesiæ. *Ead. S. Cong. in Casalen.* 14. *Februar.* 1628. *lib.* 1. *decret. Paul. pag.* 84. Bona Ecclesiarum, & locorum 36
piorum in Emphyteusim laicis concessa, sive Canones, qui pro dictis bonis solvuntur, sint tenues, sive correspondentes fructibus, sunt exempta ab omnibus oneribus, & impositionibus laicalibus. *Ead. S. Cong. in Oppiden.* 23. *Julii* 1652. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 191. *in Papien.* 24. *August.* 1624. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 141. Vineæ, & Terræ Emphyteuti- 37
cæ Ecclesiæ non comprehenduntur sub Edictis, & aliis similibus publicatis a Laicis, sed sunt prorsus exemptæ. *Ead. S. Cong. in Montisfalisci* 23. *Augusti* 1632. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 136. Bona Emphyteutica Ecclesiarum, & Ec- 38
clesiasticorum non possunt a Laicis collectari. *Ead. Sac. Cong. in Capacen.* 27. *Augusti* 1627. *lib.* 1. *decret. Paul. pag.* 62. *in Balneoregien.* 15. *Feb.* 1633. *lib.* 2. *decret. Paul.* 149. *in Senogallien.* 18. *Decemb.* 1688. *lib.* 1. *decret. Altoviti p.* 303. & 3. *Julii* 1696. *lib.* 2. *decret. Valleman. pag.* 34.

Additiones ex aliena manu.

Quod ait Auctor *num.* 7. videlicet posse 39
Emphytheutam repetere melioramenta finita Emphytheusi, id intellige si finiatur Emphyteusis sine culpa ipsius Emphiteutæ. Cete- 40
rum si Emphiteusis finiantur ex Emphyteutæ culpa, puta quia alienavit sine consensu Domini directi, &c. nequit ipse Emphiteuta melioramenta repetere. Besold. *delibat. Jur. ex lib. 6. Pandect. quæst.* 11. Anton. Fabr. *in Codic.*

dic. Lib. 4. titul. 43. definit. 24. Wurmser. *Pract. observat. titul. 34. observ. 2.* Rot. *in Albanen. Devolutionis 18. Junii 1734. cor. bon. mem. de Vais.*

41 Nec indistincte admitti potest, quod asserit *Auctor n. 30.*, nimirum locum esse diminutioni annui Canonis ex damno in substantia rei,
42 si ipse magnus sit. Videndum quomodo fue-
43 rit Canon reservatus. Si enim reservatus sit Canon in recognitionem directi dominii, ta-
44 metsi magnus sit, & fere fructibus respondeat, non esse locum ejus diminutioni ex damno in rei substantia respondit Rota *in Romana domorum super reductione pensionis 17. Januarii 1746. §. 2. 3. & 13. cor. bon. mem. Lana.*

Articulus III.

Emphyteusis quoad ea quæ concernunt Dominum directum, seu Proprietarium.

1 Dominus directus esse, seu Emphyteusim dare potest omnis ille, cui præter dominium competit libera rerum suarum administratio. *Sic communis Doctorum arg. l. In re mandata*, C. *Mandati*. Hoc ipso enim, quod quis liberam habet potestatem disponendi de rebus suis, potest de iis disponere per quemcumque
2 contractum licitum, qualis est Emphyteusis; Sive sit persona privata, *l. 1. & 2. tit. de Ju-*
3 *re Emphyteutico*; Sive sit integra Civitas, aut alia Communitas Dominium in communi ha-
4 bens; *l. 1. §. 1. ff. Si ager vectigalis*. Sive sit Prælatus, aut Communitas Ecclesiastica, dummodo requisitæ a Jure adhibeantur solemnitates, *Cap. Apostolicus 13. caus. 12. quæst. 2. c. Nulli 5. de rebus Eccles. non alienand. & Ex-*
5 *travag. Ambitiosæ eod. tit.* Hinc, quia libera administratione rerum suarum non gaudent, nequeunt in Emphyteusim concedere pupilli, & minores sub Tutoribus & Curatoribus constituti; *arg. l. non solum 4. & l. Etiam 13.*
6 *Cod. de prædiis &c. Minor sine decreto*. Neque ipsi Tutores, & Curatores bona Pupillorum, & Minorum in Emphyteusim concedere possunt sine decreto, & auctoritate Judicis, quia in Jure specialiter cavetur, ne hoc sine Decreto, & auctoritate Judicis attentent, *cit. l. Etiam 13. & toto tit. C. de prædiis &c. Minor. sine decreto*.

7 Dominus directus potest omnia sibi bene visa facere in re Emphyteutica, dummodo non impediat Dominium utile; Rota *part. 8. re-*
8 *centior. decis. 40. n. 6.* Dominus directus potest privare Emphyteutam re Emphyteutica, si per integrum triennium de Emphyteusi Laicali, vel per biennium de Emphyteusi Ecclesiastica non solvit debitam pensionem, textu expresso de Emphyteusi Laicali *in l. 2. Cod. de Jure Emphyteutico*, & de Emphyteusi Ecclesiastica *in c. Potuit Emphyteuta 4. de locato, & conducto*, ibi: *Cessando a solutione Canonis per biennium*. Et hoc procedit etiamsi Emphyteuta 9
pro solutione pensionis, seu Canonis non fuerit interpellatus, ut expresse statutum est in *d. cap. Potuit*, ibi: *Non obstante quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus ob 10
non solutum Canonem, seu pensionem Emphyteuta non cadit in commissum, & privari non potest a Domino directo. Primo igitur excipitur, quando nulla culpa intercessit Emphyteutæ: V. G. quando canonem non solvit ex ignorantia, vel alia hujusmodi justa causa, ut si heres succedens ignoret rem esse Emphyteuticam, vel si sciat esse Emphyteuticam, nesciat se teneri ad annuam pensionem, seu Canonem. *Sic communis Doctorum*; quia ubi culpa non est, neque pœna commissi locum habere debet. Secundo excipitur, quando ipse Dominus ex alia ratione tantumdem debet Emphyteutæ, quia saltem in materia odiosa, & ad evadendam pœnam compensatio hujusmodi locum habet; *Sic communis Doctorum* teste Molina *disp. 453. n. 10. arg. l. Si constat 3. Cod. de compensat.* Tertio excipitur, quando Dominus Canonem, seu pensionem loco, & tempore debito ab Emphyteuta oblatum non acceptavit; quia in tali casu per Emphyteutam non stetit, quo minus pensionem, seu Canonem solveret. *Communis*. Quarto excipitur, quando Dominus, postquam Emphyteuta pœnam commissi incurrit ob neglectas pensiones, insequentis temporis pensiones acceptat; tunc enim præsumitur Jus revocandæ Emphyteusis condonare, teste Julio Claro §. *Feudum*, *quæst. 49. n. 10.* Quinto excipitur, quando Emphyteuta præsertim in Emphyteusi Ecclesiastica post tempus elapsum purgavit moram; *arg. cap. Potuit Emphyteuta 4. de locat. & conduct.* ibi: *Nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset*.

In Emphyteusi autem Laicali, quamvis de 11
rigore Juris nulla Emphyteutæ competat facultas purgandi moram, nihilominus ex æquitate, etiam in ista purgatio moræ admittenda videtur. Julius Clar. §. *Emphyteusis quæst. 8. num. 15.* Bald. *in l. Si pacto quo pœnam, Cod. de pactis*, Sarmient. *lib. 3. select. interpret. c. 5.* Pi-

5. Pirhing *l. 3. Decret. tit. 18. num. 37.* Reiffenstuel *ibid. n. 202.* & alii, quos citat Jason. *arg. l. Si servum 92. §. sequitur 3. ff. de verbor. obligat.* ubi expresse statuitur, *quod si quis sit in mora solvendi, moram ex æquitate purgare possit. Æquitas autem est præferenda rigori Juris*, ut dicitur, *ibidem*, sicut *l. Placuit 8. Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus*
12 *præcipuum esse justitiæ, æquitatisque, quam stricti juris rationem*. Quantum autem tempus ad purgandam moram concedatur, cum in Jure non habeatur statutum, & controvertant inter se Doctores, ut notat Glossa *in cit. cap. Potuit, verb. Celeri*, ubi dicit aliquos velle, quod sit tempus decem dierum, eo quod hoc tempus in Jure modicum dicatur; *l. Promissor 21. §. 1. ff. de Pecun. constit.* ibi: *Modicum tempus statuendum est non minus decem dierum*, & alios velle, quod sit tempus usque ad litis contestationem, per varia Jura adducta ibi, *sub d. verb. Celeri*, & alios velle, quod sit tempus ante sententiam per jura *ibidem adducta*. Hinc cum nullum ad hoc sit a Jure determinatum tempus, relinqui videtur determinandum arbitrio Judicis, eo quod ordinarie loquendo, quando quæstio est de termino *celeriter, statim*, & hujusmodi, temporis definitio relinquatur Judicis arbitrio, ut notat Abbas *in d. c. Potuit n. 12.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 200.* Jul. Clarus *loc. cit. n. 15.* ubi testatur hoc esse de communi aliorum.

13 Dominus directus potest privare Emphyteutam re Emphyteutica, si absque suo consensu, & absque debitis Juris conditionibus assignatis *artic. antecedenti sub n. 13.* vendat Emphyteusim, textu claro *in cit. l. ultim. Cod. de Jure Emphyteutico, & cit. cap. Potuit 4. de locato, & conducto*. Cum hac tamen advertentia, quod si Emphyteuta vendat, seu alienet sine consensu Domini totam rem Emphyteuticam, potest tota privari; si autem alienet solam partem, sola ipsa parte privari potest; *arg. cap. Si Vassallus unic. de Vassallo, qui contra Constitutionem Lotharii tit. 38. l. Feudorum*, ibi: *Si Vassallus contra Constitutionem Lotharii Regis Beneficium alienaverit; si totum, perdat totum; si partem, partem perdat, & ad Dominum revertatur*. Non enim debet quis puniri ultra, quam deliquit. Julius Clarus *lib. 4. sent. §. Emphyteusis, quæst. 13. n. 10.* ubi ait: hanc sententiam esse communiorem, & æquiorem; Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 18. n. 42. vers. Notandum tertio*, Zoesius *eod. tit. n. 96.* Alexander *in consil. 99. Visis processibus col. final. vol. 5.* Annotat. *ad decis. 56. n. 18. part. 9. tom. 1. Rotæ recentior.* & alii contra Silvestrum verb. *Emphyteusis quæst. 5.* Molinam *disput. 459.* & Rosignolum *de Emphyteusi prænot. 7. sect. 3. numer. 11.* volentes non improbabiliter, quod Emphyteuta possit privari tota re Emphyteutica, etiamsi alienet solam partem sine consensu Domini. Item Dominus directus potest privare Emphyteutam re Emphyteutica, si sua 14
culpa lata, vel levi talis res fuit notabiliter deteriorata, immo potest eum cogere, ut id, in quo rem læsit, resarciat, textu expresso *in Authentic. Qui rem, Cod. de SS. Ecclesiis*, ibi: *Qui rem in Emphyteusim acceptam fecerit deteriorem .... hac lege expelli potest, ut tamen id in quo rem læsit, resarciat*, sic communiter Doctores. Quoties tamen expellendus est ab 15
Emphyteusi, Emphyteuta non debet a possessione repelli nisi interventu, & auctoritate Judicis; *arg. l. Creditores; C. de pignor.* ibi: *Creditores, qui non reddita sibi pecunia conventionis legem ingressi possessionem exercent, vim quidem facere non videntur. Attamen auctoritate Præsidis possessionem adipisci debent*. Unde etiam Domini directi non nisi eadem auctoritate possessionem alteri auferre, & sibi dare debent, quia nemo sibi ipsi Judex esse debet; *l. 1. Cod. ne quis in sua causa judicet*. Tum quia si quis propria auctoritate Emphyteutam a possessione expelleret, passim scandala, & rixæ orirentur; & ideo *l. Non 176. ff. de Reg. Jur.* fuit provide statutum, ut sequitur: *Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi*.

Dominus directus, quoties Emphyteusis transit de uno ad alium, potest a novo Emphyteuta propter investituram quam ei impertitur, laudemium exigere; textu expresso *in l. 3. Cod. de Jure Emphyteutico*. Laudemium sic 16 17
dictum, ex quo Dominus directus suo consensu, & auctoritate approbet, ac veluti laudet talem translationem factam, de Jure communi est quinquagesima pars pretii, quo bonum Emphyteuticum æstimatur: *cit. l. 3. Cod. de Jure Emphyteutico*, ibi: *Quinquagesimam partem pretii, vel æstimationis loci, qui transfertur, accipere liceat Domino*. De consuetudine tamen alicubi trigesima, alicubi vigesima, & alicubi etiam decima pars pro laudemio dari solet, unde servanda est in hoc loci consuetudo; *arg. cap. Cum tanto 11. de consuetud.* Tale autem laudemium non est mensurandum secundum valorem, quem res habebat, quando primo tradita est in Emphyteusim, sed secundum eum, quem res habet pro illo 18 19

illo tempore, quo in alium transfertur; *citat.*
leg. 3. *Codic. de Jure Emphyteutico*, ubi præ-
scribitur, ut mensuretur dicta quinquagesima
pars juxta mensuram pretii quo æstimatur res
Emphyteutica, adeoque si crescit mensura pre-
tii, crescit etiam quinquagesima, vel trigesi-
ma, vel vigesima pars ejusdem.
20 In variis casibus transit Emphyteusis de uno
ad alium, & non est solvendum laudemium;
Primo, quando defuncto Emphyteuta, Em-
phyteusis jure hereditariæ successionis transit
ad heredem necessarium, ut de Patre in fi-
lium; *Authent. de heredibus; Est communis*
Doctorum. Et ratio est quia laudemium datur
pro investitura, & immissione novi Emphy-
teutæ in possessione; *cit. l.* 3. *Cod. de Jure*
Emphyteutico. Quando autem Emphyteusis
transit ad heredem necessarium, non est opus
nova investitura & immissione in possessio-
nem, cum heres auctoritate propria possit adi-
21 re hereditatem, adeoque &c. Secundo, quan-
do plures habentes rem Emphyteuticam in
communi, eam inter se dividunt proportiona-
liter in singulis; talis enim divisio videtur ne-
cessaria; *l.* 22. *Cod. Mandati*. Et sic tenet
22 communis Doctorum. Tertio, quando ante he-
reditatem, venditio Emphyteusis iterum rescin-
ditur; *Sic communis* cum Barbosa *in cap.*
Potuit Emphyteuta 4. *de locat. & conduct. n.*
38. Et ratio est, quia laudemium, seu hono-
rarium datur propter novam investituram, &
immissionem in possessionem, quæ nova inve-
stitura non datur, ut de se patet, cum ante
traditionem rescinditur venditio. Emphyteuta
enim remanet adhuc in pacifica possessione Em-
23 phyteusis ratione primæ investituræ. Quarto,
quando res Emphyteutica transfertur ex necessi-
tate dotandi filiam, cum aliunde non habeatur
quo dotari possit; Sic Doctores communiter
cum Barbosa *loc. cit.* & Bartolo *in l. Et ideo,*
ff. de cond. furt. & ratio est, quia laudemium
duntaxat debetur ex alienatione voluntaria,
& non necessaria, qualis est illa dotandi fi-
liam, quam Pater necessario dotare debet,
textu expresso *in l. ultima Cod. de Dotis pro-*
missione.

Additiones ex aliena manu.

24 De eo gravis est quæstio, an assumpta ab
Emphyteuta obligatione aliquid in re emphy-
teutica faciendi intra præfinitum tempus sub
pœna devolutionis, eoque non facto, locum
sibi vindicet devolutio, Emphyteuta non in-
terpellato?

Affirmandum videretur ex notissima illa Re- 25
gula, quod in obligationibus in quibus appo-
situs est dies, ipse interpellare dicatur pro
Homine.
Sed contrarium resolvit *Rot. in Romana De-* 26
volutionis 8. *Junii* 1744. *coram bon. mem. La-*
na. Regulæ vero illi ita §. 5. respondet: „ Re-
gula vero hæc, quod sine ulla admonitione sit
locus pœnæ conventionali, procedere visum fuit
tantummodo ad effectum inducendi obligatio-
nem, nempe ut quis, ubi pervenerit dies præ-
fixus solutioni, teneatur ad interesse sive ad
fructus conventos non quidem per viam pœnæ,
sed solum ratione moræ, prout in casu non
solutionis Canonum, ac etiam in casu Aliena-
tionum, antequam locum habeat caducitas &c.
nec non in omnibus aliis Contractibus, in qui-
bus purgatio moræ non admittitur &c. nunquam
vero locum sibi vindicat in pœnalibus ad du-
rum effectum Caducitatis, in quo casu dies
non interpellat pro Homine, *sed ut* pœna incur-
ratur, necessaria est *præcedens interpellatio*. „
Regula est quod Dominus directus in ven- 27
ditione rei emphyteuticæ valeat vel soluto
pretio habere prælationem vel petere Laude-
mium; At Regula hæc duas patitur exceptio-
nes. Prior est si Dominus directus jam petie- 28
rit Laudemium. Hac enim petitione renun-
ciasse censetur competenti sibi prælationi. Al- 29
tera si agatur de Emphyteusi, in cujus instru-
mento fuit concessa libera facultas alienandi.
Neque obstat si in eodem instrumento fuerit
prohibita alienatio, irrequisito Domino dire-
cto. Dupliciter enim consensus a Domino di- 30
recto præstari potest, & ante alienationem, &
post alienationem, atque in hac Hypothesi se-
cundus consensus necessarius est, qui prælatio-
nem haud tribuit. Ita decidit *Rot. in Romana*
Prælationis 16. *Junii* 1738. *coram bon. mem.*
Canilliac.

EMPTIO, ET VENDITIO.

ARTICULUS I.

Emptio, & Venditio quo ad suum esse, & a
quibus, & de quibus fieri possit, & debeat,
vel non?

EMptio *est pactio pretii pro merce*. Venditio 1
est pactio mercis pro pretio; *l.* 1. *ff. de con-*
trahenda emptione. Vel emptio *est contractio rei*
pro

pro pretio. Venditio vero *est distractio rei pro pretio; leg.* 2. *Cod. de rescindenda venditione*. Sensus integer, & clarus definitionis est iste: *Emptio & venditio est contractus mutuo consensu initus ultro citroque obligatorius de determinata merce pro determinato pretio, & econtra de determinato pretio pro determinata merce tradenda. Est in re communis; arg. cit. l.* 1. *ff. de contra-*
2 *benda empt. & vendit.* Dicitur primo *contractus mutuo consensu initus*, quia emptio, & venditio essentialiter perficitur mutuo consensu de tali pretio, pro tali merce, dando, & accipiendo, non enim requiritur actualis traditio pretii pro merce, & econtra, sed solus sufficit mutuus contrahentium de hoc faciendo consensus, textu expresso *Institut. de empt. & vendit. in princ.* ibi: *Emptio, & venditio contrahitur simul atque de pretio convenerint, quam-*
3 *vis nondum pretium numeratum sit*. Dicitur secundo *ultro citroque obligatorius*, quia uterque contrahentium ex tali contractu obligatur, emptor quidem ad tradendum pretium conventum, venditor autem ad tradendam mercem venditam; *l. Ex empto* 11. §. 1. *ff. de action. Empti*, ibi: *Cum nihil magis bonæ fidei congruat quam id præstari, quod inter contrahentes actum*
4 *est*. Dicitur tertio *de determinata merce pro determinato pretio, & econtra de determinato pretio pro determinata merce tradenda*, quia ad hoc ut valeat emptio & venditio; debet determinata merces pro determinato pretio vendi, & emi, aliter nullus erit contractus; *l. Quod sæ-*
5 *pe* 35. *ff.* §. 1. *de contrahenda emptione*. Nomine autem mercis venit quælibet res pretio æstimabilis; sive sit mobilis, sive immobilis, sive sit actio, sive jus, sive officium, sive hujusmodi; *l. Si in emptione* 24. §. *omnium* 1. *ff.*
6 *de contrahend. emption.* Nomine vero pretii venit solus nummus, seu numerata pecunia; §. *Item* 2. *Institut. de emption. & vendit.* ibi: *Pretium in numerata pecunia consistere debet*. Pretium enim definitur, quod *sit pecunia valori rei commensa*.

7 Nummum a Numa Rege, qui nummos primum apud Latinos imaginibus notavit, & titulo nominis sui præscripsit, vocatum tradit Isidor. *lib.* 16. *Orig. c.* 17. ut refert Calvinus *verb. Nummus*, ubi infra subjungit: *Quid tamen si vocem latinam a verbo & ipso latino derives, nempe a numero; nam nummi functio non minus, opinor, numero constat, quam pende-*
8 *re*. Pecunia vero ex S. Augustino relato *in cap. Tuam* 6. *caus.* 1. *quæst.* 3. dicta est a pecoribus, ibi: *Ideo autem pecunia vocata est, quia antiqui totum quod habebant in pecoribus*

habebant. Unde nummi appellatio strictior est 9
quam pecuniæ; *l. Litigatores*, §. *Quod ait Prætor, de arbitris, l.* 1. *de contrahend. emption.* Cal-
vin. *loc. citat.* Ubi nummus, seu pecunia non 10
intervenit, sed res una pro altera, merx pro merce datur; permutatio, vel alius contractus, non autem emptio, & venditio erit; *arg. l. Origo* 1. *ff. de contrahend. emption.* ubi etiam emptionis, & venditionis, nummi seu pecuniæ, & pretii origo narratur his verbis: „ Origo emendi vendendique a permutationibus cœpit. Olim enim non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur; sed unusquisque secundum necessitatem temporum, ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit, ut quod alteri superest, alteri desit, sed quia non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles: electa materia est (pecunia nempe, seu nummus) cujus publica, & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret; Eaque materia, forma publica percusa usum, dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate; Nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur."

Pretium id appellari Varro auctor est, quod 11
æstimationis, emptionisque causa constituitur, dictum quasi *peritum*, quia statui debet ex opinione communi eorum, qui istarum rerum periti sunt, non prout cuique videtur; Gædd. *ad l. Hæc verb.* 192. *num.* 2. *ff. de verb. signific.* Revard. *l. Imaginar. venditio, ff. de Re-
gul. Juris*, Calv. *verb. Pretium*. Pretium ge- 12
neraliter loquendo est duplex, scilicet legitimum seu legale, & naturale, seu vulgare; Legitimum, seu legale, sic dictum a lege, est illud quod a lege publica, seu decreto Principis, vel Magistratus habentis ad id potestatem, omnibus prudenter, & attente consideratis, pro communi totius Reipublicæ bono taxatur. Pretium naturale, seu vulgare est, quod, non a lege publica, seu decreto Principis, aut Magistratus, sed communi ac prudenti hominum æstimatione constituitur, considerata non solum ipsa rei natura, sed etiam ejusdem utilitate, vel necessitate, abundantia, vel penuria, ipsaque hominum actione; *arg. l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* Quia tamen diversa est hominum opinio, & consequenter diversa rei æstimatio, hinc hoc pretium non consistit in indivisibili, seu in certa, ac determinata pecuniæ quantitate uti pretium legitimum, seu legale, sed patitur latitudinem pretii infimi, seu pii, pretii me-

dii,

dii, seu moderati, & pretii summi, seu rigorosi; quod idem est ac dicere, quod pretium naturale, seu vulgare dividitur in infimum, seu pium, in medium, seu moderatum, & in
13 summum, seu rigorosum. Pretium infimum, seu pium est, infra quod non potest juste res emi. Pretium summum, seu rigorosum est, supra quod non potest juste res vendi. Pretium medium est supra quod juste potest res vendi usque ad pretium summum, & infra quod potest res juste emi usque ad pretium infimum. Quantam autem latitudinem patiatur hoc pretium naturale seu vulgare ob varia hominum judicia, nequit omnino certa & determinata mathematica regula statui: Hoc solum certum videtur, nempe res pretiosiores majorem pati latitudinem, & viliores minorem; Unde si pretium rei medium sit 10. summum erit 11. cum dimidio, & infimum 8. cum dimidio, & erit latitudo trium graduum; Si autem medium sit 100. summum erit 105. & infimum 95. & erit latitudo decem graduum; Et sic proportione servata regulanda sunt pretia; sed semper cum dependentia a Judicio prudentis, consideratis circumstantiis, seu prout in foro, & communibus negotiationibus sine fraude apparet.

14 Quodvis trium horum pretiorum justum est ac licitum; Unde quandiu emptio, & venditio sit intra limites pretii summi, & infimi, est justa, & licita in utroque foro, quamvis eadem res specifica ab aliis infimo, ab aliis medio, & ab aliis summo pretio vendatur, & respective ematur. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *num.* 7. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. §. 1. *num.* 4. &
15 communis aliorum. In foro conscientiæ omnis venditio notabiliter excedens pretium summum, seu rigorosum, & omnis emptio non attingens pretium infimum, seu pium, est injusta & illicita, & per restitutionem ad æqualitatem reducenda. S. Augustinus *lib.* 3. *de Trinitat. c.* 3. S. Thomas *qu.* 77. *art.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 1. S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 16. §. 3. & communis aliorum, & colligitur ex Levit. *cap.* 25. *n.* 14. ibi: *Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum;* & ex Apostolo 1. *ad Thessalon.* 4. ibi: *Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de iis omnibus.* Unde S. Augustinus *loc. cit.* ait, *Velle vili emere, & caro vendere, utrumque vitium est.*
16 Nec faciunt contra nostram conclusionem Legislatorum placita, quibus dicitur licitum esse contrahentibus in emptione, & venditione se invicem circumvenire, seu decipere, & quod res tanti valet, quanti vendi potest, juxta vulgare Juristarum dictum; Quia statim respondetur hoc totum verum esse intra limites justi pretii, ita ut venditor rem summo pretio vendere, & emptor infimo pretio emere possit, ut recte respondent Lessius *lib.* 1. *cap.* 21. *dub.* 1. *num.* 13. Reginald. *lib.* 25. *num.* 309. Covarruv. *lib.* 2. *var. res. cap.* 3. *n.* 2. Navarr. *cap. Qualitas n.* 45. *de pœnit.* Layman *loc. cit. num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 122. & alii. Vel respondetur quod hoc est permissum, seu toleratum solum in foro externo, in quo, ut mox dicetur, non puniuntur contrahentes se invicem circumvenientes seu decipientes, nec datur actio contra illos, nisi sit læsio ultra dimidium; Non autem in foro conscientiæ, nam in conscientia nemini licet proximum suum ne in obulo quidem decipere. Sporer *tom.* 2. *tr.* 6. *cap.* 5. *sect.* 1. *num.* 27. Molina *tom.* 2. *disp.* 349. Castrop. *de justit. commutat. disp.* 1. *punct.* 17. *num.* 4. Lugo *disp.* 26. *num.* 82. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 122. & alii.

In foro externo utroque Jure, tam Civili, 17
quam Canonico (ob vitandam litium multitudinem, cum quasi connaturale sit homini velle vili emere, & caro vendere) permittitur, & toleratur rem quovis pretio emere, & vendere, dummodo ex parte alterius non fiat læsio, seu deceptio ultra dimidium; non enim conceditur actio contra deceptorem, nisi alter ultra dimidium justi pretii sit deceptus, taliter quod neque dimidiam justi pretii partem receperit, ut si merx, quæ justo suo pretio valebat 10. aureis, fuit empta minus quinque aureis, vel vendita plus quindecim aureis, tunc enim competet contrahenti decepto actio adversus deceptorem, ut vel rescisso contractu mercem restituat, restituto ei pretio, vel stante contractu, justi pretii defectum suppleat; sic habetur *l.* 2. *C. de rescindenda vendit. & cap. Cum dilecti* 3. *& cap. Cum causa* 6. *de emption. & vendit.* Quamvis autem per mox 18
citata jura beneficium illud rescindendi contractum ob deceptionem ultra dimidium justi pretii, expresse soli venditori decepto reperiatur concessum; tamen per æquiparationem etiam emptori decepto concessum intelligendum est, si ultra dimidium justi pretii deceptus sit. *Sic communis Doctorum;* ut tenent, & testantur Sporer *loc. cit. num.* 28. & Layman *loc. cit. num.* 6. Sic etiam quamvis non sit modi- 19
ca controversia, quomodo dimidium justi pre-

tii

tii computandum sit in emptore decepto, ex quo Abbas *in cit Cap. Cum dilecti 3. de emptione num.* 2. Fachin. *part.* 1. *lib.* 2. *controv. cap.* 16. Arius Pinellus *part.* 1. *cit. l.* 2. *cap.* 3. & alii velint quod emptor deceptus sit supra duplum, idest plus duplo solverit, quam solvere debuerat, V. G. supra aureos 20. si justum mercis pretium fuit 10. Tamen communis aliorum Doctorum sententia apud Molin. *tom.* 2. *disp.* 349. Layman *loc. cit. num.* 7. Sporer *loc. cit. num.* 28. tenet eodem modo, sicut in decepto venditore, ita etiam in decepto emptore dimidium computandum esse cum ordine ad justitiam pretii, ut si merx pretio summo valebat 10. aureis, & emptor solvit supra quindecim, contractus rescindendus sit, vel excessus justi pretii sit restituendus emptori decepto.

20 Pretium legitimum, seu Legale juste taxatum obligat omnes in utroque foro, & ipsum malitiose transgredientes, tam in emendo, quam vendendo peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem. *Certa & communis.* Et ratio est quia lex a Superiore legitimo juste lata obligat etiam in conscientia, juxta illud Apostoli *ad Rom. c.* 13. *num.* 1. dicentis: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit;* & mox infra *num.* 6. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, ubi notanda est illa particula: *propter conscientiam*, idest ut explicant Commentatores: *subditi estote, non solum metu pœnarum, non solum propter iram, sed etiam ne peccetis, sed etiam propter conscientiam.* Unde *cap. Quo jure* 1. *dist.* 8. dicitur: *Ipsa jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit humano generi.* Atque ideo *Generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis*, ut dicit S. Augustinus *lib.* 3. *Confess. cap.* 8. ac refertur *in cap. Quæ contra* 2. *dist.* 8. Et Lex juste lata in materia violatæ justitiæ per vulgaria Juris, & communem Doctorum exigit restitutionem.

21 Pretium juste taxatum observare tenentur etiam peregrini, nisi specialiter eximantur; *Communis & certa.* Et ratio est, quia pretium mercibus statutum pertinet ad contractus, *& ratione contractus forum regulariter quis sortitur; c. Licet 20. de foro comp.*

Si manifeste constet pretium indebite, irrationabiliter, ac injuste taxatum esse, nemo in foro conscientiæ illud observare tenetur. Layman *loc. cit. n.* 3. Molina *loc. cit. disp.* 364. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 14. & alii communiter; & ratio est, quia talis lex injuste taxans pretium utpote injusta nullam in foro conscientiæ obligationem parit, cum ad hoc ut lex obliget in conscientia, debeat esse justa, honesta, & conveniens; textu expresso *in cap. Erit autem Lex* 2. *dist.* 4. 22

Hinc infertur, quod si Magistratus, vel ab eo Deputati ex odio, vel passione, aut muneribus corrupti, vel errore seu ignorantia seducti, pretium rerum injuste determinent; ut si Pistoribus V. G. taxetur pondus panis non secundum proportionem valoris tritici; aut si lex jubeat, ut frumentum, superveniente sterilitate, eodem pretio vendatur, quo ante vendebatur, cum esset frumenti copia, & hujusmodi; tunc potest taxa tuta conscientia transgredi, & reduci ad æqualitatem cum valore mercis. 23

Immo possunt in tali casu venditores, quando alio modo justum pretium obtinere nequeunt, mercibus aliam rem, vel eamdem specie, minus tamen bonam, V. G. optimo tritico aliud mediocre, generoso vino aliud debile, vel etiam aquam, stanno plumbum immiscere, dummodo in modica solum quantitate sufficienti ad seipsos reddendos indemnes, & ita fiat, ut nullum exinde detrimentum emptoribus sequatur, & merx adhuc sit idonea ad usum, vel finem, pro quo emitur. Per talem enim admixtionem nulli emptori fit injuria, cum adhuc, uti supponitur, inter mercem, & pretium servetur justa æqualitas, ac justitia commutativa; Molina *loc. cit. disp.* 353. *in fine*, Layman *loc. cit.* §. 2. *n.* 15. Lessius *loc. cit. cap.* 21. *dub.* 11. Lopez *p.* 2. *instruct. cap.* 42. Gabriel *in* 4. *dist.* 14. *qu.* 10. *art.* 3. *dub.* 1. Silvest., *verb. Emptio qu.* 19. Bonacina *disp.* 3. *de restit. q.* 2. *punct.* 4. *n.* 7. *& punct.* 6. *n.* 17. Lugo, Conrad. & alii passim. (*a*) 24

Requiritur tamen semper, quod certo, & manifeste constet pretium esse inju- 25

(*a*) *Nota Romani Theologi.* Advertat hic prudens Confessarius, ne huic adhærendo opinioni præbeatur venditoribus ansa vitiandi merces, eisque alias non bonas quandoque plus æquo immiscendi, nam præter fraudem, quæ in tali mixtione committitur in damnum emptoris, quæve numquam est licita, opponitur etiam iis, quæ Deus præceperat *Deut.* 25. vid. P. Paul. Gabriel. Antoine *Theol. moral. tom.* 1. *tract. de Contractibus, qu.* 13. *cap.* 5. Addo, ipsum quoque Constantinum Roncaliam, qui dixit, posse Confessarium permittere venditoribus, ut a liquidis diminuant de quantitate, quando pretium taxatum est evidenter injustum; nihilominus in hoc valde cautos vult esse Confessarios ob rationes, quas affert in fine *capitis* 5. *d. tract.* 13. *de contract. n.* 2.

injuste taxatum; quia si solum sit dubium, an taxatio pretii sit justa, nec ne; tunc non licet taxatum pretium transgredi, quia tunc præsumendum est, legem taxativam esse justam, eique standum est etiam pro foro interno, eo quod universaliter in dubio præsumtio stet pro superiore; *arg. cap. Quid culpatur 4. caus. 23. q. 1. & ibi Gloss. verb. Sacrilego*, & sic tenet communis Doctorum teste Molina *disp. 364. n. 5.*

26 Emptio & venditio potest fieri ab omnibus, qui jure non prohibentur. *Communis, ac certa, arg. c. Jam nunc 8. caus. 28. q. 1. cap. 1. de Procuratorib. in 6.* juxta illud vulgatum axioma Glossæ marginalis *in c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop. verb. Non invenitur*, ibi: *Concessum intelligitur quod expresse non pro-*
27 *hibetur*. Emere tamen, & vendere solius lucri, & negotiationis gratia nequeunt Clerici, quia omnis negotiatio solius lucri causa Clericis est prohibita; *cap. Consequens 2. cap. Episcopus 3. cap. Prælatum 4. cap. Canonum 3. c. Si quis 4. & cap. Quicumque 9. caus. 14. qu. 4. cap. Clerici Officia 15. de vit. & honest. Clericor. cap. Cum multa negotia 1. Ne Clerici, vel Monachi, & cap. Secundum 6. eod. titul. & Concil. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 1.* Dicitur autem notanter *solius lucri & negotiationis gratia*, quia ob suam, vel suorum necessitatem emere, & vendere valide, & licite possunt; sed de his vide *verb. Clericus art.*
28 *3. per tot.* Item provinciarum, & locorum Gubernatores, Præsides, Rectores, Vicedomini, Præfecti, Judices, & eorum officiales ac ministri in ipsis locis, in quibus jurisdictionem exercent, emere non possunt nisi necessaria ad victum, & vestimentum, & usum quotidianum, ne videlicet horum potentia, & auctoritate plebei & inferiores terrefacti, coacte potius, quam libere contractus ineant, non sine magno Reipublicæ detrimento; *l. Unic. Cod. de contract. Jud. juncta l. Principalibus, & l. Præsidis, ff. si certum petatur; l. Non licite l. Qui in Officiis ff. de contrahend. emption. l. Aufertur, §. Quod à Præside, ff. de Jure Fisci*. Hodie tamen tales leges videntur contraria consuetudine abrogatæ, cum fere ubique vigeat praxis, quod omnes supradicti non mi-
29 nus, ac alii libere emant, & vendant. Item Administratores rerum alienarum de jure nec per se, nec per alium emere possunt res illas, quas administrant, nisi id eis specialiter con-
30 cedatur; *Non licet 46. de contrah. empt.* Item Tutores, & Curatores prohibentur emere bona Pupillorum & Minorum, quæ administrant; *l. 34. §. fin. ff. de contrah. emption. l. Pupillus §. fin. ff. de auctorit. Tutor.* Possunt tamen Tu-
tores, & Curatores talia bona emere, & ven- 31
dere, cum auctoritate Judicis, & interventu propinquorum eorum Pupillorum, & Minorum; *l. Pupillus 5. §. 2. & sequent. ff. de*
auctorit. Tutor. Sicuti etiam emere possunt a 32
pupillis illi Tutores, qui non habent administrationem eorum bonorum, cum in ipsis non adsit occasio, & commoditas illos decipiendi, textu expresso *in l. Tutores 6. ff. de auctorit. Tutor.* ibi: *Tutores, quibus administratio decreta non est, tamquam extraneos, recte a pupil-*
lo emere placet. Emere, & vendere non pos- 33
sunt Pupilli & Minores, nisi accedat auctoritas Judicis, & consensus Tutorum, seu Curatorum; *l. Quamvis 32. ff. de acquirend. & amittend. possession.*

Omnis res humano commercio subjecta emi 34
& vendi potest, nisi specialiter prohibeatur, textu expresso *in l. Si emptione 34. §. 1. de contrah. emption.* ibi: *Omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel prosequi potest, venditio recte fit. Quas vero natura, vel gentium jus, vel mores Civitatis* (adde, vel jus Divinum, Civile, Canonicum, aut Statutum locale, ut cum aliis recte Azorius *lib. 7. cap. 5. num. 5.*)
commercio exuerunt, earum nulla venditio est. 35
Hinc emi, & vendi possunt omnes res, sive mobiles, sive immobiles; *cit. l. Si emptione*,
& communis Doctorum. Item emi, & vendi 36
possunt Nomina, idest jura, seu actiones, credita, debita, chirographa, etiam ignorante, & invito debitore, textu expresso *in l. Nominis 3. C. de hereditate, vel actione vendita*, ibi: *Nominis venditio etiam ignorante, & invito eo, adversus quem actiones mandantur, contrahi solet*, & concordat *l. Nomina 17. ff. de hereditat. & action. vendit.* ibi: *ea enim res est, quæ emi,*
& vendi potest. Dummodo tamen talia nomi- 37
na, seu jura, credita, & hujusmodi sint certa, ac liquida, & liti nondum subjecta, nam incerta, illiquida, aut litigiosa vendi & emi non possunt; *l. Lite pendente 2. l. Quicunque 3. l. Censemus 4. Cod. de Litigiosis, & tot. tit. de rebus litigiosis*.

Officia publica temporalia, ut Præfecti, Can- 38
cellarii, Consiliarii, Judicis, Scribæ, Tabellionis, & hujusmodi, spectando leges positivas humanas vendi, & emi non possunt. Ita clare patet *ex Novella 8. cap. 7. l. Nemo, Cod. Quæ res vendi non possunt, l. 14. Cod. de re militari*, & ratio est, quia hujusmodi venditio, & emptio solet esse Reipublicæ perniciosissima, cum sic ad officia applicentur non qui ido-

nei,

nei, & digni, sed ditiores plus offerentes, quamvis aliunde inepti, & incapaces existant, qui una semel, quod officium per pecuniam sunt adepti, omnibus modis per fas, & nefas student pretium expensum recuperare, quotidie justitiam sui Officii violantes: sic docent Joannes Medina, Adrianus, & alii apud Card. de Lugo *tom. 2. disp. 34. sect. 3. num. 24. verb.*
39 *secunda sententia*. Supradictis tamen legibus positivis non obstantibus, ubi legitima introducta est consuetudo, valide ac licite talia Officia publica temporalia vendi possunt, dummodo ut licite vendantur, serventur quædam conditiones mox assignandæ. Ita D. Thomas *in Epistola ad Ducissam Brabantiæ opuscul.* 21. a qua de hoc dubio interrogatus fuerat, *Covarr. in Manuali cap.* 25. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 991. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. Castropalao *de justitia commut. disp.* 5. *punct.* 18. *n.* 13. Thomas Sanchez *l.* 2. *consil. c.* 1. *dub.* 37. Vasquez *opusc. de benefic. cap.* 2. §. 3. *dubit.* 14. Turrianus *disp.* 23. *dub.* 2. Diana *tom.* 2. *tract.* 5. *Miscell. resolut.* 128. Cajetanus, Silvester, Armilla, Rosella, Navarra, Paludan, Salonius, Aragonius, Sotus, Tannerus, Silvius, Rebellus, Filliucius, & fere communis aliorum, & ratio est, quia contra leges positivas humanas valida, & licita est consuetudo legitime introducta; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*.

40 Conditiones autem, quas, ut talis venditio licite fiat, assignant prædicti Doctores, sunt sequentes. Prima, ut sit auctoritas in vendente. Secunda, ut vendantur digno, Tertia, ut non vendantur pretio adeo excessivo, ut necesse sit emptorem officio abuti, ut pretium solutum sibi compenset. Quarta, ut id fiat ob Reipublicæ necessitatem, cui aliter consuli bene non possit. Quintam addit Vasquez, ut hi Officiales suis temporibus examinentur, & visitentur, ut constet an recte sua officia exerceant; denique addunt aliqui Officium Judicis nunquam posse licite vendi, ut cum Soto & aliis fatetur idem Vasquez, & idem cum aliis, quos af-
41 fert, sentire videtur Sanchez *loc. cit. n.* 6. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui sustinent non solum Principes supremos posse valide, & licite servatis supradictis conditionibus talia officia temporalia vendere, sed etiam valide & licite posse id facere alios inferiores de licentia Principis expressa, vel tacita, quæ tacita facultas præsumitur in multis casibus quos enumerat Sanchez *d. c.* 1. *dub.* 38. *a n.* 10. Unde circa hoc standum est legitimæ cujusque Regni, & Provinciæ introductæ consuetudini; *arg. cit. cap. Cum tanto XI. de consuetudine*. Dummodo tamen per abusum vendendi talia officia personis minus idoneis, & pretio excessivo, non sit consuetudo inductiva culparum per quotidianas fraudes, & injustitias in nimium Reipublicæ detrimentum; talis enim consuetudo nullibi, & nemini, quantumvis Principi supremo, liceret, cum verius dicenda esset corruptela; *cit. cap. Cum tanto*, ibi: *Quacumque consuetudine, quæ dicenda est verius in hac parte corruptela*. Emptio & venditio fieri nequit de re- 42
bus mere spiritualibus, aut spiritualibus annexis; quia talis venditio esset Simoniaca *ex cap. Altare* 14. *& cap. Si quis* 15. *caus.* 1. *quæst.* 3. Idem est de rebus sacris, seu Sacratis qua talibus. Concordat Jus civile *l. Sed Celsus* 6. *l. Hanc legem* 22. *l. Litteras* 51. *de contrahend. Empt.* juncta *l. Sancimus*, C. *de Sacrosanctis Ecclesiis*, & clarius patet verb. *Simonia*. Item emptio,
& venditio fieri nequit de rebus litigiosis; cla- 43
re patet *ex toto titulo de rebus litigiosis*, & *l. Pendente* 2. *l. Quicumque* 3. *& l. Censemus* 4. *Cod. de litigiosis*. Homo liber vendi, & emi non 44
potest; *l. Si emptione* §. *omnium rerum*, *ff. de contrahend. emption.* §. 1. *Instit. de inutil. stipul.* nisi tamen major 25. annis consentiat; §. 4. *In-*
stit. de Jure personar. vel nisi sit filius qui a Pa- 45
tre in summa paupertate victus causa vendatur, quia *in tit.* 2. *Cod. de Patribus qui filios distraxerunt*, conceditur Patri, *quod propter nimiam paupertatem egestatemque victus causa filium, filiamque vendere possit*. Quod ipsum etiam de Jure naturali licitum videtur, prout recte advertunt Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 14. *n.* 4. Tiraquell. *lib.* 1. *de Retract.* §. 26. *n.* 17. & alii passim. Et ratio est, quia proles post Deum maxime obligatæ existunt Patri, unde naturæ omnino conveniens reputatur, ut proles ad conservandam vitam Patris, liberta-
te privari se sinat. Item nequit a Domino ven- 46
di servus, ut cum bestiis pugnet; *l. Circumcidere*, *ff. ad l. Cornel. de Sicariis*; *l. Domini*, *ff. de contrahend. emption. l. Junia*, *ff. de ma-*
numissionibus. Arma, Equi, lignamina, funes, 47
& alia hujusmodi, nequeunt vendi, & deferri ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & id facientes quicumque sunt, incurrunt Excommunicationem in Bulla Cœnæ Domini, ut expresse habetur in ipsa §. 7.

Ordinarie loquendo nemo invitus cogi po- 48
test ad vendendam rem propriam, vel emendam alienam; *l. Invitum* 11. *Cod. de contrahend. emption. l. Nec emere* 16. *Cod de Jure deliberandi*, & communis Doctorum. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus potest quis

cogi

cogi a legitimo Superiore ad vendendam rem
49 propriam justo pretio. Primus casus est ob
publicam necessitatem, vel inopiam V. G.
frumenti, aliorumque victualium ad quotidia-
num usum, tunc enim cogi possunt Cives a
Magistratu ad vendendum justo pretio, *arg.
l. 1. §. Cura carnis, ff. de offic. Praef. Urbis,
l. Civitatum 2. Cod. Ut nemini liceat, l. 14.*
50 *& 18. Cod. de operibus publicis.* Et in tali
casu publicae necessitatis cogi possunt ad talem
venditionem etiam Clerici, non quidem a Ju-
dice Laico, sed a proprio suo Ecclesiastico;
Sacra Congregat. Immunitatis in Neapolitana 10.
Novembris 1640. *In Casalensi* 12. *Februarii*
1695. *in Neocastren.* 1. *Decembris* 1696. Secun-
51 dus casus est ob bonum publicum, aut favo-
rem Religionis, v. g. si fundus personae pri-
vatae necessarius sit pro constructione, vel
ampliatione Civitatis, Arcis, Viae publicae,
Principis Palatii, Templi, Monasterii, Col-
legii, Hospitalis, & hujusmodi; *arg. l. Si
locus §. Cum via ff. Quemadmodum servitus
amittatur, l. Si quis Sepulcrum 12. de Religio-
sis, & sumptibus Funerum*, & sic communis
52 Doctorum. Tertius casus est, si duo commu-
nem servum habeant, quorum alter velit eum
manumittere, cogitur enim alter partem suam
vendere, libertatis favore, si adsit, qui redi-
mere velit; *l. 2. Cod. de communi servo manu-*
53 *mittendo*. Quartus casus est, quando Dominus
nimis severe, ac inhumane tractat servum
suum, tunc enim cogi potest eum vendere;
*§. 2. Institut. de his qui sunt sui, vel alieni
juris*.

54 Dantur etiam aliqui casus, in quibus potest
quis cogi ad emendum, maxime quando id
exigit bonum commune Reipublicae: sic pos-
sunt cives cogi ad coemendum frumentum, &
alia vitae necessaria ob evitandam communem
inopiam. Item possunt sic cogi Cives dum ti-
metur obsidio Civitatis. Item possunt subditi
cogi ad emenda instrumenta sicut, & alias res,
sine quibus nequeunt satisfacere Officio, Obe-
dientiae, vel obligationi sibi incumbenti; *Ita
Doctores communiter.*

Additiones ex aliena manu.

55 Contractus emptionis perficitur ex mutuo
consensu de tanto pretio pro tali merce, ut
ait Auctor num. 2. Quid autem si Contrahen-
tes, dum hunc praestiterunt consensum, reser-
vaverint aliqua pacta postea concordanda?
Num perfectus nihilominus dici queat contra-
56 ctus. Affirma, & quidem etiamsi ipsi Contra-
hentes discordaverint postea circa pacta illa,
quae utpote respicientia accidentalia ipsius con-
tractus, nequeunt obesse ipsius perfectioni re-
sultanti ex praefato consensu. Discordia vero 57
illa Contrahentium arbitrio boni viri dirimen-
da est, ut respondit *Rota in Colonien. vendi-
tionis* 12. *Junii* 1750. §. 7. *coram clar. mem.
Caprar.*

In Foro, ut inquit & *Auctor num.* 18. non 58
succurritur venditori laeso, nisi laesio sit ultra
dimidium justi pretii, idque ex allegata ab
ipso *leg. 2. Cod. de Rescindend. vendit.* Cete-
rum, si dicendum quod recipienda res est,
nescitur quomodo ex hac *leg. 2. Cod. de Re-
scindenda vendition.* regula haec excerpta sit, &
in Foro obtinuerit. Continetur enim in ea 59
non Constitutio aliqua generalis, sed simplex
Rescriptum Imperatorum Diocletiani, & Ma-
ximiani; Hi sane conquerenti de venditione
facta cum laesione ultra dimidium justi pretii,
rescripserunt vel recipiendam ab ipso esse rem
venditam restituto pretio accepto, vel justum
pretium ei supplendum esse. Sed ex Rescriptis 60
efformari haud posse Regulam generalem vim
habituram in aliis casibus tritissima res est, &
post alios observavit Hilliget. *in suo Donell.
enucleat. lib. 1. c. 5. in notat. lib.* D.

Idque eo vel maxime locum sibi vindicare 61
debebat in specie de qua agitur, propterea
quod Regula, quae ex dicta *Leg. 2. Cod. de Re-
scindend. vendition.* efformata est, adversatur
juri naturae, quod aequalitatem in contractibus
onerosis demandat.

Sed altas adeo radices in Foro praefata Re- 62
gula egit, ut difficulter evelli possit. Optan-
dum tamen esset, ut ea restringeretur intra
terminos emptionis, & venditionis, de qua
loquitur ipsa *Lex 2. Cod. de Rescindend. ven-
dition.* nec protraheretur ad alios contractus
onerosos obstante jure naturae, quod, ut modo
dictum est, & hic est repetendum, aequalita-
tem demandat.

Altera in Foro invaluit Regula, quod em- 63
ptio, & venditio cum enormissima laesione fa-
cta, sit nulla. Sed si dolus dans causam con- 64
tractui bonae fidei, non item in illum inci-
dens, reddit contractum nullum *leg. 7. ff. de
dol. l. 16. §. 1. juncta l. ff. de minor. leg. 5.
§. 2. de Auctorit. Tutor. l. 3. §. ultim. ff. Pro
socio leg. 1. §. 7. ff. Quarum rerum actio non
datur*. Voet. *in Commentar. ad Pandect. lib. 4.
tit. 3. num.* 3. Bocer. *ad leg. 23. ff. de Regul.
Jur. cap. 2. num.* 15. non est quod ex laesione
enormissima contractus emptionis, & vendi-
tionis nullus esse possit, & quidem etiamsi lae-
sio

sio hæc enormissima dolum re ipsa contineat,
65 idque quia dolus hic non dat causam contractui, sed incidit in ipsum contractum. *Incidere vero* (recte inquit Voet *ubi supra*) *in contractum censetur, quum quis sponte quidem contrahit, sed in modo contrahendi, veluti in pretio, aut aliter, decipitur*.

66 Sed hoc parum est. Ex enormissima læsione in Foro nulli etiam declarantur Contractus stricti juris, ut transactio, quando ad Legum præscriptum nec dolus dans causam con-
67 tractui stricti juris, ipsum nullum reddit; *leg. 36. ff. de verb. Obligation. l. penult. Cod. de Inutil. stipulatione*.

ARTICULUS II.

Quoad ea quæ concernunt Emptorem.

1 EMens bona fide rem furtivam, seu alienam tenetur eam restituere Domino statim ac rescit esse suam; *l. Mater 3. & l. Adversus 4. Cod. de rei vendicatione*, & ratio est, quia a fure, cujus non erat talis rei furtivæ Dominium, non potuit transferri in emptorem; juxta *regulam 79. Juris in 6.* ibi: *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi compe-*
2 *tere dignoscitur*. Et sic communis Doctorum. Nec talis emens bona fide rem furtivam restituendo eam Domino, potest ab ipso repetere expensum pro ea, textu expresso *in leg. Mater 3. Cod. de rei vendicatione*, ibi: *Rem tuam a possessore etiam non oblato pretio vendicare poteris*, peccaret enim graviter si nollet eam rem restituere, nisi a Domino sibi refunderetur pretium pro tali re bona fide solutum; *l. Incivilem 2. Cod. de furtis*, ibi: *Incivilem rem* (hoc est, ut explicat Glossa, juri, ac rationi contrariam) *desideratis, ut agnitas res furtivas non prius reddatis quam pretium solutum fuerit a Domino. Curate igitur cautius negotiari, ne non tantum in damna hujusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis. Et sic tenet communis Doctorum* cum S. Raymundo, qui *lib. 2. Summæ tit. 6. de furtis §. 7.* sic præcise habet: *Si quis emit rem furtivam ignoranter, & bona fide, & in foro publico, & publice, numquid potest saltem pretium quod numeravit petere a Domino, cum deprehendit rem esse furtivam; vel numquid poterit retinere rem donec pretium sit ei solutum? Respondeo non.*
3 Immo non tantum rem ipsam furtivam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes, & quos collegit, & consumpsit a tempore cognitæ rei furtivæ, & eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur emptor in utroque foro restituere Domino. Sic communiter Doctores, & habetur clare ex variis Legibus, & signanter *ex l. Certum est 22. Cod. de rei vendicatione*, ibi; *Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare, bonæ fidei vero extantes; leg. Senatus consultum 1. Cod. de petitione hereditatis*, ibi: *Fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi sunt, nisi ex his locupletiores extiterint*; & concordat *l. Si rem 22. ff. de petition. hereditat. l. Utrum 23. ff. eod. tit.*

Emens bona fide rem furtivam, si durante 4
bona fide eam consumpsit, vel vendidit, vel donavit, non tenetur ad restitutionem; *Communis* cum D. Thoma 2. 2. *q.* 100. *artic. 6.* S. Raymund. *in Summ. lib. 2. tit. 6. §. 7.* ubi sic habet: *Bonæ fidei emptor, si durante bona fide ipsius, perit, restituere non tenetur. Idem credo si alienavit durante similiter bona fide*, & habetur clare *ex l. Qui vas 48. §. final. ff. de furtis*, ibi: *Quod enim ex re furtiva redigitur, furtivum non esse, nemini dubium est; nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtivæ, non est furtivus*. Et *Institut. lib. 4. tit. 17. de Officio Judicis*, sic expresse dicitur: *Si vero bonæ fidei possessor fuerit, non habetur ratio neque consumptorum, neque non perceptorum*. Si 5
vero emens plus pretii recepisset in venditione quam in emptione rei furtivæ, teneretur id plus, in quo factus esset ditior, restituere Domino comparenti; *l. Utrum 23. ff. de petitione hereditatis, & Communis Doctorum*. Emens 6
bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi, nisi prævideat non esse reddendam Domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere Domino; Sic Molina *disp.* 722. Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 3. num. 24.* Covar. *in Regul. Peccatum, part. 3. num. 3.* Castropalao *de justitia commutat. disputat. 1. punct. 9. num. 7.* La Croix *lib. 4. part. 2. num.* 100. Cajetan. Medina, Sotus, Armilla, Ledesma, Major cum communiori, & probabiliori aliorum, teste Reiffenstuel *lib. 3. decretal. tit. 17. a num.* 105. ubi solide defendit hanc opinionem, sicuti facit Molina *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* solvendo rationes adversariorum, aliique apud ipsos videndi *loc. cit.*
Revera tamen est etiam probabile, quod talis 7
emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque idemnem servandum; Ita Navarr. *in Manuali cap. 17. n. 9.* Silvester *verb. Restitutio 3. quæst. 6.* Sayrus, Angelus, Alensis, Beja, Petr. Navarr. Vaf-

quez. Turrian. Dicastill. aliisque plurimis citatis Lessius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 3. Lugo *tom.* 1. *de justit. disp.* 17. *sect.* 2. Diana *part.* 1. *de contractib. resolut.* 69. Haunold. *tom.* 3. *num.* 260. Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *num.* 40. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *a num.* 121. ubi solide defendit hanc opinionem solvendo rationes adversariorum; Vide *ibi*.

8 Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei Dominium, per textum *in l.* 1. *&* *penult. Cod. Si quis alteri, & l. Si ex ea pecunia* 6. *Cod. de rei vendicat.* tamen, non obstante rei emptæ Dominio obligatur ad resarciendum omne damnum, ac lucrum cessans tum illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam Venditori, casu quo ab ipso pecuniam evincatur; D. Thomas 2. 2. *qu.* 78. *art.* 3. Molina *disp.* 127. *conclus.* 1. Covaruv. *Variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 3. *num* 6. Layman *lib.* 3. *tract.* 4.
9 *cap.* 17. §. 3. *num.* 22. & alii passim. Venditor autem non acquirit dominium talis pecuniæ furtivæ, sed eam debet comparenti Domino restituere, si adhuc in specie extet; Non tenetur vero restituere, si eam jam consumpsit, vel cum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat: textu expresso *in l. Si alieni* 78. *ff. de solutionibus*, ibi: *Si alieni nummi, inscio, vel invito Domino, soluti fuerint, manent ejus, cujus fuerint: Si mixti essent, itaut discerni non possent, ejus fieri, qui accepit;* Sic Glossa *ibid.* & cum mul-
10 tis Layman *loc. cit. num.* 13. (*a*) Emens rem alienam modico pretio, aut eam restituat proprio Domino, qui eamdem rem non erat alias reacquisiturus non nisi majoribus expensis, potest ab ipso Domino repetere pretium solutum, & ipse Dominus tenetur in utroque foro ipsum refundere, quia talis emptor utiliter gessit negotium Domini, ob quod Dominus recompensare tenetur quidquid utiliter in rem ejus alter impenderit; *l.* 2. *ff. de negotiis gestis; Et sic communis Doctorum*: *arg. cap. Rapina* 5. *caus.* 14. *quæst.* 6. ibi: *Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui ablata est, reddatur*.

11 Emens communi pretio agrum, in quo scit esse thesaurum, vel similia alia pretiosa, licite emit, & nihil tenetur restituere venditori ignoranti, quia thesaurus ille omnino ignotus, & soli emptori cognitus, revera in communi æstimatione non auget pretium agri, adeoque pretium commune, & vulgare est justum, & licitum; & hoc ipsum innuit Christus recte factum esse *Matthæi* 13. ibi: *Simile est Regnum Cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum*, & colligitur *ex l. A Tutore, ff. de rei vindic.* sic tenet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 5. *Sotus lib.* 6. *de just. qu.* 3. *art.* 3. Navarr. *in Manual. cap.* 17. *num.* 175. Molina *disp.* 56. Lessius *lib.* 2. *c.* 5. *dub.* 15. *num.* 62. Layman *loc. cit. cap.* 5. *n.* 23. Lugo *disp.* 6. *num.* 128. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 72. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 1. *num.* 175. & *cap.* 5. *n.* 70. Bonacina *de restitut. d.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 6. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 942. Card. de Luca *de emptione disc.* 44. *per totum*, ubi affert decisionem Rotæ, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 194. & alii passim contra Vasquez, Turr. & alios paucos cum Diana *part.* 9.
tract. 5. *resolut.* 17. Sic emens communi pretio 12
rem mobilem, v. g. piscem, in quo reperiatur gemma, vel capsam ferro, vel plumbo plenam, in qua reperiatur aurum, vel aliud quidpiam pretiosum penitus ignotum etiam venditori, non tenetur ad ullam restitutionem venditori, quia invenit in re sua, venditor enim non fuit Dominus illius auri, seu alterius rei pretiosæ, cum ignoravit omnino ibi talia esse, adeoque nullum habet jus ad aliquid repetendum ab emptore, qui tale aurum, seu gemmam, aliamque rem pretiosam acquirit sibi titulo inventionis in re sua, & non titulo puræ emptionis; Ita Sporer *loc. cit. n.*
179. aliique *citati*. Emens rem, sua, & 13
communi æstimatione, vilem, si post emptionem cognoscat esse pretiosam, non tenetur aliquid restituere venditori; quia res tanti valet, quanti æstimatur communiter, adeoque si rem emit pretio communiter justo æstimato, juste, & licite tali pretio emit. Hinc si quis

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Sive pecunia illa consumpta fuerit, sive propriis nummis commixta, sive extet, sive non extet, ad obligationem tenetur; Dominus enim, a quo pecunia illa fuit ablata, dominium rei suæ nequaquam perdidit, eo quod ipsi ablata fuerit; unde semper illi est restituenda, si extet apud se: Ratio enim, ut si injuste alteri damnum intulit, æquale ipse subeat damnum, etiamsi nullum ex re aliena habuerit emolumentum; ut colligitur ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. & videatur etiam Antoine *Tom.* 1. *de Just. & jur. cap.* 3. *quæst.* 18. Insuper videatur dict. Antoine *cap.* 5. *quæst.* 7.

quis aliquod vas, vel quid simile communiter putatum esse ex vili metallo, & postea reperiat esse ex auro, vel argento, nihil tenetur restituere venditori, quia revera tanti emit, quanti tunc valebat secundum communem æstimationem, a qua desumitur justum pretium naturale, & vulgare rerum; *Communis*.
14 Secus autem esset, si emptor ante emptionem cognovisset pretiositatem rei penitus incognitam venditori simplici, & ignaro: tunc enim teneretur emptor manifestare ignaro venditori pretiositatem rei. Hinc si venditor ignarus vendat gemmam pretiosam putans esse falsam, vas argenteum putans esse stanneum, & hujusmodi, emptor conscius majoris perfectionis, & pretii rerum, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem, si minoris emat. Venditor enim, quamvis actu ignoret valorem rei, tamen nisi aliter exprimat, semper censetur intendere, & velle vendere rem secundum suam pretiositatem, vel valorem justum ei
15 correspondentem. Nec talis emptor conscius majoris valoris rei, qui a venditore ignoratur, manet tutus in conscientia per hoc quod dicat venditori se vellere rem illam sine scrupulo emere, & ideo videat an velit eam pro tali pretio dare, condonando ei, si quid amplius valeat, & venditor consentiat. Et ratio est, quia venditor in eo casu non condonat libere, & spontanee, sed ex pacto, quia emptor alias non vult emere, unde non est condonatio gratuitu, sed cessio onerosa, ut emptor rem emat; sicuti mutuatarius promittit usuras, ut obtineat mutuum aliter sibi non dandum. Tum quia hoc modo excusari posset omnis emptio infra justum pretium infimum, interrogando venditorem an contentus esset tali pretio, condonando ei, si amplius res valeret. Immo eodem modo excusari posset usurarius interrogando mutuatarium, an vellet gratis promittere, vel condonare usuras, quæ ob mutuum non debentur, ut recte observat Lugo *disp.* 26. *sect.* 8. *num.* 137. & tenent Molina *disp.* 353. §. *Cajetanus*, Palatius, Bannes, Salonius, Ledesma, & alii, quos affert & sequitur Salas *dub.* 36. *num.* 3. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 5. *n.* 69. contra Cajetanum *verb. Emptio num.* 2. Armillam, & alios apud Salas *d. dub.* 36. *num.* 2.

16 Qui scientia privata scit brevi pretium augendum, potest licite emere pretio currenti: D. Thomas 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 8. *ad.* 4. Covarruv. *in Regul. Peccatum part.* 2. §. 4. *n.* 6. Lessius *lib.* 2. *cap.* 25. *dub.* 5. Silvester *verb. Emptio q.* 15. *n.* 16. Castropalao *de justitia commutativa disp.* 5. *punct.* 15. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 197. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 938. & alii passim; & clare patet ex illo *Genesis* 41. ubi commendatur Joseph, qui pretio currenti emit copiosissiman quantitatem frumenti, ex quo sciverit certo futuram sterilitatem, & consequenter pretium multo augendum.
Item si quis scientia privata sciat pretium 17
mercis, seu valorem monetæ esse brevi minuendum, vel mercem aliquam, seu monetam esse prohibendam, potest mercem licite vendere pretio currenti, & expendere monetam secundum valorem præsentem, & ratio est quia valor justus est valor publice currens secundum communem existimationem, vel secundum taxationem legis, & secundum privatam cognitionem, seu existimationem unius; Unde cum in tali casu adhuc duret valor communis antiquus, vel ex communi existimatione, vel ex taxatione legis, ex quo lex prior nondum sit revocata, licite sine ulla injustitia potest merx vendi, & moneta expendi suo
pretio, & valore præsenti. Dicitur tamen notanter *scientia privata*, quia communis Doctorum cum Cardinali de Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. 18
n. 140. tenet, non excusari Magistratus ipsos, qui ex industria, legis promulgationem differunt, ut interim suas merces, vel pecunias majori valore, seu pretio vendant, & respective expendant. Recte tamen addit Cardinalis de Lugo posse illos de Magistratu non aliter ac alios bona fide distrahere sua non obstante tali notitia, quando in eadem quantitate, seclusa illa notitia, distracturi fuissent; & sic tenent alii cum Illsung. *t.* 4. *d.* 2. *num.* 403.

Chirographa, & aliena credita quantumvis 19
certa, si sine molestia, difficultate, odiositate, damno emergente, vel lucro cessante exigi nequeunt, possunt valide, ac licite emi minori pretio juxta qualitatem difficultatis, periculi damni, & hujusmodi; *Sic communis Doctorum* cum Molina *disp.* 361. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 5. *num.* 32. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dubit.* 8. *num.* 65. Haunold. *tract.* 10. *cap.* 1. *controv.* 14. *tum.* 100. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. Sporer *loc. cit. num.* 47. Card. de Lugo *loc. cit. num.* 93. *arg. l. Minus* 204. *ff. de Regul. Jur.* Immo, ut subjungit Sporer *loc. cit.* 20
Doctores merito addunt tantam posse esse difficultatem, vel incertitudinem solutionis, ut ejusmodi Chirographa, & credita aliena possint interdum dimidio valore emi, & aliquoties etiam minoris, ut habet communis sententia, & praxis; Et ratio est clara, quia il-

lud est justum pretium naturale rerum, quod communi æstimatione statuitur; *l. Pretia rerum 63. ff. ad leg. Falcid.* Communi autem æstimatione minoris, ac in se sint, æstimantur illa aliena credita, & Chirographa, quæ sine difficultate, periculo, expensis, lucro cessante, & damno emergente exigi nequeunt; Et tanto minoris æstimantur, quanto majoribus subjacent periculis, difficultatibus, expensis,

21 & hujusmodi, adeoque &c. Chirographa & aliena credita possunt etiam licite emi minori pretio ab aliquo particulari, qui ob suam industriam, vel favorem Principis, aut officialium, vel ipsiusmet debitoris, potest illa exigere sine difficultate, periculo, aut damno, sine qnibus non potest illa exigere creditor, aut alter; Sic Molina *cit. disp.* 361. *num.* 10. Lessius *loc. cit. dubit.* 9. *num.* 75. Layman *loc. cit num.* 35. Lugo *loc. cit. num.* 94. Bonacina *disp.* 3. *de contractibus quæst.* 3. *punct.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 62. Sporer *loc. cit. n.* 48. & alii passim contra Malderum *tract.* 5. *c.* 7. *dub.* 4. Molfesium *in summ. tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 15. *num.* 116. & nonnullos alios; Et ratio nostra est, quia valor rei non debet desumi ex privata industria, favore, aut utilitate alicujus particularis, sed ex communi æstimatione, qua communiter æstimaretur, si proponeretur palam venalis; *cit. l. Pretia rerum 63. ff. ad leg. Falcid.* Cum ergo communi æstimatione chirographa, & credita illa minoris æstimentur ratione difficultatum, & incommodorum in illis exigendis, sic etiam minoris poterit illa emere talis particularis, quamvis ob suam specialem industriam, vel favorem Principis, aut Officialium, seu etiam ipsiusmet debitoris possit ipse illa exigere sine difficultate, & incommodo; hoc enim imputandum est suæ speciali fortunæ, & industriæ.

22 Immo etiam ipsimet Ministri, & Officiales, qui Principum, vel aliorum debitorum pecuniam administrant, possunt licite chirographa, & aliena credita erga suos Principales, minori pretio emere, sicut alii, dummodo ipsi non sint causa difficilis, aut periculosæ solutionis, & fecerint quantum in se erat, ut sine difficultate creditoribus satisfieret. Non enim in tali casu debent esse deterioris conditionis, ac sint alii, cum penes ipsos non stet ejusmodi difficultates tollere; Lessius *cit. dubitat.* 9. Layman *loc. cit. num* 39. Reiffenstuel *loc. num.* 64. Sporer *loc. cit. num.* 48. &

23 alii. Si autem ipsi, ex dolo, vel ex negligentia, aut alia culpa sint causa, quod exactio creditorum evadat difficilis, periculosa, aut onerosa, nullimode possunt illa credita minoris emere; ne ex dolo & malitia commodum reportent contra *l. si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructum suæ calliditatis*, *l. In fundo*, *ff. de rei vendicat.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*: *l. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis: cap. Ex litteris 2. de dolo, & contumac.* ibi: *Non attendentes, malitiam, & dolum nulli patrocinari debere; cap. Sedes 15. de rescriptis*, ibi; *Quia fraus & dolus ei patrocinari non debent; cap. Tuæ 12. de Clericis non residentib.* ibi: *Cum fraus & dolus nemini debeat patrocinium impartiri*. Neque ex tali malitia 24

possunt ipsi ministri, & Officiales suggerere amico, ut emat minori pretio aliena credita erga Regem, vel Principem, & postea integra solvere emptori, diviso inter ipsos lucro illius emptionis; Molina *disp.* 313. §. *solent præterea* & alii per mox *citata jura*. Chiro- 25

grapha & aliena credita in casu quo possunt ab alio tertio minoris emi, similiter possunt minoris emi, seu redimi, vel extingui ab ipsomet debitore, dummodo ipse non sit causa minoris æstimationis, & quod solito præfixo futuro tempore non evadat ex sua malitia, aut negligentia difficilis & periculosa, sed difficultas vel periculum aliunde originem trahat, v. g. quia ratione belli, aut corrosionis fluminum, aut hujusmodi alterius periculi timendum est, ne bona debitoris pereant, sicque ipse tempore solutionis præstandæ solvendo amplius non sit; Lugo *loc. cit. num.* 101. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 70. Burghes. *cent.* 1. *cas.* 10. Sporer *loc. cit. num.* 50. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 988. Navarr. Fagundez, Tamburin. aliique apud Sanchez *lib.* 1. *cons. c.* 7. *dub.* 18. contra Molinam, & alios. Secus tamen si ipse debitor 26

sit malitiosa, & culpabilis causa, cur solutio evadat difficilis, & periculosa. Communis Doctorum per *jura citata sub num.* 23. Unde cavendum est a similibus emptionibus, quæ pretio minori fiunt a debitoribus, vel a supradictis Ministris, & Officialibus, quia sunt valde periculosæ & suspectæ, ut recte advertunt Layman, Reiffenstuel, Sporer *locis citatis*.

Chirographa, & aliena credita certa, & li- 27

quida, pro quibus suo tempore exigendis nulla penitus occurrit difficultas, molestia, vel periculum, neque ullum lucrum cessans, aut damnum emergens, nequeunt licite emi minori pretio; Silvester *verb. Usura 2. quæst.* 14. Valentia *tom.* 3. *dis.* 5. *q.* 10. *part.* 2. Petrus

Navarr.

Navarr. *lib. 3. cap. 21. n. 262.* Haunold. *tract.* 10. *cap.* 1. *controv.* 14. *num.* 104. Layman *l. cit. n.* 32. Sahnig *lib. 3. decretal. tit.* 17. *c.* 3. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 71. Sporer *loc. cit. num.* 49. Sotus, Angelus, Gabriel, Medina, Lopez, Reginald. Turrian. Rebell. aliique innumeri, quos citant, & sequuntur Lugo *loc. cit. num.* 96. Molina *loc. cit. disp.* 361. & Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 8. contra Abbat. Navarr. Cajetanum, Tolet. Bellarmin. Armillam, & alios, quos afferunt Lugo *loc. cit. num.* 95. Lessius *l. cit. dub.* 8. & Layman *loc. cit. num.* 32. Et ratio nostra est, quia ut fatentur etiam adversarii, ad hoc ut sit justa & licita emptio, & venditio, debet servari æqualitas inter pretium, & mercem, seu rem quæ emitur, & venditur; *arg. l. Si servum* 33. *ff. ad leg. Aquiliam*, & *l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* atqui si creditum certum & liquidum v. g. 100. aureorum, pro quo exigendo nulla penitus est difficultas, aut periculum, seu damnum &c. emitur minori periculo v. g. 90. aureis, non servatur æqualitas; ergo &c. Major admittitur ab ipsismet adversariis, & minor clare ostenditur, quia creditum certum, & liquidum 100. aureorum, pro quo exigendo nulla penitus est difficultas, aut periculum, seu damnum &c. in se revera valet 100. aureis, unde ut servetur æqualitas inter pretium, & mercem non potest pro eo dari minus 100. aureorum, aliter minueretur ejus valor propter solam dilationem temporis, quod non est dicendum, ne videatur admitti pro licita usura, ratione dilationis solvendi, seu numerandi pecuniam contra expresse damnatam ab Innocentio XI. propositionem in ordine 41. ibi: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & in eo titulo ab usura excusari.*

28 Non licet sine justo titulo ob solam anticipatam solutionem infra pretium infimum emere; *arg. cap. Consuluit* 10. *de usuris*. Non enim minus intervenit usura palliata in emendo viliori pretio ob anticipatam solutionem, quam in vendendo majori pretio ob dilatam solutionem; Sic Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 7. ubi sic expresse dicitur; *Si quis emptor velit emere rem vilius, quam sit justum pretium eo quod pecuniam ante solvit, quam possit res tradi, est peccatum usuræ, quia etiam ista anticipatio solutionis pretium est, quod diminuitur de justo pretio rei emptæ.* Dicitur autem notanter *sine justo titulo*; quia 29
potest emptor minoris emere mercem, si adsit justus titulus, utpote si adsit periculum non nisi cum difficultate, & molestia, seu incommodo habendi mercem emptam statuto tempore, si emptori propter expectationem mercis emptæ lucrum cesset, aut damnum emergat, & hujusmodi.

Minori pretio quam valeat potest res emi 30
ob varias causas. Primo quando emptor emit in gratiam venditoris, & ratione ipsius cessat emptori lucrum, vel damnum emergit; *cap. Precariæ* 4. §. 3. *caus.* 10. *qu.* 2. *l. Hoc jure* 19. §. 1. *ff. de donat. l.* 2. §. *fin. l.* 4. *ff. Eo quod certo loco*. Secundo ratione multitudinis mer- 31
cium; *Communis*. Tertio ratione multitudinis 32
mercium simul emptarum; *Communis*. Quarto 33
ratione paucitatis emptorum; *Communis*. Quin- 34
to ratione inopiæ, vel paucitatis pecuniæ; *Communis*. Sexto ratione modi vendendi, ut 35
cum venditor rem sponte, & ultronee offert, & enixe rogat ad emendum; merces enim ultroneæ vilescunt pro tertia parte pretii, cum id arguat paucitatem emptorum, & modicam mercis necessitatem, vel utilitatem; Lugo *disp.* 26. *sect.* 4. *num.* 45. Lessius *lib.* 2. *c.* 22. *dub.* 4. *num.* 38. Cajetanus, & alii passim. Immo easdem ultroneas merces vilescere usque ad dimidium docent Rebell. Megala, Bartholomæus a S. Fausto apud Dian. *part.* 1. *tract.* 8. *resolut.* 53. & 78. (*a*) Septimo quando res venduntur sub hasta, seu foro scrutatorio sine ulla fraude, tunc enim possunt etiam emi infra dimidium ejus pretii, quo emerentur ex officina; Ita Molina, Bonacina, aliisque citatis Layman *l. cit. num.* 10. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 12. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 935. Sporer *loc. cit. num.* 23. Dicitur notanter *sine ulla*

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Caute procedat hic Confessarius, ne sententiæ Rebell. Megalæ, & Bartholomei a S. Fausto plus æquo indulgeat; Advertat ulterius, quod etiamsi pateat effatum illud, quod nempe: *merces ultroneæ vilescunt*, non licet tamen vilius emere res pauperum, quas ipsi necessitate compulsi venales proponunt, eo solum prætextu, quod offeruntur venales; immo ob necessitatem præcise, quia proximus rem suam vendere cogitur, pretium imminuere injustum est, ut opportune docet Antoine *Tract. de Contr. c.* 5. *quæst.* 5. *numer.* 1.

ulla fraude, quia si interveniat dolus, vel fraus, ut si inter se conveniant emptores de certo pretio, ultra quod non ascendatur, justitia læditur, & defectus pretii restituendus est juxta fraudem, & damnum Domino causatum, quia ex dolo, & malitia nemo commodum reportare debet; *Sic Doctores communiter* per Jura allata *sub n.* 23.

37 Deputatus ad aliquam rem emendam certo & determinato pretio, si pretium solummodo determinatur, ne excedatur, non potest sibi retinere aliquid, si minoris emit; *Certa ac communis*.

38 Potest tamen sibi retinere, si Dominus ita determinavit pretium, ut nihil aliud desideret, quam ipsam rem emendam pro tali pretio, relicto emptori, si quid minus expenderit in ipsa re emenda; *Iterum certa & communis*.

39 Regulariter vero loquendo quando aliter non constat de voluntate Domini, deputatus ad emendam rem determinato pretio v. g. pro decem, si ei contingat emere pro octo, non potest tuta conscientia sibi retinere illa duo, quia eo ipso quod annuit emere alteri, ejusque nomine, & commodo tacite promisit per moralem diligentiam utiliter rem alterius gerere, & emere quanti minoris poterit, perinde ac si famulus ejus esset, vel mercede conductus, adeoque nihil sibi acquirere poterit. Castropalao *de Justitia commutat. disp.* 5. *punct.* 16. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *n.* 97. Molina *disp.* 363. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 19. Silvester *verb. Emptio qu.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 433. Sporer *loc. citat. num.* 37. & alii passim. Unde de similibus deputatis, seu mandatariis ad emendum sic dicit Cicero *in Oratione pro Sexto Roscio*: *Ergo idcirco hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. Nam neque mandat quisquam, nisi, amico neque credit, nisi ei, quem fidelem putat; Perditissimi est igitur hominis, simul amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset.*

40 Deputatus autem ad emendam aliquam rem, si ultra intentum Domini specialem, & extraordinariam diligentiam, industriam, & laborem adhibuit pro emendo minori pretio, ut si rogatus emere in hoc loco citra suum speciale incommodum, se transferat cum suo speciali incommodo & dispendio ad alium locum distantem, & ibi rem commissam emat; longe minori pretio, quam Dominus intenderat, vel sperabat, tunc poterit aliquam partem pretii incommodo, & industriæ suæ proportionatam sibi retinere; *Sic communis Doctorum*; Talis enim deputatus, in emendo alteri tenetur solummodo ordinariam, & moralem diligentiam adhibere; dicta autem adhibita diligentia est extraordinaria; & qui utitur tali extraordinaria diligentia non intendit Domino, sed sibi negotiari. Sic etiam potest deputatus ed emendam aliquam rem V. G. Sartor deputatus 41
ad emendum pannum, serica, & hujusmodi pro vestimentis conficiendis, potest sibi retinere id quo minus emit, si Mercator, vel venditor in solam sui gratiam partem aliquam pretii justi remisit, quod evenit, quando Mercator dicit Sartori, quia tu frequentas continue meam officinam, emptores sæpe sæpius ad me adducis, & ad hoc ut majores deinceps adducas, de pretio justo a Domino solvendo V. G. de decem argenteis remitto, & dono tibi unum pro singula ulna; Tunc enim juste retinere potest, quia in tali casu Mercator vere de suo remittit, & donat. Dummodo tamen, ut recte advertunt passim Doctores, duo concurrant. Primo, ut Sartor prius 42
adhibeat diligentiam moralem ad emendum pannum, serica, & hujumodi ab hoc, vel alio Mercatore, quantum potest minori pretio, & vere instet, & urgeat sufficienter venditorem pro minuendo pretio; & non dissimulet, & facile conveniat in pretio spe illius lucri, & præmii sibi a venditore tradendi; alioquin dolum contra dominum sine dubio committet, & restituere debebit. Secundo, ut mercator vere & sine fallacia pannum illum, serica, & hujusmodi, justo pretio, scilicet pro decem vendere consuescat, & ita vendant & alii; adeoque argenteus ille unus Sartori remissus, & donatus vere sit de justo pretio panni, & hujusmodi, nam alioquin mercator non de suo, sed de alieno dabit Sartori, cum damno Domini, & ambo simul furtum palliabunt cum onere restitutionis; Unde quia ista plena sunt scopulis, atque scrupulis, antequam fiant, sunt dissuadenda; postquam vero facta sunt, quomodo contigerint, sunt diligenter, & serio examinanda.

Emens frumenta tempore messis, quo mi- 43
nus valent, ut servet vendenda ad tempus quo magis valere solent, si non faciat animo inducendi caritatem, & posteat vendat intra limites justi pretii, nullimode est culpandus. Sic communis cum S. Antonino 2. *part. summæ Theologiæ tit.* 2. *cap.* 23. §. 16. ubi sic expresse habet: *De ementibus tempore messium blada, & tempore vindemiarum vinum, & alios fructus, ut postea carius vendant in futurum . . . si . . . . propter privatum commodum, tunc fit tripliciter . . . . secundo fieri potest secundum justitiam*

stitiam commutativam, *ut faciunt mercatores*, *& licite possunt pro opera sua recipere lucrum ut sustententur*, *dummodo non intendant caristiam inducere*. Ipse enim utitur jure suo, nec alios impedit quo minus etiam emant si velint, & differant venditionem ad tempus quo magis blada, & hujusmodi valere solent; & ita fecit
44 *Joseph Genes.* 41. Dicitur notanter, si non faciat animo inducendi caritatem, quia si unus, aut pauci coemunt omnia frumenta, & hujusmodi, ut postea illa vendant ad suum libitum eo pretio, quo voluerint, injustissime agunt, & monopolium committunt; *leg. unic. C. de Monopoliis*: Et tamquam perniciosi Reipublicæ legibus, & pœnis coerceri debent, cogendo ipsos in annonæ caritate frumenta, & hujusmodi, minori, justo tamen pretio, divendere; *l. Annonam*, *ff. de extraordinariis criminibus*; Unde merito *in cit. l. unic. Cod. de Monopoliis* inhibetur sub pœna proscriptionis omnium bonorum, & exilii perpetui, ne mercatores inter se conveniant de non emendis, aut vendendis mercibus, nisi constituto ab ipso pretio,
45 Tales enim monopolæ nedum peccant graviter contra caritatem, sed probabilius etiam contra justitiam cum onere restitutionis, quia quando sic conveniunt monopolæ, & coemunt omnia frumenta v. g. in Urbem invecta, sicque privant alios emendi facultate, ut ipsimet carius pro suo libito postea vendant, violentiam, adeoque injuriam faciunt communitati, seu Reipublicæ. Sic Angelus, Silvester, Navar. uterque, aliique cum Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 41. Sporer *loc. cit. num.* 103. La Croix *loc. cit. num.* 496. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 7. *quæst.* 3. *conclus.* 4. & alii contra Molinam, Turrian. Bonacinam, & Filliuc. Less. Tamburin. & alios volentes non esse contra justitiam.

Additiones ex aliena manu.

46 De his, qui emere possunt, vel non possunt, neutiquam agit Auctor hoc in articulo, quam-
47 vis agere debuisset. Regula tamen juris est, quod emere possunt quilibet non prohibiti. Videndum igitur Ecquinam emere prohibeantur.
48 Tutor in auctione publica Pupilli rem emere, potest *leg.* 5. *Cod. de Contrahend. Emption.*
49 uti & a Contutore, si bona fide negotium geratur *leg.* 5. *§.* 2. *ff. de Auctoritat. Tutor.*
50 non vero clam, nec per interpositam Personam, nec mala fide; quibus tamen in casibus si Pupillus Major factus emptionem comprobaverit, ea valeret, *dict. leg.* 5. *§.* 2. 3. *&* 4. *ff. de Auctoritat. Tutor.*

Quæ de Tutoribus cauta, ea quoque in Curatoribus, Procuratoribus, Exequutoribus Testamentariis, aliisque similibus, qui aliena gerunt negotia procedere debent, *leg.* 34. *§. ultim. ff. de Contrahend. Emption.* 51

Œconomis in universum vetita est Emptio rerum ad Ecclesiam pertinentium. *Authen. Quibuscumque*, *Cod. de Sacrosanct. Eccles.* At uxoribus, idem in his, quod in Tutoribus, servari monet *Groenewegen ad l.* 5. *in fine Cod. de Contrahend. Empt.* 52 53

Milites emere prohibentur Prædia ea in Provincia, in quam militant, exceptis Paternis a Fisco distractis, *L.* 9. *ff. de re militar.* 54

Magistratibus, tum eorum Domesticis, ac Ministris per se, vel interpositam Personam, sive palam, sive clam in Provincia illa, cui præsunt, interdictum est emero. Idque quia emptio per Ipsos facta non tam a libera Venditorum voluntate profecta, quam metu potentiæ & auctoritatis extorta crederetur, & magis ereptio, quam emptio esse; in eos, qui contra fecerint constituta pœna quadrupli, tum amissionis rei emptæ, si emerint ex officio, nimirum si emerint dum ipsi officio suo fungentes eam vendiderunt, aut vendi jusserunt, atque ita ipsi simul essent emptores, ac venditores, *leg.* 46. *ff. de Contrahend. Emption.* Excipe tamen & hic Prædia Paterna, uti & res ad victum, & amictum pertinentes *leg.* 62. *ff. de Contrahend. Emption. leg. Unic. Cod. de Contract. Judic.* 55 56 57 58 59

Nemo emere Domum potest eum in finem, ut destruat, constituta dupli Fisco inferendi pœna, ita tamen, ut Venditor Emptori solventi Fisco duplum, acceptum pretium reddere teneatur: *Leg.* 52. *ff. de Contrahend. Emption.* Fit hinc ut inspecto effectu, Emptor, & Venditor simplo singuli mulctentur. 60 61

Hæc de his, qui emere possunt, vel non possunt. Nunc illud dispiciendum, an Emptor propria auctoritate possessionem rei emptæ apprehendere possit, si ei permissa ipsa sit in emptionis Instrumento? Negans opinio arridet & jure meritoque Doctissimo Leyser *in Meditat. ad Pandect, special.* 207. *§.* 3. *& dub. sequent.* Permissio enim apprehensionis possessionis in Instrumento facta, secundum leges, quibus contrahentes semper se conformasse censentur, de legitima apprehensionis possessione, quæ fit voluntate Venditoris, aut Judicis causa cognita consentientis, explicanda est. Idque verum adeo est, ut si alia fuerit Contrahen- 62 63 64

65 tium mens, atque sic privatam vim indulgere
voluerint, irritum sit pactum, tanquam juri
publico, bonis moribus, & ordini contrarium.
Confer Stryk *de Cautel. Contract. sect.* 2. *cap.*
1. §. 36.

ARTICULUS III.

Quo ad ea, quæ concernunt Venditorem.

1 VEnditor ob solam dilatam solutionem, seu
vendendo credito sine justo titulo, nequit rem vendere plus justo pretio, idest su-
pra pretium summum. Sic communis Docto-
rum textu expresso *in cap. Consuluit* 10. *de*
usuris, ubi ad interrogationem: *An negotiator*
pœna consimili (usuræ) *debeat condemnari, qui*
merces suas longe majori pretio distrahit, si ad
solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio
prorogetur, quam si ei continenti pretium persol-
vatur? respondet Summus Pontifex Urbanus
tertius: *Verum quia quid in his casibus tenen-*
dum sit ex Evangelio manifeste cognoscitur, in
quo dicitur, date mutuum nihil inde sperantes;
hujusmodi homines pro intentione lucri quam ha-
bent, cum omnis usura, & superabundantia pro-
hibeatur in lege, judicandi sunt male agere, &
ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in
animarum judicio efficaciter inducendi. Idem sta-
tuit *Concilium Mediolanense primum* 2. *part.*
tit. 68. *de usuris*, ibi: *Ne quis rem aliquam*
ob dilatam solutionem carius vendat justo pre-
tio; & *Concilium Burdigalense tit. de usuris*,
ibi: *Ne quis ob dilatam solutionis diem carius*
2 *vendat, quam justi pretii ratio ferat.* Dicitur
autem notanter *sine justo titulo*, quia si in ven-
ditione credito facta, interveniat aliquis justus
titulus, v. gr. periculum, vel difficultas pre-
tii postea recuperandi, lucrum cessans, aut
damnum emergens, potest Venditor rem plu-
ris vendere juxta proportionem incommodi,
periculi, aut damni, vel hujusmodi. Sic Mo-
lina *disp.* 356. Castropalao *de justitia commu-*
tativ. disp. 5. *punct.* 12. *n.* 6. Less. *loc. c. n.*
21. *dub.* 6. *num.* 54. Medina *de restit. quæst.*
38. *cas.* 3. & 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 151.
Sporer *loc. cit. num.* 31. Henno *tom.* 2. *tract.*
2. *disp.* 7. *qu.* 4. *concl.* 1. Diana *par.* 1. *tom.*
8. *resol.* 57. La Croix *l. c. a n.* 943. Valentia,
Sa, Moya, cum communiori, & probabiliori
eorum, quibus etiam favet S. Thomas 2. 2.
quæst. 77. *art.* 4. *ad* 2. & *opusc.* 73. *c.* 10. *arg.*
cap. In Civitate 6. *de usuris*.
3 Ut autem liceat Venditori supra summum
pretium vendere pluris ad creditum ratione lu-
cri cessantis, notant passim Doctores requiri
sequentes conditiones. 1. Ut Venditor, seu
Mercator fuisset revera venditurus mercem al-
teri numerata pecunia, nisi vendidisset huic
credito; quia alias si non vendidisset numera-
ta pecunia, non habuisset jam pecuniam, qua
negotiando potuisset aliquid lucrari, & sic nul-
lum ei lucrum cessasset; Unde passim delin-
quunt mercatores, qui indifferenter quibusvis
vendunt carius credito; etiam cum pauci, vel
nulli sint, qui emissent numerata pecunia. 2.
Ut propter hoc quod ad creditum vendat, non
ideo habeat plures emptores, alioquin sic com-
pensaretur damnum suum. 3. Ut revera illa
pecunia statim soluta fuisset negotiaturus ante
tempus, quo solvetur; aliter si mansura erat
otiosa, jam non ideo cessat mercatori lucrum,
quia ad creditum vendidit. 4. *Ut de lucro*
exigendo minuatur, seu detrahatur, quod ra-
tione expensarum, & periculorum arbitrio bo-
ni viri in ea negotiatione fuisset expensurus.
5. Ut Mercator de suo lucro cessante admo-
neat Emptorem, maxime cum credit, aut su-
spicatur, quod nollet Emptor incommodum
lucri cessantis subire; unde ipso non monito,
potest ei res supra summum pretium vendi ra-
tione solius lucri cessantis in Venditore ex so-
la dilata solutione Emptoris; Quæ conditio-
nes sunt attente considerandæ, & observandæ
a Mercatoribus vendentibus res credito pluris
ratione solius lucri cessantis.
Ratione autem periculi perdendi pretium, 4
vel ex toto, vel ex parte, posse Mercatores plu-
ris vendere ad creditum, docent cum aliis Dia-
na *part.* 1. *tom.* 8. *resol.* 57. Less. *lib.* 2. *cap.* 25.
n. 33. aliique viginti apud Moyam *tom.* 1.
tit. 6. *quæst. ult. num.* 6. Item posse Mercato- 5
res pluris vendere ad creditum ratione difficul-
tatum, molestiarum, & expensarum, quæ pro-
babiliter timentur, seu solent accidere in exi-
gendo postea pretio, docent cum communi S.
Thomas *opusc.* 73. *cap.* 10. Sotus, Bannes, Pra-
do, Moya *loc. cit. n.* 7. aliique teste Claudio
la Croix *loc. cit. num.* 945. Absque ullo titulo 6
licitum est vendere pluris ad creditum solum
intra fines justi pretii, idest usque ad summum
pretium; & quamvis mercator easdem specifi-
ce merces soleat numerata pecunia vendere
pretio medio, vel etiam infimo, potest ipsas
ad creditum vendere pretio summo; Et ratio
est, quia nunquam quis tenetur per se loquen-
do vendere infra summum pretium justum,
cum venditio usque ad summum justum pre-
tium, etiam numerata pecunia, fit justa in utro-
que foro, ex dictis *in articulo primo num.* 14.
ergo

ergo multo magis erit justa usque ad summum justum pretium venditio ad creditum, quæ solet habere multa pericula, & incommoda adjuncta. Sic communis Doctorum teste Azorio *l.* 8. *cap.* 8. §. *In primis constat*.

7 Supra summum autem justum pretium potest res pluris vendi generaliter loquendo ob varias causas. Primo, ratione damni emergentis, si nempe Venditori ex eo quod rem suam Emptori vendat, damnum emergat, non secuturum, si eamdem servaret. *Communis, arg. cap. Precariæ* 4. §. 3. *cauf.* 10. *quæst.* 2.
8 juncta *l. Hoc jure* 19. §. 1. *ff. de donat.* Secundo, ratione lucri cessantis. *Communis arg. cit. cap. Precariæ, & cap. Naviganti* 19. *de usuris, juncta l.* 21. §. 3. *ff. de action. empt.* dummodo tamen concurrant conditiones assignatæ
9 *sub n.* 3. Tertio, ratione penuriæ, seu raritatis mercium. *Communis, arg. cap. Legimus* 24. *dist.* 93. ibi: *Omne quod rarum est, plus appe-*
10 *titur, ac pretiosius est*. Quarto, ratione multitudinis Emptorum: existentibus enim, & concurrentibus multis Emptoribus, merces communiter pluris æstimantur, quæ communis æstimatio pretium justificat, *Communis, arg. leg.*
11 *Pretia rerum* 63. *ff. ad l. Falcidiam*. Quinto, ratione specialis ad rem affectus Venditoris, causantis eidem honestam oblectationem. *Com-*
12 *munis* (*a*) Sexto, ratione periculi faciendi expensas in exigendo postea pretio. *Communis*.
13 Septimo, ratione periculi perdendi pretium sive ex toto, sive ex parte. *Communis*.

14 Venditor interrogatus ab Emptore de certo vitio rei vendendæ, tenetur illud ei manifestare; aliter si fraudulenter negat, vel dolosa æquivocatione celat vitium, venditio est illicita, & iniqua, & tenetur de omni damno, *arg. cap. Sedes* 15. *de rescriptis*, ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent*, *cap. Ex tenore* 16. *eod. tit.* ibi; *Quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident.* ibi: *Cum fraus, & dolus nemini debeat patrocinium impartiri*; *cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contum.* ibi: *Nos attendentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere*; *leg. Cum hi ff. de transact.* ibi. *Non debet via aperiri malitiis*, *l. Si Legatarius*, *C. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*, *l. Labeo* 3. *ff. de actionibus empti, & venditi*, ibi: *Si vero sciens reticuit, & emptorem decepit, omnia detrimenta, quæ ex ea emptione Emptor traxerit, præstaturum ei*. Si au- 15
tem Venditor non interrogetur de vitio rei, potest licite ipsam vendere cum vitio occulto, dummodo vendat minori pretio proportionato rei vitio, & sit res adhuc utilis emptori juxta proportionem pretii. Sic D. Thom. *quodlib.* 2. *art.* 10. *in corp.* ibi: „ Si ergo vitium rei venditæ non faciat rem minus valere, quam pretium impositum, quia forte Venditor minus pretium imponit propter vitium, tunc non peccat tacens vitium, quia venditio non est injusta; & forte esset sibi damnosum, si vitium diceretur, quia Emptor vellet habere rem etiam minori pretio, quam valeret, " & sic
Doctores passim. (*b*) Nec tenetur Venditor 16
indicare vitium rei manifeste patens, textu expresso *in leg. Ea quæ* 43. §. 1. *ff. de contrahend. emption.* ibi: *Si quis hominem luminibus effossis emat, & de sanitate stipuletur ..... de cætera parte corporis potius stipulatus videtur, quam de eo in quo seipse decipiebat*, & sic habet communis Doctorum cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 3. *in corp.* ubi sic expresse dicit: „ Si vero vitium sit manifestum, puta si equus sit monoculus; vel cum usus rei, etsi non competat Venditori, potest tamen conveniens esse aliis, & si ipse propter hujusmodi vitium subtrahat quantum oportet de pretio, non tenetur ad manifestandum vitium rei, quia forte propter hujusmodi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio quam esset subtrahendum; unde potest licite Venditor indemnitati suæ consulere, vitium rei reticendo. " Tenetur tamen Venditor tale vitium manifeste patens indicare, si adverteret Emptorem esse tam rudem, & imperi-

(*a*) *Nota Rom. Theol.* Circumstantia illa de speciali venditoris affectu ad rem assignatur etiam ut sufficiens ad carius vendendum a Reiffenstuel *Theol. Moral. pag.* 201. *num.* 192. quia venditor in gratiam emptoris se spoliat re illa, quam valde diligit, ipsique est valde utilis, & pretiosa. Eamdem pariter approbat circumstantiam Antoine *pag.* 130. *col.* 1.

(*b*) Idipsum quoque docet Antoine *Tract. de Contract. quæst.* 15. *Resp.* 3. Cum ipso tamen est observandum, quod si venditor probabiliter judicat rem illam se esse venditurum tanto pretio, quanto si careret defectu, seu vitio, tenetur ei aperire defectum, saltem post contractum, quia hoc ipso, quod rem suam venalem exponit cum occulto vitio, tenetur ex officii sui lege cavere ex parte sua, ne quis inde aliquod damnum patiatur, alias occasionem præberet inferendi proximo damnum.

peritum, ut nequidem vitium manifeste patens agnosceret, quia respectu talis vitium censeretur occultum. *Sic communis Doctorum* cum Molina *disput.* 353. *n.* 17. Layman *loc. cit.* §. 2. *n.* 14. Petro Navarr. *de restitut. cap.* 2. *dub.* 7. *n.* 54. Silvio in 2. 2. *q.* 77. *art.* 3. *conclus.* 4.

18 Venditor tenetur manifestare vitium, seu defectum rei in substantia, v. g. indicare Emptori esse auricalchum, quod credit esse verum aurum, esse vitrum, quod putat esse gemmam, & hujusmodi; aliter nedum venditio est illicita, sed etiam invalida; quia ubi est error, seu defectus in substantia, deest consensus, qui est de essentia venditionis, & emptionis, textu expresso *in l. In venditionibus, ff. de contrahend. emptione*, ibi: *In Venditionibus, & Emptionibus consensum debere intercedere palam est*, & quod talis emptio, & venditio sit invalida, & nulla, habetur clare *ex ead. cit. leg. In venditionibus*, ibi: *Si igitur ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te vendere Sempronianum putasti, quia in corpore dissensimus (seu erravimus) emptio nulla*

19 *est*. Et sic Doctores omnes. Venditor tenetur manifestare vitium etiam circa qualitatem rei, quando causat damnum, & reddit mercem inutilem ad finem ementis. Sic communis Doctorum; *arg. l. Labeo* 1. §. *Proinde*, *ff. de Ædilit. edicto*, ibi: *Proinde si quid tale fuerit vitii, sive morbi, quod usum ministeriumque im-*

20 *pediat, id dabit redditioni locum*. Non tenetur tamen Venditor manifestare vitium rei, si ita sit modicum, ut eo non obstante adhuc res sit aeque, aut ferme aeque utilis ad finem ementis. Sic Doctores communiter, *arg. cit. l. Labeo* 1. §. *Proinde*, *ff. de Ædilit. edicto*, ibi: *[illegible] utique quaelibet quam levissimum efficere, ut morbosus, vitiosusve habeatur; Proinde levis febricula, aut vetus quartana, quae tamen jam sperni potest, vel vulnusculum modicum, nullum habet in se [illegible], contemni enim haec possunt*.

21 Venditor teneretur manifestare vitium occultum etiam in quantitate, idest: si emptor putet mercem majorem in pondere, numero, & mensura, tenetur venditor ei manifestare quod sit minor, aliter manifesta committeretur injuria, & venditor cum onere restitutionis tenetur damni. Et communiter.

22 Venditor, qui ad alliciendos frequentiores Emptores vendit merces pretio infimo, sed occulte non tradit integrum pondus, & mensuram, putans ibi reservando ad compensandum [illegible] debitum pretium, quo ab aliis Mercatoribus venditur, peccat graviter, & tenetur restituere tum Emptoribus, qui non stat contractui, & pacto inito cum illis de tradendo integro pondere, & mensura; tum aliis Mercatoribus, qui jus habent, ut Emptores per talem fraudem a suis officinis non abstrahantur. Molina *disp.* 58. Lugo *disp.* 27. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 954. & alii passim. Possunt tamen Venditores occulte tantum 23
diminuere de pondere, numero, & mensura mercium, quantum requiritur ad complendum justum pretium in casu, quo vel pretium a Magistratu, vel a deputatis sit injuste taxatum, vel emptores inique conveniant, quod non nisi certo minus justo pretio vulgari merces emere velint; & ratio est, quia nulli fit injuria, cum uti supponitur aequaliter inter mercem, & pretium, & Mercatores possint juste suae consulere indemnitati sine damno alterius. Molina *disp.* 353. Layman *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 15. Lugo *disp.* 26. *num.* 125. Sporer *loc. cit. num.* 75. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 182. Sotus, Tolet. Valent. Rebell. apud Tamburin. *lib.* 8. *cap.* 7. §. 11. *num.* 5. & alii passim. Venditores habentes mercem v. g. triti- 24
cum extraordinariae bonitatis, & majoris, quam illud, quod communi, vel taxatu pretio venditur, possunt licite admiscere aliquid inferioris materiae quousque reddatur aequale tritico communi pretio ab aliis in Foro vendi solito. Res enim notabiliter, & manifeste melior alia, jure meretur majus pretium, quod cum venditores obtinere non possint, juste tali admixtione compensant; Salvo tamen semper quod exinde sit apta ad usum, & finem pro quo emitur. Molina *disp.* 353. Less. *cap.* 21. *dub.* 11. Diana *part.* 1. *tract.* 8. *resolut.* 51. Layman *lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 15. Lopez *part.* 2. *instruct. cap.* 42. Sporer *loc. cit. num.* 80. & alii passim.

Venditor vini valde praestantis, seu gene- 25
rosi potest ipsi admiscere vinum vilius, ut ad commune Fori vinum accedat, & ipsum vendere pretio communi. *Omnes*. Sic etiam si 26
Venditor vini nequit consequi justum ejus pretium, vel ex quo sit injuste taxatum, vel ex quo emptores ob suam iniquitatem nolint justo pretio emere, potest ipsi infundere [illegible] dicam aquam ad se reddendum indemnem, dummodo nullum damnum sequatur Emptoribus, uti sequeretur si essent conservaturi illud vinum ad longum tempus, cum vinum aqua dilutum facilius acescat, & tandem non conservetur. Layman *loc. cit. num.* 15. Sporer *loc. cit. num.* 81. & alii passim. Item 27
si emptores abhorreant a vino nimis meraco, vel [illegible], ut nisi aqua aliquantulum

tulum temperetur, non appareat Emptoribus ejus præstantia, & justus valor, & ideo venditor cogatur minoris justo pretio vendere, vel omnino repellatur; tunc potest Venditor aliquantulum aquæ ipsi infundere ad reddendum ipsum tenuius, & suavius, & se reddendum indemnem, dummodo Emptoribus nullum omnino sequatur damnum, & dummodo Venditor tantum minuat de pretio vini, quantum auget de admixtione aquæ. Et ratio est, quia venditor non potest vendere majorem quantitatem vini, quam habeat, ut de se patet; majorem autem quantitatem, quam habeat, venderet, si quantum auget de aqua, non minuat de pretio vini, quia vendens decem v. g. urnas, quibus una urna aquæ admixta est, is non nisi novem vini urnas vendit, unam vero aquæ, adeoque committit inæqualitatem
28 inter datum & acceptum. Nec valet dicere vinum valde meraceum, & rigidum admixtione modicæ aquæ fieri suavius, & quandoque melius; Non valet, inquam, quia hæc ars reddendi suavius, seu melius vinum per admixtionem aquæ est notissima etiam Emptori, qui poterit ipse aquam vino admiscere, si temperari expediat: unde non est cogendus ad emendam aquam pro vino; Sic Rebellus *de contractib. lib. 9. quæst.* 19. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *n.* 15. Sporer *loc. cit. num.* 81. & alii passim cum S. Antonino 2. *p. tit.* 1. *cap.* 17. §. 4. ubi sic concludit: *Debent tamen venditores in hujusmodi casibus minus vendere, quam si esset purum, alias venderet aquam pro vino.*

29 Venditor sciens scientia privata pretium mercis brevi minuendum esse, potest licite vendere pretio currenti, nihil indicando Emptori, quia pretium currens adhuc est justum; *Communis*. Vid. *artic. antecedent. a num.* 16.
30 *ad* 18. Deputatus ad aliquam rem vendendam certo, & determinato pretio, si pretium solummodo determinatur, ne minoris vendatur, non potest sibi retinere aliquid, si majori pre-
31 tio vendat; *Communis*. Potest tamen sibi retinere, si Dominus rei ita determinavit pretium, ut nihil aliud desideret, quam tale pretium, relinquens deputato si quid majoris ob-
32 tinuerit ab emptore; *Communis*. Non possunt autem sibi aliquid retinere famuli, & famulæ, quibus a Dominis indeterminato pretio traditur res vendenda meliori modo quo possunt in utilitatem ipsorum Dominorum; *Com-*
33 *munis*. Regulariter loquendo quando aliter non constat de voluntate Domini, quilibet deputatus ad vendendam rem determinato pretio ver. gr. pro decem, si ei contingat vendere pro duodecim, non potest tuta conscientia retinere illa duo. Vid. *articul. antecedent. a nu.*
39. ad 41. Venditor non potest plus justo au- 34
gere pretium mercis, solum ex eo quod videat emptorem valde indigere illa, aut valde affici erga illam, quia indigentia illa, vel affectus non est res vendentis, nec merci intrinseca, sed est res ementis, unde injustissimum est, ob illam solam indigentiam, vel specialem ad talem rem affectum ementis, plus justo pretio exigere; Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *dub.* 4. *n.* 31. Filliuc. *tract.* 35. *nu.* 77. Sporer *loc. cit. n.* 20. & alii passim.

Venditor pro re valde rara, & peregrina, 35
probabilius non potest repetere ab Emptore quodcumque sibi arbitrarium, & excessivum pretium, sed solum illud quod peritorum arbitrio spectatis omnibus circumstantiis industriæ, raritatis, pretiositatis, pulchritudinis, periculi, laboris &c. justum censetur, quia pretia debent commensurari valori rationabili rerum; *l. Pretia rerum* 63. *ff. ad Leg. Falcidiam;* Sic Cajetan. Navar. Molina, Rebell. Less. Salas, Castropal. *D.* 5. *punct.* 3. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *quæst.* 6. *Petes* 7. Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. *num.* 47. Burghes. *Cent.* 2. *cas.* 58. La Croix *loc. cit. n.* 941. & alii. Est tamen pro- 36
babilis etiam contraria sententia, quod scilicet Venditor pro gemmis extraordinariis, picturis antiquis, avibus indicis, aliisque animalibus, & rebus valde raris, & peregrinis valeat licite accipere quantum vult, & potest, quia talia valde rara, & peregrina, nec legitimum, nec vulgare pretium habent, quia cum non sint necessaria usibus humanis, non veniunt in commercium, aut taxationem communem. Unde venditor potest pro ipsis repetere pretium sibi arbitrarium quantumvis excessivum; & de facto apud Japones, & alias incultas, & remotissimas nationes pro vilissima re peregrina sæpe accipitur maximum pretium; sicuti in dies videmus vendi maximo pretio res raras, & peregrinas etiam minoris momenti, quæ a remotissimis nationibus ad nos deferuntur; Sic Sotus, Medin. Ledesm. Salon. Valentia, Sa, Petr. Navar. Bauny, & alii cum Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *c.* 5. *num.* 25. Cum enim in his nulla necessitas cogat emptorem, judicatur is donare excessum supra pretium vulgare.

Vendens in fraudem creditorum, quibus re 37
vendita fit incapax solvendi quod debet, peccat graviter, & tenetur quantum potest ad restitutionem, quia fraus, & dolus nemini debent

bent patrocinium impartiri per Jura tum Civilia, tum Canonica adducta *supra num.* 14.

38 Et quamvis talis fraudulenta venditio, si sit facta ignoranti fraudem, remaneat valida; tamen si fit facta scienti fraudem, rescindi potest a creditoribus, etiam non restitutio pretio ipsi emptori; *l. Si debitor*, *l. Si a debitore*, *ff. quæ in fraudem creditorum facta sunt*.

39 Si autem creditores intra annum, quo repetendi potestas est, non repetant rem in suum damnum a debitore fraudulenter venditam, tunc emptor securus est in foro externo; *l.* 1. *& l. Ait Prætor* 10. *ff. eod.*

40 In foro tamen interno, seu conscientiæ emptor sciens fraudem venditoris non remanet securus, quia cum sciat venditionem fieri fraudulenter cum injusto damno creditorum, videtur cooperari ad talem injustam venditionem consentiendo, & acceptando, unde ratione talis cooperationis ad fraudem non remanet tutus in conscientia; *arg. cit. Juris supra num.* 14. Ita S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 12. §. 18. Paludan. *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 5. *ad finem;* Cajetan. *in opuscul. in usuris qu.* 4. Cordub. *lib.* 1. *qq. qu.* 39. *p.* 3. *dicto* 3. Navarr. *c.* 17. *n.* 271. Layman *loc. cit.*

41 *n.* 30. Sporer *loc. cit. n.* 88. & alii. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt talem emptorem remanere tutum etiam in conscientia. Sic Petrus Navarr. *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 218. Molina *tom.* 2. *disp.* 328. Lessius *lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 10. *num.* 168. quam sententiam probabilem affirmant Layman, & Sporer *loc. cit.* (*a*)

42 Venditor fingens Litteras de submersis navibus, quæ merces advehebant, vel spargens falsum rumorem de penuria, & caritate mercium in aliis proximis regionibus, vel de proxima obsidione Urbis, & de aliis similibus, quæ solent pretium mercium valde augere, si ob talem fraudem vendat carius, quam venderet, suas merces, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem: *arg. cit. Juris supra num.* 14. Castropal. *disp.* 5. *qu.* 35. La Croix *loc. cit. num.* 955.

43 Rebell. & alii passim. Unde generaliter omnis venditor, qui fraude, aut mendacio induxit emptorem ad emendum majori pretio, quam empturus esset, quamvis pretium, quod tradit, adhuc fuerit intra limites justi pretii, ratione suæ fraudis, seu consimiliter malitiosi mendacii, graviter peccat, & tenetur ad restitutionem; *arg. toties cit. Jur. supra num.* 14. Sic Castropalao *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* & habetur expresse *in l. Julianus* 13. *ff. de action. empti, & venditi*, ibi: *Si venditor dolo fecerit, ut rem pluris venderet ..... empti eum judicio teneri, ut præstet quanto pluris servum emisset;* Rebell. & alii. Si tamen venditor, vel 44
mercator solum dicat, aut etiam juret mercem sibi pluris constare, se pluris vendidisse aliis, & hujusmodi, quamvis emptor sic inducatur ad dandum majus pretium, quam non daret, non obligatur ad restitutionem, si sistat inter limites justi pretii, quia licet peccet venditor, seu mercator sic mentiens, aut jurans, tamen quia omnibus notum est talia solere communiter dici a venditoribus, & mercatoribus, quamvis vera non sint, debet sibi imputare emptor, qui ipsis credit; *Sic Rebell. Castrop.* La Croix *loc. cit. n.* 956. & alii.

Vendens quid pro quo malitiose v. g. aurichalcum pro vero auro, & hujusmodi, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem; *Communis*. 45
Vendens quid pro quo æque utile ad finem emptoris, ut sæpe solet accidere in Pharmacopola, qui ne cogatur fateri non habere certum petitum medicamentum, & sic minus frequentetur sua officina, dat unum medicamentum pro alio, tunc si tale aliud medicamentum sit æque utile infirmo, & ejusdem virtutis, ac petitum, & præscriptum a Medico, non peccat, saltem graviter, nec tenetur ad ullam restitutionem, si tale aliud datum medicamentum non sit inferioris pretii seu valoris, ac præscriptum; quia tunc emens probabiliter non est invitus graviter, dum damnum, & periculum omne absit; *Sic Toletus*, Valentia, Ledesma, Lopez, Henriquez, Sotus, Salonius, Bannes, Emmanuel, Vega, & alii, quos affert, & sequitur Salas *dub.* 35. *num.* 1. Tamburin. *lib.* 8. *decalog. cap.* 7. §. 11. *num.* 8. *&* 9. 46
Si tamen Pharmacopola prævideat, vel metuat tale aliud medicamentum graviter periculosum, & damnosum fore, vel esse posse infirmo, graviter peccabit dando unum pro alio, & tenebitur ad restitutionem omnium damnorum; *sic communis Doctorum*. Unde caveant Pharmacopolæ ab hujusmodi prava praxi dandi quid pro quo infirmis cum tot eorum gravissimis periculis, & damnis; serio reflectant, quod pro conscientia tenentur tra- 47

(*a*) Antequam sententiam, quam probabilem adfirmant Layman, & Sporer, amplectatur Confessarius, conferat auctoritatem S. Antonini, & Cajetani cum auctoritate Molinæ, & Lessii, atque insuper illorum, ac istorum expendat rationes.

tradere infirmis medicamenta, ut sunt a Medicis præscripta; & aliter faciendo, non, ut debent, infirmorum saluti consulunt, & utinam sæpissime non nocerent, cum tale aliud medicamentum sibi visum non absimile a præscripto sit sæpe sæpius, & possit esse reipsa, & virtute dissimile; cum nimio periculo, & damno infirmorum, qui si id scirent, certe talia medicamenta non sumerent.

48 Venditor habens frumentum venale (& sic dic de aliis mercibus) & sit illud revera servaturus usque ad tempus, quo solet plus valere, potest licite nunc vendere majori pretio, quam actu valeat, si ab emptore rogetur, ut ipsi nunc vendat; desumitur *ex cap. In Civitate 6. & cap. Naviganti 19. de usuris*, & tenent communiter Doctores cum S. Antonino *2. p. Summ. Theolog. tit.* 1. *c.* 8. §. 1. ubi sic expresse dicit: „ Cum quis vendit merces quascumque, lanam, linum, pannos, victualia, & hujusmodi certo pretio majori, quam sit illud, quod tunc valent, cum venduntur, ex eo quod non intendebat eas vendere, sed servare usque ad tempus, quo probabiliter æstimabat tantum valituras, vel plus quantum nunc vendit, sed ad instantiam alterius vendit; istud est etiam pretium justificatum, & licitum, ut expresse dicitur in cap. In Civitate de usuris. "

49 Sic etiam licite vendit pro pretio solvendo, quo valebit v. g. ultima hebdomada Maii, & prima Junii, quando solet plus valere, dummodo revera esset illud servaturus vendendum usque ad illud tempus, textu expresso *in cap. Naviganti 19. de usuris*, ibi: *Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem; si tamen eo tempore contractus*
50 *non fuerat venditurus*. Et sic communis Doctorum. Et dato quod pretium ultimæ hebdomadæ Maii contingat esse diversum a pretio primæ hebdomadæ Junii, tunc debet sumi pretium medium, idest si pretium unius hebdomadæ erat 80. & alterius erat 70. pretium solvendum
51 erit 75. Debebit tamen ab hoc pretio deducere expensas, quas facturus erat venditor in servando triticum, vel alias merces usque ad tempus præfinitum venditionis; ut recte ex Angelo de Clavasio, Navarro, Petro Navar. & Covarruvia recte notat Cabassut. *Juris Canon. theor. & praxis l. 6. cap. 9. n.* 13. ibi: „ Oportet, ut expensas deducat, quas facturus idem venditor fuerat ad servandum merces suas usque ad præfinitum diem; ut est pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum... præterea æstimationem computet diminutionis, deteriorationis, & periculi harum mercium, in id tempus reservandarum; Cum enim venditor, aut creditor fiat ab his omnibus expensis, & damnis immunis; ex quo res istas vendidit, aut mutuavit; si ista non computaret, plus exigeret, quam sibi ex justitia deberetur, & ultra suam indemnitatem in illa anticipata pretii, aut mutui taxatione. "

52 Venditor non potest licite vendere triticum de mense Novembris summo pretio, quo veniet toto tempore intermedio usque ad Novembrem sequentis anni; Non enim servatur in hoc contractu æqualitas sortis, & periculi inter venditorem, & emptorem; & ideo merito fuit damnatus similis contractus ab Innocentio III. *in cap. In Civitate 6.* & ab Urbano III. *in cap. Consuluit* 10. *de usuris*, & in *Concilio Parisiensi VI. cap.* 53. habito *anno* 829. *in Mediolanensi I.* habito *anno* 1565. & *in Burdigalensi* habito *anno* 1583.
53 Venditor graviter peccat, & tenetur ad restitutionem, si triticum aqua madefaciat, lanam, & hujusmodi in loco humido reponat, ut plus ponderet; pannos, & hujusmodi ad majorem mensuram, vel pondus, quam in se sint, dolosis artibus trahat; Sic communis Doctor. *arg. cit. Jur. supra num.* 14. Unde S. Antoninus *2. p. summ. Theolog. tit.* 1. *cap.* 17. §. 5. sic expresse habet: *Lanifices, qui faciunt pannos trahere ad tractatorium ultra debitum artis, unde postea madefactus, & tonsus, ut moris est, retrahitur ad longe minorem mensuram, quam debet, fraudem faciunt*, & S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *art.* 2. *in corp.* sic ait: *Si quis scienter utatur deficienti mensura in vendendo, fraudem committit, & est illicita venditio; unde dicitur Deuteronomii* 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus, nec erit in domo tua modius major & minor... Abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam.*

54 Venditor potest licite vendere rem cum pacto retrovendendi, seu redimendi, in futurum; *l. 2. Cod. de pact. inter Empt. & vendit.* & communis Doctorum cum Molina *disp.* 375. Less. *lib. 2. c.* 21. *dub.* 14. Cardin. de Lugo *tom. 2. disp.* 26. *sect.* 14. §. 1. & patet *ex Levitici* 25. ubi præcipit Dominus, ut omnes Terræ Populi Israel sub conditione redemptionis venderentur, tum ex censibus, qui venduntur cum pacto implicito redemptionis; Illo tamen casu res debet minoris vendi, eo quod imponatur onus emptori revendendi, quod est pretio æstimabile.
55 Quantum vero dimi-

mi-

minui debeat de pretio propter tale onus revenditionis impositum emptori, aliqui dicunt esse fere tertiam partem; alii aliter; At rectius docent alii cum Molina *disp.* 375. *n.* 8. & Card. de Lugo *l. cit. num.* 189. non posse certam regulam generalem assignari; Minus enim diminuendum erit, si facultas redimendi sit ad breve tempus; plus, si facultas sit ad longius tempus; & adhuc plus, si facultas redimendi sit perpetua; unde relinquendum est arbitrio prudentum, qui attentis rerum circumstantiis, & Regionum consuetudinibus, quantum sit de pretio minuendum propter tale onus revenditionis pronunciabunt. Cavendum tamen, ne in similibus pactis revenditionis intercedat damnatus contractus dictus *Mohatra*, vel *Baratta*, Hispanice; Et *Stocco*, seu
56 *Stoccola*, aut *Varaccola* Italice; Contractus hic intercedit quando aliquis indigens pecunia praesenti, nec illam mutuo inveniens, emit credito a mercatore, seu venditore merces pretio summo v. g. 100. & 10. cum pacto revendendi ipsimet venditori pretio infimo, numerata pecunia v. g. 100. ut sic per talem numeratam pecuniam provideat suæ præsenti necessitati, cui non potest providere per tales merces, quibus non indiget ad suum usum; Hic Contractus, ut vides, est palliata usura, cum nihil aliud sit, quam mutare 100. cum obligatione restituendi postea 100. & 10. unde merito fuit damnata ab Innoc. XI. sequens propositio in ordine 40. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.*

Additiones ex aliena manu.

Notabilis est differentia, quæ intercedit Socium inter & Fiscum, circa venditionem rei communis. Socius tantum suam partem in re
57 communi vendere valide potest. Quinimo si mala fide rem gesserit, & rem totam quasi in solidum Dominus vendiderit, eamdemque sibi cum alio communem esse reticuerit, quum
58 species furti sit rem alienam absque Domini consensu alienare §. 2. *versic. Unde in rebus mobilibus Institut. de Usucap.* aut actione furti
59 conveniri potest *L.* 4. *ff. de Rei vindicat. L.* 45. *ff. Pro socio*; aut certe in stellionatus crimen incidit *L.* 16. §. 1. *& L.* 36. *ff. de Pignorat. action.* Confer Reiters *de Alienation. part.* 2. *cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 3. *& plur. sequent.*
60 At Fisco ex privilegio rem sibi cum alio communem in solidum vendere permissum est; idque quia publice interest ut res fiscales facilius inveniant Emptorem. Debet tamen Fi- 61
scus pretium pro rata partis ad Socium pertinentis, ei refundere; *L.* 2. *C. de Commun.* 62
rer. alienat. Voet *in Comment. ad Pandect. lib.* 18. *tit.* 1. *n.* 14. Peregrin. *de Jur. Fisc. lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 23.

Num Christiani Mercatores merces ad Infideles licite transferre possint eas ipsis vendendi ergo? Affirmant de tempore pacis, nequa- 63
quam vero de tempore belli, Trentacinq. *variar. resolut. Libr.* 3. *tit. de Verb. obligation. Resolut.* 3. *num.* 1. Molina *de Justit. & Jur. tom.* 2. *tract.* 2. *disput.* 343. *n.* 9.

ARTICULUS IV.

Quoad ea quæ concernunt commodum, periculum, & retractum rei venditæ.

COmmodum, & fructus rei venditæ post 1
traditionem pertinent ad Emptorem. Per traditionem enim emptor evadit Dominus rei emptæ; *l. Traditionibus* 20. *C. de pactis*, etiamsi pretium nondum sit solutum, modo cautio fidejussoria, aut pignoratitia ab Emptore præstita fuerit, aut Venditor fidem habeat Emptori, rem eidem credito vendendo, §. 41. *Institut. de rerum divis.* Res autem Domino suo fructificat, sicuti ipsi perit; *l. Lectos* 2. *l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ*; *Est communis, & certa*. Fru- 2
ctus rei venditæ adhuc pendentes tempore contractus venditionis etiam ante traditionem, pertinent ad Emptorem, sive sint maturi, sive immaturi; *l. Julianus* 13. §. 10. *&* 18. *de action. empt. l. Fructus* 13. *& l. Post perfectam* 16. *Cod. de action. empti l. final.* §. *Fructus*, *ff. Quæ in fraudem Creditoris*. Et ratio clara est, quia fructus pendentes censentur pars fundi, vel rei fructiferæ; *l. Fructus* 43. *de rei vindicatione*, adeoque uno indivisibili pretio simul cum fundo, seu re fructifera venduntur, nisi aliter sit in contractu conventum, quia in tali casu standum esset conventioni *ex Regul.* 85. *Iuris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; *Est communis, ac certa*.

Immo nedum fructus pendentes, seu extan- 3
tes tempore contractus Venditionis, sed etiam fructus nati, & producti post celebratum, & absolutum contractum, pertinent jure Emptionis ad Emptorem, etiamsi res nondum tradita sit, nec cautio fidejussoria, aut pignoratitia præ-

præstita, nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit. Sic Silvester *verb. Usura 2. quæst.* 21. Petrus Navarr. *lib. 3. cap. 2. n.* 148. Palao *de justit. commut. disp. 5. punct. 26. n.* 4. Lessius *lib. 2. cap. 21. dub. 13. n.* 109. Rosella verb. *Usura*, *n.* 47. Armilla *eodem verb. n.* 15. Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 17. n.* 18. Lopez *de contract. lib. cap. 36. ad* 1. Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. tit. 17. n.* 232. Sporer *loc. cit. n.* 94. S. Antoninus, Gabriel, & alii cum communiori Theologorum. Et ratio est, quia æquissimum est, ut ad eundem spectet commodum fructus, & accessio rei, ad quem ejusdem rei damnum, & periculum spectat, textu expresso in §. 3. *Instit. de empt. & vendition.* ibi: *Si post Emptionem fundo aliquid per alluvionem accesserit, ad Emptoris commodum pertinet; nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est; & l. Id quod 7. ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si totus ager post Emptionem flumine occupatus esset, periculum esset Emptoris, sic igitur & commodum ejus esse debet;* & clarissime *in l. secundum* 10. *ff. de diversis regulis Juris antiqui*, ibi: *Secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda*. Atqui periculum totum, & damnum rei in specie venditæ, etiam ante traditionem, & pretium solutum ad Emptorem pertinet, adeo ut si absque venditoris culpa pereat, vel deterior fiat, nihilominus integrum pretium Emptor solvere cogatur; textu expresso *in* §. 3. *Instit. de Empt. & Vendition.* ibi: *Cum Emptio, Venditio contracta sit* (*quod effici diximus simul atque de pretio convenerit*) *periculum rei venditæ statim ad Emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint.... Emptoris damnum est, cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium solvere; Quidquid enim sine dolo, & culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est*. Ergo commoda quoque, & fructus rei venditæ etiam ante traditionem, & pretii solutionem ad eumdem Emptorem pertinere debent.

4 Contraria tamen sententia, quod scilicet ad venditorem, & non ad emptorem pertineant fructus provenientes ex re vendita post celebratum, & absolutum contractum, casu, quo res nondum sit tradita, vel si tradita, pretium tamen nondum sit solutum, nec cautio præstita, nec fides de pretio habita, nec dilatio ad solvendum expresse concessa sit, defenditur communiter a Legistis, & etiam a variis Theologis, inter quos Navarr. Covarruv., Angelus, Binsfeldius, & alii cum Molina *tom. 2. disp.* 368. Et ratio non spernenda ipsorum est, quia inter contrahentes debet esse æqualitas, neque unus eorum tenetur implere contractum, nisi & alter vicissim impleat, juxta *l. Bona fides* 50. *ff. de action. empt.* atqui in nostro casu Emptor contractum nondum implevit solutione pretii, transferendo in venditorem Dominium, usumfructum, & commodum pecuniæ, ergo neque venditor tenetur transferre in Emptorem Dominium, usumfructum, & commodum rei venditæ, sed eousque sibi retinere potest, donec Emptor sibi pretium solvat; Venditor enim manet Dominus rei venditæ, donec tradatur, & simul pretium solvatur, vel cautio præstetur, vel saltem fides ejusdem habeatur, §. 41. *Instit. de rer. divis.* ibi: *Venditæ vero res, & traditæ, non aliter Emptori acquiruntur, quam si venditori pretium solverit, vel alio modo ei satisfecerit, vel ex promisso re, aut pignore dato.... sed si is qui vendidit, fidem Emptoris secutus fuerit, dicendum est statim rem Emptoris fieri*. Et pro hac sententia adducunt plures Leges, *ut l. Curabit 5. Cod. de actionibus Empt. l. Julianus 13. §. 8. ff. de actionib. Empt. l. Qui pendentem 25. ff. eod.* quas omnes tamen clare solvit Reiffenstuel *loc. cit. a n.* 236. aliis pluribus jam pro nostra sententia adductis *a n.* 232.

Notanter autem in conclusione nostra posita *sub num.* 4. fuit dictum, *Nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit*, quia si circa perceptionem fructuum provenientium ex re vendita fuerit facta aliqua specialis conventio inter Emptorem, & Venditorem, erit omnino observanda; *arg. l. Si in venditione 10. ff. de pericul. & commod. rei venditæ, l. Qui fundum 40. §. 18. ff. de contrab. Empt. l. Julianus 13. §. 18. de actionib. Empt. & §. Cum autem, Instit. de Emption. & Vendition.* & ratio est clara, quia *ex Regul.* 85. *Juris in 6. Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*. Hinc licitus est contractus, cum fundus fructuosus, ut prædium, domus, hortus, aut aliud hujusmodi emitur eo pacto, ut post tot annos dumtaxat Emptor pretium, de quo conventum est, solvere teneatur venditori, & interim venditor usuras summæ capitalis percipiat, donec ipsa soluta sit; *l. Julianus 13. §. Ex vendito, ff. de action. Empti, & Venditi*, ibi: *Ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, quæ ab Emptore præstari oportet, veniunt autem in hoc judicio infrascripta; in primis pretium quanti res venit, item usuræ pretii post diem traditionis, nam cum re Emptor fruatur, æquissimum est eum usuras pretii pendere, l.* 11.

l. 11. *Cod. de usuris*, ibi: *Quod hujusmodi usuræ, & non quasi usuræ, sed quasi interesse putantur. Et sic communis Doctorum* cum Glossa *in cap. Conquestæ, Extravagant. de usuris*, ibi: *Usuræ possunt etiam peti secundum Canones, ut cum vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec solvis mihi pretium ad terminum.*

7 Sic etiam licitus est contractus, quando venditor per specialem conventionem tantum sibi reservat de fructibus rei venditæ, quantum ex dilatione solutionis prudenter sibi timet imminere damni emergentis, vel lucri cessantis; utpote quia venditor pecunias illas negotiationi exposuisset, aut iis quoquomodo lucratus fuisset, si solutio statim facta fuisset. *Communis, & certa*, teste Cardin. de Lugo *tom.* 2.

8 *disp.* 25. *num.* 140. Postquam autem venditor jam transtulit Dominium in Emptorem, nullumque apparet periculum lucri cessantis, vel damni emergentis, non potest ob solam dilatam solutionem pretii, sibi reservare fructus rei venditæ; Ob solam enim talem dilationem solutionis sibi fructus reservare, vel aliquid recipere est usurarium, textu expresso *in cap. consuluit* 10. *de usuris, & Concil. Mediolanen.* 1. *part.* 2. *tit.* 68. *& Concil. Burdigalens. tit.*

9 *de usuris*. Item licitus est contractus quando venditor ita convenit cum Emptore, ut Dominium, & periculum rei venditæ ad ipsummet pertineat ante pretii solutionem, & perinde ad se pertineant fructus interim ex ipsa provenientes; Hoc enim casu venditio censetur celebrata non absolute, sed sub conditione, ut non antea rata sit, quam pretium constitutum solvatur; nam tunc quia ad venditorem spectat periculum talis rei, ad ipsum quoque spectare debet commodum, & jus fructus ex ea provenientes recipiendi, donec pretium sit solutum, *nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est*, §. 3. *Instit. de Emption. & Venditione.*

10 Periculum rei venditæ post traditionem pertinet statim ad Emptorem; *l. Lectos* 12. *l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, & commod.*

11 *rei venditæ. Communis ac certa.* Immo periculum rei venditæ pertinet ad Emptorem etiam ante traditionem, si vendatur res certa, & determinata in individuo, ut hæc Domus, hic ager, hic equus; tunc enim non obstante interitu, vel deterioratione rei, debet Emptor solvere totum pretium; si nondum solvit, & si jam solvit, nihil potest repetere; §. *Cum autem* 3. *Instit. de Emption. & Vendition.* ibi: *Cum Emptio, & Venditio contracta sit (quod effici diximus simul atque de pretio convenerit) periculum rei venditæ statim ad Emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint.... Emptoris damnum est, cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium solvere. Quidquid enim sine dolo, & culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est.* Sic *communis Doctorum*. Limitatur 12

tamen hæc conclusio in pluribus casibus. Primo, quando Emptor, & venditor specialiter inter se conveniunt, ut periculum remaneat penes venditorem, donec res empta tradita sit Emptori; *arg. l. Qui fundum* 40. §. 18. *ff. de contrah. Empt. l. Julianus* 13. §. 18. *de action. Empt. l. Si in venditione* 10. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ, &* §. *Cum autem* 3. *Instit. de emption. & vendition.* Et in hoc nullum est dubium, quia ut expresse habetur *in Regula* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*

Limitatur secundo, quando venditor est in 13

mora tradendi, & res interea casu fortuito perit, vel deterior fit, tunc enim periculum est solius venditoris; *l. Illud* 17. *l. Quod si* 14. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si ... venditor moram adhibuerit, cum posset se exsolvere, æquum est .... moram venditori nocere; l. Quod te* 5. *ff. de rebus creditis*, ibi: *Quod te mihi dare oporteat, si id postea perierit, quum per te factum erit, quo minus hic mihi dares, tuum fore id detrimentum constat*, & concordat *l. Si quis* 4. §. *final. l. Illud* 17. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ; l. Si fundus* 33. *ff. Locati conducti*. Et ratio est, quia ex *Regul.* 25. *Juris in* 6. *Mora sua cuilibet est nociva*. Si autem non solum venditor in tra- 14

dendo, sed etiam emptor in rem sibi oblatam recipiendo, fuit in mora, tunc periculum spectat ad illum, qui est in posteriori mora, sive tradendi, sive recipiendi, textu expresso *in l. Illud* 17. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si interpellavero venditorem, & non dederit id quod emeram, deinde posteriore offerente illo, ego non acceperim; sane hoc casu nocere mihi deberet: sed si per emptorem mora fuisset; deinde cum omnia in integro essent, venditor moram adhibuerit, cum posset se exsolvere, æquum est posteriorem moram venditori nocere*. Si vero res æque periisset, vel deterior facta 15

fuisset apud emptorem, si ei tradita fuisset, ad nihil tenetur venditor ob talem moram; *arg. l. Si plures* 14. §. *Sive autem, ff. depositi, vel contra;* ubi statuitur, quod depositarius ratione moræ ad nihil tenetur, si res deposita etiam periisset apud Dominum, casu quo eidem

dem restituta fuisset, & concordat *l. Item* 15. §. *fin. ff. de rei vindicat.* ibi: *Si servus petitus, vel aliud animal demortuum sit sine dolo malo, & culpa possessoris, pretium non esse praestandum plerique ajunt, sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere praestari; Nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus;* ubi vides, quod ratio, propter quam periculum est imputandum venditori, est quia si rem restituisset, seu tradidisset emptori, ipse emptor eam forsan distraxisset, & sic omne damnum evasisset, unde a sensu contrario si rem non distraxisset, sed æque apud ipsum, ac apud venditorem periisset, ad nihil tenetur venditor ratione moræ, quia per ipsam in tali casu nullum damnum causavit emptori. *Sic Glossa in* §. *Cum autem* 3. *Instit. de emption. & vendit.* Lugo *tom.* 2. *disp.* 366. *num.* 13. & alii communiter.

16 Limitatur tertio, quando res vendita ante traditionem perit ex dolo, aut culpa lata, vel levi venditoris, *l. Custodiam* 3. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ*, ibi: *Custodiam autem venditor praestare debet, quam praestant hi, quibus res commodata est, ut diligentiam praestet exactionem, quam in suis rebus adhiberet;* & concordat *l. Si vendita* 11. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si venditor eam diligentiam adhibuisset in insula custodienda, quam debent homines frugi, & diligentes praestare, si quid accidisset, nihil ad eum pertinebit.* Unde si eam diligentiam in custodienda re vendita, donec tradatur, non adhibuit ut debuit, ipsi venditori periculum est imputandum. *Commu-*

17 *nis.* Limitatur quarto, quando res vendita ante traditionem ex delicto venditoris addicitur Fisco. Tunc enim periculum est imputandum venditori, & si jam receperit pretium, tenetur iterum restituere emptori, textu expresso *in l. Si fundus* 33. *ff. Locati*, ibi: *Si vendideris mihi fundum, isque prius quam vacuus traderetur, publicatus fuerit, tenearis ex*

18 *empto, ubi pretium restituas. Communis.* Limitatur quinto, quando venditio est facta conditionate, & ante impletam conditionem res totaliter perit; v. g. cum emitur equus sub conditione faciendi experimentum de ejus qualitatibus per decem dies, post quos solum si placuerit emptori, censeatur emptus; tunc si antequam elabantur dicti decem dies experimenti, equus sine culpa emptoris, vel pereat, vel a grassatoribus auferatur, periculum imputatur venditori; *l. Necessario* 8. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si sub condition; res venierit, si quidem defecerit conditio, nulla est emptio; l. Apud* 20. §. 1. *ff. de praescriptis verbis*, ibi: *Si mulas tibi dedero, ut experiaris, & si placuissent, emeres, si displicuissent, ut in dies singulos aliquid praestares; deinde mulæ a grassatoribus fuerint ablatæ intra dies experimenti, quid esset praestandum? Utrum pretium, aut merces; an merces tantum? Et ait Mela, interesse utrum emptio jam erat contracta, an futura? ut si facta, pretium petatur; si futura, merces petatur? l. Is, qui* 13. §. 1. *ff. commodati, vel contra*, ibi: *Si quem quaestum fecit is, qui experiendum quid acceperit; veluti si jumenta fuerint, eaque locata sint, id ipsum praestabit ei, qui experiendum dedit, neque enim ante eam rem quaestui cuiquam esse oportet, priusquam periculo ejus sit.* Si vero res sub conditione ven- 19
dita totaliter non pereat, sed tantum deterior evadat totum periculum conditione impleta ad emptorem spectabit, itaut propter deteriorationem neque pretium minuere possit, textu expresso *in l. Necessario* 8. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ*, ibi, *Si extet res* (vendita sub conditione) *licet deterior effecta, potest dici esse damnum emptoris.* Et ratio est, quia adimpleta conditione, contractus retrotrahitur ad tempus conventionis, & redditur venditio absoluta, & perfecta; *l. Hæc venditio* 7. *ff. de contrahenda emption. & vendit.* ibi: *Conditionales autem venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Unde cum sic perfecta, & completa venditione evadat emptor Dominus equi, ipsi debet imputari ejus deterioratio. Rebell. *part.* 2. *de obligat. justit. lib.* 9. *quæst.* 15. *num.* 4. Haunold. *tract.* 10. *controv.* 9. *num.* 49. Palao *de justitia commutat. punct.* 24. *n.* 4. Molina *loc. cit. n.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 110. & alii passim.

Quando res in pondere, numero, aut men- 20
sura consistens venditur ad mensuram, tunc antequam res ipsa tradatur mensurata, ponderata, aut numerata, omne periculum pertinet ad venditionem, textu expresso *in l. Quod sæpe* 35. §. 5. *de contrah. empt.* ibi: *Si omne vinum, vel frumentum, vel argentum quantumcumque esset, uno pretio venierit, idem juris est, quod in ceteris rebus. Quod si vinum ita venierit, ut in singulas amphoras, item oleum, ut in singulas metretas, item frumentum, ut in singulos modios, item argentum, ut in singulas libras certum pretium diceretur, quæritur quando videatur emptio perfici? Quod similiter quæritur & de his quæ numero constant, si pro numero corporum pretium fuerit statutum? Sabinus, & Cassius tunc perfici emptionem existimant,* cum

cum adnumerata, adpensa, admensa sunt, quia venditio sub hac conditione initum fieri, ut in singulas mensuras, aut in singulos modios quos quasi admensus eris, aut in singulas libras, quas adpenderis, aut in singula corpora, quæ
21 *adnumeraveris. Sic communis Doctorum.* Sic etiam si vinum, mel, vel quid simile vendatur ad corpus quidem, non ad mensuram, attamen cum pacto, ut degustetur antequam omnino rata, vel perfecta venditio sit; tunc ante degustationem factam periculum spectat ad venditorem; *l. 1. in princip. & l. Si quis vino 4. §. 1. de pericul. & commod. rei vendi-*
22 *ta.* Si tamen certus terminus mensurationi, ponderationi, numerationi, vel degustationi præfixus fuit, aut venditor coram testibus emptorem moneat, ut intra certum tempus ad mensurandam, ponderandam, numerandam, vel degustandam rem emptam accedat, post culpabilem ejus moram, periculum ad emptorem ipsum pertinebit; *l. Si quis vina 4. ff. de pericul. & commodo rei vendita. Communis.*

23 Quando res aliqua vendita est ad corpus totum v. g. venditur totum dolium vini, totus cumulus frumenti, & hujusmodi, dicendo, vendo tibi totum hunc cumulum tritici, totum hoc dolium vini sine ordine ad mensurandum; quidquid rei contineat, tunc periculum spectat ad emptorem, textu expresso *in l. Cum convenit 2. Cod. de periculo, & commodo rei vendita* ibi; *Cum universum quod in horreis erat positum veniisse sine mensura, & claves emptoribus traditas alleges; post perfectam venditionem, quod vino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet. Hæc omnia locum habent non solum si vinum, sed etiam si oleum vel frumentum, vel his similia venierint, & ea, aut deteriora, aut penitus corrupta fuerint. Com-*
24 *munis.* Si autem vendatur totum corpus quidem, sed ad mensuram, dicendo v. g. vendo tibi totum hoc dolium vini, totum hunc cumulum tritici, & pro quavis urna, vel mensura dabis unum argenteum, tunc cum venditio sit ad mensuram, donec vinum, & triticum non sit mensuratum, periculum pertinet ad venditorem, *cit. l. Quod sæpe 35. §. 5.*
25 *de contrah. empt. Communis.* Item erit venditio ad mensuram, si ex toto grege vendantur 10. oves, ex toto cumulo tritici 10. modii, ex toto dolio vini 10. urnæ, & sic donec oves fuerint designatæ, modii tritici, & urnæ vini mensuratæ, periculum spectat ad venditorem; *cit. l. Quod sæpe 35. §. 5. ff. de contrab. empt. Communis.*

26 Retractus gentilitius est jus quod habet proximior consanguineus venditoris rescindendi, & ad se revocandi, seu retrahendi intra certum tempus venditionem rei immobilis, oblato eodem pretio, quo illa ab extraneo, vel remotiore consanguineo empta fuerat. *Est in re communis.* Hujus Juris fit mentio *Levitici 25. & in l. Dudum 14. Cod. de contrah. empt. & cap. Constitutus 8. de in integrum restit.* Et ratio hujus introducti Juris, est ut possessiones paternæ, & avitæ facilius conserventur in proxima posteritate, & difficilius transeant ad extraneos, quod nimis lugubre esse dicitur *in l. Lex quæ tutores, §. & tolerabilius, Cod. de administrat. tutor.* Sola bona immobilia retrahi possunt. *Sic communis Doctorum, arg. l. 62. ff. de contrab. emption. l. Si in 35. de Minor.* In- 27
ter bona autem immobilia computantur etiam annui reditus, ususfructus, decimæ, aliaque Jura, ac res incorporales super re immobili constitutæ, *arg. Clement. Exivi de Paradiso, §. Cumque annui, de V. S.* Retrotrahere possunt omnes venditoris consanguinei, non tantum 28
Laici, sed etiam Clerici. *Sic communis* Doctorum, *argum. cap. Constitutus 8. de in integrum restitut.* Religiosus autem consanguineus, vel 29
ejus loco Monasterium retrahere nequit, quia per hujus retractum eluderetur ratio finalis retractus gentilitii, quod nempe possessiones paternæ, & avitæ conserventur in proxima posteritate, & non transeant ad extraneos. Engel. *lib. 3. Decretal. tit. 17. num. 25.* Tiraquell. *de Retract. part. 1. §. 1. Gloss. 8. n. 19. & 20.* & alii communiter. Jus retrahendi ante omnes competit liberis, sive masculis, sive feminis; 30
arg. l. 1. ff. de verbor. signifi. l. fin. Cod. Quorum bonorum, l. Voluntas 4. l. Cum acutissimi 30. ff. de Fideic. Dummodo tamen liberi sint legitimi, quia ab hoc Jure excluduntur filii, 31
& filiæ naturales, & spuriæ; *arg. l. Spurius 4. ff. Unde cognati, l. Humanitas 8. Cod. de Natur. liber.* Liberis non extantibus competit hoc jus consanguineis collateralibus cum præ- 32
latione semper ad proximiorem venditoris; *arg. l. Peto 2. ff. de Legatis.* Si plures sint consanguinei ejusdem gradus, possunt omnes si- 33
mul retrahere, & rem retractam possidere in communi, vel si dividi potest, dividere, aut sorti committere, *argum. §. Optimis 25. Instit. de Legatis.* Cum fratre superiore nequeunt simul retrahere liberi fratris, vel sororis de- 34
functæ, quia Frater superstes est proximior venditori: *arg. l. Tutela 3. §. 5. de legit. tutor.* Si consanguineus proximior retrahere nolit, competit tale jus consanguineo remotio- 35
ri, ordine gradus semper servato; & si unus

ex

ex æqualiter propinquis cedat Juri suo, admittendi sunt ad retrahendum reliqui in solidum. *Communis*.

36 Legitime retrahere volens debet quatuor potissimum conditiones observare. Primo debet retrahere intra annum, & diem; *cap. Constitutus* 8. *de in integrum restit.* ibi: *infra annum, & diem*, Titul. 9. §. *final. lib.* 2. *Feud.* Computatur autem hoc tempus a die cognitæ venditionis. Engel *loc. cit. num.* 24. & communis aliorum; *arg. cit. tit.* 9. §. *final. lib.* 2. *Feud.* ibi: *annali silentio, ex quo sciverit, computando*.

37 Secundo debet offerre integrum pretium ab emptore extraneo solutum, una cum omnibus sumptibus, & expensis ratione contractus necessario factis, itaut emptor servetur omnino indemnis; *argum. l. debet autem* 27. *ff. de Ædilit. Edict. l. Cum dubitatur* 3. §. *Et si quidem*, C. *de Jure Emphyteutico*.

38 Tertio debet refundere factas interea ab emptore in rem expensas necessarias, & utiles, quas ipse consanguineus, vel retrahens fecisset; *l. Utilium* 8. *ff. de impens. in res dot. l. Si servus* 25. *ff. de pignorat. action. l.* 27. *ff. de Ædilit. Edict.* Non tamen expensas voluptuarias, *cit. l. Utilium* 8. *de impens. in res tut. & l. fine* 32. *ff. de administr. & peric. tutor*.

39 Quarto debet suo nomine, & in suum, non vero in alterius commodum retrahere; Non enim potest tale Jus cedere extraneo, quia Jus retractus gentilitii, seu consanguinei est personale, adeoque extraneus nequit esse, & fieri illius particeps; aliter rueret natura retractus, qui ut diximus introductus est, ne possessiones paternæ, & avitæ in alienas, & extraneas manus deveniant. *Communis*.

40 Hinc si proximior consanguineus venditoris ad impediendos alios remotiores consanguineos a tali retractu, fraudulenter, & dolose retrahat pro alio extraneo, fingens retrahere pro se, & in suum commodum, peccat contra justitiam, & tenetur ad compensanda damna illis inde secuta; *argum. l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addictione*, quia illos malitiose impedivit a consecutione boni, ad quod habent legitimum Jus, privative quoad omnes extraneos, qui nequeunt fieri participes talis Juris, ne, ut diximus, evertatur natura retractus introducti ad hunc specialem finem, ut possessiones paternæ, & avitæ conserventur, & remaneant in proxima posteritate, & familia, & non transeant ad extraneos.

41 Sic etiam peccat contra justitiam, & tenetur ad compensanda damna inde secuta extraneus ille, qui emit agrum, seu domum a Petro pro centum v. g. aureis, sed timens ne domus, seu ager retrahatur a consanguineis, ut hos deterreat, cum consensu Petri scribit fraudulenter, & dolose in instrumento se emisse pro ducentis aureis; Talis enim committit dolum, qui in Jure dicitur *Stellionatus*, & injuste impedit consanguineos venditoris a consecutione boni, ad quod privative quo ad ipsum extraneum, habent verum Jus. Unde si ex tali fraudulenta, & dolosa emptione, consanguinei patiuntur aliquod damnum, tenetur extraneus ad compensationem; *arg. cit. l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addictione;* Et præsertim si consanguineus habens Jus retrahendi, refudisset tali emptori extraneo ducentos aureos, teneretur ipse extraneus hos centum aureos restituere, quia nullo justo titulo posset retinere. Sic recte La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 995. Unde laudabilis est 42
consuetudo illorum locorum, in quibus ad evitandas omnes fraudes, occurrente dubio similis malitiæ, & doli, cogitur venditor, & extraneus emptor ad jurandum, quod revera solutum sit tale pretium, & cogitur consanguineus retrahens ad jurandum quod pro se, & suo commodo, & non pro alio retrahat.

Additiones ex aliena manu.

Quod emptione & venditione perfecta, tametsi res vendita non sit tradita, si casu fortuito pereat, damno Emptoris pereat, liquet ex §. 5. Instit. de Empt. & Vendit. *ut monet Auctor num.* 11. At nihilominus inter alios 43
magnus *Cujacius tract.* 81. *ad Africanr* in contrariam ivit sententiam. Innititur ipse L. 12. 44
& duab. sequent. ff. de Pericul. & commod. Rei vendit. tum & maxime L. 33. *ff. Locat.* Ex professo vero eum refutavit, respondit que omnibus hisce legibus clarissimus Alef *de eo quod justum est circa pericul. & commod. rei* 45
vendit. cap. 2. *per tot.*

Inter eos vero, qui tenet perfecto contractu emptionis & venditionis, rem venditam licet non traditam, fortuito casu peremptam damno Emptoris perire, non convenit de ratione hujus dispositionis. Vide qui varias Variorum 46
rationes referunt Alef *cit. cap.* 2. *num.* 12. & Vasmuth. *exercitationum ad obscuriora, quædam juris Romani capita cap.* 1. *per tot.*

Mox laudatus Alef *eod. cap.* 2. *n.* 13. hanc red- 47
dit rationem. „ Quid igitur? Cape sequentia. Est contractus emptionis, & venditionis frequentissimus, atque adeo necessarius, ut dubites possit ne Res publica sine ejus adminiculo vel per horam subsistere. Debebat proinde esse constans,

quia alias continuo vacillasset subditorum (suis per hunc contractum necessitatibus prospicientium securitas) vacillasset Reipublicæ salus. Si hoc, ergo necesse erat statuere, quod emptione & venditione perfecta periculum sit penes Emptorem. Quemadmodum enim rerum pretia continuis mutationibus sunt obnoxia; ita timendum erat, ne eo decrescente Emptor, accrescente autem Venditor, a contractu recederet. His proinde vulneribus mederi oportebat; ideoque (quod audisti) necesse erat statuere, quod contractu perfecto, & commodum, & periculum sit apud Emptorem. Debebat sane (quod fatemur omnes) utrumque esse apud alterutrum. Æquitas postulat eum sentire commodum, qui sentit damnum, ut hoc pensetur illo, neque leonina fiant jura. Utrumque vero si Venditori ferendum, consequens est, ut admittas esse contractum, venditionem nempe esse perfectam, nullam tamen inde natam esse obligationem: Nollet enim pretio accrescente stare contractui Venditor, quia ante traditionem, (quod ne vis) hunc sequitur commodum. Decrescente vero pretio, nollet Emptor, quia dum Venditor lucrum, damnum etiam ferat, necesse est. Utrumque igitur in Emptorem conjici prudentissime Leges volunt, ut sic contractum (quæcumque obvenerit sive rei, sive pretii mutatio) donarent firmitate, Contrahentes certitudine, & Rempublicam quiete." Sed utrum bene an male differat Actor hic, alii dicant.

Mihi penitius materiam hanc intuenti vide-
48 tur Jus Romanum sibi non consentire. Juxta ipsum, ut dictum est, perfecta emptione, & venditione, res vendita licet non tradita, si perit, damno Emptoris perit; At quomodo hoc stare potest cum eo, quod dispositum est *in L. 14. Cap. de Rei vendicat.* in qua habe-
49 tur = *Quoties duobus in solidum prædium jure distrahitur, manifesti juris est, ei cui priori traditum est, in detinendo Dominio esse potiorem* = Si venditor emptione perfecta potest ex jure Romano rem illam alii vendere, eumque fa-
50 cere Dominum traditione ipsius, a justitiæ & æquitatis Regulis abhorrere videtur, ut interim ea, si casu fortuito periisset, damno primi Emptoris periisset.

51 Libet hic sententiem Grotii hac de re afferre „ De venditione (inquit *lib. 2. c. 12. §. 15.*) & emptione notandum, etiam sine traditione ipso contractus momento transferri dominium posse, atque id esse simplicissimum; Ita Seneca: venditio alienatio est, & rei suæ, jurisque sui in alium translatio: nam & ita fit in permutatione. Quod si actum sit ne dominium statim transeat, obligabitur Venditor ad dandum dominium, atque interim res erit commodo & periculo venditoris. Quare, quod venditio & emptio constat præstando ut habere liceat & evictionem, item quod res periculo est Emptoris, & ut fructus ad eum pertineant antequam dominium transeat, COMMENTA SUNT JURIS CIVILIS, quod nec ubique observatur, immo plerisque Legum Conditoribus placuisse, ut ad traditionem usque res commodo & periculo venditoris sit, notavit Theophrastus in loco, qui apud Stobæum est."

ARTICULUS V.

Quoad ea, quæ concernunt Actiones ex empto, & vendito, & Actionem ob læsionem ultra dimidium, & pactum legis Commissoriæ, & Addictionis in diem.

Actio ex empto, seu empti est jus quod 1
competit emptori ad consequenda ea, quæ a venditore vi contractus debentur; *l. Ex empto 11. ff. de action. empt.* Hoc Jus, seu 2
actio oritur statim ac perfecta, & absoluta habetur venditio, *§. 1. Instit. de emptione, & venditione.* Non potest tamen cum effectu in- 3
stitui contra venditorem, nisi prius sit pretium ex integro solutum, aut saltem realiter ei oblatum; *l. 13. §. 8. ff. de action. empti.*
Actio ex vendito, seu venditi est jus, quod 4
competit venditori ad consequenda ea, quæ ab emptore vi contractus debentur; *l. Julianus 13. §. 9. ff. de action. empti.* Hoc jus, 5
seu actio oritur statim ac perfecta, & absoluta habetur emptio; *§. 1. Instit. de emptione & vendit.* Non potest tamen cum effectu in- 6
stitui contra emptorem, nisi prius a venditore res tradita sit ipsi emptori; *l. Qui prudentem 25. ff. de action. empti.*

Actio adhibitoria est jus ex empto compe- 7
tens emptori contra venditorem ad redhibendam, idest iterum habendam, vel resumendam rem venditam, & econtra ad pretium, cunctaque in integrum restituenda, quando venditor malitiose occultavit, vel non manifestavit rei vitium, defectum, vel morbum, ratione cujus ipsa res, vel ex toto, vel notabiliter est inutilis ad finem, & intentum ementis, adeout si emptor scivisset, non emisset; *Est in re communis*, & desumitur clare ex *l. Cum autem 23. §. Julianus, & l. Facta 60. & Legibus sequentibus ff. de Ædilitio Edicto.*
Vocatur autem *redhibitoria* ab effectu, quem 8
habet, redhibere enim est facere, ut venditor iterum habeat, quod jam habuit, & sic malitio-

ſtrioſe vendidit, & quia redhibendo id fiebat,
idcirco redhibitio eſt appellata, quaſi reddi-
tio; *l. Redhibere* 21. *ff. de Ædilitio Edicto*.
9 Actio Redhibitoria competit non ſolum Em-
ptori, ſed etiam ejus heredibus; *l. Sciendum*
10 19. §. 5 *ff de Ædilitio Edicto*. Et poteſt in-
tentari non ſolum contra venditorem, ſed et-
tiam contra omnes ejus heredes; *l. Cum ta-
lem* 23. *ff. de Ædilitio Edicto*.
11 Actio æſtimatoria, ſeu quanto minoris, eſt
jus, quod ob venditam rem vitio laborantem
competit emptori adverſus venditorem, ad
hoc ut tantum reſtituatur emptori, quanto
minoris emiſſet, ſi vitium, vel morbum ſci-
viſſet; *Eſt in re communis*, & deſumitur clare
ex l. 1. l. 31. & aliis pluribus Legibus, ff. de
12 *Ædilitio Edicto*. Vocatur autem *æſtimatoria*,
ſeu *quanto*, vel *quanti minoris*, ab effectu quem
habet, tenetur enim venditor reſtituere em-
ptori tantum pretium ſecundum peritorum æ-
ſtimationem, quanto minoris emiſſet emptor,
ſi vitium, vel morbum rei ſciviſſet; *Sic com-
munis Doctorum ex citatis Legibus de Ædilitio*
13 *Edicto*. Actio æſtimatoria, ſeu quanto mino-
ris, vel quanti minoris competit non ſolum
emptori, ſed etiam ejus heredibus; *l. Scien-*
14 *dum* 10. §. 5. *ff. de Ædilitio Edict*. Et poteſt
intentari, non ſolum contra venditorem, ſed
etiam contra omnes ejus heredes; *l. Cum au-
tem* 23. §. 5. *ff. de Ædilit. Edict.*
15 Si venditor ignorans vitium rei, ipſam ſi-
ne ulla malitia, & fraude vendidit tamquam
bonam, non tenetur de damnis inde ſecutis,
ſed ſola actione æſtimatoria conveniri poteſt
ad reſtituendum pretium, quanto minoris em-
ptor emiſſet, ſi vitium rei ſciviſſet; *l. Julia-*
16 *nus* 13. *ff. de actionibus empti*. Si autem ven-
ditor rem notabili vitio laborantem ſcienter,
& malitioſe vendidit emptori, poteſt conveni-
ri ab emptore actione Redhibitoria, vel Æſti-
matoria, non ſolum ad reſtituendum pretium,
vel partem ejus, ſed etiam ad compenſanda
omnia inde ſecuta damna, textu expreſſo *in cit.
l. Julianus 13. in princ. ff. de actionibus empti*, ibi:
*Qui pecus morboſum aut tignum vitioſum vendidit,
ſi quidem ignorans fecit, id tantum ex empto actio-
ne præſtaturum, quanto minoris eſſet empturus,
ſi ita eſſe ſciviſſet; Si vero ſciens reticuit, &
emptorem decepit, omnia detrimenta, quæ ex ea
emptione emptor traxerit, præſtaturum; ei ſive
igitur ædes tigni vitio corruerint, ædium reſtitu-
tionem, ſive pecora contagine morboſi pecoris pe-
rierint, quod interfuit idonee veniſſe, erit præ-
ſtandum; Item qui furem vendidit, aut fugiti-
vum &c.* Concordat *l. 1. Cod. de Ædilitiis*
actionibus, & *l. Quæro* 58. *de Ædilitio Edi-
cto*; *Eſt communis*.
Pro inſtituenda actione redhibitoria conce- 17
duntur ſex menſes, textu expreſſo *in l.* 19. §.
final ff. de Ædilitio Edicto, ibi: *Tempus au-
tem redhibitionis ſex menſes utile habet*. Pro 18
inſtituenda autem actione æſtimatoria concedi-
tur annus integer, textu expreſſo *in cit. l.* 19.
§. *final. ff. de Ædilitio Edicto*, ibi: *Si autem
non redhibeatur, ſed quanto minoris agitur, an-
nus utilis eſt*, & concordat *l.* 2. *Cod. eodem*.
Quando ob vitium rei conceditur Actio redhi- 19
bitoria, poteſt emptor intra ſex menſes loco
ipſius aſſumere æſtimatoriam; ita tamen ut
non aſſumpta, variare amplius non poſſit; *l.
Si quid* 18. *in princip. ff. de Ædilit. edicto l.
Si is, qui* §. 1. *ff. de except. rei judic.* Si au- 20
tem intra ſex menſes emptor nullam intenta-
verit Actionem; poteſt poſt illos ſex menſes
adhuc intra annum intentare Actionem æſti-
matoriam; *l. Si tamen* 42. §. *de Ædilit edict.*
ibi: *Non nocebit emptori, ſi ſex menſium exce-
ptione redhibitoria excluſus, velit intra annum
æſtimatoria agere*. Anno tamen elapſo nullam 21
amplius actionem, nec Redhibitoriam, nec
Æſtimatoriam poterit emptor intentare; quia
tales Actiones in foro externo eo tempore
præſcribuntur; *l. Cum proponas* 2. *Cod. de Æ-
dil. Action.* ibi: *Etenim Redhibitoria actionem
ſex menſium temporibus, vel quanto minoris an-
no concludi, manifeſti juris eſt*. In foro autem 22
interno nunquam eximitur venditor ab obliga-
tione reſtituendi, vel compenſandi damna per
talem deceptionem illata emptori; *arg. Regul.
4. Juris in 6.* ibi: *Peccatum non dimittitur niſi
reſtituatur ablatum*, & ſic communis Doctorum
cum Molina *diſp.* 353. *concluſ.* 2. Layman *lib.
3. tract. 3. cap. 17. n. 15.*
Actio ob læſionem non conceditur de jure 23
Civili, niſi læſio ſit ultra dimidium; habetur
expreſſe ex *l. 2. Cod. de reſcindend. vendit.* &
l. Si voluntate 8. *Cod. eod.* Sic etiam de Jure 24
Canonico loquendo de foro externo *cap. Cum
dilecti 3. & cap. Cum cauſa 6. de emption. &
vendit.* ibi: *Cum conſtitiſſet nobis Monaſterium
in venditione ultra dimidium juſti pretii fuiſſe
deceptum; ſententiando decrevimus, ut præfati
Cives, aut recepto pretio poſſeſſiones reſtituerent
memoratas, aut ſupplerent quantum conſtaret le-
gitimæ venditionis tempore juſto pretio defuiſſe;
Communis*. In foro autem interno etiam in- 25
fra dimidium lædens tenetur ad reſtitutionem,
etiamſi ex ignorantia, & bona fide læſerit;
arg. Regul. 206. *ff. de Regul. Juris*, ubi dici-
tur quod jure naturæ æquum eſt, neminem

cum alterius detrimento, & injuria fieri locu-
pletiorem, & concordat *Regul.* 48. *Juris in* 6.
ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius*
injuria, vel jactura, & sic communis Docto-
rum cum D. Thom. 2. 2. *q.* 77. *art.* 1. Moli-
na *disp.* 350. *nu.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.*
26 17. *num.* 26. Minoribus 25. annis conceditur
actio contra graviter lædentem, etiamsi læsio
sit infra dimidium, habetur *ex l. Quisquis* 15.
Cod. de rescindend. vendit. & ex toto *titul. ff.*
de Minoribus, *& Cod. de in integrum restitu-*
27 *tion. Communis*. Sic etiam conceditur Eccle-
siis, ac communitatibus, eo quod Ecclesia
gaudeat Jure Minorum; *cap. Auditis* 3. *de in*
28 *integrum restitut. Communis*. Sic etiam conce-
ditur universaliter omnibus læsis infra dimi-
dium, si læsio facta est ex dolo, & fraude,
datur enim tunc actio ex dolo; *l. Et elegan-*
ter, *ff. de dolo malo*; *l. Julianus* 12. *ff. de*
action. empti. Et ratio est, quia fraus, & do-
lus alicui patrocinari non debet; *cap. Ex lit-*
teris 2. *de dolo*, *& contumac. cap. Sedes* 15. *&*
cap. Ex tenore 16. *de rescriptis*; *cap. Tuæ* 12.
de Clericis non residentib. l. Si in fundo ff. de
rei vendicat. l. Cum hi, *ff. de transact. & l.*
Si Legatarius, Cod. de *Legatis*.

29 Ob læsionem ultra dimidium comperit actio
venditori contra emptorem: *l.* 2. *& l.* 8. *Cod.*
de rescind. vendit. cap. Cum dilecti 3. *& cap.*
Cum causa 6. *de empt. & venditione*; *Commu-*
30 *nis*. Item competit emptori contra vendito-
rem. In correlative enim oppositis, uti sunt
emptor, & venditor quod statuitur de uno,
censetur etiam statutum de altero, si eadem
de utroque militat ratio; ut in hoc casu; *arg.*
l. fin. Cod. de Indict. & l. Cum emptor 5. *de*
rescind. vend. Sic communis Doctorum cum
Abbat. *in cit. cap. Cum dilecti num.* 3. Molina
disp. 349. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 17. *n.* 25.
Reiffenstuel *ibid. num.* 335. Haunold. *tract.* 10.
31 *cap.* 1. *num.* 340. Læsio ultra dimidium eodem
modo, & æqualiter computari debet in ven-
ditore, & emptore; Sic Glossa *in cit. l.* 2.
Cod. de rescindend. vendit. & in cit. cap. Cum
causa 6. *de emption. & vendit. verb. dimidiam*,
Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 3. *num.* 8.
Guttierez 2. *p. qq. qu.* 133. Lessius *cap.* 21. *n.*
20. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 336. Pirhing *loc. cit.*
n. 25. dicens hanc sententiam esse communem,
veriorem, & æquiorem, licet Fachin *lib.* 2.
cap. 16. Mynsing. *centur.* 14. *observ.* 73. *n.* 4.
& alii contrarium sentiant; *Vid. artic.* 1. *n.* 17.
18. *&* 19. Emptor ultra dimidium lædens te- 32
netur, vel defectum pretii supplere, vel rem
iterum restituere: textu expresso *in cit. l.* 2.
& 8. *Cod. de rescind. vendit. & in cap. Cum*
Dilecti 2. *de emption. & vendit.* ibi: *In arbi-*
trio emptoris est si velit supplere justum pretium,
aut venditionem rescindere, *cum res minus dimi-*
dia justi pretii comparatur & concordat *cap.*
Cum causa 6. *eod tit.* per verba adducta *supra*
num. 24. Sic etiam venditor ultra dimidium 33
lædens tenetur, vel excessum pretii restituere
emptori, vel rem venditam iterum recipere,
restituto toto pretio accepto. Sic communiter
omnes citati Doctores ob paritatem rationis;
arg. cit. l. 2. *&* 8. *Cod. de rescindend. vendit.*
& cit. cap. Cum Dilecti 3. *& cap. Cum causa*
6. *de emption. & vendit.* Nec emptor nec ven- 34
ditor satisfacit restituendo tantum, quantum
sufficit, ne læsio sit amplius ultra dimidium,
sed debet integre restituere totum id, quod
deest justo pretio. Sic communis Doctorum,
arg. cit. l. 2. *&* 8. *de rescidend. vendit. cit.*
c. Dilecti 3. *& c. Cum causa* 6. *de empt. & vend.*

Quando læsio ultra dimidium facta est bona 35
fide, & emptor iterum restituit rem emptam,
potest fructus interea perceptos sibi retinere in
utroque foro, *arg. cap. Cum ad nostram* 11. *de*
rebus Eccles. alienand. vel non; ubi ob onerum
dispendium illatum Monasterio ob venditio-
nem Feudi, jubetur emptor recepto pretio
Feudum restituere, fructus autem interea per-
ceptos retinere permittitur, ibi: *Cum sibi fru-*
ctus percepti sufficere debeant pro labore. Sic Gut-
tierez 2. *par. qq. qu.* 134. Molina *disp.* 349.
Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 17. *num.* 8. Fachin.
lib. 2. *cap.* 24. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 15.
Pinell. *part.* 4. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 343. & alii passim. (*a*) Quando vero 36
læ-

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Si per legis depositionem emptor ille potest fructus interea perceptos sibi retinere in utroque foro, ex eo quod læsio illa ultra dimidium facta fuerit non mala, sed bona fide, non apparet cur debeat id restituere, in quo factus est ditior. Dum enim rem emptam cum læsione retinebat, ipsam bona fide retinebat, ac semel ac læsionem esse cognovit, rem emptam restitui: nullus igitur in tali emptore dolus apparet, nulla intentio nocendi proximo; adeoque si permittitur ipsi fructuum perceptorum retentio, cogi non debet ad restituendum id, in quo factus est ditior eo tempore, quo rem emptam bona fide possidebat.

læsio ultra dimidium facta est mala fide , seu
dolose , & fraudulenter, tunc emptor tenetur
una cum re etiam omnes fructus perceptos re-
stituere . Et ratio est , quia nemo debet ex
iniquitate sua commodum reportare , & fraus
& dolus alicui patrocinari non debet per Ju-
37 ra *cit. supra num.* 28. Quando læsio est facta
bona fide , rescinditur contractus , venditor
tenetur refundere emptori expensas , quas inte-
rea in necessarias , & utiles rei meliorationes
fecit ; Universaliter enim bonæ fidei possessori
casu , quo res iterum restituitur , sumptus ,
ac meliorationes restitui debent ; *l. Si præ-
dium* 16. *Cod. de prædiis minor. Communis* ,
38 Actio contra lædentem ultra dimidium bona
fide institui potest usque ad triginta annos ;
Glossa *in l.* 2. *Cod. de rescindend. vendit.
& communis Doctorum* , *arg. l. Sicut* 3. *Cod.*
39 *de præscript.* 30. *ann.* Contra lædentem vero
mala fide potest institui actio usque in perpe-
tuum, quia cum mala fide nullo tempore præ-
scribitur ; textu expresso *in cap. Quoniam* 20.
de præscriptionibus , ibi : *Definimus , ut nulla va-
leat absque bona fide præscriptio tam Canonica ,
quam Civilis ; & Regul.* 2. *Juris in* 6. ibi :
*Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.
Communis .*

40 Pactum Legis Commissoriæ , seu Lex Com-
missoria est pactum a contrahentibus emptio-
ni , & venditioni appositum , ad hoc ut nisi
intra certum tempus emptor solverit pretium,
nulla sit ipsa emptio , & venditio ; *Est in re
communis*, & patet *ex l.* 2. *&* 5. *ff. de Lege
commissoria* , *& cap. Significante* 7. *de pignori-
bus* , ubi vocatur pactum Legis commissoriæ ,
41 Si Emptor determinato per pactum tempore
pretium non solvit , dicitur Lex commissa ,
& statim ipso jure res ad venditorem redit ;
42 *l. fin. ff. de Lege commissor. Communis* . Etiamsi
emptor a venditore ad solvendum non monea-
tur, aut interpelletur ; *l. Si fundus* 4. §. *fin.
ff. de Lege Commissor.* In hoc enim dies inter-
pellat pro homine ; *l. Magnam* 12. *Cod. de*
43 *contrah. & commit. stip.* Immo non solum res
ipsa iterum redit ad venditorem , sed etiam
fructus interea ab emptore percepti , & reli-
qua commoda , vel accessiones rei eidem ven-
ditori restitui debent ; *l. Si fundus* 4. *& l.
Fundo* 4. *ff. de lege Commissor.* quia ut ibi di-
cit textus , nihil penes eum residere oportet
44 ex re , in qua fidem fefellisset . Venditor ta-
men Lege commissa , seu pretio per empto-
rem , statuto tempore non soluto , habet in
sua libertate , vel pretium adhuc petere , vel
rem venditam una cum fructibus repetere ,
dummodo statim se resolvat , & semel alteru-
tro electo, non amplius variet, textu expresso
in l. Si fundus 5. *ff. de Lege commissor.* ibi :
*Eleganter Papinianus scribit , statim atque com-
missa est Lex, statuere venditorem debere , utrum
Commissoriam velit exercere , aut potius pretium
petere , nec posse , si Commissoriam elegerit , po-
stea variare* ; concordat *l.* 4. *Cod. de pactis in-
ter empt.* Emptor autem non habet hanc li- 45
bertatem eligendi, sed debet præstare id, quod
venditor elegerit ; *arg. l.* 3. *&* 4. *ff. de Lege
Commissor.* & ratio est clara , quia , quod est
introductum in favorem venditoris, cederet in
ejus odium , & damnum , quod iniquum est ;
l. 49. §. *final. ff. de fideic. liber.* 6. *Cod. de Le-
gibus* , *& facit Reg.* 61. *Juris in* 6. ibi : *Quod
ob gratiam alicujus conceditur , non est in ejus
dispendium retorquendum .*

Pactum addictionis in diem est pactum a 46
contrahentibus venditionis appositum ad hoc ,
ut liceat venditori rem venditam denuo alte-
ri emptori vendere , si intra certum tempus
aliquis meliorem conditionem pro tali re offe-
rat ; *Est in re communis* , & desumitur *ex l.* 1.
ff. De in diem addict. Dicitur *Addictio in diem* , 47
quia non statim addicitur , seu datur primo
emptori irrevocabiliter , & perpetuo , sed in
diem , idest ad certum tempus , intra quod si
nullus emptor meliorem conditionem offerens
appareat ; addicitur tandem perpetuo , & ir-
revocabiliter . Ille autem censetur offerre me-
liorem conditionem , qui offert aliquid , quod 48
ad majorem utilitatem , & commoditatem
venditoris pertineat ; *l. Quidquid* 5. *ff. de in
diem addict.* Si venditione cum pacto addictio- 49
nis in diem celebrata , intra tempus determi-
natum , alius emptor meliorem conditionem
offerat , ut eam venditor acceptet, statim ipso
jure absque ulla actione res vendita iterum
redit ad venditorem ; *l. Si quis hac Lege* 41.
in princip. ff. de rei vindic. Et tunc debet em- 50
ptor restituere venditori nedum ipsam rem ,
sed etiam omnes fructus interea ex illa per-
ceptos , & accessiones , & commoda illius ;
l. Item 6. *ff. de in diem addict.* Potest tamen 51
emptor deducere expensas , quas interea in
rem necessario fecit , & venditor tenetur eas
ipsi compensare ; *l. Imperator* 16. *ff. de in diem
addict.*

Pactum addictionis in diem non potest suum 52
sortiri effectum, nisi concurrant sequentes con-
ditiones . Prima est , ut vere & sincere absque
dolo , & simulatione ab alio emptore melior
conditio offeratur venditori , aliter si dolose si-
mulata meliori oblata conditione , æquali so-

lum, vel minori pretio reipsa alteri venderetur, secunda venditio esset nulla, & dolosus venditor teneretur ad omnia damna emptoris;
53 *l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addict.* Secunda est, ut emptor primus nolit ipse oblatam meliorem conditionem præstare, vel adæquare, quia si prior emptor velit præstare totum id, quod sincere offert alius, subsistet venditio;
54 *l. Licet*, *ff. de in diem addict.* Tertia est, ut venditor oblatam a secundo emptore meliorem conditionem reipsa acceptet, quia si secundo huic emptori pro oblata meliori conditione rem vendere recuset, uti revera potest, *ex l. Sabinus* 9. *ff. de in diem addict.* tunc subsistet prima emptio etiam invito primo emptore, *cit. l. Sabinus*, nisi ipse primus Emptor expresse convenerit cum venditore, ut sibi liceret resilire, meliori ei conditione oblata; *cit. l. Sabinus*, quia *ex Regul.* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.
55 Quarta est, ut intra diem, seu tempus addictionis venditor non moriatur, vel si moriatur, adsit intra illud tempus heres idoneus, cui melior conditio possit offerri; *l. Si prædio* 15. *ff. de in diem addict.*

Additiones ex aliena manu.

56 Actio empti competit emptori. Eaque petitur, ut res vendita corporalis tradatur, incorporalis cedatur, vel alio simili modo ejus
57 quasi traditio fiat, una cum fructibus perceptis a tempore venditionis, tum omnibus accessionibus, aut pacto speciali comprehensis, aut ex generali natura emptionis solitis præstari. Clarissimus Voet *in Comment. ad Pandect. lib.* 19. *tit.* 1. *a num.* 4. *ad plur. sequent.* illustrioribus exemplis, quæ accessionis jure in emptorem transire debeant, ostendit.
58 Actio venditi competit venditori. In id extendit, ut emptor pretium solvat, impensas
59 restituat a venditore post venditionem factas, præstetque insuper omnia illa, quæ vel ex speciali pacto opposito, vel ex emptionis natura præstari debent; potissime vero usuras ex mora; Idque quia æquum est, ut dum re fruitur Emptor, usuræ venditori cedant, *leg.* 5. *Cod. de Action. Empt.*
60 Nec ab hac usurarum præstatione, se ex eo subducere potest emptor, quod ob imminentem rei venditæ ac traditæ evictionem, denegaverit solutionem pretii, aut venditor noluerit illud legitimo modo oblatum accepta-
61 re; quum hisce in casibus oportuisset illud consignatum deponere, eo quod usuræ pretii rerum venditarum non ex consideratione moræ ex Persona per interpellationem introductæ, sed propter conventionem, aut moram 62
ex re debentur: ne scilicet Emptor simul lucretur usuras pretii, & fructus rei, qualium 63
usurarum cursus neutiquam sola sistitur oblatione, sed accedat oportere depositio, *leg.* 19. 64
Cod. de Usur. Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 2. *Constitut.* 34. *Definit.* 38. Sande *Decis. Frisic. lib.* 3. *tit.* 14. *Definit.* 8.

Quæri hic solet, uter prior Contractum implere debeat Emptor an venditor. Facilis vero est responsio, nimirum, quod is qui agit, sive emptor, sive venditor sit, prius ex latere suo implere, ac præstare debeat omnia, ad quæ præstanda ex Contractu illo obstrictus est, ne alioquin per rerum conventum exceptione contractus ex latere actoris nec dum impleti, repellatur; *leg.* 13. §. 8. *leg.* 25. *ff. de action. Empt. & vendit. leg.* 25. *leg.* 57. *de Ædilit. edict.*, *& leg.* 5. *Cod. de Eviction.* 65

Et, quod notandum est, exceptio contractus non impleti ex parte actoris, non a reo ipsam proponente, probanda est, sed per actorem ex contractu veluti impleto agentem, implementum probari debet. Et summa ratione. Totum enim Actoris fundamentum in Contractu ex parte sua impleto consistit; necessario propterea implementum illud ab adversario negatum probari debet, Zanger. *de exception. p.* 3. *cap.* 22. *n.* 6. *& plur. sequent.* 66

In quacumque vero Judicii parte actori si obiiciatur exceptio contractus non impleti, liberum ei est implementum quantocius offerre, atque hoc pacto efficacem reddere suam, quæ ab initio laborabat, petitionem; *arg. leg.* 9. §. *ult. ff. de Pignorat. Action.* 67

ENERGUMENI. Vid *Irregularitas*, *art.* 1. *n.* 12. & verb. *Exorcista*, *n.* 17.

EPICHEJA. Vid. verb. *Lex*, *art.* 5. *a n.* 41. *ad* 43.

EPILEPTICI. Vide verb. *Irregularitas*, *art.* 1. *n.* 12.

EPIPHANIA DOMINI. Vide verb. *Magi*.

EPISCOPATUS.

1 Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali. Sic Hostiensis *in cap. Cum contingat n. 6. de ætat. & qualit.* quem ibi sequuntur Joann. Andr. Butr. Card. Ancharan. Abbas, & ceteri omnes Canonistæ; Glossa *in proœm. sexti Decret. verb. Episcopus*, Glossa unic. *in cap. solicitudo*, & ibi etiam Præposit. *num.* 4. *dist.* 12. Glossa *in Clementin. In plerisque, verb. Aliquid, de election.* Abbas *in cap. Aqua, de consecration. Eccles. vel Altar.* Butr. *in c. unic. de Cleric. per saltum promot.* Præposit. *in cap. Cler.* 9. *dist.* 21. Fagnan. *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, & ibi Canonistæ communiter, teste Card. *ibid. num.* 1. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 1. *num.* 18. ubi pro hac sententia citat plusquam 18. etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2209. Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *de Sacramento Ordinis quæst.* 3. *conclus.* 1. Aversa *quæst.* 2. *sect.* 7. Illsung *n.* 18. aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum. Et ratio est, quia Episcopatus, ut a Presbyteratu distinctus, habet omnia requisita ad verum Ordinem, verumque Sacramentum novæ legis. Est enim cæremonia sensibilis, cum Episcopatus physice constet ex impositione manuum, & verbis, quibus utitur Minister, dum Sacerdotem consecrat in Episcopum, Et talis cæremonia fuit instituta a Christo, cum hujus non legatur in Ecclesia initium, semper enim, & ubique gentium servata fuit in Episcoporum consecratione manuum impositio etiam ab ipsismet Apostolis, ut patet ex utraque Epistola mox citanda D. Pauli Apostoli ad Timotheum, quod signum est a Christo descendere. Et per talem sensibilem cæremoniam confertur gratia sanctificans, ut expresse asserit Apostolus *in prima Epistola ad Timoth. cap.* 4. ibi: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii; & Epist.* 2. *ad eumdem c.* 1. ibi: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum;* quem duplicem locum Chrysostomus, Theophylactus, & passim alii Patres intelligunt de manuum impositione, quam Paulus adhibuit, cum Timotheum ordinavit Episcopum; & Tridentina Synodus *sess.* 23. *cap.* 3. iisdem Pauli verbis utitur, ut probet ordinationem esse Sacramentum; adeoque cum ea verba Paulus de Episcopali Ordinatione intellexerit; manifeste probant ipsum Episcopatum esse vere, ac proprie novæ legis Sacramentum distinctum a Presbyteratu. Tum quia per Episcopatum, ut Episcopatum, confertur specialis potestas spiritualis, nempe confirmandi, conficiendi Chrisma, ordinandi Sacerdotes, Diaconos &c. quæ potestas non confertur per Presbyteratum; unde cum talis potestas valide conficiendi dicta Sacramenta neque per Summum Pontificem possit ab Episcopis auferri, ex quo Episcopalis Ordinatio tamquam characteristica sit irrepetibilis, & indelebilis, stat evidenter quod non sit potestas solius jurisdictionis, sed potestas Ordinis.

Hæc nostra sententia deducitur ex pluribus 2 sacris Canon. Primo ex *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, ubi declaratur; quod ordinati scienter ad Sacros Ordines ab Episcopo, qui renuntiavit loco, & dignitati, ordinem accipiunt, licet officii executionem non habeant, quod non esset, nisi Episcopus indelebilem characterem haberet impressum, ut clare sensit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Requisivit, verb. Execution.* Secundo, in Concilio Carthaginensi IV. ubi præscribitur ritus observandus in singulis Ordinibus conferendis, & incipitur ab Ordinatione Episcopi, ut patet *in cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *in cap. Presbyter cum ordinatur* 8. *cap. Diaconus cum ordinatur* 11. *cap. Subdiaconus cum ordinatur* 15. *cap. Acolythus cum ordinatur* 16. *cap. Exorcista cum ordinatur* 17. *cap. Lector cum ordinatur* 18. *cap. Ostiarius cum ordinatur* 19. *dist.* 23. Qui Canones sicut intelliguntur de Ordinatione Presbyteri, Diaconi, & aliorum, prout sunt Sacramentum, eodem modo intelligendi sunt de Ordinatione Episcopi, cum per eademmet verba loquantur de Presbytero cum ordinatur, ac de Episcopo cum ordinatur. Et eo magis, quia si egissent de Ordinibus, prout sunt Officia, & gradus Ecclesiastici, eodem modo debuissent præscribere ritum observandum in ordinatione Abbatis, Archiepiscopi, Primatis, & Patriarchæ, ut recte notat ad litteram Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Tertio, *ex cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Perlectis* 1. *dist.* 25. *cap. Omnium Sacerdotum* 1. *dist.* 31. *cap. Quia Sanctitas* 16. *dist.* 50. *cap. Illud* 1. *dist.* 77. *cap. Diaconus* 13. *dist.* 93. *cap. Veritatis* 4. *de dolo & contumac. cap. Quorumdam* 1. *de Testamentis;*

(The margin numbers 3 and 4 stand beside the lines "IV. ubi præscribitur…" and "gnan. loc. cit. num. 43…" respectively.)

cap.

cap. Aqua 9. de consecrat. Eccles. qui omnes Canones cum aliis recte expenduntur pro nostra sententia a Fagnano *loc. cit. a num.* 34. *ad* 49. inclusive.

5 Colligitur etiam hæc nostra sententia ex Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 4. adeout oppositum tenere, ut recte dicit Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 11. *num.* 26. sit periculosum, siquidem Concilium Trident. *ibi* Episcopatum expresse inter Ordines connumerat, dum ait; *docet insuper Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, &c.* quæ verba satis clare innuunt Ordinem Episcopalem non solum esse distinctum ab Ordine Sacerdotali, sed etiam esse Sacramentum, sicuti est Presbyteratus, & ceteri Ordines, ponderando illam dictionem *Ceterorum*, quæ ex propria significatione est implicativa similium. Glossa *in cap. Deinde* 3. *dist.* 26. *& ibi* Geminian., & Præposit. Glossa *in c. Et si illa* 23. *caus.* 1. *q.* 6. *verb. scienda sunt*. Præsertim vero, quia in *Canone 6. ejusdem sess.* Sancta Synodus definit Sacram Ordinationem vere, & proprie esse Sacramentum a Christo Domino institutum: & pro sacra ordinatione intelligenda est ordinatio illa, de qua prius mentionem fecerat *in d. cap.* 4. videlicet. *Episcoporum, Sacerdotum & ceterorum Ordinum*. Sic egregie Fagnan. *loc. cit. num.* 47. & 48. qui *a num.* 68. *ad* 71. inclusive varia adducens, & Tridentinum latius expendens concludit, constare ex Divina institutione, seu Jure Divino Ordinem Episcopalem esse prorsus distinctum ab Ordine Presbyterali, adeoque dicendum esse, quod non tantum partialiter, sed etiam integre distinguantur tamquam duo integri Ordines Sacramentales.

6 Probabilius est, materiam Episcopatus adæquatam esse manuum impositionem, Formam vero hæc verba: *Accipe Spiritum Sanctum*. Prima pars Conclusionis patet ex continua praxi Ecclesiæ, tum latinæ, tum græcæ semper, & ubique adhibendi manuum impositionem in conferendo Episcopatu; ut fecit Apostolus ordinando Episcopum Timotheum, & alios ex citatis suis Epistolis prima, & secunda ad Timotheum, & non semper, & ubique adhibendi traditionem annuli, & baculi Pastoralis, impositionem libri Evangeliorum super caput Ordinandi, & unctionem ipsius, uti fit nunc apud Latinos; Annulus enim, & baculus Pastoralis non traditur apud Græcos; immo nec tradebatur apud Latinos Sæculo IV. quia Concilium IV. Carthaginense exponens ritum hujus ordinationis *in c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nullam de illis mentionem facit. Sic impositio libri Evangeliorum licet observata fuerit in Ecclesia Africana Sæculo quarto, cum illam referat dictum Concil. Carthaginense IV. *loc. cit.*, primo tamen, secundo, & tertio Sæculo nondum adhibebatur, nullum enim est monumentum, quo id possit probari; Immo Alcuinus *in lib. de Divinis Officiis scripto de anno* 760. asserit cæremoniam illam non fuisse adhibitam ab Ecclesia Romana, sicuti nec fuit adhibita a Germanis initio sæculi IX. ut scribit Amalarius *l.* 2. *de Officiis Ecclesiasticis cap.* 14. Sic etiam unctio Episcopi, licet sit antiquissima, utpote recensita a S. Leone *serm.* 8. *de passione Domini*, & a S. Gregorio Magno *in cap. decimo primi libri Regum;* non fuit tamen semper, & ubique in usu, utpote non memorata a supradicto *Concilio Carthaginensi* IV. *in cit. cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nec a Conciliis Hispanicis celebratis ante septimum Sæculum, nec illam adhibent Græci. Practice tamen non est tenendum materiam Episcopatus esse solam manuum impositionem; Fagnan. *loc. cit. num.* 57. La Croix *loc. cit. n.* 2148.
& alii. Secunda pars conclusionis deducitur 7
ex majori congruentia, quia nihil convenientius assignari potest pro forma Episcopatus, quam verba ipsa prolata tempore applicationis materiæ; tempore autem applicationis materiæ proferuntur hæc: *Accipe Spiritum Sanctum*, & non alia; Fagnan. *loc. cit. num.* 59. unde credibile est, D. Paulum ordinando Timotheum, illa verba adhibuisse, cum *Concil. Trident. sess.* 23. *can.* 4. sic dicat: *Per Sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, ac proinde Episcopum non frustra dicere: Accipe Spiritum Sanctum*, & hoc præsertim colligat ex verbis Apostoli adhibitis in ordinatione Timothei in Episcopum.

Episcopatus secundum aliquos fuit institutus 8
quando *Joann. cap.* 21. *vers.* 18. Christus dixit Petro: *Pasce oves meas*, fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, & quidem Episcopus universalis Ecclesiæ per dicta verba: *Pasce oves meas*, ut scribit Fagnan. *loc. cit. n.* 85. adducens *cap. Considerandum* 53. & *cap. Fidelior* 54. *dist.* 50. *cap. Significasti* 4. *de election.* & *Glossam in cap. In novo testamento* 2. *dist.* 21. Aversa tamen *quæst.* 2. *sect.* 10. probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacerdotio. Vide La Croix *loc. cit. num.* 2207. Episcopatus probabilius conferri non potest eodem die cum Presbyteratu. Campanil. *in divers. Juris*

ris Canon. rub. 6. cap. 4. n. 5. Innocent. S. Antonin., Suarez, Barbosa, Aversa, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. num. 2296.* dicens, quod cum tam novus Sacerdos, quam novus Episcopus debeat celebrare cum Ordinante, saltem ex hoc capite fieri non posse; sed nostra vera ratio desumitur ex Concilio Trident. prohibente conferri eidem duos sacros Ordines eodem die. Cum enim dixerimus, probabilius Episcopatum esse Ordinem Sacramentalem realiter distinctum ab Ordine Presbyterali, consequenter tenemur dicere, probabilius non posse conferri eodem die cum Presbyteratu, cum Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 13.* expresse prohibeat conferri eidem duos Sacros Ordines eodem die, ibi: *Duo Sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, Privilegiis, ac Indultis quibusvis concessis non*

9

10 *obstantibus quibuscumque*. Ordo Episcopatus debet conferri die Dominica; *cap. Qui in aliquo 5. dist. 51.* ibi; *die Dominico consecrabitur*, & concordat *cap. Ordinat. 1. & c. Quod die Dominico 5. dist. 75.*

11 Hic juvat adducere Episcopatuum omnium totius Orbis novam & exactam notitiam traditam a Barbosa *de Offic. & Potest. Episcop. part. 1. titul. 1. cap. 7.* a Franc. *de Ecclesiis Cathedralibus c. 35.* & præsertim a Graveson *ad Calcem Indicis Generalis suæ Historiæ Ecclesiasticæ*, additis tamen mutationibus, erectionibus, unionibus, & elevationibus expost secutis.

12 *Episcopatus, qui sunt sub Summo Pontifice in districtu Urbis, & a sex antiquioribus Sanctæ Romanæ Eccles. Cardinalibus optantur.*

Ostiensis, vulgo *Ostia* ad Decanum Sacri Collegii pertinens, cui unitus est Episcopatus Veliternus, vulgo *Veletri*, in Campania Romana, Ditionis Ecclesiæ.
Portuensis, vulgo *Porto*, prope Romam.
Albanensis, vulgo *Albano*, prope Romam.
Tusculanus, vulgo *Frascati*, prope Romam.
Prænestinus, vulgo *Palestrina*, prope Romam.
Sabinensis, vulgo *La Sabina*, prope Romam.

13 *Episcopatus alii, qui Summo Pontifici in Provincia Romana immediate subjiciuntur.*

In Campania Romana Ditionis Ecclesiæ.
Tiburtinus, vulgo *Tivoli*.
Anagninus, vulgo *Anagni*.
Segninus, vulgo *Segni*.
Alatrinus, vulgo *Alatri*.
Verulanus, vulgo *Veroli*.
Tarracinensis, vulgo *Terracina*, cui æque principaliter unita est Ecclesia Setina declarata Cathedralis novissime a Benedicto XIII. anno 1725. tertio Kalendas Maii anno primo sui Pontificatus Constit. incipient. *Romanus Pontifex*; & Ecclesia Civitatis Priverni declarata Cathedralis ab eodem Benedicto XIII. anno secundo sui Pontificatus, quarto Idus Septembris 1725. Constitut. incipient. *Super universos*.
Centumcellensis, vulgo *Cività Vecchia*.

In Provincia Patrimonii Ditionis Ecclesiæ. 14
Nepesinus, vulgo *Nepi*, & Sutrinus, vulgo *Sutri*, invicem uniti.
Viterbiensis, vulgo *Viterbo*, & Tuscanensis, vulgo *Toscanella*, invicem uniti.
Hortanus, vulgo *Orta*, & Civitatis Castellanæ, vulgo *Città Castellana* invicem uniti. Lege librum a Cl. Abbate *Justo Fontanini* editum, de *antiquitate Hortæ, Coloniæ Etruscorum*.
Cornetensis, vulgo *Corneto*, & Montisflasconis, vulgo *Montefiascone*, invicem uniti.
Balneoregiensis, vulgo *Bagnarea*.
Urbevetanus, vulgo *Orvieto*.
Aquipendii, & Aquæpendentis, vulgo *Acquapendente*.

In Umbria ditionis Ecclesiæ. 15
Perusinus, vulgo *Perugia*.
Spoletinus, vulgo *Spoleto*, & Mevaniensis, vulgo *Bevagna*, uniti.
Civitatis Castelli, vulgo *Città di Castello*.
Civitatis Plebis, vulgo *Città della Pieve*.
Interamnensis, vulgo *Terni*.
Narniensis, vulgo *Narni*.
Amerinensis, vulgo *Amelia*.
Tudertinus, vulgo *Todi*.
Reatinus, vulgo *Rieti*.
Fulginatensis, vulgo *Foligno*.
Assisiensis, vulgo *Assisi*.
Nucerinus, vulgo *Nocera*.
Aretinus, vulgo *Arezzo* in Tuscia.

In Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ. 16
Anconitanus, vulgo *Ancona*.
Lauretanus, vulgo *Loreto*, & Recinetensis, vulgo *Recanati*, invicem uniti.
Asculanus, vulgo *Ascoli*.
Æsinus, vulgo *Jesi*.
Auximanus, vulgo *Osimo*.
Camerinensis vulgo *Camerino*. Cui æque principaliter unita est Ecclesia S. Venantii Civitatis Fabriani erecta in Cathedralem a Benedicto XIII. 15. Novembris 1728. decret. incipient. *Notoriæ sunt*.

Fa-

Fanensis, vulgo *Fano*, intra Ducatum Urbinatem.

In Regno Neapolitano.

Aquilanus, vulgo *l' Aquila*.
Sulmonensis, vulgo *Sulmona*; & Valvensis, vulgo *Valva*, invicem uniti.
Civitatis Ducalis, vulgo *Città Ducale*.
Aprutinus, vulgo *Teramo*.
Marsicanus, vulgo *Marsi*.

18 *Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ cum suis suffraganeis.*

Archiepiscopatus Pisani, vulgo *Pisa* in Hetruria, seu Tuscia, Episcopatus suffraganei.
Aleriensis, vulgo *Aleria*, in Corsica Insula Ditionis Genuensis.
Adjacensis, vulgo *Ajaccio* in eadem Corsica Insula.
Sagonensis, vulgo *Sagona* in eadem Corsica Insula.
Lucensis, vulgo *Lucca*, sui Juris & ab ejus jurisdictione immunis. Novissime autem a Benedicto XIII. Constitution. incipient. *Inscrutabili* erectus est in Archiepiscopatum.
Lunensis Sarzanensis, vulgo *Luni*, e *Sarzana* Ditionis Genuensis, sed ab ejus jurisdictione immunis.

19 *Archiepiscopatus Florentini, vulgo* Fiorenza, *Episcopatus suffraganei in Hetruria, seu Tuscia, vulgo* Toscana.

Fesulanus, vulgo *Fiesoli*.
Pistoriensis, vulgo *Pistoja*, unitus cum Episcopatu Pratensi, vulgo *Prato*.
Volaterranus, vulgo *Volterra*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Collensis, vulgo *Colle*.
Sancti Miniatis Teutonis, vulgo *San Miniato al Tedesco*.
Burgi Sancti Sepulcri, vulgo *Borgo San Sepolcro*.
Montis Politiani, vulgo *Monte Pulciano*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Cortonensis, vulgo *Cortona*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

20 *Archiepiscopatus Senensis, vulgo* Siena, *Episcopatus suffraganei in Hetruria.*

Suanensis, vulgo *Soana*.
Clusinus, vulgo *Chiusi*.
Grossetanus, vulgo *Grossetto*.
Massanensis, vulgo *Massa*.
Pientinus, vulgo *Pienza*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Ilcinensis, vulgo *Mont' Alcino*.

Archiepiscopatus Firmani, vulgo Fermo, *in Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei.* 21

Maceratensis, vulgo *Macerata*, unitus cum Episcopatu Tolentino, vulgo *Tolentino*.
Ripanus, vulgo *Ripa Transona*.
Montis alti, vulgo *Montalto*.
Sancti Severini, vulgo *San Severino*.

Archiepiscopatus Urbinatensis, vulgo Urbino *in Ducatu Urbinate, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi suffraganei.* 22

Calliensis, vulgo *Cagli*.
Foro-Semproniensis, vulgo *Fossombrone*.
Feretranus, vulgo *Monte Feltro*.
Pisauriensis, vulgo *Pesaro*.
Urbaniensis, vulgo *Urbania*, unitus cum Episcopatu S. Angeli in vado, vulgo *Sant' Angelo in vado*.

Archiepiscopatus Ravennatensis, vulgo Ravenna *in Romandiola, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi suffraganei.* 23

Hadriensis, vulgo *Adria*, cujus Sedes Rhodigii, in Ditione Veneta.
Ariminensis, vulgo *Rimini*.
Bertinoriensis, vulgo *Bertinoro*.
Cerviensis, vulgo *Cervia*.
Cæsenatensis, vulgo *Cesena*.
Comaclensis, vulgo *Comacchio*.
Faventinus, vulgo *Faenza*.
Ferrariensis, vulgo *Ferrara*. Sed hic Episcopatus exemptus est a Metropolitano Jure Ecclesiæ Ravennatensis, & fuit resolutum a Congregatione particulari trium S. R. E. Cardinalium, & 14. Episcoporum deputata a Synodo Romana die 21. Maii 1725. adversus quam resolutionem a toto Synodo, Congregatione habita die 25. ejusdem mensis, denegata fuit nova audientia; Et ex post erectus est in Archiepiscopatum anno 1735. a Clemente XII. Constitut. incipient. *Paterna Pontificii*.
Imolensis, vulgo *Imola*.
Foroliviensis, vulgo *Forlì*.
Sarsinatensis, vulgo *Sarsina*.

Archiepiscopatus Bononiensis, vulgo Bologna *in Ditione Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei.* 24

Parmensis, vulgo *Parma*, in Ditione Ducis Parmensis.
Placentinus, vulgo *Piacenza*, in Ditione Ducis Parmensis.
Burgi S. Domnini, vulgo *Borgo San-Donnino*, in Ditione Ducis Parmensis.
Rhegiensis, vulgo *Reggio*, in Ditione Ducis Mutinensis.

Mu-

Mutinensis, vulgo *Modena*, in Ditione Ducis Mutinensis.
Cremensis, vulgo *Crema*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.

25 *Archiepiscopatus Genuensis, vulgo* Genova, *in Ora & Ditione Genuensi, Episcopatus suffraganei.*
Albinganensis, vulgo *Albenga*.
Naulensis, vulgo *Noli*.
Brugnatensis, vulgo *Brugnetto*.
Nebiensis, vulgo *Nebio*, in Corsica Insula.
Marianensis, vulgo *Mariana*, in Corsica Insula, unitus cum Episcopatu Acciensi, vulgo *Acci*, in Insula itidem Corsica.
Bobiensis, vulgo *Bobio*, in Ducatu Mediolanensi.

26 *Archiepiscopatus Taurinensis, vulgo* Torino, *in Pedemontio, Episcopatus suffraganei.*
Eporediensis, vulgo *Ivrea*.
Montis Regalis, vulgo *Mondovì*.
Salutiarum, vulgo *Saluzzo*.
Fossanensis, vulgo *Fossano*.
Pinaroliensis, vulgo *Pinarolo*, novissime erectus a Benedicto XIV. an. 1748. Constitut. incip. *Sacrosancta*.

27 *Archiepiscopatus Mediolanensis, vulgo*, Milano, *in Ducatu Mediolanensi, Episcopatus suffraganei.*
Cremonensis, vulgo *Cremona*.
Novariensis, vulgo *Novara*.
Laudensis, vulgo *Lodi*.
Alexandrinus, vulgo *Alessandria*.
Dertonensis, vulgo *Tortona*.
Viglevanensis, vulgo *Vigevano*.
Ticinensis, seu Papiensis, vulgo *Pavia*, sed ab ejus jurisdictione immunis: etenim Benedictus XIV. huic Episcopatui perpetuo univit Archiepiscopatum Amasiensem, & subdidit immediate Sedi Apostolicæ, etiam quo ad causarum appellationes, & absolvit Episcopum ab obligatione sibi eligendi Metropolitanum. Plura de hac re vide infra verb. *Episcopus, art. 7. n. 52. & 53.*
Bergomensis, vulgo *Bergamo*, in Ditione Veneta.
Brixiensis, vulgo *Brescia*, in Ditione Veneta.
Albensis, vulgo *Alba*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Astensis, vulgo *Asti*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Vercellensis, vulgo *Vercelli*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Aquensis, vulgo *Acqui*, in Ducatu Montis Ferrati.
Casalensis, vulgo *Casale*, in Ducatu Montis Ferrati.
Savonensis, vulgo *Savona*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.
Vintimiliensis vulgo *Vintimiglia*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.

Patriarchatus Aquilejensis, vulgo Aquileja, *in Foro Julio, extinctus a Benedicto XIV.* 28
Archiepiscopatus Utinensis, vulgo *Udine*, erecti ab eodem Pontifice anno 1752. Episcopi suffraganei.
Patavinus, vulgo *Padova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Vicentinus, vulgo *Vicenza*, in Dominio ejusdem Reipublicæ Venetæ.
Veronensis, vulgo *Verona*, in Dominio itidem Reipublicæ Venetæ.
Tarvisinus, vulgo *Treviso*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Cenetensis, vulgo *Ceneda*, in Dominio Veneto.
Bellunensis, vulgo *Belluno*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Feltrensis, vulgo *Feltre*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Concordiensis, vulgo *Concordia*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Justinopolitanus, vulgo *Capo d' Istria*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Œmoniensis, vulgo *Città Nuova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Parentinus, vulgo *Parenzo*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Polensis, vulgo *Pola*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.
Archiepiscopatus Goritiensis, vulgo *Gorizia*, item a Benedicto XIV. anno 1752. erecti, Episcopi suffraganei.
Tridentinus, vulgo *Trento*, in Ditione Imperatoris.
Comensis, vulgo *Como*, in Ducatu Mediolanensi.
Tergestinus, vulgo *Trieste*, in Ditione Imperatoris.
Mantuanus, vulgo *Mantova*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Ditione Ducis Mantuani.
Petinensis, vulgo *Pedena*, in Ditione Imperatoris.
Labacensis, vulgo *Lubiana*, in Carniola ab ejus jurisdictione immunis.

Pa-

29 *Patriarchatus Venetus, vulgo Venezia, in Ditione Reipublicae Venetae, Episcopatus suffraganei.*

Clodiensis, vulgo *Chiozza*.
Torcellanus, vulgo *Torcello*.
Caprulanus, vulgo *Caorle*.

30 *In Regno Neapolitano Archiepiscopatus Neapolitani, vulgo* Napoli, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei.*

Puteolanus, vulgo *Pozzuolo*.
Nolanus, vulgo *Nola*.
Acerranus, vulgo *Acerra*.
Isclanus, vulgo *Ischia*.
Aversanus, vulgo *Aversa*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

31 *Archiepiscopatus Capuani, vulgo* Capua, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei.*

Teanensis, vulgo *Tiano*,
Calvensis, vulgo *Calvi*.
Casertanus, vulgo *Caserta*.
Calatinus, vulgo *Cajazzo*.
Carinolensis, vulgo *Carinola*.
Iserniensis, vulgo *Isernia*.
Suessanus, vulgo *Sessa*.
Aquinatensis, vulgo *Aquino*, ab ejus jurisdictione exemptus, cui aeque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia Pontis Curvi, seu Fregellarum declarata Cathedralis novissime a Benedicto XIII. Constitut. incip. *In excelsa*.

32 *Archiepiscopatus Salernitani, vulgo* Salerno, *in Principatu citeriori, Episcopi suffraganei.*

Campaniensis, vulgo *Campagna*, cui unitus est Episcopatus Satrianensis.
Caputaquensis, vulgo *Capaccio*.
Policastrensis, vulgo *Policastro*.
Nuscanus, vulgo *Nusco*.
Sarnensis, vulgo *Sarno*.
Marsicensis, vulgo *Marsico*.
Nucerinus, vulgo *Nocera delli Pagani*.
Acernensis, vulgo *Acerno*.
Cavensis, vulgo *la Cava*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

33 *Archiepiscopatus Amalphitani, vulgo* Melfi, *in Principatu citeriori, Episcopi suffraganei.*

Litterensis, vulgo *Lettere*.
Capritanus, vulgo *Capri*.
Minorensis, vulgo *Minori*.
Scalensis, vulgo *Scala*, unitus cum Episcopatu Ravellensi, vulgo *Ravello*, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.

34 *Archiepiscopatus Surrentini, vulgo* Sorrento, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei.*

Vicanus Equensis, vulgo *Vico*.
Massensis, & Massalubrensis, vulgo *Massa*.
Castrimaris, vulgo *Castel a mare*.

Archiepiscopatus Compsani, vulgo Conza, *in Principatu ulteriori, Episcopatus suffraganei.* 35

Muranus, vulgo *Muro*, in Basilicata Provincia.
Satrianensis, vulgo *Satriano*, unitus Episcopatui Campaniensi, in Principatu citeriori.
Laquedoniensis, vulgo *Lacedogna*, in Principatu ulteriori.
Sancti Angeli Longobardorum, vulgo *S. Angelo de' Lombardi*, in Principatu ulteriori, & unitus cum Episcopatu Bisacciensi, vulgo *Bisaccia*, in eodem Principatu.
Montis viridis, vulgo *Monte verde*, unitus Archiepiscopatui Nazareno, in eodem Principatu.

Archiepiscopatus Acheruntini, vulgo Accerenza, *Episcopatus suffraganei.* 36

Venusinus, vulgo *Venosa*.
Anglonensis, vulgo *Anglona*, sive *Tursi*.
Potentinus, vulgo *Potenza*.
Gravinensis, vulgo *Gravina*.
Tricaricensis, vulgo *Tricarico*.
Montis Pilosi, vulgo *Monte Peloso*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Melphiensis, vulgo *Melfi*, unitus cum Episcopatu Rapollensi, vulgo *Rapolla*, & ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Tarentini, vulgo Taranto, *in Provincia Hydruntina, vulgo* Otranto, *Episcopatus suffraganei.* 37

Motulensis, vulgo *Motula*.
Castellanensis, vulgo *Castellaneta*.
Uritanus, vulgo *Oria*.

Archiepiscopatus Brundusini, vulgo Brindisi, *in Provincia Hydruntina, Episcopatus suffraganeus.* 38

Ostunensis, vulgo *Ostuni*.

Archiepiscopatus Hydruntini, vulgo Otranto, *in Provincia Hydruntina, Episcopatus suffraganei.* 39

Castrensis, vulgo *Castro*.
Gallipolitanus, vulgo *Gallipoli*.
Ugentinus, vulgo *Ugento*.
Aletiensis, vulgo *Lecce*.
Alessanensis, vulgo *Alessano*.
Neritonensis, vulgo *Nardò*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Barensis, vulgo Bari, *in Provincia Barensi, Episcopatus suffraganei.* 40

Bituntinus, vulgo *Bitonto*.
Juvenacensis, vulgo *Giovenazzo*, cui aeque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia

Ter-

Terlitienſis, declarata Cathedralis a Benedicto XIV. anno 1749. Conſtit. inc. *Unigenitus*.

Melphitenſis, vulgo *Molfetta*, ſed ab ejus juriſdictione immunis.

Ruvenſis, vulgo *Ruvo*.

Converſanenſis, vulgo *Converſano*.

Minerbienſis, vulgo *Minervino*.

Monopolitanus, vulgo *Monopoli*, ſed ab ejus juriſdictione immunis.

Bitectinus, vulgo *Bitetto*.

Polignanenſis, vulgo *Polignano*.

Lavellenſis, vulgo *Lavello*.

Catharenſis, vulgo *Cattaro*, in Dalmatia, & Ditione Veneta.

41 *Archiepiſcopatus Tranenſis, vulgo* Trani, *in Provincia Barenſi, Epiſcopatus ſuffraganei*.

Vigilienſis, vulgo *Biſeglia*.

Andrienſis, vulgo *Andria*.

42 Archiepiſcopatus Nazarenus in oppido Barulo, vulgo *Barletta*, nullum habet Epiſcopatum ſuffraganeum, ſed ei unitus eſt Epiſcopatus Montis viridis. Eſt autem Archiepiſcopatus Nazarenus in Provincia Barenſi.

43 *Archiepiſcopatus Sipontini, vulgo* Manfredonia, *in Capitanata provincia, Epiſcopatus ſuffraganei*.

Veſtanenſis, vulgo *Vieſte*.

Trojanenſis, vulgo *Troja*, ſed ab ejus juriſdictione exemptus.

44 Archiepiſcopatus Lancianenſis, vulgo *Lanciano*, in Aprutio, nullos habet Epiſcopatus ſuffraganeos.

45 *Archiepiſcopatus Theatini, vulgo* Chieti, *in Aprutio, Epiſcopatus ſuffraganei*.

Adrienſis, vulgo *Atri*, & Pennenſis, vulgo *la Penna*, invicem uniti, & ab ejus juriſdictione exempti.

Orthonenſis, vulgo *Ortona*, unitus cum Epiſcopatu Campleſi, vulgo *Campli*.

46 *Archiepiſcopatus Beneventani, vulgo* Benevento, *in Principatu ulteriori, & ditionis Eccleſiæ, Epiſcopatus ſuffraganei*.

Aſculanus, vulgo *Aſcoli di Puglia*. Hic Epiſcopatus diverſus eſt ab Epiſcopatu Aſculano, qui eſt in Piceno Suburbicario, ſeu in Marchia Anconitana, ditionis Eccleſiæ.

Teleſinus, vulgo *Teleſe*.

Sanctæ Agathæ Gothorum, vulgo *Sant' Agata de' Goti*.

Montis Marani, vulgo *Monte Marano*.

Abellinenſis, vulgo *Avellino*, unitus cum Epiſcopatu Frequentino, vulgo *Frigento*.

Arianenſis, vulgo *Ariano*.

Trevicenſis, vulgo *Vico della Baronia*.

Triventinus, vulgo *Trivento*, ſed ab ejus juriſdictione immunis.

Bojanenſis, vulgo *Bojano*.

Bovinenſis, vulgo *Bovino*.

Vultuarienſis, vulgo *la Vulturara*.

Larinenſis, vulgo *Larino*.

Therminarum, vulgo *Termoli*.

Lucerinus, vulgo *Lucera*.

Guardienſis, vulgo *Guardia Alſiera*.

Sancti Severi, vulgo *S. Severo*.

Archiepiſcopatus Roſſanenſis, vulgo *Roſſano*, in Calabria citeriori, nullum habet Epiſcopatum ſuffraganeum, & Epiſcopatus Biſinianenſis, vulgo *Biſignano*, ab ejus juriſdictione eſt exemptus. 47

Archiepiſcopatus Coſentini, vulgo Coſenza, *in Calabria citeriori, Epiſcopatus ſuffraganei*. 48

Marturanenſis, vulgo *Martorano*.

Sancti Marci, vulgo *San Marco*, ſed ab ejus juriſdictione immunis.

Melitenſis, vulgo *Mileto*, ſed ab ejus juriſdictione immunis.

Caſſanenſis, vulgo *Caſſano*, ſed ab ejus juriſdictione exemptus.

Archiepiſcopatus Sanctæ Severinæ, vulgo Santa Severina, *in Calabria ulteriori, Epiſcopatus ſuffraganei*. 49

Umbriaticenſis, vulgo *Umbriatico*.

Belcaſtrenſis, vulgo *Belcaſtro*.

Strogulenſis, vulgo *Strongoli*.

Inſulanus, vulgo *Iſola*.

Geruntinus, vulgo *Gerenza*, unitus cum Epiſcopatu Cariatenſi, vulgo *Cariati*.

Archiepiſcopatus Rheginenſis, vulgo Reggio, *in Calabria ulteriori, Epiſcopatus ſuffraganei*. 50

Catacenſis, vulgo *Catanzaro*.

Crotonienſis, vulgo *Crotone*.

Tropejenſis, vulgo *Tropea*.

Oppidenſis, vulgo *Oppido*.

Nicoterenſis, vulgo *Nicoterra*.

Neocaſtrenſis, vulgo *Nicaſtro*.

Hieracenſis, vulgo *Geraci*.

Squillacenſis, vulgo *Squillace*.

Bovenſis, vulgo *Bova*.

Archiepiſcopatus in Sicilia inſula.

Archiepiſcopatus Panormitani, vulgo Palermo, *Epiſcopatus ſuffraganei*. 51

Agrigentinus, vulgo *Girgenti*.

Mazarienſis, vulgo *Mazarà*.

Melitenſis, vulgo *Malta*, in Inſula Melitenſi.

Archiepiſcopatus Meſſanenſis, vulgo Meſſina, *Epiſcopatus ſuffraganei*. 52

Cephaludenſis, vulgo *Cefalù*.

Pactenſis, vulgo *Patti*.

Li-

Liparensis, vulgo *Lipari*.

53 *Archiepiscopatus Montis Regalis, vulgo* Montereale, *Episcopatus suffraganei*.

Cathanensis, vulgo *Catania*.

Syracusanus, vulgo *Siracusa*.

Archiepiscopatus in Sardinia Insula.

54 Archiepiscopatus Calaritanus, vulgo *Cagliari*, unicum habet Episcopatum suffraganeum, videlicet Sulcitanensem, vulgo *Villa d' Iglesias*, qui etiam Archiepiscopatui est unitus.

55 Archiepiscopatus Arborensis, vulgo *Oristagni*, unicum habet Episcopatum suffraganeum, scilicet Vallensem, seu Lezitanum, vulgo Alez.

56 *Archiepiscopatus Turritani, vulgo* Sassari, *Episcopatus suffraganei*.

Algariensis, vulgo *Alguer*.

Bosanensis, vulgo *Bosa*.

Ampuriensis, vulgo *Castell' Aragonese*.

Hi sunt Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ, de quibus si plura scire aveas, leges Italiam Sacram, quam in lucem edidit *Ferdinandus Ughellus* Monachus Ordinis Cisterciensis, eamque in novem tomos distribuit, quorum primus exhibet Episcopatus, qui immediate Sanctæ Sedi subjiciuntur. Alter tomus complectitur Episcopatus Æmiliæ, Flaminiæ, Piceni, & Umbriæ. Tertius tomus continet Episcopatus Hetruriæ, seu Tusciæ. Tomus quartus comprehendit Episcopatus Insubriæ, Liguriæ, & Pedemontii. Quintus tomus repræsentat Episcopatus Foro-Julii, & Venetorum dominii. Sextus tomus continet Episcopatus Campaniæ, Aprutii, & Hirpinorum, Tomus septimus complectitur Episcopatus Basilicatæ, & Apuliæ. Tomus octavus continet Episcopatus Samnii. Tomus ultimus exhibet Episcopatus Salentinorum, & Calabriæ. De his Episcopatibus Italiæ, & Archiepiscopatibus, quorum suffraganei sunt, de eorum antiquitate, juribus, ac privilegiis, nec non de Archiepiscopis, qui doctrina, & pietate præditi, eis præfuerunt, lato calamo disserit prælaudatus Scriptor *Ferdinandus Ughellus*, quem, si tibi per otium liceat, consulere poteris.

57 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Galliarum Regno*.

Archiepiscopatus Lugdunensis, vulgo *Lion*, Episcopatus suffraganei.

Augustodunensis, vulgo *Autùn*.

Matisconensis, vulgo *Macon*.

Cabillonensis, vulgo *Chalons sur Saone*.

Lingonensis, vulgo *Langres*.

Divionensis, vulgo *Dijon*.

Sancti Claudii, vulgo *S. Claude*.

Archiepiscopatus Senonensis, vulgo Sens, *Episcopatus suffraganei*. 58

Trecensis, vulgo *Troyes*.

Altissiodorensis, vulgo *Auxerre*.

Nivernensis, vulgo *Nevers*.

Bethleemensis, vulgo *Bethleem*.

Archiepiscopatus Parisiensis, vulgo Paris, *Episcopatus suffraganei*. 59

Carnotensis, vulgo *Chartres*.

Aurelianensis, vulgo *Orleans*.

Meldensis, vulgo *Meaux*.

Blesensis, vulgo *Blois*, ab Innocentio XII. ad petitionem Regis Ludovici XIV. erectus anno MDCXDVII.

Archiepiscopatus Rhemensis, vulgo Rheims, *Episcopatus suffraganei*. 60

Suessionesis, vulgo *Soissons*.

Catalaunensis, vulgo *Chalons*.

Laudunensis, vulgo *Laon*, seu *Lan*.

Noviomensis, vulgo *Noyon*.

Silvanectensis, vulgo *Senlis*.

Bellovacensis, vulgo *Beauvais*.

Ambianensis, vulgo *Amien*.

Bononiensis, vulgo *Boulogne*.

Archiepiscopatus Rhotomagensis, vulgo Roven, *Episcopatus suffraganei*. 61

Ebroicensis, vulgo *Eureux*.

Bajocensis, vulgo *Bayeux*.

Constantiensis, vulgo *Coutances*.

Abrincensis, vulgo *Auranches*.

Sagiensis, vulgo *Seez*.

Lexoviensis, vulgo *Lisieux*.

Archiepiscopatus Turonensis, vulgo Tours, *Episcopatus suffraganei*. 62

Andegavensis, vulgo *Angers*.

Cenomanensis, vulgo *Le Mans*.

Redonensis, vulgo *Rennes*.

Nannetensis, vulgo *Nantes*.

Venetensis, vulgo *Vannes*.

Macloviensis, vulgo *Saint Malò*.

Briocensis, vulgo *Saint Brieux*.

Dolensis, vulgo *Dole*.

Trecorensis, vulgo *Treguiers*.

Corosopitensis, vulgo *Kempertorentin*, vel *Cornovaille*.

Leonensis, vulgo *Saint Paul de Leon*.

Archiepiscopatus Bituricensis, vulgo Bourge, *Episcopatus suffraganei*. 63

Claræmontensis, vulgo *Clermont*.

Sancti Flori, vulgo *Saint Flour*.

Lemovicensis, vulgo *Limoges*.

Aniciensis, vulgo *le Puy*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Tulensis, vulgo *Tulle*.

Ar-

64 *Archiepiscopatus Albiensis*, *vulgo* Alby, *in Occitania*, *vulgo* Languedoc, *erecti die* 3. *Octobris anni* MDCCXXVII. *Episcopatus suffraganei*.
Castrensis, vulgo *Castres*.
Mimatensis, vulgo *Mende*.
Rutenensis, vulgo *Rodez*.
Cadurcensis, vulgo *Cahors*.
Vabrensis, vulgo *Vabres*.

65 *Archiepiscopatus Burdegalensis*, *vulgo* Bordeaux, *Episcopatus suffrozanei*.
Aginnensis, vulgo *Agen*.
Engolismensis, vulgo *Angoulemme*.
Santonensis, vulgo *Saintes*.
Pictaviensis, vulgo *Poictiers*.
Petrocoricensis, vulgo *Parigueux*.
Condomensis, vulgo *Condom*.
Sarlatensis, vulgo *Sarlat*.
Rupellensis, vulgo *la Rochelle*.
Lucionensis, vulgo *Lusson*.

66 *Archiepiscopatus Auxitani*, *vulgo* Ausch, *in Vasconia*, *vulgo* Guascogne, *Episcopatus suffraganei*.
Lectorenensis, vulgo *Leictoure*.
Convenensis, vulgo *Cominges*.
Vasatensis, vulho *Bazas*.
Conseranensis, vulgo *Conserans*.
Darbensis, vulgo *Tarbes*.
Aturensis, vulgo *Aire*.
Lasct riensis, vulgo *Lescar*.
Oleronensis, vulgo *Oleron*.
Aquensis, vulgo *Acques*.
Bajonensis, vulgo *Bayone*.

67 *Archiepiscopatus Tolosani*, *vulgo* Toulose, *in Occitania Superiori*, *vulgo* Languedoc, *Episcopatus suffraganei*.
Apamiensis, vulgo *Pamiers*.
Mirapicensis, vulgo *Mirepoix*.
Montalbanensis, vulgo *Montauban*.
Vaurensis, vulgo *Lavaur*.
Sancti Papuli, vulgo *Saint Papul*.
Lombariensis, vulgo *Lombez*.
Rivensis, vulgo *Rieux*.

68 *Archiepiscopatus Narbonensis*, *vulgo* Narbone, *in Occitania inferiori*, *vulgo* Languedoc, *Episcopatus suffraganei*.
Biterrensis, vplgo *Beziers*.
Nemausensis, vulgo *Nisme*.
Lutevensis, vulgo *Lodeve*.
Ucetiensis, vulgo *Uzes*.
Alectensis, vulgo *Alet*.
Carcassonensis, vulgo *Carcassone*.
Agathensis, vulgo *Agde*.
Montispessulanus, vulgo *Montpelliers*.
Sancti Pontii Tomeriarum, vulgo *Saint Pons*.
Alesensis, vulgo *Alais*.
Elnensis, vulgo *Perpignan*.

Archiepiscopatus Arelatensis, *vulgo* Arles, *in Provincia*, *vulgo* Provence, *Episcopatus suffraganei*. 69
Massiliensis, vulgo *Marseilles*.
Tolonensis, vel Telonensis, vulgo *Toulon*.
Arausicanus, vulgo *Orange*.
Tricastrensis, vulgo *Saint Paul de trois Chateaux*.

Archiepiscopatus Aquensis, *vulgo* Aix, *in Provincia*, *vulgo* Provence, *Episcopatus suffraganei*. 70
Aptensis, vulgo *Apt*.
Rejensis, vulgo *Riez*.
Foro-Juliensis, vulgo *Frejus*.
Vapicensis, vulgo *Gap*, in Delphinatu, vulgo *Dauphiné*.
Sistericensis, vulgo *Cisteron*.

Archiepiscopatus Avenionensis, *vulgo* Avignon, *in Provincia*, *seu Comitatu Venasino*, *vulgo* le Comtat Venaissin, *& in ditione Ecclesiæ*, *Episcopatus suffraganei*. 71
Carpentoractensis, vulgo *Carpentras*.
Vasionensis, vulgo *Vaison*.
Caballicensis, vulgo *Cavaillon*.

Archiepiscopatus Viennensis, *vulgo* Vienne, *in Delphinatu*, *Episcopatus suffraganei*. 72
Gebennensis, vulgo *Geneve*, intra Sabaudiam.
Gratianopolitanus; vulgo *Grenoble*, in Delphinatu.
Vivariensis, vulgo *Viviers*, in Occitania.
Valentinus, vulgo *Valence*, in Delphinatu.
Maurianensis, vulgo *Saint Jean de Maurienne*, in Sabaudia.
Diensis, vulgo *Die*.

Archiepiscopatus Bisuntini, *vulgo* Besanzon, *in Burgundiæ Comitatu*, *Episcopatus suffraganei*. 73
Basileensis, vulgo *Basle*, in Helvetia.
Lausanensis, vulgo *Lausanna*, in Helvetia.
Bellicensis, vulgo *le Bellei*, in Beugesia, vulgo *le Beugè*.

Archiepiscopatus Ebrodunensis, *seu Alpium Maritimarum*, *vulgo* Ambrun, *Episcopatus suffraganei*. 74
Digniensis, vulgo *Digne*.
Niciensis, vulgo *Nice*.
Senicìensis, vulgo *Senez*.
Cemelensis, vulgo *Cimiez*, non longe a Nicia.
Glannatiensis, vulgo *Glandeve*.
Venciensis, vulgo *Vence*.
Grassensis, vulgo *Grasse*.

Archiepiscopatus Tarantasiensis, *vulgo* Tarantaise, *in Alpibus Graiis*, *seu Peninis*, *in Sabaudia*, *Episcopatus Suffraganei*. 75

Augustanus, vulgo *Aousta*, in Sabaudia.
Sedunensis in Vallesia, vulgo *Syon*, vel *Sitten en Velez*.

76 Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc extant in Regno Hispanie.

Archiepiscopatus Toletani, vulgo Toledo, *in Castella nova, Episcopatus suffraganei*.
Cordubensis, vulgo *Cordova*, in Vandalitia Provincia, sic dicta a Vandalis, qui Hispanias occuparunt, vulgo dicitur *Andalusia*.
Segobiensis, vulgo *Segovia* in Castella veteri.
Carthaginensis, vulgo *Carthagena*, in Regno *Murciæ*.
Seguentinus, vulgo *Siguenza*.
Conchensis, vulgo *Cuenza*.
Giennensis, vulgo *Jaen*, in Vandalitia.
Vallisoletanus, vulgo *Vailladolid*, in Castella veteri.

77 *Archiepiscopatus Burgensis, vulgo* Burgos, *in Castella veteri, Episcopatus suffraganei*.
Pampilonensis, vulgo *Pamplona*, in Regno Navarræ.
Calaguritanus, vulgo *Calahorra*, unitus Episcopatui Calciatensi, vulgo *la Calzada*, in Castella veteri.
Palentinus, vulgo *Palenzia* in Regno Legionis, vulgo *Leon*.

78 *Archiepiscopatus Compostellani, vulgo* Compostella, *in Gallæcia, Episcopatus suffraganei*.
Salmanticensis, vulgo *Salamanca*, in Regno Legionis.
Abulensis, vulgo *Avila*, in Castella Veteri.
Placentinus, vulgo *Plasencia*, in Extremadura.
Lucensis, vulgo *Lugo*, in Gallæcia.
Astoricensis, vulgo *Astorga*, in Regno Legionis.
Zamorensis, vulgo *Zamora*, in Regno Legionis.
Auriensis, vulgo *Oreose*, in Gallæcia.
Tudensis, vulgo *Tuy*, in Gallæcia.
Pacensis, vulgo *Badajos*, in Extremadura.
Mindonensis, vulgo *Mondonedo*, in Gallæcia.
Cauriensis, vulgo *Coria*, in Extremadura.
Civitatensis, vulgo *Ciudad Rodrigo*, in Regno Legionis.
Legionensis, vulgo *Leon*, in Regno Legionis.
Ovetensis, vulgo *Oviedo*, in Asturia.

79 *Archiepiscopatus Hispalensis, vulgo* Sevilla, *in Vandalitia, seu vulgo* Andalusia, *Episcopatus suffraganei*.
Gaditanus, vulgo *Cadix*, in Randalitia.
Guadicensis, vulgo *Guadix*, in Regno Granatæ.
Canariensis, vulgo *Canaria*, Insula ejusdem cognominis in Africa.

80 *Archiepiscopatus Granatensis, vulgo* Granada, *in Regno Granatæ, Episcop. suffraganei*.
Malacitanus, vulgo *Malaga*, in Regno Granatæ.
Almariensis, vulgo *Almeria*, in Regno Granatæ.

Archiepiscopatus Cæsaraugustani, vulgo Saragossa, *in Aragonia, Episcopatus suffraganei*. 81
Oscensis, vulgo *Huesca*, in Aragonia.
Jacensis, vulgo *Jaca*, in Aragonia.
Tarasonensis, vulgo *Tarazona*, in Aragonia.
Balbastriensis, vulgo *Balbastro*, in Aragonia.
Terulensis, vulgo *Teruel*, in Aragonia.
Albaricienss, vulgo *Albaricin*, in Aragonia.

Archiepiscopatus Tarraconensis, vulgo Tarragona, *in Catalaunia, Episcopatus suffraganei*. 82
Barchinonensis, vulgo *Barcellona*.
Gerundensis, vulgo *Girona*.
Ilerdensis, vulgo *Lerida*.
Vicensis, vulgo *Vich*.
Urgellensis, vulgo *Urgel*.
Dertosensis, vulgo *Tortosa*.

Archiepiscopatus Valentini, vulgo Valencia, *in Regno Valentino, Episcopatus suffraganei*. 83
Majoricensis, vulgo *Majorica*, in Insula ejusdem cognominis.
Oriolensis, vulgo *Oribvela*, in Regno Valentino.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Germania. 84

Archiepiscopatus Moguntini, italice *Maguza*, Germ. *Mainz*, Gallice *Mayence*, Episcopatus suffraganei.
Argentinensis, Germ. *Strasburg*, in Alsatia.
Augustanus, Germ. *Augsburg*, in Suevia ad Lycum fluvium.
Constantiensis, Germ. *Costanz*, in Suevia.
Curiensis, Germ. *Chur*, vulgo *Coira*, in Rhætia.
Eichstetensis, Germ. *Eichstett*, in Franconia.
Halberstadiensis, Germ. *Halberstad*, in Saxonia inferiori.
Herbipolensis, Germ. *Wurtzburg*, in Franconia.
Hildesheimensis, vulgo *Hildesheim*, in Saxonia inferiori.
Paderbonensis, vulgo *Paderbona*, in Westphalia.
Spirensis, Germ. *Speier*, intra Palatinatum Rheni.
Verdensis, vulgo *Verden*, in Saxonia inferiori.
Wormatiensis, vulgo *Wormes*, intra Palatinatum Rheni.
Fuldensis, ex Abbatia celeberrima novissime erectus a Benedicto XIV. anno 1752. Const. incip. *In Apostolicæ dignitatis*, cum omnibus juribus & prærogarivis, præservato tamen statu Regulari; itaut idem Episcopus & Abbas sit, & nuncupetur; atque Moguntinæ Archiepiscopali Ecclesiæ jure Metropolitico subjectus ab eod. Pontifice Constitut. incip. *Saluberrimum*.

Ar-

85 *Archiepiscopatus Trevirensis*, *Germ.* Trier, *Gallice* Treves, *Episcopatus suffraganei.*
Tullensis, vulgo *Toul*, in ditione Gallorum.
Metensis, vulgo *Metz*, in ditione Gallorum.
Verdunensis, vulgo *Verdun*, in ditione Gallorum.

86 *Archiepiscopatus Coloniensis*, *Germ.* Coln, *Gallice* Cologne, *Episcopatus suffraganei.*
Leodiensis, Germ. *Liek Luttig*, Gallice *Liege*, Italice *Liegi.*
Monasteriensis, vulgo *Munster*, in Westphalia.
Osnabrugensis, vulgo *Osnabrugk*, in circulo Westphaliæ.
Mindensis, vulgo *Minden*, in Westphalia, qui tamen Episcopatus, perinde ac Episcopatus Alberstadiensis transiit in Dominium Electoris Brandeburgensis.

87 *Archiepiscopatus Salisburgensis*, *vulgo* Salzburg, *Episcopatus suffraganei.*
Passaviensis, vulgo *Passau*, in Bavaria; sed modo a Benedicto XIII. Constit. incipient. *Arcan. Divin.* est declaratus exemptus, & insignibus Archiepiscopalibus Pallii, & Crucis præviæ ferendæ integratus.
Frisingensis, vulgo *Freisingen*, in Bavaria.
Ratisponensis, vulgo *Ratizbona*, in Bavaria, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Brixinensis, vulgo *Brixens*, in Comitatu Tirolis.
Gurcensis, vulgo *Gurck*, in Carinthia.
Laventinensis, vulgo *Lavant*, in Carinthia.
Chiemensis, vulgo *Chiemse*, in Bavaria.
Seccoviensis, vulgo *Sekavv*, in Stiria.

88 *Archiepiscopatus Magdeburgensis*, *vulgo* Magdeburg, *Episcopatus suffraganei.*
Misnensis, vulgo *Meissen*, in Saxonia Superiori ad Albim, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.
Merseburgensis, vulgo *Mersburg*, in Misnia.
Citizensis, vulgo *Zeitz.*
Naumburgensis, vulgo *Naumbarg*, in Misnia.
Brandeburgensis, vulgo *Brandeburg.*
Havelbergensis, vulgo *Havelberg.*

89 *Archiepiscopatus Bremensis*, *vulgo* Bremen, *in Saxonia inferiori*, *Episcopatus suffraganei.*
Lubecensis, vulgo *Lubeck*, in Hollandia.
Raceburgensis, vulgo *Ratzburg*, in Ducatu Pomeraniæ.
Suerinensis, vulgo *Schvverin*, in Ducatu Meckelburgensi.

90 Præter hos sex Germaniæ Archiepiscopatus, moxque recensitos Episcopatus suffraganeos, sex adhuc sunt in Germania Episcopatus, qui sunt exempti, videlicet Episcopatus Neostadiensis, vulgo *Neustatt*, in Austria: Episcopatus Uratislaviensis, vulgo *Breslau*, in Silesia: Episcopatus Bambergensis, vulgo *Bamberg*: Episcopatus Olmutcensis, in Moravia, vulg *Olmitz*: Episcopatus Tridentinus, vulgo *Trento*: & Episcopatus Labacensis, Italice *Lubiana*. Denique Viennensis in Austria Episcopatus, qui antea erat itidem exemptus, nuperrime ad petitionem Imperatoris Caroli RI. fuit a Summo Pontifice Innocentio XIII. in Archiepiscopatum erectus.

Archiepiscopatus, & *Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Anglia.* 91
Archiepiscopatus Cantuariensis, vulgo *Cantorbery*, Episcopatus suffraganei.
Roffensis, vulgo *Rochester.*
Londinensis, vulgo *London*, Gallice *Londres.*
Lincolniensis, vulgo *Lincoln.*
Cicestriensis, vulgo *Chichester.*
Vintoniensis, vulgo *Vinchester.*
Sarisburiensis, vulgo *Sarisbury.*
Exoniensis, vulgo *Excester.*
Virgoniensis, vulgo *Worcester.*
Glocestriensis, vurgo *Glocester.*
Bathoniensis, vulgo *Bathe*, unitus Episcopatui Vellensi, vulgo *Welles.*
Lichfe'diensis, vulgo *Liebfeld.*
Herefordiensis, vulgo *Hereford.*
Eliensis, vulgo *Ely.*
Norvicensis, vulgo *Norvvich.*
Oxoniensis, vulgo *Oxford.*
Petriburgensis, vulgo *Peterboroug.*
Bristoliensis, vulgo *Bristol.*
Landavensis, vulgo *Landaff.*
Bangoriensis, vulgo *Bangor.*
Menevensis, seu Sancti Davidis, vulgo *Saint David.*
Asaphensis, vulgo *Saint Asaph.*

Archiepiscopatus Eboracensis, *vulgo* Yorch, *Episcopatus suffraganei.* 92
Castriensis, vulgo *Chester.*
Dunelmensis, vulgo *Durham.*
Carleolensis, vulgo *Carlile.*

Archiepiscopatus, & *Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Scotia.* 93
Archiepiscopatus Andreopolitani, vulgo *Sanct. Andrevvs*, Episcopatus suffraganei.
Aberdonensis, vulgo *Aberdene.*
Duckeldensensis, vulgo *Dunckel.*
Moraviensis, vulgo *Murray.*
Dumblanensis, vulgo *Dumblant.*
Brechinensis, vulgo *Brechin.*
Edemburgensis, vulgo *Edembourg.*
Rossensis, vulgo *Rosse.*
Cathanesiensis, vulgo *Caintnes.*
Orcadensis, vulgo *Orkney.*

Archiepiscopatus Glascuensis, *vulgo* Glascovv, *Episcopatus suffraganei.* 94

Galloridensis, vulgo *Gallowway*.
Argadiensis, vulgo *Argyse*.
Insularum, sive Sodorensis, vulgo *Colenkill*, *& Isles*.

95 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Hibernia.*

Archiepiscopatus Armachani, vulgo *Armagh*, in Ultonia, Episcopatus suffraganei.
Mildensis, vulgo *Mith*.
Clochorensis, vulgo *Clogher*.
Dunensis, vulgo *Down*.
Derrensis, vulgo *Derry*.
Rapotensis, vulgo *Rapoe*.
Kilmorensis, vulgo *Kilmore*, unitus Episcopatui Ardachadensi, vulgo *Ardach*.
Dromorensis, vulgo *Dromore*.
Clonmacnaisensis, vulgo *Cluan*, qui Episcopatui Mildensi est unitus.
Connorensis, vulgo *Conner*, qui Episcopatui Durensi unitus est.

96 *Archiepiscopatus Dublinensis, vulgo* Dublin, *in Lagenia, Episcopatus suffraganei.*

Darensis, vulgo *Kildare*.
Fernensis, vulgo *Fernes*, unitus Episcopatui Leghliensi, vulgo *Leighlin*.
Ossoriensis, vulgo *Ossery*.

97 *Archiepiscopatus Cassiliensis, vulgo* Casshell, *in Nonomia, Episcopatus suffrbganei.*

Limericensis, vulgo *Lymerick*.
Vatefordiensis, vulgo *Waterford*, qui unitus est Episcopatui Lismorensi, vulgo *Lismera*.
Clonensis, seu Claunensis, vulgo *Cloney*.
Corcagrensis, vulgo *Corch*, unitus Episcopatui Rossensi, vulgo *Ross*.
Laonensis, vulgo *Killalo*.
Ardfertensis, & Finibriensis, vulgo *Kilfenor*.

98 *Archiepiscopatus Thuamensis, vulgo* Toam, *in Connacia, Episcopatus suffraganei.*

Magionensis, vulgo *Moy*, & Enaghounensis, vulgo *Enaghodowne*, qui uniti sunt Archiepiscopatui Thuamensi.
Elphinensis, vulgo *Elphen*.
Duacensis, vulgo *Kilmagough*, unitus Episcopatui Clonfertensi, vulgo *Clonfert*.
Aladensis, vulgo *Killala*, unitus Episcopatui Achadensi, vulgo *Achonry*.
Archiepiscopatus, & Episcopatus, qui nunc sunt in Bohemia.
Unicus est in Regno Bohemiæ Archiepiscopatus, videlicet Pragensis a Clemente VI. Pontifice Maximo anno 1334. institutus.

99 *Archiepiscopatus Pragensis, vulgo* Praga, *in Bohemia, Episcopatus suffraganei.*

Olmucensis, vulgo *Olmitz*.
Litomericensis, vulgo *Leutmeritz*.
Reginohradecensis, vulgo *Kenigsgratz*.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dania.
Unus duntaxat in Dania, vulgo *Danemarch*, extat Archiepiscopatus, ilicet Lundensis.

Archiepiscopatus Lundensis, vulgo Lunden, *in Dania, Episcopatus suffraganei.* 100

Roschildensis, vulgo *Roschild*, in Zelandia Insula.
Ottoniensis, vulgo *Odensee*, in Fionia.
Slesvicensis, vulgo *Slesvvik*, in Jutia.
Ripensis, vulgo *Ripen*, ibidem.
Viburgensis, vulgo *Wiberg*, ibidem.
Alburgensis, vulgo *Alburch*, ibidem.
Arhusiensis, vulgo *Arhusen*, ibidem.
Observari tamen debet, hunc in Dania Archiepiscopatum Lundensem ab anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, ex quo Lundis Civitas subest Suecis, desiisse esse Archiepiscopatum, & nunc esse tantum Episcopatum, quia ejus loco Civitas Hasnia, a qua parum distat Lundensis Civitas, Archiepiscopali titulo fuit decorata a Friderico III. Daniæ Rege anno MDCLX.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Svecia.

Archiepiscopatus Upsaliensis, vulgo Upsal, *Episcopatus suffraganei.* 101

Lincopensis, vulgo *Linkoping*.
Scarensis, vulgo *Scara*.
Arosiensis, vulgo *Arosen*.
Vexionensis, vulgo *Vexsio*.
Aboenis, vulgo *Abo*, in Finnonia.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Hungaria.

Archiepiscopatus Strigoniensis, vulgo Gran, *sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 102

Nitriensis, vulgo *Nitra*, sub Austriacis.
Javariensis, vulgo *Jevver*, sub Austriacis.
Agriensis, vulgo *Egher*.
Vaciensis, vulgo *Watzen*.
Quinqueecclesiensis, vulgo *Otegiazac*.
Wesprimensis, vulgo *Vesprim*.

Archiepiscopatus Colocensis, vulgo Colocza, *Episcopatus suffraganei.* 103

Bathiensis, vulgo *Bath*, qui unitus est Archiepiscopatui, & est sub Austriacorum Dominio.
Zagrabiensis, vulgo *Zagrab*.
Varadiensis, vulgo *Varad*.
Sirmiensis, vulgo *Szerem*, seu *Sirmich*.
Chanadiensis, vulgo *Chanad*.
Bosnensis, vulgo *Bosna*, sedes Jatzæ in Bosnia.
Cibinensis, sive Transilvaniæ, vulgo *Szeben*.
Bachoviensis, vulgo, *Backevv* in Valachia.

Ar-

104 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Polonia.*

Archiepiscopatus Gnesnensis, vulgo *Gnesna*, Episcopatus suffraganei.
Cracoviensis, vulgo *Cracovv*, in Polonia minore.
Uladislaviensis, seu Cujaviensis, vulgo *Wladislavv*, in Cujavia.
Vilnensis, vulgo *Vilenki*, in Lituania.
Posnaniensis, vulgo *Posnan*.
Plocensis, vulgo *Plocsko*, in Massovia.
Varmiensis, vulgo *Varmia*, unitus Episcopatui Sambiensi, vulgo *Szamland*.
Luceoriensis, vulgo *Lucko*, in Volhinia.
Samogitiensis, sive Medniciensis, vulgo *Samodzka*, *Uembla*.
Culmensis, vulgo *Culmsee*, unitus cum Episcopatu Pomesamiensi, vulgo *Pomesan*.
Uratislaviensis, vulgo *Breslaav*, in Silesia.
Lebussensis, vulgo *Lebusis*, in Marchia Brandeburgica.
Caminensis, vulgo *Camin*, in Pomerania.
Smolocensis, vulgo *Smolensko*, in Moscovia.

105 *Archiepiscopatus Leopoliensis, vulgo* Luvou, *Episcopatus suffraganei.*

Presmiliensis, vulgo *Prezemyzl*, in Russia nigra.
Celmensis, vulgo *Chelm*, in Russia nigra.
Chiovensis, vulgo *Kiovv*, in Volhinia.
Camenecensis, vulgo *Kaminiec*, sub Turcis, in Podolia.

106 Præter latinos in Regno Poloniæ Episcopos, sunt & Russici, seu Ruthenici Ritus, Episcopi sub ditione Regis Poloniæ in Communionem Orthodoxæ Ecclesiæ a Clemente VIII. Pontifice maximo anno MDXCVI. recepti, qui tamen in Comitiis Polonicis locum non habent.

107 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Lusitania, vulgo* Portugallia.

Hic in primis est observandum, quod novissime de anno MDCCXVI. a Clemente XI. Constitut. incipiente: *In supremo Apostolatus solio* Archiepiscopatus Ulissiponensis fuit divisus in duos Archiepiscopatus, uno vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Orientali, & altero vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Occidentali, qui & in Patriarchatum fuit erectus cum plurimis privilegiis, & utrique fuerunt assignati suffraganei, ut sequitur.

108 *Patriarchatus Ulissiponensis Occidentalis, vulgo* Lisbona Occidentale, *Episcopatus suffraganei.*

Leyriensis, vulgo *Leira*, in Portugallia.
Lamacensis, vulgo *Lamego*.
Funchalensis, vulgo *Funchel*, in Madera Insula.
Angrensis, vulgo *Angra*, in Tercera Insula.

Archiepiscopatus Ulissiponensis Orientalis, vulgo Lisbona Orientale, *Episcopatus suffraganei.* 109

Egitaniensis, seu Guardiensis, vulgo *La Guardia*.
Portalegrensis, vulgo *Portalegra*.
Promontorii Viridis, seu Capitis Viridis, vulgo *Ribera grande*, in Insulis Capitis viridis.
Sancti Thomæ, vulgo *San Thomè*, in Insula ejusdem cognominis, versus Guineam.
Congensis, vulgo *San Salvador*, in Regno Congi.

Sub Benedicto XIV. unicus Ulissiponensis Archiepiscopatus agnitus est.

Archiepiscopatus Bracarensis, vulgo Braga, *Episcopatus suffraganei.* 110

Portulacensis, vulgo *Porto*.
Visensis, vulgo *Visea*.
Conimbricensis, seu Colimbriensis, vulgo *Coimbra*.
Mirandensis, vulgo *Miranda*.

Archiepiscopatus Eborensis, vulgo Evora, *Episcopatus suffraganei.* 111

Algarbiensis, seu Pharensis, vulgo *Faro*, in Algarbia.
Elvensis, vulgo *Elvas*, in Portugallia.
Tingitanus, vulgo *Tanger*, & Septensis, vulgo *Ceuta*, uniti sub eodem Episcopo in Barbaria.
Angolæ, vulgo *Angola*, in Urbe Laonda.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Livonia. 112

Archiepiscopatus Regiensis, vulgo *Riga*, Episcopatus suffraganei.
Revalensis, vulgo *Revel*.
Torpatensis, vulgo *Derpt*.
Hapsalensis, vulgo *Hapsel*.
Ossiliensis, vulgo *Pesel*.
Vendensis, vulgo *Vindovv*, nunc Livoniensis.

Nunc Civitas Riga, quæ erat Sedes illius Archiepiscopatus, in manus Magni Ducis Russiæ venit, qui eam expugnavit anno MDCCX.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Valachia, Moscovia, & Russia. 113

In Valachia unus tantum est Episcopatus, seu Bacchoviensis a Clemente VIII. Pontifice Maximo erectus.

In Moscovia, itemque in Russia alba, Episcopi e Cœtu Monachorum Ordinis Sancti Basilii, ut plurimum, eliguntur, solentque undecim Episcopi in universo Mosci Imperio numerari, quorum Metropolita in urbe *Moscau* sedem habebat. Duo etiam in Moscovia sunt Archiepiscopatus, nimirum Restoviensis, & Novogardiæ Magnæ. Extant vero Episcopatus in Civitatibus Cortinæ, Re-

Rezaniæ, Columnæ, Casani, Volgdæ, Tueriæ, Smoleski, & Sudaliæ.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dalmatia.

114 *Archiepiscopatus Jadrensis, vulgo* Zara, *sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*

Arbensis, vulgo *Arbe*.

Veglianensis, vulgo *Veglia*.

Auxerensis, vulgo *Ossaro*.

115 *Archiepiscopatus Spalatensis, vulgo* Spalatro, *sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*

Signiensis, vulgo *Segna*, in Croaria sub Imperatore.

Nonensis, vulgo *Nona*, sub Venetis in Dalmatia.

Pharensis, & Lesinensis, vulgo *Lesina*, sub Venetis in Dalmatia.

Traguriensis, vulgo *Trau*, sub Venetis in Dalmatia.

Scardonensis, vulgo *Scardona*, sub Venetis in Dalmatia.

Macariensis, vulgo *Macarska*, sub Venetorum Dominio.

Sebenicensis, vulgo *Sebenico*, sub Venetis in Dalmatia.

Tiniensis, vulgo *Tine*, sub Turcis.

Dulmensis, vulgo *Dulmò*, in Bosnia sub Turcis.

116 *Archiepiscopatus Ragusini, vulgo* Ragusi, *sui Juris, in Dalmatia, Episcopatus suffraganei.*

Stagnensis, vulgo *Stagno*, sub Ragusæis.

Mercanensis, vulga *Merca*, sub Ragusæis, unitus cum Episcopatu Tribunensi, vulgo *Trebingo*, sub Turcis.

Stephanensis, vulgo *Marenta*, sub Turcis.

Braciensis, vulgo *La Brazza*, sub Venetis.

Rosonensis, vulgo *Risano*, sub Turcis.

Curzolensis, vulgo *Curzola*, sub Venetis.

117 *Archiepiscopatus Nidrosiensis, vulgo* Dronsheim, *Episcopatus suffraganei in Norvegia.*

Bergensis, vulgo *Bergen*, unitus Episcopatui Stavangrensi, vulgo *Staffanger*.

Hammariensis, vulgo *Hammer*.

Ansloensis, vulgo *Hola* in Islandia Insula.

Scalhotensis, vulgo *Scalhot*, in Islandia Insula.

118 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Albania.*

Archiepiscopatus Antibarensis, vulgo *Antivari*, sub Turcis, Episcopatus suffraganei.

Scutarensis, vulgo *Scuttari*.

Polatensis, vulgo *Pulati*.

Drivastensis, vulgo *Drivasto*.

Dulcinensis, vulgo *Dulcigno*.

Sappatensis, vulgo *Sappa*, unitus cum Episcopatu Sardanensi, vulgo *Sardania*.

Pisrenensis, vulgo *Prisseren*, in Servia.

Samandriensie, vulgo *Semender*, in Servia.

Belgradensis, vulgo *Belgrado*, in Servia.

Buduensis, vulgo *Budoa*, sub Venetis.

Archiepiscopatus Dyrrachini, vulgo Durazzo, *in Albania sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 119

Alexiensis, vulgo *Alessio*.

Lissensis, vulgo *Lissa*.

Bendensis, vulgo *Benda*.

Canoviensis, vulgo *Canovia*.

Crojensis, vulgo *Croja*.

Archiepiscopatus Scupiensis, vulgo *Uscub*, in Servia. 120

Archiepiscopatus Sardicensis, vulgo *Sofia*, in Bulgaria. 121

Archiepiscopatus Ochredensis, vulgo *L' Ocrida*, in Macedonia. 122

Archiepiscopatus Corcyrensis, vulgo Corfù, *in Epiro sub Venetis, Episcopatus suffraganei.* 123

Zacynthiensis, vulgo *Zante*, unitus cum Episcopatu Cephaloniensi, vulgo *Cefalonia*, sub Venetis in Insulis.

Archiepiscopatus Candiensis, vulgo Candia, *in Creta insula sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 124

Cydoniensis, vulgo *la Canea*.

Rhetimnensis, vulgo *Retimo*, unitus cum Episcopatu Milopotamensi, vulgo *Milopotamo*.

Sithiensis, vulgo *Sethia*, unitus cum Episcopatu Hierapetrensi, vulgo *Hierapetra*.

Sichimensis, vulgo *Sichimo*, unitus cum Episcopatu Archadiensi, vulgo *Archadia*.

Archiepiscopatus Naxiensis, vulgo Naxia *in Mari Ægeo, Episcopatus suffraganei.* 125

Thinensis, vulgo *Tine*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Insula ejusdem cognominis sub Venetis.

Milensis, vulgo *Milo*.

Scirensis, vulgo *Sira*.

Chiensis, vulgo *Scio*.

Andrensis, vulgo *Andro*.

Therasiensis, vulgo *Santorini*.

Theramniensis, vulgo *Termia*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Orientalibus, sub Lusitanis.

Archiepiscopatus Goani, vulgo Goa, Episcopatus suffraganei. 126

Cochinensis, vulgo *Cochin*.

Malacensis, vulgo *Malaca*.

Macaonensis, vulgo *Macao*, in Sinarum Imperio.

Meliaporensis, seu Sancti Thomæ, vulgo *San Thomè*.

Nangazachiensis, vulgo *Nangazachi*, quem Episcopatum Sixtus V. Pontifex Maximus erexit in Nangazaco, Urbe Japoniæ.

Gran-

Granganovensis, aut Angamelensis, vulgo *Angamale*, in India intra Gangem, qui Archiepiscopatus nullum Episcopatum suffraganeum habet.

127 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Occidentalibus sub Hispanis.*

128 Archiepiscopatus Mexicani, vulgo *Mexico*, Episcopatus suffraganei.

Antequarensis, sive Quaxacanus, vulgo *Guaxaca*.

Mechoacanus, vulgo *Mechoacan*.

Taxcalensis, sive Angelopolitanus, vulgo *Puebla de los Angelos*.

Guatimalanus, vulgo *Guatimala*.

Meridæ, vulgo *Merida*, in Yucatania.

Nicaragua, vulgo *Nicaraga*.

Chiappensis, vulgo *Chiappe*.

Veræ pacis, vulgo *Vera pas*.

Durangi, vulgo *Durango*.

Sanctæ Fidei de novo Mexico, vulgo *Santa Fè*.

129 *Archiepiscopatus Sancti Dominici, vulgo San Domingo, in Hispaniola Insula, Episcopi suffraganei.*

Episcopatus Conceptionis, vulgo *la Conception de la Vega*, unitus Archiepiscopatui.

Sancti Jacobi de Cuba, vulgo *Sant Jago de Cuba*.

Sancti Joannis de Portu divite, vulgo *San Juan de puerto ricco*.

Veneriolæ, vulgo *Venezuola*.

Honduræ, vulgo *Honduras*.

130 *Archiepiscopatus Limensis, vulgo* Lima, *Episcopatus suffraganei.*

Cuscensis, vulgo *Cusco*.

Quitensis, vulgo *Quito*.

Arequipæ, vulgo *Arequipa*.

De Truxillo, vulgo *Truxillo*.

Gamangæ, vulgo *Guamanga*.

Panamanus, vulgo *Panama*, in Terra Firma.

Sancti Jacobi Ciles, vulgo *Santjago de Chile*.

Conception, vulgo *La Conception de Chile*.

Archiepiscopatus Sanctæ Fidei, vulgo *Santa Fè de Bogota*.

131 *Archiepiscopatus suffraganei in novo Regno Granatensi, sub Hispanis.*

Sanctæ Marthæ, vulgo *Santa Marta*, in novo Regno Granatensi.

Carthaginis novæ, vulgo *Cartagena*, la Inda, in Terra Firma.

Popaiani, vulgo *Popayan*, in Regione ejusdem cognominis.

132 *Archiepiscopatus Platensis, vulgo* de la Plata, *Episcopatus suffraganei.*

De pace, vulgo *la Paz*, o *Chuquiaca*, in Peruvia.

Tucumanensis vulgo *San Miguel de el estero*, in Tucumania.

Sanctæ Crucis de Serra, vulgo *Santa Crux de la Sierra*, *o de Baranca*.

Sanctæ Trinitatis, vulgo *S. Trinidad de Buenos Ayres*, in Paraguaja.

Fluvii de Plata, vulgo *l'Assomption*, in Provincia Fluvii de Plata.

Archiepiscopatus Manilani, vulgo Manila, *in Insulis Philippinis sub Hispanis, Episcopatus suffraganei.* 133

Nominis Jesu, seu Cebuensis, vulgo *Nombres de Jesus*.

Novæ Segoviæ, vulgo *Nuova Segovia*.

Cazerensis, vulgo *Caceres de Camerina*.

Archiepiscopatus Sancti Salvatoris, vulgo San Salvador, *in Brasilia sub Lusitanis, Episcopatus suffraganei.* 134

Olindanus, vulgo *Olinda de Pernambuco*.

Sancti Sebastiani, vulgo *San Sebastiano de Rio de Janeiro*.

Maraniani, vulgo *San Luis de el Maraham*.

Notandum, quod Episcopatum Fluminis Januarii in Brasilia, ejusque amplissimam Diœcesim in quinque partes divisit Benedictus XIV. an. 1746. Constit. incip. *Candor lucis æternæ*, & una earum antiquo Episcopatui relicta, ex aliis duos Episcopatus, nempe Marianensem, & S. Pauli, & totidem Prælaturas, scilicet Gojasiensem, & Cujabaensem, sub jure Metropolitico Archiepiscopi S. Salvatoris erexit.

In Francia nova nullus est Archiepiscopatus, sed unus tantum extat Episcopatus, seu Quebecensis, qui nemini suffraganeus est, & vulgo dicitur *Quebec*. 135

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Belgio, vulgo Flandria. 136

Archiepiscopatus Mechlinensis, vulgo *Malines*, in Belgio Hispanico, Episcopatus suffraganei.

Anterpulensis, vulgo *Anvers*, ad Scaldim fluvium in Brabantia.

Brugensis, vulgo *Bruges*.

Gandavensis, vulgo *Gand*.

Iprensis, vulgo *Ipres*.

Ruremundensis, vulgo *Ruremonde*.

Boscoducensis, vulgo *Bolduc*.

Archiepiscopatus Cameracensis, vulgo Cambray, *in Belgio Gallico, Episcopatus suffraganei.* 137

Attrebatensis, vulgo *Arras*.

Tornacensis, vulgo *Tournay*.

Namurcensis, vulgo *Namur*.

Sancti Audomari, vulgo *Saint' Omer*.

138 *Archiepiscopatus Ultrajectini*, *vulgo* Utrecht,
Episcopatus suffraganei.
Daventrensis, vulgo *Deventer*.
Harlemensis, vulgo *Harlem*, in Hollandia.
Leovardiensis, vulgo *Leuwarden*, in Frisia.
Middelburgensis, vulgo *Middelburg*, in Zelandia.

139 Episcopatus cum Cardinalatus officio incompatibilis olim censebatur, nec alii Episcopi inter Cardinales erant, præter septem prius, postea vero sex suburbicarii. Dein tamen usus invaluit, ut etiam Cardinales Cathedralibus Ecclesiis præficerentur; idque approbatum fuit a Concilio Tridentino, dummodo ipsi Cardinales apud suas Ecclesias residerent. Ben. XIV. tom. 2. Constitut. 36. incipient. *Cum a Nobis.*

140 Episcopatus Titulares Ecclesiarum in partibus Infidelium laudabiliter conferuntur, ubi hujusmodi Episcoporum opera aliquam Ecclesiæ utilitatem afferat. Idem *ibid.* Episcopatus Titulares posse conferri Cardinalibus fuse probat idem Pontifex *ibid.* adducens ad id jura, congruentias, & exempla.

141 Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli. Idem tom. 2. Constitut. 35. incip. *Notum tibi*.

Additiones ex editione Romana.

142 Opportunum hic esset ostendere Episcopos jure divino, dignitate, & potestate simplicibus Presbyteris esse superiores, & in hac potissimum sententia fuisse D. Hieronymum, quidquid blaterent Salmasius, Blondellus, & alii Calvinistæ. Sed angusti limites additionum haud patiuntur, ut materiam hanc adeo vastam hic tractemus. Vide, qui de ea pro dignitate agit, & affert plura D. Hieron. loca, tum ipsis locis, quibus abutuntur Adversarii, respondet, Doctissimum Droven *de Re Sacrament. tom. 2. lib.* 8. *sect. 6. fere per tot.*

EPISCOPUS.

ARTICULUS I.

Episcopus quo ad ejus nomen, originem, & dignitatem.

1 NOmen Episcopi est nomen græcum idem importans ac latine *speculator*; *c. Cleros §. Episcopus dist.* 21. vel superintendens; *cap. Qui Episcopatum* 8. *quæst.* 1. *cap. Legimus dist.* 93. Præcipuum enim Episcopi munus est gregis sibi commissi mores, & vitam explorare, & inspicere. Unde S. Ambrosius *de dignitate Sacerdotum cap.* 6. Episcopum dici censet, quasi per inspectorem, ideoque & in solio eum in Ecclesia editiori residere, ut & cunctos respiciat, & a cunctis respiciatur. Episcopus vo- 2
catur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis, ad differentiam simplicium Sacerdotum; *cap. Deus ergo 3. quæst.* 1. *cap. Videntes* 12. *quæst.* 1. *c.* 1. §. *Per fontis*, *de Sacram. Unct.* Episcopus enim congrue dicitur Sacerdos summus, quia ultra suum Ordinem nullus est alius Ordo; *c. De his*, *c. Munus*, *de consec. dist.* 5. nam Episcopatus est maximus Ordinum, qui sint in Ecclesia Dei. *Gloss. verb. Episcopus in proœmio lib. 9. Decretal. Gloss. verb. de Episcopis in c. Quia periculosum*, *de sentent. Excomm. in 6.* Episco- 3
pus dicitur *Præsul*, quia in Concilio præsidet; *cap. Quod translationem*, *de temporib. Ordinat.*
Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans præemi- 4
net populo, & est primus templi, & Diœcesis Sacerdos; §. *Nos autem*, *Instit. de Attiliano Tutore*, *l. Si quemquam*, *& l. Decernimus* Cod. *de Episcopis*, *& Clericis*, Calvin. *verb. Antistes*. Dicitur Pontifex *cap. Pontifices 7. quæst.* 1. 5
cap. Messana, *de elect. cap. Quia periculosum*, *de sentent. Excomm. in 6.* Pontifex enim, ut ait Scævola, relatus a Calvino *verb. Pontifex*, est sic dictus a *posse*, & *facere*, quia, ut Alciatus arbitratur, jus illi erat sacrificandi: facere enim apud veteres sacrificare est, & Episcopus potest sacrificare, & facere sacrificare per Sacerdotes, quos efficit, & ordinat.
Appellatur interdum *Legatus Christi*, ut in 6
cap. Accusatio quoque in fin. 2. quæst. 7. & in Clement. 1. §. *Nec super*, *de pœnis*. Episcopus enim tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.

Vocatur propriissime *Pastor* ab officio, quod 7
habet pascendi Oves sibi commissas verbi Dei prædicatione, ac Sacramentorum administratione, ut Pastoris Officii esse proprium, docet, & monet, & sæpius inculcat Concilium Trid. *sess.* 6. *de reform. cap.* 1. *& sess.* 23. *c.* 1.
Vocatur etiam *Præco*, quia annuntiat populo 8
scelera eorum; *cap. Sit rector* 1. *dist.* 43. Voca- 9
tur item *Medicus*, ut sciat attemperare vinum oleo in curandis vulneribus; *cap. Disciplina 9. dist.* 44. Vocatur *Lucerna* super Candelabrum 10
posita, *Matth. cap.* 5. ut omnibus luceat probitatis, & Doctrinæ radiis. Vocatur *Sal ter-* 11
ræ, *Matth. eod. cap.* 5. ut condiat aliorum mores sapientissimis institutis, & præceptis. Di- 12
citur *Angelus*, *Luc.* 9. quia mittitur ut Nuncius

13 cius prædicaturus verbum Dei. Vocatur *Sanctissimus in Authentic. de Sanctissimis Episc. coll. 6. & in Clement. num. 1. §. Nec super, de pœnis*, quia cum Episcopus debeat alios sanctos efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, & potius exemplis, quam verbis populum sibi commissum ad Sanctitatem alliciat, & provocet: Unde recte *Eccles. 2.* dicitur: *Ab immundo quis mundabitur?* cui concinit illud S. Gregorii *lib. 7. Moral. Manus sordida aliam non lavat, & oculus plenus pulvere maculam non considerat; ita mundus debet esse, qui vult aliena*
14 *corrigere*. Hinc communiter tenetur, quod status Episcopalis perfectior sit, quam status Religionis, & Episcopus debet esse Sanctior Religioso; nam, ut inquit S. Dionysius *de Eccl. Hierarch. c. 5. Pontificum quidem Ordo consummativus est, & perfectivus; Sacerdotum autem illuminativus, & lucidativus; Ministrantium vero Purgativus, & discretivus;* Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Nisi cum pridem 10. de renunciatione n. 6. & 7.*

15 Ordo Episcopalis quamvis quoad rem, seu essentiam sit unus solus, ex Anacleto Papa *Epist. 3. & cap. Novationis 6. caus. 7. quæst. 1.* tamen quo ad nomen, & gradum est quadripartitus; textu expresso *in cap. Cleros 1. dist. 21. §. Ordo Episcoporum*, ibi: *Ordo vero Episcoporum quadripartitus est, idest in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitis, atque Episcopis*. Sic tenent Fagnan. *lib. 1. Decretal. in c. Requisivit, de ordinatis ab Episcopo, qui &c. n. 1.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. c. 6. num. 4.*

16 Patriarcha est nomen græcum, idem importans, ac latine Summus, seu Princeps Patrum, idest Episcoporum, *cit. c. Cleros, verb. Pa-*
17 *triarcha dist. 21.* Patriarchæ præcipui, & veri in principio fuerunt tantum quatuor, scilicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus; *cap. Antiqua, de privilegiis; cap. Renovantes; cap. Definimus dist. 22. cap. Grave nimis, de præbend. & Extravagant. Sacrosancta Romana Ecclesia, de electione inter Communes*, ubi Benedictus XI. sic expresse scribit: *Sacrosancta Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum a Deo, utpote Mater universorum Christifidelium, & Magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium, & Hierosolimitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasque multis prærogativis, & honoribus, ac privilegiis decoravit.* (a) Præter dictos quatuor primarios re- 18
periuntur etiam alii Patriarchæ non ita principales, videlicet Gradensis, seu Venetus, Patriarcha Indiarum, & Patriarcha Æthiopiæ, cum aliis, de quibus Glossa *in cit. c. Cleros 1. dist. 21. verb. Archiepiscopi*, & novissime institutus est novus Patriarcha Ecclesiæ Ulissiponensis Occidentalis *de anno* 1716. a Clemente XI. Constit. incip. *In supremo Apostolatus solio*.

Patriarchæ, & Primates, late sumpto voca- 19
bulo, idem sunt, licet different nomine, colligitur *ex cap. Provinciæ 1. dist. 90.* ibi: *Ipsis quoque in Civitatibus, vel locis nostros Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges Divinæ, & Ecclesiasticæ poni, & esse jusserunt; & cap. Nulli 2. ead. dist. 99.* ibi: *Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas sedes tenent, quarum Episcopos Apostoli, eorumque Successores regulariter Patriarchas, vel Primates esse constituerunt; & cap. Duo simul 9. de Offic. Ordinar.* ibi: *Cum sit in Canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil Juris præ ceteris habere, nisi quantum &c.* Unde Glossa *in cap. Coram 7. de in integrum restit. verb. Super primatia*, auctoritate *cit. cap. 1. & cap. 2. dist. 99.* sic concludit: *Primatia, & Patriarchatus una tantum dignitas est, licet nomina sint diversa;* & Glossa *in cit. cap. Duo simul 9. De Offic. Ordinar. verb. Patriarcha* sic etiam concludit: *Diversitas in nomine est, dignitas eadem*. Stricte tamen loquendo Primates non 20
idem habent Officium, eamdemque auctoritatem, quam habent Patriarchæ: ut late ostendit Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univ. cap. 6. a num. 10. & sequentib.* Et conclusio Glossæ ex citatis Canonibus, quod nulla datur realis differentia, sed solum verbalis, inter Primates, & Patriarchas, est intelligenda de Patriarchis minoribus, & non de supradictis primariis, qui vere, & realiter distinguuntur, ut notat Gigas *de resignat. Episcop. cap. 18. n. 5.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancellar. gloss. 41. num. 14.* Frances *de Eccl. Cathedral. c. 1. num. 81.* Un- 21
de Primates rigorose loquendo dicuntur nonnul-

(a) *Nota ex editione Romana*. In principio non quatuor, sed duo tantum fuerunt veri Patriarchæ, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Vid. Benedict. XIV. *de Synodo Diœcesana* lib. 2. cap. 4. §. 7. & Dominicum Macri *in Hierolex.* verb. *Patriarcha*.

Sacerdotalem benedictionem non valent præstare.
40 Aliqui eorum consecrabantur, & creabantur Episcopi, & isti non solum Ordines minores, sed & majores conferebant, & alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, & consecrati, & sic vice Episcoporum ministrabant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, & de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur Canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno *can.* 10. *tom.* 3. *Concil. pag.* 1322. & intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem ac sunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, ut recte observant Bellarm. *loc. cit. vers. Respondeo quosdam fuisse*, Ricciulus *loc. cit. num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 2. Frances *loc. cit. num.* 133.
41 Chorepiscopi fuerunt aboliti, & ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, & ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, & ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur, cum Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum, & Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis, non fuerint; & secundi Ordinis, scilicet Presbyterorum, officium despicerent; *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. ibi: *Hi vero*, scilicet Chorepiscopi, *propter insolentiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia probibiti sunt; cap. Chorepiscopi* 5. *ead. dist.* 68. ibi: *Chorepiscopi tam ab hac Sacra Sede, quam ab Episcopis totius Orbis probibiti sunt: Nimis enim eorum institutio improba est, & prava, quia & si de summo Sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam duos Ordines inter discipulos Domini esse cognovimus*, idest *duodecim Apostolorum, & septuaginta duorum Discipulorum; unde iste tertius processerit, ignoramus, & quod ratione caret, extirpare necesse est*, & sic Barbosa *loc. cit. num.* 5. & 6. Frances *loc. cit. num.* 54. & 142. Bertachin. *tract. de Episcop. in præl. n.* 4. & alii passim.
42 Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardin. Bellarmin. *de Romano Pontifice lib.* 4. *cap.* 13. Soto *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. Diana *resol. moral. part.* 12. *tract.* 3. *resol.* 80. & id videatur inferri ex verbis Divi Augustini *in lib. qq. veter. & nov. testam.* 2. *q.* 97. ibi: *Nemo ignorat, Episcopos Ecclesiis Salvatorem instituisse; Ipse enim priusquam Cælos ascenderet, imponens manus Apostolis instituit eos Episcopos, & ordinavit.* Tamen communior opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarmin. *lib.* 1. *de Summo Pontifice cap.* 23. Turrecremata *lib.* 2. *Summæ de Ecclesia c.* 32. Barbosa *in Collectan. ad textum in c. In novo* 2. *disp.* 21. *num.* 5. Henriquez *in summa de Sacram. Ordin. lib.* 10. *cap.* 4. §. *cum sequent.* Frances *de Ecclesia Cathedral. cap.* 1. *num.* 13. Fagnanus *lib.* 1. *decr. in c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit, n.* 18. & 85. & alii passim; *arg. cap. Porro* 2. *dist.* 68. ubi dicitur, Jacobum Alphæi fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, & Jacobo, & Joanne. Sanctus Petrus alios Apostolos in Epi- 43
scopos consecravit, ex quibus primi fuerunt Filii Zebedæi Jacobus, & Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio Jacobi Alphæi in Episcopum Hierosolymitanum; *cit. cap. Porro* 2. *dist.* 66. *B. Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus*. Alios item Apostolos tempore discessionis ad prædicandum Evangelium Episcopos 44
ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. *in cap. Oportebat* 3. *dis.* 79. *fol.* 129. *nu.* 33. & *fol.* 206. *num.* 25. relatus, & sequutus a Frances *loc. cit. cap.* 2. *num.* 49. Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum, & Barnabam, quando missi fuerunt ad prædicandum Evangelium, habetur expresse *ex cap. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75. ibi: *Cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex Spiritus Sancti præcepto ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes imposuerunt eis manus*. Hinc patet, Episcopos antiquiores 45
esse Cathedralibus, ut observat Frances *loc. cit. cap.* 2. *n.* 43. *ex cap. Omnes dist.* 22.

Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Fla- 46
minum, & Archiflaminum, ad tollendum veterum Idolorum cultum; *cap. Urbes* 1. *cap. In illis Civitatibus* 2. *dist.* 80. *cap. Beati Petrus, & Paulus* 36. *caus.* 2. *qu.* 7. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 2. *num.* 8. & 9. Frances *loc. cit. cap.* 1. *num.* 30. Flamines au- 47
tem antiquitus erant Sacerdotes, & ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipiebant; Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis vocabatur, & sic de aliis. Dicti sunt Flamines, a filo laneo, quo caput tegebant, unde Flamines quasi *Filamines* vocabantur, teste Plinio *lib.* 18. *cap.* 11. & Calvin. *in suo magno Lexico verb. Flamines;* Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per æstum ferre non possent, nec capite intecto eos esse liceret, ca-

capita filo religare soliti erant, & habetur expresse *in cap. Cleros* 1. *dist.* 27. *verb. Sacerdotes*, ibi: *Sacerdotes autem gentilium Flamines dicebantur; hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid, quem cum propter æstum ferre non possent, filum tantum in capite religare cœperunt, nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat; Unde & a filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi Filamines. Verum in festis diebus filo deposito, pileum imponebant pro Sa-*
49 *cerdotii eminentia*. Flamines erant in magna veneratione, primumque locum post Regem sacrificulum in Conviviis tenebant; Calvinus
50 *in suo magno Lexico verb. Flamines*. Sic Episcopi præ ceteris digniorem obtinent locum, cum ad differentiam Presbyterorum, quorum nomen est ætatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu expresso *in cap. Legimus* 24. *dist.* 93. ibi: *Recordentur conditionis suæ Presbyter, & Episcopus, aliud ætatis, aliud digni-*
51 *tatis est nomen*, Præcedentia Episcoporum in Conciliis provincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concil. refert Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Cum certum, de majorit. & Obedient. n.* 13.

Supplementa Auctoris.

52 Episcopi excitantur ad exactum sui muneris implementum. Benedictus XIV. tom. 1. Con-
53 stitut. 2. incip. *Ubi primum*. Episcopis commendatur ministrorum delectus, nempe ut singulos curiarum suarum ministros & officiales pietatis, probitatis, doctrinæ, prudentiæ, aliarumque christianarum virtutum laude præstantiores, & diuturna experientia commendatos diligenter exquirant & seligant. Idem Constit.
54 85. incip. *Nimiam* §. 20. Episcopi sacrorum ministrorum adjumenta petere debent pro recta suarum Diœcesum institutione. Idem tom. 1.
55 Constitut. 180. incipien. *Gravissimum* §. 5. Ipsi exemplo præire, Diœceses visitare, & in eis residere enixe monentur; Idem *ibid.* §. 18.

56 Episcopalis Ordo ratione ipsius Ordinis præstat dignitati Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia multa facit Episcopus ratione Ordinis, quæ Cardinales facere non possunt. Idem tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*.

57 Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per relationem ad Corpus Domini verum, sed multo majorem jurisdictionem affert quo ad Corpus Domini mysticum, idest Ecclesiam; Benedict. XIV. in Append. ad tom. 4. sui Bullar. Constit. incip. *Ex tuis precibus* §. 9.

Titulus *Venerabilis Frater*, ita est annexus 58
charactери Episcopali, ut Episcopis quoque schismaticis modo valide ordinatis, a Papa concedatur; Idem tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 20.

Episcopatu indignus est, qui illum petit 59
vel appetit; neque enim quispiam ignorare debet, a peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus; Idem tom. 4. Constit. 15. incip. *Inclytum* §. 6. & 7. ubi dicit hujusmodi desiderium esse semper vitiosum, juxta Angelici Doctoris doctrinam 2. 2. *q.* 185. *art.* 1. *in corp. in quodlib.* 2. *art.* 11. *in corp. in quodl.* 3. *artic.* 9. *in corp.* & ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis *cap.* 9. *tom.* 2. ibi: *Cæterum nequaquam convenire, ut Asceta cupiat unquam ingredi in Clerum*, (ecce Episcopatus desiderium) *aut fratribus præfici* (ecce desiderium Archimandriæ, seu Præpositruræ) *nam diabolica hæc pestis est, labesque libidinis dominandi, quæ res summæ diaboli nequitiæ insigne est*. Ac etiam verba S. Bernardi *lib.* 4. *de Consideratione cap.* 5. ibi: *Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris fit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est*. Et insuper verba S. Thomæ 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 5. *ad tertium*, ibi: *Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus*.

Hic juvat adducere novissimam Clementis 60
XIII. Epistolam Encyclicam Episcopis omnibus datam, qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur & informat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA XIII. &c.

A Quo die Nobis præter opinionem nostram, incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas, in acerrima illa cogitatione, perpetuaque cura versati, nimio plus oneris, quam quantum ferre possimus, esse nobis impositum; tristitiæ, & lacrymis nos plane tradidissemus, nisi quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetæ, Israelisque impigro Duci contigit, a nimio nos mœrore deterruisset. Inclamans enim Moyses Dominum (*Num. XI.* 11. 14.) Cur, inquit, afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem

nem hunc populum, quia gravis est mihi. Quem, ne deficeret animo, quodque susceperat onus bene ut perferret, congregare sibi jussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moysis spiritum indidit, ut populi essent magistri, & sustentarent cum illo onus, nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat, venerabiles Fratres, quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit. Socios Nobis, & adjutores dederit; ac suo ipsius spiritu, cum Episcopalibus Mysteriis initiati estis, abunde repleverit: ut Nos jam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis vestri numeris obeundi studio vestraque freti sapientia, plurimum de nostra tristitia, & sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum ut consolemur in nobis (*Rom. I.* 12.) per eam, quæ invicem est, fidem vestram atque nostram; tum ut vestram (*II. Petri III.* 1.) excitemus in commonitione sinceram mentem, has litteras ad vos scribimus; tum vero maxime, ut, & quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie, ardentes novimus, & erectos; tamen quo alacriores erectioresque ascendatis ex adverso, stantesque (*Ezech. XIII.* 5.) in prælio pro domo Israel dimicetis, ad rem bene gerendam vos adhortamur.

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculosa spes victoriæ eo melior erit, & exploratior, quo (*Ephes. IV.* 3.) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus. Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat caritas vestra, ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur hujusmodi certaminum semina. Vestrum est id sedulo præstare, ut omnes (*I. Petri III.* 1.) inquirant pacem, (*Rom. XIV.* 10.) omnes sectentur, quæ pacis sunt. Ipse enim Dominus Jesus, paulo antequam Passioni se dederet, (*Joan. XIV.* 27.) Pacem relinquo vobis, ait Apostolis, pacem meam do vobis. Nec Apostolis tantum, sed & nobis reliquit pacis hereditatem: (*Joan. XVII.* 20. 21.) Non pro eis, inquit, tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint. Hanc tantam hereditatem, tamque præclaram a Christo Domino nobis traditam, videte quæso, Venerabiles Fratres. ut animorum dissensionibus extinguendis constanter, & perpetuo retineamus. Hujus autem hereditatis pignus, ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum. Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, eumque obsecramus, ut ad Sanctificandum Ecclesiæ Sacrificium Spiritum Sanctum de Cœlo demittat, nihil aliud nobis postulare videmur, nisi ut per gratiam spiritualem in Ecclesia, caritatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commeminisse oportet, quod quærente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis, & quem ipsum Discipuli crederent; cum alias de eo respondissent aliorum esse opiniones; B. Petrum (*Matth. XIV.* 14. *& seqq.*) ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne, & sanguine sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit inter filios lucis, filiosque sæculi illud jam tum fuisse discrimen: ut hi variis inter se, diversisque opinionibus discreparent; illi unitatis mysterio per omnium Caput unam omnium per os unius confessionem profiterentur.

Omnes igitur curas vestras, Venerabiles Fratres, in Fidelium coagmentanda pace defigite. Turbæ, (*II. Cor. XII.* 10.) contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones consilescant; ut qui Catholici nominis sunt, omnes in (*I. Cor. I.* 10.) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (*II. Cor. XIII.* 11.) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse velint, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris; nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum caritate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia, ne quis erraret in ea re, qua salus humani generi continetur, ostendit nobis Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est. (*I. Cor. XIII.* 4.) Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde caritas absit, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantia, superbumque fastidium, & contumacia, & avaritia, & intolerantia, & ambitio, & invidentia, & inanis gloriæ cupido, cæteræque animi pravitates, quæ omnes (*II. Petri I.* 4.) ex ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi rumor, & contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo, (*I. Joan. II.* 6.)

II. 6.) debemus, sicut ille ambulavit, & ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Jesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse major, (*Luc. XXII. 25.*) Reges Gentium, inquit, dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui major est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui mistrat. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Jesu dominatus, non ad Ecclesiæ principatum, sed ad Ecclesiæ servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores, & consilia nostra conferamus, ut, quæ oves a Domino fidei nostræ commissæ sint, eas integras, & salvas in Ecclesia retineamus; nec quidquam tantopere voluisse videamur, quam earum incolumitati consulere. Quapropter (*I. Petri V. 1. 2.*) Seniores, Apostolorum Principis vos alloquar verbis: obsecro consenior, & testis Christi passionum, qui & gloriæ communicator; pascite, qui in vobis est, Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius (*Joan. X. 12.*) qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit; sed spontanee (*I. Petri ubi sup.*) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (*Joan. ubi sup. v. 11.*) pro Ovibus suis: neque (*I. Petri ibid.*) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim tetrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur præesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesse; & forma Gregis factus ex animo, vitæ suæ innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam facem præferat; in quam populus intuendo, lætus & alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam caritatis est maxime proprium, præcipua quadam lætitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis, doctrinæque floreat laude, & salutis animarum vehementer cupidus Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exequatur. Ejusmodi vero hominem (*Eccles. IV. 4.*) invidiæ patere proximi sæpiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtrectationibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (*Numi XI. 27.*) castris Eldad, & Medad, Moyses monenti se Josue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus prophetaret: Quid (*Ibid. v. 29.*) inquit, æmularis pro me? Quis tribuet, ut omnis populus prophetet, & det ei Dominus spiritum suum? Irritari vero, & ita incendi nefas sibi putat Episcopi caritas: abductum noxiis cupiditatibus hominem illum quidem (*II. Tess. III. 15.*) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; & blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat, & in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; cavet, ne quid sibi verbum excidat inclementius, & severitate adhibita ab omni abstinet contumelia.

Sed de inanis gloriæ cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, sileri non potest. Ea profecto nihil caritati fortasse inimicius: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit, & infecerit, adhuc obrepit adulatio; hujus nobilissimam partem, animam scilicet, adoritur; hunc venenatis assentationibus capit; huic perpetuo assidet; pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimur, æstimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quærat; quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (*Joan. VIII. 50.*) se quærere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, & ministri affectantur detractio, & mendacium; ut bonis egregiisque summotis viris, in Episcopi comitatum jam nihil sani, nihil integri reliquu sit. Propterea monet sapientissimus Salomon, (*Eccl. VII. 6.*) melius esse a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: Et, (*Prov. IV. 24.*) Remove a te os pravum: detrahentia labia sint procul a te: Et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis: (*ibid. XXIX 12.*) Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (*Galat. v. 26.*) igitur efficiamur inanis glorie cupidi: ejusmodi (*Philip. III. 19.*) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt. Nos alte spectemus, cœlestem illam æternæ gloriæ domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem, esse postram gloriam. (*Rom. III. 23.*) Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (*I. Petri II. 24.*) peccatis mortui in nobis non ipsi glorificemur, sed (*Joan. XIV. 13.*) glorificetur Pater in Filio; utque ca-

(*Philip. I. 11.*) repleti simus fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam Dei, cui soli (*Judæ v. 25.*) gloria, magnificentia, & imperium.

Atque inter justitiæ quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Justitia autem illa, (*Philip. III. 9.*) quæ ex fide est Christi Jesu. Verum (*Jacobi II. 15.*) si frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex nobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini, non dederimus autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides? Sic enim Christianos omnes interrogat Jacobus Apostolus. Et cujuslibet quidem Fidelis, ejus maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen largitatem præcipuo quodam jure suo nostram requirunt, qui res Ecclesiæ, quæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea æquum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui fit iis, quibus fas esset: Nostrum est quod expenditis, clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiæ tanta abundamus affluentia rerum, & copia? De bonis igitur Sponsæ tantum sumendum, quo præsto sint (*I. Timoth. VI. 8.*) alimenta, & quibus tegamur; hisque contenti simus (*ibid. v. 6*) quæstum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quæstus autem ille sane præclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque: omnium vero quæstus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus, qua cæca mens nostra illustratur; nosque ingenito languore fracti, & jacentes erigimur, & sustinemur. Nam cum esurienti effuderimus (*Isai. LVIII. 10. 11.*) animas nostras, & animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, & tenebræ nostræ erunt sicut meridies, & implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynæ: sed oratione, & sacrosancto Missæ Sacrificio nihil efficax magis. Orare (*I. Thessal. v. 17. 18.*) sine intermissione nos jubet Apostolus, & in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei, ne fidei, & caritatis spiritum velimus extinguere: qui quidem spiritus (*Rom. VIII. 26.*) infirmitatem adjuvat nostram, & postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius, sapientia Episcopus indiget: quam propterea (*Jacobi I. 5.*) postulet a Deo, & ipse dabit: postulet autem in fide nihil hæsitans: tantamque, si fieri posset, optandum, ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (*Hebr. XI. 27.*) invisibilem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet: Ego vero, (*Psalm. LIX. 6.*) clamabat David, egenus & pauper sum; Deus adjuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione, & assiduitas, declarant illa Christi Domini verba: (*Luc. XVIII. 1.*) Oportet semper orare, & non deficere. Atque in ea assiduitate, & constantia Dei numen, (*Habacuc. II. 3.*) si moram fecerit, expectemus: apparebit, & non mentietur: quia veniens veniet, & non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, & ea æque habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qua tanquam Ecclesiæ Fidelium interpretes, omnium fidem, spem, & caritatem ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, & quidvis adipiscendi etiam aperiet augustissimum Eucharistiæ Sacrificium. Idcirco vel maximis nostri muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Jesu Christi Corpus, & Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque majus putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris, populique peccatis Deo Patri immolare.

Cumque medii quodammodo simus Deum inter & homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Hæc est autem (*I. Thessal. IV. 3.*) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (*Coloss. IV. 3. 4.*) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt populi, Christum carnem suam, nostræ, excepto peccato, similem, illam quidem non modo sanctam, sed etiam sanctificantem; passibilem tamen, & morti obnoxiam, quæ omnium nostrum vicem repræsentaret, justitiæ divinæ, simulque (*I. Petri III. 18.*) nos itidem obtulisse: eam item, & nos eodem tempore omnibus objecisse cru-

cia-

ciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuam: legi satisfactum: quidquid esset peccati simile, per Jesu Christi mortem, & sepulturam abolitum: E sepulcro Dominum Jesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta, & immortalitatis honoribus exornata revixisse: Idcirco peccatoribus, quo justificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulcrum ingredi, ut ibi culpa temeratam carnem relinquunt: veterem hominem iræ Dei, & mortis maledictioni tradendum, relinquendumque; ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem, æternamque gloriam reviviscere. Propterea Christianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abjiciendas voluptates, & divitiarum, quæ voluptatum sunt instrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiæ omnes cupiditates continentur, exuendam esse superbiam: (*I. Joan. II.* 17.) mundum transire, ejusque concupiscentiam: qui autem facit voluntatem Dei, manere in æternum.

Hæc vero, reliquamque doctrinam mysteriorum Dei, quanti negotii sit populum docere, ipsi vos, Venerabiles Fratres, pro sapientia vestra facile perspicitis. Propterea considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum, elegeritis; quanta vitæ innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, justitia, pietas, religio; Quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum, consuetudine mala inhæserit moribus, illud Parochos caute, & prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque juvare, & instruere: animæ fideli denique pennas dare, quibus se homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra, quam non ferendum, a Fidelibus sibi commissis eos Parochos rationem vitæ eposcere, qui reddere non possint suæ; & ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitas habeant: Omnis enim (*II. Timoth. III.* 16.) Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utriusque Fœderis codicem, Ecclesiæ Traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura, & incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechismum, Catholicæ Doctrinæ Summam, assidue versent, & lectitent; unde sacras conciones ad populum habendas depromant. Non studiis igitur privatis, nec ex cujusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque præsertim, cujus timida virtus ministerium desugiat, fidelem fore putetis ministrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In universum manus cito nemini imposueritis: (*I. Timoth. V.* 22.) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum hominem expendimus, & probamus; quem contra accurate, exquisiteque exploratum, ac severe judicatum oportuit, ne alienis peccatis (*Ibid.*) communicantes inconsultæ temeritatis Deo pœnas demus. Neque vos tædeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quæ magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur: Cujusmodi enim sunt Sacerdotes, ejusmodi plerumque esse solet & populus. In eos, præsertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt. Quapropter neminem perniciosius de Ecclesia mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est, quia sua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt, ut plus exemplo suo, quam peccato nocere videantur.

Adscitis autem in sacrum ministerium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos esse defunctos arbitrabimur: sic enim in aliorum manus retia dimittere videremur, quæ tamen tradidit nobis Dominus, ut ipsi simus hominum (*Matth. IV.* 19.) piscatores. Præcipuum Espicoporum officium est Verbum Dei prædicare. Væ mihi, clamabat Apostolus, (*I. Cor. IX.* 16.) si non evangelizavero! necessitas enim mihi incumbit: Nec præcipue ad baptizandi munus quamvis sanctum, sed potissimum ad (*Ibid. I.* 27.) evangelizandum a Christo Domino se missum esse. Ipso autem Apostolorum judicio primos tenere novimus Verbi ministerium, quod (*Act. VI.* 2. 4.) non æquum derelinquere existimarunt sanctissimi viri; ac propterea reliqua opera, quæ ad misericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis censuerunt oportere committi.

ARTICULUS II.

Episcopus quo ad ea, quæ concernunt ejus electionem, confirmationem, & consecrationem.

1 EPiscopi olim eligebantur a toto Clero, ac-
cedente præsentia, acclamatione, seu con-
sensu populi; *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. ibi: *Sa-
cerdotum quippe electio est, & fidelis populi con-
sensus adhibendus, quia ducendus est populus,
non sequendus; cap. Cum longe* 25. *eod. dist.* 63.
ibi: *Sed quia Populus aut Princeps jubetur ele-
ctioni interesse, non præcipitur advocari ad ele-
ctionem faciendam, sed ad consensum electioni
adhibendum, Sacerdotum enim* (ut in fine su-
perioris capituli Stephani Papæ legitur) *est ele-
ctio, & fidelis populi est humiliter consentire*,
& concordat *cap. Cleri* 27. *eod. dist.* 63. in cu-
jus summario sic præcise dicitur: *Plebis non est*
2 *eligere, sed electioni consentire*. Plurimi tamen
sustinent, Populos, Magistratus, & Principes
intervenisse electionibus Episcoporum, nedum
per præsentiam, acclamationem, & consen-
sum, sed etiam per propria vota, seu suffragia.
Barbosa plurimis citatis *lib.* 1. *Juris Eccles.
univers. cap.* 8. *a num.* 64. *& de Offic. & po-
test. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *a num.* 4. &
alii passim variis suffulti sacris Canonibus, &
signanter *c. Qui aliquo* 5. *dist.* 51. ibi: *Sed nec
ille deinceps Sacerdos* (idest Episcopus) erit,
*quem neque Clerus, nec Populus propriæ Civita-
tis elegit; cap. Episcopos* 13. *dist.* 63. ibi; *Post
electionem Cleri, & populi; cap. Electis* 18. *ead.
dist.* 63. ibi: *Clerum, & Plebem ejusdem Ec-
clesiæ elegisse; cap. Factus* 5. *caus.* 7. *qu.* 1. ibi:
De plebis, quæ tunc adfuit suffragio, & concor-
dat *cap. Quanto* 10. *cap. Plebs* 11. *cap. Nosse*
12. *cap. Episcopus* 23. *c. Metropolitano* 10. *dist.*
3 63. Quidquid autem observatum fuerit in pri-
mis Ecclesiæ temporibus circa admissionem Lai-
corum in electionibus Episcoporum, & Ponti-
ficum, certum est, nunc Laicos non habere
suffragia in talibus electionibus; *cap. Nullus
Laicorum Principum* 1. *cap. Adrianus Papa* 2.
cap. Valentinianus Imperator 3. *cap. Non est per-
mittendum* 6. *cap. Omnis electio* 7. *cap. Non li-
cet* 8. *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contingit* 8. *de
arbitris, cap. Decernimus* 2. *de Judiciis, c. Sa-*
4 *crosancta* 51. *de electiòn.* Et electio Episcopi per
Laicos etiam cum Canonicis facta est nulla
non obstante contraria consuetudine, quæ po-
tius dicenda est corruptela, textu expresso *in
cap. Massana* 56. *de elect.*

Separatis progressu temporis Clericis a Re- 5
ligiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum
concurrebant, ex claro, & expresso textu *in
cap. Obeuntibus* 35. *dis.* 63. fuit exinde statu-
tum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorum-
que Superiorum, Canonici vero Cathedralium
suorum Episcoporum facerent electionem; *cap.
Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *cap. Congregatio* 13.
& per tot. de elect. cap. Congregatio 43. *caus.* 16.
q. 7. Et sic tota facultas eligendi Episcopos
fuit redacta ad solos Cathedralium Canonicos.
Bertachin. *de Episcopo lib.* 1. *pag.* 3. *a princip.*
Petrus Gregor. *de elect. cap.* 6. *num.* 9. Barbo-
sa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.*
3. *n.* 11. *& lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 8.
num. 68. Talis facultas eligendi Episcopos du- 6
ravit in Capitulis, & Canonicis Cathedralium
usque ad tempora Clementis V. ut cum mul-
tis observat Barbosa *loc. cit.* Clemens enim V.
cæpit reservare suæ dispositioni Cathedrales Ec-
lesias, quæ apud Romanam Curiam vacare con-
tigisset, ut constat ex Extravag. *Et si tempo-
ralium, de præbend. inter commun.* Postea Bene-
dictus XI. *in Extravagant. Sancta Romana, de
election. inter commun.* statuit, quatuor Patriar-
chalibus Ecclesiis vacantibus illis, non posse
provideri Romano Pontifice inconsulto. Dein-
de Joannes XXIII. *in extravagant. Ex debito,
de election. inter commun.* provisioni suæ reser-
vavit Episcopales, & earum Superiores Sedes,
quæ apud Sedem Apostolicam illo vivente va-
care contigisset. Ex post Benedictus XII. *in
Extravagant. Ad regimen, de præbend. inter
commun.* sibi reservavit provisiones omnium
Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopa-
lium, Episcopalium, tunc apud Sedem Apo-
stolicam quomodocumque vacantium, & va-
caturarum. Exinde per sequentes Romanos
Pontifices reservatio facta fuit simpliciter, &
generaliter quoad omnes Ecclesias Episcopa-
les, tam apud Sedem Apostolicam, quam ex-
tra Curiam vacantes, seu vacaturas, ut patet
in secunda, & tertia regula Cancellariæ, quas
cum aliis quilibet Summus Pontifex in initio
sui Pontificatus constituere solet. Exceptis ta- 7
men Regnis, & Principatibus privilegiatis, ubi
Reges, & Principes per specialia Concordata
Episcopos nominant, & præsentant ab ipso
Summo Pontifice instituendos. Et exceptis Ca- 8
thedralibus Germaniæ, ubi servatur vetus con-
suetudo canonicæ electionis, ut Collegium Ca-
nonicorum Cathedralium Episcopos, vel Ar-
chiepiscopos eligat, & electi a Romano Pon-
tifice confirmentur, ut clare ostendunt Concor-
data Germaniæ, & cum pluribus aliis observat
Bar-

9 Barbosa *loc. cit.* Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi; *cap. Nullus* 7. *dist.* 79.

10 Electus in Episcopum debet intra mensem a præsentatione electionis præstare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio, textu expresso in *c. Quam sit*, *de elect. in* 6. ibi: *Electus vero illum* (scilicet consensum) *adhibere infra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur, quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc se noverit eo ipso privatum.*
11 Et intra tres menses a consensu præstito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso *in cit. c. Quam sit*, *de elect. in* 6. ibi: *Ceterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante infra hujusmodi trimestre tempus emiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.*
12 Sufficeret tamen ad evadendam talem pœnam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. Glossa *in cit. c. Quam sit*, *verb. Petere*, Tiraquell. *de pænis tempor. cauſ.* 22. *n.* 37. Azor. *pag.* 2. *cap.* 29. *quæst.* 11. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 4.

13 Tres menses computari debent prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die præstiti consensus, & dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti. Glossa *in citat. capit. Quam sit*, *verb. mensem*, Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 11. *num.* 7. Garcias *de benefic. part.* 10. *cap.* 2. *num.* 42. *& sequent.* Menoch. *de arbitr. casu* 50. *num.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 24. *num.* 15. Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univ. cap.* 9. *num.* 4. *& de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. num.* 2.

14 Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis; *cap. Quoniam*
15 1. *dist.* 109. *cap. Cum dilectus* 32. *de elect.* Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest *ex regula* 2. alias 3. *Cancellariæ*, quæ Sedi Apostolicæ reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirmantur. Sicuti etiam confirmantur, & instituuntur a Romano Pontifice Episcopi illi, qui vi privilegiorum Apostolicorum a Regibus, & Principibus nominantur, & designantur. Azor. *part.* 2. *cap.* 29. *q.* 1. *&* 2. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. c.* 9. *num.* 9. *& de Offic. & potest. Episcop. tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 6. Pro hujusmodi electione, & confirmatione facienda servatur in Curia sequens praxis. Formato processu de vita, & mo- 16
ribus promovendi, ac de statu Ecclesiæ juxta interrogatoria in particulari instructione tradita a Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 8. *n.* 141. *& de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. *n.* 4. fit ab ipso professio Fidei juxta formulam præscriptam a Pio IV. in sua Constitutione incipient. *In Sacrosancta*, & deinde fit instrumentum dictæ professionis Fidei a Notario subscriptum in hunc modum, prout ad litteram tradit Barbosa *dicto l.* 1. *c.* 9. *n.* 11. *& seq.*

„ In nomine Domini. Amen. Præsenti pu- 17
blico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum, quod a Nativitate Domini &c. coram Eminentiss. & Rever. D. N. Sanctæ Romanæ Eccl. Presbytero Card. &c. meque Notario publico infrascripto comparuit Supradictus adm. R. N. omni meliori modo &c. genibus flexis Professionem San., & Cath. Fidei juxta suprascriptam formam tactis Sacrosanctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in manibus D. S. Eminentiss. de verbo ad verbum emisit. Quam Fidei professionem, idem Eminentiss. & Rever. D. Card. accepit, & admisit præmisso, & alias omni meliori modo. Super quibus &c. Actum Romæ in Offic. &c. Præsentibus ibidem N. & N. testibus ad præmissa vocatis, habitis specialiter, atque rogatis. Ego Adoardus Tibaldescus, Clericus Spoletanæ Diœcesis, Publicus Apostolica auctoritate Notarius, & ad scribendos, & rogandos processus Reverendissimorum D. D. Archiepiscoporum, & Monasteriorum Consistorialium, privative quoad omnes alios specialiter a S. S. A. deputatus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus. *Et subscribitur Cardinalis relator sic*: Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissam recepi; & ita testor."

Finito examine testium, & emissa professio- 18
ne subscribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum: „ Ego N. S. R. E. Presbyter Card. N. relationem facturus in proximo Consistorio de præmissis, censeo R. N. esse habilem, & idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illum ei præficiendo Episcopum, & Pastorem. Romæ ex nostro Palatio, die &c. Ego N. Card. N. qui supra." Et subscribitur idem processus a tribus Cardinali-

nalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali Episcopo, a primo Cardinali Presbytero, a primo Cardinali Diacono.

19 Hoc facto præconizatio fit in primo Consistorio, quæ vicem electionis habet, cujus præconii formula pro Romano Pontifice, sic se habet: „ Beatissime Pater, Vacat Ecclesia N. per obitum N. &c. Ad jussum Sanctitatis Vestræ Ego N. Cardinal. N. proponam R. N. &c. Civitatis &c. Pro Cardinali autem ita fit; Illustriss. & R. D. In proximo Consistorio, si S. D. N. placuerit, Ego N. Cardin. N. præconium faciam Ecclesiæ N. vacantis per obitum N. in personam R. N. &c. Civitatis &c. " & refertur status Ecclesiæ, & promovendi juxta formam Institutionis prædictæ.

20 Fit positura in secundo Consistorio, & transmittitur schedula pro reassumptione positura, transmissa in prima præconizatione, & hæc secunda præconizatio habet vim confirmationis, & demum transmittitur fides provisionis Apostolicæ a Cardinale Ponente ad Cardinalem Vicecancellarium facta in hunc modum: „ Reverendiss. Domine. Hodie Sanctiss. in Christo Pater, & D. N. D. Urbanus Papa VIII. in suo Consist. secreto, ut moris est, ad relationem meam Ecclesiæ N. cui N. dum viveret, præsidebat, & per obitum ejusdem Pastoris solatio destitutæ de Persona R. N. Diœcesis N. ex Catholicis, ac honestis parentibus, & legitimo matrimonio nati, in utroque Jure Doctoris, in ætate legitima constituti, ac demum ceteris omnibus qualitatibus a Jure, & Conc. Trid. Decr. requisitis prædití, qui professionem Fidei juxta articulos pridem a Sede Apost. propositos in manibus meis solemniter emisit, de Reverendiss. D. D. meorum Cardin. consilio, Apost. auctoritate providit, ipsumque illi in Episcopum præfecit, & Pastoralem curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, absolvens eumdem R. N. electum a censuris ad effectum &c. In quorum fidem præsentem schedulam fieri, & mei parvi soliti sigilli impressione muniri jussi, eamque propria manu subscripsi. Dat. Romæ in ædibus meæ solitæ residentiæ, sub anno &c. D. V. S. Humillimus Servus N. Cardinalis N. "

21 Electus, & canonice confirmatus tenetur intra tres menses a die confirmationis munus consecrationis suæ suscipere sub pœna amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, & si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia, & Episcopatu ipso Jure privatur, *c. Quoniam 2. dist. 75. c. Quoniam 1. dist.* 100. *& Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 9. & sess. 23. etiam de reform. cap. 2.* ibi: *Ecclesiis Cathedralibus, seu Superioribus, quocumque nomine, ac titulo præfecti, etiamsi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; & si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso Jure sint privati.* Dictum trimestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus 22 debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitæ notitiæ confirmationis de sua electione factæ. Glossa *in cap. Cum in cunctis §. Cum vero, verb. tempore, de elect.* Sanchez *in opuscul. moral. lib. 1. cap. 1. dub. 15. num. 13.* Flamin. *de resignat. lib. 7. qu. 1. num. 92.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. cap. 9. num. 24. & de Offic. & potest. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 5. num. 2. & part. 2. allegat. 2. num. 40.*

Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica; *c. Qui in aliquo 5. dist. 51. c. Ordinationes 1. & cap. Quod die Dominico 6. dist. 75.* 23
Consecratio Episcopi non debet fieri a minori 24 numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate præcepti; *c. Episcopus cum ordinatur 7. dist. 23. cap. Episcopi 1. cap. Comprovinciales 4. cap. Episcopum 7. dist. 64. cap. Porro 2. dist. 66. c. Si Archiepiscopus 6. & cap. Nec Episcopi 7. de Temporibus ordinationum.* Et si in Provincia 25 non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia, textu expresso *in c. Si forte 9. dist. 65.* Valida tamen est consecratio Epi- 26 scopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi Sancti Gregorii Magni, Gregorii III. & S. Pii V. quam confirmarunt Innocentius X. & Alexander VII. uti referunt, ac docent Allatius *de concord. Eccles. Occid. & Orient. lib. 5. cap. 7. §. ultimo*, Schilderc. *tom. 2. num. 117.* Stephanus *tom. 5. d. 7. n. 2.* Bardan. *in 2. Crisi dissert. 2. n. 502.* Gormaz *de Sacram. d. 5. num. 319. & late* Pign. *t. 1. consult. 182.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 9. num. 61.* Et de facto Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Nec Episcopi 7. de temporibus ordinationum n. 10. in fine*, refert, quod hodie in litteris pro consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infrascripta, videlicet; „ Tibi Presbytero, ut a quocunque malueris Catholico Antistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, accitis, & in hoc illi assistentibus duabus, vel tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere valeas &c. "

Ipse

27 Ipse tamen Fagnanus *loc. cit. n. 3. & 9. & in c. Requisivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatus n. 86.* tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti, & est ita de substantia, ut a paucioribus facta non teneat; & plures tum Canonistas, cum Theologos pro se adducit, & Sacros canones cumulat, & dicit, quod non est Episcopus, qui minus quam a tribus, auctoritate etiam Metropolitani, factus est Episcopus, afferens Epistolam Joannis III. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, quæ habetur *t. 2. Conc. p. 2. pag. 250. col. 2. litt. D.* ubi sic legitur: „ Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus, quam a tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani, fuerit factus Episcopus, ideoque illos, quos Chorepiscopos vocatis, qui ab uno, *ut audivimus*, fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est, *&c. Porro 1. dist. 66.* ibi: Porro & Hierosolymit. primus Archiep. B. Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus successoribus suis formam dantibus, *videlicet*, ut minus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus Episc.
28 ordinetur." Potest autem Papa immutare hanc formam tamquam traditam ab Apostolis. Archid. *in d. c. Porro*, Geminian. quia non est Juris divini forma; Præposit. Card. *in d. c. Porro*,
29 & expensius *in c. Archiepis. 1. dist. 66.* Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma. Card. Præposit. *in d. c. Porro*. Sic Fagnan. *in cit. c. Neque Episcopi 7. de temporibus Ordination. n. 9. & 10.* ubi dicit, hæc reperisse in libris publicis Sacræ Congreg. Concilii adnotata manu bonæ memor. Cardinalis Alciati illius Præfecti *ad sess. 7. cap. 9.*

30 Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non præcesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio (a); *arg. cap. Ex litteris X. de excessibus Prælator.* ibi; *Cum igitur Pontificale officium sine Altaris ministerio non valeat adimpleri; cap. Prius X. dist. 61.* ibi: *sed non eligitur aliquis* (scilicet Episcopus) *nisi in Sacris Ordinibus constitutus*, & tenent Glossa *fin. in cap. unico, de Clerico per saltum promoto*, S. Thomas *in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 2.* Hugo, & Archid. *in cap. Solicitudo 1. dist. 52.* Raymund. *in c. Gratia 2. q. 1.* ubi dicit hujus opinionis esse fere omnes Doctores, ut refert Turrecremata eamdem opinionem sequutus in *d. c. Solicitudo num. 4.* Silvester *verb. Ordo 2. num. 1.* Borg. *de irregular. part. 5. rub. de Clerico per saltum promoto n. 5.* Majol. *de irregular. lib. 4. cap. 12. num. 3.* Henriq. *in summa lib. 10. c. 7. §. 1.* Azor. *part. 2. lib. 3. cap. 30. q. 9.* Emanuel Sa *verb. Ordo num. 25.* Suarez *tom. 5. de Censuris disp. 50. num. 57.* Bonacin. *de Censur. extra Bullam disp. 3. quæst. 1. punct. 2. num. 7.* Aversa *quæst. 1. sect. 6.* La Croix *lib. 6. p. 2. num. 2210.* Fagnan. *lib. 1. Decretal. in c. Requisivit 1. de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit num. 15. & 81. 82.* Et ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare Sacerdotes; *cap. Cleros 1. dist. 21. cap. Quamvis 4. dist. 21. cap. Quamvis 4. dist. 68.* potestatem autem exercendi hujusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet, secundum Innocent. *in cap. Quanto, de consuetudine;* Silvester *in verb. Ordo 1. num. 1. vers. sed si sit Sacerdos*, Fagnan. *loc. cit. num. 83. adeoque &c.* Multi tamen tenent, validam esse 31
collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus sit Sacerdos; ita Abbas *in cap. unico, de Clerico per saltum promoto num. 5. vers. Quod secundum*, Glossa *in cap. Solicitudo 1. dist. 52.* ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus, bene reciperet characterem; Joann. Andreas, Ancharan. Covarruvias, & alii, quos citat, & sequitur Barbosa *de Offic. & potest. Episcopor. part. 2. alleg. 1. num. 38.*

Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quæ sunt Ordinis, sed tantum ea, quæ sunt Jurisdictionis, *cap. Transmissam 15. de election.* Fagnan. *lib. 3. Decretal. in cap. Nullus*, 32

(a) *Nota ex Editione Romana*. In contrariam Sententiam declinavit clariss. Mabillonius in Commentario prævio ad *Ordinem Romanum* §. 18. plures Romanos Pontifices afferens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati: Huic sententiæ subscribit Clariss. Franciscus Pagi *Breviar. Rom. Pontif. in Sabiniano* a num. II. ad IV. & *in Constantino Antip.* num. I. Cæterum Benedictus XIV. in Epistola ad Carolum electum Episc. Justinopolitanum *In postremo* 10. Octob. 1756. §. 10. subscribit Morino, & Juvenin asserentibus nullum extare exemplum Episcopatus non presbytero collati.

33 *bis, de Parochis num.* 5. Non consecratus Ordines conferre non potest, *cap. Transmissam* 15. ubi Glossa *in verb. de talibus*, *& c. Quod sicut* 78. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in*
34 *cap. Quanto* 4. *de consuetud. num.* 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; *cap. Quamvis* 4. *cap. Chorepiscopi* 5. *disc.* 68. *cap. Transmissam* 25. *& cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Statuimus* 1. *de supplend.*
35 *neglig ent. Prælator. num.* 19. Potestas, quæ confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Hæretico, Deposito, & Degradato; *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *cap. Quod quidem* 1. *qu.* 1. *cap. Ostenditur*, & ibi Archid. *dist.* 4. *de consecr. cap. unico*, cum ibi notatis, de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, *cap.* 2. *vers. Sicut enim Episcopus, de translatione Episcop.* S. Thomas 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 3. Silvester, verb. *Degradatio n.* 9. Fagnan. *in*
36 *cit. c. Statuimus num.* 8. & alii passim. Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre, Ecclesias minores conjungere, annectere, dividere, voti & jurisjurandi vincula solvere, quorumdam peccatorum absolutionem sibi reservare, & hujusmodi; *cap. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibid. verb. de talibus*, *& arg. c. Nosti* 9. *& cap. Qualiter* 19. *de election. & c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Fagnan. *in cit. c.*
37 *Statuimus num.* 21. & alii communiter. Episcopus electus, & confirmatus ante consecrationem potest concedere indulgentias. Sic communiter Doctores cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. *art.* 3. *qu.* 2. *ad primum*, *& ibid. art.* 4. *qu.* 2. *in corpore*, ibi: „ Potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, & quia Diaconi, & alii non Sacerdotes possunt habere jurisdictionem, vel commissam, sicut Legati, vel ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias concedere, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint absolvere in foro pœnitentiali, quod est Ordinis, " quæ Divi Thomæ Doctrina communiter recipitur, teste Navarr. *in tract. de indulgent. in* 31. *notab. vers. Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati.* Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. in c. Accedentibus* 12. *de excessibus Prælator. num.* 10. *& seq.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 88. *num.* 7. cum plurimis aliis ibi citatis.

Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, & decorem 38
Ordinis Episcopalis, *c. Transmissam* 15. *de election.* cum ibi notatis, & tradit Butrius *in consil.* 19. *Quia hic agitur*, cum aliis congestis a Felino *in c. Eam te* 7. *de rescriptis n.* 1. *col.* 3. *in princip. vers. Et ideo dicit Butrius*, & Fagnan. *in d. c. Eam te nu.* 39. In concernenti- 39
bus autem Jurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel provisus per Papam, quia cum hæc competat etiam electo confirmato *ex c. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibidem verb. de talibus*, & ex adductis *supra num.* 15. ideo dispositio loquens de Episcopo, verificatur etiam in electo confirmato, seu proviso, licet non consecrato, ut notat Glossa *in Clement.* 1. *verb. Episcopi*, & ibi Abbas *num.* 2. *de foro competent.* Fagnan. *loc. cit. num.* 39. cum aliis ibi a se citatis. Episcopi 40
appellatione venit etiam nondum consecratus in materia proportionabili, tam confirmato, quam consecrato; Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. c. Quod nullis* 25. *de privil. num.* 23. & aliis ibi citatis. Provisio, seu pronunciatio Papæ in 41
Consistorio habet vim electionis, & confirmationis; Innocent. *in cap. Cum olim in princip. de caus. possess. & proprietat.* Glossa *in cap.* 1. *verb. Provisionem, de election. in* 6. ubi quod Papa providendo eligit, & confirmat; Abbas *in c. Tua, de his, quæ fiunt a Prælat. num.* 2. *& in c. Cum in cunctis, de elect. num.* 2. Fagnan. *in c. Eam te* 7. *de rescript. n.* 15. Pro- 42
visi, seu pronunciati a Papa in Consistorio appellantur promoti, etiamsi nondum fuerint consecrati; Extravagant. *Injunctæ* 1. *de election. inter Communes*, ibi: *Qui apud dictam Sedem promoventur*; & Concil. Trident. *sess.* 7. *c.* 9. ibi *Ad majores Ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus a Jure statutum suscipiant.* Fagnan. *loc. cit. num.* 24. *&* 27. Provi- 43
si quamvis consecrati accedentes ad Ecclesias ante levatas Bullas incidunt in pœnas d. Extravagantis *Injunctæ* 1. *de elect. inter commun.* Sic Doctores communiter. Civitas interficiens 44
suum Episcopum consecratum privatur Sede & dignitate Episcopali, textu expresso *in cap. Ita nos* 24. *caus.* 25. *quæst.* 2. Non privatur 45
tamen tali Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum, & nondum consecratum, Bald. *in l. Si nondum; post princip. C. de furt.* Felin. *in d. cap. Eam te* 7. *de rescriptis num.* 1. *vers. Unde Baldus*, Fagnan.

gnan. *ibid. num.* 17. Glossa *in Clement. Si quis suadente* 1. *de pœnis vers. Quamvis Pontificem* dicens, quod in materia pœnali, uti est ista, appellatione Episcopi, vel Pontificis, non venit electus, & confirmatus, si nondum sit consecratus.

46 Cum consecratur Episcopus, inungitur chrismate in capite, & manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum, textu expresso *in c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*, ibi: „ Cum venisset ad Apostolicam Sedem Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos (Græcos) non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi; Nos, quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, faciente caput ejus, & manus per Albanens. Episcopum (assistentibus ei duobus Episcopis secundum morem Ecclesiasticum) Sacro Chrisma

47 deliniri." Ungitur autem Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, & Principem Ecclesiæ suæ; *c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1.

48 *cap.* 5. *num.* 10. Reges vero non in capite, sed in humero unguntur, primo, ut proprius honor sit illius, quem Deus constituit excelsum super omnes Reges terræ, & quem oleo lætitiæ excellentius, & augustius unxit præ consortibus suis. Deinde, ut ostendatur quod primo ante omnes Reges, & Principes persona capitis Pontificali officio repræsentetur. Ungitur tamen & Rex in humero, ut neque ipse plane excludatur a repræsentatione ejusdem capitis; nam & hujus Principatus, ut dicitur *Isai.* 9. factus fuit super humerum ejus, & ut sciat se esse ministrum ad portandam Crucem Jesu Christi ad laudem bonorum, vindictam autem malorum, *Apost. ad Roman.* 13. Sic ad litteram Barbosa *loc. cit. num.* 11. *ex cap. Cum*

49 *venisset* 1. *de Sacra Unctione* §. 2. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, & ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi; *cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione;* Barbosa *loc. cit. num.* 12.

50 Annulus sacer novo Episcopo traditur, ut Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata

51 fide custodiat; Barbosa *loc. cit. num.* 15. Mitra deinde tamquam bicorni galea armatur novus Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua, duo designare testamenta, anterius novum, posterius vetus, quæ duo Episcopus debet memoriter scire, & illis tamquam duplici cornu Fidei inimicos ferire; Barbosa *loc. cit. num.* 18. Hieronymus Vielonius *de Episcopis Titularibus par.* 2. *fol.* 13. Traditur in manibus novi Episcopi baculus, quo non utitur Summus Pontifex; *cit. c. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione in fine*. Et quare hoc; Vide *verb. Baculus*. Alia de istis vide apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 6. *& part.* 2. *allegat.* 1. & Andream Du Saussay *in sua Panoplia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu* libros septem continente; in quorum primo agitur de Mitræ Episcopalis antiquitate, in secundo de virga Episcopali, vel Pastorali baculo, in tertio de annulo Episcopali, in quinto de Chirothecis Episcoporum, in sexto de Dalmatica, in septimo de compagis & sandaliis Pontificum. 52

Supplementa Auctoris.

Episcopus electus & confirmatus consecrationem petere debet intra tres menses, sub pœna amittendi fructus, atque etiam Ecclesiam. Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*. 53

Episcopus an unquam factus fuerit diaconus, non collato ipsi antea Sacerdotali Ordine, disputant Doctores, in contrarias opiniones abeuntes. At non constat, nec probatur perspicue fuisse unquam Diaconum Episcopum, vel Pontificem maximum consecratum, quin Ordinem Presbyteratus antea susceperit. Benedictus XIV. tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 10. *& seq.* 54

Episcopus eligi nequit, qui antea saltem sex mensium spatio non fuerit in Sacro Ordine constitutus. Idem *ibid.* §. 13. ex Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. *de Reformat.* sic præcise statuente: *Quicumque post hac ad Ecclesias Cathedrales erit assumendus, is non solum natalibus, ætate, moribus, vita, ac aliis, quæ a Sacris Canonibus requiruntur, plane sit præditus, verum etiam in Sacro Ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus*. 55

* Episcopi consecratio ab uno ne, vel a tribus fieri necessario debeat, ut valeat, quamquam sit quæstio inter Theologos, cum tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantum Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices præcipere, ut episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis Benedict. XIV. *de Synodo Diœc. l.* 13. *cap.* 13. 56

cap. 13. §. 5. *nov. edit.* Ibi pariter decernitur, valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantum adjecto presbytero confecta; quin etsi nullus alius præter consecrantem assistat; *ibid. lib.* 7. *cap.* 3. §. 9.

57 Pactiones initæ a Capitulo electore, & juratæ ab Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint, & decreverint: pactiones inquam illæ, si electionem præcedant, nullæ omnino & irritæ declarantur ab Innocentio XII. Constit. incip. *Ecclesiæ Catholicæ*. Earum vero, quæ subsequuntur, executionem suspendit, donec Sedes Apostolica judicium de illis ferat, *ibid.* §. 17. Hæ vero pactiones vetitæ, & irritæ censentur, etiamsi fuerint honestæ, ut ex DD. *ibid.* §. 19. Insuper adsunt ea de re litteræ Apostolicæ Benedicti XIII. in forma Brevis, legendæ, *ibid.* §. 23.

58 Alia de Episcopali Consecratione, vide verb. *consecrvtio a n.* 1. *ad* 4.

Additiones ex aliena manu.

59 Libet hic paucis a primordio Ecclesiæ historiam afferre electionis Episcoporum, quod attinet ad eligentes.

Ipse Christus misit duodecim Apostolos in universum Mundum, sicut eum miserat Pater
60 suus. Apostoli vero primum omnium S. Matthiam ad vacantem Episcopatum ex suspendio Judæ proditoris elegere in prima Synodo Hie-
61 rosolymitana. In electione hac turbam hominum fere 120. adfuisse eruitur ex Sacro Textu.

Profecti Apostoli in diversas Regiones, consueverunt ad Episcopale ministerium attollere primos cujusque urbis viros amplexos fidem e-
62 vangelicam. Ab Apostolis vero creati, eorumque Successores Episcopi alios similiter consti-
63 tuerunt. Principio Plebs vix præsentiam ac testimonium præstabat, at postmodum paulatim
64 præsentiam ac testimonium extendere tentavit ad suffragium.

65 Prima Synodus Nicæna Episcopis Provinciæ ad minus tribus in unum congregatis jus tribuit eligendi vacantis in ipsa Provincia Ecclesiæ Episcoporum, confirmatione Metropolitis reservata, solumque testimonium, & consensum Populo reliquisse videtur.

66 A seculo IV. ad seculum IX. usque Synodus Provinciæ consuevit Episcopos ordinare, non nisi a Clero, & Populo, vel postulatos, vel electos unanimiter. Quod si in duas, pluresve personas eligentium suffragia scinderentur, præferebat Metropolitanus digniorem, & 67
ornatum majoribus suffragiis ac meritis.

Frequentia electionum dissidia in causa fue- 68
re, ut Populi jura ad Principes tandem devolverentur. Hi vero IX. seculo, ad XII. seculum usque adorti sunt vetustum electionibus assentiendi jus in novam vertere formam investiendi per annulum, & virgam, seu instituen- 69
di Episcopos auctoritate sua absque ullo decreto Judicioque Synodorum Provincialium, & sine Metropolitarum confirmatione. At eodem- 70
met seculo IX. octava Synodus œcumenica reprimere studuit recentem invasionem, sanxitque, nequi Principum Laicorum & Potentium, se Episcoporum electioni ingerere. Gliscentibus autem in dies in orienre laicalibus Investituris Leo IX. Victor II. Stephanus X. Ni- 71
colaus II. Alexander II. B. Gregorius VII. aliique Successores Ecclesiasticam in ea re libertatem tueri novis Conciliorum sanctionibus satagerunt, nullus, ut auderet Clericorum, aut Monachorum accipere de manu Laici investituram Ecclesiæ vel Beneficii. Seculo demum 72
XII. abolendis reapse Investituris consentire Principes visi sunt, pactis cum S. Sede conventis, quæ dicimus Concordata.

Tunc itaque omnino desierunt suffragia Lai- 73
corum, relictæque Clero fuere Canonicæ electiones. Cleri vero nomine venit Capitulum 74
Ecclesiæ Cathedralis.

Ineunte seculo XIV. abrogatum est jus Ca- 75
pitulorum Cathedralium Pontificiis collationibus & reservationibus, idque ex frequentissimis discordiis ad supremum Judicium Sedis Apostolicæ deferri solitis, ac turbis Laicorum libertatem eligentium ut plurimum opprimentibus. In Germania vero Capitula retinue- 76
runt jus eligendi Episcopos. Sunt & Reges, quibus jus nominandi Episcopos competit.

ARTICULUS III.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus residentiam, translationem, & renunciationem.

Episcopi, etiamsi Cardinales, tenentur de Ju- 1
re Divino residere in suis Episcopatibus. Colligitur ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. & tenent expresse Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 53. *n.* 2. ubi plusquam triginta Auctores adducit, Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 17. *num.* 2. ubi plusquam quadraginta Doctores pro hac sententia adducit, & ex Turriano refert Romæ in quadam Congregatione habita omnes convenisse, resi-

residentiam esse de Jure Divino; Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulat. Prælat. n.* 27. *& lib.* 3. *Decretal. in c. Ex par.* 3. *de Clericis non residentibus num.* 28. *& sequentibus*, ubi solide, & late id probat.

2 Nec obstat, quod Papa super tali residentia aliquando dispenset, quod judicet residentiam personalem non esse de jure Divino, cum super ipso Ecclesia nequeat dispensare, *ex cap. Sunt quidem* 25. *qu.* 1. *cap. Sicut*, *cum ibi notat. dist.* 15. D. Thom. *in* 1.-2. *qe.* 97. *art.* 4. *ad* 3. Non obstat, inquam, quia ex Richardo de Mediavilla *in* 4. *senten. dist.* 38. *q.* 9. *art.* 1. & Cardin. *in cap. Cum ad Monasterium* §. *Abbas num.* 16. *de statu Monachor.*, dispensatio potest capi dupliciter, primo modo pro Juris relaxatione, & secundo modo pro juris declaratione, & hoc secundo modo Papa dispensare potest super Jure Divino, videlicet illud declarando, & interpretando, ut factum fuisse constat *ex cap. In omni* 4. *& cap. Licet* 23. *de testibus & attestationibus*, & notat Glossa *unic. in d. cap. Sunt quidam*, ubi expresse dicit, Papam dispensare in Evangelio interpretando ipsum. Papa igitur licet proprie & rigorose sumpta dispensatione pro Juris relaxatione non dispenset cum Episcopo super residentia, dispensat tamen dispensatione sumpta pro Juris declaratione, interpretando, & declarando Jus Divinum eo casu propter aliquam circumstantiam non obligare. Et sic respondent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 9. *verb. Fateor enim*, Sotus, *de justit. & jur. lib.* 10. *q.* 3. *art.* 1. Vasquez *in opusc. mor. in tract. de Benefic. c.* 4. §. 2. *dub.* 1. *num.* 122. *in fin.* S. Thom. *quodl.* 6. *art.* 1. Fagnan. *in cit. cap. Ex parte n.* 57. *& sequent.* & alii plures.

3 Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariæ continuitatis residendi in Diœcesi; & tales causæ sunt Christiana Caritas, urgens necessitas, debita Obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas; *Concil. Trident. sess.* 23. *de reformat. cap.* 1.

4 Christiana Caritas intelligitur, quando urget proximorum utilitas, ut si aliqua Ecclesia versetur in magno periculo hæresis, & Episcopi prædicatione posset succurri, vel ob pacem Magnatum componendam, dummodo ex tali absentia in propria Ecclesia non sequatur notabile detrimentum, quia esset contra Ordinem Caritatis; Tolet. *in instruct. Sacerdot. lib.* 5. *c.* 4. *num.* 3. Marc. Anton. Genuens. *in Manual. Pastorum c.* 31. *n.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 6. & alii passim.

5 Urgens necessitas intelligitur quando Episcopus residendo grave malum vitæ incurreret, vel propter morbum, curabilem tamen, & temporaneum, vel propter aeris intemperiem ad aliquod tempus, vel propter aliquam personalem persecutionem, vel ob inimicitias, aut ob Principis, & populi furorem declinandum, dummodo tamen ex tali absentia Ecclesia sua nullum patiatur detrimentum spirituale, nam si immineat suarum ovium detrimentum spirituale, quia v. g. Tyrannus, vel Hæreticus studet nocere ovibus in spiritualibus, tunc debet potius mori, quam deserere Gregem, quia bonus Pastor animam suam dat pro Ovibus suis, *Joan.* 10. S. Thom. 2. 2. *qu.* 185. *art.* 5. Toletus *d. c.* 4. *n.* 3. *vers.* 3. Genuens. *d. c.* 31. *num.* 3. Caran. *tract. de residentia Episcoporum cap.* 12. *vers.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 7. Munus enim Episcopale adeo stricte obligat, ut minus æstimare debeat bonus Pastor detrimentum propriæ vitæ, quam detrimentum in spiritualibus suarum ovium, quarum curam suscipit, ut egerunt S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis, & alii plures.

6 Debita Obedientia intelligitur, quando Papa propter aliquod negotium ad se vocat Episcopum. Sic Cardinales Romano Pontifici assistentes justam habent causam, ut absint ab Ecclesiis, quarum sunt Episcopi; Azorius *institut. moral. part.* 2. *l.* 7. *c.* 4. *q.* 4. *&* 7. Barbosa *loc. cit. n.* 13. cum pluribus ibi citatis.

7 Evidens Ecclesiæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest ad defendenda jura suæ Ecclesiæ, vel vocatus accedit ad Concilium Generale, vel Provinciale, quamdiu scilicet durat Concilium; *Communis*.

8 Evidens Reipublicæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest pro utilitate suæ Civitatis, aut totius Regni, ut cum mittitur Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dextere ea negotia tractaturus; *Communis*.

9 Episcopus evidenti Reipublicæ exigente utilitate potest etiam esse Legatus, sive Orator Principis sæcularis, ut habetur *in cap. Cum parati*, *de Appellationibus*, & tenet expresse Glossa *ib. verb. in Legatione*, *arg. cap. Si Episcopus* 13. *dist.* 18. *& cap. Salonitanæ* 24. *dist.* 63. & cum pluribus aliis Barbosa *loc. cit. num.* 16.

10 Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, & Officio Regii Præsidis, Consiliarii, Proregis, Confessarii, & hujusmodi, si ea sit hominum penuria, ut alii satis idonei minime reperiantur, qui talia officia

ficia præstare possint; Azorius *institut. moral. part.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. *q.* 6. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 5. *in fine*, & cum aliis Barbosa *loc. cit. n.* 17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda verba undequaque Eminentissimi Cardinalis a Turrecremata *in cap. Si vobis* 22. *qu.*
11 *ultima*, ibi: „ Turpe est, ut Episcopi se inferant ad servitia Imper., vel alterius Principis sæcularis, ut deserant causam subditorum, & officia devotionis; Hoc non facerent, si mortem spiritualem timerent, & intelligerent se redituros rationem de ovibus suis Deo summo Judici: Utinam etiam de Curia Romana hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quærant, aut beneficia addant Beneficiis, aut honores honoribus, utque officia, & Legationes quærant, quæ Curæ animarum sibi commissarum afferunt plurimum impedimenti; Utinam Summi Pontifices considerarent quanta negligentia circa animas committitur ex absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis. "

12 Decretum factum pro Parochorum residentia quod teneantur ministrare etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, & editum a Sac. Congregatione Concilii 23. *Septembris* 1576. multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, & inde providere. Sic declaravit Gregorius XIII. *die* 18. *ejusdem anni* 1576. teste Fagnano *lib.* 3. *decret. in cap. Clericos* 17. *de Clericis non residentibus*
13 *num.* 46. & 47. Episcopus residere tenetur, licet habeat Coadjutorem; Sacra Congregat. Episcopor. *in Neapolitana* 24. *Martii* 1597. & *in Nicoteren.* 7. *Septemb.* 1619. etiam tempore Contagii; ead. Sac. Congreg. *in Murana* 23.
14 *Julii* 1602. Potest Episcopus residere in qualibet parte Diœcesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus præscriptis a Sacro Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 1. Sacr. Congreg. Episcoporum 17. *Decemb.* 1649. Episcopus propter aeris intemperiem residens in aliqua parte suæ Diœcesis, non tamen removere debet Vicarium, & Tribunal a Civitate, ut declaravit Sacr. Congr. Episcopor. 28. *Januarii* 1603. *die* 3. *Octobris* 1611. *die* 22. *Februarii* 1647. & *die* 17. *Decembris* 1649. Pignatell. *consult.* 64. *tom.* 7.
15 Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Diœcesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo. Nec ei suffragatur prætensa consuetudo degendi extra residentiam; Unde a Metropolitano cogi potest ad residentiam, juxta dispositionem Sacri Concil. Trident., ut declaravit Sac. Congr. Concil. *sub die* 18. *Sept.* 1683. in qua propositis dubiis.

I. An Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, licet intra fines Diœcesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo? Et quatenus negative;

II. An Episcopo suffragetur prætensa consuetudo, ut supra, degendi extra residentiam? Et quatenus negative;

III. An, & quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad residendum?

Sacra Congregatio respondit:

Ad primum, & secundum negative.

Ad tertium servetur dispositio Sarci Concilii Tridentini.

Super residentia Episcoporum edita est *die* 16
12. *Decemb.* 1634. ab Urbano VIII. Constitutio incipiens: *Sancta Synodus*, in qua multa scitu digna statuuntur, & hic, prout sunt a Fagnano *in cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus a num.* 11. *ad* 27. summarie transcripta, traduntur. Primo igitur Sanctitas sua 17
innovat decreta Conc. Trident. Constitutiones Apostolicas, & decreta Consistorialia super residentia Episcoporum: Multæ enim Constitut. super hoc ante prodierunt, ut Pii IV. & Pii V. Item multa decreta Consistorialia, & in specie Gregorius XIII. declaravit decreta Concilii, & pœnas ejusdem habere locum etiam in S. R. E. Cardinalibus; Et Clemens VIII. suo decreto Consistoriali addidit pœnam inhabilitatis Episcoporum non residentium ad majores Dignitates, & Ecclesias obtinendas. Se- 18
cundo jubet jam Præfectos Cathedralibus, & majoribus Ecclesiis etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, & ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam, infra quatuor computandos a die publicationis Bullæ. Nondum autem Præfectos, infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis. Indeque nec supradictos, nec alios jam residentes labscedere absque licentia per breve, vel litteras missivas sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, amissionis fructuum, & facultatum testandi

standi ipso jure incurrenda, nec non privatio-
nis a regimine, & administratione Ecclesia-
rum, aliisque pœnis arbitrio Sanctitatis suæ
19 infligendis. Quoad pœnas, Pius IV. in Consti-
tutione, quæ incipit: *In suprema*, edita post
Concilii publicationem similiter præcipit Epi-
scopis, ut in suis Ecclesiis personaliter resi-
deant sub pœna privationis a regimine, &
administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis
suo arbitrio imponendis pœnis, & bona dece-
dentium extra residentiam decernit tamquam
spolia ad Cameram Apostolicam pertinere, e-
tiamsi facultatem specialem de illis testandi
obtinuerint; Et pœnam Interdicti ab ingressu
Ecclesiæ imponit in alia ejus Constitutione edi-
ta ante publicationem Concilii, quæ incipit:
De salute gregis.

20 Tertio declarat, contrafacientes non excusari
a pœnis prætextu servitii Imperatoris, alio-
rumque Principum, aut Regnorum, defensio-
nis litium, etiam Ecclesiarum, ineundi fœde-
ris, aut alterius negotii, etiam gravissimi,
speciali nota digni, distantiæ locorum, brevi-
tatis temporis expectandi licentiam ab Urbe,
vel alterius causæ, etiam publicæ, ac piæ uti-
litatis, vel necessitatis Ecclesiarum, vel perso-
21 narum. Quarto excipit causam interessentiæ
in Synodis Provincialibus, vel Congregationi-
bus, seu Assembleis generalibus, quibus Ec-
clesiastici interesse solent ratione muneris, aut
Reipublicæ officii Ecclesiis adjuncti, quandiu
tamen actu duraverint; Hanc ipsam causam
excepit Tridentinum Concilium *in cit. cap.* 1.
sess. 23. ibi: *Nisi cum absentia inciderit propter
aliquod munus, & Reipublicæ officium Episco-
patibus adjunctum, cujus, quoniam causæ sunt
notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem
22 significari Metropolitano necesse erit*. Quinto de-
clarat, S. R. E. Cardinales priores in Ordine
habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi
in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent,
non excusari a residentia in Cathedralibus, &
majoribus Ecclesiis, quibus Præfecti sunt, nec
ex eo quod Papa eos videat, aut toleret, &
ad functiones etiam Pontificales, & solemnes
23 admittat. Sexto præcipit Auditori Cameræ,
ut summarie procedat adversus non residentes
usque ad sententiam Diffinitivam exclusive,
quam sibi reservavit in Consistorio. Hoc ipsum
ordinavit Pius IV. Constitutione incipiente *Cum
tam Sacrosanctum*.

24 Septimo indulget, ut existentes ultra mon-
tes abesse possint ex causa Visitationis Limi-
num per septem menses, & citra montes per
quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus
non divertant. Octavo indulget Cardinalibus 25
Præfectis Cathedralibus, & aliis majoribus Ec-
clesiis, ut ex causa vacationis Sedis Apostolicæ
possint non solum ad locum Conclavis accede-
re, dummodo a Diœcesibus non discedant, ni-
si habita certa notitia mortis Pontificis, sed
etiam in Urbe commorari usque ad peractam
electionem, & per duos menses post Corona-
tionem Pontificis, quo tamen tempore elapso,
nisi præfati Cardinales illico, ut præfertur, ad
Ecclesias præfatas, quibus præsidere eos conti-
gerit, se contulerint, vult Pontifex, quod sub-
jaceant pœnis prædictis. Nono declarat eos,
qui pluribus Ecclesiis præsunt, excusari qui-
dem a pœnis, dummodo resideant in earum
altera, in qua tenentur de jure. Non tamen
propterea excusari Cardinales habentes aliquem
ex sex Episcopatibus prope Urbem, quin te-
neantur residere in aliis, quibus Præfecti sunt.
Ultimo statuit, ut nemo possit prædictam Con- 27
stitutionem interpretari, aut declarare, præter
Romanum Pontificem, & adjicit clausulas ge-
nerales in forma amplissima.

Episcopus æqua ex causa potest abesse a sua 28
Ecclesia, & Diœcesi singulis annis per duos,
vel tres menses, sive continue, sive interru-
pte, absque alia Superioris approbatione, dum-
modo tamen id non fiat temporibus Adven-
tus, & Quadragesimæ, Nativitatis, & Resur-
rectionis Domini, Pentecostes item, & Cor-
poris Christi diebus; Concilium Tridentinum
sess. 23. *de reformat. c.* 1. §. *Quoniam*, *& Com-
munis Doctorum*. Episcopus abesse potest a sua 29
Ecclesia, & Diœcesi per tres menses, etiam
causa animum relaxandi; Barbosa *Collectan. in
Concil. Tridentin. dict. sess.* 23. *cap.* 1. *num.* 16.
Azorius, Sanctarell. ibi citati, & alii passim.
Nec trimestre spatium, quo Episcopis æqua 30
ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse
licet, ex decreto Concilii Tridentini *dict. c.* 1.
sess. 23. fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit.
Constitutione incipient. *Sancta Synodus*, ut Sa-
cra Congregatio Concilii in hæc verba respon-
dit: *Die* 3. *Februarii* 1635. *requirentibus non-
nullis Episcopis, Sacra Congregatio Cardinalium
Concilii Tridentini interpretum, habito prius ver-
bo cum Sanctissimo Domino nostro, respondit, per
Constitutionem super Episcoporum, etiam S. R. E.
Cardinalium residentia ab eodem S. D. N. nu-
per editam non fuisse sublatam facultatem ab eo-
dem Sacro Concilio cap.* 1. *sess.* 23. *de reformat.
concessam æqua ex causa abessendi aliquantisper
a residentia, dummodo absentiæ spatium duos,
vel ad summum tres menses non excedat*. Epi- 31
scopi temporibus a Conc. Trid. præscriptis,

sci-

scilicet Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathedralem Ecclesiam residere, itant aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in sua Diœcesi eos alio vocent; Ceterum non incidunt in pœnas a Sancta Synodo *c.* 1. *sess.* 6. *& cap.* 1. *sess.* 23. *de reformat.* Episcopis non residentibus inflictas. Sic decrevisse Sacr. Congregat. Concili refert Fagnan. *lib.* 3. *decr. in cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus num.* 39. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa, statuit novissime Benedictus XIV. Constitut. incip. *Ubi primum*.

32 Episcopus, dum residet, non potest citari ad comparendum in Curia, nisi de Papæ commissione. Pius IV. Constitut. incipient. *De sa-*
33 *lute Gregis*. Episcopus residens in sua Diœcesi liber est a residentia suarum Dignitatum, & beneficiorum simplicium, quæ obtinet in alia Diœcesi, nec aliud amittit, nisi quotidianas distributiones, & alia, si quæ sunt, quæ absentes justa de causa non percipiunt. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii refert Armend. *in addit. ad recop. Legum* Navarr. *lib.* 2. *tit.* 23. *l.* 1. *sub Rubr. Utrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus n.* 4. & ex ipso Barbosa *Collectan. Apostolicar. decis. verb. Epi-*
34 *scopus circa residentiam num.* 8. Episcopus absens non gaudet beneficio Alternativæ, etiam quando abest ex causa a Concilio approbata. Sic decrevisse Sacram Congregat. Concilii referunt Nicol. Garcias *in addit. ad suum tract. de benefic. part.* 5. *c.* 1. *num.* 463. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud.* 23. *dub.* 3.
35 *& ex ipsis* Barbosa *loc. cit. num.* 9. Episcopus absens a sua Diœcesi ultra tempus a jure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, & potest ea spoliari per Papam sine citatione, & sententia; *cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus*, ubi Papa Innocent. III. dedit licentiam Canonicis Ragusinis eligendi alium Archiepiscopum, absque eo quod præcesserit formalis citatio, vel sententia privationis, ut bene observat, & tenet Abbas *ibid. in tertio notabil.* Fagnanus *ibid. num.* 4. *&* 6. Conditio
36 personæ excusat interdum Episcopum a personali residentia, ut cum Episcopus est talis conditionis, ut melius, aut saltem æque bene per ipsum absentem regatur Ecclesia, quam regeretur per alium Episcopum præsentem; S. Thom. *quodlib.* 9. *art.* 15. ibi: *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequii, & possit plus servire Ecclesiæ vel tantundem absens, quam alius præsens, & si quæ adsunt hujusmodi*. Et sic videmus in Germania cum sublimibus personis non raro dispensari super retentione plurium Episcopatuum, non quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se alere possint, sed ut Catholicam Religionem, expulsis hæresibus, consilio, opibus, auctoritate, & potentia sartam tectam tueantur, ut observat Fagnanus *lib.* 1. *decret. in c. Dudum* 22. *de election. num.* 29. dicens, Principem Electorem Coloniensem suis temporibus obtinuisse simul Archiepiscopatum Coloniæ, & Episcopatum Leodiensem, Monasteriensem, Paderbonensem, & Hildeseimensem, & de facto *de anno* 1737. Clemens Augustus Frater Ducis Bavariæ erat Archiepiscopus, & Elector Coloniæ, & simul obtinebat Episcopatum Monasteriensem, Paderbonensem, & Osnabrugensem, & hac ratione sex Episcopi Cardinales prope Urbem habent Romæ residentiam, ut docet praxis, & observat Fagnanus *lib.* 1. *in c. bonæ memoriæ* 3. *de postul. Prælator. n.* 38. *in c. Ex parte* 8. *de Clericis non residentibus n.* 86.

Episcopus nequit jungere trimestrem absen- 37
tiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis v. g. nequit licite abesse a sua Ecclesia per menses Octobris, Novembris, & Decembris anni 1737. & continuare absentiam per menses Januarii, Februarii, & Martii 1738. Et ratio est, quia talis semestris absentia complectitur illius temporis spatium Dominici Adventus, & Quadragesimæ, quo nedum Episcopo non licet abesse a sua Diœcesi, sed ne quidem a sua Cathedrali, ut in Concil. Trident. *dict. sect.* 23. *cap.* 1. *vers. eosdem interim admonet*. Tum quia in eo, qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud verbum *Aliquantisper*, quo utitur Concilium *d. c.* 1. dum ait: *Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt ex veterum Canonum sententia non videntur abesse*, cum Concilium illud restringat ad duos, vel ad summum tres menses, & absentia Episcopi per sex continuos menses ab eodem Concilio non reputetur brevis, ut patet *sess.* 6. *c.* 1. ibi: *Si quis sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni pœnam ipso jure incurrat*. Sic Sacra Congregatio super residentia Episcoporum habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi *die* 17. *Julii* 1657.
Episcopus, qui Beatorum Apostolorum Limi- 38
na visitavit v. g. in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitatio-

nis

nis titulo per octo continuos menses a sua Ec-
clesia abesse; *Sic eadem Sacra Congregatio*.
39 Episcopo, qui antea per multum temporis v.
g. per decem continuos annos in sua Ecclesia
resedit, & vel ab ipsa vacatione per S. Con-
cilium ex rationabili causa singulis annis per-
missa semper se abstinuit, nequit aliquando con-
cedi facultas non residendi per aliquod tem-
pus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab
eodem Sacro Concilio Trident. *Sic eadem Sacr.
Congr.* Quam Congregationis sententiam S. D.
N. ad se relatam in omnibus approbavit, te-
ste Fagnano *lib. 3. Decretal. in cap. Qualiter 9.
de Cleric. non resident. a n. 40. ad 48.*
40 Translatio Episcopi de una in aliam Eccle-
siam sola auctoritate Papæ fieri potest; sic ex-
presse habetur *in cap. Sicut alterius 39. caus. 7.
q. 1. cap. Cum ex illo 1. cap. Inter corporalia 2.
& cap. Licet in tantum 4. de translatione Epi-*
41 *scopi*. Episcopus propria auctoritate se trans-
ferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet
utraque; *cap. Si quis Episcopus 31. caus. 7.
quæst. 1. cap. Quanto 3. de translatione Episcopi*.
42 Et hoc procedit sive Episcopus fuerit jam con-
secratus, sive solummodo electus, & confirma-
tus; *cap. Inter corporalia 2. & cap. Licet in*
43 *tantum 4. de translatione Episcopi*. Metropoli-
tanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine man-
dato Papæ transferret, a confirmatione Episco-
porum esset suspensus, textu expresso *in cap.*
44 *Cum ex illo 1. de translatione Episcopi*. Causæ
justæ transferendi Episcopum generatim sunt
duæ; scilicet necessitas, & utilitas Ecclesiæ;
cap. Mutationes 34. caus. 7. qu. 1. ibi: *Muta-
tiones Episcoporum scitote communi utilitate, at-
que necessitate fieri licere; cap. Scias frater 35.
caus. & quæst. eadem*, ibi: *Non ergo bene in-
telligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant
causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quo-
ties communis utilitas, vel necessitas persuaserit;
cap. Quanto, de translatione Episcopi*, ibi: *Ec-
clesiarum necessitate, vel utilitate pensata*. Hinc
45 translatio facta in favorem solius translati, &
maxime propter ejus ambitionem, aut avari-
tiam improbatur expresse a Sacris Canonibus,
cit. c. Mutationes 34. caus. 7. q. 1. ibi: *Sed
non propria cujusquam voluntate, aut domina-
tione... non ambitu, nec propria voluntate; cit.
cap. Scias frater*, ibi: *Non avaritiæ causa, aut
dominationis, aut propriæ voluntatis, vel dele-
ctationis suæ; cap. Episcopus 37. caus. 7. quæst.
1.* ibi: *Episcopus de loco ignobili ad nobilem*
46 *per ambitionem non transeat*. Episcopus enim
transiens ad aliam Ecclesiam sine justa causa
dicitur adulterium committere, *cap. Sicut vir
11. & cap. Sicut alterius 39. caus. 7. quæst. 1.*
& expresse Fagnan. *in cit. cap. Quanto 3. de
translatione Episcop. n. 94. & 109.*
Translatio Episcopi regulariter fit a minore 47
ad majorem Ecclesiam; *cap. Cum ex illo 1. de
translatione Episcop.* ubi Innocent. III. sic scri-
bit Patriarchæ Antiocheno: *Miramur quod...
novo quodam mutationis genere parvificasti ma-
jorem, & magnum quodammodo minorasti epi-
scopare Archiepiscopum, immo potius dearchiepi-
scopare præsumens; & arg. cap. Legimus dist.
93.* ibi: *Qui provebitur, de minore ad majus
provebitur; & c. Licet in tantum 4. de trans-
lation. Episcop.* ibi: *Quod si ad majorem voca-
retur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assu-
mere*, & ibi Glossa 2. & Butrius, Imola, &
Fagnan. *in cit. c. Cum ex illo num. 9. nam
gradatim conferuntur honores, l. Ut gradatim,
ff. de muner. & honor.* Dictum fuit notanter 48
regulariter, quia ob causas peculiares potest in-
terdum fieri translatio Episcopi ab una ad
aliam Ecclesiam Episcopalem, quamvis hæc
non sit major altera, immo ab Ecclesia Ar-
chiepiscopali ad Episcopalem, & aliquando ob
gravem causam ad subveniendum necessariæ su-
stentationi, etiam ab Ecclesia Episcopali fit
translatio ad Parochialem, *ut in c. Pastoralis
42. caus. 7. quæst. 1. & c. Ad supplicationes 9.
de renunciation.* ubi Archiepiscopus, qui absque
mortis periculo in sua Ecclesia morari non po-
terat, ex concessione Papæ ita descendisse le-
gitur. Archiepiscopo enim, qui ex justa cau- 49
sa cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopa-
tu vacante provideri potest, & sic fuisse ju-
dicatum per Clementem IV. refert Hostiensis
in cit. c. Cum ex illo num. 6. & ibidem Fa-
gnan. *num. 20.* quando Nelfrancus Archiepi-
scopus Salisburgensis cessit, & Dux Poloniæ ad
eamdem Ecclesiam promotus extitit, & præ-
dicto Archiepiscopo de Episcopatu Jesionensis
Ecclesiæ etiam eidem Salisburgensi subjectæ
provisum fuit. Secus autem si cessio facta fue- 50
rit in fraudem ad obtinendum Episcopatum
Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu locu-
pletiorem, quod est evitandum; *arg. c. Quan-
to 3. de translatione Episcopor.* ibi: *Cum se-
cundum traditiones Canonicas, qui ad majorem
se plebem transtulerit, a Cathedra repelli debet
aliena, & carere propria, ut nec illis præsideat,
quas per superbiam sprevit, nec illis, quas per
avaritiam concupivit*, & concordat *c. Si quis
Episcopus 31. &c. Si quis de Ordin. 32. caus.
7. quæst. 1.* Fagnanus cum multis aliis *loc. ci-
tat. num. 22.*
Episcopus electus, & confirmatus, sed non- 51
con-

dum consecratus non potest transferri invitus ad alium Episcopatum. Sic Hostiensis *in c. final. de postulat. Prelatorum num.* 1. *vers. Et hoc intelligat*, Joann. And. *ibid. num.* 2. *vers. Quod intelligit, de voluntarie consecrato*, Abbas ibid. *num.* 11. *vers. Et hoc verum*, Fagnan. *in c. Quanto* 3. *de translation. Episcop. n.* 12. &
52 alii passim. Et ratio est, quia nemo ab initio cogitur Episcopari, seu nemo potest invitus in Episcopum consecrari; *c. Innotuit* 20., *& c. Cum inter Canonicos* 21. *de electione.* Unde satis est, quod Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, dum transferri recusat, omnino cedat Dignitati, allegando se nolle umquam consecrari in Episcopum, ut *in c. Quoniam* 2. *dist.* 75. *c. Quoniam* 1. *dist.* 100., *& c. Inter Corporalia* 2. §. *sed neque, de translation. Episcop.* & Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 2. *de reformat.* ubi statuitur, quod Episcopus confirmatus ipso jure sit privatus sua Ecclesia, si intra sex menses munus consecrationis recipere neglexerit, quod satis indicat esse in sua libertate velle consecrari, vel non; Et idem docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *qu.* 2. *art.* 1. ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in corpus Christi mysticum accipitur potestas, requiri
53 actum suscipientis curam Pastoralem. Tum quia character Sacramentalis non imprimitur præcise coacto, *c. Majores* 3. *de Baptismo* §. *fin.* ibi: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.*

54 Episcopus consecratus ex rationabili, & justa causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam; *cap. Scias frater* 35. *caus.* 7. *q.* 1. ubi Papa Pelagius sic scribit Benigno Archiepiscopo: „ Scias frater dilectissime, aliud causam necessitatis, & utilitatis, aliud præsumptionis, ac propriæ voluntatis; Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate ad Civitatem, sed causa necessitatis, & utilitatis, mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati, vel voluntati præferenda est; Aliud est enim mutare, & aliud mutari; nam aliud est sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate venire; unde non isti mutant Civitatem, sed mutantur, quia non sponte, sed coacte hoc agunt. Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis necessitas, aut utilitas persuaserit. " Et sic expresse tenet Glossa in *c. Omnis qui gemebat* 7. *qu.* 1. *verb. Coacte*, ubi dicit, Papam posse absolute Episcopum cogere, ut transeat de una ad aliam Ecclesiam; *arg. c. Per principalem* 9. *quæst.* 3. Idem tenet Ugo, & post eum Turrecremat. *in c. Scias frater, vers. Surgit hic quæstio*, ubi formaliter dicit, Papam ex toto vel simpliciter absolute posse cogere Episcopum, ut ad alium locum transeat, & abrenunciet primo. Calderin. *Consil.* 56. *circa finem num.* 4. *vers. Fateor, quod est primum, in tit. de translat. Prelator.* Baldus *in l. rescripta num.* 8. C. *De precibus imperat. offerend. vers. Item omnia beneficia*, Abbas *in c. ult. de postul. Prælat. num.* 13. & ibi Hostiensis *num.* 1. Joan. Andreas *num.* 2. Rhedoan *de simonia p.* 2. *c.* 12. *num.* 6. Alexander *cons.* 74. *num.* 29. *lib.* 4. Decius *cons.* 124. Cephal. *cons.* 235. *num.* 2. Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 8. *num.* 3. Barbat. *in tract. de præstant. Card. in p.* 1. *sub n.* 14. *vers. Et ideo*, Cined. *Canonicus q.* 2. *sub nu.* 3. *vers. Et respectu Papæ*, & est communis opinio, prout testantur, & tenent Præpositus *in cit. cap. Omnis qui gemebat n.* 1. Roman. *consil.* 345. *n.* 3. *& seq.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 19. *num.* 34. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 14.

Et ratio est, quia licet ab initio nemo possit cogi invitus Episcopari, seu consecrari in 55
Episcopum, ut dictum est supra *sub num.* 51. ex c. *Innotuit* 20. & *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.* tamen ex quo semel consensit, potest per Papam de una ad aliam Ecclesiam etiam invitus transferri; *c. Scias Frater* 35. *caus.* 7. *qu.* 1. Una enim est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum diffusa, *c. Loquitur* 18. *caus.* 24. *q.* 1. adeoque qui semel consensit in hac Ecclesia universali Episcopari, non potest amplius resistere Papæ ipsum transferenti ex rationabili, & justa causa de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem hic solummodo mutatur locus, non autem dignitas Episcopalis respectu Ecclesiæ universalis; *cit. c. Scias Frater*, ibi: *Non ergo mutat Sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut Dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate in Civitatem, sed causa necessitatis, & utilitatis mutatur.* Vi- 56
de totum Canonem *supra num.* 54. Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; *cap. Nolo, & c. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *c. Religiosus, de testamentis in* 6. & imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alligari; *arg. l. Sicut*, C. *de action.*

& ob-

57 *& obligat*. Tum etiam quia Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; *cap. Licet 2. de præbend. in 6.* & *Clement.* 1. §. *fin. Ut lite pendente*, ubi dicitur quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum *plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere*, adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili, & justa causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quo ad hoc non competeret plena, & libera dispositio.

58 Non pauci tamen magni nominis Doctores, tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiæ absolvi, idque tum in pœnam suæ obstinationis, & inobedientiæ, *arg. c. Placuit dist. 74.* tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis; Non tamen possit omnino invitus, & coactus alteri alligari seu ad aliam transferri. Ita expresse Glossa *in c. Episcopus de loco 7. quæst.* 1. Joan. Andr. *in c. Quod ob gratiam num. 1. in fin. de Regul. Juris in 6.* dicens quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem ut careat prima Ecclesia. Sannig. *lib.* 1. *Decretal. c. 3. num.* 3. asserens quod si translatus nollet consentire, nullum sequeretur conjugium spirituale inter ipsum, & novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel *ibid. num.* 30. *&* 32. & late Fagn. *in c. Quanto 3. de translatione Episcopi num.* 101. *& seq.* Et ratio sua

59 est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; *arg. cap. Sicut vir* 11. *& c. Sicut alterius 39. caus. 7. q. 1. c. Inter corporalia 2. & c. Licet in tantum 4. de translatione Episcopi*. Ad validitatem autem spiritualis coniugii, sicut & carnalis, necessarius est consensus contrahentium, *c. Cum inter Canonicos 21. de elect.* ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum; c. Locum, c. Cum apud, & c. Tua de sponsalibus, l. Nuptias, ff. de Regul. Juris*, adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, & consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, & Ecclesiam censeatur ortum vinculum conjugii spiritualis.

60 Quando Episcopus sciens, & volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factæ in Curia seu Consistorio Papæ translationis. *Communis, ac certa* cum Abbate Panorm. *Consil.* 101. *num. 3. &* 4. *lib.* 2. Rota *part. 1. recent. decis.* 475. *num. 6. & sequent.* ubi sub *num.* 16. ostendit, opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam veluti innixam auctoritati Glossæ *in c. Si quis jam translatus* 21. *d.* 2. quæ loquitur de translatione abusiva. Fagn. *in cit. c. Quanto 3. de translat. Episcop. num.* 69. Barbosa *in Collectaneis ad c. 1. n. 5. de translat. Episcop. & lib. 1. Juris Eccles. univers. c. 19. num.* 37. ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in hæc verba.

„ Die 14. Decemb. 1624. Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum præposita S. D. N. approbante, censuit Eccles. a qua volens transfertur, seu, quam admittit Episc. vacare ab eo tempore, quo idem Episc. ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanct. suæ, etiam ante expeditionem litterarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Eccles. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episc. habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstinere exercitio ordinariæ jurisdictionis, eamque transire in Capitulum Sede vacante, & ita posse, & debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Trident. Concilii præscriptum eligere, sedemque vacantem publicare." 61

Si transfertur Episcopus absens, & ignorans, non vacat prior Ecclesia ante præstitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. Ita Abbas *in cit. consil.* 101. *n.* 4. *lib.* 2. Fagnan. *in cit. c. Quanto num. 96. & sequent. citans alios*, Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 7. num.* 4. Et ratio est, quia, quando Papa transfert Episcopum absentem, & ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet trasferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquescendo videlicet translationi de se factæ; Ita Joan. Monachus *in c. Generali num. 10. de election. in 6.* asserens se hoc vidisse pluries in Curia declarari. In ipsa enim Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa: *Si provisus consenserit*, ut legitur *in c. Si tibi absenti 17. de præbend. in 6.* Episcopus translatus potest secum deferre fructus jam perceptos. Ita Rota *decis. unic. de translat. Episcop. in antiquis*, Card. Tuscus *litt. T. conclus.* 364. *num.* 10. Calderinus *consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* & alii passim; Redditus enim, seu fructus Beneficiorum dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministeriorum, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, & cura, aliisque divinis obsequiis, 62 63

c. *Cum secundum*, *ibi de præbend.* adeoque justum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales fructus jam perceptos, &
64 exactos. Episcopus translatus potest etiam secum asportare bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo hæc nondum sint Ecclesiæ dedicata. Ita Cardin. Tuscus *cit. conclus.* 346. *n.* 10. Calderin. *cit. consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus jam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quæ succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *c. Ecclesia 3. Ut lite pendente*, junctis pluribus concordantiis, tum Canonicis, tum Civilibus, *ibidem verb. successerunt* a Glossa allegatis.

65 Fructus pendentes, & inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiæ expendi, aut futuro successori asservari. Colligitur *in c. Cum vos* 4. *de offic. Ordinarii*, *cap. Præsenti* 9. *eod. in* 6. & tenent Glossa *ibid. verb. Reservari*, Petrus Barbosa *in l. divortio n.* 56. *ff. soluto Matrimonio*, citans Rotam *decis. unic. de translatione Episcop. in antiquis*, Bartolum, Paulum Castrensem, & Calderinum *consil.* 2. *De pecul. Clericor.* qui asserit secundum Juris communis traditiones istud esse indebitum, Navarr. *consil.* 7. *n.* 7. *de successionib. ab instestato*, hanc appellans communem opinionem, Rota *in caus. Pharensi Pensionis* 19. *Junii* 1573. relata per Garciam *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 1. *num.* 95. 108. *&* 109. hanc appellans communem opinionem, Hostiensis, Cardinal. Imola *in cap. ultim. de pecul. Clericor.* Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes*, *ff. de rei vendicat.* unde donec fuerint collecti, seu a rolo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad successorem in Beneficio ipsos colligentem, *l. Si usufructuarius*, *ff. Quibus modis usufructus amittit.*, *&* §. *Is vero*, *Instit. de rerum division.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem usufructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad heredes ejus non pertinent, sed Domino proprietatis acquiruntur.* Accedit Constitutio Julii III. incipiens: *Cum sicut*, confirmata per Urbanum VIII. in sua Constit. incip. *Æternus rerum Conditor*, in qua expresse statuitur, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiariorum, etiam Episcoporum, vel Cardinalium inexacti spectant ad Successores in Beneficiis, ubi non debent Rev. Cameræ Apostolicæ persolvi, & consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortuus, *c. In opibus* 41. *cons.* 7. *quæst.* 1. nequit eos prætendere, cum debeantur Successori. Non desunt 66
tamen magni nominis Doctores, qui tenent, quod fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiæ exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. Sic Covarruvias *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 15. *num.* 12. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de resignat. Beneficior. c.* 6. *num.* 79. *&* 80. Nicolaus Garcias *p.* 2. *de Beneficiis c.* 1. *num.* 96. *& seq.* allegans alios, & Cardin. de Luca *de Beneficiis disc.* 84. *num.* 4. *& disc.* 100. *num.* 10. Et quantum attinet ad dictam Constitutionem Julii III. incipient. *Cum sicut*, & allegatam pro opinione contraria, Navarr. *consil.* 4. *num.* 1. *de successionibus ab intestato* arbitratur non esse ubique receptam in Galliis: nec etiam in Hispaniis, & concordat Nicolaus Garcias *de Beneficiis p.* 2. *c.* 1. *num.* 103. *&* 104. citans insuper Zec. *de Beneficiis*, *& pensionibus c.* 13. *num.* 8. atque ulterius ostendens, ipsam in Provincia Mediolanensi numquam usu fuisse receptam; Unde quantum ad hoc standum est locorum consuetudini.

Renunciatio Episcopi non valet, nisi per 67
Papam fuerit admissa, *c. Inter corporalia* 2. *& c. Licet in tantum* 4. *de translation. Episcop.* Fagnan. *in c. Cum ex illo* 1. *de translat. Episcop. num.* 11. *& communis aliorum*. Causæ ob 68
quas Episcopus potest renunciare Episcopatui, & Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, quæ enumerantur *in c. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione*. Prima est *conscientia criminis*, non quidem cujuslibet, sed illius duntaxat, quod post actam pœnitentiam impedit executionem Officii. Secunda est *Imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Pastorale. Tertia est *defectus scientiæ* etiam competentis. Quarta est *malitia Plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipsius regimine declinare. Quinta est *Grave scandalum*, quod aliter sedari non potest. Sexta est *Irregularitas personæ*. Et istæ sex causæ exprimuntur in duobus sequentibus vulgaribus versiculis allegatis in Summario *cit. cap. Nisi cum pridem*.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis, Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Renun-

69 Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, scilicet renunciando loco tantum, & renunciando loco, & Dignitati simul, textu expresso *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab E-*
70 *piscopo, qui renunciavit Episcopatui*. Renunciatio Episcopatus renunciando loco tantum fit, quando Episcopus ob aeris intemperiem, vel ob persecutionem, & odium, sive malæ Plebis, sive Principis, Episcopatum in manus Papæ renunciat, dimittendo Diœcesim duntaxat, titulum tamen Episcopalem, & auctori-
71 tatem retinendo. Renunciatio autem Episcopatus renunciando loco, & Dignitati simul fit, quando Episcopus ob Zelum v. g. ingrediendæ Religionis, vel ut præveniat promeritam Depositionem, renunciat in manus Papæ nomen, & omne jus Episcopalis administrationis, atque Ordinis exequutionem respectu cujuscunque loci, retinendo solum ea, quæ sunt Episcopalis Ordinis, seu Characteris.
72 Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui censetur in dubio renunciasse loco tantum, non autem loco, & Dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu Depositionis ita renunciaverit. Ita Hostiensis *in Summa tit. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit* §. *Sed quid si simpliciter*, Abbas *ibid. n.* 8. Reif-
73 fenstuel *ibid. n.* 3. Renunciatio non subtrahit Episcopo Ordinem, sed solum executionem Ordinis Glossa *in cit. c. Requisivit verb. Executionem*; Hostiensis *ibid. num.* 3. Fagnan. *ibid. num.* 4. *& communis aliorum arg. cit. cap. Re-*
74 *quisivit*. Nequit enim Episcopus renunciare Characteri Episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri, unde tamquam indelebilis remanet in Episcopo etiam excommunicato, hæretico, deposito, & degradato, *c. Quod quidam* 1. *quæst.* 1. *verb. Si forte militiæ, cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *c. Licite* 32. *quæst.* 7. *c. Ostenditur dist.* 4. *de consecrat.* cum concor-
75 dantiis. *Vid. articul. antecedent. num.* 35. Unde Episcopus, qui renunciavit Ordini, seu dignitati, potest de licentia Papæ executionem reassumere sine nova consecratione; *sic communis Doctorum* teste Fagnano *in cit. c. Requisivit n.* 6. ubi ex multis recte observat, quod idem sit renunciare Dignitati, & renunciare Ordini, cum renunciare Ordini sit renunciare executioni Ordinis, vel Dignitatis, ut communiter Doctores *in c. Post translationem, de renunciatione*.

Episcopus, qui renunciavit Episcopatui, 76
quoad locum tantum, potest conferre Ordines etiam majores, textu expresso *in cit. c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*. Dummodo tamen sit roga- 77
tus ab aliquo Episcopo, textu expresso *in cit. c. Requisivit*, ibi: *Rogatus ab Episcopo aliquo poterit de ratione conferre*. Aliter, si ordinaret si- 78
ne proprii Episcopi licentia, ab eo ordinati essent suspensi, non quia sunt ordinati ab Episcopo post suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno sine proprii Episcopi licentia. Suarez *Disp.* 31. *de Censuris sect.* 1. *num.* 3. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 13. *num.* 3. Reiffenstuel *ibid. num.* 5. Episcopus, 79
qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, & Dignitatem simul, nequit licite Ordines Sacros conferre; *cit c. Requisivit*, & ibi *Doctores communiter*. Si autem de facto ordinaret, quam- 80
vis illicite, valide tamen ordinaret; *cit. c. Requisivit*, & ibi *communis Doctorum*. Et ratio est, quia Episcopus licet potuerit renunciare Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, Characterem autem Ordinis Episcopalis indelebilem, sicque potestatem valide conferendi Ordines a se abdicare non potuit, cum Character animæ a Deo infixus, per ministerium hominis deleri, aut auferri non possit, *c. Quod quidam* 1. *quæst.* 1. *c. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *arg. cit. c. Requisivit, & c. Quod a prædecessore nostro* 1. *de schismaticis*, & ibi Glossa, & Doctores communiter, & patet ex dictis supra *num.* 74. *& art. antecedent. num.* 35. Or- 81
dinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, & usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum, *cit. c. Requisivit, & communissima Doctorum sententia*. (*a*)

Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter 82
ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus; cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines

(*a*) *Nota ex Editione Romana*. Episcopi Sacræ Congregationi de Propaganda Fide subjecti munia Episcopalia extra districtus jurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariorum licentia, & facultas accedat, sub pœna suspensionis Papæ reservata; *ex Decreto ejusd. Congreg. habitæ coram San. mem. Innocent. PP. X. die* 28. *Martii* 1651. Qui vero contra hujus Decreti formam Ordinibus fuerint initiati, suspensi declarantur a Sacra Congreg. Episcoporum, & Regularium Decreto edito 23. April. 1655. Regest. 35. Ita Macri in *Hierolex. verb. Episcopus*.

nes Episcopus non dispensat; *cit. c. Requisivit*, & ibi Fagnan. *num.* 1. testans hoc *de communi*. Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, potest conferre Ordines Minores, necdum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat; textu expresso *in cit. c. Requisivit*, ibi: *Quia & hujusmodi Ordines a non Episcopis quandoque con-*
84 *feruntur*. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum ordinum, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab Episcopo post talem suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; unde indigent dispensari a proprio Episcopo, *c. Eos qui 2. de temporibus Ordinationum in 6. c. Nullus alterius & c. Nullus Episcoporum, & cap. Lugdunen. 9. quæst.* 2. & Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* ibi: *Unusquique autem a proprio Episcopo ordinetur . . . . . Si secus fiat, Ordinans a Collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*, & sic novissime statuit Innocentius VII. in Constitutione incipiente *Speculatores Domus Israel*, & quod Ordinati ad Minores a tali Episcopo, debeant dispensari a proprio Diœcesano Episcopo colligunt ex ipsomet *c. Requisivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, Vicentius Goffredus, Tancredus, & Fagnanus, qui exponunt litteram ibi, *poterit*, idest *Dispensative*.

Supplementa Auctoris

85 Episcopi etiam Cardinales residere tenentur, Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*.

86 Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tempora Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi, nisi forte Episcopalia munia in aliis Diocesibus eos detineant; Idem Constit. 18. incip. *Ad universæ*.

87 Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam diœcesim se conferre tenentur; Idem *ibid.*

88 Episcopis ratione visitationis sacrorum Liminum, si præsint Ecclesiis citra montes, &
89 citra mare positis, abesse possunt per quatuor menses; Si vero præsint Ecclesiis ultramarinis, & ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; Idem *ibid.*

Ubi insuper ad præcavendos abusus assignat 90
quæ præcipientur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; & quæ petentibus dictam licentiam aliis de causis; & qua forma, & quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia, mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitutio incip. *Ad universæ*, merito legenda & observanda.

Hic juvat afferre quæ tradit Benedictus XIV. 91
de Synodo Diœcesana lib. 13. *c.* 8. *a num.* 7. *ad* 9. *inclusive*, circa moderationem adhibendam in concedenda plurium Episcopatuum in una persona coacervatinne; inter quæ præstat delibare sequentia.

„ Verum fel. Record. Prædecessor noster „ Clemens Papa XII. cum sapienter animadvertisset, ex eo, quod uni eidemque personæ tot Episcopales Ecclesiæ permitterentur, „ eam ab Ecclesia Catholica utilitatem, quæ „ sperabatur, minime percipi ex Pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod „ censuit adhibendum. Itaque cum vidisset, „ plurium Episcopatuum consecutionem, ex „ earum litterarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet hujusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat Episcopatum, & ad alium transire „ non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi „ aperiret ad aliam Ecclesiam assequendam; „ duo saluberrima Decreta edidit, quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem „ Brevium Secretaria. Hæc typis impressa, „ quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inferre, „ ut perpetua eorum memoria servetur, & ut „ executioni opportune mandentur; cum ea „ plurimum conferre posse putemus, nisi ad „ tollendam penitus, at saltem cohibendam „ in Germania immoderatam in una eademque persona Episcopatuum pluralitatem.

Primum pro Congregatione consistoriali sic 92
habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII. animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres, vel quatuor, ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias, quarum Præsules temporali quoque dominatu potiuntur, præsertim cum experientia compertum sit, eas Diœceses ab hæreticorum erroribus magis esse immunes, quarum sin-

singulæ ab uno gubernantur Episcopo; hinc majorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum attendi exempla, sed peculiares perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum, & Ecclesiarum: ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a majori Ecclesiarum ipsarum bono, ac utilitate. Quod si iis, qui alicui jam præsint Ecclesiæ, justis de causis a Sede Apostolica, aut jam fuerit concessum, aut deinceps concedi contigerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas Sua, non per hoc censeri debere concessam dispensationem ad effectum simul retinendi prædictam quoque aliam Ecclesiam, post quam electio peracta fuerit; sed, antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas, vel necessitas talium Ecclesiarum, & Catholicæ Religionis tuendæ ratio postulet, impertiri hujusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in ejusdem electionis confirmatione poni oporteat Decretum de alia Ecclesia dimittenda.

93 Declarat itidem Sanctitas sua, non convenire, ut indiscriminatim, nulloque delectu, & sine causæ cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures Dignitates, aut Canonicatus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniæ Regno: per hoc quippe Divino cultui non mediocre detrimentum affertur, Ecclesiæ debitis fraudantur obsequiis, & Ecclesiastica stipendia, quæ congruæ plurium Ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, incitamentum præbent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas sua, cautius quam hactenus forsan factum fuerit, hac etiam in re in posterum agi, &, exemplis sepositis sectari ut prius id, quod juxta locorum, Ecclesiarum, personarumque conditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi huius moniti memoria obsolescat, vult Sanctissimus Pater, præsens hoc Decretum asservari apud Acta Sacræ Congregationis rebus consistorialibus præpositæ, atque illud ab ejusdem Congregationis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit, in memoriam revocari eorum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Hac die 6. Januarii anno 1731.

94 Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit usus dispensandi præsertim cum sublimibus personis, ut plures Episcopatus in Germania simul retinere possint, ob eam quidem justam, & laudabilem rationem, ut adversus hæreticorum conatus Catholicam Religionem opibus, auctoritate, potentia saratecta tueantur; ex inconsulta tamen hujusmodi dispensationum frequentia, immoderatoque usu, gravissima in Christianam Rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim, ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus, vel quatuor, vel etiam quinque Cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disjunctis, præsit, cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter, ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane fit, ut ob Pastorum absentiam, & curarum, quæ ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali Diœcesum cultura, nec Catholicorum mores, qui a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec Ecclesiasticæ disciplinæ nitor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum veneno polluti homines ad Religionis Orthodoxæ veritatem reduci commode possint. Itaque, ne plurium Episcopatuum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invisa, quæ ex Apostolica auctoritate in ædificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de Consilio plurium Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium decernimus, & mandamus, ut in posterum ei, qui uni jam præsit Ecclesiæ, non nisi causæ cognitione præmissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam: si vero hujusmodi Indultum justa pariter causa concedendum videatur ei, qui jam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inseratur conditio, ut prædictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus, atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices Successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in cap. 18. sess. 25. de reformat. salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus prædictis omnino servari curent. Datum ex Palatio nostro Quirinali hac die 5. Jan. 1731.

* Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur a 95
Congregatione Consistoriali, nisi ex canonicis causis recensitis in *cap. Cum pridem, de renunciat.*; quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clare

clare constet, ipsos plebis suæ saluti prodesse amplius non posse. Bened. XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 13. *c.* 16. §. 3. *nov. edit.*

96 'Causæ resignationis non tam rigorose examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici; Ita ex Fagnan. *ibid.* §. 5.

97 Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum, frui potest redditibus Ecclesiæ, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo prioris Ecclesiæ absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congregationis Concilii per Urbanum VIII. approbata; *ibid.* §. 7.

98 Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ post idem tempus vacaverint, uti decisum est in Tribunalibus Romanis; *ibid.* §. 9.

99 Iterim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque hæc pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Diœcesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII. *ibid.* §. 10.

100 Si Episcopus in manu Paganorum aut Schismaticorum incidat, & fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica, *Can. si Episcopus, de sup. neglig. Prælat. in* 6. quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire Diœcesani valeant. *Ibid.* §. 11.

Additiones ex editione Romana.

De tribus hic agit *Auctor*, videlicet de residentia, de translatione, tum de Renunciatione Episcopi.

101 Ad residentiam quod attinet, ea satis præcipitur actorum xx. 28. *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis & universo Gregi, in quo Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam*

102 *Dei*. Quomodo enim attendere, quomodo re-

103 gere poterit, qui præsens haud est? Attendere non in absentem, sed in præsentem convenit. Non potest sibi attendere, nisi apud se sit, & secum habitet; sic neque Gregi nisi apud eum fuerit. Pari modo nec absens poterit pascere regere & dirigere Gregem.

104 Audiendi non sunt qui putant posse Episco-

105 pum Gregem pascere per Vicarium. Recte Maldonatus *in summa quæst.* 10. *articul.* 3. 5. *&* 4. nomen *Pastoris* (ait) *significat actionem pastoralem, sicut nomen Medici. Itaque sicuti nemo potest per alium curare, ita nemo potest per alium suas oves pascere. Necquiquam valet responsio communis, satis esse per Vicarium laborare; quia per eamdem Regulam satis esset manducare per alium, quia sit scriptum: Qui non laborat non manducat.*

Nec residentiæ facit satis Episcopus; si pro 106
lubitu non in sua Ecclesia Cathedrali, sed alibi in sua Diœcesi residet. Canon: 5. Concilii Carthaginensi V. prohibitum fuit *ne quis relicta principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua Diœcesi constitutam se conferat*. Conformisque est Canon duodecimus Concilii Aquisgranensis II., quem Carolus Manus *Capitular. lib.* 5. *cap.* 177. repetiit. 107

Prohibitio translationis, si dicendum quod res est, fundata est in avaritia & ambitione, 108
quæ solet Episcopos impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam. Non ignoro esse, qui eam fundent in vinculo matrimoniali Ecclesiam inter, & Episcopum, de quo loquuntur Epistolæ Decretales sub nomine Callixti, & Evaristi, quarum fragmenta extant apud Gratianum *caus.* 7. *q.* 1. *Can.* 11. *&* 39. Sed epistolas hasce Decretales supposititias esse 109
jamdudum monuerunt Viri eruditi; Vide Labæum *in nota marginali ad Epistolam Callisti I. &* Antonium Augustinum *Dial.* 4. *lib.* 2. *de emendatione Gratiani*. Innocentius vero III., 110
non inficior, *in Cap.* 4. *de Translation.* hoc ipsum vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert *in Cap.* 2. *&* 3. *eodem Titulo* translationem soli Summo Pontifici esse reservatam; sed confer hic Van-Espen *Jur. Eccles. univers. part.* 1. *Tit.* 15. *Cap.* 4. §. 18. *& plur. sequent.* caute tamen legendum.

De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiæ Canonibus recte de ea disserit, **Bohemer.** 111
ad Decretal. Tit. hoc de renunciatione.

ARTICULUS IV.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus Præcedentiam, Sedem Celebrationem, & Pontificalia.

EPiscopi ubique gentium habent locum a 1
Protonotariis Apostolicis, & quod in Episcopis sancitum est, ad Ecclesiarum Cathedralium auctoritate Apostolica electos pariter, & confirmatos extendit Pius II. Constitution. incipient. *Cum servare*. Episcopus licet Titula- 2
ris,

ris, qui retinet Canonicatum, vel Dignita-
tem in aliqua Cathedrali, debet præcedere o-
mnibus aliis Dignitatibus, & Canonicis etiam
ipso antiquioribus; *Sacr. Congr. Rituum in Ra-
gusina* 22. *Junii* 1594. *in Ruthenen.* 24. *Septem-
bris* 1605. *In Compostellana* 11. *Julii* 1617. *&
in Calaguritana in Sardinia* 13. *Novembr.* 1621.
3 Episcopus prius promotus, seu electus ad Epi-
scopatum debet præcedere alteri Episcopo post
ipsum promoto, vel electo, etiamsi sit ipso
dignior, & illustrior; *Sacr. Congreg. Rit. in*
4 *Segobiens.* 21. *Martii* 1609. Circa præcedentiam
inter Suffraganeos Episcopos Latinorum, &
Episcopos Grecos, ceteris paribus, nulla alia
ratio habenda est, quam temporis, seu pro-
motionis ad Episcopatum; *Sac. Congr. de pro-
paganda Fide pro Polonia* 16. *Februarii* 1630.
5 Episcopus Diœcesanus in sua Ecclesia, & Diœ-
cesi in functionibus Episcopalibus præferendus
est omnibus Archiepiscopis, & Episcopis et-
iam ipso antiquioribus, & dignioribus, Me-
tropolitano suo tantum excepto; *Sacra Congr.
Rit. in Barchinonen.* 10. *Januarii* 1609. sed ex
urbanitate debet honorare in sua Diœcesi alios
Episcopos advenas, & extraneos; *Eadem Sa-
6 cra Congreg. Rit. in d. Barchinonen.* Præceden-
tia Episcoporum in Conciliis Provincialibus
statuenda est juxta tempus Ordinationis, non
autem secundum Dignitatem Ecclesiarum;
Sacra Congregatio Concilii 19. *Aprilis* 1596.
7 Episcopus debet habere pacis osculum ante
Præsidem, & Consiliarios Regios, & omnes
alios; *Sacra Congreg. Rit. in Granaten.* 9. *Maii*
8 1606. Et quod Episcopus præcedere debeat
quoscunque etiam Principes sæculares in sua
Ecclesia, & Diœcesi, late. & solide probat Pi-
gnatell. *tom.* 1. *consult.* 7. *per tot.* adducens plu-
ra jura, & Concilia, & præsertim Conc. Tri-
dent. *sess.* 25. *c.* 17. *de reformat.* & variâ Sa-
crarum Congreg. Decreta.
9 Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori
10 loco sedere; *cap. Episcopus* 10. *dist.* 95. Epi-
scopus in omnibus suæ Diœcesis Ecclesiis,
quantumvis exemptis, & privilegiatis est ho-
norandus, eique in Choro, in Capitulo, in
Processionibus, ac in aliis actibus publicis pri-
mus locus, & prima sedes, quam ipse elege-
rit, danda est; *Sacr. Congreg. Rit. in Tullen.*
11 7. *Decembris* 1613. Episcopus debet habere se-
dem pulchriorem, & majorem, quam Guber-
nator Civitatis, non tamen coloris rubei;
Sacra Congreg. Rit. in Perusina 3. *Octob.* 1615.
12 Episcopi sedes debet esse fixa, & immobilis;
Sacr. Congregat. Rit. in Colimbrien. 23. *Maii*
13 1603. Episcopi sedes semper est ornanda;
Sacr. Congreg. Rit. in d. Colimbrien. 23. *Maii*
1603. *& in Elven.* 10. *Januarii* 1605. Episco- 14
pi sedes apud parietem contra Altare consti-
tuenda, & locanda est cum decenti ornamen-
to, & apud sedem Episcopi hinc inde sedes,
seu stalla pro Dignitatibus, & Canonicis de-
poni debent; *Sacr. Congreg. Rit. in Trojana* 9.
Octobris 1610. Potest tamen Episcopus sibi se- 15
dem in Ecclesia extra Chorum ubicumque vo-
luerit parare, dummodo etiam pro Canonicis
locus paretur; *Sacr. Congr. Rit. in Granaten.*
9. *Maii* 1606. Episcopus ad Matutinum in no- 16
cte Nativitatis potest sedere vel in Sede Cho-
ri, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii,
prout melius sibi videbitur, & magis populo
satisfecerit; *Sac. Congreg. Rit. in Alexandrina*
25. *Martii* 1606. *ad* 15. Sedes Episcopi in 17
Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ ha-
bens etiam sedem tenet, quando illuc accedit,
est in cornu dextro Chori, sive Ecclesiæ col-
locanda uno gradu eminentiori, cum ornatu
congruo, & situ aliquatenus superiori respectu
Sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda est uno
gradu humilior absque ornatu, & loco aliqua-
tenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi
Episcopali; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina
S. Petri in Borgolio* 7. *Februarii* 1603. *& in
Decreto generali circa usum Pontificalium in re-
sponsion. ad* 15. *edit.* 27. *Septembris* 1659. &
declaratur ab *eadem Sac. Congregat.* 20. *Julii*
1660. Vid. verb. *Abbas, ubi refertur per ex-
tensum.*

Episcopus tantum, & non alius, dum pri- 18
vate celebrat, potest accipere paramenta in
ipso Altari, & duos habere ministros super-
pelliceis indutos, præter alium ministrum Cle-
ricum, sive Laicum communi veste indutum;
Sacra Congreg. Rit. in Cremonen. 7. *Julii* 1608.
Episcopus potest de jure in omnibus Ecclesiis 19
suæ Diœcesis quantumvis exemptis, & privi-
legiatis Missas, & Divina Officia cum assisten-
tia suorum Canonicorum etiam in Pontificali-
bus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pon-
tificalibus, celebrari facere, & in eis habere
circulos, contradictores per censuras cogendo;
Sacr. Congreg. Rit. in Ferrarien. 26. *Jul.* 1600.
& in Tullen. 6. *Decemb.* 1613. Episcopus ex- 20
tra suam Cathedralem etiam in Ecclesiis ex-
emptis, & Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate
subjectis, intra fines tamen suæ Diœcesis exi-
stentibus, dum ibi celebrat, aut Missæ, seu
Vesperis solemnibus quacunque ex causa inte-
rest, potest sibi assumere suos Canonicos, &
ibi habere cum eis circulum ad Gloriam, &
ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sa-

cerdote, incensum ponere, & benedicere, ac benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare; *Sac. Congregat. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio* 7. *Februar.* 1604. in d. De-
21 creto generali circa usum Pontificalium *in respons. ad* 15. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.* 10. *Jun.* 1603. & expresso mandato Clementis VIII. & pœnis, & Censuris ad id, vel statim ac impediant quin Episcopus ipse illud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex verbis ipsius Decreti relati ad litteram sub *verb. Bal-*
22 *dachinum num.* 6. vid. *ibi*. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis invitis ipsis Regularibus, exrcere illas functiones Episcopales, quæ habent mixtam considerationem honoris, & jurisdictionis, ut ordinare, degradare, chrismare, vel similia facere, quia hæc in litteris non exprimuntur; Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 106. *num.* 21. ubi dicit: Immo nec fortasse prædicare; Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 109. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Quia nos* 7. *de auctoritat. tom.* 1. *p.* 2. *tract.* 13. *de Exemption. Religios. quest.* 74. *num.* 9. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *Disp.* 15. *qu.* 15. *num.* 10. Matthæucci *Officialis Curiæ cap.* 19. *n.* 36. *& alii*.

23 Monacelli tamen *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom.* 2. *num.* 362. *ex Ventriglia in praxi part.* 2. *annotat.* 26. §. *unico*, *num.* 6. *vers. His præmissis*, tenet tamquam verius, quod Episcopus possit etiam supradicta omnia facere in Ecclesiis Regularium, & exemptis, quia est in sua
24 Diœcesi. Hoc autem certum est, si Ecclesia Regularis, & exempta, sit Parochialis quia ut refert Pignatell. *loc. cit. num.* 21. cum quæreretur in Sacra Congreg. Concilii: *An Eminentissimus Episcopus Brixiensis in Ecclesia Parochiali Monachorum exemptorum possit administrare Sacramentum Confirmationis invitis ipsis Regularibus, & quatenus possit, an contra eosdem Regulares impedientes dictam administrationem valeat censuris procedere. Sacra Congregatio, re pluries proposita, & mature examinata utraque parte informante, affirmative ad utramque dubitationem respondit* 9. *Junii* 1657. *arg. cap. Responso* 43. *de sentent. excomm.* Sicut enim Episcopus tamquam primus Parochus potest proculdubio baptizare in Ecclesiis Parochialibus Regularium, ita etiam ibi Chrisma conficere, illudque ministrare; *arg. cap. Quoniam*, *de*
25 *sentent. excomm. in* 6. Supradicta autem non debent extendi ad Vicarios Episcoporum, etiam absente Episcopo, ex declaratione *Sacræ Rit. Congreg. die* 10. *Julii* 1621. quæ declaravi *non posse hujusmodi Vicarios, invitis Regularibus, erigere Baldachinum in eorum Ecclesiis*. Nec e- 26
tiam supradicta extendi debent ad Episcopum Titularem suffraganeum; Si enim accederet ad Regularium Ecclesiam Episcopus Titularis suffraganeus ad celebranda Pontificalia, non deberent ei erigere Baldachinum, nam talis usus, & honorificentia, nec in Ecclesiis suis, nec in exemptis Diœcesis, nec extra Diœcesim illi competit, quamvis accederet de licentia Ordinariorum, ut respondit *S. Congreg. Rit.* Episcopo Titulari suffraganeo *Hildesimen.* 6. *Martii* 1706.

Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti habitu quotidiano cum Stola; *Sacr. Congreg. Rit. in Spoletan.* 23. *No-* 27
vembris 1612. Episcopum celebrantem non decet, ut Prælatos, Canonicos, & alios quoscunque thurificet, & aqua benedicta aspergat; *Sac. Congreg. Rit. in Uladislavien.* 2. *Martii* 28
1613. Episcopo celebranti, sive faciat ordinationes, sive non, tenentur assistere quinque Personæ juxta formam libri Pontificalis; *Sacr. Congreg. Rit. in Jacen.* 5. *Januar.* 1606. *& in* 29
Barbastren. 17. *Junii* 1606. Episcopo celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta quocunque nomine appelletur; *Sacr. Congreg. Rit. in Vercellen.* 7. *Augu-* 30
sti 1610. Episcopus volens exercere Pontificalia extra Ecclesiam Cathedralem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant, & administrent; *Sacr. Congreg. Rit. in Egitanien.* 3. *Augusti* 1602. *in respons. ad dub.* 31
IV. Episcopo Pontificaliter celebranti in Ecclesia Collegiata, vel Parochiali assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, non ad Canonicos Collegiatæ; *Sacr. Congreg. Rit. in* 32
Brundusina 15. *Julii* 1617. Episcopus debet habere assistentes digniores, & honoratiores, & si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel Collegiatæ, etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum; *Sacr. Congregat. Rit.* 33
in Calaguritana 1. *Junii* 1601. Episcopus, si in die Palmarum, una cum Capitulo, & Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse benedicere Palmas privative quo ad Abbatem; *Sacr. Congr. Rit. in Faven.* 11. *Aprilis* 1601. 34

Episcopus non debet cum Cappa Vesperas celebrare; *Sacr. Congreg. Rit. in Alexandrina* 35
23. *Martii*

36 23. *Martii* 1608. *in respons. ad dub.* 8. Episcopus assistens Divinis Officiis cum Cappa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare detegendo caput, sed satis est illis manu benedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Elven.* 10. *Ja-*
37 *nuarii* 1604. *in respons. ad dub.* 5. Episcopo assistenti Divinis Officiis cum Cappa non debent Canonici ponere, &, deponere birretum in ejus capite, nec isto casu ei assistere; *Sac. Congreg. Rit. in Thelesina* 22. *Decembris* 1609.
38 Episcopus, qui nullum habet Episcopatum, non potest in Ecclesia sua Jurisdictionali, veluti si esset Præpositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Diœcesis fines Præpositura existit; *Sacr. Congreg. Concil.* quam refert Aldan. *in compend. canon. resolut. lib.* 3.
39 *tit.* 24. *n.* 87. Episcopus non potest ministrare Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore intra fines Diœcesis existente, etiamsi ille inferior prætenderet ratione Exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit, ad ministrandum Confirmationis Sacramentum. Si vero locus talis Exempti non sit intra fines Diœcesis, sed nullius, tunc potest; *Sac. Congreg. Concilii apud Aldan. loc. cit. tit.*
40 24. *num.* 88. Episcopus potest olea Sacra Catechumenorum, & infirmorum, si a Cathedrali absfuerit, in alia Ecclesia consecrare, & benedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Oriolen.* 17.
41 *Novembris* 1600. Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea Sacra cum minori numero ministrorum, quam præscribatur in libro Pontificali; *Sacr. Congregat. Rit. in Curien.* 21. *Augusti* 1604. *apud Aldan. loc. cit. num.* 86.
42 Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa & Birreto, non inter dignitates, sed solus incedere debet. Quod si deferatur aliqua imago, seu Reliquia, ipse cum Cappa & Birreto incedere debet post Imaginem seu Reliquiam, nisi adsit consuetudo in contrarium; *S. R. C. in Savonen.* 20. *Novembris* 1620. Vide Decreta *S. R. C.* in nostro tomo 10.

Additiones Novis. ex aliena manu.

43 Episcopos inter Antiquior præcedentiam obtinet supra juniorem. At si Junior ad Archiepiscopatum promoveatur, indubie præcedentiam supra antiquiorem obtinere debet: Quod
44 si antiquior ad Archiepiscopatum & ipse postmodum promoveatur, adhuc præcedentia de-
45 betur Episcopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto, ut tradunt Card. de Luc. *de Præeminent. discurs.* 9. *num.* 6. Piton. *discept. Ecclesiast.* 116. *num.* 53. & dixit Rot. *in Augustana Juris precedent.* 28. *Februarii* 1746. §. 11. *cor. clar. mem. Bussio*.
Obstare tamen videntur plura exempla. In- 46
ter Canonicos, (ut unum hic afferam) junior Sacerdos digniorem in choro locum tenet
respectu senioris non Sacerdotis. At si deinde 47
senior factus & ipse sit Sacerdos, præeedit Juniori Sacerdoti; Ceccoper. *Lucubrat. Canonicar. libr.* 1. *titul.* 11. *a num.* 10. Panimoll. *decis.* 1. *adnot.* 8. *num.* 26. Rot. *cor. Emer. jur. decis.* 66. *num.* 2. Sacra Rit. Congr. *in Eugubina Præcedentiæ* 15. *Septembris* 1736.
Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus 48
senior, postea promotus & ipse ad Archiepiscopatum, cedere in præcedentia debet Episcopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto *quia*, (ut hisce verbis inquit Rota *in d. Augustana Juris præcedendi* 28. *Februar.* 1746. *d.* §. 1. *cor. clar. mem. Bussio*) *per assumptionem ad præcellentem dignitatem Archiepiscopalem pereunt jura primævi status, ac semel ac quis Archiepiscopatum acquirit, desinit esse Episcopus; propterea que allegare amplius non valet antiqui-*
tatem status Episcopalis jam extinctam. Sed in 49
opposito exemplo remanet status canonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, præcedentia desumenda est ab antiquioritate ipsius Canonicalis status.

ARTICULUS V.

Episcopus quoad absolutionem, & dispensationem.

EPiscopus non potest absolvere a casibus, & 1
Censuris publicis reservatis Summo Pontifici; *c. Cum inferior, de majoritat. & obedient.* Nec a casibus, & Censuris occultis in Bulla Cœnæ contentis, & maxime ab hæresi, ut aliunde ostensum est sub verb. *Absolutio a n.* 2. *ad* 5. Fagnan. *in lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinationum n.* 30. ubi refert sic declarasse Sacram Congreg. Concilii, quæ interrogata, *sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in d. c.* 6. *sess.* 24. *in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicæ reservatis etiam cum clausula* non obstantibus, *absolvere possit?* Censuit, *non posse*. Et in specie de hæresi, cum dubitatum fuerit: *An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex d. c.* 6. *sess.* 24. *absolvere lapsos in hæresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini?* Censuit, *Bullam derogasse Decreto c.* 6. Vid. verb. *Absolutio a n.* 2. *ad*

3 *ad* 5. Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Cœnæ ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi : *Liceat Episcopis* ... *in quibuscunque casibus occultis etiam Apostolicæ Sedi reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ*
4 *gratis absolvere*. Unde Episcopum vigore talis Decreti absolvere posse sive per se, sive per alium Confessarium specialiter delegatum a Censuris incursis ob violatam Clausuram, & Papæ reservatis, dummodo sint occultæ, tenent Monacelli *part.* 1. *in append. adnotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. num.* 4. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. *& ex multis* late probat Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sententia excommun. consil.* 43. *in* 1. *edit. num.* 1. Rodriq. *in exposit. Bullæ S. Pii V. num.* 33. Sorbus *in annotat. verb. Ingredi Monasteria Fratrum post num.* 1. *vers. Circa autem secundum supra notatum*, Sanchez *in summa part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. *& cap.* 17. *num.* 41. Thesaur. late *in* 1. *part. prax. de pœnis Ecclesiast. cap.* 23. *&* 24. Bonacin. *de clausur. quæst.* 1. *punct.* 5. *num.* 7. *vers. secundo quæritur*, *& de Censuris disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *num.* 1. Diana *par.* 7. *tract.* 5. *de potestat. Episcop. resolut.* 20. Alphons. de Leon *de Censuris verb. mulieres pag.* 361. qui paucis positis ait : hodie est communis; Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *de violata Clausur. Monasterii tract.* 4. *q.* 33. & alii.

5 Fagnanus tamen *lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinat. nu.* 32. *&* 33. tenet, hodie per Bullam S. Pii V. incipientem, *Decori*, non posse Episcopum absolvere Monialem in materia Clausuræ secreto delinquentem, & adducit ad hoc declarationem Sacræ Congregationis, ibi : „ Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c. 6. sess. 24. posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte ad malum finem fregerat Clausuram, non obstante Bulla S. Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, & est tantum exceptus casus : Nisi in mortis articulo &c. Et quia jam declaratur Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium censetur derogasse Concilio; Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam Sancti Pii V. habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta; An, si Monialis Monasterii jurisdictioni Regularium subjecta secreto deliquerit in materia Clausuræ, in foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quæ ad Clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto c. 5. sess. 25. de Regularibus : stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse. ”

Cum impeditis personaliter adire Pontifi- 6
cem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus potest Episcopus directe absolvere ab hæresi, & aliis casibus in Bulla Cœnæ reservatis; Diana *p.* 12. *tract. de Conclavi resol.* 24. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. qui ex communi Doctorum ponit hanc Regulam : *Casus Papalis superveniente impedimento adeundi Papam fit Episcopalis*, quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur; Abbas *in cap. de cetero, de sentent. excommunic. num.* 1. Castropalao *de Fide tract.* 4. *d.* 4. *punct.* 3. §. 5. *num.* 4. Navarrus *in summa c.* 27. *n.* 98. Felinus *in cap. Quamvis, de sentent. excommunic.* Ancharanus *in cap. Eos qui, de sentent. excomm. in* 6. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *num.* 372. Covarruvias *in cap. Alma Mater par.* 1. §. 11. *num.* 15. cum communi; Viva *ad proposit.* 3. *Alexandri VII. num.* 5. ubi testatur hoc affirmari communissime apud Card. de Lugo *dis.* 20. *de Pœnit. num.* 218. & Martinum Perez *dis.* 50. *arg. cap. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea noscitur* 13. *cap. De Monialibus* 33. *cap. Quamvis* 58. *de sentent. excommun.* 7. *cap. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Nec 7
obstat quod in citatis Canonibus sit sermo de excommunicatione contracta ob percussionem Clerici, quæ *in cap. Si quis suadente Diabolo* 29. *caus.* 17. *quæst.* 4. extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Non obstat, inquam, quia eadem ratio, ac proinde idem jus est in omnibus excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter Doctores, ne scilicet excommunicatus, ob impedimentum adeundi Papam, pro dilatione pœnitentiæ incurrat periculum salutis æternæ, & facit *cap. Eos qui* 22. *de sentent. excomm. in* 6. ubi Glossa *verb. Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papæ reservatos; Et licet Bulla Cœnæ etiam excipiat solum articulum mortis, Jus tamen Canonicum exceptionem hanc ampliavit ad casum necessitatis, uti est in impeditis in perpetuum, vel ad longum tempus, ut re-

8 & observat Viva *loc. cit. num.* 5. Est tamen
advertendum, quod si impedimentum est per-
petuum, absolvuntur sine ullo onere compa-
rendi. Si tamen impedimentum est solum ad
tempus, debent absolvi cum onere adeundi
Pontificem, cessante impedimento; non ad ob-
tinendam absolutionem, cum jam sint directe,
& plene absoluti; sed ad obediendum manda-
to Papæ; *cap. Ea noscitur.* 13. *& cap. Quam-*
vis 58. *de sentent. Excomm. & cap. Eos qui*
9 22. *eod. in* 6. Alias non comparendo, elapso
impedimento, incidunt in aliam similem ex-
communicationem; *cap. De cetero* 11. *de sen-*
tent. excomm. & cap. Eos qui eod. in 6.

10 Impediti personaliter adire Pontificem non
tenentur mittere Procuratorem, vel scribere
ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda ab-
solutione a casibus & Censuris Papæ reserva-
tis, quia Jura præscribunt solum, ut rei per-
sonaliter adeant Pontificem, & ubi lex non
aggravat, neque nos aggravare debemus pœ-
nitentes ultra id, quod a Jure exigitur; Sic
communiter Doctores cum Barbosa *part.* 2. *de*
11 *Offic. & potest. Episc. allegat.* 42. *nu.* 7. Et si
impediti adire Pontificem sint etiam impediti
adire Episcopum, probabilius non possunt a
casibus publicis reservatis Papæ absolvi in foro
conscientiæ a Parocho, aut ab alio Confessa-
12 rio. Sicuti etiam impediti adire Episcopum
pro casibus Diœcesanis publicis sibi reservatis
non possunt absolvi ab inferiori extra casum
necessitatis, quia Jura in dictis impedimentis
pro casibus Papæ reservatis concedunt recur-
sum ad solum Episcopum, & pro casibus re-
servatis Episcopo ad nullum alium inferiorem
reperitur concessus pro absolutione recursus,
cum non sit tam difficilis personalis accessus
ad ipsum, uti communius tenent Doctores
cum Vasquez, Navarr. Suarez, Lugo, Bona-
cin. teste Viva *loc. cit. sub n.* 7.

13 Episcopus nequit absolvere Censuratos ra-
tione violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ, cum
non habeat talem facultatem in Denunciatis
in foro exteriori; *Sacr. Congreg. Immunit. in*
Nuscana 5. *Februarii* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paul.*
14 *pag.* 217. Unde Episcopus absolvens Censura-
tos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicæ
incidit in excommunicationem eidem S. Sedi
reservatam, a qua regulariter datur facultas,
ut se faciat absolvere a suo Confessario priva-
tim, & cum Sanctissimo agitur pro dispensa-
tione irregularitatis quatenus incurrerit; *Sacr.*
Congreg. Immun. in Acernen. 29. *Januar.* 1636.
lib. 2. *Decret. Paul. pag.* 241. & alibi, in Squil-
lacen. 16. *Decembris* 1664. *lib. Decret.* Rocci
pag. 608. Quare injungitur Archiepiscopo, qui 15
sine dicta facultate absolvit Censuratos ex cau-
sa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffi-
gat cedulones contra ipsos; *Sacr. Congreg. Im-*
munit. in Brundusina 28. *Aprilis* 1671. *lib.* 1.
Decret. Altovit. pag. 546. Quinimmo tenetur 16
notificare sic a se absolutis, non potuisse absol-
vere; *Sacr. Congregat. Immunit. in Bobien.* 2.
Martii 1700. *lib.* 2. *Decret. Valleman. pag.*
275.

Episcopus absolvere potest Excommunicatos 17
ob percussionem Clerici, vel Monachi levem,
etiamsi publicam; *cap. Pervenit* 17. *de sentent.*
Excommun. & ibi Joan. Andr. *n.* 5. Fagnan.
n. 9. & alii passim cum Barbosa *de Offic. &*
potest. Episcop. part. 2. *alleg.* 41. *n.* 2. Excom- 18
municatos autem ob percussionem mediocrem,
& enormem potest Episcopus absolvere tan-
tummodo, si sit occulta; *Concil. Trid. sess.*
24. *de reformat. cap.* 6. Vide verba præcisa re-
lata *sub n.* 3. Et si fuerit publica, potest Epi- 19
scopus ab ea absolvere, si personæ excommu-
nicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedi-
mento perpetuo, vel longissimi temporis; *cap.*
Mulieres 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea noscitur*
13. *cap. de Monialibus* 33. *& c. Quamvis* 58.
de sentent. excommun. & cap. Eos qui 22. *eod.*
in 6. Si impedimentum est perpetuum, absol- 20
vuntur sine onere comparendi; si impedimen-
tum est solum temporale, absolvuntur cum one-
re comparendi cum primum commode pote-
runt, alias reincidunt in aliam similem Ex-
communicationem; *cap. De cetero* 11. *de sen-*
tent. excommun. & c. Eos qui 22. *eod. in* 6.
Quænam autem censeantur personæ impeditæ 21
adire Pontificem; Vid. verb. *Absolutio art.* 1.
n. 6. 7. 8. *& sequent.* Episcopus non potest 22
concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena
Diœcesi a Sacerdote non habente jurisdictio-
nem; Gloss. communiter recepta *in c. Omnis*
utriusque 12. *de pœnitentiis, & remissionibus,*
verb. Alieno Sacerdoti; & in Clementin. 1. *de*
privileg. & utrobique notat Abbas, & tenet
Fagnan. *in d. cap. Omnis utriusque n.* 85. Nec 23
potest Episcopus prohibere quominus suus sub-
ditus absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote
jurisdictionem habente a suo Episcopo, ex re-
gula *l. Nemo qui condemnare, ff. de reg. Juris,*
& c. Non potest, de re judic. Fagn. *loc. cit.*

Episcopus dispensare potest cum suis subdi- 24
tis, & in sua Diœcesi in omnibus Irregulari-
tatibus provenientibus ex delicto occulto, ex-
cepta ea, quæ oritur ex homicidio volunta-
rio injusto, & aliis deductis ad forum con-
tentiosum; Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de*
re-

reformat. ibi: *Liceat Episcopis in Irregularitati-*
bus omnibus, & suspensionibus ex delicto occul-
to provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex ho-
micidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad
forum contentiosum dispensare, & in quibuscun-
que casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis de-
linquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi
sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter
deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere,
imposita pœnitentia salutari.

25 Hinc potest dispensare in Irregularitate ex
homicidio occulto patrato causa defensionis,
non servato moderamine inculpatæ tutelæ,
quia hujusmodi homicidium volitum causa de-
fensionis, non comprehenditur sub homicidio
voluntario, immo potius licet non sit mere
necessarium, necessarii tamen vim habet, qua-
tenus sit causa vitandæ mortis, ut cum mul-
tis tenet Barbosa *de Officio, & potest. Episcopi*
26 *part. 2. allegat. 39. n. 35. & 54.* Potest etiam
Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex
mutilatione membri occulta, quamvis volun-
taria, cum hæc in Jure non sit excepta, &
in iis, quæ concernunt rigorem, non sit fa-
cienda extensio; *arg. cap. Odia restringi 15. de*
regul. Juris in 6. & sic tenet *communis* cum
27 Barbosa *loc. cit. n. 49.* Potest insuper Episco-
pus dispensare in Irregularitate orta ex homi-
cidio casuali, modo delictum sit occultum.
Concilium enim concedit Episcopis facultatem
dispensandi in Irregularitate ex delicto occulto
excepto homicidio voluntario, homicidium au-
tem casuale non est proprie voluntarium, ut
patet in eo, qui mandavit Servo, ut Petrum
percuteret, sed caveret, ne occideret; si man-
datarius percusserit, & occiderit, homicidium
inde secutum non est proprie voluntarium re-
spectu mandantis, sed est casuale culpabile; sic
cum plurimis Barbosa *loc. cit. n. 48. & 51.*

28 Item potest Episcopus dispensare in Irregu-
laritate, quæ contrahitur ex reiteratione Ba-
ptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo
publice baptizante, dummodo nesciatur, an
qui baptizatur, fuerit ante baptizatus; *Com-*
munis cum Barbosa *loc. cit. num. 36. & super*
29 *Concil. sess. 24. cap. 6. num. 10.* Item potest
Episcopus dispensare in Irregularitate contra-
cta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Aco-
lythatum cum Subdiaconatu eodem die susce-
pit, dummodo delictum sit occultum; *Commu-*
30 *nis* cum Barbosa *locis citatis.* Item potest Epi-
scopus dispensare in irregularitate occulta pro-
veniente ab administratione in Ordinibus male
susceptis, dummodo Episcopus ipse non fue-
rit quoque scienter particeps ejusdem culpæ;
Barbosa *in Concil. loc. cit. num. 12. & de*
potest. Episcop. loc. cit. n. 41. & alii *commu-*
niter. Item potest Episcopus dispensare in Ir- 31
regularitate, quam quis contraxit in exercen-
do Ordines, quos non habebat, ut exerceat
susceptos, & alios suscipiat, dummodo deli-
ctum sit occultum; Barbosa *in Trident. loc. cit.*
n. 13. & de potest. Episcop. loc. cit. n. 43. &
alii passim. Item potest Episcopus dispensare 32
in Suspensione, & Irregularitate contracta ab
eo, qui ante legitimam ætatem Ordines susce-
pit, si jam ad legitimam ætatem pervenerit,
& delictum sit occultum, licet celebratio sit
publica. Sic decisum fuisse a Sacra Congrega-
tione Concil. refert Garcias *p. 2. de Beneficiis*
c. 5. n. 51.

Episcopus dispensare potest cum Ordinato 33
ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros
ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui,
& Dignitati, aut Censura irretito, schismati-
co, hæretico, deposito, vel degradato, dum-
modo delictum sit occultum; *arg. cap. Requi-*
sivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renun-
ciavit Episcopatui, & communis Doctor. cum
Fagnan. *ibid. num. 1.* Barbosa *in Tridentin.*
loc. cit. num. 21. & de potest. Episc. loc. cit.
num. 42. Item potest Episcopus dispensare in 34
Suspensione, quam quis contraxit recipiendo
Ordines sine litteris dimissoriis, dummodo sit
occulta; Barbosa *in Trident. loc. cit. num. 18.*
de potestat. Episc. loc. c. n. 39. & alii. Item 35
potest Episcopus dispensare in Suspensione con-
tracta ab eo, qui furtive, idest nesciente Epi-
scopo, neque probante, neque examinante,
Ordines suscepit, si occulta sit; Suarez *de Cen-*
suris, dist. 42. sect. 2. num. 5. Coninch *tom.*
2. disp. 18. dub. 5. num. 43. Ugolin. *de Offic.*
& potest. Episc. cap. 57. §. 2. n. 4. vers. quar-
to, & alii passim. Item potest Episcopus di- 36
spensare cum eo, qui per saltum promotus ad
Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occul-
tum. Ugolin. *loc. cit. §. 2. num. 4. vers. Ter-*
tio, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit.*
num. 40. & alii passim. Item potest Episco- 37
pus dispensare cum Simoniaco occulto, non
tamen illum rehabilitare ad Beneficia in poste-
rum obtinenda, nec ad ea retinenda, quæ per
simoniam occultam obtinuit. Ita decisum fuis-
se a Sacra Congregatione testatur Suarez *de Re-*
ligion. tom. 1. tract. 3. lib. 4. c. 61. num. 11.
Garcias *de Benefic. part. 8. c. 1. num. 74.* Bar-
bosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. n. 44.*
& alii apud ipsos.

Episcopus non potest dispensare in Irregula- 38
ritate orta ex hæresi occulta exteriori; desu-
mitur

mitur ex c. *Cum illorum 32. de sentent. Excomm.* ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus non habent facultatem absolvendi, sed hodie per Bullam Cœnæ est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto hæresis cum derogatione Concilii Tridentini, ut sæpius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expresse, & aperte, *ac cujusvis Concilii Decreta*, ergo etiam intelligitur ipsis ablata facultas dispensandi in Irregularitate ab illa provenien-
39 te; vid. verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 2. 3. & 4. Episcopus dispensare potest cum occulto excommunicato, qui publice celebravit, quia licet actus celebrationis sit publicus, non tamen publica est illius malitia. Secus vero, si publice sit excommunicatus, & celebraverit occulte. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Fagnan. *lib.* 3. *Decret. in c. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 148. Cum enim, ut ibi dicit, quæsitum fuisset: *An vigore cap.* 6. *sess.* 24. *d reform. possit Episcopus absolvere ab Irregularitate proveniente ex delicto, quod licet publicum sit in se, tamen tamquam causa Irregularitatis, occultum censeri potest, quia licet actus publicus sit delictum, publice tamen nescitur esse delictum; die 9. Septembris* 1582. *S. C. censuit, quando delictum, ex quo provenit Irregularitas, est publicum, quamvis actus ille, quo interveniente irregularitas incurritur, occultus sit, Episcopum dispensare non posse; veluti si Sacerdos publice excommunicatus, vel notorie simoniacus occulte Missam celebraverit. Quod si delictum occultum est, ut puta excommunicatio, vel fornicatio, actus vero Missam celebrandi, ex quo Irregularitas incurritur, publicus, posse nihilominus Episcopum ab omni Irregularitate absolvere ex d. cap.* 6.

40 Episcopus dispensare non potest cum Inquisitis de delicto. quod non potuit probari, si nec definitive, nec alio modo fuerunt absoluti, sed dimissi cum cautione de se præsentando. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Fagn. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. n.* 137. cum proposito dubio: *An illi, qui occasione delictorum suorum fuerunt inquisiti, sed quia non potuerunt delicta probari, non fuerunt quidem definitive, vel alio modo absoluti, sed simpliciter dimissi, recepta promissione de se præsentando, possint uti beneficio cap.* 6. *sess.* 24. *Sacra Congregatio censuit non posse; quia scriptura deducta est ad forum contentiosum; sicque sufficit sola*
41 *deductio, quidquid inde sequatur.* Episcopus dispensare non potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, & jam finito judicio puniti. Et ratio est, quia per sententiam condemnatoriam delictum efficitur notorium, ut dicitur *in cit. c. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & Mulier.* ibi: *Notorium definitur de quo Presbyter canonice condemnatur*, & *c. Quæsitum* 10. *eod. tit.* ibi: *Nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam*. Ridiculum enim est, ut post sententiam remaneat delictum occultum; *cap. de hoc.* 11. *de Simonia*. Tum quia si ex declaratione Sacræ Congregationis, allata *num. antecedenti*, non licet Episcopo dispensare in delictis deductis ad forum contentiosum, quando adhuc incertum est, an inquisitus sit culpabilis nec ne; longe minus licebit, quando per sententiam condemnatoriam, certum, & notorium est, reum esse culpabilem. Sic Fagnan. *loc. cit. num.* 140. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 37. *num.* 35. cum multis ibi citatis contra Sanchez, Henriquez, Reginald. & alios ibi citatos sentientes etiam in hoc casu posse Episcopum dispensare. Potest 42 tamen Episcopus dispensare cum reo, qui finito judicio contentioso obtinuit absolutionem ab injecto crimine, quia adhuc manet occultum, & non potest dici deductum cum effectu, ex quo probatum non fuit. Barbosa *loc. cit. num.* 32. cum plurimis ibi adductis. Etiamsi 43 mediis depravatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso poterit dispensare Episcopus. Barbosa *loc. cit. num.* 33. cum Suarez, Sanchez, Sayro, Campanil. & aliis ibi adductis. Immo 44 etiamsi judicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare, ut tenet Campanil. *in diversor. Juris canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 8. & *rubr.* 11. *cap.* 23. *num.* 144. & allegat Gloss. *verb. Obrepsit in cap.* Tantis *dist.* 81. & *cap. Omnipotens Deus, de accusat.* Majol. *de Irregularit. lib.* 4. *c.* 17. *sub n.* 9. Marchin. *tr.* 1. *p.* 9. *Diffic.* 4. *n.* 8. & 9. Barbosa *loc. cit. n.* 34. cum Sayro, Boss. Sigismundo a Bonon. ibi citat.

Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium, 45 Vid. verb. *Dispensatio a num.* 22. *usque ad finem*. Quoad Bigamiam, Vid. verb. *Bigamia*. Quod observantiam Festorum, Vid. verb. *Festum*. Quoad jejunia, Vid. v. *Jejunium*. Quoad impedimenta matrimonii, Vid. v. *Matrimonium*. Quoad Irregularitatem, Vid. v. *Irregularitas*. Quoad juramenta, & vota, Vid. v. *Juramentum*, & v. *Votum*. Quoad pœnas simoniæ, Vid. verb. *Simonia*.

Va-

46 Varia de Episcopis, quoad Visitationem,
vid. verb. *Visitare*, *Visitatio*; quoad Ordinationem, seu Ordines, vid. verb. *Ordinare*, *Ordo*;
quoad Regulares, verb. *Regularis*; quoad Prædicationem, Prædicatores, verb. *Prædicare*
Prædicator; quoad Processiones, verb. *Processio*.

Additiones Noviss. ex aliena manu.

47 Recte Auctor *tom. 2. verb. Dispensatio n. 24.*
inquit, Episcopum non posse dispensare a Legibus Ecclesiæ nisi in casibus ipsi permissis.
48 Falsa enim est opinio illa quod Episcopus,
modo speciatim non sit prohibitus, valeat ab
Ecclesiæ Legibus dispensare. Fuit olim, non
49 inficior, opinio hæc D. Antonini 1. *part. tit.*
17. §. 20. Sot. *in* 4. *distinct.* 27. *quæst.* 1. *articul.* 4. Victor. *in Relection. de potest. Eccles.*
50 *num.* 18., & in præsens omnium fere Gallorum. At opinionem hanc confutarunt Wiestner
ad titul. Decretal. de Constitut. n. 199. Leuren.
ad eumdem titul. quæst. 182. *& sequent.* Suarez
de Legibus. libr. 6. *cap.* 14. *fer. per tot.* Pont.
de Matrim. libr. 8. *cap.* 6. & novissime Mazzei *de Matrimon. Conscient. cap.* 2. §. 5. *& not.*
2. & qui priori loco commemorandus erat Benedict. XIV. *de Synod. diœcesan. libr.* 9. *cap.*
1. §. 5. *& sequent.* & jure quidem meritoque.
51 Nulla enim Inferiori potest esse potestas dispensandi a Legibus Superioris, nisi hæc ei potestas fiat ab ipso Superiore.
52 Frustraque objicitur *Canon* 29. *de sentent.*
Excommunicat. „ Respondetur, (ita optime
ad rem *Cap. hoc* 29. explicat Suarez de Legib.
libr. 6. cap. 14. num. 7.) sermonem ibi esse de absolutione a censuris, de qua longe
„ diversa ratio est, quam de dispensatione.
„ In quo multi errant ab una ad aliam argumentantes, non considerando differentiam
„ inter illas, quam supra posuimus. Absolutio enim non est contra, aut præter legem
„ Superioris, sed secundum illam, & ideo nihil mirum, quod possit ab inferiore dari,
„ quamdiu non reservatur. Præterea absolutio
„ a censura, præsertim ab excommunicatione
„ ordinatur ad bonum animæ, & est necessaria ad usum Sacramentorum, & ideo merito concessa intelligitur, quando non reservatur. Quod secus est de dispensatione ab irregularitate v. g. & similibus. Hujus etiam
„ evidens argumentum est, quod *in dicto Cap.*
Nuper non solum Episcopo, sed etiam Parocho censetur concessa absolutio a censura
„ Canonis non reservantis. Nemo autem dicet Parochum posse dispensare in omni lege, vel pena, non specialiter ipsi reservata ".

De Regulis ex quibus dignosci queat an Episcopo permissum necne sit dispensare a Legibus Ecclesiæ, consule Wiestner. & Leurenlecis modo citatis.

ARTICULUS VI.

Quoad ea, quæ Episcopus potest, & debet, vel non.

Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis 1
etiam Regularium canantur Cantilenæ, vel
laudes idiomate italico; *Sacr. Congreg. Rit. in*
Novarien. 7. *Augusti* 1628., & hoc auctoritate
tributa a Concilio Trident. in Decreto *de evi-*
tand. in celebrat. Missar. Immo non obstante 2
quacunque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis
publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis Cantiunculæ, & verba spiritualia sint.
Sac. Cong. Rit. in Hispalen. 3. *Septembris* 1669.
& 24. *Novembris* 1696. *referente Eminentissimo*
D. Cardinali Colloredo in responsione ad quartum, quia cantus hujusmodi est contra Ritum
Ecclesiæ. Episcopus potest suo arbitrio mode- 3
rari scamna, & loca Laicorum in Ecclesia,
Sacr. Congr. Rit. in Vintimilien. 10. *Decembris*
1604. *in Fundana* 5. *Octobris* 1697., *& in*
Verulana 6. *Septembris* 1698. *& Sacr. Congreg.*
Episcopor. in Januensi 7. *Aprilis* 1583. *in Camerinen.* 12. *Januar.* 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembris* 1600., *& in Recanaten.* 10. *Februar.*
1645. Episcopus potest prohibere, ne sedes Lai- 4
corum, etiam Præfecti, & Commendatarii locorum, locentur in Presbyterio apud Altare,
non obstante quacunque consuetudine in contrarium. *Sac. Cong. Rit. in Equitanien.* 10. *Junii* 1602. *in respons. ad* 6. Episcopus potest re- 5
movere indecentia, & scandalosa in Ecclesiis
arbitrio suo. *Sac. Cong. Rit. in d. Equitanien.*
in respons. ad 5. *dubium*. Episcopus potest pro- 6
hibere Ludimagistris exercitium Scholæ, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati,
ut respondit *Sacra Congregat. Concilii in Asculana Apuliæ* 28. *Julii* 1691.

Episcopus potest ordinare, ut Canonici se- 7
deant in sedibus Chori, vel in Scamnis apud
Altare hinc inde juxta usum introductum, prout sibi melius videbitur. *Sacr. Congregat. Rit.*
in Alexandrina 25. *Martii* 1608. *in respons. ad*
11. *dub.* Episcopus potest decretum edere, ne 8
Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ecclesia

cle-

clesia tempore Concionis, & quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defecerint; *Sac. Cong. Episcopor. in Comens.* 10. *Maii* 1589. *& in Castellaneten.* 20. *Augusti* 1602. *& Sacr. Congr. Concil. in Nicien.* 18. *Novembris* 1628. *& in Melevitana* 9. *April.* 1707. *& Congregatio Particular. in Casalensi* 11. *Martii* 1708. *ad* 19. apud Card. Petram *tom.* 3. *Comm. in Constit.* 2.
9 *Nicolai III. num.* 18. Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonicorum a servitio Ecclesiæ ad tempus præscriptum a Sacro Concilio Tridentin. *Sacr. Concil. in Equitanien.* 22. *Novembr.* 1602. *ad* 1. *dub.*
10 Episcopus potest auctoritate ordinaria, & etiam Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano, & aliis quibuscumque Dignitatibus, & Canonicis, ne audeant, vel præsumant quidquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiæ commodum, vel incommodum pertineat extra locum Capitularem, & non vocatis omnibus Canonicis, & Capitularibus; *Sac. Congregat. Rit. in Lamacen.* 7.
11 *Octob.* 1606. Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus; *Sac. Congreg. Concil. in Messan.* 11. *Decembris* 1626. *& in Limana* 29. *Januarii* 1633. & tenent Fagnan. *in c. Grave n.* 75. *de Offic. Ordinarii, & in c. Potest a n.* 15. *ad* 25. *de sentent. & re judicat.* Barbosa *de offic. & potest. Episc. allegat.* 105. *num.* 73. Card. de Luca *in Miscellan. disc.* 14. *num.* 6. *&* 7. *de jurisdict. disc.* 29. *n.* 2. *&* 3. Panimoll. *decis.* 84. *adnot.* 2. *num.* 65. Pignatell. *consult.* 10. *a num.* 1. *ad* 6. *tom.* 7. *& consult.* 52. *n.* 6. *& sequent. tom.* 9. Ventrigl. *prax. part.* 1. *adnotat.* 48. *n.* 134. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 7. *num.* 38. Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 39. *de sentent. excomm. n.* 9. Pirhing *lib.* 3. *decre-*
12 *tal. tit.* 31. *num.* 115. & alii plures. Contrarium tamen tenent plures alii, quos congerunt, & sequuntur Pasqualig. *ad Lauret. de Franc. contr. part.* 1. *num.* 138. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 13. *quæst.* 26. *&* 27. quibus favere videntur D. Raynald. *observat. crim. suppl. ad caput* 32. *supplem.* 4. *numer.* 31. *& seqq.*

13 Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario Capitulari tempore Sedis vacantis constituto, & si reus reperiatur, punire, ut declaravit *Sac. Congregat. Concil.* 8. *Aprilis* 1595. *ad cap.* 16. *sess.* 24. *de reform.* Immo Episcopus omittens scienter, & negligenter facere syndicatum Vicario Capituli, secundum graves Doctores peccat mortaliter, quia Concilium Tridentinum *d. c.* 16. *sess.* 24. *de reformat.* non consulit, aut hortatur Episcopum, ut recipiat rationem administrationis officii a Vicario, & aliis Officialibus Capituli, sed et præcipit, & imperat illis verbis: *rationem exigat;* Unde Episcopus omittens scienter, & ne- 14
gligenter id facere contra præceptum Concilii, non est, ut refert Monacelli *part.* 3. *tit.* 1. *formul.* 40. *num.* 2. immunis a culpa mortali per text. satis clarum *in c. Nulli fas* 19. *dist.* & ex aliis Juribus ad hoc probandum adductis a Fagnan. *in c. Quoniam num.* 22. *de constitut., & in c. A crapula num.* 21. *de vita, & honest. Clericor.* Episcopus potest exigere jura- 15
mentum de fidelitate administrandi ab administratoribus Locorum, & Legatorum priorum. *Sacra Congregatio Concil. in Aliphana* 18. *Julii* 1705. *&* 8. *Maii* 1706. Et potest Episco- 16
pus ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. Concil. Trid. *sess.* 22. *c.* 8. *&* 9. *de reformat. Sac. Congregat. Concil. in Hispalen.* 11. *Januarii* 1596. *& in Ferentina* 15. *Martii* 1604. & sæpe alibi.
Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, & 17
computa administrationis exigere, etiamsi defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, & rationem requireret ab Executore, & Administratore, quem voluit a nemine posse cogi ad reddendam rationem. Sic expresse declaravit *Sacra Congregat. Concil.* apud Fagnan. *in c. Tua nobis, de testament. n.* 16. & iterum *in una Civit. Plebis* 10. *Decembris* 2695. in qua bis resolvit, Episcopum tamquam Exequutorem omnium Legatorum piorum posse ad formam *d. c. Tua nobis, de testament.* cogere Administratores ad exequendam, & adimplendam Testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse excluderetur in Testamento his verbis: „ Che Monsignor Vescovo, o suo Vicario pro tempore non possa in alcun modo, nè sotto qualsivoglia pretesto, e causa ingerirsi, nè ad effetto d' eseguire, esortare, e persuadere, nè ad altro effetto, nella presente donazione, disposizione ed instromento, ma il tutto sii esente dalla sua giurisdizione ordinaria, e delegata, e dalla lege diocesana, che con questa condizione espressa il detto Donatore dichiara aver fatta, e voler fare donazione, che altrimenti non avrebbe fatta, nè vorrebbe averla fatta, mentre questi potessero ingerirsi. " Vide verb. *Administratio,* & verb.

& verb. *Confraternitas art.* 3. ubi late ostendi-
tur, posse Episcopum rationem administratio-
nis exigere a locis piis, & Confraternitatibus,
etiamsi sint sub immediata Regum protectione.
18 Episcopus potest ex aliqua rationabili causa
convocationem Capituli Canonicorum habere,
& suspendere; *Sac. Congr. Episcopor. in Regien.*
4. *Junii* 1604. *& Sac. Congreg. Concil. in Lau-*
19 *retana* 6. *Februar.* 1700. Episcopus potest inter-
venire in actionibus Capitularibus, dummodo
non agatur de interesse suo, non obstante qua-
cunque consuetudine in contrarium. *Sac. Congr.*
20 *Concil.* 2. *Martii* 1610. Episcopus potest co-
gere Canonicos ad præstandum juramentum de
fideliter punctando in Choro. *Sac. Congr. Con-*
21 *cil.* 17. *Martii* 1619. Episcopus potest retinere
penes se unum, vel duos Canonicos, qui fru-
ctus Præbendæ, non tamen quotidianas distri-
butiones percipiant ,ac si Choro præsentes es-
sent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Ca-
thedrali, quod Canonici non interessentes divi-
nis non percipiant fructus Præbendæ. *Sacr.*
Congr. Concil. teste Nicolao Garcia *de Benefic.*
22 *part.* 3. *c.* 2. *num.* 347. Episcopus potest & de-
bet providere juxta formam *c.* 12. *in fine sess.*
24. *de reformat.* ne una pars Chori aliquando
vacua remaneat per absentiam Canonicorum,
dum Canonici habentes assignatas sedes in alia
parte, sedes suas egredi renuunt; *Sac. Con-*
gregat. Concil. in Gienen. 7. *Septemb.* 1595.
23 Episcopus potest concedere, ut Canonici ob
aeris intemperiem valeant horam Matutini pro-
trahere, pro ut pro tolerantia respondit *Sacr.*
Congr. Concil. in Trojana 14. *Febr. &* 14.
Novembr. 1699. *favore Capituli Collegiatæ Ci-*
24 *vitatis Foggiæ*. Episcopus de consensu Capituli
erigere potest Dignitatem etiam in Cathedrali.
Sacr. Congreg. Concil. in Clodien. 5. *Julii* 1608.
in Aquinaten. 20. *Februarii* 1677. *in Mazarien-*
si 20. *Septembr.* 1692. *& in Sabinen.* 14. *Apri-*
lis 1696.
25 Episcopus potest diebus Festis larvas prohi-
bere, non obstante asserta contraria consuetu-
dine, & licentia præstita a Gubernatore, ut
declaravit *Sacr. Congr. Episcopor. & Regul. in*
Viterbiens. seu Aquipendii 16. *Januar.* 1693.
26 Item potest etiam Episcopus meretricibus lar-
vam prohibere, quamvis Gubernator eisdem
illam deferendi permissionem, & facultatem de-
disset, pront *Sacr. Congreg. Episcopor. rescripsit.*
27 *V. Legato Marchiæ* 9. *Martii* 1604. Episcopus
potest prohibere, nedum Clericis sæcularibus,
sed etiam Regularibus, ne incedant cum lar-
va. *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. in*
28 *Ferrariens.* 5. *Febr.* 1585. Potest Episcopus car-
cerare Regulares offendentes suos Ministros, &
Officiales. *Sacra Congreg. Episcop. in Theatina*
27. *Martii* 1692. Episcopus potest coercere, 29
& punire Militem Hierosolymitanum, & alios
exemptos offendentes personam Officialium suæ
Curiæ Episcopalis in actu exercendi suum Of-
ficium, aut alios suam jurisdictionem impe-
dientes. *Sac. Congregat. Concil. in Panormita-*
na, ubi proposito dubio: *An Milites Hieroso-*
lymitani offendentes in personam Officialium Cu-
riæ Archiepiscopalis Panormitanæ in actu exer-
cendi suum officium, aut alias Illustrissimi Ar-
chiepiscopi jurisdictionem impedientes, ab eodem
coerceri, & puniri possint? Sac. Congr. Cardi-
nalium Concilii Tridentini Interpretum, partibus
auditis, dubioque accurate discusso, censuit pos-
se. Card. Ubaldinus.
Episcopus potest retinere familiam armatam, 30
& Satellites. *Sacr. Congr. Episcopor. in Civitat.*
Castell. 14. *Aprilis* 1625. *in responsione ad ter-*
tium dubium; & sic *Doctores communiter*. Et si 31
non habeat familiam armatam, potest conce-
dere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut
capiant Clericos deferentes arma, modificatio-
ne tamen contenta in Decreto emanato sub *die*
3. *Februar.* 1635. *in Turritana*, quod est sequen-
tis tenoris: *In locis, ubi adest abusus inter Cle-*
ricos deferendi arma, & Episcopus non habet fa-
miliam armatam, debet publicare edictum, ne
Clerici sæculares, vel Regulares arma deferant,
& si parere detrectent, & ubi necessitas expo-
scit, Ministris Curiæ sæcularis facultatem tribue-
re, Clericos contra prohibitionem arma deferentes
capiendi, etiam quoad Regulares, si hi ita noto-
rie deferant, & delinquant extra Claustra, ut
populo scandalo sint, ac in aliis casibus in jure,
& Constitutionibus Apostolicis expressis, ita ta-
men, ut ea, qua decet, decentia capiantur, &
recto tramite ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ du-
cantur, lib. 15. *decret. pag.* 162. juxta disposi-
tionem Concilii *cap.* 3. *sess.* 25. *de reformat.*
Episcopus in sua Diœcesi utitur familia arma- 32
ta Tribunalis Laici absque Judicis licentia,
quia Lictores requiruntur tamquam personæ
privatæ materialiter, ut velint nomine suo (a
quo recipiunt auctoritatem) exequi ejus man-
data, quod Judex Laicus nullo modo potest
prohibere; *cap. final. de immunit. in* 6. Pigna-
tell. *tom.* 1. *consult.* 174. & pluries declaravit
Sacr. Congreg. Immunitat. & præsertim *in Nar-*
nien. 23. *Junii* 1648. *lib.* 4. *decret. Pauluc. fol.*
13. *& in Maceraten.* 2. *Septemb.* 1664. in qua
injunctum fuit extrahi rubricam Decreti alias
editi sub *die* 30. *Junii* 1632. *in causa Vercel-*
len. tenoris sequentis... *Judices, & Mini-*

stros

stros Laicos non posse prohibere executoribus Curiæ laicalis, quominus exequantur monitoria, & mandata Curiæ Ecclesiasticæ, etiam nulla petita licentia, vel assensu, lib. decretor. Rocci fol. 568.

33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. *Sac. Cong. Immunit. in Aquilana* 5. *Martii* 1641. in qua sic respondit Episcopo, *quod Clericis delinquentibus, & non incedentibus in habitu, & tonsura, & non inservientibus Ecclesiis, fiat præceptum cum termino competenti sub pœna privationis privilegiorum Clericalium, quod si non paruerint, poterit procedere ad illorum privationem fer. ser. qua sequuta, gaudere non poterunt, lib.* 3. *Decret. Paul. fol.* 139. Et similiter decrevit *in Castrens. die* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *Decret. Paul. fol.* 246. Et *in Anglonen.* 15. *Julii* 1654. *lib. Decret. Rocci fol.* 565.

34 Episcopus potest punire Clericum delinquentem, & requisita Concilii non habentem, & tamquam Laicum se habentem, etiamsi Judex Laicus prævenerit, a quo repetere possit, dummodo ille per declarationem a jure, vel ab homine servatis servandis factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus; *Sac. Congreg. Concil.* 12. *Novembris* 1620. quam refert Sperell. *decis.* 27. *n.* 33. *in fine*; ubi testatur, hanc resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII. canonizatam, & approbatam, & ad hoc facit casus sequens.

35 Clericus primæ Tonsuræ, a die quo fuit Ordinatus per septem annos continuos non incessit in habitu, & Tonsura; immo intra dictum tempus exercuit Officium Judicis; commisso delicto, fuit a Judice Laico inquisitus, citatus, & domi sistere jussus; sed arrepta fuga, reassumptoque habitu, cœpit Ecclesiæ inservire. Pro sua directione supplicat Episcopus Nicien. declarari:

I. An iste Clericus gaudeat privilegio fori?

II. An Episcopus possit Judici Laico fundanti super notorietate a reassumptione habitus in fraudem, inhibere, ne procedat, nec quoad personam, nec quoad bona, donec ipse cognoscat, an gaudere debeat?

III. An saltem id possit visis litteris primæ Tonsuræ?

IV. An contra Judicem Laicum nihilominus non desistentem possit procedere ad Censuras?

V. An possit Episcopus hanc causam sibi vindicare?

VI. An debeat?

Die 30. *Maii* 1676. Sacra Congregat. Concil. respondit *ad omnia affirmative*.

Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem. *Sac. Congreg. Concil. sub die* 10. *Febr.* 1626. 36 Item punire potest illos, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. *Ead. Sac. Congr.* 37 Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus. *Ead. Sac. Congr.* 38 Item punire potest testes, si sint in dolo. *Ead. Congr.* in qua propositiis sequentibus quæsitis. 39

I. An Episcopus possit punire contrahentes Matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?

II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?

III. An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?

IV. An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?

V. An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis, locis tamen piis, applicandis? S. Congregatio &c.

Ad primum, secundum, & tertium respondit, Episcopum posse.

Ad quartum posse, quatenus testes sunt in dolo.

Ad quintum pariter respondit posse. Et novissime censuras latas in Synodalibus Constitutionibus contra Sponsos, qui Matrimonium absque præviis denunciationibus inierant, esse validas, respondit *Sac. Cong. Concil. in Placentina* 3. *Febr.* 1725. *ad* 2. *dub.* ubi erat lata excommunicatio.

Et in Savonen. 2. Martii 1595. respondit: 40 *Matrimonium contractum servata forma Concilii esse validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam, lib.* 8. *Decr. fol.* 106.

41 Episcopus potest contra Concubinarios nullis præcedentibus monitionibus procedere; quando non procedit ad Censuras; *Sac. Cong. Concil. die* 23. *Junii* 1629. Et iterum Episcopus potest contra Concubinarios procedere eos carcerando, quando timetur de fuga juxta formam traditam *in c.* 6. absque monitione. Vel sic Episcopus potest ipse solus ex Decreto Conc. *sess.* 23. *de reform. c.* 14. in crimine concubi-

cubitatus ad informationem summariam, &
incarcerationem procedere, ubi de fuga timetur, idque absque forma & monitione illa,
quæ præscripta est dicto Decreto Concilii. *Sac.*
Cong. Concil. Utrumque refert Nicol. Garcias
42 *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 186. Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere &
determinare causas illorum, apud quos reperiuntur libri prohibiti non sapientes manifestam hæresim. *Sac. Cong. generalis & univer-*
43 *salis Inquisitionis* 2. *Decemb.* 1512. Episcopus
potest procedere contra Laicum, qui subornare attentavit testes in causa pendente coram
Judice Ecclesiastico. *Sac. Cong. Immun. in Re-*
44 *gien.* 18. *Martii* 1631. Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi beneviso Benedictionem Ecclesiæ, seu Capellæ in agro existentis,
si alias est legitime constructa. *Sac. Congreg.*
45 *Rit. in Fanen.* 14. *Febr.* 1632. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. *Sac. Congreg. Rit. in Elbo-*
46 *ren.* 19. *Junii* 1604. Episcopus potest ex causa
concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in
eorum Ecclesiis conservent Sanctissimum Sacramentum. *Sacr. Congr. Rit. in Iscolen. de*
47 *Ferro* 11. *Junii* 1604. Episcopus potest pro
contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum, quatenus sint Ecclesiastica; *Sac. Congreg. Concil. in Signina* 19. *Novemb.* 1628.
48 Episcopus debet esse vitæ irreprehensibilis;
D. Paulus 1. *ad Timoth. cap.* 3. & late Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 2.
49 *Glossa* 3. Debet esse Episcopus hospitalis, &
eleemosynarius; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum*
c. 1. *c. Fratrem dist.* 86. *c. Episcopus*, *c. Res*
Ecclesiæ, *& c. seq.* 12. *q.* 1. Concil. Trident.
sess. 25. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Glos-*
50 *sa* 9. Episcopus debet esse pudicus, & continens, unde debet fugere consortia mulierum;
1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Interdixisti*, *& c. sequent. dist.* 32. & late Barbosa
51 *loc. cit. Glossa* 8. Episcopus debet esse sobrius,
& non vinolentus, nec epulator; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. & late Barbosa *loc.*
52 *cit. Gloss.* 5. *&* 11. Episcopus debet esse modestus, mansuetus, & humilis; 1. *ad Timoth.*
c. 3. *ad Titum c.* 1. *c. Licet plerumque dist.* 45.
Concil. Trident. *sess.* 13. *c.* 1. *de reform.* & la-
53 te Barbosa *loc. cit. Gloss.* 12. *&* 13. Debet avaritiam & iracundiam fugere; 1. *ad Timoth.*
c. 3. *ad Titum c.* 1. *c. Ex parte*, *de Censibus*,
c. Episcopus 11. *q.* 3. & late Barbosa *loc. cit.*
54 *Gloss.* 14. *&* 15. Episcopus debet esse doctor,
& prudens, ut omnibus omnia factus, sciat
pro exigentia monita salutis præbere, & Oves
sibi commissas pascere verbo Dei; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Qui Episcopus*
dist. 23. *c. Episcopus dist.* 88. *c. Placuit* 10. *q.* 1.
c. 1. *§. Sane*, *de Censib. in* 6. Concil. Trident.
sess. 4. *c.* 2. *de reformat.* & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 6. *&* 20.

Episcopus debet concordiam, pacem, & 55
unitatem non solum inter Ecclesiasticos, sed
etiam inter laicos fovere, *c. Præcipimus*, *&*
per tot. distinct. 90. *c. Episcopus*, *c. Res Ecclesiæ*, *& c. seq.* 12. *q.* 1. Grass. *decis. aur. p.* 2.
lib. 2. *c.* 21. *num.* 21. Episcopus debet pupil- 56
lis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri, & justitiam ministrare; *c. Pervenit*, *& c. sequent. dist.* 84. *c.* 1. 2. *& per tot.*
distinct. 87. *c. Scire* 23. *q.* 8. *c. Super quibusdam in fin. de verb. signific.* Episcopus debet 57
quotidie Missam celebrare, vel saltem audire; *c. Quoniam Episcopi* 12. *de privileg. in* 6.
ibi: *Nec semper possunt commode ad Ecclesias*
accedere pro Missa celebranda, vel audienda in
ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam diem; ac si celebret, pro
ovibus suis sacrificium applicare. Concil. Trident, *sess.* 23. *de reformat*, Monacell. *t.* 1. *tit.* 1.
form. 1. *num.* 8. qui *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2.
a num. 23. *& tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 8. late probat, quod Episcopus teneatur frequenter pro
populo Sacrificium offerre. Immo *tom.* 3. *tit.* 2.
form. 7. *num.* 24. dicit, quod Episcopus debet
saltem diebus Dominicis interesse Choro. Epi- 58
scopus debet mores in populo, disciplinam in
Clero, nitorem, & decorem in Ecclesiis totis
viribus fovere, & promovere; Concil. Trid.
sess. 24. *cap.* 3. *de reformat.* Bellet. *disquisit.*
Clerical. p. 1. §. 5. *de favor. Cleric. real. n.* 67.
& seq. Crispin. *de visitat. p.* 2. §. 14. *num.* 8.
Episcopus debet delicta Clericorum præsertim 59
publica punire, & mores reformare; *cap. Nemo quippe*, *& cap. Si quis Episcopus dist.* 83.
cap. Quid autem 8. *q.* 1. *cap. Est injusta* 33.
q. 4. *c. final. de excessibus Prælator. c.* 1. §. *Sane*, *de censib. in* 6. Episcopus debet per se 60
ipsum legitime non impeditum Diœcesim visitare singulis annis, & si propter ejus latitudinem non possit visitare totam quotannis,
debet saltem toto biennio per se, vel suos visitationem complere. Sic expresse Conc. Trid.
sess. 24. *c.* 3. *de reform.* Episcopus debet Offi- 61
ciales, & Ministros bonis moribus, bonaque
fama præditos retinere, & improbos arcere;
Concil. Trident. *sess.* 2. *de reformat. c. unico.*
Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine la- 62
be, & suspicione Simoniæ, aut spe munerum,
& tantum dignis conferre; *cap. Sacerdotes dist.*

49. *cap.*

49. *cap. Presbyter* 1. *q.* 1. *cap. Per tuas de Simonia* cum concordant.

63 Episcopus debet mulctas, & pœnas pecuniarias locis, & usibus piis applicare; *cap. Presbyteris, de pœnitent.* Conc. Trid. *seß.* 6. *c.* 1.
64 *seß.* 23. *c.* 1. *& seß.* 25. *de reformat. c.* 3. Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat, & fideliter de suo mandato locis, & usibus piis applicet; *Sacr. Congregat. Episcop. in Caven.* 5. *Octob.* 1577. *in Nicoteren.* 1. *April.* 1506. *in Cantanzaren.* 16. *Augusti* 1604. *& alibi sæpissime*; Vide verb. *Pœna art.* 1. *a num.* 50. *ad* 72.

65 Et debent applicari pauperibus, vel locis piis Diœcesis ad arbitrium Episcopi; *Sac. Congreg. Episcop. in Orien* 21. *Maii* 1580. *in Mo-*
66 *tulana* 21. *Junii* 1652. Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper, & egenus, nisi sibi a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter permissum, & concessum; Nicolius *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 37. *sub num.* 1. *amplia* 3. ubi refert ad hoc plura decreta; Fagnan. *in cap. Presbyteri num.* 18. 39. *& per tot. de pœnis*: Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1. *formul.* 13. *a num.* 2. *ad* 4. Quarant. *in summ. Bullar. verb. pœnæ pecuniariæ*, Riccius *prax. fori Eccleß. p.* 1. *resolut.* 321. Graff. *decis. aur. part.* 1.
67 *lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 18. Nec Episcopus potest partem ipsarum pœnarum applicare suo Fiscali, vel alteri Officiali; *Sacr. Congreg. Conc. in Alexandrina* 18. *Januar.* 1613. *& in Clusina* 23. *Novembris* 1640. Vide d. verb. *Pœna num. cit.*

68 Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat jure devoluto ob negligentiam Patroni Laici, *Sacr. Con-*
69 *greg. Conc.* 29. *Novembris* 1600. Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a Fundatore præscriptam, etiamsi conferat jure devoluto, & sic debet conferre uni ex vocatis Garcias *de Benefic. p.* 10. *cap.* 3. *num.* 42. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 10. *num.* 13.
70 & alii passim. Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere conditiones præscriptas a Fundatore, quamvis Juri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, & contra naturam Jurispatronatus; & hoc ne Laici a fundationibus retrahantur; *cap. Eleutherius* 18. *quæst.* 2. *Clement. Quia contingit, de Religiosi domib.* & communis Doctor. cum Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar. gloß.* 5. *num.* 47. 102. *&* 103. Barbosa *supra Concil. c.* 9. *seß.* 22. *de reform. num.* 27. *&* 28. Lotter. *de re*
71 *Benef. lib.* 1. *q.* 32. *num.* 14. *&* 15. Episcopus debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit; *Sacr. Congreg. Concil. in S. Marci Synod.* 10. *Maii* 1666. *& in Boven. Synod.* 17. *Februar.* 168. In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium, & assensum Capituli; 72
Clement. 2. *de rebus Eccleß. non alienand.* Seraphin. *decis.* 108. *num.* 2. Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 2. *num.* 313. Item debet Episcopus adhibere consilium, & assensum Capituli in erectione novæ Dignitatis, & novi Canonicatus; *Sacr. Congreg. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Febr.* 1677. *in Mazarien.* 20. *Septemb.* 1692. *& in Sabin.* 14. *Apr.* 1696. 73

Quid possit, & debeat Episcopus quoad Regulares, & Moniales; Vid. verb. *Regulares*, 74
& verb. *Moniales*. Episcopus non potest erigere Collegiatam, neque in actu Visitationis; 75
Sacr. Congregat. Concil. in Catanien. erectionis Collegiatæ 1. *Septemb.* 1691. in qua cum quæsitum fuisset: *An erectio Collegiatæ facta per Episcopum in actu Visitationis Ecclesiæ S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argirò sustineretur?* responsum fuit *negative*. Neque potest Episco- 76
pus curam supprimere, ut erigat Dignitatem; *Sacr. Congreg. Concil. in Pientina* 14. *Februar.* 1693. Neque potest Episcopus de novo concedere Canonicis Almutiam; *Sac. Congreg. Rit. in Placentina* 16. *Januar.* 1620. Neque Cap- 77
pam sine privilegio, & expressa licentia Sedis Apostolicæ; *ead. Sac. Congreg. Rit. in Elven.* 16. *Januar.* 1604. *in Brundusina* 10. *Dec.* 1612. *in Hydruntina* 1. *Septembr.* 1618. *in Taurinen.* 21. *Junii* 1641. *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659. Episcopus non potest statuere, quod Canoni- 78
ci, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones; *Sacr. Congreg. Concil. in Patavina* 23. *Augusti* 1631. Neque potest statuere 79
quod Canonicis Jubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones extraordinariæ, quæ vel ob absentiam, vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, nam pro his indultum suffragatur; *Sacr. Congreg. Concil. in Romana* 5. *Maii* 1703. *& in Burg. S. Domnini* 19. *April.* 1704. Neque potest statuere, 80
quod distributiones, quæ amittuntur a Canonicis absentibus, & accrescunt inservientibus, applicentur Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; *S. Congr. Conc. in S. Severini* 16. *Julii* 1695. *& in Cataccen.* 18. *Julii* 1699. Episco- 81
pus sicuti & Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. *seß.* 24. *c.* 12. *de reform.* verb. *Distributiones, & Sacr. Congreg. ejusdem Concilii in*

 Giennen.

Gienn. 24. *Aprilis*, & *in Avenion.* 25. *Septembris* 1700.
82 Episcopus non potest uti Oratorio privato extra Domum propriæ habitationis. Sic mandante & approbante Clemente XI. in Decreto Generali de celebratione in Oratoriis privatis statuit *Sacr. Congreg. Concil.* 15. *Decembris* 1703. Vide tamen Pontificiam declarationem ad id datam sub verb. *Oratorium nu.* 70.
83 Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, & Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis; *Sacr. Congreg. Rit. in Equi-*
84 *tan.* 10. *Jan.* 1602. *ad* 4. *dub.* Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Birreto, seu Berretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 2. *Januar.* 1590. & 17. *Junii* 1595. Idem censuit etiam *Sac. Cong. Conc.*
85 16. *Febr.* 1619. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicæ licentia; *Sac. Rit. Congreg.* 31. *Januar.* & 4. *Aprilis* 1626. quia *cap. Nullus* 56. *de consecr. dist.* 1. etiam Episcopo prohibet velato capite celebra-
86 re. Episcopus non potest ultra duos menses uti opere Parochi; *Sac. Cong. Conc. die* 8. *Ja-*
87 *nuar.* 1638. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses; *Sac. Cong. Conc. testibus* Nicol. Garcia *de Benef. p.* 3. *c.* 1. *n.* 406. Armend. *in addit. ad Recop. ad leges Navarræ lib.* 2. *tit.* 23. *de resident. sub tit. An Canonici &c. n.* 84. & cum ipsis tenent Fagn. *in cap. Licet num.* 37. *de Præbend.* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *form.* 7. *n.* 8. Barbosa, & alii passim firmantes, quod Episcopus licentiam absentiæ ultra tres menses extendere non possit, nisi ex caussis expressis in Jure, & juxta formam *c. Uni-*
88 *ci, de Cleric. non resident. in* 6. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos; *Sacr. Congr. Conc. die* 20. *Sept.* 1631.
89 Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Beneficia etiam simplicia, & ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, & retinere tertium Beneficium etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant: sic fuit pluries declaratum *a S. Congreg. Concil.* & signanter *die* 10. *Maii* 1607. & *die* 16. *Apr.* 1628. *in una Anagnina* sic: *Beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicæ, quamvis duo priora sint ad obtinentis sustentationem insufficientia*, & *sic in Aquilana* 14. *Augusti* 1632. & hæc est vera mens Sacri Concilii Trident. ut testatur Fagnan. *in cap. Cum jam dudum* 18. *de Præbend. num.* 71. de mente ipsius Sac. Congr. Concilii, quæ, ut dicit ipse, sæpe sæpius in casibus contingentibus respondit: *Espiscopum habenti unum simplex Beneficium, quod non sufficiat ad ejus sustentationem, posse aliud simile conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicæ, etiamsi omnia simul ad illius sustentationem non*
sufficiant. Immo neque potest Episcopus di- 90
spensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Jurepatronatus, ut decrevit *Sacr. Congreg. Concil. in una Beven.* 13. *Novembris* 1629. in qua cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia simplicia, tertium de Jurepatronatus ad præsentationem Patronorum auctoritate ordinaria assequi, & retinere possit absque dispensatione Apostolica? *Sacr. Congreg. censuit, tertium Beneficium simplex, etiamsi de Jurepatronatus, non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicæ dis-*
pensatione. Episcopus non potest Beneficiatis 91
addere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita; Barbosa *supra Conc. Trident. c.* 5. *sess.* 25. *de reformat. n.* 7. Ricc. *in prax. p.* 4. *resolut.* 468. *n.* 2., ubi hoc ampliat, etiamsi aliquo tempore ex sua voluntate præstiterint; Garcias *de Benefic. p.* 7. *c.* 1. *num.* 111. & 112. Fagnan. *in cap. Conquerente num.* 24. & 25. *de Cleric. non resident.* & etiamsi consensus Canonicorum antecessorum intercessisset; Ricc. *loc. cit. resolut.* 463. *per tot. Sac. Cong. Concil. in Sarnen.* 3. *Julii* 1690. in qua responsum fuit: Episcopum non potuisse addere onus Pœnitentiariæ Canonicatui erecto per Testatorem cum solo onere Missarum, & *in Asten.* 14. *Februar.* 1699. in qua fuit responsum, onus personalis residentiæ, & celebrationis Missarum per se ipsum a Fundatore non injunctum non potuisse addi per Executorem testamentarium, neque in provisione Episcopi.
Episcopus non potest primam præbendam 92
vacantem assignare pro Pœnitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis propter verba Concil. *sess.* 5. *c.* 1. *de reformat.* Si tamen in aliqua Civitate fuerit judicatum magis expediens, ut prius de Pœnitentiario, quam de Theologo provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam; *Sac. Congreg. Concil in Civitatis Castellanæ* 17. *Novembris* 1629. Episcopus non potest

potest conferre Canonicatus Pœnitentiariæ, & Theologalis nisi per viam concursus ex novissima dispositione Benedicti XIII. in Constit.
94 incipiente *Pastoralis*. Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere. *Sacr. Congreg. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februar.* 1677. *in Mazarien.* 20. *Septemb.* 1694. *& in Sabin.* 14.
95 *April.* 1696. Episcopus non potest transferre in Cathedralem Capellanos habentes servitium Chori in Capella prope Cathedralem existente ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur; *Sac. Cong. Concil. in Burgen.* 12. *Au-*
96 *gusti* 1618. Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suæ Ecclesiæ absque solemnitate a Concilio requisita. Sic decisum fuisse a Sac. Cong. Conc. refert Aldan. *in compend. canon.*
97 *resolut. lib.* 3. *tit.* 24. *n.* 125. Episcopus non potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos, & Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiæ. Sic pluries declaravit *Sac. Cong. Conc.* & novissime *in Civit. Plebis* 15. *Mart.* 1692. in qua collatis decretis, quæ ad invicem videbantur pugnare, ad dubium propositum: *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, ceterosque presbyteros Cathedralis sub pœna pecuniaria, ut accederent ad Congregationem casuum conscientiæ?* Responsum fuit *posse compellere omnes Sacerdotes seculares Confessarios, etiamsi Canonici sint; ceteros autem hortari*. Hæc resolutio, quæ cum antiquis decretis relatis a Pignatell. *consult.* 18. *tom.* 8. a Panimoll. *decis.* 1. *annotat.* 18. *n.* 20. concordat, fuit deinde confirmata *a Congreg. particulari deputata in Vigilien. Synodi* 20. *Maii* 1699. *in responsione ad* 35. *decretum*, & iterum *in Cong. Generali in Ariminen.* 18. *Julii ejusdem anni*, & prius in alia S. Angeli *Bisacciarum* 15. *Aprilis* 1690.
98 Episcopus, aliique Prælati, & Superiores Monasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, & non nisi sociati a paucis senioribus, & Ecclesiasticis viris. Sic expresse Gregor. XIII. in Constitut. incipien. *Dubiis*; ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suæ Constitut. incip. *Ubi gratiæ*, sic ait: „ Constitutione item nostra fuit provisum, ne cui in posterum nisi in casibus necessariis septa Monasteriorum Monialium ingrediendi concederetur licentia, a nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa personas, quæ alterius ad id licentia non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio præscriptam. *Hæc in prœmio; & in dispositiva*: Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandali præcidere, ac Sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus, Prælatos omnes tam sæculares, quam Regulares, quibus cura, & regimen Monasteriorum Monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis, iisque Senioribus, ac Religiosis personis comitati &c." & etiam expressum in Jure, ut *in c. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii, & in Clementina Attendens, de statu Monachor.* §. *Ipsos autem*, & declaratum *a Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in Gallipolitana* 22. *Maii* 1615. his verbis: *Congregatio decrevit, Episcopum non nisi in necessitatis articulo, & gravibus, maturæque ætatis Ecclesiasticis personis associatum Monasteriorum septa ingredi posse*, & eadem repetit Gavant. *in Manual. Episcopor. verb. Monialium Clausura n.* 46. ubi ait; *Quibus cura est Monialium, non possunt ingredi, nisi in casibus necessariis, cum paucis senioribus, ac Religiosis viris.* Un- 99
de non potest Episcopus secum ducere ullos Laicos tamquam comites, & socios, solum quia sint sui, aut alicujus Monialis amici, aut videre curiosi; *c. Ut juxta* 17. *de Officio Ordinarii*, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de cetero sæcularis .... secum Visitationis tempore introducat*, & cit. Constit. incip. *Dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus, & Religiosis personis comitati*.

Nec valet objicere, quod dicta Clementina 100
Attendentes, de statu Monachor. §. *Ipsos autem*, loquitur simpliciter *de aliis viris honestis, & maturis*, & non distinguit, an debeant esse Clerici, vel Laici? Non valet, inquam, quia licet id non declaraverit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII. in dicta Constit. incipiente *Dubiis* per allata verba, & Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. in relata Gallipopolitana, quæ etiam alibi semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in *Tarvisina* 20. *Novembris* 1601. quæ habetur in originali registro *fol.* 105. etiamsi essent Officiales, seu Sanctesii ejusdem Monasterii; ut in *Genuen.* 16. *Januar.* 1407. in regist. *fol.* 2. & 3. & in *Lucana* 22. *Januar.* 1616. *fol.* 15. ubi refert Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta* 17. *de Offic.*

101 *Officii Ordinarii num.* 12. Si tamen Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam utilitatem Monasterii indigeret consilio, & auxilio alicujus periti Laici, tunc posset unum, aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus, non tamquam comes, & socius ingrederetur, quod est prohibitum, sed tamquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia ejusdem Sacræ Congregat. resolutione emanata 18. *Februar.* 1593., quam refert, & originaliter in Archivio Tragurien. servari testatur Pax Jor. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *n.* 103., in qua sic habetur: *Nel visitare i Monasteri delle Monache entrino con V. S. o suo Vicario solamente persone Religiose, ed oneste secondo la Bolla di Pio V., e non v' entri alcun laico, se non quando l' Ordinario lo giudicasse necessario per alcun giusto rispetto.*

102 Numerus personarum qualitates requisitas habentium, quas Episcopus potest secum introducere in Clausura Monialium, quamvis in d. Constitutione Gregorii XIII. non sit determinatus, tamen non debet esse major, quam octo, ut recte solvit Fagnan. *in cit cap. Ut juxta num.* 30. his verbis: *Pondera primo, nam in declaratoria Gregorii non determinatur numerus personarum, quas Prælati possunt secum ducere intra septa Monasterii Monialium, determinatur tamen in præcitata Clementina Attendentes, de statu Monachor. a qua Constitutio Gregorii recipit interpretationem passivam juxta text. in l.* 2. *Cod. de Noxali. Unde si Visitatores introducerent plures, quam octo ibi* (idest in d. Clementina) *præfinitas, utique pænas constitutio-*
103 *nis non evaderent, & hoc planum.* Nam, ut ipse Fagnanus *n.* 31. *& seq.* probat, cum significatio illius verbi *paucis* in jure sit varia, non valet restringere dictum numerum, sed arbitrio judicantis relinquitur, ut notat Glossa *in cap. Cupientes §. Cæterum, in verb. Contradicentium paucitas, de election. in* 6. *& in cap. Statutum, §. Insuper, in verb. Paucis, de rescript. in* 6. Arbitrium vero ad Juris correctionem non extenditur, cum potius debeat a Jure regulari, ut notat Bart. *in Extrav. Ad reprimendum, in verb. Videbitur num.* 8. Cæsar de Graff. *decis.* 7. *num.* 7. *& decis.* 8. *num.* 2. *&* 4. *de sentent. & re judicat.* Rota *p.* 7. *recent. decis.* 264. *num.* 1. Unde cum *in d. Clementina Attendentes*, præfixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, & sic intelligendo verba illa *a paucis comitati* declaratoria Gregorii, est conformis prædictæ Clementinæ *Attendentes*, & in specie quod pauci dicantur octo, notat Bartol. *in leg. Scire etiam oportet num.* 1. *ff. de excusat. tutor.* & concordare videtur Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 31. *de Offic. Ordin. num.* 98. *vers. Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic: *Verum Constitutio hujus cap. locum tantum habet, quando visitantur Monasteria virorum, in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est quod statuitur in Clementina* 2. *§. Ipsos autem Visitatores, de statu Monachorum: ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium &c.* Ex quibus recte refert Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 41. *n.* 16. quod Episcopus, & quilibet alius Prælatus Visitator excedens dictum numerum octo, pœnas Constitutionis Gregorii incurrit; qui vero dicto numero contentatur, legem non lædit, qui autem utitur minori, melius facit.

Episcopus contrafaciens dispositioni dictæ Constitutionis Gregorii XIII. incipient. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali, & a Divinis, & pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constitut. ibi: *Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ab ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia declaratione excommunicatos existere.* Absolutio tamen ab istis Censuris, in quas incidit Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Monasterii Monialium ingreditur, non servata forma dictæ Constitutionis Gregorii XIII. non est Papæ reservata, unde potest ab inferiore absolvi, cum Pontifex absolutionem sibi non retinuerit, ut late probat Fagnan. *in cap. Nuper* 20. *de sentent. excommun. n.* 38. 104 105

Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicæ, a qua tamen interdum conceditur personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio, vel oleum Sanctum, quæ ab ipso tantum Episcopo ordinato, & consecrato benedicenda, inungenda, & consecranda sunt, ut censuit *Sacr. Rit. Cong. in Brixien.* 9. *Octobris* 1616. *in Imolen.* 4. *Novemb.* 1615. *in Januen.* 12. *&* 14. *Maii* 1616. *in Saonen.* 3. *Decembr.* 1616. *in Taurinen. in Pistorien. & Tarvisina* 2. *Maii* 1619. *in Novarien.* 21. *Martii* 1620. *in Tridentina* 7. *Augusti* 1621. *& in Caputaquen.* 20. *Julii* 1730. Et de facto hæc facultas benedicendi 106

cendi

cendi paramenta, & Ecclesiastica ornamenta, & vasa, in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis, Archipresbyteris, aliisque personis Ecclesiasticis a Sacr. Congreg. Rit. & signanter *in Aquilejens.* 20. *April.* 1599. *in Elven.* 17. *Maii* 1600. *in Laudunen.* 29. *Januarii* 1603. *in Zamoren.* 15. *Novembris* 1603. *in Meten.* 18. *Novembris* 1606. *in Ruthen.* 9. *Maii* 1609. *in Augustana* 12. *April.* 1614. *& in Gnesnen.* 4. *Septemb.* 1623. quod clare denotat, non posse Episcopum hanc facultatem concedere sine speciali privilegio Sedis Apostolicæ.

107 Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. Clemens VIII. in Constit. de largitione munerum incipient. *Religiosæ Congregationes*, & expresse *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Aversana* 22. *Januarii* 1591. his verbis: *Non liceat Episcopis, cum Novitiæ vestiuntur, vel professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocunque dona tam comestibilia, quam linea etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus nomine totius Minasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo, & Taxa Inno-*

108 *centiana*. Episcopus, & quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor juxta tenorem dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, & præter formam alterius Bullæ Urbani VIII. incipient. *Nuper a Congregatione* moderatoriæ, & declaratoriæ, & confirmatoriæ illius Clementis VIII. recipiat, adeout neque a Summo Pœnitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatis Cardinalis Pœnitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692. incipient. *Romanus Pontifex*, in qua §. 17. sic expresse habetur: *Munera a Regularibus contra recolen. mem. Clementis Papæ VIII. pariter prædecessoris nostri anno Incarnationis præfatæ* 1594. *tertiodecimo Kal. Julii editam Constitut. ultra valorem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. Infra vero prædictum valorem, non nisi facta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de Jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi.*

Episcopus, qui habet congruam pinguem 109
excedentem taxam a Concilio præscriptam, non potest exigere caritativum subsidium. *Sac. Congreg. Concil. in Gerunden.* 17. *Februar.* 1663. *& Sacr. Congreg. Episcop. in Policastrens.* 19. *April.* 1697 Episcopus non potest prohibere, 110
quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopaliis, præterquam in Visitatione; *Sacr. Congreg. Episcopor. in Neritonens.* 15. *Octobris* 1613. Immo nec etiam quoad Mo- 111
niales pro instrumentis Depositorum dotalium; possunt enim talia instrumenta rogari a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali. *Sacra Congregat. Episcopor. in Aquilana* 8. *Novembris* 1652. Quinim- 112
mo nec pro conficiendis instrumentis censuum, & aliorum quorumcunque contractuum. *Sacra Congregat. Episcopor. in Forosempronien.* 20. *Maii* 1661. Episcopus, sive ejus Delegatus non 113
potest pro revisione computorum locorum piorum, mercedem, seu propinam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacunque contraria consuetudine, prout mandat Taxa Innocentiana; & ratio clara est, quia Ordinarius habet redditus mensæ, ut onera officii sustineat; *cap. Statutum, de rescript. in 6.* ubi plane Passerin §. *Si quid autem a n.* 369. *cum seqq.* & sic *Sacr. Congregat. Concil. in Panormitana* 4. *Martii* 1690. Episcopus non 114
potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Diœcesis procurationem exigere. *Sacr. Congreg. Episcop. in Amalphitana* 12. *Junii* 1639. *& Sacr. Congreg. Concil. in eadem Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad secundum:* Et taxa Innocentiana his verbis: *Non potrà esigere emolumento alcuno, così in denaro, come in qualunque altra cosa in tutto quello, che riguarda l' amministrazione de' Sacramenti*. Episcopus non potest taxare in 115
pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas prætendere, quia nomine *victualium* veniunt tantum ea, quæ consistunt in victu. *Sacr. Congregat. Concil. in Larinen.* 12. *Aprilis* 1698. *& in d. Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad tertium*.

Episcopus non potest concedere nec permit- 116
tere, ut Confessarii ingrediantur Clausuram Monialium pro funere peragendo; Constitutio enim Alexandri VII. incipiens, *Felici*, specificat actus ad licitum ingressum in Clausuram, adjecta dictione *nisi*, quæ est exclusiva

ceterorum per Sperellum *decis. 66. num. 32.* unde cum ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum non enumeret nisi sequentes, scilicet: *Nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec ad commendandam animam Agonizantium*, ingressus pro funere agendo videtur aperte prohibitus, & sic jam expresse decrevit *Sacr. Congreg. Episcopor.* 10. *Martii* 1577. *&* 30. *Januar.* 1582. *&* 4. *Septemb.* 1583. ubi semper respondit non permitti, nec licere Confessario ingredi in Clausuram pro funere agendo in sepulturam Monialium. Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausuræ, nec ab ea, quæ habetur in d. Constitut. Alexandri VII. qui omnibus, & singulis etiam consuetudinibus quoad ea, quæ statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, & specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter judicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula Decreti irritantis, & sic tenent Pax [illegible] *tom. 2. lib. 7. tit. 12. num. 28. vers. Ite*[illegible]*ue prætextu, & n. 173.* Nicol. *in Flosc. verb.* [illegible]*epultura n. 6.* Monacell. *tom. 1. tit. 9. formul. 4. num. 7. 8. & 9.* Matthæuc. *Officialis Curiæ c. 13. n. 9.* & alii pas-
117 sim. Episcopus non potest permittere, quod Puellæ educandæ recipiantur in Monasterium, nisi sint Sacræ Congreg. licentia suffultæ. Sac. Congreg. Episcop. in decreto Generali emanato. 17. *Maii* 1603. his verbis: *Nullatenus permittant Episcopi Puellas educationis causa in Sanctimonialium Monasteria introduci, nisi Sacræ Congregationis licentia suffultas.* Et si alicubi reperiretur introducta aliqua Puella educationis gratia absque licentia Sacræ Congr. Superior, aut Episcopus, qui id permiserit, esset incursus excommunicationem, prout *Sac. Cong.* 9. *Augusti* 1594. monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc attentaverat.

118 Episcopus non debet auferre Monialibus jus, quod habent eligendi Officiales; libertas enim tales Officiales eligendi non est ab eis auferenda, neque ad certas personas coarctanda, quoties electio fiat de personis, ætate, moribus, & experientia habilibus, ut declaravit *Sacr. Congregat. Episcop. in Surrentina* 31. *Januar. &*
119 12. *Maii* 1717. *& in Januen.* 12. *Junii* 1693. Neque debet, & potest Episcopus tale jus auferre a Laicis, qui illud habent. *Sacr. Congr. Episcop. in Surrentina* 4. *Novemb.* 1698. in qua prætendente Archiepiscopo nominationem Deputatorum Monasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum Civitatis (ad quem jus nominandi spectabat) factam non admittere, eosque ad libitum removere, ac administrationem redditunm ejus impedire, & prohibere, partibus auditis prodiit rescriptum: *Nominationem Deputatorum faciendam esse a novo Syndico Civitatis, & electis competere administrationem cum superintendentia Archiepiscopi ad formam* Concilii
cap. 8. & 9. sess. 22. Episcopus non debet, nec 120
potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus Ecclesiasticis, seu munere Diaconi, & Subdiaconi in Missis cantatis, non obstante exiguo numero Canonicorum, ut pluries declaravit *Sacr. Congreg. Concil.* apud Nicol. *Lucubrat. can. lib. 1. n. 3. & 4. & in Sarnen. servitii Eccl.* 17. *Junii* 1690. *in Nullius S. Laurentii in campo* 27. *Januar.* 1691. *in Auximana* 26. *Novemb.* 1701. *&* 19. *Aug.* 1702. *& in Signina* 15. *Novemb.* 1703. Et de simplicibus Sacerdotibus, quod non valeant compelli ad interessendum, & assistendum functionibus Ecclesiasticis in Cathedrali, adest resolutio *Sacræ Congreg. Episcop. in una Castri Maris* 20. *Martii* 1692. *emanata partibus informantibus ad relationem clar. mem. Card. Petrucci*, nisi adsit contraria consuetudo. *Sacr. Congreg. Concil. in Trojana* 20. *Septemb.* 1704. *& in Bellicastrens.*
11. *Augusti* 1706. Episcopus non debet Cleri- 121
cis permittere ludum alearum, quia *cap.* 1. *dist.* 38. *& cap. penult. de vita, & honest. Cleric.* Canones ludum alearum Clericis prohibentes, fuerunt a Concilio Trident. *sess.* 22. *c.* 1. *de reform.* expresse innovati, ibique abrogantur consuetudines contrariæ, & injungitur Episcopis, ut iis non obstantibus, Canones quoad hoc observari faciant. Unde a fortiori non 122
debet Episcopus ipse aleis ludere. Monacell. *tom. 3. titul. 2. formul. 6. num.* 16. & alii passim. Quid non possit, nec debeat Episcopus 123
quoad Regulares, & Moniales? Vide verb. *Regularis*, verb. *Monialis*.

Episcopus nequit prohibere Clericis, ne 124
conveniant Laicos in causis profanis coram Judice Laico. *Sacr. Congr. Immun. in Tudertina* 20. *Decembr.* 1667. *lib. 1. decret. Altou. pag.* 183. Vide apud Riccium *in Synops.* verb. *Prohibitio per tot.*

Supplementa ex Auctore.

Episcopi jurisdictioni, visitationi, & corre- 125
ctioni subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sacramenta administrantes in Ecclesiis Regularium, in iis, quæ ad dictam curam.

ram & administrationem pertinent. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata. Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 109.
126 incipit. *Firmandis*, §. 2. Hinc fas est Episcopo in Pastorali visitatione talium Ecclesiarum, inspicere Altare illud, in quo Tabernaculum SS. Eucharistiæ tenetur; item Fontem Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum e quo Parochus jus habet annuntiandi verbum Dei, Sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad Sacramenta ministranda, Sepulcrum, Cœmeterium Parochiæ; Turrim etiam campanariam, si adsint campanæ ad Parochiam spectantes; ac demum sacra vasa, in quibus particulæ consecratæ asservantur, vel sacra olea Baptismi, & extremæ Unctionis; demum pilam aquæ benedictæ.

127 Episcopus cognoscere potest de vita, & moribus Parochi Regularis, iis exceptis, quæ pertinent ad observantiam Disciplinæ Regula-
128 ris. Idem *ibid.* §. 8. Delinquentem Parochum Regularem corrigere potest, in quo cumulativam jurisdictionem habet cum Superiore Regulari, & quidem cum præponderantia. Idem
129 *ibid.* §. 10. Et ipsum removere etiam potest absque consensu Superioris Regularis. Idem *ibid.* §. 20.

130 Episcopi consensus, & approbatio necessaria sunt, ut Regularis animarum Curam assu-
131 mere queat. Idem *ibid.* §. 11. Etiam in Ecclesiis ab ipsius jurisdictione, & visitatione exemptis, ratione residentiæ ordinariæ Superioris Generalis. Idem *ibid.* §. 16.

132 Episcopi Cardinales Episcopatuum suburbicariorum plenam, & privativam jurisdictionem habent in prima instantia in suos subditos intra fines suarum Diœcesum. Idem Constitut. 115. incip. *Romanæ Curiæ* §. 20.

133 Episcoporum Latinorum jurisdictio ordinaria in Græcos, & Albanenses in Diœcesibus suis commorantes asseritur. Idem Constit. 57. in-
134 cip. *Etsi Pastoralis* §. 9. Episcopi Græci Latinos ordinare nequeunt, sub pœna suspensionis.
135 Idem *ibid.* §. 7. Episcoporum Græcorum-Melchitarum jurisdictio asseritur adversus attentata Prælatorum Maronitarum. Idem Constitut. 87.
136 incip. *Demandatam* §. 12. Episcopi Regnorum Madurensis, Mayssurensis, & Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium sollicitudinum* §. 17.

137 Episcopus non potest in totum jus Episcopale dimittere, & propria auctoritate Ecclesiam, aut Monasterium a sua jurisdictione ordinaria immunem efficere, sed opus est privilegio Apostolico. Idem tom. 2. Constitut. 40. incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

Episcopi Diœcesani consensus a Romanis 138
Pontificibus exquiri consuevit ad concedendam Monasteriis plenam exemptionem ab eorum ordinaria jurisdictione. Idem *ibid.*

Episcopi jurisdictionem habent in Civilibus 139
in omnes Regulares. Idem tom. 2. Constitut. 7. incip. *Pontificia*. Item in Regulares extra 140
Claustra degentes omnimodam jurisdictionem habent tamquam Sedis Apostolicæ delegati. Idem *ibid.* Episcopi in Regulares animarum 141
curam exercentes in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus, & in eorum Ecclesias, in his, quæ ad hujusmodi curam pertinent, legitimam jurisdictionem habent ad formam Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum*.

Episcopi in his, quæ pertinet ad Missarum 142
celebrationem, procedere possunt contra quoscunque etiam exemptos, tamquam delegati Sedis Apostolicæ. Idem Constit. 17. incip. *Accepimus*. Episcopus concedere nequit licen- 143
tiam iterandi Sacrificium sine gravi necessitate. Idem Constit. 3. incip. *Declarasti Nobis*.

Ad Episcopum spectat licentiam concedere, 144
ut Sanctissimum Sacramentum publice exponatur. Idem Constitut. 5. incipien. *Accepimus in Civitate*.

Episcopus tenetur sequi judicium Patroni 145
Ecclesiastici in electione dignioris inter approbatos ab Examinatoribus, si nemo adversus Patroni judicium reclamet. Idem Constit. 4. incip. *Redditæ Nobis*. Contra vero, si inter 146
approbatos ab Examinatoribus sit qui reclamet a præelectione Patroni. Idem *ibid.*

Episcopus denegare nequit Clerico, atque 147
etiam Canonico, & Parocho, licentiam ingrediendi Religionem. Idem Constitut. 25. incip. *Ex quo*. Episcopus juxta Innocentii IV. 148
sententiam revocare potest Sæcularem Clericum a claustris Religiosis, quando Ecclesia ex illius digressu gravius lædatur. Idem *ibid.* Epi- 149
scopus quomodo providere debeat animarum Curæ, & quo ad Beneficia Choralia, dum Parochus, seu Canonicus Religionem ingressus, nondum professionem emisit, assignatur ab eodem Pontifice, *ibid.* nempe quod pro eo tempore, quo ad Beneficia curata, debeat idipsum agere, quod alias præstare consuevit, quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat. Et quo ad Beneficia Choralia, relictis Tironi Religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius Benefi-

cii

cii fructibus, de distributionibus ita statuet,
ut jura præscribunt, juxta opinionem in praxi
receptam. Vide *tom. 6. verb. Novitius n. 24.*
ad 27. ubi expresse de his.
151 Episcopus potest retinere penes se unum.
vel duos Canonicos, qui pro residentibus ha-
beantur; *c. de cetero 5. & c. Ad audientiam*
152 15. *de Clericis non residentib.* Et istos Canoni-
cos pro suo servitio potest assumere sive ex
Cathedrali, sive ex Collegiata. Sic declaravit
Sacra Congreg. Concil. in Colonien. 9. Septemb.
153 1628. *& in Cajetana 1. Septembr.* 1663. Item
potest assumere duos Beneficiatos, seu Mansio-
narios, sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata
suæ Diœcesis, ita tamen ut ultra duos ex om-
nibus ipsis non adsumat. *Sacr. Congr. Concil.*
154 *in Avenion. 7. Januar.* 1640. Non potest autem
ipsos assumere, si habeant Curam animarum;
ead. Sac. Cong. in una Montisflasconis 26. Apri-
155 *lis* 1659. vel sint Canonici Coadjutores; *ead.*
Sac. Congr. 15. *Januar.* 1648.
156 Dicti autem Canonici, seu Beneficiati ab
Episcopo ad suum servitium assumpti, si ab-
sint a Choro, lucrantur quidem fructus suarum
præbendarum, sed non quotidianas distributio-
157 nes. Et si redditus omnis ipsis distributioni-
bus constet, duas tantum ex illarum tribus
partibus lucrantur. Sic expresse *ead. Sac. Con-*
158 *greg. in Sorana 22. April.* 1679. Uti idem di-
cendum venit de Canonicis comitantibus suum
Episcopum in Visitatione Diœcesis, quamvis
si ipsum comitentur in Visitatione Sacrorum
Liminum, vel ad ipsa visitanda deputentur,
omnes distributiones lucrentur, ut pluries re-
solvit *ead. S. Congr.* & signanter *in Brixien.*
18. *Septemb.* 1626. *in Sulmonen.* 5. *Decembris*
1626. *in Regien.* 18. *Decemb.* 1627. *& in Pen-*
nen. 1. *Octobr.* 1672. apud Card. Lambertin.
volum. 5. *in Regulis circa servitium Chori*. Vi-
de *verb. Distributiones quotidianæ artic.* 1. *a*
num. 40.
159 Episcopus duarum Ecclesiarum unitarum in
die Cœnæ Domini non potest in utraque Mis-
sam celebrare, sed debet uno anno dicta die
celebrare in una, & inibi Chrisma conficere;
& alio anno in alia idipsum facere, & ab una
ad aliam Chrisma consecratum transmittere;
Idem Constit. 3. incip. *Declarasti*.
160 Albaniæ Episcopis facultas conceditur con-
cordandi, transigendi, atque etiam relinquen-
di bona Ecclesiastica Albanis, licet injustis
detentoribus, ad præcavenda deteriora incom-
moda; Benedictus XIV. tom. 4. Constitut. 33.
incip. *Cum Encyclicas*, in qua præfatis Alba-
nis Episcopis traditur methodus, qua sata-
gant, ut a Catholicis illius *regionis* suæ Ec-
clesiis bona restituantur, vel aliquo modo su-
per illis transigatur, & si neutrum queat ob-
tineri, facultas sit Episcopis derelinquendi
fundos, fructusque possessoribus, eosdemque
absolvendi a censuris. Videatur hac de re in
tom. 3. ejusdem Bullarii Constitutio 57. in-
cipien. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pon-
tifex multa tradit merito consulenda, de bo-
nis Ecclesiarum, quæ semel ab infidelibus oc-
cupata, deinde in Christianorum potestatem
evenerunt.
Veronensis Episcopi, ordinaria privativa 161
auctoritate in Civitatem, universamque Diœ-
cesim Veronensem redintegrata, definitur ju-
risdictio, qua idem Episcopus in Capitulum,
subjectasque tum ipsi, tum Monasterio S. Ma-
riæ in Organis Veronen. Parochiales, ac sim-
plices Ecclesias, & in personas earum servitio
addictas, utatur; Benedictus XIV. tom. 4.
Constitut. 59. incip. *Regis pacifici*, in qua,
narrata Aquilejensis Patriarchatus totali extin-
ctione, & in ejus locum duorum Archiepisco-
patuum *Utinensis* nempe, ac *Goritiensis*, erectio-
ne cum suis respective Diœcesibus, & suffra-
ganeis ipsis ab eo assignatis jam in Constitut.
incip. *Injuncta Nobis*, multa per 45. paragra-
phos statuit, merito ibi videnda & observan-
da; In ipsa inter alias, §. 14. confirmat pri-
vilegium jam ab ipso concessum Canonicis Ca-
thedralis Veronensis in Constitut. incip. *Præ-*
clara decora, libere utendi palmula seu Bu-
gia, tam in solemni quam in privata Missa-
rum celebratione in Cathedrali, & extra
eam.
Quoad facultatem Episcoporum suspendendi 162
Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum cri-
men in foro externo non probatum, confert
hic addere, quæ affert Benedictus XIV. *de Sy-*
nodo Diœcesana, *lib.* 12. *cap.* 8. *a num.* 3. *ad*
5. inclusive. Ibi ut sequitur. Concilium Tri-
dentinum, *sess.* 14. *cap.* 5. *de Reform.* decre-
vit: *Ei, cui ascensus ad Sacros Ordines a suo*
Prælato, ex quacumque causa, etiam ob occultum
crimen quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fue-
rit interdictus, aut qui a suis Ordinibus, seu
gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit sus-
pensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem
concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad
priores Ordines, gradus, & dignitates, sive ho-
nores, restitutio suffragetur. Ex quibus verbis
colligitur posse Episcopum ob occultum cri-
men, etiam extrajudicialiter cognitum, non
solum Clericis prohibere ascensum ad superio-
res Ordines, sed etiam a suscepti jam Ordinis
mi-

ministerio eosdem interdicere. Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter*, constans nihilominus, & perpetua Sacræ Congregationis Concilii sententia fuit, ob continuationem sermonis, censeri repetita, eaque utrumque casum complecti; Ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata, „ An verba illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeantur repetita in secunda parte, adeout inde colligi valeat, Prælatum nedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab Ordinibus jam susceptis? Sacra Congregatio die 24. Novembris 1657. re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab antiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries datis, ac proinde affirmative respondit," *lib.* 21. *Decretor. pag.* 134. & cohærenter ad hanc responsionem eadem Sacr. Congreg. die 16. Decembr. 1730. sustineri dixit, *suspensionem a Divinis ab Episcopo Capritano ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam*, *uti videre est in Thesaur. Resolut. tom.* 5. *pag.* 81. Idemque responsum dedit in causa *Oritana, seu Tarentina* 20. *Augusti* 1735. *ejusd. Thesaur. tom.* 7. *pag.* 115.

163 Adeo porro verum est, posse Episcopum virtute prædicti Decreti, ex causa sibi nota, Clericum interdicere tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur *causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicæ, si suspensus ad eam recursum habuerit*; Quod totidem verbis a Sacra Congregatione responsum legimus Episcopo Vercellensi *die* 21. *Maii* 1643. *lib.* 17. *Decretor. pag.* 170. *& sequent.* Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandam causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem, sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, ead. Sacra Congreg. diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Remensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacræ Congregationis sententiam sciscitantem, die 20. Aprilis 1668. in hunc modum respondit: „ Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suæ Ecclesiæ utilem, aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaravit, ab hujusmodi judicio nullam dari appellationem, sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quæ, juxta ipsius Congregationis sententiam, per Gregorium XIII. felic. recordat. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemcumque ordinare, Metropolitano, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eumdem recusatum ordinare. Itaque si qui ex Diœcesanis Episcoporum Eminentiæ vestræ provincialium Sedem Apostolicam adiverint, juxta prænarratam formulam, eorum querimoniis consuletur, cui formulæ, ut unum in præsens addatur, censuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant. Lib. 16. Litterar. Visitationis Sacrorum Liminum, pag. 401.

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere, ejusque obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere præsumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium senserint nonnulli Doctores, ita expresse definivit *Sacra Congr. Conc. in Sagonen.* 21. *Junii* 1625. *lib.* 24. *Positionum pag.* 1. ubi hæc adnotantur. *Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap.* 1. *sess.* 14. *ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio Curæ: sed ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto, celebravit, & Curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, itaut Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium Curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Concil. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, & Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.* 164

* Episcopi, quibus usque modo concessa est facultas impertiendi benedictionem cum Indulgentia plenaria fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes, quotquot judicaverint opportunos, ut ipsis Episcopis impeditis 165

tis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus, & singulis Episcopis, qui litteras ea de re petierint; quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, & activa jurisdictione in Clerum & populum. Ita sancit Benedictus XIV. Constit. incip. *Pia Mater* edita an. 1747. nonis Aprilis, in qua etiam ritum hujus benedictionis præbet.

166 Episcopus in sua Synodo non potest quidem definire quæstiones de Fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in *cap. Vestra* deducitur; *De Synod. Diœces. lib.* 6. *c.* 4. §. 7.

167 Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter Doctores controversam definire: sed praxim prohibere, uti e. gr. non licet illis pronunciare, utrum jejunii essentia in abstinentia a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV. jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. *De Synod. Diœces. lib.* 7. *c.* 3. §. 1.

168 Episcopo ex epicheja fas est aliquando in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa jus commune relaxare, ut decisum a Sacr. Congreg. Concilii refertur *ibid. lib.* 7. *cap.* 17. §. 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. *ibid.* §. 2.

169 Ad Diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero, etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis; Ita ex DD. *ibid. lib.* 13. *c.* 15. §. 2. *nov. edit.*

270 Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum Diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur; *ibid.*

171 Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod præstare ipse potest, etiamsi prohibitus fuisset a Testatore; ut ex *cap. sua nobis, de Testam.*

Quod si Testator executorem reliquerit sui legati, & ei in casu quod segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam ejus exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trident. *sess.* 22. *de ref. c.* 8. valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus habentibus territorium separatum, & jurisdictionem quasi Episcopalem; *De Synodo &c. lib.* 13. *c. ult.* §. 1. & 2. *nov. edit.* valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit S. Congregatio, *ibid.* §. 2. 172

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, & Missarum oneta, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat, *ibid.* §. 2. 173

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Plura profecto hic habet *Auctor*. Sed, & dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum hæc tantummodo asserimus.

Episcopus sane post electionem ante possessionem de jure Canonico antiquo poterat ea omnia exercere, quæ pertinent ad jurisdictionem, & signanter conferre Beneficia. Idque quia in ipso momento factæ electionis consummabatur vacatio Ecclesiæ, ut sequendo originalem theoricam Glossæ *in cap.* 15. *verbo de talibus de Election.* firmant Germon *de Indult. Cardinal.* §. *Nec non quarumcumque n.* 3. & *duob. seq.* Matta *de Caus. Consistorialib. sect.* 2. *n.* 39. 174 175

Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac abutebantur potestate; Refert abusus hosce Rota *in Corduben. Beneficiorum* 3. *Decembris* 1696. *cor. bon. mem. Ursino.* Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII. *in Extravagant. Injunctæ de Election.* hanc ipsis ademerit potestatem, & ita quidem ut deinde Episcopi non nisi apprehensa possessione eam exercere potuerint, possintque etiamnum. 176 177

Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere numeratam. Hæc enim immutatio 178

tio non nisi S. Sedi competit, ut firmant Piton. *Discept. Eccles.* 17. *num.* 45. Rota *in Colonien. nominationum ad Canonicatus* 1. *Julii* 1729. §. *Absque eo quod, coram bon. mem. Ratto* inter impressas *dec.* 264. *n.* 8.

179 Episcopi Germaniæ anno 1630. a Sacra Congregatione de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi in conservationem, tum augumentum Catholicæ Religionis Bona ab Hæreticis recuperata, vel recuperanda. Sed dispositio hæc sine Apostolico beneplacito perfici nequit.

180 Episcopus, cui potestas est mutandi Canonicos de una ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc facere absque ipsorum consensu, causæque expressione; *Rota in Giennen. Jurismutandi* 28. *Junii* 1702. §. *Et sane coram bon. mem. Pio*.

ARTICULUS VII.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt Episcopum Regularem, Titularem, & Suffraganeum.

1 Episcopus Regularis a die suæ confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suæ Regulæ, scilicet a jejuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, & reliquis observationibus præscriptis in Regula; Donatus *prax. Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 8. *q.* 51. *nu.* 6. Portell. verb. *Episcopus num.* 13. Thomas del Bene *de inquisit. part.* 2. *dub.* 236. *sect.* 67. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 1865. Peyrin. Rodriq. Busemb. & alii passim, & habetur *ex cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. ibi: *Statutum est, & rationabiliter secundum Sanctos Patres a Synodo confirmatum, ut Monachus, quem electio canonica a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & Sacra Ordinatione de Monacho Episcopum fecit, velut legitimus heres paternam sibi hereditatem, postea jure vindicandi potestatem habeat*. Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, quia non 2
desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quo ad aliquos effectus Paupertatis, & Obedientiæ juxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Prælatis Regularibus, tenetur tamen ad obedientiam Papæ, unde non dispensatur ejus obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur ejus Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias; Hinc S. Bonaventura *in* 4. *sentent. dist.* 38. §. *ad illud num.* 47. sic præcise ait: *Est enim divitiarum non Dominus, sed Dispensator &c. Similiter in voto Obedientiæ non est dispensatus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius suo Superiori, debet Papæ*. Episcopi Re- 3
gulares illarum Religionum, quæ ultra tria Vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est Votum vitæ Quadragesimalis apud Minimos, tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur; Unde Peyrin. *tom.* 3. *privileg. cap.* 14. *num.* 3. refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V. Gregorius XV. & Urbanus VIII. dispensaverunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; & signanter Urbanus VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Caprulensi, eum interrogavit: *An factus Episcopus teneretur ad Votum vitæ Quadragesimalis?* & cum respondisset *non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris*, & parum defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare. (*a*)

Epi-

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, nedum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliquua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respectivam regulam inductas, puta ad jejunium aliquibus determinatis diebus &c. modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; Ita siquidem decrevisse constat Benedictus XIII. in Constit. *Custodes* 7. Martii 1725. cujus hæc sunt verba: *Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum, quam ad Cardinalatum evectis præcipitur, in virtute S. obedientiæ, sub pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda, Papæ reservata, ut singulis suæ Regulæ obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus officium minime impediant, perpetuo subsint*. Hinc etenim liquet, prædictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quæ in regula, quam professi fuerant, exprimuntur, quæque non pugnant cum onere, & dignitate Episcopali. Idque respectu Franciscanorum præsertim tenendum est tamquam certum, cum eorum Regulæ præcepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promoventur.

4 Episcopus Regularis tenetur Habitum suæ Religionis deferre; *c. Clerici officia* 15. *de vita*, & *honest. Clericor.* ibi: *Pontifices autem in publico*, & *in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur*, *nisi Monachi fuerint*, *quos oportet ferre habitum Monachalem*. Retento tamen
5 colore Habitus suæ Religionis potest se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura; Donatus *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 6. *q.* 12. *n.* 8. *in Rituali Romano reformato sub Clemente VIII.* & sic modo servatur in praxi. Canonici autem Regulares S. Au-
6 gustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici sæculares in Episcopos creati; Leo X. Constit. 34. incip. *Dudum*. Vide verb. *Habitus n.* 26. ubi ad id affertur novissima Constitutio Benedicti XIII.
7 merito observanda. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ Diœcesis, & non juxta ritum suæ Religionis; *Sacr. Con-*
8 *greg. Rit.* 11. *Junii* 1605. Episcopo tamen ex Ordine S. Francisci Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis S. Francisci, & celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Capella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, & Officium pariter recitet cum Breviario Romano; *Sacr. Rit. Congr. in Majoricen.* 6. *Decem-*
9 *bris* 1631. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare Beatis prædictis erigere; *Sac. Rit. Congreg.* 17. *April.* 1660.
10 Episcopus Regularis recuperat jus Successionis ad hereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione; *Sac. Cong.*
11 *Concil. in Neapolitana* 3. *Decemb.* 1639. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit Filius, sed propriæ Mensæ, seu Ecclesiæ quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum; *ead. Sacr. Congr.*
12 *Conc. in d. Neapolitana*. Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quæsita; *Sac. Cong. Concil.* 11. *Januar.* 1631. & *ead. Sac. Congr. in d. Neapolitana*, in qua cum quæreretur:

I. An Regularis professus incapax bonorum ad Episcopatum assumptus recuperet Jus succedendi quoad hereditatem post assumptum Episcopatum sibi delatam?

II. An eidem obstet cessio, & renunciatio hujusmodi hereditatis facta ad favorem fratris; ad præscriptum Sacri Concil. Trid. c. 16. sess. 25. de Regularibus sub d. die 3. Decembr. 1639. resolutio prodiit.

Ad I. Recuperare jus succedendi ad hæreditates post adeptum Episcopatum ad utilitatem suæ Ecclesiæ sibi delatas quoad proprietatem, & ad proprium commodum quoad usumfructum.

Ad II. Eidem non obstare supradictam cessionem, & renunciationem, quoad hereditates, quæ non sint alteri ante adeptum Episcopatum acquisitæ.

Frater Minor factus Episcopus auctoritate 13
Papæ recuperat Jus succendendi ab intestato, & ex testamento; Rota *in Urgellen. Hereditatis* 24. *Maii* 1619. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *decis.* 115. *num.* 22. Bartol. *in tract. Minor. lib.* 4. *dist.* 3. *cap.* 3. *cum aliis allegatis*, quæ quidem conclusio vera est, sed secundum terminos *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. ut sibi usumfructum, & Ecclesiæ proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conservetur; Archidiac. *in d. cap. Statutum num.* 2. Natt. *consil.* 180. *n.* 5. Feder. de Senis *consil.* 20. *num.* 7. & Rota *loc. cit. num.* 23. & 24.
Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum S. 14
Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suæ personæ acquisitis in quoscunque usus pios convertendis, & etiam ad favorem Consanguineorum, & Affinium, si Sanctissimo placuerit, prout concessit, & facultatem indulsit 12. *Aprilis* 1703. *Cong. particularis in Ajacen. dispensationis* apud Card. Petram *tom.* 3. *Commentar. in Constitut.* 12. *Clement. IV. sub num.* 44. Episcopus Regularis, si sit 15
negligens in exigendo bona hereditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria ex dispositione *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. & pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de præjudicio Ecclesiæ, & Episcopatus; Rota *cit. tom.* 4. *part.* 2. *recent. decis.* 115. *num.* 9. & 10. Episcopus Regularis adeundo 16
hereditatem sibi delatam potest sibi præjudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quæ fuit acquisita Ecclesiæ; Rota *loc. cit. n.* 18.

Regularis factus Episcopus, debet relinquere 17
Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, & habuit; *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. & pluries statuerunt Summi Pontifices, & signanter Alexander IV. pro Minoribus 5. *Decembris* 1255. Constitut. incipient. *Ex parte vestra*, ubi præcipit,

cipit, quod Fratres Minores Ordinis S. Francisci ad Episcopalem, & alias Superiores Dignitates promoti, Libros, & alia sua bona, quæ ipsos promotionis suæ tempore habere contigerit, Generali ejusdem Ordini Ministro, vel Provincialibus Ministris, submota quacunque dilatione, resignent, nisi forsan dicti Ordinis Superiores eis ipsorum librorum usus ad tempus concesserint de gratia speciali. Similem resignationem a Patribus Ordinis S. Dominici faciendam statuit idem Pontifex *eod. anno* 1255. 11. *Maii*, *in libro privilegior. Ord. pag.* 33. & sic etiam Clem. IV. 9. *Junii* 1628. Constit. incipient. *Providentia*, ubi universis Fratribus Ordinis Prædicatorum S. Dominici ad Archiepiscopatus, Episcopatus, & Prælaturas assumendis inhibetur, ne consecrationis munus quoquo modo recipiat, antequam libros, & bona Ordinem memoratum contingentia, quæ apud eos tempore suæ promotionis habere contigerit, Prioribus, & Conventibus, de quibus assumpti fuerunt, cum integritate resignent, nisi forsan iidem Priores de consensu ipsorum Conventuum usum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipso ab exequutione Pontificalis Ministerii noverint se suspensos. Inter hujusmodi autem libros non intelliguntur comprehensi Quaternuli, & illæ Chartulæ, vel membranæ, in quibus dicti Fratres sibi certa notabilia cum aliquibus privatis sermonibus collegerunt; & novissime Benedictus XIII. Constit. incip. *Postulat humilitatis nostræ* §. 5. expresse interdixit Regularibus omnibus ad quascunque dignitates Ecclesiasticas promotis, ne secum extra Cœnobia ulla bona asportare audeant. Et insuper ibid. §. 6. ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque.
18 Episcopus Regularis non subjicitur Bullæ de largitione munerum, quia ibi prohibentur illæ largitiones quæ fiunt de bonis pertinentibus ad Religiosorum Monasteria. Largitiones autem Episcopi Religiosi non fiunt de bonis Monasterii, sed de redditibus, quorum liberam habet administrationem, & usumfructum, perinde ac si esset Episcopus sæcularis; Rota *Tom.* 4. *part.* 2. *recent. decis.* 115. *n.* 3. Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 15. *q.* 6. *n.* 9. & alii passim.
19 Episcopus Regularis, si ad suam Religionem redierit, Dignitates, & Officia illius obtinere prohibetur. Paul. IV. Constitut. incip. *In Sacra*.
20 Episcopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius, quia retinet eminentiam Episcopalem. Sic quidem Imola *in Clement.* 1. *n.* 2. *de electión.* Federic. de Senis *consil.* 38. *num.* 2. Peyrin. *in formular. Regul. litt.* G. *cap.* 6. *n.* 7. Layman. *in Theol. moral. lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 1. *de statu Relig. n.* 9. & cum multis aliis Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 4. *n.* 18. * At nunc attendenda est Constitutio Benedicti XIII. incip. *Custodes*, vi cujus Episcopi Regulares, si se abdicaverint Episcopatu tenentur claustra suæ Religionis repetere, nisi tamen aliter concessum illis sit a Summo Pontifice (*a*).

21 Episcopi Titulares antiquitus non creabantur, sed tantum qui a propriis Ecclesiis ob hostilitatem ejecti erant, in aliis Ecclesiis vacantibus Cardinales constituebantur, donec ad proprias Ecclesias reverti permitterentur, *in c. Pastoralis* 7. *quæst.* 1. Fagnan. *lib.* 5. *Decret. in c. Episcopalia* 1. *de Privilegiis*, & *excessibus Privilegiator. num.* 39.
22 Modo tamen non jam, qui expulsi sunt, dantur Episcopi Ecclesiis vacantibus, sed creantur denuo Episcopi Titulares illarum Ecclesiarum, tum ob alias caussas, tum ad hoc ut suffragentur aliis Episcopis. Fagnan. *loc. cit. num.* 41.
23 Horum Episcoporum Titularium, qui creantur Episcopi alicujus Ecclesiæ in partibus infidelium sitæ, quæ neque populum Christianum, neque Clerum habet, nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis sub Leone X. *sess.* 9. *de Cardinalibus*; ubi permisit creari Episcopos Titulares, quibus pro suffraganeis possent uti Cardinales Episcopi in suis Ecclesiis, sicuti modo utuntur ipsis etiam varii alii Episcopi non

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Falsum est Regularem Episcopum, si contingat, ut vel Episcopatum resignet, vel aliquam ob culpam Episcopatu privetur, ad propria claustra redire non teneri. Nam in laudata Benedicti XIII. Constitutione Episcopis Regularibus præcipitur, ut „ dimisso Episcopatu, seu quacumque alia dignitate, ad quam evecti fuerint, vel perfuncto „ munere sibi extra claustra commisso, ad eadem claustra redire teneantur, sub pœna privationis usus Pontificalium; & si permanserint in contumacia non redeundi ad claustra post annum „ sint eo ipso suspensi a divinis.

non Cardinales, & ideo etiam hodie Summus Pontifex cum creat hujusmodi Episcopos Titulares, utitur similibus verbis: *Et suffragentur talibus donec &c.* Fagnan. *loc. cit. num.* 41.
24 *&* 44. Episcopi Titulares sunt veri Episcopi Characterem habentes Episcopalem; *c. Pastoralis 7. quæst.* 1. *&* ibi Archidiac. *sub num.* 4. *& Præpositus in* 1. *notabil.* & alii communi-
25 ter. Pontificalia tamen exercere non potest Episcopus Titularis, nisi in illa Diœcesi, cui datus est suffraganeus, ut statuit S. Pius V. in decreto suo Consistoriali, teste Fagnan. *loc. cit.*
26 *num.* 50. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cujus fines locus hujusmodi exemptus fuerit constitutus; Concil. Trident. *sess.* 14. *c.* 4. *de reformat.* & sic expresse decisum fuisse a Sac. Congreg. Concil. refert Aldan. *in compendio Canon. resolut. lib.* 1. *titul.* 4. *num.* 3.

27 Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua jurisdictionali, veluti si esset Præpositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Diœcesis fines Præpositura existit, ut decisum fuisse refert Aldan. *in compendio*
28 *Canon. resolut. lib.* 1. *tit.* 8. *nu.* 10. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Prælati expresso consensu; sic expresse *Con. Trid. cit.*
29 *sess.* 14. *c.* 2. *de reformat.* Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso jure suspensi sunt, donec suo Præ-
30 lato visum fuerit. Sic expresse Trident. *loc. cit.* Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens, seu Pontificalia exercens sine licentia Ordinarii Diœcesani est suspensus per annum ab usu Pontificalium, textu expresso in Tri-
31 dent. *loc. cit.* Episcopus Titularis non est creandus, nisi vere urgeat necessitas. Clementin. *In plerisque c.* 5. *de elect.* & Glossa *ibid. verb.*
32 *Vagationis*, ubi inhærendo d. Decretali invehitur in eos, qui anhelant ad Vicarias Episcoporum, & Ecclesias Titulares; Et ibidem in verb. *Religiosos* dicit, hunc abusum maxime vigere in Religiosis, qui ad hoc laborant interdum etiam importune, & per corruptelas, ut canere possint cum Psalmista, *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus*, *Psalm.* 123. & sic cum Glossa Fagn. *loc. cit. num.* 47. Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profan. p.* 2. *verb. Episcopus n.* 37.

33 Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ecclesia Cathedrali, potest, & debet in ea uti habitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, idest Rochetto supra subtanam, & Mantelletto violacei coloris. *Sac. Cong. Rit. in Compostellana* 11. *Julii* 1617. Et 34
debet præcedere omnibus aliis Canonicis, & Dignitatibus, tam quo ad stallum, quam quo ad functiones cantandi Missas, & omnia alia. *Sac. Congr. Rit. in Ragusina* 22. *Junii* 1594. *in d. Compostellana* 11. *Julii* 1617. *& in Calaguritana* 13. *Novembris* 1621. Episcopus Titu- 35
laris, qui est Canonicus, subest Visitationi Ordinarii adinstar aliorum Canonicorum, & tenetur ad observantiam Legis Diœcesanæ, aliter subjicitur pœnæ, etiam Excommunicationis, in ea contentæ. *Sacr. Cong. Episcop.* 24. *Julii* 1632. apud Card. Petram *tom.* 1. *comment. in Constit.* 2. *Leonis IX. sect.* 5. *num.* 94.
Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere 36
debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, & sint puniendi ad Ordinario loci, ubi degunt, non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari. *Sac. Cong. Immun.* 17. *Januar.* 1628. Beneficia, & Pensiones non va- 37
cant in eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt præsertim simplicia. *Sac. Congr. Episcop. in Elboren.* 22. *Decemb.* 1640. apud Nicol. *in Lucubrat. tom.* 2. *lib.* 3. *tit.* 5. *num.* 43. Episcopus 38
Titularis est de jure vocandus ad Concilia generalia. Vid. verb. *Concilium num.* 29. Episco- 39
pus Titularis administrator alterius Ecclesiæ, quas functiones in illa facere possit, & quomodo ei teneantur assistere Canonici Cathedralis? *Sac. Congr. Rit. in Sarsinaten. Function. Episcopalium* 22. *Augusti* 1723. *Ponente Cardinali Paulutio*, ubi fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

I. An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus Administrator Ecclesiæ Sarsinat. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus illis præeminentiis, & prærogativis, quibus fruuntur, & gaudent omnes alii Episcopi in propriis Diœcesibus in casu &c.? & quatenus negative;

II. An dictus Episcopus, & Administrator amovibilis Ecclesiæ vacantis, dum cantat Missam, & Vesperas in Pontificalibus, possit sedere super Cathedra Episcopali elevata quatuor gradibus, parata cum Baldachino, ac Postergali, & uti Baculo Pastorali; vel sedere debeat super Faldistorio prope Altare sine Baculo?

III. An concedere possit Indulgentiam quadraginta dierum sine speciali facultate Apostolica?

IV. An

IV. An ei, dum assistit Missæ solemni ab alio cantatæ, debeant Canonici facere Circulos ad Kyrie eleyson, Gloria in Excelsis, Credo, Sanctus, & Agnus Dei: Tuncque ubinam debeat sedere?

V. An fieri debeat anniversarium suæ consecrationis, cum Missa cantatur per Capitulum, & Clerum, ejusque nomen debeat in Canone memorari per Sacerdotes celebrantes?

VI. An, dum Administrator Missam cantat in Pontificalibus, debeat poni super Altare septimum candelabrum cum candela accensa?

VII. An, dum idem cantat Missam in Pontificalibus, debeant omnes Canonici Sacris paramentis indui, vel tres tantum fungentes Officiis Diaconi, Subdiaconi, & Presbyteri assistentis?

VIII. An dum vadit ad Cathedram, debeat sumere Cappam magnam in Ædibus superioribus Episcopatus, vel in ingressu Ecclesiæ, seu Presbyterii?

IX. An Canonici eum accessurum ad Cathedralem debeant omnes excipere in dictis Ædibus, vel soli tres, aut quatuor ad portam Ecclesiæ?

X. An diebus Festis fieri debeant publice Orationes pro novi Episcopi electione ad formam Concil. Trident. & Cæremonialis Episcoporum?

40 Supradicta die 22. Augusti 1722. responsum fuit.

Ad primum. Negative.

Ad secundum. Negative quo ad primam partem, Affirmative quoad secundam.

Ad tertium. Negative.

Ad quartum. Negative, & sedeat in primo Stallo Chori.

Ad quintum. Negative.

Ad sextum. Negative.

Ad septimum. Negative quoad primam partem. Affirmative quoad secundam.

Ad octavum. Arbitrio Administratoris in casu &c.

Ad nonum, decere in casu, de quo agitur, ut omnes accedant.

Ad decimum Affirmative.

41 Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali Asculana *die* 20. *Martii* 1720. in Sacra Congregatione Rituum per Card. Picum a Mirandula positis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt, ut infra:

Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem, debeat illa deferri per dict. Subdiaconum Episcopo Titulari, antequam Canonici Assistentes in Throno illa recipiant ab Episcopo locali? Negative.

II. An canonicus Episcopus Titularis in Missis, & Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur discedere a Stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis præscriptis a Cæremoniali Episcoporum? Affirmative.

III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonicis, deferre Pluviale, vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelleta, & habitu violaceo? Affirmative, exercente Episcopo locali Pontificalia; & assistente Capitulo in paramentis Sacris.

IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? Posse, accedente consensu Episcopi.

V. An, & cujus qualitatis debeat esse Mitra gestanda per d. Episcopum? Mitram debere esse lineam.

VI. An in casu concessionis usus Mitræ, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere, & amovere a capite; vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? Per seipsum in casu ut supra.

VII. An liceat Episcopo Titulari canenti Missas, & Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomada uti Faldistorio, & indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in scamno, prout practicatur cum reliquis Canonicis, & absque Pontificalibus indumentis? Ad mentem, & mens est, ut in Missis de Turno abstineat, & subroget alium; In solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi.

VIII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? Jam provisum. Et quo ad thurificationem, Epicopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, & Canonicos Throno assistentes.

Episcopis Titularibus præcedunt Episcopi locorum etiamsi posteriores sint Consecratione. 42
Frances *de Eccles. Cathedral. c.* 42. *num.* 20. *&* 21. Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano part.* 2. *verb. Episcopus n.* 40. Episcopus, cui 43 datus

datus est Coadjutor, potest esse coadiutor alterius; *Sac. Congr. Consistor. in Constantiensi Coadjutoriæ* 16. *Septembris* 1722. Episcopus suffraga-
44 neus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, & Diœcesi, de expresso consensu, & licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem Sede vacante, & Capitulo contradicente. *Sac. Congreg. Concil. in Vilnen.* 22. *Februar.* 1631. Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest. *Sac. Cong. Concil. in Constantiensi* 4. *Februar.*
45 1645. Alia de Episcopo suffraganeo, Vid. verb. *Coadjutor a num.* 67. *ad num.* 103. ubi late de ipso.

Supplementa Auctoris.

46 Episcopi suffraganei, annua præstatione super mensa Episcopali ipsis constituta, provideri
47 debent de congrua sustentatione. Benedictus
48 XIV. Constitut. incip. *Cum a Nobis*. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines conferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Diœcesi de-
49 gunt. Idem *Ibid.* Episcopus Titularis jurisdictionem exercere potest in subditos Ecclesiæ sibi assignatæ, si ad Christianam Religionem convertantur; idem *ibid.*

50 Episcopi ex Ordinibus Monasticis, & mendicantibus assumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare debent; Benedictus XIV. Constitut. incip. *Biennium* §. 3. quæ extat in Supplemento tomi 3. sui Bullarii.

51 Id tamen non procedit quoàd Canonicos Regulares, & Clericos Regulares. Idem *ibid.* Sed recte observatur a Fratribus Professis Militiæ Equestris S. Joannis Hierosolymitani. Idem *ibid.*

52 Quoad obligationem Episcoporum exemptorum, & Sanctæ Sedi immediate subjectorum, eis indictam a Concilio Tridentino *sess.* 23. *de reformat. cap.* 2. sibi eligendi Metropolitanum, ad cujus Synodum Provincialem accedere teneantur, & quæ ibi ordinata fuerint observare, & observari facere, Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *c.* 8. *num.* 13. *& seq.* hæc refert: „ Tridentinæ sanctionis habita fuit „ ratio in Concilio Romano coacto anno 1725. „ Cumque eidem aliqui Episcopi interfuissent, „ qui a Metropolitani jurisdictione immunes, „ & Sanctæ Sedi immediate subjecti, Archiepi„ scopum sibi non delegerant, ad cujus Syno„ dum Provincialem accederent, jussi sunt, „ Canonicis etiam pœnis indictis, electionem „ hujusmodi statim perficere; *Idemque* absen„ tibus significatum fuit, ac insuper particula„ ris instituta Congregatio, quæ Decretum hac „ de re conditum exequendum curaret. Hæc „ Congregatio habita fuit die 20. Maii ejusdem „ anni 1725. editaque ab ipsa sunt consultissi„ ma Decreta, quæ, cum a nullo adhuc, quem „ sciamus, Auctore impressa fuerint, optimum „ ducimus ea huic capiti inserere:

„ Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii „ Tridentini sess. 24. c. 2. de electione Metro„ politani per Episcopos, qui nulli Archiepi„ scopo subjiciuntur, ad effectum perducenda, „ concordibus, & uniformibus votis fuit rela„ tum, ut sequitur.

„ *Primo*, Archiepiscopos, qui non habent „ Suffraganeos, non teneri eligere Metropoli„ tanum ad effectum conveniendi in ejus Con„ cilio Provinciali.

„ *Secundo*, sex Cardinales Episcopos urbium „ Romæ adjacentium, non teneri, ut supra.

„ *Tertio*, Episcopos omnes qui sunt inter „ Provinciam Capuanam, & Pisanam, non te„ neri eligere Metropolitanum ad effectum. „ Eos nihilominus, qui, vel quorum Antecés„ sores jam semel post Tridentinum elegerunt „ Metropolitanum, teneri stare electioni, prout „ etiam Episcopus, qui a Provincia Roma„ na, inter dictas Capuanam, & Pisanam con„ stituta, divulsi fuerint, & assignati Suffraga„ nei Ecclesiarum in Metropolitanas electarum, „ eidem subesse.

„ *Quarto*, Episcopos vere immediate subje„ ctos Apostolicæ Sedi, qui sunt extra præfa„ tam Provinciam Romanam, ubicumque loco„ rum existentes, omnino teneri eligere Metro„ politanum, juxta Decretum Concilii Tridenti„ ni sess. 24. c. 2. de reformat. quatenus ipsi, „ vel eorum Antecessores jam non elegerint.

„ *Quinto*, Abbates aliosque Prælatos inferio„ res nullius Diœcesis, habentes Jurisdictionem „ quasi Eiscopalem in Clerum, & populum, „ cum Territorio separato, teneri eligere Me„ tropolitanum, ut supra.

„ *Sexto*, Episcopos, Abbates, & Prælatos „ inferiores, qui debent, ut supra, eligere Me„ tropolitanum, etsi non teneantur eligere vi„ ciniorem, debere tamen, juxta dictum De„ cretum Concilii Tridentini, vicinum elige„ re; quod est intelligendum de non nimis lon„ ge distante, habita ratione regionum.

Deinde *ibid. num.* 15. sic prosequitur: „ In- 53
„ ter Episcopos, qui ut Metropolitanum sibi „ ad prædictum effectum eligerent, a Congre„ gatione compulsi sunt, alter Papiensis fuit,

Lu-

„ Lucensis alter, sicuti legitur in Registris prædictæ Congregationis habitæ, ut dictum est, die 28. Maii 1725. Et hi quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metropolitani electionem declinarent, sed eorum contentiones, & studia in irritum cesserunt, rejectis eorum instantiis per eamdem Congregationem habitam die 11. Februarii 1726. Cum vero felicis recor. Benedictus PP. XIII. justis, gravibusque de causis Episcopatum Lucensem in Archiepiscopatum erexerit, nullo tamen ipsi adscripto Suffraganeo. ut patet ex ejus Constitutione incipient. *Inscrutabilis*, *in novo Bullario t.* 12. & cum Nos Papiensi Episcopatui unitum perpetuo voluerimus titulum Archiepiscopi Amasiæ in partibus Infidelium, sicuti videre est in nostra Constitutione, quæ incipit *Ad supremam*, *in nostro Bullario tom.* 1. *num.* 74. hinc uterque Præsul ab eligendi Metropolitani lege immunis evasit, juxta primum superius inserti Decreti caput. Ad Episcopos vero quod spectat, qui Capuanam, & Pisanam Provinciam interjacent, multo ante fuerat pronunciatum, non adigi eos Metropolitanum eligere, sicut videri potest *lib.* 4. *Decretorum Congregationis Conc. anni* 1558. *pag.* 53. *Sacr. &c. censuit*, *Decretum c.* 2. *de reformat. sess.* 24. *non habere locum in Episcopis*, *qui sunt in Provincia Romana*. De Provincia Romana inter Capuanam, & Pisanam loquitur Innocentius III. *in c. Sua nobis*, *de Officio Vicarii*. Nos de ipsa mentionem fecimus *in superiori lib.* 2. *c.* 2. *num.* 3. ubi etiam rationum momenta attulimus, ob quæ hujusmodi Provinciæ Episcopi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque alteri huic relationis capiti finem imponentes, censemus, facile ex dictis quemlibet Episcopum colligere posse, num ad eligendum Metropolitanum obstringatur, & quomodo de injuncti sibi oneris implemento docere debeat." Hactenus laudatus Pontifex *loc. cit.*

54 * Episcopi suffraganei etsi decorentur pallio, in Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin & vetantur illud ferre in præsentia Archiepiscopi. Bened. XIV. de *Synodo Diœ. lib.* 13. *c.* 5. §. 2. *nov. edit.*

55 Pallii honore non decorantur latini Patriarchæ Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *ibid.* §. 17.

Additiones ex aliena manu.

De Regulari ad Episcopatum promoto magistralis, & numquam satis pro merito, est Decisio Sacræ Rotæ *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3. *Aprilis* 1761. *cor. R. P. D. Frangipani*. In hac enim Decisione statuitur, quod ut primum Regularis ad Episcopatum promovetur, a jugo Regularis Observantiæ liberatur, liberamque acquirit facultatem donationem inter vivos faciendi ratione causæ piæ, & quidem etiamsi Episcopus sit mere titularis, & agatur de Episcopo mere electo, modo electus sit a Summo Pontifice. Vide & alia ad materiam facientia in hac Decisione. 56

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Duæ hic de Episcopo Titulari expendendæ sunt quæstiones. Prior est an Titularis Episcopus negligens consecrationem suscipere intra tempus a Concilio Tridentino *sess.* 23. *cap.* 2. *de reformat.* præfinitum incurrat pœnas ab eodem *Concilio* inflictas, videlicet restitutionis omnium fructuum, si negligentia fuerit per tres menses a die Confirmationis; & privationis Episcopatus si negligentia fuerit per alios tres menses & sic per sex menses a Confirmatione.

Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim 57
cur *Conc. Tridentinum* ita obligavit Episcopos, fuit, ut occurreret spirituali damno quod, necessario subditis afferre debebat dilata ab Episcopo in longum tempus susceptio consecrationis; Van-Espen *Jur. Ecclesiastici univers. part.* 1. *titul.* 15. *cap.* 1. §. 14. Hallier *de Sacr. Ordination. part.* 3. *section.* 7. *cap.* 12. §. 2. *n.* 16.
Hæc autem Concilii Tridentini ratio locum 58
sibi vindicare nequit quantum ad Episcopos Titulares, utpote qui subditos habent habitu tantum, non item actu. Non est igitur quod
Episcopus Titularis negligens Consecrationem 59
teneri possit pœnis Concilii Tridentini, ut punctim firmat Hurtadus *variar. resolution. num.* 2. *tract. ultim. resolut.* 12. §. 4. *num.* 720.

Accedit quod juxta Concilium Tridentinum 60
ut locum habeat pœna privationis Episcopatus, debet præcedere pœna restitutionis omnium
fructuum. At quomodo quantum ad Episco- 61
pos Titulares præcedere potest pœna hæc restitutionis omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt possessionem suarum Ecclesiarum, utpote ab Infidelibus occupatarum? Hinc igitur magis atque magis confirmatum remanet quod intelligere nequit Concilium Tridenti-

num *de Episcopis Titularibus*, eo ipso quod circa ipsos servari nequit ordo ille pœnarum ab ipso Concilio Tridentino stabilitus, & religiosissime propterea servandus. Optime Rota *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3. *Aprilis* 1761. §. 14. *cor. bon. mem. Frangipane*.

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus Titularis, possit a Capitulo suæ Ecclesiæ Cathedralis eligi in Episcopum absque
62 Brevi eligibilitatis? Notum jam est quod Episcopus unius Ecclesiæ non possit in Episcopum alterius Ecclesiæ eligi, sed postulari debeat *cap. ultim. de Postulat. Prælator.*; idque ex matrimonio spirituali, quod Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.
63 Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis Brevi eo quod regula de spirituali matrimonio cessat quantum ad Episcopum Titularem, quippe qui vere & proprie Ecclesiam haud
64 habet. At contrarium, & quidem jure meritoque resolvit Christianus Thomasius *in Respons. Jur. impress. post Programmata* §. 5. & *plur. sequent.* ea ductus ratione, quod Episcopum Titularem inter & Ecclesiam est spirituale matrimonium, adeoque carens ipse Brevi eligibilitatis nequeat ex matrimonio hoc spirituali eligi in Episcopum alterius Ecclesiæ.

EPISCOPUS, quoad visitationem; *Vid. verb.* Visitare, Visitatio.

Quoad Ordinationem, seu Ordines; *Vid. verb.* Ordinare, Ordo.

Quoad Regulares; *Vid. verb.* Regulares.

Quoad Prædicationem, & Prædicatores; *Vid. verb.* Prædicare, Prædicator.

Quoad Processiones; *Vid. verb.* Processio.

EREMITA.

---

1 Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo liberius, & commodius ser-
2 viat. *Communis*. Eremus enim est nomen Græcum, quod latine idem significat ac *Desertum*, sive *locus solitarius*, & omni habitatore desti-
3 tutus; Unde Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cultor, sive Eremicola, & aliquando dicitur Monachus Græce, latine solus; *c. Si cupis* 15. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Si cupis esse quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis in Urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* ubi Gloss. in verb. *solorum* subnectit, idest *solitariorum*. Eremitarum secundum 4
D. Hieronymum *Epist.* 22. ad Eustochium tria sunt genera, ibi: *Primum Cœnobitæ, quos illi Sauses gentili lingua vocant, nos in Communi viventes possumus appellare: Secundum Anachoretæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur: Tertium genus est, quod Romoth dicunt, deterrimum atque neglectum;* hæc ille. Unde 5
alii dicebantur *Cœnobitæ*, scilicet in communi viventes, alii *Anachoritæ*, scilicet soli habitantes, & alii *Romothitæ*, scilicet in communi, sed deterrime, laxe, & improbe viventes.

Sanctus Benedictus *c.* 1. *Regulæ*, & *c.* 15. 6
quatuor enumerat genera Eremitarum, Cœnobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas, & Gyrovagos. S. Augustinus vero *lib. de minoribus Eccles.* dicit quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, & Cœnobitas, & non alias species, cum quo videntur concordare Eminentiss. Bellarm. *tom.* 2. *de Monach. lib.* 2. *c.* 3. Sapientiss. Suarez *tom.* 4. *lib.* 1. *de varietat. Religion. in genere c.* 2. existimantes alias divisiones verbales falsas, aut futiles, cum aliqua membra prædictorum se se mutuo includant, ut inter se minime differant. Nam Eremitæ, & Anachoritæ sola voce differunt. Remothitæ, & Sarabaitæ, & Gyrovagi, Cœnobitæ sunt; sed deterrime vivere in Monasterio cum proprio, & sine obedientia, non facit diversum genus contradistinctum ab aliis, sed est corruptio vitæ Eremiricæ; & quod quidam se conferant in Eremum, non ut sanctius, sed liberius vivant, non est genus diversum, sed relaxatio vitæ Monasticæ, ut observat Eruditiss. P. Donatus *prax. Regul. t.* 4. *tract.* 14. *num.* 6.
Fagnanus tandem *lib.* 2. *decretal. in c. Nullus* 7
Judicum 2. *de Foro competent. num.* 54. *ad* 64.
quatuor distinguit species Eremitarum. Primi 8
sunt Eremitæ, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis, quales sunt Eremitæ tam calceati, quam discalceati S. Augustini, Eremitæ Camaldulenses, Eremitæ S. Hieronymi per Hispaniam, & per Italiam, Eremitæ Servitæ Montis Senarii, Eremitæ S. Hieronymi de Fesulis, Eremitæ B. Petri de Fisis. Secundi sunt Eremitæ 9
viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, & tales licet non sint vere, & proprie Religiosi, quia

non

non profitentur aliquam ex Religionibus a Summo Pontifice approbatis, tamen sunt personæ Ecclesiasticæ, & subsunt jurisdictioni Episcopi Diœcesani; *arg. c. Indemnitatibus §. penult. de elect. in 6. & Clementin. 2. §. Illas quoque mulieres, de statu Monachorum*. Tertii sunt Eremitæ, qui quamvis nec sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum Eremiticum, & de ipsius auctoritate sunt deputati servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, seu Eremitorii, & sub illius obedientia vivunt. Quarti denique sunt Eremitæ, qui non sunt deputati Ecclesiæ servitio auctoritate alicujus Prælati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, & ad sui libitum deferunt Habitum Eremiticum.

10

11

12 Eremitæ primi, & secundi generis gaudent privilegio Fori, & privilegio Canonis; de primis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint vere, & proprie Religiosi: de secundis quod gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam Canonis, tenet expresse Silvester *in verb. Eremita quæst.* 1. *num.* 2. *& in verb. Ecclesia* §. *dicto* 6. *num.* 6. & cum multis Fagnan *loc. cit. num.* 55. *ad* 60. Eremitæ tertii generis etiam gaudent privilegio Fori, & Canonis, Silvester *verb. Ecclesia* 1. §. 5. *dicto* 6. Armilla *verb. Eremita num.* 3. Navarr. *in Manual. c.* 17. *sub nu.* 79. *in fin.* & *Comment.* 2. *n.* 44. *de Regularibus*, D. Nicol. Boer. *in tract. de statu, & vita Eremit. num.* 13. *&* 14. Covar. *practic. qq. c.* 34. *num.* 4. Carol. de Grassis, *de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 105. Aloysius Ricc. 2. *part. prax. resol.* 149. Leonard. Duar. *in commen. Bullæ Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *quæst.* 6. *cum sua addit.* Ricciol. *lib.* 3. *Lucub. c.* 3. *in secundo casu*. Bonacina *tom.* 3. *de censuris Bullæ Cœnæ disput.* 1. *quæst.* 16. *sect.* 1. *punct.* 3. *num.* 18. Barbos. *pag.* 2. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 12. *num.* 41. *& lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 39. *nu.* 45. Novar. 1. *quæst.* 67. *multis allegatis a num.* 1. *usque in fin. de elect. Fori*, Lezana *pluribus citatis part.* 2. *c.* 7. *n.* 4. *&* 5. Fagnan. *in cit. c. nullus* 2. *de Foro competenti num.* 61. & cum multis aliis Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 1. *num.* 25. *arg. c. Qui vere* 16. *quæst.* 1. ibi: *Qui vere, pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*, & Gloss. ibid. verb. *Vere*, *& arg. c. Duo sunt genera* 12. *quæst.* 1. ubi illud Christianorum genus reputatur inter Clericos: *Quod mancipatum divino Officio, & deditum contemplationi, & Orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit*. Istis autem adnumerantur Eremitæ recepti auctoritate Episcopi Diœcesani ad servitium alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, adeoque &c. & quod tales Eremitæ sint personæ Ecclesiasticæ, censuit *Sac. Cong. Episcop. in Fundana* 17. *Januar.* 1594. ut refert Barbosa *decis. Apostolic. verb. Eremita n.* 2.

13

Non desunt tamen, qui tenent contrarium, 14
& maxime de privilegio Canonis, ut Cardinalis *in Clement. Per litteras, de præbendis*, & alii, quos citat Fagnan. *loc. cit. n.* 62. Eremitæ quarti generis non gaudent, nec privilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de communi testantur Fagnan. *loc. cit. num.* 63. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 28. & alii passim. 15

Deputatio Eremitæ pro custodia Ecclesiæ potest pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum; *Sacr. Cong. Conc. in Albanen.* 10. *Maii* 1692. Pro istis Eremitis variæ emanarunt Ordinationes, quæ hic ad litteram subnectuntur; & in primis datur Edictum emanatum sub Clemente XI. 6. Octobris 1702. 16 17

EDICTUM PRO EREMITIS. 18

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Card. di Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

PEr impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li scandali, che frequentemente succedono in quest' Alma Città, per causa d'alcuni Vagabondi, che si fingono, e portano l' Abito de' Romiti senza la necessaria licenza; La Santità di Nostro Signore inerendo agli Editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla San. Memor. di Clement. VIII. nel 1602. e dalla San. Mem. di Clemente IX. col parere della Sag. Congregazione della Visita sotto li 15. Luglio 1669. ordina, e comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi Borghi, e distretto, anche ne i Romitorii, o case particolari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente Editto, ed a quelli, che verranno per l' avvenire, immediatamente dopo che sono entrati in questa Città, debbano deporre l' abito Eremitico ovvero andare a star nel Convento, o Ospizio de' Romiti di Port' Angelica, fondato a quest' effetto con autorità Appostolica, affinchè non sieno costretti andare all' Osterie, o Camere Locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V. che incomincia: *Cum nostræ*,

stræ, emanata li 29. Maggio 1587. ed ivi mostrare le Testimoniali degli Ordinarj de' Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto Ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi cacciarli secondo ordina la medesima Costituzione Appostolica, e quei, che li hanno, riceverli con carità, conforme l'Istituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere, e pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere, ed esilio da Roma, e dallo Stato Ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore, o Superiore del medesimo Ospizio, che ivi dimorano; Di più, che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in iscritto da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legittima, e in detto tempo, che avranno le licenze, non dovranno questuare, nè pernottar altrove, che in detto Ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Vicegerente, ed avranno un'altra speciale licenza in iscritto di dimorare in qualche Romitorio, o Casa vicino le Chiese per fare l'Offizio di Custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

In oltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Appostoliche, e de i replicati Decreti della Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari, proibisce la Santità Sua, che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore, o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa, con Tonica, o Mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare, o cappuccio simile a quelli de' Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmente distinti dall'abito regolare, o claustrale, sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de' Padri Cappuccini, o simile in maniera, che possano essere riputati di tale Religione, incorreranno, oltre le suddette pene, anche la pena della Scomunica latæ sententiæ imposta dalle Constituzioni Appostoliche della San. Mem. di Paolo III. Pio IV. Gregorio XIII. ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprender in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legittima autorità assegnati di Famiglia, e conviveranno in detto Ospizio, o Convento di Port' Angelica, nè meno i Terziarj, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di Famiglia, o convivono ne i Monasteri, o Conventi de' Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li Trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopraddette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de' casi, con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo, che il presente pubblicato ed affisso ne' Luoghi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo in oltre, che il Superiore di detto Convento, o Ospizio di Port' Angelica debba sempre tenere affisso un esemplare del presente Editto nel Refettorio, o altro luogo pubblico del detto Convento sotto pena a nostro Arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 6. Ottobre 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

Sommario delle Regole da osservarsi da i Romiti. 19

Prospero del titolo di S. Calisto della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

ESsendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell'Ospizio vicino la Port' Angelica di quest' Alma Città, e per altri Romiti. E perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli, o accompagnati alla Custodia di diverse Chiese, e Cappelle dentro, e fuori le Porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente Sommario stampato, che decentemente adattato in Tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella Cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa, che custodisce, privazione dell' Abito, e altre pene a nostro Arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

R E G O L E.

I. Che debbano sempre portar l'Abito differente da quello, che usano i Religiosi.

II. Che non possano fondare nuovo Romitorio senza nostra licenza.

III. Che

III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.

IV. Che ad ogni nostro Ordine debbano dar conto delle Limosine, che ricevono.

V. Che nelle Feste di precetto debbano intervenire alla Dot. Crist. nella propria Parrocchia.

VI. Che ogni mese, e in tutte le Feste solenni debbano Confessarsi, e Comunicarsi nella sua Chiesa Parrocchiale.

VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario, e la sera far l'esame della Coscienza, e recitare le Litanie della Beatissima Vergine.

VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.

IX. Che tengano polita la Chiesa, e le sacre suppellettili, come anche la Casa, dove abitano.

X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.

XI. Che non ammettano uomo alcuno a pernottare senza licenza del proprio Parroco: Che se ivi si rifuggiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi, o a Monsignor Vicegerente nostro.

XII. Molto meno ammettere sotto qualsivoglia pretesto, o licenza alcuna Donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua Moglie.

XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa, o Eremo, nè deporre l'Abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza, o di Monsignor Vicegerente, sotto pena della privazione dell' Abito, della Immunità Ecclesiastica, e di carcere.

XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti, o Custodi dimorano, dovranno invigilare nell' Osservanza delle suddette Regole, e trovandoli trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi, o a detto Monsignor Vicegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti Custodi, però li detti Parrochi dovranno pubblicare almeno una volta l' anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo Eremita le medesime Regole alli Romiti loro Parrocchiani, a questo effetto avvisati, e congregati.

Questo dì 12. Novembre 1726.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

BENEDICTUS PAPA XIII. &c. 20

ALias emanarunt a Felic. record. Urbano PP. VIII. prædecessore nostro litteræ in simili forma Brevis, tenoris qui sequitur, videlicet. Urbanus PP. VIII. Ad futuram rei memoriam. Cum, sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes Habitu Fratrum Tertiariorum Ordinis ejusdem Sancti Erancisci, vel simplicem Tunicam oblongam cum Mantello, vel sine eo, absque Superiorum prædictæ Religionis licentia deferant, vel etiam eis caputium, aut Tunicæ adjunctum, aut ipsi mantello consutum superaddant, eorumque nonnulli extra Claustra degentes tum scandalose, & inopportune sub specie peregrinationis, aut alterius emendicati prætextus divagentur, tum etiam aliquas Ecclesias, seu Capellas adscito sibi Eremitarum nomine incolant, exindeque maxima apud Sæculares scandali materia, & pravæ opinionis erga prædictam Religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis, & scandalis opportunum aliquod remedium adhibere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eumdem Procuratorem Generalem specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequen. harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, omnibus, & singulis Locorum Ordinariis, ac Nostris, & Sedis Apostolicæ Nunciis, ubivis Terrarum constitutis, & degentibus, tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, ne de cetero quemquam prædictam Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello, absque Superiorum prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis Ordinis ejusdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utque, si aliquem præmissorum transgressorem repererint, illum carceri mancipandum, tali Habitu exuendum, & arbitrariis pœnis mulctandum irremissibiliter curent, & præterea nemini licitum faciant, etiamsi prædictæ Religionis Minorum de Ob-

servantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis universi Ordinis hujusmodi Superiorum scripta, seu quovis alio prætextu roborata licentia desuper accesserint, ut Habitum hujusmodi cum prædicto Caputio, vel Tunica, seu Mantello, ut præfertur, consulto deferant, sublata ejusdem Ordinis Superioribus, ipsisque Locorum Ordinariis, ac Nunciis Apostolicis, & eorum cuilibet quavis auctoritate licentias hujusmodi cuiquam concedendi, ac demum earumdem tenore præsentium volumus, & ordinamus, ut si quispiam tale deferens caputium, vel cum licentia, vel sine ea, inventus fuerit, Carceris detentione, Habitus privatione, & aliis Arbitrariis pœnis ab eisdem Ordinariis, & Nunciis omnino puniatur. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die V. Oct. MDCXXXVIII. Pontificatus Nostri Anno decimosext. M. A. Maraldus . . Loco ✠ Annuali Piscatoris.

Cum autem, sicut dilectus Filius Modernus Procurator Generalis ejusdem Ordinis Nobis nuper exponi fecit, nonnulli, præsertim Eremitæ, contra præfatum Urbani prædecessoris Litterarum tenorem, ac dispositionem ipsorum Fratrum Habitum cum Caputio, non sine eorumdem Ordinis, ac Fratrum dedecore, & perturbatione deferre præsumant, indeque plurima scandala ante hac orta fuerint, ac in dies oriantur, Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ejusdem Procuratoris Generalis Votis, hac in re quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes; hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis prædicti desuper audierunt, ac narrata attenderunt, consilio, præinsertas Urbani prædecessoris litteras, omniaque, & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Præterea memoratis Eremitis sub pœnis in eisdem Urbani prædecessoris Litteris expressis præcipimus, ut pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de cetero ultra Barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello, ad differentiam Tertiariorum Commensalium. Decernentes ipsas præsentes Litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus, & per omnia, plenissime suffragari, & ab illis respective inviolabiliter, & inconcusse observari. Sicque in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & dictæ Sedis Nuncios, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus &c.

Datum Beneventi sub Annulo Piscatoris die XVI. Maii MDCCXXIX. Pontificatus Nostri Anno quinto.

F. Card. Oliverius.

Quæ ambæ Constitutiones fuerunt in linguam Italicam translatæ, & publicatæ in locis solitis Urbis ut sequitur.

BENEDETTO XIII.

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII. di fel. mem. Nostro Predecessore Lettere in simil forma di Breve del tenore seguente, cioè:

Urbano VIII. a futura memoria,

I. Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto Figliuolo Procurator Generale dell' Ordine de' Frati Minori della Regolar Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell' abito de' Frati Terziarj del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice Tonaca lunga, o col Mantello, o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggionto alla Tonaca, o cucito ad esso Mantello senza licenza de' Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de' Chiostri scandalosamente, ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione, o d' altro

tro mendicato pretesto; Sì ancora, abitando alcune Chiese, o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue grandissima materia, e occasione di scandalo, e di mal concetto verso di detta Religione appresso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Appostolica qualche opportuno rimedio a tant'incomodi, e scandali. Noi adunque volendo con ispecialità favorire, ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, Censure, e pene fulminate dalla legge, o da Persona umana, per qualsivoglia occasione, o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendolo per assoluto, affine solamente di conseguire l'effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche, strettamente comandando ordiniamo a tenore delle presenti a ciascheduno degli Ordinarj de' luoghi, ed alli Nuncj nostri, e della Sede Appostolica in qualunque parte del Mondo, o costituiti, o permanenti, a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsisia modo la predetta Tonaca lunga, o con Mantello, o senza di esso, senza d'aver ottenuta licenza scritta da' Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco; e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli Ordini, e comandi premessi, procurino, che debba essere carcerato, spogliato di tal' abito, e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; Ed in oltre non facciano lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta, o roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de' Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione dell' Ordine intiero di portare tal' Abito col predetto Cappuccio, Tonaca, o Mantello, come s'è detto avanti, tolta a' Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinarj de' Luoghi, e Nunzj Appostolici, ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; E finalmente a tenore delle presenti vogliamo, ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, o con la licenza, o senza di essa*, sia onninamente punito dalli medesimi Ordinarj, e Nuncj, coll' esser tenuto in carcere, colla privazione dell' Abito, ed altre pene arbitrarie. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Appostoliche, e gli statuti del detto Ordine, roborati anco con giuramento, confermazione Appostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i Privilegj, Indulti, e Lettere Appostoliche, in qaalsivoglia modo concesse, e confirmate, e rinnovate, in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo noi i loro tenori, per pienamente, e sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente, ed espressamente deroghiamo a oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza, ed a tutte l'altre cose ancora, che fossero in contrario; Et acciochè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a' quali esse spettano, vogliamo che alli trasunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notario, e muniti col sigillo di Persona costituita in Dignità Ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio, s'abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'Anello Pescatorio ai 5. Ottobre 1638. l'anno 16. del nostro Pontificato.

II. Ma, siccome il diletto figliuolo odierno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni, particolarmente Eremiti, di portar l'Abito di essi Frati col Cappuccio, contro il tenore, e disposizione delle Lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore, e perturbazione del loro Ordine, e de' Frati, e per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente provvedere con benignità Appostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, consentire su questa cosa alli desiderj del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste, da qualsiasi Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, censure, e pene fulminate dalla Legge, o da persona umana, in qualsivoglia occasione, o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de' Venerabili nostri fratelli Cardinali della Santa Romana Chiesa, preposti alli negozj, e consulta de' Vescovi, e Regolari, i quali di più udirono il diletto Figli-

gliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative, e relazioni, con autorità Appostolica, a tenor delle presenti, approviamo, e confermiamo le lettere preinserte di Urbano predecessore, e tutte, e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Appostolica. In oltre comandiamo a' memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano predecessore, che acciò maggiormente, e più facilmente si discerna la loro differenza da' Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la Tonaca più corta, ed il solito scapolare più lungo del Feraiolo, o Mantello, a differenza de' Terziarj, che convivono in Comunità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e siano per essere sempre ferme, valide, ed efficaci, e che sortiscano, ed ottengano i loro plenarj, ed intieri effetti. E che pienissimamente in tutto, e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene, e apparterrà in qualsivoglia tempo, e che da quelli respettivamente si osservino inviolabilmente, e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasi giudicare, e definire per qualisisiano Giudici ordinarj, e delegati, anco Uditori delle cause del Palazzo Appostolico, e Nuncj della Santa Sede: E che sia irrito, e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Appostoliche, e tutte, e ciascheduna di quelle cose, le quali nelle preinserite lettere di Urbano predecessore vengono concesse, come non ostative; E non ostanti tutte le altre cose, che fossero in contrario. Vogliamo ancora, che alli trasunti, o esempj delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notajo, e muniti col sigillo di Persona costituita in dignità Ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite, e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'Anello Piscatorio alli 16. di Maggio 1729. nell'anno quinto del nostro Pontificato.

F. Card. Olivieri.

Editto per li Romiti.

Prospero del titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

I. ANcorchè per il buon regolamento de' Romiti, che dimorano per servizio, e custodia di alcune Chiese, dentro, e fuori delle mura di quest' Alma Città, o che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provisioni con varj Editti pubblicati da' nostri predecessori per Ordine de' Sommi Pontefici, specialmente dalla San. mem. di Clemente XI. li 6. Ottobre 1702. e da noi per comandamento della Santità di Nostro Signore li 13. Novembre 1721. in esecuzione del Decreto del Concilio Romano; nientedimeno la Santità sua (confermando primieramente tutti li sudetti Editti) volle per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso, o vogliono prender l'Abito del terz'Ordine delli Religiosi Minori Osservanti di San Francesco, che però Nostro Signore inerendo alla Costituzione della san. mem. di Urbano VIII. emanata li 5. Ottobre 1638. e quella confermando in tutte le sue parti con una sua Costituzione emanata li 16. Maggio dell'anno prossimo passato 1729. (ambedue trasportate in lingua Italiana, e publicate ne' luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti, che han preso l'Abito de' Frati Minori Osservanti *non debbano in conto alcuno portare cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande, nè picciolo, nè separato, nè cucito alla Tonaca, o Mantello; debbano bensì portar la Barba, una Tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del Mantello*, affinchè siano distinti dalli Terziarj commensali, li quali convivono colli sudetti Religiosi ne' Chiostri; ma perchè molti de' sudetti non avendo notizia, o fingendo d'ignorare le sudette Costituzioni Appostoliche, non hanno fin'ora ubbidito, perciò la Santità Sua ordina a tutti, ed a ciascuno de' sudetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla Data del presente Editto *debbano levarsi onninamente il Cappuccio, scortarsi la Tonaca, e mettersi lo scapolare, che sia più lungo del Mantello*, sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Appostoliche, cioè di carcere, d'essere spogliati dell'Abito, ed altre pe- 21

pene arbitrarie; che se taluno de' sudetti non è stato ammesso al terz' Ordine da' Padri Minori Osservanti d' Araceli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la sudetta, ed altre pene più gravi di portar il loro Abito, nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz' Ordine da' medesimi Religiosi nel detto Convento d' Araceli, li quali non li daranno l' Abito, se non li costa d' essere provisto di Romitorio, come prescrive il loro Statuto.

II. Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina, e premurosamente comanda, che nessuno Romito, tanto de' sudetti, quanto di qualsivoglia Ordine, e Istituto, vestito di qualsisia Abito, possa dimorar in Roma in case particolari, nè solo, nè accompagnato, e molto meno andar questuando, sotto le sudette pene, ed anche dell' esiglio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest' Alma Città, passati quei giorni, ne' quali sono albergati nella Santissima Trinità de' Pellegrini, e nell' Ospizio de' Romiti di Porta Angelica, debbano partire, e non fermarsi in casa particolare, nè questuare, sotto l' istesse pene.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 26. Gen. 1730.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

De Eremitis, eorumque variis speciebus si plura cupis, vide san. mem. Benedictum XIV. *De Synodo Diœcesana lib. 6. tit. 3. n. 6.*

Novissimæ Additiones ex aliena manu.

Vexatissima est quæstio, de qua agit Auctor *num.* 13. an Eremitæ qui nec Religionem professi, nec ulli adscripti Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, ejusdemque auctoritate servitio addicuntur alicujus Ecclesiæ, privilegiis gaudeant Fori, & Canonis? Quantum ad privilegium Fori nullus dubito quin eo gaudeant. Ita præter allegatos ab Auctore *ubi supra*, sentiunt Ansald. *de Jurisdiction. part. 2. tit. 11. num. 24.* & qui vel solus sufficit S. Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesan. lib. 6. c. 3. n. 6.* 22

23 Quod vero attinet ad privilegium Canonis, eo neutiquam gaudent.

24 Sumus enim in materia odiosa & pœnali, Fit hinc ut privilegio hoc gaudere debeant Clerici, & Regulares, de quibus Canon loquitur, tum ii, qui posterioribus Canonibus pro 25 Regularibus habentur, ut Conversi *Cap. non dubium*, & *cap. Parochi de sent. Excomm.* tum Novitii *cap. Religioso §. Quamvis eod. tit. in 6.* Sed Eremitæ, de quibus verba facimus, nec pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo Canone sunt. Non est igitur, quod Ca- 26 nonis privilegio gaudere queant; ut videtur tenere Fagnan. *ad Cap. Nullus num. 62. de For. Competent.*

E R R O R.

Vid. verb. *Confessarius art. 1. a num. 33. ad 42.* & verb. *Jurisdictio num. 30.* & verb. *Impedimenta Matrimonii artic. 1. a num. 2.*

E U C H A R I S T I A.

Articulus I.

Eucharistia est Sacramentum Corporis, & 1 Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter significantibus Corpus Christi, & Sanguinem sub eis realiter contineri; Sic Scotus *in 4. dist. 8. q. 1.* Eucharistiæ Sacramen- 2 tum est institutum a Christo Domino in ultima Cœna; *Ita Communis*, & aperte habetur *Matth. cap. 26. Marc. 14. Luc. 22.* & *1. ad Corinth. cap. 1.* Materia consecrationis Eucha- 3 ristiæ est panis triticeus, ac vinum de vite; *Ita communis Catholicorum*, & habetur in variis Conciliis, & præsertim ex Florentino in decreto Unionis, ubi ait: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vite.* Ad valorem Eucha- 4 ristiæ quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate præcepti tenetur Sacerdos Latinus consecrare in pane azymo, & Græcus in fermentato; *Ita Communis*, & habetur expresse in Concilio Florentino *in decreto Unionis*, & in Constitutione S. Pii V. incipien. *Providentia Romani Pontificis*. Vino consecrando admiscenda 5 est modica aqua; *Ita communis*, & habetur ex Concilio Florentino in decreto *Unionis*, ubi

ubi dicitur, quod vino *ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*, ubi per ly *modicissima* denotatur aperte, quod non potest, nec debet multum aquæ apponi, sed sufficit quælibet modica aqua, etiamsi esset una solum gutta sensibilis; & quod vino admiscenda sit aqua de præcepto Ecclesiastico, docet Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 6.* ibi: *Monet præterea Sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offe-*
6 *rendo misceant*. Forma consecrationis loquendo
de consecratione Corporis Christi, est ista: *Hoc est enim Corpus meum*, & loquendo de consecratione Calicis, est ista: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi, & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. An autem omnia supradicta verba sint de substantia, seu essentia formæ, sicuti & alias quæstiones, quæ circa materiam, & ipsam formam solent agitari, vide apud Theologos.

7 Omnes Fideles adulti tenentur de præcepto
divino sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, & quidem sæpius in vita; *Sic communis*, & desumitur ex verbis Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum concordantiis.

8 Tempus hujus obligationis, cum non possit
generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti judicio, ita tamen ut sacra communio non nimium differatur. Unde, ut huic præcepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum satisfiat, Sancta Mater Ecclesia in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. celebrato præcepit, ut Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiæ reverenter suscipiant; habetur expresse *in cap. Omnis utriusque 12. de pœnitent. & remission.* ibi: *Omnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit . . . suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat Sepultura*. Et idem declarando statuit Tridentinum *sess. 13. cap. 9. si quis negaverit, omnes, & singulos Christifideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum juxta præceptum S. Matris Ec-*
9 *clesiæ, anathema sit*. Ad satisfaciendum præ-
cepto imposito *in d. cap. Omnis utriusque* sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada Sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrectionis. Sic declaravit Eugenius IV. Constitut. incip.
Fide digna. Potest tamen tempus Paschale ex- 10
tendi in longius tempus ex Episcopi, aut Parochi dispensatione rationabili; *Sacr. Congreg. Conc. 19. Novemb. 1616.* & *cit. cap. Omnis utriusque*.

Eucharistia pro adimplendo præcepto Pa- 11
schali est sumenda in propria Parochia; *Ita communis*, & desumitur *ex cit. cap. Omnis utriusque*, & pluries declaravit Sacra Congreg.
Concil. Unde si quis communicaret in Eccle- 12
siis Regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfaceret, quia in Canone *Omnis utriusque* præcipitur a proprio Parocho Eucharistiam sumi; *Sacr.*
Congreg. Conc. 23. Januarii 1588. An autem 13
communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat præcepto? variant Doctores. Satisfacere affirmant Abbas *in cap. Omnis utriusque n. 12. de Pœnit. & remiss.* Guttier. *Canon. qu. lib. 1. c. 30. num. 12.* Lavor. *elucubr. var. tit. 2. c. 11. num. 65.* Barbosa *de Paroch. part. 2. cap. 20. num. 12.* Panimol. *part. 3. decis. 61. num. 5.* Felix potestas *tom. 1. part. 3. num. 2196.* Passerin. Sa, Piasec. & alii. Non satisfacere tamen, nisi licentiam dederit Ordinarius, vel proprius Parochus, merito tenent Cardin. de Lugo *in respons. moral. lib. 1. dub. 15.* Diana *part. 9. tract. 9. resolut. 64.* Dicastill. *d. 10. num. 170.* La Croix *lib. 6. part. 1. n. 633.* Ursaya *in Miscellaneo Sacro, & profano litt. P. num. 263.* & varii alii, & solide probat Pignatell. *tom. 7. consul. 89. num. 12. usque in finem*; ubi *sub num. 18.* testatur, quod sæpius ita declaravit Sacr. Congreg. Conc. nominatim *in Limana, in Sutrina, & in Perusina mense Septemb.* 1649. & Innoc. XI. *sub die 5. Februar.* 1682. in audientia Reverendis Parochis Urbis a Sanctitate Sua publice data, inter cetera, suæ vivæ vocis oraculo decrevit, omnes utriusque sexus Fideles, qui in Urbe commorantur, teneri pro satisfactione præcepti annuæ communionis Paschalis Sac. Communionem a suo proprio Parocho in suis Ecclesiis Parochialibus, in quarum Parochiis habitant, suscipere, & nullo modo dicto præcepto satisfacere per communionem in Ecclesia Lateranensi, vel Vaticana, vel nationalis cujusvis nationis, vel in quacunque alia susceptam. Et ita in posterum omnino servari mandavit præsentibus Eminentiss. Cardin. Vicario, Illustriss. Vicegerente, & ipsomet Pigna-

gnatello Cleri Romani Camerario, ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis Decreto Congregat. Visitationis Apostolicæ, aliarumque Congreg. ac privilegiis, & consuetudinibus quibuscumque etiam immemora-
14 bilibus. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit ut Laicus, tenetur præcepto ut Laicus; Lugo *tom.* 5. *disp.* 18. *num.* 31. Gobat *tract.* 4. *num.* 74. La Croix
15 *loc. cit. num.* 630. & alii passim. Vagi, & Peregrini, & Advenæ possunt ubilibet præcepto Paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb. *Communio Sacra num.* 11. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 10. *dist.* 3. *qu.* 4. *num.* 40. Lantusca verb. *Eucharistia num.* 6. & ex Constit. Julii II. incip. *Dum ad Sacrum* §. 37.
16 Fratres, & Sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocharæ, Cordellati, & alii quocumque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, & non a Regularibus; Leo X. Constit. incip. *Dum intra* §. 19. *Sacr. Congreg. Episcop.* 11. *Septemb.* 1574. & 20. *Decemb.* 1616. Nec obstant Constitutio: *Pretiosus*, Constitutio: *Paterna*, aliæque emanatæ a Benedicto XIII. quia fuerunt abrogatæ a Clemente XII. Constitut. incip. *Romanus*
17 *Pontifex*. Famuli autem, Domestici, & continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus, ut colligitur ex abunde adductis sub verb. *Approbatio art.* 1. *a n.* 64. *ad* 68. ubi fuit ostensum posse Regulares tales commensales continuos absolvere absque approbatione Episcopi; Vide ibi, & tales famulos domesticos habitantes intra septa Religiosa Societatis Jesu satisfacere communicando in templis ejusdem Societatis docet absolute Illsung *tom.* 6. *d.* 4. *num.* 154. & La Croix *loc. cit. num.* 635. ubi dicit adesse hoc expressum privilegium *in compendio verb. Familiaris* §. 1. & 2. & Lantusca verb. *Eucharistia num.* 7. tenet absolute posse hoc Regulares ex concessione Julii II. Constitut. incip. *Dum ad Sacrum*, & testatur
18 de communi Reiffenstuel *loc. cit. n.* 40. Hoc tamen privilegio non gaudent sæculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, & vivunt; *Communis*.

Nec hoc privilegio gaudent Advenæ, qui in 19
Monasteriis Regularium infirmantur ex Decreto Sacræ Congreg. Concil. quæ in una Monopolitana 27. *Septembr.* 1670. ut *in lib.* 20. *Decret. fol.* 444. censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis*.

Regulares non possunt in die Paschatis ad 20
ministrare sæcularibus Eucharistiam; *Sac. Congreg. Concil.* 2. *Martii* 1619. Etsi tales perso- 21
næ sæculares in alia die satisfecerint præcepto, ut respondit *Sac. Congr. Concil. in Burdigal.* 9. *Junii* 1644. & *in Senon.* 21. *Jun.* 1650. & *in Mechlinen.* 9. *Januarii* 1682. Per commu- 22
nionem sacrilegam non satisfit præcepto; Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii* 1679. damnavit sequentem propositionem 55. in ordine: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Qui culpabiliter 23
non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, & moriens privatur Ecclesiastica sepultura, textu expresso *in cit. cap. Omnis utriusque*, ibi: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura*. Ipse tamen, qui non confitetur, nec communicat 24
in Paschate, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus est per sententiam, unde si ante declarationem moriatur, non est privandus Ecclesiastica sepultura, dummodo obierit cum signis contritionis; *Sacr. Congr. Episcop. in Cajetana* 24. *Junii* 1595. Nisi tamen intermissio esset notoria; *cap. A nobis* 28. *de sentent. excommun.* vel adesset statutum Synodale in contrarium; *Sac. Congreg. in Barens.* 15. *Decembris* 1696. Qui tempore Paschatis 25
Eucharistiam juxta præceptum Ecclesiæ non recipit, potest insuper pœna pecuniaria, vel excommunicationis mulctari, ut declaravit *Sac. Congr. Conc.* in qua propositis sequentibus dubiis.

I. An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis ad Confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta negligunt accedere, & pœnas cap. Omnis utriusque sexus de pœnit. & remission. contemnunt, possit etiam ad excommunicationem procedere?

II. An pro satisfactione pœnas pecuniarias pio loco applicandas injungere?

III. An expediat talium absolutionem sibi reservare?

Die

Die 28. Januarii 1587. Sac. Congr. Ad
primum censuit licere, nisi forte de
proprii Sacerdotis consilio ex rationa-
bili causa communio ad tempus dilata
fuerit. Ad secundum posse injungi ele-
emosynas alicui pio loco applicandas
pro hujusmodi excommunicatorum e-
mendatione. Ad tertium non expedire;
lib. 18. *Decret. pag.* 604.

26 Excommunicati paulo ante Pascha non sunt
molestandi, si non communicant in Pascha-
te; *Sacr. Congregat. Episcop.* 25. *Maii* 1601.
apud Piton. *Constit. ad Parochos utriusque Cle-
ri n.* 205.
27 Nullo modo licere in Missis Defunctorum
præbere Eucharistiam Fidelibus illam depo-
scentibus, statuit *Sacr. Rit. Congreg.* 16. *April.*
28 1701. Neque ministrari in paramentis nigris;
ead. Sac. Rit. Congreg. 2. *Augusti* 1701. idest
nec tempore celebrationis, nec post, ex de-
claratione *ejusd. Sacr. Rit. Congreg.* 20. *Mart.*
1711. & confirmat. 1. *Augusti* 1724. At noviss-
sime anno 1741. 2. Septembris declaravit ut
sequitur. In Missis defunctorum, quæ in pa-
ramentis nigris celebrantur, non ministretur
Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet
cum particulis præconsecratis extrahendo Py-
xidem a Custodia; potest tamen ministrari
per modum Sacrificii, prout est quando fideli-
bus præbetur Communio cum particulis intra
eamdem Missam consecratis; *Sacr. Rit. Congr.*
29 2. *Septemb.* 1741. Neque potest Eucharistia
ministrari Fidelibus in nocte Nativitatis Do-
mini, non obstante quocunque privilegio; *Sac.
Congreg. Rit.* 7. *Septemb.* 1641. 9. *Aug.* 1653.
& 20. *April.* 1664. *in una Pisauriensi*, in qua
habetur, ut sequitur: *Patres S. Caroli Congre-
gationis Clericorum Regularium petierunt respon-
deri. An liceat in nocte Nativitatis Domini post
cantatam primam Missam, alias duas immedia-
te celebrare, & communicare fideles? Sac. Con-
greg. respondit nullo modo licere, sed omnino pro-
hibetur.* Et cum abusus celebrandi successive
ad primam Missam, & communionem præ-
bendi fidelibus, iterum tam in Urbe, quam
extra resurgeret, denuo observantia dictorum
Decret. *a Sacr. Congreg. Visitationis Apostolicæ*
7. *Decemb.* 1702. & Edicto Eminentissimi
Card. Vicarii 18. *Decemb.* 1702. stricte deman-
data fuit. Vide verb. *Missa art.* 5. *n.* 15. &
16. ubi ad litteram dantur.
30 Eucharistia potest præberi pueris novem, aut
decem annorum, si super Mysteriis Fidei, &
Sacræ Commun. sint plene instructi, & de re-
verentia debita non dubitetur; *Communis* cum
S. Thoma *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. *quæstiunc.* 4.
in corpor. S. Carol. Borrom. *act. Eccles. Me-
diolanens. part.* 4. *instruct. de Sacr. commun.
tom.* 1. Eucharistia potest præberi mutis, & 31
surdis a nativitate præsertim tempore Pascha-
li, & in articulo mortis, dummodo aliunde
non appareant indispositi, Abbas Panormitan.
in cap. Cum apud, de Sponsalibus, Layman
lib. 2. *tract.* 4. *n.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 45.
& alii passim. Sic etiam præberi potest Eu- 32
charistia Energumenis, hoc est a Dæmone
obsessis) Epilepticis, & aliis infirmis, non
solum in Paschate, ac mortis articulo, sed
etiam aliis temporibus, dummodo Sacram Eu-
charistiam absque irreverentia sumere possint,
& cæteroquin indispositi non appareant; *Com-
munis*. Item præberi potest Eucharistia semi- 33
fatuis, stolidis, phræneticis, amentibusque, si
intervallum rationis habeant, dummodo non
sit periculum vomitus, indecentiæ, aut irre-
verentiæ. Non potest tamen præberi perpe-
tuo amentibus; *Communis*. Tenetur ægrotus 34
ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per
modum Viatici, quando ex Medicorum judi-
cio est in periculo mortis constitutus, & hoc
etiamsi non sit jejunus; *Communis*. Et licet 35
sit jejunus, recte adhibetur adhuc formula:
Accipe Viaticum &c. cum non minus sumat
Eucharistiam *per modum Viatici* ægrotus jeju-
nus, ac non jejunus, ex quo Viaticum sit
præparatio pro via ad cœlestem patriam bre-
vi aggredienda, tam a jejuno, quam a non
jejuno; Viatici enim nomen venit a voce
Via, sumpta denominatione a Cibariis, quæ
a Viatoribus ad iter agendum præparantur;
S. Thom. 3. *p. q.* 73. *art.* 4. *in corpore*, ibi:
*In quantum scilicet hoc Sacramentum est præfigu-
rativum fruitionis Dei, quæ erit in Patria, &
secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præbet
nobis viam illuc perveniendi*, & colligitur *ex
cap. De his* 9. *caus.* 26. *qu.* 6. Vide verb. *Via-
ticum n.* 6.
An autem, qui mane ante periculum ex 36
devotione communicavit, si superveniat peri-
culum, teneatur eodem die per modum via-
tici communicare: Variant Doctores, Suarez,
Aversa, Coninch, Lugo, Gobat, *tract.* 4. *n.*
17. & *seq.* La Croix *lib.* 1. *p.* 1. *num.* 617. &
alii cum ipsis probabilius negant, quia duplex
una die communio prohibetur, & quia, qui
communicavit quando erat proxima mors, cen-
censetur satisfecisse præcepto Viatici. Vasquez
tamen, Turrianus, Ochagav, Hurtad. Quin-
tanadven. Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 3. *n.* 1923.
& alii

& alii affirmant teneri iterum communicare pro Viatico, quia præceptum Viatici mane non obligabat, adeoque ei non satisfecit, & hanc sententiam vocat probabilem, ac tutam Dicastill. *d.* 10. *dub.* 3. & merito tamquam tuta, immo tutior, est sequenda, quia licet, ut dicunt Auctores primæ sententiæ, duplex una die prohibeatur communio, hoc tamen est solum præceptum Ecclesiasticum, quod debet cedere præcepto Divino communicandi per modum Viatici. Nec communicando, quando erat proxima mors, ipso inscio, cum de mane fuerit perfecte sanus, potest censeri satisfecisse præcepto Viatici, de quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum videtur teneri iterum communicare per modum Viatici." „ In tanta „ opinionum varietate, (sic concludit Benedictus XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 7. *cap.* 11. „ *num.* 2.) Doctorumque discrepantia, integrum erit Parocho eam sententiam complecti, quæ sibi magis arriserit, quin fiat reus „ violati statuti synodalis, quod certe non potuit casum istum respicere; neque fas erit „ Episcopo, aut in Parochum animadvertere „ qui præfato ægrotanti Viaticum denegavit, „ aut quidquam de ejusmodi controversia in „ sua Synodo decernere, ne videatur sibi arrogare partes Judicis inter gravissimos hac „ super re contendentes Theologos. " Ita ille.

37 In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post aliquot, V. G. sex dies, septem, aut octo repetere Viaticum, non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. *Communis*, teste Busembaum *lib. dub.* 2. *art.* 2. Immo Layman dicit hoc posse etiam post solos duos dies.

38 Quando morbus, & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies potest iterum dari communio non jejuno. Sic *Communis*, ut testatur Lugo *de Sacramento Eucharistiæ disp.* 15. *sect.* 3. *num.* 64.

39 Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nullatenus ipsa die potest sanis præberi Eucharistia; *Sac. Rit. Congregat.* 19. *Februarii* 1622.

40 Communio quotidiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est, qui devotis personis, & præsertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus, sæpe, aut etiam quotidie negare non possunt communionem, posito, quod dignæ judicentur, neque deterreri debent a quotidiana communione, cum ista a Sanctis Patribus commendetur, ut patet *ex cap. Non iste* 55. *dist.* 2. *de consecratione* ex verbis S. Ambrosii ibi: *Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis accipere*. Quod & summe optaret Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. ibi: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*. Circa istam 41 autem Communionem quotidianam attendendum est sequens speciale Decretum editum a Sac. Congr. Concil. 12. Februar. 1679. & expresse approbatum ab Innocentio XI.

Decretum circa Communionem quotidianam.

„ Cum ad aures Sanctiss. D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam „ Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & „ simul affirmari eamdem quotidianam communionem præceptam esse a jure Divino, „ quin etiam in illius administratione aliquot „ abusus inolevisse, videlicet quod aliqui, non „ in Ecclesia, *sed in privatis Oratoriis*, & Domi, immo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant „ Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea „ theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Regulares, aliique in Communione accipiant „ plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit Sacræ Congregat. Cardin. Concilii Interpretum, eadem Sacr. Congreg. prævia „ matura discussione super prædictis unanimi „ sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusque Sacrosanctæ Eucharistiæ usus a „ SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam „ percipiendi, aut ab ea abstinendi certis singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem „ secum reputaret, nihil præcipiens, quod „ cuperet tantum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis „ Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent*; idque non immerito, multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ e contra gratiæ, & Dei „ dona parvulis concessa, quæ cum humanis „ ocu-

„ oculis scrutari non possunt, nihil certi de „ cujusque dignitate, atque integritate, & „ consequenter de frequentiori, aut quotidiano Vitalis Panis esu potest constitui, & „ propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, *Confessariorum secreta cordis explorantium* judicio est relinquendus, qui „ ex Conscientiarum puritate, & frequentiæ „ fructu, & ad pietatem processu Laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient „ eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. *In Conjugatis* autem hoc amplius animadvertant, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos „ serio admoneant, tanto magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In „ hoc igitur Pastorum diligentia potissimum „ invigilabit, non ut a frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis sumptione unica „ præcepti formula aliqui deterreantur, aut „ sumendi dies generaliter constituantur, sed „ magis quid singulis permittendum per se, „ aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut „ nemo a Sacro Convivio, seu frequenter, „ seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque digne „ pro devotionis, & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie „ Sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus earum Ordinis instituto præstitutis communicent; si quæ vero „ puritate mentis eniteant, & fervore spiritu „ ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, „ aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter „ Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & „ cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod „ facere debent) accesserint, statim ad illud „ sumendum de magna præparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos, „ qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, „ sive Conjugati, sive quicunque alii, suam „ agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini Judicii formidine, discant „ Cœlestem mensam, *in qua Christus est*, revereri, & si quando se minus paratos senserint, *ab eo abstinere*, seque ad majorem „ præparationem accingere. Episcopi autem, „ in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctiss. Sacramentum, pro illa „ gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito „ prudentiæ, & judicii temperamento alere „ debebunt, & ab eorum officio postulari sibi „ maxime persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, „ & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque „ ac dona in sumentibus augeantur. Quod „ abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio Divina præstante gratia tenentur, *seque Sacratissimo Pane* frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque „ probare cum timore, & caritate assueverint: quibus Christum Dominum, *qui se fidelibus manducandum*, & se pretium in morte tradidit, atque in Cœlesti Regno in „ præmium est daturus, precatur Sacra Congreg. ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur.

„ Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes communionem „ quotidianam esse de jure Divino; doceant „ in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispositione, seu Privilegio Pontificis de manu „ Sacerdotis sumendam Sanctiss. Eucharistiam, „ nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, præterquam ad infirmos, „ qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta „ accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia, *deferatur publice, & cum pompa* juxta „ formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in feria „ sexta Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ „ formas, seu particulas, neque grandiores, „ sed consuetas. Non permittant ut venialium „ confessio fiat simplici *Sacerdoti non approbato* „ ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, „ & Confessarii, etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant „ Deo Opt. Max. rationem reddituros esse, „ neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, „ etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per

„ Se-

„ Sedem Apostolicam specialiter attributa. Et „ facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad „ verbum relatione, Sanctitas sua approbavit, „ ac præsens decretum typis mandari, ac pu„ blicari voluit."

Dat. Romæ 12. Febr. 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiepiscopus Brancaccius Episcop. Viterbien. Sec.

42 Quando commendatur frequens usus communionis, intelligi debet de sola Communione digna, quia sola digna communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. recte damnavit hanc propositionem 56. in ordine, *Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis*. Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest qui vivunt continuo in depravatis, & corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per confessiones bonas, & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden.
43 *in* 2. *Crisi dist.* 35. *num.* 5. Non dari præceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, est de fide contra Hæreticos, apud Bellar. *lib.* 4. *cap.* 20. Hinc Tridentinum *sess.* 21. *can.* 1. sic definiit: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes, & singulos Christifideles utramque speciem Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit*. Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *can.* 2. ibi: *Si quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit*. An vero causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus Laicis usus Calicis, Trident. sess. 22. in fine committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus*
44 *usum Calicis fore judicaverit*. Primis Ecclesiæ temporibus, in quibus Fideles ad Sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sacra Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones; ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus Acatholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur & conculcaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiæ ad proprios lares deferrent, & privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus *Epist.* 50. S. Cyprianus *in lib. de lapsis num.* 92. *& in lib. de spectaculis*, Tertullian. *lib. de orat. sub fine, & lib.* 2. *ad uxorem*, & innuitur in lectione, quæ legitur in Breviario die 13. Augusti pro S. Hippolyto Mart. ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suæ, dum Eucharistiam sumeret, comprehensus*, & plura ad rem recenset Baron. *anno* 57. *num.* 151. *& anno* 570. Gonzalez *in cap.* 1. *de Custodia Eucharistiæ n.* 9. Cabassut. *in Not. Eccles. sæcul.* 1. *diss.* 9. Pax Jordan. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 5. Verum cum tepescente pristina Fidelium caritate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illam in privatis domibus asservandi per quinque fere sæcula permissus, abrogatus fuit, & in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in *Concilio Cæsaraugustano II. can.* 3. ibi: *Si quis Eucharistiæ gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit*; & consonat *cap. Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam*, ubi Glossa verb. *Eucharistiam dist.* 2. *de consecrat.* & Concil. Toletan. I. *can.* 14. & elicitur *c. Statuimus* 1. *de Custodia Eucharistiæ*; ubi statutum fuit ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conservetur, ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Hactenus Eminentiss. *tom.* 3. *comment. in constit.* 1. *Urbani IV. sect. unica a num.* 4. *ad* 6.

Eucharistia nunc omnino asservanda est in 45
qualibet Parochiali, quantumvis paupere; quod si redditus, & societas non sufficiat, instituatur quæstor, vel eleemosynarum Collector. *Sac. Cong. Concil. in Urbinaten.* 22. *Martii* 1594. & *Sacr. Congr. Episcop. in Assisien.* 14. *Martii* 1614. Extra Parochiales Ecclesias non conce- 46
ditur retineri assidue Eucharistia. *Sacr. Congr. Episcop.* 15. *Januar.* 1610., & *Sacr. Congr. Concil.*, quæ ut refert Genuens. *in prax. cap.* 110. cum ab ipsa peteretur,

Primo. An Episcopus possit concedere Ecclesiæ non Parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papæ?

Secundo. Præsupposito quod Episcopus concesserit licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non Parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?

Respondit

Ad primum. Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicæ.

Ad secundum. Hujusmodi licentiam fuisse nullam, & propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.

47 Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quæ professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest. *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. die 20. Decembris* 1626. Unde pro Indulto debet recurri ad Sanctam Sedem, uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucæ, & viventes collegialiter absque obligatione Clausuræ ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia SS. Sacramentum; Exhibitisque precibus Sacr. Congreg. Episcoporum *hac sub die 26. Novemb.* 1708. dictam facultatem concessit arbitrio Eminentiss. Episcopi sine præjudicio jurium Parochialium, ac cum clausulis, & restrictivis per Eminentiam suam præscribendis. Atque hic addenda sunt quæ erudite tradit Eminentiss. Cardin. Petra *tom. 3. Comment. ad Constitut. 1. Urbani IV. sect. unica a n. 21. ad 23.* Propositis dubiis in Sacra Congregatione Concil. in Salernitana *Jurium Parochialium 19. Augusti* 1701. ibi: I. *An omnia jura Parochialia in Ecclesia, & in Oblatis, aliisque mulieribus degentibus in Conservatorio Sanctissimæ Conceptionis Capitis Pentæ sint exercenda per proprium Parochum S. Mariæ, intra cujus limites degunt, sive per illarum Capellanum*. II. *An eædem Oblatæ possint in eadem Ecclesia asservare Sanctissimum Sacramentum, & Sacrum Oleum Infirmorum sine licentia Sacr. Congregationis, & consensu Parochi*. III. *An in dicta Ecclesia valeat earum Capellanus pro suo arbitrio Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponere*. IV. *An prædictæ Oblatæ, & Mulieres morientes sine electione sepulturæ sint tumulandæ in Ecclesia Parochiali, & quatenus sepulturam eligant in earum Ecclesia, debeantur Parocho emolumenta funerum*. V. *An dictus Capellanus intra annum possit celebrare solemnitates, quæ spectant ad Parochum*. VI. *Ad quem spectet benedictio Candelarum in die Purificationis, Cinerum, & Palmarum*. VII. *An denunciationes pro prædictis Oblatis, aliisque Mulieribus existentibus a dicto Conservatorio ad effectum nubendi, debeant publicari in ipsa Ecclesia Parochiali pro tempore habitationis*. VIII. *An per dictum Conservatorium debeatur decima Parocho*. Sacra Congregatio respondit: *Citra approbationem Conservatorii* (quæ clausula semper apponitur, dum aliqua quoad Conservatoria determinat, cum ea approbare neque tacite, neque expresse voluerit) Ad I. *Affirmative*. Ad II. *Non posse sine licentia Sacr. Congregationis*. Ad III. *Negative, nisi cum licentia Episcopi*. Ad IV. *Affirmative quoad utramque partem*. Ad V. *Exprimendas esse solemnitates particulares*. Ad VI. *Spectare ad Capellanum*. Ad VII. & VIII. *Affirmative*. Idemque resolutum fuit *in Neapolitana Conservatorii* SS. Philippi & Jacobi in Regione Nidi Consulum Artis Sericæ sub die 2. Julii 1707. in qua proposito dubio per Summarium: *An liceret retinere SS. Eucharistiæ Sacramen. in Ecclesia dicti Conservatorii absque Apostolica auctoritate?* Responsum fuit: *Non posse, & dentur Decreta in Salernitana*. Et reproposita causa in folio sub die 28. Julii 1708. rescriptum fuit; *Citra approbationem Conservatorii in decisis, & supplicent Sanctissimo*, nempe pro facultate Apostolica illud retinendi. Itidem non licet illud retinere absque Indulto Apostolico in Grangiis Regularium; unde cum recursum habuissent ad Sacr. Congr. Concilii PP. Oratorii pro Indulto illud retinendi in Oratorio ejus Grangiæ, seu Domus extra Civitatem existentis, in qua solebant morari aliqui Patres, vel ob infirmitatem, vel recreationis causa, maxima difficultas in concessione orta fuit; sed considerando, quod locus principaliter destinatus erat pro Infirmis, & concurrebat votum Nuncii Apostolici favorabile, ut posset concedi tempore, quo adessent infirmi; Sac. Congr. scripsit juxta votum arbitrio ejusdem Nuncii, limitando tamen tempus ad septennium salvis juribus Parochialibus, in Ulysiponen. 3. Septemb. 1707. *Hæc ille expressis verbis*.

48 Euchar. Sanctiss. ex consuetudine, & privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcop. *Sac. Rit. Cong. in Insulana* 10. *Junii* 1604. & *in Asculana* 3. *April.* 1632. & *in Corton.* 9. *Maii* 1699. & *in decr. generali* 10. *Dec.* 1703. *in respons. ad* 26.

49 Feria quinta in Cœna Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tan-

tantum Clave retinenda per Sacerdotem in cra-
stinum celebraturum, & nullo modo apud Per-
sonas Laicas, & sæculares, cujuslibet status,
gradus, & conditionis. *Sac. Congr. Rit. in Ci-
vitat.* 22. *Novembris* 1631. *& in Calaguritana*
13. *Septembris* 1642. Et hoc in omnibus Ec-
clesiis tam sæcularibus quam Regularibus quo-
modocumque exemptis, non obstante consuetu-
dine in contrarium. *Ead. Sac. Cong. Rit. in*
50 *Caurien.* 15. *Decemb.* 1632. Eucharistia SS. ad
Ægrotum adoranda deferri non debet, si eam
ob tussim, aut alias, sumere non potest pro
Viatico. *Sacra Congr. Concil. teste Zerola in
praxi Episcop. pag.* 1. *verb. Eucharistia* §. 5.

Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivita-
51 te, & per octavam in processione deferre, ab-
sente, vel impedito Episcopo, pertinet ad pri-
mam Dignitatem, vel, ea impedita, ad secun-
dam, & successive ad tertiam, vel quartam,
& omnibus Dignitatibus absentibus, vel im-
peditis, ad primum Canonicum. *Sac. Cong.
Rit. in Pisaurien'* 21. *Martii* 1609. *in Aretina*
30. *Jan.* 1610. *in Lamacen.* 11. *Novem.* 1614.
52 *& in Baren.* 19. *Jan.* 1628. Sacramentum Eu-
charistiæ debet * non in aliqua machina pre-
tiosæ structuræ, Sacerd. humeris, quod in om-
nibus Hispaniarum Ecclesiis ex vetustissima, &
immemorabili consuetudine fieri posse decrevit
Sacra Rota *in Hispalen. Processionis*, 28. *Jul.*
1700. *& in Salmantina Juris recipiendi servitium
&c.* 23. *Jun.* 1732. sed * propriis manibus a
Celebrante deferri, non obstante quacunque
consuetudine contraria. *Sac. Cong. Rit. in Si-
racusana Modicæ* 2. *Junii* 1618. * Hæc decisio
locum habet in Processione, quæ fit in Festo
Corporis Christi, & in die Dominica infra
Octavam ejus, ut resolvit *S. R. C.* 23. *Martii*
1709. *in Compsana*. Ad Celebrantem vero ita
privative pertinet delatio Sacram., ut ipse il-
lud deferre debeat etiam per Parochias alienas,
per quas processio transiret. *S. R. C.* 21. *Apr.*
1630. *in Lucana*. Quamvis ille, qui celebrat
Missam in Festo SS. Corporis Christi debeat
deferre Sacramentum in Processione, excipitur
tamen ab hac regula Episcopus, qui licet non
celebret Missam Pontificalem, nihilominus ab
ipso deferri debet SS. Sacramentum in Proces-
sione, nisi legitime fuerit impeditus, & non
a prima Dignitate, seu a digniori Canonico
qui Missam cantavit, ut colligitur ex Cære-
moniali Episcop. *lib.* 2. *cap.* 33. §. 8. apud Me-
ratum *in Additionibus ad Gavantum tom.* 1. *part.*
4. *tit.* 12. *num.* 11. In Vesperis autem Octa-
væ (si fiat Processio) deferri debet ab eo qui
cantavit Vesperas, modo sit Dignitas, vel Ca-
nonicus. *S. R. C.* 12. *Junii* 1627. *in Brundu-
sina*. * Eucharistia SS. dum elevatur, Canoni- 53
ci, & Clerus, sive in Choro existant, sive pro-
cessionaliter incedant, semper debent genufle-
ctere. *S. Cong. Rit. in Oscen.* 2. *Martii* 1620.
Eucharistia SS. quæ pro infirmis asservatur, 54
singulis octo, aut quindecim diebus est reno-
vanda a Græcis. *Clemens VIII. Constit. incip.
Sanctissimus Jub die* 31. *Aug.* 1595. A Latinis 55
vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qua-
qualibet Dominica, non autem differri ad quin-
decim dies. *Sac. Cong. Episcop. in Ravennat.*
5. *April.* 1573. *ex c. Permittimus* 57. *de sent.
excomm. & Clemens VIII. cit. Constitut. San-
ctissimus*. Tabernaculum SS. Sacramenti in 56
Cathedralibus non debet esse in Altari majo-
ri, propter functiones Pontificales, quæ fiunt
versis renibus ad Altare. In Parochialibus ve-
ro, & Regularibus Ecclesiis debet regulariter
esse in Altari majori, tamquam digniori. *Sac.
Cong. Episcop. in Lucensi* 10. *Feb.* 1579., *&
in Casertana* 29. *Novemb.* 1594.

Regulares non possunt publice exponere Sa- 57
cramentum Eucharistiæ sine licentia Episcopi
& ex causa publica ab eodem probata, ut sæ-
pe sæpius respondit *Sac. Congr. Episcop. &
præsertim in Cajetana* 25. *Octob.* 1602. *&* 10.
Decembris 1602. apud Nicol. *in Floscul. verb.
Eucharistia num.* 23. & Fagnan. *in c. Grave*
19. *de Offic. Ordin. n.* 77. his verbis: *Non li-
ceat Regularibus etiam in propriis Ecclesiis SS.
Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum ex-
ponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit
ab Ordinario, ex causa autem privata possint,
dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non
extrahatur, & velatum remaneat, ita ut ipsa
Hostia videri non possit; & in Dertonen.* 27.
Maii 1603. *& Sac. Cong. Conc. in Neapol.* 17.
Augusti 1630. *& Sac. Congr. Rit.* 26. *Febr.*
1628. *& ead. S. Rit. Congr.* 22. *Januar.* 1701.
in Firmana expositionis SS. Eucharist. censuit,
*Fratribus Minorib. de Observant. Oppidi Mon-
leani licere publice adorandum exponere SS. Eu-
charistiæ Sacrament. in eorum Ecclesia singulis
diebus festivis totius anni, exceptis Quadragesi-
malibus, & Dominicis, de licentia tamen Ar-
chiepisc.* Pro personis autem particularibus ex- 58
ponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide
velata, cum luminibus, & assistentia. *S. Cong.
Episcop.* 7. *Sept.* 1678. In Ecclesiis Confrater- 59
nitatum non potest exponi sine expressa Ordi-
narii licentia. *Sac. Cong. Episcop.* 20 *Augusti*
1601., *& in Papien.* 2. *Augusti* 1652. *& Sac.
Cong. Rit. in decreto generali* 10. *Decem.* 1703.
in respons. ad 27. *dub.* Episcopus tamen id eis 60

permittere debet juxta solitum, nisi quid relevans adsit in contrarium. *Sac. Cong. Episc. in*
61 *Maceraten. 16. Maii 1646.* Neque Sacramentum Eucharistiæ possunt exponere, sine licentia Episcopi Diœcesani, alii quomodocunque exempti, non habentes jurisdictionem in populum, ut declaravit *Sac. Congr. Episc. in Florentina Jurisdictionis inter Archiepiscopum, & Episcopum Fesulanum 18. Maii 1696. referente Eminent. Card. Pamphilio.*

62 Sacramento Eucharistiæ publice exposito, in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a Rubrica præscripto. In Missis vero cantatis, & solemnibus servandum erit decretum *Sac. Congreg. Rit. 13. Febr. 1666.* tenoris sequentis: „ Quando exponitur Sacramentum in Altari pro initio 40. horarum, vel spiritualium exercitationum, si accidat in Festo primæ, vel secundæ Classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantantur Missæ, una de Festo, seu Dominica post tertiam, altera Votiva de Sacramento post Nonam; vel una cantetur de Die cum commemoratione SS. Sacramenti. In Missis tamen privatis dicta Oratio de Sacramento erit omittenda in Festis primæ, & secundæ Classis, " prout *ead. Sac. Congr. Rit. resp. 2. Decemb. 1684.* nam proposito dubio pro parte Procuratoris Gener. Lateranens. „ An in Missa privata de Sancto duplici, vel Semiduplici, de quo tali die fit Officium, facienda sit commemoratio SS. Sacram. exposito occasione 40. horarum, *prodit rescriptum*, posse, sed omittendam in Festis primæ, & secun-
63 dæ Classis. " Tempore expositionis SS. Sacram. non possunt celebrari Missæ de Requiem; *Sac. Congr. Rit. 2. Decemb. 1684.* Circa hanc Sanctissimi expositionem occasione 40. horarum attendenda est instructio de mandato Clementis XII. emanata 1. *Sept.* 1730. quæ ut ab omnibus percipiatur, & observetur hic ad litteram datur.

64 Istruzione, ed Ordini da osservarsi nell' Orazione continua di Quarant' ore coll' Esposizione del SS. Sagramento per li bisogni di Santa Chiesa secondo la pia mente de' Sommi Pontefici, confermata e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa Clemente XII.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Cardinale Maresfoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Essendo state fatte sin dal tempo dell' introduzione dell' Esposizione del SS. Sagramento per l' Orazione continua di Quarant' Ore diverse provisioni spettanti al decoro di detta Sacra Funzione, acciò le medesime venghino esattamente osservate, e si rimova ogni abuso, d' Ordine espresso della Santità di Nostro Signore, datoci coll' oracolo della sua viva voce ordiniamo, e comandiamo, che in tutte le Chiese di quest' Alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parocchiali, ed in ogni altra Chiesa sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualsivoglia modo privilegiata, in cui si sarà la suddetta Orazione di Quarant' Ore, s' osservi inviolabilmente quanto si prescrive nella presente novissima Istruzione sotto le pene infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa, dove sarà l' Esposizione, un segno del SS. Sagram. ornato di festoni, come pure a capo della strada vicina, perchè sia noto a chi passa, esser ivi l' Esposizione del SS. Sagramento.

II. Il SS. Sagramento dovrà esporsi nell' Altare Maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriarcali, nelle quali si suol esporre sopra altro Altare), e si coprirà l' immagine, o statua, che vi sia, come anche le pareti della tribuna, e le vicine all' Altare, se non vi sono ornamenti fissi, si copriranno con drappi, avvertendosi, che gli apparati non contenghino Istorie, nè cose profane. Sopra l' Altare non vi si ponghino Reliquie de' Santi, o Statue de' medesimi (non escludendosi però quelle delli Angioli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi si ponghino figure dell' anime del Purgatorio di qualsisia materia, il che si proibisce anche in tutte l' Esposizioni particolari, ed in quelle, che talvolta si fanno per suffragio di quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi sia un Tabernacolo, o Trono con Baldachino proporzionato di color bianco, e sopra la base di esso vi sia un Corporale per collocarvi l' Ostensorio, o Custodia, il di cui giro sarà attorniato di raggi, e non vi sarà d' avanti alcun ornamento, che impedischi la vista del Santissimo.

IV. Ardino sopra l' Altare almeno venti lumi continuamente, cioè sei candele d' una libra, tre per parte dalli lati della Croce, ed otto candele nella parte superiore, con altre quattro dalli lati dell' Ostensorio; nella di cui parte opposta, non vi si ponga omninamente lume alcuno, e vi siano finalmente due Torcieri con le Fiaccole almeno di tre libre l' una. L' istesso numero di lumi vi sia anche di notte dopo serrata la Chiesa, tra quali ve ne siano almeno dieci di Cera, e per la Chiesa

sa nella Sera si mettano lumi sufficienti per evitar la confusione, quali stiano accesi finchè si chiudano le Porte di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le finestre vicino all' Altare dell' Esposizione, ad effetto di raccogliere la mente de' Fedeli all' Orazione.

V. Niun Secolare, benchè vestito di sacco di qual si voglia compagnia, ardisca d'andare intorno l' Altare per aggiustare lumi, o far altro, che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote, o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione. Avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione, ed Ordine per decreto della *Sacra Congregaz. de' Riti*, *Urbis 19. Augusti* 1651. avanti il SS. Sagramento esposto, accostandosi, o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quale celebra la Messa privata, s'insinua esservi decreto della medesima *Sac. Congreg. Urbis 7. Septembris* 1638. che mentre passa avanti l' Altare, in cui sta esposto il SS. Sagramento, dopo fatta l' Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l' esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più comodo, un Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adeguato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sagramento.

VII. Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro costituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d' un banco ricoperto con Tapeto, o panno rosso, o d'altro colore, e qualità decente vicino all' infimo grado dell' Altare, e mai sopra genuflessorj, orando tanto di giorno, quanto di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternità, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde, o d'altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dalli Ecclesiastici sudetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli Astanti, e con voce sommessa per non causar distrazione alli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l' Orologio almeno a polvere per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni Ora con la Campana maggiore tanto di giorno, come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell' Esposizione, dopo il segno dell' Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del Popolo, come anche la Mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell' Ave Maria, durante l' Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell' Altare, dove sta esposto il SS. Sagramento, non si celebri altra Messa, che le solenni per l' Esposizione, e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v' è obbligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sagramento votiva pro re gravi (eccettuate però tutte quelle Domeniche, che sono di prima, o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calendario, tanto universale, quanto particolare di quella Chiesa, in cui si fa l' Esposizione, si fa Officio parimente di prima, o seconda Classe, come anche accettuata la feria 4. delle Ceneri, e feria 2. 3. e 4. della Settimana Santa, tutti li giorni dell' Ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le Vigilie del S. Natale, e della Pentecoste, e l' ottava dell' Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale con l' Orazione aggiunta del Sagramento sub unica conclusione) e tutto s' osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese sì de' Secolari, che de' Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale, si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva pro Pace, o altra, che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant' Ore con la medesima eccezione delli giorni sudetti, e con la medesima Regola circa l' Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva suddetta, e con l' eccezione, e regola prescritta di sopra nella Messa del Sagramento. Questa però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell' Esposizione, nè quello, dove sia il Tabernacolo col Sagramento incluso; ed in quelle Chiese, che hanno l' obbligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altr' Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell' Esposizione, medio, e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de' Regolari, non ostante qualsisia loro uso, o pretesa con-

sotrucine in contrario. Nelle Messe private, che si celebreranno durante l'Esposizione, non si suoni il Campanello all'Elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno con la solita Campanella. Non si celebrino Messe di Requie, nel tempo, che durerà l'Orazione di 40. ore, e le Messe del Santissimo, che si celebreranno ne' giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente Votive senza Gloria, e Credo. Nell' altre Messe private correnti si aggiongerà coll' Ordine prescritto dalla Rubrica *l'Orazione del Sagramento*, così comandando la Santità di N. S.

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione, sarà vestito di Piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d'altro colore, che in tal caso continuerà il colore della Messa; il Velo umerale però sarà di colore bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sagramento anco nel Venerdì Santo, e li paramenti de' Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra. Parimente il Pallio dell'Altare, dove sta l'Esposizione, sarà sempre di colore bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore; come pur il Baldachino per la Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l'Esposizione, il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sagramento, si ritireranno fuori del Corno dell'Epistola, dove il Celebrante (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l'incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflesso, nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Su'l fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l'Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più, o meno numerosa, il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sagramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono; lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall' estremità del Velo umerale, e si alzerà: Principiandosi poi da' Cantori l'Inno *Pange lingua &c.* s'incamminerà sotto il Baldachino, recitando con voce sommessa Salmi, ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le fimbrie del Piviale.

XIII. La Processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con Abito suddiaconale, ma vestito con Cotta; v'interverranno omninamente 8. Sacerdoti vestiti con Cotte, e con Torcia accese in mano, li quali procederanno dalli lati avanti il Baldachino, e dopo di essi seguiranno due Acoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La Processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la Piazza, quando l'angustia della Chiesa ne porti la necessità, e quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della Piazza, dove se vi sarà qualche Bottega, dovrà tenersi chiusa durante la processione.

XV. Se vi saranno instituite Confraternità di secolari, o siano vestiti di Sacco, o nò, tanto li Guardiani, ed Officiali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare, o Regolare che vi sarà, al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda, che li Guardiani, o altri Offiziali di esse non ardischino sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine, o altro di andar dopo il Baldachino sotto la pena di 25. Scudi a ciascun Fratello, Guardiano, o Offiziale della Confraternità, il quale contravenisse alla presente disposizione in conformità dell'Editto pubblicato l'anno 1689. Qual pena di Scudi 25. si dovrà applicare alla medesima Confraternità, se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro Arbitrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldachino vestito senza Sacco coll'Abito suo Prelatizio e con il Rocchetto, se ne avrà l'uso. Di più ordiniamo alli sudetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino, che si pratichi il contrario sotto le pene contenute nel sudetto Editto, cioè di Scudi 25. alli Superiori, e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva, e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro Arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le sudette pene imposte di sopra, resterà ipso jure privo dell'Officio, e cassato dalla Confraternità respettivamente; al Guardiano, o Guardiani, ed Offiziali, quali contravverranno a questo nostr'Ordine, resterà interdetta la Confraternità, e Chiesa e privati di fare più tale santa funzione, ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata; si dichiara anche, che all'Accusatore di tal

con-

contravenzione si darà la terza parte della sudetta pena coll'esser tenuto secreto, e la sudetta disposizione vogliamo che si osservi anche in tutte e singo le Processioni, ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giunto il Celebrante al grado infimo dell'Altare maggiore, il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamenre genufletterà deponendo il Velo umerale) e lo collocherà nella base del Trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo. Li Cantori divotamente, e con pausa canteranno il *Tantum ergo*, *&c.* dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l'incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sagramento. Terminato l'Inno senza dirsi il ℣. *Panem de cœlo &c.* si canteranno dalli sudetti Cantori le litanie contenute nel libro stampato per l'Orazione delle 40. ore (qual libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo, che si faccia particolare.) Dopo che avrà dette le preci, il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a mani giunte il ℣. *Dominus vobiscum &c.* con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve Orazione, ed indi partiranno a capo scoperto sino ad una ragionevole distanza dal Sagramento, dandosi così il principio all'Orazione delle Quarant'Ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sede Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. de' Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia) con il postergale ornato di panno rosso, o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si averte alli medesimi, come anche agli altri, che oprano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile, anche nell'Esposizioni particolari, non devesi far riverenza alcuna al Clero, nè ad altra persona, che assista alli Divini Officj. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani, Deputati, ed Officiali delle Confraternite, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a lati, e senza alcun'uso de Cuscini, come pure senza gradini, e senza genuflessorj d'avanti. Qual banco potrà cuoprirsi di panno, e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del Presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe, e Vesperi solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione Sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della Sag. Congreg. de' Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13. Marzo 1688. sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al num. XV. nelli §. §. *Se vi saranno ec. e Di più ordiniamo ec.* Monsignor Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell'Evangelio in un Banco coperto di panno, nell'Abito suo Prelatizio, come si è detto al num. XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, in tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi il Banco, come sopra de' Guardiani, dirimpetto all'Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente alli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuate le Persone Regie, quando vi si trovino) l'entrar sotto qualsisia pretesto ad orare nel Presbiterio, o ya recinto dell'Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino, o all'assistenza dell'orazione, il che s'osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l'Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per Indolto Appostolico, o per altra legittima facoltà, occorre farsi l'Esposizione, benchè per breve tempo, al che provederanno li Superiori, o Sagrestani, col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a' Rettori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare respettivamente qualsivoglia sorte di Sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione sotto la pena di 10. Scudi alli Rettori secolari, da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l'Accusatore, ed a Regolari della privazione della voce attiva, e passiva a nostro Arbitrio.

XVIII. Non si terranno nelle Chiese dell'Esposizioni anche particolari, bacili per limosine, nè vi assisteranno Religiosi, o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per riceverle, come nè meno anderanno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre Persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò li poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della

Ee la

la Chiesa sotto le pene contenute nell' Editto stampato a parte, che per ciò sarà parimente cura de' Superiori, Sagrestani, e degli Esecutori, che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d' evitare la distrazione de' Fedeli, che orano, potendo li Benefattori caritativi far elemosine fuori delle Chiese, siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri.

XIX. S' avverte, che non termini l' Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell' altra, e ciò s' osserverà da qualunque Chiesa, benchè Basilica, e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito respettivamente sopra descritto dopo la Messa dell' Esposizione) e genuffletterà colli Ministri avanti il SS. Sagramento nel mezzo sull' infimo grado dell' Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà sino al ℣. *Domine exaudi Orationem meam* inclusive. Dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l' incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il SS. Sagramento e prenderà il Velo umerale. Fatta l' incensazione, il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sagramento dal Trono, e immediatamente stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch' esso Diacono, subito che averà consegnato il Sagramento, praticandosi dipoi rispettivamente ciò, che sopra nell' Esposizione s' è detto circa le Cerimonie, e Rito della Processione ec.

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all' infimo grado dell' Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente, e deporrà il Velo umerale; il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell' Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al ℣. *Genitori, Genitoque &c.* alzatosi colli Ministri ponerà, come sopra, l' incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sagramento. Li Cantori diranno il ℣. *Panem de Cælo &c.* (a cui s' aggiungerà l' *Alleluja* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l' Ottava della Festività del Corpus Domini, in qualsivoglia Esposizione, che si faccia.) Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione sostenendo li Ministri il libro (senza dire il ℣. *Dominus vobiscum*; come per Decreto della Sag. Congreg. de' Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo umerale, ed ascendendo solo all' Altare, fatte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, coll' estremità del Velo umerale l' ostensorio, e darà con esso la benedizione al Popolo, e riposto il Sagramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tal effetto dovrà ritenersi nell' Altare dell' Esposizione; e l' Ostia consacrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente: dopo di che partiranno, e terminerà l' Orazione di quarant' ore.

XXII. Nel tempo, che durerà l' Orazione medesima, si proibisce espressamente il predicare, ma volendovi far dopo li Vesperi qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il SS. Sagramento, si dovrà prendere la licenza, e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Vicegerente, anche nelle Chiese de' Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell' Esposizione di quarant' ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenza si darà in scriptis. Quello poi dovrà sermoneggiare sarà almeno costituito nell' Ordine Diaconale, sermoneggierà con la Cotta, benchè sia Regolare, ma senza la Stola, ed a capo scoperto vicino all' Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in uno sito, che non obblighi gli Ascoltanti a fare atti d' irriverenza con voltare le spalle al Sagramento.

XXIII. Le Chiese, dove sarà l' Orazione di 40. ore, dovranno la sera stare aperte sin tanto che vi sarà il Popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un' ora determinata, sì per la situazione d' esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi l' Estate circa le tre ore, e l' Inverno intorno all' ore cinque. Si avverte però, che anche a Porte chiuse deve continuare l' Orazione, come s' è detto al num. 7. non dovendo mai essere interpolata l' Orazione di 40. ore, come per decreto della Sag. Cong. de' Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la Lista delle 40. ore per informazione de' Fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa, dove è deter-

determinata l'Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sagristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l'ignoranza delle Regole, e precetti, che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sagrestano, fuori dell'ordine assegnato nella Lista delle 40. ore, d'esponere, o far esponere il SS. Sagramento sotto qualsivoglia pretesto, o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di S. Santità, o almeno licenza segnata da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente sottoscritta dal Deputato delle 40. ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un Altare, o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà pontualmente il tempo, che dovrà durare l'Esposizione, assegnato nella suddetta licenza sotto le pene infrascritte, e privazione d'Officio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente, che tutti, e singoli espressi Ordini si debbano inviolabilmente osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le quarant'ore, sotto pena alli Maestri di Cerimonie, che assistono alle funzioni, se non saranno adempire esattamente tutte le Cerimonie, ed i Riti prescritti, ed alli Trasgressori respettivamente de' suddetti Ordini, di scudi dieci d'oro da applicarsi a' luogi Pii, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, di carcere, ed altre pene maggiori riservate a nostro Arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell'osservanza, si procederà più vigorosamente contro li Superiori, e Sagrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola, e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 1. Settembre 1730.

P. Card. Vicario.

Carlo Guazzuglia, Deputato.

Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

65 Solemnitas, qua cœpit publice, & cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id pie, & religiose promoventibus Sanctis Virginibus Juliana, & Eva apud Urbanum IV. qui datis litteris ad Evam cum laude hujus introductionis, festivitatem postea (quam nedum Virgines postulaverant) Corporis Christi solemni Decreto in Ecclesia universali (miraculo jam evulgato Ecclesiæ S. Christinæ Bolsenæ) instituit. Patent hæc ex actis *Bollandi tom. 1. ad mensem Aprilis pag.* 459. 462. 465. *&* 477. & re cognita, ac examinata *in Sac. Congreg. Rit. sub die* 10. *Junii* 1700. concessum fuit indultum Capitulo Collegiatæ d. Ecclesiæ S. Martini, ut possit in qualibet feria quinta non impedita officio novem lectionem, & jejuniorum, recitare officium Sacramenti. Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum tanta præstat excellentia, & dignitate, ut illud associans gaudeat Immunitate Ecclesiæ; *Sacra Congregat. Immunitat. in Beneventana* 30. *Septembris* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. fol.* 14. 66

Hic adde, quod Oratio 40. horarum cum Expositione SS. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Jesus Christus in deserto jejunavit, & oravit, cœpit practicari Romæ in Archiconfraternitate Orationis, & Mortis, & ibi prius instituta fuit, & confirmata a Pio IV. Constit. incip. *Divina disponente*. A Clemente autem VIII. Constitut. incip. *Graves, & diuturnæ* fuit injunctum, ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur; & Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem horam in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paulus V. mediante Brevi concesso die 10. Maii 1606. lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo, che gli riuscirà comodo*. Ursaya *in Miscellano sacro, & profano par.* 1. *litt. O num.* 65. Exinde die 20. Januarii 1705. de mandato Clementis XI. & die 1. Septembris 1730. de mandato Clementis XII. editæ sunt supra allatæ instructiones observandæ in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40. horarum cum expositione SS. Sacramenti, quæ instructiones sunt ad litteram allatæ paulo ante a *n.* 64. *ad* 65. Alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Moribundus*, verb. *Viaticum*. 67

Adde ad uberiorem eruditionem quod tradit eruditissimus Ughellus *in Italia Sacra tom.* 4. *pag.* 27. *litt. d.* ibi: Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore ejus Bono Cremonensi. Hic enim anno salutis 1534. Francisco II. Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcro jacuisset, atque ita per orbem in præcipuis Urbis hujus templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe numquam deficeret. 68

Quod

69 Quod quidem tanto studio facere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum, & apparatuum sumptus lege coerciti fuissent, ceræ & olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps
70 Clementis VIII. decreto traducta est. Ejusdem Boni Cremonensis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum Campanæ daretur, quo fideles admoneantur, ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum emisisse. Quod & in quibusdam Diœcesis Oppidis servatur, & per universum Christianum Orbem fieri deberet. Hactenus ille. Fuisse autem institutam Orat. 40. hor. a Patre Josepho Mediolanensi Capuccino in memoriam 40. horarum, quibus Redemptor Noster jacuit in Sepulcro, refert Thyers *l.* 4. *c.* 17. relatus a Card. de Lambertinis *volum.* 2. *notificatione* 10. qui tamen ibi citat pro dicta institutione Constitutiones Pii IV. & Clementis VIII. jam a
71 nobis allegatas sub *num.* 67. Et idem Card. Lambertin. *volum.* 1. *notificat.* 14. colligit ex annalibus introductam fuisse sæculo sextodecimo devotionem 40. horarum tribus ultimis bacchanalium diebus ante diem Cinerum, pro avertendis fidelibus ab operibus carnis, & convertendis ad opera Spiritus, & pro placanda Divina indignatione irritata a peccatis committi solitis illis diebus.

72 Eucharistia in azymo, aut fermentato respective a Latinis, & Græcis Presbyteris est ministranda: Benedict. XIV. tom. 1. Constitut.
73 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 6. Species Sacramenti Eucharistiæ iterum coqui prohibetur.
74 Idem *ibid.* §. 6. Eucharistiæ species corruptioni non sunt exponendæ. Idem *ibid.* §. 4. & 5.
75 Eucharistia non est retinenda domi, nec defe-
76 renda in itineribus. Idem *ibid.* §. 6. Eucharistia infantibus statim post Baptismum, & pueris in Missa ministrari a Græcis Presbyteris prohibetur. Idem *ibid.* §. 2.

77 Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum prævalet, & iniquitas, est deferenda a Sacerdote Stolam semper habente propriis coopertam vestibus, in sacculo, seu bursa Pyxide recondita, per funiculos collo appensa, ac in sinu reposita, ab uno saltem Fideli in defectu Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non tanta adsunt infidelium, seu hæreticorum pericula, præcipitur, quod Sacerdos indutus superpelliceo, Stolaque utrique humero circumsepta, & præcedente uno saltem lumine, Hymnos, & Psalmos submissa vocere citans, in Pyxide, vel in Calice mundo velamine cooperto ambabus manibus illud ante pectus tenens, devote deferat. Idem tom. 1. Constitut. 89. incip. *Demandatam* §. 12.

Eucharistiæ expositio non exigitur pro lucrandis Indulgentiis visitantibus Ecclesiam concessis. Idem tom. 2. Constitut. 5. incip. *Accepimus in Civitate*. Requiritur vero, quando id injungitur in concessione Indulgentiæ, ut in Oratione 40. horarum; sed fieri non debet absque Episcopi licentia. Idem *ibid.* 78 79

Eucharistiæ Sacramentum non potest in Ecclesiis non Parochialibus retineri sine Apostolica Auctoritate. Idem Constitut. incip. *Quamvis*, §. 24. 80

Eucharistia nonnisi a naturaliter jejunis licite sumi potest. Bened. *XIV. Constitut. incip. Quadam*, §. 3. Ex Pontificia tamen dispensatione, urgentibus, & gravibus de causis, quandoque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam etiam non jejuni sumere possent. Idem *ibid.* §. 9. ubi refert Breve a Pio IV. ad preces Sebastiani Lusitaniæ Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enunciati Regis Dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam ægritudinem, vel Cœli inclementiam, post mediam noctem, aliquem sument cibum, sit facultas successivo die Sacrum peragendi. Item refert quod Innocentius XIII. per suas Apostolicas Litteras in forma Brevis Romanorum Reginæ Elisabethæ Christinæ concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquem degustatum cibum, quo die in Bohemiæ Reginam ungi solemniter, coronarique deberet, ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quæ tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Simileque Indultum ab eodem Pontifice concessum reperitur regnanti Regi Christianissimo Ludovico XV. sumendi Eucharistiam non jejuno, die suæ solemnis Consecrationis, & Coronationis. 81

Dictus autem Pontifex *ibid.* §. 11. sic inde prosequitur. Unicum itaque exemplum privatæ communionis ex devoto Religionis affectu sumptæ in vim obtentæ a Summo Pontifice facultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeæ habitudinis in Carolo V. Imperatore suppetit. Is recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sumptum exiguum jentaculum, posset Sacram participare Communionem. Deinde *ibid.* §. 13. Quod Julius III. præstitit erga Carolum V. Im- 82

Imperatorem, idem indulsit Clemens XI. anno 1716. Jacobo III. Magnæ Britanniæ Regi. Vide dict. Constitutionem, *Quadam*, per tot. ubi multa erudite ad rem.

83 Eucharistia non est in medias flammas projicienda ad incendium compescendum, Bened. XIV. Constitut. incip. *Cum, ut recte* §. 11. in cujus titulo, seu summario sic expresse habetur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite allatam fuisse ex Ecclesia Sacram Pyxidem Sanctissimum Sacramentum intercludentem, eaque super populum, & ad furentes flammas benedictum, rationibus, pluribusque allatis Ecclesiasticis sanctionibus, demonstratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune sancitur*. Nec Eucharistia ad experimentum quodcumque innocentiæ, vel culpæ, est adhibenda. Idem *ibid.* §. 11.

84 Eucharistia iis tantummodo Ritibus est colenda, quos non privata devotio, sed Ecclesiastica auctoritas probaverit. Idem *ibid.* §. 12.
85 & 13. Eucharistiam Feria quinta in Cœna Domini consecratam Græci asservare consueverunt in annum integrum pro infirmis. Idem Constitut. inc. *Allatæ sunt* §. 29. Ritus vero hujusmodi iteratis vicibus fuit proscriptus. Idem *ibid.*

86 Obsessorum Exorcizatio fieri non debet, admota ad eorum corpus Sanctissima Eucharistia. Idem Constitut. incip. *Cum ut recte*. §. 15.

87 * Juvat adhuc e variis aliis operibus Benedicti XIV. ad rem sequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquanto rarius, nihil innovandum supra Decretum Innocentii XI. die 12. Februar. 1679. Omnia scilicet referenda esse docti & prudentis Confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam sæpe iis, quorum cum voluntas sit a gravibus aversa, venialibus tamen tenacius inhærent. *De Synodo Diœces. lib.* 7. *cap.* 12. §. 9.

88 Eucharistiam una tantum die Paschatis Resurrectionis distribuere vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; cæteris vero Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem. *Ibid. lib.* 3. *c.* 42. §. 3.

89 Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest præcepto, ab Eugenio IV. Constit. incip. *Fide digna*, definitum est, a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus illud latius prorogare. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 69. §. 9.

Paschali præcepto de Eucharistia sumenda 90
in Parochiali Ecclesia non satisfit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo *Resp. Moral. lib.* 1. *dub.* 15. Ita *Instit. Eccles.* 18. §. 12.

Qui præcepto Paschali de Eucharistia su- 91
menda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, & cogi potest pœnis ad Eucharistiam sumendam. *Instit. Eccles.* 45. §. 15.

Famuli & famulæ sæculares inservientes Mo- 92
nasteriis sæcularium utriusque sexus, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis; tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines situm est Monasterium, recipere; ut ex decreto Sac. Congr. sæpius decisum est; neque enim habitationes illæ sunt intra septa, ac domos Monasteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Paræcia. *Instit. Eccl.* 55. §. 7. & 8.

Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur 93
præcepto Paschali satisfacere in sua Paræcia; si tamen raro intra annum celebrent, nec volunt seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicari in Paræcia. *Ibid.*

Peccatori occulto publice Eucharistiam pe- 94
tenti non est deneganda, cum jus naturæ ad famam id expostulet. *De Syn. Diœc. lib.* 7. *c.* 12. §. 4. *nov. edit.*

Occulte vero petenti, & noto Sacerdoti a- 95
liunde quam ex Confessione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde & simul etiam ex Confessione sciat, exprimere debet Sacerdos se habere ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confessione, perinde se gerat, ac si nesciverit, cum id exigat arctissimum Confessionis sigillum. *Instit. Eccles.* 89. §. 3.

Publicus peccator publice petens repellendus 96
est. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est a Judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quæ nulla possit tergiversatione celari, talis habetur. *Ibid.* §. 8. & *de Sacrif. Missæ lib.* 3. *c.* 20. §. 4.

Eucharistiæ sumptionem præcedere debet je- 97
junium naturale a media nocte præcedente cæptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit,

nec

nec cibus concoctus ante Communionem. Porro jejunium istud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, qui eo die alias Missas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini, quo in casu, nec licet celebrare & ad dandum ægroto Viaticum, nam præceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis ante quam somno se dederit, parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur; id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, & statim expueret, hæc non esset fractio jejunii. *De Sac. Miss. lib. 3. toto cap. 12.*

98 In dubio num quis fregerit jejunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distinguuntur; præstaret tamen abstinere a percipienda Communione. *Ibid.* §. 7.

99 Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti præcipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare, si absit scandalum, & suppetat causa, quæ perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos præsto sit. Causa vero est solemnis aliqua Festivitas. *De Sacr. Miss. lib. 3. c.* 17. §. 19.

100 In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cum Decretum Sac. Congreg. Rit. id prohibens modo non amplius exhibeatur illud poscentibus, & docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, & reliquas, quæ in Tabernaculo asservantur. *Ibid. c.* 18. §. 12.

101 Nocte Natalis Domini ex Decretis S. Rituum Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sacram Communionem fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. *Ibid.* §. 13.

102 Feria VI. in Parasceve, & Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. *Ibid.* §. 14.

103 Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio S. Thom. *Ibid. cap.* 19. §. 2. Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo quod ejus peccato communicat. *Ibid.* §. 3.

An unico peccato peccet Sacerdos, qui letali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiæ administrat, dissident inter se DD., alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionis pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. *Ibid.* §. 5. 104

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetat Sac. Congregat. Concil. *Decreto* approbato ab Innocentio XI. 12. Februar. 1679. *ibid.* 105

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam pro consecrata, ob periculum idololatriæ, tum respectu suscipientis, tum adstantium. *Ibid. c.* 20. §. 4. 106

Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharist., qua Sacerdos fideli communicaturo denunciabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in *cap. Ex tuarum*, in usum revocari non potest, *Ibid. lib. 3. c.* 20. §. 3. 107

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem, & mortem, quo species Eucharisticæ consumantur. *Ibid.* §. 6. 108

Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt; quamquam fatendum est, canonicas pœnas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in feminæ pectus deciderit, præstat, ut femina suis ipsa manibus levatum in os inijciat. *Ibid.* §. 7. 109

Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit transire per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. *Instit. Eccles.* 89. §. 2. 110

Si quis Sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur. *De Synodo Diœc. lib. 13. c. 13. c.* 19. §. 25. *nov. edit.* 111

Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in 112 hoc,

hoc, vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbæ ciendæ. Encyclica 12. *Novemb.* 1742. & *de Sacrif. Missæ lib.* 2. *c.* 22. §. 17.

113 Si quis surripiat hostiam, vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide, vel ex Ostensorio, & extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto Hostiæ consecratæ, quare reo competet demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab Augustissimo*, Bull. *tom.* 1. *n.* 43.

114 Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, præsumitur uti voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum, a suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit.

115 Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in Ecclesiasticis degradatione reali. *Ibid.*

116 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis articulo versantibus, quæ in iis, qui recte valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant & adorent. *Ibid. c.* 12. §. 3.

117 Recte valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione, & reverentia ad Sacramentum accedant; quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter & decimum quartum ætatis. *Ibid.* §. 2.

118 Extreme ægrotantibus, eodem periculo mortis diutius perseverante, potest & debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri, petente maxime ægroto: sed quoties, & quantum temporis intercedere necesse sit inter unam & alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. *Ibid. lib.* 7. *c.* 13. §. 4.

119 Eucharistiam in Oratoriis privatis ministrare, quamvis multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in Diœcesi Bononiensi. *Instit. Eccl.* 34. §. 12.

120 Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatæ, tenentur Fer. V. in Cœna Domini Sacramentum SS. Eucharistiæ recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sac. Congreg. apud Bissum verb. *Communio n.* 383. *Instit. Eccl.* 38. §. 10.

Novæ Additiones et aliena manu.

Primis Ecclesiæ sæculis Christiani omnes 121
Eucharistiam quotidie suscipiebant, minimeque Sacrificio Missæ assistebant absque Eucharistiæ susceptione. Testaturque D. Hieronymus *Epist.* 5. *ad Pamach.* quod ita Romæ suo tempore servabatur. Frigescente sæculo quinto hoc 122
fervore, Concilium Agathense anno 505. declaravit *Can.* 18. *in Can.* 19. *distinct.* 2. *de Consecrat.* quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis, & Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non habentur.

Concilium Turonense III. *Can.* 50. jussit, 123
ut Laici ter in anno Eucharistiam susciperent. Falso autem Gratianus *in Can.* 16. *dist.* 2. jus- 124
sionem hanc tribuit Papæ Fabiano addens *in Paschate videlicet*, *& Pentecoste*, *& Natali Domini*, nam certum est, initio sæculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam suscepisse.

Tandem eo res redacta erat, ut Christiani 125
omnino negligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut *Concilium Lateranense anno* 1216. *celebri Canone*, *Omnis utriusque Sexus* 12. *de Pœnitent. & Remiss.* sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Dominica Palmarum ad octavam usque Paschatis in propria Parochia.

De annis *discretionis* certa Regula statui ne- 126
quit, sed judicio Confessoris & Patris remittendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 5. *tit.* 9. *cap.* 7. *n.* 3. ubi quod in aliquibus Diœcesibus anni duodecim dijudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Suscipi- 127
que debet Eucharistia in propria Parochia. Ad hunc autem effectum quænam dicatur propria 128
Parochia, tradit Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 27. *& seq.* Prohibitumque est Regularibus in die Pa- 129
schatis Eucharistiam etiam ministrare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis, aliis die- 130
bus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad octavam Paschatis possunt Regulares ministrare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia præceptum impleant: Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 9. *cap.* 16. *n.* 3.

De licentia tamen Parochi, in Ecclesiis etiam 131
Regularium, suscipi valet Eucharistia. At nequeunt Parochi dare licentiam *generalem*, ut qui-

quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in
132 Ecclesiis Regularium queat. Debet hæc licentia esse specialis, ut decisum referunt Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 3. *tit.* 38. *num.* 2. Romaguer. *ad Constit. Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *n.* 19.

133 An possit de licentia Episcopi, vel Vicarii Generalis suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quæstio est. Vide dissidentes inter se Doctores apud Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 8. *& sequent.* qui tamen affirmativam tenet sententiam.

134 De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio damnatis consule *San. Mem. Benedictum XIV. de Sacrific. Miss. sect.* 2. §. 175. & rursus *de Synod. Diœcesan. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 3.

ARTICULUS II.

Ex aliena manu.

Sive Appendix de Eucharistia.

In hujusmodi articulo primum varia nomina indicantur, quibus in Scripturis & Patribus designari hoc Sacramentum solet: Deinde in quibus sita sit hujusmodi Sacramenti natura & essentia declaratur: Praeterea errores recensentur circa Eucharistiam ab Ecclesia damnati: Denique in distinctis paragraphis agitur de materia, forma, Ministro, & subjecto, ubi ea fusius exponuntur, quæ ad disciplinam Ecclesiæ orientalis pertinent.

1 Itaque Sacramentum hujusmodi, Eucharistia, idest gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia munus illud excellentissimum in se continet, cujus unice oblatione dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut adnotaverat Chrysost. homil. 25. in *cap.* 8. Matthæi; & instituta a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia commemorant. A tempore quo fuit institutum, *Cœna*, vel *Sacra Cœna* a Patribus & Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Hæretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, & tollendam jejunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportunius visum sit. At alia nomina, quæ passim apud antiquos Patres occurrunt, ætatis nostræ hæreticorum vanitatem & insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod hujusmodi Sacramentum in se continet, vocatur passim in Scripturis & apud Sanctos Patres *corpus*, *caro*, *sanguis Christi*: In Liturgiis Græcis, in Concilio Laodiceno, & apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta*; a Chrysostomo vero, & Hesichio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta Sanctorum*; a Cypriano *lib. de lapsis*, *Sanctum Domini*; a Basilio in Epistola ad Amphilochium *Ipsum bonum*; in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τελειόν. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis*, ut apud Joannem 6. & apud Auctorem Serm. de Cœna Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, & aliis; interdum *Panis vitæ*, ut a Joanne cap. citato, & a Chrysost. *homil.* 27. in primam Corinth. In Græcorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, & in hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia*, sive *benedictio*, appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis & Vinum in Corpus & Sanguinem Christi transmutentur. Sæpe tamen Eulogiæ a Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quæ in nonnullis præsertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22. *Novum Testamentum*, qui est veluti pignus & instrumentum novi a Deo cum hominibus initi fœderis. Ab effectibus Eucharistia appellata fuit *Vita*, teste Augustino *lib. de peccat. meritis cap.* 34. *Viaticum*, quia nobis ad Patriam peregrinantibus maximo subsidio est in via. Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas, & alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur jam morituris. Dicitur etiam *communio*, & *communicatio* 1. ad Corinth. *c.* 10. a Chrysost. Dionysio, Damasceno, & aliis, quia Christianos secum invicem ac Deo conjungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica*, *Cœlestis*, & *Mystica* a plerisque Patribus nuncupatur. A Cœtu in quo conficiebatur *Synaxis*, seu *Collectio*, dicta a Dionysio aliisque fuit. Sæpe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua hujusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato, & Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona*, ab Auctore Constitutionum Apost. *lib.* 9. *cap.* 13. a Patribus Concilii Nicæni *c.* 5. ab Epiphanio, & in plerisque Liturgiis Græcis. A dignitate qua cæteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacra-*

cra-

cramentorum appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. *c.* 3. & apud Bern. *in serm. de Cœna Domini*. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur, aliquando *Mysterium*, vel plurali numero *Mysteria*, aliquando *Mysteria tremenda*; quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, & *Mysterium pacis & unitatis*; interdum vero *Sacramentum*, *seu Sacramentum Dominicum*, *Sacramentum corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque hæc præcipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiæ Patribus appellata fuit, ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper & ubique locorum, Eucharistiam maximum Sacramentum esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

2 Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed omnes fere hæretici pro Sacramento habuere. Si enim Gnosticos excipias, & Manichæos eorum asseclas, atque Messalianos & Archonticos, & alios his affines, qui omnia e medio penitus sustulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentum esse asseruerunt, licet antiqui Pelagiani, ac ætatis nostræ Sociniani vim gratiæ divinæ producendæ eidem concessam esse negaverint. At in assignanda & explicanda hujus Sacramenti essentia atque natura, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Consecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata, Panem in Christi Corpus, & Vinum in Christi Sanguinem transmutari, ita ut Consecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substantia Panis & Vini, sed sola substantia Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus Panis & Vini, atque communior & magis recepta apud Theologos nostros opinio est, Eucharistiæ Sacramentum, quod per verba Consecrationis perficitur, atque ita confectum quidpiam permanens manet, *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis & Vini simul, & Corpore ac Sanguine Christi constans, quod in Altari ponitur*. Ita vero accepta Eucharistia definiri solet: *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectionem animæ spiritualem*.

3 Inter Hæreticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrinam respuunt, præter Socinianos, quos jam nominavimus, & Arminianos eisdem hac in re affines, occurrunt Lutherani, & Calviniani, quibus accedunt etiam Anglicani. Lutherani cum Christi Corpore & Sanguine in Eucharistia manere quoque contendunt substantiam panis & vini, atque Sacramentum hujusmodi in mera sumptione consistere, seu tunc tantum fieri præsens Corpus Christi cum substantia panis & vini, cum illud Sacramentum suscipitur. Calviniani vero Eucharistiam meram figuram esse ajunt Corporis Christi pro nobis in Crucem acti, ac Sanguinis pro nobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcumque realem præsentiam Corporis & Sanguinis Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinus, Matthæus la Roque, Basnagius, & alii, qui improbo labore conati sunt in suas partes trahere non solum Nestorianos, Monophysitas, Iconomachos, atque alias antiquas hæreticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiæ Patres, & veriti non sunt affirmare, orthodoxum de transubstantiatione dogma, decimo Ecclesiæ sæculo antiquius non esse: Nec defuere impudentissimi viri, qui affirmare non erubuerunt, Græcos, Armenos, Coptos, Syros, aliosque Orientales transubstantiationem negare, ac de reali Christi Corporis in Eucharistia præsentia in eadem cum ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi populo imponunt; cum probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monumentis superesse præsidium.

Contra hujusmodi Novatores plures Ortho- 4
doxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos vero paucos indicamus, quorum quilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; Ita sane rem tractarunt Natalis Alexander dissertationibus, quas adversus Albertinum, aliosque conscripsit, atque Historiæ suæ Ecclesiasticæ inseruit: Ita Carolus Vitasse *tom.* 4. *tractat. Theologicorum*: Ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: ita Arnoldus, aut quicumque sit Auctor operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi præsentiam &c.* in Eucharistia: Ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetuitate, quæ duobus voluminibus comprehensæ sunt, quorum primum Anno 1711. alterum vero Anno 1716. Parisiis vulgatum fuit: Ita denique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, præter recentiores nostros Theologos, addere jure meritoque possumus doctissimos Patres Benedictinos Congregationis Sancti Mauri, qui Sanctorum Patrum opera doctissimis animadversionibus illustrata ediderunt, in quibus singulorum de Eucharistia sententiam luculenter exponunt, & a pra-

vis

vis Novatorum interpretamentis vindicant: quod etiam præstitit doctissimus Pater Lequien Dominicanus in editione, quam procuravit operum Sancti Joann. Damasceni.

5 Sed ut perspicue appareat, quam inutiles fuerint hæreticorum conatus, & quam desperata sit eorum causa, paucis hic observare sufficiat, Christum Dominum in Evangelio se carnem suam in cibum, Sanguinem vero in potum daturum promisisse, ut legere est Joan. 6. atque in institutione Eucharistiæ, accepto in manibus pane, dixisse: *Hoc est Corpus meum*, atque accepto deinde Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus &c.* Dubitari non potest, quin divinæ vocis virtute Panis in Corpus, & Vinum in Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res e nihilo ac Universus formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere hæc transmutatio possit? Ita sane post Chrysost. argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstat quominus hæc Christi Domini verba *Hoc est Corpus meum* ita intelligantur, ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper & ubique locorum docuisse, verba illa ex Christi ore profecta *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, hujusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quo discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum, & Sanguinem in potum, & quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet; Nam Ignatius Martyr vir Apostolis coævus in Epistola ad Smirnæos, hæreticos illos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Justinus itidem Martyr in Apologia, quæ secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti*, scilicet per hæc quæ Christus pronunciavit verba: *Hoc est Corpus meum*, *alimoniam unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur*, *incarnati illius verbi Jesu carnem & Sanguinem esse*. Similia habet Irenæus *lib.* 4. contra hæreses *cap.* 32. 34. & 57. Eadem, & iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium sæculorum, quorum auctoritates videri possunt apud supracitatos Scriptores.

6 Patribus accedunt antiquæ Liturgiæ, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum sæculum litteris consignatæ non fuerint. In omnibus hujusmodi Liturgiis preces occurrunt, quæ aperte designant, per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus, & vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quæ de Eucharistiæ forma paulo infra dicturi sumus, apparebit. Accedit etiam omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur in Eucharistia, transubstantiationem, & veram realemque Christi Corporis & Sanguinis præsentiam agnoscere, & venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri, aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnarent. Notum itidem est, quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiæ sæculo, vel de reali Christi præsentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnulliis visum est, vel cum substantia panis istud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romæ, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit? Nam ab anno 1050. in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080. in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quæ ad saniorem mentem Berengarium reduxit, decem Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, & quam contraria habita sit universæ Ecclesiæ Fidei, *Berengarii* hæresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanam & Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per antiquos Patres accepisse, tum ex eo liquet, quod statim, ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo, quod omnes orientales Ecclesiæ a tot sæculis ab ejus communione separatæ in eadem cum ipsa fide consentiunt. Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Græci Schismatici, Armeni, Copti, & Syri Jacobitæ, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanæ Ecclesiæ communione defecerunt; & Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum Anno 431. in Ephesina Synodo. At ii omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis, & Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis fidei, a Renaudotio, ab Assemano, 7

mano, & ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de harum fide & religione scripserunt, & ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi, & Patriarchæ ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis, & Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; Editæ vero a Græcis a Samuele Schelestratio græce & latine Romæ vulgatæ fuerunt typis Congr. de Prop. Fide duobus voluminibus in f. quorum titulus est *Acta Ecclesiæ orientalis adversus Lutheranos*. Hæc pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§. I.

de Materia.

8 Materiam Eucharistiæ Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytæ enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnati *Conc. Carth. III. & Constantin. an.* 680.) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis.

9 Azymo pane utuntur Æthyopes sive Abissini feria quinta in Cœna Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in commentar. histor. Æthyopicæ, & Monachus Ordinis Sancti Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta *anno* 1594. rogatus, *an Æthyopes celebrent in pane fermentato, vel in azymo, & quid sententiant de celebrante in azymo? Respondit, Æthyopes in fermentato celebrant, & illi, qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthyopia feria quinta in Cœna Domini singulis annis in hujus rei memoriam in azymis celebramus.*

10 Chaldæi, qui in Malabria sunt, ex quo Latini in illas ragiones penetrarunt, azymum adhibere solent; In Concilio Diamperiensi *anno* 1599. statutum fuit, ut in azymo tantum consecrarent; ac etiam antea, teste Josepho Indo *navigat. novi orbis cap.* 134. dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit Asseman. *tom.* 2. *Bibl. Orient. part.* 2. *pag.* 290. Ex Græcis Monachi Cryptæ Ferratæ, & Presbyteri Collegiatæ S. Mariæ *de Graseo* nuncupatæ, ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

Apud Armenos, & Maronitas azymorum 11
usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censeant, per plura sæcula, tum in Occidente, tum in Oriente, promiscuum fuisse azymi ac fermentati usum, ac Armenos, & Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, utut se res habeat, certum est, Armenos, & Maronitas, a mille, & amplius annis azymum adhibere. Galanus *tom.* 1. *Concil. Eccles. Armen.* de Johanne Armenorum Patriarcha scribit: *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, & auxilio Caliphæ Babylonis Synodum congregavit in Urbe Monascherti in confinibus Halicaniæ Provinciæ, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis, definita fuit in Christo una natura, una voluntas, & una operatio, fueruntque a Sacris ablata mysteriis fermentum, & aqua.* Constat vero, Homarum Saracenorum Ducem regnare cepisse *an.* 634., atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria obiisse *an.* 644., quamobrem jure atque merito conjicimus, circa *annum* 640. antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium *ann.* 692. celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supra nominatæ interfuere, usum consecrandi in azymo apud Maronitas statuisse. Quamquam in Trullana Synodo *Canone XXXII.* damnati fuerint Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat, plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare, vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur; ut ait Brunus *dissert. de Liturgia Armenorum*. Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertant, Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod cepit *an.* 866. e vivis excessit, scilicet *anno* 856. & ex Alcuino, qui eodem sæculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii ætate azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Lati-

Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum Ecclesiasticarum eruditione, apprime cognosceret, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiæ judicio, & Christi exemplo comprobatam.

12 Sed post duo circiter sæcula Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azymorum usum damnare ceperunt. Michael Caerularius Patriarcha Constantinopolitanus, omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiæ materiam constituit: Atque eodem fere tempore, quo illa adversus Armenos prodiere scripta, quæ refert Cotelerius *in notis ad Constitut. Apostolic. lib. 2. cap. 14. & lib. 5. c. 13.* quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *De impia pessimorum Armenorum Religione*; alterum vero *Renunciatio Hæreticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit hujusmodi Græcorum erroris originem detegere, atque explicare. Cum *Canone LXX.* ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur; *Canone XI.* Trullanæ Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiæ canonibus, Orthodoxi azyma a Judæis accipere, ac Judæorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti dum immoderato quodam studio reprehendendi, ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nacti sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiæ materiam. Liquet id ex nota, quam XI. Trullanæ Synodi canoni adjecit Matthæus Blast. Quamquam ea, quæ exposita sunt, satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse, semper aptam esse Eucharistiæ materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per hæc verba; *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici. Sacerdotesque in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos, ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam.

13 Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiæ materia, aptissima est hujus Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro, & Alcuino supra citatis, ante VIII. sæculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta *anno* 1054. *cap.* 5. scribit: *Ecce jam post mille, ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda*; & Cardinalis Humbertus, *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanæ, & Latinæ simplicitati azymum extorquere nequit*; & infra: *a prima scilicet Ecclesia ad hæc moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit*. Similia habent Gregorius VII., & Innocentius III. *de Myst. Missæ cap.* 2. ubi ait, *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro, & Paulo, quos & vivos habuit, & Defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit*. Nec ante Michaelem Cærularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit. Scriptorem invenire est aut Latinum aut Græcum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: 14 ad vesperam enim primi mensis die XIV. dum Judæi Pascha celebrabant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi XII. vers. 15. hæc habentur: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*: atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in cœna illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam: nam Marci XIV. v. 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Judæi Pascha, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pas-*

Pascha? Et *vers.* 21. *manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, fregit, & dedit eis, & ait, sumite, Hoc est corpus meum;* Lucas vero cap. 22. vers. 7. ait, *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha,* & postea subdit, *cum facta esset hora,* hoc est juxta Legis præscriptum, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo,* ac deinde, *& accepto pane, gratias egit, & fregit &c.* Igitur Christus panem accepit, voluitque esse corpus suum, quem Judæi adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum.

15 Denique Christus Dominus Eucharistiæ materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus; Nam ut omittam quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno, aliisque antiquis profanis scriptoribus, illis temporibus communem, & vulgarem panem fuisse sive azymum, sive fermentatum: ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire; sic *Geneseos* XVIII. *vers.* 6. & 19. *ver.* 3. panes, quos apud Abraham, & Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcinericios* ἄρτους ἐγκρυφίας. Ac passim eadem Scriptura panes propositionis commemorat, eosque græca voce ἄρτος designat, quos ex *Levitico* XI. *ver.* 5. constat fuisse absque fermento: ita *Exodi* XXV. *ver.* 30. & *Matthæi* XII. *ver.* 4. Hinc Theodoretus in suo opere *ad* v. 4. *c.* 10. *Danielis*, inscitiæ eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, & subjicit: *panis enim vocatur & fermentatus.* Ergo si christus panem esse voluit Eucharistiæ materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

16 Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum ex Græco vocabulo ἄρτος quod azymum panem exprimere nequit; nam *artos*, inquit Cærularius, *interpretatur elevatus*, & *sursum portatus a fermento, ex sale calorem, & elevationem habens.* Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiæ effectum significare non possint, & cum Symbola sint tristitiæ & doloris, quæ Judæis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quæ est lætitiæ signum. Præterea, quod Melchisedech, cujus sacrificium Eucharistiæ figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Judæorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato, Judæorum cæremoniæ, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitæ sunt. Hæc sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiæ materiam.

Sed videamus, quam inepta, & imbecillia 17
sint. Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam ejus nominis, quod est artos, conamini nos vincere, sciatis omnino vanum, & puerile, quia, & a linguarum peritis diversæ etymologiæ dantur ex uno nomine, secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum.* Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustathius, Nallandius in Bibliotheca Photii, Suicerus, & alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Cærularii etymon probet. Præterea jam supra ostendimus, vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quæ habentur *Lucæ* XXIV. *ver.* 40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex 18
qua Sacramenta constant, & effectum, quem producunt, debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non est ut in singulis materiæ qualitatibus analogia hæc reperiatur. Panis autem sive azymus sit, sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget; quod & Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Judæis doloris 19
signum, sed & gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpessi, ita & gaudium, quo afficiebantur ex memoria suæ e manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste præteritum significat; lætitiæ vero est Symbolum, ut gratiam indicat, qua per ipsam donamur, & ut est certum futuræ gloriæ pignus.

Ad tertium, non negamus convenire Chri- 20
sti Sacrificium cum eo, quod Melchisedech obtulit, quod in utroque substantiæ panis & vini materiæ loco fuerint. Aut ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit, cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita neces-

sarium non fuit ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato differt.

21 Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus. *Canon LXX.* Apostolorum hæc habet; *Si quis Episcopus, vel Prebyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit (ut verbi gratia azyma, aut quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur.* Canon vero XI. Concilii Trullani hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem Laicus, segregetur:* & Canon XXXVIII. Concilii Laodiceni habet: *Quoniam non oportet a Judæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

22 Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Judæorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Judæos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, & ova adhibent, addito quoque saccaro, ex quo delicatulos panes *Mazacb hascibra*, azyma dicta, pro ægrotis, & amicis etiam Christianis efformant. Hæc sunt azyma, quæ Canones prohibent; hæc vero a Judæis accipere, atque comedere non modo Græcis, sed etiam Latinis, ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopoli ex Riciullo *de jure Person. lib.* 11. *cap.* 39. *n.* 10. *& sequent. Vetitum esse Romæ, ne vel sub benevolentiæ quidem specie Judæi Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judæorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judæorum azyma: neque enim vi Mosaicæ legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiæ institutionem, & non ut Judæorum cæremonia, sed ut Ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

23 Præterea Canones supra relati omnem cum Judæis familiaritatem, & communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judæorum azyma accipere, atque comedere; non solum, ut sunt Hebrææ gentis cæremoniæ, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiæ contestationem. At azyma, quæ a Christianis fiant, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare; Offulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli *resp.* XIV. *sect.* 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis?* quæ verba ad litteram usum azymorum citra Judaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus, nonnisi ut Judaica cæremonia est, intelligitur.

Quæres. quænam sit mystica significatio azymi, & fermentati, ut in Missæ Sacrificio adhibetur? 24

Resp. Plura sunt, quæ Ecclesia de Azymorum usu fidelium memoriæ offert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum corporis, tum animæ puritatem, quæ ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, juxta Apostoli verba 1. ad Cor. 5. supra relata, *Epulemur* &c. III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum, eximiam repræsentat carnis Christi, quæ offertur, sanctitatem, cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, & igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, & ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima & corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pani anteposuerit, quia in Sacris litteris azyma numquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentum; Christus enim ait, *Cavete a fermento Pharisæorum*, & Paulus, *expurgate vetus fermentum &c.*

Nec deest in fermentato, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quæ ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius qui celebret, mentem ad Cœlum attolli oportere, ut spiritualia & cœlestia contempletur. II. Incarnatio, sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturæ immisceat humanæ, quemadmodum farinæ fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Græci sese detestari profitentur Ebionæos, Nazaræos, aliosque Hæreticos, qui primis Ecclesiæ sæculis in Oriente præsertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesiæ 25

cle-

clesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis præposuerit.

26 *Nota*. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiæ Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quæ ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopi communione neutique separatos demonstrarent, ut scribit Innocent. in *Epist. ad Decentium cap. 9.* Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur, tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis, ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem præstabat, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ cui commiscetur, ut inquit *P. Syrmundus cap. 5. de azymo*.

27 *Quæres*, utrum Latinis fermentatum, & Græcis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, & Calviniani, cum Ecclesiæ præcipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo, ac fermentato uti, ac fermentatum azymo præferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus prælationis causa est, quia Latina, ac Romana Ecclesia cujus judicio damnati sunt azymum adhibet, ac præcipit unicuique Ecclesiæ, ut suum morem sequatur.

28 Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiæ præceptum unice proferemus. In Florentinæ Synodi definitione hæc habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem*. Igitur adest Ecclesiæ præceptum, quo Latini in azymo, Græci vero in fermentato consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, & Græcus prout moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiæ;

29 *Quæri* ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Græcorum, ac Græcus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci ritum consecrare?

Responsio ex iis, quæ de obligatione manendi in semel suscepto Ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; & si Græcus in Latinorum locis eandem obligationem retinet, quia ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est Græcum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Græcorum teneri ad proprium Ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat; Neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiæ, quæ proprium cuique Ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiæ, peculiares quoque adsunt Ecclesiæ leges. Præter ea, quæ ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis 13. Kalend. Septemb. 1566.* in qua hæc leguntur verba: *Quibusvis Presbyteris tam Græcis, quam Latinis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more; & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiam, aut facultatem, aut quovis alio prætextu Missas, & alia divina officia celebrare, aut celebrari facere præsumant*. Et Benedictus XIV. Const. *Et si Pastoralis*, §. VI. *num.* 10. Prædecessorum, ac Synodi Florentinæ legem inculcans, *Districtius*, inquit, *inhibemus, etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum, Missas, & alia divina officia, Græci Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere præsumant*. Deinde prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro Communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro Communione Latinorum *in quacumque Ecclesiæ suæ Altari retineat*, jubetque *ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat*. Præterea ne Laici Latini Communionem sub specie fermentati a Presbyteris Græcis recipiant, omnino interdicit; Græcis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere*. Hæc pro Græcis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Verricello citatum, qui censet, teneri Latinum per Græcorum regionem transeuntem Græco more celebrare, ac Græcum Latino ritu in locis Latinorum: Nam antedictæ Constitutiones sunt pro Græcis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. 30
Secundo errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque apud Verricellum *tit.* VIII. *quæst.* 188. qui asserunt,

ferunt, Sacerdotem Græcum, qui perpetuum inter Latinos Domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum Latino ritu; Nam Ecclesia præcipit, proprium ritum sine Apostolicæ Sedis dispensatione mutari non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent; proprio more Missas, aliaque divina officia celebrare debere, *Tertio* errare quoque Verricellum ipsum, dum loco citato ait posse Latinum Græco more, Græcum vero Latino ritu celebrare in locis, in quibus proprii ritus Ecclesiæ non adsint, quod possint se se loci consuetudini accommodare. Nam Ecclesia præcipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus *cap.* 4. ac districtius jubet, Sacerdotem quemque juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur *Epist.* 128. *ad Januar.*, & quo mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit; Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiæ, in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicæ Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines, legesque illas spectat, quæ a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco, ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, & celebrandi Missas, & officia juxta propriæ Ecclesiæ morem, personas afficit, quæ suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiæ lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriæ Ecclesiæ celebrandum. Vide *in cap.* 4. quæ diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

31 Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Græca, nec Græco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, & infirmus absque Viatico decedere; quia utilitas communis privatorum commodis præferenda est: ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ servare præscriptos ritus: & quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, & audiendi Sacri in diebus festis non obligat nisi, dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis; Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiæ præceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura, & diligentia: De Græcis scribens Christophorus Angelus homo ritus Græcanici peritus libello, quem Græce vulgavit, de præsenti Ecclesiæ suæ statu, *panem*, inquit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit ..... antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui litteræ hæ insculptæ, Jesus Christus vincit, imprimunt*. Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthyopes etiam mirabili quadam arte, & cura panem hunc præparant, teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Æthyopiæ *cap.* 12. Jacobitæ denique, & Nestoriani, non secus ac Græci, Syrique Melchitæ, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum, quo ad panem hunc præparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Græci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare. 32

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo hæc apud Nestorianos & Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti coeperint, ut facilius massæ sigillum imprimerent, eamque coctam facilius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer, hæc olei admixtio habita est. Extat hac de re decretum *Congr. particularis de Prop. Fide*, quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, & ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, & una ex Liturgiis, quæ in eodem Missali fuerunt a Sede Apostolica approbatæ, introductoque in Congregationem prædicto Archiepiscopo, & mediante interprete, de pluribus circa materiam Sanctissimæ Eucharistiæ interrogato, Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi precepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in eoque sine oleo, ut Græci faciunt, formam, seu sigillum, cum crucibus, & punctis duodecim Apostolorum,*

rum, & LXXII. *discipulorum significantibus imprimi*, & *in clibano coqui*, *loco frixorii*, *in quo Jacobitæ suas solent hostias oleo litas coquere*. *Præterea Cong. jussit*, *ut dictus Archiep.*, *præsentibus Magistro Sac. Palatii*, & *Secr. Ingolo*, *cum massa fermentata*, & *oleo*, *more suæ nationis*, *hostiam conficeret*, *ut posset experimento comprehendi*, *an oleum dictam massam ingrediatur*, *quod sequenti die idem Archiepis. fecit*. *Nam delata massa fermentata*, *oleo sinistram manum unxit*, *ut posset ab ea libere separari*, & *formam ligneam similiter unxit*, *in qua erant prædictæ cruces*, & *puncta pro sigillo imprimendo*, *ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit*, *oleum non ingredi massam*, & *a Jacobitis adhiberi ob solas duas rationes*, *ut scilicet imprimi possit sigillum*, & *massa in frixorio coqui*; *censuit tamen idem Magister standum esse in decisis*, *ut sine oleo massa durior effecta*, *fiat ab Archiepiscopo hostia*, *nam sigillum facile imprimi poterit*, *si massa modica aspergatur farina*, & *deinde in clibano coquatur*. *Sac. Cong. P. F. 22. Junii* 1733. Atque hinc patet, merito doctissimum P. Berti *de Theol. disc. lib.* 33. *cap.* 5. *Thesi* 2. reprehendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem, nam mixtio salis panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum fert: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari soleat; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.

33 Altera materiæ Eucharistiæ pars est vinum de vite; sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharis. materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quæ in Æthyopia, & apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent, nefas esse vino modicum aquæ miscere; quibus & tertium addemus, de aqua fervente, quam Græci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

34 *Quæres I.* Utrum liquor ex uvis passis, & zebibo expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur?

Nota 1. *Fagundez præcept.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. ita scribit: *Scio*, *in Æthyopia ex defectu vini assumere Catholicos*, & *Patres nostræ Societatis uvas non ita passas*, & *eas aqua superinfundere*, *quoad usque lentescant*, & *postea exprimunt*, *ex quibus fit vinum*, *in quo consecrant*, *satis generosum*, & *primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthyopiæ*.

Nota 2. *An.* 1703. *die* 14. *Februarii* propositum fuit dubium a P. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Obs. ac Missionibus Æthyopiæ Præfecto, an liceat Missionariis celebrare cum vino ex *zebibo*, vel uvis passis expresso; ut in Regionibus illis fieri solet; *Sanctissimus auditis votis Eminentissimor. mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho*, *quo præcise modo conficiatur vinum ex uvis passis*, *vel zebibo in Æthyopia*; & *postea iterum formari*, & *proponi idem quæsitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores*, & *successive in Congregatione coram Sanctitate Sua habenda*. Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum hujusmodi in hunc fieri modum; sumuntur ex. gra. 4. libræ Zebibi, franguntur, atque in apto vase tunduntur, ac deinde totidem frigidæ aquæ libræ in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vel ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi, vel uvæ passæ materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac præmissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; *ac lectis quoque relationibus Patris Joannis Damasceni Consultoris*, *nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino*, *Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit*, *licere*, *dummodo liquor extrahendus a Zebibo*, *vel uvis passis ex colore*, *odore*, & *gustu dignoscatur esse verum vinum*; *S. C. S. Off.* 22. *Julii* 1706.

Resp. His præmissis, ubi vinum desit, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum; Nam sic liquor ex uvis de vite extractus esset, atque iis qualitatibus deprehenderetur, uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvæ naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem, qui negative respondendum censet,

 quia

quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa; nam zebibum uva est, ignis, vel solis calore exsiccata; & si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentario tantum ab illo differat.

35 *Quæres* 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua?

Resp. Sacr. Congr. S. Off. 14. *Julii* 1707. ad hujusmodi quæsitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, præsertim in purificatione, seu prima ablutione;* Dum vero tanta sit vini penuria, ut nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent pluries ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Cong. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus *die* 23. *Januarii* 1665.

36 Vino parum aquæ miscet tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque præceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicæ puritati, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquæ mixtionem rejiciunt Armeni; Ii in Conciliabulo supra citato Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellatos fuisse censet Julianitas, & Gajanitas, qui, ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiæ Patriarcha *anno* 561. scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendantur confiteri, Christum nuda & simplici Deitate constare*. Facile autem est demonstrare, Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum ætate statuisse, ut vino parum aquæ misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiæ præceptum. Christum Dominum vino parum aquæ miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judæorum Eucharistiam instituerit, ut etiam Armeni, ac alii Hæretici fatentur; At Judæi calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jod benedictione 7. ex Rabbi Maimonide, aliisque, & ex vulgari eorumdem antiquo more; *Proverbiorum c.* 9. & *Apocalypsis c.* 18. Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse, testatus est Irenæus circa medium II. Sæculi *lib.* 4. *adversus hæres. cap.* 57. inquiens: *Accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, & temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit; lib.* autem 5. *cap.* 2. *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuetus: & Cyprianus *Epist.* 63. ad Cæcilium III. sæculo scripsit, *invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam; ut ipse ibidem explicat. Ergo primis sæculis Ecclesia credebat, Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc eam fuisse imitatam testatur Justinus Apologia 2. *Deinde*, inquiens, *ei qui Fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini*; & testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib.* 8. *cap.* 21. de Christo dicens *Similiter calicem miscuit ex vino, & aqua, sanctificavit &c.* Et, ut mittam alios PP. omnes antiquæ Liturgiæ Jacobi, Chrysostomi &c. hujus mixtionis ritum præscribunt; illumque servandum præcepere Concilia Carthaginense III. *ann.* 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, & Tridentinum, quod *sess.* 22. *cap.* 7. ait: *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypsi B. Joan. Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur*. Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper, & ubique vino modicum aquæ miscere, idque non pro re indifferenti, sed præcepta habuisse.

Græci præter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiæ sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, & aqua, quæ fluxerunt a sancto latere Domini, & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris passionis ejus, vivifica esse constet, veluti ex vivifico deificato corpore vivifica*, ait Balsamon in Resp. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini. Mixtio hæc damnari non potest: tum, quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: nam præscribitur in Liturgiis Basilii, & Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno *orat. cathec.* 1. *cap.* 37. a Theodoreto dialogo primo inscripto; *Immutabilis*, a Damasceno *lib.* 4. *cap.* 14. atque ab aliis Patribus: tum etiam quia, Const. *Etsi Pastoralis* §. VI. *n.* 2. Græco-Italis *permittitur, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in sacrum calicem infundere*. Quamquam

quam id Græcis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; Nam ritum omittendo particulari Ecclesiæ præscriptum, non negant, nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II.

De Forma.

37 De forma Eucharistiæ ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quæ sunt a nostro Auctore prætermissa, & quæ in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur, & quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra Latina, & in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quæ in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, & Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quæ preces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, & vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiæ reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum 1. est quæ Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xysti Papæ, ac tertia Dionysii Metropolitæ Adimeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandum Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in Canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quæstionis necessitas ex eo pendet, quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti; & quia nonnulli Thomistæ putant, omnia, quæ in Calicis consecratione nos adhibemus verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

38 Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus &c.*, esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; & sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, præter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quæ quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi Sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, & post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis, Eucharistiæ Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed & Sacerdotis quæ sequitur, precatione, & benedictione per virtutem Spiritus Sancti*; scilicet, *verba Christi*, ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei, quæ tunc gesta fuit, revocant, & vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur: precatio vero, quæ postea consequitur, & benedictio Sacerdotis revera transmutat, quæ jam erant dona, in ipsum prototypum Corpus, & Sanguinem Domini*. Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, & Christi verba consequi asseruimus, & nonnullæ haud bene intellectæ Patrum sententiæ, quæ per Christi verba, & orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI. Sæculi viri eruditione, & doctrina celebres, qui in Cabasilæ abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. 39
Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Præd. & Christophorus a Capite-fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Cæsariensis. Ii enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes, & argutias devitarent, ac penitus everterent, plenioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiæ consecratione explicationem, & intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem Evangeli-

gelicis verbis præmissam in Latinorum Liturgiis, quæ incipit: *Quam oblationem tu Deus &c.* Evangelica vero & Christi verba narrative tantum proferre, non significative, & effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus, *Corpus Christi, propter orationem præmissam, & ex vi pacti; & sic defenditur mos Græcorum*. Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit, toties se præsentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua *Hoc est Corpus meum &c.* ea ratione, ac ordine, & modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi, & vinum Sanguis; & ut Christus dicendo *Hoc est Corpus meum*, corpus suum id esse demonstravit, illudque discipulis præbere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Cristophorum inter ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione, ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultæ jacuere; sed hoc eodem sæculo a Gallis nonnullis excitatæ, magno argumentorum apparatu expositæ, ac propugnatæ fuere a Petro *Le-Brun* in expositione Liturgiæ Armenorum; & ab Antonio Augustino *Touteè* diss. 3. præmissa operibus S. Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione*, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quæ in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougantio Jesuita, ab Ursio, Merato, Georgio Assemano juniore, aliisque. Hæc quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

40 Inter Latinos vero aliæ quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac confutare necesse est, ut Systema hac de re absolutum exhibeamus; Innocentius III. in opere de Mysteriis Missæ, quod ante Pontificatum ediderat, *lib. 4. cap. 6.* ait *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis*. In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis *lib. 4. de divinis officiis*, aliique, quos Catharinus, & a Capite Fontium laudant, ac veluti propriæ opinionis assertores proponunt.

Ajunt nonnulli, Scotum in 4. *dist. 8. q. 2. ad 2.* docuisse, hæc verba *Hoc est Corpus meum Hic est sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed præcedentia necessario addenda esse, alioquin verba illa ad personam loquentis, non ad Christum, cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Hennus, aliique Scotistæ, Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt. 41

Rursus quamplures Theologi sunt, qui contendunt, S. Thomam omnia verba, quæ a Latinis in calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capisuccus, Natalis Alexander, aliique Thomistæ. 42

Armacanus ait *lib. 9. q. Armenorum cap. 3.* hæc esse in consecratione Calicis necessaria: *Hic est Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti*, non vero reliqua. Alii, Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Hæc quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operæ pretium esse arbitror, Evangelica, & Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quæ fuerit hac de re Ecclesiæ a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas Liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt; Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, hæc esse omnino saltem ex Christi præcepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, vel amanuensium incuriæ tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa prætermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent. 43

En itaque verba juxta formulas a Martenio collectas. In Liturgia Jacobi ita forma hæc exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur, & datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc*, & *Hic* particulam *enim*. In Constitut. Apost. *lib. VIII. cap. 27.* hæc forma reperitur, *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. In Liturgiis SS. Basilii, & Chrysostomi post *Sanguis meus*, additur *novi testamenti*; ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthyopes utrique formulæ addunt *Amen*. Mozarabes hac utuntur; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti* 44

ti in meo sanguine, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. In Libris Sacramentorum, qui præ se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus*. Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, & Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habent formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. In Liturgia communi, sive Canone universali Æthyopum habetur: *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen*. Iisdem fere verbis aliæ Orientalium Liturgiæ eamdem exhibent formam. Facile vero patet, undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matth. legitur, *Hoc est enim Corpus meum, Hic est enim Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Paulus autem *I. ad Cor. 11.* ita illa refert: *Hoc est Corpus meum; Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine*.

45 Has ego formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quæ apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, & quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quæ apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur. Primum Christi verba, quæ in Orientalium Liturgiis leguntur; esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, & temeritatem, qui corrigere, & ea augere propria, ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, & Liturgiarum usu a primis sæculis comprobata, emendare, ac mutare audeat? Deinde rite, ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quæ in Liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam constituentia efficere docet quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed præterea, quia hæc unice sunt verba, quæ a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur Liturgiis: quod argumentum est, fuisse hæc semper, & ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice, & ex præcepto tantum Ecclesiæ adhibita. Hic tamen moneo, præceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere; quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in jam probatis Liturgiis habentur, libere prætermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re Systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit.

PRimum hæc assertio inde probari potest, 46
quod Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit; Iis enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere præcepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: Sacerdotes vero per verba consecrant, & quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo: non: *Hoc est Corpus Christi*, sed: *Hoc est Corpus meum*. Hinc, *quid nostra consecratio est*, inquiebat Chrysostomus *Hom.* 83. in Matth. *nisi illius repetitio, quam Christus peregit?*

Deinde Christus Sacramentum instituens, qua 47
Deus, & conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, hoc est materiam, & formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedens* enim *verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit Aug. *Tractat.* 80. *in Joan.* Accedunt præterea auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus *Sess.* 13. *cap.* 1. ita de Eucharistia loquitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus præbere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt*.

Sa-

Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis, vinique, verba proferendo, instituisse, ac perfecisse Eucharistiam.

48 At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quamobrem Paulus 1. *ad Cor.* 10. *v.* 14. *Calicem benedictionis*, vinum consecratum appellavit; & dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per præmissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *Accepit panem, benedixit &c.*

49 Sed levis est momenti hæc conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, & confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit; & verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, & verba talia, quæ rem significatam efficerent, præsumendum est. Quæ sola præsumptio plus quam illa conjectura, valet. At præterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quæ id significant, quod in Eucharistia fit, quæ semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quæque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, & gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticæ præmissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐλογήσας, idest *cum benedixisset*, & εὐχαριστήσας, scilicet *cum gratias egisset*, quæ præteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima Cœna ritus servavit Judæorum, qui cœnæ benedictionem præmittebant, & panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quæ benedictione Christum consecrasse autumat, & in 1. *ad Cor. cap.* 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Cœlum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut præstitit suscitaturus Lazarum, & panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem, & consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, & *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant: ut S. Thom. 3. *part. q.* 87. *art.* 1. ac alii post ipsum; & revera, quod consecratur, cœlesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi præmissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestæ sunt ordine, ut pluries observavit August. *lib. de Cons. Evang.* Ad tollendam vero æquivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Judæorum Pascha celebrando præmisisse puto, & quam a consecratione diversam habeo; alteram vero quæ mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica; quæ ipsa consecratio est, quam innuit Paulus loco supra laudato.

Nota. Etsi vera est hæc nostra sententia, ut ego arbitror, præsertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiæ aperta definitio adest, quæ oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus *in fine opusculi* 2. Alphonsus Salmeron, *circa finem Tract.* 13. Juvenin, Tournely, Du-Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos Hæreticos excogitatam, & quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnant Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, & Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

Eucharistiæ forma Christi verbis continetur, Hoc est &c., Hic est Calix &c.

Hæc propositio, quæ paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta: At præter verba illa *Hoc est &c.* quæ alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Hæc solum sacri Scriptores commemorant, hæc unice Christi, ac Divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quæ consecrationi necessaria habentur, sacræ Liturgiæ a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Eccur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ, in omnibus reperies invocationes, precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illæ ab Ecclesia institutæ generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversæ habentur 50

ben-

bentur, immo & vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiæ hæ preces necessariæ putantur? Verum est, Eucharistiam, quæ necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptisma, & Pœnitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis assertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiæ Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiæ ipsæ nos doceant.

51 Incipio a Latinis. Tertullianus *lib.* IV. *contra Marcionem cap.* 40., ait, *Accepit panem, & distributum discipulis Corpus illud suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum.* Apud Cyprianum Auctor *serm. De Cœna Dom.* ait: *Ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc est caro mea: Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis ille substantialis, & Calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit.* Ambrosius *lib. de Myst. cap.* 9. *num.* 52. *Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicemus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et *num.* 54. sequitur; *Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem Corporis significatur.* Eadem vel ipse, vel quisquis est Auctor *Libror. de Sacram.* qui Ambrosii nomine circumferuntur, *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 14. ait scribens, *Sermo Christi hoc conficit Sacramentum*, & *num.* 19. *Fit Sanguis consecratione verbi cœlestis*, *cap.* 5. *num.* 23. *Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi.* Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum loco citato *de Myst.* ita loquentem: *Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum*, & IV. *de Sacr. cap.* 5. *n.* 22. *Illa verba Evangelistæ sunt ad usque Accipite: Inde verba sunt Christi.* N. vero 14. *Consecratio autem, quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris; Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi.* Sanctus Augustinus *Serm. de divers.* 227. *alias* 83. inquit: *Panis ille, quem videtis in Altari, sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi, Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*: Verbum autem Dei est sermo ille Christi, *Hoc est &c.* ut ex Ambrosio, aliisque Patribus aperte constat. Hic notare juvat, Amb. *loco cit. de Myst. cap.* 6. dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius *naturam mutari*, & Aug. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 4. asserere, *Eucharistiam prece mystica consecratam*; ubi uterque verbis Christi precum, vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus, vel alius sub ejus nomine *Hom. in Ramis palmarum*: *Dixit*, inquit: *Christus tunc per se, & modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum: & tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat, quod dicitur.* Ita Auctor quoque loquitur *sermonis* 28. *de verbis Domini*, qui Augustino tribuitur, & *Sermonis* 5. *de Paschate*, qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Pascasium *lib. de Corpore, & sanguine Domini cap.* 12. *& cap.* 15. Remigium Antissiodorensem, & Stephanum Eduensem, aliosque a Martenio citatos; Ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum Latinorum cujusque ætatis sententiam in Conciliis Florentino, & Tridentino, occasionem dedisse Rubricæ jussu Pii V. Missali Romano præmissæ, quæ *tit. de defectu panis* hæc habet: *Si celebrans ante consecrationem advertit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si advertit post consecrationem, etiam post illius hostiæ sumptionem, posita alia, faciat oblationem, ut supra, & a consecratione incipiat, scilicet illis verbis, Qui pridie &c. Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie &c.* Quæ sane innuunt, sine precibus, & invocatione, Latinæ Ecclesiæ judicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Græcos Patres. Primo loco afferemus Justinum Martyrem. En verba ex *Apol.* 2. *circa finem* deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, δι' εὐχῆς λόγου per orationem verbi; nomine autem εὐχῆς non effusam deprecationem, sed expressam a Christo Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat, quæ in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Atque hic notent velim Adversarii, εὐχὴς seu *precationem*, vel orationem, Græcos Patres illam Christi orationem vocare, qua dicit *Hoc est*

[illegible]

[illegible] Hoc est Corpus meum. Origenes [illegible] in Matth. [illegible]. Quia [illegible] Christi per verbum Dei, & precationem sanctificatum, [illegible] Dei, [illegible] intelligatur. [illegible] de Pasch. [illegible], post [illegible] Hoc est Corpus meum, qui non credit esse Corpus Christi certe fidem derogat. [illegible] in [illegible] Voluit, [illegible], Christus per gratiam dicere, Hoc est Corpus meum, & nemo non habet fidem sermoni. Ne vero [illegible] in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Graecis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis, Hom. 2. in Epist. ad Timoth. demonstrat, eamdem esse oblationem Christi, ac Sacerdotum, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: Quemadmodum, inquit, verba, quae protulit Christus, eadem sunt, ac quae Sacerdos nunc quoque pronunciat, & oblatio eadem est. Et lib. de Proditione Judae, habet, Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum propositia in aliam formam convertit. Accedit etiam, plures Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, tamquam Christi personam induti, & quasi ipse esset, qui diceret, & faceret. Quare? Quia nomine Christi dicunt, Corpus meum, & Christi virtute iisdem verbis illis concessa Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus lib. 4.

[illegible], In principio [illegible] virentem, [illegible] imbre, di[illegible] fetus suos [illegible]. Hoc est Corpus meum [illegible]. & Hoc facite [illegible]. Ubi ex[illegible] per invisibilem Spiritus Sancti [illegible], quam per invocationem Ecclesiae [illegible], ut nos infra ostendemus. Joannes [illegible] apud Allatium de Cons. Occident. [illegible] Eccles. cap. 15. in Epist. de [illegible] Communione [illegible], ait, Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum iis tantummodo verbis, Hoc est &c. En Graecos Patres.

[illegible] nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus [illegible] extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in Bibliot. Orientali, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Benedictum Societatis Jesu in dissertatione praefixa secundo Operum S. Ephraem Tomo. Ii enim ostendunt, penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint, qui dum velint in Missa Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, & Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab iis coactum an. 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Martene Tom. 7. Collect. Anecdot. Adsunt praeterea Fidei confessiones, quae tom. 3. de perpetuitate fidei circa Euchar. recensentur, in quibus solis Christi verbis vis consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, & nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit ann. 1668. altera vero Romae a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliae fidei Professiones in eodem recensitae opere, nempe professio fidei Ecclesiae Damascenae, & Matthaei Patriarchae Alexandrini Cophtorum, in cujus confessione Aegyptiorum, atque Aethyopum omnium sententia declaratur de consecratio-

tione solis Christi verbis perficienda. Græcorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones, idem declarantes, scilicet: Metropolitæ Gazæ, nonnullorum Moscoviticæ Ecclesiæ Presbyterorum, Nicolai Spadarii, aliorumque, qui in toto Moscoviæ Imperio istam consecrandæ Eucharistiæ rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiæ formam hujus Sacramenti, Christi verba statuentem, & Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Jassis in Moldavia recusa fuere an. 1698. In eo novitatis accusatur, atque damnatur Gabasiliana opinio, per hæc verba: *Damnatur novitas opinionum, quas invexit in Ecclesiam Nicolaus Cabasila, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP., nec ab ullo Canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiæ, quæ implorat adventum Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, & vinum Sanguinem omnino efficiendum, sed ut redundet in utilitatem nostram*. Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasilam, inauditam fuisse, in medium proferamus Græcos Patres, qui Florentino interfuere Concilio. Archiepiscopus Nicænus suo, & aliorum Ecclesiam Orientalem repræsentantium Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo, *Volumus*, inquit, *adhærere sententiis Sanctorum Patrum, & rationibus, spretis humanis inventis*, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinæ referens Patribus, quæ post disceptationem Græcos inter atque Latinos a sex Deputatis pro expositione illorum, quæ definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiæ forma dixit: *Græci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis conficeretur, & quod putarent anathema, qui aliud crederet*. Fuit institutum, ut hoc poneretur in definitione: *dixerunt, quod hoc non erat necessarium; immo si hoc poneretur, Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisset aliud. Unde cum semper fuerimus concordes in hoc, definitio non debet fieri nisi, in dubiis, & sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis conficitur*. Si hæc, quæ Græci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quæ supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianæ opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, & a Capite fontium opera fuisse statim Sedis Apostolicæ auctoritate proscripta; Toutæum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, & in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Assemanus junior publice Romæ asseruit, & propugnavit, refutaverunt. Hæc sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatæ auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fatentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; & Liturgiæ omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quæ apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero præmittitur, habeturque in oratione illa, quæ incipit, *Quam oblationem tu Deus &c.* Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, & post undecimum Sæculum scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum philosophia in Theologiam materiæ ac formæ vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema res metientes, formæ nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est, in re tanti momenti, & quæ Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quæ partem tollendo necessariæ formulæ potuisset eo tendere, ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, & Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Græcos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim a Latinis nova, ac eorum majoribus contraria de Eucharistiæ confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi ac palam doceri opinionem, quæ opposita esset sententiæ, quam illi didicere, dum sacrum suscepere Presbyteratum; & quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim præsumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura sæcula circa Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelestratius, aliique Viri

ri ore demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina formas Sacramentorum, & praesertim Eucharistiae, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videtur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis hujus, & cujusque Sacramenti forma designari coepit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, praesumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

54 Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quae verbis Christi, & precibus constat: quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri & verba Christi, quia verba Christi sine reliquis Orationibus nunquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formae Sacramentorum Invocationis, Orationis, & Precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius invocationis nomine donarunt verba, quibus conficitur Baptisma; Irenaeus, & Firmilianus Invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eamdemque Origenes appellavit preces, ut Huetius *in Origenianis* observat. Immo quae Latini verba Sacramenti vocant, Graeci passim nominant orationem, & invocationem: Hinc Gabriel Philadelph. inquit, *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis*. Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero, innuere voluisse ea, quae Christi verba, quibus unice vim transmutandi inesse docuerunt, in sacra Liturgia, vel praecedunt, vel subsequuntur.

55 Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quae in Liturgiis reperitur, principio ajo, non constare, invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque praeceptam. Nam cum constet, invocationes, quae in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiae auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione praesumendum est. Et jure, atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex quo colligunt nonnulli, Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, & Dominica oratione consecrasse, doctissimus Massejus ex Irenaei fragmento probat, secundo Ecclesiae saeculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, atque, in Missalibus Gallicanis a Mabillonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis Liturgiis deesse. Quid ergo praesidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. I. In iis praescribitur, ut Sacerdos, cum ad Evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, & cursim institutionis historia, Christi verba distincte & elevata voce proferat, ut populus magnum opus effici noscatur; immo in ea, quae Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Massejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput demittere, & venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum praesentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophthorum Liturgiis praescriptum videtur, quae populo acclamante praecipiunt: *Amen*. Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa *in Epist. ad Fabium Antiochenum*; Cyrillus Catec. 23. Hieronym. *Epist. ad Pammach.* & Ambrosius, qui refert, a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex Antiquis monumentis argumentari; Æthyopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam, ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere; Postquam Populus acclamaverit *Amen*, post Christi verbi prolationem, subdit, *Credimus*, *certo scimus*, *Laudamus te Domine Deus noster*, *Hoc est vere*, *& ita credimus Corpus tuum*.

Ut vero appareat, nil ex illa nos posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, 56
nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo praeter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandae, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus, & sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, & perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem, & potestatem conferat; & in administratione Sacramenti Poenitentiae postquam per absolutionem peccata remissa creduntur poenitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi &c. prosit illi in remissionem peccatorum &c.* Item in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hae invocationes, precesque ex institutione Ecclesiae ad

mo-

momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quæ post consecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba Sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Ostuensis *in scholiis in Constit. Apostolicas: Constans & perpetua fuit omnium Patrum sententia; verbis Domini tantum mysterium administrari, quod vero hoc loco dicitur* (loquitur de invocatione) *ad superiora verba respectum habet, & ad illa referri debet. Ut enim quæ ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, & Sanguinis Christi dirigenda sunt, sic quæ post consecrationem mystice precatur, & facit Sacerdos, ad unum peractæ consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens Patenam, & calicem dicit se offerre Hostiam immaculatam pro peccatis, & Calicem salutaris. Quæ actio respondet oblationi Corporis, & Sanguinis faciendæ tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, atque proposito conceptæ. Ita post consecratam Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, & peracti operis una cum Patre & Filio effector. Quæ invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem, & vinum consecravit; sed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conversio facta est: Nam cum omnia simul, atque uno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis intervallo disponuntur. Quæ vero sermone, & tempore dividuntur, cogitatione, & intelligentia sunt in unum conjungenda.* Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Græci Patres Concilii Florentini respondere dixerunt Latinæ preci incipienti: *Jube hæc perferri per manus &c.* Deum rogari, *ut sit Christi Corpus communicantibus in purgationem animæ*, ut Græci illi Patres fassi sunt, & ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur, in quibus dicitur, ut panis *Christi corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tanquam verus, spiritualis, ac divinus cibus.

57 Quod spectat ad Argumentum ex voce *Antitypa* desumptum, ajo, in Liturgia Basilii post Christi verba, sed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis & Sanguinis Christi, hoc est, figuram Corporis & Sanguinis Christi: sed inde Cabasiliani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus & Sanguinem Christi transmutata. Nam certo constat a Patribus, species panis & vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis, & Sanguinis Christi*, quod species illæ sint symbola Corporis Christi, non absentis, sed præsentis, & sub iisdem latentis, & quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus *Catech.* 5. Nazianzenus *orat. II.* Macarius, aliique ab Arcudio, & Allatio relati. Deinde in Basiliana Liturgia dum Sacra dona Antitypa vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a græcæ linguæ peritis Basilii verba; *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis, & Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem, & vinum, quæ figura sunt Corporis, & Sanguinis tui.

Huic solutioni favent etiam Damascenus, 58
Joannes & Epiphanius, qui ut ait Tournelius *de Sacr. Euchar. Art. VIII.* nobis significant, vocem illam *Antitypa*, referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in Liturgia.

Nota 1. Orientales nonnulli Scriptores, præsertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis post Eucharistiæ institutionis historiam, & Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet: censent enim, ibi esse posita, ut in Sacra Liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Æterni Patris ut Creatoris, & rerum omnium Conservatoris; deinde Æterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cujusque verbis a Sacerdote ejus gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio & invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, & Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota 2. Quamquam erroris notam vitare nequeunt, qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiæ consecrationem pertinere arbitrantur, & sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse docent; tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui præter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Toutæus, ac nonnulli alii Catholicii tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PROPOSITIO III.

Hæc tantum verba sunt consecrationi necessaria, & essentialia: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

59 Hujus propositionis demonstratione clarius fiet, nil in Orientalium deesse Liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium, ac non posse Missionarios, Theologos, neque etiam Episcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quæ in nostra Latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda momenta, ut demonstratio pateat. Nam relatæ superius Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt. Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quæ verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Justinus, Irenæus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, & ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significant vero Christi Corpus, & Sanguinem verba, quæ nos exposuimus, dum nomine Christi, ac vel in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illa tantum recenseant, dum ea referunt quæ Eucharistiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium indicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; & Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitanter: in Calice vero *Sanguinem*, & comitanter Corpus, &c. Quæ sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba, *Qui pridie &c. Accipiens Calicem &c.* non Christi, sed Evangelistarum sunt, & particula *enim* nexum tantum orationis designat; illa vero alia *accipite & comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia *quod pro vobis frangetur*, vel *æterni &c.* in plerisque Liturgiis desunt.

60 Quis ergo dicat, Evangelistarum verba, ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, & quæ in plerisque Liturgiis desunt, ad essentiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestæ spectare; quæ ex gravi præcepto sunt adhibenda, quia ostendunt Sacerdotem Christi personam gerere, ejusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quæ verbis significetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse illa Evangelistarum verba omnino necessaria; quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, & quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait, *Hoc est Corpus meum*. Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fierique a Sacerdote ejus nomine agente, mandavit; si in Christi persona, cujus ministerium gerit, *dicere* contendat, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*? Verba enim a Christo Sacramentorum formulæ constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Christus instituit, & quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinæ. Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eamdem istis verbis ac formæ aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribuerunt. Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult, quaque nomine Christi *assertive*, & *significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, & ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum*. Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missæ* supra a nobis relata præscribi, ut defectus materiæ panis, qui peracta jam consecratione cognoscatur, ita suppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exordiatur. Jubet id Ecclesia, fortasse ea quoque de causa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere. At nunquam docuit, verba illa, vel ad formæ essentiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi hujus Sacramenti formam contineri. 61

Superest modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomistarum opinio suggerit de Calicis consecratione; neque enim hæc tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quæ in Canone nostro leguntur; 62

tur; Quia S. Thom. *lect. 6. in c. 11. Epist. 1. ad Cor.* ait, per illa tantum verba probabilius esse non fieri consecrationem: Et quia S. Pius V. e Cajetani operibus assertionem huic Thomisticæ opinioni contrariam jussit expungi.

63 At hæc tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram. Primum: quia opinio hæc necessaria quoque putat verba illa *Mysterium fidei*, quæ ab Evangelistis, & plerisque Liturgiis maximæ auctoritatis omittuntur: Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, hæc tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei;* Demum, quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quæ statuit verba Sacramenti *significativa* esse, ac efficere quod significant. Ex quo jure meritoque conjicimus, sola illa verba, quæ perfectam, & completam Sanguinis Christi præsentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est Corpus meum* Christi Corporis, ad Calicis consecrationem sufficere.

64 Dicimus vero, S. Pium V. jussisse e Cajetani operibus assertionem expungi, quæ S. Thomæ injuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomæ contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Berti. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quem plures in nostram trahunt sententiam, ajo, vel de formæ esse integritate loquutum, ut loquitur etiam Catechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi & æterni testamenti &c.* esse de *essentia formæ*, non ut subjecta materia consecretur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem, atque passionem Christi, ut doctissimus P. Berti observavit.

Nota. Diximus sæpe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative*, *& assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum, ac Orientalis Ecclesiæ consuetudinem verba illa alta voce pronunciandi, assertioni nostræ neutiquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi præsentia exprimat, ut Ambrosius exponit *lib. de Myst. cap. 9.* Addo, Orientalem Ecclesiam Evangelica verba submissa, elata vero voce Christi verba pronunciare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant, proferre. Verba itaque Christi *narrative*, seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis; *significative* vero, prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo, suprema virtute præsens fieri Corpus Christi demonstrat.

§. III.

De Eucharistia, ejusque Ministro, & Subjecto.

Eucharistia Sacramentum est Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini: hoc est, panis, & vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, & Sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiæ panis, & vini. Quæ nostris sensibus panem, & vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina, & Tridentina Synodo appellantur species panis, & vini; a Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis, & vini; a Patribus apparentiæ, umbræ, figuræ, & velamina panis, & vini; immo Theodoretus, & Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur, qui in nostris sensibus fiunt. Hæ appellationes sunt Latinis, Orientalibusque communes. Quid vero sint species, & apparentiæ, sive accidentia hujusmodi, quæstio est, quæ ad Theologos spectat. Nobis sat est indicare, Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis, & vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis, & vini. 65

Cum fides Orthodoxa doceat, sub hujusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus, & Sanguinem, manifestum est, Sacramentum istud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quæ ad istius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta: Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Græcos abusus, præcepit, I. Ut Sacerdotes frequenter ad pœnitentiæ Sacramentum accedant, cum præsertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu 66

pollentes, ac altari servientes, nisi præmissa Sacramentali confessione : II. Tollendum esse abusum tundendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur : III. Eucharistiam, quæ asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus esse renovandam : IV. Non asservandam toto anno, & quæ asservata fuerit, sumendam. V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent : VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu corporale de lino candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum ; idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus : VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur; Constit. *Etsi Pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicæ Sedis decreto, ita & mores, sive consuetudines aliæ, si quæ sint in Orientali Ecclesia, quæ cum debita Eucharistiæ sive Corporis & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ ; ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrelia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramenti venerationi contrariæ, ac præcipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

67 Primo, Græci, Rutheni, Æthyopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim, & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius Populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis ac idololatriæ insimulaverint ; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria : nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro Sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ addictæ, a Sacerdote benedictæ ; & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus : monentque dandum ei non esse latriæ cultum. Hæc autem cæremonia & est usu comprobata, & cultum relativum tantum præsefert, qui donis debetur, quæ *antitypa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest ; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V. S. Joan. Bapt. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen : Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent : Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat. 68

Sed ut omnia, quæ ad rem hanc pertinent, ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt : *Duos*, inquit, *habet Græcorum Liturgia ingressus*, *alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur ; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote ; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missæ celebratur cum assistentia, & ministerio Diaconi : Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui calicem cum vino utraque manu gestat ; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, 69

feriat, perinde ac si sub speciebus panis, & vini, licet nondum consecrati, Corpus & Sanguis Christi Domini contineretur. *Populus passim, in Græcia quidem, valde dimisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut præsentem in ea oblatione Cœlorum Regem alloquitur, & adorat*: ait Arcud. *lib.* 3. *cap.* 14. Christianus Lupus *part.* 3. *suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant; Macri in vocabulario Eccl. verb. *Prothesis*, singillatim describit quæcumque fiebant ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat Goarius *in not. ad Lit. Chrys. n.* 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophtis, Æthyopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaudot. aliique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimus.

50 Perspectum est, Græcos ad normam *can.* 52. *Trullani, in omnibus Sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præter quam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium*. Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat & sumit, alteram vero consecratam reponit; quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui sint, communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudæum de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcud. *lib.* 3. *c.* 58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quæ fit in majori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.* Arcudius deinceps *lib.* 3. *cit. cap.* 19. aliique; Immo Patres Concilii Zamosciæ *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriæ exponatur*. Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: cum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quæstione proposita, *an abolendus, seu emendandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur solemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem, ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi*. Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa, seu Prothesi, 51
Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquæ vero *minores*, quæ *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quo-

ptum etiam nominatim recitantur, alia pro defunctis, vel pro Patre nominatim commemorantur, alia in honorem [illegible] cujus festus dies celebratur [illegible] ceremoniis Sacerdos [illegible] offerendi [illegible] Sacrificium [illegible] Hujusmodi [illegible] probatur ex Diptychis [illegible] Augusti [illegible] a Patre Montfaucon Tom. [illegible] Graec. cap. [illegible] Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi [illegible] in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam [illegible] offert, [illegible] minores particulas [illegible] Mensa, ex quibus si quae [illegible] a Celebrante, seu Celebrantibus [illegible] distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticae communionis participes fieri petunt. De hac [illegible] in Florentina Synodo [illegible] fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylenensis propositis interrogationibus [illegible] innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis [illegible] est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

72 Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putant vere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quae in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnant oblationem, quae in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quaestione, *Utrum tollenda esset oblatio, quae a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

73 Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales plerique venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non sit reverentia, sed sit irreverentia, & scandalum generet, non devotionem*, Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto de enti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanae Ecclesiae non abhorreat; Ex Brevi Clementis X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchae, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent, vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Assem. inficit, injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel administrent. Nam scribit Balsamon *lib. 7. juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput involutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitae, cucullam monasticam in Liturgiae celebratione, & in ipsa Eucharistiae consecratione, vel perceptione retinent*; idque ex praescripto Sancti Pacomii Abbatis Regula 91. eamque regulam refert Cl. Assem. *diss. de Syr. Nest. pag.* 306. *part.* 2. *Bibl.* Orien. Itaque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiae praecepto id est servandum, a quo praecepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicae Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jesu *lib. 7. de Conversione omnium Gentium cap.* 2. inter errores, quorum Nestorianos accusat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldeos, & etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; caeteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt*. At in iis nil est, quod reprehendere possit: non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo haec in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib. 7. hist. Eccl. cap.* 9., ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit*. Basil. in Epist. ad Caesariam Patriciam: *In Ecclesia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria*: Cyrillus *Catech.* 5. *Damascenus lib.* 4. *de fide Orth. cap.* 14. aliique Graeci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiae morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum saeculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos vero 74

ro antiquus usus viget porrigendi in manus Eucharistiam, & Calicem ori admovendi: *rarus vero, & a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Assem. loc. cit. Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

75 Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quæ Latinæ quoque Ecclesiæ per plura sæcula communis fuit, quæque in universo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia sunt, Græcis, in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV. Constit. *Etsi Pastoralis*.

76 *Nota*. Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut tenendo, divinum adesse præceptum de communicando sub utraque specie.

77 Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo hæc, ut supra notavi, viguit olim & in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiæ susceptione baptizatos pueros æternam assequi non posse beatitudinem.

78 Hic ex Encyclica sæpe laudata, hæc addimus. Quibusdam Ecclesiæ sæculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiæ administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu, ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess.* 11. *cap.* 4. & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, & amplius ab hinc annis hæc consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos, & Cophthos viget adhuc: atque etiam apud Græcos hæc disciplina servatur, inquit Arcudius *lib. de Sacr. Euchar. cap.* 11. sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Septembr. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can.* 7. decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamosciæ an. 1720. §. 3. *de Eucharistia*, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcatur Italo-Græcis Constitut. *Etsi Pastoralis &c.*

De Communione quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quæ eruditionis causa addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in quo Græcus ritus servatur juxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Græco ritu suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam ritu græco administrari deposcunt. Italo vero Græcis in sæpe citata Const. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur, Gregorius XIII. Maronit. Patriar. rescripsit: *Laici a Communione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 468. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *par.* 2. *num.* 21. hujusmodi consilio inhærentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut*

H[...]uam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni praesertim Missa accipere jussit, & tabeant, permiserunt, modo abusu circulari usu, quem omnino abrogandum statuerunt.

Sexto. Cum in Tridentina Synodo *sess.* 12. *cap.* 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi haec consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum haec consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

EUNUCHUS, EUNUCHI.

---

1 * Nemo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; & quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio
2 communius obtinuit. Disputant vero Canonistae, num ex vi *Cap. Significavit* sub tit. *de corpor. vitiatis*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere? certum est ex vi ejusd. Cap. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Poenitentiae, Extremae Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV. *de Syn. Diaec. lib.* 11. *cap.* 7. §. 4. *&* 5. *nov. edit.* *

3 Alia de Eunuchis, vide verb. *Impedimenta Matrimonii*, *art.* 2. *n.* 38. 39. & verb. *Patria Potestas n.* 27.

E V I C T I O.

---

1 Evictio est rei propriae, qam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. *Est in re communis*. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienae v. g. furto ablatae, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, & invito vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitiis hominum obviandum, & sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicumque fuerint sic injuste laesi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum praescriptam, iterum recuperare, & haec recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem, & hujusmodi, eadem re licet juste possessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit, & hujusmodi; & sic possit illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse sibi restituat; *l.* 1. *ff. de Evict. l. Non dubitetur* 6. *Cod. de rerum permutation.*

Statim ac emptori lis movetur ad rem evin- 2
cendam, tenetur venditor bonae fidei emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu quod in Jure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Abbas *in cap. ultim. num.* 11. *de emption. & vendit.* Bartol. *in l. Qui absentem* 75. *ff. de Evict.* ibi: *Mota quaestione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem referendam venditor conveniri potest*.
Notanter autem dicitur in conclusione, quod 3
emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonae fidei*; quia venditor malae fidei, scilicet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta coscientia litem assumere, & ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; *Regul. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, & pretium, & interesse restituere debet emptori decepto; *l. Servus* 30. §. *Si sciens*,
ff. de actione empti. Venditor autem bonae fi- 4
dei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere, & litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denunciaverit, *l. emptor*, *& l. empti actio* 21. *Cod. de Evict. & c. Si venditori* 7. *de emption. & vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet*,

*nunciare . . . . de Evictione juxta legitimas san-
ctiones* (scilicet juxta leges) *agere non vale-
5 *bit* . Denunciare venditori litem esse motam ,
idem est in Jure , ac laudare Auctorem ; *l.
Auctore laudato* 7. *Cod. de Evictiom. l. Tene-
tur , ff. de Actionib. Empti* . Romani enim vo-
cabant *Auctorem* eum , a quo quis jus aliquod ,
seu causam possidendi habebat . *Regul.* 175. *de
6 Reg. Juris* . Tunc autem rite fit talis denun-
ciatio , seu venditor legitime laudatur , quan-
do emptor venditorem expresse requirit , ut ve-
niat , rem suam defendat , & motæ liti assi-
stat . *Sic Communis* cum Molina *disp.* 380.
num. 9. Covarr. *l.* 3. *variar. resol. c.* 17. *n.* 3.
Abbat. *in cit. cap. Si venditori* 7. *de emption.
& vendit. n.* 3.

7 Venditor , etsi in contractu specialiter non
promiserit Evictionem , tenetur ad ipsam , post-
quam res vendita fuerit evicta ; textu expres-
so *in leg. Non dubitetur* 6. *Cod. de Evictiom.*
ibi : *Non dubitetur etsi specialiter venditor Evi-
ctionem non promiserit , re evicta , ex empto com-
8 petere actionem* . Unde venditor tenetur re evi-
cta restituere emptori totum pretium , si tota
res fuerit evicta , & partem solum , si pars
tantum evicta sit ; *l.* 1. *l. Bonitatis* 13. *l. Ex
9 mille* 64. *princip. ff. de evict.* Immo venditor
re evicta , non solum pretium , sed tenetur
emptori restituere , & præstare totum id , quod
ipsius emptoris interest , rem non esse evictam ,
textu expresso *in l. Titius* 43. *ff. de Actionib.
empt.* ibi : *Non enim pretium continet tantum ,
sed omne , quod interest emptoris , & in l. Evi-
cta* 70. *ff. de evict.* ibi : *Evicta re ex empto
actio , non ad pretium duntaxat recipiendum , sed
10 ad id , quod interest emptoris , competit* . Nomine
autem illius , quod interest , venit lucrum ces-
sans , & damnum emergens ; *l. Si Sterilis* 21.
§. 3. *ff. de actionib. empti* . Unde si fundus al-
luvione crevit , augmentum illius est præstan-
dum emptori ; *l. Evicta re* 16. *prin. ff. de E-
vict.* damni tamen jactura debet esse certa ,
& liquida , *l. Quemadmodum* 19. §. 3. *ff. ad
leg. Aquil.* simulque vera ex ipsa natura rei ,
& non ex privato emptoris affectu proveniens ,
textu expresso *in l. Pretia rerum* 63. *ff. ad l.
Falcidiam* , ibi : *Pretium rerum non ex affectu ,
nec utilitate singulorum , sed communiter jungun-
tur , & in l. Si servum* 33. *ad leg. Aquiliam* ,
ibi : *Non affectiones æstimandas esse puto , sed
11 quanti omnibus valeret* . Ad hoc autem , ut ven-
ditor actione evictionis teneatur & pretium
& interesse restituere , requiritur , quod em-
ptor eumdem prius laudaverit , seu eidem le-
gitime denunciaverit litem moveri . *Est com-
munis , arg. l. Emptor , & l. Empti actio* 21.
Cod. de evict. & cap. Si venditori 7. *de em-
ption. & vendit.* Item requiritur , quod senten- 12
tia contra emptorem jam sit lata , *l. Si plus*
74. §. *fin. ff. de evict. l. Qui rem* 3. *Cod. eod.*
& executioni mandata , *l. Habere* 57. *ff. de
evict.*

Venditor bonæ fidei pluribus in casibus non 13
tenetur de Evictione . Primo venditor bonæ
fidei non tenetur de Evictione , quando non
fuit laudatus ab emptore , seu quando emptor
non ei denunciavit motam esse litem super re
illa , ut videat , an velit illam defendere ; *l.
Empto , & l. Empti actia* 21. *Cod. de evict. &
c. Si venditori* 7. *de emption. & vendit* . Non 14
tamen prærequiritur hæc denunciatio , quando
evidens , & manifestum est , rem non fuisse ven-
ditoris , qui eam petit , itaut non possit ulla
tergiversatione celari , & aperte constat nul-
lam competere defensionem venditori . Colli-
gitur *ex leg. Emptorem , in princip. ff. de action.
empt.* & testatur de communi Covarr. *l.* 3. *va-
riar. resolut. cap.* 3. *num.* 6. Nec etiam prære- 15
quiritur denunciatio , quando emptor est mi-
nor ; *arg. leg. Minor* 3. *Cod. In quibus causis
in integrum &c.* Minor enim non privatur ju-
re agendi contra venditorem in casu Evictio-
nis , dummodo venditor aliunde sciverit litem
moveri emptori . Neque etiam prærequiritur 16
denunciatio , quando emptrix est Ecclesia , quia
Ecclesia gaudet jure Minorum ; *cap. Requisi-
vit , & cap. Auditis , de restitut. in integrum* , &
est *communis* . Secundo venditor bonæ fidei non 17
tenetur de evictione , quando res evicta est
culpa Judicis , sententia per injuriam lata , *cap.
Si venditori* 7. *de emption. & vendit.* ibi : *Seu
per injuriam sententia lata fuit , de Evictione
juxta legitimas sanctiones agere non valebit* ; con-
cordat *l. Si per imprudentiam* 51. *in princip. ff.
de evict.* ibi : *Si per imprudentiam Judicis , aut
errorem emptor rei victus est , negamus Auctoris
damnum esse debere . Aut quid refert sordibus
Judicis , an stultitia res perierit ? Injuria enim ,
quæ fit emptori , Auctorem non debet contingere* .
Emptor tamen in tali casu agere potest con-
tra Judicem ; *l.* 2. *Cod. de pœna Judic. qui ma-
le judic. & princip. Institut. de obligat. quæ ex
vi delicto* . Tertio venditor bonæ fidei de evi- 18
ctione non tenetur , quando emptor contuma-
citer absuit tempore sententiæ promulgatæ ,
cit. cap. Si venditori 7. *de emption. & vendit.*
ibi : *Vel contumaciter absuit tempore sententiæ
promulgatæ , de evictione juxta legitimas san-
ctiones agere non valebit* , & rationem dat Ul-
pianus *leg. Si ideo* 55. *princ. de Evict.* Magis
enim

enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.

19 Quarto venditor bonæ fidei de evictione non tenetur, quando emptor præscribere rem potuit, & culpa sua, vel negligentia non præscripsit: *l. Si dictum* 56. §. *Si cum posset*, *ff.*
20 *de Evict.* Quinto venditor bonæ fidei non tenetur de evictione, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia; *l. Herennius* 63. §. *Quia*, *ff. de evict.* quod intelligendum est, nisi manifesta esset justitia sententiæ pro-
21 latæ, & actoris. Sexto venditor non tenetur de evictione, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causæ cognitio non spectabat; *leg. Si dictum*
22 56. §. *Si compromisero*, *ff. de evict.* Septimo venditor non tenetur de Evictione, quando venditor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis; *l. Si rem, quam* 29. *ff. de evict.* Octa-
23 vo venditor non tenetur de evictione, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur; *l. Si fundum* 27. *ff. de evict. l. Si fratres* 7. *Cod.*
24 *Communia Judic.* Nono venditor bonæ fidei non tenetur de evictione, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, nunc autem licet ad interesse, & damna non teneatur, tenetur tamen re evicta reddere pretium emptori, nisi hæc etiam obligatio expresse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto* 11. §. *ultim. ff. de action. empt.* & ratio manifesta est, quia *ex regul.* 85. *Juris in* 6. *Contractus in Conventione legem accipere dignoscun-*
25 *tur*. Si autem venditor fuisset malæ fidei, idest sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur, & totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium: idest quo ad nihil omnimode teneatur; *l. Tenetur* 6. §. *fin. de action. empt. l. Ex empto* 11. §. 12. *ff. eod.* & ratio est, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, *cap. Ex tenore* 16. *de rescript. cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, *& contum. cap. Tuæ* 12. *de Cleric. non residentib. & l. in fundo*, *ff. de rei vindic. l. Cum hi*, *ff. de transact. l. Si Legatarius*, C. *de Legatis*.

Novæ additiones ex aliena manu.

26 De materia Evictionis, quæ frequentissima in Foro est, pro dignitate minime agit Auctor. Agendum igitur de ea paulo latius.

Evincere in sensu juris importat, rem ab alio possessam, meliori jure demonstrato, imploratoque Judicis auxilio, Possessori auferre. *Præstare* vero *evictionem* significat præstare reparationem damni, quod Possessor rei ablatæ ex illa ablatione passus est, ut nempe possessor indemnis maneat; Stryk. *in usu moder. Pandect. lib.* 21. *tit.* 5. §. 1. 27

Plura autem concurrant oportet, ut præstetur evictio. I. *Ut is qui evictionem passus est rem acceperit ex titulo oneroso*. Hinc est, quod præstatur evictio in emptione & venditione, *leg.* 1. *ff. de evict.* in datione in solidum, *leg.* 4. *Cod. eodem*, in permutatione, *leg.* 29. *Cod. eod.* in divisione hæreditatis, *leg.* 66. §. *ult. ff. eod.* in transactione, *leg.* 33. C. *de Transact.* Sed vide quando in transactione præstetur evictio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria* 5. *Junii* 1747. *cor. bon. mem. de Vais*; in Locatione, *leg.* 9. *in princip. ff. Locat.* in divisione rei communis singularis, *l.* 10. §. *final. ff. Commun. divid.* in Emphyteusi, in Feudo, & in omnibus contractibus innominatis, Franzk. *ad tit. ff. de Evict. n.* 411. *& sequent.* 28

In negotiis itaque lucrativis evictio minime præstatur. Inde non præstatur in donatione, nisi fuerit promissa, *l.* 2. *C. de evict.* sed quando in donatione possit dici promissa evictio tradit Rot. *in Romana Pecuniaria* 15. *Februar.* 1743. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decano*, vel donans fuerit in dolo, *l.* 18. §. 3. *ff. de donat.* Immo nec sufficit quod donans dolose egerit, & animo decipiendi sciens rem alienam donaverit, sed requiritur insuper, ut donatarius magnos sumptus in rem donatam fecerit, ita ut de damno vitando, non de solo lucro captando certet, Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 7. *tit.* 2. §. 5. Ricter. *decis.* 33. *n.* 5. Num præstanda sit in donatione evictio, si ea non a traditione, sed a promissione incipiat, vide dissentientes inter se Doctores apud Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 2. *tit.* 2. §. 6. Cæterum in donationibus remuneratoriis, tum in illiis quæ fiunt ob causam aliquam futuram, præstatur evictio, propterea quod his in casibus aliquid onerosi vere subest; Bruneman. *ad l.* 18. *ff. de donat.* Ricter. *decis.* 22. *n.* 5. 29

In Legatis nec præstatur regulariter evictio, *l.* 77. §. 8. *ff. de Legat.* 2. Intellige tamen in legato speciei. Si enim genus aliquod legatum fuerit, & hæres rem evincibilem, seu alienam solverit, tunc Legatarius etiam ante evictionem agere potest, rem solutam esse alienam, *l.* 29. §. 3. *ff. de Legat.* 3. Idem intellige in legato ab ignorante Testatore facto. Quod si Te- 30

Testator sciens rem alienam legavit, tunc hæ-
res de evictione tenetur, *l.* 10. *Cod. de Legat.*
modo Legatarius scientiam hanc Testatoris pro-
bet. Intellige demum in legato personæ ex-
traneæ relicto; nam si res aliena ignoranter
quidem legetur, sed tamen conjunctæ perso-
næ, præstatur evictio, *l. Quum alienam*, *Cod.*
de evict. Quænam autem dicatur conjuncta per-
sona, tradit Guzman. *de evict. quæst.* 27. *n.*
20. *& seq.*

31 II. *Ut proprio nomine & jure tradens rem*
illi cui evincitur tradiderit. Ex quo sequitur,
quod Tutores, Curatores, Institutores, & Pro-
curatores evictionem præstare non teneantur;
Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2.
§. 46. Idem dic de Creditore vendente pignus,
dummodo habuerit jus distrahendi pignus, igno-
raveritque rem pignori subjectam esse alienam;
Stryk. *loc. cit.* §. 44. *& seq.* Num id ipsum
procedat in marito uxoris bona vendente? Vi-
de plures quos hic distinguit casus *idem Auctor*
eod. loc. §. 51. *& seq.*

32 III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quæcumque de-
mum fuerit, sufficitque rem pro parte evinci,
sibi homogenea, sive heterogenea; Brunem. *ad*
l. 3. *&* 56. *ff. de evict.* Franzk. *ad dict. tit. de*
evict. n. 20. *& seq.* Interest tamen, utrum Uni-
33 versitates, an singulæ res venditæ. Qui vendidit
Universitatem, tenetur utique præstare evictio-
nem, si integra universitas a tertio evicta sit,
non item si res aliquæ singulares per modum
34 evictionis ablatæ sint; *l.* 1. *Cod. de Evict.* Decla-
ra tamen de venditione Universitatis *juris*, pu-
ta hæreditatis & peculii. De venditione vero
gregis, bibliothecæ, aliarumque universitatum
Corporum, seu *facti*, non conveniunt inter se
35 Doctores. Placet hæc distinctio: Si universitas
hæc *facti*, per aversionem distrahatur, & ita
singula corpora non vendantur, nec in illa pre-
tium constituatur, non tenetur venditor præ-
stare evictionem propter singulas res evictas.
Sin autem dicta universitas *facti* sub certo nu-
mero capitum pretio in quodlibet constituto
vendatur, præstare evictionem tenetur venditor
propter singulas res evictas; Franzk. *ad tit.*
de evict. n. 16. *& seq.* Engelbrecht *ad eum-*
dem titul. disp. 13. §. 18.

36 IV. *Ut actu fuerit evicta*; *l.* 3. *Cod. de evict.*
Cæterum si in limine contractus immineat evi-
ctio, alter ad contractum implendum minime
37 tenetur; *l.* 24. *ff. de evict.* Quid si sola posses-
sio evicta? Confer Stryk. *in usu modern. Pan-*
dect. lib. 21. *tit.* 2. §. 43. tum Rot. *in Tybur-*
tina evictionis 20. *Junii* 1740. *cor. bon. mem.*
de Vais.

V. *Ut sit evicta sententia judiciali*. Unde si 38
Possessor rei mota ipsi controversia compromit-
tat, & succubuerit, *nulla* (ait Paulus *in*
l. 56. §. 1. *ff. de evict.*) *actio de evictione*
danda est adversus Venditorem, *quia compromis-*
sum (hanc hujus dispositionis rationem sub-
jungit idem Paulus) *nulla necessitate cogente*
factum. Ex hac vero ratione facile est intel- 39
ligere, agere de evictione posse eum qui com-
promisit & succubuit, si statuto aut alio quo-
quo modo compromittere tenebatur; Madæus
ad tit. de Act. Empt. Rubric. Quando committ.
stipul. n. 13. *& seq.* Stryk. *in us. modern. Pan-*
dect. lib. 21. *tit.* 2. §. 10. Quæri solet an & 40
agere de evictione possit, si venditor evictio-
nem promisit cum clausula generali: *Quomo-*
do vel qualitercumque res evicta fuerit? Affir-
mant Franzk. *ad tit. de evict. nu.* 767. Hart-
man. Pistor. *lib.* 2. *quæst.* 10. *num.* 19. Sed alii 41
declarant, ut hoc casu ad pretium tantum,
non item ad duplum, si tale promissum aut
interesse agi possit; Brunemann. *ad l.* 10. §. 1.
ff. de evict.

Nec evictio præstanda est, si res evicta sit 42
per sententiam Judicis incompetentis, in cu-
jus jurisdictionem Emptor forte consensit;
Franzk. *ad tit. de evict. n.* 769. Balth. *tit.* 8.
resolut. 7. *n.* 6. Item si emptor transegit, aut 43
liti renunciavit; Burgund. *de evict. cap.* 78.
fer. per tot. Emptore vi dejecto non est locus
præstationi evictionis, & hoc procedere vo-
lunt Doctores, licet Venditor promiserit quod
Emptorem de jure & de facto defendere ve-
lit: tum licet dixerit se velle teneri quomo- 44
documque res evincatur; Mangil. *de evict.*
quæst. 19. *fer. per tot.* Nec regulariter præsta-
tur evictio erepta re per mandatum Principis;
l. 11. *ff. de evict.* nisi venditor sciverit Prin-
cipem id facturum esse, & nihilominus hoc
reticendo fundum alternavit. Vide Stryk. *ju-*
ridic. dissert. vol. 6. *disput. de Princip. evin-*
cent.

VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, 45
quod contractum jam antecedit. Quapropter
si res fuerit evicta ex retractu, præstatio evi-
ctionis locum non habet, & quidem tametsi
Emptor omne periculum in se susceperit;
Franzk. *ad tit. de evict. n.* 292. Intellige ta-
men de retractu legali, non item conventio-
nali; Evicta enim re ex retractu conventio-
nali, agitur de evictione, nisi ejus notitiam
habuerit Emptor; Brunemann. *ad l.* 11. *n.* 8.
ff. de evict. Mev. *part.* 5. *decis.* 312. *per tot.*
Quid si emptor per injustam Judicis senten-
tiam fuit condemnatus? Negare videtur Ul-
pia-

pianus *in l. 51. in princip. ff. de evict.* At Doctores communiter dictum Ulpiani restringunt ad eum casum, si Judex nullo juris ordine servato, & velo levato Emptorem privavit; Adi Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. §. 13. Re evicta culpa possessoris locum haud esse evictioni omnes intelligunt: & definitum est *in l.* 34. *& in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.* Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat Stryk. *loc. cit.* §. 14. *& seq.*

46 VII. *Ut legitime evictio præsens denunciata fuerit Auctori, vel ejus hæredibus, & quidem omnibus; l.* 29. §. 1. *ff. de Evict. l.* 9. *Cod. eod. tit.* Fidejussori vero venditoris non est denunciada. Fieri debet denunciatio judicialiter, ita scilicet ut in ipsa denunciatione Venditor de genere motæ litis instruatur, misso etiam

47 libello & citationis exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre, & præsentem posses-

48 sorem hac ratione defendere queat. An fieri possit in instantia appellationis? Et in quo judicio litis denunciatio fieri debeat? vide apud Stryk. *ubi supra* §. 20. *&* 31. Cessat necessitas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rota *in Romana Reportationis Pecuniarum* 9. *Maii* 1748. *cor. bon. mem. de Vais, & in Faventina seu Ferrarien. Evictión.* 15. *Maii* 1748. *cor. Illust. Molin.*

49 VIII. *Ut præstatio evictionis non sit remissa.* Remittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; *l.* 2. §. 1. *quarum rer. act. non dat.* & quidem sive venditio fiat collusori, sive extraneo, modo hic sciat quod venditor pecunia ex re vendita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso cum tacito; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 49. ubi an ad pretium

50 agi saltem possit. Huc etiam pertinet quæstio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur præstationem evictionis. Affirmant ex text. *in l.* 27. *Cod. de Evict.* Brunemann. *ad dict. l.* 27. *in fin. Cod. de Evict.* Harman. Pistor. *part.* 2. *quæst.* 10. *n.* 22. Cald. *de Empt. cap.* 11. *n.* 6. & ita quidem ut Emptor nec ad pretium age-

51 re valeat. At pretium repeti posse ex text. *in leg. ultim. Cod. Commun. de Legat.* tenet Perez. *ad Cod. hoc tit. de Evict. num.* 24. Omittendum vero haud est, *in dicta Lege ultima* agi de alienatione rei fideicommisso conditionali vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. *in Romana Evictionis* 20. *Januarii* 1749. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.*

His concurrentibus agunt ad evictionis præ- 52
stationem Emptores & eorum hæredes, non item successores singulares nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem & hæredes; *l.* 9. *&* 24. *Cod. de Evict.* ac fidejussor; *l.* 4. *princ. ff. eod. tit. l.* 7. 8. 18. *Cod. pariter eodem.* Et si plures Auctores sint, contra singulos *in solidum; l.* 15. §. *final. ff. dict. tit.* Petitur vero Evictionis præstatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato, & quidem in Foro Auctoris competenti. In effectu hæc subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior, & continet pretium rei, interesse, & damnum, sumptus litis, aliosque, quos ab Evincente servare non potuit. Quod æstimatio in actione 53
ex Contractu bonæ fidei fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attendatur tempus evictionis; Franzk. *ad tit. de Evict.* 857. *& plur. sequent.* Et hac cum 54
distinctione intelligi debet Rota, dum inquit, pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut *in Romana seu Januen. officii vacabilis* 16. *Junii* 1748. *&* 12. *Maii* 1749. *cor. R. P. D. Elephant.*

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES.

EXamen novum non est necessarium *in per-* 1
mutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic decisum fuisse *a Sac. Congreg. Conc.* refert Garcias *p.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Si vero adsit magna 2
inæqualitas Parochiarorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen, ex citata decisione *Sacræ Congreg. Concil.* relata a Garcia *dict. part.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Examen novum requiritur in quolibet 3
ascensu, qui fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canonicatus, ad quem solet institui antiquior portionarius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Beneficium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse refert Garcias *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 3. *num.* 19. Præsentati ad Beneficia simplicia absque præ- 4
vio examine Episcopi institui non possunt ab iis,

iis, ad quos institutio spectat. Sic decisum fuis-
se refert Garcias *d. p. 9. c. 3. n. 19. ad* 2. Be-
5 neficia in Ecclesiis patrimonialibus, sive rece-
ptivis numeratis, & non numeratis, nullus con-
sequi potest sine prævio examine, & approba-
tione Episcopi. Sic resolutum fuisse refert Gar-
6 cias *d. p. 9. cap.* 2. *num.* 183. Examen delegari
potest ab Episcopo, cui directæ sunt Bullæ ali-
cujus simplicis Beneficii conferendi Clerico ab-
senti, in forma dignum, præsertim si is longe
absit, aut ægrotet; *Sac. Congreg. Concil.* teste
Sellio *in selectis Canonicis cap.* 21. *num.* 70.
7 Examen, & approbatio Vicariorum ad Curam
animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini
Sancti Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum
pertinet; *Sacr. Congr. Conc. in Augustana* 4.
Decembris 1631.
8 Examinare non potest Episcopus ad Benefi-
cium simplex illum, quem jam examinave-
rat pro Ordinis Sacri promotione. Sic resol-
vunt Garcias *d. p. 9. cap. 4. num.* 15. Homo-
bon. de Bonis *de examine Ecclesiastico tract.* 2.
cap. 3. *qu.* 33. *in fine*, Barbosa supra Concil.
9 *sess.* 7. *cap.* 13. *num.* 11. & alii. An, & qua-
tenus Episcopus possit Parochos rite ac recte
semel approbatos, iterum, ac pluries exami-
nare? Vide verb. Parochus *art.* 1. *a num.* 21.
10 *ad num.* 28. Examinatus in Curia, & idoneus
repertus ad Canonicatum Cathedralis, & de
eo a Sede Apostolica provisus, non debet ab
Episcopo iterum examinari ad suscipiendum
Ordinem Sacrum Canonicatui annexum; *Sac.*
11 *Congr. Concil. die* 12. *Febr.* 1598. Examinan-
dus non est ab Ordinario super litteratura,
seu idoneitate scientiæ, provisus per Sedem
Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu,
cujus Ordinem requisitum jam habet: ii vero
qui Sacros Ordines nondum susceperunt, exa-
minandi sunt, an illa habeant adjumenta do-
ctrinæ, quæ ex præscripto Sacri Concilii Tri-
dent. necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui
Canonicatui, quem consequi volunt, erit an-
nexus; sic decisum fuisse *a Sac. Congr. Conc.*
referunt Garcias *de Benefic. p. 6. c. 2. n.* 234.
Barbosa *de Canon. & dignit. c.* 13. *num.* 7. *&*
8. *& in Summa Apostolicar. decis. verb. Exa-
men, Examinare num.* 10. & Fagnan. *lib.* 1.
decret. in cap. Accepimus 14. *de ætat. & qua-
litat. num.* 14. ubi dicit, sic a Sacra Con-
gregat. Conc. fuisse responsum Cardinali Bor-
romæo.
12 Examinatus ad Beneficium, vel Officium
non tenetur ad aliud simile se iterum examini
subjicere; Secus si ad majus, vel dissimile;
Fagnan. *loc. cit. num.* 39. ubi testatur sic pro-
basse *Sac. Congreg. Concilii*. Examinandi de 13
novo sunt, & per Ordinarium approbandi cœ-
pti beneficiari in quolibet ascensu; *Sac. Congreg.
Concil.* teste Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar.
gloss.* 34. *num.* 74. Examinato, & approbato in 14
Urbe ad Curam animarum non possunt ab
Episcopo Ordines denegari sub prætextu insuf-
ficientis litteraturæ; *Sacr. Congreg. Episcop. &
Regul. in Sutrina* 26. *Januar.* 1594. Generaliter
approbatus ad aliquod Officium in Curia non 15
examinatur ad idem ab Ordinario; *Sacr. Congr.
Episcop. & Regul.* 15. *Maii* 1647. Clerici de-
gentes Romæ non possunt extra eam promo- 16
veri ad Ordines sine examine, & licentia
Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edicto:
*Universis, & singulis Clericis, nunc, & in fu-
turum pro tempore in Urbe commorantibus ad
Minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus, Or-
dines promoveri volentibus, de mandato S. D. N.
Alexandri Papæ VII. vivæ vocis oraculo desu-
per facto, edicimus, & præcipimus, ne de cæ-
tero extra eamdem Urbem, etiam vigore littera-
rum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel
cujusvis alterius facultatis, ad dictos Ordines
promoveri se faciant, nisi prævio examine ab
Examinatoribus in Urbe deputatis idonei reperti,
& approbati fuerint, ac a Nobis licentiam in
scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordi-
num executione eo ipso suspensi sint, & existant,
donec a S. D. N. Papa, & Sancta Sede Apo-
stolica absolutionis, & habilitationis gratiam ob-
tinuerint, pro ut alias tempore felic. record. Cle-
mentis VIII. litteræ desuper publicatæ fuerunt,
& in Secretaria nostra semper publice affixæ per-
manserunt &c.* 11. *Augusti* 1656. *M. A. Epi-
scopus Jerap. Vicesgerens.*
Examinare potest Episcopus Regulares præ- 17
dicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Or-
dinum non sunt; *Sac. Congr. Concil. in Ugen-
tin.* 22. *Januar.* 1628. Clemens X. in Consti-
tut. incip. *Superna*, ibi: *Posse autem Episco-
pum licentiam concessurum Regularibus in Eccle-
siis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare
volentibus, illos, quamvis ab Universitatibus,
aut Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Epi-
scopi antecessores per tempus immemorabile hanc
licentiam absque examine concedere consueverint,
quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbi-
trio, quod moderatum, & discretum esse debet,
visum fuerit, & licentiam prædicandi semel eis-
dem concessam ob rationabiles causas, licet occul-
tas, prædicationem tamen concernentes, suspende-
re*. Regulares prævio examine semel approbati 18
non possunt iterum ab eodem Episcopo exa-
minari; Sic S. Pius V. Constitut. incipien.

Ro-

pollentes, ac altari servientes, nisi præmissa Sacramentali confessione : II. Tollendum esse abusum tundendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur : III. Eucharistiam, quæ asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus esse renovandam : IV. Non asservandam toto anno, & quæ asservata fuerit, sumendam. V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent : VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu corporale de lino candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum; idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus : VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur; Constit. *Etsi Pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicæ Sedis decreto, ita & mores, sive consuetudines aliæ, si quæ sint in Orientali Ecclesia, quæ cum debita Eucharistiæ sive Corporis & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ : ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrelia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramenti venerationi contrariæ, ac præcipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

67 Primo, Græci, Rutheni, Æthyopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim, & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius Populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis ac idololatriæ insimulaverint; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria : nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro Sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ addictæ, a Sacerdote benedictæ; & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus : monentque dandum ei non esse latriæ cultum. Hæc autem cæremonia & est usu comprobata, & cultum relativum tantum præsefert, qui donis debetur, quæ *antitypa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V. S. Joan. Bapt. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen : Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent : Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat. 68

Sed ut omnia, quæ ad rem hanc pertinent, ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt : *Duos*, inquit, *habet Græcorum Liturgia ingressus*, *alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missæ celebratur cum assistentia, & ministerio Diaconi : Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, 69

feriat, perinde ac si sub speciebus panis, & vini, licet nondum consecrati, Corpus & Sanguis Christi Domini contineretur. *Populus passim, in Græcia quidem, valde dimisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut præsentem in ea oblatione Cælorum Regem alloquitur, & adorat*: ait Arcud. *lib.* 3. *cap.* 14. Christianus Lupus *part.* 3. *suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant; Macri in vocabulario Eccl. verb. *Prothesis*, singillatim describit quæcumque fiebant ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat Goarius *in not. ad Lit. Chrys. n.* 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophtis, Æthyopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaudot. aliique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimus.

50 Perspectum est, Græcos ad normam *can.* 52. *Trullani, in omnibus sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præter quam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium.* Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat & sumit, alteram vero consecratam reponit; quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui sint, communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudæum de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcud. *lib.* 3. *c.* 58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quæ fit in majori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.* Arcudius deinceps *lib.* 3. *cit. cap.* 19. aliique; Immo Patres Concilii Zamosciæ *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriæ exponatur.* Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: cum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quæstione proposita, *an abolendus, seu emendandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur solemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem, ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transsubstantiatio eorumdem donorum in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi.* Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis di- 51
visione, quam in minore mensa, seu Prothesi, Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquæ vero *minores*, quæ *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quo-

quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur: alia in honorem illius Sancti, cujus festus dies celebratur; relicta ceteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro illa, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Ritum jamdiu viguisse probatur ex Diptico Irenes Augustæ, edito a Patre Montfaucon *Tom.* 1. *Analect. Græc. cap.* 34. Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides;* ex quibus si quæ demum supersunt a Celebrante, seu Celebrantibus non consummatæ, distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticæ communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quæstio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis propositis interrogationibus apte satisfecisset, nil fuit innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

72 Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putant vere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quæ in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnant oblationem, quæ in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quæstione, *Utrum tollenda esset oblatio, quæ a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

73 Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales pleræque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non sit reverentia, sed sit irreverentia, & scandalum generet, non devotionem*, Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanæ Ecclesiæ non abhorreat; Ex Brevi Clementis X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchæ, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent, vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Assem. infert, injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel administrent. Nam scribit Balsamon *lib.* 7. *juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitæ, cucullam monasticam in Liturgiæ celebratione, & in ipsa Eucharistiæ consecratione, vel perceptione retinent;* idque ex præscripto Sancti Pacomii Abbatis Regula 91. eamque regulam refert Cl. Assem. *diss. de Syr. Nest. pag.* 306. *part.* 2. *Bibl. Orien.* Itaque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiæ præcepto id est servandum, a quo præcepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicæ Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jesu *lib.* 7. *de Conversione omnium Gentium cap.* 2. inter errores, quorum Nestorianos accusat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldeos, & etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; cæteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt.* At in iis nil est, quod reprehendere possit: non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo hæc in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib.* 7. *hist. Eccl. cap.* 9., ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit.* Basil. in Epist. ad Cæsariam Patriciam: *In Ecclesia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria:* Cyrillus *Catech.* 5. *Damascenus lib.* 4. *de fide Orth. cap.* 14. aliique Græci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiæ morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum sæculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos ve- 74

ro

ro antiquus usus viget porrigendi in manus Eucharistiam, & Calicem ori admovendi: *rarus vero, & a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Assem. loc. cit. Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

75 Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quæ Latinæ quoque Ecclesiæ per plura sæcula communis fuit, quæque in universo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia sunt, Græcis, in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV. Constit. *Etsi Pastoralis*.

76 *Nota*. Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut tenendo, divinum adesse præceptum de communicando sub utraque specie.

77 Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo hæc, ut supra notavi, viguit olim & in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiæ susceptione baptizatos pueros æternam assequi non posse beatitudinem.

78 Hic ex Encyclica sæpe laudata, hæc addimus. Quibusdam Ecclesiæ sæculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiæ administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu, ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess.* 21. *cap.* 4. & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, & amplius ab hinc annis hæc consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos, & Cophthos viget adhuc: atque etiam apud Græcos hæc disciplina servatur, inquit Arcudius *lib. de Sacr. Euchar. cap.* 11. sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Septembr. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can.* 7. decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamosciæ an. 1720. §. 3. *de Eucharistia*, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcatur Italo-Græcis Constitut. *Etsi Pastoralis &c.*

De Communione quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quæ eruditionis causa 79
addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in quo Græcus ritus servatur juxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Græco ritu suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam ritu græco administrari deposcunt. Italo vero Græcis in sæpe citata Const. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur, Gregorius XIII. Maronit. Patriar. rescripsit: *Laici a Communione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 468. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *par.* 2. *num.* 21. hujusmodi consilio inhærentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut*

Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni præsertim Missa accipere possint, & valeant, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerunt*.

Sexto. Cum in Tridentina Synodo *sess.* 12. *cap.* 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi hæc consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum hæc consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

EUNUCHUS, EUNUCHI.

---

1 * NEmo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; & quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio
2 communius obtinuit. Disputant vero Canonistæ, num ex vi *Cap. Significavit* sub tit. *de corpor. vitiatis*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere? certum est ex vi ejusd. Cap. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV. *de Syn. Diœc. lib.* 11. *cap.* 7. §. 4. & 5. *nov. edit.* *

3 Alia de Eunuchis, vide verb. *Impedimenta Matrimonii, art.* 2. *n.* 38. 39. & verb. *Patria Potestas n.* 27.

EVICTIO.

---

1 EVictio est rei propriæ, qam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. *Est in re communis*. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienæ v. g. furto ablatæ, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, & invito vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitiis hominum obviandum, & sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicunque fuerint sic injuste læsi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum præscriptam, iterum recuperare, & hæc recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem, & hujusmodi, eadem re licet juste possessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit, & hujusmodi; & sic possit illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse sibi restituat; *l.* 1. *ff. de Evict. l. Non dubitetur* 6. *Cod. de rerum permutation.*

Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor bonæ fidei emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu quod in Jure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Abbas *in cap. ultim. num.* 11. *de emption. & vendit.* Bartol. *in l. Qui absentem* 75. *ff. de Evict.* ibi: *Mota quæstione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem referendam venditor conveniri potest*. 2
Notanter autem dicitur in conclusione, quod emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonæ fidei*; quia venditor malæ fidei, scilicet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta coscientia litem assumere, & ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; *Regul. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, & pretium, & interesse restituere debet emptori decepto; *l. Servus* 30. §. *Si sciens, ff. de actione empti*. 3
Venditor autem bonæ fidei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere, & litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denunciaverit, *l. emptor, & l. empti actio* 21. *Cod. de Evict. & c. Si venditori* 7. *de emption. & vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet*, 4

nun-

nunciate . . . . *de Evictione juxta legitimas san-*
ctiones (scilicet juxta leges) *agere non vale-*
5 *bit* . Denunciare venditori litem esse motam ,
idem est in Jure , ac laudare Auctorem ; *l.*
Auctore laudato 7. Cod. de Evictione. l. Tene-
tur , ff. de Actionib. Empti . Romani enim vo-
cabant *Auctorem* eum , a quo quis jus aliquod ,
seu causam possidendi habebat . *Regul.* 175. *de*
6 *Reg. Juris* . Tunc autem rite fit talis denun-
ciatio, seu venditor legitime laudatur , quan-
do emptor venditorem expresse requirit, ut ve-
niat , rem suam defendat , & motæ liti assi-
stat . *Sic Communis* cum Molina *disp.* 380.
num. 9. Covarr. *l.* 3. *variar. resol. c.* 17. *n.* 3.
Abbat. *in cit. cap. Si venditori 7. de emption.*
& vendit. n. 3.
7 Venditor , etsi in contractu specialiter non
promiserit Evictionem , tenetur ad ipsam, post-
quam res vendita fuerit evicta ; textu expres-
so *in leg. Non dubitetur 6. Cod. de Evictione.*
ibi : *Non dubitetur etsi specialiter venditor Evi-*
ctionem non promiserit , re evicta , ex empto com-
8 *petere actionem* . Unde venditor tenetur re evi-
cta restituere emptori totum pretium , si tota
res fuerit evicta , & partem solum , si pars
tantum evicta sit ; *l.* 1. *l. Bonitatis* 13. *l. Ex*
9 *mille 64. princip. ff. de evict.* Immo venditor
re evicta , non solum pretium , sed tenetur
emptori restituere, & præstare totum id, quod
ipsius emptoris interest, rem non esse evictam,
textu expresso *in l. Titius 43. ff. de Actionib.*
empt. ibi : *Non enim pretium continet tantum ,*
sed omne , quod interest emptoris , & in l. Evi-
cta 70. ff. de evict. ibi : *Evicta re ex empto*
actio , non ad pretium duntaxat recipiendum , sed
10 *ad id , quod interest emptoris , competit* . Nomine
autem illius, quod interest, venit lucrum ces-
sans, & damnum emergens ; *l. Si Sterilis* 21.
§. 3. *ff. de actionib. empti* . Unde si fundus al-
luvione crevit , augmentum illius est præstan-
dum emptori ; *l. Evicta re 16. prin. ff. de E-*
vict. damni tamen jactura debet esse certa ,
& liquida , *l. Quemadmodum* 19. §. 3. *ff. ad*
leg. Aquil. simulque vera ex ipsa natura rei ,
& non ex privato emptoris affectu proveniens,
textu expresso *in l. Pretia rerum* 63. *ff. ad l.*
Falcidiam, ibi : *Pretium rerum non ex affectu,*
nec utilitate singulorum , sed communiter jungun-
tur , & in l. Si servum 33. ad leg. Aquiliam ,
ibi : *Non affectiones æstimandas esse puto , sed*
11 *quanti omnibus valeret* . Ad hoc autem , ut ven-
ditor actione evictionis teneatur & pretium
& interesse restituere , requiritur , quod em-
ptor eumdem prius laudaverit , seu eidem le-
gitime denunciaverit litem moveri . *Est com-*
munis , arg. l. Emptor , & l. Empti actio 21.
Cod. de evict. & cap. Si venditori 7. de em-
ption. & vendit. Item requiritur, quod senten- 12
tia contra emptorem jam sit lata , *l. Si plus*
74. §. fin. ff. de evict. l. Qui rem 3. Cod. eod.
& executioni mandata , *l. Habere 57. ff. de*
evict.
Venditor bonæ fidei pluribus in casibus non 13
tenetur de Evictione . Primo venditor bonæ
fidei non tenetur de Evictione , quando non
fuit laudatus ab emptore , seu quando emptor
non ei denunciavit motam esse litem super re
illa , ut videat , an velit illam defendere ; *l.*
Empto , & l. Empti actio 21. Cod. de evict. &
c. Si venditori 7. de emption. & vendit . Non 14
tamen prærequiritur hæc denunciatio , quando
evidens , & manifestum est, rem non fuisse ven-
ditoris , qui eam patit , itaut non possit ulla
tergiversatione celari , & aperte constat nul-
lam competere defensionem venditori . Colli-
gitur *ex leg. Emptorem , in princip. ff. de action.*
empt. & testatur de communi Covarr. *l. 3. va-*
riar. resolut. cap. 3. num. 6. Nec etiam prære- 15
quiritur denunciatio , quando emptor est mi-
nor ; *arg. leg. Minor 3. Cod. In quibus causis*
in integrum &c. Minor enim non privatur ju-
re agendi contra venditorem in casu Evictio-
nis , dummodo venditor aliunde sciverit litem
moveri emptori . Neque etiam prærequiritur 16
denunciatio, quando emptrix est Ecclesia, quia
Ecclesia gaudet jure Minorum ; *cap. Requisi-*
vit , & cap. Auditis , de restitut. in integrum , &
est *communis* . Secundo venditor bonæ fidei non 17
tenetur de evictione , quando res evicta est
culpa Judicis, sententia per injuriam lata, *cap.*
Si venditori 7. de emption. & vendit. ibi : *Seu*
per injuriam sententia lata fuit , de Evictione
juxta legitimas sanctiones agere non valebit ; con-
cordat *l. Si per imprudentiam 51. in princip. ff.*
de evict. ibi : *Si per imprudentiam Judicis , aut*
errorem emptor rei victus est , negamus Auctoris
damnum esse debere . Aut quid refert sordibus
Judicis , an stultitia res perierit ? Injuria enim ,
quæ fit emptori , Auctorem non debet contingere .
Emptor tamen in tali casu agere potest con-
tra Judicem ; *l. 2. Cod. de pœna Judic. qui ma-*
le judic. & princip. Institut. de obligat. quæ ex
vi delicto . Tertio venditor bonæ fidei de evi- 18
ctione non tenetur , quando emptor contuma-
citer absuit tempore sententiæ promulgatæ ,
cit. cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.
ibi : *Vel contumaciter absuit tempore sententiæ*
promulgatæ , de evictione juxta legitimas san-
ctiones agere non valebit , & rationem dat Ul-
pianus *leg. Si ideo 55. princ. de Evict.* Magis
enim

enim propter absentiam victus videtur, quam
quod malam causam habuit.

19 Quarto venditor bonæ fidei de evictione non
tenetur, quando emptor præscribere rem po-
tuit, & culpa sua, vel negligentia non præ-
scripsit: *l. Si dictum 56. §. Si cum posset, ff.*
20 *de Evict.* Quinto venditor bonæ fidei non te-
netur de evictione, quando ipso absente em-
ptor non appellavit a sententia; *l. Herennius*
63. §. Quia, ff. de evict. quod intelligendum
est, nisi manifesta esset justitia sententiæ pro-
21 latæ, & actoris. Sexto venditor non tenetur
de evictione, quando emptor litem motam de-
finiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem
causæ cognitio non spectabat; *leg. Si dictum*
22 *56. §. Si compromisero, ff. de evict.* Septimo
venditor non tenetur de Evictione, quando
venditor sua culpa amisit rei possessionem, un-
de ex reo factus actor cecidit in causa proprie-
tatis; *l. Si rem, quam 29. ff. de evict.* Octa-
23 vo venditor non tenetur de evictione, quando
emptor tempore emptionis sciebat rem esse
alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit,
quod venditor de evictione teneatur; *l. Si*
fundum 27. ff. de evict. l. Si fratres 7. Cod.
24 *Communia Judic.* Nono venditor bonæ fidei non
tenetur de evictione, quando expressum fuit
in contractu, ut de evictione non teneatur,
nunc autem licet ad interesse, & damna non
teneatur, tenetur tamen re evicta reddere pre-
tium emptori, nisi hæc etiam obligatio ex-
presse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto*
11. §. ultim. ff. de action. empt. & ratio ma-
nifesta est, quia *ex regul. 85. Juris in 6. Con-*
tractus in Conventione legem accipere dignoscun-
25 *tur.* Si autem venditor fuisset malæ fidei, idest
sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur,
& totum pretium cum interesse restituere de-
bet, etiamsi expresse convenerit quod de evi-
ctione non teneatur, nec quoad interesse, nec
quoad pretium: idest quo ad nihil omnimode
teneatur; *l. Tenetur 6. §. fin. de action. empt.*
l. Ex empto 11. §. 12. ff. eod. & ratio est,
quia fraus, & dolus alicui patrocinari non de-
bent, *cap. Ex tenore 16. de rescript. cap. Ex*
litteris 2. de dolo, & contum. cap. Tuæ 12.
de Cleric. non residentib. & l. in fundo, ff. de
rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. l. Si Le-
gatarius, C. *de Legatis*.

Novæ additiones ex aliena manu.

26 De materia Evictionis, quæ frequentissima
in Foro est, pro dignitate minime agit Au-
ctor. Agendum igitur de ea paulo latius.
Evincere in sensu juris importat, rem ab alio 27
possessam, meliori jure demonstrato, implora-
toque Judicis auxilio, Possessori auferre. *Præ-*
stare vero *evictionem* significat præstare repara-
tionem damni, quod Possessor rei ablatæ ex
illa ablatione passus est, ut nempe possessor
indemnis maneat; Stryk. *in usu moder. Pan-*
dect. lib. 21. tit. 5. §. 1.

Plura autem concurrant oportet, ut præste- 28
tur evictio. I. *Ut is qui evictionem passus est*
rem acceperit ex titulo oneroso. Hinc est, quod
præstatur evictio in emptione & venditione,
leg. 1. ff. de evict. in datione in solidum, *leg.*
4. Cod. eodem, in permutatione, *leg. 29. Cod.*
eod. in divisione hæreditatis, *leg. 66. §. ult. ff.*
eod. in transactione, *leg. 33. C. de Transact.*
Sed vide quando in transactione præstetur evi-
ctio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria 5. Ju-*
nii 1747. cor. bon. mem. de Vais; in Locatio-
ne, *leg. 9. in princip. ff. Locat.* in divisione rei
communis singularis, *l. 10. §. final. ff. Com-*
mun. divid. in Emphyteusi, in Feudo, & in
omnibus contractibus innominatis, Franzk. *ad*
tit. ff. de Evict. n. 411. & sequent.

In negotiis itaque lucrativis evictio minime 29
præstatur. Inde non præstatur in donatione,
nisi fuerit promissa, *l. 2. C. de evict.* sed quan-
do in donatione possit dici promissa evictio
tradit Rot. *in Romana Pecuniaria 15. Februar.*
1743. cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decano,
vel donans fuerit in dolo, *l. 18. §. 3. ff. de*
donat. Immo nec sufficit quod donans dolose
egerit, & animo decipiendi sciens rem alie-
nam donaverit, sed requiritur insuper, ut do-
natarius magnos sumptus in rem donatam fe-
cerit, ita ut de damno vitando, non de solo lu-
cro captando certet, Stryk. *in us. modern. Pan-*
dect. lib. 7. tit. 2. §. 5. Ricter. *decis. 33. n. 5.*
Num præstanda sit in donatione evictio, si ea
non a traditione, sed a promissione incipiat,
vide dissentientes inter se Doctores apud Stryk.
in usu modern. Pandect. lib. 2. tit. 2. §. 6. Cæ-
terum in donationibus remuneratoriis, tum in
illiis quæ fiunt ob causam aliquam futuram,
præstatur evictio, propterea quod his in casi-
bus aliquid onerosi vere subest; Bruneman. *ad*
l. 18. ff. de donat. Ricter. *decis. 22. n. 5.*

In Legatis nec præstatur regulariter evictio, 30
l. 77. §. 8. ff. de Legat. 2. Intellige tamen in
legato speciei. Si enim genus aliquod legatum
fuerit, & hæres rem evincibilem, seu alienam
solverit, tunc Legatarius etiam ante evictio-
nem agere potest, rem solutam essa alienam,
l. 29. §. 3. ff. de Legat. 3. Idem intellige in le-
gato ab ignorante Testatore facto. Quod si
Te-

Testator sciens rem alienam legavit, tunc hæres de evictione tenetur, *l.* 10. *Cod. de Legat.* modo Legatarius scientiam hanc Testatoris probet. Intellige demum in legato personæ extraneæ relicto; nam si res aliena ignoranter quidem legetur, sed tamen conjunctæ personæ, præstatur evictio, *l. Quum alienam*, *Cod. de evict.* Quænam autem dicatur conjuncta persona, tradit Guzman. *de evict. quæst.* 27. *n.* 20. *& seq.*

31 II. *Ut proprio nomine & jure tradens rem illi cui evincitur tradiderit.* Ex quo sequitur, quod Tutores, Curatores, Institutores, & Procuratores evictionem præstare non teneantur; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 46. Idem dic de Creditore vendente pignus, dummodo habuerit jus distrahendi pignus, ignoraveritque rem pignori subjectam esse alienam; Stryk. *loc. cit.* §. 44. *& seq.* Num id ipsum procedat in marito uxoris bona vendente? Vide plures quos hic distinguit casus *idem Auctor eod. loc.* §. 51. *& seq.*

32 III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quæcumque demum fuerit, sufficitque rem pro parte evinci, sibi homogenea, sive heterogenea; Brunem. *ad l.* 3. *&* 56. *ff. de evict.* Franzk. *ad dict. tit. de evict. n.* 20. *& seq.* Interest tamen, utrum Uni-
33 versitates, an singulæ res venditæ. Qui vendidit Universitatem, tenetur utique præstare evictionem, si integra universitas a tertio evicta sit, non item si res aliquæ singulares per modum
34 evictionis ablatæ sint; *l.* 1. *Cod. de Evict.* Declara tamen de venditione Universitatis *juris*, puta hæreditatis & peculii. De venditione vero gregis, bibliothecæ, aliarumque universitatum Corporum, seu *facti*, non conveniunt inter se
35 Doctores. Placet hæc distinctio: Si universitas hæc *facti*, per aversionem distrahatur, & ita singula corpora non vendantur, nec in illa pretium constituatur, non tenetur venditor præstare evictionem propter singulas res evictas. Sin autem dicta universitas *facti* sub certo numero capitum pretio in quodlibet constituto vendatur, præstare evictionem tenetur venditor propter singulas res evictas; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 16. *& seq.* Engelbrecht *ad eumdem titul. disp.* 13. §. 18.

36 IV. *Ut actu fuerit evicta*; *l.* 3. *Cod. de evict.* Cæterum si in limine contractus immineat evictio, alter ad contractum implendum minime
37 tenetur; *l.* 24. *ff. de evict.* Quid si sola possessio evicta? Confer Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 43. tum Rot. *in Tyburtina evictionis* 20. *Junii* 1740. *cor. bon. mem. de Vais.*

V. *Ut sit evicta sententia judiciali.* Unde si 38
Possessor rei mota ipsi controversia compromittat, & succubuerit, *nulla* (ait Paulus *in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.*) *actio de evictione danda est adversus Venditorem*, *quia compromissum* (hanc hujus dispositionis rationem subjungit idem Paulus) *nulla necessitate cogente
factum*. Ex hac vero ratione facile est intel- 39
ligere, agere de evictione posse eum qui compromisit & succubuit, si statuto aut alio quoquo modo compromittere tenebatur; Madæus *ad tit. de Act. Empt. Rubric. Quando committ. stipul. n.* 13. *& seq.* Stryk. *in us. modern. Pan-
dect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 10. Quæri solet an & 40
agere de evictione possit, si venditor evictionem promisit cum clausula generali: *Quomodo vel qualitercumque res evicta fuerit?* Affirmant Franzk. *ad tit. de evict. nu.* 767. Hart-
man. Pistor. *lib.* 2. *quæst.* 10. *num.* 19. Sed alii 41
declarant, ut hoc casu ad pretium tantum, non item ad duplum, si tale promissum aut interesse agi possit; Brunemann. *ad l.* 10. §. 1. *ff. de evict.*

Nec evictio præstanda est, si res evicta sit 42
per sententiam Judicis incompetentis, in cujus jurisdictionem Emptor forte consensit; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 769. Balth. *tit.* 8.
resolut. 7. *n.* 6. Item si emptor transegit, aut 43
liti renunciavit; Burgund. *de evict. cap.* 78. *fer. per tot.* Emptore vi dejecto non est locus præstationi evictionis, & hoc procedere volunt Doctores, licet Venditor promiserit quod Emptorem de jure & de facto defendere ve-
lit: tum licet dixerit se velle teneri quomo- 44
documque res evincatur; Mangil. *de evict. quæst.* 19. *fer. per tot.* Nec regulariter præstatur evictio erepta re per mandatum Principis; *l.* 11. *ff. de evict.* nisi venditor sciverit Principem id facturum esse, & nihilominus hoc reticendo fundum alternavit. Vide Stryk. *juridic. dissert. vol.* 6. *disput. de Princip. evincent.*

VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, 45
quod contractum jam antecedit. Quapropter si res fuerit evicta ex retractu, præstatio evictionis locum non habet, & quidem tametsi Emptor omne periculum in se susceperit; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 292. Intellige tamen de retractu legali, non item conventionali; Evicta enim re ex retractu conventionali, agitur de evictione, nisi ejus notitiam habuerit Emptor; Brunemann. *ad l.* 11. *n.* 8. *ff. de evict.* Mev. *part.* 5. *decis.* 312. *per tot.* Quid si emptor per injustam Judicis sententiam fuit condemnatus? Negare videtur Ul-

pia-

planus *in l.* 51. *in princip. ff. de evict.* At Doctores communiter dictum Ulpiani restringunt ad eum casum, si Judex nullo juris ordine servato, & velo levato Emptorem privavit; Adi Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. §. 13. Re evicta culpa possessoris locum haud esse evictioni omnes intelligunt: & definitum est *in l.* 34. *& in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.* Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat Stryk. *loc. cit.* §. 14. *& seq.*

46 VII. *Ut legitime evictio præsens denunciata fuerit Auctori, vel ejus hæredibus, & quidem omnibus; l.* 29. §. 1. *ff. de Evict. l.* 9. *Cod. eod. tit.* Fidejussori vero venditoris non est denuncianda. Fieri debet denunciatio judicialiter, ita scilicet ut in ipsa denunciatione Venditor de genere motæ litis instruatur, misso etiam
47 libello & citationis exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre, & præsentem posses-
48 sorem hac ratione defendere queat. An fieri possit in instantia appellationis? Et in quo judicio litis denunciatio fieri debeat? vide apud Stryk. *ubi supra* §. 20. *&* 31. Cessat necessitas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rota *in Romana Reportationis Pecuniarum* 9. *Maii* 1748. *cor. bon. mem. de Vais, & in Faventina seu Ferrarien. Evictión.* 15. *Maii* 1748. *cor. Illust. Molin.*

49 VIII. *Ut præstatio evictionis non sit remissa.* Remittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; *l.* 2. §. 1. *quarum rer. act. non dat.* & quidem sive venditio fiat collusori, sive extraneo, modo hic sciat quod venditor pecunia ex re vendita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso cum tacito; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 49. ubi an ad pretium
50 agi saltem possit. Huc etiam pertinet quæstio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur præstationem evictionis. Affirmant ex text. *in l.* 27. *Cod. de Evict.* Brunemann. *ad dict. l.* 27. *in fin. Cod. de Evict.* Harman. Pistor. *part.* 2. *quæst.* 10. *n.* 22. Cald. *de Empt. cap.* 11. *n.* 6. & ita quidem ut Emptor nec ad pretium age-
51 re valeat. At pretium repeti posse ex text. *in leg. ultim. Cod. Commun. de Legat.* tenet Perez. *ad Cod. hoc tit. de Evict. num.* 24. Omittendum vero haud est, *in dicta Lege ultima* agi de alienatione vel fideicommisso conditionali vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. *in Romana Evictionis* 20. *Januarii* 1749. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.*

His concurrentibus agunt ad evictionis præ- 52
stationem Emptores & eorum hæredes, non item successores singulares nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem & hæredes; *l.* 9. *&* 24. *Cod. de Evict.* ac fidejussor; *l.* 4. *princ. ff. eod. tit. l.* 7. 8. 18. *Cod. pariter eodem.* Et si plures Auctores sint, contra singulos *in solidum; l.* 15. §. *final. ff. dict. tit.* Petitur vero Evictionis præstatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato, & quidem in Foro Auctoris competenti. In effectu hæc subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior, & continet pretium rei, interesse, & damnum, sumptus litis, aliosque, quos ab Evincente servare non potuit. Quod æstimatio in actione 53
ex Contractu bonæ fidei fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attendatur tempus evictionis; Franzk. *ad tit. de Evict.* 857. *& plur. sequent.* Et hac cum 54
distinctione intelligi debet Rota, dum inquit, pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut *in Romana seu Januen. officii vacabilis* 16. *Junii* 1748. *&* 12. *Maii* 1749. *cor. R. P. D. Elephant.*

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES.

EXamen novum non est necessarium in per- 1
mutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic decisum fuisse *a Sac. Congreg. Conc.* refert Garcias *p.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Si vero adsit magna 2
inæqualitas Parochiarum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen, ex citata decisione *Sacræ Congreg. Concil.* relata a Garcia *dict. part.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Examen novum requiritur in quolibet 3
ascensu, qui fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canonicatus, ad quem debet institui antiquior portionarius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Beneficium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse refert Garcias *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 2. *num.* 10. Præsentati ad Beneficia simplicia absque præ- 4
vio examine Episcopi institui non possunt ab

iis.

iis, ad quos institutio spectat. Sic decisum fuis-
se refert Garcias *d. p. 9. c. 3. n. 19. ad* 2. Be-
5 neficia in Ecclesiis patrimonialibus, sive rece-
ptivis numeratis, & non numeratis, nullus con-
sequi potest sine prævio examine, & approba-
tione Episcopi. Sic resolutum fuisse refert Gar-
6 cias *d. p. 9. cap. 2. num.* 183. Examen delegari
potest ab Episcopo, cui directæ sunt Bullæ ali-
cujus simplicis Beneficii conferendi Clerico ab-
senti, in forma dignum, præsertim si is longe
absit, aut ægrotet; *Sac. Congreg. Concil.* teste
Sellio *in selectis Canonicis cap.* 21. *num.* 70.
7 Examen, & approbatio Vicariorum ad Curam
animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini
Sancti Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum
pertinet; *Sacr. Congr. Conc. in Augustana* 4.
Decembris 1631.
8 Examinare non potest Episcopus ad Benefi-
cium simplex illum, quem jam examinave-
rat pro Ordinis Sacri promotione. Sic resol-
vunt Garcias *d. p. 9. cap. 4. num.* 15. Homo-
bon. de Bonis *de examine Ecclesiastico tract.* 2.
cap. 3. qu. 33. *in fine*, Barbosa supra Concil.
9 *sess.* 7. *cap.* 13. *num.* 11. & alii. An, & qua-
tenus Episcopus possit Parochos rite ac recte
semel approbatos, iterum, ac pluries exami-
nare? Vide verb. Parochus *art.* 1. *a num.* 21.
10 *ad num.* 28. Examinatus in Curia, & idoneus
repertus ad Canonicatum Cathedralis, & de
eo a Sede Apostolica provisus, non debet ab
Episcopo iterum examinari ad suscipiendum
Ordinem Sacrum Canonicatui annexum; *Sac.*
11 *Congr. Concil. die* 12. *Febr.* 1598. Examinan-
dus non est ab Ordinario super litteratura,
seu idoneitate scientiæ, provisus per Sedem
Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu,
cujus Ordinem requisitum jam habet: ii vero
qui Sacros Ordines nondum susceperunt, exa-
minandi sunt, an illa habeant adjumenta do-
ctrinæ, quæ ex præscripto Sacri Concilii Tri-
dent. necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui
Canonicatui, quem consequi volunt, erit an-
nexus; sic decisum fuisse *a Sac. Congr. Conc.*
referunt Garcias *de Benefic. p. 6. c. 2. n.* 234.
Barbosa *de Canon. & dignit. c.* 13. *num.* 7. *&*
8. *& in Summa Apostolicar. decis. verb. Exa-*
men, Examinare num. 10. & Fagnan. *lib.* 1.
decret. in cap. Accepimus 14. *de ætat. & qua-*
litat. num. 14. ubi dicit, sic a Sacra Con-
gregat. Conc. fuisse responsum Cardinali Bor-
romæo.
12 Examinatus ad Beneficium, vel Officium
non tenetur ad aliud simile se iterum examini
subjicere; Secus si ad majus, vel dissimile;
Fagnan. *loc. cit. num.* 39. ubi testatur sic pro-
basse *Sac. Congreg. Concilii*. Examinandi de 13
novo sunt, & per Ordinarium approbandi cœ-
pti beneficiari in quolibet ascensu; *Sac. Congreg.*
Concil. teste Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar.*
gloss. 34. *num.* 74. Examinato, & approbato in 14
Urbe ad Curam animarum non possunt ab
Episcopo Ordines denegari sub prætextu insuf-
ficientis litteraturæ; *Sacr. Congreg. Episcop. &*
Regul. in Sutrina 26. *Januar.* 1594. Generaliter
approbatus ad aliquod Officium in Curia non 15
examinatur ad idem ab Ordinario; *Sacr. Congr.*
Episcop. & Regul. 15. *Maii* 1647. Clerici de-
gentes Romæ non possunt extra eam promo- 16
veri ad Ordines sine examine, & licentia
Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edicto:
Universis, & singulis Clericis, nunc, & in fu-
turum pro tempore in Urbe commorantibus ad
Minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus, Or-
dines promoveri volentibus, de mandato S. D. N.
Alexandri Papæ VII. vivæ vocis oraculo desu-
per facto, edicimus, & præcipimus, ne de cæ-
tero extra eamdem Urbem, etiam vigore littera-
rum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel
cujusvis alterius facultatis, ad dictos Ordines
promoveri se faciant, nisi prævio examine ab
Examinatoribus in Urbe deputatis idonei reperti,
& approbati fuerint, ac a Nobis licentiam in
scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordi-
num executione eo ipso suspensi sint, & existant,
donec a S. D. N. Papa, & Sancta Sede Apo-
stolica absolutionis, & habilitationis gratiam ob-
tinuerint, pro ut alias tempore felic. record. Cle-
mentis VIII. litteræ desuper publicatæ fuerunt,
& in Secretaria nostra semper publice affixæ per-
manserunt &c. 11. *Augusti* 1656. *M. A. Epi-*
scopus Jerap. Vicesgerens.
Examinare potest Episcopus Regulares præ- 17
dicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Or-
dinum non sunt; *Sac. Congr. Concil. in Ugen-*
tin. 22. *Januar.* 1628. Clemens X. in Consti-
tut. incip. *Superna*, ibi: *Posse autem Episco-*
pum licentiam concessurum Regularibus in Eccle-
siis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare
volentibus, illos, quamvis ab Universitatibus,
aut Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Epi-
scopi antecessores per tempus immemorabile hanc
licentiam absque examine concedere consueverint,
quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbi-
trio, quod moderatum, & discretum esse debet,
visum fuerit, & licentiam prædicandi semel eis-
dem concessam ob rationabiles causas, licet occul-
tas, prædicationem tamen concernentes, suspende-
re. Regulares prævio examine semel approbati 18
non possunt iterum ab eodem Episcopo exa-
minari; Sic S. Pius V. Constitut. incipien.
Ro-

Romani Pontificis, ibi: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari*. Quod item declaravit Sacr. Congr. Concilii his verbis: *Congregatio Concilii censuit Regulares ad audiendum sæcularium Confessiones in Civitate, & Diœcesi ab Episcopo prævio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; ceterum posse iterum a Successore examinari juxta Constitutionem Sanctæ mem. Pii V. dat. octavo idus Augusti* 1571. & statuit Clem. X. in citat. Constit. *Superna* §. 5. ibi: *Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo; secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari; nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare; sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri
19 postulaverit*. Superveniente tamen aliqua rationabili, & justa causa, quæ ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, & iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit; Clemens X. in dict. Constitut. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat*, & *Sacr. Congr. Concil.* quæ proposito dubio: *An Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbati possint iterum examinari ab eodem Episcopo? die 7. Februar. 1654. censuit Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbatos, non posse iterum examinari, nisi nova su-
20 perveniente causa*. Regulares pro Confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, & Magistri in Theologia; S. Pius V. cit. Const. incip. *Romani Pontificis*.

21 Quicunque Confessarius, quantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore, potest iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo Successore; Sic S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Romani Pontificis*, ibi: *A successore autem Episcopo pro majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt, & si minus idonei reperti fuerint, reprobari*. Item cit. *Sac. Congreg. Concil.* per hæc verba: *Ceterum posse iterum a Successore examinari*. Et idem sanxit Urban. VIII. 20. *Augusti* 1629. & Clemens X. *in cit. Constit. Superna* per illa verba: *Secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos*. Quamvis autem possint 22
Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo Successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, & approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto, per abunde adducta verb. *Approbatio art.* 1. *a num.* 54. *ad* 59. Et neque 23
Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo; *Sac. Congr. Concil. in una Civitatis Castellanæ* 22. *Februarii* 1592. Et 24
multo minus Vicarius Generalis Episcopi; *ead. Sac. Cong. in una Reatina* 8. *Junii* 1599. apud Nicol. *part.* 2. *Lucubrat. canon. lib.* 5. *tit.* 38. *de pœnit. & remiss. n.* 9.

Examinatorum Synodalium electio fieri de- 25
bet nomine, & cognomine, non vero titulo Officii seu dignitatis tantum expresso, & Clero, Synodoque congregato nominatim, non autem in genere proponendi sunt, ut ab eodem approbentur, alias illorum deputatio nulla esset; *S. Cong. Conc. in Sipontina Concursus* 14. *Februar.* 1693. Rota *in Hortana Parochialis coram Molines* 4. *Maii* 1693. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3. *n.* 16. cum multis aliis ibi citatis. Electio Examinatorum Synodalium 26
facienda est in Synodo formali, non autem in Congregatione Cleri, licet Congregatio Synodalis denominaretur, prout declaravit *Sacr. Cong. Concil. in Concordien.* 8. *Maii* 1684. in qua cum fere per sæculum Judices, & Examinatores Synodales electi fuissent in Congregatione, quæ singulo anno convocabatur cum interventu Capituli, & omnium Parochorum sub denominatione Synodali, attento communi errore, & bona fide, Concursum, de cujus validitate dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et ad mentem*, & mens fuit, quod injungeretur Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum solemniter, & deputaret Examinatores Synodales. Examinatores, qui ab Epi- 27
scopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo tam per vota secreta, quam aperta, & Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit; *Sac. Cong. Conc.* teste Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. & *ead. Sacr. Cong. Conc. in una Fulginaten.* 3. *Decemb.* 1644. *ad cap.* 18. *sess.* 14. *de reform.* ubi ad dubium: *An electio, seu approbatio Examinatorum Synodalium sustineatur, si non fiat per vota secreta?* Respondit, *sustineri arbitrio Episcopi*. Exami- 28
na-

natores ad minus sex debent eligi quotannis
in Synodo Diœcesana, textu expresso in Tri-
dentino *sess.* 24. *cap.* 18. ubi: *Examinatores au-*
tem singulis annis in Diœcesana Synodo ab Epi-
scopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponan-
tur, qui Synodo satisfaciant, & ab eo proben-
29 *tur*. Examinatores Synodales in Synodo ad
summum viginti eligi posse, tenent Aldan.
in Compend. Canonicarum resolut. lib. 3. *tit.* 9.
num. 29. & Barbosa super *Trident. loc. cit.*
n. 85. *& in summ. Apostolicar. decis. verb.*
Examinatores Synodales num. 4. attestantes ita
fuisse decisum *a Sac. Cong. Concil. in Cæsa-*
raugustana 13. *Martii* 1623.
30 Examinatores Synodales debent ad Sancta
Dei Evangelia jurare se fideliter munus suum
executuros, textu expresso in Trident. loc. cit.
ibi: *Jurentque omnes ad Sancta Dei Evangelia,*
se quacumque humana affectione postposita fideli-
31 *ter munus executuros*. Hoc juramentum est de
forma substantiali, eoque deficiente Examina-
tores non dicuntur legitimi, & Concursus fa-
ctus coram eis ante præstitum juramentum est
nullus; *Sac. Cong. Concil. in una Bisignanen.* 2.
Decembr. 1628. ubi censuit: *Concursus factos*
non præstito juramento ab Examinatoribus Syno-
dalibus fuisse nullos; sed ex gratia convalidan-
dos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalida-
vit, & confirmavit, ut refert Barbosa supra
Concil. Trident. loc. cit. n. 105. *& in tract. de*
Parocho cap. 2. *num.* 78. *& in summ. Apostoli-*
car. decis. verb. Concursus n. 18. & tenent Do-
32 ctores *communiter*. Et taliter est de forma sub-
stantiali juramentum, ut ipso deficiente ex par-
te unius solius Examinatoris vitietur totus actus,
ut cum multis a se citatis tenet Card. de Lu-
ca *de Parochis discurs.* 3. *n.* 4. *& disc.* 37. *n.*
33 14. Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit
semel præstitum sive in Synodo, sive extra Sy-
nodum. Non enim requiritur quod juramen-
tum præstetur in Synodo; ut communiter tra-
dunt Garcias *de benefic. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 359.
Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 31. *n.* 94. Pax
Iord. *tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 133. Card. de
Luca *de Paroch. disc.* 3. *n.* 6. Gavant. *in pra-*
xi Synod. cap. 31. *n.* 8. Pignatell. *tom.* 1. *con-*
sult. 13. Monacell. *tom.* 1. *form.* 7. *num.* 3. &
alii passim, & desumitur ex ipso Trident. *loc.*
cit. quia cum ibi Concilium concedat posse eli-
gi Examinatores etiam Regulares, qui non in-
terveniunt in Synodo, manifeste colligitur,
quod extra Synodum possint hujusmodi jura-
mentum præstare, & fuit expresse decisum a
Rota *in una Fanen. Parochialis* 28. *Junii* 1596.
coram Corduba.

Examinatores Synodales non possunt quid- 34
quam prorsus occasione examinis nec ante, nec
post accipere, alioquin Simoniæ vitium tam
ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absol-
vi nequeunt nisi dimissis beneficiis, quæ quo-
modocumque etiam antea obtinebant, & ad
alia in posterum inhabiles redduntur, textu
expresso in Trident. *d. sess.* 24. *cap.* 18. ibi:
Caveant, ne quidquam prorsus occasione hujus
examinis, nec ante, nec post accipiant; alioquin
Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes in-
currant, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis
beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obti-
nebant, & ad alia in posterum inhabiles reddan-
tur. Quacumque etiam immemorabili consue- 35
tudine non obstante, ut censuit *Sacr. Congr.*
teste Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. alle-*
gat. 60. *num.* 52. Examinatores non possunt 36
quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad
sustentationem ex fructibus Beneficii vacantis,
vel alia ratione accipere. Garcias *de Benefic.*
part. 5. *cap.* 7. *n.* 11. *& part.* 9. *cap.* 1. *n.* 374.
Riccius *in praxi part.* 4. *resolut.* 76. *n.* 4. Bar-
bosa *super Trident. loc. cit. n.* 107. & alii. 37
Non potest Ordinarius statuere aliquod stipen-
dium, etiam minimum, Examinatoribus depu-
tatis in Synodo pro Concursu Parochialium, &
si Synodus Diœcesana secus statuerit, decretum
est irritum, & nullum. Sic decisum fuisse *a*
Sacr. Congr. Concil. referunt Garcias *d. part.* 9.
cap. 2. *n.* 374. Barbosa *super Trident. loc. cit.*
n. 108. *& d. allegat.* 60. *n.* 53. & alii. Exa- 38
minatores privantur beneficiis antea obtentis,
si occasione examinis, sive antea, sive post ali-
quid accipiant, etiam gratis, & liberaliter da-
tum, & ad captandam benevolentiam, etiamsi
res modica sit, & levis momenti; Nam a Tri-
dentino *loc. cit.* prohibetur quidquam prorsus
accipi occasione hujus examinis; sic resolvunt
Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 390. Riccius
in praxi d. part. 4. *resolut.* 76. *num.* 3. Barbosa
super Trident. loc. cit. num. 109. & alii.

Examinatores peracto examine debent eos 39
ex communi sententia renunciare Episcopo,
quos idoneos repererint. Sic decisum fuisse *a*
Sacra Congreg. Concil. referunt Garcias *d. part.*
9. *cap.* 2. *n.* 104. Barbosa *super Trident. loc.*
cit. n. 100. *& in summ. Apostol. decis. verb.*
Examinatores Synodales n. 16. & alii. Appro- 40
batus dicitur in concursu, qui ultra dimidium
vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia
suffragia prospera reportaverit; sic decisum
fuisse *a Sacr. Congreg. Concil.* referunt Garcias
d. part. 9. *cap.* 2. *n.* 109. & Barbosa *in summ.*
Apostol. decis. verb. Examinatores Synodales n. 15.
& su-

41 *& super Trident. loc. cit. n.* 116. Examinatorum vota, licet Concilium non expresserit an palam, vel secreto fieri debeant, magis tamen expedit, ut Examinatores inter se sua vota conferant. Deinde Notario jubeant, ut in actis suis simpliciter scribat Titium approbatum idoneum; Sejum vero reprobatum, ut fit Romæ. *Sacra Congregat. Concil.* penes Garciam *dict. part. 9. cap. 2. num.* 107. & Barbosam *in Summ. Apostolic. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 17. *& super Trident. loc. cit. num.*
42 112. Examinatores debent dare vota, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut etiam Episcopus, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. Garcias *d. part. 9. cap. 2. n.* 58. Massobrius *in praxi, Requisit. 4. dub.* 4. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 113. Card. de Luca *de Paroch. disc.* 1. *num.* 21. *&* 27. *disc.* 3. *num.* 7. *& disc.* 37. *num.* 19. & alii.

43 Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, ætatem, & reliqua, & debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint; Episcopus vero debet ex iis, qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere. *Sacr. Cong. Concil.* apud Garciam *de benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *& part.* 6. *cap.* 2. *n.* 236. *& part.* 9. *c.* 2. *n.* 108. Barbosa *in summ. Apostolic. de-*
44 *cis. verb. Examinatores Synodales n.* 18. Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cujus tamen mores ignorantur, & habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum, & approbatum in moribus, hic ultimus est præferendus. *Sacr. Congr. Concil.* apud ipsum Garciam *d. part.* 9.
45 *cap.* 2. *n.* 111. Barbosa *loc. cit. n.* 19. Non pertinet ad Examinatores Synodales, sed ad solum Episcopum judicare quis ex concurrentibus ad parochialem vacantem sit magis idoneus. *Sacr. Cong. Concil.* testibus Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Parochia* §. 2. Armendar. *in addit. ad recop. Legum Navarræ lib.* 1. *tit.* 18. *l.* 7. *n.* 58. Barbosa *loc. cit. n.* 21. Vide ad rem Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 33. *sect.* 5. *n.* 64.
46 Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim, cui maluerit ex approbatis beneficium conferre, non habita ratione calculorum ipsorum votorum, & debet expectare, ut Examinatores renuncient, quos judicaverint idoneos. *Sacr. Congr. Concil.* apud Massobr. *in praxi habendi concursum, Requis.* 4. *dub.* 4.
47 Barbosa *loc. cit. n.* 20. Idonei, & approbati dicuntur illi, qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, minusque idoneos renunciaret, quoniam tamquam in actu capitulari, seu collegiativo major pars trahit ad se minorem, eamque suffocat, ita ut habeatur, ac si actus ab omnibus gestus esset; Et talis approbatio idoneitatis absque distinctione votorum facta dicitur eo ipso, quod quis habet majorem partem, quæ constituitur etiam per dimidium vocum, quod excedat medietatem. Sic Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 18. *& disc.* 37. *num.* 20.

Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, & absentibus ipsis Examinatoribus. 48
Garcias *d. part. 9. cap. 2. n.* 59. Massobr. *dic. praxi requis.* 5. *dub.* 20. Barbosa *super Concil. sess.* 24. *cap.* 18. *num.* 120. Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 20. & alii. Episcopus in 49
paritate votorum potest accedere quibus voluerit, ut si ex quatuor Examinatoribus, duo approbarunt, & duo reprobarunt, accedendo Episcopus, vel Vicarius duos approbantibus, Examinatus dicitur approbatus, & si accedit reprobantibus, dicitur reprobatus. Unde Episcopus ita accedendo potest aliquem ex non approbato facere approbatum ex declaratione *Sacr. Congreg. Concil. edita sub die 29. Aprilis* 1604. per quam casus deciditur in individuo tam circa adhæsionem, quam circa prælectionem, cujus tenor præcisus, ut refert Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *num.* 14. *&* 15. est ut sequitur.

Dubium. An existentibus duobus concurrentibus examinatis a quatuor Examinatoribus, quorum unus reportavit omnia vota favorabilia, alter vero duo tantum favorabilia, possit Episcopus sui voti accessione approbare secundum; ita cum hic secundus ultra dimidium, incluso voto Episcopi, vota favorabilia habeat, sit judicandus idoneus, uti primus; ita ut liceat deinde Episcopo eligere ex his duobus, qui sibi magis idoneus videbitur? 50

Die 29. Aprilis 1604.

Congregatio censuit, eum quoque, qui a duobus Examinatoribus approbatus, & ab aliis duobus reprobatus fuit, si Episcopus votis approbantium accesserit, quemadmodum ei licet per decretum Concilii cap. 18. sess. 24. approbatum intelligi, ac propterea posse etiam ad Parochialem vacantem regendam Episcopi electione præferri, si eo altero magis idoneum judicaverit.

In

51 In Diœcesi in qua sunt duæ Cathedrales unitæ, sunt deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis; *Sac. Congreg. Concil. in Valvens. & Sulmonen.* 7. *Septembr.* 1650. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 413. Card. de Luca *de benefic. disc.* 10. *num.* 17. *de Parochis disc.* 3. *num.* 5. *disc.* 37. *num.* 16. *Annotat. ad Concil. disc.* 32. *num.* 6. & alii pas-
52 sim. Vide tamen verb. Synodus *num.* 6. Alia vide *verb. Approbatio art.* 1. *a num.* 47. *usque ad fin. verb. Beneficia art.* 3. *a num.* 22. *ad* 54. *& verb. Concursus art.* 2. *&* 3. *per tot.*

Supplementa Auctoris.

53 Examinis pro collatione Ecclesiarum Parochialium habendi forma præscribitur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitut. 68. incip. *Cum illud* §. 7. Vide tom. 2. *verb. Concursus*, *in prin-*
54 *cipio*. Examinis forma a Dataria Apostolica servata proponitur locorum Ordinariis. Idem *ib.*
55 §. 7. Examinatores judicium ferre debent, non solum de Doctrina, sed etiam de aliis qualitatibus requisitis in Parocho. Idem *ibid.*
56 §. 11. Examen iterari non conceditur in judicio appellationis, nisi ex actis prioris examinis probetur gravamen, quoad doctrinam. Idem *ibid.* §. 7. Vide verb. *Concursus*, ubi alia ad rem.

57 Examini Diœcesani Episcopi ante Ordinationem subjici debent etiam Regulares. Idem tom. 2. Const. 27. incip. *Impositi Nobis*.

58 Examinatorum Synodalium electionem fieri debere nomine, & cognomine, non vero titulo Officii, seu dignitatis tantum expresso, jam tradidi supra *num.* 25. ex decr. Sacræ Congr. Concil. quæ iterum novissime, cum in Synodo Diœcesana Policastrensi inter Examinatores Synodales deputatus fuisset etiam Vicarius Generalis Episcopi, sub solo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuisset concursui habito ad quamdam Parochialem, *die* 19. *Septembris* 1745. concursum convalidavit ad cautelam, sed simul scribendum dixit Episcopo, Vicarium Generalem non posse deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, nisi proprio expresso nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 4. *c.* 7. *n.* 5.

59 Examinatores Synodales durant usque ad novam Synodum, licet quolibet anno non celebretur; *Sacra Congregatio Concil. in Imolen.*
60 10. *Decemb.* 1695. Si autem aut omnes, aut aliqui ex designatis in ultima Synodo moriantur, vel in longinqua recedant, tunc, si saltem sex ex designatis remaneant, Episcopus istis uti debet, nec potest alios pro mortuis, aut e Diœcesi discessis substituere. Si vero sex 61
saltem non supersint, tunc ex Decreto Clementis VIII. relato a Garcia *de Beneficiis part.* 8. *cap.* 2. *num.* 72. & a Fagnano *in cap. Cum sit ars*, *nu.* 14. *de ætate & qualitat.* possunt Episcopi alios subrogare, dummodo præditi sint qualitatibus a Tridentino præscriptis, a Capitulo approbentur, & una simul ex electis in Synodo sex non excedant; & id fiat intra annum a Synodo celebrata, quo elapso talis facultas, & eorum auctoritas statim expirat. Idem *cit. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 7. *&* 8. Vide *tom.* 2. *verb. Concursus art.* 2.

Si ex Examinatoribus non subrogatis, sed 62
in ultima Synodo electis sex superstites extent; omnes perseverant in Officio, & illis uti debet Episcopus in concursibus ad Parochiales.
At si vel unus ex illis decesserit, itaut ex ele- 63
ctis in Synodo sex non remaneant, omnium eorum munus expirat, & nullo ex illis uti poterit Episcopus in dictis concursibus, ut censuit Sacra Congregatio Concilii apud Garciam *cit. cap.* 2. *num.* 73. Fagnanum *loc. cit. num.* 14. Massobrium *in praxi habendi concursum requisit.* 12. *dub.* 4. & refert idem Benedict. *loc. cit. num.* 8. qui *num.* 9. recte subjungit, quod elapso anno, & non existentibus sex Examinatoribus in Synodo electis, ut valide possit institui concursus, necesse est ut Episcopus vel novam Synodum celebret, in qua sufficiens numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos Examinatores extra Sy-
nodum deputandi; Alias si concursus fiat co- 64
ram Examinatoribus extra Synodum designatis ab Episcopo, nulla ad hoc instructo speciali facultate, erit nullus; Hinc cum in Diœcesi Bracharensi plures Parochiales collatæ fuissent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiscopo cum consensu Capituli, opus deinde fuit, ut qui illas obtinuerant preces porrigerent Summo Pontifici, ut suprema sua auctoritate earumdem collationes convalidaret; & Sacra Congr. Concil. ad quam preces remissæ fuerant, *die* 12. *Januar.* 1715. illas convalidandas censuit, quia supplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiscopi attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus Concursus ad illas foret indicendus, quod refertur *in Thesaur. Resolut. tom.* 9. *pag.* 219. *loc. cit. n.* 9.

65 Sacra Congregatio probe noscens, non facile, ob varias causas, esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concursibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episcopus ei exponit, sex ex electis in ultima Synodo non extare, facultatem ei concedit eligendi novos a majori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; & iterum ad preces Episcopi illos in munere confirmat, quod & dein-
66 ceps semper in annum iisdem prorogat. Idem *ibid. num.* 10. ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis ceteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus, & P. Andreuccius ibi citati extiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites, & controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tunc Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine justa causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit *in una Messanensi die* 20. *Septemb.*
67 1645. similem nominationem, seu electionem Examinatorum Synodalium, quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum *tom.* 9. *in Aversana electionis Examinatoris Synodalis* §. *Urgente*, refert Eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictæ Sacræ Congregationis Concilii *sub die* 10. *Januarii* 1739. *&* 16. *Maii ejusdem anni* 1739. instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili supplemento denegati Capitularis consensus, ibi: *An nominatio Sacerdotis Cajetani Perusini in Examinatorem Synodalem facta ab Ordinario sit confirmanda, non obstante dissensu* 10. *ex* 19. *Canonicis in Capitulo intervenientibus, & suffragium ferentibus in casu &c.* Et cum perpensum fuisset, jam tum elapsum fuisse annum, quo præfatus Sacerdos exercere potuisset Examinatoris munus, cum ex supradictis talis facultas soleat concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit causam definire, ejusque propterea discussioni supersedit, cum solo rescripto. *Non proposita attento lapsu anni*. Sic apud dict. *Thesaurum tom.* 9. *in allegata Aversana sub die* 16. *Maii* 1739. Quod dictus Benedictus *loc. cit. n.* 10. allegat. sub die 2. Martii 1739.
68 Examinatores in concursu Ecclesiæ Parochialis juris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent. Idem *loc. cit. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 7. ubi multa tradit ad rem merito videnda & observanda.
69 Examinatores] congruentius suffragia ferunt, palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc vel illum esse approbantum. In quam sententiam, quæ est Fagnani, inclinat Pontifex *loc. cit. cap.* 8. §. 4.

In judicio Examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia, tum enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc præstare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garcia, *ibid.* §. 5. 70

Novæ additiones ex aliena manu.

Quod ait *Auctor num.* 43. Examinatores in concursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, ætate, aliisque ad regendum Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est, ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiæ, ut firmavit Rot. *in Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 3. *&* 28. *Junii ejusdem anni pariter* §. 3. *cor. Illustriss. Migazzi*. 71

Idque procedit, etiamsi Examinatores inquisitionem dictarum aliarum qualitatum propter doctrinam commiserint notioni & conscientiæ Episcopi, tum etiamsi oretenus Examinatores retulerint de dictis aliis qualitatibus, dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retulisse, & demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. *a* §. 5. *ad finem*, *&* 28. *Junii ejusdem anni a* §. 6. *ad finem. cor. Illustriss. Migazzi*. 72 73

Nota vero, quod ut Examinatores dicantur retulisse tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotæ *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 6) *Examinatores judicium super singulis qualitatibus concurrentium distincte & singillatim proferre teneantur, cum satis sit eorumdem qualitatum ab Examinatoribus habitam fuisse rationem per indefinitam orationem, qua concurrentes ad Ecclesiam regendam idonei renuncientur*. 74

Hic supplere optimum ducimus quæ adjecimus in fine additionum ad artic. IV. verb. *Electio n.* 119. nempe, quod quæstio illa, an eligente majori parte Capituli inhabilem, sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem non obtenta dispensatione intra terminum juris, consolidetur totum Jus ipsius Capituli in minore 75

re illa parte, itaut ab ea electus habendus sit pro electo; adeo implexa visa fuit, ut supremum auditorium Rotæ, ad quod delata fuit in *Comen. Canonicatus Theologalis cor. Rever. R. D. Olivatio Decano* semel atque iterum ex æquo scissum fuerit, nullamque ceperit resolutionem. Sed cum deinceps die 28. Januar. 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minore parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere:

76 „ Hactenus dicta luculenter commonstrant, „ nullum Jus Ignatio comparari ex præsentatione a quinque Capitularibus in ipsum collata. Nam irrita prorsus, & inanis fuit nominatio incapacis intuitu ætatis, totumque „ Jus Capituli coaluit in aliis tribus Canonicis Joannem Antonium Nicolina Sacerdotem „ habilem eligentibus. Impediturque propterea devolutio ad Sanctam Sedem, nec Ignatio prosunt Litteræ Provisionis Apostolicæ „ perinde expeditæ; ac si ageretur de Canonicatu devoluto; Nam si major Pars Collegii in eodem Actu, proque eadem vacatione eligat inhabilem, aut incapacem, & minor habilem, Jus majoris consolidatur in „ minori, quia non decet, ut minor eligens „ habilem, nec ulla in re deficiens privetur „ Jure eligendi, per hoc, quod major Pars inhabilem præsentaverit, per *Text. in cap. Dudum* 22. *de Election.*, *& Elect. potestat*, *cap. Gratam* 2. *de postulat. Prælator.*, Piton. *d. controv. Patron. allegat.* 100. *num.* 2., Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *quæst.* 10. *n.* 7. „ Montal. *de Jur. supervenient. tom.* 1. *qu.* 23. „ *num.* 18. Rota *coram Herrer. decis.* 94. *n.* 1., „ *&* 19.

77 „ Nec interest, nominationem majoris Partis, quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium, prodiisse sub conditione obtinendi, quatenus opus, Pontificiam dispensationem super ætate intra tempus a Jure „ præfinitum, quod erat tempus quadrimestris, ideoque conditione intra hujusmodi „ tempus minime superventa, inutile evasisse „ Jus majoris partis, eoque dempto cessasse „ quoque Jus minoris, quum per electionem „ collegialiter factam in minori consistere haud „ possit Virtus Capitularis, quæ consumitur a „ majori; Abbas *in cap. Qui propter*, *num.* 9., „ *& in cap. In genesi nu.* 4., *ibique* Hostien. „ *n.* 14., Cardinal. *n.* 5. *de election.*, Lotter. „ *de Re benefic. lib.* 2. *quæst.* 17. *num.* 128. „ Rot. *in Recent. decis.* 269. *num.* 2. *part.* 1., „ *& decis.* 210. *n.* 16. *par.* 9.

„ Quandoquidem ad eliminandum objectum 78 „ perpendere oportet, majorem Partem Capituli, & quinque Canonicos nominantes „ Inhabilem, nondumque perventum ad justam „ ætatem sub conditione obtinendæ dispensationis, dispensatione non obtenta, & conditione non extante intra tempus quadrimestris, perinde haberi, ac si nunquam nominassent. Jam vero in casu nominationis non „ factæ a majori Parte, nemo nescit, integram, universamque potestatem Capitularem „ ad minorem percurrere, vel in illis coalescere, qui dignum, & habilem nominaverint, „ Card. de Luc. *de Regular. discurs.* 53. *n.* 8., „ Lavor. *variar. lucubrat. Canonic. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 26., Leuren. *For. Benefic. part.* 2. „ *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quæst.* 571. *per tot.*, Ceccoper. *lucubr. Canon. lib.* 4. *titul.* 6. *n.* 45., „ *&* 46. Rot. *in Leodien. Vicariæ* 1. *Julii* „ 1754. §. 8. *cor. Eminentiss. Molino*.

„ Plane qui præsentat sub certa Conditione impetrandi a Summo Pontifice veniam 79 „ ætatis, sub contraria Conditione removet consensum ab Actu, & quodammodo profitetur, se negare electionem, quum hæc, & „ non alia sit voluntas ita eligentis, Card. de „ Luc. *de Jurepatronat. discurs.* 64. *num.* 27., „ *& de Benefic. discurs.* 28. *num.* 18. Piton. *de* „ *Controv. Patron. allegat.* 1. *sub n.* 25. *versic. modus autem in fin.*, *& rursus allegat.* 2. „ *num.* 4., Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. „ *num.* 3., Corrad. *in prax. Beneficiar. lib.* 4, „ *cap.* 6. *n.* 26., Vivian. *de Jurepatronat. part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 8. *nu.* 10., *&* 24., Gagliard. „ *de Benefic. cap.* 9. *num.* 10., Idem *de Jurepatronat. cap.* 16. *num.* 13., Rot. *in Parmen.* „ *Beneficii* 26. *Junii* 1750. §. 18., *&* 5. *Decembris* 1751. §. 12. *coram bon. mem. Canilliac.* Præsertim ob clausulam *Et non aliter*, „ qua quidem major Pars ita consensit Inhabilis electioni, ut non adito Summo Pontifice, nec impetrata dispensatione, quinimmo prætergresso tempore ad id præstituto; nihil ipsa egisse videatur, & ideo totum Jus, & vox Capitularis coerceatur in „ parte minori, quæ capacem, habilemque „ elegit. Nec electio majoris partis consumit „ Jus Capituli, quod per minorem conservatur, si majoris Partis electio cassatur, interciditque. Alias absurdum esset Capitulo, „ & minori Parti perniciem creari: Capitulo, quod fraudaretur Jure eligendi: Minori etiam Parti, si sine culpa illius, & ex

 „ fa-

„ facto majoris Partis ad Superiorem fieret „ devolutio. Quo fit, ut si Pars tantum, & „ non totum Capitulum, in culpa versetur Inhabilem eligendi, tunc Jus electionis pervolvatur, ac transeat ad aliam partem, & „ ad reliquos licet numero pauciores vocales, „ quum pœna non debeat insontes afficere, „ Barbos. *de Jur. Ecclesiast. univ. lib.* 1. *c.* 19. „ *num.* 86. Louvrex *dissert. Canon.* 8. *annot.* 50. „ *ad nonnullas seqq.* Leuren. *in for. Benefic.* „ *part.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 250. *num.* 2. Montalb. *de Jur. superven. tom.* 2. *in addit. ad* „ *quæst.* 23. *n.* 24.

80 „ Traducique ad hanc speciem non possunt „ Authoritates, quæ de majori parte ignoranter indignum eligente afferuntur. Qui „ enim ignoranter eligit indignum, aut inhabilem, nullius culpæ notatur, & pro se cupit electionem impleri; Lex autem est, „ quæ illi subtrahit effectum, & ideo vetat „ Jus majoris accrescere minori, & in minori coacervari, cum ad id requiratur, majorem Partem vel non eligere, vel culpose „ saltem eligere. At vero quisquis eligit incapacem sub conditione dispensationis, & „ consequenter ex perspecta Canonicatus indole requirente legitimam ætatem, scienter „ eligit, nec excusatur a conditione, nisi removeatur obstaculum nominationis in Incapacem collatæ. Obstaculo vero vigente ob „ non impletam Conditionem, res absolvitur „ secundum regulam culposæ nominationis, „ qualis est illa, quæ proponit Indignum, „ privans ex post facto eligentes Jure suffragii & hoc ea vice transferens in alios, „ qui habilem elegerunt, quive ex consolidatione acquirunt vocem Capitularem, ut de „ culpose eligentibus statuunt Louvrex *Dissert. Canonic.* 8. *num.* 56. Passerin. *de Elect. c.* 31. „ *n.* 1. Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *c.* 10. „ *num.* 2. Rot. *coram Ansald. decis.* 95. *n.* 19. „ *& in Colonien. Abbatissatus* 25. *Aprilis* 1759. „ §. 11. *cor. bon. mem. Frangipane.*

81 „ Et quamquam alicui mirum videatur, „ consolidationem majoris in minori fieri ex „ post facto, semel ac Collegialitas actu nihil initio tribuit minori Parti; perpendere „ tamen oportet, id fieri per quandam retrotractionem, & reditum ad initium. Conditio dispensationis ejus est naturæ, ut si „ impleatur, redeat ad initium actus, actumque convalidet ab illo tempore, sin autem „ deficiat, etiam defectus ad idem tempus revertatur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum usque ab exordio, quum paria sint nihil fieri, vel fieri „ sub conditione, quæ non extet, ut probant „ Roland. *consil.* 58. *num.* 16. *& seq. lib.* 3. „ Antonin. *var. resol. lib. primo resol.* 56. *n.* 3. „ & alii collecti per August. Barbos. *de Axiom. Jur. lib.* 3. *cap.* 43. *de condit.* §. 16. „ Paris. *de resignan. benef. lib. primo quæst.* 14. „ *n.* 10. Clericat *de Benef. discord.* 62. *n.* 26. „ Rota *coram Molin. decis.* 1161. *n.* 17. Esto „ igitur in Patronatibus Laicalibus (cujusmodi „ est illud, de quo disseritur, si consideretur „ cessio per Communitatem Burmii facta Capitulo sub lege non immutandi naturam Patronalem) esto inquam a Jure Canonico „ permittatur actus nominationis Incapacis „ sub conditione purgandæ incapacitatis intra „ terminum, ut pluribus collectis firmavit „ Rota *in Melevitana Beneficiorum* 10. *Junii* „ 1712. §. *Pro remotione cor. clar. mem. Card. Aldovrando apud Fargn. de Jurepatr. part.* 1. „ *can.* 5. *cas.* 11. *num.* 28. tamen a conditionis eventu pendet nullitas, aut firmitas ejusdem actus, itaut extante conditione, actus „ valeat retrocedendo, conditione defecta retrocedendo pariter corruat. Hac vi retrotractionis inspecta, nemo miratur defectum „ Pontificiæ dispensationis nunquam obtentæ „ super ætate, ministerio Juris redire ad initium actus, & ad momentum, quo major „ Pars Ignatium præsentavit sub conditione „ dispensationem obtinendi: Sequiturque propterea ex eo momento a majori Parte negatum extimari consensum nominationis „ Incapacis e medio sublatæ; semper enim „ evanescit, & a principio tollitur, ac si non „ facta, præsentatio, cui deest conditionis eventus; Rota *in Recent. decis.* 474. *num.* 10. *&* „ *seq. part.* 5. *tom.* 2. *& in Romana Locorum* „ *Montium, seu Evictionis* 9. *Feb.* 1756. §. 6. „ *cor. Illustriss. Stadion.*

„ Quamobrem vox Incapaci, & Inhabili 82 „ eatenus profutura, quatenus intra præscriptum tempus evasisset Capax, & Habilis, „ resolvitur quidem nulla deinceps acquisita „ capacitate, sed nihil detrahit nominationi „ minoris Partis, quam immo in suspenso „ stare jubet, quousque non impleatur conditio capacitatis acquirendæ; Piton. *de Controv. alleg. prima nu.* 24. Gagliard. *de Jurepatron. cap.* 16. *n.* 12. Conditioneque desiderata, nec intra tempus superventa, quemadmodum fas est credere, majorem partem „ noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit quodammodo consopitum Jus electionis „ minoris Partis, nec amplius consideratur

„ major,

„ major, aut minor Pars, quum in minori
„ totum Jus, ac summa Capituli reperiatur,
„ actusque minoris Partis, qui manet in su-
„ spenso, non prohibetur, quin ex post facto
„ vires consequatur, uti monent Nid. *in Com-*
„ *mentar. ad regul.* 18. *n.* 44. *de regul. jur. in* 6.
„ Montalb. *de Jur. supervep. tom.* 1. *quæst.* 1.
„ *num.* 37.

83 „ Et hinc etiam actui collegialiter perfi-
„ ciendo respondetur. Hæc enim quoad Pa-
„ tronos Jure Collegii, non autem ut singu-
„ los eligentes regula traditur, ut si nulla di-
„ visio Suffragiorum contigerit, sed univer-
„ sum, quantum est, Collegium Inhabilem
„ elegerit, tota vox irritetur, & ad Superio-
„ rem devolvatur. At si eligentes sese divi-
„ serint, & Pars major, ut hic, secesserit
„ ad præsentandum non idoneum, Pars vero
„ minor ad Idoneum declinaverit in eodem
„ actu Collegiali, quo Jus electis conquiri-
„ tur; plane vox, a qua cadit major Pars
„ scienter eligens Inhabilem, accrescit, &
„ additur minori Parti, quæ dignum, & ha-
„ bilem præsentavit, quoniam ut ait Gloss. *in*
„ *cap. Gratum de Postulator. in verb. paucio-*
„ *res*, Jus omnium, & universitas etiam in
„ unum recidere potest, consonatque *Lex si-*
„ *cut Municipium* 7. *in fin. ff. Quod cujusque*
„ *universitat. nomine*, magisque Jus omnium
„ recidit in tres eligentes, qui Collegium fa-
„ ciunt; *cap.* 1. *de Election. Leg. Neratius* 85.
„ ibique Gothofred. *litt. K. ff. de verbor. si-*
„ *gnific.* Idque in solo limitatur casu, si nem-
„ pe non eodem contextu prodierit nomina-
„ tio minoris Partis, sed forte prius, & spa-
„ tio dato, atque intervallo, quia tunc vir-
„ tus Capitularis constitui nequit in minori par-
„ te ob consolidationem majoris nondum pri-
„ vatæ Jure electionis, ut hæc perstringens
„ non ad opportunitatem, sed pro animi sui
„ Sententia perbelle declarat Pitonius *de con-*
„ *trov. Patronor. alleg.* 100. *n.* 2. *&* 3.

84 „ Contrariis forte urgentibus in electione
„ canonica Prælatorum, & ut vocant *propria*,
„ ad formam *Cap. Quia propter de elect.*, in
„ qua quidem recepta est sanctio *Textus* ex
„ Jure civili *in leg.* 30. *ff. de regul. Jur.*, &
„ ex Jure Canonic. *in cap. Quum auditis* 29.
„ *de election.*, *& cap. Dudum cum gloss. in*
„ *verb. electionis tempore eodem tit.*, utroque
„ Jure negante tractu temporis convalescere,
„ quæ ab initio nulla sunt; Quia in electio-
„ ne propria non admittuntur vota conditio-
„ nalia; non enim Eligentes in incerto flu-
„ ctuare debent; quinimo in electione pro-
„ pria constitutum est, ut majori parte seli-
„ gente Inhabilem sub conditione quærendæ
„ capacitatis, minore vero capacem, & ha-
„ bilem absolute nuncupante, statim, & ipso
„ Jure proscribatur vox Eligentium conditio-
„ naliter, non expectato conditionis eventu,
„ quia placet vota conditionalia pro non ad-
„ jectis haberi, & ex puris celebrari electio-
„ nem, in illos, qui pure nominarunt habi-
„ lem, ea vice transeunte jure cæterorum, ad
„ *Text. in c.* 2. *de elect. in* 6.; Ripa *resp.* 2.
„ *per tot. de elect.*; Garz. *de Benefic. part.* 8.
„ *cap.* 2. *num.* 11., *&* 13.; Lotter. *de Benefic.*
„ *lib.* 2. *quæst.* 16. *num.* 7.; Passerin. *de elect.*
„ *cap.* 18. *num.* 22.; Nid. *de regul. Jur. regul.*
„ 50. *sub n.* 11.; Piton. *discept. Eccles.* 106.
„ *n.* 115.; Rota *coram Millin. decis.* 420. *n.* 7.

„ At longe aliter se res habet in impro- 85
„ pria nominatione Patronorum, quos inter
„ recensetur Collegiata Burmii potita Jure
„ eligendi ex cessione Communitatis; nam
„ hic quemadmodum nuncupatio Inhabilis,
„ quæ fit a majori parte sub conditione di-
„ spensationis, non habetur tamquam infir-
„ ma, & infecta (toleratur enim, & permit-
„ titur), ita etiam habilis nominatio pure
„ facta per minorem partem pro infecta, &
„ infirma, non est quoad actum usque ab exor-
„ dio, sed utraque manet in suspenso quoad
„ effectum, vel saltem est in implicito statu
„ validitatis quoad usque deficiat conditio di-
„ cta a majori parte Inhabilem eligente, ea-
„ que defecta, consistit usque ab initio electio
„ minoris partis, ut secernentes propriam ab
„ impropria nominatione considerant, Piton.
„ *discept. Eccles.* 24. *a num.* 13. *ad plur. seq.*;
„ Rota *in Recent. decis.* 210. *num.* 16., *& seq.*
„ *part.* 9. *tom.* 1., *coram Cerro decis.* 26. *n.* 43.,
„ *& seq.*, *& cor. Caprar. dec.* 558. *n.* 7.

„ Idque conficitur tum a Jure, tum ab 86
„ Homine. *A Jure*, quia eligens Inhabilem
„ sub conditione dispensationis, non videtur
„ a principio eligere, & ideo non attrahit,
„ & absorbet Jus minoris, sed contra ad mi-
„ norem transfertur etiam Jus majoris, pe-
„ rinde ac si major pars abstinuisset ab ele-
„ ctione. *Ab Homine*, quia non accedente
„ conditione, ut erat in facultate majoris
„ partis pœnitere electionis inhabilis, & aliam
„ intra terminum cumulare electionem, Piton.
„ *de controv. Patron. allegat.* 2. *num.* 4., Carol.
„ Anton. de Luca *de linea legal. parn.* 1. *art.*
„ 24. *num.* 10, sic nova electione prætermissa,
„ si major pars intra tempus quadrimestris
„ noluit Habilem eligere, videtur tacite abi-

„ visse in electionem Habilis jam a minori „ parte nominati. Quoniam conflictus majoris „ partis cum minori, a qua illa se submisit, „ solum durat, quousque impleatur conditio; „ non impleta vero conditione cessat, & ma- „ jor pars censetur potius fictione legis cessisse „ Juri suo, vel nominato a minori consensum „ quodammodo præbuisse; Montalb. *de Jur.* „ *superven. tom.* 1. *quæst.* 23. *num.* 125., *&* „ *seq.*; Rota *in Recent. decis.* 136. *num.* 14. „ *cum duobs seq. part.* 10.

87 „ In hunc sensum autem eo pronius Domi- „ ni iverunt, quo certius est ex duabus de- „ volutionibus, quarum altera fiat per con- „ solidationem Juris majoris partis in mino- „ ri, altera per transitum ad superiorem, uti „ advertunt Card. de Luca *de Jurepatron. disc.* „ 31. *num.* 3., *& disc.* 35. *num.* 10. Piton. „ *de controv. Patron. allegat.* 24. *n.* 7. *& seq.*, „ *& allegat.* 16. *num.* 23.; Vivian. *de Jurepatr.* „ *lib.* 12. *cap.* 1. *num.* 1., *& seq.*, favorabi- „ liorem esse primam, quam secundam, & „ quantopere vitandam hanc, tantopere ad- „ juvandam illam putarunt, sectantes Judi- „ cium explicatum a Rota *in Gerunden. Bene-* „ *ficii* 1. *Julii* 1726. §. *Opposito*, *&* 19. *Apri-* „ *lis* 1728. §. *Quæ quidem*, *coram clar. mem.* „ *Card. Calcagnino*.

88 „ Privat equidem devolutio in vacatione „ illa Patronos Jure præsentandi. Odium igi- „ tur incurrit, & tamquam pœna, vel mo- „ dis omnibus effugienda est, ad *Text. in cap.* „ 5. *de concess. Præbendar.*, *& in cap.* 18. *de* „ *elect. in* 6.; Leuren. *in For. Beneficial. part.* „ *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quæst.* 739., Rota *in* „ *Colonien. Canonicatus* 16. *Maii* 1729. §. „ *Quandoquidem coram clar. mem. Corio*, vel „ non aliter admitti solet, nisi quando per- „ spicue constet ei locum esse, quum in qua- „ libet dubietate pro exclusione pœnæ devo- „ lutionis respondendum videatur, Rota *in* „ *Imolen. Capellaniæ* 1. *Aprilis* 1743. §. *His* „ *autem coram bon. memor. Canilliac.*, *&* 14. „ *Aprilis* 1752. §. 2. *coram Eminentissimo Bus-* „ *sio*.

Debebamus additionem hanc adeo ponderosam facere in Articulo: *Electio*: At quia animo excidit, supplendam hic eam duximus.

EXCOMMUNICATIO.

Articulus I.

Quoad Excommunicationis esse, & divisionem.

EXcommunicatio est Censura Ecclesiastica, 1
per quam homo Christianus a Communione Ecclesiæ separatur; *cap. Omnis Christianus* 32. *caus.* 11. *q.* 3. Hæc censura inducta est 2
in Ecclesiam propter potestatem ligandi Prælatis Ecclesiasticis traditam a Christo, *Matth.* 18. *num.* 17. *Si Ecclesiam non audierit*, *sit tibi sicut Ethnicus*, *& Publicanus &c.* & in praxim deductam ab Apostolo Paulo, qui 1. *ad* 3
Timoth. 1. *in fine* quosdam incorrigibiles Satanæ tradidit, quem locum de Excommunicatione interpretatur D. Augustinus *in d. cap. Omnis Christianus*; *Quia extra Ecclesiam*, inquit, *Diabolus est*, *sicut in Ecclesia Christus*, *ac per hoc quasi Diabolo traditur*, *qui ab Ecclesiæ communione removetur*. Excommunicatio 4
in Jure sæpius etiam anathema appellatur; anathema enim græce significat latine separationem alicujus a reliquis partibus. *Communis*. Licet autem Excommunicatio, & anathe 5
ma essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. Nam excommuni- 6
catio, vel incurritur ipso Jure, vel si ab ho- 7
mine infligitur, sola sententia Judicis Ecclesiastici in scriptis concepta, cum minori strepitu, quam anathema, pronunciatur, ut colligitur *c.* 1. *de sent. Excommun. in* 6. Ana- 8
thema autem infligitur cum majoribus cæremoniis ad majorem terrorem aliorum præscriptis *in cap. Debent* 106. *caus.* 11. *q.* 3. Debent 9
enim in anathematis fulminatione duodecim Presbyteri circumstare Episcopum cum candelis accensis præ manibus, & sententiæ fulmine lato, in terram ipsas projicere, & pedibus conculcare, variis aliis maledictionibus, & execrationibus verbalibus huic solemni fulminationi adjunctis, ut colligitur *ex cap. Nemo Episcoporum d. caus.* 11. *q.* 3. Et per hoc contu- 10
maces contra præcepta Ecclesiæ primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia, anathemate infligi jubentur; *cap. Cum non ab homine* 19. *de judiciis*.

Excommunicatio primo dividitur in majo- 11
rem, & minorem; *c. Si quem* 59. *de sentent.* excom-

12 *excommunicat.* Major est censura Ecclesiastica,
qua Christianus separatur a Communione Fi-
delium absolute, & simpliciter, sive privatur
omnibus bonis communibus, scilicet Sacramen-
tis Ecclesiæ, tam quoad administrationem,
quam susceptionem, publicis suffragiis, & con-
13 victu, seu societate civili. Minor est censura
Ecclesiastica, qua Christianus privatur solum
passiva perceptione Sacramentorum; *d. cap. Si*
14 *quem* 59. *de sentent. excommun.* Excommunicatio
simpliciter lata, sive a Jure, sive ab homine
intelligitur semper de majori, uti expresse ha-
betur *cap. Si quem* 59. *de sentent. excomm.* his
verbis: *Si quem sub hac forma verborum*: illum
excommunico, *vel simili*, *excommunicari contin-
gat*, *dicendum est*, *eum majori Excommunica-
tione ligatum esse*.
15 Secundo dividitur in Excommunicationem
16 latæ sententiæ, & sententiæ ferendæ. Excom-
municatio latæ sententiæ est ea, quæ ipso fa-
cto incurritur, sive criminis perpetratione, si-
ve sententia Judicis; ut si dicatur: præcipi-
mus sub pœna excommunicationis, mox, ipso
facto, ex tunc, statim incurrendæ; vel, ex-
communicatur, communione privatur ipso ju-
17 re, ipso facto, & aliis similibus. Excommu-
nicatio sententiæ ferendæ ea est, quæ quidem
in jure jam statuta habetur, tamen a delin-
quente non statim, & ipso facto ac delinquit,
seu mandatum transgreditur, incurritur ante
sententiam Judicis; sed primum debet a Judi-
ce infligi, ut si dicatur, prohibemus sub pœ-
na excommunicationis; qui hoc fecerit excom-
municatur, excommunicationem incurret, &
aliis similibus verbis, uti habent communiter
Canonistæ, & Morales.
18 Tertio dividitur in Excommunicationem,
quæ fertur a Jure, & Excommunicationem,
19 quæ fertur ab homine. Quæ fertur a Jure est,
cum per Legem, Canonem, Constitutionem,
seu decretum aliquid prohibetur, vel præcipi-
tur sub pœna Excommunicationis, seu Ana-
20 thematis. Quæ fertur ab homine est illa, quæ
propter aliquod delictum per Judicis senten-
21 tiam delinquenti infligitur. Hinc patet suppo-
ni, censuram in genere aliam esse a jure, &
aliam ab homine. Prima dicitur, quæ per
aliquod jus lata est, habetque rationem quasi
legis perpetuo obligantis, donec per legitimam
auctoritatem non revocatur: sic censentur quæ
latæ sunt a Sac. Canonibus, ut in Bulla Cæ-
22 næ, Conciliis &c. Secunda est, quæ fertur ab
actuali aliquo legitimo superiore quasi per mo-
dum præcepti transeunter obligantis ad aliquid
faciendum, vel omittendum: unde hæc per
mortem ferentis cessat; adeo ut qui tunc con-
trafaceret, nullam excommunicationem incur-
reret: at qui ante illius mortem contrafecisset,
etiam post censura, quam idcirco incurrisset,
maneret innodatus, & absolutione indigeret.
Quarto dividitur in Excommunicationem re-
servatam, & non reservatam; & ut facilius
ab omnibus secernantur, quænam sint reser-
vatæ, & non reservatæ distincte in distinctos
articulos, juxta distinctos personarum status,
subnectuntur.

Additiones ex aliena manu.

Num excommunicatio Christianorum a Ju- 23
daica excommunicatione originem traxerit, non
conveniunt inter se eruditi. Affirmat Selden.
de Synedr. lib. 1. *cap.* 9. Negat vero Bohemer.
in decretal. lib. 5. *tit.* 39. §. 7.
De variis excommunicationis speciebus, quæ 24
tum antiquitus obtinuerunt, tum nunc obti-
nent, late agit Vanespen. *jur. Eccles. univers.
part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 5. *per tot.*
De natalibus excommunicationis *ipso jure*, 25
consule Bohemer. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39.
§. 57. Et de natalibus excommunicationis *mi-
noris* confer Morin. *de Administr. Sacrament.
Pœnitent. lib.* 6. *cap.* 15.

ARTICULUS II.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ in Bulla Cœnæ.

EXcommunicationes reservatæ in Bulla Cœnæ, ideo tales dicuntur, quia Feria V. Cœnæ Domini legi & publicari consueverunt omni anno in Capella Papali, & istæ sunt num. viginti, quæ ut facilius, & clarius ab omnibus percipiantur, exhibentur hic, ut fuerunt publicatæ in Bulla a Clemente XI. edita tenoris sequentis.

CLEMENS PP. XI.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace, & tranquillitate procuranda pro sui muneris Officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicæ Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, & conservanda maxime elucet. Nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum ad cir-

conversionem erroris; sed omnes occurrant in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat; sed potius in vinculo caritatis conjuncti, tamquam unius Corporis membra Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita, Divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Prædecessores nostri hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiæ disciplinæ gladium. & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, justitiam, Dei auctoritate, tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes;

I. Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte quovis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

II. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates, vero, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum, pro tempore existentium, ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

III. Item excommunicamus & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, & *Latrunculos Maritimos* discurrentes mare nostrum, præcipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

IV. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcunque Navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis Navibus, sive ex eisdem *ejecta* in Mari, vel in littore *inventa* cujuscunque generis bona, tam in *nostri Tyrrheni*, & *Adriatici*, quam in ceteris *cujuscunque* Maris regionibus, & littoribus surripuerint, *ita* ut nec ob quodcunque privilegium, *consuetudinem*, aut *longissimi*, & immemorabilis temporis *possessionem*, seu alium quemcumque prætextum, excusari possint.

V. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, præterquam in casibus sive a Jure, seu ex *specialis* Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

VI. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Falsarios *litterarum* Apostolicarum etiam in forma Brevis, & supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancell*arii*, aut gerentium vices prædictorum.

VII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expresse, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel per alios, de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreti-

reticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, & favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

VIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscunque fuerint Ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

IX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera, interficiunt, mutilant, spoliant, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam a Nobis, vel nostris Judicibus, non habentes, illam sibi temere vindicanres, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

X. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem, causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

XI. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, vel favorem.

XII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios Personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam, super eorum causis, negotiisque recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorum Gestores, Advocatos, Procurantes, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices, super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant; seu, qui per se, vel per alios directe, vel indirecte delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque præeminentiæ, & Dignitatis fuerint.

XIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam sæculares cujuscumque Dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litter. Apost. etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum a Nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, & Præsidentibus Palatii nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam Potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, & sequestra, monitoria, & alia prædicta capi & teneri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super hujusmodi litterarum, & processuum exequutione, instrumenta, vel Acta conficere, aut confecta, parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, Familiares, Notarios, Exequutores, & Subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel per alium, seu alios publice, vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet tetinere præsumunt.

XIV. Item excommunicamus, & anathematizamus

tizamus omnes, & quoscumque, qui per se, vel per alios, auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tamquam Judices interponunt: quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum, ad id, favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii, vel Extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, & Archiepiscopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

XV. Quive ex eorum prætenso Officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque Personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore; Necnon qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis Consuetudinis, aut Privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.

XVI. Nec non Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & Inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, nec non Consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quominus sua Jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

XVII. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas Personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorom, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

XVIII. Quive Collectas, Decimas, talleas præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis Personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii potentatus quicumque, etiam Regnis, Pro-

vin-

vinciis, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus edita, cum Censuris, & pœnis in eis contentis.

XIX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu Criminalibus contra Personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

XX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directe, vel indirecte sub quocunque titulo, vel colore, invadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corficæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletan. Comitatum Venaysinum, Sabinen. Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Civitates, Terras, & Loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta; nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem, de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt; nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus a Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Ceterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & Locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.

Quod si forte alicui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, Constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publice revocaverint, & ex Archiviis, seu Capitularibus, locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum, quantocumque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis nullatenus præjudicari posse, aut debere.

Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque Ordinis, status,

tus, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, ut præfertur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, indultis hujusmodi, ac de Ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, præscriptionibus, quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros Processus, ac sententias, quominus includantur, in eis se juvare valeant, vel tueri, quæ omnia quoad hoc eorum omnium tenore, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino revocamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Ut vero præsentes nostri Processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas Processus ipsos continentes, valvis Basilicæ S. Joan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos Processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper ut Processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ Obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries, in Ecclesiis suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Ceterum Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earumdam præsentium transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & Sigillo Judicis Ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, *munitis*, eamdem prorsus fidem in judicio & *extra illud*, ubique locorum, adhibendam fore, quæ *ipsis* præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, *vel ostensæ*. *Nulli* ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, *anathematizationis*, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ 24. Martii 1701.

Additio ex aliena manu.

* Nota. Excommunicatio, de qua *sup.* §. *VII.* qua vetatur fidelibus deferre arma &c. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, alio transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi *fidelibus*. Benedict. XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 13. *c.* 20. §. *6. n. ed.*

Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit a Congregatione de Propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarentur fideles, si navibus suis ad Turcas, nullo bello inter Christianos & Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes, & alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum, & quantitatem, ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque

quæ sclopos ingenti numero. Quæ tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare, atrocesque persecutiones evitare. *Ibid.* §. 7. *

ARTICULUS III.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ extra Bullam Cœnæ.

Contra Prælatos Ecclesiæ.

1. PRælatos vexantes Censuris commorantes in servitio Papæ. *Extravag. 3. de Privileg.*

2. Prælatos trahentes personas Ecclesiasticas ad Forum Laicale; Martin. V. Constit. incipient. *Ad reprimenda.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum, aut cum aliquo tractant de eligendo Pontifice, dum actu vivit Pontifex; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes, seu disponentes contra Bullam Julii II. in electione Summi Pontificis. Julius II. Constitut. incip. *Cum tam divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in Consistorio, extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X. *in Concil. Lateranens. sess.* 9. & Pius V. Constitut. incipient. *Romani.*

6. Episcopos, aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia Ecclesiastica post suspensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, & ultra formam præscriptam. Pius V. Constit. incip. *Quanta est Ecclesiæ Dei.*

7. Administratores Episcopatuum, & inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, & cum suspicione Simoniæ. Pius V. Constitution. incipien. *Quam plenum.*

8. Inquisitores male procedentes contra Hæreticos. *Clementina Multorum*, §. *verum*, *de hæres.*

9. Prælatos, & Gubernatores Civitatum, & locorum status Ecclesiastici recipientes munera præter comestibilia. Paul. II. Constit. incip. *Munera.*

10. Prælatos, & Officiales Pœnitentiariæ recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V. Constit. incip. *In omnibus rebus.*

11. Prælatos, & Ministros Cameræ Apostolicæ non reddentes integre computa ejusdem. Paul. III. Constitut. incip. *Cum sicut.*

Contra Clericos sæculares, & Regulares.

1. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes* §. *Sane*, *de pœnis.*

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; *cap. Significavit*, *de sentent. excommun.*

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV. Constitut. incipien. *Romanum Pontificem*, & Pius V. Constitut. incipien. *Intolerabilis.*

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiæ. Paul. II. Constitut. incipien. *Cum in omnibus.*

5. Prædicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi. Leo X. Constit. incip. *Supernæ.*

6. Procurantes eligi in successorem Papæ. Leo X. *in Concil. Lateranen. sess.* 5. Julius II. Constit. incip. *Cum tam divino.*

7. Absolventes sub prætextu privilegiorum a casibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis. *Decretum Sacræ Congreg. Episcop. & Regular. a Clemente VIII. approbatum* 1602.

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. *Concilium Trident. cap.* 11. *sess.* 22. *de reformat.*

9. Trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constitut. incipien. *Ad reprimendas.*

10. Parochos, & Beneficiatos non adimplentes juramenta de residendo. Pius IV. Constit. incip. *Inter multiplices curas.*

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. *Extravagant. Ad nostram*, *de Regular.*

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. *Extravagant. Viam Ambitiosæ*, *de Regular.*

3. Administrantes Sacramenta Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi: *Clement.* 1. *de privileg.*

4. Superiores non denunciantes Religiosos, qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum. Paul. V. Constit. incip. *Romanus Pontifex.*

5. Claustrales recipientes Minimos sine licen-

centia Papæ. Julius II. Constit. incip. *Virtute conspicuos*, extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes Habitum Minorum. Leo X. *Constitut. Licet alias*, extra Bullarium.

7. Clericos Regulares Societatis Jesu discedentes sine licentia a Societate, etiamsi prætextu melioris frugis transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Charthusianis exceptis. Greg. XIII. Constitut. incip. *Ascendente*.

8. Minimos subtrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III. Constit. incip. *Cum sicut*.

9. Subornantes, & procurantes vota in electionibus, & complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes. Clemens VIII. Constitut. incip. *Nullus omnino*.

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius V. Const. incip. *Decori*.

11. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis. *Extravagant. commun.* 1. *de Simonia*.

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare, & audire divina. *Clement. Gravis, de sentent. excommun.*

2. Judices, & Officiales trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incip. *Ad reprimendas*.

3. Officiales, ac Dominos temporales bannientes, seu mandantes banniri personas Ecclesiasticas. Urban. IV. Constitut. incip. *Quia sicut*.

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; *cap. fin. ff. de Immunit. Eccles.*

5. Officiales, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clement.* 1. *de pœnis*.

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones, & pacta facientes, eorumque complices, & Fautores, etiamsi Imperiali, & Regali fulgeant dignitate. Paul. IV. Constit. incip. *Cum secundum*.

7. Principes, & Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. & Clemens VIII. Constit. incip. *Illius vices*.

Contra Omnes.

1. Falsarios litterarum Apostolicarum; *cap. Falsariorum, de crimine falsi*.

2. Habentes litteras Apostolicas falsas, & illas non destruentes; *c. Dura, de crimine falsi*.

3. Percutientes Clericum, vel Monachum; *cap. Si quis suadente* 17. *qu.* 4.

4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papæ; *cap. Quærenti, de Officio Delegati*.

5. Incendiarios a Judice excommunicatos, & denunciatos; *c. Tua nos, de sent. excomm.*

6. Absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes; *cap. Eos qui, de sentent. excommun. in 6.*

7. Vexantes eos, qui censuram in aliquos tulerunt; *c. Quicunque, de sent. excomm. in 6.*

8. Sacrilegos effractores Ecclesiarum; *c. Conquesti, de sent. excommun.*

9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum: *cap. Fundamenta, de election. in 6.*

10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; *c. Nuper, de sent. excommun.*

11. Violantes interdictum modis prohibitis, *in Clementina Gravis, de sent. excomm.*

12. Offendentes Cardinales; *cap. Felicis, de pœnis*.

13. Exigentes tributa a personis Ecclesiasticis; *cap. Clericis, de immunit. in 6.*

14. Conspirantes in personam Pontificis; *Extravag. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

15. Exenterantes corpora defunctorum; *Extravag. Detestandæ, de sepulturis*.

16. Falsificantes monetam Regis Franciæ; *Extravagant. Joann. XXII. Prodiens*, de crimine falsi.

17. Violantes interdictum Sedis Apostolicæ; *Extravagant. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

18. Offendentes Rectores, seu Præsides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ; *Extravag. Joan. XXII. Dierum, de pœnis*.

19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. *Extravag. Grave, de Reliq.*

20. Simoniacos in Ordine, & Beneficio; *Extravag. commun.* 2. *de Simon.*

21. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis; *Extravagant. commun.* 1. *de Simon.*

22. Occupantes bona Cardinal. tempore Concla-

clavis. Leo X. Constitut. 16. incip. *Temerariorum*.

23. Impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. Julius II. Constit. incip. *Rationi congruit*.

24. Dantes, & recipientes pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. Greg. XIII. Constit. incip. *Cum ab ipso Pontificatus*. Et *Extravag.* 1. *de sent. excomm.* Alexand. VII. Constit. incip. *Inter gravissimas*.

25. Simulantes, & fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV. Const. incip. *Inter ceteras*.

26. Mittentes litteras, aut nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV. Constit. incip. *In eligendis*.

27. Occupantes bona montium Pietatis, & locorum piorum. *Conc. Trident. sess. 22. c. 11. de reformat.*

28. Committentes duellum, vel illud consulentes. *Conc. Trid. sess. 25. c. 19. de reform.* Pius IV. Const. incip. *Ea quæ*. Greg. XIII. Const. incip. *Ad tollendum*, Et Clemens VIII. Const. incip. *Illius vices*.

29. Ambientes Papatum, ejusque causa Simoniam committentes; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum Apostolum*.

30. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII. Const. incip. *Cum sicut*, & Leo X. Const. 27. incip. *Inhærendo*.

31. Capientes, & retinentes Christianos habitantes inter Turcas, & eorum bona diripientes, aut remigare cogentes. Pius V. Constit. incip. *Licet omnibus*.

32. Suadentes Papæ, ut alienet, vel infeudet loca status Ecclesiastici. Pius V. Constit. incip. *Admonet nos*.

33. Non revelantes conspiratores, & insidiatores, contra Cardinales. Pius V. Constit. incip. *In felicis*.

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V. Const. incip. *Intolerabilis*.

35. Publicantes indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt. Pius V. Constitut. incip. *Quam plenum*.

36. Violantes Ecclesiasticam immunitatem. Gregor. XIII. Constit. incip. *Cum alias nonnulli*.

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, & oleum extra statum Ecclesiasticum sine licentia. Paul. V. Constitut. incip. *Inter gravissimas*.

38. Diripientes animalia, & alia bona, vel illa furata ementes ex statu Ecclesiastico. Gregor. XIII. Constitut. incipien. *Non sine gravi*.

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clemens VIII. Constit. incip. *Sanctissimus*.

40. Impugnantes Institutum Societatis Jesu. Gregor. XIII. Constit. incip. *Ascendente*.

41. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. Gregor. XIII. Constit. incip. *Inter Apostolicas*.

42. Accipientes, & retinentes fructus beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, vel aliam solutionem. Pius V. Constit. *Durum nimis*.

43. Docentes, aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congreg. S. Officii annis 1665. 1666. 1679. 1690. emanata.

44. Feminas ingredientes Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V. Constitut. incip. *Regularium*.

45. Feminas, sive masculos ingredientes septa Monasteriorum Monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis. Greg. XIII. Constit. incip. *Ubi gratiæ*.

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV. Constit. incip. *Inter ceteras*.

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia, libros, quinterna, & folia. Pius V. Constitut. incip. *Cum sicut accepimus 4. Novembris* 1568. & Sixtus V. Constit. incip. *Cum sicut* 3. Octobris 1587. & hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros, & mobilia Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

49. Extrahentes vasa, & ornamenta sacra ex Sacristia, & Ecclesia ejusdem Monasterii; Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

50. Extrahentes libros, & scripturas ex publica Bibliotheca a Clemente XI. instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini. Clemens XI. Constit. incip. *Cum nos*.

51. Extrahentes libros Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

ARTICULUS IV.

[illegible]

Contra Episcopos.

1. VEnientes ad [illegible] Concilio, & inde recedentes sine licentia Papæ. Extrav. 2. [illegible] de Majo. [illegible] obedient.

2. [illegible] Prælatorum in Civitate diversarum linguarum; c. *Quoniam* §. *Sed si*, *de Offic. Ordinarii*.

3. Permittentes habitum Fraticellorum, *Extravag. Sancta Romana Joann. XXII. de Religiosis Domibus*.

4. Litteras a Regibus, & Principibus impetrantes ad dignitates obtinendas. Pius V. Const. incip. *Et si Roma*.

Contra Clericos.

1. Contrahentes matrimonium si sint in Sacris, *Clement. unic. de consanguin.*

2. Audientes medicinam, aut legem, si sint Sacerdotes, vel personatum habentes; *c. Super specula, ne Clerici, vel Monachi*.

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum, & rituum; *c. Quoniam, de Officio Ordinarii*.

4. Impugnantes in Concionibus, vel disputationibus Montes pietatis. Leo X. Constit. inc. *Inter multiplices*.

5. Ficte resignantes, vel permutantes beneficia. Pius V. Constitut. incip. *Quanta Ecclesia*.

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V. Const. incip. *De salute*.

7. Sacerdotes recipientes Præfecturas sæculares, & non desistentes ab illis post monitionem; *c. Clericus, ne Clerici, vel Monachi*,

8. Procurantes, ut alii occupent jura, & bona Ecclesiarum vacantium; *c. Generalis, de election. in 6.*

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. *Extrav. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.*

Contra Regulares.

1. Instituentes novum Ordinem sine licentia Papæ; *cap. unic. de Religiosis domib. in 6.*

2. Professi temere habitum dimittentes; *c. 1. ne Clerici, vel Monachi in 6.*

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis [illegible] [illegible]. *Clem. Ne in agro, de statu Monach.* §. *Quia vero.*

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. *Clem. Ne in agro, de statu Monach.* §. *Quia vero*. Vide verb. *Arma* n. 4. 5. & 6.

5. Mendicantes recipientes novas domos, & receptas alienantes. *Clementin. Cupientes, de pœnis*.

6. Non servantes interdictum sive a Papa, sive ab Ordinario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci. *Clement. 1. de sent. excomm.*

7. Usurpantes decimas Ecclesiis debitas, seu non permittentes, vel dissuadentes illas solvi. *Clem. 1. de decimis*.

8. Delinquentes in visitatione Monasteriorum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII. incip. *Felici Sacrarum Virginum*.

9. Minores transeuntes ad Capuccinos, & hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicæ. Sixtus V. Constit. incip. *Pro ea*.

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII. Const. incip. *Quoniam*, & circa hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones. Immo idem Clem. VIII. Constit. incip. *Nullus omnino* pro reformatione Regularium §. 35. relinquendo in suo robore Censuras, & pœnas contra hujusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus pœnam privationis officiorum, & perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi, & suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio. Extrav. *Joann. XXII. Si fratrum, Ne Sede vacante*.

2. Præcipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia, & obsequia eis præstent; *cap. Eos qui, de immunit. Eccles. in 6.*

3. Impedientes Episcopos, vel Inquisitores in Officio Inquisitionis, *Cap. ut Inquisitionis, de hæret. in 6.*

4. Concedentes repræsalias contra Ecclesiasticos. *Cap. 1. de injuriis in 6.*

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V. Constit. incip. *De salute*.

6. Non servantes statuta in *cap. Felicis, de pœnitent. in 6.* contra persecutores Cardinalium, S. Pius V. Constit. incip. *Infelicis*.

Con-

Contra Magistratus, & Judices.

1. Facientes servari statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. *Cap. Noverit, de sent. excomm.*

2. Negligentes reddere justitiam Ecclesiasticis post tertiam admonitionem. *Cap. Administratores 23. q. 5.*

3. Extorquentes pecunias prætextu Officii Inquisitoris. *Clement. 2. de hæret.*

4. Potestates, & Officiales Communitatum usuras foventes, & approbantes. *Clement. unic. de usuris.*

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in statu Ecclesiastico. Pius V. Constit. incip. *Cum vices.*

7. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V. Const. incip. *Sanctissimus.*

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras, non facta prius fidei professione. Pius V. Constit. incip. *In Sacrosancta.*

8. Auxilium non præstantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. *Concil. Trident. sess. 25. c. 5. de Regularibus, & Monial.*

Contra omnes.

1. Vexantes Ecclesiasticos, vel eorum consanguineos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. *Cap. Sciant cuncti, de elect. in 6.*

1. Præsidentes, & directores Monialium ponentes, vel nutrientes discordias in election. *Cap. Indemnitatibus §. Postremo, de election. in 6.*

3. Conducentes Bononiæ domos alterius Scholastici, vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. *Cap. 1. de locato.*

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. *Cap. 1. de schismat.*

5. Extorquentes revocationem, vel absolutionem a Censuris per vim, & metum. *Cap. 1. de iis, quæ vi & metu, in 6.*

6. Judices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. *Cap. de judic. in 6.*

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis injuriis, & violentiis. *Cap. fin. de offic. delegat. in 6.*

8. Occupantes, & usurpantes prætextu defensionis bona Ecclesiæ vacantis. *Cap. generali, de elect. in 6.*

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. *Cap. periculum, §. Nulli, de elect. in 6.*

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia, vel fructus occupantes. *Clement. un.ca, de sequestr. possess.*

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. *Cap. I. de homicid. in 6.*

12. Sepelientes hæreticos scienter in loco sacro. *Cap. 2. de hæret. in 6.*

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submittant laicis jura Ecclesiæ; *cap. 2. de rebus Ecclesiæ non alienandis in 6.*

14. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim Interdictos, publicos Excommunicatos, aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. *Clement. 1. de sepultur.*

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. *Cap. Quamquam, de cens. in 6.*

16. Doctores, sive magistros docentes Legem, vel Medicinam Religiosos. *Cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi.*

17. Concedentes repræsalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. *Cap. unic. de injur. in 6.*

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. *Extravag. Sancta Romana Joan. XXII. de religosis domibus.*

19. Impedientes Visitatores Monialium. *Clement. Attendentes, de statu Monach.*

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V. *Constit. incip. De protegendis.*

21. Cogentes, vel impedientes feminas ingredi Monasteria. *Concil. Trident. cap. 18. sess. 25. de Regular.*

22. Raptores mulierum, & fautores. *Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reformat. Matrimonii.*

23. Cogentes injuste ad matrimonium. *Concil. Trid. sess. 24. c. 9. de reform. Matrimonii.*

24. Pingentes, vel colorantes Agnos Dei; Greg. XIII. Const. inc. *Omni certe studio.*

25. Imprimentes libros absque licentia superiorum. Conc. Lateran. sub Leone X. Constit. ejusdem 12. incip. *Inter sollicitudines.*

26. Edentes Glossas in Concil. Trid. Pius IV. Constit. incip. *Benedictus.*

27. Asserentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. *Concilium Trid. can. 11. sess. 13. de Sacram. Eccles.*

28. Assumentes statum Beguinarum. *Clem. 1. de Religiosis domibus.*

29. Contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Clement. unic. de consanguinitate.*

30. Impugnantes Litteras Papæ non coronati. *Extrav. ult. de sentent. excomm.*

31. Falso affirmantes matrimonia Filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata, vel irrita facere posse. *Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matrimonii.*

32. Abortum fœtus animati procurantes, Greg. XIV. Constit. inc. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigor Constitutionis Sixti V. inc. *Effrænatam*, Excommunicationem Papæ reservatam imponentis, nedum pro abortu fœtus animati, sed etiam inanimati.

ARTICULUS V.

Excommunicatio quo ad eos, qui possunt, vel non, excommunicare.

1 EXcommunicare possunt (ultra Summum
Pontificem, qui hanc facultatem habet
2 super omnes Fideles in toto Orbe) Episco-
pi, aliique Ordinarii in suis respective Terri-
toriis, & Diœcesibus; *cap. Perniciosam* 1. *&*
cap. Conquerente 16. *de Offi. Ordinar. & Con-*
cil. Trid. sess. 6. cap. 3. & sess. 14. cap. 4. de
reformat. * Nota tamen, quod si Episcopus ex-
communicationem aliquam tulerit per legem
generalem incurrendam a transgressoribus, de-
claretque illos statim fore evitandos; licet pu-
blice ac nominatim denunciati non sint, quia
facti notorietate dignoscitur, illos in Excom-
municationem incidisse; excommunicatio ista
nequaquam sustinetur, cum repugnet Consti-
tutioni Martini V. *Ad evitanda*, quidquid in
oppositum sentiat Fagnanus in *Cap. Quod a Præ-*
decessore, n. 55. de Schismat. Ben. XIV. de Syno-
3 do diœc. *lib. 7. c. 68. §. 4.* * Cardinales in
Ecclesiis sui Tituli; *cap. His quæ* 11. *de ma-*
4 *joritat. & obedient.* Legati Sedis Apostolicæ
in Territorio suæ Legationis; *cap. Novit. 7. de*
5 *Officio Legati, & cap. Legatos 2. eod. in 6.* Ca-
pitula Cathedralium Sede vacante; *cap. Epi-*
scopali sede vacante unic. de majoritat. & obe-
6 *dient. in 6.* Vicarius Generalis, non solum E-
piscopi, sed etiam Capituli Sede vacante;
cap. Venerabilibus 7. de sent. Excomm. in 6.
7 Prælati, & Præpositi Ecclesiarum Collegiata-
rum, & alii habentes jurisdictionem in foro
Ecclesiæ externo; *arg. cap. Quærenti 20. de*
verbor. significat. & cap. Cum medicinalis 1. de
8 *sentent. Excomm. in 6.* Abbates, & reliqui Su-
periores Regulares non solum Generales, &
Provinciales, sed etiam per se loquendo Lo-
cales, scilicet Priores, Præpositi, Rectores,
Guardiani, & alii hujusmodi respectu suorum
subditorum; *cap. Cum in Ecclesiis 10. de ma-*
joritat. & obed. c. Ea quæ 8. de statu Monach.
cap. Sicut tuis 33. de Simonia. Et demum Con- 9
cilia Generalia, & Provincialia in sua Pro-
vincia aut Natione, sicuti & Capitula, seu
Congregationes, tum Generales, tum Provin-
ciales omnium Regularium. Suarez *de censu-*
ris disp. 2. sect. 2. Navarr. *in Manual. cap. 27.*
num. 5. Palao *tract. 29. disp. 1. sect. 4. num. 2.*
& alii passim.

Excommunicare non possunt Laici, *cap. De-* 10
cernimus 2. de judic. & est communis. Nec mu- 11
lieres etiamsi sint Abbatissæ Monialium; *c.*
Dilecta 12. de Major. & obed. quia Officium
clavium non cadit in sexum femineum. Glossa
communiter recepta *in cap. Nova, de pæni-*
tent. & remiss. Nec Clerici conjugati duran- 12
te conjugio, & ideo Vicarii Episcopi esse non
possunt. Sayr. *de censuris lib. 1. cap. 5. n. 12.*
Monacelli *tom. 3. in princip. num. 52.*

Excommunicari possunt solummodo Christia- 13
ni viatores graviter, & contumaciter delin-
quentes, rationis capaces, & jurisdictioni Ju-
dicis ferentis Excommunicationem subjecti.
Sic communiter Doctores, & ostenditur indu-
ctione: Dicitur primo, *solummodo Christianis*, 14
quia Judæi, Pagani, Saraceni, aliive Infide-
les, ex quo non sint baptizati, & per hoc
nec Ecclesiæ potestati subjecti, nulli Ecclesia-
sticæ censuræ subjiciuntur, ut colligitur ex 1.
ad Corinth. cap. 5. ibi: *Quid enim mihi de*
iis, qui foris sunt, judicare? Unde Hæretici, 15
Apostatæ, atque schismatici, ex quo sint ba-
ptizati, & Christi fidem semel susceperint,
possunt excommunicari, *argum. cap. De Ju-*
dæis 4. dist. 45. cap. Majores 3. de Baptismo,
& de facto quotannis excommunicantur in
Bulla Cœnæ Domini, ut patet in *ejus §. pri-*
mo. Dicitur secundo, *viatores*, seu in terris 16
viventes, quia mortui non possunt excommu-
nicari, ut ex verbis Domini expresse probat
Gratianus *caus. 24. quæst. 2.* ibi: *Quod autem*
post mortem nullus excommunicari valeat, vel
absolvi, ex verbis Evangelii monstratur, quibus
dicitur: Quodcumque ligaveris super terram &c.
super terram, inquit, *non sub terra, ostendens,*
quod viventes pro varietate suorum meritorum
solvere possumus, & ligare, de mortuis autem
sententiam ferre non possumus, sed, ut inquit
Leo I. relatus in *cap. de Communione 1. caus.*
24. quæst. 2. Horum causa Dei judicio reservan-
da est. Et ut inquit Gelasius Papa relatus in
cap. Ne quisquam 4. d. caus. 24. quæst. 2. De
eo, qui in Divino Judicio est constitutus, nobis
fas

fas non est aliud decernere, præter id in quo
17 *eum dies supremus invenit*: Dicitur tertio: *Graviter, & contumaciter delinquentes*, quia cum excommunicatio sit gravissima pœna; *c. Cum non ab homine* 10. *de judiciis, & qua pœna in Ecclesia nulla major est*, ut inquit S. Augustinus relatus *in cap. Corripiantur* 17. *caus.* 24. *quæst.* 3. non potest infligi nisi ob gravissimam culpam; *arg. cap. Nemo Episcoporum* 41. *cap. Nullus* 42. *caus.* 11. *quæst.* 3. *& Concil. Trident.*
18 *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Et non nisi in contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus pœnis, & Censuris possint ad Ecclesiæ obedientiam, & debitam submissionem reduci; *cap. Tam Sacerdotes* 14. *& cap. Ecce autem* 18. *caus.* 24. *quæst.* 3. *& Trident.*
19 *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Dicitur quarto *rationis capaces*, quia qui non sunt capaces rationis, veræ culpæ, & contumaciæ, ut infantes, Furiosi, & amentes, neque sunt capaces censuræ, ut omnes communiter sentiunt Do-
20 ctores. Dicitur quinto *Jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti*, quia *cum par in parem non habeat imperium*, ut expresse cavetur *in cap. Innotuit* 22. *de electione*, & tanto minus inferior in Superiorem; *cap. Cum inferior* 16. *de Majoritate*, sequitur evidenter, quod solummodo possint excommunicari subjecti jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem; *cap. A nobis* 21. *de sentent. excommunic.* Unde quia Papa nulli est subjectus, a nemine potest excommunicari.

21 Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, & quodvis aliud corpus politicum simul, & collective excommunicari non potest; *cap. Romana* 5. *de sent. excommunic. in* 6. ibi: *In Universitatem, vel Collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnumquam contingeret, innoxios hujusmodi sententia irretiri, sed in illos dumtaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpabiles esse contigerit, promulgetur.*
22 Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo, & hujusmodi comperiantur delicti participes, & in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim, ac determinate, præmissa Canonica monitione, excommunicationis sententia poterit proferri, ut colligitur ex *cit. c. Romana*, & tenet Suarez *disp.* 18. *sect.* 2. Navarr. *lib.* 5. *consil.* 10. *de sentent. excommunic. dicto* 4. *edit.* 1. Avila *par.* 2. *cap.* 4. *d. un. dub.* 5. & alii passim.
23 Immo Papa potest proferre sententiam excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium, & Capitulum simul, ac collective, quia cum Papa non subjaceat ulli prohibitioni juris positivi, ex quo *par in parem non habeat imperium, per cit. c. Innotuit* 20. *de elect.* non est dubitandum, quin excommunicatio ab ipso lata in Universitatem, seu Collegium liget omnes de Universitate, vel Collegio, etiam innocentes. Intellige tamen quoad Ec- 24
clesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere, ut excommunicati: Secus vero 25
quoad Deum, quia ut expresse cavetur *in c. a nobis* 18. *de sent. Excommunic. Judicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur. Judicium autem Ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur, quam, & fallere sæpe contingit, & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus.*

* His addenda sunt ea, quæ in hac materia erudite admodum, & sapienter scripsit ab anno 961. S. Nicon in Epistola ad Enclistium de injusta excommunicatione, cujus Epistolæ fragmentum edidit Gentianus Hervetus pag. 86. Collectionis cujusdam, quam ex Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones Sanctorum Apostolorum &c. adjecit Parisiis 1651. *

Additiones ex aliena manu.

Excommunicare possunt alii potestate ordinaria, alii potestate delegata. *Potestate ordina-* 26
ria illi, quibus est jurisdictio ordinaria ecclesiastica in Foro contentioso; quosque enumerat 27
Auctor *num.* 1. *& plur. sequent.* Num Parochus 28
potestate ordinaria excommunicandi polleat, quæri hic solet; *Etiamsi non desint* (ita opportune ait *Hurtad. de Excommunic. disput.* 12. *difficult.* 1. *num.* 1.) *qui existiment, Parochum eam habere pro casu furti & rapinæ, immo qui existiment, eam habere pro quibuscumque casibus adeo notoriis, ut non indigeant judiciali indagatione: Vasquez tamen &c. Avila &c. & communiter Doctores negant Parocho potestatem ordinariam excommunicandi. Et merito, quia nec ex suo munere, nec ex jure habet potestatem seu jurisdictionem in Foro contentioso, & licet forsan aliquando ex jure excommunicare potuerit, ut indicari videtur in Cap. Quum ab Ecclesiarum* 3. *de Offic. Ordinar. idem tamen consuetudine abolitum est. Quod si alicubi Parochus eam habeat, aut retineat, standum est ibi consuetudini.*

Potestate delegata illi, quibus commissum est 29
ab habente potestatem ordinariam, modo habi-

30 les sint. An delegari possit potestas hæc Lai-
cis? A Papa potest, non item ab Inferioribus
31 Papa. Idem dic de fœmina; Zoes. *in comment.
ad Decretal. lib. 5. tit. 39. num. 6. & seq.*
Suarez *de Censur. disput. 2. sect. 5. num.* 8. &
plur. seq. De Collegio quoque disputari solet,
32 num hæc ipsi potestas delegari possit. Affir-
mantque *mox dicti Auctores*, etiamsi constet
partim Clericis, partim Laicis, si tamen plu-
res sint Clerici, quam Laici, vel etiam æ-
quales.

33 Excommunicari vero ii possunt, qui alicui
Superiori Ecclesiastico habenti jurisdictionem
in Foro contentioso subditi sunt. Quid autem
si degant extra Diœcesim? Vide Hurtad. *de
Excommunic. disput.* 12. *difficult.* 2. *n.* 5.

34 De Communitate, notat idem Auctor *dicto
loco num.* 7. quod *quamvis excommunicari non
possit ab homine ob crimen commune in uno ali-
quo negotio, potest tamen excommunicari excom-
municatione juri annexa. Et quamvis Communi-
tas non possit excommunicari ab homine, possunt
tamen excommunicari plures Communitatis ex his,
qui astiterunt ei negotio, etiam ut membra Com-
munitatis, ob idem commune crimen in aliquo uno
negotio, dum non excommunicantur omnes illi,
qui in eo negotio assistentes & repræsentantes Com-
munitatem illud crimen commiserunt, quia omnes
isti non possunt ut membra Communitatis excom-
municari ab homine, quamvis aliqui Communi-
tatis non astiterint ei negotio. Possunt tamen
omnes ut membra Communitatis excommunicari
ab homine ob diversa crimina, alii ob unum,
& alii ob aliud, & etiam omnes ut particula-
res personæ, etiam ob idem commune crimen ab
aliis ut particularibus Personis commissum, quia
in dicto Capite tantum est sermo de excommuni-
catione ab homine lata contra Communitatem
talem, ob peccatum commune ab ea commissum,
quia non præsumitur, omnes Communitatis qui
assistunt alicui negotio, delinquere eodem commu-
ni crimine.*

35 De defunctis quoque notat idem Auctor
num. 4. quod non possunt excommunicari:
*Nisi vel indirecte quoad alios, ut alii nequeant
ipsos Ecclesiastice sepelire, nec pro eis suffragia
communia offerre, vel si directe, sumpta tamen
excommunicatione pro declaratione, qua declara-
tur ex hac vita decessisse in excommunicatione.*

36 Excommunicatum nondum absolutum, pos-
se ex alio delicto iterum excommunicari,
quidquid nonnulli contra sentiant, patet ex
cap. 27. *de sentent. Excommunic.* tum ex *Cle-
mentina* 2. *eod.* & ex praxi Ecclesiæ.

37 Exempti possunt etiam excommunicari in
casu, in quo ex speciali delegatione subjiciun-
tur. Quid autem si speciali privilegio donen-
tur, ne excommunicari queant? Alibi fuse
dicemus.

Articulus VI.

Excommunicatio quo ad ejus effectus.

PRimus effectus Excommunicationis majoris 1
est privare Excommunicatum usu activo,
& passivo Sacramentorum; *cap. Cum illorum*
32. *& cap. Si quem* 59. *de sentent. Excommu-
nicat. cum concordant.* Secundus effectus est pri- 2
vare Excommunicatum communibus Ecclesiæ
suffragiis, & bonis spiritualibus, quæ ex pu-
blicis ministrorum officiis, & sacrificiis Fideli-
bus provenire solent, nec non fructu satisfa-
ctionum Christi, & Sanctorum, qui ex com-
muni Ecclesiæ thesauro per Indulgentias Præ-
latorum auctoritate applicatur. Colligitur ex
cap. A nobis 28. *& cap. Sacris* 38. *de sentent.
excomm.* Tertius effectus est privare Excom- 3
municatum assistentia Divinorum Officiorum;
Excommunicatus enim nequit interesse Missæ
Sacrificio, Horis Canonicis, publicis orationi-
bus, Processionibus, & hujusmodi, *cap. Signi-
ficavit* 18. *cap. Responso* 43. *de sent. excomm.
cap. Alma mater* 24. *eodem tit. in* 6. *& Cle-
ment. Gravis* 2. *de sentent. excomm.* Permitti- 4
tur tamen Excommunicatis interesse Concioni
in Ecclesia habitæ tempore, quo non celebran-
tur Divina Officia, ad hoc ut citius ad pœni-
tentiam, & Ecclesiæ obedientiam excitentur;
cit. cap. Responso 43. *de sent. excomm.* Sicuti 5
etiam possunt privatim orare, & immo te-
nentur privatim recitare Horas Canonicas, si
ad ipsas vi Ordinis vel Beneficii, vel Profes-
sionis Religiosæ teneantur, ne ex propria ini-
quitate commodum reportent, ut dicunt com-
muniter Doctores, qui insuper addunt, idem
dicendum esse, licet Beneficiatus, ex quo in
Excommunicatione Officium præstare non pos- 6
sit, fructibus interim privetur, quia ipsius cul-
pa id accidit, & per ipsum stat, quominus
fructus percipiat. *Ex regula enim* 86. *Juris in*
6. *damnum quod quis sua culpa sentit, sibi de-
bet, non aliis imputare.* Quartus effectus est 7
privare Excommunicatum Ecclesiastica sepul-
tura; *cap. Sacris* 12. *de sepulturis; cap. Con-
suluisti* 7. *de consecrat. Eccles.* Quintus effectus 8
est privare Excommunicatum communione po-
litica cum Fidelibus; cum Excommunicatis
enim nequeunt Fideles commercia, seu nego-
tia habere, convivere, & hujusmodi, nec Ex-
com-

communicati cum ipsis Fidelibus; *cap. Sicut*
16. *cap. Excommunicatos* 17. *cap. Cum Excom-*
municatio 18. *cap. Qui communicaverit* 19. *cauſ.*
11. *quæſt.* 3. *cap. Nuper* 29. *cap. Si aliquando*
9 41. *de ſentent. Excomm.* Sextus effectus eſt pri-
vare Excommunicatum communione Forenſi,
ita ut Excommunicatus nequeat eſſe Judex,
Advocatus, Actor, Teſtis, & hujuſmodi, ne-
que in cauſis criminalibus, neque in civilibus.
Ita de Judice habetur *in cap. Ad probandum*
24. *de ſentent. & re judicat.* de aliis vero in
10 *cap. Decrevimus* 8. *de ſent. excomm. in* 6. Hoc
tamen de excommunicatis vitandis, & non to-
leratis ſolummodo, eſt intelligendum, ut ex
communi notat Avila *part.* 2. *cap.* 6. *diſp.* 7.
11 *dub.* 1. *concl.* 2. *dub.* 3. & 4. Nihil vero obſtat
quominus Excommunicatus in cauſis tum ci-
vilibus, tum criminalibus tamquam reus con-
veniri poſſit, ne ex propria malitia commo-
dum reportet; *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*.
12 Et conſequenter omnia ea agere, aut etiam
petere poteſt, quæ ad ſui legitimam defenſio-
nem neceſſaria ſunt; *cap. Cum inter* 5. *de ex-*
ceptionibus.
13 Septimus effectus eſt privare Excommunica-
tum ſaltem vitandum omni juriſdictione Ec-
cleſiaſtica, ita ut omnia ejus acta invalida
ſint; *arg. cap. Audivimus* 4. *cauſ.* 23. *q.* 1. *cap.*
Ad probandum 24. *de ſentent. & re judicata*.
14 Unde Excommunicatus non poteſt alium ex-
15 communicare; *cit. cap. Audivimus*. Neque
conferre Beneficia, *cap. unic. Ne Sede vacante*
16 *in* 6. Neque eligere; *arg. cap. Cum dilectus*
8. *de conſuetudine* & *cap. Cum inter* 16. *de*
election. ubi declaratur, electionem factam a
ſuſpenſis invalidam eſſe; omnis autem Excom-
municatus ab Officio & juriſdictione ſuſpenſus
17 eſt. Excipitur autem electio Summi Pontifi-
cis, quæ ob nullam Cardinalium Excommu-
nicationem, ſuſpenſionem, vel interdictum in-
firmari poteſt. *Clement. Ne Romani* §. *Cete-*
18 *rum*, *de elect.* Octavus effectus eſt privare Ex-
communicatum diſtributionibus quotidianis;
arg. cap. unic. de Clericis non reſidentibus in 6.
19 & Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 2. *de reform.* No-
nus effectus eſt reddere Excommunicatum in-
capacem, & inhabilem ad Dignitates, & Be-
neficia, & omnia Eccleſiaſtica officia obtinen-
da; *c. Poſtulaſti* 7. *de Clerico excomm. miniſtrant.*
20 Decimus effectus eſt reddere Excommunica-
tum incapacem, & impotentem ad obtinen-
dum aliquod Reſcriptum ſive gratiæ, ſive ju-
ſtitiæ a Sede Apoſtolica, taliter quod impe-
tratum ipſo jure ſit nullum, niſi in ipſa cau-
ſa Excommunicationis, vel Appellationis ad
Excommunicati defenſionem impetr[...]
lectus 26. *de reſcriptis*, &c. *Ipſo jure*
ſcript. in 6. Undecimus effectus eſt
excommunicatum ſuſpectum de Hæreſi, [...]
annum in Excommunicatione inſorduerit, [...]
ut expreſſo in Conc. Trid. ſeſſ. 24. *c.* 3. *de re-*
form. in fine, ibi: *Sed ſi obdurato animo cenſu-*
ris annexus in illis per annum inſorduerit, *etiam*
contra eum, *tamquam de hæreſi ſuſpectum*, *pro-*
cedi poſſit. Et ſi nullum impedimentum alle- 22
get, ſeque purgare recuſet, poteſt condemna-
ri ut Hæreticus; *cap. Cum contumacia* 7. *de*
Hæreticis. Duodecimus effectus eſt reddere 23
Excommunicatos omnes communicantes extra
caſus a jure conceſſos cum Excommunicato
vitando, ſeu non tolerato. Cum hac tamen 24
diſtinctione, quod communicantes cum Ex-
communicato in crimine criminoſo, ſcilicet
cooperando crimini, & contumaciæ, ratione
cujus eſt lata Excommunicatio, incurrunt Ex-
communicationem majorem, eo quod facientes,
& conſentientes par pœna conſtringat; *cap. Nu-*
per 29. & *cap. Quod in dubio* 30. *de ſentent.*
excomm. Communicantes autem in rebus Sacris,
aut politicis incurrunt ſolummodo Excommu-
nicationem minorem; *cap. Illa quotidiana* 39.
de election. cap. Nuper 29. *de ſent. excomm.* &
c. Statuimus 3. *de ſent. excom. in* 5. Cum hac 25
vero advertentia, quod communicando notabi-
liter in Sacris, & Divinis ſaltim publice cele-
bratis peccant mortaliter, communicando au-
tem in ſolis politicis, venialiter. Navarrus in
Manual. cap. 17. 29. Reiffenſtuel *lib.* 5. *Decretal.*
tit. 39. *n.* 178. *cum communi*.
Effectus Excommunicationis minoris ſunt 26
tres, unus proximus, per ſe, & directus, &
alii duo remoti, indirecti, & de conſequenti.
Primus, & directus effectus eſt, quod Ex- 27
communicatus Excommunicatione minori nul-
lum licite poſſit recipere Sacramentum, & ſi
aliquod recipiat, graviter peccet; *cap. Si ce-*
lebrat 10. *de Clerico excomm. miniſtrant.* ibi:
Si celebrat, *minori excommunicatione ligatus*, *li-*
cet graviter peccet &c. Secundus, & indire- 28
ctus, ſeu remotus effectus eſt, quod ſi ſine
neceſſitatis ratione Sacramenta miniſtret, pec-
cet ſaltem venialiter; *cit. cap. Si celebrat*,
ibi: *Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacra-*
menta; *ſed ab eo collata virtutis non carent ef-*
fectu, *cum non videatur a collatione*, *ſed a parti-*
cipatione Sacramentorum (qui in ſola conſiſtit
perceptione) *remotus*. Tertius, & alter effe- 29
ctus indirectus, remotus, & de conſequenti
eſt, quod Excommunicatus minori Excommu-
nicatione non debet eligi ad Beneficium Ec-

ecclesiasticum, sed electio infirmanda sit; *cit. cap. Si celebrat*, ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda pro eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus*, ubi vides, quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia cum Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Missam celebrandam &c. a quibus minori Excommunicatione ligatus repellitur, venit de consequenti repellendus etiam a Beneficiis Ecclesiasticis, *pro eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus.*

Additiones ex aliena manu.

30 Bona, quibus privatur excommunicatus, ab Auctore in hoc art. at opportunius hic afferuntur. Ea denotantur vulgatissimo hoc versiculo.

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

31 *Oris* nomine non solum osculum, sed etiam colloquium indigitatur, ut ne quidem per literas, nuncium, signa, aut nutum cum eo
32 agi debeat. Per *τὸ orare* prohibetur omne com-
33 mercium sacrum cum Excommunicato. Voce *vale* omnis honorifica salutatio designatur, quæ Excommunicato adeo deneganda, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, neque via decedere, neque ullum aliud honoris, aut reverentiæ signum exhibere Excommunicato
34 liceat. *Mensa communis* porro esse nequit cum Excommunicato, multo minus ergo communi lecto aut habitatione cum Excommunicato u-
35 tendum. Denique *Communio* prohibetur, qua appellatione omne commercium civile designatur; ut nullum negotium civile vel humanum cum eo suscipere liceat.

36 Patet hinc, statum Excommunicatorum civilem nullum esse, eosque fere pro Capite minutis, seu iis qui mediam Capitis diminutionem passi sunt, habendos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effectus civiles fusissime ab aliis explicatos in compendio ire.

37 I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere potest*: Opponi præterea Accusatori potest exceptio excommunicationis: ut ne quidem hæc elidatur per replicationem, quod reus com-
38 municaverit cum Excommunicato Actore, quia hæc communicatio tantum minorem excommunicationem operatur, atque non a foro, sed a Sacramentorum participatione removet;
Cap. 2. 8. de Except. Tametsi autem agere ne- 39
queat, conveniri potest, ne videatur de sua
malitia commodum reportare; *Cap. 7. de Ju-* 40
dic. Opponique potest exceptio hæc excommu-
nicationis in qualibet parte judicii; *cap. 12.* 41
de Except. Necesse tamen est, ut excipiens de Excommunicatione speciem ejus exprimat, ac intra spatium octo dierum ipsam probet; alioquin ea non obstante Judex procedere potest, quia compertum fuit sæpe per malitiam hanc exceptionem opponi; *Cap. 1. de Except. in 6.* Neque hoc solum pertinet ad Ecclesiastica ju-
dicia; Sæcularis quoque Judex per censuram 42
Ecclesiasticam compellendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat; *cap. 8. de sent. Excom. in 6.*

II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in*
foro comparere potest. Quod attinet ad jus po- 43
stulandi, expresse decrevit Alexander IV. *in dict. cap. 8. de sentent. Excom. in 6.* ne Judices sæculares excommunicatos ad patrocinandum admittant; sive partes Actoris, sive rei
tueantur. Valida tamen acta sunt, licet ad- 44
missus fuerit Excommunicatus ad patrocinan-
dum. Pariter nec procurator esse potest Ex- 45
communicatus; *Cap. 7. de Judiciis*. Sed & 46
valida esse ab ea gesta, si neque a Parte, neque a Judice repulsus sit, docent communi-
ter Canonistæ. Nec potest Notarius excom- 47
municatus munus suum exercere in judicio, quod quamdiu hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem civilem mereatur. Denique nec testimonium ferre excommunicatus potest; *dict. cap. 8. de sentent. Excom. in 6.*

III. *Excommunicatus ad officia publica non est admittendus, nec admissus munus suum exercere*
potest. Cautum est *in cap. 24. de sentent. &* 48
Re judicat. sententiam latam fore nullam, *si unus ex delegatis vinculo excommunicationis pu-*
blice innodatus fuerit. Publica tamen denuncia- 49
tio desideratur, quod evidentius postea & generaliter constitutum est *in decretali Martini V. Ad evitanda scandala.*

IV. *Magistratui Excommunicato non amplius*
parendum. Movet vero Giballinus quæstionem 50
hanc: *An vassalli, & subditi communicare pos-*
sint cum Domino excommunicato? Et posse au- 51
tumat *in iis omnibus, quæ ad homagium & debitam subjectionem spectant ex regula generali. Quum enim vi censuræ Principes & alii Domini neque dignitatem, neque dominium, neque jurisdictionem amittant, tenebuntur vassalli & subditi ea omnia præstare Domino excommunicato vitando, quæ ante excommunicationem debebant. Quandoquidem enim manet idem jus in Domi-*

no,

no, & obligatio in subdito, illa omnino implenda est, & si nequeat impleri absque communicatione, communicandum erit; atque ita solvenda tributa & alia debita in jure subjectionis; etiamsi in propria persona exhiberi debeant, ut sunt homagia quaedam personalia. Si enim Privatus non amittit rerum suarum dominium per excommunicatio em, neque ejus praetextu potest spoliari bonorum suorum possessione a Domino; quo jure ipse Dominus ratione solius censurae, suis juribus, dominiis, debitis, ac bonis spoliabitur a subditis fidelitatem, obedientiam, tributa, aliaque obsequia ad quae praestanda ratione subjectionis tenentur denegantibus, quando manet eadem subjectio post excommunicationem, quae ante illam erat?

52 V. Et ut alios effectus civiles praeteream, *Infamia juris notatur excommunicatus*; *Cap. 17. cap. 6. quaest. 1.* Sunt vero qui arbitrantur, infamiam hanc tantum esse Canonicam, non
53 Civilem; nisi inflicta fuerit Excommunicato propter crimen, quod jus Civile infamia notat.

ARTICULUS VII.

Excommunicatio quo ad ejus absolutionem.

1 AB Excommunicationibus a Jure latis, & nemini reservatis absolvere possunt, nedum Episcopi, & alii Praelati jurisdictionem habentes, sed pro Foro interno etiam Parochi, & simplices Confessarii, ut ex *cap. Nuper 29. vers. in secundo casu, de sentent. excomm.* deducunt Barbosa *sup. dict. cap. num. 12. & 13*, Fagnan. *num. 26. & 29.* Pirhing *in Jus Can. lib. 5. tit. 39. num. 41.* Anaclet. *lib.*
2 *5. tit. 39. num. 146.* & plurimi alii. Ab Excommunicationibus a Jure latis, & Papae reservatis (exceptis contentis in Bulla Coenae, & aliis sex casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex privilegio Pauli III. Constit. incip. *Cum inter cunctas*, emanata 3. *Junii* 1545. Patribus Societatis Jesu concesso, in quo communicant omnes alii Regulares.

3 Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam specialem, potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel ejus Delegatus; *cap. Pastoralis 11. §. Praeterea de Offic. Ordinarii, cap. Quaerentis 16. de Offic. Delegati.*
4 Vel ejus successor; *cap. Si Episcopus caus. 11. quaest. 3.* pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; *cap. unic. de majoritat. & ... in 6.* Vel Superior Censurantis plenam ... ctionem in illum habens, ut Papa ... omnium, Generalis respectu Superiorum ... tius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suae Provinciae. Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur, quia Archiepiscopus non habet hanc jurisdictionem absolvendi a Censura, quam in proprium subditum tulit Episcopus suffraganeus, nisi ad eum a sententia censurae appelletur, ut colligitur ex cap. *Nullus Primas 7. caus. 9. quaest. 3.* ex cap. *Pastoralis 11. de Offic. Ordinarii.* Nec etiam Legatus Sedis A- 7
postolicae, qui licet aliquo modo Superior sit Episcopi, non tamen in ordine ad causam subditorum, nisi ad ipsum sit appellatum, ut deducitur ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 20. de reform.* Barbosa ibi, & alii.

Ab Excommunicationibus ab homine latis 8
per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopi, & alii Praelati jurisdictionem habentes, & pro Foro conscientiae etiam Parochi, & alii Confessarii approbati, *ex cap. Nuper 29. vers. in secundo casu de sentent. Excomm.* Si autem Auctor illius in 9
ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest praeter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem ipsius; ut dictum est num. praecedenti. Ab Excom- 10
municatione minori a Jure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, & omnis Confessarius approbatus, *ex Cap. Nuper, de sent. Excomm.* quia, ut ibi habetur, Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, ita deducunt Nicol. *in flosc. verb. excomm. in 6.* Sayr. *de Censur. lib. 2. cap. 23. n. 10.* Anaclet. *lib. 5. tit. 39. §. 5. n. 158.* & alii plurimi.

Excommunicationis absolutio dari potest ne- 11
dum intra Confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem; etiam absenti, & etiam invito; Pirhing *in Jus Canon. lib. 5. tit. 39. num. 164.* Anaclet. *lib. 5. Decret. tit. 39. §. 8. num. 267.* Pax Jord. *elucub. lib. 14. tit. 2. num. 180.* & multi alii passim. Immo etiam 12
mortuus absolvi possit ab eo, a quo poterat absolvi vivus, si ante obitum signa poenitentiae dedit, non directe, quia non est amplius homo super terram, sed ad hoc ut sit capax Ecclesiasticae sepulturae, & suffragiorum Ecclesiae, *ex c. A nobis 28. de sententia Excommunicationis.*

Excommunicationis absolutio variis modis 13
dari

tri potest. Primo *absolute*, ut cum ab habente plenam jurisdictionem quis absolvitur
14 nulla adjecta conditione. Secundo *conditionate*, ut cum quis absolvitur tantum sub conditione, v. g. absolvo te, si hoc, vel illud feceris.
15 ris. Tertio *ad cautelam*, uti solet præmitti ante absolutionem Sacramentalem, & ante electionem, vel collationem Beneficii, vel Ordinis ad vitandam nullitatem, *ex cap. Ve-*
16 *nerabilis 62. de sentent. excomm.* Quarto *cum reincidentia*, ita ut si absolutus intra certum tempus, hoc, aut illud non fecerit, reincidat in Excommunicationem, elapso enim termino præfixo, statim ipso Jure reincidit in ipsam, ut declaravit *Sac. Cong. Immun. in Ba-*
17 *rens. 19. Decemb. 1643.* Sic pariter absolutus propter mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum cum onere, quod cessante tali periculo, vel impedimento se præsentet Superiori, non ut iterum ab eo absolvatur, cum jam plene absolutus sit, sed ut pareat, & satisfaciat; *cap. De cetero*; & *cap. Quamvis, de sentent. Excomm.* si cessante tali periculo, & impedimento, cum commode potest, non se præsentet Superiori, reincidit in Excommunicationem ipso jure, *ex cap. Eos,*
18 *qui 22. de sent. Excomm. in 6.* Quinto ad certum dumtaxat effectum v. g. ut Excommunicatus possit in judicio examinari, vel testimonium ferre, vel alium actum sibi alias prohibitum exercere, quo tamen casu Excommunicatus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo ipsius effectu duntaxat liberari censetur, ut cum aliis advertit Pirhing *lib. 5. in jus Canon. de sentent. Excomm. in 165.*

19 Absolutionis formæ variæ etiam esse possunt. Si quis auctoritate propria Excommunicatum absolvat, poterit hac uti forma: *Absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi, propter hoc, vel illud crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & fidelium communioni: In no-*
20 *mine Patris &c.* Si vero absolvat auctoritate delegata, poterit uti ista: *Auctoritate Omnipotentis Dei, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli; SS. D. N. Papæ N. vel Eminentissimi, vel Illustrissimi Nostri N. N. in hac parte tibi concessa, & mihi commissa, absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi propter tale, vel tale crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni Fidelium: in nomine Patris &c.* Si autem Excommunicatio non sit 21
certa, sed dubia, uti poterit ista: *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius te absolvo a vinculo Excommunicationis, si quod incurristi, ob tale crimen, & restituo te &c.* In casu autem quod absolutio 22
detur publice, & solemniter, præmitti solet aliquis psalmus pœnitentialis cum quibusdam versiculis, & orationibus in Rituali præscriptis, *ex cap. A nobis 28. de sent. Excomm.*

Nemo debet absolvi a majori Excommunicatione, sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius juramento promittat de parendo mandatis Ecclesiæ, vel absolventis, & de non committendo in posterum hujusmodi delicta; *cap. Ex tenore 10. cap. Ad hæc 12. de sent. Excomm.* Et etiam nisi satisfecerit parti 24
læsæ saltem per transactionem ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit Excommunicatus; *cap. Solet, de sent. Excomm. in 6.* vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem præstetur, vel si nec ista ob inopiam, vel aliam causam fieri potest, præstetur per juramentum, quia nemo ad impossibile obligari potest, ut tenet Pirhing *in jus Canon. lib. 5. tit. 39. num. 163.* Anaclet. *lib. 5. Decret. tit. 39. §. 8. num. 168.* & alii passim. Si autem ita absolutus postea 25
satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Judice excommunicari; *cap. Ad reprimendam, de Offic. Ord.* Absolvens autem ante præstitum juramentum de parendo mandatis Eccle- 26
siæ, vel ante præstitam satisfactionem parti læsæ, illicite quidem absolvit, sed valide, quia hæc non pertinent ad substantiam absolutionis; *cap. Venerabilibus 7. §. Sane in fine, de sent. Excomm. in 6.* (a) Absolutio extor- 27
ta metu gravi injuste in eum finem incusso, est invalida; *cap. De iis quæ vi, in 6.*

* A quibuscumque censuris excommunica- 28
tionis, suspensionis, & interdicti, etiam contentis

(a) *Romani Theologi Notæ.* Nedum illicita, sed & invalida est absolutio ante præstitam satisfactionem parti læsæ, & juramentum interpositum de parendo Ecclesiæ mandatis, si absolutio sit de iis criminibus, quæ in Bulla Cœnæ indicantur. Etenim in §. *Ceterum* prædictæ Bullæ præcipitur, ut nullus talibus detentus criminibus, nisi cautione præstita, absolvatur, atque adeo facultas absolvendi cum sub ea tantum conditione sit concessa, nulla omnino esse censetur, nisi eadem conditio posita fuerit, ut multorum fert sententia Theologorum, teste Lacroix *lib. 7. n. 167. pag. 592. editionis Coloniensis.*

Re-

tentis in Bulla Cœnæ Domini, absolvere potest Major Pœnitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reliquos vero in foro conscientiæ tantum: quamquam & illos potest absolvere in utroque foro a censuris publicis latis a jure, Apostolicæ Sedi reservatis, & etiam nominatim declaratis, vel latis nominatim ab homine, si expiraverit jurisdictio judicis delegati, a quo latæ fuerunt, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin reincidunt in eamdem censuram. Si vero hæc satisfactio a parte recusetur, tunc major Pœnitentiarius illi præscribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Pastor bonus*. Bull. *tom.* 1. *n.* 95. §. 7. *

Novæ Additiones ex aliena manu.

29 Ut in hac absolutionis materiæ recte procedatur, distinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a Jure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, is regulaliter absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore, & sede vacante Capitulo, quia non ipsa singularis & individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium, seu dignitas, vi cujus auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior quoque absolvere potest, si ad eum sit appellatum propter jurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impertienda consule Vanespen. *jur. Eccles. univers. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. §. 1. & *plur. seq.*

30 De Excommunicato a suo Episcopo, an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quæri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per sententiam specialem ejusdem. Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 161. Suar. *de Censur. disput.* 7. *sect.* 21. *n.* 26. Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam generalem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus per specialem sententiam.

Disputatur & de eo, an post interpositam appellationem absolvere valeat Judex a quo? Affirmant inter alios Vames. *in cap.* 17. *fer. per tot. de Appellat.* Suarez *de Censur. disput.* 7. *sect.* 2. *n.* 31. & *seq.* 31

Gravior est quæstio, an ab Excommunicatione *ipso jure* in Literis Apostolicis comminata absolvere queat Judex, qui sententiam declaratoriam pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Judex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valet absolvere. At affirmativam sententiam, modo in ipsis Literis Apostolicis excommunicatio non sit Papæ reservata, tenuit Rota *in Alerien. Parochialis* 10. *Januarii* 1746. §. 7. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decan.* & 1. *Julii ejusdem anni* 1746. §. 1. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore*. 32

Hæc de absolutione ab excommunicatione lata *ab Homine*. Quoad vero excommunicationem a *Jure* latam, hæc Regula communiter statuitur: *Si Pontifex, aut Conditor Canonis, ejus absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unusquisque poterit a proprio Episcopo, immo & a proprio Sacerdote: cap. Nuper, de sentent. Excomm.* 33

Nomine Episcopi, observante Suarez *de Censur. disput.* 5. *sect.* 3. intelligitur Episcopus proprius Excommunicati; item qui in Episcopalem jurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu habitant; Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 164. 34

Nomine *proprii Sacerdotis*, notante *eodem Auctore* ubi supra, venit proprius Parochus Excommunicati. Ex ratione vero mox citatæ decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi, approbatus scilicet a suo 35

Responsio Auctoris.

Dicit hic *Rom. Theologus*, quod nedum est illicita, sed & invalida absolutio ante præstitam satisfactionem parti læsæ, & juramentum interpositum de parendo Ecclesiæ mandatis. Et tamen mea conclusio est ipsissima ad litteram tradita a doctiss. Monacel. in *Formular. legal. practic. Fori Ecclesiastici*, *part.* 3. *edition. Roman. an.* 1709. *pag.* 15. *num.* 77. Videatur ibi, & citat. *Cap. Venerabilibus* 7. §. *Sane in fine*, *de sentent.* & *excomm. in* 6.

suo Ordinario tanquam Minister sacramenti Pœnitentiæ a peccatis mortalibus, præsertim quia, ut monet laudatus Auctor *dict. disput. 7. sect. 4.* quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices & munus proprii Parochi. De absolutione ad cautelam vide Vanespen. *Juris Eccles. univ. part. 3. tit. 11. cap. 11. §. 16. & plur. seq.*

Articulus VIII.

Absolutio pro Foro conscientiæ an prodesse possit etiam pro Foro externo?

1 Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, præsertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, præterquam in judicio, ubi lis movetur; Lessius *in Auctar. v. absolut. cas. 8.* Krimer *num.* 1848. Claudius la Croix *lib. 7. de Censuris num.* 154. & alii passim.

2 Absolutus in Foro conscientiæ ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis, Missam publice celebrare, & alia hujusmodi.

3 Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria, & publica, poterit tantum in occulto celebrare, & alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; ad evitandum enim scandalum, si ejus Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima ejus absolutione publice non constat, debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, & se publice abstinere ab omnibus, quæ Excommunicatis interdicuntur; Layman *lib. 1. tract. 5. part. 1. c. 7.* Avila *de censur. p. 2. cap. 7. disp. 3. dub. 12.* Navarr. *lib. 2. cons. ultim. de judiciis num. 7.* Reiffenstuel *in jus canon. lib. 5. decret. tit. 29. §. 8. nu. 247. & 248.* Claudius, Henriquez, & alii.

4 Absolutus in foro conscientiæ tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, uti pluries declaravit *Sac. Congr.* per sequentia, & similia verba: *Non prohibetur Episcopus, vel alius Superior, affigere Cedulones, & punire Excommunicatum, licet fuerit in Foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi Sacræ Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. Liceat sess. 24. Concil. Trident. vel alio quocunque modo, quia isti duo Fori sunt separati, & actum in uno, non affert præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiæ datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis.* In Compsana 14. *Junii* 1591. in Oppiden. 8. *Jun.* 1621. & in Milet. 30. *Sept.* 1622.

Additiones ex aliena manu.

Distinctio in subjecta materia recepta, hæc est. Si in Bulla Jubilæi, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, valet absolutio in utroque Foro. 5
Sin autem facultas hæc detur, prout dari ut plurimum solet, *in Foro conscientiæ regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. 6
Dico *regulariter*, nam si quis ob debitum, seu damnum, injuriam, vel contumaciam manifestam, fuerit a Judice excommunicatus, & nominatim declaratus seu denuntiatus, & satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullæ Jubilæi, vel similis, censetur absolutus etiam in Foro exteriori, ut tenent quamplures Doctores relati a Lossio *de Jubilæo sect. 1. cas. 25. per tot.* 7
qui sententiam hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii V. & Gregorii XIII. 8
Quomodo vero constare debeat de satisfactione Partis, tum de absolutione tradit idem Auctor *dict. sect. 1. seq. cas. 26.* 9

Articulus IX.

Excommunicati quinam vitandi sint? in quibus, & qualiter vitari debeant?

Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi, cum hac differentia, quod illi, quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, & illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam & privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, uti patet *ex cap. Cum non ab homine 14. de sent. excomm.* 1
Jure novo post Concilium Constantiense celebratum circa annum 1414. & confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clerici, & per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo &c.* subjecti, ut clare patet ex Constit. ipsius Martini V. incip. *Ad evitanda animarum pericula &c.* 2

Nec

3 Nec officit quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, & Martino V. præcipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicunque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV. fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V. receptis, intra quas non est ea de evitandis Excommunicatis. Ultra quam quod con-
4 suetudine (quæ est optima Legum interpres, & per se ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut hæretici notorii, aliique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum, & sic, si in hoc valuisset Concilium Basileense, jam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime præscriptam, ut deducitur *ex cap. fin. de consuetudine.*

5 Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando ejus crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari, ut statuit Pontifex in cit. Bulla *Ad*
6 *evitanda*. Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium, seu per publicam & constantem famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, &
7 ejus malitia excusari: Quod si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, & excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione iræ, in motu primo primi, vel ex joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullæ: *Sine aliquo Juris suffragio accusari possit.*

8 Casus vero, in quibus vitari debent taliter Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque deductos *ex cap. Excommunicatos* 17. *caus.* 11. *quæst.* 3. ubi habetur: *Nullus cum Excommunicatis in oratione, aut cibo, & potu, aut osculo communicet, aut Ave eis dicat, quia quicumque in his, vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili Excommunicationi subjacebit;* & omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur: *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.*

Per ly *Os* intelligitur prohibitus discursus 9
cum Excommunicato, etiamsi fiat per litteras, nutus, internuntium, aut alia signa; sic enim prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiæ, nec non receptio munerum. Per ly *Orare* intelligitur prohibita omnis communicatio in sacris, & orationibus, non enim licet cum Excommunicatis orare, 10
interesse processionibus, Missis, & aliis divinis Officiis, nec Missam coram ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunicatus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam auditurus, deberet moneri ut exiret, & si nominatim monitus nollet exire, novam Excommunicationem Papæ reservatam incurreret; *Clem.* 11. *de sent. excomm.* & posset per vim expelli. Si 11
vero ratione suæ præpotentiæ nequiret ab Ecclesia expelli, tunc essent omittenda divina Officia, & ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem, tunc enim deberet prosequi usque ad sumptionem, ac Sacrificium maneret incompletum, & facta sumptione Calicis, deberet discedere, & reliqua in Sacristia peragere, vel omittere, si talis locus non adesset. Omnes adstantes autem deberent in tali casu statim ab Ecclesia exire, excepto Ministro Altaris, aliter peccarent participando in Divinis cum Excommunicato vitando, & Excommunicationem saltem minorem incurrerent. (*a*) Per ly *Vale* interdicitur omnis honorifica, & amica salutatio, verbis, signis, gestu, & manus tactu facta. Per ly *Commu-* 12
nio prohibetur omnis societas cum Excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, judi-

(*a*) *Romani Theologi Nota.* Si excommunicatus vitandus Ecclesiam ingrediatur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim præstatius est, ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiæ usum, & praxim fuisse, ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, nisi tempore offertorii, Auctor est Cabassutius *in Theoria, & praxi juris Canonici lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 5. Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manente Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, & reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine *Tract. de Censuris cap.* 2.

13 judiciis, laboribus, aliisque exercitiis. Per ly *Mensa* prohibetur communicatio in cibo, potuque, non enim licet manducare, & bibere cum Excommunicatis vitandis, etiamsi reperiantur in eodem Collegio, Monasterio, & Domo.

14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum excommunicato vitando, peccat, & incurrit Excommunicationem minorem, *ex cap. Excommunicatos* 17. *cauf.* 11. *q.* 3. Et si communi-
15 cet cum ipso cooperando contumaciæ, & crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale, incurrit in Excommunicationem majorem, quia facientem, & consentientem par pœna constringit; *cap. Nuper* 29. *& cap. Quod in dub.* 30. *de*
16 *sent. excomm.* Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem majorem, si est Laicus solum Excommunicationem minorem, *ex cap. Significavit* 18. *de sent. Excommunicat. & ex cap. Excommunicatos* 17. *cauf.* 11. *quæst.* 3.

17 Causæ rationabiles, ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, deducuntur *ex cap. Quoniam multos* 113. *cauf.* 11. *qu.* 3. & comprehenduntur in hoc vulgato versiculo.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse,

18 Per ly *Utile* intelligitur utilitas notabilis, sive spiritualis, sive corporalis, tam Excommunicati, quam communicantis, propter enim utilitatem spiritualem excommunicati licet eum consiliis, & exhortationibus persuadere ad resipiscentiam, & conversionem, & cum ipso conversari, & libere agere in iis, quæ pertinent ad absolutionem; *ex cap. Cum voluntate* 54. *de sentent. excomm.* propter autem utilitatem communicantis licet ab eo exigere debitum; *c. Si vere* 34. *de sent. excomm.* & eum convenire in judicio, *ex cap. Intelleximus* 7. *de judiciis*, & ad eum tamquam ad Advocatum, Chirurgum, & Medicum recurrere licet, si alius non reperiatur, a quo æque utiliter subsidium haberi possit; *ex cap. Si vere* 34.
19 *de sent. excomm.* Per ly *Lex* intelligitur lex matrimonialis, ratione cujus, si unus vel uterque conjux sit Excommunicatus, nihilominus eis licebit conjugii debitum petere, reddere, & in omnibus aliis rebus inter se communicare, ut in gubernatione, & directione domus, in colloquiis, mensa, & hujusmodi; *ex c. Quoniam multos cauf.* 11. *quæst.* 3. *& cap. inter alia* 31. *de sent. excomm.* Per ly *Humile* 20
intelligitur humilitas subjectionis, vi cujus liberi cum Parentibus, servi, villici cum Dominis suis, Religiosi cum suis Prælatis, Clerici cum Episcopis, & Superioribus suis, & milites cum belli ducibus Excommunicatis possunt communicare; *ex cap. Quoniam multos cauf.* 11. *quæst.* 3. qua ratione Parentes, Domini, Superiores, Duces &c. communicare etiam possunt cum suis liberis, servis, &c. Per ly *Res* 21
ignorata intelligitur ignorantia tam juris, quam facti, dummodo non sit affectata, vel crassa, & hujus ratione excusatur a culpa, & censura, qui communicat cum Excommunicato ignorato tali, vel si scit esse Excommunicatum, ignorat eum esse vitandum, *ex c. fin. de constitut. in* 6. Per ly *Necesse* intelligitur 22
omnis necessitas communicandi, tam ex parte Excommunicati, quam communicantis, sive hæc necessitas sit animæ, vel corporis, vel famæ, vel fortunæ, vel obligationis alicujus contractus; *cap. Inter alia, de sent. Excomm.* sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel metu gravi injuste incusso, vel ex defectu victus, vestitus, medicinæ, consilii, vel cujuscumque auxilii necessarii, *ex cap. Si vere* 34. *de sent. Excomm. & ex cap. Quoniam* 103. *cauf.* 11. *quæst.* 3.

Additiones ex aliena manu.

Quæ de effectibus excommunicationis majoris dicta sunt *in articulo* 6. & in additione, ea de jure antiquo obtinent etiam in Excommunicato non denunciato. At jure novo *Extravagantis Ad evitanda* restricta sunt, ut monet Auctor, ad eos excommunicatos, qui expresse & specialiter, idest nominatim denunciati sunt, tum ad eos, qui notorie inciderunt in sententiam Excommunicationis latam pro sacrilega manuum injectione in Clericum, quamvis denunciati non sint. 23 24

Hæc vero habet hic Zoesius *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 108. *De posteriori* (inquiunt) *tantum est quæstio, quam in Extravagant. Ad evitanda, in dict. Concilio Constantiensi non fit mentio notorii percussoris Clericorum, sed generaliter notorii Excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit, ut non debeat restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem, sed, uti verba citata a Navarro dict. tit.* 27. *num.* 35. *sonant, generaliter locum habere in quolibet Excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sensit Navarr.* 25

varr. dict. loco. Sed consuetudine postea restrictam esse dictam Extravagantem ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam Extravagantem aliter citant, pro his: Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, legentes: Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incidisse &c. Quam lectionem plerique sequuntur tenentes, non alios vi istius Extravagantis excommunicatos hodie esse vitandos, quam denunciatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, quum videamus passim Catholicos cum Hæreticis publice sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile.

27 Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi *dict. Extravaganti Ad evitanda*, quæ solum excipit Excommunicatos a Jure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, talem a Judice publicari vel denunciari specialiter & expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab Homine est specialiter promulgata.

28 At sententia Communior, & quidem probabilior est, etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita sit interpretata *dictam Extravagantem*. Accedit, quod conveniat fini ejusdem Extravagantis: Lata enim ea fuit ad evitanda scandala, & succurrendum timoratis conscientiis. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum sæpe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 110. Hurtad. *de Excommun. disput.* 2. *diffic.* 3. *num.* 7.

29 Quoad vero notorios Clerici percussores, duo concurrant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint vitandi; nempe & quod percussio Clerici sit notoria notorietate seu evidentia facti, & quod ea percussio minime pos-

30 sit apparenti aliqua ratione excusari. De utroque vero consule Hurtad. *de Excomm. disp.* 2. *difficult.* 3. *n.* 9. *& seq.*

31 An cum Excommunicatis non necessario vitandis communicari non modo in humanis, sed & in divinis possit, Vide Hurtad. *de Excommunic. disp.* 2. *difficult.* 4. *per tot.*

ARTICULUS X.

De Excommunicatione Canonis quo ad suum esse, & intelligi.

EXcommunicatio *Canonis* sic appellatur ex quo lata sit *in Canone* 15. *Concilii II. Lateranensis* sub Innocentio II. *cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4. per hæc verba: *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.* 1

Per ly *Si quis*, comprehenduntur omnes utriusque sexus personæ Excommunicationis capaces, unde etiam ad feminas extenditur, ipsæ enim si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint, hanc Excommunicationem incurrunt per Glossam *in d. cap. Si quis*, & exponitur *cap. Mulieres 6. de sentent. excomm.* dum Episcopo committitur posse feminas absolvere, si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint. Per ly *Suadente diabolo*, denotatur quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiritur gravis injuria, & in ratione sacrilegii peccatum mortale, ita ut hæc simul concurrant, & prava voluntas intendens Clericum, vel Monachum graviter lædere, & externus effectus, seu ipsa gravis læsio in rebus corporis, vel honoris ipsius, unde si unum ex istis deficiat, non contrahitur hæc Censura, quia *Canon* tria copulative ad hanc incurrendam videtur requirere, scilicet factum consummatum, dum dicit *manus injecerit*, animum injuriandi, dum dicit *suadente diabolo*, & violentiam, dum dicit *violentas manus*, uti notat inter alios Sperellus *decis.* 54. *n.* 12. 2 3

Per ly *manus violentas injecerit*, comprehenditur quælibet actio exterior injuriosa personam Ecclesiasticam, vel res ei adhærentes violenter tangens sive immediate, sive mediate, sive fiat manu, sive pede, brachio, aut quovis alio instrumento capaci ad lædendum Clericum, vel Monachum, quia *Canon* utitur verbo *manus*, ex quo manus sit instrumentum magis aptum, & solitum ad exteriores violentas injurias inferendas, uti esset Clericum occidere, mutilare, vulnerare, percutere, eum violenter detinere in publica, aut privata custodia, eripere aliquid per vim, & injuriam 4

riam de manibus, vel corpore ipsius, ut li-
brum, pileum, aut vestem ei adhærentem,
ipsum conspergere aqua, pulvere, lapillis, eum
persequi, ut in fluvium, aut fossam incidat,
equo decidat, & similia; Glossa *in d. c. Si
quis*, *verb. manus*, *& cap. Nuper 29. de sent.
excomm. & in cap. Si quis pulsatus 13. 33.
qu. 3.* Injicere manus violentas in equum, cui
Clericus insidet, illum occidendo, vulnerando,
do, percutiendo, aut detinendo; licet enim
hujusmodi violentiæ Clerico illatæ graves non
sint comparative corporis, sunt tamen gra-
ves, atque mortales comparative honoris,
qui contumeliose læditur, uti notavit Inno-
cent. III. *in cap. Nuper 29. de sent. excomm.*
5 Per ly *in Clericum* intelliguntur quicumque
saltem primam Tonsuram ab Episcopo acce-
perunt, ut colligitur *ex cap. Cum contingat*,
6 *de ætate*, *qualitate*, *& ordine præfic.* Sic etiam
Clerici conjugati, si cum unica, & virgine
contraxerint, Habitum, & Tonsuram defe-
rant, & alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi
ministrent; *cap. unic. de Clericis conjug. in 6.*
7 Concil. Trid. *sess. 13. c. 6. de reform.* Canonis
autem privilegio non gaudent Clerici bigami,
qui contraxerunt cum duabus, vel cum una
8 corrupta; *c. unic. de bigamis in 6.* Item Cle-
rici, qui dimisso Habitu, Clericali Tonsu-
ra, negotiis sæcularibus se immiscent, si ter
ab Episcopo moniti non se emendent; *cap. In
audientia 25. cap. Contingit 451. de sent. Ex-*
9 *comm.* Item Clerici realiter degradati, & so-
lemniter depositi; *ex cap. Degradatio in 6. de*
10 *pœnis lib. 5. tit. 9.* Item Clerici se enormita-
tibus immiscentes, idest si latrocinia, & sedi-
tiones iniquas perpetrent, si bella, & seditio-
nes in populo commoveant; *cap. Cum non ab
homine 14. & cap. Perpendimus 23. de sentent.
Excommun.*
11 Per ly *vel Monachum*, intelliguntur omnes
Regulares utriusque sexus; *cap. Cum illorum
32. & c. De Monialibus 33. de sent. Excomm.*
12 Etiam Conversi, & Conversæ, *cap. de Monia-*
13 *libus*, *& cap. Non dubium 5. eod. tit.* Etiam
Novitii, & Novitiæ; *cap. Religioso*, *de sent.*
14 *Excomm. in 6.* Item Tertiarii, & Tertiariæ
mendicantium in Congr.; & communitate vi-
ventes, ex Constit. Leonis X. incip. *Dum in-*
14 *tra*. Item mulieres Tertiariæ in propriis Do-
mibus viventes, virginalem, & cælibem vitam
ducentes ex voto castitatis de Ordinarii licen-
tia emisso, ex d. *Constit. 22. Dum intra* edit.
a Leone X. 1. *Maii 1518. in Concil. Later.*
16 *sess.* 11. Item, Eremitæ Habitum Eremiti-
cum, ex legitima facultate deferentes, & sub
speciali obedientia Episcopi, vel alterius Præ-
lati alicui Ecclesiæ, vel Eremitorio in Com-
munitate, vel separatim deservientes, isti cen-
sentur Personæ Ecclesiasticæ. Sic Glossa *in cap.
Qui vere 16. q. 1. verb. vero*, asserens, quod ta-
les Eremitæ gaudent privilegio Clericorum, li-
cet non renuncient propriis; Fagnan. *cap. Nul-
lus nu. 61. de Foro competent.* post Cardin. in
Clement. *Per litteras nu. 9. de præbend.* Inno-
centius *cap. Cum Monasterium 13. de electione.*
dicens, quod licet Eremitæ possint habere pro-
prium, quia non abrenunciant, tamen Eccle-
siasticæ Personæ sunt; Anaclet. *lib. 3. decret.
tit. 1. de vita, & honestate Clericorum nu. 25.*
& multi alii. Vide verb. *Eremita n. 13.* Item 17
omnes illi, qui assumpto Habitu Religioso Mo-
nialium servituti sunt addicti, & pro illis elee-
mosynas quærunt, & prope Monasterium ea-
rum more vivunt. Sic etiam Laici, qui Ha-
bitu Clericali incedunt, & inserviunt Congr.
Presbyterorum; qui Collegialiter sub certo Su-
periore modo Religioso vivunt; sic Antonellus
n. 22. Matthæucci *Official. Cur. quoad excom-*
municationem Canonis n. 10. Felix Potestas *Mi-* 18
nist. Sacram. Pœnit. c. 3. n. 3560. & alii. Item 19
Equites S. Joannis Hierosolymitani vulgo dicti
Cavalieri di Malta; ipsi enim emittunt tria
Vota substantialia in Religione a Sede Apost.
approbata, & sunt vere Religiosi, & si se in-
vicem percutiant, Pontifex eis concedit, ut
ab Excommunicatione hac de causa incursa ab-
solvi possint ab eorum Priore Sacerdote; *cap.
Canonica 59. de sent. Excomm.*

Additiones ex aliena manu.

Num excommunicatio contenta in Canone 20
hoc *Si quis suadente diabolo caus. 17. quæst. 4.*
sit latæ an ferendæ sententiæ, non immerito
dubitari potest. Non ignoro, quod seculo de- 21
cimosecundo, quo in Concilio Lateranensi sub
Innocentio II. dictus *Canon* latus fuit, jam in
Ecclesia erant in usu excommunicationes *latæ
sententiæ*. Sed formula illa: *Anathemati subja-* 22
ceat, qua usus est præfatus *Canon*, non vide-
tur importare excommunicationem *latæ senten-
tiæ*. *Hæc formula* (ut recte ait Vanespen. *Jur.
Eccles. univ. part. 3. tit. 11. c. 6. §. 20.*) *non
videtur magis latam sententiam importare*, *quam
hæc: Sit Anathematizatus: Sit sequestratus: quæ
tamen*, *juxta Gloss. in cap. 2. de For. competent.* 23
verb. Sequestratus, *nonnisi Excommunicationem
ferendæ sententiæ significat*.

Cæterum Doctorum interpretatione, tum usu 24
Fori, continet *d. Canon* excommunicationem
latæ sententiæ, quod sane sufficit, nam, ut
in-

inquit Paulus *in l. 11. ff. de legibus*, *minime sunt mutanda quæ interpretationem certam semper habuere*.

Articulus XI.

Quinam ab incursu hujus Excommunicationis excusentur, vel non?

1 Primo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam juris, ut si quis invincibiliter ignorat, ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, & si res deducta sit ad Forum externum, & de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum juramento suam ignorantiam probare; *c. Si vero 4. de sent. Excomm.* Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut hæc incurratur, debet re ipsa, & non tantum in apprehensione, Clerico, vel statui Clericali irrogari injuria; Del bene *sect. 21. n. 1.* La Croix *lib. 7. n. 322.* & alii passim, *arg. cit. c. Si vero 4. de sent. Excomm.* & sic de similibus; ut si qui ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quæ revera annexa non est) actioni, quam operatur, hic quidem gravius peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravius prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censuræ; textu expresso *in c. Ut animarum periculis 2. de Const. in 6.* & concordat *cit. cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* &
2 tenent Doctores communiter. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ; *c. Ex tenore 10. hoc tit. & cap. Significasti, de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam*. Tertio excusantur, qui fortuito, & subitanea ira, vel passione sine sufficienti deliberatione Clericum lædunt, ut colligitur *ex cap. Si vero 3. de sent. Excomm.* & tenent expresse Glossa ibid. *verb. fortuito*, ubi dicit: *Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti prævideri non possunt*. Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, & levitate, & non ex odio, invidia, aut indignatione, quia ut expresse habetur *cap. Super 1. de sent. Excomm. non potest in ipsis injectio manuum violenta notari*.

3

4

Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, & uxore, ut habetur expresse in *cap. Si vero 3. de sent. Excomm.* Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim ac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo justus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet, sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum, aut Monachum expectant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si peccantem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur *cap. Si vero 3. §. Ceterum, de sent. excomm.* 5

Sexto Mulieres percutientes Clericum, vel Monachum pudicitiam suam facto tentantes; *cap. Si vero 3. & cap. Ex tenore 10. de sent. Excomm.* Non excusantur autem si a Clericis solis verbis aggrediantur; tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis &c. ut advertunt communiter Canonistæ *in cit. cap. Si vero; & cap. Ex tenore*. 6

Septimo excusantur percutientes Clericum privilegiis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; *cap. unic. de vita, & honest. Cleric. Clement. 1. eod. titulo*. 7

Octavo excusantur Officiales Laici percutientes Clericum involuntarie, & casualiter arcendo turbam, & omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina Officia; *cap. Venientes 16. & cap. Cum voluntate 54. de sentent. Excomm.* 8

Nono excusantur Clericum percutientes correctionis causa, ut Magistri, seu Præceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; *c. 1. c. Ex tenore 10. & cap. Cum voluntate 54. de sent. excomm.* Item Parentes, & Propinqui, qui disciplinæ gratia filium, vel propinquum moderate, seu leviter percutiunt; *c. Cum voluntate 34. de sent. excomm.* Circa hos tamen est advertendum, quod 10 si Magistri, Patres, & Propinqui sint Laici, habeant solum jus corrigendi, & puniendi Clericos in minoribus constitutos, non autem in Sacris, & majoribus Ordinibus, sicut expresse, & clare definitur *in d. cap. Cum voluntate*, per præcisa verba: *Si quis vero ratione Officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii* 9

Cle-

Clerici Seniores Zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, & qui obtentu prælationis, vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non incurrunt, quod de his dicendum est, qui aliquos de Familia sua, vel propinquos inferiorum ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informentis, duxerint corripiendos; Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, & plurimum vilesceret Clericalis reverentia, si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutós concederetur, hæc enim est communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriæ potestatis.

11 Decimo excusantur præ ceteris Prælati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpæ castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum; *dict. cap. Ex tenore, & cap.*
12 *Cum voluntate.* Si autem per Laicum fecerint, tam Prælatus mandans, quam Laicus mandatum exequens, Excommunicationem incurrit; *cap. Universitatis 24. de sent. excomm.*
13 In casu vero, quod necessitas urgeat, & Clericus, vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, & capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerentur, immo & torqueantur, tunc Prælati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, & a facinoribus compescendos absque incursu Excommunicationis; *cap. Ut famæ 35. vers. Laici, de sent. Excom.*

14 Non excusantur autem, sed *Canonis* Excommunicationem incurrunt, Primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; *cap. Mulieres 6. de sent. Excomm.* expressis his verbis: *Illi vero qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, & mandato alii violentas injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.*
15 Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato pœniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, & de revocatione ante exequutionem mandati mandatarium serio mo-
16 nuerit. Sicuti eam incurrit projiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum pœniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis prohibiri jam malitiam complevit; colligitur *ex cap. Ad audientiam, de homicidio,* & tenent Avila *part. 2. cap. 5. disp. 3. dub. 7. conclus. 2. Ægid. disp. 14. dub. 15. n. 163.* Confectius *summ. privileg. tit. 14. can. 1.* Layman *de excomm. lib. 1. tract. 1. p. 3. cap. 5. n. 7.* & alii passim.

Secundo non excusantur illi, qui licet non 17
mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur *cap. Cum quis 23. hoc tit. in 6.* his verbis: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris.* Non autem eam incurrunt si ratiha- 18
beant talem violentiam factam, non suo, sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: *Si vero injectio eodem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eamdem, non tamen propterea Excommunicationis ullius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.*

Tertio non excusantur, qui Clericum vel 19
Monachum etiam absque ulla læsione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, & violenter retinent, ne exire possint; & quo voluerint, libere progredi nequeant, *cap. Nuper 29. de sent. Excomm.*

Quarto non excusantur consulentes, auxi- 20
lium ferentes, consentientes, sociantes, *cap. Quantæ 47. de sent. Excomm. & Clementin. 1. de pœnis,* ubi explicite inter reos hujus canonis enumeratur, *qui injuriose, vel temere percusserit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, vel favorem &c.* Et de sociantibus homicidam etiam sine manuum injectione clarissime habetur *cap. Sicut 1. de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* his verbis: *Illi autem, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum, ac Reverendum virum quondam Cantuar. Archiepiscopum citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mens ejus sequuta fuisset, pari pœnitentia, vel foro pari existerent puniendi.*

Quinto non excusantur omnes illi, qui ex 21
officio, vel alio titulo tenentur, & possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, & non impediunt,

diunt, sicque tacite consentiunt, & permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive sæculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, & non impedientes; Parentes non impedientes filios, & Domini, & Officiales non avertentes servos, & milites cum possint; *c. Quantæ* 47. *de sent. Excomm.* ibi: *Non autem solos violentiæ hujusmodi Auctores præsumptio aliquorum existimet puniendos, sed facientes, & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum possunt, manifesto facinori desinunt obviare*, & Glossa hic *verb. quidam*, clare innuit, *quod, qui auctoritatem habet ex Officio, & non prohibet, si potest, est vere excommunicatus*.

22 Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem; quia licet talis percussio non sit violenta respectu Clerici voluntarie percussi, est tamen violenta, & injuriosa respectu status Clericalis. Canon enim iste non tam pronunciatus est in favorem Clerici, quam in favorem status Clericalis; *cap. Conting. de sent. Excomm.* ubi etiam præcipitur excommunicari Clericus permittens se percuti. *Si quis autem Clericus post probitionem hujusmodi, sponte se subjecerit,*
23 *excommunicetur*. Immo per Sperell. *decis.* 45. *num.* 71. Barbosam, & alios triginta gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, & passione, animo irato, & non ex fervore devotionis, quia injuriam facit ordini Clericali, pro cujus decore, & indemnitate potissimum promulgatus est Canon *Si quis suadente*.

24 Septimo non excusantur, qui venenum Clerico, vel Monacho propinant; maxima enim offensio, & violentia resultat ex propinatione veneni, cujus ministerio, & instrumento propinans personam Clerici, vel Monachi violenter tangit, cum venena de se apta sint
25 mortem inferre. Immo hæc Excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni, quia venenum calefactum in stomachum statim incipit agere, & quamvis forte non sequatur mors, hoc est præter intentionem propinantis, & per se non stetit, per venenum enim est violentia illata personæ sumenti, quæ per illud incipit violenter disponi ad mortem. Sperell. *decis.* 20. *num.* 21. Claudius la Croix, Beja, Matthæucci, & alii passim cum Lezana *tom.* 3. *verb. Clericus num.* 7.

26 Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter Clericum, & ratio est, quia tam intentio, quam opus externum est injuriosum statui Clericali, propter cujus reverentiam imposita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia excusat in hoc casu, cum percutiens habeat intentionem percutiendi Clericum, & re ipsa percutiat unum Clericum, licet credat esse alium Clericum; colligitur ex *cap. Si vero* 2. *n.* 4. *de sent. Excommunic.*

Nono non excusantur percutientes Clericum, 27 vel Monachum etiam mortuum, male tractantes ejus cadaver; privilegium enim hoc etiam in Clerico mortuo perseverat, & qui ipsum offendit, est adhuc injuriosus statui Clericali; sic tenent Pignatelli *tom.* 6. *cons.* 5. *n.* 3. Sperell. *decis.* 21. *n.* 25. Engel *tit.* 33. §. 1. *n.* 5. & alii passim cum Felino *in cap. A nobis* 2. *n.* 4. *de sent. excommun.*

Additiones ex editione Romana.

Quæri hic solet, an percutiens Clericum in 28 defensionem Tertii, incurrat nec ne excommunicationem, de qua disseritur? Negatur, 29 propterea quod defensio Innocentis respectu cujuscumque Aggressoris sit maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita; *Cap. Dilecto, de sentent. Excommun.* ut nulla ex eo actu debeat resultare pœna, dummodo non cesset vera & justa ratio defensionis; Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 36. Suarez *de Censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 39.

Quod dicitur *in cap.* 3. *de sentent. Excommunic.* percutientem scilicet Clericum turpia a- 30 gentem cum matre, filia, & uxore, non incurrere excommunicationem, id intelligendum tam de copula, quam de aliis actibus turpibus; Suarez *de Censur. disput.* 27. *sect.* 1. *n.* 37. Nomine uxoris venit etiam sponsa de præ- 31 senti, non item de futuro. Sed an nomine 32 Matris veniat Avia, tum an nomine filiæ veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Negat *idem Auctor, citato loco n.* 36.

Percutientes Clericos privatos privilegiis Cle- 33 ricalibus a suo Episcopo non incurrere excommunicationem, recte ait *Auctor n.* 7. Clerici 34 autem privati privilegiis Clericalibus sunt degradati, non item depositi, nisi post depositionem sequatur incorrigibilitas. Sed an nequi- 35 ratur judicis declaratio; affirmat Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 43. qui tamen alios tradit casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam monitionem privat privilegio Clericali.

Quod ait Auctor *n.* 23. Clericum seipsum 36 percutientem incurrere ecommunicationem, in-

intellige cum Zoesio *in Decretal. dict. lib. 5. tit. 39. n. 66. quatenus percussio inducit gravem lesionem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Canonis, quia leditur favor publicus status*
57 *Clericalis*. Clericum vero consentientem sui percussioni non incurrere excommunicationem patet *ex cap. 36. de sentent. Excommunic.* in quo habetur, consentientem excommunicandum, quod est argumento non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XII.

Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?

1 AD faciliorem hujus tituli intelligentiam prænotandum est, quod percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum dividitur in levem, mediocrem, & enormem; *c.*
2 *Pervenit, de sentent. Excomm.* Levis est, quæ fit sine relictione maculæ, seu signi percussionis in corpore, ut quæ fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam maculam exter-
3 nam, seu contusionem relinquente. Mediocris est, quæ fit cum relictione maculæ, seu signi in corpore sine mutilatione, aut letali vulnere, ut quæ fit cum dentium, aut magna capillorum evulsione, cum carnis suppellatione, cum magna sanguinis effusione, cum vultus fœdatione, vestium effractione, & simi-
4 libus. Enormis est, quæ fit cum gravi vulneratione, mutilatione, aut magna sanguinis effusione, non a naribus, sed a magno vulnere proveniente; *c. Cum illorum 32. de sent. excomm.* §.
5 *qui si claustrales*. Et percussio, seu injuria de se non gravis & enormis potest esse enormis ratione qualitatis personæ offensæ, & loci, in quo offenditur; ratione Personæ est enormis, cum percutitur licet leviter Episcopus, Abbas, vel a subdito suus Superior, a Filio suus Pater, a Discipulo suus Magister, ex *cit. capit. Cum*
6 *illorum*, & Fagnan. ibi *num.* 21. Ratione loci fit enormis cum fit publice, v. g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris, Judicis, in Ecclesia, in Cœmeterio, *ex c. Qui sævit 17. q. 4.* & ex Fagnan. *loc. cit. num.* 23. His prænotatis resolves:
7 In Articulo mortis, & in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti a qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutus compareat coram Superiore ad exequendum quod ille præscripserit; *c. Eos qui, de sent. Excomm. in 6.* & *c. Excommunicamus, de sent. Excomm. inter extravag. commun.* §. *Decrevimus*. Et signanter dicitur *in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio*, quia certum est ex 8
mox laudatis *c. Eos qui &c. & c. Excommunicamus &c.* a censura Excommunicationis reservatæ neminem in mortis articulo absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superiorem, ad quem absolutio de jure spectat; ibi enim §. *Decernimus* sic clare statuitur: *Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens Excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum, absque speciali mandato nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus*.

Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione canonis etiam per percussionem mediocrem, & enormem contracta absolvere Legati a latere, quia licet hæc Excommunicatio in Canone, *Si quis suadente diabolo*, sit specialiter reservata Romano Pontifici, ex declaratione tamen ejusdem extensa intelligitur facultas absolvendi Legatis a latere, quibus constat hanc absolvendi facultatem competere ex Officio Legationis, *ex cap. Ad eminentiam, de sent. excomm.* Et isti Legati a latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes. 10
Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suæ Legationis, ut expresse colligitur ex textu *in c. penult. de Offic. Legati*. 11

Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem etiam publicam; *cap. Pervenit 17. de sentent. Excomm.* A contracta 12
vero ob percussionem mediocrem, & enormem possunt absolvere tantummodo, si sit occulta, ex Tridentino *sess. 24. de reformat. c. 6.* ubi expresse habetur: *Liceat Episcopis... in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia salutari*. Et si fuerit publica, possunt ab ea absolvere, si personæ Excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; *cap. Mulieres 6. cap. De cetero 11. cap. Ea noscitur 13. cap. de Monialibus 33. & cap. Quamvis 58. de sentent. Excommunicat.* Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur 14
cum

cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem; *ex cap. Eos qui, de sentent. Excummunicat. in 6. & cap. De cetero* 11. *tit.* 39. *de sent. Excomm.* Quinam autem censeantur impediti adire Romam, vid. verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 6. 7. 8. *&c.*

15 Prælati Regulares (pro quibus in hoc non veniunt Superiores locales Conventuum, *ex decreto Visitationis Apostolicæ* 13. *Martii* 1601.) possunt suos subditos, & Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem, & mediocrem, *ex c. Monachi; c. Illorum* §. *Si Claustrales, & cap. Canonica, de sentent. Excomm.* sed etiam ab Excommunicatione contracta ob percussionem enormem ex Bullis Clementis IV. incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV. incip. *Regimini*, Julii II. incip. *Exponi Nobis fecisti*, & Pauli III. incip. *Licet debitum*; inter enim excessus enormes in istis Constitutionibus exceptos, pro quorum absolutione fit a Regularibus Sedes Apostolica adeunda, non reperitur percussio enormis, & casus excepti per omnes firmant regulam in contrarium & in non exceptis, neque constat de expressa, & specifica Sanctæ Sedi reservatione absolutionis a percussione etiam enormi, qua se Regulares offendunt.

16 Tum quia Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. *Maii* 1593. pro limitatione casuum reservabilium a Prælatis Regularibus, statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservare *occisionem, aut vulnerationem, seu gravem percussionem cujuscumque personæ*, sed per hanc concessionem Pontifex aperte supponit in Prælatis Regularibus veram facultatem absolvendi suos subditos a tali enormi, & gravi percussione, cum certe constet nullum Prælatum posse sibi reservare censuram, a qua non possit ipse absolvere, alias superflua esset, & frustranea Pontificis dispositio.

17 Et hoc evidentius ostenditur per ea, quæ Urbanus VIII confirmans ipsum Decretum Clementis in decreto de expresso ejus mandato edito *a Congregat. Concil. die* 21. *Septembris* 1624. subjungit: *Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere;* sed Pontifex per hæc verba *facultatem petentibus Superior dare noluerit*, manifeste, & evidentissime supponit, Prælatos Regulares, per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere; ergo certissime constat posse Prælatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere a percussione etiam gravi, & enormi. Sic firmiter tenent Donatus *tom.* 1. *par.* 1. *tract.* 13. *quæst,* 17. & *tom.* 2. *tract.* 11. *q.* 17. & 18. Anaclet. *lib.* 5. *Decret. tit.* 39. *de sent. Excomm. n.* 255. Felix Potest. *tom.* 1. *part.* 4. *n.* 3578. Lezana *t.* 1. *c.* 18. *n.* 3. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 2. *disp.* 14. *qu.* 10. *n.* 6. Hasbensis, Rodriquez, Layman, Sorbo, Matthæucci, Engel, & alii plurimi. Vide tamen verb. *Prælatus Regularis n.* 31.

Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Prælatis; *ex cap. cum illorum, vers. si vero Claustralis* 23. *de sentent. Excomm.* ubi expresse habetur: *Si vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius Claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur*, quod ex Molina *de jure, & justitia tract.* 3. *disp.* 60. *num.* 5. & Engel *lib.* 5. *tit.* 29. *de sent. Excomm.* sic debet intelligi, ut absolutio, & executio pœnæ fiat per Prælatum Religiosi percutientis, tamquam per Judicem Ordinarium, cum consensu tamen, & præscientia Prælati Religiosi offensi tamquam Actoris super injuria sui Religiosi, nisi Prælatus Religiosi offensi totum hoc negotium remiserit Prælato Religiosi offendentis. 18

Et si Religiosi illi adinvicem, & mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere, quia tunc injuria compensatur; sic Felix Marius *pag.* 626. *n.* 9. Regularis percutiens Clericum sæcularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Diœcesani, vel ab alio Episcopo; *ex cap. Religiosi* 21. *de sent. Excomm. in* 6. vel a Sede Apostolica *ex Stylo Curiæ cap. Cum illorum* 32. *de sent. Excom.* Vide infra *num.* 24. 19

Moniales exemptæ, se invicem etiam graviter, & enormiter percutientes possunt absolvi a suis Prælatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa, eorum Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV. in Bulla aurea Monialibus Prædicatorum, & Minorum, & signantur pro Monialibus S. Claræ concedit Leo X. Constit. *Cum sicut*, Gregorius XIII. Constit. *Ex benigna Sedis*, & Pius V. Constit. 20

Et si Mendicantium, in quibus confirmant privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicatio- 21

nis,

nis, & extensionis inter se, & cum aliis Or-
22 dinibus. Moniales vero subjectæ Ordinariis se invicem, vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, & enormis; *c. de Monialibus 33. de sent. Excom.*
23 Regulares intra Italiam, & extra Urbem possunt absolvere sæculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum jussu Clementis VIII. editum 26. *Novembris* 1602. sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo 17. quæst.* 4.
24 Ad superius dicta in hoc ultimo art. *n.* 20. addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subjectos a percussione Clerici Sæcularis, ut expresse respondit *Sacr. Congreg. Concil. in Mediolanen. Censurarum 2. Decemb.* 1719. *ad* 5. *dubium*, in qua causa cum alia ad rem facientia proposita, & resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad litteram subnectuntur, prout referuntur in Thesauro Resolutionum S. C. C. *tom.* 1. *in dicta Mediolanensi Censurarum*, ibi: In Oppido Civitatis Mediolanensis Diœcesis Cœnobium extat Monachorum Montis Oliveti, cujus Abbatia commendata est Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Cœnobii est Parochialis, & cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos, & Vicarium jurgia, & contentiones sæpius exortæ sunt. Cum autem die 26. Mensis Januarii anni præteriti 1718. Livius Bazzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petragrossa Sacerdote, & ab Alexandro Fumagallo Laico Converso, nonnulla Acta in Curia Archiepiscopali gesta fuerunt, de quorum validitate in præsenti est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, & ex cæteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturæ distribuantur, dignabuntur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolanen. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossa, & Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu &c.

II. An liceat eidem Curiæ Archiepiscopali declarare, vel saltem denunciare excommunicatos, in vim Canon. *Si quis suadente*, dictos Monachos, in casu &c. & quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu &c. & quatenus negative.

IV. An, quomodo, & quibus pœnis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu &c.

V. An licuerit eidem Abbati Regulari absolvere prædictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint, in vim dicti Canon. *Si quis suadente*, in casu &c.

Eadem S. Congr. Conc. in d. Mediolan. Censurarum die 2. Decemb. 1719. Respondit.

Ad primum Affirmative, excepto Monitorio expedito die 14. Februarii 1718. nec non excepta citatione expedita die secunda Junii ejusdem anni. *Ad secundum* licere (renovata tamen citatione juxta instructionem) declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium, quatenus delictum habeatur pro notorio, & quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare, idest præcipiendo suis Parochis & Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subjectas, & non conversentur cum eisdem. *Ad tertium* negative. *Ad quartum* detrudendos nomine Sacræ Congregationis in Carcerem formalem, & per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de pœna delinquentibus imposita. *Ad quintum* negative.

De materia hujus articuli, consule, si libet, Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 165.

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM.

Executor alius est merus, & alius mixtus. 1
Executor merus est qui post negotium jam plene discussum deputatur, ita ut nihil illi restet, nisi actualis executio; *leg. Executorem* 8. *Cod. de execut. rei Judic. & leg. Sicut proponit* 6. *Cod. eod.* Unde mero Executori committitur nudum, seu merum exercitium executionis absque exercitio jurisdictionis, uti communiter fit in litteris gratiosis Papæ; si tamen adsit legitimus contradictor, & possessor in Beneficio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus est ille, qui simul partes Judicis assumit, ut si Papa ei committat in forma *dignum*, tunc enim examinare debet narrata &c. ubi e contra Executor merus non cognoscit de subreptione, sed hanc advertens nude cessat ab Executione. *Rosa de executione litter. Apostolicar. par.* 3. *c.* 6. *a n.* 1. *& communis aliorum.* Quando in rescriptis ad- 2
ditur

ditur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus, præsertim quando Papa ipse non facit gratiam, sed committit faciendam. Rosa *loc. cit.*
3 *cap.* 8. *num.* 1. & alii passim. Sic efficitur executor mixtus per clausulam *Amoto*; Rota *par.* 2. *decis.* 159. *n.* 3. *part.* 3. *decis.* 451. *n.* 3. *p.* 16. *decis.* 107. *nu.* 6. *part.* 18. *tit.* 2. *decis.* 420. *n.* 17. Card. de Luca *de benefic. decis.* 73. *n.* 24.
4 *de jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clausulam *constito*; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 65. *num.* 7. & 8. Card. de Luca *de benefic.*
5 *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *num.* 24. Vel per alteram *dummodo verificato jure patronatus*. Rota *par.* 18. *tom.* 2. *decis.* 410. *num.* 2. Card. de Lu-
6 ca *de Jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clausulam *vocatis vocandis, vel accedente consensu*; Rota *part.* 1. *decis.* 215. *num.* 3. *part.* 2. *decis.* 525. *num.* 7. *part.* 16. *decis.* 222. *num.* 6. Card. de Luca *de benefic. disc.* 48. *num.* 4. *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *n.* 24. *de jurepatronat. disc.*
7 41. *sub n.* 6. *de alienat. disc.* 13. *num.* 5. Item efficitur Executor mixtus per clausulam *dummodo non sit alteri jus quæsitum*; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 451. *n.* 17.

8 Executor Apostolicus debet in primis requirere justificationem Litterarum Apostolicarum; Rota *part.* 3. *recent. decis.* 129. *num.* 5. Non enim eas exequi debet absque earum justifica-
9 tione; Rota *part.* 7. *dec.* 147. *n.* 5. Nec potest procedere ante illarum præsentationem; Rota *p.* 1. *dec.* 166. *num.* 11. Secus injuste procederet; Rota *p.* 3. *dec.* 129. *n.* 5. *p.* 11. *dec.* 369.
10 *num.* 14. Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali; *Sacra Congreg. Concilii in Turritana* 15. *Novemb.* 1704. ibi: *II. An Executores deputati in Litteris Apostolicis procedere valeant absque illarum exhibitione in Cancellaria Archiepiscopali, & quatenus negative? III. An Archiepiscopus procedere possit in casu contraventionis? IV. An rescripta Apostolica emanata contra Archiepiscopum, ejusque Officiales certis Executoribus directa sit exhibenda in ejus Cancellaria?* Sacra Congr. respondit *ad* 2. *affirmative, ad* 3. & 4. *negative*, *l.* 54. *decret.*
11 *pag.* 415. Executionem Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Trid. Gregor. enim XIII. Constit. incip. *Ad Romani*, expresse declaravit, quod ex Litterarum Apostolicarum executione eidem Conciliari decreto nullimode contravenitur; quapropter nemo deinceps auderet sub hujusmodi cavillationis prætextu earumdem liberam executionem impedire, sive Executores molestare; Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. in Constit.* 2. *Martini V. num.* 9. Ordinarius nec cumulative cum Executore deputato Litteras A- 12
postolicas exequi potest; Felin. *cap. fin. n.* 38. *de præsumpt.* aliique adducti a Rota *in dec.* 508. *num.* 2. *cum seq. coram Pamphil.* & *decis.* 209. *num.* 4. *coram Buratt.* Cardin. Petra *loc. cit. num.* 10.

Dispensationum matrimonialium commissiones, si extra Curiam fiant, locorum Ordina- 13
riis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari; *sic praxis quotidiana*, & est ad tenorem Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 5. *de reformation.* & Rota *coram Merlino dec.* 693. *n.* 2. Vicariis autem Prælatorum jurisdictionem quasi Episcopalem habentium, non committuntur, cum hi Vicarii in Dignitate Ecclesiastica non 14
sint, nec eorum officium dignitati æquiparetur; Garcias *de benefic. part.* 9. *cap.* 2. §. 1. *num.* 147. Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 29. & alii passim; & sic servare stylum Curiæ testatur Pyrrhus Corrad. *in praxi dispensat. Apostol. l.* 7. *cap.* 4. *num.* 57. ubi etiam asserit sic fuisse a Sacra Congreg. decisum. Excipit tamen dictus Pyrrhus Vicarium 15
Abbatis Montis Cassinen. quem asserit esse in possessione, ut sibi hæ commissiones dirigantur ex Indulto speciali Sixti V. Ad illos so- 16
los Prælatos sunt dirigendæ, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent, & sunt nullius Diœcesis; Seraphin. *decis.* 1052. *num.* 1. Coccin. *decis.* 346. *num.* 7. Rota *in novissimis dec.* 45. *num.* 4. coram Merlino, & sic fuisse a Sacra Congreg. decisum *de anno* 1593. *in una Prioratus de Valez Ordinis S. Jacobi*, testatur idem Garcias *loc. cit. num.* 142. ubi refert verba dictæ decisionis, ut sequitur: *Sacra Congr. censuit dispensationes matrimoniales, & alias quascunque subditis inferiorum Episcopis a Sede Apostolica concedantur, si eas extra Romanam Curiam committi contigerit, & illi inferiores nullius Diœcesis existant, & jurisdictionem quasi Episcopalem habeant, eisdem inferioribus, non autem vicinioribus Episcopis, esse committendas. Hieronymus Cardinalis Matthæus.*

Brevia directa constitutis in dignitate pos- 17
sunt expediri per Canonicos Cathedralis; Glossa *in l. Vel universorum, ff. de pignoratitia actione*, Genuens. *in praxi c.* 69. *num.* 10. Vincentius de Justis *de dispensat. matrimonial. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14. & alii. Matrimoniales tamen 18
dispensationes Canonicis Cathedralis non committuntur; De Justis *ibid. num.* 15. Immo nec Sede Episcopali vacante hujusmodi dispensationes committuntur Vicario Capitulari, seu Episcopo viciniori, seu ejus Vicario Generali, qui

quo casu Litteræ commissionis de Stylo Curiæ concipiuntur sub ista forma : *Discretioni tuæ &c. cum , ut dicti Oratores asserunt , Sedes Episcopalis N. ad præsens vacet , & Venerabilis Frater noster Episcopus N. vicinior Ordin. , qui nunc vivat , existat , per Apostolica scripta man-*
19 *damus , quatenus &c.* Sic refert , & tenet De Justis *loc. cit. num.* 22. & tenet Garcias *de benefic. part. 6. cap. 2. num.* 44. Squillant. *de privileg. Clericor. cap. 2. num.* 200. Cævall. *q. q. commun. contra commun. q.* 771. *num.* 9. Monacell. *tom.* 2. *t.t.* 16. *form.* 10. *sub n.* 58. cum multis aliis, ubi refert sic declarasse *Sac. Congreg. Conc. sub die* 23. *Maii* 1622. nempe *Dispensationes matrimoniales directas Episcopo , & ejus Vicario Generali , si Sedem vacare contingat , non posse per Vicarium Generalem expedi-*
20 *ri .* Nec etiam Vicarius Capitularis Sede vacante potest exequi Litteras Apostolicas in forma *dignum* , & Episcopo defuncto directas ; *Sacr. Congr. Conc. in* Camarinen. 2. *Aug.* 1631.
21 Potest tamen Vicarius Capitularis executioni demandare Litteras directas Episcopo per Sacram Congregationem , & ab illo non executas ; *Sac. Congr. Episcop. in Messanen.* 10. *Apri-*
22 *lis* 1615. Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam , seu Breve in causis jurisdictionem importantibus erat concessum ; *Sac. Congr. Episcop. in Tranen.* 26. *Januar.* 1604. *& in Neapolitana* 10. *Febr. ejusdem anni* 1604. Item Vi-
23 carius Capitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum , & Litterarum Apostolicarum tamquam in dignitate constitutus ; Sperell. *dec.* 31. *num.* 5. Sbrozius *de Offic. Vicar. lib.* 2. *q.* 23. *num.* 3. De Justis *loc. cit. n.* 20. & alii .

24 Deputato Vicario non potest exequi Episcopus , nec e contra , quoad hujusmodi enim dispensationum Executiones ille solus procedere potest , cui commissa est dispensatio , quia ista facultas competit Jure Delegato , & non ordinario , ut recte Trullench. *oper. moral. tom.* 3. *lib.* 7. *cap.* 10. *dub.* 6. *num.* 5. Sperell. *dec.* 97. *num.* 107. & 110. Dec. *in cap. Quoniam* , *de offic. delegat.* & ibi Abbas *num.* 15. Reiffenstuel *in appendice ad lib.* 4. *decret. num.* 298. & cum multis aliis De Justis *loc. cit. n.* 55.
25 & 62. Et si aliquo casu facta esset Commissio Episcopo , vel ejus Vicario , tunc facta præsentatione uni , non posset alter se intromittere ; *cap. Cum plures* 8. *de Offic. deleg. in* 6. Piasecius *in prax. Episcop. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 7. Sperell. *dec.* 97. *num.* 11. Gratianus *discept. Fo-*
26 *rens. cap.* 92. *num.* 7. & alii . Si Vicarius delegatus mortuus sit , vel ab Officio remotus ; debebunt Litteræ per successorem in Vicariatu executioni demandari ; Garcias *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *num.* 34. Sperell. *dec.* 166. *n.* 7. Parisius *de resignat. benefic. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 17. & plurimi alii cum Vincent. de Justis *loc. cit.*
num. 56. Quando Papa in commissione non 27
exprimit nomen Vicarii respicit Tribunal , & non Personam , unde hujusmodi delegatio non est personalis , sed realis , quæ transit ad successorem ; Gratian. *disceptat. Forens. cap.* 92. *num.* 20. & *cap.* 378. *num.* 11. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 2. & 18. Reginald. *lib.* 31. *c.* 27. *n.* 209. Filliuc. *tract.* 10. *cap.* 10. *part.* 2. *n.* 343.
tom. 1. & alii passim . Si vero in litteris ex- 28
pressum sit nomen Vicarii , & Tribunalis , tunc si primo loco appositum sit nomen proprium , ut si dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario &c.* tunc censetur commissio Personalis , & non transit ad successorem ; sed quamvis etiam desineret esse Vicarius , adhuc remanebit Dele-
gatus . Si vero commissio facta sit Dignitati , 29
non expresso nomine Vicarii , tunc quia hujusmodi dignitas est perpetua in Ecclesia , transibit ad successorem ; Gutter. *de matrim. c.* 125. *n.* 4. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 11. *De* Justis *loc. cit. n.* 49. & alii .

Vicarius Episcopi adhuc non consecrati , sed 30
solum confirmati , potest dispensationes exequi ; Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *c.* 15. *num.* 28. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. Apost. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 45. Sbrozius *de offic. Vicar. lib.* 2. *qu.* 23. *n.* 4. Guttierez *de matrimonio c.* 125. *nu.* 14. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27.
num. 35. & alii . Vicarius , si fiat Episcopus 31
illius Diœcesis , non poterit exequi dispensationem sibi commissam , sed ejus in Vicariatu successor , quia cum commissio fuerit facta Vicario , & Vicarius diversus sit ab Episcopo , non debet de diversis fieri illatio , *l. Sed si ante* 17. *ff. de Exceptionib. l. Papinianus* 20. *ff. de Minoribus ; cap. Ad audientiam* 20. *de decimis* , Loterius *de re benefic. lib.* 1. *qu.* 24. *num.* 83. Parisius *de resignat. l.* 11. *q.* 8. *n.* 8.
De Justis *loc. cit. n.* 66. & alii . Vicarius po- 32
test exequi litteras , quamvis Episcopus esset aliqua causa excommunicatus , vel suspensus ; *c.* 1. *de Offic. Vicarii in* 6. Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 4. Sbrozius *de offic. Vicarii lib.* 3. *q.* 18. *n.* 1. Squillant. *de obligat. Clericor. p.* 3. *n.* 97. & *de privileg. Clericor. c.* 2.
n. 519. De Justis *loco cit. n.* 80. Executor qui- 33
cumque sit , debet ad unguem servare formam præscriptam in litteris , quarum vigore procedit ; Rota *p.* 6. *dec.* 200. *n.* 4. Secus minus legitime

gitime procedit, ubi non servat formam præscriptam; Rota *p.* 4. *dec.* 161. *num.* 5. Immo nulliter, & injuste procedit, si mandet exequi litteras contra formam Juris; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 473. *n.* 3. *&.* 6. Nec enim potest excedere fines suæ commissionis, secus nihil agit, nulliter procedit, & reddit omnia ab eo gesta irrita, & nulla; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 344. *num.* 13. *part.* 11. *decis.* 9. *num.* 15. *&* 16. *part.* 16. *decis.* 277. *num.* 20.

34 Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum, ut habetur expresse in formula litterarum Apostolicarum pro dispensatione super impedimento Consanguinitatis, ibi: *Mandamus quatenus deposita per te omni spe cujuscumque muneris, aut præmii, etiam sponte oblati, a quo te omnino abstinere monemus*, & infra; *volumus autem, quod si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid muneris, aut præmii occasione præmissarum exigere, aut oblatum recipere præsumpseris, Excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras, qua tandiu innodatus existas, donec per satisfactionem condignam absolutionis beneficium a Sede Apostolica*
35 *lica merueris obtinere*. Quæ prohibitio etiam de esculentis & poculentis, quæ paucis diebus consumi possunt, intelligenda est; Corr. *in praxi dispens. Apostol. lib.* 7. *c.* 6. *nu.* 15. Vincent. de Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 241. Sanchez *lib.* 9. *dis.* 35. *nu.* 12. & alii passim, & ratio est quia prohibitio Papæ est universalissima, ibi: *cujuscumque*, *& si aliquid*, quibus verbis omnia comprehenduntur, *arg. leg. Quacunque ratione, ff. de Proc.* etiam modica, ut bene *advertit* Barb. *de Axiom. Axiom.* 151. *nu.* 70. Tum quia *verba generalia generaliter sunt intelligenda*, *cap. Quia circa de privileg.* nec datur in hoc interpretatio, cum verba sunt clara: in claris enim non admittitur interpretatio, *arg. l. ille, cum ille* 25. *ff. de legat.* ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non*
36 *debet admitti voluntatis quæstio*. Hinc neque sub prætextu laboris in studendo processui; examinandis testibus, capienda informatione &c. neque ratione sigilli, papyri, expeditionis, aut taxæ Delegatus aliquid accipere potest, prout expresse declaravit *Sac. Congreg.* apud Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 14. De Justis *loc. cit. n.* 147. Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 71.

37 Potest tamen Notarius accipere aliquid, nempe quartam partem aurei pro examinandis testibus, & sumendis ceteris informationibus, prout expresse habet Sacræ Congreg. declaratio apud Corrad. his verbis: *Gratis adeo dispensationes matrimoniales concedendæ sunt, quod etiam Ordinarii, quibus istæ dispensationes committuntur, suum officium gratis præstent; ita ut nec ipse Vicarius aliquid suscipiat pro mercede; Notarius vero pro examinandis testibus, & sumendo ceteras informationes, quartam partem aurei, seu ducati accipere possit*. Immo post 38
executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid prætendere; Ita Sanchez *lib.* 1. *c.* 6. *num.* 245. & alii, eo quod tunc jam cesset ratio prohibitionis, quæ est, ne Judex muneribus excæcatus inique dispenset, cessante enim ratione, & causa legis, cessat ipsa lex; *l. Adigere* §. 2. *ff. de jurepat.* cum ratio legis sit anima legis *l. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum*.

Executor dispensationis Apostolicæ pro Foro interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, sive Juris Canonici, ut patet ex Clausula in ipsis litteris apponi solita, ibi: *Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per Latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo*. Unde inferunt Sanchez *cit. lib.* 8. *disc.* 34. *num.* 9. Lezana *verb. Litteræ Apostolicæ n.* 14. Diana *par.* 8. *tract.* 3. *resolut.* 103. Vincent. de Justis *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 101. & alii communiter, non posse exequi præfatas Litteras Lectores, & Professores Regulares, qui juxta Ordinis statuta vocantur Magistri Theologiæ, vel Juris Canonici, nisi in publica aliqua Universitate, vel Academia realiter, & formaliter insigniti sint laurea Doctoratus, aut id eis ex speciali competat Apostolico privilegio. Sic ex speciali privilegio 41
Apostolico possunt Litteras Sacræ Pœnitentiariæ exequi, ac prout opus fuerit dispensare, Lectores Jubilati Fratrum Minorum de Observantia, prout eis expresse concessit Innocentius XI. 27. *Novemb.* 1679. Constit. incip. *Exponi nobis*. Item ex speciali privilegio pos- 42
sunt tales Litteras exequi Patres Confessarii Societatis Jesu, non quidem omnes, sed illi, qui ab eorum Præposito Generali, vel de ejus licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id specialiter designati fuerint, etiamsi Doctores Theologiæ, vel Sacrorum Canonum non existant, prout eis expresse concessit Greg. XIII. 3. *Aprilis* 1582. concessione sequentis tenoris; *Sed possunt Sacerdotes Societatis Jesu designati per Præpositum Generalem, aut de ejus licentia per alios Superiores Societatis, & a locorum Ordina-*

dinariis approbati, vel approbandi etiamsi nullo gradu sint insigniti aperire litteras Sacræ Pœnitentiariæ destinatas Magistris in Theologia, vel in Jure Canonico Doctoribus, & auditis confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis pœnitentia in Litteris expressa, vel de jure infligenda, eos absolvere, ac in Foro conscientiæ quascunque sibi, verbo, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, pœnitentiarum in-
43 *junctiones excipere, & exequi.* Idem possunt ex communicatione cum privilegiis Societatis alii mendicantes, ut recte notat Sanchez *lib.* 8. *disp.* 34. *nu.* 11. Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. quæst.* 62. *a nu.* 8. *in fine*, Vincent. de Justis *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 103. & alii.

44 In casu quo Sacra Pœnitentiaria commissionem, & inscriptionem ita faciat, ut pluries pro faciliori executione, & expeditione suarum Litterarum solet facere: *Discreto Viro confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc poterit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specialiter deputatus illas exequi, etiamsi non sit Magister in Theologia, nec Decretorum seu Juris Canonici Doctor, quia in ipso videtur Sacra Pœnitentiaria dispensare, nec requirere tales qualitates seu gradus, quamvis non sit aliunde ad hoc privilegiatus, sive sit Confessarius sæcularis,
45 sive regularis. Executor debet esse approbatus ab Ordinario loci, in quo litteras exequitur, ut declaravit *Sacra Congreg.* teste Vincen-
46 tio de Justis *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 99. Et debet esse a pœnitente specialiter electus, ut patet ex
47 verbis Clausulæ supra adductæ *num.* 39. Quod si unus Confessarius a pœnitente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem pœnitenti displiceat, potest pœnitens alium eligere; Sanchez *lib.* 8. *disputat.* 27. *num.* 40. Guttierez *de Matrimonio cap.* 125. *n.* 18. Lezana verb. *Litteræ Apostolicæ nu.* 29. De Justis *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 122. Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 4. *n.* 72. dicens ita sæpe interrogatam semper respondisse ipsam-
48 met Sacram Pœnitentiariam. Executor ad executionem non debet adhibere testes, ut patet ex sequenti Clausula in Litteris apponi solita: *Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris*
49 *datis.* Debet autem litteras lacerare, & nullatenus potest eas restituere Oratori, seu Latori, ut patet ex sequenti clausula in Litteris apponi consueta: *Præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum earum exem-*
50 *plum extet; Neque Latori restituas.* Alia de executionibus Litterarum Apostolicarum vide apud Rosam *de Executor. Litter. Apostol. part.* 1. & 2. ubi omnia de ipsis accurate explicat.

Episcopus qui ob tenuitatem redditunm etiam de consensu Sac. Congreg. Episcoporum, 51
non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario directas; *Sac. Cong. Conc. in Aquilana* 14. *Novemb.* 1643. *ad c.* 5. *sess.* 22. *de reformat.* apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 342.

Novæ additiones ex aliena manu.

Executorem Litterarum Apostolicarum uti 52
Delegatum Principis posse subdelegare, communis Doctorum sententia est. At dubitatur, an hac ipsa polleat potestate certus exequutor in Litteris Apostolicis ita datus: *Per se ipsum procedat: Per se ipsum cognoscat: Conscientiam tuam oneramus:* Si enim relatis vel similibus 53
verbis electa sit industria Personæ, certum est, quod is tametsi delegatus sit Principis nequeat
subdelegare. Contrarias inter se opiniones re- 54
fert Rigant. *in comment. ad Regul. Cancell. r,*
Regul. 48. *n.* 8. & *plur. sequent.* qui tamen 55
concludit, non posse subdelegare si in Litteris Apostolicis dictum sit *Per se ipsum procedat: Per se ipsum cognoscat:* posse vero subdelegare, si ea tantummodo apposita sint verba:
Conscientiam tuam oneramus: idque quia verbis 56
prioribus, non item posterioribus videtur electa industria Personæ.

De Auditore Cameræ, qui est exequutor o- 57
mnium Literarum Apostolicarum, an cumulative procedere valeat ad exequutionem Litterarum Apostolicarum, non incongrue hic quæ-
ritur? Invaluit distinctio, ut si Literæ expedi- 58
tæ sint in *Forma dignum antiqua*, seu in forma Commissaria, & datus in iis, ut solet, sit certus exequutor, nequeat Auditor Came-
ræ ullo modo se ingerere. Sin autem agatur 59
de Literis expeditis, in quibus ad petitionem Partis dantur in Bulla separata tres Exequutores, possit cumulative procedere, ita ut sit
locus præventioni, modo tamen non sint de- 60
putati Exequutores in Partibus ultra duas diætas; Rigant. *loc. cit. n.* 22. & *plur. sequent.* qui una monet, quod in casibus, in quibus Auditor Cameræ procedere non potest, si Partes in eum consentiant, valide procedat.

Frequentes etiam in Foro sunt controversiæ 61
de mutatione Exequutoris Litterarum Apostolicarum. Eadem autem obtinuit distinctio, ut 62
certus Exequutor a Papa datus in Litteris Apostolicis expeditis *in forma Dignum, sive antiqua, sive novissima*, non nisi ab ipso Papa mu-

mutari queat; Exequutor vero datus in Litteris in forma gratiosa, mutari a Signatura queat; Rigant. *ibid. a num.* 48. *ad plur. sequent.*

63 Exequutorem Litterarum Apostolicarum posse procedere absque earum exhibitione in Cancellaria Episcop. recte firmavit Auctor *n.* 10. At vide Rigant. *ubi supra num.* 67. *& plur. sequent.* qui simul refert, Urbanum dictum in sua obedientia *Sextum* favisse Episcopis, & sanxisse, ipsis inconsultis, immo non approbantibus, Apostolicas litteras exequutioni demandari haud posse; contrarium vero statuisse Bonifacium Papam *Nonum* in sua obedientia nuncupatum, Martinum V. Leonem X. Cle-

64 mentem VIII. Tum consule eumdem Rigant. *eodem loco n.* 61. *& plur. sequent.* de eo quod Auctor *num.* 24. ait haud posse Episcopum exequi Litteras Apostolicas directas Vicario Generali.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS. Vide verb. *Testamentum art.* 3.

EXEMPTIO.

1 * EXemptio Ecclesiastici a jurisdictione sui Episcopi non conceditur a S. Congregatione, nisi evidenter probetur sævities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur; & nec tunc, nisi prius audito Ordinario, ipsoque fraterne admonito ut mitius agat. Ben. XIV. *de Synod. Diœc. lib.* 13. *c.* 10. §. 30.

2 Tunc autem plerumque nihil fit aliud, nisi ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem &c. nisi prius obtenta a Congregatione, vel a Metropolitano facultate. Immo si reus in fragranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversus delinquentem, ut ex decr. S. Congregationis, *ibid.* *

EXEMPTIO REGULARIUM. Vide verb. *Regulares art.* 2.

EXEQUIÆ.

* SI testator jusserit sepulturæ mandari corpus suum sine precibus, & psalmis, & Missis, associatione Clericorum, candelis ardentibus &c. ejus voluntas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines *in Rom. Funeralium, die* 15. *Junii* 1699. Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 36. §. 22. 1

Clemens XI. mandavit in edicto legendo in ejus *Bull. p.* 317. ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Rom. *in tit. de Exequiis*, §. *Constituto tempore*. Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quam præscribat Rituale, quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti v. g. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod sæpe alias prohibuit Sac. Congreg. apud Petram in *Const. Apostolic. Tom.* 2. *n.* 20. 2

Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiæ illius cum Cruce & stola, ut ex Bulla Bened. XIII. incip. *Pretiosus*, de qua vide verb. *Parochus art.* 3. *a n.* 69. 3

Cadavera Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis, ut ex Decreto Clementis XI. *cit. Instit.* 36. §. 26. * 4

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura*.

EXERCITIA SPIRITUALIA.

LEttera della Sacra Congregazione sopra i Vescovi, e Regolari d'ordine d'Innocenzio XI. per li Esercizj spirituali a farsi degli Ordinandi, e Monacande diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani, da comunicarsi, e farsi osservar da tutti li suoi rispettivi Suffraganei.

La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell' Anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, 1

rito, per degnamente prepararsi, tanto in ordine alli promovendi, al ricevimento degli Ordini; quanto rispetto alle Spose di Cristo, al vestir l'Abito, e professar lo stato Religioso; Vuole, e comanda, che tutti li promovendi agli Ordini sì minori, come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l'Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizj spirituali nell'istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Costituzione 126. della felice memoria d'Alessandro VII. che comincia *Apostolica Sollicitudo*, e che parimente tutte quelle, che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monasterio, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizj spirituali per dieci giorni avanti, che ricevano l'Abito, e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizj si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale la Santità sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non averanno adempiuta questa santa preparazione. Desidera in oltre sua Beatitudine, che si procuri con tutte le diligenze possibili, ma con modi soavi, e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l'anno almeno per quel tempo, che si stimerà opportuno, facciano li medesimi Esercizj, per la rinnovazione dello spirito tanto necessaria a chi con essersi rinchiusa ne' Sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani.

Roma 9. Ottobre 1682.

Di V. E.

Umiliss. e Devotiss. Servit.

C. Card. Fachinetti.

B. Panciatici Secret.

Epistola Encyclica ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, & Clericis, Sacerdotibus, aliisque Ecclesiasticis illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

2 Reverendissime Domine uti Frater. Inter gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo præcipue studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, præsertim vero Sacerdotes, & animarum Rectores, ut sacrarum Litterarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitæ, morumque honestate ceteris antecellant, ac in omnibus, juxta monitum Apostoli, præbeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiæ membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces, & Magistri, Mediatores inter Deum, & homines, lucernæ super candelabrum positæ, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; *Nihil est*, quod alios magis ad *pietatem*, divinumque *cultum* accendat, quam *illorum vita*, & exemplum. Omnes siquidem in ipsos, *tamquam in speculum*, oculos conjiciunt, ut *inde sumere possint*, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam, conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, & sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur, vel confirmatur; Proinde Sanctitas sua eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo, vehementer exoptans, ut pium hoc & saluberrimum Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque cum Italiæ, tum etiam Insularum adjacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Diœcesi, quo majori poterunt conatu, & studio promovere satagant; præcipue vero iis districte injungit, ac præcipit, quæ dudum san. mem. Innocentius XI. P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium Consultationibus præposita ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Episcopos datam 9. Octobris 1682. quo ad hujusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte, ac inviolabiliter observari, & exequi curent, & quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus & arceant. Præterea Sanctitas sua eosdem Ordinarios admonet, & hortatur, ut fructu, qui sane uberrimus ex prædictis spiritualibus Exercitiis percipitur, op-

opportune proposito, ac explicato, universos ex Clero sibi subjecto, sed præcipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peragenda in domibus Religiosorum Societatis Jesu, seu Presbyterorum Congregationis Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda, & approbanda. Ut autem alacrius ad eumdem spiritualem secessum singuli conveniant, Sanctitas sua omnibus præfatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus, & Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus præfatis, ibique diu, noctuque permanserint, ac interea temporis vere pœnitentes, & confessi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit; Quod ipsum servari præcipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentia obstrictos, & Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, & quotidianas suorum respective Canonicatuum, & Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus, & Quadragesimæ tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, & quoad Parochos, idoneis prius Œconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas sua, ut hæ litteræ publicentur in ista Diœcesi, & in Cancellariæ registris pro perenni eorum, quæ in illis continentur, observantia adscribantur, & ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quæ omnia ita diligenter ab Ampl. tuæ vigili providentia, ac pastorali sollicitudine præstanda fore confidit Sanctissimus Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a cœlesti vero bonorum operum Retributore condigna præmia valeat promereri; Et Ampl. tuæ copiosa divinorum Charismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuæ.

Dat. Romæ die 1. Februarii 1710.

Ut Frater

Bandinus Card. Panciaticus

Præfectus.

V. Petra Secret.

Concessio Indulgentiæ plenariæ Fratribus Regularis Observantiæ S. Francisci, ac Reformatis Cismontanæ Familiæ Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.

ALEXANDER PAPA VII. &c.

CUm, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali ejusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut secessus, & spiritualia mortificationis, & Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanæ Familiæ Ordinis prædicti reassumantur, & illic Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§. 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia hujusmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Christifidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio, & salutari vacaverint, cœlestium Ecclesiæ thesaurorum elargitionem magis excitare volentes, de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus, & singulis prædicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis, seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provinciarum prædictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia prædicta per octidui spatium quandocumque peregerint, & interea temporis vere pœnitentes & confessi Sacro-Sanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus in perpetuum valituris.

§. 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, præsentatione, admissione, seu publicatione præsentium aliquid vel minimum de-

detur, aut sponte oblatum recipiatur, eædem præsentes nullæ sint eo ipso. Quodque eorumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, vel Ministri Generalis prædicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. Junii 1659. Pontificatus nostri anno quinto.

EXHEREDATIO.

---

1 EXheredatio est exclusio heredis, alias necessario instituendi, ab hereditate, ob legiti-
2 mam causam facta. *Est in re communis*. Exheredatio descendentium, ut rite fiat, & suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim; *princ. Inst. de exher. l.* ibi: *Parens curare debet, ut filium instituat heredem, vel exheredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio præterierit, inutiliter testabitur*, & §. 5. *eodem*, ibi: *Omnes, sive sui, sive emancipati sint, vel heredes instituantur, vel nominatim exheredentur*. Rota *par. 4. tom. 1. decis. 321.*
3 *n. 3.* Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat: *Filius meus exheres esto*
4 §. 1. *Instit. eod.* Exheredatio, ut valeat, debet fieri ab omnibus bonis paternis, & circa totam hereditatem; *arg. leg. Cum quidam* 10.
5 *ff. de pg. & posthum.* & sic *communis*. Insuper exheredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specifice expressa. *Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint te-*
6 *stamento*. Et si causa exheredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum; Rota *p. 1. decis. 568. n. 2.* tunc enim non dicitur exheredatio, sed præte-
7 ritio; Rota *hidem*. Demum, ut exheredatio valeat, requiritur, ut causa exheredationis Testamento insera ab Herede scripto legitime probetur; *arg. cit. Novell. 115. c. 4. princ.* ibi: *Nisi probabuntur ingrati &c.* Et per hoc correcta sunt Jura antiqua, vi quorum Exheredato incumbebat probare suam innocentiam, & non Heredi scripto causam exheredationis.
8 Ad hoc autem ut exheredatio locum habeat in Filio, licet plures sint causæ, una tantum probata sufficit; Rota *p. 4. tom. 3. dec. 582.*
n. 15. Omnes dictæ conditiones, quæ requiruntur pro valida exheredatione descendentium, 9
requiruntur etiam pro valida exheredatione ascendentium. *Novell. 22. cap. 47.* & Novella *115. cap. 4.*

Causæ legitimæ exheredandi descendentes 10
sunt quatuordecim. *Novella 115. cap. 3.* Pri- 11
ma, si descendens parenti manus violentas injecit; *cit. Novella 115. cap. 3.* ibi: *Si quis parentibus manus intulerit*. Secunda, si gravem 12
ei injuriam inferat, *cit. Novella 115. cap. 3.* ibi: *Si gravem, & inhonestam injuriam eis intulerit*. Tertia, si criminaliter eum accusat, 13
non item si civiliter, *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si eos in criminalibus causis accusaverit, quæ non sunt adversus Principem, vel Rempublicam*. Dictum fuit *non item civiliter*, quia filius civiliter agens contra Patrem, eumque accusans exheredari non potest, *arg. cit. Novell. 115. cap. 3.* & ratio est clara, quia *qui jus suum persequitur, nemini facit injuriam, l. 144. ff. de Regul. Juris*. Quarta, si cum ma- 14
leficis versatur; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si cum maleficis hominibus ut maleficus conversatur*. Quinta, si vitæ parentis insidiatur; *cit.* 15
Novella 115. cap. 3. ibi: *Si vitæ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentaverit*. Sexta, si Novercam suam carnaliter 16
cognoverit; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si Novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese immiscuerit*. Septima, si filius extiterit delator 17
contra patrem cum gravi ejusdem præjudicio; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si delator contra parentes filius extiterit, & per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere*. Octava, si 18
pro patre incluso filius recusat fidejubere; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si quemlibet ex dictis parentibus inclusum esse contigerit, & liberi, qui possunt ab intestato ad ejus successionem venire, petiti ab eo ut unus ex his in sua eum fidejussione noluerit suscipere, vel pro debito, in quantum ex se, qui petitur, probatur esse idoneus, Hoc tamen, quod de fidejussione censuimus, ad masculos tantummodo liberos volumus pertinere*.
Nona, si patrem testari impedit; *cit. Novell.* 19
115. cap. 3. ibi: *Si quis ex liberis probibet, vel impedit, ne parens faciat testamentum*. De- 20
cima, si Arenariis, & Mimis se associat; *cit. Novell. cap. 3.* ibi: *Si præter voluntatem parentum inter Arenarios, vel Mimos, sese filius sociaverit, & in hac professione permanserit, nisi forsan etiam parentes ejusdem professionis fuerint*. Undecima, si alicui ex dictis parenti- 21
bus

bus volenti suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem secundum vires suæ substantiæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit; *cit. Novell.*
22 115. *cap.* 3. §. 1. Duodecima, si liberi parentibus in furorem, vel dementiam lapsis obsequium & curam competentem non præbuerint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus exheredari possunt, *cit. Novell.* 115. *cap.* 3.
23 §. 12. Tertiadecima, si liberi parentem captivitate hostis detentum non redimant, dum possunt, juste exheredantur a Patre. Immo ipso jure exheredes sunt, ipsaque hereditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam, ex qua captivus oritur, casu, quo parens in tali captivitate absque testamento moriatur;
24 *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. Quartadecima, si proles non sit Catholica; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 14. Unde omnes dictæ quatuordecim causæ sufficientes pro exheredandis liberis breviter comprehenduntur in sequentibus versiculis.

Bisseptem ex causis exheres filius esto:
Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
Testarique vetet, se sociatque malis,
Si Mimos sequitur, vitietque cubile parentum,
Si mutet fidem, si filia sit meretrix.

25 Præter enumeratas causas nullæ aliæ sunt, ob quas possint liberi exheredari, textu expresso *in cit. Novell.* 115. *cap.* 3. *princip.* ibi: *Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in hujus Constitutionis serie continentur;* sic Molina *disp.* 170. Perez *de lib.*
26 *pretor. n.* 18. & alii. Unde si proles absque parentum consensu, vel contra expressam voluntatem ipsorum, matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exheredari, *arg. leg. Cum te, Cod. de inoffic. Testament. cap. Gemma, de Testament.* Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reformat. Matrim.* Et ratio est, quia nulli facit injuriam, qui utitur jure suo, *l.* 115. *ff. de R. J.* sic Jul. Clar. §. *Testamentum q.* 41. *n.* 5. Abbas *in cap.* 1. *de Sponsal. Impub. n.* 5. Covarruv. *de matrimon. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *n.* 5. Jason. *in Authentic. Sed si post, Cod. de inoffic. testament.* Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel
27 *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 409. & alii. Immo neque exheredari potest proles, etiamsi matrimonium contrahat cum persona inhonesta, & indigna contra voluntatem parentum; *arg. cit. Novella* 115. *cap.* 3. *princip.* ubi statuitur ob nullam aliam præter quatuordecim assignatas posse parentes liberos exheredare; & *l. Cum te* 18. *Cod. de inoffic. Testam.* & *cap. Gemma, de Testament.* & sic tenent Jul. Clar. *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit. num.* 5. & apud eum Imola *in cap. Accedens, de Procurat.* Jason *in Authent. Sed si, Cod. de inoffic. Testam.* Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 500. ubi testatur de communi aliorum: Glossa tamen *in cap. de raptoribus* 3. *caus.* 36. *q.* 1. *verb. Excusata*, Alexander *in l.* 1. *ff. soluto matrimonio*, Paul. Parisien. *vol.* 3. *cons.* 29. Felin. *in cap. Idem, de Testam. num.* 13. ac nonnulli alii 28
tenent in hoc casu omnino justam adesse causam exheredandi prolem contra voluntatem parentis ante annos 25. indignæ ac turpi personæ nubentem, saltem si pater alias honestas nuptias obtulit, vel eas non impedivit; *arg. Auth. Sed si post, Cod. de inoffi. Testam.* ibi: *Sed si & sine consensu tuo* (idest parentis) *marito se, libero tamen, copulaverit, eam exheredare non potes.* Ergo inferunt a sensu contrario, si sine consensu parentis marito non libero, vel turpi personæ se copulet, exheredari potest. Unde secundum aliquorum regno- 29
rum Edicta, & statuta, si filia ante 25. annos, & filius ante 30. annos absque consensu parentum nubit, non tantum inæquali, sed etiam turpi personæ possunt a parentibus omnino exheredari. Sic statuta Bavariæ *tit.* 49. *art.* 9. & sic varia edicta in Regno Galliæ relata a Pontas verb. *Matrimonium cas.* 10. & laudata *cas.* 17.

Causæ legitimæ ob quas licet liberis exhe- 30
redare parentes, vel alios ascendentes, sunt octo; *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Prima, si pa- 31
rentes ad interitum vitæ liberos suos tradiderunt. Secunda, si venenis, aut maleficiis, aut 32
alio modo parentes filiorum vitæ insidiati fuerint. Tertia, si pater, Nurui suæ, aut con- 33
cubinæ filii sui sese carnaliter immiscuerit. Quarta, si parentes prohibuerint filios suos 34
Testamentum condere de rebus sibi testari permissis. Quinta, si pater uxori suæ, vel hæc 35
illi venenum præbeat, aut vitæ insidietur, filius enim propter hoc flagitium potest parentem reum exheredare. Sexta, si liberis, vel 36
uno ex his in furore constituto, parentes eos curare neglexerint. Septima, si liberi in ca- 37
ptivitate detenti negligantur a parentibus. Octava, si parentes non sunt Catholici, & filii

38 filii Catholici. Sic *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Unde omnes dictæ octo causæ comprehenduntur breviter in sequentibus versibus.

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat nurui, vitæque est insidiatus,
Testari prohibet gnatum, matrique venenum
Præparet, inclusum in carcere, vel furiosum
Negliget, & veram contemnat Religionem.

39 Omnes tamen supra recensitæ causæ exheredandi cessant, si ante conditum Testamentum parentes cum liberis, & liberi cum parentibus reconcilientur. *Sic communis* cum Julio Claro §. *Testamentum qu.* 41. *num.* 9. Rota *part.* 1.
40 *decis.* 29. *num.* 1. Item cessant causæ exheredationis, si proles, vel parentes post datam exheredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsecuta non sit. Covarr. *de Testament. c.* 16. *n.* 28. Abbas *vol.* 2. *consf.* 7. Felin. *in cap. Rodulphus, de rescript.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 505. Glossa *in l. Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric. arg. cap. Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate repellere Monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint.*
41 Causæ, ob quas exheredari potest Frater in casu, quo turpis persona instituta est heres,
42 sunt tres; *Novella* 22. *cap.* 47. Prima, si vitæ fratris insidias mortis tentaverit; *citat. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: *illum solum tamquam ingratum circa Fratrem effectum participari hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluit Fra-*
43 *tris.* Secunda, si Fratrem accusaverit in causis graviter criminalibus; *cit. Novell.* 22. *cap.* 46. ibi: *Aut criminalem inducere contra eum sub-*
44 *scriptionem.* Tertia, si bonis Fraternis tentaverit inferre jacturam; *cit. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: *Aut substantiæ ejus præparavit inferre jacturam, ejus enim portio tam ad reliquos Fratres, quam matrem veniat;* & istæ causæ brevius comprehenduntur sequentibus versibus.

Tres liceat ob causas ingratum pellere Fratrem,
Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
Si scelera affingat, ferro, focoque pianda,
Aut si fraternas perdere tentet opes.

Additiones ex aliena manu.

45 Exhæredatio ut plurimum fit *notæ causa, & in pœnam liberorum.* Sed & fieri exhæredatio potest *bona mente.* De hac agendum.
46 Ejus habetur mentio *in l.* 17. *ff. de Liber. & Postum. instituend. &c.* ibi: *Multi non notæ causa exhæredant filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulunt, (ut puta impuberibus) eisque fideicommissam hæreditatem dant:* tum *in l.* 12. 47
§. 2. *ff. de Bon. Liberor.* ibi: *Si quis non mala mente Parentis exhæredatus sit, sed alia ex causa, exhæredatio ipsi non nocet, ut puta pone furoris causa exhæredatum eum, vel ideo, quia impubes erat, hæredemque institutum rogatum ei restituere hæreditatem;* Confer itidem *l.* 45. *ff. eod. l.* 17. §. 2. *ff. de Curat. Furiof. l.* 25. *C. de Inoffic. Testam.*

Exempla exhæredationis *bona mente* sunt. 48
I. Si Pater habet filium prodigum, & ex eo Nepotes, potest hæredes instituere Nepotes, & exhæredare filium, eique quod sufficeret alimentorum nomine a Nepotibus certum legare, *addita causa necessitateque judicii sui*, ut dicitur *in l.* 16. §. 2. *ff. de Curat. Furiof.* scilicet quod eum exhæredavit non notæ causa; & in pœnam, sed in ipsius favorem ad conservanda bona, ne ea dissipet. II. Si Pater ingentes di- 49
vitias relinquat, insidias vero timeat vitæ parvuli filii ab Agnatis bonis illius insidiantibus, valet alium instituere hæredem, eumque fideicommisso gravare de restituenda hæreditate filio, si in suam tutelam perveniat. Vide & alia plura exempla apud Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 28. *tit.* 2. §. 9.

Forma præscripta a Novella 115. de qua 50
disserit *Auctor*, non pertinet ad exhæredationem hanc, quæ fit bona mente, sed restringenda est ad exhæredationem tantum, quæ fit notæ causa in pœnam; *Carpzov. Jurisprud. Forens. part.* 3. *const.* 9. *defin.* 11. *Richter. decis.* 41. *n.* 16. *& sequent.*

Plura autem hinc sequuntur. I. Exhæreda- 51
tio quæ bona mente fit, *ad certum tempus* fit, quod alias fieri nequit. II. Valet exhæredatio 52
bona mente sine expressione causæ. III. Po- 53
stumi bona mente exhæredari queunt, non item notæ causa, & in pœnam, quum nulla causa in Nov. 115. determinata cadere in eos possit. IV. Contra exhæredationem notæ cau- 54
sa & in pœnam factam consulitur filiis querela inofficiosi testamenti, sed hæc locum sibi haud vindicat in exhæredatione bona mente fa- 55
cta. V. Ex jure Novellæ 115. Pater filio impuberi notæ causa & in pœnam exhæredato, pupillariter substituere nequit, prout olim poterat. At potest pupillariter substituere filio impuberi bona mente exhæredato. Vide & alias differentias apud Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 28. *tit.* 1. §. 10.

Reliquum est, ut discutiatur, an in dubio 56
ex-

exhæredatio bona mente facta censeri debeat?
Varias de hac quæstione sententias congesse-
runt *Menoch. de Præsumpt. lib. 4. præsumpt.
18. Mascard. de Probat. conclus. 714. Linck.
dissert. de Exhæredat. bona mente facta* §. 31.
57 Porro si illud præsumi debet, quod commu-
niter fit, in dubio non *bona mente*, sed *notæ
causa in pœnam* exhæredatio facta præsumi de-
58 bet. Quæ enim *bona mente* fit exhæredatio,
ea a regula recedit, irregularis est, & ad ca-
sus exceptos referenda, ac proinde qui in ea
se fundat, ostendere debet bona mente a Pa-
59 tre ipsam factam esse; Confer *Linck. dict.
dissert. de Exhæred. bon. ment. fact. dict.* §. 31.
in fine.
60 Nota vero, quod hæc præsumptio generalis
est, & sic elidi facile potest per specialiores
circumstantias, quales sunt illæ notatæ in ad-
ductis exemplis, & aliis allegatis *a Stryk.
ubi supra*.

EXORCISTATUS.

EXorcistatus conferendus est Subdiacono, Diacono, & Presbytero Græco, qui ritu latino ad Diaconatum, Presbyteratum, aut Episcopatum sint promovendi. Benedictus XIV. Constit. incip. *Et si Pastoralis* §. 7.

Alia vide verb. *Ordo art.* 1. *a n.* 34. *ad* 56.

EXORCIZARE, EXORCISTA.

---

1 EXorcizare sumitur in duplici sensu. Primo
ad significandum exorcismum, seu bene-
dictionem aquæ, & salis, quæ fit in missa
2 Parochiali, seu Conventuali. Secundo ad ex-
primendam obtestationem, qua utitur Ecclesia
ad expellendum Dæmonem, ejusque potentiam,
ut fit in Cæremoniis, quæ baptismum antece-
dunt, & pro obsessis, aut possessis a Dæmo-
ne. De exorcismo in primo sensu sumpto hic
non est sermo; sed solum de Exorcismo sum-
3 pto in secundo sensu. Et exorcismus sumptus
in hoc secundo sensu definitur, quod sit divi-
ni Numinis obtestatio ad effugandum, seu
expellendum Dæmonem, ejusque virtutem,
4 seu potentiam. Est in re communis. Exor-
cismi Cæremonia, quæ fit in baptismo, impe-
ratur expresse in *cap. Sive* 53. *dist.* 4. *de con-
secratione*, ibi: *Sive parvuli, sive juvenes ad
regenerationis veniant Sacramentum, non prius
fontem vitæ adeant, quam Exorcismis, & ex-
sufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immun-
dus abjiciatur*. Et hujus antiquæ Cæremoniæ 5
fit mentio *in c. Sicut* 62. *dist.* 4. *de Consecra-
tione*, ibi: *Sicut nostis, Fratres carissimi, &
parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pella-
tur Diaboli potestas inimica, quæ decepit homi-
nem, ut homines possideret. Et in cap. Dehinc
66. ead. dist. 4. de consecrat. Exorcizatur Dia-
bolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum
super se judicium timens recedat ab homine, nec
jam contendat eum arte sua subvertere, ne ba-
ptismum consequatur; & in cap. Sacerdotes 67.
ead. dist. 4. de consecrat.* laudatur antiqua Ec-
clesiæ traditio imponendi manus super creden-
tes ad Dæmonia ab eis ejicienda, ibi: *Sacer-
dotes cum per Exorcismi gratiam manum creden-
tibus imponunt, & habitare malignos spiritus in
eorum mentes contradicunt, quid aliud faciunt,
nisi quod Dæmonia ejiciunt?*
Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ra- 6
tione periculi jam fuerit baptizatus. Sic ex-
presse statuit Rituale Romanum, & sic expres-
se statuerunt varia Concilia Provincialia, &
signanter Concilium Remense *anno* 1583. Bur-
digalense *anno* 1584. Aquense *anno* 1585. &
alia plurima. Et ratio est, quia ut inquit S.
Thom. 3. *p. q.* 71. *art.* 3. *in corpore* non solum
Dæmon conatur impedire ne infans baptismi
effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto
deinceps fructum percipiat. Ibi; *Tunc cessante
periculo debent suppleri* (Cæremoniæ omnes)
*ut servetur uniformitas in baptismo, nec frustra
supplentur post baptismum, quia sicut impeditur
effectus baptismi, antequam percipiatur, ita po-
test impediri postquam fuerit perceptus*, & sen-
tentiam istam affert Richardus *in* 4. *dist.* 6.
art. ult. q. 1. quem laudat, & sequitur Ange-
lus de Clavasio verb. *Exorcismus n.* 2. *Quid*,
ait hic Auctor, *si aliquis baptizetur sine exor-
cismo? Respondet Richardus, quod debet post ba-
ptismum exorcizari... quia licet baptizato par-
vulo, peccatum non sit; tamen in eo remanet
actualiter fomes peccati, & ideo etiam post ba-
ptismum habet efficaciam reprimendi Diabolum*.
Exorcistæ munus est manus imponere supra 7
vexatos a spiritibus immundis, ad illos adju-
randos, & ejiciendos; item ad exorcizandos
Catechumenos. *Sic communis*. Ad licite exer- 8
cendum tria requiruntur. Primo ut fiat Exor-
cizatio ex causa gravi, non ex levitate, non
ad sciscitanda a Dæmone quæsita curiosa, sed
ad liberandos Energumenos a Tyrannide Dæ-
mo-

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

1 * EXpositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 8. evincit, & statuit S. Congregatio Concilii. Quamquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e tabernaculo, & Hostia sit velata, ut ex pluribus S. Congregationis Decretis firmatur *Instit. Eccles.* 30. §. 11. & 12.

2 Reprobatur apud frequentes Scriptores usus exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. *Ibid.* §. 15.

3 Si exponatur SS. Sacramentum intra tabernaculum apertum & in pyxide tecta, sex saltem candelæ ardere debent, ex sensu Sac. Congregationis. *Ibid.* §. 21.

4 Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. *Ibid.* §. 23.

EXTRACTIO.

1 EXtractio Rei inquisiti, vel damnati a loco immuni in casibus permissis, si Clericus sit, fieri potest a Curia Episcopali ex officio; & si laicus, nonnisi ad instantiam Curiæ sæcularis * Benedictus XIV. Constitut. 8. incip.

2 *Alias* §. 5. Ad extractionem inquisiti a loco immuni, in dictis casibus procedi potest, habitis indiciis delicti sufficientibus ad Tortu-

3 ram. Idem *ibid.* Ad extractionem vero banniti, seu damnati in contumaciam in similibus casibus, visa sententia contumaciali & actis, quibus illa fundatur. Idem *ibid.* §. 6.

4 Extractionis, & traditionis denegatio, aliaque decreta Judicis Ecclesiastici super ejus competentia, allegari nequeunt in judicio super executione sententiæ contumacialis. Idem *ibid.*

5 De extractione Reorum ad Sacræ Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 4. verb. *Immunitas*; ubi ad rem duæ afferuntur Constitutiones Benedicti XIV.

6 Extractio segetum, farinæ, & olei extra statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papæ prohibetur sub gravissimis pœnis, sublata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi. Idem tom. 2. Constitut. 83. incip. *Quo die*.

Quo vero ad alias res mobiles, aut se moventes, remittitur arbitrio Legatorum, Præsidum, & Gubernatorum Provinciarum. Idem *ibidem*. 7

Extractio segetum, aliorumque per aquam, etiamsi directa dicantur ad alia loca ditionis Ecclesiasticæ, nisi fiat cum præscriptis cautelis, reputanda erit pro extractione a Statu, & *præscriptis pœnis* punienda. *Idem ibidem*. 8

Extractio cujuscumque rei de Provincia ad Provinciam quocumque tempore, atque etiam extra statum Ecclesiasticum, *permittitur* pauperibus, qui spicas a Messoribus *relictas* colligunt. Idem *ibid.* Item Mercenariis, quibus pro mercede datur frumentum, vel quid simile. Idem *ibid.* Item Mendicantibus, qui eleemosynæ loco, & pro victu Cœnobii ea colligunt. Idem *ibid.* Ac denique iis, qui pro eduliis ad fora delatis, & loco pretii recipiunt. Idem *ibid.* 9 10 11 12

EXTREMA UNCTIO.

VAriæ in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones, pro ut diriguntur ad varias personas. Prima est Catechumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore, & inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia *Confirmatorum, qui per Episcopum* unguntur in fronte. Quarta Principum sæcularium, qua humeris, & brachiis unguntur. Quinta est Sacerdotum, & Episcoporum, quæ fit in illorum Ordinatione. Sexta est Infirmorum ad extrema reductorum, de qua solum in præsenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat *Tridentini Concilii Catechismus part.* 2. ibi: *Quare hæc unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est*, & ipsum Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unct.* dicit expresse: *Unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur*. 1

Sacramentum Extremæ Unctionis *est unctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba certa cum inten-* 2

intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 23. *quæst. uni-*
3 *ca*. Est de fide certum, Extremam Unctionem esse verum, & proprie dictum Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. Florent. *in decreto Unionis*, *&* Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unction. c.* 1. ibi: *Instituta est autem Sacra hæc Unctio infirmorum, tamquam vere, & proprie Sacramentum novi Testamenti a Christo Domino nostro apud Marcum quidem* (*cap.* 6.) *insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum, ac promulgatum*. (*Jacobi* 5.) *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei*. Et ibidem Canon. 1. sic definit Concilium contra Hæreticos: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit*. Et jam hoc definierat etiam *sess.* 7. *can.* 1. ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta novæ legis, & ipsa esse plura, vel pauciora quam septem, inter quæ expresse enumerat Extremam Unctionem. Hoc Sacramen-
4 tum Extremæ Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus *Joann.* 20. instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Extremam Unctionem dicit Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unctione*, *in proœmio*.

5 Materia remota extremæ Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. *Est communis*, & constat ex Concilio Florentino *in decreto Unionis*, ubi dicit, quod *Extremæ Unctionis materia est oleum Olivæ per Episcopum benedictum*, & Tridentino *sess.* 14. *de Extrema Unction. cap.* 1. ibi: *intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, & constat etiam ex verbis Apostoli Jacobi *cap.* 6. ibi: *Ungen-*
6 *tes eum oleo in nomine Domini*. Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. *Est communior Doctorum sententia*. Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit Beda *in cap.* 6. *Marci*, ibi: *Unde patet ab ipsis Apostolis hujus Sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut Energumeni, & alii quilibet ægroti ungantur oleo Pontificali benedictione consecrato*. Idem expressius tradidit Concil. Tridentin. *sess.* 14. *cap.* 1. *de Extrem. Unction.* ibi: *Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum hujus salutaris Sacramenti; Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum*. Et sic tenent Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 23. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad quæst.* 4. *& in supplement. quæst.* 30. *art.* 6. Sanctus Bonaventura *in* 4. *dist.* 23. *art.* 1. *qu.* 3. Scotus *ead. dist. n.* 5. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *de Extrem. Unct. cap.* 1. *n.* 1. Durand. *qu.* 6. Paludan. *in* 4. *dist.* 33. *quæst.* 1. *art.* 1. Reiffenstuel *in Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 11. *q.* 1. *num.* 7. Henno *tom.* 2. *disp. unic. de Extrema Unct. q.* 3. *concl.* 2. Pontas *verb. Extrema Unctio c.* 3. Silvius *in supplement. S. Thom. quæst.* 29. *art.* 5. *&* 6. Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione num.* 51. *&* 52. Bellarmin. *cap.* 7. Suarez *disp.* 40. *sess.* 1. Coninch *tom.* 2. *disp.* 19. *dub.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 3. Aversa *sect.* 2. Dicastil. *de Sacram. Extremæ Unction. num.* 32. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 3908., & alii passim, & Gobat *de Extrema Unction. num.* 784. ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2092. ubi asserit quod communissima dicit ex præcepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.

Non desunt tamen magni nominis Docto- 7
res qui dicunt simplicem Sacerdotem ex Papæ commissione oleum benedicere posse pro usu hujus Sacramenti, Sic Cajetanus 2. 2. *quæst.* 7. *art.* 3. Victoria *de Extrema Unct. n.* 216. Henr. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 1. Zambranus *cap.* 5. *de Extrema Unct. num.* 7. Roding. *Theolog. Scolast. tom.* 5. *quæst.* 21. *art.* 2. Frassen *de Sacrament. Extrem. Unct. concil.* 1. Juenin *de Extrema Unction. quæst.* 3. *conclus.* 4. Rosignolus *de Extrema Unct. quæst.* 1. *art.* 5. *num.* 12. & alii, Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cujus licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino *in decreto Eugenii VI. de unione Armenorum*, & in Tridentino *sess.* 9. *canon.* 3. *de Confirm.*; tamen ex dispensatione summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos, *ex cap. Pervenit* 1. *dist.* 95., ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniæ propter defectum Episcoporum, ibi: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate unge-*

re debeant concedimus. Et hoc expresse indicat Eugenius IV. in Concilio Florentino *loc. cit.*, ibi: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum confirmationis administrasse*. Et talem facultatem concesserunt etiam alii summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV. Patribus Prædicatoribus, Joannes XXII. & Leo X. Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriquez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X. Gregorius XIII. Patribus Societatis, ut testatur Suarez, & alii aliis. Unde inferunt ipsi, ergo etiam ex concessione Summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare, cum videatur quid majus confirmare, quam oleum simpliciter benedicere,
8 & sanctificare. Tum quia id patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione super ritibus Græcorum de oleo Catechumenorum, & infirmorum Constit. incip. *Sanctissimus*; ubi expresse hæc habet: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci, olea Sancta, præter Chrisma, ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere. Cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur; Chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, etiam juxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere*. Ex quibus docte infert Rosignolus *loc. cit. n.* 11. *quod benedictio Episcopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de necessitate Sacramenti, etiam apud Græcos requireretur, ut ex se patet; Unde quod refertur ex Conciliis suprarecensitis, intelligendum est solummodo de necessitate præcepti:* Hæc ipse, qui *num.* 12. *in fine* concludit: *In hoc consulendam arbitror Sacram Congregationem. Quæ revera opinio non est inferioris ponderis, ni dicam majoris, quam prima*.

9 Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, & licite sæpius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, ut colligitur ex *c. Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles., vel Altaris, & in Rituali Romano sub tit. de Extrema Unctione*, & ex responsione Sacræ Congr. Supremæ, & Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2. Marzo 1679. sopra la condanna di 65. Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l'opinione probabile, lasciata la più sicura. Ed essendo opinione controversa tra Teologi, se per supplire all' Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungere del non benedetto in più volte: purchè l'aggionto considerato separatamente, ed in ogni aggionta, sia in minor quantità dell' oglio Santo, benchè considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impraticabile benedire tant' oglio, che basti senza l'aggiunta; se sia lecito fare detta aggionta all' oglio Santo, per esservi molti Teologi, che tengono l'opinione negativa per più sicura. Onde per avere la risoluzione di tal dubbio l'Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all' Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni de' Teologi sopra questo punto. Ma non avendo sin' ora avuta la dichiarazione, supplica perciò l' E. E. V. V. degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della coscienza propria, e del suo gregge.

Feria quinta die 23. Septembris 1682. in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ supra Minervam coram Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis. Lecto supradicto memoriali, Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædicti decreverunt, in casu proposito posse. 10

Franciscus Richardus S. R. & Universalis Inquisit. Notarius.

Forma Sacramenti Extremæ Unctionis sunt 11
sequentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum &c.) deliquisti. Amen*. Sic Concilium Florentinum, & Tridentinum *locis cit.*, una cum Rituali Romano *sub tit. de Extrema Unctione*

In-

12 Invocatio Sanctissimæ Trinitatis non est de
essentia, quia Concilium Florentin., & Tri-
dent. præmissam formam assignant. *Commu-*
13 *nis*. Forma Extremæ Unctionis non potest
proferri, nisi modo deprecativo, non autem
mere indicativo, quia ita instituit Christus,
prout promulgavit D. Jacobus *cap.* 5. *Inducat*
Presbyteros, & orent super eum, quod satis
indicat formam hujus Sacramenti debere esse
deprecatoriam, ut tradunt communiter Do-
14 ctores. Unctiones communiter sunt faciendæ
in septem partibus infirmi sub eadem forma,
variato solum nomine partis, quæ actualiter
ungitur. Ita expresse Concilium Florentinum
loc. cit. & Rituale Romanum Pauli V. *sub tit.*
15 de Extrema unctione. Ubi ipsum Rituale di-
cit, Unctionem renum in feminis honestatis
gratia omittendam esse sicuti etiam in Viris,
quando infirmi commode moveri non possunt.
16 Neque tunc sive in feminis, sive in Viris alia
pars corporis debet ungi pro ipsis renibus.
17 Rituale *ibidem*. Si tamen aliquis careat ali-
quo ex sensibus, v. g. visu, seu mutilatus
existat aliquo membro, v. g. manu, vel pede,
tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro
proxima, quia peccare potuit, licet non per
sensus externos, per potentias internas illis
correspondentes, vel per desiderium actus il-
liciti. Rituale *ibidem*.
18 Tempore pestis, aut alterius necessitatis,
quo omnes unctiones fieri non possunt, suffi-
cit unica unctio in quolibet sensu magis ad
unctionem exposito, ac detecto, cum unica
tantum forma omnes corporis sensus exprimen-
te sic: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam*
piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid deliquisti per visum, auditum, odora-
tum, gustum, gressum, & lumborum delectatio-
19 *nem: Amen*. Extra tamen casum necessitatis
non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro
materia Chrisma, sed debet esse oleum bene-
dictum a Chrismate distinctum. Scotus in 4.
dist. 23. *litt. D.*, quia opiniones affirmantes,
utpote minus tutæ, & exponentes Sacramen-
tum periculo frustrationis & nullitatis, non
sunt practicandæ ex Decreto Innocentii XI.
die 2. *Martii* 1679. in quo inter alias fuit
damnata sequens propositio prima in ordine.
Non est illicitum in Sacramentis conferendis se-
qui opinionem probabilem de valore Sacramenti,
relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut
periculum gravis damni incurrendi. Hinc sen-
tentia probabili tantum utendum non est in col-
latione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epi-
scopalis. Solum igitur hoc esset licitum in ca-
su necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma,
vel non possent fieri omnes Unctiones, sicuti
in casu necessitatis baptizandi infantem, si
non possit haberi aqua naturalis; aut nequeat
ablui in capite, licitum est eum baptizare sub
conditione in lixivio, in digito, & hujusmo-
di, cum in tali casu tutius procuretur salus
animæ infantis, quam nullo modo eum ba-
ptizando. In casu necessitatis, v. g. tempore 20
pestis, possunt fieri Unctiones sine contactu im-
mediato utendo virga longa oleo tincta. Im-
mo Dicastill. *tom.* 3. *n.* 150. dicit, se vidis-
se a viris non indoctis ministrari Extremam
Unctionem mediante argentea virgula etiam
extra tempus pestis; sed hoc est in re notabi-
li contra universalem consuetudinem Ecclesiæ.
(*a*) Sic quamvis extra casum necessitatis sit 21
gravis obligatio in administratione hujus Sa-
cramenti, utendi habitu convenienti, idest
superpelliceo, & stola, tamen in casu neces-
sitatis potest ministrari sine tali habitu; La
Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 217. & communior
aliorum contra Bonacinam, Naldum, Suarez,
& alios.
Minister validus hujus Sacramenti est so- 22
lus, & omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacer-
dos, habetur *ex Epist. D. Jacobi cap.* 5. ubi le-
gitur

(*a*) *Nota Rom. Theologi*. Tempore pestis grassantis, extremam conferri posse unctionem morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cujus extremæ parti alligatus sit firmiterque adhæreat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV. in Synodo diœcesana *lib.* 3. *c.* 19. *edit. Rom:* 1755. Sed ejusdem SS. Pontificis verba digna sunt, quæ audiantur. *In Rituali Romano*, sunt illius verba, *in ordine ministrandi hoc Sacramentum hæc verba legantur*: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in modum Crucis ungit infirmum: *ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa sectandi præscriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit, peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos, facilesque inveniendi modos, quibus pestifero morbo infecti hujus scuti participes fieri possint, nulla subest justa ratio, quæ possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremæ Unctionis Sacramentum superius indicato modo*, nempe per instrumentum ut diximus, *administrandi*.

gitur introducendos esse ad infirmum, non Laicos, non quoslibet, sicut in Baptismo, sed Presbyteros; ibi: *Introducat Presbyteros, & orent super eum*, & habetur ex Concil. Florentin. *in Decreto Armenorum*; ibi: *Minister hujus Sacramenti, nempe Extremæ Unctionis, est Sacerdos*; & Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unctione*, ubi expresse dicitur: *Proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros, quo nomine eo loco, non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes*; & *ibidem canon.* 4. anathematizat contrarium sentientes: *Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema*
23 *sit*. Quod omnis Sacerdos possit valide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci ex textu *D. Jacobi cap.* 5. ibi: *Introducat Presbyteros*, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla prorsus exceptione, cum potestas illa competat Sacerdoti non ratione jurisdictionis, sed ratione Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiæ sensus, & per hoc Apostolus dicit, *introducat* non Episcopum, non Parochum, sed *Presbyteros Ecclesiæ*, ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti competere. Unde validum est hoc Sacramentum, etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato, irregulari, degradato, etiam contradicente Parocho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita & potestatem hujus Sacramenti valide ministrandi; *Est communis* teste Rosignol. *de Extrema Unctione*
24 *quæst.* 2. *art.* 2. *n.* 1. & 2. Minister autem licitus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia. *Est communis, ac certa.*

25 Unde nec Regulares possunt licite sine licentia Parochi, vel Episcopi, aut privilegio Summi Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam. *Clement.* 1. *de privil.* In ca-
26 su tamen necessitatis, quo non extante Parocho infirmus jam ageret animam, tunc Regulares sine incursu ullius censuræ, immo & licite, sicuti, & quicunque Sacerdotes sæculares, possunt Extremam Unctionem ministrare ex præsumpto consensu Episcopi, vel Summi Pontificis; Valentia *tom.* 4. *disp.* 8. *quæst.* 1. *punct.* 2. Reginald *lib.* 18. *n.* 408. & *lib.* 28. *n.* 61. Suarez *tom.* 4. *disp.* 44. *sect.* 2. *nu.* 3. Navarr. *cap.* 17. *n.* 101. Henriquez *in summa* *lib.* 3. *c.* 13. *n.* 4. Gheilus *in Thesauro animæ tom.* 4. *verb. Unctio extrema nu.* 5. *in explicat. litt. D. Thomæ*. Rosignol. *de extrema Unctione qu.* 2. *art.* 2. *num.* 10. & alii passim. Ex- 27
tra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur; *Sac. Congr. Conc. in Monopolitana* 27. *Sept.* 1670. ubi expresse censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis, lib.* 26. *Decret. fol.* 444. Possunt autem Regulares sine ulla licentia ministrare Extremam Unctionem famulis, domesticis, & continuis commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentes; *Vid.* verb. *Approbatio art.* 1. *a nu.* 74. *ad* 70. & verb. *Eucharistia n.* 17. & 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio con- 29
feratur a pluribus Sacerdotibus; *cap. Quæsivit* 14. *de verb. signific.* ibi: *Sacerdos uno præsente clerico, & etiam solus potest infirmum ungere. Est communis*. Immo extra necessitatem non 30
est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos latinos. *Communis*. Ecclesiæ enim consuetudo, & praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis; Ut si infirmus videatur moriturus, antequam 31
unus solus minister omnes Unctiones perficere possit, tunc plures ministri possunt ipsas unctiones perficere, ita ut unus unum sensum ungat proferendo formam ei correspondentem, & alter alterum ungat sensum prolata itidem forma ei correspondente, & sic de communi testatur Suarez *disp.* 43. *sect.* 2. *n.* 8. Et fortasse S. Jacobus idcirco *Presbyteros* nominavit, ut significaret plures ad hujus Sacramenti ministrationem concurrere posse. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *cap.* 6. *in fine*. Sic etiam si dum Sa- 32
cerdos ungit, corripiatur repentino morbo, & moriatur, alius Sacerdos potest, & debet perficere unctiones partium non unctarum, unctiones tamen a primo factas non iterando. *Act. Eccles. Mediolanen. t.* 1. *part.* 4. *de Sacramento Extremæ Unctionis, vers. Si Æger, & Communis*. Numquam potest, nec licite 33
nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus simul, ita ut unus Sacerdos ungat, & alter formam proferat; Ita de communi testatur Nugnus *in addit. ad tertiam partem q.* 41. *art.* 3. & Rosignolus *loc. cit. art.* 3. *n.* 3.

Subjectum capax hujus Sacramenti est solus 34
homo

homo baptizatus, rationis capax, & in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, & senectute, & morsu rabi-
35 do. *Communis*. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio, etiam antequam ad S. Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christianæ vixerint. Et sic etiam dari potest phræneticis, & delirantibus. Non tamen
36 perpetuo amentibus. *Communis*. Nec potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut præliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui pericoloso vicinæ, & hujusmodi, quia licet de eorum morte timeatur non sunt tamen infirmi, quibus solum est administranda extrema Unctio, juxta textum *Divi Jacobi c. 5. Infirmatur quis in vobis &c.*
37 Extrema Unctio iterum conferri potest, si infirmus, postquam revaluisse videbatur, in pe-
38 riculum mortis recidat. *Communis*. Nullum præceptum extat extremam Unctionem recipiendi, cum ad salutem necessaria non sit. Sic S. Thomas *in 4. dist. 23. qu. 1.* Scotus *in 4. dist. 7. qu. 2.* S. Bonaventura, & alii com-
39 muniter. Unde non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, & multo minus peccant mortaliter domestici, si id non
40 procurent. *Communis*. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. *Communis*; & patet ex verbis Concilii Tridentini *l. c. cap. 3.* ibi: *Nec tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus Sancti injuria esse posset.*
41 Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi, ut si infirmus interrogatus, num ante vitæ exitum velit illud accipere, & ipse nulla rationabili causa allata renuat, atque exinde audientes, vel possint de illo falsam suspicionem hæresis concipere, vel ob Personæ auctoritatem, & characterem possint moveri ad hujus Sacramenti vilipensionem: *Communis*.

42 Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus; In re enim gravi non præstat id;
43 ad quod tenetur ex justitia. *Communis*. Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere; Tunc enim est extrema necessitas Parochiani forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest, vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dæmoni, & feliciter emigrandum. *Sic communiter Doctores* cum Carden. *in 1. Crisi disput. 77. cap. 3. n. 23.* Quinimo 44
Parochus tenetur etiam cum periculo Contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiam si receperit Sacramentum Pœnitentiæ, sed non Eucharistiæ, quia licet in tali casu non esset in extrema necessitate, esset tamen in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus; Potuit enim Pœnitentia ex parte dispositionis Pœnitentis fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam; sic ut certa traditur a Card. *l. cit. num. 24.* & La Croix *lib. 1. part. 2. num. 2112.* Intellige tamen modo dicto sub verb. *Pestis num. 8. & 9.* Vide *ibi*.

Effectus speciales, & præcipui Sacramenti 45
Extremæ Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, & per se, si quæ habeat infirmus nondum aliunde remissa, & remissio mortalium secundario, & per accidens, si v. g. infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus a se invincibiliter ignoratis, quatenus bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem a se invincibiliter ignoratum confessio fuit invalida, tunc enim hoc Sacramentum confert per accidens primam gratiam. *Sic communiter Doctores*, & colligitur *ex textu D. Jacobi*, ibi: *Et si in peccatis sit, dimittuntur ei*; super quæ verba Concil. Trid. *sess. 14. cap. 2. de Extrema Unction.* explicans rem, seu effectum hujus Sacramenti: sic ait: *Res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.*
Secundus effectus est alleviare infirmum; *tex- 46
tu expresso in cit. Canonica D. Jacobi cap. 5.* ibi, *Et alleviabit eum Dominus*. Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum *loc. cit. Ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ Misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit*. Tertius hujus Sacramenti effectus est pec- 47
catorum reliquias abstergere. *Conc. Trid. loc. cit.* ibi: *Ac peccati reliquias abstergit*, quæ pec-

catorum reliquiæ ex communi Theologorum sunt animi languor, torpor, mæror, tristitia, fastidium, anxietas, & aliæ hujusmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriri solent, & Dæmon in illo tunc vehementius suscitat, & in mentem moribundi efficacius inducit, ut facilius ad finalem desperationem reducat, juxta illud Apocalypsis *cap.* 12. *n.* 12. ibi: *Descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet*, & juxta illud Concilii Tridentini *loc. c.* ibi: *Etsi Adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, Divinæ Misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ respicit*. Unde ad supradicta omnia removenda, & superanda plurimum conducit digna hujus Sacramenti susceptio, juxta verba Tridentini allata *supra n.* 47.

48 Quartus hujus Sacramenti effectus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali, ubi saluti animæ id expedierit, juxta illud D. Jacobi Apostoli *c.* 5. ibi: *Et oratio fidei salvabit infirmum*; & notat Concil. Trid. *loc. cit. cap.* 2. dicens, quod infirmus virtute hujus Sacramenti, *sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur*.

49 Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia tantum, nisi Episcopus concesserit alicui, illud tenere domi ob distantiam domicilii.
50 *Act. Eccles. Mediolan. Concil. Prov.* 3. Et in eo casu domi in fenestella panno serico vestita intus, & sub clavi retineri debet; *ibid. Concil.*
51 *Prov.* 4. Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus, cum chordulis, ut de collo pendens ad ægrotos deferri possit.
- *Ibid. Concil. Prov.* 3. Gavant. *Manual. Episcopor. verb. Olea Sacra.*

52 Per unum, vel plures Presbyteros Græcos administrari potest Extrema Unctio, ubi vi-
53 get talis consuetudo; dummodo credant, & asserant illud Sacramentum, servata debita materia, & forma ab uno Presbytero valide,
54 & licite confici. Et dummodo idem, qui ungit, formam proferat Sacramenti, nec alius ungat, & alius formam pronunciet. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 5.

* Juvat hic summatim collecta subjicere quæ in præsenti materia tradit Benedictus XIV. in suo eximio Opere de *Synodo diœcesana*.

55 Extremam Unctionem verum esse novæ Legis Sacramentum a Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum, & promulgatum, Tridentini *PP.* definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum bacchis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ immixtum; quæ tamen materia, si in parva quantitate fuerit adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet vero oleum istud Episcopali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo secius possit ex commissione sive tacita, sive expressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur; ita docet Pontifex *cit. Op. lib.* 7. *c.* 16.

Unctionis extremæ forma in Rituali Rom. 56
expressa, est deprecativa, nunquam tamen definitum est ab Ecclesia, an hæc ita necessaria sit, ut non æque ad Sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, 57
ut Sacramentum fiat; aliæ necessitate, uti vocant præcepti; aliæ vero ratione aliqua suadente tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pedum, & renum unctio, hæc enim in feminis omittitur, illa vero ex gravi incommodo præteriri potest. Cæteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt; num vero singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat, *alii aliter* disputant. Si necessitas urgeat, ægri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. *Ibid. c.* 18.

Sacramenti hujus ministros esse Sacerdotes 58
nemo, qui fidem Christi profitetur, negaverit, ita definiente Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. Quamquam vero conferri a pluribus simul Sacerdotibus valeat, modo tamen singuli suum diversum sensum cum forma eidem debita inungant: usus tamen jam inde a pluribus sæculis in latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra letalem culpam se non conformare nemo potest. *Ibid. cap.* 19. §. 5. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra

pe-

peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus sacramenti coadjuvet, quæ verba sunt S. Thomæ *cap.* 43. *lib.* 4. *contra Gentes; ibid.* §. 5.

59 Ministrare istud Sacramentum valide omnes Sacerdotes possunt; uni tamen Parocho de jure competit, cum sit ejus minister ordinarius. Alii si id audeant absque Parochi facultate contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimo Religiosi ægrotum ungentes, minime a Parocho petita venia præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt Apostolicæ sedi reservatam in *Clement.* 1. *de Privileg.* excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum caritatis non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cum de Græcis alia sit ratio; nam apud illos mos est, nec a Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres præsto sint. *ibid.* §. 8.

60 Unguntur vero fideles tali morbo laborantes, unde peritorum judicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est eis, quibus certum non adest vitæ periculum, puta mare transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis: cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt, & prohibendi; sicut tunc etiam, cum, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendæ, pœnitentes inungunt. *ibid. cap.* 20. *per tot.*

61 Providendum est tamen a Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturius id agat, cum æger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de præcepto, petentibus deneget; id enim si vel ille negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere Sacram unctionem, reum haberi letalis culpæ, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censeri possit. *Ibid. cap.* 22.

62 Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiæ doctrina non datur, quamquam, ut id licite fiat, ætas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes, & furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tuncque inciderunt in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. *Ibid. cap.* 21.

Sed quid, si subita vi morbi correpti in 63
amentiam incidant, ut petere Sacramentum minime valuerint? Eos profecto hoc Sacramento juvari oportet, si præsertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio juvare se non possint. *Ibid. cap.* 21. *per tot.*

Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam 64
non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem ante Viaticum ægrotos inunxerint; alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Trident. expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. *Ibid. cap.* 23.

Eodem morbo & periculo perseverante re- 65
petere Sacramentum istud non licet; Si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, & novum mortis periculum urgeat, tum iterum unctio peragenda est. *Ibid.* in dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat. *Ibid.*

An teneatur Parochus Sacramentum hoc ad- 66
ministrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarii tunc tenetur, quatenus valeat absque morali vitæ periculo.

An valeat Sacramentum, si instrumento, 67
nempe pennicillo inungatur corpus ægroti peste infecti, nihil deciditur; asseritur tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum; *Ibid. cap.* 19. §. 17. *nov. edit.*

Additiones ex aliena manu.

Apud Græcos oleum a Presbyteris benedici- 68
tur; *Goar in not. ad Ritual. Græcor. not.* 22.
Benedicit utique & ipse Episcopus ritu Græ- 69
corum feria quinta in Cœna Domini sacrum oleum, sed vix facta benedictione totum oleum consumitur, idque quia Græcorum more, *Cuncti* (ait *Goar ibidem*) *accessuri ad sacram synaxim in peccatorum expiationem sese ungendos offerunt, & Episcopus ipse primus omnium Œconomi manu unctionem suscipit, quem deinde omnes*

nes alii sequuntur, & *ab Episcopo unguntur*:
70 Hac itaque unctione licet cæremoniali, *quum*
oleum totum consumitur, *facultatem illud denuo*
consecrandi privato cuicumque Parocho ipsi Pon-
tifices tacite ex antiquo more videntur remittere:
71 ita pergit *Goar ubi supra*. Nec hanc Græco-
rum disciplinam unquam improbavit Ecclesia
Latina, immo approbavit Clemens VIII. in
sua instructione ad Episcopos Latinos.

72 Patet hinc, *Concilium Tridentinum* non eo
sensu oleum ab Episcopo benedictum mate-
riam hujus Sacramenti reputasse, quasi ex di-
vina institutione sine hujusmodi oleo conferri
valide hoc Sacramentum nequiret, sed dum-
taxat eam esse veram & sufficientem, ac etiam
necessariam, spectata scilicet Ecclesiæ Latinæ
consuetudine.

73 Nec forma deprecativa, qua ex Decreto
Eugenii IV. & *Synodi Tridentinæ* utitur Ec-
clesia Latina, est necessaria ex institutione di-
74 vina. Eam nunquam adhibuit Ecclesia Græca;
& tamen Ecclesia Latina nunquam de validi-
tate collati hujus Sacramenti cum forma a
Græcis usitatâ, ipsis quæstionem movit. Qui-
75 nimo ipsa Ecclesia Latina multis sæculis ipsam
ignoravit, & usa fuit forma indicativa, ut
patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Ugonem*
Menardum pag. 251. & *notis ipsius Menardi*
76 *pag.* 332. Ostendit præterea *Menardus ibidem*,
Formam Ambrosianam relatam a S. Bonaven-
77 tura esse indicativam. Confer quoque *Morin.*
de Administr. Sacram. Pœniten. lib. 8. *cap.* 16.
Launoium in speciali libro de Sacramento Un-
ctionis Infirmorum, qui docet, Christum nul-
lam specialem formam hujus Sacramenti insti-
tuisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiæ
suæ reliquisse.

78 Quoad partes inungendas, magna etiam fuit
olim Ecclesiarum diversitas. De hac diversitate
consule mox laudatum *Launoium in citato libro*
sub hoc titulo: *Explicata Ecclesiæ traditio circa*
partes corporis, *quæ unguntur in Sacramento Ex-*
tremæ Unctionis cap. 1. & *c.* 2. *observ.* 1.

Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros 79
docuit S. Jacobus, confirmavit traditio Eccle-
siæ, & declaravit Concilium Tridentinum.
Plures vero S. Jacobus Presbyteros inducit. 80
Quare ritu Græcorum plures interveniunt, nec 81
tantum intersunt, sed etiam inungunt; *Goar.*
in not. ad Ritual. Græcor. pag. 408. & 438.
Neque Græcorum sed & Latinorum praxis an- 82
tiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacræ
Unctionis ministerium vocarentur, atque simul
pro infirmo orarent, ut patet *ex Sacramentario*
S. Gregorii apud Menard. pag. 253. Seculo ve- 83
ro XII. fuit dubitatum, an plures requireren-
tur, & unum sufficere fuit resolutum *c.* 14.
de V. S. Secundum vero modernam discipli-
nam non quilibet Presbyter, sed solus Paro-
chus est Minister hujus Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Jacobi, tradi- 84
tione Ecclesiæ, & Concilio Tridentino, hoc
Sacramentum administrandum; & ex Rituali 85
Romano constat, requiri infirmitatem pericu-
losam, & quidem talem, ut ob eam videatur
naturale mortis periculum imminere. Hæc ta-
men gravitas infirmitatis non eo usque exten-
denda est, nec administratio hujus Sacramenti
tamdiu differenda, ut nulla convalescentiæ spes
supersit, aut ipse infirmus sensibus, & ratione
destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus, hoc Sacramentum administrandum? Quomodo administrandum Pueris? Amentibus quomodo administrandum? Et demum, quomodo administrandum infirmis sensu, ac ratione destitutis? tradit *Vanespen. Jur. Eccles. univers. part.* 2. *tit.* 8. *c.* 2. *num.* 8. & *plur. sequent.*

De diversitate olim opinionum, circa iterationem hujus Sacramenti, tum de præsenti disciplina, consule pariter eumdem *Auctorem ubi supra c.* 3. *a num.* 26. *ad finem*.

FINIS TOMI TERTII.